ÖYRƏN - ÖYRƏT

KƏLAMLARI

ANLAYARAQ OXUMAQ

ELM VƏ ELM ÖYRƏNMƏK HAQQINDA - 1

“De: “Heç bilənlərlə bilməyənlər *(alimlə cahil)*
eyni ola bilərmi?! *(Allahın ayələrindən, dəlillərindən)*
yalnız ağıl sahibləri ibrət alar!”

(Zumər surəsi, ayə 9)

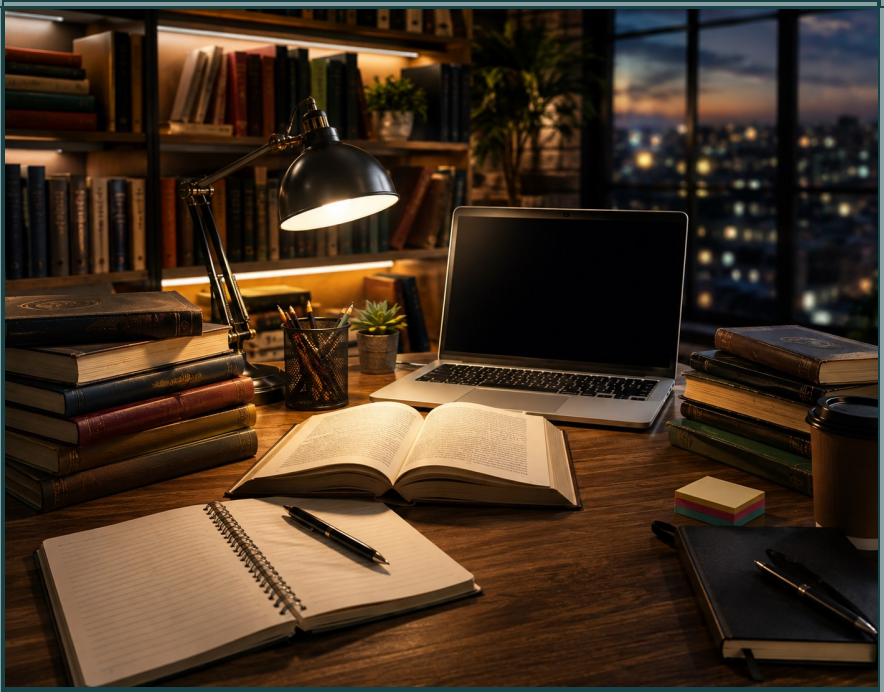

Kitab silsiləsi –13

https://archive.org/details/@oyrenoyret2021

ÖN SÖZ

Əgər bu kitabı əlinizə almısınızsa, yəqin ki, həyatınızın hansısa məqamında özünüzə bu suallardan ən azı birini vermisiniz:

İnsan həqiqətən nə ilə böyüyür?

Yaşı ilə?

Sərvəti ilə?

Vəzifəsi ilə?

Yoxsa bildikləri ilə?

Bəlkə də insanın bütün həyatı bu bir sualın cavabını axtarmaqdan ibarətdir.

Tarix dəyişib.

Dövlətlər yaranıb, dağılıb.

Texnologiyalar inkişaf edib.

İnsan Aya gedib, okeanların dibinə enib, süni intellekt yaradıb.

Amma bütün bunlara baxmayaraq, insanın daxilində dəyişməyən bir ehtiyac hələ də qalır: **həqiqəti tanımaq ehtiyacı.**

Bu kitab məhz həmin ehtiyac üçün yazılmışdır.

Əlinizdəki əsər Həzrəti Muhəmmədin (s) və pak Əhli-beyt İmamlarının (ə) elm və elm öyrənmək haqqında buyurduqları hikmətli kəlamlar əsasında hazırlanmışdır. Lakin onu yalnız dini bir kitab kimi görmək doğru olmaz. Çünki burada söhbət yalnız dini bilikdən deyil, insanı insan edən bilikdən, düşünməkdən, öyrənməkdən, müəllimdən, vicdandan, məsuliyyətdən və kamillikdən gedir. Kitabda hər bir kəlam sadəcə təqdim edilmir; müxtəlif aspektlərdən təhlil olunur, oxucunu düşünməyə sövq edən suallarla, praktik tətbiqlərlə və həyatın içindən seçilmiş ibrətamiz hekayələrlə zənginləşdirilir.

Bu kitabı oxumaq üçün alim olmağa ehtiyac yoxdur.

İnanclı olmağa da ehtiyac yoxdur.

Hətta bu kitabı oxumaq üçün əvvəlcədən razı olmağa da ehtiyac yoxdur.

Tək ehtiyacınız olan bir şeydir:

Həqiqəti axtarmaq cəsarəti.

Əgər inanclısınızsa, bu kitab sizə öyrənməyin ibadət olduğunu yenidən xatırladacaq.

Əgər tərəddüd edirsinizsə, burada sizi düşünməyə vadar edən suallar tapacaqsınız.

Əgər özünüzü ateist hesab edirsinizsə, yenə də bu kitab sizə müraciət edir. Çünki elmə sevgi, həqiqəti axtarmaq, vicdanlı olmaq, müəllimə hörmət etmək, biliyi paylaşmaq və cəmiyyətin inkişafı kimi dəyərlər təkcə bir dinin deyil, bütün bəşəriyyətin ortaq sərvətidir.

Bəlkə də bu kitabın ən böyük fərqi ondadır ki, o, sizə hazır cavablar verməyə tələsmir. O, əvvəlcə sizi düşünməyə dəvət edir. Çünki düşünülmədən qəbul edilən fikir uzunömürlü olmur. Anlayaraq qəbul edilən həqiqət isə insanın xarakterinə çevrilir.

Bəzən bir cümlə insanın taleyini dəyişir.

Bəzən bir müəllim bir millətin gələcəyini dəyişir.

Bəzən isə əsrlər əvvəl deyilmiş bir hikmət bugünkü insanın ən böyük sualına cavab verir.

Kim bilir...

Bəlkə də bu kitabdakı 152 kəlamdan biri illərdir axtardığınız cavab olacaq.

Bəlkə bir hekayə sizi uşaqlığınıza qaytaracaq.

Bəlkə bir sual sizi özünüzlə üz-üzə qoyacaq.

Bəlkə də son səhifəni bağlayanda anlayacaqsınız ki, bu kitab sizə yalnız yeni məlumat vermədi — sizə **başqa cür düşünməyi** öyrətdi.

Əgər bu kitabı oxuyub bitirdikdən sonra elmə, müəllimə, kitaba və ən əsası **özünüzə** əvvəlkindən fərqli baxmağa başlasanız, deməli, bu əsər öz məqsədinə çatmış olacaq.

Xoş mütaliə və hikmətli bir yolçuluq arzulayıram.

1. Hər kəlam bir ömürlük müəllimdir

Bu kitab sadəcə oxunmaq üçün deyil, düşünmək, anlamaq və yaşamaq üçündür. Həzrəti Muhəmmədin (s) və Əhli-beyt İmamlarının (ə) elm haqqında buyurduqları hikmətli kəlamlar müasir insanın dili ilə izah olunur. Hər kəlamın arxasında dərin təhlillər, düşündürücü suallar, praktik tövsiyələr və təsirli hekayələr sizi gözləyir. Bu kitabı bitirdikdə yalnız yeni məlumat əldə etməyəcək, elmə və həyata tamam başqa gözlə baxmağa başlayacaqsınız.

2. Hekayələr sizi Azərbaycanın hər guşəsinə aparacaq

Bu kitabın ən fərqli cəhətlərindən biri hər kəlamın həyatın içindən seçilmiş təsirli hekayələrlə izah edilməsidir. Hekayələrdə Azərbaycanın müxtəlif bölgələrinin – Şuşadan Ağsuya, Qaxdan Sabirabada, Qubadan Laçına qədər bir çox rayon və şəhərlərinin adları çəkilir. Bu, oxucunun hadisələri özünə daha yaxın hiss etməsinə, kəlamların gündəlik həyatla necə bağlı olduğunu görməsinə kömək edir. Sanki hikmət yalnız keçmişdə deyil, bu gün də Azərbaycanın hər bölgəsində yaşayır.

3. Bu kitab hər yaşdan olan oxucu üçündür

İstər şagird olun, istər tələbə, müəllim, valideyn, tədqiqatçı və ya sadəcə həqiqəti axtaran bir insan... Bu əsər sizin üçündür. Burada mürəkkəb terminlər deyil, sadə, anlaşıqlı və düşündürücü izahlar təqdim olunur. İnanclı oxucu burada imanını möhkəmləndirəcək, sualları olan oxucu isə düşünmək üçün yeni qapılar açacaq. Çünki həqiqi elm insanları ayırmır, onları düşünməyə və inkişaf etməyə dəvət edir.

4. Bir kitab deyil, ömür boyu müraciət ediləcək yol xəritəsi

Bəzi kitablar bir dəfə oxunur və rəfdə qalır. Bəzi kitablar isə insanın həyat yoldaşına çevrilir. Bu əsər həmin kitablardandır. Hər dəfə açdığınızda yeni bir fikir, yeni bir hikmət, yeni bir dərs kəşf edəcəksiniz. Oxuduqca düşünəcək, düşündükcə dəyişəcək, dəyişdikcə isə anlayacaqsınız ki, həqiqi sərvət insanın sahib olduğu deyil, öyrəndiyi və başqalarına öyrətdiyi elmdir. Bu kitab təkcə bir mütaliə deyil, kamilliyə doğru başlayan bir yolçuluqdur.

ELM ÖYRƏNMƏK

KƏLAM - 1

"MƏRİFƏTİN MEYVƏ VERMƏSİ ELM ÖYRƏNMƏKLƏ MÜMKÜNDÜR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.4, mövzu: 158)

Bu kəlam insanın mənəvi və zehni inkişafının əsas qanununu ifadə edir. Burada "mərifət" insanın həqiqəti tanıması, "meyvə verməsi" isə bu tanımanın real nəticəyə çevrilməsi mənasında işlədilir. İmam Əli (ə) bildirir ki, mərifət təkcə niyyət və ya hiss deyil, şüurlu idrakdır. Bu idrakın formalaşması üçün elm əsas şərtdir. Elm düşüncəni qidalandırır və istiqamətləndirir. Elm olmadan mərifət səthi və qeyri-sabit olur. Bu hikmət insanı öyrənməyə təşviq edir. Mərifətin kamilliyi elmlə mümkündür.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam səbəb–nəticə əlaqəsinə əsaslanır. Elm səbəb rolunu oynayır, mərifət isə onun nəticəsidir. İnsan idrakı məlumat və bilik olmadan inkişaf edə bilməz. Düşüncə yalnız təcrübə və öyrənmə ilə dərinləşir. İmam Əli (ə) burada biliyin idrakın təməli olduğunu göstərir. Mərifət şüurun ali mərhələsidir. Bu mərhələyə təsadüfən çatmaq mümkün deyil. Elm idrakı sistemləşdirir. Beləliklə, həqiqətə aparan yol öyrənməkdən keçir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan mərifət qəlbin həqiqəti tanımasıdır. Lakin bu tanıma hisslərə əsaslanan kor inanc deyil. Elm qəlbin düzgün istiqamət almasını təmin edir. İmam Əli (ə) mərifəti nizamsız daxili hal kimi qəbul etmir. Elm irfani yolun təhlükəsizliyini təmin edir. Bilik insanı xurafatdan qoruyur. Mərifət isə elmin mənəvi dərinliyidir. Elm olmadan irfani inkişaf sabit olmaz. Bu baxımdan elm və mərifət ayrılmazdır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji cəhətdən elm insanın özünü dərk etməsinə kömək edir. Özünü tanımaq mərifətin başlanğıcıdır. Bilik düşüncə proseslərini nizama salır. İmam Əli (ə) insanın daxili inkişafını elmlə əlaqələndirir. Elm qorxu və tərəddüdü azaldır. Mərifət isə daxili rahatlıq yaradır. Şüurlu insan emosiyalarını daha yaxşı idarə edir. Elm psixoloji sabitlik yaradır. Mərifət bu sabitliyi dərinləşdirir.

4. Ədəbi Aspekt

Bu kəlam bədii baxımdan güclü metafora ilə qurulub. "Meyvə" anlayışı nəticə, fayda və kamilliyi ifadə edir. Elm bu meyvəni yetişdirən əsas amildir. İmam Əli (ə) az sözlə dərin məna ifadə edir. Bu, hikmət ədəbiyyatının əsas xüsusiyyətidir. Cümlə qısa, məna isə genişdir. Oxucu düşünməyə sövq olunur. Dil sadədir, lakin məna qat-qatdır. Bu da kəlamın ədəbi gücünü artırır.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətin inkişafı elmə münasibətindən asılıdır. Elmli fərdlər mərifətli cəmiyyət formalaşdırır. İmam Əli (ə) bu kəlamla sosial şüurun əsasını göstərir. Cahillik cəmiyyətdə ziddiyyətlər yaradır. Elm sosial məsuliyyəti artırır. Mərifət başqasının haqqını dərk etməyə kömək edir. Elm yayılmadıqda ədalətsizlik güclənir. Bu hikmət ictimai islahat çağırışıdır. Sağlam cəmiyyət elmlə qurulur.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu inkişaf etmiş cəmiyyətlər elmə önəm veriblər. İslam mədəniyyətinin yüksəlişi elm və mərifətin birliyi ilə mümkün olub. İmam Əli (ə) bu prinsipi erkən dövrdə ifadə etmişdir. Onun sözləri sonrakı alimlər üçün yol göstərici olmuşdur. Tarix göstərir ki, elm olmayan mərifət uzunömürlü olmayıb. Bu hikmət zamanın sınağından çıxıb. Hər dövrdə aktuallığını qoruyur. Tarixi təcrübə bu kəlamı təsdiqləyir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaq şüur üzərində qurulduqda davamlı olur. Bu şüur isə elm vasitəsilə formalaşır. İmam Əli (ə) əxlaqı kor adət səviyyəsindən yüksəldir. Elm doğru ilə yanlışı ayırmağa kömək edir. Mərifət bu seçimi vicdanla tamamlayır. Bilik məsuliyyət hissini artırır. Cahillik əxlaqi zəifliyə yol açır. Mərifətli insan davranışına nəzarət edir. Bu kəlam əxlaqi tərbiyənin əsasını qoyur.

8. Teoloji Aspekt

Elm Allahı tanıma yolunun əsas vasitəsidir. Mərifət isə bu tanımanın dərinləşmiş formasıdır. İmam Əli (ə) biliyi imanla birləşdirir. Elm ibadəti şüurlu edir. Şüursuz ibadət yanlış anlayışlar yarada bilər. Bilik imanı möhkəmləndirir. Mərifət Allaha yaxınlığın nəticəsidir. Elm olmadan iman zəif qala bilər. Bu kəlam tövhid düşüncəsini gücləndirir.

9. Estetik Aspekt

Elm kainatdakı nizamı dərk etməyə imkan yaradır. Bu nizam gözəlliyin əsasını təşkil edir. Mərifət isə bu gözəlliyi şüurlu şəkildə hiss etməkdir. İmam Əli (ə) gözəlliyi zahirdə deyil, mənada axtarır. Elm estetik zövqü formalaşdırır. Mərifət onu dərinləşdirir. İdrak artdıqca gözəllik anlayışı genişlənir. Elm gözəlliyi anlama vasitəsidir. Bu kəlam estetik şüurun əsasını izah edir.

10. Politoloji Aspekt

Elmli idarəetmə ədalətin əsas şərtidir. Mərifətli rəhbər cəmiyyətin ehtiyaclarını anlayır. İmam Əli (ə) bu modelin praktik nümunəsidir. Cahillik siyasi zülmə səbəb olur. Elm qərarları rasional edir. Mərifət bu qərarlara vicdan qazandırır. Hakimiyyət elmə söykənməlidir. Bu kəlam siyasi məsuliyyəti xatırladır. Dövlət idarəçiliyində bilik əsasdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq ədalət üzərində qurulmalıdır. Ədalətin təmin olunması isə elm tələb edir. İmam Əli (ə) hüququ mərifətlə əlaqələndirir. Elm olmadan verilən

hökm zalım ola bilər. Mərifət hüquqa insanilik qazandırır. Bilik hüquqi tarazlıq yaradır. Qanunları anlamaq və tətbiq etmək elm tələb edir. Bu kəlam hüquqi düşüncənin əsasını açıqlayır.

12 Eksistensial Aspekt

İnsan həyatın mənasını axtararkən elmə müraciət edir. Elm bu axtarışın vasitəsidir. Mərifət isə tapılan mənanın şüurlu qəbuludur. İmam Əli (ə) varoluşu məsuliyyətlə yaşamağa çağırır. Cahillik mənasızlıq hissi yaradır. Elm istiqamət verir. Mərifət həyatın dəyərini dərk etdirməyə kömək edir. Bu kəlam varoluş şüurunu gücləndirir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı bu kəlamda elmlə mərifətin gizli və dərin əlaqəsini ön plana çıxarır. Xızır yolu zahiri biliklə kifayətlənməyən, lakin onu inkar da etməyən bir anlayışdır. İmam Əli (ə) burada mərifətin təsadüfi ilham olmadığını göstərir. Xızırın biliyi belə müəyyən elmə və hikmətə əsaslanır. Elm olmadan batini anlayış qarışıqlığa çevrilə bilər. Mərifət elmin içində gizlənmiş hikməti açır. Xızır baxışı elmin mənaya, mənanın isə hikmətə çevrilməsini ifadə edir. Bu yol səbr, dərin idrak və şüurlu öyrənmə tələb edir.

Düşündürücü Suallar

- Bu kəlam mənim elmə münasibətimi necə dəyişir?
- Öyrəndiyim biliklər məndə həqiqi mərifət yaradırmı?
- Elm davranışlarımda özünü göstərirmi?
- Bildiklərimlə yaşadıqlarım arasında uyğunluq varmı?
- Elm axtarışım davamlıdırmı?
- Mərifət iddiam bilik səviyyəmə uyğundurmu?

Özünə Hesabat

- Bu gün hansı yeni bilik əldə etdim?
- Bu bilik düşüncəmi dəyişdirdimi?
- Elmim əməllərimdə əks olundumu?
- Mərifətim davranışlarıma təsir göstərdimi?
- Cahillikdən doğan hansı səhvi etdim?
- Bu gün elm məni kamilləşdirdimi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün qısa da olsa oxumağa vaxt ayırmaq.
- Oxunan bilik üzərində düşünmək.
- Elm ilə əxlaqı paralel inkişaf etdirmək.
- Öyrəndiyini həyatına tətbiq etmək.
- Bilik paylaşaraq mərifəti artırmaq.
- Qərarları elmə əsaslanaraq vermək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm axtarışını davamlı et.

- Bildiklərinlə təkəbbürlənmə.
- Mərifəti sözlə deyil, davranışla göstər.
- Düşünmədən inanmaqdan çəkin.
- Elm və iman arasında tarazlıq qur.
- Öyrəndiklərini həyatına daşı.

Nəticə

Bu kəlam insanın kamillik yolunun əsas prinsipini ifadə edir. Mərifət elm olmadan məhsuldar olmur. Elm mərifəti formalaşdırır. Mərifət isə elmə məqsəd qazandırır. Bu iki anlayış ayrılmazdır. İmam Əli (ə) insanı şüurlu öyrənməyə çağırır. Elmli insan mərifətli olur. Mərifətli insan isə həyatına və cəmiyyətə fayda verir.

KƏLAM - 2

"ELM ÖYRƏNMƏK MƏRİFƏTİ MEYVƏLƏNDİRİR (BƏHRƏLƏNDİRİR), UZUN TƏCRÜBƏLƏR İSƏ AĞLI ARTIRAR."

(Bu kəlam İmam Hüseynə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.4, mövzu: 158)

Bu kəlam elm, mərifət və təcrübə arasında olan dərin əlaqəni izah edir. İmam Hüseyn (ə) insan kamilliyinin təkcə biliklə deyil, yaşanmış həyat təcrübəsi ilə formalaşdığını bildirir. Elm mərifətin əsasını qoyur, lakin onun meyvə verməsi üçün dərk və şüur lazımdır. Təcrübə isə ağlın yetkinləşməsinə xidmət edir. Bu kəlam nəzəri biliklə praktiki həyat arasında körpü yaradır. İnsan oxuduğu qədər yaşamalı, yaşadığı qədər də anlamalıdır. Burada tarazlıq əsas prinsipdir. Elm yön göstərir, təcrübə isə onu möhkəmləndirir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam idrak prosesinin mərhələli inkişafını açıqlayır. Elm ilkin bilik mərhələsidir, mərifət isə bilginin mənaya çevrilmiş formasıdır. Təcrübə ağlı sadə düşüncədən müdrikliyə aparır. Burada bilik statik deyil, dinamik bir proses kimi təqdim olunur. İnsan öyrəndikcə dəyişir, yaşadıqca dərinləşir. Fəlsəfədə bu, idrakın kamilləşməsi kimi izah edilir. Ağıl təkcə məlumat toplusu deyil, nəticə çıxarma qabiliyyətidir. Bu qabiliyyət təcrübə ilə güclənir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin oyanmasına səbəb olur. Mərifət yalnız bilmək deyil, dərk etməkdir. Elm qəlbə nur salırsa, mərifət o nuru hikmətə çevirir. Təcrübə isə insanı nəfsin tələlərindən xəbərdar edir. İmam Hüseyn (ə) bu kəlamla zahiri biliklə batini dərinliyin birliyini vurğulayır. Mərifət iddia ilə deyil, öyrənmə və yaşama ilə əldə olunur. İrfanda təcrübə mənəvi sınaqlardan keçmək deməkdir. Bu yol səbr və şüur tələb edir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın düşüncə çərçivəsini genişləndirir. Mərifət

isə şəxsiyyətin formalaşmasına təsir göstərir. Təcrübə insanın emosional yetkinliyini artırır. Yaşanan hadisələr ağlı daha çevik və realist edir. İmam Hüseyn (ə) burada öyrənmə ilə psixoloji inkişaf arasındakı əlaqəni göstərir. İnsan səhvlərdən nəticə çıxardıqca müdrikləşir. Təcrübə empati və özünüidarəni gücləndirir. Elm isə düşüncəni sistemləşdirir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam metaforik zənginliyə malikdir. "Meyvə" anlayışı mərifətin nəticəsini simvolizə edir. Elm ağac kimidir, mərifət onun bəhrəsidir. Təcrübə isə ağlı yetişdirən zaman faktorudur. Qısa, lakin dərin mənalı ifadə yüksək ədəbi ustalıq nümunəsidir. Sözlərin ahəngi fikrin təsir gücünü artırır. Kəlam sadə dildə deyilsə də, çoxqatlı məna daşıyır. Bu da onu zamanüstü edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm cəmiyyətin inkişaf əsasını təşkil edir. Mərifətli fərdlər sağlam ictimai münasibətlər qurur. Təcrübəli insanlar isə qərar vermədə daha məsuliyyətli olur. İmam Hüseyn (ə) bu kəlamla cəmiyyətin yalnız savadla deyil, təcrübə ilə də formalaşdığını göstərir. Nəsillərarası bilik ötürülməsi burada mühüm rol oynayır. Təcrübəsiz elm cəmiyyətdə boşluq yarada bilər. Elm və təcrübə birlikdə sosial sabitliyi möhkəmləndirir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam İmam Hüseynin (ə) həyat yolu ilə tam uyğunluq təşkil edir. O, elmi dərinliklə, zəngin təcrübəni birləşdirən şəxsiyyət idi. Kərbəla hadisəsi bunun ən bariz nümunəsidir. Elm ona haqqı tanıtdı, təcrübə isə doğru mövqeni seçdirdi. Bu kəlam İslam tarixində düşüncə məktəbi formalaşdırmışdır. Tarix göstərir ki, yalnız bilən deyil, yaşayanlar tarix yaradır. Bu sözlər zamanla dəyərini artırır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanı məsuliyyətli edir. Mərifət isə bu məsuliyyəti vicdanla daşımağı öyrədir. Təcrübə insanı təkəbbürdən uzaqlaşdırır. İmam Hüseyn (ə) əxlaqın öyrənmə və yaşama ilə formalaşdığını bildirir. Sadəcə bilmək kifayət deyil, doğru yaşamaq lazımdır. Təcrübə insanı səbirli və anlayışlı edir. Elm əxlaqı yönləndirir, təcrübə onu möhkəmləndirir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm ilahi nizamı tanımağa aparır. Mərifət isə bu tanımanı şüurlu imana çevirir. Təcrübə insanın imanını sınaqlardan keçirir. İmam Hüseyn (ə) bu kəlamla imanın düşüncəsiz qəbul olmadığını vurğulayır. Elm iman üçün əsasdır, təcrübə isə onu dərinləşdirir. Ağıl bu prosesdə əsas vasitədir. İman elm və ağıl ilə gücləndikcə sabit olur.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam ahəng və tarazlıq üzərində qurulub. Elm, mərifət və ağıl arasında gözəl nizam var. Fikir estetik sadəliklə təqdim olunur. Mənanın dərinliyi ifadənin gözəlliyini artırır. Burada düşüncə ilə dil

harmoniyadadır. Kəlam həm zehni, həm də ruhu oxşayır. Estetik təsir onun yadda qalmasını təmin edir. Bu, hikmətli sözün gözəlliyidir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmli və təcrübəli liderlik modeli təqdim olunur. Elm siyasətdə düzgün qərar verməyə kömək edir. Təcrübə isə böhranları idarə etməyi öyrədir. İmam Hüseyn (ə) bu kəlamla kor-koranə idarəçiliyi rədd edir. Mərifətli rəhbər xalqı anlayır. Təcrübəsiz elm siyasətdə fəsad yarada bilər. Sağlam idarəçilik elm və təcrübənin vəhdətindən doğur.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm qanunların düzgün anlaşılmasını təmin edir. Mərifət ədalətin ruhunu dərk etməyə kömək edir. Təcrübə hüquqi qərarların nəticələrini öncədən görməyi öyrədir. İmam Hüseyn (ə) hüquqda formalizmi deyil, hikməti əsas tutur. Qanun yalnız biliklə deyil, ədalətli tətbiqlə dəyər qazanır. Təcrübə hüquqçunu müdrik edir. Elm və ağıl birlikdə ədaləti qoruyur.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyat məqsədini açıqlayır. İnsan öyrəndikcə kim olduğunu anlayır. Təcrübə isə varlığın mənasını dərinləşdirir. İmam Hüseyn (ə) həyatın passiv yaşanmasını rədd edir. Elm insanı axtarışa aparır. Təcrübə bu axtarışa istiqamət verir. Varlıq düşüncə və yaşantı ilə mənalanır. Bu kəlam şüurlu həyat çağırışıdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı bu kəlamda gizli hikmət qatını açır. Elm zahiri bilikdir, lakin mərifət onun iç üzüdür. Təcrübə isə insanı görünməyən həqiqətlərə hazırlayır. Xızır yolu səthi biliyi deyil, dərin anlayışı əsas götürür. İmam Hüseyn (ə) bu baxışla biliklə hikmət arasında körpü qurur. Təcrübə insanı zahiri qəliblərdən azad edir. Elm yol göstərir, hikmət yolu aydınladır. Bu baxış səbr və dərin idrak tələb edir.

Düşündürücü Suallar

- Mənim elmim mərifətə çevrilirmi?
- Yaşadıqlarım məni müdrikləşdirirmi?
- Elmim həyatımda necə əks olunur?
- Təcrübələrimdən dərs çıxarırammı?
- Bildiklərimlə etdiklərim üst-üstə düşürmü?
- Ağlım zamanla artırmı?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Bu bilik məni dəyişdirdimi?
- Təcrübəmdən hansı nəticəni çıxardım?
- Eyni səhvi təkrar etdimmi?
- Elmim qərarlarıma təsir göstərdimi?

- Ağlımı inkişaf etdirən nə etdim?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Müntəzəm oxumaq və düşünmək.
- Yaşanan hadisələri analiz etmək.
- Səhvlərdən nəticə çıxarmaq.
- Elm ilə əməli birləşdirmək.
- Təcrübəni başqaları ilə bölüşmək.
- Qərarları şüurla vermək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm axtarışını dayandırma.
- Təcrübəni kiçik görmə.
- Bildiklərinlə təkəbbürlənmə.
- Yaşadıqlarından qaçma.
- Düşünərək yaşa.
- Öyrənərək kamilləş.

Nəticə

İmam Hüseynin (ə) bu kəlamı insan kamilliyinin xəritəsidir. Elm mərifətin toxumudur, təcrübə isə ağlın müəllimidir. Bu iki amil birləşmədən müdriklik yaranmaz. Kəlam insana həm düşünməyi, həm yaşamağı öyrədir. Sadəcə bilmək kifayət deyil, dərk etmək və tətbiq etmək lazımdır. Bu yol şüurlu həyat yoludur. Hər dövr üçün canlı və yönverici hikmətdir.

KƏLAM - 3

"ELM ÖYRƏNMƏK ALİMLƏRİN LƏZZƏTİDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.4, mövzu: 158)

Bu kəlam elmin maddi deyil, mənəvi bir zövq olduğunu vurğulayır. İmam Əli (ə) elmə sırf fayda üçün deyil, dəyər üçün yanaşmağı öyrədir. Alim üçün elm yük deyil, sevinc mənbəyidir. Bu sevinc zahiri deyil, dərin daxili məmnunluqdur. Elm insanı daxildən zənginləşdirir. Burada öyrənmək məcburiyyət yox, istək kimi təqdim olunur. Kəlam elmin ruhu bəslədiyini göstərir. Alim üçün ən böyük mükafat elmin özüdür.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam biliklə xoşbəxtlik arasındakı əlaqəni açıqlayır. Burada həqiqi ləzzət maddi həzzlərdən fərqli olaraq zehni kamillikdədir. Elm axtarışı insanın varlıq suallarına cavab tapmasına kömək edir. Fəlsəfədə bu, idrakdan doğan məmnunluqdur. Alim düşünməkdən zövq alır. Bu zövq müvəqqəti deyil, davamlıdır. Elm ruhu sakitləşdirir. Həqiqətə yaxınlıq fəlsəfi ləzzətin əsasını təşkil edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin nurudur. Alim üçün bu nur daxili sevinc

yaradır. Elm sadəcə bilmək deyil, hiss etməkdir. Bu hiss ruhun doyumudur. İmam Əli (ə) elmə aşiq olmağı tələqin edir. Elm irfanda mənəvi yolun başlanğıcıdır. Bu yolda ləzzət zahiri yox, batinidir. Alim öyrəndikcə qəlbi genişlənir. Bu genişlik ruhi rahatlıq gətirir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm öyrənmək daxili motivasiyanı artırır. Alim üçün öyrənmə stress deyil, rahatlıqdır. Bilik əldə etmək özünə inam yaradır. Bu inam psixoloji tarazlığı möhkəmləndirir. Elm beyində müsbət emosiyalar doğurur. Öyrənmə prosesi zehni canlı saxlayır. Alimlərdə maraq hissi güclü olur. Bu maraq həyat enerjisini artırır. Elm psixoloji doyum yaradır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam sadə, lakin çox mənalıdır. "Ləzzət" sözü elmin dadını simvolizə edir. Qısa cümlə geniş məna daşıyır. Bu, yüksək ədəbi ustalıq nümunəsidir. Sözlərin ahəngi fikri gücləndirir. Elm fiziki deyil, mənəvi zövq kimi təqdim olunur. Bu metaforik yanaşma oxucunu düşündürür. Kəlam yadda qalıcıdır. Ədəbi baxımdan təsir gücü yüksəkdir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elmli insanlar cəmiyyətin inkişaf motorudur. Alimlər öyrənməkdən zövq aldıqları üçün davamlı inkişaf edirlər. Bu inkişaf cəmiyyətə müsbət təsir göstərir. Elm sevgisi sosial tərəqqini sürətləndirir. Məcburi yox, könüllü öyrənmə mədəniyyət yaradır. Cəmiyyətdə elmə hörmət formalaşır. Alimlərin ləzzəti cəmiyyətin qazancına çevrilir. Bu, sağlam sosial modeldir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu alimlər çətinliklərə baxmayaraq elm yolundan dönməyiblər. Bunun səbəbi elmin verdiyi daxili ləzzətdir. İmam Əli (ə) özü bu yolun canlı nümunəsidir. Onun elmi dərinliyi bu sevincdən qaynaqlanırdı. Tarix göstərir ki, elm eşqi ilə çalışanlar iz buraxır. Maddi mükafat olmasa da, elm davam edir. Bu kəlam elmi ənənənin ruhunu açıqlayır. Tarixi baxımdan davamlı dəyər daşıyır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanı saflaşdırır. Alim üçün elm ləzzət olduğu üçün təkəbbürdən uzaq olur. Öyrənmək təvazökarlıq yaradır. Elm insanı məsuliyyətli edir. Bu məsuliyyət əxlaqi davranışlara təsir göstərir. Alim biliyi sui-istifadə etmir. Elm sevgisi vicdanı gücləndirir. Əxlaq və elm burada bir-birini tamamlayır. Bu kəlam əxlaqi kamilliyə çağırışdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Yaradanı tanımağa aparan vasitədir. Bu tanıma iman sevincini artırır. Alim üçün elm ibadətə çevrilir. Ləzzət burada mənəvi yaxınlıqdan doğur. İmam Əli (ə) elmi imanla əlaqələndirir. Elm imanı möhkəmləndirir. Bu möhkəmlik ruhda rahatlıq yaradır. Elm Allaha yaxınlaşma yoludur. Bu yaxınlıq ləzzətin əsas mənbəyidir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamda sadəlik və harmoniya var. Fikir gözəl formada təqdim olunur. Elm və ləzzət arasında incə tarazlıq qurulur. Bu tarazlıq estetik zövq yaradır. Sözlərin ahəngi məna ilə uyğunlaşır. Kəlam oxuyanda rahatlıq hissi doğurur. Estetik gözəllik mənəvi dərinliklə birləşir. Bu da fikri cazibədar edir. Gözəllik burada hikmətdən doğur.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmli rəhbərlər öyrənməkdən zövq alırlar. Bu zövq onları inkişaf etməyə vadar edir. Elm sevgisi güc ehtirasını balanslayır. Alim rəhbər qərarlarını düşünərək verir. İmam Əli (ə) idarəçilikdə elmin rolunu vurğulayır. Elm ləzzət olduqda zorakılıq azalır. Siyasət müdrikliklə yönləndirilir. Bu model sabitlik yaradır. Kəlam ideal idarəçilik mesajı verir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətli qərarların əsasını təşkil edir. Hüquqşünas üçün öyrənmək zərurət deyil, ehtiyacdır. Elmə sevgi qanunların ruhunu anlamağa kömək edir. Bu anlayış ədaləti gücləndirir. İmam Əli (ə) hüquqda formalizmi deyil, hikməti önə çəkir. Elm ləzzət olduqda haqq qorunur. Hüquqi səhvlər azalır. Qanunlar insan mərkəzli tətbiq olunur. Bu kəlam hüquqi vicdanı formalaşdırır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın varlıq suallarına cavab axtarışıdır. Bu axtarışın özü ləzzət yaradır. İnsan öyrəndikcə həyat mənalanır. Elm yaşama səbəbinə çevrilir. İmam Əli (ə) boş və məqsədsiz həyatı rədd edir. Alim üçün həyat düşünməklə dəyərlidir. Bu düşüncə daxili sakitlik gətirir. Varlıq dərk edildikcə ağır yük olmur. Elm varlığın sevincinə çevrilir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında elm zahiri bilikdən daha artıqdır. Bu bilik yol göstərən bir nurdur. Alim bu nuru hiss etdiyi üçün ləzzət alır. Elm burada sirrə yaxınlaşmaq vasitəsidir. İmam Əli (ə) bu baxışla elmi mənəvi səyahət kimi təqdim edir. Hər bilik yeni qapı açır. Bu açılış sevinc doğurur. Elm yolçuluqdur, ləzzət isə bu yolun hədiyyəsidir. Bu baxış dərin idrak tələb edir.

Düşündürücü Suallar

- Mən öyrənməkdən zövq alırammı?
- Elm mənim üçün yükdür, yoxsa sevinc?
- Bilik məni dəyişdirirmi?
- Öyrəndiklərim həyatımı zənginləşdirirmi?
- Elm axtarışım səmimidirmi?
- Məqsədim bilməkdir, yoxsa göstərmək?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Öyrəndiyim məni sevindirdimi?

- Elm məni daha səbirli etdimi?
- Bildiklərimi tətbiq etdimmi?
- Öyrənməyə vaxt ayırdımmı?
- Elm mənim həyatımda hansı yeri tutur?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün oxumağa zaman ayırmaq.
- Öyrənilən mövzular üzərində düşünmək.
- Bilik paylaşmaqdan çəkinməmək.
- Elm öyrənərkən niyyəti saf tutmaq.
- Öyrənməni gündəlik həyata qatmaq.
- Maraq hissini daim diri saxlamaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunu sevməyə çalış.
- Öyrənməni məcburiyyətə çevirmə.
- Bildiklərinlə öyünmə.
- Sual verməkdən çəkinmə.
- Düşünməyi vərdiş halına gətir.
- Elm eşqini itirmə.

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı elmin mahiyyətini açır. Elm maddi qazanc deyil, daxili ləzzətdir. Bu ləzzət insanı kamilliyə aparır. Alim üçün öyrənmək həyatın özünə çevrilir. Elm sevildikdə davamlı olur. Bu sevgi cəmiyyəti də dəyişir. Kəlam hər dövr üçün yol göstərir. Elmə aşiq olan insan heç vaxt kasıb olmaz.

KƏLAM - 4

"ELMİ TƏLƏB EDİN Kİ, ELMİNİZ ARTSIN."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.4, mövzu: 158)

Bu kəlam elmin passiv şəkildə əldə edilmədiyini açıq şəkildə bildirir. İmam Əli (ə) elmə çatmağın əsas yolunun fəal axtarışdan keçdiyini vurğulayır. Elm özü-özünə artmır, ona yönəlmiş iradə tələb edir. Burada "tələb etmək" anlayışı sadəcə oxumaq deyil, düşünmək və soruşmaq deməkdir. İnsan elmi istədikcə ona doğru addımlayır. Elm axtarışı insanın zehni və mənəvi inkişafını sürətləndirir. Bu kəlam məsuliyyətli öyrənməyə çağırışdır. Elm axtaran insan daim yüksəlir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam idrakın dinamik xarakterini göstərir. Elm statik bir məlumat toplusu deyil, davamlı artan bir prosesdir. İnsanın axtarışı dayanarsa, idrak da dayanır. Burada biliklə iradə arasında sıx əlaqə qurulur. Axtarış olmadan həqiqət açılmır. Fəlsəfədə bu, sual vermə mədəniyyəti ilə

əlaqələndirilir. İnsan sual verdikcə düşünür. Düşüncə isə elmi artırır. Bu yol fəlsəfi kamilliyə aparır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin oyanmasıdır. Elm axtarışı qəlbin həqiqətə yönəlməsidir. İmam Əli (ə) burada niyyətin önəmini vurğulayır. Səmimi axtarış mərifətə yol açır. Elm istək olmadan quru məlumat olaraq qalır. İrfanda axtarmaq tapmaqdan daha qiymətlidir. Bu axtarış insanı daxili səyahətə çıxarır. Qəlb axtardıqca genişlənir. Elm bu genişliyin bəhrəsidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm axtarışı motivasiya yaradır. İnsan öyrənməyə qərar verdikdə zehni aktivləşir. Axtarış beyində maraq və fokus yaradır. Bu da yaddaşı gücləndirir. Elm axtaran insan özünə güvən qazanır. Passivlik isə zehni zəiflədir. İmam Əli (ə) psixoloji durğunluğun qarşısını alır. Daim öyrənən insan daha çevik düşünür. Elm psixoloji sağlamlığı dəstəkləyir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam qısa, lakin dərin məzmunludur. Əmr forması diqqəti cəlb edir və təsir gücünü artırır. “Tələb edin” ifadəsi fəallığı simvolizə edir. Sözlərin sadəliyi fikrin aydınlığını gücləndirir. Burada artıq söz yoxdur. Bu, yüksək ədəbi ustalıqdır. Kəlam oxucunu hərəkətə çağırır. Dilin axıcılığı yadda qalmanı asanlaşdırır. Ədəbi güc mənanın dərinliyindən doğur.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm axtarışı cəmiyyətin inkişafını təmin edir. Axtaran fərdlər inkişaf edən cəmiyyət yaradır. Elmə təşəbbüs kollektiv şüuru yüksəldir. İmam Əli (ə) cəmiyyətdə passivliyi rədd edir. Elm tələb edən toplum geridə qalmır. Sosial ədalət də biliklə möhkəmlənir. Cəmiyyətin problemləri elm vasitəsilə həll olunur. Axtarış mədəniyyəti tərəqqi yaradır. Bu kəlam sosial oyanış çağırışıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyunca elm axtaran millətlər yüksəlmişdir. İmam Əli (ə) bu tarixi qanunauyğunluğu hikmətlə ifadə edir. İslam tarixində elm təşviqi əsas prinsip olmuşdur. Alimlər sual verərək inkişaf etmişlər. Tarix göstərir ki, durğunluq geriləmə gətirir. Elm tələb edənlər iz buraxır. Bu kəlam tarixi təcrübənin xülasəsidir. Keçmişdən gələcəyə yol göstərir. Tarixi baxımdan zamanüstü dəyərə malikdir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm axtarışı təvazökarlıq tələb edir. Bilmədiyini qəbul etmək əxlaqi yetkinlikdir. İmam Əli (ə) təkəbbürü rədd edir. Elm tələb edən insan özünü kamil saymır. Bu da əxlaqi saflaşmaya səbəb olur. Öyrənmək istəyi məsuliyyət hissi yaradır. Elm əxlaqı formalaşdırır. Əxlaq isə elmi düzgün istiqamətə yönəldir. Bu qarşılıqlı təsir insanı kamilləşdirir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm axtarışı imanı gücləndirir. İnsan bildikcə Yaradanın nizamını dərk edir. İmam Əli (ə) elmi imanla zidd görmür. Əksinə, elm imanın dərinləşməsinə səbəb olur. Axtarış düşüncəsiz inancı aradan qaldırır. Şüurlu iman yaranır. Elm ilahi ayələri anlamağa kömək edir. Bu anlayış ibadəti mənalandırır. Elm imanın dayağına çevrilir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamda sadəlik və harmoniya var. Fikir təmiz və aydın şəkildə ifadə olunub. Bu aydınlıq estetik zövq yaradır. Elm və artım anlayışları bir-birini tamamlayır. Dilin axıcılığı oxucuya rahatlıq verir. Kəlamda artıq bəzək yoxdur. Gözəllik mənadan doğur. Bu estetik təmizlik fikri gücləndirir. Hikmətin gözəlliyi burada açıq görünür.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm tələb edən idarəçilik modeli təqdim olunur. Rəhbər öyrəndikcə daha düzgün qərar verir. Elm axtarışı siyasi səhvləri azaldır. İmam Əli (ə) düşüncəsiz hakimiyyəti tənqid edir. Elm siyasətdə məsuliyyət yaradır. Biliksiz güc təhlükəlidir. Axtaran lider cəmiyyətə fayda verir. Elm siyasi ədaləti möhkəmləndirir. Bu kəlam müdrik idarəçiliyə çağırışdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm axtarışı ədalətli qərarların əsasını təşkil edir. Qanunları anlamaq üçün bilik lazımdır. İmam Əli (ə) hüquqda kor tətbiqi qəbul etmir. Elm hüquqi şüuru artırır. Axtaran hüquqçu səhvdən qaçır. Hüquq sistemində inkişaf elmə bağlıdır. Ədalət yalnız biliklə qorunur. Elm hüquqi məsuliyyəti artırır. Bu kəlam hüquqi vicdan formalaşdırır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm axtarışı həyatın mənasını dərinləşdirir. İnsan niyə yaşadığını soruşur. Bu suallar varlığı şüurlu edir. İmam Əli (ə) mənasız həyatı rədd edir. Axtarış insanı diri saxlayır. Elm həyat məqsədinə çevrilir. Passiv həyat boşluq yaradır. Şüurlu axtarış isə daxili dolğunluq gətirir. Elm varoluşun işığıdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında elm yolçuluq kimi dəyərləndirilir. Axtarış bu yolun əsas şərtidir. Elm gizli hikmət qapılarını açır. İmam Əli (ə) burada səbrli axtarışı vurğulayır. Hər cavab yeni sual doğurur. Bu suallar insanı dərinliyə aparır. Elm zahirdən batinə keçiddir. Yol uzundur, lakin mənalıdır. Axtaran yolçu hikmətə yaxınlaşır.

Düşündürücü Suallar

- Mən elm axtarırammı, yoxsa gözləyirəm?
- Öyrənməyə nə qədər təşəbbüs göstərirəm?
- Sual verməkdən çəkinirəmmi?

- Bildiklərim məni qane edirmi?
- Elm axtarışı həyatımda hansı yeri tutur?
- Düşünmək üçün vaxt ayırırammı?

Özünə Hesabat

- Bu gün nəyi öyrənmək istədim?
- Bu istiqamətdə addım atdımmı?
- Sual verdimmi?
- Oxuduqlarımı düşündümmü?
- Elm axtarışım səmimidirmi?
- Bugünkü bilik dünənkindən artıqdımı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu planı hazırlamaq.
- Sual siyahısı tutmaq.
- Öyrəndiklərini müzakirə etmək.
- Müəllim və alimlərdən soruşmaq.
- Oxuduqlarını yazmaq.
- Öyrənməni vərdiş halına gətirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm axtarışını təxirə salma.
- Bilmədiyini qəbul et.
- Sual verməkdən utanma.
- Öyrənməyə açıq ol.
- Düşünərək oxu.
- Elm yolunu sev.

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı elmin artma qanununu açıqlayır. Elm istəyənə verilir. Axtarış olmadan inkişaf mümkün deyil. Bu kəlam insanı fəallığa çağırır. Elm həyatın mənasını dərinləşdirir. Axtaran insan kamilləşir. Bu hikmət hər dövr üçün aktualdır. Elm istəyən insan heç vaxt yerində saymaz.

KƏLAM - 5

"MƏN SİZƏ QUR'ANI ÖYRƏTDİM, ARANIZDA DƏLİLLƏRLƏ HÖKM VERDİM VƏ SİZƏ BİLMƏDİKLƏRİNİZİ ÖYRƏTDİM."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.4, mövzu: 158)

Bu kəlam elmin, ədalətin və maarifləndirmənin bir rəhbərdə necə birləşdiyini göstərir. İmam Əli (ə) öz missiyasını üç əsas istiqamətdə təqdim edir. Birincisi, Qur'anın öyrədilməsi ilə düşüncənin əsasını qurur. İkincisi, dəlillərlə hökm verməklə ədalətli idarəçiliyi vurğulayır. Üçüncüsü, bilinməyənlərin öyrədilməsi ilə cəmiyyəti inkişaf etdirir. Bu ardıcıllıq təsadüfi deyil və dərin sistemə əsaslanır. Elm düşüncəni, ədalət davranışı

formalaşdırır. Maarif isə gələcəyi inşa edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik, həqiqət və ədalət münasibətini ortaya qoyur. Qur'an burada həqiqətin mənbəyi kimi təqdim olunur. Dəlillərlə hökm vermək rasional düşüncənin göstəricisidir. Bilmədiklərini öyrətmək isə idrakın davamlılığını ifadə edir. Fəlsəfədə bu, bilikdən hikmətə keçid mərhələsidir. Hakimiyyətin əsasının ağıl və sübut olduğu vurğulanır. Subyektiv hökm rədd edilir. Bu yanaşma fəlsəfi ədalət anlayışına uyğundur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan Qur'an qəlbin dirilməsidir. İmam Əli (ə) bu diriliyi insanlara ötürdüyünü bildirir. Dəlillərlə hökm vermək nəfsin deyil, həqiqətin hakimiyyətidir. Bilmədiklərini öyrətmək qəlbləri qaranlıqdan çıxarmaqdır. İrfanda elm yalnız məlumat deyil, nurdur. Bu nur insanı daxildən dəyişir. İmamın missiyası qəlbləri oyatmaqdır. Bu oyanış mərifətə aparır. İrfani yol biliklə başlayır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam təhlükəsizlik və etibar yaradır. Qur'anın öyrədilməsi düşüncədə sabitlik yaradır. Dəlillərlə hökm vermək ədalət hissini gücləndirir. İnsan haqsızlığa məruz qalmadığını hiss edir. Bilmədiklərini öyrənmək zehni inkişaf etdirir. Bu, özünə inamı artırır. Psixoloji rahatlıq bilik və ədalətlə mümkündür. İmam Əli (ə) bu ehtiyacları qarşılayır. Sağlam psixologiya sağlam idarəçiliklə formalaşır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam ardıcıl və təsirli quruluşa malikdir. Cümlələr bir-birini tamamlayır. Təkrar olmayan, lakin əlaqəli ifadələr diqqəti cəlb edir. "Öyrətdim" felinin təkrarı məsuliyyəti vurğulayır. Dil sadə, mənası dərin şəkildədir. Bu, yüksək bəlağət nümunəsidir. Sözlər iddia yox, fakt bildirir. Ədəbi güc səmimiyyətdən doğur. Kəlam oxucuda inam yaradır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam ideal cəmiyyət modelini göstərir. Qur'an ortaq dəyər sistemi yaradır. Dəlillərlə hökm sosial ədaləti təmin edir. Maarifləndirmə cəmiyyətin inkişafını sürətləndirir. İmam Əli (ə) biliksiz cəmiyyətin dağılacağını göstərir. Sosial etibar elm və ədalətlə qurulur. Bu yanaşma ayrı-seçkiliyi azaldır. Cəmiyyət birləşir. Sosial nizam biliyə əsaslanır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam İmam Əlinin (ə) rəhbərlik təcrübəsini əks etdirir. O, hakimiyyəti dövründə Qur'an mərkəzli idarəçilik qurmuşdur. Qərarlarını dəlillərlə əsaslandırmışdır. Tarix onun ədalətinə şahiddir. Bilmədiklərini öyrətməsi elmi məktəbin formalaşmasına səbəb olmuşdur. Bir çox alim onun tələbəsi olmuşdur. Bu kəlam tarixi reallığın xülasəsidir.

Zaman keçsə də dəyəri azalmır. Tarixdə nadir liderlik nümunəsidir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam məsuliyyət hissini önə çəkir. Qur'an öyrətmək vicdan tərbiyəsidir. Dəlillərlə hökm vermək insaflı olmaq deməkdir. Bilmədiklərini öyrətmək fədakarlıq tələb edir. İmam Əli (ə) biliyi gizlətmir. Bu, yüksək əxlaqi davranışdır. Əxlaq biliklə güclənir. Ədalət əxlaqın nəticəsidir. Bu kəlam əxlaqi liderlik dərsidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan Qur'an ilahi hidayətin əsas mənbəyidir. Onu öyrətmək peyğəmbər mirasını daşımaqdır. Dəlillərlə hökm vermək ilahi ədalətin təzahürüdür. İmam Əli (ə) hökmü şəxsi istəklə vermir. Bilmədiklərini öyrətmək ilahi mərhəmətin göstəricisidir. Elm burada ibadətə çevrilir. İman şüurla möhkəmlənir. Teoloji baxımdan bu kəlam ilahi missiyanı açıqlayır. Din düşüncə ilə yaşanır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamda harmoniya və tarazlıq var. Fikir ardıcıllığı oxucuya rahatlıq verir. Qur'an, ədalət və elm bir ahəng yaradır. Bu ahəng estetik zövq doğurur. Sözlərin yığcamlığı gözəllik yaradır. Artıq ifadə yoxdur. Mənanın dərinliyi sadə dildə təqdim olunur. Estetik gözəllik hikmətdən qaynaqlanır. Bu kəlam düşüncəni oxşayır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam ideal idarəçilik modelidir. Qur'an dəyər əsaslı siyasəti təmsil edir. Dəlillərlə hökm hüquqi legitimlik yaradır. Maarifləndirmə isə uzunmüddətli sabitlik təmin edir. İmam Əli (ə) gücə deyil, sübuta əsaslanır. Bu, avtoritarizmi rədd edir. Siyasi qərarlar şəffaf olur. Xalqla rəhbər arasında etibar formalaşır. Bu model müasir siyasət üçün də aktualdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan dəlillərlə hökm vermək ədalətin əsas şərtidir. Qanun şəxsi münasibətlə tətbiq edilmir. Qur'an hüquqi prinsiplərin qaynağıdır. İmam Əli (ə) hüquqda bərabərliyi qoruyur. Bilmədiklərini öyrətmək hüquqi savadlanmanı artırır. Bu, səhvlərin qarşısını alır. Hüquq sistemində şəffaflıq yaranır. Qərarlar əsaslandırılmış olur. Bu kəlam hüquqi vicdanı gücləndirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın varlıq məqsədini göstərir. İnsan bilmədiyini öyrənmək üçün yaşayır. Qur'an varlığa məna verir. Ədalət həyatın nizamını qoruyur. Maarif insanı şüurlu varlığa çevirir. İmam Əli (ə) düşüncəsiz yaşamağı rədd edir. İnsan anlamadan yaşadıqda boşluq yaranır. Bilik bu boşluğu doldurur. Varlıq dərk ilə dəyər qazanır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında bu kəlam gizli hikmət qatlarını açır. Qur'an zahiri oxunuşdan batini dərkə aparır. Dəlillərlə hökm vermək həqiqətə sədaqətdir.

Bilmədiklərini öyrətmək yolçuluğun davam etdiyini göstərir. Bu yol bitməz axtarışdır. Xızır yolu səbr və şüur tələb edir. Hər bilik yeni mərhələdir. İmam Əli (ə) bu yolun bələdçisidir. Hikmət axtarışla açılır.

Düşündürücü Suallar

- Quran mənim həyatımda hansı yeri tutur?
- Qərarlarımı dəlillərlə verirəmmi?
- Bilmədiklərimi öyrənməyə açığammı?
- Ədalətə nə qədər sadiqəm?
- Elm axtarışım davamlıdırmı?
- Bildiklərim davranışlarıma təsir edirmi?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Öyrəndiyim məni düşündürdümü?
- Qərarlarım əsaslı oldumu?
- Bilmədiyim mövzuları araşdırdımmı?
- Ədalətli davrandımmı?
- Elm yolunda addım atdımmı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Qur'anı anlayaraq oxumaq.
- Qərar verməzdən əvvəl araşdırmaq.
- Sual verməkdən çəkinməmək.
- Öyrəndiklərini paylaşmaq.
- Ədalətli davranışa diqqət etmək.
- Biliklərini gündəlik həyata tətbiq etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm axtarışını davam etdir.
- Ədaləti şəxsi münasibətlərdən üstün tut.
- Bilmədiyini etiraf et.
- Quranla əlaqəni gücləndir.
- Düşünərək qərar ver.
- Maarifləndirməyə açıq ol.

Nəticə

Bu kəlam İmam Əlinin (ə) liderlik fəlsəfəsini xülasə edir. Elm, ədalət və maarif bir bütöv təşkil edir. Qur'an düşüncəni istiqamətləndirir. Dəlillər davranışı tənzimləyir. Maarif isə gələcəyi qurur. Bu yanaşma insanı və cəmiyyəti kamilləşdirir. Kəlam hər dövr üçün yol göstərir. Şüurlu həyatın əsaslarını təqdim edir.

DAVAMLI ŞƏKİLDƏ DƏRS ALMAĞA TƏŞVİQ

KƏLAM - 6

"YALNIZ UZUN MÜDDƏT DƏRS ALANLAR ELM ƏLDƏ EDƏ BİLƏRLƏR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.4, mövzu: 158)

Bu kəlam elmin səbr və davamlılıq tələb etdiyini açıq şəkildə göstərir. İmam Əli (ə) burada tez nəticə gözləyən düşüncəni tənqid edir. Elm ani qazanılan bir məharət deyil, zamanla formalaşan bir kamillikdir. Davamlı dərs almaq zehni tədricən yetkinləşdirir. Bu yol zəhmət, sədaqət və əzmkarlıq tələb edir. Elm istəyən insan səbirli olmalıdır. Müvəqqəti həvəs elmə çevrilmir. Bu kəlam öyrənmədə davamlılığın əsas prinsip olduğunu bildirir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam idrakın mərhələli inkişafını ifadə edir. Həqiqət birdən-birə açılmır, tədricən dərk olunur. Uzun müddət öyrənmək düşüncəni dərinləşdirir. Fəlsəfədə bu, səbəb-nəticə əlaqələrinin zamanla qurulmasıdır. Səthi bilik hikmət doğurmaz. Davamlı təhsil idrakı möhkəmləndirir. İnsan düşünərək və təkrar edərək anlayır. Bu proses səbir fəlsəfəsini ön plana çıxarır. Elm zamanın sınağından keçərək kamilləşir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm mənəvi yolçuluqdur. Bu yol tələsməyi deyil, səbr etməyi tələb edir. Uzun müddət dərs almaq nəfsi tərbiyə edir. İmam Əli (ə) irfan yolunda sədaqəti əsas şərt kimi göstərir. Elm qəlbdə tədricən nur olur. Bu nur davamlı səy olmadan sabitləşmir. İrfanda bilik deyil, hal dəyişimi əsasdır. Bu dəyişmə zamanla baş verir. Səbir irfani kamilliyin açarıdır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan davamlı öyrənmə zehni gücləndirir. Uzun müddət dərs alan insan diqqət və fokus bacarığı qazanır. Təkrar yaddaşı möhkəmləndirir. Bu proses səbr və dözümlülük yaradır. İmam Əli (ə) psixoloji davamlılığı ön plana çıxarır. Tez yorulan zehin dərin bilik əldə edə bilməz. Davamlı öyrənmə özünə inamı artırır. İnsan bacardığını gördükcə motivasiyası yüksəlir. Elm psixoloji yetkinlik yaradır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam sadə, lakin vurğulayıcı üsluba malikdir. "Yalnız" sözü məna sərhədini dəqiq müəyyənləşdirir. Bu vurğu fikri gücləndirir. Cümlə qısa olsa da, geniş məna daşıyır. Artıq söz yoxdur. Dilin sadəliyi hikmətin təsirini artırır. Kəlam oxucunu düşünməyə vadar edir. Ədəbi baxımdan aydınlıq və qətiyyət var. Bu, yüksək bəlağət nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam elmli cəmiyyətin necə formalaşdığını göstərir. Davamlı təhsil sosial inkişafın əsas şərtidir. Səthi bilik cəmiyyətə

fayda vermir. Uzunmüddətli təhsil peşəkar fərdlər yetişdirir. İmam Əli (ə) sosial məsuliyyətli öyrənməni təşviq edir. Elmə sədaqət mədəniyyət yaradır. Bu mədəniyyət nəsildən-nəslə ötürülür. Cəmiyyətin dayanıqlığı bilik dərinliyinə bağlıdır. Bu kəlam sosial inkişaf çağırışıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan böyük alimlərin hamısı uzun illər təhsil almışdır. İmam Əli (ə) bu tarixi həqiqəti hikmətlə ifadə edir. İslam tarixində elm illərlə davam edən təhsil nəticəsində formalaşıb. Qısa yol axtaranlar tarixdə iz buraxmayıblar. Bu kəlam elmi ənənənin əsas prinsipini göstərir. Tarix səbrli öyrənənləri xatırlayır. Elm yolunda davamlılıq tarixi uğurun açarıdır. Bu hikmət zamanüstü dəyərə malikdir. Tarix onu təsdiqləyir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan uzun müddət dərs almaq məsuliyyət və sədaqət tələb edir. İnsan başladığı işi yarımçıq qoymamalıdır. İmam Əli (ə) əxlaqi davamlılığı vurğulayır. Elm yolunda səbr tərbiyə edir. Tələskənlik əxlaqi zəiflik yarada bilər. Davamlı öyrənən insan təvazökar olur. Çünki bilmədiklərinin çoxluğunu dərk edir. Elm əxlaqı formalaşdırır. Əxlaq isə elmi düzgün istiqamətə yönəldir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm ilahi bir əmanətdir. Bu əmanət səbir və zəhmətlə əldə edilir. İmam Əli (ə) elmi təsadüfi nemət kimi təqdim etmir. Davamlı dərs almaq ilahi qaydaya uyğundur. İman da zamanla möhkəmlənir. Tələsik iman zəif olur. Elm imanı dərinləşdirir. Bu dərinlik səbrlə formalaşır. İlahi hikmət tədricən açılır. Bu kəlam teoloji yetkinliyə çağırır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamda sadəlik və balans var. Fikir aydın və ölçülüdür. Həddindən artıq bəzək yoxdur. Bu sadəlik estetik rahatlıq yaradır. Məna formaya uyğun təqdim olunub. Oxucu fikri asanlıqla qavrayır. Gözəllik burada səmimiyyətdən doğur. Elm və səbir ahəng təşkil edir. Bu ahəng estetik zövq yaradır. Hikmətin gözəlliyi aydın görünür.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam idarəçilikdə təcrübənin əhəmiyyətini göstərir. Uzun müddət öyrənən rəhbər müdrik qərarlar verir. Təcrübəsiz idarəçilik risklidir. İmam Əli (ə) hazırlıqsız rəhbərliyi qəbul etmir. Davamlı təhsil siyasi sabitlik yaradır. Elm gücü nəzarətdə saxlayır. Biliksiz hakimiyyət təhlükə yaradır. Bu kəlam siyasi məsuliyyətə çağırışdır. Dövlətçilik səbrli öyrənmə tələb edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm uzunmüddətli təhsil olmadan formalaşmaz. Qanunları dərindən anlamaq zaman tələb edir. İmam Əli (ə) səthi hüquq biliyini kifayətli saymır. Davamlı təhsil ədalətli hökm yaradır. Hüquqşünas təcrübə ilə müdrikləşir. Səbir hüquqi səhvlərin qarşısını alır. Qanun yalnız

biliklə deyil, dərin anlayışla tətbiq olunur. Bu anlayış zamanla formalaşır. Kəlam hüquqi yetkinliyi vurğulayır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın həyat yoludur. Bu yol uzun və mərhələlidir. İnsan səbr etmədən özünü dərk edə bilməz. İmam Əli (ə) varlığın tələsmə ilə mənalanmadığını bildirir. Davamlı öyrənmə həyat məqsədi yaradır. Bu məqsəd insanı diri saxlayır. Elm varoluşu dərinləşdirir. Zamanla qazanılan bilik həyatın yükünü yüngülləşdirir. Bu kəlam mənalı həyat çağırışıdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında elm uzun bir yolçuluqdur. Bu yolda tələskənlik olmaz. Hər mərhələ insanı yeni anlayışa aparır. Uzun müddət dərs almaq bu yolun şərtidir. Xızır yolu səbr və sədaqət yoludur. İmam Əli (ə) bu baxışla elmi səyahət kimi təqdim edir. Yolçuluq yorucu olsa da, mənalıdır. Hər addım hikmət qazanır. Səbir bu yolun açarıdır.

Düşündürücü Suallar

- Elm yolunda səbirliyəmmi?
- Tez nəticə gözləyirəmmi?
- Davamlı öyrənməyə hazırammı?
- Başladığım təhsili yarımçıq qoyurammı?
- Elm mənim üçün uzunmüddətli məqsəddirmi?
- Zəhmətdən qaçırammı?

Özünə Hesabat

- Bu gün öyrənməyə nə qədər vaxt ayırdım?
- Davamlılıq göstərdimmi?
- Çətinlik qarşısında dayandımmı?
- Təkrar etdimmi?
- Səbrimi qorudummu?
- Elm yolunda irəlilədimmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Uzunmüddətli oxu planı qurmaq.
- Təkrar və möhkəmləndirmə aparmaq.
- Səbrli öyrənmə vərdişi formalaşdırmaq.
- Dərsləri yarımçıq qoymamaq.
- Müəllimlərlə davamlı əlaqə saxlamaq.
- Öyrənməni həyat tərzinə çevirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Tələsik nəticə gözləmə.
- Səbrli ol.
- Elm yolunda davamlı qal.

- Çətinlikdən qorxma.
- Təkrar etməyi ihmal etmə.
- Öyrənməyə sadiq qal.

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı elmin əsas şərtini açıqlayır. Elm səbr və davamlılıqla əldə edilir. Qısa yol axtarışı nəticə vermir. Davamlı dərs alan insan kamilləşir. Bu hikmət hər dövr üçün keçərlidir. Elm zəhmətin bəhrəsidir. Səbir bilik qapısını açır. Bu kəlam elm yolçularına istiqamət verir.

KƏLAM - 7

"DAVAMLI DƏRS ALMAYAN KİMSƏNİN DƏRİN ANLAYIŞI OLA BİLMƏZ."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.4, mövzu: 158)

Bu kəlam elmin yalnız məlumat toplamaq olmadığını, dərin anlayış tələb etdiyini bildirir. İmam Əli (ə) anlayışın səthi deyil, köklü olmasına diqqət çəkir. Dərinlik davamlı öyrənmə ilə formalaşır. Qısa müddətli biliklər insanı kamilliyə aparmır. Elm zamanla zehində oturuşur. Davamlı dərs almaq düşüncəni genişləndirir. Anlayış təcrübə və təkrar nəticəsində dərinləşir. Bu kəlam öyrənmədə sədaqətin vacibliyini göstərir. Elm səbirli zəhmətin bəhrəsidir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan dərin anlayış varlığın mahiyyətini dərk etməkdir. Bu dərk ani deyil, mərhələli şəkildə baş verir. Davamlı dərs almaq idrakın inkişafını təmin edir. Fəlsəfədə səthi bilik "zənn", dərin anlayış isə "hikmət" adlanır. İmam Əli (ə) hikmətin davamlı təfəkkürlə yarandığını bildirir. Düşüncə zamanla cilalanır. Təkrar və araşdırma anlayışı möhkəmləndirir. Fəlsəfi kamillik səbr tələb edir. Bu kəlam idrak fəlsəfəsinin əsasını ifadə edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan anlayış qəlbin dərinliyində formalaşır. Bu dərinlik davamlı zikr və elm ilə əldə edilir. İmam Əli (ə) irfanda səthi biliklə kifayətlənməyi rədd edir. Davamlı dərs nəfsi tərbiyə edir. Anlayış artdıqca insan öz acizliyini dərk edir. Bu dərk təvazö yaradır. İrfanda bilik hal və şüura çevrilməlidir. Bu çevrilmə zamanla mümkündür. Davamlı öyrənmə qəlbi nurlandırır. Dərin anlayış irfani kamilliyin əlamətidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan dərin anlayış uzunmüddətli zehni məşqlə formalaşır. Davamlı dərs alan insan analitik düşünmə bacarığı qazanır. Səthi öyrənmə tez unudulur. Təkrar sinir əlaqələrini gücləndirir. İmam Əli (ə) zehni davamlılığın vacibliyini vurğulayır. Psixoloji olaraq səbr diqqəti artırır. Davamlı öyrənmə özünə inam yaradır. İnsan mövzuları əlaqələndirməyi öyrənir. Bu da anlayışın dərinləşməsinə səbəb olur. Elm zehni yetkinləşdirir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam qısa, lakin məna baxımından dərin qurulmuşdur. "Dərin anlayış" ifadəsi məcazi gücə malikdir. Bu ifadə oxucunu düşünməyə sövq edir. Cümlədə artıq söz yoxdur. Sadə dil mürəkkəb fikri çatdırır. Bu, yüksək bəlağət nümunəsidir. Vurğu "davamlı" sözünün üzərində qurulub. Ədəbi baxımdan kəlam nəsihət xarakterlidir. Oxucuya yönəlikdir. Hikmətli üslub təsir gücünü artırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan dərin anlayış cəmiyyətin inkişafına təsir edir. Davamlı təhsil alan fərdlər sağlam düşüncəli olur. Səthi biliklə formalaşan cəmiyyətlər zəif olur. İmam Əli (ə) sosial məsuliyyətli elmə çağırır. Davamlı öyrənmə peşəkar kadrlar yetişdirir. Bu da sosial ədaləti gücləndirir. Anlayışlı insanlar cəmiyyətdə düzgün qərarlar verir. Elm mədəniyyət yaradır. Bu mədəniyyət zamanla möhkəmlənir. Kəlam sosial inkişafın əsasını göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan böyük alimlər uzun illər təhsil almışlar. Dərin anlayış tarix boyu zəhmətin nəticəsi olmuşdur. İmam Əli (ə) bu tarixi həqiqəti hikmətlə ifadə edir. Elm tarixində tələsik öyrənənlər qalıcı olmamışdır. Davamlı dərs elmi ənənə yaradır. Bu ənənə nəsildən-nəslə ötürülür. Tarix səbrli alimləri yad edir. Dərin anlayış zamanın süzgəcindən keçir. Bu kəlam tarixi təcrübənin xülasəsidir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan davamlı dərs almaq məsuliyyət və sədaqət tələb edir. İnsan başladığı yolu yarımçıq qoymamalıdır. İmam Əli (ə) əxlaqi möhkəmliyi elmə bağlayır. Səthi bilik təkəbbür yarada bilər. Dərin anlayış isə təvazö doğurur. Davamlı öyrənən insan səbrli olur. Bu səbr əxlaqı gözəlləşdirir. Elm insanı kamilliyə aparır. Kamillik əxlaqla tamamlanır. Kəlam əxlaqi yetkinliyə çağırır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan anlayış Allahın ayələrini dərk etməkdir. Bu dərk səthi deyil, dərin olmalıdır. İmam Əli (ə) imanın biliklə möhkəmləndiyini bildirir. Davamlı dərs imanı sabitləşdirir. Qısa bilik şübhə yarada bilər. Dərin anlayış iman əminliyi doğurur. Elm Allahın verdiyi bir nemətdir. Bu nemət zəhmətlə qorunur. Davamlı öyrənmə ilahi hikmətə yaxınlaşdırır. Kəlam iman və elm əlaqəsini göstərir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamda sadəlik və tarazlıq var. Fikir formaya uyğun təqdim edilib. Məna ağır olsa da, dil yüngüldür. Bu, estetik rahatlıq yaradır. "Dərin anlayış" ifadəsi obrazlıdır. Oxucu zehni təsvir qurur. Sadə cümlə böyük məna daşıyır. Bu, estetik zövq oyadır. Hikmətin gözəlliyi məhz bu sadəlikdədir. Kəlam həm zehni, həm estetik təsir bağışlayır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan dərin anlayış idarəçilik üçün əsasdır. Davamlı təhsil almayan rəhbər səthi qərarlar verir. İmam Əli (ə) hazırlıqsız idarəçiliyi tənqid edir. Dərin anlayış siyasi uzaqgörənlik yaradır. Təcrübə və bilik birləşməlidir. Davamlı öyrənmə dövlətin sabitliyini artırır. Səthi düşüncə siyasi böhranlara səbəb olur. Elm gücün nəzarət vasitəsidir. Kəlam məsuliyyətli idarəçiliyə çağırır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan dərin anlayış ədalətli hökm üçün şərtdir. Qanunları səthi bilmək kifayət etmir. Davamlı dərs hüquqi incəlikləri açır. İmam Əli (ə) ədalətin elm üzərində qurulduğunu göstərir. Təcrübəsiz hüquq zülmə yol açа bilər. Dərin anlayış qanunun ruhunu dərk etdirməlidir. Bu ruh zamanla öyrənilir. Davamlı təhsil hüquqi səhvləri azaldır. Kəlam hüquqi yetkinliyin əsasını göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan dərin anlayış insanın özünü tanımasıdır. Bu tanıma ani baş vermir. Davamlı öyrənmə insanı varoluş suallarına yaxınlaşdırır. İmam Əli (ə) mənalı həyatın biliklə qurulduğunu bildirir. Səthi bilik insanı boşluqda saxlayır. Dərin anlayış həyat məqsədi yaradır. Bu məqsəd zamanla formalaşır. Elm insanın varlıq dəyərini artırır. Kəlam mənalı yaşama çağırışdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında anlayış yolçuluqla qazanılır. Bu yol səbir və davamlılıq tələb edir. Hər dərs yeni bir mərhələdir. İmam Əli (ə) bu yolu yarımçıq qoymağı qəbul etmir. Dərin anlayış səyahətin sonudur. Yol uzun olsa da, hikmətlidir. Davamlı dərs almaq bu yolun azuqəsidir. Tələsən yolçu mənzilə çatmaz. Xızır baxışı səbrin hikmətini öyrədir. Elm bu yolun nurudur.

Düşündürücü Suallar

- Mən davamlı öyrənirəmmi?
- Anlamağa yoxsa əzbərləməyə üstünlük verirəm?
- Səthi biliklə kifayətlənirəmmi?
- Elm yolunda səbrliyəmmi?
- Dərin düşünməyə vaxt ayırıramm?
- Öyrəndiklərimi əlaqələndirirəmmi?

Özünə Hesabat

- Bu gün nəyi dərindən anladım?
- Dərsimi təkrar etdimmi?
- Səbr göstərdimmi?
- Öyrənmədə davamlı oldummu?
- Anlamadığım mövzuları araşdırdımmı?
- Elm yolunda irəliləyiş hiss etdimmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Davamlı oxu planı hazırlamaq.
- Mövzuları təkrar və analiz etmək.
- Sual vermə vərdişi formalaşdırmaq.
- Səthi oxunuşdan qaçmaq.
- Mənbələri müqayisə etmək.
- Öyrənməni gündəlik vərdişə çevirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Tələsmə.
- Səbirli ol.
- Daim öyrən.
- Təkrar et.
- Dərin düşün.
- Elm yolunda sədaqətli qal.

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı elmin mahiyyətini açıq şəkildə izah edir. Dərin anlayış davamlı dərs almağın nəticəsidir. Səthi bilik insanı kamilləşdirmir. Davamlı öyrənmə zehni, əxlaqi və mənəvi inkişaf yaradır. Bu hikmət hər dövr üçün keçərlidir. Elm səbr tələb edir. Anlayış zamanla dərinləşir. Bu kəlam elm yolçularına aydın istiqamət göstərir.

KƏLAM - 8

"ÇOX DƏRS OXUYAN KİMSƏ ÖYRƏNDİYİ ELMİ UNUTMAZ VƏ BİLMƏDİYİ ŞEYİ ÖYRƏNƏR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.4, mövzu: 158)

Bu kəlam elmin davamlılıqla qorunduğunu və inkişaf etdiyini bildirir. İmam Əli (ə) öyrənmənin təkcə məlumat toplamaq olmadığını vurğulayır. Davamlı dərs oxumaq yaddaşı gücləndirir. Elm təkrar edildikcə insanın düşüncəsinə hopur. Oxumayan insan bildiklərini də itirə bilər. Çox oxuyan isə həm mövcud biliklərini qoruyur, həm də yenilərini qazanır. Bu kəlam öyrənmənin dinamik proses olduğunu göstərir. Elm hərəkətdə olduqda canlı qalır. Davamlı oxu zehni inkişafın əsas şərtidir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan elm potensialdan aktual hala keçən bir qabiliyyətdir. Davamlı dərs bu keçidi mümkün edir. İnsan zehni istifadə edilmədikdə zəifləyir. İmam Əli (ə) bilik və idrak arasında əlaqəni göstərir. Oxumaq idrakı dərinləşdirir. Unutmamaq fəlsəfədə "daxililəşmə" ilə bağlıdır. Dərs oxumaq biliyi varlığın bir hissəsinə çevirir. Yeni biliklər əvvəlkilərin üzərinə inşa olunur. Bu kəlam idrakın inkişaf qanununu ifadə edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin nurudur. Bu nur davamlı təhsil ilə qorunur.

Oxumayan qəlb zamanla qaralır. İmam Əli (ə) elmin qəlbdə sabit qalmasını önə çəkir. Təkrar və mütaliə qəlbi oyatdıqda hikmət artır. İrfanda unutmaq qəflət əlamətidir. Davamlı dərs qəfləti aradan qaldırır. Yeni biliklər insanı daha dərin mərifətə aparır. Bu kəlam irfani inkişafın yol xəritəsidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan yaddaş təkrar ilə möhkəmlənir. Çox oxuyan insan məlumatı uzunmüddətli yaddaşa köçürür. Oxumamaq unutqanlığı artırır. İmam Əli (ə) öyrənmədə davamlılığın zehni sağlamlıqla əlaqəsini göstərir. Davamlı dərs diqqəti və konsentrasiyanı gücləndirir. Yeni biliklər beyin əlaqələrini artırır. İnsan öyrəndikcə öyrənməyə daha açıq olur. Psixoloji inkişaf öyrənmə ilə paralel gedir. Bu kəlam zehni inkişafın əsasını açıqlayır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam axıcı və aydın qurulub. Qarşılaşdırma üsulu istifadə olunub. “Unutmaz” və “öyrənər” sözləri dinamika yaradır. Cümlə ritmikdir və asan yadda qalır. Sadə dil dərin məna daşıyır. Bu, yüksək bəlağət nümunəsidir. Məna oxucunu təşviq edir. Ədəbi təsir gücü motivasiya yaradır. Hikmətli üslub kəlamı zamansız edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan davamlı oxuyan cəmiyyət inkişaf edir. Elmli fərdlər sosial sabitlik yaradır. Unudan cəmiyyət geriləyir. İmam Əli (ə) bilik mədəniyyətinin qorunmasını vurğulayır. Davamlı təhsil sosial yaddaşı gücləndirir. Yeni biliklər cəmiyyətin problemlərinə həll gətirir. Oxuyan nəsil düşünən nəsildir. Bu düşüncə sosial məsuliyyəti artırır. Kəlam ictimai inkişafın əsasını göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu böyük alimlər davamlı mütaliə ilə tanınıblar. Elm tarixində unudulmayanlar çox oxuyanlardır. İmam Əli (ə) bu tarixi həqiqəti ümumiləşdirir. Elm fasilə verdikdə zəifləyir. Davamlı oxu elmi irsi qoruyur. Tarixi biliklər təkrar ilə yaşadılır. Yeni biliklər keçmişin üzərində qurulur. Tarix səbirli oxucuları yadda saxlayır. Bu kəlam tarixi təcrübənin nəticəsidir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan davamlı oxumaq məsuliyyət göstəricisidir. İnsan öhdəsinə götürdüyü elm yolunu tərk etməməlidir. İmam Əli (ə) sədaqəti elmə bağlayır. Oxuyan insan təvazökar olur. Çünki bilmədiklərini dərk edir. Unutmamaq nizam-intizam tələb edir. Davamlı oxu əxlaqi iradəni gücləndirir. Elm insanı kamilləşdirir. Bu kəlam əxlaqi inkişafı təşviq edir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın verdiyi bir əmanətdir. Bu əmanət qorunmalıdır. İmam Əli (ə) elmin itirilməməsini vacib sayır. Davamlı dərs imanı möhkəmləndirir. Unutmaq laqeydliyə aparır. Yeni biliklər ilahi ayələri

daha dərindən dərk etməyə kömək edir. Elm ibadətin şüurlu olmasını təmin edir. Davamlı öyrənmə imanla bilik arasında körpüdür. Kəlam bu əlaqəni aydın göstərir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam balanslı və ahənglidir. Mənalar ardıcıl şəkildə qurulub. Oxucuya zehni rahatlıq verir. Təkrar hissi yaratmadan dərinlik yaradır. Sadə sözlər estetik təsir bağışlayır. Məna ilə forma uyğunluq təşkil edir. Bu uyğunluq zövq yaradır. Hikmət estetik gözəlliklə təqdim olunur. Kəlam həm düşündürür, həm də ruhu oxşayır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bilik davamlılıq tələb edir. Dövlət idarəçiliyində unutqanlıq təhlükəlidir. İmam Əli (ə) biliklə təcrübənin birliyini göstərir. Davamlı oxuyan idarəçi səhvlərdən dərs alır. Yeni məlumatlar siyasəti yeniləyir. Unudulan bilik təkrarlanan xətalara səbəb olur. Elm siyasi uzaqgörənlik yaradır. Davamlı təhsil güclü idarəetmə deməkdir. Kəlam siyasi məsuliyyəti xatırladır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan qanun biliyi təkrar tələb edir. Unudulan qanun ədalətsizliyə aparır. İmam Əli (ə) hüquqda davamlı öyrənməni önə çəkir. Yeni halları anlamaq üçün bilik yenilənməlidir. Davamlı oxuyan hakim səhv etməz. Hüquqi düşüncə dinamik olmalıdır. Elm hüququ canlı saxlayır. Unutmaq zülmə yol açа bilər. Kəlam hüquqi məsuliyyətin əsasını göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan öyrənmək varoluşun mənasını dərinləşdirir. İnsan öyrəndikcə özünü tanıyır. İmam Əli (ə) inkişaf edən insan modelini təqdim edir. Unutmaq durğunluq yaradır. Davamlı oxu insanı diri saxlayır. Yeni biliklər həyat məqsədini genişləndirir. İnsan öz imkanlarını kəşf edir. Öyrənmək var olmağın bir formasıdır. Kəlam mənalı həyatın yolunu göstərir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında elm yolçuluqdur. Bu yol dayanmadan davam etməlidir. Dayanan yolçu geridə qalır. İmam Əli (ə) bu hikməti aydın ifadə edir. Davamlı dərs yolun azuqəsidir. Unutmaq yolda itmək deməkdir. Yeni biliklər yeni mərhələlər açır. Xızır baxışında elm sonsuz səyahətdir. Bu səyahətdə sədaqət əsasdır.

Düşündürücü Suallar

- Mən oxuduqlarımı təkrar edirəmmi?
- Öyrəndiklərimi unutmağa qoymurammı?
- Yeni biliklər axtarırammı?
- Elm yolunda davamlıyammı?
- Oxuma vərdişim varmı?
- Biliklərimi inkişaf etdirirəmmi?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə oxudum?
- Oxuduqlarımı anladımmı?
- Unutmamaq üçün nə etdim?
- Yeni nə öyrəndim?
- Oxumağa vaxt ayırdımmı?
- Elm yolunda irəlilədimmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu planı qurmaq.
- Oxunanları qısa qeydlərlə möhkəmləndirmək.
- Təkrar etmə vərdişi formalaşdırmaq.
- Yeni mövzular araşdırmaq.
- Oxuduğunu başqasına anlatmaq.
- Mütaliəni gündəlik həyatın bir hissəsi etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Oxumağı təxirə salma.
- Davamlı ol.
- Unutmaqdan qorun.
- Yeni biliklərə açıq ol.
- Təkrar etməyi vərdiş et.
- Elm yolunu tərk etmə.

Nəticə

Bu kəlam elmin qorunması və artırılması üçün əsas prinsipi ortaya qoyur. Davamlı oxuyan insan bildiklərini itirməz. Eyni zamanda bilmədiklərini öyrənmək imkanı qazanır. Elm hərəkətdə olduqda inkişaf edir. İmam Əli (ə) bu hikmətlə ömürlük öyrənməyə çağırır. Unutmamaq sədaqət tələb edir. Öyrənmək səbir istəyir. Bu kəlam elm yolçuları üçün aydın rəhbərdir.

KƏLAM - 9

"İDARƏN ALTINDAKI ÖLKƏ İŞLƏRİNİ NİZAMA SALMAQ VƏ SƏNDƏN ƏVVƏLKİLƏRİN ORTAYA QOYDUĞU DƏYƏRLİ İŞLƏRİ YAŞATMAQ ÜÇÜN DAİM ALİMLƏRLƏ GÖRÜŞ, HİKMƏT SAHİBLƏRİ İLƏ MÜZAKİRƏLƏRİ ARTIR."

(İmam Əli (ə), Malik Əştəri Misirə vali təyin edərkən ona yazdığı məktub. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.4, mövzu: 158)

Bu kəlam idarəçilikdə biliyin və məsləhətin əsas rolunu vurğulayır. İmam Əli (ə) təkbaşına qərar verməyi kifayətli saymır. Cəmiyyətin idarəsi elmi və hikməti tələb edir. Alimlərlə ünsiyyət düşüncəni genişləndirir. Keçmiş təcrübələrə hörmət idarəetmədə sabitlik yaradır. Hikmət sahibləri səhvlərin qarşısını alır. Davamlı məsləhətləşmə idarəçini təkəbbürdən qoruyur. Bu kəlam sağlam dövlət idarəçiliyinin əsas prinsiplərini göstərir. Elm və hikmətlə idarə olunan cəmiyyət möhkəm olur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam ağlın kollektiv istifadəsini önə çıxarır. İmam Əli (ə) fərdi ağlı kifayətli hesab etmir. Həqiqət müzakirə və dialoqda aydınlaşır. Alimlərlə məsləhət idrakı dərinləşdirir. Hikmət sahibləri varlığın mahiyyətini daha geniş görür. Keçmiş təcrübələr fəlsəfi yaddaşdır. Bu yaddaş qorunduqda səhvlər təkrarlanmaz. Fəlsəfədə idarəçilik hikmətli qərar sənətidir. Bu kəlam ağıl, təcrübə və hikmətin vəhdətini göstərir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan alim və hikmət sahibi qəlb nuru daşıyıcısıdır. Onlarla ünsiyyət qəlbi saflaşdırır. İmam Əli (ə) zahiri hakimiyyəti batini kamilliklə bağlayır. Hikmət sahibləri nəfsə tabe olmayanlardır. Onlarla müzakirə eqonu zəiflədir. Keçmiş saleh insanların yolunu yaşatmaq irfani sədaqətdir. İrfanda məsləhət ruhani qoruyucudur. Təkəbbür qaranlıqdır, məşvərət nurdur. Bu kəlam irfani rəhbərliyin əsasını qoyur.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan məsləhətləşmə zehni yükü azaldır. Tək qərar verən insan daha çox stress yaşayır. Alimlərlə ünsiyyət güvən hissi yaradır. İmam Əli (ə) emosional balansı qorumağı tövsiyə edir. Müzakirə fərqli baxışları qəbul etməyi öyrədir. Bu, psixoloji yetkinlik əlamətidir. Keçmiş təcrübələrdən faydalanmaq qərar qorxusunu azaldır. Hikmətli məsləhət özünə inamı gücləndirir. Bu kəlam sağlam lider psixologiyasını təsvir edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam nəsihət üslubunda yazılmışdır. Dil aydın və təsirlidir. “Daim” və “çoğalt” sözləri davamlılıq vurğusu yaradır. Cümlə axıcı və məqsədyönlüdür. Məna konkret əməli istiqamət göstərir. Ədəbi baxımdan əmr forması məsuliyyət hissi yaradır. Keçmişlə gələcək arasında körpü qurulur. Üslub həm ata, həm müəllim tonundadır. Bu, kəlamın təsir gücünü artırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan alimlər cəmiyyətin intellektual dayağıdır. Onlarla əlaqə sosial tarazlıq yaradır. İmam Əli (ə) idarəçini cəmiyyətdən təcrid etmir. Hikmət sahibləri ictimai vicdan rolunu oynayır. Keçmiş dəyərlərin qorunması sosial kimliyi möhkəmləndirir. Məşvərət mədəniyyəti cəmiyyətdə etimad yaradır. Elmsiz idarəçilik sosial böhran doğurur. Bu kəlam sağlam ictimai strukturun əsasını göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu məktub ideal idarəçilik sənədidir. İmam Əli (ə) tarixi təcrübədən dərs almağı tövsiyə edir. Keçmiş nəsillərin qurduğu sistemlər dəyər daşıyır. Tarix məsləhətsiz idarəçilərin süqutunu göstərir. Alimlər tarixi yaddaşı qoruyanlardır. Hikmət sahibləri zamanın ruhunu anlayır. Tarixi davamlılıq sabitlik yaradır. Bu kəlam İslam idarəçilik tarixinin zirvəsidir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan məsləhətləşmə təvazökarlıqdır. İmam Əli (ə) rəhbərə özünü kifayətli bilməməyi öyrədir. Alimlərə müraciət hörmət əlamətidir. Keçmiş dəyərləri qorumaq vəfa göstəricisidir. Hikmət sahibləri ilə müzakirə nəfsi cilovlayır. Əxlaqlı rəhbər təkəbbürlü olmaz. Məşvərət ədaləti gücləndirir. Bu kəlam əxlaqi lider modelini təqdim edir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm və hikmət Allahın nemətidir. Alimlər bu nemətin daşıyıcılarıdır. İmam Əli (ə) ilahi hikmətə yaxınlaşma yolunu göstərir. Məşvərət ilahi sünnəyə uyğundur. Keçmiş salehlərin yolunu yaşatmaq dini sədaqətdir. Hikmət sahibləri dini dərin anlayanlardır. Teologiyada təkəbbür azğınlıqdır. Bu kəlam ilahi rəhbərliyin əsasını açıqlayır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam tarazlı və ahənglidir. Məna ilə forma uyğunluq təşkil edir. Fikirlər mərhələli şəkildə təqdim olunur. Oxucu zehni rahatlıq hiss edir. Hikmətli ifadələr daxili gözəllik yaradır. Məsləhət ideyası estetik harmoniya doğurur. Keçmişlə gələcək ahəng içində göstərilir. Kəlam həm düşüncəni, həm zövqü qidalandırır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam dövlət idarəçiliyi manifestidir. Alimlərlə məsləhət qərarların legitimliyini artırır. Hikmət sahibləri strateji düşüncə yaradır. Keçmiş təcrübələrin qorunması institusional davamlılıqdır. İmam Əli (ə) avtoritar idarəçiliyi rədd edir. Məşvərət gücün tək əldə cəmlənməsinin qarşısını alır. Bu, siyasi sabitlik yaradır. Kəlam ideal siyasi liderliyi təsvir edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan alimlər qanunun ruhunu qoruyanlardır. Onlarla məsləhət ədalətli qərarların əsasını qoyur. Keçmiş hüquqi təcrübələr hüquqi presedentdir. İmam Əli (ə) hüquqda keyfilikdən çəkindirir. Hikmət sahibləri qanun boşluqlarını göstərir. Məşvərət hüquqi səhvləri azaldır. Hüquqi sistem davamlı biliklə yaşayır. Bu kəlam hüquqi idarəetmənin əsas prinsipini bildirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insan təkbaşına kamil deyil. Başqaları ilə ünsiyyət varoluşu dərinləşdirir. İmam Əli (ə) mənalı rəhbərliyi əlaqə üzərində qurur. Hikmət sahibləri insanın özünü tanımasına kömək edir. Keçmişlə bağ qurmaq varoluş davamlılığıdır. Məşvərət insanın acizliyini qəbul etməsidir. Bu qəbul yetkinlikdir. Kəlam mənalı həyat və məsuliyyətli varoluş çağırışıdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında yolçu tək getməz. Hikmət sahibləri yol göstərəndir. İmam Əli (ə) Malik Əştəri yolçu kimi görür. Alimlər yol nişanələridir. Keçmiş

salehlər bu yolun izləridir. Məşvərət yolda azmamağın təminatıdır. Hikmət sahibləri təhlükəni öncədən göstərir. Bu baxışda idarəçilik ruhani səfərdir. Kəlam bu səfərin qaydalarını öyrədir.

Düşündürücü Suallar

- Qərar verərkən məsləhət alırammı?
- Alimlərin fikrinə dəyər verirəmmi?
- Keçmiş təcrübələrdən dərs götürürəmmi?
- Təkəbbür qərarlarıma təsir edirmi?
- Məşvərət mədəniyyətim varmı?
- Hikmət sahiblərini tanıyırammı?

Özünə Hesabat

- Bu gün kimlə məsləhətləşdim?
- Fikirlərə açıq oldummu?
- Keçmiş səhvlərdən dərs aldımmı?
- Tək qərar verməyə tələsmədimmi?
- Hikmətli sözlərə qulaq asdımmı?
- Ədalətli davranmağa çalışdımmı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Qərarlardan əvvəl mütəxəssislərlə görüşmək.
- Tarixi təcrübələri araşdırmaq.
- Məşvərət şurası formalaşdırmaq.
- Fərqli fikirləri dinləmək.
- Alimlərin tövsiyələrini yazılı qeyd etmək.
- Daim öyrənən rəhbər olmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Təkəbbürdən uzaq dur.
- Məsləhəti zəiflik sayma.
- Alimlərlə əlaqəni qoru.
- Keçmişi unutma.
- Hikmətli sözləri dəyərləndir.
- Qərarları səbirlə ver.

Nəticə

Bu kəlam İmam Əlinin (ə) idarəçilik fəlsəfəsini açıq şəkildə ortaya qoyur. Elm və hikmət olmadan sağlam idarəçilik mümkün deyil. Məşvərət həm fərdi, həm ictimai səviyyədə qoruyucudur. Keçmiş təcrübələr gələcəyin açarıdır. Alimlər və hikmət sahibləri cəmiyyətin nurudur. Bu kəlam bütün dövrlər üçün rəhbər prinsipdir. İdarəçilik məsuliyyət, elm və təvazö tələb edir. İmam Əli (ə) bu hikmətlə kamil rəhbər modelini təqdim edir.

ELMİN FƏZİLƏTİ

KƏLAM - 10

"FƏZİLƏTLƏRİN BAŞLANĞICI ELMDİR. FƏZİLƏTLƏRİN SONU İSƏ YENƏ ELMDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 290)

Bu kəlam elmin insan kamilliyində mərkəzi yerini açıq şəkildə göstərir. İmam Əli (ə) fəziləti təsadüfi bir keyfiyyət kimi deyil, elm üzərində qurulan bir proses kimi təqdim edir. İnsan ilk addımını elm ilə atır. Son nöqtəyə də yenə elm ilə çatır. Əxlaq, ədalət, təvazö və hikmət elmsiz formalaşa bilməz. Elm yol göstərən işıq kimidir. Fəzilətlər bu işığın ətrafında cəmlənir. Elm olmadan fəzilət davamlı olmaz. Bu kəlam kamilliyin xəritəsini təqdim edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan elm insan idrakının əsas dayağıdır. Fəzilət şüurlu seçim tələb edir. Şüur isə biliklə formalaşır. İmam Əli (ə) göstərir ki, əxlaqi kamillik təsadüf deyil. Elm varlığın mahiyyətini dərk etməyə kömək edir. Bu dərk insanı doğru davranışa yönəldir. Fəzilətin başlanğıcı idrakdır. Sonu isə hikmətli davranışdır. Hikmət də elmin kamil formasıdır. Bu baxımdan elm başlanğıc və nəticədir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin oyanışıdır. Fəzilətlər qəlbdə doğur, amma elm ilə formalaşır. İmam Əli (ə) elmi zahiri məlumatdan üstün tutur. Elm qəlbi nurlandırır. Bu nur insanı mənəvi yüksəlişə aparır. Fəzilətin başlanğıcı qəlbin aydınlanmasıdır. Sonu isə mərifətə çatmaqdır. Mərifət də elmin dərinləşmiş halıdır. Elm olmadan irfani yol kor olar. Bu kəlam irfani kamilliyin əsasını göstərir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm düşüncə və davranış arasında körpü yaradır. İnsan bildiyini tətbiq etdikcə fəzilət formalaşır. İmam Əli (ə) psixoloji inkişafın elmlə başladığını bildirir. Elm özünüdərk yaradır. Özünü tanıyan insan davranışını idarə edir. Fəzilət bu idarənin nəticəsidir. Elm təkrarlandıqca daxili sabitlik yaranır. Bu sabitlik əxlaqi möhkəmliyə çevrilir. Son mərhələdə elm şəxsiyyətin ayrılmaz hissəsi olur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam simmetrik quruluşa malikdir. "Baş" və "son" anlayışları ritmik ahəng yaradır. Bu paralellik fikrin təsir gücünü artırır. Dil sadədir, amma məna dərinliyə malikdir. Təkrar üslubu yaddaşda qalmanı asanlaşdırır. Qısa cümlə böyük ideya daşıyır. Ədəbi baxımdan bu kəlam hikmətli aforizmdir. Oxucuya düşünmə imkanı verir. Sadəlik bədii gücü artırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elmli cəmiyyət fəzilətli cəmiyyətdir. İmam Əli (ə) ictimai dəyərlərin elm üzərində qurulduğunu bildirir. Ədalət, məsuliyyət və hörmət biliklə formalaşır. Elmsiz cəmiyyətdə fəzilət davamlı olmaz. Elm sosial şüuru inkişaf etdirir. Bu şüur ictimai nizam yaradır. Fəzilət kollektiv davranışa çevrilir. Elm nəsildən-nəslə ötürülərək sosial sabitlik yaradır. Kəlam sağlam cəmiyyət modelini təqdim edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bütün böyük mədəniyyətlər elm üzərində qurulmuşdur. Fəzilətli liderlər elmli liderlər olmuşdur. İmam Əli (ə) tarixi təcrübəni hikmətlə ümumiləşdirir. Elm gerilədikdə fəzilətlər də zəifləyib. Tarix bunu açıq göstərir. Elm dirçəlişin başlanğıcı olub. Kamillik dövrləri elmə dəyər verilən zamanlar olub. Fəzilətin sonu da elmlə qorunub. Bu kəlam tarixi qanunauyğunluğu ifadə edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm davranışın istiqamətvericisidir. Yaxşını pisdən ayırmaq elm tələb edir. İmam Əli (ə) əxlaqın təsadüfi olmadığını bildirir. Fəzilət bilincli seçimdir. Bu seçim elmsiz mümkün deyil. Elm insanı məsuliyyətli edir. Davranışların nəticəsini dərk etdirir. Fəzilətin başlanğıcı düzgün bilikdir. Sonu isə bu biliklə sabitləşmiş əxlaqdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm ilahi nemətdir. Allah insana elm vasitəsilə yol göstərir. İmam Əli (ə) fəziləti ilahi nizamın bir hissəsi kimi təqdim edir. Elm imanı möhkəmləndirir. Şüurlu iman fəzilət doğurur. Fəzilətin başlanğıcı ilahi biliyi tanımaqdır. Sonu isə bu biliyə uyğun yaşamaqdır. Elm ibadətin ruhunu təşkil edir. Bu kəlam iman və əxlaq əlaqəsini açıqlayır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam tarazlıq və ahəng daşıyır. Məna ilə forma uyğunluq təşkil edir. “Baş” və “son” ifadələri dövri gözəllik yaradır. Oxucu zehni harmoniya hiss edir. Sadəlik estetik zövq yaradır. Dərin fikir yorucu deyil. Bu estetik rahatlıq hikmətin gözəlliyini artırır. Kəlam həm düşüncəni, həm ruhu oxşayır. Gözəllik mənadan doğur.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan fəzilətli idarəçilik elmə əsaslanır. İmam Əli (ə) gücün deyil, bilginin üstünlüyünü göstərir. Elmli rəhbər ədalətli olur. Qanunları anlayaraq tətbiq edir. Fəzilətli siyasət şüurlu qərarlardan doğur. Elm başlanğıcdır, çünki düzgün strategiya yaradır. Son mərhələdə isə elmlə möhkəmlənmiş ədalət formalaşır. Kəlam ideal siyasi modeli təqdim edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətin əsas şərtidir. Qanunları bilmək fəzilətli hökm verməyə imkan yaradır. İmam Əli (ə) hüququ elmdən ayırmır. Hüquqi fəzilət biliyə əsaslanır. Qanunun ruhunu anlamaq elm tələb edir. Başlanğıcda

hüquqi bilik formalaşır. Sonda isə ədalətli tətbiq yaranır. Elm olmadan hüquq formal qalır. Bu kəlam hüquqi kamilliyi izah edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın özünü tanıma yoludur. Fəzilət bu tanımanın nəticəsidir. İmam Əli (ə) mənalı həyatın elmlə başladığını bildirir. İnsan nəyi niyə etdiyini bilməlidir. Bu bilik varoluşu dərinləşdirir. Fəzilətin başlanğıcı sualdır. Sonu isə cavabla yaşamaqdır. Elm insanın həyatına istiqamət verir. Bu kəlam mənalı varoluş çağırışıdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında yol elm ilə başlayır. Yolçu ilk addımını biliklə atır. Fəzilətlər bu yolun mərhələləridir. İmam Əli (ə) bildirir ki, yolun sonu da yenə elmə çıxır. Hər mərhələ yeni anlayış gətirir. Elm yolçunu azmaqdan qoruyur. Fəzilət bu yolun meyvəsidir. Xızır baxışında elm heç vaxt bitmir. Başlanğıc və son bir nöqtədə birləşir.

Düşündürücü Suallar

- Fəzilətli olmaq üçün nəyi bilməliyəm?
- Elm mənim davranışlarıma təsir edirmi?
- Bildiklərim həyatımda tətbiq olunurmu?
- Fəzilət anlayışım şüurludurmu?
- Elm yolunda davamlıyammı?
- Kamilliyi necə başa düşürəm?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Bu bilik davranışıma təsir etdimi?
- Fəzilətli seçim etdimmi?
- Elm mənə istiqamət verdimi?
- Öyrəndiklərimi tətbiq etdimmi?
- Kamilliyə bir addım yaxınlaşdımmı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Mütaliəni gündəlik vərdişə çevirmək.
- Bildiklərini əxlaqla birləşdirmək.
- Düşünərək qərar vermək.
- Elm əsaslı davranış formalaşdırmaq.
- Öyrənməni həyat boyu davam etdirmək.
- Fəziləti şüurlu şəkildə inkişaf etdirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm axtarışını dayandırma.
- Bildiklərini yaşa.
- Fəziləti məqsəd et.
- Şüurlu ol.

- Öyrən və tətbiq et.
- Kamilliyə səbrlə irəlilə.

Nəticə

Bu kəlam elmin insan kamilliyindəki rolunu tam şəkildə açıqlayır. Fəzilətlər təsadüfən yaranmır. Onların başlanğıcı elm ilə olur. Son mərhələdə də yenə elm dayanır. Elm düşüncəni formalaşdırır, davranışı istiqamətləndirir. İmam Əli (ə) bu hikmətlə kamilliyin yolunu göstərir. Bu yol davamlı öyrənmə yoludur. Fəzilət elmlə doğur, elmlə tamamlanır.

KƏLAM - 11

"İNSANLARIN BİR-BİRİNDƏN ÜSTÜNLÜYÜ ELM VƏ AĞIL İLƏDİR; MAL VƏ SOY İLƏ DEYİL."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 290)

Bu kəlam insan dəyərinin meyarını çox aydın şəkildə müəyyən edir. İmam Əli (ə) bildirir ki, insanın həqiqi üstünlüyü maddi imkanlarda deyil. Soy-kök və sərvət keçicidir. Elm və ağıl isə insanın öz zəhməti ilə qazandığı dəyərlərdir. Bu kəlam cəmiyyət daxilində ədalətli ölçü yaradır. İnsanlar arasında süni üstünlükləri rədd edir. Şəxsiyyətin əsası şüur və düşüncədir. Bu fikir sosial bərabərliyin təməlini qoyur. Hər kəs üçün açıq bir inkişaf yolu göstərir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insan mahiyyətini idrakla əlaqələndirir. İnsan düşünən varlıqdır. Düşüncə isə ağıl və elmlə inkişaf edir. İmam Əli (ə) varlığın dəyərini maddi göstəricilərdən ayırır. Fəzilət rasional əsaslara söykənir. Elm insanın həqiqəti dərk etməsini təmin edir. Ağıl doğru ilə yanlışı ayırır. Bu baxımdan üstünlük ontoloji deyil, qazanılmışdır. İnsan özünü elm ilə inşa edir. Fəlsəfi olaraq bu, kamilliyin açıq modelidir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm və ağıl qəlbin nurudur. Mal və soy zahiri üstünlüklərdir. Onlar qəlbi saflaşdırmaz. İmam Əli (ə) batini kamilliyi önə çəkir. Elm insanı mənəvi oyanışa aparır. Ağıl nəfsi cilovlayır. İrfanda üstünlük təvazö ilə ölçülür. Elm insanı təkəbbürdən qoruyur. Soy və sərvət isə çox vaxt qürur yaradır. Bu kəlam irfani təmizlənmənin yolunu göstərir. Həqiqi yüksəliş daxildən başlayır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam sağlam özünüdəyər formalaşdırır. İnsan özünü maddi ölçülərlə müqayisə etdikdə daxili narahatlıq yaşayır. İmam Əli (ə) insanı zehni inkişafla dəyərləndirir. Elm özünə inam yaradır. Ağıl qərar vermə bacarığını artırır. Bu isə psixoloji sabitlik gətirir. Mal itə bilər, soy dəyişməz, amma ağıl daim inkişaf edir. İnsan öz üzərində işlədikcə dəyər hissi güclənir. Bu kəlam psixoloji sağlamlığın əsasını qoyur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam aydın qarşılaşdırma üzərində qurulub. "Elm və ağıl" ilə "mal və soy" ziddiyyəti güclü təsir yaradır. Qısa və kəskin ifadə fikri yadda qalan edir. Dil sadə, amma mənalıdır. Ritmik quruluş hikmət təsirini artırır. Qarşılaşdırma oxucunu düşünməyə vadar edir. Məna qatları çoxdur, sözlər azdır. Bu, klassik hikmət üslubunun nümunəsidir. Ədəbi baxımdan kəlam aforizm səviyyəsindədir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam bərabər cəmiyyət ideyasını müdafiə edir. Sinfi ayrı-seçkiliyi rədd edir. İmam Əli (ə) sosial statusu biliyə bağlayır. Elm ictimai hərəkətliliyi təmin edir. İnsanlar zəhmət və ağıl ilə yüksələ bilər. Bu fikir sosial ədaləti gücləndirir. Mal və soy üstünlüyü cəmiyyətdə zülm yaradır. Elm əsaslı üstünlük isə inkişaf gətirir. Bu kəlam sağlam sosial strukturun təməlidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu böyük şəxsiyyətlər elm və ağıl ilə tanınıb. İmam Əli (ə) tarixi təcrübəni hikmətlə ifadə edir. Sərvətə və nəsilə əsaslanan hakimiyyətlər uzunömürlü olmayıb. Elmə dəyər verən cəmiyyətlər yüksəlib. Tarix bunu sübut edir. Bu kəlam aristokratik düşüncəyə cavabdır. İslamın bərabərlik prinsipi burada açıq görünür. Tarixi baxımdan bu fikir inqilabi xarakter daşıyır. İnsan dəyərini yenidən müəyyən edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan üstünlük məsuliyyət deməkdir. Elmli və ağıllı insan daha məsuliyyətlidir. İmam Əli (ə) əxlaqın əsasını şüura bağlayır. Mal insanı əxlaqlı etməz. Soy da zəmanət deyil. Əxlaq öyrənilir və tərbiyə olunur. Elm insanı öz davranışına cavabdeh edir. Ağıl vicdanı oyadır. Bu kəlam əxlaqi kamilliyin meyarını göstərir. Dəyər biliklə ölçülür.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın insana verdiyi ən böyük nemətlərdəndir. Quranda da üstünlük təqva və şüurla əlaqələndirilir. İmam Əli (ə) bu ilahi prinsipə uyğun danışır. Allah qatında soy və sərvət ölçü deyil. Elm və ağıl insanı Allaha yaxınlaşdırır. Şüurlu iman elm ilə mümkündür. Bu kəlam ilahi ədaləti əks etdirir. Hər kəs üçün bərabər imkan təqdim edir. Üstünlük ilahi nemətə doğru istifadə ilə yaranır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam sadə gözəllik daşıyır. Fikir aydın, ifadə zərifdir. Qarşılaşdırma vizual və zehni harmoniya yaradır. Oxucu mənanı asan qavrayır. Sözlər artıq yüklü deyil. Bu sadəlik estetik zövq verir. Hikmət gözəlliklə təqdim olunur. Kəlam həm zehni, həm də ruhu oxşayır. Estetik dəyər mənadan doğur. Bu, hikmət estetikasıdır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam idarəetmədə meritokratiyanı müdafiə edir.

Yəni vəzifə və nüfuz qabiliyyətlə ölçülməlidir. İmam Əli (ə) hakimiyyətin elmə söykənməsini istəyir. Soy və sərvət siyasi legitimlik yaratmaz. Elmli rəhbər ədalətli qərar verir. Ağıl siyasətdə tarazlıq yaradır. Bu fikir korrupsiyaya qarşıdır. Politoloji baxımdan bu kəlam ideal dövlət modelinə işarə edir. İdarəçilik bilik tələb edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bərabərlik əsas prinsipdir. Bu kəlam hüquq qarşısında hamının eyni olduğunu bildirir. İmam Əli (ə) hüquqi üstünlüyü bilik və anlayışa bağlayır. Qanunu bilən ədalətli qərar verər. Soy və var-dövlət hüququ dəyişməməlidir. Elm hüquqi məsuliyyəti artırır. Ağıl qanunun ruhunu dərk edir. Bu kəlam hüquqi ədalətin fəlsəfəsini təqdim edir. Hüquq elm üzərində dayanır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın özünü necə dəyərləndirməli olduğunu göstərir. İnsan kimliyini mal ilə qurarsa, boşluq yaşayır. İmam Əli (ə) varoluşu şüura bağlayır. Elm insanın həyatına məna verir. Ağıl məqsəd müəyyənləşdirir. Bu kəlam insanı öz üzərində işləməyə çağırır. Üstünlük daxili inkişafdır. Varoluş davamlı axtarışdır. Bu axtarışın aləti elm və ağıldır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında yolçu zahiri göstəricilərə aldanmaz. Yol elm ilə tanınar. İmam Əli (ə) bu baxışa uyğun olaraq üstünlüyü batini keyfiyyətlərdə görür. Xızır yolunda soyun əhəmiyyəti yoxdur. Mal da yükdür. Ağıl yolun xəritəsidir. Elm istiqamət verir. Bu kəlam mənəvi səyahətin qaydasını göstərir. Yolçu ağılla irəliləyər. Həqiqi rəhbər elmli olandır.

Düşündürücü Suallar

- Mən öz dəyərimi nə ilə ölçürəm?
- Elm həyatımda hansı yeri tutur?
- Ağlımdan düzgün istifadə edirəmmi?
- Maddi üstünlüklər məni aldadırmı?
- Hansı sahədə inkişaf etməliyəm?
- Üstünlüyü necə başa düşürəm?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Ağlımla hərəkət etdimmi?
- Qərarlarım şüurlu oldumu?
- Elmimi artırmaq üçün nə etdim?
- Başqalarını necə dəyərləndirdim?
- Daxili inkişafım varmı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Daim oxumaq və öyrənmək
- Düşünərək danışmaq

- Qərarları ağılla vermək
- Özünü elm ilə inkişaf etdirmək
- Başqalarını maddi ölçməklə dəyərləndirməmək
- Şüurlu həyat tərzi qurmaq

Əlavə Tövsiyələr

- Elm axtarışını davam etdir
- Ağlını inkişaf etdir
- Maddi göstəricilərə aldanma
- Öz üzərində işləməyə davam et
- Hikmətli insanlarla ünsiyyətdə ol
- Daxili dəyərini qoru

Nəticə

Bu kəlam insan dəyərinin həqiqi meyarını ortaya qoyur. Üstünlük nə maldadır, nə də soydadır. Həqiqi üstünlük elm və ağıl ilə qazanılır. İmam Əli (ə) bu hikmətlə insanı daxili inkişafa çağırır. Bu fikir ədalətli cəmiyyətin əsasını təşkil edir. Hər kəs üçün açıq və ədalətli yol göstərir. Elm və ağıl insanı yüksəldir. Kamillik bu yolla mümkündür.

KƏLAM - 12

"ELM ÖYRƏNMƏK ÖZÜ İLƏ MÜKAFAT VERİLƏN BİR DİNDİR; İNSAN HƏYATI BOYUNCA ONUNLA ALLAHA İTAƏT EDƏR, VƏFATINDAN SONRA İSƏ GÖZƏL BİR AD XATİRƏ QOYAR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 290)

Bu kəlam elm anlayışına yalnız bilik kimi deyil, ibadət və həyat yolu kimi yanaşır. İmam Əli (ə) elmi dinlə eyni səviyyədə təqdim edir. Elm insanı Allaha yaxınlaşdıran bir vasitədir. Həyat boyu davranışları tənzimləyir. Ölümündən sonra isə insanın adını yaşadan əsas mirasa çevrilir. Mal yox olur, vəzifə bitir, amma elm qalır. Bu kəlam elmin həm fərdi, həm də ictimai dəyərini açıqlayır. İnsan ömrünü mənalandıran əsas xətti göstərir. Elm həyatın başlanğıcı və sonudur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam elmi varlığın mənası ilə əlaqələndirir. İnsan yalnız mövcud olmaqla deyil, dərk etməklə kamilləşir. Elm insanın varlıq şüurunu genişləndirir. İmam Əli (ə) biliyi əxlaqi məqsədə bağlayır. Elm neytral deyil, yönləndiricidir. O, insanı doğru yaşamağa aparır. Fəlsəfədə məqsədli bilik ən ali bilik sayılır. Bu kəlam elmi məqsədsiz informasiya deyil, hikmət kimi təqdim edir. Beləliklə, elm varoluşu dəyərli edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin nurudur. İmam Əli (ə) elmi zahiri biliklə məhdudlaşdırmır. O, insanı Allaha aparan daxili yol kimi təqdim edir. Elm nəfsi saflaşdırır. Qəlbi oyadır və idrakı dərinləşdirir. İrfanda elm insanı

təkəbbürdən uzaqlaşdırmalıdır. Həqiqi elm təvazö yaradır. Bu kəlam elmi ibadət səviyyəsinə qaldırır. Elm ilə yaşanan həyat zikr kimidir. Ölüm sonrası gözəl ad isə irfani kamilliyin əlamətidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insana davamlı mənəvi motivasiya verir. Elm öyrənmək məqsəd hissi yaradır. İnsan özünü faydalı hiss edir. Bu isə psixoloji sabitlik gətirir. İmam Əli (ə) elmi mükafatla əlaqələndirərək daxili motivasiyanı gücləndirir. Elm insanın özünə hörmətini artırır. Həyata mənalı baxış qazandırır. Ölüm sonrası xatırlanmaq ehtiyacı psixoloji baxımdan mühümdür. Bu kəlam sağlam şəxsiyyət inkişafını dəstəkləyir. Elm ruhi boşluğu doldurur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam çoxqatlı və axıcıdır. Üç mərhələli quruluş diqqət çəkir: həyat, ibadət və miras. Bu ardıcıllıq oxucuya təsir edir. Dil sadə, amma mənası dərindir. “Din”, “itaət”, “gözəl ad” anlayışları güclü simvolik məna daşıyır. Metaforik baxımdan elm canlı bir yol kimi təqdim olunur. Kəlamın ritmi və ahəngi hikmət təsirini artırır. Az sözlə çox məna verilir. Bu, klassik hikmət ədəbiyyatının nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam elmin cəmiyyət qurucu rolunu vurğulayır. Elmli insanlar cəmiyyətə istiqamət verir. İmam Əli (ə) elmi ictimai məsuliyyətlə əlaqələndirir. Elm yalnız fərdi yüksəliş deyil. Cəmiyyətə xidmət vasitəsidir. Ölüm sonrası yaxşı ad ictimai yaddaşın göstəricisidir. Elm nəsillərarası əlaqə yaradır. Cəmiyyətlər elmlə inkişaf edir. Bu kəlam sosial nüfuzun əsasını düzgün müəyyən edir. Elm sosial etibarın təməlidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam İslam maarifçiliyinin əsas xəttini əks etdirir. İslam tarixində alimlər cəmiyyətin önündə olmuşdur. İmam Əli (ə) özü bu modelin canlı nümunəsidir. Tarix göstərir ki, elmli insanlar əsrlərlə xatırlanır. Sərvət sahibləri isə tez unudulur. Bu kəlam tarixi təcrübənin hikmətlə ifadəsidir. Elm mədəniyyətlərin davamlılığını təmin edir. İslam sivilizasiyası elmlə yüksəlmişdir. Bu fikir tarixi reallığa söykənir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm məsuliyyət tələb edir. İmam Əli (ə) elmi əxlaqla birləşdirir. Elm insanı doğru davranışa yönəltməlidir. İtaət anlayışı burada şüurlu itaətdir. Kor-koranə deyil. Elm əxlaqı dərinləşdirir. İnsan bildikcə məsuliyyəti artır. Ölüm sonrası gözəl ad əxlaqi həyatın nəticəsidir. Bu kəlam əxlaqın davamlılığını təmin edir. Elm əxlaqın qoruyucusudur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allaha aparan yoldur. İmam Əli (ə) elmi dinin tərkib hissəsi kimi təqdim edir. Elm ibadətin şüurlu formasını yaradır. İtaət biliyə əsaslandıqda dəyərli olur. Allah elm sahiblərini ucaldır. Bu kəlam ilahi

mükafat anlayışını açıqlayır. Elm yalnız dünyəvi deyil, axirət qazancıdır. Ölüm sonrası gözəl ad da ilahi lütfün təzahürüdür. Teoloji baxımdan elm ibadətin ruhudur.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamda harmoniya var. Həyat, ölüm və əbədiyyət arasında gözəl tarazlıq qurulur. Dilin axıcılığı estetik zövq yaradır. Fikir yorucu deyil, düşündürücüdür. Simvolik ifadələr zehni canlandırır. Elm burada işıq kimi təsvir olunur. Estetik dəyər sadəlikdən doğur. Kəlam oxucunu həm zehni, həm də ruhən təsirləndirir. Gözəllik məna ilə birləşir. Bu hikmət estetik kamillik nümunəsidir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam idarəçilikdə elmin rolunu önə çıxarır. Elmli insan ədalətli qərar verir. İmam Əli (ə) itaəti şüura bağlayır. Şüurlu itaət sağlam idarəetmənin əsasını təşkil edir. Elmli rəhbər cəmiyyətdə etimad yaradır. Ölüm sonrası yaxşı ad siyasi legitimliyin göstəricisidir. Zorla deyil, biliklə xatırlanmaq önəmlidir. Bu kəlam siyasi əxlaqın əsaslarını müəyyən edir. Elm hakimiyyətə mənəvi dəyər qatır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətin təminatıdır. Qanunu bilmək ədalətli tətbiqi mümkün edir. İmam Əli (ə) elmi məsuliyyətlə əlaqələndirir. Hüquqi qərarlar biliksiz olmaz. Elm hüququn ruhunu dərk etməyə kömək edir. İtaət burada qanuna şüurlu riayətdir. Ölüm sonrası yaxşı ad hüquqi ədalətin nəticəsidir. Elm hüquqi sistemin dayağıdır. Bu kəlam hüquqi şüurun formalaşmasını təşviq edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyat mənasını izah edir. İnsan niyə yaşayır sualına cavab verir. Elm öyrənmək varoluşa istiqamət verir. İtaət həyatın məqsədini aydınlaşdırır. Ölüm sonrası xatırlanmaq insanın əbədilik arzusudur. İmam Əli (ə) bu arzunu elm yolu ilə mümkün sayır. Varoluş boş deyil, məsuliyyətlidir. Elm insanı öz varlığı ilə barışdırır. Bu kəlam mənalı həyat modelidir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında elm yolun özü hesab olunur. Yolçu biliklə irəliləyir. İmam Əli (ə) elmi ruhani səyahətin əsası kimi təqdim edir. İtaət zahiri deyil, dərk edilmiş itaətdir. Xızır yolunda məqsəd gözəl iz buraxmaqdır. Elm bu izi formalaşdırır. Ölüm son deyil, keçiddir. Gözəl ad isə yolun bəhrəsidir. Bu kəlam mənəvi yolçuluğun xəritəsidir. Elm Xızır yolunun işığıdır.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim həyatımda hansı yeri tutur?
- Öyrəndiklərim məni Allaha yaxınlaşdırırmı?
- Elmim davranışlarıma təsir edirmi?

- Ölümdən sonra necə xatırlanmaq istəyirəm?
- Elm axtarışım davamlıdırmı?
- Həyatımı şüurlu yaşayırammı?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Elmimlə hansı yaxşı işi gördüm?
- Davranışlarım şüurlu idimi?
- Öz üzərimdə işlədimmi?
- Mənəvi inkişaf hiss etdimmi?
- Sabah nə öyrənəcəyəm?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Daim oxumaq və araşdırmaq
- Elm öyrənərkən niyyəti saf tutmaq
- Bildiklərini həyatına tətbiq etmək
- Şüurlu ibadət etmək
- Gənclərə elm sevgisi aşılamaq
- Daim özünü inkişaf etdirmək

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunu heç vaxt tərk etmə
- Öyrəndiyini paylaş
- Elm ilə təkəbbürlənmə
- Hikmət sahibləri ilə ünsiyyətdə ol
- Niyyətini daim yoxla
- Elm ilə Allaha yaxınlaş

Nəticə

Bu kəlam elmin insan həyatındakı yerini tam şəkildə izah edir. Elm ibadətdir, yoldur və mirasdır. İmam Əli (ə) elmi həyatın mərkəzinə qoyur. Elm insanı Allaha itaətə aparır. Ölüm sonrası isə onu yaşadan əsas dəyərə çevrilir. Bu hikmət insanı mənalı yaşamağa çağırır. Elm keçici deyil, əbədidir. Kamilliyin yolu elm ilə açılır.

KƏLAM - 13

"ELM, DƏYƏRLİ BİR MİRASDIR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 290)

Bu kəlamda İmam Əli (ə) elmin insan üçün ən qiymətli miras olduğunu qısa, lakin dərin məna ilə ifadə edir. Adətən miras dedikdə maddi sərvətlər, mal-mülk və pul nəzərdə tutulur. Halbuki bunlar zamanla itə, bölünə və ya dəyərini itirə bilər. Elm isə bölündükcə artan, paylaşıldıqca dəyər qazanan bir nemətdir. İnsan elmlə həm öz həyatını mənalandırır, həm də cəmiyyətə fayda verir. Elm insanın düşüncə tərzini, baxış bucağını və şəxsiyyətini

formalaşdırır. Bu baxımdan elm yalnız fərdi deyil, həm də ictimai mirasdır. Kəlam bizi maddi deyil, mənəvi sərvətlərə üstünlük verməyə çağırır. İmam Əli (ə) bu ifadə ilə insanı əbədi qazanca yönəldir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan elm varlığın dərk olunmasının əsas vasitəsidir. İnsan dünyanı, özünü və kainatı elm vasitəsilə anlayır. Maddi miras varlığın zahiri tərəfini təmsil etdiyi halda, elm varlığın mahiyyətinə işıq salır. İmam Əli (ə) elmi miras adlandırmaqla onun davamlı və əbədi xarakterini vurğulayır. Çünki elm insan öldükdən sonra da təsirini davam etdirir. Fəlsəfədə bilik kamilliyə aparan yoldur və insanı cahillikdən xilas edir. Elm düşüncəni sistemləşdirir və həqiqətə yaxınlaşdırır. Bu kəlam elmin insan varlığının əsas dayağı olduğunu göstərir. Beləliklə, elm ontoloji baxımdan insanı insan edən əsas ünsürdür.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm yalnız zehni məlumat deyil, qəlbi aydınladan nurdur. Bu nur insanı Allaha yaxınlaşdıran bir vasitədir. İmam Əli (ə) irfani məktəbdə elmi mənəvi yüksəlişin açarı kimi təqdim edir. Elm insanın qəlbində təvazökarlıq və hikmət yaradır. Həqiqi elm insanı təkəbbürə deyil, kamilliyə aparır. İrfanda elm mərifətə aparan pillədir. Miras kimi ötürülən bu elm qəlblərdən qəlblərə keçərək mənəvi həyat yaradır. Maddi miras insanı dünyaya bağladığı halda, irfani elm onu axirətə yönəldir. Bu kəlam irfani baxımdan elmin ilahi əmanət olduğunu xatırladır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın özünə inamını artırır və daxili sabitlik yaradır. Elmli insan qarşılaşdığı problemlərə daha sağlam yanaşır. Miras olaraq elm alan insan həyatda daha hazırlıqlı olur. İmam Əli (ə) bu kəlamla elmin psixoloji güc mənbəyi olduğunu göstərir. Elm qorxu və qeyri-müəyyənliyi azaldır. İnsanın qərar vermə qabiliyyətini gücləndirir. Maddi miras müvəqqəti rahatlıq versə də, elm davamlı psixoloji dayaq yaradır. Elm insanın streslə mübarizə qabiliyyətini artırır. Bu baxımdan elm ruhi sağlamlığın mühüm sütunudur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam son dərəcə qısa, lakin yüklü məna daşıyır. “Miras” sözü məcazi mənada istifadə edilərək elmin dəyəri vurğulanır. Bu ifadə oxucuda dərhal diqqət və düşüncə yaradır. İmam Əli (ə) az sözlə dərin məna ifadə edən ustad natiqdir. Kəlamın sadəliyi onun hər kəs tərəfindən asanlıqla başa düşülməsini təmin edir. Ədəbi baxımdan burada təşbeh və məna yüklü ifadə mövcuddur. Elm maddi mirasla müqayisə edilərək daha üstün mövqeyə qoyulur. Bu üslub kəlamın təsir gücünü artırır. Nəticədə kəlam yadda qalan və düşündürücü olur.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm cəmiyyətin inkişafının əsas şərtidir. Elmli nəsil yetişdirən cəmiyyət gələcəyini təmin etmiş olur. İmam Əli (ə) elmi miras adlandırmaqla onun nəsildən-nəslə ötürülməsinin vacibliyini vurğulayır. Maddi sərvət bir ailədə qala bilər, lakin elm bütün cəmiyyətə yayılır. Elm sosial ədalətin formalaşmasına kömək edir. Cəhalət isə sosial geriliyə səbəb olur. Elmli cəmiyyət daha şüurlu qərarlar verir. Bu kəlam cəmiyyətin əsas sərvətinin bilik olduğunu göstərir. Beləliklə, elm sosial tərəqqinin açarıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elmi qoruyan və inkişaf etdirən xalqlar yüksəliş yaşamışdır. İslam tarixində elmə verilən dəyər bunun açıq nümunəsidir. İmam Əli (ə) özü elmin simvolu kimi tanınmışdır. Onun dövründə elm yalnız dini sahə ilə məhdudlaşmamışdır. Tarixi baxımdan elm mədəniyyətlərin davamlılığını təmin etmişdir. Maddi imperiyalar dağılsa da, elmi irs yaşamışdır. Bu kəlam tarixi təcrübənin xülasəsi kimidir. Elm miras qoyanlar tarixdə iz buraxmışdır. Beləliklə, elm tarixi yaddaşın əsas dayağıdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanı doğru ilə yanlışı ayırmağa yönəldir. Elmli insan daha məsuliyyətli davranır. İmam Əli (ə) elmi miras adlandırmaqla onun əxlaqi məsuliyyət doğurduğunu bildirir. Elm sahibinə təkəbbür deyil, təvazökarlıq qazandırmalıdır. Həqiqi elm insanı başqalarına faydalı olmağa təşviq edir. Maddi miras eqoizmi artıra bilər, elm isə paylaşma ruhu yaradır. Elm əxlaqi dəyərlərin qorunmasına xidmət edir. Bu kəlam əxlaqla elmin ayrılmaz olduğunu göstərir. Elm əxlaqi kamilliyin əsas yoludur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın insana verdiyi böyük nemətdir. Quranda elmə və alimlərə xüsusi yer verilir. İmam Əli (ə) bu kəlamla elmin ilahi mənşəli olduğunu xatırladır. Elm insanı Allaha daha yaxın edir. Cəhalət isə insanı haqq yoldan uzaqlaşdırır. Teologiyada elm ibadətin əsasını təşkil edir. Elm olmadan düzgün iman mümkün deyil. Bu kəlam elmi dini həyatın ayrılmaz hissəsi kimi təqdim edir. Beləliklə, elm ilahi mirasdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm insanın dünyanı daha gözəl görməsinə kömək edir. Elm kainatdakı nizamı və ahəngi üzə çıxarır. İmam Əli (ə) elmi miras adlandırmaqla onun ruhu zənginləşdirdiyini göstərir. Elm düşüncəyə zəriflik qatır. Elmli insan gözəlliyi daha dərindən dərk edir. Maddi sərvət zahiri gözəllik yarada bilər, elm isə daxili gözəllik formalaşdırır. Elm estetik zövqü inkişaf etdirir. Bu kəlam gözəlliyin biliklə əlaqəli olduğunu vurğulayır. Elm ruhun estetik qidasıdır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmli cəmiyyətlər daha ədalətli idarə olunur. Elm siyasətdə uzaqgörənlik yaradır. İmam Əli (ə) özü elmə əsaslanan idarəçilik

nümunəsi göstərmişdir. Elm olmayan yerdə yanlış qərarlar çoxalır. Maddi güc müvəqqəti hakimiyyət yarada bilər, elm isə davamlı sabitlik təmin edir. Elm siyasi şüurun formalaşmasına kömək edir. Bu kəlam rəhbərlərə və xalqlara mesaj verir. Elm siyasətin mənəvi dayağıdır. Beləliklə, elm siyasi mirasdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətin düzgün tətbiqinə xidmət edir. Qanunları başa düşmək və tətbiq etmək üçün elm vacibdir. İmam Əli (ə) elmi miras adlandırmaqla hüquqi şüurun əhəmiyyətini vurğulayır. Elm olmadan ədalət korlaşır. Hüquq elmə əsaslandıqda insan haqları qorunur. Maddi güc hüququ əyməyə meyllidir, elm isə onu düzəldir. Elm hüquqi məsuliyyət yaradır. Bu kəlam hüquqi sabitliyin əsasını göstərir. Elm hüququn vicdanıdır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın "niyə varam?" sualına cavab tapmasına kömək edir. Elm həyatın mənasını dərk etməyə imkan yaradır. İmam Əli (ə) bu kəlamla varoluşun mənəvi tərəfini vurğulayır. Maddi miras varlığı izah etmir, elm isə ona məna verir. Elm insanı boşluq hissindən xilas edir. İnsan elmlə öz yolunu müəyyən edir. Bu kəlam varoluşun şüurlu yaşanmasını təşviq edir. Elm insanın özünü tanıma vasitəsidir. Beləliklə, elm varoluşun əsas dayağıdır.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) simvolik olaraq ilahi və batini elmi təmsil edir. Onun biliyi maddi deyil, mənəvi mirasdır. İmam Əli (ə) elmi miras adlandırmaqla bu batini elmə işarə edir. Xızır elmi insanı hikmətə aparır. Bu elm zahirdən çox batinə yönəlib. Miras kimi ötürülən bu bilik seçilmiş qəlblərə çatır. Bu baxışda elm sınaq və yetişmə vasitəsidir. Maddi miras keçicidir, Xızır elmi isə əbədidir. Bu kəlam batini hikmətin dəyərini göstərir.

Düşündürücü Suallar

- Biz hansı mirası daha qiymətli hesab edirik?
- Elm həyatımızda hansı yeri tutur?
- Aldığımız elm başqalarına fayda verirmi?
- Elm bizi daha yaxşı insan edirmi?
- Maddi miras üçün göstərdiyimiz səyi elm üçün göstəririkmi?
- Elm bizi Allaha yaxınlaşdırırmı?
- Bu kəlam həyat seçimlərimizə necə təsir edir?

Özünə Hesabat

- Elm əldə etmək üçün kifayət qədər səy göstərirəmmi?
- Öyrəndiklərimi həyatımda tətbiq edirəmmi?
- Elmimi paylaşmaqdan çəkinirəmmi?
- Elm mənim əxlaqımı yaxşılaşdırırmı?
- Boş biliklə faydalı elmi ayıra bilirəmmi?

- Elm mənə məsuliyyət hissi qazandırırmı?
- Bu kəlam mənim həyatımda nəyi dəyişməlidir?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Daim oxumağı gündəlik vərdişə çevirmək
- Öyrəndiyini başqalarına öyrətmək
- Elmli insanlarla ünsiyyətdə olmaq
- Zamanı faydasız məlumatla deyil, dəyərli biliklə doldurmaq
- Elm əldə etməyi maddi qazancdan üstün tutmaq
- Uşaqlara elm sevgisi aşılamaq
- Elm vasitəsilə cəmiyyətə xidmət etmək

Əlavə Tövsiyələr

- Elmi məqsəd deyil, vasitə kimi gör
- Öyrənərkən niyyətini saf saxla
- Elm və əxlaqı birlikdə inkişaf etdir
- Bildiyini tətbiq etmədikcə elm tamamlanmaz
- Elm yolunda səbirli ol
- Elm sahiblərinə hörmət et
- Elmi həyat tərzinə çevir

Nəticə

İmam Əli (ə) bu qısa, lakin dərin kəlamı ilə elmin insan üçün ən dəyərli miras olduğunu bildirir. Maddi sərvətlər keçicidir, elm isə əbədidir. Elm insanı həm dünyada, həm də axirətdə ucaldır. Bu kəlam bizi həyat prioritetlərimizi yenidən düşünməyə çağırır. Elm yalnız bilik deyil, həyat yoludur. Onu miras kimi qorumaq və ötürmək hər bir insanın borcudur. Elmə verilən dəyər insanın özünə verdiyi dəyərdir. Bu hikmətli söz bütün zamanlar üçün yol göstərən bir nurdur.

KƏLAM - 14

"ELM QABAQDAN CİLOVU ÇƏKƏNDİR, ƏMƏL ARXADAN HƏRƏKƏTƏ GƏTİRƏNDİR, NƏFS İSƏ İNADKAR VƏ RAM OLMAYAN BİR MİNİKDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

Bu hikmətli kəlamda İmam Əli (ə) insanın daxili aləmini çox təsirli bir təşbehlə izah edir. Elm, əməl və nəfs burada bir yolçuluq metaforası üzərindən təqdim olunur. Elm istiqaməti müəyyən edən ağıl və şüurdur. Əməl bu istiqamətdə insanı irəli aparan praktik gücdür. Nəfs isə nəzarət olunmazsa insanı yoldan çıxaran təhlükəli bir minik kimidir. Bu kəlam insanın yalnız biliklə kifayətlənməməli, əməli də onunla uyğunlaşdırmalı olduğunu bildirir. Eyni zamanda nəfsin idarə olunmasının zəruriliyi vurğulanır. İmam Əli (ə) bu sözlə insanın daxili mübarizəsini aydın şəkildə ortaya qoyur. Mövzu insanın kamillik yolundakı əsas üç ünsürünü izah edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insan varlığının rasional, iradi və instinktiv qatlarını təmsil edir. Elm ağlı və idrakı, əməl iradəni, nəfs isə instinktləri simvolizə edir. İmam Əli (ə) elmi önə çəkərək ağlın rəhbərliyini əsas prinsip kimi təqdim edir. Əməl ağıl olmadan kor bir gücə çevrilə bilər. Nəfs isə nəzarətsiz qaldıqda insanı aşağı mərtəbəyə sürükləyir. Fəlsəfədə kamil insan ağıl və əməl arasında tarazlıq quran şəxsdir. Bu kəlamda da həmin tarazlıq açıq şəkildə görünür. Elm istiqamət verir, əməl həyata keçirir, nəfs isə tərbiyə tələb edir. Beləliklə, insanın varlıq harmoniyası izah olunur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm zahiri məlumatdan çox batini bəsirəti ifadə edir. Bu elm qəlbi oyadır və insanı Haqqa yönəldir. Əməl bu irfani bilginin zahirdə təcəllisidir. Nəfs isə irfan yolunda ən böyük maneədir. İmam Əli (ə) nəfsi ram olmayan minik kimi təqdim etməklə onun təhlükəsini göstərir. İrfanda nəfsi tərbiyə etmədən mənəvi yüksəliş mümkün deyil. Elm qəlbi işıqlandırır, əməl bu işığı sabitləşdirir. Nəfs isə cilovlanmadıqda insanı yolundan azdırır. Bu kəlam irfani seyrü-sülukun əsas prinsiplərini qısa şəkildə ehtiva edir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın şüurunu və qərarvermə qabiliyyətini gücləndirir. Elm olmadan davranışlar impulsiv və nizamsız olur. Əməl motivasiya və davranışın xarici ifadəsidir. Nəfs isə istəklər, ehtiraslar və ani impulslarla bağlıdır. İmam Əli (ə) nəfsi ram olmayan minik adlandırmaqla onun nə qədər çətin idarə olunduğunu göstərir. Psixologiyada özünənəzarət əsas sağlamlıq göstəricilərindəndir. Elm bu nəzarəti təmin edən mexanizmdir. Əməl isə bu nəzarətin gündəlik həyatda tətbiqidir. Bu kəlam sağlam psixoloji tarazlığın düsturunu təqdim edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam yüksək bədii gücə malikdir. Elm, əməl və nəfs canlı obrazlar şəklində təqdim olunur. Cilov, minik və hərəkət metaforaları oxucunun təsəvvüründə aydın tablo yaradır. Bu təşbehlər kəlamın yadda qalmasını asanlaşdırır. İmam Əli (ə) az sözlə dərin mənalar ifadə edən bənzərsiz üsluba malikdir. Burada dinamika və qarşılıqlı münasibət hiss olunur. Elm rəhbərdir, əməl icraçıdır, nəfs isə təhlükə mənbəyidir. Ədəbi baxımdan bu, son dərəcə ustalıqla qurulmuş metaforik strukturdur. Kəlam həm düşündürür, həm də təsir edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişaf modelini də izah edir. Elm cəmiyyətə istiqamət verən əsas qüvvədir. Əməl elmin sosial həyatda tətbiqidir. Nəfs isə fərdi və kollektiv eqoizmi təmsil edir. Elm olmadan cəmiyyət kor, əməl olmadan passiv, nəfs hakim olduqda isə dağıdıcı olur. İmam Əli (ə) elmin öndə olmasını vurğulayaraq sağlam cəmiyyət modelini göstərir. Sosial problemlərin kökündə nəfsin nəzarətsizliyi dayanır. Elm və əməl birlikdə bu problemi aradan qaldırır. Bu kəlam ictimai islahatın mənəvi

əsasını ortaya qoyur.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam İmam Əlinin (ə) həyat yolu ilə tam uyğunluq təşkil edir. O, elmi rəhbər, əməli isə həyat tərzi etmişdir. Tarix göstərir ki, elmə əsaslanan cəmiyyətlər yüksəlmişdir. Nəfsin hakim olduğu dövrlərdə isə zülm və xaos artmışdır. İmam Əli (ə) öz dövründə də nəfsə əsaslanan siyasətə qarşı durmuşdur. Bu kəlam tarixi təcrübənin hikmətli xülasəsidir. Elm yol göstərmiş, əməl dəyişiklik yaratmışdır. Nəfs isə tarixin ən böyük fitnə mənbəyi olmuşdur. Kəlam tarixdən gələn dərsdir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam insanın daxili tərbiyə proqramını təqdim edir. Elm doğru ilə yanlışı ayırma qabiliyyətidir. Əməl bu bilginin əxlaqi davranışa çevrilməsidir. Nəfs isə əxlaqın ən böyük sınağıdır. İmam Əli (ə) nəfsi ram olmayan minik kimi təqdim edərək onun təhlükəsini açıq göstərir. Əxlaqi kamillik nəfsi cilovlamaqla mümkündür. Elm olmadan əxlaq kor, əməl olmadan isə təsirsiz qalır. Bu kəlam əxlaqın düşüncə, davranış və nəfs üçlüyü üzərində qurulduğunu göstərir. Əxlaq davamlı mübarizə tələb edir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm ilahi hidayətin açarıdır. Allah insanı ağıl və elm ilə məsuliyyətli etmişdir. Əməl iman və elmin səmərəsidir. Nəfs isə şeytani meyillərə açıq olan tərəfdir. İmam Əli (ə) bu kəlamla dini həyatın əsas strukturunu izah edir. Elm olmadan düzgün ibadət mümkün deyil. Əməl olmadan iman kamilləşmir. Nəfs tərbiyə edilmədikdə insan günaha sürüklənir. Bu kəlam teologiyada tərbiyə, iman və itaətin harmoniyasını göstərir. İlahi yolda davamlı nəzarət zəruridir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın dili ahəngdar və obrazlıdır. Cilov və minik obrazları dinamik bir mənzərə yaradır. Bu obrazlar oxucunun zehnində canlı təsvir formalaşdırır. Elm istiqamət verən zərif bir idarəçi kimi görünür. Əməl güc və hərəkət simvoludur. Nəfs isə vəhşi, cilovsuz bir varlıq kimi təsvir edilir. Bu ziddiyyət estetik təsiri artırır. Kəlam düşüncədə gözəllik yaradır. Estetik baxımdan mənəvi həqiqət gözəl formada təqdim olunur. Bu da kəlamın təsir gücünü artırır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam idarəçilik fəlsəfəsini əks etdirir. Elm siyasətdə strateji düşüncədir. Əməl qərarların icrasıdır. Nəfs isə hakimiyyət ehtirasıdır. İmam Əli (ə) nəfsin ram edilmədiyi idarəçiliyin təhlükəli olduğunu bildirir. Elm önə keçmədikdə siyasət populizmə çevrilir. Əməl olmadan isə idarəçilik kağız üzərində qalır. Bu kəlam ədalətli idarəçiliyin əsas şərtlərini göstərir. Hakimiyyət elm və əxlaqla cilovlanmalıdır. Əks halda zülm qaçılmazdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm qanunun düzgün başa düşülməsi və tətbiqidir. Əməl bu qanunun icrasıdır. Nəfs isə hüququ şəxsi maraqlara qurban verən meyildir. İmam Əli (ə) nəfsi ram olmayan minik adlandırmaqla ədalətin təhlükə altında olduğunu bildirir. Elm olmadan hüquq mexaniki və zalım olur. Əməl olmadan isə qanun kağız üzərində qalır. Nəfsin təsiri ilə hüquq pozulur. Bu kəlam hüquqi sistemin mənəvi əsasını göstərir. Ədalət elm və nəfsə nəzarət tələb edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyat yolunu təsvir edir. Elm insanın hara getdiyini bilməsidir. Əməl bu yolda addım atmaqdır. Nəfs isə insanı məqsəddən yayındıran daxili təhlükədir. İmam Əli (ə) insanın varoluş mübarizəsini bu üç ünsürlə izah edir. Elm olmadan həyat mənasız istiqamətsiz hərəkətə çevrilir. Əməl olmadan varoluş passiv qalır. Nəfs isə insanı özündən uzaqlaşdırır. Bu kəlam şüurlu varoluşun əsas şərtini göstərir. İnsan öz yolunun süvarisi olmalıdır.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) batini elmin simvoludur. Bu baxışda elm zahiri bilikdən çox ilahi hikmətdir. Xızır elmi insanı doğru istiqamətə yönəldən daxili rəhbərdir. Əməl bu hikmətin zahirdə təcəssümüdür. Nəfs isə Xızır yolunda ən böyük maneədir. Ram olmayan minik simvolu nəfsin təhlükəsini göstərir. Xızır baxışında elm olmadan yol tapmaq mümkün deyil. Bu elm səbir və təslimiyyət tələb edir. Kəlam batini rəhbərliyin əhəmiyyətini vurğulayır. İlahi elm insanı təhlükəsiz aparan cilovdur.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim həyatımda həqiqətən yol göstərirmi?
- Bildiklərimi əmələ çevirə bilirəmmi?
- Nəfsim qərarlarıma nə qədər təsir edir?
- Elmim nəfsimi cilovlamağa kömək edirmi?
- Əməllərim bildiklərimlə uyğun gəlirmi?
- Bu kəlam həyat tərzimi dəyişməlidirmi?
- Mən öz daxili miniyimi idarə edə bilirəmmi?

Özünə Hesabat

- Elmimi artırmaq üçün nə edirəm?
- Bildiyim doğruları nə qədər tətbiq edirəm?
- Nəfsimin istəklərinə tez təslim olurammı?
- Qərarlarımda ağıl yoxsa ehtiras üstün gəlir?
- Elm məni daha səbirli edibmi?
- Əməllərimdə ardıcıllıq varmı?
- Bu kəlam mənə hansı məsuliyyəti yükləyir?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Daim öyrənməyi həyat prinsipi etmək
- Öyrəndiyini gündəlik davranışa çevirmək
- Nəfsi tərbiyə edən vərdişlər formalaşdırmaq
- Qərar verərkən emosiyanı deyil, ağlı əsas almaq
- Elm və əməli birlikdə inkişaf etdirmək
- Özünü nəzarətdə saxlama məşqləri etmək
- Daxili intizamı gücləndirmək

Əlavə Tövsiyələr

- Elm əldə edərkən niyyəti saf saxla
- Bildiyini tətbiq etmədən kifayətlənmə
- Nəfsi düşmən deyil, tərbiyə ediləcək varlıq kimi gör
- Səbir və davamlılıq göstər
- Elm və əməli balansda saxla
- Özünü daim müşahidə et
- Daxili nizam üzərində çalış

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu dərin kəlamı insanın daxili dünyasının xəritəsini təqdim edir. Elm yol göstərən rəhbərdir, əməl bu yolun hərəkətidir, nəfs isə daim nəzarət tələb edən gücdür. İnsan bu üç ünsürü düzgün idarə etdikdə kamilliyə doğru irəliləyir. Elm olmadan istiqamət, əməl olmadan irəliləyiş, nəfsə nəzarət olmadan isə təhlükəsizlik mümkün deyil. Bu hikmətli söz insanı şüurlu, məsuliyyətli və kamil həyata çağırır. Kəlam həm fərdi, həm də ictimai həyat üçün yol göstərən bir düsturdur. Elmli və nəfsini cilovlayan insan həqiqi azadlığa çatır.

KƏLAM - 15

"ELM YARDIM EDİR, HİKMƏT İSƏ DOĞRU YOLA YÖNƏLDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

Bu kəlamda İmam Əli (ə) bilik və hikməti insan həyatında iki ayrılmaz, lakin tamamlayıcı ünsür kimi təqdim edir. Elm insanın həyatında güc və vasitədir, hikmət isə bu gücün düzgün istiqamətini müəyyən edir. Elm yalnız məlumat toplamaqla kifayətlənmir, praktik tətbiq və düşüncə qabiliyyətini inkişaf etdirir. Hikmət isə həmin bilikləri doğru qərarlara çevirməyi təmin edir. Bu kəlam həm fərdi, həm də ictimai həyat üçün vacib prinsipləri ortaya qoyur. Elm və hikmət birlikdə insanı kamilliyə və doğru yola aparır. Kəlam insanı bilik ilə düzgünlük arasında harmoniyanı qorumağa çağırır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insanın rasional və intellektual inkişafına diqqət çəkir. Elm düşüncənin inkişafı və şüurun genişlənməsidir, hikmət isə bu biliklərin məqsədəuyğun şəkildə istifadəsidir. İnsan yalnız elm sahibi

olduqda, məlumatlı olur, lakin hikmət olmadan bu məlumatları yanlış istiqamətdə tətbiq edə bilər. Elm və hikmət arasındakı fərq insanın seçim və qərarvermə azadlığı ilə bağlıdır. İmam Əli (ə) insan həyatında ağıl və düşüncənin rəhbərliyini vurğulayır. Bu kəlam fəlsəfi tarazlığın, doğru və yanlışın müəyyənləşdirilməsinin əsasını göstərir. Elm və hikmət birlikdə varlığın mənasını açır. İnsan biliklə güc əldə edir, hikmətlə isə onu düzgün istiqamətləndirir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm zahiri biliklərdir, hikmət isə batini görmə qabiliyyətini ifadə edir. Elm insanı dünyəvi problemlərdə gücləndirir, hikmət isə onun mənəvi istiqamətini müəyyən edir. Hikmət olmadan elm yalnız kəmiyyət və bilik toplusuna çevrilir. İmam Əli (ə) burada insanın daxili inkişafında hikməti önə çəkir. İrfan yolu bilik və hikmətin birləşməsindən keçir. Elm insanın qəlbini aydınlaşdırır, hikmət isə həmin işığı doğru istiqamətdə yandırır. Nəfsin idarə olunması və mənəvi kamillik üçün həm elm, həm də hikmət vacibdir. Bu baxışda hər ikisi insanın ruhani yüksəlişinin əsas sütunlarıdır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın şüurunu, diqqətini və analiz qabiliyyətini gücləndirir. Hikmət isə insanın biliklərini balanslı və məqsədəuyğun şəkildə tətbiq etməsinə kömək edir. Elm olmadan insan impulsiv qərarlar verə bilər. Hikmət olmadan isə məlumatlar yalnız intellektual yük olaraq qalır. İmam Əli (ə) insanın daxili idarəetmə mexanizmini bu iki ünsür üzərində qurmağın vacibliyini göstərir. Psixologiyada qərarvermə, özünənəzarət və davranış tərbiyəsi elm və hikmət ilə mümkün olur. Bu kəlam psixoloji balansın və qərarvermədə doğru rəhbərliyin əhəmiyyətini vurğulayır. İnsan bilik və hikmət sayəsində öz daxili dünyasını nizama salır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam qısa, lakin dərin mənalı ifadədir. “Elm kömək edir, hikmət yol göstərir” ifadəsi metaforik və simvolik təsir yaradır. Elm vasitə, hikmət isə yol kimi təqdim olunur ki, bu da oxucunun təsəvvüründə canlı obraz yaradır. İmam Əli (ə) minimal sözlə dərin məna çatdırmaqda ustadır. Bu kəlam oxucuya həm düşündürücü, həm də təsirli mesaj verir. Ədəbi baxımdan sadə, lakin təsirli üslub oxucunun həm zehni, həm də emosional hissini əhatə edir. Elm və hikmət obrazları, kəlamın yadda qalmasını asanlaşdırır. Oxucu burada bilik və mənəvi rəhbərliyi eyni anda hiss edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm cəmiyyətdə bilgi və inkişafın əsas sütunudur, hikmət isə bu biliklərin ədalətli və məqsədəuyğun tətbiqidir. Elm olmadan cəmiyyət yalnız məlumat toplar, lakin irəli getməz. Hikmət olmadan isə sosial resurslar düzgün istifadə olunmaz və konfliktlər yaranar. İmam Əli (ə) kəlamla ictimai həyat üçün balans prinsipini təqdim edir. İnsan yalnız biliklə

cəmiyyətin inkişafına töhfə verə bilər, hikmət isə bu töhfəni effektiv edir. Sosial harmoniyanın əsasını həm elm, həm də hikmət təşkil edir. Bu kəlam kollektiv həyatın mənəvi və rasional tərəflərini birləşdirir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan İmam Əli (ə) öz dövründə elmi rəhbərlik və hikməti praktik həyatla birləşdirmişdir. Tarix göstərir ki, elm olmadan inkişaf və sabitlik mümkün deyil, hikmətdən məhrum dövlətlər isə tezliklə xaosa sürüklənmişdir. Elm cəmiyyətin inkişafına zəmin yaradır, hikmət isə bu inkişafı davamlı edir. İmam Əli (ə) tarixdən gələn təcrübələri insanlara yön vermək üçün bu kəlamı söyləmişdir. Bu baxış tarixi dərsdir ki, bilik və rəhbərliyin birlikdə olması uğurun açarıdır. Tarixdə hikmətlə idarə olunan elm daha davamlı və ədalətli nəticələr verib.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm düzgün qərar vermək üçün, hikmət isə bu qərarları əxlaqi standartlara uyğun tətbiq etmək üçün vacibdir. Elm olmadan insan yalnız texniki biliklərə sahib olur, hikmət olmadan isə bu bilik yanlış məqsədlərə yönələ bilər. İmam Əli (ə) kəlamla bilik və etik davranış arasındakı əlaqəni vurğulayır. Əxlaq yalnız elm və hikmətin birgə tətbiqi ilə güclənir. İnsan həm öyrənməli, həm də öyrəndiyini düzgün istiqamətdə tətbiq etməlidir. Bu kəlam əxlaqın daxili və xarici aspektlərinin inteqrasiyasını göstərir. Elm və hikmət birgə əxlaqi kamilliyin təminatıdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm insanı Allahın yaratdığı nizam və qanunları başa düşməyə yardım edir, hikmət isə bu biliklərlə doğru şəkildə əməl etməyə istiqamət verir. İmam Əli (ə) göstərir ki, iman yalnız biliyə əsaslanmamalıdır, həm də hikmətlə yönəlməlidir. Elm insanın əqli hidayətidir, hikmət isə ruhani rəhbərdir. Bu kəlam Allahın yaratdığı kainatdakı nizama uyğun yaşamağın yolunu göstərir. Elm və hikmət birgə insanın dini həyatını mükəmməlləşdirir. Bu baxış dini və mənəvi inkişafın əsas prinsiplərini izah edir. İnsan bilik və hikmət sayəsində Allah yolunda irəliləyir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın dili sadə, amma təsirli və ritmikdir. Elm və hikmət obrazları oxucunun təsəvvüründə canlı mənzərə yaradır. Elm istiqamət verən güc kimi, hikmət isə yola yönəldən rəhbər kimi təqdim olunur. Bu qarşılıqlı təsir həm vizual, həm də mənəvi estetik dəyər yaradır. Kəlamda simmetriya və harmoniya hiss olunur. Estetik baxımdan bu, oxucuya həm zövq verir, həm də düşüncə tərbiyəsi yaradır. Elm və hikmətin birgə təsviri gözəl və anlaşılandır. Bu, həm də mənəvi gözəlliyi oxucuya çatdırır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm idarəçilik və strategiyanın əsasını təşkil edir.

Hikmət isə bu idarəçiliyin düzgün tətbiqini təmin edir. Elm olmadan siyasət texniki və qısa müddətli olur, hikmətdən məhrum idarəçilik isə korrupsiyaya və xaosa yol açır. İmam Əli (ə) göstərir ki, rəhbər həm elmi, həm də hikməti birləşdirməlidir. Elm və hikmət birgə idarəetmədə balans yaradır. Dövlət və cəmiyyətin sağlam inkişafı üçün hər ikisi vacibdir. Bu kəlam siyasətdə ağıl və etik prinsiplərin vacibliyini vurğulayır. Hikmətsiz elm liderliyi zəiflədir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm qanunun düzgün başa düşülməsini, hikmət isə qanunun məqsədəuyğun və ədalətli tətbiqini təmin edir. Elm olmadan hüquq formalizm və quru kağıza çevrilir. Hikmət olmadan qanun sərt və bəzən zülmkar olur. İmam Əli (ə) hüququn həm biliyə, həm də düzgün rəhbərliyə ehtiyacı olduğunu göstərir. Elm qanunu başa düşməyə yardım edir, hikmət isə bu qanunu insanlara və cəmiyyətə faydalı şəkildə tətbiq etməyə imkan verir. Hüquqi sistemin effektivliyi elm və hikmətin birgə istifadəsinə bağlıdır. Bu kəlam hüquqda balans və ədalətin vacibliyini vurğulayır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın həyat yolunu müəyyən edir, hikmət isə bu yolu mənalı edir. Elm olmadan insan məqsədsiz və istiqamətsiz hərəkət edir. Hikmət olmadan bu hərəkət yanlış istiqamətə yönələ bilər. İmam Əli (ə) insanın öz varlığını anlaması üçün elm və hikmətin zəruriliyini göstərir. Bu kəlam varoluşun mənasını və həyat yolunu düzgün seçməyin vacibliyini vurğulayır. İnsan öz həyatının rəhbəri olmalıdır. Elm istiqamət, hikmət isə doğru icra təmin edir. Varoluş yalnız bu iki ünsürün harmoniyasında mənalıdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə bu kəlamda elm və hikmət ilahi rəhbərlik və mənəvi yol göstərmə simvoludur. Elm zahiri bilik və bacarıqları, hikmət isə batini rəhbərliyi ifadə edir. Xızır kimi hikmət, insanı təhlükələrdən və yanlış yollardan qoruyur. Elm isə bu yolun işığını təmin edir. İmam Əli (ə) göstərir ki, insan yalnız biliklə kifayətlənməməli, hikmətlə də hərəkət etməlidir. Bu baxışda elm və hikmət birlikdə insanın mənəvi və intellektual inkişafını təmin edir. Nəfsin idarəsi və doğru yolun seçimi Xızır baxışının təməl prinsipidir. Bu üslub insanın iç və xarici yolçuluğunu birləşdirir.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim həyatımda yalnız informasiya toplamaq üçünmü, yoxsa yol göstərmək üçün də
- istifadə olunurmu?
- Hikmət bildiyim bilikləri doğru istiqamətdə istifadə etməyə imkan verirmi?
- Həyatımda elm və hikməti balansda saxlayırammı?
- Qərarlarım yalnız bilikdən, yoxsa hikmət və təcrübədən də qaynaqlanır?
- Nəfsimin təsiri altında qərar verdiyim anlar varmı?

- Elm və hikmətin birlikdə işləməsi mənim həyatımı dəyişdirirmi?

Özünə Hesabat

- Elm əldə etmək üçün hansı addımları atmışam?
- Bildiklərimi gündəlik həyatımda tətbiq edirəmmi?
- Hikmətli qərarlar vermək üçün refleksiya aparırammı?
- Nəfsi cilovlamaq və idarə etmək üçün nə edirəm?
- Elm və hikmət birlikdə mənə rəhbərlik edirmi?
- Qərarlarımın nəticələrini qiymətləndirirəmmi?
- Bu kəlam həyat tərzimə necə təsir edə bilər?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik öyrənmə və təcrübə ilə elm toplamaq
- Elm əsasında qərarlar vermək
- Hikmətlə prioritetləri və məqsədləri müəyyən etmək
- Nəfsi cilovlamaq üçün meditasiya və düşüncə məşqləri
- Elm və hikməti praktik həyatla birləşdirmək
- Hər qərarı refleksiya və təcrübəyə əsaslandırmaq
- Daxili və xarici harmoniyanı qorumaq

Əlavə Tövsiyələr

- Öyrənərkən niyyətləri saf saxla
- Hikməti yalnız elm üçün deyil, həyat üçün tətbiq et
- Nəfsi düşmən kimi yox, tərbiyə olunacaq vasitə kimi gör
- Daim refleksiya və özünü qiymətləndirmə məşqləri apar
- Elm və hikməti balanslı bir şəkildə inkişaf etdir
- Öz daxili rəhbərliyini gücləndir
- Kəlamın mesajını gündəlik həyatına tətbiq et

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı elm və hikmətin insan həyatındakı ayrılmaz rolunu vurğulayır. Elm insanı gücləndirir, hikmət isə bu gücü doğru istiqamətdə yönəldir. İnsan yalnız bilik toplamaqla kifayətlənməməli, onu hikmətlə tətbiq etməli və nəfsi cilovlamalıdır. Elm və hikmət birlikdə fərdi, mənəvi və ictimai inkişafın əsas sütunlarını təşkil edir. Bu kəlam insanı şüurlu, məsuliyyətli və mənəvi cəhətdən kamil həyata çağırır. Doğru rəhbərlik, etik qərarlar və daxili tarazlıq yalnız bu üç ünsürün harmoniyasından doğur. İnsan elm və hikmət sayəsində həm özünü, həm də cəmiyyəti inkişaf etdirə bilər.

KƏLAM - 16

"ELM, BƏLALARA MANE OLUR."

(Yəni, elm insanı fəlakətlərdən, səhvlərdən, azğınlıqlardan və təhlükəli nəticələrdən qoruyan bir sipərdir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

Bu k əlam insan həyatında elmin nə qədər həyati rol oynadığını açıq

şəkildə ortaya qoyur. İnsan qarşılaşdığı bəlaların çoxuna bilmədiyi üçün düşür. Elm isə insana düşünməyi, ölçüb-biçməyi və nəticəni əvvəlcədən görməyi öyrədir. Elmli insan hadisələrə səthi yanaşmır, dərin düşünür. Dərin düşüncə isə yanlış addımların qarşısını alır. Bəlalar təkcə təbii fəlakətlər deyil, həm də əxlaqi, mənəvi və psixoloji çöküşlərdir. Elm bütün bu təhlükələrə qarşı qoruyucu rol oynayır. Buna görə elm insan həyatında təhlükəsizlik mənbəyidir. İmam Əli (ə) bu kəlamla insanı elmə yönəldir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan elm həqiqətə çatma vasitəsidir. Həqiqəti tanıyan insan yanlışdan uzaq durur. Yanlış düşüncə isə bəlaların əsas qaynağıdır. Elm ağlı gücləndirir və insanı düşünülmüş qərarlar verməyə sövq edir. Fəlsəfədə ağıl nə qədər aktivdirsə, insan bir o qədər təhlükədən uzaq olur. Elm insanın səbəb-nəticə əlaqələrini anlamasını təmin edir. Bu anlayışsızlıq isə fəlakətə aparır. Buna görə elm fəlsəfi baxımdan bəlaların qarşısını alan idrak gücüdür.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin nurudur. Qəlbi nurlanan insan nəfsin tələlərinə düşmür. Nəfs isə insanı mənəvi bəlalara sürükləyən əsas amildir. İrfani elm insanı Allahı tanımağa aparır. Allahı tanıyan insan günahdan, zülmdən və azğınlıqdan uzaq durar. Bu isə ilahi cəzanın və mənəvi fəlakətlərin qarşısını alar. İrfanda elm sadəcə bilik deyil, hal və şüurdur. Bu şüur insanı daxili təhlükələrdən qoruyur.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın daxili rahatlığını təmin edir. Bilməyən insan qorxu və narahatlıq içində yaşayır. Elm qorxunun yerini anlayışla əvəz edir. Anlayan insan panikaya düşmür. Psixoloji bəlaların çoxu yanlış düşüncədən yaranır. Elm bu düşüncəni düzəldir. Elmli insan hadisələrə daha soyuqqanlı yanaşır. Bu isə stressin və ruhi çöküntünün qarşısını alır. Beləliklə, elm psixoloji sağlamlığın qoruyucusudur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam olduqca yığcam və təsirlidir. Qısa bir cümlə ilə dərin həyat həqiqəti ifadə olunur. “Elm” və “bəla” anlayışları bir-birinə qarşı qoyulur. Bu ziddiyyət kəlamın gücünü artırır. Sadə dil hər yaşdan insanın anlamasına imkan yaradır. Kəlam yadda qalır və oxucunu düşünməyə vadar edir. Ədəbi güc də məhz buradan qaynaqlanır. Az sözlə çox məna ifadə edilir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətlərdə baş verən bəlaların çoxu savadsızlıqdan qaynaqlanır. Elmli cəmiyyətlər problemləri daha tez və doğru həll edir. Elm insanlar arasında anlayış yaradır. Anlayış olmayan yerdə qarşıdurma yaranır. Elm sosial ədalətin formalaşmasına kömək edir. Hüquq pozuntuları və zorakılıq çox vaxt cəhalətin nəticəsidir. Elm bu riskləri azaldır. Buna görə elm

cəmiyyət üçün qoruyucu mexanizmdir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix sübut edir ki, elmə dəyər verən millətlər inkişaf edib. Elmə laqeyd qalanlar isə geridə qalıb. Bir çox tarixi fəlakət yanlış qərarların nəticəsi olub. Bu qərarların kökündə isə biliyin olmaması dayanıb. Peyğəmbərlər və alimlər insanları daim elmə çağırıblar. Bu çağırışın məqsədi insanları bəlalardan qorumaq olub. Tarix elm ilə təhlükəsizlik arasında birbaşa əlaqəni göstərir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanı doğru ilə yanlışı ayırmağa kömək edir. Yanlışı tanımayan insan ona düşər. Elm vicdanı oyadır. Vicdanı oyanan insan zülm etməz. Zülm isə həm fərdi, həm də ictimai bəlaların əsas səbəbidir. Elm insanı məsuliyyətli edir. Məsuliyyətli insan başqasına zərər verməz. Bu da əxlaqi fəlakətlərin qarşısını alar. Elm əxlaqın dayağıdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın insana verdiyi böyük nemətdir. Quranda elm sahibləri ucaldılır. Allahı tanımaq elm vasitəsilə mümkündür. Allahı tanımayan insan yanlış yollara düşər. Bu isə ilahi bəlalara səbəb olar. Elm insanı küfrdən və azğınlıqdan qoruyur. Elm imanla birləşdikdə insanı xilas yoluna aparır. Buna görə elm ilahi qorunma vasitəsidir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm insanın həyata baxışını gözəlləşdirir. Anlayan insan ətrafındakı nizamı və harmoniyanı görür. Bu nizam insanın ruhunu sakitləşdirir. Ruhun sakitliyi isə daxili bəlaların qarşısını alır. Elm insanı kobudluqdan uzaqlaşdırır. Zövq və incəlik qazandırır. Bu da insan davranışlarını gözəlləşdirir. Estetik tarazlıq təhlükəsizlik yaradır.

10. Politoloji Aspekt

Dövlət idarəçiliyində elm əsas şərtdir. Elm olmayan idarəçilik fəlakətə aparır. Tarixdə bunun çox nümunəsi var. Elmli rəhbərlər riskləri öncədən görür. Bu isə müharibə və böhranların qarşısını alır. Siyasi savadsızlıq xalqları bəlaya sürükləyir. Elmli siyasət isə sabitlik yaradır. Buna görə elm siyasi təhlükəsizliyin təməlidir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm insanın hüquqlarını tanımasına imkan verir. Hüququnu bilməyən insan asanlıqla zülmə məruz qalır. Elm hüquqi şüuru formalaşdırır. Hüquqi şüur isə ədalətsizliyin qarşısını alır. Qanunları bilməmək hüquqi bəlalara səbəb olur. Elm bu riski azaldır. Beləliklə, elm hüquqi təhlükəsizliyin əsas dayağıdır.

12. Eksistensial Aspekt

İnsanın varlıq suallarına cavab tapması elmlə mümkündür. Məna axtarışı olmayan insan boşluğa düşər. Bu boşluq eksistensial bəlalara yol açar. Elm

insana niyə yaşadığını düşündürür. Məna tapan insan ümidsizliyə düşməz. Ümidsizlik isə ən ağır bəlalardandır. Elm insanın varlığını möhkəmləndirir. Bu baxımdan elm mövcudluğu qoruyur.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) simvolik olaraq gizli hikməti təmsil edir. Xızırın elmi zahirdə anlaşılmayan bəlaların arxasındakı hikməti göstərir. İnsan zahirə baxıb bəla sandığını elm ilə anlayır. Bu anlayış insanı narahatlıqdan qoruyur. Xızır baxışında elm səbr və təvəkküllə birləşir. Bu birləşmə insanı ruhən gücləndirir. Ruhən güclü insan bəlaya məğlub olmaz. Elm burada ilahi qoruyucu rol oynayır.

Düşündürücü Suallar

- Elm həyatımda hansı bəlaların qarşısını alıb?
- Hansı səhvləri bilmədiyim üçün etmişəm?
- Elm olmasaydı, bu gün harada olardım?
- Öyrənməkdən qaçdığım mövzular varmı?
- Elm məni mənəvi olaraq necə dəyişir?

Özünə Hesabat

- Bu gün elmə nə qədər vaxt ayırıram?
- Biliklərimi həyatımda tətbiq edirəmmi?
- Cəhalətimdən doğan problemlər varmı?
- Öyrənməkdə davam edirəmmi?
- Elm mənim üçün dəyərdirmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu vərdişi formalaşdırmaq
- Qərar verməzdən əvvəl araşdırmaq
- Dini bilikləri dərinləşdirmək
- Psixoloji biliklərlə özünü tanımaq
- Hüquqi savadlılığı artırmaq

Əlavə Tövsiyələr

- Elm ilə təkəbbürlənməmək
- Bilikləri əməllə birləşdirmək
- Öyrənməyi ömür boyu davam etdirmək
- Elm sahibləri ilə ünsiyyətdə olmaq
- Elmi hikmətlə istifadə etmək

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu qısa, lakin dərin kəlamı bizə öyrədir ki, elm sadəcə bilik deyil, həyat qoruyucusudur. Elm insanı həm zahiri, həm batini bəlalardan qoruyur. Cəhalət təhlükə, elm isə təhlükəsizlikdir. Elmli insan daha sağlam, daha ədalətli və daha mənalı həyat yaşayır. Buna görə elm hər bir insan üçün vazkeçilməz bir nemətdir.

KƏLAM - 17

"ELM, ƏN ÜSTÜN VARLIQDIR."

(Yəni, insanın sahib ola biləcəyi ən dəyərli, ən faydalı və ən qalıcı nemət elmdir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

Bu kəlamda İmam Əli (ə) elmi bütün maddi və zahiri varlıqlardan üstün tutur. İnsan mal-dövlətə, vəzifəyə və gücə sahib ola bilər, lakin bunlar müvəqqətidir. Elm isə insanla birlikdə böyüyən və onu ucaldan bir sərvətdir. Elm insanın düşüncəsini formalaşdırır və həyatına istiqamət verir. Varlıq anlayışı burada yalnız maddi deyil, mənəvi və idraki mənada işlədilir. Elm insanı insan edən əsas keyfiyyətdir. Digər varlıqlar insana xidmət edir, elm isə insanı kamilləşdirir. Buna görə elm ən üstün varlıq kimi təqdim olunur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan elm varlığın dərk olunma vasitəsidir. İnsan varlığı yalnız elmlə anlaya bilir. Anlamadığı bir varlıq insan üçün dəyərsizdir. Elm insana "nədir?", "niyədir?" və "necədir?" suallarına cavab vermək imkanı yaradır. Fəlsəfədə üstünlük maddədə deyil, idrakdadır. Elm idrakın zirvəsidir. Elm olmayan yerdə həqiqət yox olur. Bu baxımdan elm varlıq iyerarxiyasında ən yüksək pillədə dayanır.

2. İrfani Aspekt

İrfanda elm qəlbin kamilliyə çatmasıdır. Burada elm sadəcə məlumat deyil, mərifətdir. Mərifət insanı Allaha yaxınlaşdırır. Allahı tanımaq isə bütün varlıqlardan üstündür. İrfani elm insanın daxili aləmini saflaşdırır. Saflaşan qəlb dünyaya bağlı olmaz. Dünyaya bağlı olmayan insan azad olur. Bu azadlıq isə ən böyük varlıq halıdır. Buna görə irfanda elm ən ali nemət sayılır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın özünə inamını artırır. Elmli insan özünü aciz hiss etməz. Bilmək qorxunu azaldır, güvən yaradır. Psixoloji rahatlıq isə böyük bir dəyərdir. Elm insanın daxili balansını qoruyur. Qarşılaşdığı problemlərə rasional yanaşma imkanı verir. Bu da psixoloji sağlamlığın əsas şərtidir. Sağlam ruh isə ən qiymətli varlıqdır. Elm bu varlığı qoruyur və gücləndirir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam son dərəcə yığcam və güclüdür. "Elm" və "varlıq" anlayışlarının birləşdirilməsi dərin məna yaradır. Bir cümlə ilə həyat fəlsəfəsi ifadə olunur. Sözlərin sadəliyi kəlamı hamı üçün anlaşılan edir. Bədii baxımdan müqayisə gizli şəkildə verilir. Oxucu düşünərək nəticəyə gəlir. Bu isə ədəbi təsiri artırır. Az söz, çox məna prinsipi qorunur.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətlərin inkişafı elmlə birbaşa bağlıdır. Elmli cəmiyyətlər güclü və dayanıqlı olur. Maddi sərvətlər tükənə bilər, elm isə artır. Elm sosial ədaləti

və anlayışı formalaşdırır. Elmli fərdlər cəmiyyətə fayda verir. Cəhalət isə sosial problemlərin əsas mənbəyidir. Buna görə elm cəmiyyət üçün ən dəyərli sərvətdir. Sosial baxımdan elm ən üstün varlıq rolunu oynayır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyunca alimlər xalqların yolunu işıqlandırıb. Elmə sahib olan mədəniyyətlər yüksəlib. Elmə laqeyd qalanlar isə zəifləyib. Tarix göstərir ki, maddi güc müvəqqətidir. Elm isə qalıcı iz buraxır. Alimlərin adları əsrlərlə yaşayır. Bu da elmin varlıq olaraq üstünlüyünü sübut edir. Tarix elmi ən böyük miras kimi tanıyır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanı məsuliyyətli edir. Elmli insan yaxşı ilə pisi ayırd edə bilir. Bu ayırd etmə əxlaqi davranışın əsasını təşkil edir. Elm vicdanı oyadır. Vicdanlı insan başqasına zərər verməz. Əxlaq cəmiyyətin təməlidir. Bu təməli möhkəmləndirən isə elmdir. Buna görə elm əxlaqi baxımdan ən dəyərli varlıqdır.

8. Teoloji Aspekt

Teologiyada elm Allahın insana verdiyi xüsusi lütfdür. Quranda elm sahibləri ucaldılır. Allahı tanımaq elmlə mümkündür. Allahı tanımaq isə bütün varlıqlardan üstündür. Elm imanla birləşdikdə insan kamala çatır. Kamillik isə insan varlığının zirvəsidir. Buna görə teoloji baxımdan elm ən üstün nemətdir.

9. Estetik Aspekt

Elm insanın dünyaya baxışını gözəlləşdirir. Anlayan insan nizamı və ahəngi görür. Bu ahəng ruhu sakitləşdirir. Ruhun sakitliyi estetik zövq yaradır. Elm insanı kobudluqdan uzaqlaşdırır. Zərif düşüncə formalaşdırır. Bu da davranışlara yansıyır. Estetik harmoniya yaradan elm dəyərli varlıqdır.

10. Politoloji Aspekt

Elm siyasətdə düzgün qərarların əsasını təşkil edir. Elmli idarəçilik xalqları yüksəldir. Savadsız siyasət isə fəlakətlərə yol açır. Tarix bunun şahididir. Elm dövlətin davamlılığını təmin edir. Strateji düşüncə elmlə formalaşır. Bu da siyasi sabitlik yaradır. Buna görə elm siyasi gücdən də üstündür.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətin qoruyucusudur. Hüququ bilən insan haqsızlığa boyun əyməz. Elm hüquqi şüur formalaşdırır. Bu şüur cəmiyyətdə nizam yaradır. Qanunlar elmə əsaslanmadan işləməz. Hüquqi sabitlik elmin nəticəsidir. Buna görə elm hüquq sahəsində ən qiymətli varlıqdır.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan varlığının mənasını axtarır. Bu axtarış elmsiz mümkün deyil. Elm insana “niyə yaşayıram?” sualına cavab tapmağa kömək edir. Məna tapan insan boşluğa düşməz. Boşluq isə varoluş böhranıdır. Elm bu böhranın

qarşısını alır. Mənalı həyat isə ən böyük varlıq halıdır. Elm bu mənanı təmin edir.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) hikmətin və gizli elmin simvoludur. Onun elmi zahirdə anlaşılmayan həqiqətləri açır. Bu elm maddi varlıqdan üstün tutulur. Xızır baxışında elm zaman və məkanla məhdudlaşmır. Hikmət insanı doğru yerə aparır. Bu yol insanı kamala çatdırır. Kamal isə varlığın ən yüksək formasıdır. Bu baxımdan elm ən üstün varlıqdır.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim həyatımda hansı rolu oynayır?
- Maddi varlıqlarla elmi müqayisə etsəm, hansını seçərəm?
- Elm mənim düşüncəmi necə dəyişib?
- Öyrənməyə nə qədər vaxt ayırıram?
- Elm olmasaydı, həyatım necə olardı?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Bildiklərimi əmələ çevirirəmmi?
- Elm mənim üçün məqsəddirmi, vasitəmi?
- Öyrənməyə davam edirəmmi?
- Elm məni daha yaxşı insan edirmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu planı qurmaq
- Elmi mənbələrdən faydalanmaq
- Dini və dünyəvi elmi birlikdə öyrənmək
- Öyrəndiklərini paylaşmaq
- Düşünərək qərar vermək

Əlavə Tövsiyələr

- Elmi təkəbbür vasitəsinə çevirməmək
- Biliyi hikmətlə istifadə etmək
- Elm öyrənməyi ömürlük yol bilmək
- Alimlərlə ünsiyyətdə olmaq
- Elmi əməl ilə tamamlamaq

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı insan həyatının dəyər ölçüsünü müəyyən edir. Maddi varlıqlar keçicidir, elm isə qalıcıdır. Elm insanı ucaldır, kamilləşdirir və mənalandırır. Buna görə elm sadəcə bir nemət deyil, insanın sahib ola biləcəyi **ən üstün varlıqdır**.

KƏLAM - 18

“ELM, AĞLIN MƏŞƏLİDİR.”

(Yəni, elm ağlı işıqlandıran, ona yol göstərən və düşüncəni qaranlıqdan çıxaran bir nurdur.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 291)

Bu kəlamda İmam Əli (ə) ağıl ilə elm arasında ayrılmaz əlaqəni vurğulayır. Ağıl insanın düşünmə qabiliyyətidir, lakin bu qabiliyyət elmsiz qaranlıqda qalar. Elm ağla istiqamət verir və onun doğru işləməsini təmin edir. Qaranlıqda hərəkət edən insan necə təhlükəyə düşürsə, elmsiz ağıl da səhvlərə sürüklənir. Elm ağlın görmə gücünü artırır. İnsan doğru ilə yanlışı elm vasitəsilə ayırd edir. Bu səbəbdən elm ağlı idarə edən əsas işıq mənbəyidir. İmam Əli (ə) bu kəlamla düşüncənin elmə söykənməsini tövsiyə edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfədə ağıl əsas idrak vasitəsidir, lakin bu vasitənin işləməsi üçün elmə ehtiyac var. Elm ağla məzmun və istiqamət qazandırır. Ağılsız elm kor, elmsiz ağıl isə yanıldıcıdır. Fəlsəfi baxımdan məşəl həqiqət yolunu göstərən simvoldur. Elm bu məşəl rolunu oynayaraq ağlı həqiqətə aparır. Düşüncə elmlə dərinləşir. Dərin düşüncə isə yanlış nəticələrin qarşısını alır. Bu baxımdan elm fəlsəfi idrakın işıq mənbəyidir.

2. İrfani Aspekt

İrfanda ağıl təkbaşına kifayət etmir, ona nur lazımdır. Bu nur elmdir. İrfani elm ağlı nəfsin qaranlığından xilas edir. Elm qəlblə ağıl arasında körpü yaradır. Qəlbi saflaşan ağıl hikmətlə işləyir. Hikmət isə ilahi həqiqətə aparır. İrfanda məşəl yolçunu azmaqdan qoruyan işıqdır. Elm bu mənada ağlı mənəvi səfərdə qoruyur. Buna görə irfanda elm ağlın bələdçisi sayılır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm düşüncəni aydınlaşdırır. Aydın düşüncə isə ruhi sabitlik yaradır. Elmsiz ağıl şübhə və qorxu içində qalır. Elm bu qorxunu azaldır. İnsan nəyi niyə etdiyini bildikdə psixoloji rahatlıq tapır. Elm qərarvermə prosesini sağlamlaşdırır. Sağlam qərarlar daxili gərginliyi azaldır. Bu baxımdan elm ağlı sakitləşdirən bir işıqdır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan “məşəl” obrazı çox güclü simvoldur. Məşəl qaranlıqda yolu göstərən işıqdır. Bu təşbeh elmin rolunu aydın ifadə edir. Qısa cümlə ilə dərin məna verilir. Sözlərin sadəliyi kəlamı yadda qalan edir. Oxucu asanlıqla bu bənzətməni anlayır. Ədəbi güc təsəvvür yaratmaqda özünü göstərir. Bu da kəlamın təsirini artırır.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətlərdə ağıl fərdi deyil, kollektiv şəkildə işləyir. Elm bu kollektiv ağlı işıqlandırır. Elmsiz cəmiyyətlər yanlış ideyaların təsiri altına düşür. Elm ictimai düşüncəni sağlamlaşdırır. Sağlam düşüncə isə sosial problemləri

azaldır. Elmli cəmiyyətlər daha rasional qərarlar verir. Bu da sosial sabitlik yaradır. Beləliklə, elm cəmiyyət ağlının məşəlidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixdə elm ağlı işıqlandırdığı dövrlərdə tərəqqi baş verib. Qaranlıq dövrlər isə elmin zəiflədiyi zamanlar olub. Elmi inkişaf ağlın genişlənməsinə səbəb olub. Alimlər tarix boyunca insan düşüncəsinə yol göstəriblər. Elm tarixdə istiqamətverici rol oynayıb. Sivilizasiyalar bu işıqla yüksəlib. Tarix elmin ağlı necə yönləndirdiyini açıq göstərir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi davranış ağıl tələb edir. Bu ağıl isə elmlə işıqlanmalıdır. Elm insanı düşünmədən pislik etməkdən saxlayır. Əxlaq kor itaət deyil, şüurlu seçimdir. Şüur isə elmin nəticəsidir. Elm vicdanı oyadır. Vicdanlı ağıl başqasına zərər verməz. Bu baxımdan elm əxlaqi yolun işığıdır.

8. Teoloji Aspekt

Teologiyada ağıl Allahın insana verdiyi böyük nemətdir. Bu nemətin düzgün işləməsi üçün elm lazımdır. Elm ağlı iman yolunda istiqamətləndirir. İmansız ağıl azğınlığa düşə bilər. Elm imanla birləşdikdə ağıl kamilləşir. Quranda düşünmək və bilmək dəfələrlə vurğulanır. Bu da elmin ilahi dəyərini göstərir. Elm ağlı Allaha aparan məşəldir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan işıq gözəllik mənbəyidir. Elm ağlı işıqlandıraraq düşüncəyə ahəng verir. Ahəngli düşüncə gözəl davranış yaradır. Elm insanın baxışını incəldir. Bu incəlik sənətə və münasibətlərə yansıyır. Qaranlıq düşüncə kobudluq doğurur. Elm bu kobudluğu aradan qaldırır. Beləliklə, elm estetik tarazlıq yaradır.

10. Politoloji Aspekt

Siyasi qərarlar ağıl tələb edir. Bu ağıl elmlə dəstəklənməlidir. Elmsiz siyasət xaosa aparır. Elm siyasi strategiyaları formalaşdırır. Tarix savadsız idarəçiliyin fəlakətlərini göstərir. Elm dövlət ağlını işıqlandırır. Bu işıq olmadan idarəçilik korlaşar. Buna görə elm siyasi ağlın məşəlidir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq ağıl üzərində qurulur. Bu ağıl qanunları anlamaq üçün elmə möhtacdır. Elm hüquqi düşüncəni formalaşdırır. Qanunları bilməyən ağıl səhv qərarlar verir. Elm ədalətin tətbiqini asanlaşdırır. Hüquqi savad cəmiyyətdə nizam yaradır. Nizam isə işıqlı düşüncənin nəticəsidir. Bu baxımdan elm hüquqi ağlın işığıdır.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan varlığını anlamağa çalışan ağıl işığa ehtiyac duyur. Bu işıq elmdir. Elm varoluş suallarına istiqamət verir. Məna axtarışı elmsiz kor bir səydir. Elm insanı boşluqdan çıxarır. Mənalı həyat ağlı rahatladır. Bu rahatlıq varoluş böhranını azaldır. Elm burada ağlı yaşamağa yönəldir.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) gizli elmin və hikmətin simvoludur. Onun biliyi zahiri ağlı işıqlandırır. Xızır baxışında elm görünməyən həqiqətləri açır. Bu həqiqətlər ağlı çaşqınlıqdan xilas edir. Hikmət məşəl kimidir, yolu göstərir. Ağıl bu işıqla doğru istiqamət tapır. Xızır anlayışında elm ağlı ilahi hikmətə bağlayır. Bu da ən təhlükəsiz yol sayılır.

Düşündürücü Suallar

- Ağlımı hansı elm işıqlandırır?
- Bildiklərim düşüncəmi necə dəyişir?
- Elmsiz qərar verdiyim hallar olubmu?
- Öyrənmədiyim üçün yanıldığım anlar varmı?
- Elm ağlımı hara aparır?

Özünə Hesabat

- Bu gün ağlımı inkişaf etdirmək üçün nə etdim?
- Elm öyrənməyə vaxt ayırdımmı?
- Düşüncələrim elmlə əsaslanırmı?
- Hisslərim ağlıma hakimdir, yoxsa elm?
- Ağlım işıqlıdırmı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik mütaliə vərdişi yaratmaq
- Qərarlardan əvvəl araşdırma aparmaq
- Elm əsaslı düşünməyi öyrənmək
- Dini və dünyəvi bilikləri birlikdə artırmaq
- Müzakirələrdə bilikdən istifadə etmək

Əlavə Tövsiyələr

- Elm öyrənməyi dayandırmamaq
- Bilikləri təkəbbür vasitəsinə çevirməmək
- Ağlı hisslərə qurban verməmək
- Alimlərlə məsləhətləşmək
- Elm ilə əməli birləşdirmək

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı bizə göstərir ki, ağıl təkbaşına kifayət deyil. Ağlı işıqlandıran elm olmasa, insan qaranlıqda qalar. Elm ağla yol göstərir, onu doğru istiqamətə aparır. Buna görə elm sadəcə bilik deyil, **ağlın məşəli**, yəni düşüncənin əsas işığıdır. Elm olan yerdə azma yoxdur, yol aydındır.

KƏLAM - 19

"ELM, NƏ GÖZƏL BƏLƏDÇİDİR."

(Yəni, elm insana yol göstərən, onu doğru istiqamətə aparan və azmaqdan qoruyan ən etibarlı rəhbərdir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

Bu kəlamda İmam Əli (ə) elmi insan həyatında yol göstərən bir bələdçi

kimi təqdim edir. İnsan həyatda daim seçim qarşısındadır və bu seçimlər onu ya səadətə, ya da fəlakətə aparır. Elm bu yol ayrıcında düzgün istiqaməti göstərən işarədir. Elmsiz insan hisslərinə və təsadüflərə güvənir. Elmli insan isə düşünərək və anlayaraq addım atır. Bələdçi olmadan yola çıxmaq necə təhlükəlidirsə, elmsiz yaşamaq da o qədər risklidir. Elm insanın həm dünya, həm də axirət yolunu aydınlaşdırır. Buna görə elm ən gözəl rəhbər kimi təqdim olunur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan insan həqiqət axtaran bir varlıqdır. Bu axtarış isə bələdçisiz mümkün deyil. Elm fəlsəfədə həqiqətə aparan yol xəritəsidir. Ağıl bu xəritəni oxuyan vasitədir. Elm olmadan ağıl yanlış istiqamətə yönələ bilər. Fəlsəfə elmi düzgün düşünmənin təməli sayır. Həqiqətə aparan yol elmlə işıqlandırılır. Bu baxımdan elm fəlsəfi düşüncənin ən etibarlı bələdçisidir.

2. İrfani Aspekt

İrfanda insan Allahı tanımaq üçün mənəvi yolçudur. Bu yol çox incə və təhlükəlidir. Elm bu yolda insana istiqamət verən nurdur. İrfani elm qəlbi oyadır və nəfsin tələlərindən xəbərdar edir. Bələdçisiz yolçu azdığı kimi, elmsiz mürid də azır. Elm irfani yolda həm qoruyucu, həm də yönləndiricidir. Qəlb elm ilə saflaşır. Saflaşan qəlb doğru yolu tapır. Buna görə elm irfanda ən gözəl bələdçi sayılır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan insan qeyri-müəyyənlikdən qorxur. Elm bu qeyri-müəyyənliyi azaldır. Elm insanın düşüncəsinə istiqamət verir. Bu istiqamət daxili rahatlıq yaradır. Elmli insan problemlər qarşısında çaşqınlıq yaşamaz. Psixoloji böhranların çoxu nə edəcəyini bilməməkdən doğur. Elm bu boşluğu doldurur. Bu baxımdan elm ruh üçün etibarlı rəhbər rolunu oynayır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan "bələdçi" təşbehi çox təsirlidir. Bələdçi anlayışı təhlükəsizliyi və etibarı xatırladır. "Nə gözəl" ifadəsi isə elmin dəyərini emosional şəkildə vurğulayır. Qısa, sadə və dərin cümlədir. Oxucu bu ifadə ilə elmin rolunu dərhal anlayır. Bədii sadəlik kəlamın təsirini artırır. Məna oxucunun düşüncəsində genişlənir. Bu da ədəbi gücün göstəricisidir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətlər də fərdlər kimi bələdçiyə ehtiyac duyur. Elm cəmiyyətin yolunu müəyyənləşdirir. Elm olmayan cəmiyyətlər təsadüfi qərarlarla idarə olunur. Bu isə sosial problemlərə səbəb olur. Elm ictimai düşüncəni istiqamətləndirir. Təhsil və maarifçilik cəmiyyətin bələdçisidir. Elm sosial ədaləti və inkişafı təmin edir. Buna görə elm cəmiyyət üçün ən gözəl yol göstəricidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu xalqları irəli aparan alimlər olub. Onlar cəmiyyətlərə yol

göstəriblər. Elm tarixin bələdçisi kimi çıxış edib. Elmə dəyər verən dövrlər tərəqqi dövrləri olub. Elmə laqeyd dövrlər isə geriləmə ilə yadda qalıb. Tarixi səhvlərin çoxu elmsizlikdən doğub. Elm tarixdə doğru istiqaməti göstərən əsas amil olub. Bu da onun bələdçi rolunu sübut edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaq düzgün yolu seçməkdir. Bu seçimi isə elm asanlaşdırır. Elm insanı düşünərək davranmağa öyrədir. Düşünən insan başqasına zərər verməz. Elm vicdanı istiqamətləndirir. Vicdanlı davranış əxlaqın təməlidir. Elmsiz əxlaq kor təqlidə çevrilə bilər. Elm əxlaqı şüurlu edir. Bu baxımdan elm əxlaqi həyatın bələdçisidir.

8. Teoloji Aspekt

Teologiyada insan Allah yolunda bir yolçudur. Bu yolun bələdçisi isə elmdir. Quranda elm sahiblərinin dərəcəsi uca tutulur. Elm iman yolunda düzgün anlayış yaradır. Yanlış dini anlayışlar bələdçisizliyin nəticəsidir. Elm dini azğınlıqlardan qoruyur. Allahı tanımaq elmlə mümkün olur. Bu baxımdan elm iman yolunun ən gözəl rəhbəridir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan gözəllik nizam və ahənglə bağlıdır. Elm bu nizamı dərk etməyə kömək edir. Elmli insan dünyadakı ahəngi görür. Bu baxış ruhu sakitləşdirir. Sakit ruh gözəl davranış yaradır. Elm düşüncəni incəldir. Bu incəlik sənətdə və münasibətlərdə əks olunur. Elm estetik zövq üçün də bələdçidir.

10. Politoloji Aspekt

Siyasi sahədə yol göstərməyən qərarlar fəlakətə aparır. Elm siyasətdə düzgün istiqaməti müəyyən edir. Elmli idarəçilik strateji düşüncə yaradır. Bu düşüncə cəmiyyətləri böhrandan qoruyur. Tarix savadsız siyasətin acı nəticələrini göstərir. Elm dövlət ağlını istiqamətləndirir. Bu istiqamət sabitlik yaradır. Elm burada siyasi bələdçi rolunu oynayır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq düzgün yolun qorunmasıdır. Bu yolu anlamaq üçün elm lazımdır. Elm hüquqi düşüncəni formalaşdırır. Qanunları bilməyən insan səhv yola düşər. Elm hüquq sistemini istiqamətləndirir. Ədalətli qərarlar elmlə mümkün olur. Hüquqi nizam elmin nəticəsidir. Bu baxımdan elm hüququn etibarlı bələdçisidir.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan həyatının mənasını axtarır. Bu axtarışda yolunu itirə bilər. Elm bu axtarışda istiqamət verir. Mənasızlıq varoluş böhranıdır. Elm bu böhranın qarşısını alır. Elm insanı məqsədə yönəldir. Məqsədli həyat daxili rahatlıq yaradır. Bu baxımdan elm varoluş yolunun bələdçisidir.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) gizli hikmətin və ilahi rəhbərliyin simvoludur. Onun yolu

zahirdə anlaşılmaz, batində isə hidayətlidir. Xızır baxışında elm görünməyən istiqamətləri göstərir. Bu elm insana səbr və anlayış qazandırır. Zahirdə çətin görünən hadisələrin hikmətini açıqlayır. Bu anlayış insanı azmaqdan qoruyur. Xızır modeli elmin ilahi bələdçi olduğunu göstərir. Bu bələdçi insanı təhlükəsiz yola aparır.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənə hansı istiqaməti göstərir?
- Qərarlarımı elmə əsaslandırırammı?
- Həyatımda bələdçisiz qaldığım anlar olubmu?
- Elm mənə hansı yolları açıb?
- Öyrənmək mənim üçün yol göstəricidirmi?

Özünə Hesabat

- Bu gün elm yolumu necə işıqlandırdı?
- Öyrəndiklərim qərarlarıma təsir etdimi?
- Elm axtarışımı davam etdirirəmmi?
- Hisslərim, yoxsa biliklərim məni yönləndirir?
- Doğru yolda olduğumu necə anlayıram?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik mütaliə planı hazırlamaq
- Qərar vermədən əvvəl məlumat toplamaq
- Dini bilikləri düzgün mənbələrdən öyrənmək
- Təcrübə ilə biliyi birləşdirmək
- Elmli insanlarla məsləhətləşmək

Əlavə Tövsiyələr

- Elm öyrənməyi həyat prinsipi etmək
- Bilikləri hikmətlə istifadə etmək
- Elm ilə təkəbbürlənməmək
- Öyrənməyi heç vaxt dayandırmamaq
- Elm ilə əməli birləşdirmək

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı bizə göstərir ki, həyat yolunda ən etibarlı rəhbər elmdir. Elm insanı azmaqdan qoruyur, doğru istiqamətə aparır və mənalı həyat qurmağa kömək edir. Maddi bələdçilər dəyişə bilər, amma elm daim yol göstərir. Buna görə elm həqiqətən də **nə gözəl bir bələdçidir**.

KƏLAM - 20

"ELM ƏN ÜSTÜN HƏDİYYƏDİR."

(Yəni, elm insan üçün verilə biləcək ən qiymətli və qalıcı hədiyyədir; maddi nemətlər keçici olsa da, elm insanın ağlını işıqlandırır və həyat yolunu düzgün göstərir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

Bu kəlam elmin insan həyatındakı üstün mövqeyini vurğulayır. Elm

yalnız bilik deyil, həm də yol göstərən bir bələdçidir. Maddi hədiyyələr zamanla dəyərini itirsə də, elm insanla birlikdə inkişaf edir. Cəhalət zəiflik və səhvlərə yol açdığı halda, elm güc, hikmət və doğru qərarvermə qabiliyyəti verir. İmam Əli (ə) elmi üstün hədiyyə adlandırmaqla insanın həm fərdi, həm də ictimai həyatda inkişafının əsasını göstərir. Elm insanın həm dünyada, həm də axirətdə yolunu aydınladan işıqdır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Elm fəlsəfi baxımdan həqiqətə aparan vasitədir. İnsan elm sayəsində varlığın mahiyyətini dərk edir. Elm ağlı kor inanclardan və yanılmalardan qoruyur. Fəlsəfə bilikli düşüncəni sistemləşdirir. İmam Əli (ə) biliyi üstün hədiyyə adlandırmaqla onun insanı kamilliyə aparan rolu olduğunu vurğulayır. Maddi hədiyyələr dəyişkən, elm isə sabit həqiqətə söykənir. Elm insanın düşüncə sərhədlərini genişləndirir və onu müdrik edir. Bu baxımdan elm fəlsəfi kamilliyin əsas şərtidir.

2. İrfani Aspekt

Elm irfani baxımdan insanı Allah yoluna aparan işıqdır. İrfanda elm qəlbi oyadır və nəfsin tələlərindən xəbərdar edir. Elm yalnız zahiri bilik deyil, mənəvi yüksəlişin hədiyyəsidir. İmam Əli (ə) elmi üstün hədiyyə adlandırmaqla onun ilahi mənşəli olduğunu vurğulayır. Elm insanın qəlbini saflaşdırır, hikmətə aparır və mənəvi zənginlik qazandırır. Qəlbi elm olmayan insan zahirdə bilikli ola bilər, amma batini zənginlikdən məhrum qalır. İrfani elm insanı hikmət sahibi edir və Allah yolunda istiqamətləndirir.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın daxili dünyasını nizamlayır və düşüncəyə sabitlik gətirir. Bilik insanı tərəddüddən qoruyur və qərarvermə qabiliyyətini artırır. Cəhalət isə ruhda qorxu, çaşqınlıq və çətinlik yaradır. İmam Əli (ə) elmi üstün hədiyyə adlandırmaqla onun psixoloji təsirini vurğulayır. Elm ruhu gücləndirir, stressi azaldır və insanı emosional qərarlardan qoruyur. Bilik həm fərdi, həm də sosial münasibətləri sağlamlaşdırır. Elm düşüncənin əsas dayağı və psixoloji stabilliyin təminatçısıdır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan "Hədiyyə" təşbehi elmin qiymətini poetik şəkildə ifadə edir. Kəlam qısa və sadə olmasına baxmayaraq dərin mənaya malikdir. Bu, İmam Əlinin (ə) hikmət və ədəbi ustalığını göstərir. Sadə ifadə oxucuda təsirli təsəvvür yaradır. Elmin qiyməti sözün sadəliyi ilə daha çox vurğulanır. Metafora oxucuda dərin düşüncə oyadır. Kəlam yadda qalıcı və mənalıdır. Ədəbi güc onun hikmətini artırır və oxucuya dərhal təsir edir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətlər də elmsiz qalmamalıdır. Elm ictimai inkişafın əsas sütunudur. Bilikli cəmiyyətlər daha ədalətli, sabit və əməkdaşlığa açıq olur. Cəhalət sosial böhranlara yol açır, elm isə insanların birlikdə doğru qərar

verməsini təmin edir. İmam Əli (ə) elmi üstün hədiyyə adlandırmaqla cəmiyyətin təməl dayağı olduğunu bildirir. Elm sosial məsuliyyəti artırır. Maarifli toplumlar uzunmüddətli sabitliyə sahib olur. Bu baxımdan elm cəmiyyətin bələdçisi və dayağıdır.

6. Tarixi Aspekt

Elm tarixi baxımdan insan sivilizasiyalarının yüksəlişində mühüm rol oynamışdır. Elm tarix boyu cəmiyyətləri inkişaf etdirən, fikir və mədəniyyətin təməlini qoyan ən qiymətli hədiyyə olmuşdur. Elmi dəyərlər sayəsində böyük şəxsiyyətlər iz qoymuş, cəhalət isə geridə qalma və tənəzzülə səbəb olmuşdur. İmam Əli (ə) kəlamıyla elmin zaman və məkandan asılı olmayan əhəmiyyətini vurğulayır. Tarixi təcrübə göstərir ki, elm olmadan cəmiyyətlər uzunömürlü və ədalətli ola bilməz. Elm həm fərdi, həm də kollektiv yaddaşı zənginləşdirir. Tarixi perspektivdə elm insanlığı istiqamətləndirən işıqdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanın davranışlarını və qərarlarını formalaşdırır. Elm əxlaqı möhkəmləndirən və insanı vicdanlı, ədalətli və məsuliyyətli edən üstün hədiyyədir. Cəhalət isə insanda zülm və haqsızlığa meyil yaradır. İmam Əli (ə) elmi hədiyyə adlandırmaqla onun yalnız biliyə deyil, eyni zamanda əxlaqa rəhbərlik rolunu göstərir. Elm insanın özünü və başqalarını qiymətləndirməsini təmin edir. Bilikli insan daha ədalətli qərarlar verir və sosial davranışlarda düzgünlük nümayiş etdirir. Əxlaqi baxımdan elm həm fərdi kamilliyin, həm də cəmiyyətin dayağıdır.

8. Teoloji Aspekt

Elm Allahın insana verdiyi nemət kimi qiymətləndirilir. Elm insanı Allaha yaxınlaşdıran, batini zənginlik və hikmət qazandıran müqəddəs hədiyyədir. Quranda bilik sahibləri üstün tutulur. İmam Əli (ə) bu kəlamla elmin ilahi mənşəli olduğunu vurğulayır. Elm insanı iman və hikmətlə gücləndirir. Cəhalət isə insanı haqq yolundan uzaqlaşdırır. Teoloji baxımdan elm Allahın verdiyi yol göstərici işıqdır. Elm insanın ruhani kamilliyinə və Allaha yaxınlaşmasına şərait yaradır.

9. Estetik Aspekt

Elm insanın düşüncə və davranışına gözəllik qatır. Elm düşüncəni incələşdirən, həyat baxışını genişləndirən və mənəvi harmoniyanı təmin edən üstün hədiyyədir. Bilik insanın sözünü, hərəkətini və qərarlarını estetik baxımdan zənginləşdirir. İmam Əli (ə) kəlamıyla elmin yalnız ağıllı deyil, həm də ruhani gözəllik gətirdiyini göstərir. Düşüncənin aydınlığı və harmoniyası elmlə formalaşır. Estetik baxımdan elm insanın daxili və xarici incəliyini gücləndirir.

10. Politoloji Aspekt

Elm siyasətdə düzgün idarəçiliyin əsasını təşkil edir. Elm idarəçilərə ədalətli, ağlabatan və səmərəli qərarlar vermək üçün verilən ən

üstün hədiyyədir. Cəhalət isə siyasi xaosa və fəlakətə yol açır. İmam Əli (ə) bu kəlamla elmli rəhbərlərin əhəmiyyətini vurğulayır. Elm həm dövlət, həm də xalq üçün dayaqdır. Maarifli rəhbərlər cəmiyyətin rifahını qoruyur. Elm siyasi şüuru yüksəldir və cəmiyyətdə ədalət prinsiplərini gücləndirir.

11. Hüquqi Aspekt

Elm ədalət və qanun anlayışını gücləndirir. Elm hüquqi şüuru inkişaf etdirən və insanı haqqını bilməyə, qorumağa yönəldən üstün hədiyyədir. Cəhalət hüquqi pozuntulara səbəb olur. İmam Əli (ə) elmi üstün hədiyyə adlandırmaqla hüquqi biliklərin və ədalətin təməlini göstərir. Elm qanunun düzgün tətbiqini təmin edir. Hüquqi baxımdan elm həm fərdi, həm də ictimai ədalətin dayağıdır. Bilik insanı məsuliyyətli və hüquqa hörmətli edir.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın varlıq məqsədini anlamasına kömək edir. Elm insanın həyatına mənalı istiqamət verən və varoluşunu dərk etməyə şərait yaradan ən qiymətli hədiyyədir. Cəhalət həyatın mənasını qarışdırır və boşluq yaradır. İmam Əli (ə) kəlamıyla elmin insanı varlıq sualları ilə üzləşdirdiyini və cavab tapmağa kömək etdiyini göstərir. Eksistensial baxımdan elm insanı özünü və ətraf aləmi dərk etməyə yönəldir. Elm həyatın mənasını işıqlandırır.

Xızır Baxışı

Elm insanın doğru yolu tapmasına və maneələri aşmasına kömək edir. Elm həyatın çətinliklərini aşmağa və məqsədə çatmağa şərait yaradan ilahi hədiyyədir. Cəhalət səhv istiqamətlərə sürükləyir. İmam Əli (ə) kəlamıyla elmin həm fərdi, həm də ictimai baxımdan yol göstərici olduğunu bildirir. Elm insanı idarəedici və hidayət verici bir güc kimi qoruyur. Bu baxış həyatın məqsədini dərk etməyə və düzgün qərarlar verməyə kömək edir.

Düşündürücü Suallar

- Elm insan həyatında niyə maddi nemətlərdən üstün tutulur?
- Hər hansı bir cəmiyyətdə elmin olmaması hansı fəlakətlərə səbəb ola bilər?
- Elm insanın daxili və ruhani inkişafına necə təsir edir?

Özünə Hesabat

- Hər gün öyrəndiyim biliklər mənim həyatımı necə dəyişdirir?
- Bilgi və elmə nə qədər vaxt ayırıram?
- Ətrafımdakı insanları da elmin faydalarına yönləndirirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Günlük həyatımda əldə etdiyim bilikləri tətbiq etmək.
- Yeni bacarıqlar öyrənmək və inkişaf etdirmək.
- Sosial və iş həyatında məlumatlı qərarlar vermək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elmə davamlı maraq göstər və onu paylaş.

- Cəmiyyətin inkişafı üçün bilikləri tətbiq et.
- Fərdi və ruhani inkişaf üçün həm zahiri, həm də batini elmləri öyrən.

Nəticə

Elm insanın ən qiymətli hədiyyəsidir. O, fərdi və ictimai həyatda istiqamət göstərir, ağlı, ruhu və qəlbi işıqlandırır. İmam Əli (ə) kəlamıyla bizə xatırladır ki, bilik və elm hər şeydən üstündür və həyat yolunda insana həm dünyəvi, həm də axirət baxımından ən böyük dəyəri verir. Elm yalnız oxumaq deyil, həm də yaşamaq və tətbiq etməkdir.

KƏLAM - 21

"ELM GİZLƏNMƏYƏN BİR GÖZƏLLİKDİR VƏ ONUN ƏLAQƏSİ KƏSİLMƏYƏN BİR SOYDUR."

(Yəni, elm insan üçün açıq-aşkar dəyərli, hər zaman görünən bir gözəllikdir və onun faydası nəsildən-nəsilə davam edir; elm həm zahiri, həm də batini zənginlik yaradır və kəsilməz bir mirasdır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

Bu kəlam insan elmindən bəhs edir və onun həm fərdi, həm də ictimai həyatdakı davamlı dəyərini vurğulayır. Elm yalnız bilik deyil, həm də insanın ruh və ağlını zənginləşdirən bir vasitədir. Maddi nemətlər keçici olsa da, elm insanla birlikdə böyüyür və nəsildən-nəsilə ötürülür. Cəhalət insanı zəif və çaşqın edir, amma elm insanın düşüncəsini açır və həyatda düzgün istiqamət verir. İmam Əli (ə) bu kəlamla elmin yalnız gözəl və dəyərli olmadığını, həm də davamlı və kəsilməz olduğunu bildirir. Elm insanın həm dünyada, həm də axirətdə yolunu aydınladır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Elm fəlsəfi baxımdan həqiqətə aparan yoldur. Elm insanın varlığın mahiyyətini anlamaq, doğru ilə yanlışı ayırd etmək və həyat məqsədini dərk etmək üçün verilən ən qiymətli nemətdir. Fəlsəfə elm vasitəsilə ağıl və şüurun inkişafını təmin edir. Cəhalət insanı səhv yollara yönəldir, elm isə düşüncəni işıqlandırır. İmam Əli (ə) bu kəlamla bilikli insanın kamilliyə çatacağını göstərir. Elm insanın daxili harmoniyasını, ağılın və vicdanın istiqamətini təmin edir. Maddi hədiyyələr dəyişkəndir, amma elm sabit həqiqətə söykənir.

2. İrfani Aspekt

Elm insanı ilahi hikmət və mənəviyyata yaxınlaşdırır. Elm qəlbi oyadır, nəfsi tərbiyə edir və insanı ruhani zənginliyə aparır. İrfani baxımdan elm yalnız zahiri bilik deyil, həm də batini dəyərdir. İmam Əli (ə) bu kəlamla bildirir ki, elm nəinki gözəl, həm də nəsildən-nəsilə ötürülən davamlı bir nemətdir. Qəlbi elm olmayan insan zahirdə bilikli olsa da, batini boşluqda qalır. İrfani elm insanı hikmət sahibi edir və Allah yolunda istiqamətləndirir. Elm insanın ruhunu aydınladan işıqdır.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın düşüncəsini, qərarvermə qabiliyyətini və daxili stabilliyini

inkişaf etdirir. Elm ruhu gücləndirir, stress və çaşqınlığı azaldır, insanı emosional qərarlardan qoruyur. Bilik insanın özünə inamını artırır və problemləri həll etmə qabiliyyətini genişləndirir. İmam Əli (ə) bu kəlamla elmin psixoloji sağlamlıq üçün vacib olduğunu bildirir. Cəhalət isə qorxu və tərəddüd yaradır. Elm həm fərdi, həm də sosial həyatda insanı möhkəmləndirir və daxili tarazlıq yaradır.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam ədəbi baxımdan qısa, lakin mənalı və təsirli ifadədir. "Gözəllik" və "Əlaqə" təşbehləri elmin həm gözəl, həm də davamlı dəyərini poetik şəkildə göstərir. İmam Əli (ə) sözün gücü ilə dərin mənanı az sözlə çatdırır. Kəlam yadda qalır və oxucuda təsirli təsəvvür yaradır. Ədəbi baxımdan bu ifadə hikmət janrının tipik nümunəsidir. Sadə dilin içində böyük mənanı ehtiva edir. Oxucu həm elmin gözəlliyini, həm də onun davamlılığını anlamağa yönəlir.

5. Sosioloji Aspekt

Elm cəmiyyətin inkişafını və davamlılığını təmin edir. Elm insanları birlikdə düşünməyə, əməkdaşlıq etməyə və ədalətli qərarlar verməyə yönəldir. Cəhalət sosial böhran və nizamsızlığa səbəb olur. İmam Əli (ə) kəlamıyla bildirir ki, elmin dəyəri yalnız fərdi deyil, ictimai həyat üçün də əvəzsizdir. Maarifli və bilikli cəmiyyətlər daha sabit və inkişaf etmiş olur. Elm həm sosial məsuliyyəti artırır, həm də nəsillərə ötürülən dəyər yaradır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, elm cəmiyyətlərin yüksəlişi və mədəni inkişafında əsas rol oynayıb. Elm nəsildən-nəsilə ötürülən davamlı nemət kimi tarixi dəyər daşıyır. İmam Əli (ə) bu kəlamla elmin zaman və məkandan asılı olmayaraq dəyərini vurğulayır. Tarixi təcrübə göstərir ki, elm olmadan sivilizasiyalar zəifləyir. Elm həm fərdi, həm də kollektiv yaddaşı zənginləşdirir. Tarixi baxımdan elm insanlığı istiqamətləndirən işıqdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanın əxlaqını və vicdanını möhkəmləndirir. Elm insanı ədalətli, vicdanlı və məsuliyyətli edir. Cəhalət isə zülm və haqsızlığa meyil yaradır. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, bilikli insan yalnız ağıllı deyil, eyni zamanda əxlaqi olaraq da düzgün davranır. Elm insanın davranışlarını istiqamətləndirir və ətrafdakı insanlarla münasibətləri yaxşılaşdırır. Əxlaqi baxımdan elm həm fərdi, həm də cəmiyyətin dayağıdır.

8. Teoloji Aspekt

Elm Allahın insana verdiyi nemət kimi qiymətləndirilir. Elm insanı Allah yolunda yönəldən, ruhani zənginlik və hikmət verən müqəddəs hədiyyədir. İmam Əli (ə) kəlamıyla bildirir ki, elm yalnız bilik deyil, həm də ilahi mənşəli dəyərdir. Elm insanı iman və hikmətlə gücləndirir. Cəhalət insanı haqq yolundan uzaqlaşdırır. Teoloji baxımdan elm insana həm dünyəvi, həm də ruhani istiqamət verir.

9. Estetik Aspekt

Elm insanın düşüncə və davranışına gözəllik qatır. Elm həyat baxışını zənginləşdirir, insanın daxili və xarici harmoniyasını təmin edir. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm yalnız ağıllı deyil, həm də ruhani gözəllik gətirir. Düşüncənin aydınlığı və harmoniya elmlə formalaşır. Estetik baxımdan elm insanın mənəvi və zehni incəliyini gücləndirir. Elm düşüncənin və ruhun gözəlliyidir.

10. Politoloji Aspekt

Elm düzgün idarəçiliyin əsasını təşkil edir. Elm idarəçilərə ağıllı, ədalətli və səmərəli qərarlar verməyə imkan verən üstün hədiyyədir. Cəhalət isə siyasi xaosa yol açır. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elmlə rəhbərlik daha ədalətli və güclü olur. Elm həm dövlət, həm də cəmiyyət üçün dayaqdır. Maarifli rəhbərlər cəmiyyətin rifahını qoruyur. Elm siyasi şüuru və ədaləti gücləndirir.

11. Hüquqi Aspekt

Elm ədalətin və qanun anlayışının təməlidir. Elm insanı haqqını bilməyə, qorumağa və ədalətli olmağa yönəldir. Cəhalət hüquqi pozuntulara yol açır. İmam Əli (ə) kəlamla elmin hüquqi şüurun inkişafında rolunu göstərir. Elm qanunun düzgün tətbiqini təmin edir. Hüquqi baxımdan elm fərdi və ictimai ədalətin dayağıdır. Elm insanı məsuliyyətli və qanuna hörmətli edir.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın varlıq məqsədini anlamasına kömək edir. Elm həyatın mənasını dərk etməyə və insanı doğru istiqamətə yönəltməyə imkan verən üstün hədiyyədir. Cəhalət isə insanı çaşdırır və boşluq yaradır. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm insanı özünü və ətrafını anlamağa yönəldir. Eksistensial baxımdan elm insanın mənalı yaşaması və həyat məqsədini dərk etməsi üçün vacibdir.

Xızır Baxışı

Elm insanın doğru yolu tapmasına və maneələri aşmasına kömək edir. Elm həyatın çətinliklərini aşmağa və məqsədə çatmağa imkan verən ilahi hədiyyədir. Cəhalət səhv istiqamətlərə sürükləyir. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm həm fərdi, həm də ictimai baxımdan yol göstəricidir. Elm insanı idarəedici və hidayətverici güc kimi qoruyur.

Düşündürücü Suallar

- Elm insan üçün niyə kəsilməz hədiyyə sayılır?
- Elm nəsildən-nəsilə ötürülməsə, insan və cəmiyyət nə itirər?
- Həyatımda elm mənə necə istiqamət verir və hansı maneələri aşmağa kömək edir?

Özünə Hesabat

- Mən hər gün öyrəndiyim bilikləri necə tətbiq edirəm?

- Elm və biliklər həyatımı necə zənginləşdirir?
- Ətrafımda başqalarını elmin faydalarına necə yönəldirəm?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Günlük həyatda öyrəndiyim elmləri tətbiq etmək.
- Yeni bacarıqlar və biliklər əldə etmək.
- Sosial və iş həyatında məlumatlı qərarlar vermək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və biliklərə davamlı maraq göstərmək.
- Fərdi və ictimai inkişaf üçün öyrəndiklərini paylaşmaq.
- Həm zahiri, həm də batini elmləri öyrənmək və tətbiq etmək.

Nəticə

Elm insanın ən qiymətli və davamlı hədiyyəsidir. O, düşüncəni, ruhu və qəlbi işıqlandırır, nəsildən-nəsilə ötürülən bir miras yaradır. İmam Əli (ə) kəlamıyla bizə xatırladır ki, elm yalnız oxumaq deyil, həm də yaşamaq, tətbiq etmək və başqalarına ötürməkdir. Elm həm fərdi, həm də ictimai həyatın yol göstəricisidir və insanın həyat məqsədini aydınlaşdırır.

KƏLAM - 22

“ELM ZƏNGİNLƏRİN BƏZƏYİ VƏ KASIBLARIN ZƏNGİNLİYİDİR.”

(Yəni, elm zənginlərin maddi bəzəyindən daha dəyərlidir, kasıblar üçün isə ən böyük varlıqdır; elm hər kəs üçün faydalıdır, sərvət və maddi vəziyyət fərqi olmadan insanı kamilliyə yaxınlaşdırır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 291)

Bu kəlam elmin həm sosial, həm fərdi, həm də mənəvi dəyərini vurğulayır. Elm yalnız bilik deyil, həm də insanın fərdi inkişafını təmin edən və cəmiyyətdə ədalət və bərabərliyi dəstəkləyən vasitədir. Zəngin üçün elm bəzəkdir, kasıb üçün isə ən böyük sərvətdir. İmam Əli (ə) kəlamıyla göstərir ki, elm maddi sərvətlə ölçülmür, onun dəyəri hər kəs üçün bərabərdir. Elm insanın dünyagörüşünü genişləndirir, düşüncəsini zənginləşdirir və sosial təbəqələrdən asılı olmayaraq fayda verir. Elm həm fərdi, həm də ictimai həyatın bələdçisidir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Elm fəlsəfi baxımdan insanın varlıq və mənəvi dəyərləri anlamağa yardım edir. Elm insanı maddi sərvətdən asılı olmadan kamilləşdirməyə yönəldir. Zənginlər üçün elm həyatın bəzəyi, kasıblar üçün isə ən böyük sərvət rolunu oynayır. Fəlsəfədə elm, düşüncəni və şüuru inkişaf etdirir, cəhalət isə insanı səhv qərarlara sürükləyir. İmam Əli (ə) kəlamıyla göstərir ki, elm həm ağıllı, həm də kamil olmaq üçün vacibdir. Elm hər kəs üçün universal bir nemətdir və insanı düşüncədə sərbəst və müstəqil edir.

2. İrfani Aspekt

Elm insanı ruhani zənginliyə aparır. Elm kasıblar üçün həqiqi sərvət, zənginlər üçün isə mənəvi bəzəkdir. İrfani baxımdan elm yalnız bilik deyil,

həm də qəlbi və ruhu işıqlandıran vasitədir. İmam Əli (ə) bu kəlamla elmin həm zahiri, həm də batini dəyərini vurğulayır. Elm insanı hikmət və mənəviyyata yönəldir. Qəlbi elm olmayan insan zəngin olsa da, ruhani sərvətdən məhrum qalır. İrfani elm insanı həm dünyada, həm də axirətdə inkişaf etdirir.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın düşüncəsini və qərarvermə qabiliyyətini gücləndirir. Elm zəngin və kasıb hər kəs üçün ruhi və zehni dəstəkdir. Zəngin üçün əqli bəzək, kasıb üçün isə ən böyük varlıqdır. Cəhalət qorxu, tərəddüd və çaşqınlıq yaradır. İmam Əli (ə) kəlamıyla elmin psixoloji sabitlik və daxili güc verdiyini bildirir. Elm stressi azaldır, emosional qərarları tənzimləyir və insanı həyatın çətinliklərinə qarşı hazırlayır. Bilik həm fərdi, həm də sosial həyatda psixoloji dayağı təmin edir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam ədəbi baxımdan həm simvolik, həm də təsirli ifadədir. “Bəzək” və “Zənginlik” təşbehləri elmin həm gözəl, həm də qiymətli olduğunu vurğulayır. İmam Əli (ə) sözün sadəliyi ilə dərin mənanı çatdırır. Metaforik ifadə oxucuda təsirli təsəvvür yaradır. Elm yalnız zahiri gözəllik deyil, həm də dəyər və davamlılıq gətirir. Ədəbi baxımdan kəlam qısa, lakin mənalı və yadda qalan ifadədir.

5. Sosioloji Aspekt

Elm cəmiyyətdə bərabərliyi və sosial inkişafı təmin edir. Elm zənginlər üçün bəzək, kasıblar üçün sərvət rolunu oynayır və sosial fərqlilikləri yumşaldır. Cəhalət isə sosial ədaləti zəiflədir. İmam Əli (ə) kəlamla elmin fərdi və ictimai həyatda universal dəyər daşıdığını bildirir. Elm insanlar arasında əməkdaşlıq və paylaşmanı təşviq edir. Maarifli toplumlar uzunmüddətli sabitliyə malik olur.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, elm cəmiyyətlərin yüksəlişi və mədəni inkişafında əsas rol oynayıb. Elm həm zəngin, həm də kasıb üçün qiymətli nemət olaraq nəsildən-nəsilə ötürülür. İmam Əli (ə) kəlamla elmin zaman və məkanla məhdudlaşmadığını göstərir. Tarixi təcrübə sübut edir ki, elm olmadan cəmiyyətlər zəifləyir. Elm həm fərdi, həm də kollektiv yaddaşı zənginləşdirir. Tarixi baxımdan elm insanlığı istiqamətləndirən işıqdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanı ədalətli və vicdanlı edir. Elm zəngin üçün bəzək, kasıb üçün sərvət rolunu oynayaraq insanın əxlaqını möhkəmləndirir. Cəhalət isə zülm və haqsızlığa yol açır. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, bilikli insan yalnız ağıllı deyil, həm də əxlaqi olaraq düzgün davranır. Elm davranışları istiqamətləndirir və ətrafdakı insanlarla münasibətləri yaxşılaşdırır. Əxlaqi baxımdan elm həm fərdi, həm də cəmiyyətin dayağıdır.

8. Teoloji Aspekt

Elm insanı Allah yoluna aparır. Elm həm zəngin, həm də kasıb üçün ilahi mənşəli hədiyyədir. İmam Əli (ə) kəlamla bildirir ki, elm yalnız zahiri bilik deyil, həm də ruhani və mənəvi istiqamət verir. Elm insanı iman və hikmətlə gücləndirir. Cəhalət insanı haqq yolundan uzaqlaşdırır. Teoloji baxımdan elm həm dünyəvi, həm də axirət həyatını zənginləşdirir.

9. Estetik Aspekt

Elm insanın zehni və ruhani harmoniyasını təmin edir. Elm düşüncəni və davranışı gözəlləşdirir, zənginləşdirir. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm həm zahiri, həm də batini gözəllik gətirir. Düşüncənin aydınlığı və harmoniyası elmlə formalaşır. Estetik baxımdan elm insanın mənəvi və zehni incəliyini artırır. Elm həm düşüncənin, həm də ruhun gözəlliyidir.

10. Politoloji Aspekt

Elm siyasətdə ədalət və düzgün idarəçiliyin əsasını təşkil edir. Elm zəngin üçün bəzək, kasıb üçün sərvət olaraq dövlət və cəmiyyət üçün dayaqdır. Cəhalət isə siyasi xaosa yol açır. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elmli rəhbərlik daha ədalətli və güclü olur. Elm siyasi şüuru və ədaləti gücləndirir. Maarifli rəhbərlər cəmiyyətin rifahını təmin edir.

11. Hüquqi Aspekt

Elm ədalət və qanunun qorunmasını təmin edir. Elm insanı haqqını bilməyə, qorumağa və ədalətli olmağa yönəldir. Cəhalət hüquqi pozuntulara yol açır. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, bilik hüquqi şüurun inkişafında vacibdir. Elm qanunun düzgün tətbiqini təmin edir. Hüquqi baxımdan elm həm fərdi, həm də ictimai ədalətin dayağıdır.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın həyat məqsədini anlamağa kömək edir. Elm zəngin və kasıb üçün həyatın mənasını dərk etməyə imkan verən üstün hədiyyədir. Cəhalət insanı çaşdırır və boşluq yaradır. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm insanı özünü və ətrafını anlamağa yönəldir. Eksistensial baxımdan elm insanın mənalı yaşaması üçün vacibdir.

Xızır Baxışı

Elm insanın doğru yolu tapmasına və maneələri aşmasına kömək edir. Elm həyatın çətinliklərini aşmağa və məqsədə çatmağa imkan verən ilahi hədiyyədir. Cəhalət səhv istiqamətlərə sürükləyir. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm həm fərdi, həm də ictimai baxımdan yol göstəricidir. Elm insanı idarəedici və hidayətverici güc kimi qoruyur.

Düşündürücü Suallar

- Elm zənginlər üçün niyə bəzək, kasıblar üçün sərvət sayılır?
- Nəsildən-nəsilə ötürülməyən elm cəmiyyətdə hansı boşluqlar yaradır?
- Həyatımda elm mənim üçün hansı “zənginlik” rolunu oynayır?

Özünə Hesabat

- Mən gündəlik həyatda öyrəndiyim bilikləri necə tətbiq edirəm?
- Elm və biliklər həyatımı necə zənginləşdirir?
- Başqalarını elmin faydalarına necə yönəldirəm?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Günlük həyatda öyrəndiklərimi tətbiq etmək.
- Yeni bacarıqlar və biliklər əldə etmək.
- Sosial və iş həyatında məlumatlı qərarlar vermək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və biliklərə davamlı maraq göstərmək.
- Fərdi və ictimai inkişaf üçün öyrəndiklərini paylaşmaq.
- Həm zahiri, həm də batini elmləri öyrənmək və tətbiq etmək.

Nəticə

Elm hər kəs üçün dəyərlidir: zənginlər üçün bəzək, kasıblar üçün sərvət. İmam Əli (ə) kəlamıyla xatırladır ki, elm yalnız oxumaq deyil, həm də yaşamaq, tətbiq etmək və başqalarına ötürməkdir. Elm həm fərdi, həm də ictimai həyatda insanın düşüncəsini, ruhunu və qəlbini zənginləşdirir, həyat yolunu işıqlandırır və davamlı dəyər yaradır.

KƏLAM - 23

"ELM İKİ DOSTDAN ÜSTÜNDÜR."

(Yəni, elm insanın həyatındakı ən dəyərli və faydalı "dost"dur; həqiqi dostlar zamanla dəyişə bilər və ya uzaqlaşa bilər, amma elm daim fayda verir, rəhbərlik edir və insanı kamilləşdirir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

Bu kəlam insanın həyatında elmin üstün rolunu vurğulayır. Elm həm fərdi inkişaf, həm də sosial əlaqələr baxımından ən qiymətli dəstəkdir. İnsan iki yaxın dost seçə bilər, amma onlar bəzən onu tərk edə bilər. Elm isə hər zaman fayda verir və insanı istiqamətləndirir. İmam Əli (ə) bu kəlamla bildirir ki, elm yalnız bilik deyil, həm də həyat yolunu işıqlandıran, düşüncəni və qəlbi zənginləşdirən sarsılmaz bir nemətdir. Elm həm dünyəvi, həm də mənəvi baxımdan insan üçün əvəzolunmazdır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Elm fəlsəfi baxımdan insanın həyat və varlıq haqqında düşüncəsini aydınlaşdırır. Elm, insanın doğru qərarlar verməsinə və həyatda məqsədini anlamasına yardım edən ən etibarlı dostdur. İki dost bəzən səhv yollara sürükləyə bilər, amma elm hər zaman dürüst və doğru yol göstərir. İmam Əli (ə) kəlamla vurğulayır ki, bilikli insan yalnız dünyada deyil, həm də mənəvi baxımdan sabit olur. Elm şüurun və ağlın inkişafını təmin edir.

2. İrfani Aspekt

Elm insanı ruhani zənginliyə aparır. Elm həm qəlbi, həm də ruhu işıqlandırır və insanı Allah yoluna yaxınlaşdırır. İki dost zamanla dəyişə

bilər, amma elm daim sabitdir. İmam Əli (ə) bu kəlamla bildirir ki, həqiqi zənginlik yalnız elmdədir. İrfani baxımdan elm insanın batini inkişafını təmin edir və ona hikmət qazandırır. Elm, ruhani tərəqqinin və mənəvi sabitliyin təməlidir.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın düşüncə qabiliyyətini və emosional sabitliyini gücləndirir. Elm, həyatda qarşılaşılan çətinlikləri aşmaq üçün ən etibarlı dəstəkdir. İki dost bəzən yanılabilir və ya uzaqlaşa bilər, amma elm həmişə qərarverməyə və həyatı anlamağa kömək edir. İmam Əli (ə) kəlamıyla göstərir ki, elm psixoloji güc və daxili tarazlıq yaradır. İnsan bilik vasitəsilə stressi azaldır, tərəddüdləri aradan qaldırır və həyatın çətinliklərinə qarşı hazır olur.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam ədəbi baxımdan qısa, lakin təsirli və metaforikdir. "İki dost" təşbehi elm ilə müqayisə edilərək onun üstünlüyü vurğulanır. İmam Əli (ə) sözlərin gücü ilə dərin mənanı az sözlə çatdırır. Metafora oxucuda təsirli təsəvvür yaradır, elm həm etibarlı, həm də davamlı dəstək kimi təqdim edilir. Ədəbi baxımdan bu kəlam hikmət janrının tipik nümunəsidir və yadda qalıcıdır.

5. Sosioloji Aspekt

Elm cəmiyyətdə əməkdaşlıq və sosial sabitliyi təmin edir. Elm həm fərdi, həm də kollektiv baxımdan insanlara dəstək olur. İki dost dəyişkən olsa da, elm hər zaman faydalıdır. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, bilik və elm cəmiyyətin davamlı inkişafında əsas rol oynayır. Elm paylaşma, əməkdaşlıq və sosial məsuliyyət yaradır. Maarifli və bilikli insanlar cəmiyyətdə daha ədalətli və sabit mühit yaradır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan elm cəmiyyətlərin yüksəlişi və mədəni inkişafında əsas rola malikdir. Elm zaman və məkanla məhdudlaşmayan, nəsildən-nəsilə ötürülən qiymətli nemətdir. İki dost müvəqqəti ola bilər, amma elm tarixi dövrlərdə insanlığa istiqamət göstərir. İmam Əli (ə) kəlamla bildirir ki, elm həm fərdi, həm də kollektiv yaddaşı zənginləşdirir. Tarixi baxımdan elm sivilizasiyaları irəli aparan işıqdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanı ədalətli və vicdanlı edir. Elm insanın davranışlarını istiqamətləndirir, səhvləri azaltmaq və doğru qərarlar vermək üçün yol göstərir. İki dost zamanla yanılabilir, amma elm hər zaman əxlaqi dəstək verir. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, bilikli insan həm ağıllı, həm də əxlaqi baxımdan düzgün davranır. Elm həm fərdi, həm də ictimai əxlaqın dayağıdır.

8. Teoloji Aspekt

Elm Allahın insana verdiyi nemətdir. Elm insana doğru yol göstərən və ruhani zənginlik qazandıran ilahi hədiyyədir. İki dost dəyişə bilər, amma elm sabitdir və insana hikmət verir. İmam Əli (ə) kəlamla bildirir ki, elm yalnız

bilik deyil, həm də ilahi mənşəli dəyərdir. Teoloji baxımdan elm insanı iman və hikmət yolunda inkişaf etdirir.

9. Estetik Aspekt

Elm düşüncəni və həyat anlayışını gözəlləşdirir. Elm insanın zehni harmoniyasını təmin edir və daxili estetik zənginlik yaradır. İki dost dəyişkən olsa da, elm daim dəyərlidir. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm həm ağıllı, həm də ruhani gözəllik gətirir. Estetik baxımdan elm insanın mənəvi və zehni incəliyini artırır.

10. Politoloji Aspekt

Elm idarəetmə və siyasi qərarlarda ədaləti və ağıllılığı təmin edir. Elm həm fərdi, həm də ictimai baxımdan sabit və etibarlı dəstəkdir. İki dost müvəqqəti ola bilər, amma elm hər zaman faydalıdır. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elmli liderlər daha ədalətli və səmərəli qərarlar verirlər. Elm siyasi şüuru və ədaləti möhkəmləndirir.

11. Hüquqi Aspekt

Elm hüquqi şüuru və ədalətin qorunmasını təmin edir. Elm insanı haqqını bilməyə, qorumağa və qanunlara hörmət etməyə yönəldir. İki dost yanılabilir, amma elm hər zaman hüquqi dəstək verir. İmam Əli (ə) kəlamla bildirir ki, bilik və elm ədalətli cəmiyyət üçün əsasdır. Hüquqi baxımdan elm həm fərdi, həm də ictimai ədalətin dayağıdır.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın varlıq məqsədini anlamasına kömək edir. Elm həyatın mənasını anlamaq və özünü düzgün istiqamətləndirmək üçün ən etibarlı dostdur. İki dost müvəqqəti ola bilər, amma elm davamlı dəstəkdir. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm insanın mənalı yaşaması və həyatda düzgün yolu tapması üçün vacibdir. Eksistensial baxımdan elm insanın varlıq və mənasını dərk etməsinə yardım edir.

Xızır Baxışı

Elm maneələri aşmağa və düzgün yolu tapmağa kömək edir. Elm insanın həyatında daim faydalı və istiqamətverici “dost”dur. İki dost dəyişkən olsa da, elm sabitdir. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm həm fərdi, həm də ictimai baxımdan yol göstəricidir. Elm insanı idarəedici və hidayətverici güc kimi qoruyur.

Düşündürücü Suallar

- Elm niyə ən etibarlı və üstün dost sayılır?
- İki dost müvəqqəti ola bilər, elm niyə daim dəyərlidir?
- Mənim həyatımda elm necə yol göstərir və fayda verir?

Özünə Hesabat

- Mən gündəlik həyatda öyrəndiyim bilikləri tətbiq edirəmmi?
- Elm mənə hansı istiqamətləri göstərir və həyatımı necə zənginləşdirir?
- Başqalarına da elmin üstünlüklərini göstərirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Öyrəndiklərini gündəlik həyatda tətbiq etmək.
- Yeni biliklər əldə etmək və başqalarına öyrətmək.
- Sosial və iş həyatında məlumatlı qərarlar vermək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və biliklərə davamlı maraq göstərmək.
- Həm zahiri, həm batini elmləri öyrənmək və tətbiq etmək.
- Öyrəndiklərini paylaşmaq və başqalarını da təşviq etmək.

Nəticə

Elm insanın həyatında ən üstün və etibarlı dostdur. İmam Əli (ə) kəlamıyla xatırladır ki, elm yalnız oxumaq və bilmək deyil, həm də tətbiq etmək, yaşamaq və başqalarına ötürməkdir. Elm həm fərdi, həm də ictimai həyatda insanın düşüncəsini, ruhunu və qəlbini zənginləşdirir, davamlı dəyər və istiqamət verir.

KƏLAM - 24

"ELM KEÇMİŞİ OLMAYAN BİRİ ÜÇÜN ƏN ÜSTÜN ŞƏRƏFDİR."

(Yəni, soylu və zəngin bir ailədən gəlməyən insan üçün elm onun ən böyük şərəf və dəyər mənbəyidir; maddi və mənşə fərqi olmadan, elm hər kəs üçün kamilliyə aparan vasitədir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

Bu kəlam fərdi inkişaf və sosial status fərqlərini nəzərə alır. İnsan zəngin və ya soylu bir ailədən gəlməsə də, elm onun əsl dəyərini göstərir və həyatda hörmət qazanmasına kömək edir. İmam Əli (ə) kəlamıyla vurğulayır ki, bilik və elm şəxsi mənşədən asılı olmayaraq hər kəs üçün üstünlük yaradır. Elm fərdi qabiliyyətləri inkişaf etdirir, insanı ağıllı, vicdanlı və əxlaqlı edir. Sosial status fərqi olsa da, elm insanı kamil və hörmətli edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Elm fəlsəfi baxımdan insanın daxili və xarici dəyərlərini müəyyən edir. Soylu mənşə olmadan da elm insanı yüksək kamilliyə aparır. İmam Əli (ə) kəlamıyla göstərir ki, əsl dəyər və şərəf sərvət və mənşə ilə ölçülmür, elm və biliklə ölçülür. Elm insanı düşüncəli, müstəqil və düzgün qərar verən edir. Fəlsəfi baxımdan elm, insanın mənəvi və əqli dəyərlərini formalaşdırır.

2. İrfani Aspekt

Elm insanı ruhani baxımdan yüksəldir. Soylu ailədən gəlməyənlər üçün elm ruhani zənginlik və şərəf gətirir. İmam Əli (ə) kəlamla bildirir ki, həqiqi mənəviyyat və kamillik əqli və ruhani biliklə ölçülür. İrfani baxımdan elm insanı mənəvi işıqla doldurur və qəlbini gücləndirir. Elm yalnız maddi deyil, həm də batini dəyərdir.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın özünə inamını və daxili gücünü artırır. Soylu və zəngin mənşə olmadan da bilik insanı hörmətli və etibarlı edir. İmam Əli (ə)

kəlamıyla göstərir ki, elm cəhalət və mənşə kompleksini aradan qaldırır. Elm insana həyatda sabitlik, müstəqillik və qərarvermə qabiliyyəti verir. Psixoloji baxımdan elm həm fərdi, həm də sosial inamı təmin edir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam ədəbi baxımdan qısa və təsirli metaforik ifadəyə malikdir. "Ən üstün şərəf" təşbehi ilə elm hər kəs üçün yüksək dəyəri simvolizə edir. İmam Əli (ə) sözlərin sadəliyi və təsirli ifadəsi ilə dərin mənanı çatdırır. Metafora oxucuda yadda qalan təsir yaradır və elmin əhəmiyyətini vurğulayır. Ədəbi baxımdan kəlam qısa, lakin mənalıdır.

5. Sosioloji Aspekt

Elm cəmiyyətdə fərqlilikləri yumşaldır və sosial ədaləti gücləndirir. Soylu ailədən gəlməyən bir insan elm vasitəsilə hörmət və status qazana bilər. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm həm fərdi, həm də ictimai həyatda bərabərliyi təmin edir. Elm paylaşma, əməkdaşlıq və sosial məsuliyyət yaradır. Maarifli insanlar cəmiyyətdə nüfuz və hörmət qazanır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix sübut edir ki, elm fərdi və cəmiyyətin inkişafını təmin edir. Soylu mənşəyə malik olmayan alimlər və filosoflar böyük hörmət və dəyər qazanıblar. İmam Əli (ə) kəlamıyla göstərir ki, elm zaman və nəsillər boyu insanı qiymətləndirir. Tarixi baxımdan elm sosial və fərdi statusdan üstün olaraq insanın hörmətini təmin edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanı ədalətli, ağıllı və vicdanlı edir. Soylu mənşə olmadan da bilik insanın əxlaqi şərəfini göstərir. İmam Əli (ə) kəlamla bildirir ki, həqiqi şərəf və dəyər yalnız mənşə və sərvət deyil, bilik və əxlaq ilə ölçülür. Elm davranışları istiqamətləndirir və insanın ətrafdakı insanlarla münasibətlərini yaxşılaşdırır.

8. Teoloji Aspekt

Elm ilahi mənşəli dəyərdir və insanı doğru yola yönəldir. Soylu ailədən gəlməsə də, elm Allahın verdiyi hədiyyə kimi insanı kamilləşdirir. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, ilahi hikmət və bilik hər kəs üçün əlçatandır. Teoloji baxımdan elm ruhani və mənəvi inkişafın təməlidir.

9. Estetik Aspekt

Elm insanın düşüncəsini və ruhunu gözəlləşdirir. Soylu mənşə olmadan da bilik insanı estetik və intellektual baxımdan zənginləşdirir. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm həm ağıllı, həm də mənəvi gözəllik yaradır. Estetik baxımdan elm insanın daxili və xarici harmoniyasını formalaşdırır.

10. Politoloji Aspekt

Elm düzgün idarəçilik və siyasətdə etibarlı dəstəkdir. Soylu və zəngin mənşə olmadan da bilikli insanlar ədalətli və ağıllı qərarlar verə bilər. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm siyasi və sosial həyatda sabitliyi təmin edir. Elm liderlərin düşüncəsini və cəmiyyətin rifahını artırır.

11. Hüquqi Aspekt

Elm hüquqi şüuru gücləndirir və ədalətin qorunmasını təmin edir. Soylu mənşə olmadan da bilikli insan qanunlara hörmət edir və ədalətli olur. İmam Əli (ə) kəlamla bildirir ki, elm hüquqi və sosial sabitlik üçün əsasdır. Hüquqi baxımdan elm həm fərdi, həm də ictimai ədalətin dayağıdır.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın həyat məqsədini və mənasını anlamağa yardım edir. Soylu mənşəyə malik olmayan insan üçün elm onun varlığının əsas və üstün dəyərini təyin edir. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm həyatın mənasını və istiqamətini müəyyən edir. Eksistensial baxımdan elm insanın dərin düşüncə və yaşam məqsədini təmin edir.

Xızır Baxışı

Elm maneələri aşmağa və doğru yolu tapmağa kömək edir. Soylu mənşəyə malik olmayan insan üçün elm ən etibarlı və sabit dostdur. İmam Əli (ə) kəlamla göstərir ki, elm həm fərdi, həm də ictimai baxımdan yol göstəricidir və insanı qoruyur. Elm həyatın çətinliklərini aşmaq üçün rəhbərlik edir.

Düşündürücü Suallar

- Elm niyə mənşədən üstün sayılır?
- Soylu ailədən gəlməmək həyatdakı dəyərə necə təsir edir?
- Mən elmi həyatımda dost kimi necə qiymətləndirirəm?

Özünə Hesabat

- Mən gündəlik həyatda öyrəndiklərimi tətbiq edirəmmi?
- Elm mənə həyatımda hansı üstünlük və şərəfi verir?
- Başqalarına elmin faydalarını göstərirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Yeni biliklər əldə etmək və tətbiq etmək.
- Sosial və iş həyatında elm və ağıllı qərarlar vermək.
- Öyrəndiklərini paylaşaraq başqalarını da maarifləndirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və biliklərə davamlı maraq göstərmək.
- Həm zahiri, həm də batini elmləri öyrənmək və tətbiq etmək.
- Fərdi və ictimai inkişaf üçün öyrəndiklərini paylaşmaq.

Nəticə

Elm hər kəs üçün üstün və davamlı dəyərdir. Soylu və zəngin mənşəyə malik olmayan insan üçün elm ən böyük şərəf və hörmət mənbəyidir. İmam Əli (ə) kəlamıyla xatırladır ki, elm yalnız oxumaq deyil, həm də tətbiq etmək, yaşamaq və başqalarına ötürməkdir. Elm insanı fərdi, sosial və ruhani baxımdan zənginləşdirir, həyat yolunu işıqlandırır və davamlı dəyər yaradır.

KƏLAM - 25

“ELM SOYLARIN ƏN ŞƏRƏFLİSİDİR.”

(Yəni, insan üçün ən üstün nəsil, ən dəyərli soy və ən qalıcı şərəf elmə sahib olmaqdır; qan bağı yox, bilik insanı ucaldar.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 291)

Bu kəlamda İmam Əli (ə) insanın dəyərinin mənşə ilə deyil, elm ilə ölçüldüyünü bildirir. Ata-babadan gələn soy müvəqqətidir, amma elm insanın özü ilə qazandığı şərəfdir. Elm insanı cəmiyyətdə tanıdır, hörmət qazandırır və dəyərli edir. Soy zamanla unudula bilər, amma elm insanın adı ilə birlikdə yaşayır. Bu kəlam hər kəsə ümid verir ki, kim olmasından asılı olmayaraq, elm yolu ilə ucalmaq mümkündür. Elm insanın həm dünyasını, həm də axirətini abad edən ən nəcib mirasdır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam dəyər anlayışını yenidən müəyyən edir. Həqiqi üstünlük maddi və ya irsi deyil, əqli və şüurlu üstünlükdür. İmam Əli (ə) göstərir ki, insanı insan edən onun düşünmə qabiliyyəti və biliyidir. Soy təsadüfi, elm isə qazanılmış dəyərdir. Elm insanın varlıq səbəbini anlamağa və həqiqətə yaxınlaşmağa kömək edir. Fəlsəfədə kamillik elm və hikmətlə ölçülür, nəsil ilə yox.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm ruhun nəcibliyidir. Elm insanın batini soyunu formalaşdırır və onu mənəvi ailəyə daxil edir. İmam Əli (ə) bu kəlamla bildirir ki, elm insanı Allah dərgahında dəyərli edir. Soy zahiri bağdır, elm isə batini yüksəlişdir. Elm qəlbi nurlandırır, insanı hikmət əhli ilə eyni sıraya qoyur. İrfanda elm, insanın ruhən seçilmiş olmasının əlamətidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın özünə inamını gücləndirir. İnsan mənşəyindən asılı olmayaraq, elm sayəsində dəyərli olduğunu hiss edir. Bu, aşağılıq kompleksini aradan qaldırır və şəxsiyyəti möhkəmləndirir. İmam Əli (ə) kəlamı insanın daxili gücünü elmə bağlayır. Elm düşüncəni genişləndirir, qorxunu azaldır və qərarlarda qətiyyət yaradır. Psixoloji sabitliyin əsasında bilik dayanır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam çox güclü metaforaya malikdir. “Soy” anlayışı simvolik şəkildə elmə aid edilir. Bu, oxucunun diqqətini dərhal cəlb edir və dərin məna yaradır. İmam Əli (ə) bir cümlə ilə bütöv bir dünyagörüşü təqdim edir. Sözlərin qısa, lakin yüklü olması kəlamı yadda qalan edir. Ədəbi baxımdan bu ifadə hikmət ədəbiyyatının ən gözəl nümunələrindəndir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm sosial bərabərliyi təmin edir. Elm cəmiyyətdə insanları mənşəyə görə deyil, bacarıq və biliklərinə görə qiymətləndirir.

İmam Əli (ə) bu kəlamla sinfi fərqləri aradan qaldıran əsas meyarı göstərir. Elm sosial hərəkətliliyi artırır və ədaləti möhkəmləndirir. Bilikli insan cəmiyyətdə söz sahibi olur. Elm cəmiyyətin ən nəcib "soyunu" formalaşdırır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elmli insanlar nəsil və tayfadan asılı olmayaraq iz qoyublar. Tarixdə xatırlananlar soylu adlara görə yox, elmlərinə görə tanınıblar. İmam Əli (ə) bu həqiqəti öncədən bəyan edir. Elm tarixdə insanın adını əbədiləşdirir. Bir çox alimlər sadə ailələrdən çıxaraq bəşəriyyətə yol göstəriblər. Tarix elmin ən şərəfli soy olduğunu sübut edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanı məsuliyyətli və ədalətli edir. Elmli insan davranışlarına diqqət edir, çünki biliyin yükünü daşıyır. İmam Əli (ə) elmli olmağı şərəf sayaraq əxlaqla əlaqələndirir. Elm insanı təkəbbürdən uzaqlaşdırmalı, təvazökarlığa aparmalıdır. Həqiqi elm əxlaqla tamamlanır. Əxlaqi nəciblik elmin təbii nəticəsidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm ilahi nemətdir. Allah qatında üstünlük nəsil ilə deyil, elm və təqva ilə ölçülür. İmam Əli (ə) bu kəlamla Quran prinsipini xatırladır. Elm insanı Allaha yaxınlaşdırır və Onun adları ilə tanış edir. İlahi hikmət elm vasitəsilə insana ötürülür. Elm ilahi soyun, yəni peyğəmbərlər yolunun davamıdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm düşüncədə və davranışda gözəllik yaradır. Elm insanın baxışlarını incəldir, sözünü və davranışını zərifləşdirir. İmam Əli (ə) elmi nəcib soy adlandıraraq onun daxili gözəlliyini vurğulayır. Elm ruhi harmoniya yaradır. Bilik insanın daxili aləmini estetik cəhətdən zənginləşdirir. Gözəl düşüncə gözəl elmdən doğur.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm sağlam idarəçiliyin əsasını təşkil edir. Soylu olmaq yox, elmli olmaq rəhbərlik üçün əsas meyardır. İmam Əli (ə) bu kəlamla hakimiyyətə layiqli olanları müəyyən edir. Elmli rəhbər ədalətli qərarlar verir. Siyasi sabitlik bilikli kadrlarla mümkündür. Dövlətlərin həqiqi soyu elmli insanlardır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətin qoruyucusudur. Qanunları anlayan və tətbiq edən insan elmli olmalıdır. İmam Əli (ə) elmə şərəf verərək hüquqi şüurun əsasını göstərir. Elm hüquqi savadlılıq yaradır. Hüquqsuzluğun kökü cəhalətdir. Ədalətli sistem yalnız bilik üzərində qurula bilər.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın "kiməm?" sualına cavab verir. İnsan varlığını mənşə ilə deyil, qazandığı biliklə mənalandırır. İmam Əli (ə) elmə

soy deyərək insanın özünü qurma yolunu göstərir. Elm həyat məqsədini aydınlaşdırır. İnsan elm sayəsində öz yerini tapır. Varlığın dəyəri şüurla ölçülür.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında elm yolgöstərən nurdur. Elm insanı həyatın gizli yollarından təhlükəsiz keçirir. İmam Əli (ə) bu kəlamla elmi ilahi rəhbərlik səviyyəsinə qaldırır. Elm insanı azğınlıqdan qoruyur. Hər çətinlikdə elm istiqamət göstərir. Elm səfərdə itirilməyən bələdçidir.

Düşündürücü Suallar

- Mənim üçün şərəf nə ilə ölçülür: mənşə ilə, yoxsa elm ilə?
- Elm həyatımda hansı qapıları açıb?
- Özümü hansı "soy"a aid hiss edirəm?

Özünə Hesabat

- Elmimi artırmaq üçün nə edirəm?
- Biliklərimi əxlaqla birləşdirə bilirəmmi?
- Elm mənə məsuliyyət hissi aşılayırmı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Davamlı oxumaq və öyrənmək.
- Öyrəndiklərini paylaşmaq və faydalı olmaq.
- Qərar verərkən bilik və düşüncəyə əsaslanmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Elmə görə heç vaxt utanmamaq və geri durmamaq.
- Mənşə ilə deyil, biliklə fəxr etmək.
- Elmi həm dünyəvi, həm mənəvi sahələrdə artırmaq.

Nəticə

İmam Əli (ə) bu kəlamla insanlığa açıq və ümidverici bir ölçü təqdim edir: **ən şərəfli soy elmdir**. İnsan hansı ailədən gəlməsindən asılı olmayaraq, elm yolu ilə ucalır, dəyər qazanır və iz qoyur. Elm insanın həm kimliyi, həm də gələcəyidir.

KƏLAM - 26

"ELM AŞAĞI SƏVİYYƏLİ İNSANI UCALDAR, ELMİ TƏRK ETMƏK İNSANI ALÇALDAR."

(Yəni, elm insanın dəyərini artırır və onu yüksəldir; elmdən uzaqlaşmaq isə mövqeyi və hörməti olan insanı belə dəyərsiz hala sala bilər.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

Bu kəlam insanın dəyərinin sabit deyil, dəyişən olduğunu göstərir. İnsan elmlə yüksəlir, cəhalətlə isə enir. İmam Əli (ə) bildirir ki, insanın keçmişi, mövqeyi və ya adı onu daim uca saxlamaz. Elm insanın ağlını, davranışını və baxışlarını formalaşdırır. Elmi olan insan özünü və ətrafını inkişaf etdirir. Elmdən uzaqlaşan insan isə tədricən düşüncə kasadlığına düşür. Bu kəlam

insanı daim öyrənməyə və inkişaf etməyə çağırır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam dəyişkən kamillik anlayışını izah edir. İnsan zatən uca və ya aşağı doğulmur, bu hal onun bilik səviyyəsi ilə formalaşır. İmam Əli (ə) kamilliyi statik deyil, dinamik proses kimi təqdim edir. Elm insanı şüurlu varlığa çevirir. Cəhalət isə insanı potensialından uzaqlaşdırır. Fəlsəfədə dəyər şüur və idrakla ölçülür. Elm varlığın mənasını dərk etdikcə insan yüksəlir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin nurudur. Elm qəlbi saflaşdırır, insanı mənəvi yüksəlişə aparır. İmam Əli (ə) elmi tərk etməyi mənəvi eniş kimi qiymətləndirir. Elm ruhun təkamül vasitəsidir. Elmdən uzaqlaşmaq qəlbin qaralmasına səbəb olur. İrfanda elm yalnız məlumat deyil, hikmət və mərifətdir. Hikməti olan insan batini olaraq ucalır, onsuz isə enir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın özünə dəyər hissini artırır. Elm insanın özünə inamını gücləndirir və onu cəmiyyətdə aktiv edir. Aşağı səviyyəli hesab edilən insan elm sayəsində özünü sübut edir. Elmdən uzaqlaşan insan isə tədricən özünə güvənini itirir. İmam Əli (ə) psixoloji enişin səbəbini cəhalətdə göstərir. Elm düşüncə çevikliyi yaradır. Psixoloji sağlamlıq biliklə möhkəmlənir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam ziddiyyət üzərində qurulub. “Ucalmaq” və “alçalmaq” sözləri güclü təsir yaradır. İmam Əli (ə) qarşılaşdırma üsulu ilə mənanı dərinləşdirir. Qısa cümlə böyük həyat dərsi verir. Metaforik dil oxucunu düşünməyə vadar edir. Elm ucaldan, cəhalət endirən qüvvə kimi təqdim olunur. Ədəbi sadəlik kəlamın gücünü artırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm sosial mövqeləri dəyişir. Cəmiyyətdə aşağı təbəqədən olan insan elm sayəsində nüfuz qazana bilər. Eyni zamanda mövqeyi olan insan elmdən uzaqlaşarsa, hörmətini itirər. İmam Əli (ə) sosial statusun biliklə qorunduğunu göstərir. Elm sosial hərəkətliliyin əsas vasitəsidir. Cəhalət isə sosial geriləməyə səbəb olur. Cəmiyyət elmlə ayaqda qalır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix bu kəlamı dəfələrlə təsdiqləyib. Sadə ailələrdən çıxan alimlər tarixdə zirvəyə yüksəliblər. Eyni zamanda elmi tərk edən hökmdarlar və cəmiyyətlər süqut ediblər. İmam Əli (ə) tarixi qanunauyğunluğu hikmətlə ifadə edir. Elm mədəniyyətləri yüksəldib. Cəhalət isə imperiyaları çökdürüb. Tarix elmin ucaldan gücünü açıq göstərir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm davranışlara istiqamət verir. Elm insanı ədalətli, səbirli və məsuliyyətli edir. Elmi olan insan başqalarına zülm etməz. Elmdən uzaqlaşan insan isə nəfsinə tabe olur. İmam Əli (ə) əxlaqi enişin səbəbini cəhalətdə göstərir. Elm vicdanı oyadır. Əxlaq elmin təbii nəticəsidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm ilahi yüksəliş vasitəsidir. Allah elmli bəndəni ucaldar. Elmi tərk etmək isə ilahi nemətə nankorluqdur. İmam Əli (ə) bu kəlamla Quran prinsipinə işarə edir. Elm imanla birləşdikdə insanı kamil edir. Cəhalət isə insanı haqdan uzaqlaşdırır. İlahi dəyər elm və təqva ilə ölçülür.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm düşüncə gözəlliyi yaradır. Elm insanın sözünü, davranışını və baxışını zərifləşdirir. Elmli insanın üslubu və münasibəti gözəl olur. Elmdən uzaqlaşan insan kobudlaşır. İmam Əli (ə) ucalığı daxili harmoniya ilə əlaqələndirir. Elm ruhda nizam yaradır. Gözəl düşüncə elmin bəhrəsidir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm idarəetmənin əsas şərtidir. Elmli olmayan rəhbər cəmiyyəti uçuruma aparar. Elmli olmayan idarəçi nüfuzunu itirər. İmam Əli (ə) elmi tərk etməyi siyasi eniş kimi göstərir. Elm düzgün qərar verməyi təmin edir. Cəhalət zorakılığa yol açır. Dövlətin ucalığı elmə bağlıdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətin təminatıdır. Qanunları anlamayan insan ədalətli ola bilməz. Elm hüquqi şüur yaradır. Elmdən uzaqlaşan insan haqsızlığa meyilli olur. İmam Əli (ə) hüquqi dəyərin elmə bağlı olduğunu göstərir. Elm hüququ qoruyur. Cəhalət zülmün qapısını açır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın varlıq dəyərini müəyyən edir. İnsan elmlə özünü qurur, elmsizliklə özünü itirir. İmam Əli (ə) yüksəliş və enişi daxili seçim kimi təqdim edir. Elm həyatın mənasını aydınlaşdırır. Cəhalət isə boşluq yaradır. İnsan öz varlığını elm vasitəsilə dərk edir. Elm yaşama səbəbidir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında elm yol göstərən nurdur. Elm insanı təhlükəli yollardan qoruyur. Elmdən uzaqlaşan insan azır. İmam Əli (ə) bu kəlamla elmi ilahi bələdçi kimi təqdim edir. Elm çətinlikdə çıxış yolu göstərir. Xızır kimi elm də doğru istiqaməti göstərir. Yolunu itirməmək üçün elm şərtdir.

Düşündürücü Suallar

- Elm həyatımda məni hansı sahələrdə ucaldıb?
- Elmdən uzaqlaşdığım anlar olubmu?
- Dəyərimi qorumaq üçün nə etməliyəm?

Özünə Hesabat

- Daim öyrənirəmmi?
- Elmimi inkişaf etdirməyə zaman ayırırammı?
- Biliklərim davranışlarıma təsir edirmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu və öyrənmə vərdişi yaratmaq.
- Elmi bilikləri həyat qərarlarında tətbiq etmək.
- Bildiklərini paylaşaraq başqalarını da yüksəltmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Heç vaxt "artıq bilirəm" deməmək.
- Elm və əxlaqı birlikdə inkişaf etdirmək.
- Öyrənməyi ömürlük məqsəd bilmək.

Nəticə

İmam Əli (ə) bu kəlamla insanın taleyinin öz əlində olduğunu göstərir. **Elm insanı ucaldar, cəhalət isə endirər.** Keçmiş, ad və mövqe kifayət deyil; onları qoruyan və yüksəldən yalnız elmdir. Elm insanın həm şərəfi, həm dayağı, həm də nicat yoludur.

KƏLAM - 27

"ELM, ATALARIN ÖVLADLARI ÜÇÜN TOPLADIĞINDAN DAHA ARTIĞINI, ÖZ ƏHLİ ÜÇÜN TOPLAYAR."

(Yəni, ata-babadan qalan maddi miras məhduddur, lakin elm onu əldə edən insan üçün tükənməz, artan və daim fayda verən bir sərvətdir.)

(Bu kəlam İmam Rzaya (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

Bu kəlam insan həyatında sərvət anlayışının yenidən dəyərləndirilməsini tələb edir. Ata-babadan qalan mal-mülk insanın iradəsindən asılı olmadan əldə edilir və çox zaman qorunub saxlanmır. Elm isə insanın şəxsi zəhməti, səbr və iradəsi ilə qazandığı bir nemətdir. Maddi miras insanı müvəqqəti rahatlığa çıxarsa da, elm ona düşünmə, qərar vermə və doğru yol tapma bacarığı qazandırır. Elm insanı başqalarına möhtac olmaqdan xilas edir. İmam Rza (ə) bu kəlamla bildirir ki, insanın həqiqi qazancı sahib olduğu mal deyil, qazandığı idrakdır. Elm həm dünya, həm də axirət səadətinin açarıdır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam varlıq və dəyər münasibətlərini açıqlayır. Maddi miras xarici varlıqlara bağlıdır və insanın mahiyyətinə birbaşa təsir etmir. Elm isə insanın idrak gücünü artıraraq onun varlıq səviyyəsini yüksəldir. Antik və İslam fəlsəfəsində insan ağlı kamilləşdikcə insanın özü də kamilləşir. Elm insanı səbəb-nəticə əlaqələrini anlamağa yönəldir. Bu kəlam göstərir ki, dəyər nəsildən deyil, şüurdan doğur. Fəlsəfi baxımdan elm insanın potensialını reallığa çevirən əsas qüvvədir.

2. İrfani Aspekt

İrfani düşüncədə elm qəlbin nurudur. Ata-babadan qalan sərvət nəfsi sevindirə bilər, lakin qəlbi diriltməz. Elm isə insanın daxilində mərifət qapılarını açır. Ariflərə görə həqiqi elm insanı öz nəfsini tanımağa və Allahı dərk etməyə aparan elmdir. Bu elm irs yolu ilə deyil, ixlasla əldə edilir. Elm artdıqca insanın təvazökarlığı da artmalıdır. İmam Rza (ə) bu kəlamla bildirir ki, mənəvi zənginlik yalnız elm yolu ilə qazanılır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın özünə inamını möhkəmləndirir. Maddi mirasa güvənən insan onu itirdikdə psixoloji sarsıntı yaşayır. Elmə sahib olan insan isə hər şəraitdə uyğunlaşma qabiliyyəti göstərir. Elm insanın problem həll etmə bacarığını artırır. Bilik insanın qorxu və qeyri-müəyyənlik hisslərini azaldır. Bu kəlam göstərir ki, psixoloji dayanıqlılığın əsası elmə söykənir. Elm insanı daxildən güclü edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam dərin məcaz üzərində qurulub. “Toplamaq” felinin elm üçün işlədilməsi onun sərvət kimi təqdim edildiyini göstərir. Maddi mirasla elm arasında aparılan müqayisə ifadəni daha təsirli edir. Qısa, lakin mənaca zəngin cümlədir. Bu üslub oxucunun düşünməsini təşviq edir. Ədəbi baxımdan kəlam hikmət janrının klassik nümunəsidir. Sadə dil dərin məna daşıyır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm sosial ədalətin təminatçısıdır. Maddi miras cəmiyyətdə sinfi fərqləri artırır. Elm isə hər kəs üçün açıq bir yüksəliş yoludur. Elmə əsaslanan cəmiyyətlər daha stabil və inkişaf etmiş olur. Bu kəlam göstərir ki, sosial status nəsildən deyil, bacarıqdan qaynaqlanmalıdır. Elm sosial hərəkətliliyi təmin edir. Cəmiyyətin inkişafı elmli fərdlərlə mümkündür.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elmə dəyər verən toplumlar irəliləmişdir. Maddi zənginliyə güvənən sivilizasiyalar isə süquta uğramışdır. İslam tarixində alimlər cəmiyyətin aparıcı qüvvəsi olmuşdur. İmam Rza (ə) dövründə də elm ictimai nüfuzun əsas göstəricisi idi. Bu kəlam tarixi təcrübənin hikmətli xülasəsidir. Elm tarix boyu qalıcı olmuşdur. Maddi miras isə zamanla yoxa çıxmışdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanı məsuliyyətli edir. Maddi miras insanı lovğalandıra bilər. Elm isə təvazökarlıq tələb edir. Elmli insan başqalarına fayda verməyə çalışar. Bu kəlam göstərir ki, əxlaq elm ilə kamilləşir. Elm insana doğru ilə yanlışı ayırma gücü verir. Əxlaqlı cəmiyyət elm üzərində qurulur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın insana verdiyi ən böyük nemətlərdəndir.

Quranda elm sahiblərinin dərəcəsinin ucaldıldığı bildirilir. Maddi miras ilahi ölçüdə üstünlük meyarı deyil. Elm insanı Allahı tanımağa aparır. Bu kəlam ilahi ədalətin elm üzərində qurulduğunu göstərir. Elm ibadətin şüurlu formasını yaradır. Allah qatında üstünlük elmlə ölçülür.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm insanın daxili gözəlliyini artırır. Maddi sərvət zahiri bəzəkdir. Elm isə düşüncə və davranışa gözəllik qatır. Elmli insanın danışığı və davranışı estetik ahəng yaradır. Bu kəlam gözəlliyin maddədə deyil, idrakda olduğunu göstərir. Daxili gözəllik elm ilə formalaşır. Elm insanın ruhunu incəldir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmli cəmiyyətlər daha ədalətli idarə olunur. Maddi gücə əsaslanan hakimiyyətlər davamlı olmur. Elm siyasətdə düzgün qərarların verilməsinə imkan yaradır. Bu kəlam idarəçilikdə bilik və müdrikliyin əhəmiyyətini vurğulayır. Elmli rəhbərlər cəmiyyətin rifahını təmin edir. Siyasi sabitlik elmə söykənir. Elm hakimiyyətin əxlaqi dayağıdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətin təminatıdır. Qanunların düzgün tətbiqi bilik tələb edir. Maddi miras hüquqi məsuliyyət yaratmaz. Elm isə hüquqi şüuru formalaşdırır. Bu kəlam hüququn elm üzərində qurulmalı olduğunu göstərir. Elm hüquqi savadlılığı artırır. Ədalətli cəmiyyət elmli fərdlərlə mümkündür.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın həyatına məna qazandırır. Maddi miras varlıq suallarına cavab vermir. Elm insanın kim olduğunu və niyə yaşadığını anlamağa kömək edir. Bu kəlam varoluşun dəyərinin şüurda olduğunu bildirir. Elm insanı boşluq hissindən xilas edir. Həyatın məqsədi elm ilə aydınlaşır. Elm varlığın mənasını dərinləşdirir.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) baxışında elm zahiri deyil, batini bilikdir. Maddi sərvət zahiri dünyaya aiddir. Elm isə ilahi hikmətə aparan yoldur. Xızır (ə) Musaya (ə) öyrətdiyi elm kimi, bu kəlam da xüsusi əhli olan elmi vurğulayır. Elm hər kəs üçün deyil, onu istəyənlər üçündür. Bu baxış elmə səbir və təslimiyyət tələb edir. Həqiqi elm insanı Allaha yaxınlaşdırır.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim həyatımda hansı yeri tutur?
- Maddi rahatlıq yoxsa idrak inkişafı mənim üçün əsasdırmı?
- Elm əldə etmək üçün nə qədər səy göstərirəm?
- Elm məni daha yaxşı insan edirmi?

Özünə Hesabat

- Mən elmə nə qədər dəyər verirəm?

- Biliklərimi artırmaq üçün gündəlik planım varmı?
- Elm məni başqalarına faydalı edirmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün mütaliə etmək
- Öyrəndiyini başqaları ilə bölüşmək
- Elmli insanlarla ünsiyyət qurmaq
- Biliklərini həyat qərarlarında tətbiq etmək

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunda səbirli ol
- Biliklə təkəbbürlənmə
- Elm və əxlaqı birlikdə inkişaf etdir
- Öyrənməyi heç vaxt dayandırma

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, insanın həqiqi mirası mal deyil, elmdir. Maddi sərvət tükənər, elm isə qalıcıdır. Elm insanı həm dünyada, həm də axirətdə ucaldar. İmam Rza (ə) bu hikmətli sözlə insanı əsl zənginliyə yönəldir. Elm əldə edən insan heç vaxt kasıb olmaz.

KƏLAM - 28

"ELM MÖMİNİN İTİRDİYİ QİYMƏTLİ XƏZİNƏSİDİR."

(Yəni, mömin harada elm taparsa, onu özünə aid bilməli və əldə etmək üçün fürsəti qaçırmamalıdır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

Bu kəlam elmə qarşı möminin münasibətini son dərəcə aydın və dərin şəkildə ifadə edir. "İtirilmiş şey" anlayışı insanın daim axtardığı, tapanda isə sevindiyi dəyərli neməti xatırladır. İmam Əli (ə) elmə bu cür yanaşmağı tövsiyə edərək bildirir ki, mömin elm qarşısında laqeyd ola bilməz. Elm harada olursa-olsun, kimdə olursa-olsun, mömin onu əldə etməyə borcludur. Bu baxış elmi yalnız dini çərçivə ilə məhdudlaşdırmır, onu həyatın bütün sahələrinə aid edir. Elm möminin dünyagörüşünü genişləndirir və onu kamilliyə aparır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam həqiqət axtarışının insan varlığının əsas xüsusiyyəti olduğunu göstərir. İnsan fitrətən bilməyə və anlamağa meyillidir. "İtirilmiş" anlayışı burada insan şüurunun natamamlığını simvolizə edir. Elm insanın bu natamamlığını aradan qaldırır. İmam Əli (ə) bu kəlamla bildirir ki, həqiqət heç kimin mülkiyyəti deyil. Fəlsəfədə həqiqətə çatmaq üçün mənbəyə deyil, dəlilə baxılır. Mömin də elmi harada tapırsa tapsın, onu qəbul etməlidir. Bu, rasional düşüncənin təməlidir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin itirdiyi nurdur. Mömin daim batini kamillik

axtarışındadır. Elm bu axtarışın əsas vasitəsidir. Ariflərə görə insan ruhu Allahı tanımaq üçün yaradılmışdır. Bu tanıma isə elm və mərifət yolu ilə mümkündür. "İtirilmiş" ifadəsi insanın ruhən kamilləşmək ehtiyacını göstərir. Elm tapıldıqda qəlb rahatlıq tapar. İmam Əli (ə) bu kəlamla mömini daimi mənəvi axtarışa çağırır. Elm irfan yolunun işığıdır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın daxili boşluğunu doldurur. İnsan bilmədiyi zaman qorxu və narahatlıq yaşayır. Elm bu narahatlığı azaldır və insana güvən hissi verir. "İtirilmiş" anlayışı psixoloji ehtiyacı ifadə edir. Mömin elmə çatdıqda daxili rahatlıq tapır. Elm insanın özünü dərk etməsinə kömək edir. Bu kəlam göstərir ki, psixoloji sağlamlıq biliklə sıx bağlıdır. Elm insanın özünə inamını möhkəmləndirir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam güclü metafora üzərində qurulmuşdur. "İtirdiyi" sözü emosional təsir yaradır. Oxucu dərhal axtarış və tapma hissini yaşayır. Qısa, lakin mənaca çox zəngin ifadədir. Elm cansız bir anlayış kimi deyil, canlı və dəyərli bir varlıq kimi təqdim olunur. Bu üslub kəlamın yadda qalmasını təmin edir. Klassik hikmət ədəbiyyatına xas olan yığcamlıq burada açıq görünür. Söz az, məna dərindir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətlər üçün mühüm mesaj daşıyır. Elm yalnız müəyyən təbəqənin imtiyazı olmamalıdır. Mömin cəmiyyət elmi harada tapırsa, onu qəbul etməlidir. Bu yanaşma sosial inkişafın əsas şərtidir. Elm paylaşdıqca artan sosial sərvətdir. Cəmiyyətlər elmi itirdikdə geriləyir. Bu kəlam elmə açıq cəmiyyət modelini təşviq edir. Sosial ədalət elmə bərabər çıxışla mümkündür.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu müsəlman alimləri bu kəlamın ruhuna uyğun hərəkət etmişlər. Onlar elmi yalnız öz mühitlərində deyil, başqa mədəniyyətlərdən də öyrənmişlər. Tərcümə hərəkatları bunun bariz nümunəsidir. Elm harada tapılırdısa, mənimsənilirdi. Bu yanaşma İslam sivilizasiyasının yüksəlişinə səbəb olmuşdur. İmam Əli (ə) bu kəlamla tarixi bir prinsip qoymuşdur. Elmə açıq olmaq inkişafın açarıdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanı təvazökar edir. "İtirilmiş" anlayışı insanın daim öyrənməyə ehtiyacı olduğunu göstərir. Elmli insan başqasını kiçik görməz. Mömin elmi əldə edərkən təkəbbürdən uzaq olmalıdır. Elm əxlaqla birləşdikdə fayda verir. Bu kəlam elm axtarışında səmimiyyəti təşviq edir. Əxlaq elmə istiqamət verir. Elm əxlaqı gözəlləşdirir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın insanlara verdiyi ilahi nemətdir. Quranda elmə dəfələrlə vurğu edilir. Mömin üçün elm imanla ziddiyyət təşkil etmir.

Əksinə, iman elmlə möhkəmlənir. Bu kəlam göstərir ki, elm imanın ayrılmaz hissəsidir. Elm insanı Allahın ayələrini daha yaxşı anlamağa aparır. İlahi həqiqətlər elm yolu ilə dərk olunur. Elm ibadətin şüurlu formasıdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm insanın düşüncə və davranışına gözəllik qatır. Elmli insanın danışığı ölçülü və ahənglidir. Düşüncə gözəlliyi zahiri gözəllikdən üstündür. Bu kəlam elmə estetik dəyər verir. Elm insanın daxili aləmini nizamlayır. Nizam isə gözəlliyin əsas şərtidir. Elm ruhun estetik formalaşmasını təmin edir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmli cəmiyyətlər daha düzgün idarə olunur. Qərarların elmə əsaslanması ədaləti artırır. Bu kəlam bilik əsaslı idarəçiliyi təşviq edir. Mömin yalnız ibadətdə deyil, ictimai qərarlarda da elmə söykənməlidir. Elm siyasətdə manipulyasiyanın qarşısını alır. Cəmiyyətin rifahı elmli idarəçilərlə mümkündür. Elm siyasi məsuliyyət yaradır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətli qanunların təməlidir. Hüquq bilik üzərində qurulmadıqda zülm yaranır. Bu kəlam hüquqi savadlılığı təşviq edir. Mömin hüququ bilmədən haqqı qoruya bilməz. Elm hüquqi şüuru formalaşdırır. Ədalətli cəmiyyət elmli fərdlərlə mümkündür. Hüquq və elm ayrılmazdır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın həyatına məna verir. İnsan "niyə yaşayıram?" sualına cavabı elm vasitəsilə axtarır. Bu kəlam varoluşun axtarış üzərində qurulduğunu göstərir. Mömin üçün həyat passiv deyil, aktiv axtarışdır. Elm bu axtarışın yol xəritəsidir. İnsan elm tapdıqca özünü tapır. Varlıq şüurla anlam qazanır.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) baxışında elm zahiri qaydalarla məhdudlaşmayan ilahi hikmətdir. Musa (ə) hekayəsində elm axtarışla əldə edilir. Bu kəlam da eyni ruhu daşıyır. Mömin elmi hazır halda gözləməz, onu axtarar. Xızır elmində səbir və təslimiyyət əsasdır. Hər kəs bu elmi anlaya bilməz. Elm əhli üçün xüsusi bir nemətdir.

Düşündürücü Suallar

- Elm axtarışında nə qədər səmimiyəm?
- Bildiyimlə kifayətlənirəmmi?
- Elm məni daha yaxşı insan edirmi?
- Hansı sahədə elmimi artırmalıyam?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Elm əldə etmək üçün hansı addımı atdım?
- Öyrəndiyim biliklə başqasına fayda verdimmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Daim mütaliə etmək
- Elm məclislərində iştirak etmək
- Faydalı bilikləri paylaşmaq
- Elmli insanlardan öyrənmək

Əlavə Tövsiyələr

- Elm axtarışını heç vaxt dayandırma
- Bilmədiyini etiraf etməkdən çəkinmə
- Elm və əxlaqı birlikdə inkişaf etdir
- Öyrəndiyini tətbiq et

Nəticə

Bu kəlam möminin həyat yolunu müəyyənləşdirən əsas prinsipi ortaya qoyur: elm daim axtarılmalıdır. Elm tapıldıqda tutulmalı, dəyərləndirilməlidir. İmam Əli (ə) bu hikmətli sözlə insanı zehni və mənəvi hərəkətə çağırır. Elm mömini ucaldan ən dəyərli xəzinədir. Bu xəzinəni tapan insan heç vaxt itirməz.

KƏLAM - 29

"ELM HİLMIN (TƏVAZÖKAR SƏBİRLİLİYİN) YOL GÖSTƏRƏNİ VƏ RƏHBƏRİDİR."

(Yəni, insan elm sahibi olduqda səbirli, anlayışlı və müdrik davranmağı öyrənir; elm olmadan hilm kamil şəkildə formalaşmaz.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

Bu kəlam elm ilə hilm arasındakı ayrılmaz əlaqəni ortaya qoyur. Hilm yalnız susmaq və səbr etmək deyil, vəziyyəti anlayaraq doğru davranış göstərməkdir. Elm insana hadisələrin mahiyyətini dərk etmə gücü verir, hilm isə bu dərkə uyğun ahəngli davranışı formalaşdırır. Elm olmadan səbir kor ola bilər, hilm olmadan elm isə sərtliyə çevrilə bilər. İmam Əli (ə) bu hikmətli sözlə bildirir ki, həqiqi səbir və təmkin elmin rəhbərliyi ilə mümkündür. Elm insanı düşüncədə, hilm isə davranışda kamilləşdirir. Birlikdə olduqda insanı müdrikliyə aparır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan elm idrakın, hilm isə əxlaqi rasional davranışın təzahürüdür. İdrak inkişaf etmədən davranış kamilləşməz. Elm səbəb-nəticə əlaqələrini anlamağa imkan verir və bu anlayış təmkinli qərarların əsasını təşkil edir. Hilm, emosiyaların ağıl tərəfindən tənzimlənməsidir. İmam Əli (ə) bu kəlamla göstərir ki, rasional davranış yalnız biliklə mümkündür. Fəlsəfədə müdriklik bilik və fəzilətin vəhdətidir. Elm bu vəhdətin yol xəritəsidir. Hilm isə həmin yolun əxlaqi nəticəsidir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbi oyadan nur, hilm isə o nurun davranışa çevrilmiş halıdır. Ariflərə görə hilm qəzəbin nəfsdən deyil, mərifətdən idarə

olunmasıdır. Elm artdıqca insan varlığın sirlərini dərk edir və bu dərk təvazökarlıq doğurur. İmam Əli (ə) hilmın elmə söykənməsini vurğulayaraq batini kamilliyi önə çəkir. Elm olmadan hilm zahiri susqunluq ola bilər. Elm qəlbi genişləndirir. Geniş qəlb isə səbirli və mülayim davranır.

3.Psixoloji Aspekt

Psixo loji baxımdan elm emosional tənzimləmənin əsas alətidir. İnsan bildikcə qorxu və panika azalır. Elm vəziyyətləri analiz etməyə kömək edir və ani reaksiyaların qarşısını alır. Hilm emosional intellektin yüksək formasıdır. İmam Əli (ə) bu kəlamla göstərir ki, bilik emosiyaların sağlam idarəsini təmin edir. Elm insanın özünü dərk etməsini gücləndirir. Özünü dərk edən insan səbirli olur. Hilm psixoloji sağlamlığın göstəricisidir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam qısa, lakin yüksək məna sıxlığına malikdir. "rəhbər" metaforası elmə istiqamətverici rol qazandırır. Hilm passiv fəzilət kimi deyil, yönləndirilən bir keyfiyyət kimi təqdim olunur. Bu, ifadəyə dinamika qatır. Sözlərin azlığı oxucunu düşünməyə vadar edir. Klassik hikmət üslubu özünü aydın göstərir. Məcaz sadə, mesaj dərin və yaddaqalandır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elmli və hilmli fərdlər cəmiyyətin sabitliyini təmin edir. Elm davranışlara ölçü verir, hilm isə sosial gərginliyi azaldır. Elm olmadan səbir yanlış anlaşılaraq passivliyə çevrilə bilər. İmam Əli (ə) bu kəlamla sosial münasibətlərdə müdrik davranışı təşviq edir. Elmli insanlar münaqişələri anlayışla həll edirlər. Hilm cəmiyyətdə etimadı artırır. Bu ikisi birlikdə sağlam sosial mühit yaradır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixdə böyük liderlər və alimlər elm və hilm ilə tanınmışdır. Elm onların qərarlarını əsaslandırmış, hilm isə bu qərarların qəbulunu asanlaşdırmışdır. İslam tarixində Peyğəmbər (s) və İmamların davranışları buna nümunədir. İmam Əli (ə) özü elm və hilmın zirvəsi idi. Bu kəlam tarixi təcrübənin hikmətli xülasəsidir. Elm rəhbər, hilm isə tətbiq idi. Tarix bunu təsdiqləyir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan hilm yüksək fəzilətdir, lakin onun davamlılığı elmə bağlıdır. Elm insana doğru ilə yanlışı ayırma gücü verir. Hilm bu ayırımı davranışa çevirir. İmam Əli (ə) əxlaqın kor səbir deyil, şüurlu səbir olduğunu bildirir. Elm əxlaqa istiqamət verir. Hilm əxlaqı gözəlləşdirir. Bu birlik insanı kamil əxlaqa aparır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın nurudur, hilm isə bu nurun əməldə təzahürüdür. Quranda elm və səbir birlikdə tərifləlnir. İmam Əli (ə) bu kəlamla ilahi əxlaqı təcəssüm etdirir. Allahın sifətlərindən biri hilm sahibi

olmasıdır. İnsan bu sifəti elm vasitəsilə təqlid edir. Elm olmadan ilahi hikmət dərk olunmaz. Hilm imanla elm arasında körpüdür.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm davranışlara ahəng qatır. Hilm gözəlliyin davranışda təzahürüdür. Elmli və səbirli insanın danışığı və hərəkəti ölçülüdür. Bu ölçü estetik zövq yaradır. İmam Əli (ə) bu kəlamla daxili gözəlliyi ön plana çıxarır. Daxili gözəllik elm və hilmın vəhdətindən doğur. Bu, əsl estetik kamillikdir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmli və hilmli rəhbərlik ədalətli idarəçiliyin əsasını təşkil edir. Elm qərarların düzgünlüyünü təmin edir. Hilm isə bu qərarların icrasında mülayimliyi qoruyur. İmam Əli (ə) bu kəlamla gücün elm və səbir ilə balanslanmasını tövsiyə edir. Elm olmadan hilm zəiflik, hilm olmadan elm sərtlik yarada bilər. Siyasi müdriklik bu ikisinin vəhdətidir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm qanunların mahiyyətini anlamağa kömək edir. Hilm isə hüququ tətbiq edərkən ədalətli davranışı təmin edir. Qanunun sərtliyi hilm ilə yumşaldılır. İmam Əli (ə) hüquqda kor tətbiqi deyil, şüurlu icranı önə çəkir. Elm hüquqi şüuru formalaşdırır. Hilm insan amilini qoruyur. Ədalət bu iki sütun üzərində dayanır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın varlıq suallarına cavab axtarışıdır. Hilm bu axtarışda səbirli qalma bacarığıdır. İnsan anlam axtardıqca sınaqlarla üzləşir. Elm yolu göstərir, hilm isə yolda qalmağı təmin edir. İmam Əli (ə) varoluşun tələskənliklə deyil, dərk və səbir ilə mənalandığını bildirir. Elm varlığa işıq salır. Hilm bu işıqda addımlamağı öyrədir.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) baxışında elm zahiri qaydaların fövqündə olan hikmətdir. Bu hikmət səbir tələb edir. Musa (ə) hekayəsində elm hilm ilə tamamlanır. İmam Əli (ə) bu kəlamla həmin həqiqətə işarə edir. Elm hadisələrin arxasındakı hikməti göstərir. Hilm bu hikmət üzərində səbirli qalmağı öyrədir. Xızır elmi səbirsizliyə dözməz.

Düşündürücü Suallar

- Elmim davranışlarıma necə təsir edir?
- Səbirli olarkən anlayışlıyam, yoxsa sadəcə susuram?
- Elmim hilmimi artırırmı?

Özünə Hesabat

- Qəzəbli anlarda elmim məni yönləndirirmi?
- Səbirli davranışlarım şüurludurmu?
- Elmimi artırmaq üçün nə edirəm?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Qərar verməzdən əvvəl öyrənmək
- Münaqişədə səbəbləri analiz etmək
- Emosiyaları biliklə tənzimləmək
- Səbirli davranışı şüurla seçmək

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və hilmı birlikdə inkişaf etdir
- Tələskən qərarlardan çəkin
- Öyrənməni davamlı et
- Səbirli olmağı şüurla seç

Nəticə

Bu kəlam göstərir ki, həqiqi səbir təsadüfi deyil, elmə söykənən bir fəzilətdir. Elm hilmın yolunu işıqlandırır. Hilm isə elmin davranışa çevrilmiş formasıdır. İmam Əli (ə) insanı həm düşüncədə, həm də əməldə kamilliyə çağırır. Elm və hilm birlikdə müdrik insanı formalaşdırır.

KƏLAM - 30

"HEÇ BİR XƏZİNƏ ELMDƏN DAHA FAYDALI DEYİL."

(Yəni, maddi sərvətlər tükənə bilər, lakin elm insanı daim zənginləşdirən, onu həm dünyada, həm də axirətdə ucaldan ən qiymətli nemətdir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

Bu kəlamda İmam Əli (ə) insanın həqiqi zənginliyinin mal-dövlət deyil, elm olduğunu vurğulayır. Xəzinə anlayışı adətən qızıl, pul və mülk kimi dəyərlərlə əlaqələndirilir. Halbuki elm insanın düşüncəsini, əxlaqını və həyat keyfiyyətini yüksəldən daimi sərmayədir. Elm paylaşdıqca azalmaz, əksinə artar və cəmiyyəti dirçəldər. Maddi xəzinə insanı yalnız müvəqqəti rahatladır, elm isə onu hikmət sahibi edir. Bu baxımdan elm həm fərdi, həm də ictimai inkişafın əsas dayağıdır. Kəlam insanı elmə yönəlməyə və onu həyatının mərkəzinə qoymağa çağırır. Elm insanın dəyərini müəyyən edən əsas ölçüdür. Bu səbəbdən elm axtarışı ibadət səviyyəsinə yüksəlir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam varlığın dəyər meyarını maddədən mənaya keçirir. Maddi xəzinələr keçici, elm isə qalıcıdır. Elm insanın varlığı dərk etməsinə, səbəb-nəticə əlaqələrini anlamasına kömək edir. Filosoflar üçün bilik həqiqətə aparan əsas yoldur. İmam Əli (ə) burada hikmət fəlsəfəsini ön plana çəkir. Elm ağlın kamilləşməsinə xidmət edir. Maddi sərvət insanı azdıra bilər, elm isə onu kamala aparar. Bu baxımdan elm ən ali sərvət kimi təqdim olunur. Fəlsəfədə "bilən insan" daha azad sayılır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin nurudur. Bu kəlamda elm yalnız məlumat deyil, mərifət kimi anlaşılır. Mərifət insanı Allaha yaxınlaşdıran daxili

bilikdir. Maddi xəzinə nəfsi doyurur, irfani elm isə ruhu saflaşdırır. Ariflər üçün elm mənəvi yüksəliş vasitəsidir. İmam Əli (ə) elmi mənəvi sərvət kimi təqdim edir. Bu elm insanı təkəbbürdən qoruyur. İrfanda elm, hal və əməl birliyi tələb edir. Belə elm insanı kamil bəndə edir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın özünə inamını artırır. Bilikli insan problemlər qarşısında daha soyuqqanlı olur. Maddi sərvət itirildikdə insan sarsıla bilər, elm isə onun daxili gücünü qoruyur. Elm düşünmə qabiliyyətini inkişaf etdirir. Psixoloji sabitlik üçün anlama və dərk etmə vacibdir. Bu kəlam insanı zehni inkişafın əhəmiyyətinə yönəldir. Elm qorxu və cəhaləti azaldır. Bilikli insan özünü daha dəyərli hiss edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam qısa, lakin dərin məna daşıyır. "Xəzinə" və "elm" qarşılaşdırması güclü bədii təsir yaradır. Metaforik dil kəlamı yadda qalan edir. Ədəbiyyatda xəzinə adətən gizli və qiymətli olur. İmam Əli (ə) elmi bu simvol vasitəsilə ucaldır. Kəlam aforizm xarakteri daşıyır. Az sözlə çox məna ifadə olunur. Bu, klassik hikmət ədəbiyyatının əsas xüsusiyyətidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm cəmiyyətin inkişaf mühərrikidir. Elmsiz cəmiyyət geridə qalır. Maddi sərvət müəyyən təbəqənin əlində cəmlənə bilər, elm isə yayıldıqca cəmiyyəti gücləndirir. İmam Əli (ə) elmi ictimai dəyər kimi təqdim edir. Elm sosial ədalətin bərqərar olmasına kömək edir. Maarifli cəmiyyət daha sağlam olur. Bu kəlam cəmiyyətləri elmə yatırım etməyə çağırır. Elm sosial yüksəlişin açarıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan İmam Əli (ə) elmi hər zaman ön planda tutmuşdur. Onun dövründə elm məclisləri mühüm yer tuturdu. Tarix göstərir ki, elmə dəyər verən ümmətlər yüksəlmişdir. Maddi sərvətə güvənənlər isə süqut etmişdir. Bu kəlam İslam sivilizasiyasının elmi təməllərini əks etdirir. Tarix boyu alimlər cəmiyyətin yol göstərəni olmuşdur. İmam Əlinin (ə) özü elmin simvolu idi. Kəlam tarixi təcrübənin xülasəsidir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanın davranışını gözəlləşdirir. Bilikli insan məsuliyyətini dərk edir. Maddi sərvət əxlaqı zəiflədə bilər, elm isə onu möhkəmləndirər. İmam Əli (ə) elmi əxlaqi tərbiyənin əsası kimi təqdim edir. Elm insana doğru ilə yanlışı ayırmağı öyrədir. Əxlaq elm olmadan kor olar. Bu kəlam əxlaqla elmin ayrılmazlığını göstərir. Elmli əxlaq cəmiyyəti islah edir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın insana verdiyi böyük nemətdir. Quranda elm sahibləri uca tutulur. Bu kəlam ilahi baxışla uyğunluq təşkil edir. Maddi sərvət imtahan vasitəsidir, elm isə hidayət yoludur. İmam Əli (ə) elmi imanla

əlaqələndirir. Elm insanı Allaha yaxınlaşdırır. Teologiyada elm ibadətin əsas dayaqlarındandır. Bu kəlam ilahi hikmətin ifadəsidir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm insanın daxili gözəlliyini artırır. Bilikli insanın düşüncəsi və sözü ahənglidir. Maddi sərvət zahiri bəzəkdir, elm isə batini zinət. İmam Əli (ə) elmi gözəllik mənbəyi kimi təqdim edir. Estetik harmoniya düşüncədən başlayır. Elm insanın dünyaya baxışını zərifləşdirir. Bu kəlam daxili gözəlliyin üstünlüyünü vurğulayır. Elm ruhun estetik qidasıdır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmli rəhbərlik ədalətli idarəçilik yaradır. Cəhalət zalım sistemlərə yol açır. İmam Əli (ə) özü elmə əsaslanan siyasətin nümunəsi idi. Maddi güc müvəqqətidir, elm isə davamlı hakimiyyət yaradar. Bu kəlam dövlət idarəçiliyində elmin rolunu göstərir. Elmli siyasət xalqa xidmət edir. Politologiyada bilik güc deməkdir. Bu güc zorakılıq deyil, hikmət üzərində qurulur.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətli qərarların əsasını təşkil edir. Qanunları anlamaq və tətbiq etmək elm tələb edir. Maddi maraqlar hüququ korlaya bilər, elm isə onu saf saxlayar. İmam Əli (ə) ədalətli hökmün elmə söykəndiyini vurğulayır. Hüquqşünaslıq biliksiz mümkün deyil. Bu kəlam hüquqi şüurun inkişafını təşviq edir. Elm hüququn qoruyucusudur. Ədalət elm olmadan zəif qalır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın varlıq suallarına cavab axtarışıdır. İnsan niyə yaşadığını elm vasitəsilə dərk edir. Maddi sərvət varoluş boşluğunu doldura bilməz. İmam Əli (ə) elmi həyatın mənası ilə əlaqələndirir. Elm insanın özünü tanımasına kömək edir. Bu kəlam varlığın məqsədini düşünməyə çağırır. Elm insanı mənasızlıqdan xilas edir. Var olmaq bilməkdən başlayır.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) baxışında elm zahiri və batini olaraq ikiqatdır. Bu kəlam batini elmin dəyərini xatırladır. Xızırın elmi maddi ölçülərlə dəyərləndirilmir. İmam Əli (ə) də elmi xəzinədən üstün tutur. Bu elm seçilmiş qullara verilən hikmətdir. Xızır baxışında elm yol göstərən nurdur. Maddi sərvət yol azdıra bilər, elm isə hidayət edər. Bu aspektdə elm ilahi sirr daşıyır.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim həyatımda hansı yeri tutur?
- Maddi sərvət üçün elmimi qurban verirəmmi?
- Elm məni daha əxlaqlı edirmi?
- Öyrəndiklərimi paylaşıramm?
- Elmim məni Allaha yaxınlaşdırırmı?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Elmimi artırmaq üçün nə etdim?
- Biliyim davranışlarıma təsir göstərdimi?
- Elmimi başqalarının xeyrinə istifadə etdimmi?
- Cəhalətdən uzaq durmaq üçün hansı addımı atdım?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün mütaliə vaxtı ayırmaq.
- Elmi mövzularda müzakirələr aparmaq.
- Öyrəndiklərini başqasına öyrətmək.
- Elmi əxlaqi davranışla birləşdirmək.
- Elm sahiblərinə hörmət göstərmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm öyrənməyi ömür boyu davam etdirmək.
- Maddi qazancı elmin önünə keçirməmək.
- Elm ilə təkəbbürlənməmək.
- Bilikləri faydaya çevirmək.
- Gəncləri elmə təşviq etmək.

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı bizə göstərir ki, həqiqi xəzinə nə qızıldır, nə də mülk. Ən böyük sərvət insanın ağlında və qəlbində daşıdığı elmdir. Elm insanı ucaldar, cəmiyyəti dirçəldər və onu Allah yolunda möhkəmləndirər. Bu kəlam həyat boyu yol göstərəcək hikmətli bir çağırışdır.

KƏLAM - 31

"ELM ELƏ BİR ŞƏRƏFDİR Kİ, ONU SEVMƏYƏN KƏS BELƏ ONA SAHİB OLDUĞUNU İDDİA EDİR VƏ ÖZÜNƏ ELM NİSBƏT EDİLƏNDƏ SEVİNİR; CƏHALƏT İSƏ ELƏ BİR QINANMADIR Kİ, CAHİL VƏ ELMDƏN MƏHRUM OLAN KƏS BELƏ ONDAN UZAQ DURMAĞA ÇALIŞIR."

(Yəni, elm öz-özlüyündə dəyər və şərəfdir, cəhalət isə insanın belə yaxın durmaq istəmədiyi bir ayıb və nöqsandır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

Bu kəlam elm və cəhalətin insan fitrətində necə qəbul edildiyini çox dərin şəkildə izah edir. İnsan elmə sahib olmasa belə, onun adına bağlanmaq istəyir. Bu, elmin daxili olaraq şərəf kimi qəbul edilməsindən irəli gəlir. Eyni zamanda cəhalət o qədər mənfi haldır ki, cahil insan belə ona aid edilməkdən çəkinir. Kəlam göstərir ki, elm tərifə ehtiyac duymayan bir üstünlükdür. Cəhalət isə gizlədilməyə çalışılan bir qüsurdur. İnsan fitrəti elmi sevir, cəhalətdən isə utanır. Bu həqiqət bütün dövrlərdə dəyişməz qalır. İmam Əli (ə) bu kəlamla elmin təbii üstünlüyünü isbat edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam dəyərin obyektivliyini ortaya qoyur. Elm

insanın ona münasibətindən asılı olmayaraq dəyərlidir. Hətta onu sevməyən belə, elmə sahib görünmək istəyir. Bu, dəyərin subyektiv deyil, mahiyyətə bağlı olduğunu göstərir. Cəhalət isə ontoloji baxımdan yoxluq və naqislikdir. İnsan yoxluğu özünə isnad etmək istəmir. Filosoflar üçün elm varlığı anlama vasitəsidir. Bu kəlam varlıq–yoxluq qarşıdurmasını çox aydın şəkildə ifadə edir. Elm varlıqdır, cəhalət isə yoxluq.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin nurudur. Nur olan şey gizlədilə bilməz və hamı ona can atar. Elm zahiri olmasa belə, batində arzulanan bir haldır. Ariflərə görə insan elmə olan meylini itirməz. Cəhalət isə qəlbin qaranlığıdır və insan qaranlığı özünə yaraşdırmaz. Bu kəlam insanın daxili həqiqətini ifşa edir. Elm insanı Allaha yaxınlaşdıran vasitədir. Cəhalət isə ruhu pərdələyən maneədir. İrfan baxımından bu kəlam fitrətin səsini əks etdirir.

3.Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan insan qəbul olunmaq istəyir. Elm cəmiyyətdə hörmət qazandırdığı üçün insanlar ona sahib kimi görünməkdən zövq alırlar. Bu, elmin psixoloji cəlbediciliyini göstərir. Cəhalət isə aşağılanma qorxusu yaradır. İnsan özünü cahil kimi tanıtmaq istəmir. Bu kəlam insanın özünüdəyər hissini izah edir. Elm özgüvəni artırır. Cəhalət isə utanc hissi doğurur. Psixoloji olaraq elm müsbət, cəhalət mənfi kimlik yaradır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam çox güclü müqayisə üzərində qurulub. Elm və cəhalət qarşı-qarşıya qoyularaq təsir gücü artırılır. Təkrarlanan vurğular məna dərinliyini gücləndirir. “Hətta…” ifadələri bədii təsiri artırır. Kəlam aforistik üslubda yazılıb. Az sözlə geniş məna verilir. Ritmik və axıcı cümlə quruluşu yadda qalan edir. Bu üslub hikmət ədəbiyyatının klassik nümunəsidir. Ədəbi baxımdan son dərəcə zəngindir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm cəmiyyətdə status göstəricisidir. İnsanlar elmli görünmək istəyirlər, çünki cəmiyyət elmi dəyərləndirir. Cəhalət isə sosial damğaya çevrilib. Bu kəlam ictimai şüurun güzgüsüdür. Cəmiyyət elmi ucaltdıqca, insanlar ona yönəlir. Cəhalət isə sosial təcridə səbəb olur. Bu səbəbdən cahil belə cahillikdən uzaq görünməyə çalışır. Kəlam cəmiyyətin dəyər meyarlarını açıq şəkildə göstərir. Elm sosial nüfuz yaradır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elm sahibləri hörmət görmüşdür. Alimlər cəmiyyətin önündə yer almışdır. İmam Əlinin (ə) yaşadığı dövrdə də elm ən böyük üstünlük sayılırdı. Bu kəlam tarixi reallığın xülasəsidir. Cəhalət isə həmişə geriliklə əlaqələndirilmişdir. Tarix göstərir ki, cahillik fəlakətlərə səbəb olmuşdur. İnsanlar tarix boyu elmli görünməyə çalışmışdır. Bu kəlam tarixdən süzülən hikməti əks etdirir. Elm tarixdə iz buraxan qüvvədir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanı tərbiyə edir. Elmli olmaq yaxşılıqla əlaqələndirilir. Buna görə insanlar elmə sahib olmağı şərəf sayırlar. Cəhalət isə əxlaqi nöqsan kimi qəbul edilir. İnsan cahilliklə ittiham olunmaq istəmir. Bu kəlam əxlaqın elm üzərində qurulduğunu göstərir. Elm davranışlara istiqamət verir. Cəhalət yanlış hərəkətlərin mənbəyidir. Əxlaqi baxımdan elm fəzilət, cəhalət isə qüsurdur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm ilahi bir nemətdir. Allah Quranda elm sahiblərini uca tutur. Bu kəlam ilahi dəyərlərlə tam uyğundur. Elm Allaha yaxınlıq vasitəsidir. Cəhalət isə hidayətdən uzaqlıqdır. İnsan fitrəti ilahi nura can atır. Buna görə elm sevilir. Cəhalət isə qınanır. Bu kəlam ilahi baxımdan elmin üstünlüyünü təsdiqləyir. Elm imanla ayrılmazdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm insanın daxili gözəlliyini artırır. Elmli insanın sözü və davranışı ahənglidir. İnsanlar bu gözəlliyə cəlb olunur. Cəhalət isə kobudluq və uyğunsuzluq yaradır. Bu səbəbdən ondan qaçılır. Kəlam gözəllik–çirkinlik qarşıdurmasını əks etdirir. Elm batini gözəllikdir. Cəhalət isə ruhun eybidir. Estetik baxımdan elm cazibə, cəhalət itələyicidir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm hakimiyyət və idarəçilikdə legitimlik yaradır. Rəhbərlər elmli görünməyə çalışırlar. Bu da elmin siyasi dəyərini göstərir. Cəhalət isə idarəetmədə zəiflik sayılır. Heç bir hakim cahil kimi tanınmaq istəmir. Bu kəlam siyasi mədəniyyətin təməlini açıqlayır. Elm güc mənbəyidir. Cəhalət isə zəiflikdir. Politoloji baxımdan elm nüfuz yaradır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətin əsas şərtidir. Qanunu bilməyən insan doğru hökm verə bilməz. Buna görə hüquq sahəsində elm böyük dəyərdir. Cəhalət isə haqsızlığa yol açır. Heç kim cahil hakim istəmir. Bu kəlam hüquqi məsuliyyətin elmlə bağlı olduğunu göstərir. Elm hüququ qoruyur. Cəhalət hüququ zədələyir. Hüquqi baxımdan elm etibardır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insan mənalı var olmaq istəyir. Elm insana mənalı həyat hissi verir. Buna görə insan elmli görünməyə çalışır. Cəhalət isə varoluş boşluğu yaradır. İnsan bu boşluqdan qaçır. Kəlam insanın özünü necə görmək istədiyini açıqlayır. Elm varlığın dəyərini artırır. Cəhalət varlığı dəyərsizləşdirir. Bu aspektdə elm mənanın mənbəyidir.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) baxışında elm ilahi sirrdir. Bu elm zahirdən çox batinə aiddir. İnsanlar bu elmə sahib olmasalar belə, ona aid edilmək istəyirlər. Çünki bu elm şərəfdir. Cəhalət isə ilahi nurdan uzaqlıqdır. Heç kim bu uzaqlığı qəbul etmək istəmir. Bu kəlam Xızır hikmətinə uyğun olaraq elmin ilahi cazibəsini

göstərir. Elm Allahdan gələn nurdur. Cəhalət isə nurdan məhrumluqdur.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim üçün həqiqətən dəyərdirmi?
- Elm öyrənmədən elmli görünməyə çalışırammı?
- Cəhalətdən uzaq durmaq üçün nə edirəm?
- Elmim davranışlarıma təsir edirmi?
- Öyrəndiklərim məni dəyişdirirmi?

Özünə Hesabat

- Bu gün elmim artdımı?
- Bilik əldə etmək üçün vaxt ayırdımmı?
- Cəhalətdən uzaq durmağa çalışdımmı?
- Elmimi başqasına faydalı etdimmi?
- Öyrəndiklərimlə özümü tərbiyə etdimmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu vərdişi formalaşdırmaq.
- Bilmədiyini etiraf etməyi öyrənmək.
- Elmli insanlarla ünsiyyətdə olmaq.
- Öyrəndiyini əmələ çevirmək.
- Cəhalət yaradan mühitdən uzaq durmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm öyrənməyi məqsəd seçmək.
- Elm ilə lovğalanmamaq.
- Bilmədiyini soruşmaqdan çəkinməmək.
- Elm öyrənərkən ixlaslı olmaq.
- Elm əxlaqını qorumaq.

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı açıq şəkildə göstərir ki, elm insan fitrətində şərəf, cəhalət isə qüsur kimi qəbul olunur. Hətta elmə sahib olmayan belə onun adına can atır, cahil isə cahilliyindən qaçır. Bu həqiqət elmin dəyişməz üstünlüyünü və cəhalətin hər dövrdə qınandığını sübut edir. Kəlam insanı elmə yönəlməyə və cəhalətdən qurtulmağa çağıran güclü bir hikmətdir.

KƏLAM - 32

“HƏR KƏSƏ ELM ONUN ÖZ PALTARINI GEYİNDİRİRSƏ, İNSANLARIN GÖZÜNDƏN AYIBLARI GİZLİ QALIR.”

(Yəni, elm insanı örtən bir paltar kimidir; insanın çatışmazlıqları elm vasitəsilə gizlənir və hörmət qazanır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 292)

Bu kəlam elm və onun insan həyatındakı rolu barədə çox dərin anlayış verir. Elm, insanın çatışmazlıqlarını örtən bir vasitə kimi təsvir olunur. İnsanın xarici görünüşü və ya sosial davranışı onun daxili keyfiyyətlərini tam

əks etdirməyə bilər, amma elm vasitəsilə insan həm özünü inkişaf etdirir, həm də başqalarının gözündə hörmət qazanır. Kəlam göstərir ki, elm həm şəxsi inkişaf, həm də ictimai nüfuz üçün vacibdir. Bu, insanın özünü təkmilləşdirməsinin əhəmiyyətini vurğulayır. Elm insanı həm batində, həm zahirdə ucaldır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam elm və şəxsiyyətin qarşılıqlı əlaqəsini izah edir. Elm insanın daxili və xarici dünyasını ahəngləşdirir. Onun köməyi ilə şəxsi çatışmazlıqlar fərqli bir kontekstdə qiymətləndirilir. Elm, varlığın dəyərini artıran bir vasitədir. Bu baxımdan, insanın mənəvi və əqli inkişafı öz-özlüyündə bir şərəf qaynağıdır. Cəmiyyət də bu inkişafı görərək fərdi qəbul edir. Elm, əqli və əxlaqi inkişafın həm subyektiv, həm də obyektiv göstəricisidir. İnsan elm vasitəsilə həyatını daha mənalı və balanslı qurur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, elm insan ruhunu örtən nur kimidir. Hər bir insanın çatışmazlıqları olsa da, elm ona daxili işıq verir. Bu nur insanı pərdələrdən azad edir və Allahın yaratdığı hikmətə yaxınlaşdırır. Elm insana həm özünü, həm də başqalarını dərk etmə gücü verir. Kəlam göstərir ki, elmsiz həyatda insan ruhu açılmamış qalar. İrfani baxımdan elm, insanın özünü tanıması və daxili sükunət əldə etməsi üçün vacibdir. Bu, qəlbin saflaşması və hikmət yoluna yönəlmənin təməlidir.

3.Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın özünü qiymətləndirməsini artırır. İnsan çatışmazlıqlarını örtmək üçün elmə üz tutur və bununla özünə inam qazanır. Elm, eyni zamanda başqalarının gözündə hörmət yaratmaq üçün psixoloji dəstək olur. Cəmiyyət elmli insanı daha çox qiymətləndirir, bu da insanın özünəinamını gücləndirir. Cəhalət isə utanc və qorxu hissi yaradır. Elm bu boşluğu doldurur, psixoloji sabitlik və özünüdəyər hissi təmin edir. İnsan elm vasitəsilə həm daxildə, həm də xarici mühitdə balans yaradır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam metafora və təsvir vasitəsilə güclü təsir göstərir. Elm bir paltar kimi təsvir olunur, bu obraz oxucuda dərhal mənanı canlandırır. Metaforik ifadə sadə, lakin dərin mənalıdır. Cümlələrin ritmik quruluşu kəlamın yadda qalan olmasını təmin edir. Az sözlə böyük mənanı ifadə etməsi hikmət ədəbiyyatına xas xüsusiyyətdir. Bu üslub elmin gücünü və insan həyatındakı önəmini estetik və təsirli şəkildə göstərir. Oxucu kəlamı oxuyarkən həm mənanı, həm də obrazı eyni vaxtda dərk edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, elm cəmiyyətdə status simvoludur. Elm sahibi olan insan hörmət və nüfuz qazanır. Kəlam göstərir ki, insanların gözündə elm çatışmazlıqları gizlədir və sosial mövqeyi gücləndirir. Cəmiyyət elmli insanı

qiymətləndirir, bu da sosial motivasiyadır. İnsan elm vasitəsilə həm özünü, həm də sosial çevrəsini formalaşdırır. Bu baxımdan, elm təkcə fərdi deyil, həm də ictimai inkişaf üçün önəmlidir. Elm insanları birləşdirən və sosial harmoniyanı təmin edən vasitədir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan elm hər zaman cəmiyyətlərdə yüksək dəyər qazanmışdır. Elm sahibi olanlar tarix boyu hörmət görmüş və nüfuz əldə etmişlər. Kəlam bu həqiqəti göstərir ki, elm sosial və şəxsi yüksəliş üçün əsasdır. Cəhalət isə geriliyə və sosial aşağılığa səbəb olmuşdur. Tarix elm vasitəsilə fərdi və kollektiv inkişafı təsdiqləyir. İnsanlar elm sayəsində özünü və ailəsini qorumuş, cəmiyyətin irəliləməsinə töhfə vermişlər. Kəlam tarixi müşahidələrin hikmətli nəticəsini ifadə edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanın davranışlarını istiqamətləndirir. Elmli insan daha fəzilətli və hörmətli olur. Kəlam göstərir ki, elm çatışmazlıqları gizlədərək, insanın davranış və sözlərini nizamlayır. Cəhalət isə əxlaqi zəiflik və səhvlərə yol açır. İnsan elm vasitəsilə həm özünü, həm də başqalarını düzgün istiqamətləndirir. Elm əxlaqi dəyərlərin inkişafına səbəb olur. Bu, insanın həm fərdi, həm də ictimai həyatda düzgünlük prinsiplərini qorumasına xidmət edir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, elm ilahi nemət və hikmət sayılır. Elm insanı Allaha yaxınlaşdıran bir vasitədir. Kəlam göstərir ki, elmin verdiyi örtük insanı qoruyur və şərəfləndirir. Cəhalət isə ruhu Allah yolundan uzaqlaşdırır. İnsan elm vasitəsilə həm özünü, həm də Allaha olan bağlılığını gücləndirir. Bu baxımdan kəlam, elmi ilahi perspektivdə qiymətləndirir və insanın fitrətindəki dəyərləri ortaya qoyur. Elm ilahi nurlu bir örtükdür.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, elm insanın daxili və xarici gözəlliyini artırır. Elmli insanın davranışları və sözləri ahəngdardır. Kəlam göstərir ki, elm çatışmazlıqları örtür və insanı daha cəlbedici edir. Cəhalət isə gözəlliyi pozur və xoşagəlməz təsir yaradır. Bu baxımdan elm batini və zahiri estetik harmoniya yaradır. İnsan elm vasitəsilə həm içində, həm də xaricində ahəng əldə edir. Estetik baxımdan elm cazibədir, cəhalət isə pərdələyicidir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm güc və nüfuz mənbəyidir. Elm sahibi olan şəxs həm liderlik, həm də idarəçilikdə üstünlük qazanır. Cəmiyyət elmli insanı daha çox etibarlı və nüfuzlu hesab edir. Kəlam göstərir ki, elm sosial və siyasi mövqeyi gücləndirir. Cəhalət isə zəiflik və etibarsızlıq yaradır. Elm siyasətdə də hörmət və nüfuz təmin edir. Bu baxımdan elm həm fərdi, həm də ictimai liderlik üçün önəmlidir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətin təminatıdır. Elm sahibi insan qanunları və hüquqları daha düzgün başa düşür və tətbiq edir. Kəlam göstərir ki, elm insanı məsuliyyətli və ədalətli edir. Cəhalət isə qanunsuzluğa və haqsızlığa yol açır. Elm hüquqi sistemdə həm fərdi, həm də kollektiv qoruma yaradır. İnsan elm vasitəsilə özünü və başqalarını qanuni şəkildə idarə edə bilir. Hüquqi baxımdan elm ədalətin əsas təməlidir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın mənalı həyat yaşamasına kömək edir. Elm sahibi insan özünü daha dəyərli və məqsədli hiss edir. Kəlam göstərir ki, elm çatışmazlıqları örtür və insanı mənalı həyat yoluna yönəldir. Cəhalət isə boşluq və itirilmişlik yaradır. Elm insanın varlığını zənginləşdirir, cəhalət isə mənasızlaşdırır. Eksistensial baxımdan elm həyatın dəyərini və məqsədini təmin edir.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) baxışında elm ilahi bir örtük və qoruma vasitəsidir. İnsan elm sahibi olmasa belə, elmə yaxın olmaq istəyir. Elm onun üçün şərəf və qorunmadır. Cəhalət isə ilahi nurdan uzaqlıqdır və ondan qaçılır. Kəlam Xızır hikmətinə uyğun olaraq elmin həm batini, həm də zahiri faydalarını göstərir. Elm insana ilahi nur kimi düşür və insanı həm qoruyur, həm ucaldır. Cəhalət isə insanı zəif və qorunmasız edir.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim çatışmazlıqlarımı örtürmü?
- İnsanlar mənim elmimə görə mənə hörmət göstərirmi?
- Cəhalətdən uzaq durmaq üçün nə edirəm?
- Elm mənə daxili və xarici harmoniya verirmi?
- Elmim həyatımı və davranışlarımı dəyişdirirmi?

Özünə Hesabat

- Gündəlik olaraq elm öyrənirəmmi?
- Elmimlə başqalarına fayda verirəmmi?
- Cəhalətdən qaçmaq üçün diqqət göstərirəmmi?
- Elmimi əxlaqi və hüquqi baxımdan tətbiq edirəmmi?
- Öyrəndiyim bilikləri həyatımda tətbiq edirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu və təhlil vərdişi yaratmaq.
- Elm sahəsində suallar vermək və araşdırmaq.
- Elmli insanlarla ünsiyyət qurmaq.
- Öyrəndiklərini əməldə göstərmək.
- Cəhalət yaradan mühitdən uzaq durmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm öyrənməkdə davamlı olmaq.
- Elmli görünmək üçün deyil, həqiqi fayda üçün öyrənmək.
- Öyrənərkən tərbiyəni və əxlaqı qorumaq.
- Bilgisizlikdən utanmaq yerinə öyrənmək.
- Elm vasitəsilə həm daxili, həm xarici inkişafı təmin etmək.

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı göstərir ki, elm insanın həm daxili, həm də xarici çatışmazlıqlarını örtür və şərəf qazandırır. Cəhalət isə gizlənmək istədiyimiz bir ayıbdır. Elm həm fərdi, həm sosial, həm əxlaqi, həm də eksistensial dəyərləri təmin edir. Kəlam insanı elmə yönəltmək və cəhalətdən uzaq durmağa çağırır. Elm insanın bütün həyatını nurlandıran bir örtükdür.

KƏLAM - 33

"ELM KİMİ HEÇ BİR ŞƏRƏF YOXDUR."

(Yəni, insanı ən uca məqama qaldıran, ona həqiqi dəyər və hörmət qazandıran ən böyük sərvət elmdir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

Bu kəlamda İmam Əli (ə) insanın dəyərini müəyyən edən əsas meyarın mal, soy, vəzifə və ya zahiri güc deyil, **elm** olduğunu vurğulayır. Elm insanın düşüncəsini genişləndirir, davranışını düzəldir və onu kamilliyə aparır. Cəmiyyətlər də elmlə yüksəlir, cəhalətlə isə süquta uğrayır. Elm yalnız məlumat yığmaq deyil, həqiqəti tanımaq və onu həyatına tətbiq etməkdir. İnsanı ucaldan məhz bu şüurlu bilikdir. Elm sahibinə hörmət qazandırır və onu başqaları üçün nümunəyə çevirir. Bu kəlam, insanın özünü inkişaf etdirməsinin əsas yolunun elm olduğunu açıq şəkildə bildirir. Elm həm fərdi, həm də ictimai səviyyədə şərəfin mənbəyidir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan elm insanın varlığı anlama vasitəsidir. İnsan suallar verərək, düşünərək və araşdıraraq həqiqətə yaxınlaşır. Şərəf isə yalnız zahiri üstünlük deyil, daxili kamillikdir. Elm insanı düşünən varlığa çevirir və onu heyvani instinktlərdən ayırır. Fəlsəfə elmi hikmətlə birləşdirərək insanı öz mahiyyətini dərk etməyə yönəldir. Bilik insanı azad edir, çünki o, nadanlığın zəncirlərindən qurtulur. Elm olmayan yerdə kor-koranə itaət və xurafat hökm sürür. Şərəf isə məhz həqiqəti dərk edən ağılla qazanılır.

2. İrfani Aspekt

İrfan elmə yalnız ağıl məhsulu kimi deyil, qəlbin nuru kimi baxır. Haqqı tanımaq, Allahı dərk etmək ən yüksək elm formasıdır. İrfani elm insanın daxilini saflaşdırır və onu mənəvi yüksəlişə aparır. Bu baxımdan şərəf zahiri mövqe deyil, qəlbin paklığıdır. Allahı tanıyan insan dünyanın aldadıcı cazibəsinə aldanmaz. Elm qəlbdə hikmətə çevrildikdə insan kamil olur. İrfan elm vasitəsilə insanı mənəvi zirvəyə qaldırır. Ən böyük şərəf isə Allahın razılığıdır.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın özünə inamını artırır və ona psixoloji sabitlik verir. Bilikli insan qərarlarını düşünərək verir və emosiyalarına məğlub olmur. Elm insanı qorxu və şübhədən xilas edir. Cəhalət isə insanı asanlıqla aldadılan və yönləndirilən hala salır. Psixoloji baxımdan elm insanın şəxsiyyətini möhkəmləndirir. Özünü tanıyan insan başqalarını da daha yaxşı anlayır. Elm insanın daxili gücünü artırır. Bu güc isə ona həqiqi şərəf qazandırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbiyyatda elm həmişə nur, işıq və yolgöstərən kimi təsvir olunub. Şairlər elmi qaranlığı dağıdan bir məşəl kimi təqdim ediblər. İmam Əlinin (ə) kəlamı da bədii baxımdan güclü bir mesaj daşıyır. Qısa, lakin dərin mənalıdır. Burada "elm" və "şərəf" sözləri qarşılaşdırılaraq güclü məna yaradılır. Ədəbiyyat elmi insanın mənəvi bəzəyi kimi təqdim edir. Sözün sadəliyi onun təsirini daha da artırır. Bu kəlam oxucunu düşünməyə vadar edir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətlərin inkişafı birbaşa elmin səviyyəsi ilə bağlıdır. Elmli cəmiyyətlər ədalətli, güclü və sabit olur. Cəhalət isə sosial problemləri artırır. Elm insanlara hüquqlarını tanıdır və məsuliyyətlərini öyrədir. Sosial şərəf və hörmət də biliyə əsaslanır. Bilikli insanlar cəmiyyətdə söz sahibi olur. Elm həm fərdləri, həm də toplumları ucaldır. Bu kəlam sosial yüksəlişin əsasını göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elmi üstün tutan xalqlar inkişaf edib. İslam sivilizasiyası elmə verdiyi dəyər sayəsində yüksəlib. İmam Əlinin (ə) dövründə elm həm dini, həm də ictimai həyatın əsas dayağı idi. Alimlərə böyük hörmət göstərilirdi. Tarix sübut edir ki, cəhalət süquta aparır. Elm isə xalqlara iz qoyur. Bu kəlam tarixi reallıqlarla tam uyğunluq təşkil edir. Elm hər dövrdə şərəfin əsas mənbəyi olub.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanın əxlaqını formalaşdırır. Doğru ilə yanlışı ayırmağı öyrədir. Bilikli insan məsuliyyətli və ədalətli olur. Cəhalət isə insanı yanlış davranışlara sürükləyir. Əxlaqi dəyərlər elmlə möhkəmlənir. Elm insanı təkəbbürdən uzaqlaşdırır. Şərəf isə gözəl əxlaqla tamamlanır. Ən yüksək əxlaq da elm üzərində qurulur.

8. Teoloji Aspekt

İslamda elm ibadət sayılır. Quranda **"...Bilənlərlə bilməyənlər bir olarmı?..."** (Zumər surəsi, ayə 9) deyə soruşulur. Allah elmi sevənləri ucaldır. Peyğəmbərlər də elmin yayılmasına önəm veriblər. İmam Əlinin (ə) bu kəlamı ilahi baxımdan böyük məna daşıyır. Elm insanı Allaha yaxınlaşdırır. Dini şərəf məhz biliklə qazanılır. Cəhalət isə imanı zəiflədir.

9. Estetik Aspekt

Elm insanın daxili gözəlliyini artırır. Zəngin düşüncə tərzi insanın davranışında da əks olunur. Gözəl düşüncə, gözəl əxlaq yaradır. Estetik baxımdan elm insanın ruhunu cilalayır. Bilikli insanın sözləri və davranışları daha zərif olur. Elm insanın daxili dünyasına harmoniya gətirir. Bu harmoniya isə şərəfli bir şəxsiyyət yaradır.

10. Politoloji Aspekt

Dövlətlərin gücü elmi səviyyə ilə ölçülür. Elmli idarəetmə ədalət yaradır. Cəhalət isə zülmə yol açır. Siyasətdə düzgün qərarlar biliklə verilir. Elm dövlət rəhbərlərinə məsuliyyət hissi qazandırır. Xalqlar elmi rəhbərlərlə inkişaf edir. Şərəfli idarəetmə elmə söykənir. Bu kəlam siyasi baxımdan da böyük mesaj verir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq bilik üzərində qurulur. İnsan hüquqlarını bilməzsə, onları qoruya bilməz. Elm hüquqi ədalətin əsasını təşkil edir. Qanunları anlayan insan haqsızlığa qarşı dura bilir. Cəhalət isə hüquqi zülmü artırır. Elm ədaləti möhkəmləndirir. Hüquqi şərəf də biliklə qazanılır.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın "Mən kiməm?" sualına cavab tapmasına kömək edir. İnsan varlığının mənasını dərk edir. Şərəf maddi deyil, mənəvi dəyərdir. Elm insana həyat məqsədi verir. Cəhalət isə insanı boşluğa sürükləyir. Bilik insanın varlıq şüurunu artırır. Bu şüur isə onu kamil insana çevirir.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) hikmətin və gizli elmin simvoludur. Onun hekayələri göstərir ki, elm yalnız zahiri məlumat deyil. Bəzən həqiqi elm səbr və təslimiyyət tələb edir. Xızırın yolu ilahi hikmət yoludur. Bu hikmət insanı mənəvi zirvəyə aparır. Şərəf də bu zirvədədir. Elm insanı ilahi sirrlərə yaxınlaşdırır.

Düşündürücü Suallar

- Mən elmə nə qədər dəyər verirəm?
- Biliklərim həyatımı necə dəyişib?
- Elm mənim əxlaqımı yaxşılaşdırıbmı?
- Cəhalətdən uzaq durmaq üçün nə edirəm?
- Elm məni Allaha yaxınlaşdırırmı?

Özünə Hesabat

- Hər gün yeni bir şey öyrənirəmmi?
- Oxuduqlarımı tətbiq edirəmmi?
- Elm məni daha səbirli edibmi?
- Biliklərimlə başqalarına fayda verirəmmi?
- Mən cəhalətlə mübarizə aparırammı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu vərdişi yaratmaq.
- Faydalı dərslərdə iştirak etmək.
- Bilik paylaşmaq.
- Sual verməkdən çəkinməmək.
- Öyrəndiklərini həyatına tətbiq etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yalnız kitab oxumaq deyil.
- Əxlaqı da inkişaf etdirmək lazımdır.
- Alimlərlə ünsiyyətdə olmaq faydalıdır.
- Təfəkkür etmək elmi dərinləşdirir.
- Elm yolunda səbirli olmaq vacibdir.

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı bizə açıq şəkildə göstərir ki, insanı ucaldan əsas amil **elmdir**. Mal, mövqe və şöhrət keçicidir, amma elm qalıcıdır. Elm insanın həm dünyasını, həm də axirətini nurlandırır. Şərəf zahirdə deyil, daxildədir. Bu daxili dəyər isə yalnız biliklə formalaşır. Elm insanı kamil insana çevirir.

KƏLAM - 34

"HƏQİQİ VƏ KAMİL ŞƏRƏF SAHİBİ OLAN ŞƏXS, ELMİ ONU ŞƏRƏFLİ EDƏN KƏSDİR."

(Yəni, insanın dəyərini və ucalığını müəyyən edən əsas amil onun biliyi və elminin verdiyi mənəvi üstünlükdür.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

Bu kəlamda İmam Əli (ə) şərəfin zahiri amillərlə deyil, insanın **elm səviyyəsi** ilə ölçüldüyünü bildirir. Həqiqi şərəf nəsil-nəcabət, var-dövlət və ya mövqe ilə deyil, biliklə qazanılır. Elm insanı düşüncəli, məsuliyyətli və hikmətli edir. Bilik insanın daxili aləmini zənginləşdirir və onu cəmiyyət üçün faydalı şəxsə çevirir. Elm insanı öz nəfsinə qalib gəlməyə yönəldir. Bu kəlam insanın özünü inkişaf etdirməsinin əsas yolunun elm olduğunu göstərir. Şərəf yalnız görünən deyil, hiss olunan bir dəyərdir. Bu dəyər isə elmlə formalaşır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan şərəf insanın varlıq şüuruna bağlıdır. Elm insanın kainatı və özünü dərk etməsinə kömək edir. Bilik insanı kor düşüncədən xilas edir. Fəlsəfə elmi hikmətlə birləşdirərək insanın düşüncə səviyyəsini yüksəldir. Şərəf yalnız sosial status deyil, intellektual kamillikdir. Elm insana doğru ilə yanlışı ayırma qabiliyyəti verir. Bilik olmayan yerdə batil fikirlər hökm sürür. Fəlsəfi baxımdan elm insanın şərəfini təsdiqləyən əsas vasitədir.

2. İrfani Aspekt

İrfanda elm qəlbin nuru sayılır. Həqiqi bilik insanı Allaha yaxınlaşdırır.

Şərəf isə bu yaxınlıqdan doğur. Elm yalnız ağıl işi deyil, ruhun saflaşmasıdır. İrfani baxışa görə, biliyin məqsədi təkcə bilmək deyil, kamilləşməkdir. Elm insanın nəfsini cilovlayır. Qəlbi nurlanan insan dünyaya aldanmaz. Şərəfli insan mənəvi yüksəliş yolunda irəliləyəndir.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın özünə inamını artırır. Bilikli insan özünü dəyərli hiss edir. Psixoloji baxımdan elm insanı qorxudan və tərəddüddən xilas edir. Cəhalət isə insanı asanlıqla yönləndirilən edir. Bilik insanın qərarvermə bacarığını gücləndirir. Elm insanın emosional balansını qoruyur. Düşünərək hərəkət edən insan daha sağlam psixologiyaya malik olur. Bu daxili sabitlik isə onun şərəfini artırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbiyyatda elm həmişə ucalıq simvolu olub. Alimlər nur, cəhalət isə qaranlıq kimi təsvir edilib. İmam Əlinin (ə) bu kəlamı bədii baxımdan dərin məna daşıyır. Qısa cümlə ilə böyük həqiqət ifadə olunur. "Şərəf" və "elm" sözlərinin əlaqəsi güclü məna yaradır. Ədəbi baxımdan kəlam sadə, lakin təsirlidir. Oxucunu düşünməyə vadar edir. Elm sözün gücünü artırır.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətlər elmin səviyyəsinə görə inkişaf edir. Elmli cəmiyyətlər daha ədalətli olur. İnsanlar biliklə hüquqlarını tanıyır. Sosial hörmət savadlı insanlara verilir. Elm insanı cəmiyyət üçün faydalı edir. Cəhalət isə sosial problemləri artırır. Bilgi paylaşımı birlik yaradır. Bu baxımdan şərəf ictimai dəyərə çevrilir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixdə elmə dəyər verən xalqlar yüksəlib. İslam mədəniyyəti elmin sayəsində inkişaf edib. Alimlər hər dövrdə hörmət sahibi olublar. Cəhalət isə imperiyaların süqutuna səbəb olub. İmam Əlinin (ə) dövründə elm ən böyük sərvət sayılırdı. Tarixi şəxsiyyətlər bilikləri ilə tanınıblar. Elm tarixi dəyişdirən qüvvədir. Şərəf də bu dəyişimin nəticəsidir.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanın əxlaqını gözəlləşdirir. Doğru davranış biliyə əsaslanır. Bilik insanı məsuliyyətli edir. Cəhalət isə səhv əməllərə yol açır. Əxlaq elm olmadan kamil olmaz. Elm insanı təkəbbürdən qoruyur. Bilik təvazökarlıq yaradır. Bu əxlaqi dəyərlər insanın şərəfini artırır.

8. Teoloji Aspekt

İslamda elm ibadət sayılır. Quranda bilik sahibləri ucaldılır. Allah elmi sevənləri şərəfləndirir. Peyğəmbərlər elm yaymağa çağırıb. İmam Əli (ə) də elmi imanla bağlayır. Elm insanı Allaha yaxınlaşdırır. Dini şərəf biliklə qazanılır. Cəhalət isə imanı zəiflədir.

9. Estetik Aspekt

Elm insanın daxili gözəlliyini artırır. Düşüncəsi zəngin olan insan

davranışda da zərif olur. Bilik ruhu cilalayır. Gözəl əxlaq estetik dəyər yaradır. Elm insanın sözlərini mənalı edir. Daxili harmoniya zahirdə də əks olunur. Şərəf bu harmoniyanın nəticəsidir. Elm ruhun bəzəyidir.

10. Politoloji Aspekt

Elmli idarəetmə ədalət yaradır. Biliksiz rəhbərlik zülmə aparır. Dövlətlər elmlə güclənir. Siyasətdə düzgün qərarlar biliyə əsaslanır. Elm məsuliyyət hissi yaradır. Xalq savadlı rəhbərlərə güvənir. Şərəfli siyasət elmin məhsuludur. Cəhalət isə fitnə yaradır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq bilik üzərində qurulur. Qanunları bilməyən haqlarını qoruya bilməz. Elm hüquqi ədaləti təmin edir. Bilikli insan haqsızlığa qarşı çıxır. Cəhalət hüquqi xaos yaradır. Elm məsuliyyət formalaşdırır. Hüquqi şərəf ədalətlə bağlıdır. Ədalət isə bilik tələb edir.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın varlıq suallarına cavab tapmasına kömək edir. “Mən kiməm?” sualına yön verir. İnsan həyatının mənasını dərk edir. Şərəf maddi deyil, mənəvidir. Elm insanı məqsədli yaşamağa yönəldir. Cəhalət isə boşluq yaradır. Bilik insanı özünə yaxınlaşdırır. Bu da onun dəyərini artırır.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) ilahi hikmətin simvoludur. Onun elmi zahiri deyil, dərin mənalıdır. Həqiqi bilik səbr və iman tələb edir. Xızırın yolu mənəvi kamillik yoludur. Elm insanı ilahi sirrlərə yaxınlaşdırır. Şərəf də bu yaxınlıqdan doğur. Hikmətli insan zahiri dəyərlərə aldanmaz. Elm onu ucaldar.

Düşündürücü Suallar

- Mən elmə necə yanaşıram?
- Bilik mənim həyatımı dəyişibmi?
- Elm məni daha məsuliyyətli edibmi?
- Cəhalətdən uzaq dururammı?
- Öyrəndiklərimi tətbiq edirəmmi?

Özünə Hesabat

- Hər gün yeni bir bilik əldə edirəmmi?
- Oxuduqlarımı həyatımda tətbiq edirəmmi?
- Elm məni təvazökar edibmi?
- Başqalarına faydalı olurammı?
- Daxili inkişafım varmı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu vərdişi yaratmaq
- Faydalı dərslərə qatılmaq
- Bilik paylaşmaq
- Sual verməkdən çəkinməmək

- Elm yolunda səbirli olmaq

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yalnız kitab oxumaq deyil
- Düşünmək və təfəkkür etmək lazımdır
- Əxlaqı inkişaf etdirmək vacibdir
- Alimlərlə ünsiyyət faydalıdır
- Davamlı öyrənmək şərəf yaradır

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, insanın həqiqi dəyəri onun biliyindədir. Mal, mövqe və şöhrət keçicidir, amma elm qalıcıdır. Elm insanı həm dünyada, həm də axirətdə ucaldır. Şərəf zahirdə deyil, daxildə formalaşır. Daxili ucalıq isə yalnız elmlə mümkündür. Həqiqi şərəf sahibi olan insan biliklə yaşayan insandır.

KƏLAM - 35

"ELM İLƏ TƏKLİYƏ ÇƏKİLƏN ŞƏXS, HEÇ BİR TƏNHALIQ SƏBƏBİLƏ ÖZÜNÜ YALNIZ HİSS ETMƏZ."

(Yəni, insan biliyə və elmə yönəldikdə, tək qalsa belə, daxili boşluq və yalnızlıq hissi yaşamaz.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

Bu kəlam insanın daxili dünyasının elm sayəsində necə zənginləşdiyini göstərir. Tək qalmaq bəzən insanı kədərli və ruhən zəif edə bilər. Lakin elmə bağlı olan insan üçün təkliyə çəkilmək bir fürsətə çevrilir. O, düşünür, oxuyur, özünü inkişaf etdirir. Elm insanın iç dünyasını doldurur və mənasız boşluqların yaranmasına imkan vermir. Belə insan yalnızlıqdan qorxmaz, əksinə, onu dərin təfəkkür üçün istifadə edər. Elm ruha yoldaş olur. İnsan öz daxili sükutunda hikmət tapır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfəyə görə yalnızlıq insanın varlıqla üz-üzə qalmasıdır. Elm bu qarşılaşmanı mənalı edir. Düşünən insan tək qalanda boşluq deyil, ideyalarla qarşılaşır. Fəlsəfi baxımdan elm insanı öz varlığı üzərində düşünməyə sövq edir. Sükut qorxulu deyil, düşündürücüdür. Elm insanın daxili dialoqunu gücləndirir. İnsan özünü tanımağa başlayır. Bu isə yalnızlıq hissini aradan qaldırır.

2. İrfani Aspekt

İrfanda tək qalmaq Allaha yaxınlaşmaq üçün fürsət sayılır. Elm bu yaxınlaşmanı dərinləşdirir. Bilikli insan tək qaldıqda qəlbini nur doldurur. O, mənəvi aləmdə səyahət edir. Elm insanın ruhunu oyadır. Tənha anlar zikr və təfəkkürlə mənalanır. Qəlb boş qalmaz. İrfani baxımdan elm insanın ən sadiq yoldaşıdır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan yalnızlıq insanı depressiyaya sala bilər. Amma elm

bu boşluğu doldurur. Oxuyan və öyrənən insan özünü faydalı hiss edir. Beyin aktiv olur. Mənasız düşüncələr azalır. Elm insana məqsəd verir. Məqsədli insan yalnızlıqdan qorxmaz. Daxili məmnunluq yaranır. Bu da psixoloji sağlamlığı qoruyur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbiyyatda tənha qəhrəmanlar çox zaman elm və düşüncə ilə təsvir olunur. Yazıçılar biliklə dolu tənhalığı ucalıq kimi göstərirlər. İmam Əlinin (ə) bu kəlamı da poetik məna daşıyır. Qısa cümlə ilə dərin hikmət ifadə olunur. "Elm" və "tənha qalmaq" anlayışları zidd deyil, tamamlayıcıdır. Bu, sözün estetik gücünü artırır. Oxucuya təsir edir.

5.Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətdə elmli insanlar tək qalsalar da, sosial baxımdan zəif sayılmırlar. Onlar bilikləri ilə cəmiyyətə töhfə verirlər. Sosial tənhalıq elm vasitəsilə məhsuldar tənhalığa çevrilir. Elm insanı ictimai baxımdan dəyərli edir. Cəmiyyət bilikli insanlara ehtiyac duyur. Belə insanlar tək qalsalar da, təsirsiz deyillər. Onların fikirləri yaşayır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixdə böyük alimlər çox vaxt təkliyə çəkiliblər. Onlar sükutda elmi əsərlər yazıblar. İbn Sina, Fərabi, Xəyyam kimi şəxsiyyətlər tənhalıqdan qorxmayıblar. Elm onların yoldaşı olub. Tarix göstərir ki, tənha anlar böyük kəşflərə səbəb olub. Yalnızlıq elmlə birləşəndə hikmət doğurur. Bu kəlam tarixi təcrübə ilə üst-üstə düşür.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaq baxımından elm insanı mənəvi baxımdan möhkəmləndirir. Tək qalanda pis vərdişlərə meyl azalır. İnsan özünü tərbiyə edir. Elm vicdanı gücləndirir. Düşüncə təmizlənir. Təkliyin gətirdiyi boşluq əxlaqi inkişafla doldurulur. İnsan özünü hesaba çəkir. Bu da daxili paklığa aparır.

8. Teoloji Aspekt

İslamda təfəkkür ibadət sayılır. Elm bu ibadəti dərinləşdirir. Tək qalan mömin Allahı daha çox xatırlayır. Qurani-Kərim düşünənləri tərifləyir. Elm insanı Rəbbinə yaxınlaşdırır. Yalnızlıq zikr və dua ilə mənalanır. Teoloji baxımdan elm insanın ruhani yoldaşıdır. Bu yolda insan tək qalmaz.

9. Estetik Aspekt

Elm insanın daxili gözəlliyini artırır. Tək qalanda bu gözəllik üzə çıxır. Düşüncə harmoniyası yaranır. Sükut estetik bir hala çevrilir. Elm ruhu cilalayır. Daxili nizam zahiri davranışda da hiss olunur. Bu, insanın varlığını gözəlləşdirir. Tənha anlar mənəvi zəriflik yaradır.

10. Politoloji Aspekt

Elmli liderlər tək qaldıqda qərarlarını daha sağlam verirlər. Sükut düşüncə üçün şərait yaradır. Siyasətdə tələsik qərarlar təhlükəlidir. Elm bu təhlükəni azaldır. Bilgi məsuliyyət hissini artırır. Tək qalmaq təhlil üçün

fürsətdir. Elm siyasəti daha ədalətli edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi sahədə elm insanı düzgün qərar verməyə yönəldir. Tək qalan hüquqşünas düşünərək qərar çıxarır. Bilik səhvlərin qarşısını alır. Hüquqi məsuliyyət təkbaşına daşımaq mümkündür, əgər elm varsa. Qanunları bilən insan tərəddüd etməz. Elm yalnızlıq hissini azaldır. Çünki insan özünə güvənir.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan varlığının mənasını axtarır. Tək qalmaq bu sualları artırır. Elm isə cavab tapmağa kömək edir. "Niyə yaşayıram?" sualına düşüncə ilə cavab verilir. Elm insanın boşluq hissini aradan qaldırır. Varoluş məqsədli olur. Mənalı həyat yalnızlıq qorxusunu azaldır.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) gizli hikmətin simvoludur. Onun yolu səbir və dərin düşüncə yoludur. Elm bu yolu işıqlandırır. Tənha anlar ilahi dərslərlə dolur. Xızırın baxışında tək qalmaq tənhalıq deyil, hikmət yoludur. Elm insanı sirrlərə yaxınlaşdırır. Bu yaxınlıq yalnızlıq hissini yox edir.

Düşündürücü Suallar

- Tək qalanda nə ilə məşğul oluram?
- Elm mənə daxili rahatlıq verirmi?
- Yalnızlıqdan qorxuram, yoxsa faydalanıram?
- Öyrənmək həyatımı dəyişibmi?
- Daxili sükutum mənalıdırmı?

Özünə Hesabat

- Gündəlik düşünməyə vaxt ayırırammı?
- Elm mənə güc verirmi?
- Tənha anlarda ruhən zəifləmirəm ki?
- Oxuma vərdişim varmı?
- Daxili inkişafımı hiss edirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Tək vaxtlarda kitab oxumaq
- Düşüncə dəftəri tutmaq
- Yeni biliklər öyrənmək
- Sükutda təfəkkür etmək
- Ruhani mövzulara yönəlmək

Əlavə Tövsiyələr

- Tək qalmaqdan qorxma
- Sükutu dəyərləndir
- Elm yolunu seç

- Daxili aləmini zənginləşdir
- Öyrənməyi davam etdir

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, yalnızlıq qorxulu deyil, əgər insan elm ilə doludursa. Elm insanın ən sədaqətli dostudur. Tək qalanda belə, bilik insanın ruhunu işıqlandırır. Boşluq yerini hikmətə verir. Həqiqi zənginlik daxildədir. Daxili zənginlik isə elm ilə formalaşır.

KƏLAM - 36

"İÇİNDƏ ELMDƏN BİR ŞEY OLMAYAN QƏLB,
ABAD EDƏNİ OLMAYAN VİRAN BİR EV KİMİDİR."

(Yəni, elm ilə nurlanmayan qəlb boş, baxımsız və dağıdılmış bir ev kimidir;
nə rahatlıq verir, nə də içində yaşamaq mümkündür.)

(Bu kəlam İmam Baqirə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

Bu kəlamda İmam Baqir (ə) insan qəlbinin dəyərini elmlə əlaqələndirir. Qəlb yalnız bioloji bir orqan deyil, mənəvi bir mərkəzdir. Elm isə bu mərkəzin abad qalmasının əsas vasitəsidir. Elm olmayan qəlb, istiqamətsiz, məqsədsiz və ruhsuz bir həyatın simvoludur. Belə qəlb nə insana daxili sakitlik verər, nə də başqalarına fayda. Elm qəlbi dirildir, düşüncəni nurlandırır, davranışları islah edir. Qəlb elmlə dolduqda insan özünü, Allahı və həyatı daha düzgün tanıyır. Elm insanı mənəvi boşluqdan qoruyur. Qəlb elm vasitəsilə hikmətlə dolur. Bu hikmət isə insanın həyatına mənalı bir istiqamət verir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan qəlb insanın idrak mərkəzidir. Elm bu mərkəzin əsas qidasıdır. Qidasız qalan orqan necə zəifləyirsə, elmsiz qalan qəlb də mənəvi baxımdan çökür. Elm insanın varlıq haqqında düzgün düşünməsini təmin edir. Elmsiz insan hadisələri səthi dərk edir. Qəlb elmlə dolduqda, insan səbəb-nəticə əlaqələrini anlayır. Fəlsəfədə bilik varlığın açarı sayılır. Bu kəlam qəlbi "ev", elmi isə onun "abadlığı" kimi təqdim edir. Abadlıq olmayan evdə həyat olmaz. Elmsiz qəlbdə də mənalı həyat mümkün deyil.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan qəlb Allahın nurunun nazil olduğu məkandır. Elm isə bu nuru qəbul edən vasitədir. Qəlb elm ilə saflaşdıqca ilahi həqiqətlərə daha açıq olur. Elmsiz qəlb qaranlıq qalır. Qaranlıq qəlb isə haqqı tanıya bilmir. İrfanda elm yalnız məlumat deyil, hikmət və mərifətdir. Qəlbin abadlığı zikr, təfəkkür və elm ilə təmin olunur. Bu kəlam irfan yolçularına xatırladır ki, qəlbin təmizliyi elmsiz mümkün deyil. Elm qəlbi Allaha yaxınlaşdırır. Qəlbi dirildən əsas nur elmdir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın daxili sabitliyini artırır. Biliksiz insan qorxu və şübhə içində yaşayır. Elm isə insana özünə inam verir. Qəlb elmlə

dolduqda stress azalır. İnsan nə baş verdiyini anlayır və nə edəcəyini bilir. Elmsiz qəlb qarışıqlıq içindədir. Psixoloji boşluq, mənəvi viranlıqla eynidir. Elm düşüncəni sistemləşdirir. Qəlbin sakitliyi biliklə möhkəmlənir. Bu kəlam göstərir ki, psixoloji sağlamlıq üçün elm vacibdir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam metaforik üslubda təqdim olunub. Qəlb "ev", elm isə "abadlıq" kimi təsvir edilir. Bu təşbeh oxucuya mövzunu asan başa düşməyə kömək edir. Viran ev insanı qorxudur, eyni şəkildə elmsiz qəlb də təhlükəlidir. Ədəbi dildə bu obraz güclü təsir yaradır. Sadə, lakin dərin məna daşıyır. Oxucunun xəyalında canlı bir səhnə canlanır. Bu da mesajın yadda qalmasını təmin edir. Ədəbi ifadə hikməti daha təsirli çatdırır. Kəlam qısa, lakin çoxmənalıdır.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyət elmsiz olduqda inkişaf etmir. Qəlblər elmlə dolmadıqda ictimai dəyərlər zəifləyir. Elmli insanlar ədalət və məsuliyyət daşıyır. Elmsiz cəmiyyət xaosa sürüklənir. Qəlblər viran qaldıqda, mənəvi böhran yaranır. Sosial münasibətlər elm sayəsində sağlam qurulur. Elm empatiyanı artırır. Cəmiyyətin ruhu fərdlərin qəlbində formalaşır. Qəlblər abad olduqda, cəmiyyət də abad olur. Bu kəlam sosial dirçəlişin yolunu göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, elmə dəyər verən ümmətlər yüksəlmişdir. İslamın qızıl dövrü elmə önəm verildiyi vaxt idi. Qəlblər elm ilə dolu idi. Sonradan elm zəiflədikcə, mənəvi süqut başladı. Tarix elmin insan qəlbini diriltdiyini sübut edir. Elm yalnız texniki inkişaf deyil, mənəvi yüksəlişdir. İmam Baqirin (ə) dövründə elm mərkəzi rol oynayırdı. Bu kəlam o dövrün ruhunu əks etdirir. Tarixdən dərs almaq elmin dəyərini anlamadan mümkün deyil.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaq elmlə formalaşır. İnsan nəyi doğru, nəyi yanlış olduğunu elm vasitəsilə anlayır. Elmsiz qəlb səhv yola düşür. Əxlaqi dəyərlər biliyə əsaslanır. Elm vicdanı gücləndirir. Qəlb elm ilə dolduqda, insan başqasına zərər verməz. Əxlaqı zəif cəmiyyətlərin kökü elmsizlikdir. Bu kəlam əxlaqın təməlində elmin dayandığını bildirir. Qəlbin abadlığı yaxşı davranışla özünü göstərir.

8. Teoloji Aspekt

Allah Quranda elmi ucaldır. "Bilməyənlə bilən eyni olarmı?" – deyə buyurur. Qəlb Allahı tanımaq üçün elmə möhtacdır. Elmsiz iman zəif olur. Teologiyada elm imanla yanaşı gedir. Qəlb elm ilə Allahın ayələrini dərk edir. Bu kəlam tövhid anlayışını möhkəmləndirir. Qəlb elm sayəsində ilahi həqiqətləri qəbul edir. Elm imanı qoruyur. Qəlbi diri saxlayan iman və elmdir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın dili sadə və gözəldir. Qəlb – ev obrazı vizual

təsir yaradır. Oxucu viran bir evi gözündə canlandırır. Bu obraz mənəvi boşluğu hiss etdirir. Gözəllik məna ilə birləşir. Elm qəlbi bəzəyən nur kimi təqdim olunur. Bu estetik təsvir oxucunu düşündürür. Gözəllik yalnız zahirdə deyil, mənada da var. Kəlam həm məzmun, həm forma baxımından təsirlidir.

10. Politoloji Aspekt

Elmli insanlar ədalətli idarəetməyə daha yaxındır. Elmsiz rəhbərlər cəmiyyəti zülmə aparır. Qəlbi elmlə dolu olan insan məsuliyyətlidir. Politologiyada bilik gücdür. Qəlbi viran olanlar hakimiyyətə təhlükədir. Elm siyasətdə etik qərarlar verməyə kömək edir. İmamların kəlamları idarəetmə üçün yol göstərir. Bu kəlam cəmiyyətin düzgün idarəsi üçün elmin vacibliyini vurğulayır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq elmsiz mümkün deyil. Qanunları bilmək ədalətin əsas şərtidir. Qəlbi elm ilə dolu olan insan haqsızlıq etməz. Elmsiz hakim səhv hökm verər. Hüquqi sistem elmi düşüncəyə əsaslanır. Qəlb elmlə dolduqda vicdan da güclənir. Hüquq yalnız qayda deyil, mənəvi məsuliyyətdir. Bu kəlam hüquqi ədalətin əsasını göstərir. Elm hüququn ruhudur.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan "niyə varam?" sualını elm ilə cavablandırır. Elmsiz həyat mənasız görünür. Qəlb elm ilə dolduqda həyat məqsəd qazanır. Eksistensial boşluq biliksizlikdən doğur. Elm insana öz yerini tanıdır. Qəlb viran olduqda insan özünü itirir. Elm varlığın dəyərini göstərir. Bu kəlam insanın mənəvi varlığını izah edir. Mənalı həyat elmlə mümkündür.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) gizli hikmətlərin müəllimidir. O, elmin zahir və batin tərəfini bilir. Qəlb elm ilə dolduqda ilahi sirlər açılır. Xızır yolu irfani elmdir. Bu yolda qəlb təmiz və bilikli olmalıdır. Elmsiz qəlb ilahi hikməti dərk edə bilməz. Xızır baxışı insanı səbrə və təfəkkürə çağırır. Qəlbin abadlığı hikmətlə tamamlanır. Elm ilahi rəhbərliyin açarıdır.

Düşündürücü Suallar

- Qəlbimi hansı biliklərlə doldururam?
- Oxuduğum biliklər məni yaxşılaşdırırmı?
- Elm həyatımda necə rol oynayır?
- Qəlbim mənə rahatlıq verirmi?
- Mənəvi boşluq hiss edirmi?
- Elm məni Allaha yaxınlaşdırırmı?
- Davranışlarım biliklərimə uyğundurmu?

Özünə Hesabat

- Bu gün hansı faydalı bilik öyrəndim?
- Qəlbimi hansı mənfi düşüncələr viran edir?
- Elm həyatımda prioritetdirmi?

- Oxuduqlarımı tətbiq edirəmmi?
- Mənəvi inkişaf üçün nə edirəm?
- Qəlbim Allah zikri ilə doludurmu?
- Daha hansı sahədə öyrənməliyəm?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün 15 dəqiqə kitab oxumaq.
- Dini və elmi mövzulara vaxt ayırmaq.
- Mənalı söhbətlər etmək.
- Boş informasiya ilə qəlbi doldurmamaq.
- Öyrəndiklərini tətbiq etmək.
- Təfəkkür etmək.
- Sual vermək və araşdırmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm seçərkən faydalı olmasına diqqət et.
- Biliklə yanaşı əxlaqı da inkişaf etdir.
- Qəlbini kin və nifrətdən təmizlə.
- Zikr və dua ilə qəlbi nurlandır.
- Oxumağı vərdiş et.
- Müdrik insanlarla ünsiyyət qur.
- Öyrənməkdən bezmə.

Nəticə

Bu kəlam bizə göstərir ki, qəlbin diriliyi elmdən keçir. Elm olmayan qəlb boş və virandır. Elm insanı həm dünyada, həm axirətdə ucaldar. Qəlb elm ilə dolduqda iman güclənir, əxlaq gözəlləşir, həyat mənalı olur. İmam Baqir (ə) bu hikmətli sözlə insanın daxili dünyasını islah etmə yolunu göstərir. Hər bir insan qəlbini elmlə abad etməlidir. Çünki yalnız belə qəlblər Allahın nuruna layiq olur.

KƏLAM - 37

"İÇİNDƏ HİKMƏTDƏN BİR ŞEY OLMAYAN QƏLB, VİRAN BİR EV KİMİDİR. ELƏ İSƏ ELM ÖYRƏNİN VƏ ÖYRƏDİN. ANLAMAĞA ÇALIŞIN VƏ CAHİL OLARAQ ÖLMƏYİN. ÇÜNKİ ALLAH CAHİLİN ÜZRÜNÜ QƏBUL ETMƏZ."

(Yəni, hikmət və elm ilə dolmayan qəlb dağılmış bir ev kimidir. İnsan bilməyə çalışmalı, öyrənməli və cahillik içində ölməməlidir, çünki cahillik üzr sayılmır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

Bu kəlam insanın qəlbini mənəvi bir evə bənzədir. Hikmət olmayan qəlb tərk edilmiş, baxımsız və faydasızdır. Peyğəmbərimiz (s) yalnız bilik deyil, hikmətli elmə çağırır. Hikmət, bilginin düzgün istifadə olunmasıdır. Elm öyrənmək fərdi inkişaf, öyrətmək isə cəmiyyətin dirçəlişidir. Anlamaq isə kor-koranə deyil, şüurlu yaşamaqdır. Cahil qalmaq insanın öz məsuliyyətidir. Bu kəlam insanı daim öyrənməyə təşviq edir. Allahın cahili üzrlü saymaması, elmin vacibliyini daha da gücləndirir. Qəlbin abadlığı hikmətlə

mümkündür.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfədə hikmət varlığın mənasını dərk etməkdir. Hikmətsiz qəlb həyatın məqsədini anlaya bilmir. Elm yalnız məlumat toplamaq deyil, düşünmək və nəticə çıxarmaqdır. Fəlsəfi baxımdan insan öyrəndikcə kamilləşir. Cahil insan reallığı dərk edə bilmir. Hikmətli bilik insanı həqiqətə yaxınlaşdırır. Qəlb elm ilə dolduqda düşüncə dərinləşir. Bu kəlam insanın zehni məsuliyyətini xatırladır. Fəlsəfədə cahillik zəiflik sayılır. Həqiqətə gedən yol elmdən keçir.

2. İrfani Aspekt

İrfanda hikmət qəlbin nuru sayılır. Qəlb hikmətlə dolduqda ilahi həqiqətləri dərk edir. Elmsiz qəlb qaranlıqdır. Peyğəmbər (s) insanı batini elmə çağırır. Hikmət insanı Allaha yaxınlaşdırır. İrfani yolda anlayış əsasdır, təqlid deyil. Qəlb nurlandıqca mənəvi rahatlıq yaranır. Cahillik ruhu zəiflədir. Hikmətli elm insanı mənəvi səviyyəyə qaldırır. Qəlbin diriliyi irfani elmlə mümkündür.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın daxili güvənini artırır. Hikmətli bilik insanı qorxulardan azad edir. Qəlbi boş olan insan tez ruhdan düşür. Psixoloji sağlamlıq biliklə güclənir. İnsan nə baş verdiyini anladıqca rahatlaşır. Cahillik narahatlıq yaradır. Elm stresin azalmasına kömək edir. Qəlbin dolu olması ruhi tarazlıq verir. Peyğəmbər (s) insanı psixoloji möhkəmliyə çağırır. Bilik insanın özünə inamını artırır.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam metaforik dillə qurulub. Qəlb “ev”, hikmət isə onun “abadlığı” kimi təsvir edilir. Viran ev qorxu yaradır. Elmsiz qəlb də belədir. Bu təşbeh oxucunun zehnində canlı təsvir yaradır. Sadə sözlərlə dərin məna verilir. Ədəbi baxımdan kəlam çox təsirlidir. Oxucu öz qəlbini düşünməyə başlayır. Bədii dil hikməti daha təsirli edir. Kəlam qısa, amma çoxmənalıdır.

5. Sosioloji Aspekt

Elmli cəmiyyət inkişaf edir. Cahillik sosial problemlərə səbəb olur. Hikmətli insanlar ədalətlidir. Qəlblər elm ilə dolduqda cəmiyyət də düzəlir. Elm paylaşılmadıqda gerilik yaranır. Peyğəmbər (s) öyrətməyi də vacib sayır. Sosial birlik biliklə qurulur. Cahillik fitnə yaradır. Hikmət cəmiyyəti gücləndirir. Elm sosial dirçəlişin əsas şərtidir.

6. Tarixi Aspekt

İslam tarixi elm üzərində qurulub. Peyğəmbər (s) ilk gündən oxumağa çağırdı. “Oxu” əmri bunun sübutudur. Hikmətli alimlər İslam mədəniyyətini yüksəltdi. Tarixdə cahillik süqut gətirdi. Elmli dövrlər inkişaf dövrləri oldu. Bu kəlam İslam maarifçiliyinin əsasını göstərir. Peyğəmbər (s) cahilliyə qarşı mübarizə apardı. Tarix elmin gücünü təsdiqləyir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaq biliklə formalaşır. İnsan doğru ilə yanlışı elm sayəsində ayırır. Hikmət davranışları düzəldir. Elmsiz insan səhv qərarlar verir. Əxlaqlı olmaq şüurlu olmaqdır. Qəlb elm ilə dolduqda vicdan güclənir. Cahillik əxlaqi zəiflik yaradır. Peyğəmbər (s) əxlaqın təməlini elmə bağlayır. Hikmətli insan zərər verməz.

8. Teoloji Aspekt

Allah elmə böyük dəyər verir. Quranda bilik tərifl ənir. İman elmsiz möhkəm olmaz. Qəlb elm ilə Allahı daha yaxşı tanıyır. Cahillik imanı zəiflədir. Hikmət Allahın nemətidir. Peyğəmbər (s) bu neməti öyrənməyə çağırır. Teologiyada elm ibadət sayılır. Qəlbin diriliyi iman və elmlə mümkündür.

9. Estetik Aspekt

Kəlamın dili axıcı və gözəldir. "Viran ev" obrazı təsirlidir. Oxucu qəlbin vəziyyətini gözündə canlandırır. Hikmət estetik dəyərlə təqdim olunur. Sözlərin ahəngi mənanı gücləndirir. Sadəlik gözəllik yaradır. Məna və forma uyğunluğu var. Bu estetik təsir oxucunu düşündürür. Gözəllik hikmətlə tamamlanır.

10. Politoloji Aspekt

Elmli rəhbərlər ədalətli olur. Cahillik siyasi zülmə səbəb olur. Hikmətli liderlər xalqa fayda verir. Peyğəmbər (s) idarəetmədə biliyi önə çəkirdi. Qəlbi boş olan siyasətçi təhlükəlidir. Elm qərarları düzgün edir. Hikmət ictimai sabitlik yaradır. Politologiyada bilik gücdür. Cəmiyyətin gələcəyi elmə bağlıdır.

11. Hüquqi Aspekt

Qanunlar biliklə tətbiq olunur. Elmsiz hakim ədaləti poza bilər. Hikmət hüququn ruhudur. Qəlbi elm ilə dolu olan şəxs haqqa riayət edir. Cahillik hüquqi səhvlərə səbəb olur. Peyğəmbər (s) ədaləti elmə bağlayırdı. Hüquq məsuliyyət tələb edir. Elm vicdanı gücləndirir. Ədalət hikmətlə qorunur.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan həyatının mənasını axtarır. Hikmət bu mənanı aydınlaşdırır. Elmsiz həyat boş görünür. Qəlb dolduqca insan özünü tapır. Cahillik mənasızlıq yaradır. Elm varlığın məqsədini göstərir. İnsan kim olduğunu anlayır. Hikmətli həyat daha dəyərlidir. Bu kəlam insanı mənalı yaşamağa çağırır.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) gizli hikmətlərin müəllimidir. O, zahiri bilikdən üstün mərifətə sahibdir. Hikmət qəlbi ilahi sirlərə açır. Elmsiz qəlb bu sirləri dərk edə bilməz. Xızır yolu səbr və anlayış yoludur. Peyğəmbər (s) hikmətə çağırmaqla bu yolu göstərir. Qəlbin nurla dolması irfani yüksəlişdir. Hikmət ilahi rəhbərliyin açarıdır. Elm batini qapıları açır.

Düşündürücü Suallar

- Qəlbim hikmətlə doludurmu?
- Öyrəndiklərimi tətbiq edirəmmi?
- Mənəvi inkişaf üçün nə edirəm?
- Cahillikdən uzaq dururammı?
- Elm mənə rahatlıq verirmi?
- Başqalarına bilik ötürürəmmi?
- Anlamağa çalışırammı?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Qəlbim hansı biliklərlə doludur?
- Oxuduqlarım faydalıdırmı?
- Öyrətdiklərim varmı?
- Mənəvi boşluq hiss edirəmmi?
- Daha nəyi bilməliyəm?
- Allah üçün nə öyrənirəm?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün kitab oxumaq.
- Dini və elmi dərslərə qatılmaq.
- Öyrəndiklərini paylaşmaq.
- Təfəkkür etmək.
- Faydasız məlumatdan uzaq durmaq.
- Sual vermək.
- Daim inkişaf etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm seçərkən faydasına bax.
- Hikmətli insanlarla ünsiyyət qur.
- Qəlbini kinlə doldurma.
- Zikr və dua ilə qəlbi nurlandır.
- Oxumağı vərdiş et.
- Səbrli ol.
- Öyrənməkdən vaz keçmə.

Nəticə

Bu kəlam insanın mənəvi məsuliyyətini xatırladır. Qəlb hikmətlə dolmadıqca ruh zəifləyir. Elm öyrənmək, anlamaq və öyrətmək insanın borcudur. Cahillik üzr deyil. Peyğəmbər (s) insanı kamilliyə çağırır. Qəlb elm ilə dirilir, həyat mənalı olur. Hikmət insanı Allaha yaxınlaşdırır. Əsl inkişaf biliklə başlayır.

KƏLAM - 38

**“HƏR QAB, İÇİNƏ BİR ŞEY QOYULDUQCA DARALIR;
LAKİN ELMİN QABI İSTİSNADIR; O, BİLİK QOYULDUQCA GENİŞLƏNİR.”**

(Yəni, dünyəvi qablar içərisinə doldurulduqca daralır; elm isə insanın qəlbi və zehni üçün istisnadır, bilik əlavə etdikcə genişlənir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 292)

Bu kəlam insan qəlbinin və zehni qabının məhdudluğunu və genişlənməsini metaforik olaraq izah edir. Dünyəvi əşyalar və materiyalar bir qab kimi dolduqca məhdudlaşır, sıxlaşır və çatışmazlıq yaranır. Lakin elm və bilik insanın qəlbini və düşüncəsini genişləndirir. Elm insanı ruhən zənginləşdirir, düşüncəni açır, bilik artırdıqca qəlb genişlənir. Bu kəlam insanı öyrənməyə, düşünməyə və hikmət əldə etməyə çağırır. Bilik yalnız şəxsi inkişaf üçün deyil, həm də başqalarına fayda vermək üçündür. Elm qəlbi abadlaşdırır, insanı kamilləşdirir. Cahillik isə qəlbi daraldır. İnsan biliklə genişlənməyə məhkumdur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfədə bu kəlam insanın mənəvi və zehni sərhədləri barədə düşünməyə yönəldir. Dünyəvi məhdudiyyətlər insanı daraldır və düşüncəni sıxır. Elm isə qəlbi genişləndirir, zehni sərhədləri artırır. Bilgi topladıqca insanın təfəkkürü dərinləşir. Hikmət insanı reallığı daha aydın görməyə imkan verir. Məhdudiyyətləri qırmaq üçün bilik vacibdir. Elm insanı varlıq və mənəviyyat məsələlərinə yaxınlaşdırır. Cahil qalmaq düşüncəni məhdudlaşdırır. Bu kəlam fəlsəfi inkişafın yolunu göstərir. İnsan biliklə özgürləşir.

2. İrfani Aspekt

İrfanda elm qəlbin işığıdır. Qəlb bilik ilə dolduqda mənəvi dərinlik yaranır. Hikmət insanı Allahın sirrlərinə yaxınlaşdırır. Elmsiz qəlb qaranlıq içindədir. Elm qəlbi genişləndirir, ruhu yüksəldir. İnsan bilik topladıqca mənəvi kamilliyə çatır. Cahillik isə ruhu sıxır və qəlbi daraldır. İrfan yolunda bilik əldə etmək önəmlidir. Peyğəmbərimiz (s) insanı hikmətlə doldurulmuş qəlbə çağırır. Bilik ruhu abadlaşdırır və qəlbi nurlandırır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bilik insanın düşüncə qabiliyyətini artırır və zehni elastikliyi təmin edir. Elm qəlbi genişləndirir, stresi azaldır və ruhu rahatladır. Daralma hissi yalnız məhdud bilik və informasiya çatışmazlığından yaranır. Bilginin çoxluğu isə insanın özünəinamını artırır. Cahil qalmaq ruhi daralma və narahatlıq yaradır. Elm insanın emosional və zehni balansını qoruyur. Qəlbin genişlənməsi psixoloji güc və dayanıqlıq gətirir. İnsan öyrəndikcə rahat və güvənli olur. Psixologiyada bilik insanın daxili sülhünü təmin edir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlamın dili metaforik və təsirli qurulub. Qabın daralması və elmin

genişlənməsi obrazları oxucuda canlı təsir yaradır. Sadə, lakin çoxmənalı cümlələr oxucunu düşündürür. Bədii ifadələr hikməti daha anlaşıqlı və yaddaqalan edir. Qəlb və qab kimi müqayisələr həm məcazi, həm də real mənaları birləşdirir. Ədəbi baxımdan kəlam qısa, lakin dərin təsir yaradır. Dilin ahəngi mənanı gücləndirir. Oxucu qəlbin və bilik arasındakı əlaqəni rahatlıqla görür. Metaforik dillə hikmət daha təsirli çatdırılır.

5. Sosioloji Aspekt

Elm və bilik yalnız fərdi deyil, həm də cəmiyyət üçün faydalıdır. Qəlbi geniş olan insan sosial məsuliyyət daşıyır. Bilgi paylaşımı cəmiyyəti inkişaf etdirir. Cahil qəlb daralır və sosial ziddiyyət yaradır. Hikmətli və bilikli insanlar cəmiyyətdə nümunə olurlar. Elm cəmiyyəti abadlaşdırır və insanları düşüncəli edir. Qəlb dar olduqda sosial qarşılıqlı anlaşma azalır. Bilikli insanlar etik və mənəvi davranışlarla cəmiyyəti gücləndirir. Sosioloji baxımdan elm sosial rifahın əsas sütunudur.

6. Tarixi Aspekt

Tarixdə elm və bilik cəmiyyətləri inkişaf etdirmişdir. Elm dolu qəlblər mədəniyyət və sivilizasiyanın təməlini qoymuşdur. Cahil qəlblər isə süqut və zəiflik gətirmişdir. İslam tarixində alimlərin rolu böyükdür. Peyğəmbər (s) bilik öyrənməyi vacib saymışdır. Tarixi hadisələr göstərir ki, bilik artırdıqca cəmiyyət genişlənir, inkişaf edir. Qəlbin genişlənməsi həm fərdi, həm də ictimai inkişafın əsas göstəricisidir. Elm tarixi irəliləyişlərin açarıdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Bilik və hikmət əxlaqın təməlini təşkil edir. Qəlbi geniş olan insan ədalətli və mərhəmətlidir. Bilik əxlaqi qərarları düzgün etməyə kömək edir. Cahil qalmaq isə səhv və zərərli davranışlara yol açır. Elm qəlbi abadlaşdırır və vicdanı gücləndirir. Hikmətli insan başqalarına zərər verməz. Əxlaq və bilik bir-birini tamamlayır. Qəlbin genişliyi əxlaqi məsuliyyət daşımağı asanlaşdırır. İnsan biliklə həm özünü, həm başqalarını qoruyur.

8. Teoloji Aspekt

Allah bilikli və hikmətli insanları yüksək tutur. Quranda elm və hikmət tərifləndir. Qəlbi biliklə dolu olan insan ilahi nemətlərə layiqdir. Cahil qəlb imanı zəiflədir və ruhu daraldır. Peyğəmbərimiz (s) insanları hikmət və elm ilə yönləndirir. Teologiyada bilik, iman və ibadət arasında əlaqə vardır. Qəlbi geniş olan insan Allahın yaratdıqlarını dərk edir. Hikmət və elm insanı ilahi kamilliyə yaxınlaşdırır.

9. Estetik Aspekt

Kəlamın vizual və metaforik təsviri estetikdir. Qəlb və qab kimi obrazlar oxucuda təsirli görüntü yaradır. Elmin genişlənməsi gözəl bir mənzərə kimi təqdim edilir. Metaforik dil estetik zövq verir və mənanı gücləndirir. Sadə və dərin ifadələr oxucuya estetik zövq verir. Kəlam həm mənalı, həm də vizual baxımdan cəlbedicidir. Qəlb genişlənirsə, həyat da gözəlləşir. Hikmətin estetik cazibəsi diqqəti cəlb edir.

10. Politoloji Aspekt

Elm və bilik idarəetmədə səlahiyyət və müdrikliyi artırır. Qəlbi geniş olan lider ədalətli olur. Cahil qəlb siyasi səhvlərə və zülmə yol açır. Hikmətli insan cəmiyyətin rifahına xidmət edir. Bilgi idarəetmədə düzgün qərarlar verməyə kömək edir. Politik baxımdan bilik gücdür. Peyğəmbər (s) bilikli və hikmətli rəhbərlərin vacibliyini vurğulamışdır. Elm cəmiyyətin stabilliyini təmin edir. Qəlb genişliyinə malik lider cəmiyyətə faydalıdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq və ədalət biliklə möhkəmlənir. Qəlbi geniş olan hakim ədalətli qərar verir. Cahil qəlb hüquqi səhvlərə yol açır. Bilik qanun tətbiqində istiqamət verir. Hikmət hüququn ruhudur. Peyğəmbər (s) ədaləti biliklə bağlayırdı. Elm hüquqi məsuliyyət və vicdanı gücləndirir. Qəlbi dar olan insan qanunu yanlış tətbiq edə bilər. Bilik ədalətin təminatıdır.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan varlığının mənasını bilik və hikmət ilə dərk edir. Qəlbi geniş olan insan həyatını dəyərləndirir. Cahil qalmaq boş və məhdud bir həyat yaradır. Elm insanın özünü tanımasına, məqsədini tapmasına kömək edir. Hikmət insanı varlıq suallarına cavab tapmağa yönəldir. Qəlbin genişliyi həyatın mənasını artırır. Bilik varlığı aydınlaşdırır. Eksistensial baxımdan elm insanı tam edir.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) qəlbi geniş və hikmətli insanı nümunə göstərir. Elm onun həyatını abadlaşdırır. Hikmət qəlbi ruhani zənginliyə aparır. Qəlbi boş olan insan batini sirləri dərk edə bilmir. Xızır yolu bilik və hikmət yoludur. Peyğəmbərimiz (s) insanı bu yola çağırır. Qəlbin genişlənməsi irfani yüksəlişdir. Hikmət qəlbin və ruhun qapılarını açır. Elm, qəlbi abadlaşdıran ilahi rəhbərdir.

Düşündürücü Suallar

- Qəlbim elm və hikmətlə dolubmu?
- Öyrəndiklərimi həyatımda tətbiq edirəmmi?
- Bilgi mənim qəlbimi genişləndirirmi?
- Cahil qəlb hissləri və düşüncələrimə təsir edirmi?
- Hikmət üçün çalışırammı?
- Başqalarına bilik ötürürəmmi?
- Qəlb genişliyimi necə artırmalıyam?

Özünə Hesabat

- Bu gün hansı bilikləri öyrəndim?
- Qəlbim hansı hikmətlərlə dolub?
- Oxuduqlarımı başqalarına öyrədirəmmi?
- Həyatımda daralma və genişlənmə hiss etdimmi?
- Hansı sahədə daha çox hikmət əldə etməliyəm?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün elmə vaxt ayırmaq.
- Öyrəndiklərini başqalarına öyrətmək.
- Hikmətli müzakirələrə qatılmaq.
- Özünü davamlı inkişaf etdirmək.
- Oxuduqlarını düşünmək və tətbiq etmək.
- Məhdud bilikdən uzaq durmaq.
- Biliklə qəlbi genişləndirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Bilik və hikmətə açıq ol.
- Oxumağı vərdiş et.
- Hikmətli insanlarla ünsiyyət qur.
- Qəlbi mənfi fikirlərdən qoruyun.
- Daim sual ver və öyrən.
- Elm və hikməti gündəlik həyatda tətbiq et.
- Qəlbi və zehni inkişaf etdir.

Nəticə

İmam Əli (ə) bu kəlamla bildirir ki, bilik qəlbi və zehni genişləndirir. Dünyəvi məhdudiyyətlər qəlbi sıxır, lakin elm insanı ruhən və düşüncə baxımından azad edir. Qəlb hikmətlə dolduqda həyat mənalı olur, insan həm fərdi, həm də sosial olaraq inkişaf edir. Peyğəmbərimiz (s) insanları bilik öyrənməyə, öyrətməyə və hikmətə doğru yönəldir. Elm qəlbi abadlaşdırır, cahillik isə daraldır. İnsan biliklə genişlənir, hikmətlə kamilləşir.

KƏLAM - 39

"ELMDƏN BAŞQA HƏR ŞEY AZALDIQCA DƏYƏR QAZANIR. ŞÜBHƏSİZ Kİ, ELM ÇOXALDIQCA DƏYƏRLƏNİR."

(Yəni, maddi və dünyəvi şeylər azaldıqca qiymətlidir, lakin elm insan üçün artırdıqca daha da qiymətli olur.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

Bu kəlam insan həyatında dəyər anlayışını və əsl qiymətin mənbəyini izah edir. Dünyəvi şeylər məhdud və keçicidir; onlar azaldıqca qiymət qazanır. Elm isə tərs istiqamətdədir: artırdıqca insan üçün daha çox dəyər və əhəmiyyət kəsb edir. Bu fikir insanları bilik və hikmətə yönəldir. Elm həm fərdi, həm də ictimai inkişaf üçün vacibdir. Maddi dəyərlər əbədi deyil, amma bilik daim artır. İnsan həyatını dəyərli etmək üçün bilik və hikmət toplamaq önəmlidir. Kəlam həm fərdi, həm də cəmiyyət üçün öyrədici mesaj daşıyır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfədə dəyər anlayışı subyektiv və obyektiv səviyyədə izah edilir. Maddi əşyaların qiyməti azaldıqca artır, çünki onların sərhədləri və

məhdudiyyəti var. Elm isə sonsuz artıma malikdir; bilik topladıqca insanın düşüncəsi, həyat anlayışı və mənəvi dünyası genişlənir. Elm və bilik filosoflar üçün əbədi və dəyişməz dəyər mənbəyidir. İnsan həyatında əsl dəyər maddi deyil, biliyə bağlıdır. Elm insanın varlığını mənalı edir və düşüncə sərhədlərini genişləndirir.

2. İrfani Aspekt

İrfanda elm və bilik qəlbin nurudur. Qəlb biliklə dolduqca mənəvi yüksəliş və ruhani dərinlik yaranır. Maddi şeylər azaldıqca dəyər qazanır, lakin əsl sonsuz qiymət yalnız elm və hikmətlə əldə olunur. Elm insanı Allahın sirrlərinə yaxınlaşdırır. Bilik topladıqca qəlb genişlənir, mənəvi zənginlik artır. Cahillik qəlbi daraldır, hikmətdən məhrum edir. İrfani baxımdan bilik ruhu işıqlandırır və insanı kamilləşdirir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bilik və elm insanın özünü dərk etməsinə kömək edir. Maddi əşyalar azaldıqca dəyər qazanır; bu, insanın əqli və emosional balansına müvəqqəti təsir edir. Elm isə insanı uzun müddətli olaraq gücləndirir. Bilik qəlbi və düşüncəni genişləndirir, özünəinamı artırır. İnsan elm öyrəndikcə, həyatın mənasını daha yaxşı başa düşür. Cahil qalmaq zehni daralma və emosional zəiflik yaradır. Elm və bilik psixoloji stabillik gətirir və qəlbi genişləndirir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlamın dili qısa, lakin mənalıdır. “Azalmaq” və “artmaq” metaforaları oxucuda dərindən təsir yaradır. Məna və obrazlar aydın, təsirli və yadda qalan formadadır. Dilin ritmi və ifadə sadəliyi mesajı gücləndirir. Ədəbi baxımdan kəlam həm oxunaqlıdır, həm də mənəvi dərindən izah verir. Bilik və maddi dəyərin müqayisəsi oxucuya həm estetik, həm də düşüncəvi zənginlik təqdim edir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətdə elm və bilik paylaşımı dəyərləri artırır. Maddi əşyalar məhduddur və azaldıqca qiymətlidir, amma bilik paylaşdıqca genişlənir və fayda verir. Bilikli insanlar cəmiyyətdə nümunə olur, sosial rifah və əxlaqı yüksəldir. Cahil qəlb daralır, sosial qarşılıqlı anlaşmanı zəiflədir. Elm və bilik cəmiyyətin inkişafının əsas sütunudur. İnsan biliklə dəyərlənir və cəmiyyətə faydalı olur.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, elm və bilik cəmiyyətlərin yüksəlişinə səbəb olub. Maddi əşyalar azaldıqca dəyər qazanır, lakin elm və bilik artırdıqca insan və cəmiyyət üçün əsl qiymət yaranır. Tarixi liderlər, alimlər və filosoflar bilikləri ilə əbədi dəyər qazanıblar. Elm və bilik tarixi inkişafın əsas katalizatorudur. İnsan qəlbini və zehni genişləndirən bilik, cəmiyyətin mədəni və sosial irəliləyişinə töhfə verir.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm və bilik qəlbi və davranışları istiqamətləndirir. Maddi şeylər azaldıqca dəyər qazanır, lakin bilik əxlaqı artırır, doğru qərar verməyə kömək edir. Bilikli insan başqalarına zərər vermir, vicdanlı və ədalətlidir. Cahil qalmaq isə yanlış davranışlara yol açır. Bilik insanı həm fərdi, həm də sosial əxlaq baxımından dəyərləndirir. Qəlb genişliyi əxlaqi məsuliyyət daşımağı asanlaşdırır.

8. Teoloji Aspekt

Allah elm və hikmət sahiblərini uca tutur. Qəlbi geniş olan insan ilahi dəyərlərə layiq görülür. Maddi şeylər azaldıqca müvəqqəti dəyər qazanır, lakin əsl qiymət ilahi hikmət və bilikdədir. Peyğəmbərimiz (s) bilik öyrənməyi və öyrətməyi vacib saymışdır. Teoloji baxımdan, bilik və hikmət insanı Allahın iradəsinə yaxınlaşdırır. Qəlbi geniş olan şəxs Allaha daha yaxın olur və kamilləşir.

9. Estetik Aspekt

Kəlamın metaforik quruluşu estetik baxımdan gözəldir. “Azalmaq” və “artmaq” ifadələri vizual və mənəvi təsir yaradır. Elm qəlbi genişləndirir və həyatın gözəlliyini artırır. Estetik baxımdan kəlam oxucuya həm mənəvi, həm də vizual zövq verir. Dilin ritmi və seçilmiş obrazlar oxucuda təsirli vizual təsir yaradır. Qəlbi genişləndirən bilik həm ruhi, həm də estetik zənginlik gətirir.

10. Politoloji Aspekt

Bilgili və hikmətli liderlər cəmiyyəti düzgün idarə edir. Maddi əşyaların qiyməti azaldıqca artar, amma bilik artırdıqca liderlər və idarəçilər üçün dəyərli olur. Elm və bilik siyasət və idarəetmədə düzgün qərar verməyə imkan verir. Hikmətli lider cəmiyyət üçün faydalıdır, zalim və cahil qalmaq isə ziyan gətirir. Bilgi siyasətdə gücdür, qəlbi geniş olan lider cəmiyyətin rifahını qoruyur.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq və ədalət biliklə möhkəmlənir. Bilik hüquqi qərarları düzgün etmək üçün vacibdir. Qəlbi geniş olan hakim ədalətli qərar verir. Cahil qəlb isə səhvlərə və haqsızlığa yol açır. Elm hüquqi məsuliyyəti artırır və qanunun düzgün tətbiqinə yardım edir. Qəlbin genişliyi hüququn ruhuna xidmət edir və ədaləti təmin edir.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan varlığının mənasını bilik və hikmət ilə başa düşür. Qəlbi geniş olan insan həyatını dəyərləndirir. Cahil qalmaq həyatın mənasını itirməyə səbəb olur. Elm və hikmət insanı özünü tanımağa və məqsədini tapmağa aparır. Qəlbin genişliyi insanın varlıq suallarına cavab tapmasına kömək edir. Bilik varlığı aydınlaşdırır, həyatın dəyərini artırır.

Xızır Baxışı

Xızır yolu bilik və hikmət yoludur. Qəlbi geniş və bilikli insan nümunəvi

insandır. Elm qəlbi abadlaşdırır, ruhu zənginləşdirir. Cahil qəlb isə inkişafı əngəlləyir. Xızır baxışı ilə bilik və hikmət əbədi dəyər gətirir. Qəlbin genişlənməsi irfani yüksəlişdir. Hikmət qəlbi və ruhu abadlaşdırır. İnsan elm öyrənərək həyatını mənalı edir.

Düşündürücü Suallar

- Mənim bilik səviyyəm həyatımı genişləndirirmi?
- Elm və hikmət mənim qəlbimi abadlaşdırırmı?
- Maddi şeylərin azalması mənə nə öyrədir?
- Bilik toplamaq üçün gündəlik nə edirəm?
- Cəmiyyətdə faydalı olmaq üçün hansı elmi öyrənirəm?
- Qəlbimi genişləndirən hansı praktiki yollar var?
- Biliklə həyatımı necə dəyərləndirirəm?

Özünə Hesabat

- Hər gün hansı yeni bilikləri əldə etdim?
- Öyrəndiklərimi tətbiq etdimmi?
- Qəlbim daralıbmı, yoxsa genişlənib?
- Hansı sahədə daha çox hikmətə ehtiyacım var?
- Maddi şeylər azaldıqca mən necə dəyərləndim?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik elm və bilik öyrənmək.
- Oxuduqlarını başqalarına öyrətmək.
- Hikmətli insanlarla söhbət etmək.
- Düşüncə və qəlbi inkişaf etdirmək.
- Bilgi topladıqca qəlbi genişləndirmək.
- Qeyri-maddi dəyərlərə diqqət yetirmək.
- Öyrəndiklərini həyatda tətbiq etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və hikmətə daim açıq ol.
- Qəlbi mənfi təsirlərdən qoruyun.
- Bilgi toplamaq üçün planlı fəaliyyət göstər.
- Hikmətli nümunələrdən öyrən.
- Öyrəndiklərini başqalarına ötür.
- Qəlbi və zehni inkişaf etdir.
- Biliklə həyatını dəyərləndir.

Nəticə

İmam Əli (ə) bu kəlamla vurğulayır ki, maddi və dünyəvi şeylər azaldıqca dəyər qazanır, lakin əsl qiymət və əbədi dəyər yalnız elm və bilikdədir. Elm insanı ruhən, zehni və mənəvi baxımdan genişləndirir. Qəlb bilik və hikmətlə dolduqda insan həm fərdi, həm də sosial olaraq inkişaf edir. Peyğəmbərimiz (s) insanları bilik öyrənməyə və öyrətməyə, hikmət yolunu

seçməyə çağırır. Elm və hikmət qəlbi abadlaşdırır, cahillik isə daraldır. İnsan biliklə dəyərlənir, hikmətlə kamilləşir.

KƏLAM - 40

"ELM HAQQ YOLUNA İSTİQAMƏT VERİR."

(Yəni, elm insanı doğru yola, həqiqətə və ədalətə aparır,
onu doğru qərar verməyə və doğru yolda addımlamağa hidayət edir.)
(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

Bu kəlamda İmam Əli (ə) elm və bilik vasitəsilə insanın haqq və düzgün yola istiqamətlənməsini vurğulayır. Elm yalnız bilik toplamaq deyil, həm də doğru yol və ədalət istiqamətində həyatın qurulması üçün bir vasitədir. İnsan hikmət və bilik əldə etdikcə həm fərdi, həm də ictimai həyatda düzgün seçimlər edir. Kəlam elm ilə hidayət arasındakı əlaqəni göstərir, cahilliklə doğru yolu qarışdırmamaq gərəkdiyini xatırladır. Elm insanı mənəvi və əxlaqi yüksəlişə aparır, doğru qərar və davranışları formalaşdırır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfədə həqiqətə istiqamət, insanın özünü və kainatı anlaması ilə bağlıdır. Elm, bilik və hikmət insanı yanlış düşüncələrdən və ziddiyyətli yollardan uzaqlaşdırır. Kəlam göstərir ki, insanı kamil edən, onun haqq və ədalətə doğru yönəlməsini təmin edən əsas vasitə elm və hikmətdir. Elm hidayətə aparan bir vasitədir, yalnız bilik toplamaqla kifayətlənmək yetərli deyil. İnsan fəlsəfi baxımdan elmin dərinliyinə girdikcə düşüncə və əxlaq baxımından kamilləşir.

2. İrfani Aspekt

İrfanda bilik və elm ruhun işıqlandırılmasıdır. Qəlb yalnız biliklə doğru yolu görür, yanlış yollardan uzaqlaşır. Elm insanı Allahın hidayətinə yaxınlaşdırır. Kəlam göstərir ki, hikmət və bilik olmadan qəlb yönsüz qalır, Allahın doğru yolunu tanımaq çətinləşir. İrfani baxımdan, elm insanı mənəvi qaranlıqdan çıxarır və haqqın nuruna yönəldir. İnsan biliklə ruhunu genişləndirir, hidayət yolu isə həyatın mənasını dərinləşdirir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm və bilik insanın qərarvermə qabiliyyətini gücləndirir. İnsan doğru və səhv arasındakı fərqi daha yaxşı ayırd edir, emosional və düşüncə sabitliyi qazanır. Kəlam vurğulayır ki, hidayət yalnız qəlb və zehni genişləndirən biliklə əldə edilir. Cahil qəlb yanıltıcı yollara meyilli olur. Elm insanın özünü dərk etməsini, doğru seçim etməsini və həyatda balanslı qərar verməsini təmin edir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlamın dili qısa və güclüdür, metaforik ifadəsi oxucuda dərindən təsir yaradır. "Hidayət" və "elm" sözləri insan həyatında əhəmiyyətli simvollardır. Dilin sadəliyi və məna dərinliyi kəlamı həm yadda qalan, həm də düşündürücü edir. Ədəbi baxımdan, qısa ifadə ilə böyük mənanın

çatdırılması oxucuda estetik zövq və düşüncəli təsir yaradır. Kəlam həm ruhani, həm də ədəbi zənginlik təqdim edir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətdə bilikli və hikmətli şəxslər doğru yolu göstərən nümunədir. Elm və hidayət insanları bir-birinə faydalı edir, cəmiyyətdə ədalət və harmoniyanı təmin edir. Cahillik isə fərdləri və cəmiyyəti yanlış yollara yönəldir. Kəlam göstərir ki, elm cəmiyyətin inkişafı üçün vacibdir, çünki insanı doğru yola yönəldir. Bilikli insan həm özünü, həm də ətrafını düzgün istiqamətləndirir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixdə elm və bilik sahibləri insanları haqq və ədalət yoluna yönəldiblər. Peyğəmbərlər və alimlər hidayət və doğru yolu göstərərək cəmiyyətlərin inkişafına töhfə veriblər. Kəlam vurğulayır ki, bilik və elm insanı tarixi olaraq da doğru istiqamətə aparır. Tarixi liderlər və alimlər hidayət vasitəsi kimi elmi istifadə ediblər, beləliklə cəmiyyətin mədəni və sosial inkişafını təmin ediblər.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm və bilik insanın əxlaqını formalaşdırır. Hidayət insanı dürüstlük, ədalət və mərhəmət yoluna yönəldir. Cahil qalmaq isə yanlış davranışlar və əxlaqsızlığa yol açır. Kəlam göstərir ki, əxlaqi inkişaf və doğru davranış yalnız bilik və hikmətlə əldə edilir. İnsan biliklə hidayət tapır, qəlbi genişlənir və əxlaqi məsuliyyət daşıyır.

8. Teoloji Aspekt

İslam təlimində elm hidayət mənbəyidir. Allah bilikli və hikmətli insanları uca tutur. Kəlam göstərir ki, haqq və doğru yol yalnız elmlə dərk edilir. Cahillik isə insanı Allahın iradəsindən uzaqlaşdırır. Teoloji baxımdan, bilik və elm insanın ruhani yüksəlişi və Allahın hidayətinə yaxınlaşması üçün əsas vasitədir.

9. Estetik Aspekt

Kəlamın ifadəsi gözəl və ritmikdir. “Hidayət” və “elm” sözləri qəlbdə vizual və mənəvi təsir yaradır. Dilin qısa və mənalı quruluşu estetik zövq təqdim edir. Elm qəlbi və ruhu genişləndirir, insan həyatının gözəlliyini artırır. Estetik baxımdan, kəlam həm mənəvi, həm də vizual zövq verir.

10. Politoloji Aspekt

Bilgili və hikmətli liderlər cəmiyyəti doğru yola yönəldir. Elm və hidayət siyasət və idarəetmədə düzgün qərarların verilməsinə kömək edir. Cahillik isə cəmiyyətdə yanlış idarəetməyə səbəb olur. Kəlam göstərir ki, dövlət və cəmiyyət üçün doğru və ədalətli siyasət yalnız bilikli və hikmətli liderlərin rəhbərliyi ilə mümkündür.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq və ədalət biliklə möhkəmlənir. Elm insanı doğru qərar verməyə, ədaləti təmin etməyə istiqamətləndirir. Cahillik hüquqi pozuntulara yol açır.

Kəlam göstərir ki, hüquq və qanun tətbiqində bilik və hikmət vacibdir. Qəlbi geniş və bilikli hakim ədalətli qərar verir, cəmiyyətdə hüququn qorunmasını təmin edir.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan həyatının mənası və məqsədi bilik və hidayət yolu ilə aydınlaşır. Qəlbi geniş və bilikli insan həyatını dəyərləndirir. Cahillik həyatın mənasını itirməyə səbəb olur. Elm və hikmət insanı varlıq suallarına cavab tapmağa aparır. Hidayət yolu insanı kamilləşdirir və varlıqda mənalı mövqe qazandırır.

Xızır Baxışı

Xızır yolu bilik və hidayət yoludur. Elm qəlbi və ruhu abadlaşdırır. İnsan biliklə həyatını düzgün istiqamətləndirir. Cahillik isə inkişafı əngəlləyir. Xızır baxışı ilə bilik və hikmət insanı haqq yoluna aparır. Qəlbin genişlənməsi irfani yüksəlişdir. İnsan bilik öyrənərək həyatını mənalı və faydalı edir.

Düşündürücü Suallar

- Mənim bilik və elm səviyyəm mənə haqq yolu göstərirmi?
- Gündəlik hansı bilikləri əldə edirəm?
- Hidayət üçün hansı addımları atmışam?
- Cahil qalmaqdan necə qorunuram?
- Bilik və hikmət həyatımı necə dəyişdirir?

Özünə Hesabat

- Bu gün hansı bilikləri öyrəndim?
- Öyrəndiklərimi gündəlik həyatımda tətbiq etdimmi?
- Mənim qəlbim genişləndi, yoxsa daraldı?
- Hidayət üçün hansı yeni yollar axtarıram?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik bilik toplamaq və oxumaq.
- Öyrəndiklərini başqalarına öyrətmək.
- Doğru yolda qərarlar vermək.
- Hikmətli və bilikli insanlarla ünsiyyət qurmaq.
- Elm və hikmət yolu ilə qəlbi genişləndirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və bilik öyrənməyə daim açıq olun.
- Qəlbi yanlış təsirlərdən qoruyun.
- Hidayət üçün gündəlik praktiki yollar tətbiq edin.
- Öyrəndiklərinizi başqalarına paylaşın.
- Bilgili olmaqla həm fərdi, həm də sosial inkişaf təmin edin.

Nəticə

İmam Əli (ə) bu kəlamla vurğulayır ki, elm insanı haqq yoluna aparır, qəlbi genişləndirir və həyatda doğru qərarlar verməyə imkan yaradır. Cahillik isə qəlbi daraldır və insanı hidayətdən uzaqlaşdırır. Elm və hikmət yalnız fərdi inkişaf üçün deyil, həm də cəmiyyətin rifahı, hüquq və ədalət üçün vacibdir. İnsan bilik öyrənərək həm özünü, həm də ətrafını haqq və ədalət yoluna istiqamətləndirir.

KƏLAM - 41

"ƏGƏR BİR GÜN MƏNƏ GƏLSƏ VƏ ALLAH TƏALAYA YAXINLAŞDIRACAQ ELMİM ARTMASA, O GÜNÜN GÜNƏŞİ MƏNƏ MÜBARƏK OLMASIN."

(Yəni, hər günün mənası yalnız əldə etdiyimiz elm və biliklə ölçülür;
əgər bilik və hikmət bizi Allahın hüzuruna yaxınlaşdırmırsa, o gün dəyərsizdir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

Bu kəlamda Peyğəmbərimiz (s) elmin yalnız bilik toplamaq üçün deyil, həm də insanın Allahın hüzuruna yaxınlaşması və mənəvi inkişafı üçün vacib olduğunu vurğulayır. Elm insanın ruhunu genişləndirir, qəlbini işıqlandırır və Allahın razılığını qazanmağa imkan verir. Hər günün dəyəri yalnız ətrafdakı hadisələr və gündəlik işlərlə deyil, əldə edilən elm və hikmətlə ölçülür. Kəlam, bilik və elm öyrənməyin Allahın hidayətinə yaxınlaşmaq üçün bir vasitə olduğunu göstərir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfədə elm yalnız məlumat toplamaq deyil, varlığın və həqiqətin dərk edilməsidir. Kəlam vurğulayır ki, əsl dəyər insanın ruhani və əxlaqi inkişafına xidmət edən elmdir. İnsan yalnız biliklə Allahın hüzuruna yaxınlaşır və varlığın mənasını dərk edir. Hər günün mənası, insanın özünü və kainatı anlaması ilə ölçülür. Elm hidayət yolu, ruhani yüksəliş və mənəvi kamilliyə aparan vasitədir.

2. İrfani Aspekt

İrfanda elm qəlbi işıqlandırır, insanın ruhunu Allahın yaxınlığına yönəldir. Kəlam göstərir ki, dünya işləri, maddi uğurlar və gündəlik həyat yalnız qismən dəyər daşıyır; əsl mübarək gün, insanın Allahın razılığını qazanması ilə olur. Elm, qəlbi dar qaranlıqdan çıxarıb mənəvi işığa aparır. İrfani baxımdan, elmsiz həyat mənasız və ruhsuzdur. Hər günün dəyəri, insanın Allahın hüzuruna yaxınlaşması ilə ölçülür.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın məqsəd və dəyərlər sistemini formalaşdırır. İnsan bilik və hikmət əldə etdikcə özünü və ətrafını daha doğru dərk edir, daxili qaneçilik və mənəvi rahatlıq tapır. Kəlam vurğulayır ki, elm ruhun hüzurunu təmin edir, əks halda insan özünü boş və mənasız hiss edir. Hər günün mənası yalnız gündəlik işlərin nəticəsi ilə deyil, əldə edilən elmlə ölçülür.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlamın ifadəsi təsirli və simvolikdir. “Günəşin doğması” metaforası insan həyatının hər günü və onun dəyərini ifadə edir. Elm isə insanı mübarək və dəyərli günə aparan vasitə kimi göstərilir. Dilin qısa və mənalı quruluşu oxucuda dərindən təsir yaradır. Kəlam həm estetik, həm də mənəvi zövq verir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətdə elm sahibi insan Allahın hüzuruna yaxınlaşaraq nümunə olur. Bilik və hikmət yalnız fərdi inkişaf üçün deyil, həm də ətrafdakılara istiqamət göstərmək, cəmiyyətdə düzgün və ədalətli davranışı təmin etmək üçün vacibdir. Kəlam göstərir ki, elm və bilik yalnız fərd üçün deyil, cəmiyyətin mənəvi və sosial rifahı üçün əhəmiyyətlidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyunca alimlər və bilikli şəxslər cəmiyyəti haqq və ədalət yoluna yönəldiblər. Peyğəmbərimiz (s) elmin insanı Allahın razılığına yaxınlaşdırdığına diqqət çəkir. Kəlam göstərir ki, elm və hikmət tarixi liderlər üçün həm mənəvi, həm də sosial yüksəliş vasitəsi olub. Tarixi baxımdan elm həm fərdi, həm də ictimai rifahın təminatıdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanın əxlaqını yüksəldir. Hər günün mənası yalnız dünyəvi uğurlarla deyil, əldə edilən bilik və hikmətlə ölçülür. Kəlam vurğulayır ki, bilik qəlbi genişləndirir, insanı Allahın razılığına və doğru əxlaqa istiqamətləndirir. Elm olmadan əxlaqi yüksəliş və mənəvi hüzur mümkün deyil.

8. Teoloji Aspekt

İslam baxımından elm hidayət və Allahın razılığını qazanmaq üçün əsas vasitədir. Kəlam göstərir ki, gündəlik həyatın mənası yalnız biliklə Allahın hüzuruna yaxınlaşmaqla ölçülür. Cahillik və boş günlər insanı Allahdan uzaqlaşdırır. Teoloji baxımdan, elm insanın mənəvi yüksəlişi və Allahla yaxınlaşması üçün vacibdir.

9. Estetik Aspekt

Kəlamın ifadəsi ritmik və mənalıdır. “Günəşin doğması” və “elmim artmazsa” ifadələri insan qəlbində vizual və mənəvi təsir yaradır. Dil və ifadə sadəliyi və dərin mənası ilə estetik zövq verir. Elm qəlbi genişləndirir, həyatın gözəlliyini artırır və hər günün dəyərini mənalandırır.

10. Politoloji Aspekt

Bilik sahibi insanlar cəmiyyətin doğru idarə olunmasına kömək edir. Elm və hikmət liderləri haqq yoluna yönəldir, siyasətdə ədaləti təmin edir. Cahillik isə səhv qərarlara və ədalətsizliyə yol açır. Kəlam göstərir ki, bilik və hikmət yalnız fərdi yox, həm də ictimai və dövlətçilik baxımından vacibdir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq və ədalət bilikli şəxslər vasitəsilə qorunur. Elm qəlbi genişləndirir və insanı doğru qərarlara, ədalətli davranışa istiqamətləndirir. Kəlam göstərir ki, gündəlik həyatın hüquqi ölçüsü yalnız bilik və hikmətlə təmin olunur. Bilik olmadan ədalət və hüquq pozuntusuz həyata keçirilə bilməz.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan həyatının mənası və dəyəri əldə edilən elm və hikmətlə ölçülür. Hər günün əsl mənası, insanın Allahın hüzuruna yaxınlaşması ilə bağlıdır. Kəlam göstərir ki, həyatın boş keçməsi ruhu daraldır və mənasız olur. Elm, varlıq suallarına cavab və həyatın məqsədini müəyyənləşdirir.

Xızır Baxışı

Xızır yolu bilik və hikmət yolu ilə bağlıdır. Elm qəlbi və ruhu genişləndirir, Allahın razılığına yaxınlaşdırır. Cahillik və boş günlər isə mənəvi inkişafı əngəlləyir. Kəlam göstərir ki, bilik və hikmət insanı haqq yoluna aparan, ruhunu abadlaşdıran və Allahın hüzuruna yaxınlaşdıran vasitədir.

Düşündürücü Suallar

- Mənim gündəlik elm və bilik səviyyəm Allahın hüzuruna yaxınlaşmaq üçün kifayət edirmi?
- Boş günlərim və tənbəllik mənə hidayət yolunda əngəl yaradırmı?
- Hər günümü mənalı etmək üçün hansı elmi və hikməti öyrənirəm?
- Bilik və hikmət həyatımı və qəlbimi necə dəyişdirir?
- Mən Allahın razılığını qazanmaq üçün kifayət qədər səy göstərirəmmi?

Özünə Hesabat

- Bu gün hansı elmi bilikləri əldə etdim?
- Əldə etdiyim elm qəlbimi genişləndirdimi?
- Hidayət yolunda hansı addımları atmışam?
- Boş və mənasız günlərdən necə qorunuram?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik elm öyrənmək və başqalarına öyrətmək.
- Qəlbi və ruhu Allahın hüzuruna yaxınlaşdıracaq biliklərə yönəlmək.
- Doğru və hikmətli qərarlar vermək.
- Mənəvi inkişaf üçün praktik yollar tətbiq etmək.
- Elm və hikmət vasitəsilə hər günü mübarək etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və hikmət öyrənməyə daim açıq olun.
- Hər günün mənasını əldə edilən biliklə ölçün.
- Boş və faydasız işlərdən uzaq durun.
- Qəlbi və ruhu genişləndirəcək elmi fəaliyyətlə məşğul olun.
- Hidayət yolunu gündəlik praktik addımlarla qoruyun.

Nəticə

Peyğəmbərimiz (s) vurğulayır ki, elm yalnız bilik toplamaq üçün deyil, insanı Allahın hüzuruna yaxınlaşdırmaq, qəlbi və ruhu genişləndirmək, hər günün mənasını dəyərləndirmək üçündür. Elm və hikmət əldə etməyən günlər, dəyərsiz və mənasız günlərdir. Hər insan bilik və hikmət vasitəsilə həyatını Allahın razılığına yönəltməli, həm fərdi, həm də mənəvi inkişafını təmin etməlidir.

KƏLAM - 42

"CAHİLLİYİNƏ QARŞI ELMİ İLƏ MÜBARİZƏ APARAN KİMSƏ, ƏN XOŞBƏXT PAYA NAİL OLMUŞDUR."

(Yəni, insan öz cahilliyini aşmaq üçün elm əldə etdikdə, həm dünyada, həm də axirətdə ən dəyərli və xoşbəxt mövqeyə çatır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 293)

Bu kəlam insanı elm əldə etməyə və cahilliyə qarşı mübarizə aparmağa təşviq edir. İmam Əli (ə) vurğulayır ki, elm sadəcə bilik toplamaq deyil, həm də insanın qəlbini işıqlandıran, ruhunu inkişaf etdirən bir vasitədir. Həyatın mənası və xoşbəxtlik, insanın öz cahilliyinə qarşı aldığı mübarizə və qazandığı elmlə ölçülür. Hər bir insanın həyatı, əldə etdiyi elm və hikmətlə daha mənalı və dəyərli olur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, elm insanın öz varlığını, təcrübəsini və ətraf aləmi anlamasına imkan yaradır. Kəlam göstərir ki, insanın xoşbəxtliyi yalnız dünyəvi arzularla deyil, bilik və hikmətlə ölçülür. Cahilliyə qarşı mübarizə aparmaq, insanın özünü təkmilləşdirməsi və mənəvi yüksəlişi üçün əsasdır. Elm həm fərdi inkişafın, həm də dərin düşüncənin təməlidir.

2. İrfani Aspekt

İrfan baxımından elm insanı ruhani işıqlara yönəldir. Kəlam göstərir ki, hər kəs öz cahilliyinə qarşı mübarizə apararaq hikmət və elmi əldə edərsə, qəlbi genişlənir, ruhu işıqlanır. İrfani baxımdan, elm insanın Allahla yaxınlaşmasına və mənəvi inkişafına xidmət edir. Cahillik və boş bilik isə ruhu qaranlıqda saxlayır, insanı mənəvi cəhətdən zəiflədir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, elm insanın özünəinamını artırır və daxili sülh yaradır. İnsan cahilliyinə qarşı mübarizə apararaq bilik qazandıqca, özünü dəyərli və məqsədli hiss edir. Kəlam göstərir ki, elm yalnız məlumat deyil, həm də insanın psixoloji və mənəvi rahatlığı üçün vacibdir. Elm ruhu gücləndirir, insanı xoşbəxt edir və həyatda istiqamət verir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam sadə və təsirli ifadə ilə formalaşdırılıb. "Cahilliyinə qarşı mübarizə aparmaq" ifadəsi mübarizənin simvolik təsviri kimi çıxış edir. Dilin qısa və mənalı quruluşu oxucuda dərindən təsir yaradır. Kəlam həm

estetik, həm də mənəvi dəyər daşıyır, insanı düşünməyə və fəaliyyətə təşviq edir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətdə elm sahibi insanlar nümunədir. Kəlam göstərir ki, fərd öz cahilliyinə qarşı mübarizə apararaq qazandığı elmlə həm özünü, həm də ətrafını inkişaf etdirir. Elm cəmiyyətin inkişafı, maarifləndirilməsi və ədalətli davranışların təşviqi üçün vacibdir. Cahillik isə həm fərdi, həm də ictimai səviyyədə problemlərə səbəb olur.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, alimlər və hikmət sahibləri cəmiyyəti doğru yol üzrə istiqamətləndiriblər. Kəlam vurğulayır ki, cahilliyə qarşı elm mübarizəsi həm fərdi, həm də ictimai inkişaf üçün vacibdir. Tarixi liderlər və alimlər bu prinsipi tətbiq edərək insanların xoşbəxtliyini və rifahını təmin ediblər.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanın əxlaqi dəyərlərini yüksəldir. Kəlam göstərir ki, cahilliyə qarşı mübarizə aparmaq və elm əldə etmək insanı əxlaqi cəhətdən yetkinləşdirir. Bilik və hikmət insanı doğru davranışa, ədalətə və mənəvi yüksəlişə istiqamətləndirir. Həyatın dəyəri və xoşbəxtliyi, əldə edilən elm və hikmətlə ölçülür.

8. Teoloji Aspekt

İslam baxımından elm Allahın hüzuruna yaxınlaşmaq və hidayət yolu üçün əsas vasitədir. Kəlam vurğulayır ki, cahillikdən qorunmaq və elm əldə etmək insanı Allahın razılığına yaxınlaşdırır. Hər kəs özünü maarifləndirməli, biliklə ruhunu işıqlandırmalı və mənəvi hədəflərinə çatmalıdır.

9. Estetik Aspekt

Kəlamın ifadəsi ritmik, təsirli və mənalıdır. “Cahilliyinə qarşı mübarizə aparmaq” ifadəsi insan qəlbində vizual və mənəvi təsir yaradır. Dil və ifadə sadəliyi ilə estetik zövq verir. Elm qəlbi genişləndirir, insan həyatına dəyər qatır və hər kəsi fəaliyyətə təşviq edir.

10. Politoloji Aspekt

Elm və bilik sahibi insanlar cəmiyyətin doğru idarə olunmasına və sosial ədalətin qorunmasına kömək edir. Kəlam göstərir ki, cahillik və maarifsizlik həm fərdi, həm də ictimai səviyyədə problemlərə yol açır. Elm, siyasətdə və liderlikdə ədaləti və hikməti təmin edən əsas vasitədir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq və ədalət bilikli və elm sahibi insanlar vasitəsilə qorunur. Kəlam göstərir ki, cahilliyə qarşı mübarizə aparmaq və elm əldə etmək, həm fərdi hüquqları, həm də ictimai hüquq sistemini qorumağa kömək edir. Elm insanı qanuni və əxlaqi qərarlara yönəldir.

12. Eksistensial Aspekt

Həyatın mənası və dəyəri insanın elm və hikmət vasitəsilə qazandığı biliklə ölçülür. Cahilliyə qarşı mübarizə aparmaq həyatın dəyərini artırır, ruhu genişləndirir. Elm insanı varlıq suallarına cavab tapmağa, həyatın məqsədini dərk etməyə və mənəvi inkişaf etməyə istiqamətləndirir.

Xızır Baxışı

Xızır yolu bilik və hikmət yolu ilə bağlıdır. Elm qəlbi və ruhu genişləndirir, Allahın razılığına yaxınlaşdırır. Kəlam göstərir ki, cahilliyə qarşı mübarizə aparmaq və elm əldə etmək insanı haqq yoluna aparan, mənəvi inkişafını təmin edən və xoşbəxtliyə çatdıran vasitədir.

Düşündürücü Suallar

- Mənim gündəlik fəaliyyətim cahilliyə qarşı mübarizəni əhatə edirmi?
- Elm əldə etməklə özümü və ətrafımı necə inkişaf etdirə bilərəm?
- Xoşbəxtliyim yalnız maddi dəyərlərləmi, yoxsa elm və hikmətlə də ölçülür?
- Hər gün hansı elmi və mənəvi addımları atıram?
- Elm vasitəsilə Allahın razılığını qazanırammı?

Özünə Hesabat

- Bu gün cahilliyimlə mübarizə aparmaq üçün hansı elmi fəaliyyət göstərdim?
- Hər gün özümü daha hikmətli və məlumatlı hiss edirəmmi?
- Elmi və hikməti praktik həyatıma tətbiq etdimmi?
- Hər günün dəyərini artırmaq üçün hansı bilikləri qazandım?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün yeni bir elm sahəsi öyrənmək və bilikləri tətbiq etmək.
- Cahillikdən qorunmaq üçün gündəlik özünü yoxlama və hesabat.
- Elm vasitəsilə qəlbi və ruhu genişləndirmək.
- Başqalarına elmi öyrətmək və paylaşmaq.
- Həyatın hər gününü mənalı və mübarək etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və hikmət öyrənməyə daim açıq olun.
- Cahilliyə qarşı aktiv mübarizə aparın.
- Boş və mənasız işlərdən uzaq durun.
- Qəlbi genişləndirəcək, ruhu işıqlandıracaq elmi fəaliyyətlə məşğul olun.
- Hər günün dəyərini və mənasını artırmaq üçün elmi praktik addımlar atın.

Nəticə

İmam Əli (ə) göstərir ki, cahilliyə qarşı mübarizə və elm əldə etmək

insanı xoşbəxt edir, qəlbini genişləndirir və Allahın razılığına yaxınlaşdırır. Elm yalnız fərdi deyil, həm də ictimai, əxlaqi və ruhani inkişafın təməlidir. Hər kəs bilik vasitəsilə həyatını dəyərləndirməli və mənəvi yüksəlişini təmin etməli və xoşbəxtliyə çatmalıdır.

KƏLAM - 43

"ALİMİN GÜNAHI BİRDİR, CAHİLİN GÜNAHI İSƏ İKİDİR."

(Yəni, elm sahibi bir səhv edərsə, onun məsuliyyəti azdır; amma cahil bir səhv edərsə, onun həm bilməməsi, həm də səhvə yol verməsi ikiqat günahdır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 293)

Bu kəlam insanı elm və biliyin məsuliyyətini dərk etməyə çağırır. Həzrəti Peyğəmbər (s) göstərir ki, elm sahibi səhv etsə belə, onun günahı anlaşılan və bir qədər yüngüldür, çünki səhvi bilməmişdən deyil, yanlış hərəkət nəticəsində olur. Amma cahil insan həm bilməz, həm də səhv edər, bu isə məsuliyyət və günahı ikiqat artırır. Kəlam elm və biliyin fərdi və sosial məsuliyyətini vurğulayır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam insan bilik və məsuliyyət anlayışlarını birləşdirir. Elm sahibi səhv edərkən niyyəti və məlumatlılığı onu fərqli edir. Cahillik isə həm niyyətsiz, həm də məlumatsızlıqdır və səhvini daha ciddi edir. Burada etik və fəlsəfi olaraq "məlumatlı məsuliyyət" anlayışı ön plana çıxır. İnsan bilmədiyi sahədə yanlışlıq etməməyə çalışmalıdır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, elm insanı Allah yolunda məsuliyyətli edir. Kəlam göstərir ki, elm sahibi səhv etsə də, qəlbi və niyyəti işıqlandırılır. Cahil isə yalnız özünü deyil, başqalarını da ziyana uğradır. İrfani baxımdan elm, qəlbi və ruhu işıqlandırmaqla, günahı və səhvi azaltmaq üçün vasitədir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, kəlam insanı öz səhvlərini dərk etməyə təşviq edir. Elm sahibi səhvini anlayıb düzəldə bilər və vicdan rahatlığı qorunur. Cahil isə həm bilməməsi, həm də səhv etməsi ilə özünü və başqalarını psixoloji cəhətdən yükləyir. Bu baxımdan elm, insanın daxili sülhünü və etibarlılığını təmin edən vasitədir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam qısa və təsirli ifadə ilə formalaşdırılıb. "Günahı birdir, ikidir" ifadəsi oxucuda dərhal təsir yaradır və mənanı güclü şəkildə çatdırır. Sadə və ritmik dil vasitəsilə, həm estetik, həm də mənəvi dəyər daşıyır. Mətn həm dərs verir, həm də oxucuya düşündürücü bir təsir bağışlayır.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətdə elm sahibi fərd səhv edərkən cəmiyyətə ziyanını azaldır. Cahillik isə sosial ziyan yaradır, çünki məlumatsızlıq və səhv birləşərək cəmiyyət üçün təhlükədir. Kəlam vurğulayır ki, maarif və elm, cəmiyyəti

qoruyan əsas vasitələrdir. Sosial məsuliyyət, bilikli və məlumatlı olmaqla təmin edilir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, alimlər səhv etsələr belə, nəticələr daha yüngül olub. Cahillik isə böyük dağıntı və yanlışlıqlara səbəb olub. Kəlam tarixi perspektivdə, bilik və təcrübənin məsuliyyətini və cahilliyin təhlükəsini göstərir. Əcdadlarımızın səhvlərindən dərs çıxarmaq üçün elm əldə etmək vacibdir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam insanı məlumatlı olmağa, səhvlərini anlamğa və düzəltməyə çağırır. Elm sahibi niyyətli və məlumatlı olduğu üçün günahı azdır. Cahil isə həm bilməməsi, həm də yanlış davranışı ilə əxlaqi məsuliyyəti artırır. Bu, hər kəs üçün elm və etik dəyərlərin vacibliyini göstərir.

8. Teoloji Aspekt

İslam baxımından, elm Allahın razılığını qazanmaq və insanı doğru yola yönəltmək vasitəsidir. Kəlam göstərir ki, elm sahibi səhv etsə belə, Allah onu bağışlayar. Cahilin isə həm bilməməsi, həm də səhv etməsi onun günahını artırır. Elm, dini məsuliyyət və Allah qarşısında öhdəliyi yerinə yetirməyə xidmət edir.

9. Estetik Aspekt

Kəlamın dili qısa, mənalı və ritmikdir. “Bir” və “iki” sözlərinin kontrastı mesajı gücləndirir. Sadəliyi ilə oxucuya dərhal təsir göstərir. Estetik baxımdan, bu ifadə həm vizual, həm də mənəvi təsir daşıyır, oxucuya dərhal anlaşılır bir dərs verir.

10. Politoloji Aspekt

Elm sahibi fərd səhv etsə də, sosial ziyanı azdır. Cahillik isə siyasətdə və idarəçilikdə ciddi fəsadlara yol açır. Kəlam vurğulayır ki, lider və cəmiyyət üzvləri məlumatlı və elmlə silahlanmalıdır. Biliksiz və cahil insanlar isə həm özünü, həm də cəmiyyəti təhlükəyə atır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq və qanun qarşısında da bilikli insanlar səhv etsələr, məsuliyyətləri nisbi olur. Cahillik isə qanuni və etik məsələlərdə ikiqat günah yaradır. Kəlam göstərir ki, elm hüquqi və sosial məsuliyyətin təminatıdır. Məlumatsızlıq və cahillik isə hüquqi və etik fəsadları artırır.

12. Eksistensial Aspekt

Həyatın mənası və fərdin mövqeyi elm və biliklə ölçülür. Kəlam göstərir ki, insan öz cahilliyinə qarşı mübarizə aparmasa, həm özünü, həm də başqalarını riskə atır. Elm əldə etmək həyatın dəyərini artırır, insanı xoşbəxt edir və mövcudluğunu mənalı edir.

Xızır Baxışı

Xızır yolu bilik və hikmət yoludur. Elm sahibi səhv etsə də, yolunu düzəldə bilər. Cahillik isə həm fərdi, həm də sosial baxımdan ziyanlıdır. Kəlam göstərir ki, elm və bilik qəlbi işıqlandırır, insanı haqq yoluna yönəldir və xoşbəxtliyə çatdırır.

Düşündürücü Suallar

- Mən cahilliyimlə mübarizə aparırammı?
- Günahlarımı azaltmaq üçün hansı elmi və mənəvi addımlar atmışam?
- Elm əldə etmədən həyatımı mənalı edə bilərəmmi?
- Səhvlərimdən dərs çıxarıb özümü inkişaf etdirirəmmi?
- Bilik və elm mənim həyatımda məsuliyyət və istiqamət yaradırmı?

Özünə Hesabat

- Gün ərzində hansı bilikləri öyrəndim?
- Elm vasitəsilə səhvlərimi azaltmağa çalışdımmı?
- Cahilliyə qarşı hansı tədbirləri gördüm?
- Özümü daha məsuliyyətli və maarifli hiss etdimmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gün ərzində öyrəndiklərini tətbiq etmək.
- Səhv etdikdə elm və biliyə müraciət etmək.
- Öz və başqalarının səhvlərini azaltmaq üçün məlumatlı olmaq.
- Elm öyrənməyi və paylaşmağı vərdiş halına gətirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və bilik əldə etməkdən çəkinməyin.
- Cahilliyə qarşı aktiv mübarizə aparın.
- Səhvləri anlamadan təkrar etməyin.
- Özünüzü və başqalarını maarifləndirmək üçün elm yolunu seçin.

Nəticə

Həzrəti Peyğəmbər (s) göstərir ki, elm və bilik insanın həm fərdi, həm də ictimai məsuliyyətini azaldır. Elm sahibi səhv etsə belə, nəticəsi daha yüngüldür. Cahillik isə həm bilməmək, həm də səhv etmək deməkdir və günahı ikiqat artırır. Elm həyatın, əxlaqın, hüququn və mənəviyyatın təməlidir; insanı xoşbəxtliyə və haqq yoluna aparır.

KƏLAM - 44

"ALİMİN GÜNAHI BİRDİR, CAHİLİN GÜNAHI İSƏ İKİDİR. ALİM SADƏCƏ GÜNAH İŞLƏDİYİ ÜÇÜN ƏZAB GÖRÜR, AMMA CAHİL HƏM GÜNAH İŞLƏDİYİ ÜÇÜN, HƏM DƏ ELM ÖYRƏNMƏDİYİ ÜÇÜN ƏZAB GÖRÜR."

(Yəni, elm sahibi bir səhv edərsə, yalnız etdiyinə görə məsuliyyət daşıyır; amma cahil insan həm bilməməsi, həm də səhv etməsi səbəbindən ikiqat günah daşıyır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 293)

Kəlam elm və cahillik arasındakı fərqi vurğulayır. Həzrəti Peyğəmbər (s)

göstərir ki, elm sahibi səhv etsə belə, onun məsuliyyəti nisbi olur. Cahillik isə həm səhv etməyi, həm də bilməməkdən doğan məsuliyyəti birləşdirir. Kəlam insanı məlumatlı və məsuliyyətli olmağa çağırır, elm sahibi olmağın əxlaqi və mənəvi üstünlüyünü göstərir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam bilik və məsuliyyət anlayışlarını birləşdirir. Elm sahibi səhv edərkən, niyyəti və məlumatlılığı onu fərqləndirir. Cahillik isə həm niyyətsiz, həm də məlumatsız səhvdir və günahı artırır. Bu baxımdan, bilik etik məsuliyyətin əsas şərti hesab olunur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, elm insanı Allah yolunda məsuliyyətli edir və qəlbi işıqlandırır. Kəlam göstərir ki, elm sahibi səhv etsə belə, niyyəti və elm yolu onu qoruyur. Cahillik isə həm fərdi, həm də sosial mənada ziyan yaradır. Elm ruhun nurudur və insanı həm haqq yoluna, həm də mənəvi müsbətliyə yönəldir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, kəlam insanın özünü qiymətləndirməsini və səhvlərini dərk etməsini təşviq edir. Elm sahibi səhvini anladıqda onu düzəltmək şansı olur, vicdanı rahat olur. Cahillik isə insanın həm bilməməsi, həm də səhv etməsi ilə daxili və sosial təzyiq yaradır. Elm insanın psixoloji stabilliyini qoruyur.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam qısa, ritmik və təsirli ifadələrlə formalaşıb. “Birdir – ikidir” kontrastı mesajı gücləndirir və oxucuda dərhal təsir yaradır. Sadəliyi və ritmi ilə həm oxucuya dərs verir, həm də mənəvi təsir göstərir. Mətnin estetik dəyəri onun anlamını daha dərin edir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətdə elm sahibi fərd səhv etsə belə, cəmiyyətə ziyanı azdır. Cahillik isə həm şəxsi, həm də sosial ziyan yaradır. Kəlam göstərir ki, maarif və elm, sosial məsuliyyətin əsasını təşkil edir. Bilikli insanlar cəmiyyəti qoruyur, cahillik isə həm özünü, həm də başqalarını riskə atır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, elm sahibi səhv etsə belə, nəticələr nisbi olur. Cahillik isə böyük dağıntılar və fəsadlar yaradır. Kəlam tarixi baxımdan bilik və təcrübənin insan və cəmiyyət üçün əhəmiyyətini göstərir. Əcdadlarımızın səhvlərindən dərs çıxarmaq üçün elm vacibdir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam insanı məlumatlı olmağa və səhvlərini anlamağa təşviq edir. Elm sahibi niyyətli və məlumatlıdır, buna görə günahı azdır. Cahillik isə həm bilməmək, həm də səhv etmək mənasına gəldiyi üçün əxlaqi

məsuliyyəti artırır. Elm əxlaqi davranışın təməlidir.

8. Teoloji Aspekt

İslam baxımından, elm Allahın razılığını qazanmaq və insanı haqq yoluna yönəltmək vasitəsidir. Elm sahibi səhv etsə belə, niyyəti və elm yolu ilə bağışlanma şansı qazanır. Cahillik isə həm bilməmək, həm də günah işlətdiyinə görə daha ağır cəzaya səbəb olur.

9. Estetik Aspekt

Kəlamın dili qısa, mənalı və vizual təsirli formadadır. "Bir – ikidir" kontrastı mesajı gücləndirir. Estetik baxımdan, bu ifadə həm oxucuya dərhal təsir göstərir, həm də mənəvi dəyər daşıyır.

10. Politoloji Aspekt

Siyasi və idarəçilik baxımından, elm sahibi səhv etsə də nəticələr daha az fəsadlı olur. Cahillik isə həm fərdi, həm də sosial ziyan yaradır. Kəlam vurğulayır ki, bilikli və maarifli insanlar cəmiyyəti qoruyur, cahillik isə idarəçilik və siyasətdə fəsadlar yaradır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, elm sahibi səhv etsə, məsuliyyəti nisbi olur. Cahillik isə həm bilməmək, həm də səhv etmək səbəbindən məsuliyyəti artırır. Kəlam göstərir ki, elm hüquqi və sosial məsuliyyətin təminatıdır, cahillik isə hüquqi və etik fəsadları artırır.

12. Eksistensial Aspekt

Həyatın mənası və fərdin mövqeyi elm və bilik ilə ölçülür. Kəlam göstərir ki, insan öz cahilliyinə qarşı mübarizə aparmasa, həm özünü, həm də başqalarını riskə atır. Elm insanın həyatına dəyər verir, mövcudluğunu mənalı edir.

Xızır Baxışı

Xızır yolu bilik və hikmət yoludur. Elm sahibi səhv etsə belə, yolunu düzəldə bilər. Cahillik həm fərdi, həm də sosial baxımdan ziyanlıdır. Kəlam göstərir ki, elm və bilik qəlbi işıqlandırır, insanı haqq yoluna yönəldir və xoşbəxtliyə çatdırır.

Düşündürücü Suallar

- Gün ərzində elmimlə səhvlərimi azaltmağa çalışdımmı?
- Cahilliyə qarşı aktiv mübarizə aparırammı?
- Səhvlərimdən dərs çıxarıb özümü inkişaf etdirirəmmi?
- Elm həyatımda məsuliyyət və istiqamət yaradırmı?
- Biliksiz hərəkətlərim başqalarına ziyan vermirmi?

Özünə Hesabat

- Hər gün hansı bilikləri öyrəndim?
- Elm vasitəsilə səhvlərimi azaltmağa çalışdımmı?
- Cahilliklə qarşılaşdığımda hansı tədbirləri gördüm?

- Özümü daha məsuliyyətli və maarifli hiss etdimmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gün ərzində öyrəndiklərini tətbiq etmək.
- Səhv etdikdə elm və biliyə müraciət etmək.
- Öz və başqalarının səhvlərini azaltmaq üçün məlumatlı olmaq.
- Elm öyrənməyi və paylaşmağı vərdiş halına gətirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm əldə etməkdən çəkinməyin.
- Cahilliyə qarşı mübarizə aparın.
- Səhvləri anlamadan təkrar etməyin.
- Özünüzü və başqalarını maarifləndirmək üçün elm yolunu seçin.

Nəticə

Həzrəti Peyğəmbər (s) vurğulayır ki, elm insanın həm fərdi, həm də ictimai məsuliyyətini azaldır. Elm sahibi səhv etsə belə, nəticəsi nisbi olur, cahillik isə həm bilməmək, həm də səhv etmək səbəbindən ikiqat günah daşıyır. Elm həyatın, əxlaqın, hüququn və mənəviyyatın təməlidir; insanı xoşbəxtliyə və haqq yoluna aparır.

ELMDƏN MƏHRUM OLAN KİMSƏ

KƏLAM - 45

“ALLAH-TƏALA, ELMDƏN MƏHRUM QALMADIĞI MÜDDƏTCƏ, İNSANIN ALÇALDILMASINI İSTƏMƏYİB.”

(Yəni, Allah, insanı elm sahibi olduğu müddətcə alçaltmaq istəməz; elm sahibi insanın şərəfi və dəyəri qorunur.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 293)

Kəlam elm və insanın şərəfi arasındakı əlaqəni vurğulayır. Həzrəti Peyğəmbər (s) göstərir ki, Allah elm sahibi olan insanın dəyərini qoruyur və onu alçaltmır. Elm insanın mənəvi, əxlaqi və sosial yüksəlişinə səbəb olur. İnsan elmdən məhrum olduqda, öz potensialını həyata keçirə bilmir və zəiflik, alçalma riski yaranır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam bilik və insan şərəfi arasında birbaşa əlaqə qurur. Elm sahibi insan, təkcə cəmiyyətdə deyil, öz varlığında da dəyərli sayılır. Elm, fərdi və ictimai həyatda insanın şərəf və məna axtarışını təmin edən əsasdır. İnsan, biliyi ilə həm özünü, həm də ətrafını nurlandırır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, elm qəlbi işıqlandırır və insanı Allah yolunda məsuliyyətli edir. Həzrəti Peyğəmbər (s) göstərir ki, Allah, insanın elmi ilə şərəfini qoruyur. Elm, insanın mənəvi inkişafının təməlidir və ilahi bərəkəti həyatına gətirir. Elmsiz həyat isə mənəvi zəiflik və alçalmaya yol açır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, kəlam insanın özünü qiymətləndirməsi və güvənini inkişaf etdirməsini vurğulayır. Elm sahibi insan, öz potensialını tanıyır, güvənli və məsuliyyətli olur. Elmi olmayan insan isə özünü zəif və asılı hiss edə bilər. Kəlam, psixoloji möhkəmlik və özünüdərk üçün elmə diqqəti artırır.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam qısa və təsirli ifadələrlə formalaşıb. “Elm sahibi insan alçaldılmaz” fikri kontrast və sadəliklə oxucuya dərhal təsir göstərir. Bu ifadə həm mənəvi mesaj daşıyır, həm də estetik baxımdan oxucuya dərin təsir verir. Sadəlik və ritm, mesajın yadda qalmasını təmin edir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətdə elm sahibi fərd şərəfli sayılır, cəmiyyətdə hörmət qazanır. Elm cəmiyyətin inkişafını təmin edir. Elm olmayan fərd isə həm şəxsi, həm də sosial zəiflik yaşaya bilər. Kəlam, elmin fərdi və sosial şərəfi qorumaq baxımından əhəmiyyətini vurğulayır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, elm sahibi insan cəmiyyət və dövlət tarixində hörmət və nüfuz qazanır. Elmi olmayanlar isə cəmiyyətdə və tarixdə zəif və alçaldılmış mövqe ilə qarşılaşır. Kəlam göstərir ki, elm tarixi uğur və şərəfin əsas şərtidir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam insanı məlumatlı olmağa və elmi həyatına tətbiq etməyə təşviq edir. Elm sahibi şəxs səhv etsə belə, şərəfi qorunur. Elm, əxlaqi məsuliyyət və düzgünlük üçün təməl vasitədir. İnsan elmdən məhrum olduqda, həm mənəvi, həm də sosial zəiflik yaranır.

8. Teoloji Aspekt

İslam baxımından, elm Allahın nemətidir və insanın şərəfini qoruyur. Allah, elm sahibi insanı alçaltmaq istəmir. Elm, həm fərdi, həm də ilahi bərəkət baxımından əhəmiyyətlidir. Kəlam göstərir ki, insanın dəyəri Allahın verdiyi elm ilə ölçülür.

9. Estetik Aspekt

Kəlamın ifadəsi qısa, ritmik və mənalıdır. Sadə kontrast "elm – alçalmamaq" fikri oxucuda dərhal təsir yaradır. Estetik baxımdan, bu ifadə həm vizual, həm də mənəvi dəyər daşıyır.

10. Politoloji Aspekt

Siyasi və idarəçilik baxımından, elm sahibi fərd nüfuzlu və hörmətlidir. Elm olmayan fərd isə zəif və asılıdır. Kəlam göstərir ki, maarif və elm, cəmiyyətdə hörmət və nüfuzun əsas şərtidir. Elm həm fərdi, həm də ictimai liderlik üçün vacibdir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, elm sahibi insan daha məsuliyyətli və hüquqi baxımdan təmkinlidir. Elm, düzgün qərarlar verməyə imkan yaradır. Elm olmayan insan həm səhv, həm də cəmiyyətdə risk yaradır. Kəlam, elm və hüquqi məsuliyyət arasında əlaqəni vurğulayır.

12. Eksistensial Aspekt

Həyatın mənası və insanın varlığı elm ilə ölçülür. Kəlam göstərir ki, elm sahibi insan şərəfli və mənalı həyat yaşayır. Elm olmadan həyat həm mənasız, həm də zəif olur. İnsan elmlə öz varlığını və əzəmətini tamamlayır.

Xızır Baxışı

Xızır yolu bilik və hikmət yoludur. Elm sahibi insan şərəfini qoruyur, cahillik isə zəiflik yaradır. Kəlam göstərir ki, Allah elm vasitəsilə insanı alçaltmır, elm həm ilahi, həm də mənəvi qorunma təmin edir.

Düşündürücü Suallar

- Hər gün hansı bilikləri öyrənirəm və tətbiq edirəm?
- Elmsiz yaşadığım anlar mənim alçalmama səbəb olurmu?

- Elm həyatımı necə mənalı edir?
- Fərdi və sosial şərəfimi qorumaq üçün nə qədər elm əldə etmişəm?
- Özümü daha məsuliyyətli və şərəfli hiss etmək üçün nə etməliyəm?

Özünə Hesabat

- Hər gün öyrəndiyim elmi biliklər nələrdir?
- Elm sayəsində şərəfimi qorumağa çalışırammı?
- Elmsiz olduğum mövzularda zəiflik yaşayırammı?
- Fərdi və sosial baxımdan şərəfimi qorumaq üçün hansı addımlar atmışam?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik həyatımda elm öyrənmək və tətbiq etmək.
- Elmi bilikləri başqaları ilə paylaşmaq.
- Elm vasitəsilə şəxsi və sosial problemləri həll etmək.
- Cahillik və bilməməkdən doğan zəifllikləri azaltmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm əldə etməkdən çəkinməyin.
- Elm sahibi olmaq üçün davamlı çalışın.
- Elmin tətbiqi ilə həm fərdi, həm də ictimai şərəfi qoruyun.
- Cahilliyə qarşı aktiv mübarizə aparın.

Nəticə

Həzrəti Peyğəmbər (s) vurğulayır ki, **elm insanın şərəfini qoruyan əsas amildir**. Elm sahibi insan həm fərdi, həm də sosial baxımdan dəyərli və hörmətlidir. Allah elmlə insanı qoruyur, elm olmadan isə zəiflik və alçalma riski yaranır. Elm həyatın, mənəviyyatın və sosial hörmətin təməlidir.

KƏLAM - 46

"ALLAH-TƏALA, ALÇALDILMASINI İSTƏDİYİ HƏR KƏSİ ELM VƏ ƏXLAQDAN MƏHRUM ETMİŞDİR."

(Yəni, Allah, insanı alçaltmaq istədikdə onu həm biliksiz, həm də əxlaqsız qoyur; elm və ədəb insanın şərəf və dəyərini qoruyur.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 293)

Kəlam insanın şərəfi ilə elm və əxlaq arasındakı əlaqəni vurğulayır. İnsan yalnız **elm və əxlaq sahibi olduqda** həm Allah qarşısında, həm də cəmiyyətdə hörmət qazanır. Elm və əxlaqın olmaması fərdi zəiflik, sosial alçalma və mənəvi boşluq yaradır. Bu kəlam həm fərdi inkişaf, həm də sosial mövqe üçün əsas prinsip olaraq qəbul edilməlidir. İnsan həyatını mənalı və şərəfli yaşamaq üçün **bilgi (elm) və davranış (ədəb)** balansını qorumaq məcburiyyətindədir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam göstərir ki, **şərəf və dəyər** sadəcə maddi və ya

sosial statusdan gəlmir. Onlar insanın daxili inkişafına bağlıdır. Elm, insanın düşüncə və hərəkətlərini istiqamətləndirir, ədəb isə bu düşüncəni doğru və etik formada həyata keçirir. Elm və əxlaqın birləşməsi insanın həm daxili, həm də xarici dünyasında balans yaradır. Elm və əxlaq olmadan insan **mənəvi boşluq və sosial zəiflik** yaşayır. Bu baxımdan, kəlam varoluşun fəlsəfəsini elm və əxlaq üzərində qurur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlam göstərir ki, insanın **ruhani yüksəlişi** elm və əxlaq vasitəsilə mümkündür. Elm qəlbi işıqlandırır, insanı cahillikdən uzaqlaşdırır, ədəb isə Allahın razılığını qazanmaq üçün əməl yollarını göstərir. Elm və əxlaq olmadan qəlb boş və mənəvi zəif qalır. İrfan yolunda irəliləmək üçün elm və əxlaq **bəşəriyyətin və fərdin şərəfi** üçün birbaşa əlaqəlidir. İnsan Allahın qarşısında və cəmiyyətdə hörmət qazanmaq üçün bu iki vasitəyə malik olmalıdır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, elm və əxlaq insanın **özünə inamını, sükunətini və daxili tarazlığını** təmin edir. Elm insanı məlumatlı və bacarıqlı edir, ədəb isə davranışlarını və münasibətlərini düzgün istiqamətə yönəldir. Elm və əxlaqı olmayan insan həm özünü zəif hiss edir, həm də cəmiyyətdə hörmət itirir. Psixoloji cəhətdən alçalmış və mənəvi boş olan fərd, stres, təşviş və sosial uyğunsuzluq yaşayır. Kəlam, psixoloji sağlamlıq üçün də elm və əxlaqın vacibliyini vurğulayır.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlamın ədəbi ifadəsi sadə, lakin **dərin mənalı və ritmikdir**. "Elm və əxlaq – alçalmamaq" kontrastı oxucuya dərhal təsir edir. İfadənin qısa və aydın olması, mesajı unudulmaz edir. Mətn həm estetik, həm də mənəvi baxımdan təsirli qurulub, oxucuda həm düşüncə, həm də hiss sahəsində rezonans yaradır. Ədəbi baxımdan, kəlam həm qısa, həm də fəlsəfi dərinliyi ilə diqqət çəkir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosial baxımdan, elm və əxlaq sahibi insanlar cəmiyyətdə hörmət və nüfuz qazanır. Onlar liderlik, təlim-tərbiyə və nümunəvi davranış baxımından fərqlənirlər. Elm və əxlaqın olmaması cəmiyyətdə **təcrid, hörmətsizlik və sosial zəiflik** yaradır. Kəlam, cəmiyyətdə şərəf və nüfuz qazanmaq üçün elm və əxlaqın birgə əhəmiyyətini vurğulayır. Sosial münasibətlərin sağlam qurulması elm və ədəb vasitəsilə mümkündür.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, elm və əxlaq sahibi şəxslər cəmiyyətlərdə hörmətli və nüfuzlu olublar. Elm və əxlaqı olmayan insanlar isə həm fərdi, həm də sosial baxımdan alçalmış, təcrid olunmuş və zəif qalmışlar. Kəlam, tarixi təcrübəyə əsaslanaraq, **elm və əxlaqın şərəf və hörmət üçün əsas şərt** olduğunu vurğulayır. Bu, tarix boyunca insanların həm fərdi, həm də ictimai statusunu

müəyyənləşdirən amil olub.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam göstərir ki, insanın şərəfi yalnız **düzgün və etik davranış**la qorunur. Elm və əxlaq olmadan insan həm özünə, həm də başqalarına ziyan verir. Əxlaq və elm, insanı səhv addımlardan qoruyur, həm fərdi, həm də sosial hörməti təmin edir. Kəlamın əxlaqi mesajı budur ki, insanın hörməti və şərəfi onun elm və əxlaq sahibi olmasına bağlıdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, Allah insanın şərəfini qorumaq üçün onu **elm və əxlaqla təmin edir**. Kəlam göstərir ki, insanın Allah qarşısında və cəmiyyətdə hörmətli olması onun elm və əxlaq sahibi olmasından keçir. Elm və əxlaq Allahın insanlara verdiyi nemətlərdir və insanın mənəvi yüksəlişi üçün əsas vasitələrdir.

9. Estetik Aspekt

Kəlam həm mənəvi, həm də vizual olaraq təsirli qurulub. Elm və əxlaqın birləşməsi insan həyatının harmoniyasını yaradır. Əxlaq və elm olmadan həyat qarışıq, mənasız və zəif olur. Mətnin ifadəsi sadə, lakin **ritmik və təsirli** olduğundan oxucuya dərindən təsir edir.

10. Politoloji Aspekt

Elm və əxlaq sahibi insanlar cəmiyyətdə nüfuz qazanır və ictimai idarəetmədə etibarlı olurlar. Kəlam göstərir ki, **siyasi və sosial nüfuzun əsas amillərindən biri** elm və əxlaqdır. Elm və əxlaq olmadan insanlar həm fərdi, həm də siyasi baxımdan zəif və təsirsiz qalır, cəmiyyət isə zəif idarə olunur.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, elm və əxlaq insanı məsuliyyətli və qanuna uyğun davranmağa yönəldir. Elm və əxlaqı olmayan fərd həm səhv edir, həm də hüquqi baxımdan riskli olur. Kəlam göstərir ki, **hüquqi və sosial təmkinin əsas şərti** elm və əxlaqdır. İnsan qanuni və etik davranışla həm özünü, həm də cəmiyyəti qoruyur.

12. Eksistensial Aspekt

Həyatın mənası elm və əxlaqla ölçülür. Elm və əxlaq sahibi insan şərəfli və mənalı həyat yaşayır. Kəlam göstərir ki, insan elm və əxlaq vasitəsilə həm varlığını, həm də dəyərini qoruyur, həyatı mənalı olur. Elm və əxlaq olmadan insan həm fərdi, həm də sosial mənada boşluq yaşayır.

Xızır Baxışı

Xızır yolu bilik və hikmət yoludur. Elm və əxlaq insanı alçalmadan qoruyur, cahillik və əxlaqsızlıq zəiflik yaradır. Kəlam göstərir ki, Allah elm və əxlaq vasitəsilə insanı qoruyur və onu şərəfli edir. Hər bir fərd Allahın neməti olan elm və əxlaqla həyatını nurlandırmalıdır.

Düşündürücü Suallar

- Gündəlik həyatımda elm və əxlaqa nə qədər diqqət yetirirəm?

- Elm və ədəb olmadan yaşadığım anlar mənim alçalmama səbəb olurmu?
- Mənim sosial və fərdi şərəfim elm və əxlaqla qorunurmu?
- Həyatımı mənalı etmək üçün hansı elmi və əxlaqi addımlar atmışam?
- Cahillik və əxlaqsızlıqdan necə qorunuram?

Özünə Hesabat

- Elm və əxlaq sahibi olmaq üçün nələr öyrənirəm?
- Elm və əxlaq mənim fərdi və sosial şərəfimi qoruyurmu?
- Gündəlik həyatımda elm və əxlaqı tətbiq edirəmmi?
- Cahillik və əxlaqsızlıq hallarına qarşı tədbir görürəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Elm öyrənmək və həyatına tətbiq etmək.
- Əxlaqi davranış və düzgün münasibət qurmaq.
- Sosial hörmət qazanmaq üçün elm və əxlaqı istifadə etmək.
- Cahillik və əxlaqsızlıqdan qorunmaq üçün tədbir görmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və əxlaqı həyatınızın prioriteti edin.
- Elm və əxlaqı başqalarına da öyrədin və paylaşın.
- Elm və əxlaq vasitəsilə fərdi və sosial şərəfi qoruyun.
- Özünüzü davamlı olaraq inkişaf etdirin və cahillikdən uzaq olun.

Nəticə

Həzrəti Peyğəmbər (s) vurğulayır ki, **elm və əxlaq insanın şərəf və hörmətini qoruyan əsas amillərdir**. Allah elm və ədəb sahibi insanı alçaltmaq istəmir. Elm və əxlaq həm fərdi, həm də sosial baxımdan insanı şərəfli və hörmətli edir. Onlar olmadan insan zəif, alçaldılmış və cəmiyyətdə hörmətsiz olur. Elm və əxlaq həyatın, mənəviyyatın və şərəfin təməlidir.

KƏLAM - 47

“ALLAH BİRİNİ ALÇATMAQ İSTƏYİRSƏ, ONU ELMDƏN MƏHRUM EDİR.”

(Yəni, Allah insanı alçaltmaq istədikdə onu elm sahibi olmadan qoyur;
elm insanın şərəf və dəyərini qoruyan əsas vasitədir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 293)

Kəlam, insanın şərəfi və hörmətinin elmə bağlı olduğunu vurğulayır. İnsan yalnız elm sahibi olduqda həm özünə, həm də cəmiyyətə qarşı hörmətli və şərəfli olur. Elm olmadan fərd həm daxili mənəviyyat baxımından zəif qalır, həm də sosial mövqeyi zəifləyir. Bu kəlam, insanın şəxsi inkişafı və cəmiyyət qarşısında hörmətini qoruması üçün elmə diqqət etməsinin vacibliyini göstərir. İnsan həyatının dəyərli və mənalı olması elm vasitəsilə mümkündür.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam göstərir ki, şərəf və dəyər maddi status və ya

sərvətlə müəyyənləşmir. Onlar insanın daxili inkişafı və bilik səviyyəsindən asılıdır. Elm düşüncə prosesini zənginləşdirir və hərəkətlərimizi istiqamətləndirir. Elm olmadan insan yalnız maddi və qısa müddətli dəyərlərlə yaşayır, mənəvi və intelektual boşluq yaranır. Kəlamın fəlsəfi mesajı budur ki, əsl dəyər insanın elmi inkişafından və düşüncəsinin dərinliyindən gəlir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlam insanın ruhani yüksəlişinin elm vasitəsilə mümkün olduğunu göstərir. Elm qəlbi işıqlandırır, insanı cahillikdən uzaqlaşdırır və Allah qarşısında şərəf qazandırır. Elm olmadan qəlb boş və mənəvi zəif qalır. İrfan yolunda irəliləmək üçün insanın elmi biliklərə sahib olması və onları mənəvi həyatına tətbiq etməsi vacibdir. Elm Allahın insana verdiyi nemət kimi, həm dünyəvi, həm də axirət dəyərini artırır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, elm insanın özünə inamını və daxili sükunətini təmin edir. Elm sahibi fərd həm daha məlumatlı, həm də qərar verməkdə bacarıqlıdır. Elm olmadan insan özünü boş və zəif hiss edir, həyatda istiqamətini itirir. Psixoloji cəhətdən, elm fərdin həyatında məqsəd və dəyər yaradır, təşviş və stressi azaldır. Kəlam vurğulayır ki, elm insanın həm daxili, həm də sosial psixoloji balansı üçün vacibdir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlamın ifadəsi sadə, lakin mənalı və təsirlidir. “Elm – şərəf” kontrastı oxucuya dərhal mesaj verir. Qısa, aydın və ritmik cümlə oxucuda həm düşüncə, həm də hiss sahəsində rezonans yaradır. Mətnin qısa və dolğun quruluşu onun yadda qalmasını təmin edir. Ədəbi baxımdan kəlam həm məzmun, həm də üslub baxımından dərin mənalıdır və oxucuya dərindən təsir edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosial baxımdan, elm sahibi fərdlər cəmiyyətdə hörmət və nüfuz qazanır. Onlar liderlik, nümunəvi davranış və bilik paylaşımları ilə cəmiyyətə töhfə verirlər. Elm olmadan insanlar təcrid olunur, sosial hörmətini itirir və zəif mövqe qazanır. Kəlam göstərir ki, cəmiyyətdə nüfuz və etibarın əsas amili elm sahib olmaqdır. Sosial münasibətlərin sağlam qurulması elm vasitəsilə mümkündür.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, elm sahibi şəxslər cəmiyyətlərdə hörmətli və nüfuzlu olublar. Elm sahibi olmayanlar isə həm fərdi, həm də sosial baxımdan zəif və alçaldılmış vəziyyətdə qalmışlar. Kəlam, tarixi təcrübəyə əsaslanaraq, elm və şərəfin bir-birinə bağlı olduğunu vurğulayır. Tarix boyunca elm sahibi fərdlər həm cəmiyyətin inkişafına, həm də fərdi hörmətə nail olublar.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam göstərir ki, insanın şərəfi və hörməti yalnız etik

davranış və elm vasitəsilə qorunur. Elm olmadan insan səhv qərarlar verir, özünə və başqalarına ziyan verir. Elm etik və mənəvi prinsipləri başa düşməyə və həyata keçirməyə kömək edir. Kəlamın əxlaqi mesajı budur ki, insanın dəyəri və şərəfi onun elm sahibi olmasından keçir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, Allah insanın şərəfini qorumaq üçün onu elm sahibi etməyi vacib etmişdir. Kəlam göstərir ki, insanın Allah qarşısında və cəmiyyətdə hörmətli olması elm vasitəsilə mümkün olur. Elm Allahın verdiyi nemətdir və insanın mənəvi yüksəlişi üçün əsas vasitədir. Elm sahibi insan həm Allahın razılığını qazanır, həm də cəmiyyətdə nüfuz sahibidir.

9. Estetik Aspekt

Kəlam həm mənəvi, həm də vizual olaraq təsirli qurulub. Elm insan həyatında harmoniyanı, nizamı və balansı yaradır. Elm olmadan həyat qarışıq, mənasız və zəif olur. Mətnin ifadəsi sadə, lakin ritmik və təsirli olduğundan oxucuya dərindən təsir edir. Elm insanın həyatına həm mənəvi, həm də estetik dəyər qatır.

10. Politoloji Aspekt

Elm sahibi fərdlər cəmiyyətdə nüfuz qazanır və ictimai idarəetmədə etibarlı olurlar. Kəlam göstərir ki, siyasi və sosial nüfuzun əsas amillərindən biri elm sahib olmaqdır. Elm olmadan insanlar həm fərdi, həm də siyasi baxımdan zəif və təsirsiz qalır, cəmiyyət isə zəif idarə olunur. Elm həm fərdi, həm də ictimai güc mənbəyidir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, elm insanı məsuliyyətli, qanuna uyğun və etik davranmağa yönəldir. Elm sahibi olmayan fərd həm səhv edir, həm də hüquqi risklərlə qarşılaşır. Kəlam göstərir ki, hüquqi və sosial təmkinin əsas şərti elm sahib olmaqdır. Elm qanuni və etik davranışı təmin edir, həm fərdi, həm də cəmiyyət üçün qoruyucu rol oynayır.

12. Eksistensial Aspekt

Həyatın mənası elm vasitəsilə ölçülür. Elm sahibi insan şərəfli və mənalı həyat yaşayır. Elm insanın həm varlığını, həm də dəyərini qoruyur. Elm olmadan fərd həm daxili, həm də sosial mənada boşluq yaşayır. Kəlam göstərir ki, insanın eksistensial dəyəri elm sahibi olması ilə birbaşa bağlıdır.

Xızır Baxışı

Xızır yolu bilik və hikmət yoludur. Elm insanı alçalmadan qoruyur, cahillik isə zəiflik yaradır. Kəlam göstərir ki, Allah elm vasitəsilə insanı qoruyur və onu şərəfli edir. Hər bir fərd Allahın neməti olan elm vasitəsilə həyatını mənalı və şərəfli etməlidir.

Düşündürücü Suallar

- Gündəlik həyatımda elmə nə qədər diqqət yetirirəm?
- Elm olmadan yaşadığım anlar mənim alçalmama səbəb olurmu?

- Sosial və fərdi şərəfim elm vasitəsilə qorunurmu?
- Həyatımı mənalı etmək üçün hansı elmi bilikləri öyrənmişəm?
- Cahillikdən necə qorunuram?

Özünə Hesabat

- Elm sahibi olmaq üçün nələr öyrənirəm?
- Elm mənim fərdi və sosial şərəfimi qoruyurmu?
- Gündəlik həyatımda elmə diqqət yetirirəmmi?
- Cahillik hallarına qarşı tədbir görürəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Elm öyrənmək və həyatına tətbiq etmək.
- Sosial hörmət və nüfuz qazanmaq üçün elmə önəm vermək.
- Cahillikdən qorunmaq üçün davamlı olaraq öyrənmək və inkişaf etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elmə həyatınızın prioriteti kimi yanaşın.
- Elm vasitəsilə fərdi və sosial şərəfi qoruyun.
- Başqalarına da elm öyrədin və paylaşın.
- Özünüzü davamlı olaraq inkişaf etdirin və cahillikdən uzaq olun.

Nəticə

Həzrəti Əli (ə) vurğulayır ki, elm insanın şərəf və hörmətini qoruyan əsas amildir. Allah elm sahibi insanı alçaltmaq istəmir. Elm həm fərdi, həm də sosial baxımdan insanı şərəfli və hörmətli edir. Elm olmadan insan zəif, alçaldılmış və cəmiyyətdə hörmətsiz olur. Elm həyatın, mənəviyyatın və şərəfin təməlidir.

ELM HƏR XEYRİN KÖKÜDÜR

KƏLAM - 48

“ELM HƏR XEYRİN KÖKÜDÜR. CAHİLLİK İSƏ HƏR PİSLİYİN BAŞLANĞICIDIR.”

(Yəni, insanı yaxşılığa aparan əsas yol elmdir, onu pisliyə sürükləyən isə cahillikdir. Elm insanı doğruya yönəldir, cahillik isə səhvlərin qapısını açır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 293)

Bu kəlam insan həyatında elmin əsas rolunu vurğulayır. Elm insanı düzgün düşünməyə, doğru qərarlar verməyə və xeyirli işlər görməyə yönəldir. Cahillik isə insanı səhvlərə, yanlış inanclara və pis davranışlara aparır. Həzrəti Muhəmməd (s) bu sözlə göstərir ki, hər bir yaxşı davranışın, düzgün həyat yolunun əsasında elm dayanır. Eyni zamanda, pis əməllərin, zülmün və azğınlığın kökü cahillikdir. İnsan nə qədər elmli olarsa, bir o qədər də faydalı və dəyərli olar.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan elm insanın varlığı dərk etməsinin əsas vasitəsidir. Elm insanı həqiqətə yaxınlaşdırır, düşüncəni dərinləşdirir və ağlı kamilləşdirir. Cahillik isə insanın düşüncəsini daraldır, onu səhv inanclara məhkum edir. Fəlsəfə insanın özünü və dünyanı anlaması üçün elmə söykənir. Elm olmayan yerdə həqiqət yox olur, yerini xurafat tutur. Bu kəlam fəlsəfi olaraq göstərir ki, insanın mənəvi və zehni yüksəlişi yalnız elm yolu ilə mümkündür.

2. İrfani Aspekt

İrfan baxımından elm insanın qəlbini nurlandıran əsas vasitədir. Elm insanı Allahı tanımağa, hikməti dərk etməyə aparır. Cahillik isə qəlbi qaranlığa qərq edir və insanı mənəvi zəifliyə sürükləyir. İrfani yolda olan insan elmi yalnız məlumat üçün deyil, qəlbini saflaşdırmaq üçün öyrənir. Elm insanı nəfsin əsarətindən azad edir. Bu kəlam irfani baxımdan göstərir ki, mənəvi yüksəlişin kökü elmdir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın özünə inamını artırır. Elmli insan daha güvənli, daha sabit və daha məqsədyönlü olur. Cahillik isə qorxu, tərəddüd və narahatlıq yaradır. Elm insanın problemləri düzgün analiz etməsinə kömək edir. Cahillik isə səhv qərarlara səbəb olur. Psixoloji olaraq elm insanı ruhən gücləndirir, cahillik isə zəiflədir. Bu kəlam insan psixologiyasının sağlamlığı üçün elmin vacibliyini göstərir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlamın dili sadə, lakin mənası dərin və təsirlidir. “Elm – xeyir”, “cahillik – şər” qarşılaşdırması oxucuda güclü təsir yaradır. Qısa, aydın və ritmik cümlə yadda qalan üslub formalaşdırır. Ədəbi baxımdan bu kəlam həm məna, həm də ifadə gücü baxımından mükəmməldir. Oxucuya həm

düşüncə, həm də hiss baxımından təsir edir. Sözlərin seçimi kəlamı daha da yaddaqalan edir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətlər elm üzərində qurulduqda inkişaf edir. Elmli insanlar ədalətli, anlayışlı və faydalı olurlar. Cahillik isə zorakılıq, anlaşılmazlıq və geriləmə yaradır. Sosial problemlərin kökündə çox vaxt elm çatışmazlığı dayanır. Elm insanları birləşdirir, cahillik isə ayırır. Bu kəlam cəmiyyətin sağlamlığı üçün elmin əsas şərt olduğunu göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix sübut edir ki, elmə dəyər verən toplumlar inkişaf edib. Cahilliyə söykənən cəmiyyətlər isə dağılmışdır. Böyük mədəniyyətlər elmin sayəsində yüksəlib. Zülm və haqsızlıq çox vaxt cahillikdən doğub. Tarixi proseslər göstərir ki, tərəqqinin kökü elmdir. Bu kəlam tarixi təcrübə ilə tam uyğunluq təşkil edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanı doğru ilə yanlışı ayırmağa öyrədir. Əxlaq elmsiz möhkəm olmaz. Cahillik insanı səhv davranışlara sürükləyir. Elm vicdanı gücləndirir, məsuliyyət hissini artırır. Əxlaqlı insan elmli insandır. Bu kəlam əxlaqi kamilliyin əsasının elm olduğunu göstərir.

8. Teoloji Aspekt

İslamda elm ibadət sayılır. Allah insanı elm vasitəsilə yüksəldir. Cahillik isə insanı doğru yoldan azdırır. Peyğəmbərlər insanları elmə çağırmışlar. Elm Allahı tanımağın əsas yoludur. Bu kəlam teoloji baxımdan elmin müqəddəs dəyərini göstərir.

9. Estetik Aspekt

Elm insanın həyatına harmoniya və gözəllik qatır. Düşüncədə nizam yaradır. Cahillik isə qarışıqlıq və uyğunsuzluq gətirir. Elm ruhu zənginləşdirir. Bu kəlam həm məna, həm də ifadə baxımından estetik təsir yaradır.

10. Politoloji Aspekt

Elmli rəhbərlər ədalətli qərarlar verirlər. Cahillik isə yanlış siyasətə səbəb olur. Elm dövlətin inkişafının əsas sütunudur. Tarixdə elmli liderlər xalqları yüksəldib. Bu kəlam siyasi idarəetmədə elmin rolunu vurğulayır.

11. Hüquqi Aspekt

Qanunları düzgün anlamaq üçün elm lazımdır. Cahillik hüquqi səhvlərə səbəb olur. Elm ədalətin əsasını təşkil edir. Hüquqi sistemin sağlamlığı elmlə bağlıdır. Bu kəlam hüquqi məsuliyyətin kökünü göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın varlıq məqsədini dərk etməsinə kömək edir. Cahillik isə mənasızlıq yaradır. Elm insanı özü ilə barışdırır. Həyatın mənası elmlə aydınlaşır. Bu kəlam varoluşun əsasının elm olduğunu göstərir.

Xızır Baxışı

Xızır yolu hikmət yoludur. Hikmət isə elmdən doğur. Cahillik insanı ruhani yoldan uzaqlaşdırır. Elm insanı doğru istiqamətə aparır. Bu baxışda elm ilahi rəhbərlik vasitəsidir.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim həyatımı necə dəyişir?
- Cahillik hansı səhvlərə səbəb olub?
- Gündəlik həyatımda öyrənməyə vaxt ayırırammı?
- Elm mənə hansı xeyirləri gətirib?

Özünə Hesabat

- Hansı sahələrdə elmimi artırmalıyam?
- Cahillikdən necə uzaq dururam?
- Oxumağa və öyrənməyə vaxt ayırırammı?
- Elm həyatımda hansı rolu oynayır?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu vərdişi yaratmaq
- Dini və elmi bilikləri artırmaq
- Səhvləri öyrənmə fürsətinə çevirmək
- Başqalarına elm öyrətmək

Əlavə Tövsiyələr

- Daim öyrənməyə açıq ol
- Cahillikdən uzaq dur
- Elm paylaş
- Özünü inkişaf etdir
- Suallar verməkdən çəkinmə

Nəticə

Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamı insan həyatının əsas prinsipini açıqlayır: xeyir elmdən doğur, şər isə cahillikdən. Elm insanı həm mənəvi, həm əxlaqi, həm də sosial baxımdan yüksəldir. Cahillik isə insanı zəiflədir və azdırır. Bu səbəbdən elm öyrənmək yalnız faydalı deyil, həm də zəruridir.

KƏLAM - 49

“ELM HƏR BİR UCA HALIN KÖKÜDÜR VƏ HƏR BİR UCA MƏQAMIN ZİRVƏSİDİR.”

(Yəni, elm insanı həm mənəvi yüksəlişə aparır, həm də onu ən ali mərtəbələrə çatdırır.)

(Bu kəlam İmam Sadiqə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 294)

Bu kəlam insan həyatında **elmin** rolunu ən yüksək səviyyədə ifadə edir. Elm yalnız məlumat toplamaq deyil, insanın həm daxili aləmini, həm də ictimai mövqeyini formalaşdıran əsas qüvvədir. Uca hal dedikdə insanın mənəvi kamilliyi, əxlaqi duruşu və ruhani yüksəlişi nəzərdə tutulur. Uca məqam isə cəmiyyətdə hörmət, nüfuz və məsuliyyətli mövqedir. İmam Sadiq

(ə) bildirir ki, bu iki zirvəyə aparan yol yalnız elmdən keçir. Elm insanı həm iç dünyasında saflaşdırır, həm də onu başqalarına faydalı edən şəxsiyyətə çevirir. Elmsiz yüksəliş müvəqqətidir, elmli yüksəliş isə davamlı və bərəkətlidir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan elm varlığın mahiyyətini dərk etməyin əsas vasitəsidir. İnsan ancaq düşünərək, araşdıraraq və anlayaraq kamilliyə çata bilər. Elm insanın şüurunu genişləndirir, ona doğru ilə yanlışı ayırma gücü verir. Uca hal dedikdə, insanın öz nəfsinə qalib gəlməsi və düşüncə baxımından yetkinləşməsi nəzərdə tutulur. Uca məqam isə bu yetkinliyin cəmiyyətdə əks olunmasıdır. Fəlsəfə göstərir ki, biliyin olmadığı yerdə həqiqət də olmaz. Bu kəlam elmin insan varlığının əsas sütunu olduğunu vurğulayır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin nurudur. Qəlb elmlə işıqlandıqda insan Allahı daha düzgün tanıyır. Elm insanı nəfsin əsarətindən azad edir və onu ruhani yüksəlişə aparır. Uca hal – qəlbin saflığı, uca məqam isə Allahın razılığına yaxınlıqdır. İmam Sadiq (ə) bildirir ki, bu mərhələlərə çatmaq üçün zahiri və batini elm lazımdır. Ariflərə görə, elm hikmətlə birləşəndə insan kamilləşir. Elmsiz ibadət zəif, elmli ibadət isə dərin və səmərəlidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın özünə inamını artırır. Bilikli insan qərarlarını daha düzgün verir və həyatda daha balanslı olur. Elm insanı qorxudan, tərəddüddən və çaşqınlıqdan xilas edir. Uca hal insanın daxili rahatlığıdır, uca məqam isə bu rahatlığın sosial mühitdə tanınmasıdır. Elmli insan streslə daha yaxşı mübarizə aparır. Cahillik isə psixoloji gərginlik yaradır. Bu kəlam psixoloji sağlamlığın elmə bağlı olduğunu göstərir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam sadə, lakin çox dərin məna daşıyır. “Kök” və “zirvə” sözləri obrazlı şəkildə istifadə olunub. Kök – başlanğıc, zirvə – ən yüksək nöqtədir. Bu metafora oxucuya güclü təsir edir. Qısa cümlə olmasına baxmayaraq, böyük fəlsəfi və mənəvi mesaj verir. Dil axıcı, ifadə isə yadda qalandır. Bu da kəlamın ədəbi dəyərini artırır.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətdə elm sahibi olan insanlar hörmət və nüfuz qazanır. Elmli şəxslər müəllim, alim, rəhbər və yol göstərən olurlar. Uca məqamlar adətən elmə əsaslanır. Cahillik isə sosial geriləmə yaradır. İmam Sadiqin (ə) kəlamı göstərir ki, cəmiyyətin inkişafı elm üzərində qurulur. Elmli toplum daha ədalətli, daha mədəni və daha sabit olur.

6.Tarixi Aspekt

Tarix boyu elmə dəyər verən cəmiyyətlər yüksəlib. İslamın ilk dövrlərində elm mərkəzləri yaranmış, alimlər yetişmişdi. Bu, müsəlman

dünyasını zirvəyə çıxarmışdı. Elm zəiflədikdə isə geriləmə başladı. İmam Sadiq (ə) özü də böyük elm məktəbi qurmuşdu. Bu kəlam tarixi təcrübənin xülasəsidir.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanın əxlaqını gözəlləşdirir. Bilikli insan davranışlarında daha məsuliyyətli olur. Uca hal – gözəl əxlaqdır, uca məqam isə bu əxlaqın cəmiyyətdə tanınmasıdır. Elm insanı zülmdən, haqsızlıqdan və kobudluqdan uzaqlaşdırır. Əxlaqi kamillik elmsiz mümkün deyil.

8. Teoloji Aspekt

Allah Quranda elm sahiblərini ucaltdığını bildirir. Elm imanla birləşəndə insan Allahın razılığına daha yaxın olur. İmam Sadiq (ə) bu kəlamla bildirir ki, ilahi yüksəlişin yolu elmdən keçir. Elm insanı doğru əqidəyə və sağlam ibadətə aparır.

9. Estetik Aspekt

Kəlamın ahəngi və sadəliyi estetik baxımdan çox gözəldir. Qısa sözlərlə böyük məna ifadə olunur. Oxucuya həm zövq verir, həm də düşündürür. Dilin axıcılığı kəlamı daha təsirli edir.

10. Politoloji Aspekt

Elmli rəhbərlər ədalətli qərarlar verir. Cahillik siyasi böhran yaradır. Uca məqamlar elm əsasında qurulanda dövlət güclü olur. Bu kəlam idarəçilikdə biliyin vacibliyini göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Qanunları başa düşmək və tətbiq etmək üçün elm lazımdır. Elmli hakim və hüquqşünaslar ədaləti qoruyur. Cahillik hüquqi səhvlərə səbəb olur. Bu kəlam hüquqi sistemin elmə bağlı olduğunu göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın “niyə yaşayıram?” sualına cavab tapmasına kömək edir. Uca hal – mənalı həyat, uca məqam – bu mənanın həyata tətbiqidir. Elm insanın varlığını dəyərli edir.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) hikmət və gizli elm rəmzidir. Onun yolu bilik yoludur. Elm insanı qaranlıqdan işığa çıxarır. Bu kəlam Xızır yolunun əsasını açıqlayır.

Düşündürücü Suallar

- Elm həyatımda hansı yeri tutur?
- Öyrəndiklərimi tətbiq edirəmmi?
- Uca hal və uca məqam üçün nə edirəm?

Özünə Hesabat

- Gündəlik elm axtarışı içindəyəmmi?
- Davranışlarımı biliklə yönləndirirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Mütəmadi kitab oxumaq
- Dərslərə qatılmaq
- Elm paylaşmaq

Əlavə Tövsiyələr

- Elm ömür boyu davam etməlidir.
- Biliklə yanaşı əxlaq da inkişaf etdirilməlidir.

Nəticə

İmam Sadiq (ə) bizə bildirir ki, insanın həm mənəvi ucalığı, həm də ictimai zirvəsi yalnız **elm** vasitəsilə mümkündür. Elm həyatın kökü, uğurun zirvəsidir. Elmsiz yüksəliş boş, elmli yüksəliş isə bərəkətlidir.

KƏLAM - 50

"ELM HƏR BİR XEYRİN, CƏHALƏT İSƏ HƏR BİR PİSLİYİN KÖKÜDÜR."

(Yəni, insan həyatında baş verən bütün yaxşılıqların, inkişafın və kamilliyin əsasında elm, bilik və düşüncə dayanır. Bütün pisliklərin, zülmün, azğınlığın və fəsadın əsas səbəbi isə cəhalət, bilməmək və düşüncəsizlikdir.)

(Bu kəlam İmam Sadiqə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 294)

Bu kəlam insan həyatının əsas sütunlarını müəyyən edir. Elm insanı nur, istiqamət və hikmətə aparan bir işıqdır. Cəhalət isə insanı qaranlıq, səhv qərarlar və mənəvi tənəzzülə sürükləyən bir girdabdır. Tarix boyunca bütün böyük sivilizasiyalar elm sayəsində yüksəlmiş, cəhalət hökm sürdüyü zaman isə çökmüşdür. Elm yalnız məlumat toplamaq deyil, düşünmək, dərk etmək və doğru yaşamaqdır. Cəhalət isə insanın həm özünə, həm də cəmiyyətə zərər verməsinə səbəb olur. Bu kəlam hər bir insan üçün həyat yol xəritəsidir. Elm xeyri, cəhalət isə şəri doğurur. Bu səbəbdən insan daim öyrənməli, axtarmalı və inkişaf etməlidir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan elm insanın varlığı dərk etməsinin əsas vasitəsidir. İnsan ağıl və düşüncə ilə həqiqətə yaxınlaşır. Elm insanı səbəb-nəticə əlaqələrini anlamağa, doğru ilə yanlışı ayırmağa yönəldir. Cəhalət isə insanı təsadüflərə, xurafata və yanlış inanclara sürükləyir. Filosoflar elmi insanı kamilliyə aparan yol kimi görmüşlər. Elm insanın azad düşünməsini təmin edir. Cəhalət isə zehni əsarət yaradır. Fəlsəfədə elm "işıq", cəhalət isə "qaranlıq" kimi təsvir olunur. Bu kəlam insanın düşüncə məsuliyyətini xatırladır.

2. İrfani Aspekt

İrfan elm vasitəsilə qəlbin oyandığını bildirir. Elm yalnız ağla deyil, ruha da nur verir. İnsan elm sayəsində Allahı daha yaxşı tanıyır. Cəhalət isə qəlbi korlaşdırır. İrfani baxımdan elm insanı mənəvi yüksəlişə aparır. Cəhalət isə nəfsi gücləndirir. Ariflər elmi "qəlbin nuru" adlandırmışlar. Elm insanı Allaha yaxınlaşdırır. Cəhalət isə insanı haqqdan uzaqlaşdırır. Bu kəlam

mənəvi kamilliyin əsasını göstərir.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın özgüvənini artırır. Bilən insan qorxmadan qərar verir. Cəhalət isə narahatlıq və qorxu yaradır. Elm düşüncə sabitliyi gətirir. Cəhalət isə çaşqınlıq yaradır. Psixoloji baxımdan elm insanın emosiyalarını idarə etməsinə kömək edir. Cəhalət impulsiv davranışlara səbəb olur. Elm insanı sakit və düşüncəli edir. Cəhalət isə aqressiya yaradır. Bu kəlam psixoloji sağlamlığın elmlə bağlı olduğunu göstərir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam simvolik dərinliyə malikdir. "Kök" sözü əsas, təməl mənasını daşıyır. Elm xeyrin kökü kimi təsvir edilir. Cəhalət isə pisliyin qaynağıdır. Bu metaforalar fikri gücləndirir. Dil baxımından kəlam qısa, lakin mənaca zəngindir. Ədəbiyyatda elm işıq, cəhalət qaranlıq kimi təqdim olunur. Bu kəlam oxucunu düşünməyə vadar edir. Sözlərin sadəliyi dərin məna yaradır.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətin inkişafı elmə bağlıdır. Elm olan yerdə ədalət və tərəqqi olur. Cəhalət isə fəsad və zorakılıq yaradır. Sosioloji baxımdan savadlı cəmiyyətlər daha sabit olur. Cəhalət yayılmış cəmiyyətlərdə münaqişələr artır. Elm sosial məsuliyyəti gücləndirir. Cəhalət isə sosial dağılmaya səbəb olur. Bu kəlam cəmiyyətin gələcəyini müəyyən edən əsas faktoru göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix sübut edir ki, elmə dəyər verən xalqlar yüksəlib. İslamın Qızıl Dövrü elmin sayəsində yaranmışdır. Cəhalət hökm sürdüyü dövrlərdə isə geriləmə baş vermişdir. Elm mədəniyyətin əsas dayağıdır. Cəhalət isə dağıdıcıdır. Tarixdə müharibələr də çox vaxt cəhalətdən qaynaqlanıb. Bu kəlam tarixi dərs kimi qəbul edilməlidir.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanı məsuliyyətli edir. Bilən insan pislikdən uzaq durur. Cəhalət isə əxlaqi süquta aparır. Elm vicdanı gücləndirir. Cəhalət isə yanlış davranışları artırır. Əxlaqi baxımdan elm insanı kamilləşdirir. Cəhalət isə nəfsin hökmranlığını artırır. Bu kəlam əxlaqın elmə bağlı olduğunu vurğulayır.

8. Teoloji Aspekt

İslamda elm ibadət sayılır. Allah elm sahiblərini ucaldır. Cəhalət isə insanı azdırır. Quranda elm dəfələrlə təriflənir. Peyğəmbərlər elm öyrətmişdir. Cəhalət şeytanın silahıdır. Elm imanla bağlıdır. Bu kəlam ilahi hikməti əks etdirir.

9. Estetik Aspekt

Elm həyatın gözəlliyini artırır. Bilən insan ətrafı daha dərindən görür. Cəhalət isə baxışı korlaşdırır. Estetik duyum elm sayəsində inkişaf edir. Elm

insanı təbiəti dərk etməyə yönəldir. Cəhalət isə gözəlliyi məhv edir. Bu kəlam gözəlliyin də elmə bağlı olduğunu göstərir.

10. Politoloji Aspekt

Elm olan dövlətlər güclü olur. Cəhalət olan yerlərdə diktatura yaranır. Elm siyasi şüuru artırır. Cəhalət isə kütləni asan yönləndirir. Politoloji baxımdan elm azadlığın təminatıdır. Cəhalət isə əsarət yaradır. Bu kəlam siyasi şüurun əsasını göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Elm hüquqi ədalətin əsasını təşkil edir. Bilən hakim ədalətli qərar verir. Cəhalət isə haqsızlıq yaradır. Hüquq elm üzərində qurulur. Cəhalət qanunsuzluğa səbəb olur. Bu kəlam hüquqi sistemin elmə bağlı olduğunu göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın varlıq məqsədini anlamağa kömək edir. Cəhalət isə mənasızlıq yaradır. İnsan "niyə yaşayıram?" sualına elm ilə cavab tapır. Cəhalət boşluq yaradır. Elm insanı özünü tanımağa aparır. Bu kəlam varoluşun açarını göstərir.

Xızır Baxışı

Xızır elmin gizli tərəfini simvolizə edir. Elm yalnız zahiri deyil, batini də əhatə edir. Cəhalət isə insanı bu dərinlikdən məhrum edir. Xızır hikmətin təcəssümüdür. Elm ilahi rəhbərlikdir. Cəhalət isə yolunu azmaqdır.

Düşündürücü Suallar

- Elm həyatımı necə dəyişir?
- Cəhalət məni hansı səhvlərə sürükləyib?
- Mən daim öyrənirəmmi?
- Elm mənə hansı xeyirləri gətirib?

Özünə Hesabat

- Mən elmə nə qədər vaxt ayırıram?
- Oxumağa davam edirəmmi?
- Bilmədiklərimi öyrənirəmmi?
- Cəhalətdən uzaqlaşıramm?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxuma vərdişi yaratmaq.
- Dini və elmi bilikləri artırmaq.
- Məlumatı yoxlayaraq qəbul etmək.
- Uşaqlara elm sevgisi aşılamaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Hər gün bir səhifə oxu.
- Elmli insanlarla ünsiyyət qur.

- Cəhalətdən uzaq dur.
- Daim inkişaf et.

Nəticə

Bu kəlam insan həyatının yol xəritəsidir. Elm insanı ucaldır, cəhalət isə alçaldır. Hər bir yaxşılığın kökü elm, hər bir pisliyin kökü isə cəhalətdir. Kim elmə sarılarsa, kamilliyə çatacaq. Kim cəhalətdə qalarsa, ziyana uğrayacaq. Bu hikmət hər dövr üçün keçərlidir.

ELM VƏ HƏYAT

KƏLAM - 51

"ELM HƏYATDIR."

(Yəni, insan üçün həqiqi həyat yalnız nəfəs almaq deyil, düşünmək, dərk etmək, öyrənmək və şüurlu yaşamaqdır. Elm olmayan yerdə həyat zahiri olaraq davam etsə də, mənəvi və zehni baxımdan ölü haldadır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 295)

Bu kəlam həyat anlayışına tamamilə fərqli bir baxış təqdim edir. Həyat təkcə bioloji varlıq deyil, şüurlu mövcudluqdur. Elm insanın düşüncəsini oyadır, onu hadisələrin mahiyyətini anlamağa yönəldir. Elm sayəsində insan nə üçün yaşadığını, necə yaşamalı olduğunu və hara yönəldiyini dərk edir. Cəhalət içində olan insan isə mexaniki şəkildə yaşayır, lakin həyatın mənasını anlamır. Elm insana istiqamət, məqsəd və dəyər qazandırır. Bu kəlam göstərir ki, elm insanın ruhuna can verən əsas qüvvədir. Elm olmayan həyat, ruhsuz bədən kimidir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfədə həyat şüurla əlaqələndirilir. Şüur isə bilik və idrakla formalaşır. Elm insanın varlığı anlamasına, səbəb-nəticə əlaqələrini dərk etməsinə imkan yaradır. Elm olmayan yerdə insan yalnız instinktlərlə hərəkət edir. Bu isə heyvani yaşama bənzəyir. Filosoflar həqiqi həyatı düşüncə ilə əlaqələndirmişlər. Elm insanı passiv mövcudluqdan aktiv şüurlu həyata keçirir. Cəhalət isə insanı mənasızlığa sürükləyir. Bu kəlam fəlsəfi baxımdan həyatın əsas şərtinin elm olduğunu göstərir.

2. İrfani Aspekt

İrfan elm vasitəsilə qəlbin dirildiyini bildirir. Elm insanın mənəvi gözünü açır. Allahı tanımaq, kainatı dərk etmək elmlə mümkündür. Elm qəlbə nur verir. Cəhalət isə qəlbi qaranlıqda saxlayır. Ariflərə görə elm ruhun qidasıdır. Ruh elmsiz zəifləyir. Bu kəlam göstərir ki, elm mənəvi həyatın əsas mənbəyidir. Elm insanı Haqqa yaxınlaşdırır.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın daxili dünyasını zənginləşdirir. Bilən insan həyatı daha mənalı yaşayır. Elm psixoloji sabitlik yaradır. Cəhalət isə qorxu, narahatlıq və çaşqınlıq doğurur. Elm insanın özünə inamını artırır. İnsan öyrəndikcə həyata bağlanır. Cəhalət isə ümidsizlik yaradır. Bu kəlam psixoloji sağlamlığın elmlə bağlı olduğunu göstərir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam qısa, lakin dərin mənalıdır. "Həyat" sözü burada simvolikdir. Elm həyatın canı kimi təqdim edilir. Bu metafora ədəbi baxımdan çox güclüdür. Sözlərin sadəliyi fikrin dərinliyini artırır. Ədəbiyyatda da elm işıq, həyat isə bu işığın təsiri kimi göstərilir. Bu kəlam oxucunu düşünməyə vadar edir.

5. Sosioloji Aspekt

Elm olan cəmiyyət canlı və dinamik olur. İnkişaf, tərəqqi və yenilik elmin nəticəsidir. Cəhalət olan cəmiyyət isə durğun və geridə qalır. Elm sosial rifahı artırır. Cəhalət isə sosial problemlər yaradır. Bu kəlam cəmiyyətin həyatının elmə bağlı olduğunu göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixdə elmə dəyər verən xalqlar yüksəlmişdir. Elm mədəniyyətlərin dirçəlişinə səbəb olmuşdur. Cəhalət isə imperiyaların süqutuna gətirib çıxarmışdır. Bu kəlam tarixi həqiqəti ifadə edir. Elm tarix boyu həyatverici rol oynamışdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanı məsuliyyətli və vicdanlı edir. Bilən insan doğru ilə yanlışı ayırır. Cəhalət isə əxlaqi zəiflik yaradır. Elm əxlaqın möhkəmlənməsinə səbəb olur. Bu kəlam əxlaqi həyatın elmə bağlı olduğunu vurğulayır.

8. Teoloji Aspekt

İslamda elm böyük dəyərə malikdir. Quranda elm sahibləri ucaldılır. Elm imanla bağlıdır. Cəhalət isə azğınlığa səbəb olur. Bu kəlam ilahi baxımdan elmin həyatverici rolunu göstərir.

9. Estetik Aspekt

Elm insanın baxışını gözəlləşdirir. Təbiəti, kainatı və həyatı daha dərindən görməyə kömək edir. Cəhalət isə baxışı məhdudlaşdırır. Elm estetik duyumu inkişaf etdirir.

10. Politoloji Aspekt

Elm siyasi şüuru artırır. Elm olan cəmiyyətlər daha azad olur. Cəhalət isə idarəolunan kütlə yaradır. Bu kəlam siyasi həyatın elmə bağlı olduğunu göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Elm ədalətin əsasını təşkil edir. Hüquq elmlə möhkəmlənir. Cəhalət isə haqsızlıq yaradır. Bu kəlam hüquqi sistemin elmə bağlı olduğunu göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın varlıq məqsədini anlamağa kömək edir. İnsan niyə yaşadığını elm vasitəsilə dərk edir. Cəhalət isə mənasızlıq yaradır. Bu kəlam varoluşun açarını göstərir.

Xızır Baxışı

Xızır simvolik olaraq gizli hikməti təmsil edir. Elm zahiri və batini bilikdir. Cəhalət isə insanı bu hikmətdən məhrum edir. Bu kəlam elmin ilahi rəhbərlik olduğunu göstərir.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim həyatımda hansı rolu oynayır?
- Mən öyrənərək yaşayırammı?

- Həyatım elmlə zəngindirmi?

Özünə Hesabat

- Gündəlik nə qədər öyrənirəm?
- Elm həyatımın mərkəzindədirmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu vərdişi yaratmaq.
- Yeni biliklər öyrənmək.
- Düşünərək qərar vermək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elmli insanlarla ünsiyyət qur.
- Daim araşdır.
- Öyrənməkdən yorulma.

Nəticə

"Elm həyatdır" kəlamı insanın həqiqi həyatının elmlə başladığını bildirir. Elm insanı dirildir, cəhalət isə onu mənəvi ölü hala gətirir. Həyatı mənalı yaşamaq istəyən insan elmə sarılmalıdır.

KƏLAM - 52

"ELM İKİ HƏYATDAN BİRİDİR."

(Yəni, insan üçün iki həyat vardır — biri bədənlə yaşanan fiziki həyat, digəri isə elm ilə yaşanan zehni və mənəvi həyatdır. Elmi olmayan insan yalnız yaşayır, lakin elm sahibi insan həm yaşayır, həm də şüurlu şəkildə var olur.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 295)

Bu kəlam insan həyatının ikiqat mahiyyətini açıqlayır. Birinci həyat bioloji mövcudluqdur: yemək, içmək, hərəkət etmək və gündəlik fəaliyyətlər. İkinci həyat isə elm vasitəsilə formalaşan şüurlu və mənəvi həyatdır. Elm insana hadisələrin mahiyyətini anlamaq, doğru qərar vermək və məqsədli yaşamaq imkanı verir. Elm olmadan insan yalnız fiziki varlıq kimi qalır, lakin elm onu düşünən və dərk edən varlığa çevirir. Bu baxımdan elm insanın ikinci həyatı, yəni həqiqi həyatıdır. İnsan elm vasitəsilə özünü, cəmiyyəti və Yaradanı tanıyır. Bu kəlam həyatın dəyərinin elmlə ölçüldüyünü göstərir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfədə həyat şüur və idrakla əlaqələndirilir. Şüur isə biliklə formalaşır və inkişaf edir. Elm insanın varlıq səbəbini anlamasına kömək edir və onu instinktiv yaşantıdan çıxarır. Elm sayəsində insan səbəb-nəticə əlaqələrini qurur və hadisələrə mənalı yanaşır. Elm olmayan həyat mexaniki və məqsədsizdir. Filosoflara görə, düşünməyən insan tam yaşamır. Bu kəlam göstərir ki, insanın varoluşu yalnız bədənlə deyil, düşüncə ilə tamamlanır. Elm insanın fəlsəfi baxımdan "canlı" olmasını təmin edir. Beləliklə, elm insanın ikinci, daha dərin həyatıdır.

2. İrfani Aspekt

İrfan elm vasitəsilə qəlbin dirilməsini əsas götürür. Elm qəlbə nur verir və insanın mənəvi gözünü açır. Elm olmadan qəlb qaranlıq qalır və həqiqətləri görə bilmir. Ariflərə görə, insanın ruhu elm ilə qidalanır. Elm insanı Haqqa yaxınlaşdırır və mənəvi yüksəlişə aparır. Bu kəlam göstərir ki, elm insanın ruhani həyatının əsas qaynağıdır. Fiziki həyat müvəqqəti olsa da, elm ilə formalaşan mənəvi həyat qalıcıdır. Elm insanın batini aləmini dirildir.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın psixoloji dünyasını zənginləşdirir və ona daxili sabitlik verir. Bilən insan hadisələri daha sakit və düzgün qiymətləndirir. Elm insana özünə inam və arxayınlıq qazandırır. Cəhalət isə qorxu, tərəddüd və çaşqınlıq yaradır. Elm insanın düşüncə tərzini sistemli edir və qərar vermə qabiliyyətini artırır. Bu kəlam göstərir ki, elm insanın zehni həyatının əsas dayağıdır. Elmli insan həm düşünür, həm də dərk edərək yaşayır. Bu isə psixoloji baxımdan daha sağlam həyat deməkdir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam qısa, lakin dərin məna daşıyan poetik ifadəyə malikdir. “İki həyat” ifadəsi simvolik və metaforikdir. Bu ifadə oxucunu düşünməyə və mənanı açmağa vadar edir. Elm burada həyatın ruhu kimi təqdim edilir. Sözlərin sadəliyi və məna dərinliyi ədəbi gözəllik yaradır. Bu kəlam həm estetik, həm də fikri baxımdan təsirlidir. Oxucu az sözlə çox məna qavrayır. Ədəbi baxımdan güclü və yaddaqalandır.

5. Sosioloji Aspekt

Elmli insanlar cəmiyyətin inkişafında əsas rol oynayırlar. Onlar cəmiyyətə istiqamət, yenilik və tərəqqi gətirirlər. Cəhalət olan cəmiyyət isə geridə qalır və durğunlaşır. Elm sosial münasibətləri sağlamlaşdırır və qarşılıqlı anlayış yaradır. Bu kəlam göstərir ki, cəmiyyətin “ikinci həyatı” elmlə formalaşır. Elm cəmiyyətin canlı və dinamik olmasını təmin edir. Elmli fərdlər sosial nüfuz və hörmət qazanır. Cəmiyyətin rifahı elmdən asılıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixdə elmə dəyər verən xalqlar yüksəliş dövrü yaşamışlar. Elm mədəniyyətlərin dirçəlməsinə səbəb olmuşdur. Cəhalət isə zəifləməyə və süquta gətirib çıxarmışdır. Bu kəlam tarixi təcrübənin nəticəsini ifadə edir. Elm cəmiyyətlərə həyat verən əsas amil olmuşdur. Tarix göstərir ki, elm olmayan dövrlər qaranlıq dövrlər kimi xatırlanır. Elm olan dövrlər isə “qızıl dövr” adlandırılır. Bu, elmin həyatverici rolunu sübut edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanı doğru ilə yanlışı ayırmağa yönəldir. Elm əxlaqi davranışın əsasını təşkil edir. Bilən insan məsuliyyətli və vicdanlı olur. Cəhalət isə əxlaqi zəiflik yaradır. Elm insanı səhvlərdən qoruyur və düzgün davranışa yönəldir. Bu kəlam göstərir ki, əxlaqi həyat elmlə möhkəmlənir. Elm insanın

davranışlarını şüurlu edir. Beləliklə, elm əxlaqın dayağıdır.

8. Teoloji Aspekt

İlahi baxımdan elm böyük nemətdir. Quranda elm sahiblərinin ucaldıldığı bildirilir. Elm imanla birbaşa əlaqəlidir. Elm insanı Allahı tanımağa aparır. Cəhalət isə azğınlığa səbəb olur. Bu kəlam göstərir ki, insanın mənəvi həyatı elmlə dirilir. Elm Allahın insanlara verdiyi nurdur. Bu nur insanın qəlbini işıqlandırır.

9. Estetik Aspekt

Elm insanın baxışını gözəlləşdirir və onu incəlikləri görməyə yönəldir. Təbiətin, kainatın və həyatın gözəlliyi elmlə daha aydın görünür. Cəhalət isə baxışı daraldır. Elm estetik duyumu inkişaf etdirir. Bu kəlam həyatın gözəlliyinin elmlə dərk olunduğunu göstərir. Elm insanın dünyaya baxışını zənginləşdirir.

10. Politoloji Aspekt

Elm siyasi şüurun formalaşmasına kömək edir. Elmli cəmiyyətlər daha ədalətli və azad olur. Cəhalət isə idarəolunan və zəif kütlə yaradır. Bu kəlam göstərir ki, cəmiyyətin siyasi həyatı elmlə güclənir. Elmli fərdlər ictimai idarəetmədə daha etibarlı olurlar. Elm siyasi sabitlik yaradır.

11. Hüquqi Aspekt

Elm hüququn düzgün tətbiqinə kömək edir. Qanunları anlamaq və tətbiq etmək elm tələb edir. Cəhalət isə haqsızlıq və nizamsızlıq yaradır. Bu kəlam göstərir ki, hüquqi nizam elmlə qorunur. Elm insanı qanuna hörmət etməyə yönəldir. Hüquqi şüur elmlə formalaşır.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın varoluş məqsədini anlamasına kömək edir. İnsan niyə yaşadığını və nə üçün mövcud olduğunu elm vasitəsilə dərk edir. Cəhalət isə mənasızlıq hissi yaradır. Bu kəlam göstərir ki, insanın həqiqi varlığı elmlə tamamlanır. Elm həyatın mənasını açır. Bu, insanın daxili boşluğunu doldurur.

Xızır Baxışı

Xızır simvolik olaraq gizli hikmət və ilahi bilik mənbəyidir. Elm zahiri və batini hikməti əhatə edir. Cəhalət insanı bu hikmətdən uzaqlaşdırır. Bu kəlam göstərir ki, elm ilahi yönləndirici qüvvədir. Elm insanı görünməyən həqiqətlərə yaxınlaşdırır. Bu, insanın mənəvi yolunu aydınladır.

Düşündürücü Suallar

- Mən yalnız fiziki həyat yaşayıram, yoxsa elm ilə şüurlu həyat?
- Gündəlik həyatımda elmə nə qədər yer verirəm?
- Elm mənim qərarlarıma təsir edirmi?

Özünə Hesabat

- Hər gün yeni bir şey öyrənirəmmi?

- Elm həyatımın ayrılmaz hissəsidirmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik mütaliə vərdişi formalaşdırmaq.
- Öyrəndiklərini tətbiq etmək.
- Düşünərək və araşdıraraq qərar vermək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elmli insanlarla ünsiyyət qurmaq.
- Davamlı araşdırmaq və öyrənmək.
- Cəhalətdən uzaq durmaq.

Nəticə

İmam Əli (ə) bu kəlamla bildirir ki, insanın həqiqi həyatı elmlə başlayır. Fiziki həyat müvəqqətidir, lakin elm ilə formalaşan şüurlu həyat qalıcıdır. Elm insanı dirildir, cəhalət isə onu mənəvi baxımdan zəiflədir. Həyatın dəyəri elm ilə ölçülür.

KƏLAM - 53

"HƏYAT ELM İLƏ VÜCUDA GƏLƏR."

(Yəni, həqiqi həyat yalnız nəfəs almaqla deyil, elm ilə formalaşır. Elm insanın düşüncəsinə, ruhuna və davranışlarına can verir; elm olmayan həyat isə yalnız bioloji mövcudluqdur.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 295)

Bu kəlam həyatın mahiyyətini elm üzərində qurur. İnsan yalnız fiziki olaraq yaşamaqla kifayətlənmir; onun şüurlu və mənəvi həyat yaşaması elm vasitəsilə mümkün olur. Elm insanın dünyanı, özünü və Yaradanı tanımasına şərait yaradır. Elm olmayan insan hadisələri dərk etmədən yaşayır, elmli insan isə anlayaraq yaşayır. Bu, həyatın keyfiyyətini müəyyən edən əsas fərqdir. Elm insanın düşüncəsinə istiqamət verir və davranışlarını formalaşdırır. Kəlam göstərir ki, həyatın dəyəri elm ilə ölçülür. Həyatın mənası və dərinliyi elmdən asılıdır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan həyat şüur və idrakla mənalanır. Elm bu idrakın əsas mənbəyidir və insanı instinktiv yaşamdan çıxarır. Elm vasitəsilə insan səbəb və nəticələri dərk edir, varlığın mahiyyətini anlayır. Elm olmayan həyat mexaniki və məqsədsizdir. Filosofların fikrincə, düşünməyən insan tam yaşamır. Bu kəlam göstərir ki, insanın varoluşu yalnız bədənlə deyil, idrakla tamamlanır. Elm insanı "var olan" deyil, "dərk edən" varlığa çevirir. Bu isə fəlsəfi baxımdan həqiqi həyat deməkdir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbi dirildən nurdur. Elm insanın ruhunu qidalandırır və onu mənəvi yüksəlişə aparır. Elm olmayan qəlb qaranlıq qalır və həqiqətləri görə bilmir. Ariflərə görə, elm insanın batini aləmini oyadır. Bu kəlam göstərir ki, ruhani həyat elm ilə formalaşır. Elm insanı Allahın

hikmətinə yaxınlaşdırır. Elm vasitəsilə insan daxili aləmini saflaşdırır. Bu, mənəvi həyatın əsas şərtidir.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın düşüncə sistemini nizamlayır və ona daxili sabitlik verir. Bilən insan hadisələri daha düzgün qiymətləndirir və panikaya düşmür. Elm insana özünə inam və arxayınlıq qazandırır. Cəhalət isə qorxu, tərəddüd və çaşqınlıq yaradır. Elm zehni aktiv saxlayır və insanı inkişaf etdirir. Bu kəlam göstərir ki, sağlam psixoloji həyat elm ilə mümkündür. Elm insanın qərarvermə qabiliyyətini artırır. Bu isə insanın daha rahat və balanslı yaşamasına səbəb olur.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam qısa, lakin dərin məna daşıyan poetik ifadəyə malikdir. "Həyat" və "elm" sözlərinin yanaşı işlədilməsi güclü metaforik təsir yaradır. Bu ifadə oxucunu düşünməyə vadar edir. Sadə sözlərlə böyük fikir ifadə olunmuşdur. Kəlamın ritmik quruluşu onu yaddaqalan edir. Ədəbi baxımdan həm estetik, həm də mənalıdır. Az sözlə çox məna çatdırılır. Bu, kəlamın ədəbi gücünü artırır.

5. Sosioloji Aspekt

Elmli insanlar cəmiyyətin inkişafında aparıcı rol oynayırlar. Onlar yenilik gətirir və sosial münasibətləri sağlamlaşdırırlar. Cəhalət olan cəmiyyət isə durğunlaşır və zəifləyir. Bu kəlam göstərir ki, cəmiyyətin canlılığı elm ilə bağlıdır. Elm sosial şüuru artırır və qarşılıqlı anlayışı gücləndirir. Elmli fərdlər cəmiyyətdə hörmət qazanır. Cəmiyyətin rifahı elmə bağlıdır. Sosial inkişafın əsas şərti elmdir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixdə elmə dəyər verən xalqlar tərəqqi etmişlər. Elm mədəniyyətlərin yüksəlişinə səbəb olmuşdur. Cəhalət dövrləri isə geriləmə ilə yadda qalmışdır. Bu kəlam tarixi təcrübənin nəticəsini ifadə edir. Elm cəmiyyətlərə həyat verən əsas amil olmuşdur. Tarix göstərir ki, elm olan dövrlər "qızıl dövr" kimi xatırlanır. Elm olmayan dövrlər isə qaranlıq kimi yad edilir. Bu, elmin həyatverici rolunu sübut edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanı doğru ilə yanlışı ayırmağa kömək edir. Elm əxlaqi davranışın əsasını təşkil edir. Bilən insan daha məsuliyyətli və vicdanlı olur. Cəhalət isə əxlaqi zəiflik yaradır. Elm insanı səhv addımlardan qoruyur. Bu kəlam göstərir ki, əxlaqi həyat elm ilə möhkəmlənir. Elm davranışlara şüur qatır. Bu isə insanın əxlaqını formalaşdırır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın insana verdiyi böyük nemətdir. Quranda elm sahiblərinin ucaldıldığı bildirilir. Elm insanı Allahı tanımağa və imanını gücləndirməyə aparır. Cəhalət isə azğınlığa səbəb olur. Bu kəlam göstərir ki, insanın mənəvi həyatı elm ilə dirilir. Elm qəlbi işıqlandıran ilahi nurdur.

Bu nur insanın yolunu aydınladır.

9. Estetik Aspekt

Elm insanın baxışını incəldir və gözəllikləri görməyə imkan verir. Təbiətin və kainatın harmoniyası elm ilə daha yaxşı dərk olunur. Cəhalət isə baxışı məhdudlaşdırır. Elm estetik duyumu artırır. Bu kəlam həyatın gözəlliyinin elm ilə anlaşıldığını göstərir. Elm dünyaya baxışı zənginləşdirir. Bu isə estetik zövqü formalaşdırır.

10. Politoloji Aspekt

Elm siyasi şüurun formalaşmasına təsir edir. Elmli cəmiyyətlər daha ədalətli və şüurlu idarə olunur. Cəhalət isə manipulyasiyaya açıq kütlə yaradır. Bu kəlam göstərir ki, siyasi həyatın sağlamlığı elmə bağlıdır. Elmli fərdlər ictimai qərarlarda daha məsuliyyətli olurlar. Elm siyasi sabitlik yaradır. Bu, cəmiyyətin güclənməsinə səbəb olur.

11. Hüquqi Aspekt

Elm hüququn düzgün başa düşülməsinə kömək edir. Qanunları dərk etmək elm tələb edir. Cəhalət isə hüquqi pozuntulara səbəb olur. Bu kəlam göstərir ki, hüquqi nizam elm ilə qorunur. Elm insanı qanuna hörmət etməyə yönəldir. Hüquqi şüur elm ilə formalaşır. Bu isə cəmiyyətdə ədaləti təmin edir.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın varoluş məqsədini anlamasına kömək edir. İnsan niyə yaşadığını elm vasitəsilə dərk edir. Cəhalət isə mənasızlıq hissi yaradır. Bu kəlam göstərir ki, həyatın mənası elm ilə açılır. Elm insanın daxili boşluğunu doldurur. Bu, insanın həqiqi varlığını ortaya çıxarır. Elm ilə insan özünü tanıyır.

Xızır Baxışı

Xızır simvolik olaraq gizli hikmət və ilahi bilik mənbəyidir. Elm zahiri və batini hikməti birləşdirir. Cəhalət insanı bu hikmətdən uzaqlaşdırır. Bu kəlam göstərir ki, elm insanı görünməyən həqiqətlərə yaxınlaşdırır. Elm mənəvi yolun işığıdır. Bu, insanın həyat yolunu aydınlatdır. Elm hikmətə aparan vasitədir.

Düşündürücü Suallar

- Mən həyatımı elm ilə nə qədər zənginləşdirirəm?
- Yaşadıqlarımı dərk edərəkmi yaşayıram?
- Elm qərarlarıma təsir edirmi?

Özünə Hesabat

- Hər gün yeni bir elm öyrənirəmmi?
- Elm həyatımın ayrılmaz hissəsidirmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik mütaliə etmək.

- Öyrəndiklərini tətbiq etmək.
- Araşdıraraq qərar vermək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elmli insanlarla ünsiyyət qurmaq.
- Davamlı öyrənmək və araşdırmaq.
- Cəhalətdən uzaq durmaq.

Nəticə

İmam Əli (ə) bu kəlamla bildirir ki, həyatın həqiqi mahiyyəti elm ilə formalaşır. Elm insanı şüurlu, mənəvi və məqsədli həyata aparır. Elm olmayan həyat yalnız bioloji mövcudluqdur. Həyatın dəyəri və mənası elm ilə ölçülür.

KƏLAM - 54

"ELM İSLAMIN HƏYATIDIR VƏ DİNİN DİRƏYİDİR."

(Yəni, elm olmadan din zəifləyər, islamın canlılığı və dayanıqlığı elm vasitəsilə qorunar.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 295)

Bu kəlam din ilə elm arasındakı ayrılmaz əlaqəni vurğulayır. İslamın yaşaması, yayılması və düzgün anlaşılması elmə bağlıdır. Elm dinin mahiyyətini açır, hökmlərinin hikmətini izah edir və insanın ibadətini şüurlu hala gətirir. Elm olmadan din ya yanlış başa düşülər, ya da zəifləyər. Bu səbəbdən elm dinin sadəcə köməkçisi deyil, onun canlılığını təmin edən əsas amildir. Din insanın ruhunu, elm isə düşüncəsini qidalandırır. Bu iki amil birlikdə olduqda insan həm mənəvi, həm də zehni baxımdan kamilləşir. Kəlam göstərir ki, islamın gücü elmli müsəlmanlarla qorunur. Elm dinin dirəyi, dayağı və sabitliyidir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam göstərir ki, hər sistemin yaşaması üçün onu daşıyan bir əsas sütun olmalıdır. Din də bir həyat sistemidir və onun sütunu elmdir. Elm olmadan din yalnız formaya çevrilə bilər, məzmununu itirər. Elm insanın düşüncəsini inkişaf etdirir, dini həqiqətləri məntiqi şəkildə anlamağa imkan verir. Bu isə insanın imanını kor təqliddən çıxarıb şüurlu inanışa çevirir. Elm və din birlikdə olduqda insan həm düşünür, həm inanır. Fəlsəfi baxımdan, elm dinin rasional əsasını təşkil edir. Bu kəlam dinin ağıl və düşüncə ilə yaşadılmalı olduğunu göstərir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm insanın qəlbini nurlandırır və onu Allahı daha dərindən tanımağa aparır. Elm insanı cahilliyin qaranlığından çıxarıb mənəvi aydınlığa çatdırır. Din isə bu aydınlığı düzgün istiqamətə yönəldir. Elm olmadan ibadət ruhsuz ola bilər. Elm ibadətə şüur, dərinlik və ixlas qazandırır. Ariflər həmişə elm və mərifətin birlikdə olmasını vurğulamışlar. Bu kəlam göstərir ki, islamın mənəvi həyatı elm vasitəsilə diridir. Elm qəlbin

oyanmasına səbəb olur və insanın Allahla əlaqəsini gücləndirir.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın düşüncə dünyasını zənginləşdirir və özünə inamını artırır. Dini elmləri öyrənən insan ibadətlərini daha şüurlu edir və daxili rahatlıq tapır. Elm insanın şübhələrini aradan qaldırır, ona mənəvi sabitlik verir. Din isə bu sabitliyi qoruyur və yönləndirir. Elm və din birlikdə olduqda insan psixoloji baxımdan güclü və tarazlı olur. Elm olmadan din qorxuya, din olmadan elm isə boşluğa səbəb ola bilər. Bu kəlam göstərir ki, insanın daxili rahatlığı elmli dini anlayışla mümkündür.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlamın ifadəsi qısa, lakin çox dərin mənalıdır. "Həyat" və "dirək" sözləri dinin canlılığını və dayanıqlığını simvolizə edir. Bu iki metafora oxucuda güclü təsəvvür yaradır. İfadənin sadəliyi onun təsir gücünü artırır. Qısa cümlə ilə böyük bir həqiqət ifadə olunur. Ədəbi baxımdan, kəlam həm ritmik, həm də mənalı qurulub. Bu isə onun yadda qalmasını asanlaşdırır və təsirini artırır.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətin sağlam olması elmli və dini şüura sahib insanlarla mümkündür. Elmli müsəlmanlar cəmiyyətdə düzgün nümunə olur, dinin mahiyyətini doğru təmsil edirlər. Elm olmadan din yanlış təfsir oluna bilər və bu da sosial problemlər yaradar. Elm cəmiyyətdə ədalət, anlayış və düzgün münasibət formalaşdırır. Din isə bu münasibətləri mənəvi dəyərlərlə möhkəmləndirir. Bu kəlam göstərir ki, islam cəmiyyətinin gücü elmə bağlıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, islamın yüksəliş dövrləri elmə verilən dəyərin yüksək olduğu zamanlara təsadüf edir. İslam alimləri həm dini, həm də dünyəvi elmlərdə böyük nailiyyətlər əldə etmişlər. Elm islamın yayılmasına və hörmət qazanmasına səbəb olmuşdur. Elm zəiflədikcə din də cəmiyyətdə zəifləməyə başlamışdır. Bu kəlam tarixi təcrübə ilə tam uyğunluq təşkil edir. Din elm ilə yüksəlmişdir.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanın davranışlarını şüurlu hala gətirir və onu məsuliyyətli edir. Elmli insan doğru ilə yanlışı daha asan ayırır və əxlaqını bu bilik üzərində qurur. Cəhalət isə çox vaxt kobudluğa və haqsızlığa səbəb olur. Elm insanı təvazökar edir, çünki bildikcə bilmədiklərini də anlayır. Din bu əxlaqı ilahi prinsiplərlə istiqamətləndirir. Elm və din birlikdə olduqda gözəl əxlaq formalaşır. Bu kəlam göstərir ki, əxlaqın şüurlu forması elmə bağlıdır.

8. Teoloji Aspekt

Elm Allahı tanımağın yollarından biridir. Quran insanı təfəkkürə və araşdırmaya çağırır. Elm kainatdakı nizamı göstərərək Allahın qüdrətini dərk etdirməyə kömək edir. Bu isə imanı möhkəmləndirir. Elm olmadan iman

səthi qala bilər. Elmli iman isə dərin və sarsılmaz olur. Bu kəlam dinin dayağının elm olduğunu bildirərək imanın da elmə bağlı olduğunu göstərir.

9. Estetik Aspekt

Elm kainatdakı gözəllikləri daha dərindən görməyə imkan verir. Təbiətdəki harmoniya, canlılardakı incəlik elm vasitəsilə daha aydın görünür. Bu isə insanda heyranlıq və estetik zövq yaradır. Din bu heyranlığı Allaha yönəldir. Elm və din birlikdə insanın gözəllik anlayışını zənginləşdirir. Bu kəlam həyatın estetik tərəfinin də elmə bağlı olduğunu göstərir.

10. Politoloji Aspekt

Elmli cəmiyyətlər daha düzgün idarə olunur. Elm insanlara düzgün qərar vermək qabiliyyəti qazandırır. Din isə bu qərarların ədalətli və etik olmasını təmin edir. Elm və din birlikdə olduqda sağlam idarəetmə formalaşır. Bu kəlam islam cəmiyyətinin güclü idarə olunmasının elmə bağlı olduğunu göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Elm insanı qanunlara və qaydalara şüurlu şəkildə riayət etməyə yönəldir. Din isə bu qaydaların mənəvi əsasını verir. Elm və din birlikdə hüquqi nizamı qoruyur. Cəhalət çox vaxt hüquq pozuntularına səbəb olur. Bu kəlam hüquqi sabitliyin də elmə bağlı olduğunu göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın həyatına məna qatır və varlığını dərk etməyə kömək edir. Din isə bu mənanı ilahi məqsədlə əlaqələndirir. Elm və din birlikdə insanın həyatını dərin və mənalı edir. Bu kəlam həyatın mənasının elm ilə qorunduğunu göstərir.

Xızır Baxışı

Xızır yolu hikmət və elm yoludur. Elm insanı doğru istiqamətə aparır və onu zəlalətdən qoruyur. Din bu yolu ilahi nurla işıqlandırır. Elm və din birlikdə insanı kamilliyə aparır. Bu kəlam bu hikmət yolunu göstərir.

Düşündürücü Suallar

- Dini elmləri öyrənməyə nə qədər vaxt ayırıram?
- Elm dinimi daha şüurlu yaşamama kömək edirmi?
- Elm və din həyatımda birlikdədirmi?

Özünə Hesabat

- Elm öyrənmək üçün davamlı səy göstərirəmmi?
- Dini biliklərimi artırırammı?
- Elm və dini birlikdə tətbiq edirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Dini və dünyəvi elmləri birlikdə öyrənmək.
- Oxumaq, araşdırmaq və öyrəndiklərini tətbiq etmək.
- Elm vasitəsilə dini daha düzgün yaşamaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm öyrənməyi həyat tərzinə çevir.
- Dini biliklərini daim artır.
- Elm və dini birlikdə yaşat.

Nəticə

Bu kəlam göstərir ki, islamın canlılığı və dinin sabitliyi elmə bağlıdır. Elm olmadan din zəifləyər, elm ilə isə güclənər. Elm dinin dayağı, islamın həyatıdır.

KƏLAM - 55

"ELM NƏFSİ DİRİLDİR, QƏLBİ AYDINLADIR VƏ CƏHALƏTİ ÖLDÜRÜR."

(Yəni, elm insanın daxili aləmini canlandırır, qəlbinə nur verir və cahilliyi aradan qaldırır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 295)

Bu kəlam elmin insanın daxilində baş verən mənəvi dəyişimin əsas səbəbi olduğunu göstərir. İnsan təkcə bədən deyil, nəfs, qəlb və şüurdan ibarət mürəkkəb varlıqdır. Elm bu daxili aləmin hərəkətverici qüvvəsidir. Nəfs elm ilə dirilir, çünki öz mahiyyətini və məqsədini anlamağa başlayır. Qəlb elm ilə aydınlanır, çünki həqiqətləri görəcək nur qazanır. Cəhalət isə bu nurun yoxluğudur. Elm gəldikdə qaranlıq çəkilir və insanın düşüncə aləmi işıqlanır. İnsan daxildən oyanır, baxışı genişlənir və həyatı daha şüurlu yaşamağa başlayır. Bu kəlam insanın mənəvi dirçəlişinin açarını elmə bağlayır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan "dirilmək" anlayışı bioloji həyat deyil, şüurlu varoluş deməkdir. Elm insanı düşünən, araşdıran və dərk edən varlığa çevirir. Nəfsin dirilməsi insanın öz varlığının mahiyyətini anlamasıdır. Qəlbin aydınlanması həqiqətin idrak edilməsidir. Cəhalət isə insanı varlığın mənasından uzaqlaşdırır. Elm bu mənasızlığı aradan qaldırır və həyata dərin məna verir. İnsan elm vasitəsilə özünü və kainatı tanıyır. Bu kəlam varlığın fəlsəfəsini elm üzərində qurur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbə nur gətirən ilahi vasitədir. Qəlbin aydınlanması Allahı daha dərindən tanımaq deməkdir. Nəfs elm ilə saflaşır və mənəvi yüksəlişə başlayır. Cəhalət qəlbi qaranlıqda saxlayır və insanı həqiqətdən uzaqlaşdırır. Elm bu qaranlığı dağıdır və qəlbdə mərifət işığı yaradır. İnsan elm vasitəsilə batini həqiqətləri dərk edir. Bu kəlam irfani yüksəlişin elm ilə mümkün olduğunu göstərir.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın daxili dünyasında sabitlik və rahatlıq yaradır. Bilmək insana özünə inam verir və qorxuları azaldır. Qəlbin aydınlanması psixoloji sakitlik gətirir. Cəhalət isə şübhə, tərəddüd və narahatlıq yaradır. Elm bu mənfi halları aradan qaldırır və insanın daxili tarazlığını təmin edir. Nəfs elm ilə

güclənir və insan psixoloji baxımdan sağlamlaşır. Bu kəlam elmin ruh sağlamlığındakı rolunu göstərir.

4. Ədəbi Aspekt

Bu kəlam güclü metaforalar üzərində qurulub: diriltmək, aydınlatmaq və öldürmək. Bu ifadələr oxucunun təsəvvüründə canlı mənzərə yaradır. Qısa sözlərlə böyük mənalar ifadə olunur. Ritmik və ahəngdar quruluş kəlamın yadda qalmasını asanlaşdırır. Ədəbi baxımdan ifadə həm sadə, həm də təsirlidir. Bu kəlam söz sənətinin gözəl nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Elmli fərdlər cəmiyyətə canlılıq və işıq gətirirlər. Onlar cəhalətin yayılmasının qarşısını alırlar. Qəlbi aydın olan insanlar sağlam münasibətlər qurarlar. Cəhalət isə sosial problemlərin yaranmasına səbəb olur. Elm cəmiyyətdə şüurlu və məsuliyyətli fərdlər formalaşdırır. Bu kəlam cəmiyyətin dirçəlişinin elm ilə bağlı olduğunu göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, elmə dəyər verən cəmiyyətlər inkişaf etmişlər. Cəhalət isə gerilik və zəiflik gətirmişdir. Elm cəmiyyətlərin dirilməsinə səbəb olmuşdur. Elm olan yerdə inkişaf və tərəqqi olmuşdur. Bu kəlam tarixi həqiqətlərlə uyğunluq təşkil edir. Tarix elmin cəmiyyətlər üçün dirilik mənbəyi olduğunu sübut edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanın davranışlarını şüurlu və ölçülü edir. Nəfs elm ilə tərbiyə olunur. Qəlb aydın olduqda insan düzgün davranış sərgiləyir. Cəhalət isə çox vaxt əxlaqi səhvlərə səbəb olur. Elm insanın vicdanını oyadır. Bu kəlam əxlaqın elm ilə möhkəmləndiyini göstərir.

8. Teoloji Aspekt

Elm Allahı tanımağa aparan mühüm yoldur. Qəlbin aydınlanması ilahi həqiqətləri dərk etməkdir. Cəhalət insanı Allahdan uzaqlaşdırır. Elm imanla birlikdə insanı doğru yola yönəldir. Bu kəlam ilahi tanımanın elm ilə bağlı olduğunu göstərir.

9. Estetik Aspekt

Qəlbin aydınlanması insanın gözəlliyi daha dərindən görməsinə səbəb olur. Elm kainatdakı harmoniyanı anlamağa kömək edir. Bu isə estetik zövq yaradır. Cəhalət gözəlliyi görməyə mane olur. Elm insanda gözəllik duyğusunu gücləndirir.

10. Politoloji Aspekt

Elmli insanlar daha düzgün və ədalətli qərarlar verirlər. Cəhalət isə yanlış idarəetməyə səbəb olur. Qəlbi aydın olan insanlar cəmiyyət üçün faydalı qərarlar qəbul edirlər. Bu kəlam idarəetmədə elmin rolunu göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Elm insanı qanunlara şüurlu şəkildə riayət etməyə yönəldir. Cəhalət

hüquq pozuntularına səbəb olur. Qəlbin aydınlığı məsuliyyət hissini artırır. Elm hüquqi sabitliyin əsasını təşkil edir. Bu kəlam hüququn elm ilə möhkəmləndiyini göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın həyatına məna verir. Nəfsin dirilməsi varoluşun dərkidir. Qəlbin aydınlanması həyatın məqsədini anlamaqdır. Cəhalət isə boşluq və mənasızlıq yaradır. Bu kəlam varoluşun mənasını elm ilə əlaqələndirir.

Xızır Baxışı

Xızır yolu hikmət və nur yoludur. Elm insanı bu yola yönəldir. Qəlbin aydınlanması hikmətin başlanğıcıdır. Cəhalət bu yola mane olur. Bu kəlam hikmət yolunun elm ilə başladığını göstərir.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim daxili aləmimi nə qədər dəyişib?
- Qəlbim elm ilə nə qədər aydınlanıb?
- Cəhalətin hansı təsirlərindən qurtulmuşam?
- Elm həyatımda hansı dönüş nöqtələri yaradıb?
- Mən elm öyrənməyi davam etdirirəmmi?

Özünə Hesabat

- Gündəlik həyatımda elmə nə qədər yer verirəm?
- Öyrəndiklərimi davranışlarıma tətbiq edirəmmi?
- Nəfsimi elm ilə tərbiyə edirəmmi?
- Cəhalətə səbəb olan vərdişlərim varmı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Müntəzəm oxuma vərdişi yaratmaq.
- Elm məclislərində iştirak etmək.
- Öyrəndiklərini başqaları ilə bölüşmək.
- Hər gün yeni bir məlumat öyrənmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunda səbirli olmaq.
- Daim araşdırmaq və soruşmaq.
- Elm ilə əməli birləşdirmək.
- Mənəvi inkişafı elm ilə dəstəkləmək.

Nəticə

Bu kəlam elmin insanın daxili dünyasında yaratdığı böyük dəyişimi təsvir edir. Elm nəfsi dirildir, qəlbi işıqlandırır və cəhaləti aradan qaldırır. İnsan elm ilə həqiqi mənada diri olur.

KƏLAM - 56

“ŞÜBHƏSİZ ELM QƏLBLƏRİN HƏYATI, GÖZLƏRİN KORLUQDAN SAXLAYAN NURU VƏ BƏDƏNLƏRİN ZƏİFLİKDƏN XİLAS EDƏN GÜCÜDÜR.”

(Yəni, elm insanın daxili aləmini dirildir, baxışını aydınladır və fiziki-mənəvi zəifliyini aradan qaldırır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 295)

Bu kəlam elmin insan həyatının üç əsas sahəsinə təsirini göstərir: qəlb, baxış və güc. Qəlb insanın mənəvi mərkəzidir və elm olmadan sönük qalır. Göz isə idrak və düzgün görmə simvoludur; elm onu korluqdan qoruyur. Bədən isə fəaliyyət və iradə mənbəyidir; elm onu zəiflikdən xilas edir. Deməli, elm insanı həm mənəvi, həm zehni, həm də fiziki cəhətdən gücləndirir. Bu ifadə elmin sadəcə məlumat deyil, həyatverici qüvvə olduğunu göstərir. Elm insanın daxilində dirilik, baxışında aydınlıq, davranışında isə güc yaradır. Bu kəlam elmi həyatın ayrılmaz şərti kimi təqdim edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan həyat, nur və güc anlayışları varlığın əsas keyfiyyətləridir. Elm qəlbi diriltməklə insana şüurlu varoluş qazandırır. Gözün korluqdan qurtulması həqiqəti düzgün dərk etməkdir. Zəiflikdən xilas olmaq isə potensialın gerçəkləşməsidir. Elm insanı passiv mövcudluqdan aktiv idraka keçirir. Bu kəlam göstərir ki, həqiqi həyat elm ilə mümkündür. Elm olmayan yerdə insan var olsa da, mənalı yaşamır. Elm varlığın mənasını açan açardır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda qəlbin həyatı Allahı tanımaqla başlayır. Elm qəlbə ilahi nur gətirir və onu oyanışa aparır. Gözün korluqdan qurtulması batini həqiqətləri görməkdir. Zəiflikdən xilas olmaq nəfsin mənəvi güc qazanmasıdır. Elm insanı mənəvi səfərə çıxarır. Bu kəlam mərifət yolunun elm ilə başlandığını göstərir. Qəlb elm ilə zikr halına çatır və ruh güclənir.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın özünə inamını artırır və qorxularını azaldır. Qəlbin dirilməsi psixoloji canlılıq deməkdir. Gözün aydınlığı düzgün qərar vermə qabiliyyətini gücləndirir. Zəiflikdən qurtulmaq isə iradənin möhkəmlənməsidir. Cəhalət insanı tərəddüd və stressə salır. Elm isə daxili rahatlıq yaradır. Bu kəlam elmin psixoloji sağlamlıq üçün vacib olduğunu göstərir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlamda həyat, nur və güc kimi güclü bədii obrazlar istifadə olunub. Bu metaforalar oxucunun zehnində canlı təsvir yaradır. Qısa, lakin mənaca zəngin ifadələr seçilib. Ritm və ahəng kəlamı yadda qalan edir. Ədəbi baxımdan dərin məna sadə sözlərlə verilib. Bu kəlam söz sənətinin gözəl nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Elmli cəmiyyətlərin qəlbi canlı olur və sosial münasibətlər sağlam qurulur. İnsanlar hadisələri düzgün görür və dəyərləndirirlər. Zəiflikdən xilas olan fərdlər cəmiyyətə fayda verirlər. Cəhalət isə sosial geriliyə səbəb olur. Elm cəmiyyətdə dirilik və inkişaf yaradır. Bu kəlam cəmiyyətin gücünün elm ilə bağlı olduğunu göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elmə önəm verən xalqlar inkişaf etmişdir. Qəlbi diri olan cəmiyyətlər mədəniyyət yaratmışlar. Hadisələri düzgün görən toplumlar səhvlərdən yayınmışlar. Zəiflikdən xilas olan xalqlar güclü dövlətlər qurmuşlar. Bu kəlam tarixi həqiqətlərlə üst-üstə düşür. Elm tarix boyu dirildici qüvvə olmuşdur.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanın davranışlarını ölçülü edir. Qəlbin dirilməsi vicdanın oyanmasıdır. Gözün aydınlığı yaxşı ilə pisi ayırd etməyə kömək edir. Zəiflikdən qurtulmaq nəfsə qalib gəlməkdir. Cəhalət çox vaxt əxlaqi səhvlərə səbəb olur. Elm əxlaqın möhkəmlənməsinə xidmət edir.

8. Teoloji Aspekt

Elm Allahın ayələrini anlamağa vasitədir. Qəlbin həyatı imanla güclənir. Gözün nuru ilahi həqiqətləri görməkdir. Zəiflikdən qurtulmaq Allahın yolunda möhkəm olmaqdır. Bu kəlam iman ilə elmin əlaqəsini göstərir. Elm ilahi tanımanın əsas yollarındandır.

9. Estetik Aspekt

Elm kainatdakı gözəlliyi dərk etməyə kömək edir. Qəlbi diri olan insan gözəlliyi daha dərindən hiss edir. Gözün nuru təbiətdəki harmoniyanı görməyə imkan verir. Zəiflikdən qurtulmaq isə estetik zövqü artırır. Elm insanda gözəllik duyğusunu inkişaf etdirir.

10. Politoloji Aspekt

Elmli insanlar daha düzgün qərarlar qəbul edirlər. Hadisələri aydın görmək idarəetmədə mühümdür. Zəiflikdən uzaq olan rəhbərlər cəmiyyətə fayda verirlər. Cəhalət isə yanlış siyasətə səbəb olur. Bu kəlam idarəçilikdə elmin əhəmiyyətini göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Elm hüquqları dərk etməyə kömək edir. Qəlbi diri olan insan ədalətə meyilli olur. Gözün aydınlığı qanunları düzgün anlamağa səbəb olur. Zəiflikdən qurtulmaq məsuliyyət hissini artırır. Elm hüquqi nizamın qorunmasına xidmət edir.

12. Eksistensial Aspekt

Elm insanın həyatına məna verir. Qəlbin dirilməsi varoluşun dərkidir. Gözün nuru həyatın məqsədini görməkdir. Zəiflikdən xilas olmaq mənalı yaşamaqdır. Bu kəlam varlığın mənasını elm ilə bağlayır.

Xızır Baxışı

Xızır yolu hikmət və nur yoludur. Elm bu yola daxil olmağın başlanğıcıdır. Qəlbin dirilməsi hikmətə açılan qapıdır. Gözün nuru həqiqətləri görməkdir. Zəiflikdən qurtulmaq mənəvi gücə sahib olmaqdır. Bu kəlam hikmət yolunun elm ilə başladığını göstərir.

Düşündürücü Suallar

- Elm qəlbimi nə qədər dirildir?
- Hadisələrə baxışım nə qədər aydındır?
- Zəif tərəflərimi elm ilə gücləndirirəmmi?
- Elm həyatımda hansı dəyişiklikləri yaradıb?
- Daim öyrənməyə davam edirəmmi?

Özünə Hesabat

- Gündəlik həyatımda elmə vaxt ayırırammı?
- Öyrəndiklərimi tətbiq edirəmmi?
- Qəlbimin diriliyini qoruyurammı?
- Zəifliklərim üzərində işləyirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Müntəzəm mütaliə etmək.
- Elm məclislərinə qatılmaq.
- Öyrəndiklərini başqaları ilə bölüşmək.
- Yeni biliklər əldə etməyə çalışmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunda səbirli olmaq.
- Araşdırmaq və sual vermək.
- Elm ilə əməli birləşdirmək.
- Mənəvi inkişafı elm ilə gücləndirmək.

Nəticə

Bu kəlam elmın insanın qəlbini dirildən, baxışını aydınladan və zəifliyini aradan qaldıran böyük qüvvə olduğunu göstərir. Elm insanı hərtərəfli şəkildə gücləndirən həyat mənbəyidir.

KƏLAM - 57

“BİR ELMİ DİRİLDƏN KİMSƏ, ƏSLA ÖLMƏZ.”

(Yəni, unudulmuş və ya zəifləməkdə olan bir elmi yenidən canlandıran insan, qoyduğu təsir və fayda ilə daim yaşayır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 295)

Bu kəlam elm ilə əbədilik arasında çox dərin bir əlaqə qurur. Burada fiziki ölüm deyil, mənəvi və tarixi yaşamaq nəzərdə tutulur. İnsan bədəni ilə yox olur, lakin elmə verdiyi həyat onu zamanın fövqünə çıxarır. Bir elmi diriltmək – onu araşdırmaq, öyrətmək, yaymaq və tətbiq etmək deməkdir. Bu cür fəaliyyət insanın adını, fikrini və təsirini gələcək nəsillərə daşıyır. Elm

burada yaddaş, irs və təsir vasitəsidir. Kəlam göstərir ki, əsl ölümsüzlük elm yolu ilə mümkündür. Elm insanı zamanın içində deyil, zamanın üzərində yaşadır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan ölüm varlığın sonu deyil, təsirin bitməsidir. Elm isə təsiri davam etdirən bir qüvvədir. Bir elmi dirildən insan öz düşüncəsini gələcəyə ötürür. Bu, varlığın ideya səviyyəsində davamıdır. Fiziki mövcudluq sona çatsa da, fikri mövcudluq qalır. Elm insanın mənəvi varlığını qoruyan vasitədir. Bu kəlam varlıq və zaman anlayışını elm ilə əlaqələndirir. Elm vasitəsilə insan zamanın sərhədlərini aşır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda əbədi yaşamaq Allah qatında qəbul olunmaqdır. Elm diriltmək savab və nur mənbəyidir. İnsan başqalarına elm öyrətdikcə mənəvi izi qalır. Bu iz ruhani bir davamlılıq yaradır. Elm burada sədəqeyi-cariyə kimidir. Qəlblərdə yaşayan elm, sahibini də yaşadır. Bu kəlam elm yolunun mənəvi ölümsüzlük yolu olduğunu göstərir.

3. Psixoloji Aspekt

Elm öyrədən və yayan insan özünü dəyərli hiss edir. Bu, insanın həyatına məna qazandırır. İnsan bilir ki, onun fəaliyyəti başqalarına fayda verir. Bu düşüncə daxili məmnuniyyət yaradır. Psixoloji olaraq insan özünü unudulmaz hiss edir. Elm ilə məşğul olan insan boşluq hissindən uzaq olur. Bu kəlam insanın psixoloji davamlılığını elm ilə əlaqələndirir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam qısa, lakin çox təsirlidir. “Diriltmək” və “ölməzlik” sözləri güclü metaforalardır. Bu sözlər oxucuda dərin təəssürat yaradır. İfadə sadədir, amma məna qatları çox zəngindir. Ədəbi baxımdan yığcamlıq və dərinlik harmoniyası var. Bu kəlam söz sənətinin gözəl nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətdə elm dirildikcə inkişaf baş verir. Elm yayan insanlar sosial dəyişimin əsas qüvvəsidir. Onlar cəmiyyətin düşüncə səviyyəsini yüksəldirlər. Elmli cəmiyyətlər daha güclü və davamlı olur. Bu kəlam sosial inkişafın elm ilə bağlı olduğunu göstərir. Elm dirildən insanlar cəmiyyətin yaddaşında yaşayır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu alimlərin adları yaşamaqdadır. Onların fiziki varlığı yox olsa da, elmi irsi qalır. Bu kəlam tarixi reallıqla üst-üstə düşür. Elm dirildən insanlar tarixdə silinməz iz qoyurlar. Onlar dövrlərini aşaraq tanınırlar. Elm burada tarixi ölümsüzlük vasitəsidir.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm diriltmək yüksək əxlaqi davranışdır. İnsan öz biliyini başqaları ilə

paylaşır. Bu, fədakarlıq və xeyirxahlıqdır. Elm yaymaq başqalarının həyatına işıq tutmaqdır. Bu kəlam elm paylaşmağın əxlaqi dəyərini göstərir. Elmli insan başqalarına fayda verməyi məqsəd edir.

8. Teoloji Aspekt

Elm Allahın insana verdiyi böyük nemətdir. Onu diriltmək bu nemətə şükürdür. Elm öyrətmək savab qazandırır. İnsan öldükdən sonra da bu savab davam edir. Bu kəlam elm ilə axirət arasında əlaqə qurur. Elm ilahi razılığa aparan yoldur.

9.Estetik Aspekt

Elm kainatın gözəlliyini anlamağa kömək edir. Elm dirildikcə gözəllik daha çox dərk olunur. İnsan yaradılışın incəliklərini görür. Bu, estetik zövqü artırır. Elm insanın baxışını gözəlliyə açır.

10. Politoloji Aspekt

Elmli cəmiyyətlər düzgün idarə olunur. Elm dirildən insanlar idarəçilik düşüncəsini inkişaf etdirirlər. Onlar qərarların əsasını bilik üzərində qururlar. Bu kəlam siyasətdə elmin rolunu göstərir. Elm güclü dövlətin təməlidir.

11. Hüquqi Aspekt

Elm hüququn düzgün tətbiqinə kömək edir. Elmli insanlar ədaləti daha yaxşı anlayırlar. Qanunların ruhunu dərk edirlər. Bu kəlam hüquqi şüurun elm ilə inkişaf etdiyini göstərir. Elm ədalətin dayağıdır.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan həyatının mənasını axtarır. Elm bu mənanı tapmağa kömək edir. Elm dirildən insan öz varlığını mənalı edir. O, bilir ki, izi qalacaq. Bu, varoluşun dərin dərkidir. Bu kəlam mənalı yaşamağın elm ilə mümkün olduğunu göstərir.

Xızır Baxışı

Xızır yolu hikmət və davamlılıq yoludur. Elm diriltmək bu yola daxil olmaqdır. Hikmət paylaşdıqca artır. Bu yol insanı mənəvi ölümsüzlüyə aparır. Elm burada hikmətin açarıdır. Bu kəlam hikmət yolunun elm ilə davam etdiyini göstərir.

Düşündürücü Suallar

- Mən hansı elmi diriltmək üçün çalışıram?
- Öyrəndiklərimi başqalarına ötürürəmmi?
- Elm vasitəsilə necə iz qoyuram?
- Faydam gələcək nəsillərə çatacaqmı?

Özünə Hesabat

- Elm yolunda nə qədər səy göstərirəm?
- Bildiklərimi paylaşmaqda səxavətli olurammı?
- Elm ilə cəmiyyətə nə verirəm?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Dərs vermək və yazmaq.
- Elm məclislərində iştirak etmək.
- Unudulmuş bilikləri araşdırmaq.
- Gənclərə elm öyrətmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunda davamlı olmaq.
- Paylaşmaqdan çəkinməmək.
- Öyrənmək və öyrətməyi birlikdə aparmaq.
- Elm ilə əməli birləşdirmək.

Nəticə

Bu kəlam göstərir ki, elm diriltmək insanı fiziki sərhədlərdən kənara çıxarır. Elm vasitəsilə insanın adı, təsiri və faydası davam edir. Həqiqi ölümsüzlük elm yolundadır.

KƏLAM - 58

"ELMİ ƏLDƏ EDİN Kİ, SİZƏ DƏ HƏYAT QAZANDIRSIN."

(Yəni, elm insanın ruhunu, düşüncəsini və mənəvi aləmini dirildərək ona həqiqi həyat bəxş edir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 295)

Bu kəlam elm ilə həyat arasında birbaşa əlaqə qurur. Burada nəzərdə tutulan həyat təkcə bioloji yaşamaq deyil, mənəvi, şüurlu və məqsədli yaşamaqdır. Elm insanın düşüncəsini oyadır, onu qəflətdən çıxarır və həqiqətə yönəldir. Elm olmadan insan sadəcə mövcuddur, amma elm ilə insan həqiqətən yaşayır. Bu kəlam göstərir ki, həyatın keyfiyyəti elm ilə artır. Elm insanın daxili dünyasına işıq salır, onu şüurlu və məqsədli edir. Deməli, elm həyatın ruhudur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan həyat şüur və idrakla mənalı olur. Şüursuz yaşamaq mexaniki mövcudluqdur. Elm isə insana idrak qazandırır və onu digər varlıqlardan fərqləndirir. Bu kəlam həyatın mahiyyətini idrakda görür. Elm insanın varlığını dərk etməsinə səbəb olur. İnsan kim olduğunu, haradan gəldiyini və hara getdiyini elm ilə anlayır. Bu, varlığın fəlsəfi anlamda dirçəlişidir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda həqiqi həyat qəlbin oyanmasıdır. Elm qəlbi nurlandırır və insanı mənəvi yuxudan oyadır. Elm ilə insan Allahı daha dərindən tanıyır. Bu tanıma ruhun dirilməsidir. Elm insanın daxilində hikmət qapılarını açır. Bu kəlam göstərir ki, elm mənəvi dirçəliş yoludur.

3. Psixoloji Aspekt

Elm insanın düşüncəsini genişləndirir və daxili boşluqları doldurur. Elmli

insan özünü daha güvənli və məqsədli hiss edir. Bu, psixoloji sağlamlıq yaradır. Elm insanı qorxu və xurafatdan azad edir. İnsan həyatını daha şüurlu idarə edir. Bu kəlam psixoloji diriliyin elm ilə bağlı olduğunu göstərir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam qısa, lakin dərin məna daşıyır. "Həyat qazandırsın" ifadəsi metaforik gücə malikdir. Bu söz oxucuda güclü təsir yaradır. Sadə dil ilə böyük həqiqət ifadə olunub. Bu, ədəbi ustalığın göstəricisidir. İfadə yaddaqalan və düşündürücüdür.

5. Sosioloji Aspekt

Elmli cəmiyyət daha canlı və inkişaf etmiş olur. Elm insanları düşünməyə və araşdırmağa sövq edir. Bu, sosial dirçəliş yaradır. Elmli insanlar cəmiyyətin inkişafına töhfə verirlər. Bu kəlam cəmiyyət həyatının elm ilə canlandığını göstərir. Elm sosial həyatın enerjisidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elmə önəm verən toplumlar inkişaf etmişdir. Elm olmayan cəmiyyətlər geridə qalmışdır. Bu kəlam tarixi həqiqəti əks etdirir. Elm tarixdə dirçəlişlərin əsas səbəbi olmuşdur. Elm həyatın tarix boyu aparıcı qüvvəsi olmuşdur.

7. Əxlaqi Aspekt

Elm insanın davranışlarını düzəldir. İnsan elm ilə yaxşı və pisi ayırd edir. Bu, əxlaqi dirçəlişdir. Elm insanı məsuliyyətli edir. Bu kəlam əxlaqın elm ilə formalaşdığını göstərir. Elm əxlaqın işığıdır.

8. Teoloji Aspekt

Elm Allahın insana verdiyi böyük nemətdir. Elm ilə insan Yaradanı daha yaxşı tanıyır. Bu tanıma mənəvi həyat verir. Elm ibadətin şüurlu olmasına səbəb olur. Bu kəlam elm ilə ilahi yaxınlığın artdığını göstərir.

9. Estetik Aspekt

Elm kainatın gözəlliklərini görməyə imkan verir. İnsan yaradılışdakı incəlikləri dərk edir. Bu, estetik zövq yaradır. Elm insanın baxışını gözəlliyə açır. Bu kəlam gözəlliyi dərk etməyin elm ilə mümkün olduğunu göstərir.

10. Politoloji Aspekt

Elmli insanlar düzgün qərarlar verirlər. Elm idarəçilikdə düzgün düşüncənin əsasını qoyur. Bu, siyasi həyatın sağlam olmasına səbəb olur. Elm cəmiyyətin gələcəyini düzgün qurmağa kömək edir. Bu kəlam siyasətdə elmin rolunu göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Elm hüququ düzgün anlamağa kömək edir. Elmli insan ədaləti daha yaxşı dərk edir. Qanunların mahiyyətini anlayır. Bu kəlam hüquqi düşüncənin elm ilə inkişaf etdiyini göstərir. Elm ədalətin dayağıdır.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan həyatının mənasını axtarır. Elm bu mənanı tapmağa kömək edir. Elm ilə insan varlığını dərk edir. Bu, varoluşun dirçəlişidir. Bu kəlam mənalı yaşamağın elm ilə mümkün olduğunu göstərir.

Xızır Baxışı

Xızır yolu hikmət və maarif yoludur. Elm bu yolun açarıdır. Hikmət paylaşdıqca artır. Bu yol insanı mənəvi həyata aparır. Bu kəlam hikmət yolunun elm ilə davam etdiyini göstərir.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim həyatımı necə dəyişdirir?
- Öyrəndiklərim mənə mənəvi həyat verirmi?
- Elm ilə başqalarına necə fayda verirəm?
- Elm həyatımın mərkəzindədirmi?

Özünə Hesabat

- Elm yolunda nə qədər səy göstərirəm?
- Öyrəndiklərimi tətbiq edirəmmi?
- Elm ilə həyatımı zənginləşdirirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Mütaliə etmək və öyrənmək.
- Elm məclislərində iştirak etmək.
- Bildiklərini başqalarına öyrətmək.
- Elm ilə gündəlik qərarlar vermək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunda davamlı olmaq.
- Öyrənməyi vərdiş halına gətirmək.
- Elm ilə əməli birləşdirmək.
- Elmli insanlarla ünsiyyətdə olmaq.

Nəticə

Bu kəlam göstərir ki, elm insanın mənəvi, psixoloji və şüurlu həyatının əsas mənbəyidir. Elm ilə insan həqiqətən yaşayır, şüurlanır və mənalı olur. Həqiqi həyat elm ilə qazanılır.

ELM VƏ ALLAHA İTAƏT

KƏLAM - 59

“ELM TƏLƏB ETMƏK HƏR BİR MÜSƏLMANA VACİBDİR. ŞÜBHƏSİZ Kİ, ELM İLƏ RƏBBƏ İTAƏT EDİLİR VƏ İBADƏT YERİNƏ YETİRİLİR, QOHUMLUQ BAĞLARI QORUNUR, ALLAHIN HALALI İLƏ HARAMI BİR-BİRİNDƏN AYIRD EDİLİR. ŞÜBHƏSİZ Kİ, ELM ƏMƏLİN RƏHBƏRİDİR (İMAMIDIR), ƏMƏL İSƏ ELMƏ TABE OLANDIR. XOŞBƏXT İNSANLARA ELM İLHAM EDİLİR, BƏDBƏXT İNSANLAR İSƏ ELMDƏN MƏHRUM BURAXILIR.”

(Yəni, elm insanın həm ibadətini düzgün etməsi, həm halal-haramı ayırması, həm də davranışlarını doğru istiqamətləndirməsi üçün əsas vasitədir. Elm olmadan əməl kor, əməl olmadan elm isə təsirsizdir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 295)

Bu kəlam elm ilə həyat, ibadət və davranış arasındakı ayrılmaz əlaqəni göstərir. Peyğəmbərimiz (s) elmi sadəcə məlumat kimi deyil, insanın bütün həyatını istiqamətləndirən ilahi nur kimi təqdim edir. Elm insanın Allahla əlaqəsini düzgün qurmasına kömək edir. Eyni zamanda sosial münasibətlərdə, ailə bağlarında və cəmiyyət içində davranışlarda düzgün yol göstərir. Halal və haramın ayırd edilməsi də elmlə mümkündür. Bu kəlam elm və əməl arasındakı qarşılıqlı asılılığı açıq şəkildə ortaya qoyur. Elm olmadan edilən ibadət şüursuz, əməl isə zəif olur. Xoşbəxtliyin belə elmə bağlı olması insanın mənəvi taleyində elmin rolunu göstərir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik ilə varoluş arasındakı əlaqəni açıqlayır. İnsan yalnız bildiyi qədər şüurlu yaşayır və hərəkət edir. Elm insanın seçimlərini mənalandırır və onu kor təqliddən xilas edir. Əməl isə bu bilginin həyatdakı təzahürüdür. Elm və əməl arasındakı əlaqə səbəb-nəticə əlaqəsidir. Elm səbəbdir, əməl nəticədir. İnsan həyatının fəlsəfəsi bu balans üzərində qurulur. Elm olmadan insanın davranışları təsadüfi və istiqamətsiz olur. Bu kəlam göstərir ki, həqiqi həyat şüurlu həyatdır və bu da elm vasitəsilə mümkündür.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin nurudur. İnsan elm vasitəsilə Allahı daha yaxından tanıyır və Ona şüurlu şəkildə ibadət edir. Elm qəlbi oyadır və ruhu yüksəldir. İbadətin ruhu elmdir, çünki nə üçün ibadət etdiyini bilmək ibadəti mənalı edir. Qohumluq bağlarını qorumaq belə irfani baxımdan Allahın əmrinə itaətin bir formasıdır. Elm insanın daxilində mənəvi həssaslıq yaradır. Bu həssaslıq insanı günahdan uzaqlaşdırır. İrfan yolunda irəliləmək üçün elm əsas vasitədir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insana özünə inam və daxili rahatlıq verir. İnsan nə etdiyini və niyə etdiyini bildikdə daha sabit və güvənli olur. Elm düşüncəni aydınlaşdırır və qərar verməyi asanlaşdırır. Halal və haramı bilmək insanı tərəddüddən xilas edir. Bu isə psixoloji gərginliyi azaldır.

Elmli insan davranışlarında daha məqsədyönlü olur. Elm eyni zamanda mənəvi boşluğun qarşısını alır. Bədbəxtliyin elmsizliklə əlaqələndirilməsi psixoloji dərinliyə işarə edir.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlamın ədəbi quruluşu ardıcıl və təsirlidir. Cümlələr bir-birini tamamlayaraq bütöv məna yaradır. "Elm əməlin rəhbəridir" ifadəsi güclü metaforik məna daşıyır. Mətn həm ritmik, həm də mənaca dərin qurulub. Qısa, lakin çoxqatlı ifadələr oxucunu düşünməyə vadar edir. Təkrar olunan "şübhəsiz ki" vurğusu mesajın əhəmiyyətini artırır. Ədəbi baxımdan bu kəlam həm yadda qalan, həm də düşündürücüdür.

5. Sosioloji Aspekt

Sosial baxımdan elm cəmiyyətin nizamını qoruyur. Halal və haramın bilinməsi ictimai ədaləti təmin edir. Qohumluq bağlarının qorunması sosial birliyi gücləndirir. Elmli insanlar cəmiyyətdə nümunə olur. Əməl ilə elmin birləşməsi sosial etimad yaradır. Elmsizlik isə sosial qarışıqlığa səbəb olur. Bu kəlam cəmiyyətin sağlamlığı üçün elmin vacibliyini vurğulayır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elmə dəyər verən cəmiyyətlər inkişaf etmişdir. İslam sivilizasiyası da elm üzərində yüksəlmişdir. Alimlər cəmiyyətin həm dini, həm də sosial rəhbərləri olmuşlar. Elmsizlik isə geriləməyə səbəb olmuşdur. Bu kəlam tarixi təcrübə ilə uyğunluq təşkil edir. Elm və əməl birlikdə sivilizasiyaların təməlini qoymuşdur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqın düzgün formalaşması elmə bağlıdır. İnsan nəyin doğru, nəyin yanlış olduğunu elmlə öyrənir. Əməl isə bu bilginin tətbiqidir. Elm olmadan əxlaq kor, əxlaq olmadan elm təsirsizdir. Bu kəlam əxlaqın elm üzərində qurulduğunu göstərir. İnsan davranışlarını elm ilə tənzimləməlidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahı tanıma vasitəsidir. İbadətin düzgün olması elmə bağlıdır. Halal və haramın bilinməsi ilahi qanunların anlaşılması deməkdir. Elm insanı Allaha yaxınlaşdırır. Bu kəlam elmi ilahi bir nemət kimi təqdim edir. Xoşbəxtliyin elmə bağlanması ilahi hikməti göstərir.

9. Estetik Aspekt

Kəlamın daxili harmoniyası diqqət çəkir. Elm, əməl, ibadət və sosial münasibətlər arasında estetik bir uyğunluq var. Mətnin ritmi və axıcılığı oxucunu cəlb edir. Mənəvi gözəllik ifadələrin sadəliyi ilə təqdim olunur. Elm həyatın estetik nizamını yaradır.

10. Politoloji Aspekt

Elmli insanlar idarəçilikdə daha ədalətli olurlar. Halal və haramın bilinməsi qərarların düzgün verilməsini təmin edir. Elm sosial ədalətin təməlidir. Elmsiz idarəçilik zülmə gətirib çıxarır. Bu kəlam ictimai rəhbərlik

üçün elmin vacibliyini göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan halal və haramın bilinməsi qanuni davranışı təmin edir. Elm insanı hüquqi səhvlərdən qoruyur. Əməl elmin hüquqi təzahürüdür. Cəmiyyətdə nizam elmlə qorunur. Elmsizlik hüquqi pozuntulara səbəb olur.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan həyatının mənası elm ilə dərinləşir. Şüurlu yaşamaq elmlə mümkündür. Elm insanın varlığını mənalandırır. Əməl isə bu mənanın həyata tətbiqidir. Elmsiz həyat istiqamətsizdir. Bu kəlam varoluşun elm üzərində qurulduğunu göstərir.

Xızır Baxışı

Xızır yolu hikmət və elm yoludur. İnsan elm ilə doğru yolu tapır. Elm insanı səhvlərdən qoruyur. Əməl isə bu yolun addımlarıdır. Xızır baxışı elm ilə həyatın nurlanmasını ifadə edir.

Düşündürücü Suallar

- Elm həyatımda nə qədər rəhbər rol oynayır?
- İbadətlərimi elm ilə yerinə yetirirəmmi?
- Halal və haramı kifayət qədər bilirəmmi?
- Elm və əməl balansını qoruyurammı?

Özünə Hesabat

- Gündəlik elm öyrənirəmmi?
- Öyrəndiklərimi tətbiq edirəmmi?
- Davranışlarım elmə əsaslanırmı?
- Elmsizlik səbəbilə səhv edirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Mütəmadi elm öyrənmək.
- İbadətləri şüurlu yerinə yetirmək.
- Halal və haramı öyrənmək.
- Elm ilə davranışları tənzimləmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm öyrənməyi həyat prinsipi edin.
- Öyrəndiklərinizi tətbiq edin.
- Elm və əməl balansını qoruyun.
- Elmli insanlarla ünsiyyətdə olun.

Nəticə

Bu kəlam göstərir ki, elm insan həyatının mərkəzində dayanır. İbadət, əxlaq, sosial münasibətlər və xoşbəxtlik elmə bağlıdır. Elm əmələ rəhbərlik edir və insanı doğru yola yönəldir. Elmsiz həyat zəif və istiqamətsizdir. Elm isə insanı həm dünyada, həm də axirətdə ucaldır.

ELMİN VAR-DÖVLƏTƏ ÜSTÜNLÜYÜ

KƏLAM - 60

“ELM MALDAN XEYİRLİDİR; ÇÜNKİ ELM SƏNİ QORUYUR, AMMA MALI SƏN QORUYURSAN. MAL XƏRCLƏNDİKDƏ AZALIR, AMMA ELM XƏRCLƏNDİKDƏ ARTIR; MALIN VERDİYİ MÖVQE VƏ ŞƏXSİYYƏT MAL YOX OLDUQDA İTİR.”

(Yəni, elm insanın daimi sərvətidir, o heç vaxt azalmaz və onu xərclədikcə artır; elm həm fərdi qoruma vasitəsi, həm də mənəvi və sosial yüksəlişin əsas sütunudur, mal isə keçici və asılıdır.)

(Bu kəlamı İmam Əli (ə) Kumeyl ibn Ziyada məzarlıq kənarında ah çəkərək buyurub. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 296)

Bu kəlam insan həyatında iki əsas sərvətin – maddi varlıq və bilik – əhəmiyyətini müqayisə edir. İmam Əli (ə) vurğulayır ki, elm insan üçün daha xeyirli və dəyərlidir, çünki elm həm fərdi qorunma, həm də sosial və mənəvi yüksəliş təmin edir. Mal yalnız müvəqqəti və xarici təsirlərə tabedir; itirilməsi insanın mövqeyini və statusunu sarsıda bilər. Elm isə xərclədikcə artır, həm insana, həm də cəmiyyətə fayda verir. Kəlam göstərir ki, əsl sərvət əbədi və davamlı olan bilgidir, maddi sərvət isə müvəqqətidir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam insan varlığının dəyərlərini, əbədi və müvəqqəti sərvətləri müqayisə edir. Elm metafizik və əxlaqi baxımdan müstəqil və davamlı bir dəyərdir; mal isə yalnız praktik və keçici fayda verir. İnsan öz həyatını mənəvi və əxlaqi prinsiplərə əsaslanaraq qurmalıdır. Elm, fərdin daxili kamilliyi və mənəvi dərinliyi üçün zəruridir, mal isə yalnız xarici şərait və status üçün əhəmiyyət daşıyır. Kəlam həm də insanın prioritetlərini düzgün müəyyən etməsinin vacibliyini göstərir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, elm insan ruhunun dirçəlişi, qəlbin işıqlanması və Allahın dərk edilməsi vasitəsidir. Mal yalnız cismani ehtiyacları ödəyir, elm isə həm ruhi, həm də mənəvi inkişafın qaynağıdır. İnsan özünü və kainatı anlamaq, Allahın əmrlərinə uyğun yaşamaq üçün elmə ehtiyac duyur. Bu kəlam, insanın dünya və axirət səadətinə çatmaq üçün əsl sərvətin maddi yox, mənəvi və elmi olduğunu göstərir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, elm insanın düşüncə və qərarvermə qabiliyyətini inkişaf etdirir. Bilik sahibi insan daha az qorxu, narahatlıq və çaşqınlıq yaşayır. Mal yalnız xarici güvən verir və itirildikdə stress və qorxu yaradır. Elm isə itirilməz bir sərvətdir və onu istifadə etdikcə insanın özünəinamı, anlayışı və daxili gücü artır. Kəlam, insan psixologiyasının sabitliyinin və inkişafının ən önəmli amilinin elm olduğunu vurğulayır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam güclü metaforalarla zəngindir. Malın azalması və elmin xərclədikcə artması müqayisəsi oxucuya dərindən təsir edir. İfadələr sadə, anlaşıqlı və məcazi dildə işlənmişdir ki, hər yaşdan oxucu dərhal

mənasını anlaya bilsin. Kəlam, həm hikmət dolu, həm də estetik baxımdan gözəl bir ədəbi əsərdir, oxucuya həm öyrədici, həm də düşündürücü təsir bağışlayır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, elm insanı cəmiyyətdə hörmətli və dəyərli edir. Mal yalnız sosial status verir, lakin onun yox olması insanın mövqeyini sarsıda bilər. Elm isə paylaşdıqca yayılır və cəmiyyətin rifahına xidmət edir. Bilikli insanlar, cəmiyyətdə lider və nümunəvi şəxslər olurlar. Kəlam, həm fərdi, həm də kollektiv səviyyədə elmin vacibliyini göstərir, sosial inkişafın əsasını bilikli insanlar təşkil edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, insan sivilizasiyası boyunca bilik daima qiymətli sayılmışdır. İslam tarixi, antik dövrlər və Avropa Orta Əsrləri göstərir ki, elmin inkişafı mədəniyyət və cəmiyyətlərin yüksəlişinə səbəb olub. Mal müvəqqəti və dəyişkəndir; imperiyalar, hökmdarlar və sərvətlər zamanla itmişdir. Elm isə davamlıdır və nəsildən-nəslə ötürülərək insanlığın inkişafını təmin edir. Kəlam, tarixi təcrübəyə əsaslanaraq elmin əhəmiyyətini vurğulayır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, elm insanın düzgün və etik davranışlarını formalaşdırır. Bilikli insan Allahın əmrlərinə uyğun hərəkət edir, başqalarına zərər vermir və cəmiyyətdə ədalətli olur. Mal yalnız şəxsi mənfəət üçün istifadə edilə bilər və onu itirmək etik və əxlaqi problemlərə yol açа bilər. Kəlam, əxlaqi inkişafın əsas vasitəsinin elm olduğunu göstərir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, elm insanı Allahın iradəsini anlamağa və ona itaət etməyə yönəldir. Mal insanı yalnız dünya həyatına bağlaya bilər, lakin elm həm dünya, həm də axirət üçün faydalıdır. Kəlam göstərir ki, Allahın razılığına çatmaq üçün əsl sərvət maddi deyil, mənəvi və elmi sərvətdir. Bilikli insanın ibadətləri və əməlləri daha mənalı və davamlı olur.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlam sadə və güclü metaforalarla ifadə edilmişdir. Malın azaldılması, elmin artması konsepti vizual və zehni təsir yaradır. Hər bir ifadə həm gözəl, həm də dərin mənalıdır. Kəlamın estetik cəhəti onun ritmi, məcazi dili və mənəvi təsirində əks olunur, oxucuya həm zövq, həm də hikmət verir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, elm dövlət və cəmiyyət idarəçiliyində əsas rol oynayır. Bilikli və savadlı insanlar ədalətli qanunlar qəbul edir, cəmiyyətdə sabitlik və rifah yaradır. Mal yalnız şəxsi güc verir və müvəqqətidir. Kəlam, dövlət və cəmiyyət üçün əsas dayağın elm olduğunu göstərir; bilik cəmiyyətin inkişafı və davamlılığı üçün vacibdir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, elm insanı qanun və hüquq normalarına uyğun hərəkət etməyə yönəldir. Bilikli insan ədalətli və qanuni qərarlar verir, haqsızlıqdan uzaq olur. Mal yalnız şəxsi sərvət olaraq hüquqi problemlər yarada bilər. Kəlam göstərir ki, elmin verdiyi məlumat və anlayış insanın hüquqi məsuliyyətini artırır və onu qoruyur.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, elm insanın varlığının mənası və məqsədini anlamağa yardım edir. Mal yalnız cismani ehtiyacları ödəyir, lakin həyatın mənasını açıqlamır. Bilikli insan həyatının dəyərini və məqsədini başa düşür, ölüm və ölümsüzlük anlayışını dərk edir. Kəlam göstərir ki, insanın əsl ölümsüzlüyü və davamlı dəyəri elm ilə təmin olunur.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə, elm insanın həm dünyada, həm də axirətdə həyatını qurtarır. Bilikli insan, bilik sayəsində Allahın yolunu tapır, əməllərini düzgün yönləndirir. Mal isə yalnız keçici qorunma təmin edir. Kəlam, ilahi hikmət baxımından elmin həm fərdi, həm də ümumbəşəri səviyyədə insanı qoruyan, yüksəldən və istiqamətləndirən bir sərvət olduğunu göstərir.

Düşündürücü Suallar

- Niyə elm maldan daha dəyərlidir?
- Malın keçici, elmin isə əbədi olmasının səbəbi nədir?
- İnsan həyatında prioritet nə olmalıdır: mal yoxsa elm?
- Elm insanı hansı mənəvi və sosial faydalarla təmin edir?
- Mal itirildikdə niyə insanın mövqeyi sarsılır, amma elm itmir?

Özünə Hesabat

- Oxucu öz həyatını nəzərdən keçirməli və soruşmalıdır: Malımı qorumağa çalışdığım qədər, elmimi artırmağa çalışırammı? Mənim prioritetim keçici sərvətlər yoxsa əbədi bilikdir? Elm mənə həm fərdi, həm də mənəvi inkişaf gətirirmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün yeni bir mövzu öyrənmək və bilik kitabları oxumaq.
- Öz təcrübələrini başqaları ilə paylaşaraq elmi yaymaq.
- Peşə və karyerada bilik və bacarıqların inkişafını prioritet etmək.
- Sosial media və texnologiyadan faydalı elm üçün istifadə etmək.
- Dini və mənəvi bilikləri öyrənərək həm dünyanı, həm də axirəti zənginləşdirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Malın itirilməsi insana zərər verə bilər, amma elm onu qoruyur.
- Elm paylaşdıqca artır, mal paylaşdıqca azalır.
- Hər insan üçün gündəlik bilik axtarışı vacibdir.

- Uşaqlara və gənclərə elmin dəyəri öyrədilməlidir.
- Sosial və mənəvi yüksəliş üçün elmə yatırım edin.

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı göstərir ki, əsl sərvət elmdir. Elm insanı həm fərdi, həm mənəvi, həm də sosial baxımdan qoruyur, yüksəldir və daimi fayda verir. Mal yalnız müvəqqətidir, itirildikdə mövqeni və şəxsiyyəti itirə bilər. Həyatın məqsədi və mənası üçün əsl sərvət və qoruyucu vasitə elmdir. İnsan həm dünya, həm də axirət səadətinə elm vasitəsilə nail olur.

KƏLAM - 61

"Yeddi səbəbə görə elm maldan üstündür: Birincisi, elm peyğəmbərlərin mirasıdır, mal isə fironların mirasıdır; İkincisi, elm xərclənməklə azalmaz, amma mal xərcləmə səbəbi ilə azalır; Üçüncüsü, sərvət bir qoruyucu tələb edir, amma elm sahibini qoruyur; Dördüncüsü, elm kəfənli halda da sahibi ilə birlikdədir, amma sərvət qalıcı deyil; Beşincisi, sərvət mömin və kafir üçün təmin edilir, amma elm yalnız mömin üçün hasil olur (əldə edilir); Altıncısı, bütün insanlar dini işlərdə alimlərə ehtiyac duyurlar, amma mal sahibinə ehtiyac yoxdur; Yeddincisi, elm insana Siratdan keçərkən güc verir, amma mal ona mane olmağa çalışır."

(Yəni, elm insan üçün əbədi və etibarlı sərvətdir, mal isə müvəqqəti və asılıdır. Elm həm fərdi, həm də mənəvi qoruyucudur, həm də insana həyat yolunda istiqamət və güc verir. Mal yalnız dünya səviyyəsində fayda verir, amma axirətdə heç bir dəyəri yoxdur.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 296)

Bu kəlam insan həyatında mal və elmin müqayisəsini ətraflı izah edir. İmam Əli (ə) yeddi əsas səbəb üzərindən göstərir ki, elm əsl sərvət və insana fayda verən vasitədir, mal isə yalnız müvəqqəti və keçici sərvətdir. Elm həm fərdi qorunma, həm mənəvi yüksəliş, həm də dini və sosial fayda təmin edir. Mal isə yalnız cismani və sosial status verir, amma itkisi insanı zəiflədir. Kəlam göstərir ki, insan həyatında prioritet elm olmalıdır, çünki o həm dünyada, həm də axirətdə faydalıdır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam insan varlığının dəyərlərini müqayisə edir. Mal keçici və xarici sərvət olsa da, elm əbədi, öz-özünə yetərli və davamlı bir dəyərdir. Elm insanın düşüncə və mənəviyyatını formalaşdırır, daxili sabitlik verir. Mal yalnız zahiri ehtiyac və güc təmin edir. Yeddi səbəb metafizik bir dərinliyi göstərir: elm həm ölümsüz, həm də hər şəraitdə faydalıdır. İnsan varlığı üçün əsas sərvət elmdir, mal isə yan vasitədir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, elm insanın ruhunu dirildir, qəlbini işıqlandırır və Allahın dərkini artırır. Peyğəmbərlərin mirası olması onu xüsusi edir, insanı mənəvi yüksəlişə aparır. Mal isə yalnız cismani fayda verir, ruhu zənginləşdirmir. Kəlam göstərir ki, əsl irfani sərvət elmdir və o, insanı həm

dünya, həm də axirət həyatında qoruyur. İnsan elmlə özünü inkişaf etdirərək Allahın razılığına çatır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, elm insanın qərarvermə qabiliyyətini, özünəinamını və daxili gücünü artırır. Mal yalnız xarici təhlükələrə qarşı qoruyur və itirildikdə stress yaradır. Elm isə xərcləndikcə və paylaşıldıqca artır, itirilmir və sahibinə davamlı rahatlıq və güvən təmin edir. Yeddi səbəb psixoloji balans və daxili inkişafın əsas vasitəsi kimi elmin rolunu vurğulayır. İnsan elm vasitəsi ilə həm qorunur, həm də inkişaf edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam ritmik, aydın və mənalı ifadələrlə zəngindir. Yeddi səbəb ardıcıllığı oxucuya dərindən təsir edir. Metaforalar – malın keçiciliyi, elmin isə əbədi olması – oxucuya vizual və düşüncə təsiri yaradır. Kəlam həm hikmətli, həm də ədəbi estetikaya sahibdir. İfadələr qısa, güclü və aydın olduğundan hər yaşdan oxucu dərhal mənasını anlayır. Hər bir səbəb oxucuda həm düşündürücü, həm də mənəvi təsir bağışlayır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, elm cəmiyyətdə hörmət və nüfuz gətirir. Yeddi səbəb göstərir ki, elm yalnız fərdi deyil, kollektiv fayda verir. Mal yalnız şəxsi sərvət verir, amma cəmiyyətin inkişafında davamlı rol oynamır. Bilikli insanlar cəmiyyətdə lider və nümunəvi şəxslər olurlar. Yeddi səbəb həm fərdi, həm də sosial səviyyədə elmin vacibliyini göstərir, cəmiyyətin rifahı və sabitliyi üçün bilikli insanlar əsas rol oynayır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, elm həmişə qiymətli sayılıb. Peyğəmbərlərin mirası olaraq, elm davamlı və əbədi sərvət kimi nəsildən-nəslə ötürülüb. Mal isə fironların mirası kimi müvəqqəti və zərərli ola bilər. Tarix göstərir ki, bilik mədəniyyət və sivilizasiyanın inkişafına səbəb olub, mal isə yalnız keçici üstünlük təmin edib. Yeddi səbəb bu fərqi vurğulayır və insanları davamlı sərvət olan elmi dəyərləndirməyə çağırır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, elm insanı düzgün davranmağa və başqalarına zərər verməməyə istiqamətləndirir. Mal yalnız şəxsi mənfəət üçün istifadə edilə bilər və etik problemlərə yol açа bilər. Yeddi səbəb göstərir ki, elm əxlaqi inkişafın əsas vasitəsidir: insanı həm Allah yolunda, həm də cəmiyyətdə ədalətli olmağa yönəldir. Elm sahibi etik və mənəvi üstünlük qazanır, mal isə yalnız müvəqqəti sərvət verir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, elm insana Allahın əmrlərini başa düşmək və ona itaət etmək imkanı verir. Mal yalnız cismani ehtiyacları ödəyir, elm isə həm dünya, həm də axirət üçün faydalıdır. Yeddi səbəb göstərir ki, əsl dini sərvət elmdir: o insanı qoruyur, yüksəldir və dini işlərdə rəhbər olur. Elm vasitəsi

ilə insan həm dünyada, həm də axirətdə Allahın razılığına nail olur.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlam yeddi səbəb ardıcıllığı ilə ritmik və harmonik qurulub. Malın müvəqqəti olması və elmin əbədi olması konsepti oxucunun zehni təsəvvürünü gücləndirir. Kəlamın ifadə tərzi həm vizual, həm də mənəvi estetik zövq verir. Hər səbəb oxucuya dərindən təsir edir və onun qavrayışını genişləndirir, həm hikmət, həm də gözəllik təqdim edir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, elm dövlət və cəmiyyət idarəçiliyində əsas rol oynayır. Yeddi səbəb göstərir ki, cəmiyyət alimlərin rəhbərliyi ilə inkişaf edir. Mal yalnız şəxsi status verir və müvəqqətidir. Elm isə həm fərdi, həm də sosial səviyyədə güc və liderlik təmin edir. Bilikli insanlar ədalətli qanunlar qəbul edir və cəmiyyətdə sabitlik yaradır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, elm insanı qanun və hüquq normalarına uyğun hərəkət etməyə yönəldir. Yeddi səbəb göstərir ki, dini və ictimai işlərdə elm sahibi rəhbər və istiqamətverici olur. Mal yalnız şəxsi sərvət olaraq hüquqi problemlər yarada bilər. Elm hüquqi məsuliyyətin artmasına və ədalətli davranışın təminində səbəb olur.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, elm insanın həyatın mənası və məqsədini anlamağa kömək edir. Mal yalnız cismani ehtiyacları ödəyir, amma varlığın dəyərini artırmır. Yeddi səbəb göstərir ki, əsl ölümsüzlük və həyatın mənası elm ilə əldə edilir. İnsan elmlə həm dünyada, həm də axirətdə davamlı dəyər qazanır və Siratdan keçərkən güc əldə edir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə, elm insanı həm dünyada, həm də axirətdə qoruyur və istiqamətləndirir. Yeddi səbəb göstərir ki, elm insana ruhani, mənəvi və praktiki güc verir. Mal yalnız keçici qorunma və rahatlıq verir, lakin əsl istiqamət və qüvvət elmdədir. İnsan həyat yolunu elm vasitəsilə təhlükəsiz və səmərəli keçə bilir.

Düşündürücü Suallar

- Niyə yeddi səbəb üzrə elm maldan üstün sayılır?
- Mal itirildikdə nə baş verir, amma elm xərcləndikcə niyə artır?
- İnsan həm dünyada, həm axirətdə hansı sərvəti üstün tutmalıdır?
- Yeddi səbəbdən hansı sizin üçün ən təsirlidir?
- Elm həyat yolunda necə güc verir və mal necə mane olur?

Özünə Hesabat

- Oxucu öz həyatını nəzərdən keçirməli və soruşmalıdır: Mən elmi artırırammı, yoxsa yalnız mal toplamağa çalışıram? Mənim prioritetim ölümsüz sərvət olan elm, yoxsa keçici maldır? Həyatımda hansı sərvət daha çox fayda verir: elm yoxsa mal?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün yeni mövzular öyrənmək, kitablar oxumaq və bilik paylaşmaq.
- Sosial və dini fəaliyyətlərdə elmin rəhbərliyindən istifadə etmək.
- Öz peşə və karyeramızda bilik və bacarıqları artırmaq.
- Mal itiriləndə narahat olmamaq, amma elm itirilmədiyi üçün rahat olmaq.
- Gənclərə və uşaqlara elmin əbədi sərvət olduğunu öyrətmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Həyatda əsl sərvət elmdir, mal müvəqqətidir.
- Elm paylaşdıqca artır, mal paylaşdıqca azalır.
- Hər insan gündəlik olaraq elmini artırmalıdır.
- Sosial və mənəvi yüksəliş üçün elmə sərmayə qoymaq lazımdır.
- Mal yalnız cismani ehtiyacları ödəyir, elm isə həm ruhani, həm də mənəvi qoruyucudur.

Nəticə

İmam Əlinin (ə) kəlamı göstərir ki, elm əsl sərvət, qoruyucu və insanı yüksəldən vasitədir. Mal yalnız müvəqqətidir, itirildikdə sahibinə mane ola bilər və mövqeyi itir. Yeddi səbəb göstərir ki, həyat yolunda, dini işlərdə və axirət səadətinə çatmaqda elm əsasdır. İnsan həm dünyada, həm də axirətdə uğurlu və müstəqil olmaq üçün elmi sərvət kimi qiymətləndirməlidir.

ELM VƏ İNSANIN DƏYƏRİ

KƏLAM - 62

"HƏR İNSANIN DƏYƏRİ, VERDİYİ NEMƏTDİR (EHSAN ETDİYİ ŞEYDİR)."

(Yəni, bir insanın əsl qiyməti və mövqeyi, onun başqalarına verdiyi fayda, göstərdiyi xeyir və paylaşdığı nemətlər ilə ölçülür. İnsan nə qədər faydalı, xeyirxah və comərddirsə, dəyəri də o qədər yüksəkdir. Əksinə, yalnız öz marağı üçün yaşayan insanın dəyəri keçicidir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 297)

Bu kəlam insanların əsl dəyərinin necə ölçülməli olduğunu izah edir. İmam Əli (ə) bildirir ki, insanın qiyməti onun paylaşdığı, verdiyi və başqalarına faydalı olduğu işlər ilə müəyyən olunur. Mal, status və güc keçicidir, lakin xeyir və paylaşma əbədidir. Kəlam həm fərdi, həm də sosial səviyyədə insanın etik, mənəvi və mənfəət yönümlü fəaliyyətini önə çəkir. İnsan yalnız başqalarına faydalı olduqda əsl mənəvi dəyər qazanır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam insanın dəyərinin maddi göstəricilərdən asılı olmadığını vurğulayır. Hər bir insanın həyatda əsas və əbədi dəyəri xeyir və fayda ilə ölçülür. Bu baxış həyatın mənasını, insanın məqsədini və varlığın əhəmiyyətini dərindən anlamağa kömək edir. İnsan yalnız öz istəkləri və ehtiyacları ilə yaşadıqda boş bir həyat sürür; lakin başqalarına faydalı olduqda, varlıq mənası və dəyəri artır. Kəlam fəlsəfi olaraq altruizm və etik dəyərləri önə çəkir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, insanın əsl dəyəri ruhani yüksəliş və mənəvi xeyir ilə ölçülür. Kəlam göstərir ki, Allah yanında qiymət vermə ölçüsü yalnız verdiyimiz nemətlər, yardımlar və başqalarına faydamızdır. İnsan nə qədər Allah yolunda faydalı işlər görsə, ruhi baxımdan o qədər yüksəkdir. Kəlam həmçinin irfani baxışdan xeyirxahlığın və comərdliyin insan ruhunu dirçəltdiyini vurğulayır. Əsl mənəviyyat başqalarına fayda verməkdən keçir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, kəlam insanın özünü dəyərli hiss etməsi və mənəvi məmnuniyyət ilə əlaqədardır. Başqalarına faydalı olan insanın özünəinamı, daxili gücü və xoşbəxtliyi artır. Əksinə, yalnız öz maraqlarına yönələn insanın dəyər hissi boş və sönük qalır. İnsan nə qədər xeyir verir, kömək edir və paylaşırsa, psixoloji sağlamlığı və daxili balansı da o qədər güclənir. Bu kəlam həm də sosial bağları və emosional intellekti möhkəmləndirir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam sadə, qısa və mənalı ifadələrlə formalaşdırılmışdır. "Hər insanın dəyəri, verdiyi nemətdir" cümləsi həm ritmik, həm də dərin məna daşıyır. Mətnin struktur və ifadə tərzi oxucuya dərhal təsir edir və mesajı aydın çatdırır. Fərqli oxu səviyyəsindəki insanlar da bu kəlamdan dərhal nəticə çıxara bilər. Hər sözün yükü oxucunun düşüncəsini stimullaşdırır və mənəvi estetik zövq verir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, kəlam cəmiyyətin inkişafında fərdi məsuliyyəti önə çıxarır. İnsan nə qədər başqalarına fayda verirsə, cəmiyyət bir o qədər inkişaf edir. Paylaşım və yardımlaşma sosial sabitliyi artırır, insanlar arasında hörmət və etimad yaradır. Əksinə, yalnız öz marağına yönələn fərdlər cəmiyyətdə mənfi təsir göstərir. Kəlam həm fərdi, həm də kollektiv faydanın əhəmiyyətini vurğulayır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, böyük şəxsiyyətlər və liderlər başqalarına verdikləri xeyir və xidmətlərlə tarixdə iz qoyublar. Mal, güc və var-dövlət keçici olsa da, faydalı işlər və ictimai xeyir əbədidir. Kəlam göstərir ki, tarixi dəyər yalnız başqalarına fayda verən və xeyir işlər görən şəxslərə məxsusdur. Peyğəmbərlər, alimlər və xeyirxah liderlər bu prinsipi həyata keçirmişlər. İnsan dəyəri əsrlər boyu verdiyi nemət və xeyir ilə ölçülür.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam insanın yaxşılıq, paylaşma və ədalət prinsiplərinə görə qiymətləndirilməsini vurğulayır. İnsan yalnız başqalarına fayda verirsə, əxlaqi baxımdan yüksək dəyərə malik olur. Mal və zənginlik isə əxlaqi qiymət yaratmır. Kəlam əxlaqi məsuliyyət və fərdi etik davranışları önə çəkir: insanın əsl qiyməti onun yaxşı işlərində və başqalarına faydalı olmasında gizlidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, kəlam göstərir ki, Allah yanında insanın qiyməti onun verdiyi nemətlər və xeyir işlər ilə ölçülür. Mal və sərvət yalnız dünya üçün faydalıdır, lakin əbədi qiymət qazandırmır. Əsl dini sərvət başqalarına faydalı olmaq və Allahın rizasını qazanmaqdır. Bu kəlam iman və təqvaya sahib olan insanları xeyir və fayda yönümlü fəaliyyətə çağırır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlam həm sadəliyi, həm də mənalı quruluşu ilə diqqəti cəlb edir. Qısa, ritmik və təsirli ifadə oxucuya həm vizual, həm də ruhi estetik zövq verir. Hər bir sözün daşıdığı yük və simvolizm oxucunun düşüncə və duyğularını stimullaşdırır. İnsan xeyir və paylaşma vasitəsi ilə həm estetik, həm də mənəvi gözəllik qazanır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, kəlam cəmiyyətin liderləri və idarəçiləri üçün dərs verir: insanın əsl nüfuzu, verdiyi xeyir və fayda ilə ölçülür. Siyasi güc və mal yalnız keçici nüfuz verir, lakin başqalarına faydalı olan lider uzun müddət hörmət qazanır. Cəmiyyət üçün faydalı siyasətçilər verdikləri nemət və xeyir əsasında dəyərləndirilir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, kəlam göstərir ki, insanın qanuni və sosial dəyəri yalnız verdiyi fayda və ədalətli davranışı ilə müəyyən olunur. Mal və sərvət

hüquqi status yaradır, amma insanın əsl dəyərini təmin etmir. Hüquqi və ictimai baxımdan faydalı işlər görən insan həm qanunlara hörmət edir, həm də cəmiyyətdə nüfuz qazanır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, insanın həyatda məqsədi yalnız özü üçün yaşamaq deyil, başqalarına faydalı olmaqdır. Kəlam göstərir ki, insanın əsl mövcudluğu və dəyəri onun verdiyi nemət və xeyir ilə ölçülür. İnsan yalnız paylaşmaqla və faydalı olmaqla həyatının mənasını tamamlayır. Mal yalnız müvəqqəti varlıq təmin edir, lakin xeyir və fayda eksistensial əhəmiyyət daşıyır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə, kəlam insanın əsl qorunmasının və yüksəlişinin xeyir və fayda yönümlü fəaliyyət ilə mümkün olduğunu göstərir. Yalnız başqalarına faydalı olan insan həm dünyada, həm də axirətdə istiqamət və güc əldə edir. Mal yalnız cismani ehtiyacları ödəyir, amma əsl qorunma və mənəvi yüksəliş xeyir və paylaşmadadır.

Düşündürücü Suallar

- Mənim əsl dəyərim başqalarına verdiyim fayda ilə ölçülürmü?
- Mal və sərvət mənim həyatda əbədi dəyər yaratmaq qabiliyyətimə mane olurmu?
- Başqalarına fayda verməyin mənim həyatımda rolu nədir?
- Həyatımda hansı xeyir işləri daha çox başqalarına təsir edir?
- Mən gündəlik həyatımda xeyir və fayda yaratmaq üçün nələr edirəm?

Özünə Hesabat

- Oxucu öz həyatını nəzərdən keçirməli və soruşmalıdır: Mən başqalarına faydalı olmağa çalışırammı? Mənim əsl dəyərim paylaşdığım xeyir və verdiyim faydadır, yoxsa yalnız şəxsi maraqlarım? Həyatımda faydalı olmaq üçün hansı addımlar atıram?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik həyatda başqalarına kiçik xeyir və kömək göstərmək.
- İnsanlara bilik, məsləhət və dəstək vermək.
- Sosial layihələrdə və könüllü fəaliyyətlərdə iştirak etmək.
- Mal paylaşmaq və ehtiyacı olanlara dəstək olmaq.
- Hər gün başqalarına faydalı olma yollarını planlaşdırmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- İnsan dəyəri yalnız başqalarına verdiyi fayda ilə ölçülür.
- Mal yalnız müvəqqəti sərvət, xeyir isə əbədi dəyərdir.
- Gündəlik həyatımızda paylaşma və xeyir mərkəzli fəaliyyət vacibdir.
- Əxlaqi, dini və sosial baxımdan insanın qiyməti verdiyi fayda ilə artır.
- Başqalarına fayda vermək həm ruhani, həm də sosial inkişafı təmin edir.

Nəticə

İmam Əli (ə) göstərir ki, insanın əsl dəyəri verdiyi nemət və başqalarına fayda ilə ölçülür. Mal və sərvət yalnız müvəqqətidir və əsl qiymət yaratmır. İnsan həyatının mənası və əbədi dəyəri başqalarına faydalı olmaqda və xeyir göstərməkdədir. Bu kəlam hər bir fərdi öz həyatında faydalı və xeyirxah olmağa çağırır və əsl dəyərin paylaşma və xeyirdə olduğunu vurğulayır.

KƏLAM - 63

"İNSANLAR BİLDİKLƏRİ ŞEYİN UŞAQLARIDIRLAR."

(Yəni, insanların xarakteri, düşüncə və davranışları onların bilik və məlumatları ilə formalaşır. Kimsə nə qədər çox və dərin bilik əldə edirsə, düşüncə və həyat baxışı bir o qədər zəngin və inkişaf etmiş olur. İnsan biliklərlə yaşar, onları dərk etdikcə şəxsiyyəti və davranışları formalaşır və cəmiyyətə təsir göstərir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 297)

Bu kəlam insanların davranış, xarakter və şəxsiyyətinin əsas səbəbinin bilik və təhsil olduğunu vurğulayır. İmam Əli (ə) bildirir ki, insan yalnız öz öyrəndikləri ilə inkişaf edir. Bilik, həm şəxsi, həm də sosial səviyyədə insanın formalaşmasında mərkəzi rola malikdir. Kəlam həm fərdi inkişafı, həm də cəmiyyətin intellektual və mənəvi inkişafını önə çəkir. İnsan nə qədər biliklə zəngin olarsa, şəxsiyyəti, baxış bucağı və həyat keyfiyyəti bir o qədər yüksəlir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam insanın mahiyyətinin və varlığının biliklərlə müəyyən olunduğunu göstərir. İnsan yalnız məlumat və anlayış vasitəsi ilə özünü dərk edə və inkişaf etdirə bilər. Həyatın mənası, əxlaqi və sosial davranışlar, hətta daxili xoşbəxtlik biliklərlə formalaşır. Bu baxış insanın təhsil və biliyə olan ehtiyacını və onun əbədi əhəmiyyətini ortaya qoyur. İnsan düşüncəsini zənginləşdirərək həm dünyada, həm də ruhani baxımdan irəliləyir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlam göstərir ki, insanın ruhi və mənəvi yüksəlişi bilik və hikmətlə sıx bağlıdır. İnsan nə qədər hikmət və doğru bilik əldə edirsə, Allahın yaratdığı nizamı dərk etməsi və mənəvi yolunu tapması o qədər mümkün olur. Bilik, insanı ruhani cəhətdən zənginləşdirir və daxili harmoniyanı təmin edir. Kəlam həmçinin vurğulayır ki, insan öz bilikləri qədər Allahı və kainatı anlayır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, kəlam insanın şəxsiyyətinin, düşüncə tərzinin və qərarvermə qabiliyyətinin öyrəndikləri və bildikləri ilə formalaşdığını göstərir. İnsan nə qədər çox bilik və təcrübə toplayırsa, problemləri həll etmək, emosiyalarını idarə etmək və həyatda məqsədyönlü hərəkət etmək qabiliyyəti o qədər artır. Bilik psixoloji dayanıqlığı və özünəinamı gücləndirir. İnsan bilik vasitəsilə həm daxili, həm də sosial həyatda sağlam və balanslı olur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam qısa, ritmik və dərin məna daşıyan ifadə ilə oxucuya təsir edir. "İnsanlar bildikləri şeyin uşaqlarıdırlar" cümləsi sadə görünməsinə baxmayaraq, dərin simvolizm və mənəvi yük daşıyır. Mətn oxucunu düşünməyə və öz həyatını analiz etməyə təşviq edir. Ədəbi baxımdan kəlam həm dil gözəlliyi, həm də ritmik quruluşla mesajı dərhal çatdırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, kəlam cəmiyyətin inkişafı və fərdlərin bir-birinə təsirini izah edir. İnsanlar nə qədər çox və dərin bilik əldə edirlərsə, cəmiyyət o qədər intellektual və mənəvi inkişaf edir. Bilik paylaşımı, sosial məsuliyyət və təhsil vasitəsilə cəmiyyətdə pozitiv dəyişikliklər baş verir. Əksinə, cahillik və məlumatın olmaması cəmiyyətdə neqativ nəticələrə səbəb olur. Kəlam fərdi inkişafın həm sosial inkişafla bağlı olduğunu vurğulayır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, böyük liderlər, alimlər və şəxsiyyətlər bilik və təcrübə vasitəsi ilə tarixdə iz qoymuşlar. İnsanların keçmişdəki uğurları və səhvləri onların bilik səviyyəsi ilə bağlıdır. Kəlam göstərir ki, cəmiyyətlər və mədəniyyətlər yalnız insanlarının öyrəndikləri və tətbiq etdikləri biliklərlə inkişaf edib. Tarixdə uğurlu və davamlı nailiyyətlər bilik vasitəsi ilə əldə olunur və əbədiyyət qazanır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam vurğulayır ki, insanın düzgün və etik davranışı biliklərlə formalaşır. İnsan nə qədər çox biliyə malikdirsə, yaxşı və ədalətli qərarlar vermək qabiliyyəti bir o qədər artır. Bilik olmadan əxlaqi davranışlar sönük və istiqamətsiz ola bilər. Kəlam həmçinin göstərir ki, əxlaqi məsuliyyətin və fərdi etik davranışların əsas qaynağı bilikdir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, kəlam göstərir ki, insanın Allah qarşısındakı məsuliyyəti və dini davranışı bilik və anlayış ilə düzgün həyata keçirilir. İmam Əli (ə) vurğulayır ki, insanın iman və ibadət yolu biliklə aydınlaşır və Allahın rizasını qazanmaq bilik vasitəsi ilə mümkün olur. Cahillik isə dini düzgün yerinə yetirməyə maneə törədir. İnsan bilik vasitəsi ilə həm Allahı tanıyır, həm də dini vəzifələrini yerinə yetirir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlam həm sadə, həm də mənalı quruluşu ilə diqqəti cəlb edir. Ritmik və simvolik ifadələr oxucunu həm vizual, həm də ruhi estetik zövq ilə təmin edir. İnsan düşüncəsini inkişaf etdirdikcə həm daxili, həm də xarici gözəlliklərə həssaslıq qazanır. Bilik və öyrənmə prosesləri insana estetik zövq və ruhi harmoniya bəxş edir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, kəlam cəmiyyətin idarəçiləri və liderləri üçün dərs

verir: liderin və siyasətçinin əsl dəyəri bilgi və anlayışı ilə xalqına faydalı olmaqdır. Yalnız güc və status keçici nüfuz verir, amma bilik və düzgün idarəçilik uzunmüddətli hörmət və nüfuz qazandırır. Kəlam göstərir ki, dövlət və cəmiyyət yalnız məlumatlı və bilikli insanlar tərəfindən inkişaf etdirilə bilər.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, kəlam göstərir ki, insanın cəmiyyətdə hüquqi və sosial mövqeyi bilik və məlumatına görə müəyyən olunur. Bilik hüquqi anlayışı gücləndirir, qanun və normalara uyğun qərar vermə qabiliyyətini artırır. İnsan nə qədər biliyinə güvənirsə, həm hüquqi, həm də sosial baxımdan möhkəm mövqe tutar. Kəlam həmçinin göstərir ki, cahillik hüquqi qərarverməni zəiflədir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, insanın həyat məqsədi və mövcudluğu öyrəndiyi biliklərlə mənalandırılır. İnsan yalnız bilik vasitəsi ilə həyatın mənasını, məqsədini və öz rolunu anlaya bilər. Kəlam göstərir ki, insan nə qədər çox öyrənir və bilir, varlığının əsl əhəmiyyətini dərk edir. Bilik olmadan insanın həyatında boşluq və istiqamətsizlik baş verir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə, kəlam insanın qorunması və inkişafı üçün bilik və öyrənmənin vacibliyini göstərir. İnsan nə qədər çox bilik əldə edir, həm dünyada, həm də axirətdə öz yolunu aydın görür. Bilik həm təhlükələrdən qoruyur, həm də həyatını istiqamətləndirir. Cahillik isə maneə yaradır və insanın inkişafını dayandırır.

Düşündürücü Suallar

- Mənim xarakterim öyrəndiyim biliklərlə formalaşırmı?
- Günlük həyatımda bilik və təcrübəmi necə artırıram?
- Mən öyrəndiklərimi başqalarına fayda vermək üçün istifadə edirəmmi?
- Mənim qərar və hərəkətlərim öyrəndiyim biliklərlə istiqamətlənirmi?
- Cahillik və bilgi çatışmazlığı həyatıma necə təsir edir?

Özünə Hesabat

- Oxucu öz həyatını nəzərdən keçirməli və soruşmalıdır: Mən nə qədər bilik və təcrübə topladım? Biliklərim mənim davranışlarımı və qərarlarımı formalaşdırırmı? Mən öyrəndiklərimi həm özüm, həm də başqaları üçün faydalı edirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün yeni bir mövzuda bilik əldə etmək.
- Oxuduğun kitab, məqalə və dərsləri başqalarına paylaşmaq.
- Təcrübə və məlumatı praktik həyatda tətbiq etmək.
- Başqalarını öyrətmək və onlara rəhbərlik etmək.
- Sosial və mənəvi inkişaf üçün bilik əsaslı qərarlar vermək.

Əlavə Tövsiyələr

- Bilik insanın şəxsiyyətini, dəyərini və davranışlarını formalaşdırır.
- Öyrəndiklərini yalnız öz marağı üçün deyil, başqalarına fayda üçün istifadə et.
- Təhsil və öyrənmə prosesini həyatının mərkəzinə qoy.
- İnsan yalnız başqalarına faydalı olduqda əsl mənəvi dəyər qazanır.
- Hər gün öyrənməyə və bilik vasitəsi ilə fayda verməyə çalış.

Nəticə

İmam Əli (ə) göstərir ki, insanın əsl dəyəri öyrəndiyi bilik və məlumatlarla ölçülür. İnsan nə qədər çox öyrənir və bilir, həyatını, qərarlarını və davranışlarını o qədər düzgün istiqamətləndirir. Bilik olmadan insan həm şəxsi, həm də sosial həyatını düzgün idarə edə bilmir. Bu kəlam hər bir fərdi öyrənməyə, inkişaf etməyə və öyrəndiklərini başqalarına faydalı olmaq üçün istifadə etməyə çağırır. İnsan yalnız biliklərlə böyüyür və əsl mənəvi dəyər qazanır.

KƏLAM - 64

“ƏN DƏYƏRLİ İNSANLAR, ƏN ÇOX ELM SAHİBİ OLANLARDIR. DƏYƏRİ AZ OLAN KƏSLƏR İSƏ ELMLƏRİ ƏN AZ OLANLARDIR.”

(Yəni, insanın həqiqi dəyəri malı, vəzifəsi və ya zahiri görünüşü ilə deyil, sahib olduğu elm, anlayış və hikmətlə ölçülür. İnsan nə qədər çox elmə sahibdirsə, həm özünə, həm də cəmiyyətə bir o qədər faydalı olur. Elmin azlığı isə insanın dəyər və təsir imkanlarını məhdudlaşdırır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 297)

Bu kəlam insanın dəyər meyarını tamamilə dəyişdirir və diqqəti maddi göstəricilərdən elmə yönəldir. Peyğəmbərimiz (s) bildirir ki, insanın ucalığı onun biliyi, anlayışı və hikməti ilə ölçülür. Elm həm fərdi kamillik, həm də sosial fayda üçün əsas amildir. İnsan nə qədər elmə sahibdirsə, həm qərarlarında, həm davranışlarında, həm də cəmiyyətə təsirində o qədər güclü olur. Bu baxış insanları elmə yönəldərək həqiqi dəyərin qaynağını göstərir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, bu kəlam insanın mahiyyətinin elm ilə yüksəldiyini göstərir. İnsan yalnız məlumatlı olduqda doğru düşünə, düzgün qərar verə və həyatın mənasını anlaya bilir. Elm insanın düşüncə sərhədlərini genişləndirir və onu adi varlıqdan şüurlu və məsuliyyətli varlığa çevirir. İnsan dəyəri məhz düşüncə və anlayış qabiliyyəti ilə ölçülür. Bu baxımdan elm insanın varlıq səbəbini dərk etməsinin əsas vasitəsidir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, elm insanın qəlbini nurlandıran və onu mənəvi yüksəlişə aparan vasitədir. İnsan Allahı, kainatı və öz nəfsini yalnız elm vasitəsilə tanıyır. Elm ruhi korluğu aradan qaldırır və insanın daxili aləmini zənginləşdirir. Bu kəlam göstərir ki, həqiqi dəyər mənəvi dərinliklə ölçülür və bu dərinliyin əsas qaynağı elmdir. Elm insanı mənəvi kamilliyə aparan işıqdır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, elm insanın özünə inamını, qərarvermə qabiliyyətini və daxili sabitliyini gücləndirir. Bilikli insan çətinliklər qarşısında daha möhkəm dayanır və hadisələri düzgün analiz edə bilir. Elm insanın düşüncə tərzini inkişaf etdirərək onu emosional və zehni baxımdan sağlam edir. Bu kəlam göstərir ki, insanın dəyəri onun daxili zənginliyi ilə bağlıdır və bu zənginlik elmlə əldə olunur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam qısa, aydın və təsirli ifadə ilə dərin məna daşıyır. İki cümlə ilə böyük bir həqiqət ifadə olunur. Qarşılaşdırma üsulu — "ən dəyərli" və "dəyəri az" — mesajın təsirini artırır. Oxucu dərhal düşünməyə və öz dəyər meyarlarını yenidən nəzərdən keçirməyə yönəlir. Sadə dil, lakin güclü məna bu kəlamın ədəbi gözəlliyini ortaya qoyur.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, cəmiyyətin inkişafı elmli insanların çoxluğu ilə bağlıdır. Elmli insanlar cəmiyyətə istiqamət verir, problemləri həll edir və sosial inkişafı təmin edir. Cahil cəmiyyətlər isə geriləməyə məhkum olur. Bu kəlam fərdi elm axtarışını sosial məsuliyyətə çevirir. İnsan elm öyrənməklə yalnız özünü deyil, cəmiyyətini də yüksəldir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, elm sahibi olan xalqlar və fərdlər həmişə irəli getmişlər. Böyük sivilizasiyalar elm üzərində qurulmuşdur. Elmli liderlər və alimlər tarixdə silinməz iz qoymuşlar. Bu kəlam tarix boyu öz təsdiqini tapmış bir həqiqəti ifadə edir: dəyər və davamlı təsir elm ilə əldə olunur. Tarix cahilliyin deyil, elmin adlarını qoruyub saxlamışdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, elm insanın doğru ilə yanlışı ayırd etməsinə kömək edir. Elm olmadan əxlaqi davranışlar zəif və təsadüfi ola bilər. Elm insana məsuliyyət hissi, ədalət anlayışı və düzgün davranış prinsipləri qazandırır. Bu kəlam göstərir ki, yüksək əxlaqın təməlində elm dayanır. Elmli insan daha ədalətli və mərhəmətli olur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, elm insanın Allahı tanımasına və dini düzgün yaşamasına vasitədir. İbadət və itaət elm olmadan düzgün şəkildə yerinə yetirilə bilməz. İnsan dini vəzifələrini və ilahi hikməti elm vasitəsilə anlayır. Bu kəlam göstərir ki, Allah qatında dəyər elm ilə yüksəlir. Cahillik isə insanı ilahi həqiqətlərdən uzaqlaşdırır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, elm insanın gözəllikləri dərk etmə qabiliyyətini artırır. İnsan elm vasitəsilə kainatdakı nizamı, incəliyi və harmoniyanı görür. Bu baxış daxili zövq və ruhi rahatlıq yaradır. Kəlamın ifadə tərzi də estetik sadəlik və dərinlik daşıyır. Elm həm düşüncə, həm də hiss

dünyasını zənginləşdirir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, cəmiyyətin idarə olunmasında elmli insanların rolu əvəzolunmazdır. Elmli liderlər düzgün qərarlar verir və cəmiyyətə fayda gətirir. Cahillik üzərində qurulan idarəçilik isə zərərli nəticələrə gətirib çıxarır. Bu kəlam idarəçilikdə dəyər meyarının elm olduğunu göstərir. Dövlətlərin gücü elmli insanlara bağlıdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, elm insanın qanunları və hüquqları düzgün başa düşməsinə kömək edir. Bilikli insan hüquqi qərarlarda daha ədalətli olur. Elm hüquqi savadlılığı artırır və sosial ədalətin təmin olunmasına yardım edir. Bu kəlam göstərir ki, hüquqi möhkəmlik elm ilə bağlıdır. Cahillik hüquqi səhvlərə səbəb olur.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, insan həyatının mənasını elm vasitəsilə dərk edir. İnsan nə üçün yaşadığını, hansı məqsədə xidmət etdiyini elm ilə anlayır. Elm olmadan həyat məqsədsiz və boş görünə bilər. Bu kəlam göstərir ki, insanın varlığına məna verən əsas amil elmdir. Elm insanın özünü tapmasına kömək edir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə, elm insanın həyat yolunda onu qoruyan və istiqamətləndirən nurdur. İnsan elm vasitəsilə təhlükələrdən uzaqlaşır və düzgün yolu tapır. Elm həm dünyəvi, həm də axirət səadətinə aparan vasitədir. Cahillik isə insanı səhv yollara sürükləyir. Bu kəlam elmin qoruyucu və yönəldici rolunu vurğulayır.

Düşündürücü Suallar

- Mənim dəyər meyarım elmə əsaslanırmı?
- Günlük həyatımda elmimi necə artırıram?
- Elmim başqalarına fayda verirmi?
- Qərarlarımı elmə əsaslanaraq verirəmmi?
- Cahillik həyatımda hansı maneələr yaradır?

Özünə Hesabat

- İnsan özündən soruşmalıdır: Mən nə qədər elm sahibiyəm? Elmim mənim davranış və qərarlarımı formalaşdırırmı? Mən elm vasitəsilə həm özümə, həm də cəmiyyətə faydalı olurammı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün yeni bir mövzuda elm öyrənmək.
- Oxuduqlarını başqaları ilə paylaşmaq.
- Elmə əsaslanaraq qərarlar vermək.
- Təhsil və öyrənməni həyat tərzinə çevirmək.

- Elmli insanlarla ünsiyyətdə olmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm insanın həqiqi dəyərini müəyyən edir.
- Elm öyrənmək davamlı prosesdir.
- Elm yalnız özün üçün deyil, başqaları üçün də faydalıdır.
- Elm insanın həm dünyasını, həm də axirətini abad edir.
- Hər gün öyrənməyə çalış.

Nəticə

Həzrəti Muhəmməd (s) bu kəlam ilə insanın dəyər ölçüsünü aydın şəkildə göstərir: dəyər elmlə ölçülür. İnsan nə qədər elm sahibidirsə, bir o qədər dəyərlidir və cəmiyyətə faydalıdır. Elm insanın düşüncəsini, əxlaqını, imanını və həyatını yüksəldir. Bu kəlam hər kəsi elmə yönəlməyə, öyrənməyə və öyrəndiklərini tətbiq etməyə çağırır.

KƏLAM - 65

“Ey mömin! Şübhəsiz bu elm və ədəb sənin canının dəyəridir. Elə isə onları öyrənməyə çalış. Çünki sənin elmin və ədəbin artdıqca, qiymətin və dəyərin də artar. Elm ilə Rəbbinə çatarsan, ədəb ilə isə Rəbbinə gözəl xidmət edərsən. Qul, xidmət ədəbi ilə Allaha yaxınlığa və dostluğa layiq olar. Elə isə bu nəsihəti qəbul et ki, əzabdan qurtuluşa çatasan.”

(Yəni, insanın həqiqi dəyəri onun elm və ədəb sahibi olması ilə ölçülür. Elm insana Allahı tanıtdırır, ədəb isə Ona layiq şəkildə qulluq etməyi öyrədir. Bu iki xüsusiyyət insanı həm dünyada ucaldır, həm də axirətdə nicata çatdırır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 297)

Bu kəlam insanın dəyər ölçüsünü iki əsas sütun üzərində qurur: elm və ədəb. İmam Əli (ə) bildirir ki, insanın canının dəyəri məhz bu iki xüsusiyyətlə müəyyən olunur. Elm insana həqiqəti tanıdır, ədəb isə bu həqiqətə uyğun davranmağı öyrədir. Elm olmadan insan yolu tanımaz, ədəb olmadan isə tanıdığı yolda düzgün hərəkət etməz. Bu kəlam mömini həm öyrənməyə, həm də öyrəndiyini gözəl əxlaq və davranışla tətbiq etməyə çağırır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, bu kəlam insanın mahiyyətinin elm və ədəb ilə kamilləşdiyini göstərir. Elm idrakı formalaşdırır, ədəb isə davranışı nizamlayır. İnsan yalnız bildikləri ilə deyil, bildiklərini necə tətbiq etdiyi ilə dəyər qazanır. Bu baxımdan elm nəzəri kamillik, ədəb isə praktiki kamillikdir. İnsanın həqiqi dəyəri bu iki kamilliyin vəhdətində ortaya çıxır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, elm insanın qəlbində mərifət nuru yandırır, ədəb isə bu nuru qoruyur. İnsan Allahı elm ilə tanıyır, ədəb ilə Ona yaxınlaşır. Elm ruhu oyadır, ədəb isə onu saf saxlayır. Bu kəlam göstərir ki, mənəvi yüksəliş yalnız biliklə deyil, gözəl hal və davranışla mümkündür. Qul ədəb ilə ilahi

yaxınlığa layiq olur.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, elm insanın düşüncə gücünü artırır, ədəb isə emosional tarazlıq yaradır. Bilikli və ədəbli insan daha sakit, düşüncəli və ölçülü davranır. O, hadisələrə tələsik reaksiya vermir, düşünərək hərəkət edir. Bu xüsusiyyətlər insanın daxili sabitliyini və özünə inamını gücləndirir. Elm və ədəb birlikdə sağlam şəxsiyyət formalaşdırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam nəsihət üslubunda, axıcı və təsirli ifadələrlə qurulmuşdur. "Canının dəyəri" ifadəsi məcazi güc daşıyaraq mesajın dərinliyini artırır. Elm və ədəb arasında qurulan paralellik fikrin aydınlığını təmin edir. Nəsihət tonu oxucunu düşünməyə və özünü qiymətləndirməyə sövq edir. Sadə dil ilə dərin məna çatdırılır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, elmli və ədəbli fərdlər sağlam cəmiyyətin əsasını təşkil edir. Elm cəmiyyətə inkişaf, ədəb isə nizam və harmoniya gətirir. Elm olmadan inkişaf, ədəb olmadan isə birlik mümkün deyil. Bu kəlam fərdi kamilliyi ictimai faydaya çevirir. Cəmiyyətin keyfiyyəti onun elm və ədəb səviyyəsi ilə ölçülür.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu böyük şəxsiyyətlər elm və ədəb sahibi olduqları üçün iz qoymuşlar. Alim və arif insanlar həm bilikləri, həm də gözəl davranışları ilə tanınmışlar. Tarix göstərir ki, yalnız elm kifayət etməmiş, ədəb də onları ucaldan amil olmuşdur. Bu kəlam tarixi həqiqəti ümumi prinsip kimi ifadə edir. Dəyər qoyan xüsusiyyət elm və ədəbin vəhdətidir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, ədəb insanın davranışlarını gözəlləşdirir, elm isə bu davranışların əsasını təşkil edir. Elm olmadan əxlaq zəif, ədəb olmadan isə elm sərt görünə bilər. Bu kəlam göstərir ki, yüksək əxlaq elm və ədəb birlikdə olduqda yaranır. İnsan həm düzgün bilməli, həm də düzgün davranmalıdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, elm insanı Allahı tanımağa aparır, ədəb isə Ona layiq qulluq etməyə yönəldir. İbadət və itaət yalnız biliklə deyil, ədəb ilə kamilləşir. Qul ədəb vasitəsilə ilahi yaxınlığa layiq olur. Bu kəlam Allahla münasibətdə elm və ədəbin əsas rolunu göstərir. Nicat bu iki xüsusiyyətlə bağlıdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, elm insanın baxışını gözəlləşdirir, ədəb isə davranışını zərifləşdirir. İnsan elm ilə kainatdakı gözəlliyi görür, ədəb ilə bu gözəlliyi yaşadır. Kəlamın ifadə tərzi də daxili harmoniya yaradır. Elm düşüncəyə,

ədəb isə davranışa gözəllik qatır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, elmli və ədəbli insanlar düzgün idarəçilik və sağlam liderlik formalaşdırır. Elm qərarların düzgünlüyünü, ədəb isə ədaləti təmin edir. Cəmiyyətin rəhbərləri bu iki xüsusiyyətə sahib olduqda sosial rifah artır. Bu kəlam idarəçilik üçün əsas meyarı göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, elm qanunları düzgün başa düşməyə, ədəb isə onları ədalətlə tətbiq etməyə kömək edir. Hüquqi sistemin sağlamlığı bu iki amilə bağlıdır. Elm hüquqi savadlılıq, ədəb isə hüquqi ədalət yaradır. Bu kəlam hüquqi mühitin mənəvi əsasını göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, insan həyatının mənasını elm ilə anlayır, ədəb ilə isə bu mənaya uyğun yaşayır. Elm məqsədi göstərir, ədəb isə o məqsədə uyğun davranışı təmin edir. İnsan bu iki xüsusiyyətlə öz varlığını dəyərli edir. Həyatın mənası elm və ədəb ilə tamamlanır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə, elm insanın yolunu işıqlandırır, ədəb isə onu təhlükələrdən qoruyur. Elm doğru yolu göstərir, ədəb isə o yolda azmadan getməyi təmin edir. Bu kəlam elmin rəhbər, ədəbin isə qoruyucu rolunu vurğulayır. Bu iki xüsusiyyət insanı nicata aparır.

Düşündürücü Suallar

- Mən elm və ədəbimi artırmaq üçün nə edirəm?
- Bildiklərim davranışlarımda öz əksini tapırmı?
- Elmim məni Allaha yaxınlaşdırırmı?
- Ədəbim münasibətlərimdə hiss olunurmu?
- Bu nəsihəti həyatımda necə tətbiq edə bilərəm?

Özünə Hesabat

- İnsan özündən soruşmalıdır: Mənim dəyərim elm və ədəbimlə ölçülürmü? Bu iki xüsusiyyət həyatımda nə qədər yer tutur? Mən onları artırmaq üçün səy göstərirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün elm öyrənmək və onu tətbiq etmək.
- Danışıq və davranışda ədəbə diqqət etmək.
- Elmli və ədəbli insanlarla ünsiyyətdə olmaq.
- Qərarlarda elm və ədəbı əsas götürmək.
- Nəsihətləri həyat tərzinə çevirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və ədəb birlikdə inkişaf etdirilməlidir.

- Öyrənmək davamlı olmalıdır.
- Ədəb gündəlik davranışlarda əks olunmalıdır.
- Elm və ədəb insanı ucaldır.
- Bu nəsihəti unutma və tətbiq et.

Nəticə

İmam Əli (ə) bu kəlam ilə insanın həqiqi dəyərinin elm və ədəb ilə ölçüldüyünü bildirir. Elm insana Allahı tanıdır, ədəb isə Ona layiq qulluq etməyi öyrədir. Bu iki xüsusiyyət insanı həm dünyada ucaldır, həm də axirətdə nicata çatdırır. Bu nəsihəti qəbul edən insan dəyərli və kamil olar.

KƏLAM - 66

“Ey oğlum! Şiələrin məqamını rəvayət və mərifət ölçüsünə görə tanı. Çünki mərifət, o rəvayəti anlamaqdan ibarətdir. Mömin rəvayətləri anlamaqla imamın ən uca dərəcələrinə çatır. Mən Əlinin (ə) kitabına baxdım və orada bu cümləni gördüm: ‘Şübhəsiz hər bir insanın dəyəri və qiyməti onun mərifətinə bağlıdır.’”

(Yəni, insanın həqiqi dəyəri onun malik olduğu mərifətlə ölçülür. Rəvayətləri sadəcə bilmək deyil, onları dərk etmək insanı mənəvi baxımdan ucaldır və imamların yüksək məqamına yaxınlaşdırır.)

(Bu kəlamı İmam Baqir (ə) oğlu İmam Sadiqə (ə) buyurub. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 297)

Bu kəlam insanın dəyər meyarını “mərifət” anlayışı üzərində qurur. İmam Baqir (ə) bildirir ki, rəvayətləri eşitmək və ya əzbərləmək kifayət deyil, əsas olan onları dərk etməkdir. Mərifət biliyin qəlbdə mənaya çevrilməsidir. Mömin bu mərifət vasitəsilə imamların yolunu anlayır və onların məqamına yaxınlaşır. Bu, elmin dərinlik qazandığı nöqtədir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan mərifət, sadə bilikdən fərqli olaraq idrakın kamil formasıdır. İnsan yalnız məlumat toplamaqla deyil, onu anlamaqla dəyər qazanır. Bu kəlam göstərir ki, insanın qiyməti onun düşüncə dərinliyi ilə ölçülür. Mərifət insanın varlıq və həqiqət haqqında düzgün nəticəyə gəlməsidir. Bu, idrakın ən yüksək mərhələsidir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan mərifət qəlbin oyanışıdır. Rəvayətləri anlamaq insanın daxilində mənəvi nur yaradır. Bu nur insanı imamların ruhani yoluna bağlayır. Mərifət qəlbi saflaşdırır və insanı ilahi yaxınlığa aparır. Bu kəlam mərifətin mənəvi yüksəliş üçün əsas olduğunu göstərir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan mərifət insanın düşüncə sistemini dəyişir. Anlayaraq öyrənən insan daha sabit, dərin düşüncəli və şüurlu olur. O, hadisələrə səthi deyil, dərin baxır. Bu, insanın qərarlarında müdriklik yaradır. Mərifət psixoloji yetkinlik formalaşdırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam nəsihət üslubunda, ata-oğul dialoqu formasında təqdim olunur. Bu üslub fikrin təsirini artırır. "İnsanın dəyəri mərifətinə bağlıdır" ifadəsi dərin məcazi gücə malikdir. Sadə sözlərlə böyük məna çatdırılır. Üslub oxucunu düşünməyə sövq edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan mərifətli insanlar cəmiyyətin keyfiyyətini artırır. Rəvayətləri anlayan insanlar düzgün düşüncə və davranış sərgiləyirlər. Bu da cəmiyyətdə sağlam münasibətlər yaradır. Mərifət ictimai şüuru yüksəldir. Belə fərdlər cəmiyyətə istiqamət verir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixdə imamların və alimlərin ucalığı onların mərifət sahibi olmaları ilə bağlı olmuşdur. Onlar sadəcə bilən deyil, anlayan insanlar olmuşlar. Bu kəlam tarixi bir həqiqəti ümumi prinsip kimi təqdim edir. Mərifət insanı tarixdə iz qoyan şəxsiyyətə çevirir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan mərifət insanın davranışlarını gözəlləşdirir. Anlayan insan daha ədəbli və ölçülü davranır. O, nəyi necə etməli olduğunu bilir. Mərifət əxlaqın əsasını təşkil edir. Əxlaq anlayışdan doğur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan mərifət Allahı və imamları düzgün tanımağa aparır. Rəvayətləri anlamaq dini həqiqətləri dərk etməkdir. Bu kəlam mərifətin imanla birbaşa əlaqəli olduğunu göstərir. Mərifət insanı ilahi yaxınlığa aparır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan mərifət insanın baxışını gözəlləşdirir. O, hadisələrdə hikmət və nizam görür. Bu baxış insanın daxili harmoniyasını artırır. Mərifət düşüncəyə incəlik qatır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan mərifətli insanlar düzgün idarəçilik formalaşdırır. Onlar hadisələri dərin anlayır və ədalətli qərarlar verirlər. Mərifət ictimai idarəçilikdə mühüm rol oynayır. Bu kəlam liderlik üçün əsas meyar göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan mərifət qanunları düzgün anlamağa kömək edir. Anlayan insan ədaləti daha yaxşı tətbiq edir. Hüquqi sistem mərifətli fərdlərlə sağlam olur. Mərifət hüquqi ədaləti gücləndirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan mərifət insanın həyatının mənasını dərk etməsidir. O, niyə yaşadığını və necə yaşamalı olduğunu anlayır. Mərifət varlığın məqsədini açır. İnsan bu anlayışla həyatını dəyərli edir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə mərifət insanın yolunu işıqlandıran nur kimidir. Bu nur insanı azmaqdan qoruyur. Rəvayətləri anlamaq doğru yolu tapmaqdır. Mərifət nicata aparan bələdçidir.

Düşündürücü Suallar

- Mən rəvayətləri sadəcə oxuyuram, yoxsa anlayıram?
- Mərifətimi artırmaq üçün nə edirəm?
- Anladıqlarım davranışlarımda əks olunurmu?
- Mərifət məni mənəvi cəhətdən dəyişirmi?
- Bu nəsihəti necə tətbiq edə bilərəm?

Özünə Hesabat

- İnsan özündən soruşmalıdır: Mənim dəyərim mərifətimlə ölçülürmü? Mən anlayaraq öyrənirəmmi? Bu anlayış həyatımda nə qədər yer tutur?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Rəvayətləri düşünərək oxumaq.
- Oxunanları həyatla əlaqələndirmək.
- Anlayaraq öyrənməyə üstünlük vermək.
- Mərifətli insanlarla ünsiyyətdə olmaq.
- Öyrəndiklərini davranışa çevirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Sadəcə bilmək deyil, anlamağa çalış.
- Dərin düşüncə vərdişi formalaşdır.
- Mərifəti gündəlik həyatında tətbiq et.
- Rəvayətləri təfəkkürlə oxu.
- Anlayışını artırmaq üçün daim çalış.

Nəticə

İmam Baqir (ə) bu kəlamla insanın həqiqi dəyərinin mərifətə bağlı olduğunu bildirir. Rəvayətləri anlamaq insanı imamların yüksək məqamına yaxınlaşdırır. Mərifət insanın həm düşüncəsini, həm də davranışını kamilləşdirir. Bu nəsihəti qəbul edən insan dəyərli və kamil olar.

KƏLAM - 67

“Şiələrimizin məqamını, bizdən bildikləri rəvayətlərin miqdarına görə tanıyın. Biz, onların fəqihini ‘mühəddəs’ *(ilahi ilhamla yönləndirilən)* **olmayınca fəqih saymarıq.”**

Ondan soruşdular: “Məgər mömin də mühəddəs ola bilərmi?”

İmam buyurdu: “Mömin ‘müfəhhəm’dir *(ona ilahi anlayış verilir)* **və müfəhhəm olan kəs də mühəddəsdir.”**

(Yəni, şiənin, alimin və möminin dəyəri sadəcə rəvayət bilməklə deyil, onları ilahi anlayışla dərk etməklə ölçülür. Həqiqi mömin Allah tərəfindən anlayış verilmiş insandır.)

[**QEYD: Mühəddəs** – səmavi xəbərlərin və ilahi biliklərin ona ilham vasitəsilə və mələyin səsi ilə

çatdırıldığı şəxsdir. Lakin bu şəxs mələyi görməz. **Müfəhhəm** isə – Allah Rəsulunun (s) və imamların vasitəsilə Quranın təfsiri və təvili ona öyrədilən kimsədir.]

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 297)

Bu kəlam elm, mərifət və ilahi anlayış arasındakı incə, lakin həyati fərqi izah edir. İmam Sadiq (ə) göstərir ki, insanın dəyəri məlumat bolluğu ilə deyil, o məlumatın qəlbdə necə mənaya çevrilməsi ilə ölçülür. Rəvayət bilmək zahiri elmdir, lakin onu dərk etmək batini mərifətdir. "Müfəhhəm" olmaq – Allahın qəlbə anlayış verməsidir; bu, sadəcə intellektual qabiliyyət deyil, mənəvi lütfdür. "Mühəddəs" isə ilahi yönləndirmə ilə düşünən və qərar verən kəsdir. Deməli, həqiqi fəqihlik yalnız fiqh qaydalarını bilmək deyil, onların ruhunu anlamaqdır. Bu kəlam elmi məlumatdan hikmətə yüksəliş yolunu göstərir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan burada bilik, anlayış (idrak) və hikmət (tətbiq olunmuş idrak) arasında iyerarxiya qurulur. İnsan çox məlumat toplaya bilər, lakin onları dərk etməzsə, bu, həqiqi bilik sayılmaz. İmamın vurğuladığı "müfəhhəm" anlayışı rasional düşüncə ilə metafizik nurun birləşməsini ifadə edir. Bu, epistemologiyada intuisiya ilə məntiqin vəhdətidir. Həqiqi idrak yalnız ağlın işi deyil, qəlbin də iştirak etdiyi prosesdir. Beləliklə, bilik passiv yaddaşdan aktiv şüura çevrilir. Bu mərhələ hikmət mərhələsidir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan "müfəhhəm" olmaq qəlbin ilahi nura açılması deməkdir. Qəlb saflaşdıqca, rəvayətlərin zahiri mənası batini həqiqətə çevrilir. Bu, ruhun oyanışıdır. İrfanda deyilir ki, elm gözə, mərifət isə qəlbə aiddir. İmamın kəlamı bu həqiqəti təsdiqləyir. Mərifət insanı imamların nurani yoluna bağlayır. Bu bağ, insanın daxili aləmini dəyişdirir və onu ilahi hidayətə yaxınlaşdırır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan anlayaraq öyrənən insan hadisələri daha dərin qiymətləndirir. O, emosional qərarlar vermir, düşünərək hərəkət edir. Bu, daxili sabitlik yaradır. Mərifət insanın şüuraltı dünyasına təsir edir və davranışlarını tənzimləyir. Anlayış insanı daha səbirli və müdrik edir. Belə insan stressə qarşı daha davamlı olur. O, həyat hadisələrini mənalandıra bildiyi üçün daxili boşluq yaşamır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlamın dialoq formasında təqdim edilməsi fikrin canlılığını artırır. "Müfəhhəm" və "mühəddəs" terminləri yüksək semantik dəyərə malikdir. Qısa cümlələrlə dərin məna çatdırılır. Üslub hikmətli və düşündürücüdür. Bu, klassik hikmət ədəbiyyatının gözəl nümunəsidir. Oxucu təkcə oxumur, həm də düşünür.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan mərifətli insanlar cəmiyyətin intellektual səviyyəsini yüksəldir. Onlar dini mətnləri düzgün anlayaraq başqalarına doğru istiqamət verirlər. Bu, ictimai şüurun formalaşmasına təsir edir. Mərifət cəmiyyətdə ədalət və düzgünlük yaradır. Belə fərdlər sosial harmoniyanın qorunmasında mühüm rol oynayır. Cəmiyyət anlayışlı insanlarla inkişaf edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixdə böyük alimlər və imamlar sadəcə məlumatlı deyil, hikmət sahibi olmuşlar. Onların sözləri əsrlərlə yaşayır, çünki mərifətə əsaslanır. Bu kəlam həmin tarixi həqiqəti ümumiləşdirir. Anlayış insanı zamanın fövqünə qaldırır. Tarixdə iz qoyanlar mərifət sahibləridir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan mərifət insanın davranışını gözəlləşdirir. Anlayan insan daha təvazökar və məsuliyyətli olur. O, nəyi necə etməli olduğunu bilir. Əxlaq biliyin deyil, anlayışın məhsuludur. Bu, insanı kamil əxlaqa aparır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan "müfəhhəm" olmaq Allahın lütfüdür. Bu, ilahi hidayətin qəlbdə təzahürüdür. Rəvayətləri anlamaq dini həqiqətləri dərk etməkdir. Bu, insanı Allaha yaxınlaşdırır. Mərifət imanla birbaşa əlaqəlidir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan mərifət insanın baxışını incəldir. O, kainatda nizam və gözəllik görür. Bu baxış daxili harmoniya yaradır. İnsan daha zövqlü düşünür və yaşayır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan anlayışlı insanlar ədalətli idarəçilik yaradır. Onlar qərarlarını hikmətlə verirlər. Mərifət liderlik üçün əsas şərtdir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan mərifət qanunların düzgün tətbiqinə səbəb olur. Anlayan insan ədaləti daha yaxşı qoruyur. O, zahiri qayda ilə batini ədaləti birləşdirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan mərifət insanın həyatının mənasını dərk etməsidir. Bu, ona istiqamət və məqsəd verir. İnsan niyə yaşadığını anlayır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə mərifət insanın yolunu işıqlandıran ilahi nurdur. Bu nur onu azmaqdan qoruyur. O, doğru yolu seçməyə kömək edir.

Düşündürücü Suallar

- Mən bildiklərimi nə dərəcədə anlayıram?
- Anlayışım davranışlarıma necə təsir edir?
- Mən ilahi anlayışa açığammı?

- Biliklərim məni dəyişdirirmi?
- Bu kəlamı həyatımda necə tətbiq edə bilərəm?

Özünə Hesabat

- Mən sadəcə bilənəm, yoxsa anlayanam?
- Mənim dəyərim mərifətimlə ölçülürmü?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Rəvayətləri təfəkkürlə oxumaq
- Oxuduqlarını həyatla əlaqələndirmək
- Mərifətli insanlarla ünsiyyət qurmaq
- Dərin düşünmək vərdişi yaratmaq

Əlavə Tövsiyələr

- Anlamağa fokuslan
- Təfəkkür et
- Mərifəti tətbiq et

Nəticə

Bu kəlam insanın həqiqi dəyərinin mərifətə bağlı olduğunu göstərir. Anlayış insanı kamilləşdirir və Allaha yaxınlaşdırır.

PEYĞƏMBƏRLİK MƏQAMINA ƏN YAXIN OLAN KİMSƏ

KƏLAM - 68

“İNSANLARDAN PEYĞƏMBƏRLİK MƏQAMINA ƏN YAXIN OLAN KƏSLƏR ALİMLƏR VƏ MÜCAHİDLƏRDİR.”

(Yəni, həqiqəti bilən və həmin həqiqət uğrunda fədakarlıqla mübarizə aparan insanlar, mənəvi dərəcə baxımından Peyğəmbərlərə ən çox yaxınlaşan kəslərdir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 299)

Bu kəlam insanın Allah qatındakı dəyərinin hansı xüsusiyyətlərlə yüksəldiyini göstərən dərin hikmətdir. Peyğəmbərlik məqamı ilahi seçimlə verilən ən uca mərtəbədir. İnsan bu məqama çata bilməsə də, ona yaxınlaşa bilər. Kəlam bu yaxınlığın iki əsas yolu olduğunu bildirir: elm və cihad. Alim həqiqəti tanıyan, anlayan və başqalarına çatdıran şəxsdir. Mücahid isə bu həqiqəti qoruyan, onun uğrunda fədakarlıq göstərən insandır. Elm yol göstərir, cihad isə o yolu qoruyur. Bu iki xüsusiyyət birlikdə insanı mənəvi zirvəyə aparır. Peyğəmbərlərin həyatında da həm elm, həm də mübarizə vardır. Bu kəlam bizə kamilliyin nəzəri və əməli tərəflərini birlikdə öyrədir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Bu kəlam fəlsəfi baxımdan insanın kamillik modelini təqdim edir. İnsan həqiqəti dərk etməli və ona uyğun yaşamalıdır. Alim həqiqəti dərk edir, mücahid isə onu həyata keçirir. Bu, bilik və əməl vəhdətidir. Sadəcə bilmək insanı ucalda bilməz, əməl də lazımdır. Peyğəmbərlər həm həqiqəti bilən, həm də onu yaşayan insanlar olmuşlar. Bu xüsusiyyətlər alim və mücahiddə birləşir. Fəlsəfi olaraq burada insanın məqsədi göstərilir: həqiqəti tapmaq və onu qorumaq. Bu isə mənəvi kamilliyin əsas şərtidir. İnsan yalnız bu yolla yüksək mənəvi dərəcəyə çata bilər.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan bu kəlam qəlb təmizliyi və Allah yolunda fədakarlığı ön plana çıxarır. Alim Allahı tanıyan, Onun ayələrini dərk edən kəsdir. Mücahid isə nəfsinə qarşı mübarizə aparan və Allah rizası üçün çalışan insandır. İrfanda ən böyük cihad nəfsə qarşı olan cihaddır. Elm qəlbi nurlandırır, cihad isə qəlbi təmizləyir. Bu iki xüsusiyyət insanı mənəvi yaxınlığa aparır. Peyğəmbərlərin daxili aləmi də məhz bu xüsusiyyətlərlə zəngin idi. Alimlik və mücahidlik qəlbi Allaha yaxınlaşdıran iki qanaddır. Bu qanadlarla insan mənəvi yüksəlişə nail olur.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan alim və mücahid olmaq insanın daxili gücünü artırır. Alim insan şüurlu olur, doğru ilə yanlışı ayırd edə bilir. Mücahid isə çətinliklər qarşısında dözümlü və iradəli olur. Bu xüsusiyyətlər insanın psixoloji sağlamlığını möhkəmləndirir. Məqsədli həyat yaşayan insan daha sabit olur. Elm zehni aydınlaşdırır, mübarizə isə xarakteri gücləndirir. Bu iki

xüsusiyyət insanın özünə inamını artırır. Peyğəmbərlərə yaxınlıq da məhz bu möhkəm psixoloji haldan keçir. İnsan öz daxilində nizam yaratdıqca mənəvi olaraq yüksəlir.

4. Ədəbi Aspekt

Bu kəlam ədəbi baxımdan çox dərin məna daşıyır. Burada iki söz – alim və mücahid – böyük mənəvi yük daşıyır. Qısa, lakin mənaca zəngin ifadə ilə böyük həqiqət açıqlanır. Peyğəmbərlik məqamına yaxınlıq ifadəsi oxucuda güclü təsir yaradır. Bu, təşviqedici və düşündürücü üslubdur. Kəlamın dili sadə, lakin təsirlidir. Hər bir söz simvolik məna daşıyır. Bu üslub hikmətli kəlamlara xas xüsusiyyətdir. Oxucu az sözlə çox məna əldə edir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətin inkişafı alim və mücahidlərin fəaliyyəti ilə mümkündür. Alimlər cəmiyyətə doğru yol göstərir. Mücahidlər isə bu yolun qorunmasına çalışır. Elm cəmiyyəti maarifləndirir, mübarizə isə onu təhlükələrdən qoruyur. Tarix boyu cəmiyyətlər məhz bu iki zümrə ilə ayaqda qalmışdır. Bu kəlam cəmiyyət üçün ideal insan modelini təqdim edir. Hər bir toplum alim və fədakar insanlara ehtiyac duyur. Bu xüsusiyyətlər cəmiyyətin mənəvi dayağıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixdə peyğəmbərlərin varisləri kimi alimlər çıxış etmişdir. Onlar ilahi elmi insanlara çatdırmışlar. Mücahidlər isə haqqın qorunmasında mühüm rol oynamışlar. İslam tarixində bunun çoxlu nümunələri vardır. Alimlər dini qorumuş, mücahidlər isə onu müdafiə etmişlər. Bu kəlam tarixi bir reallığı ifadə edir. Peyğəmbərlərin yolu məhz bu iki qrup tərəfindən davam etdirilmişdir. Tarix bu həqiqətin şahididir.

7. Əxlaqi Aspekt

Bu kəlam yüksək əxlaq modelini təqdim edir. Alim olmaq təvazö, səbir və dürüstlük tələb edir. Mücahid olmaq isə cəsarət və fədakarlıq tələb edir. Bu xüsusiyyətlər yüksək əxlaqın göstəricisidir. İnsan bu xüsusiyyətlərlə kamilləşir. Peyğəmbərlərin əxlaqı da məhz bu keyfiyyətlərlə zəngin idi. Bu kəlam insanı əxlaqi yüksəlişə dəvət edir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahı tanımağa aparır. Mücahidlik isə Allah yolunda çalışmağı ifadə edir. Bu iki xüsusiyyət imanla sıx bağlıdır. Allahı tanıyan və Onun yolunda çalışan insan ən dəyərli insandır. Peyğəmbərlərə yaxınlıq da bu iman səviyyəsi ilə bağlıdır. Bu kəlam iman və əməl əlaqəsini göstərir.

9. Estetik Aspekt

Bu kəlamın estetik gözəlliyi onun məna dərinliyindədir. Qısa ifadə ilə böyük həqiqət təqdim olunur. Alim və mücahid anlayışları mənəvi gözəllik yaradır. Bu sözlər oxucuda ruh yüksəkliyi yaradır. Estetik baxımdan bu, hikmətli və təsirli ifadədir.

10. Politoloji Aspekt

Dövlət və cəmiyyət idarəçiliyində alimlərin rolu böyükdür. Onlar doğru qərarların verilməsinə kömək edirlər. Mücahidlər isə haqqın qorunmasında fəal rol oynayırlar. Bu iki qrup cəmiyyətin təhlükəsizliyini və inkişafını təmin edir. Kəlam idarəçilik üçün də mesaj verir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüququn qorunması üçün elm və fədakarlıq lazımdır. Alim hüququ bilir, mücahid isə onu qoruyur. Bu kəlam ədalətin təmin olunmasının yolunu göstərir. Cəmiyyətin hüquqi nizamı bu xüsusiyyətlərlə möhkəmlənir.

12. Eksistensial Aspekt

İnsan həyatının mənası həqiqəti tapmaq və onu qorumaqdır. Alim bu mənanı dərk edir. Mücahid isə bu mənanı yaşayır. Bu, insanın varlıq məqsədini açıqlayır. Peyğəmbərlərə yaxınlıq da bu məqsədlə bağlıdır.

Xızır Baxışı

Xızır (ə) simvolik olaraq ilahi elm və gizli hikməti təmsil edir. Alim bu hikməti öyrənən, mücahid isə onu qoruyan şəxsdir. Bu baxışla kəlam daha dərin məna qazanır. Elm və mübarizə ilahi hikmətin davamıdır.

Düşündürücü Suallar

- Mən elm yolunda nə qədər çalışıram?
- Bildiklərimi həyatımda tətbiq edirəmmi?
- Haqq uğrunda hansı fədakarlıqları göstərirəm?
- Mənim həyatım Peyğəmbərlərə yaxın xüsusiyyətlər daşıyırmı?

Özünə Hesabat

- İnsan bu kəlam qarşısında özünü qiymətləndirməlidir. Elm və fədakarlıq həyatında hansı yeri tutur? Bu xüsusiyyətləri artırmaq üçün nə edir? Öz daxili aləminə nəzər salmaq mühümdür.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Elm öyrənmək, öyrətmək, haqqı müdafiə etmək, ədalətli olmaq, cəmiyyətə faydalı olmaq bu kəlamın praktik tətbiqidir. Hər gün kiçik addımlarla bu xüsusiyyətləri artırmaq mümkündür.

Əlavə Tövsiyələr

- Daim oxumaq, düşünmək, səbirli olmaq, haqsızlığa qarşı susmamaq tövsiyə olunur. Elm və mübarizə həyat tərzinə çevrilməlidir.

Nəticə

Bu kəlam insanın mənəvi yüksəliş yolunu göstərir. Elm və cihad insanı Peyğəmbərlərə mənəvi cəhətdən yaxınlaşdırır. Həqiqəti bilmək və onu qorumaq insanın ali vəzifəsidir.

KƏLAM - 69

“ELM TƏLƏB EDƏN KİMSƏ İSLAMIN RÜKNÜDÜR. ONUN MÜKAFATI PEYĞƏMBƏRLƏRLƏ BİRLİKDƏ VERİLƏCƏKDİR.”

(Yəni, elm axtaran insan İslam dininin əsas sütunlarından biri sayılır və onun bu yolda göstərdiyi səy Allah qatında ən uca mükafatlardan biri ilə dəyərləndirilir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 299)

Bu kəlam İslam düşüncəsində elmin mövqeyini son dərəcə aydın və dərin şəkildə ifadə edir. Burada elm təsadüfi və ya ikinci dərəcəli bir fəaliyyət kimi deyil, dinin özünü daşıyan əsas dayaqlardan biri kimi təqdim olunur. “Rükn” anlayışı binanı ayaqda saxlayan sütun mənasını verdiyi üçün elm də İslamın dağılmamasını təmin edən əsaslardan sayılır. Elmli insan dini kor-koranə deyil, şüurlu şəkildə yaşayır. Bu kəlam göstərir ki, dinin gələcəyi elm axtaran insanların üzərində qurulub. Elm yalnız fərdi inkişaf vasitəsi deyil, ümmətin qoruyucu qalxanıdır. Bu səbəbdən elm axtarışı İslamda yüksək məsuliyyət daşıyan müqəddəs bir yoldur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insanın varlıq məqsədini biliklə əlaqələndirir. İnsan düşünmədən və anlamadan kamilliyə çata bilməz. Elm insanı instinktiv varlıqdan şüurlu varlığa yüksəldir. Burada elm həqiqətə aparan əsas vasitə kimi çıxış edir. Peyğəmbərlərlə eyni mükafat anlayışı bilginin ontoloji dəyərini göstərir. Yəni elm varlığın mənasını anlama yoludur. Bu baxımdan elm insanın özünü dərk etmə vasitəsidir. Fəlsəfədə bu, kamilliyə doğru hərəkət kimi qiymətləndirilir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm zahiri məlumatdan çox qəlbin oyanışıdır. Elm insanın daxilində nur yaradır və onu qəflətdən ayıldır. Bu nur insanı Allahı daha dərindən tanımağa aparır. Elm axtaran insan təkcə bilən deyil, hiss edən və dərk edəndir. Peyğəmbərlərlə birlikdə mükafat ifadəsi mənəvi yaxınlığı simvolizə edir. Bu, irfan yolunda ən ali məqamdır. Elm burada sevgi və hikmətlə qovuşur. Bu yol səbir və təvazökarlıq tələb edir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın daxili sabitliyini təmin edir. Bilmək qorxunu azaldır və insanın özünə inamını artırır. Elmli insan hadisələr qarşısında daha təmkinli olur. O, emosiyalarını idarə etməyi bacarır. Bu kəlam elmin ruhi sağlamlıq üçün də mühüm olduğunu göstərir. Elm insanı manipulyasiyadan qoruyur. Düşünən insan daha az aldadılır. Bu isə psixoloji tarazlıq yaradır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam qısa, lakin dərin məna daşıyan hikmətli bir ifadədir. “Rükn” və “peyğəmbərlərlə birlikdə” kimi ifadələr güclü metaforik məna daşıyır. Az sözlə çox məna ifadə edilir. Bu, klassik hikmət üslubunun əsas xüsusiyyətidir. Kəlam yadda qalan və düşündürücü formadadır.

Oxucunu sadəcə məlumatlandırmır, təfəkkürə sövq edir. Ədəbi dəyəri onun təsir gücündədir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm tələb edən insan cəmiyyətin inkişafında əsas rol oynayır. Cəmiyyətlər elm sayəsində yüksəlir, cahilliklə süqut edir. Bu kəlam elmin sosial məsuliyyət daşıdığını göstərir. Elmli insan ictimai ədalətin qurulmasına töhfə verir. O, cəmiyyət üçün yol göstərən mövqedə dayanır. Peyğəmbərlərlə eyni mükafat bu sosial rolun ilahi dəyərini göstərir. Elm cəmiyyətin onurğa sütunudur.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu İslam sivilizasiyası elmə verdiyi dəyər sayəsində inkişaf edib. Alimlər cəmiyyətin rəhbərləri kimi qəbul olunublar. Mədrəsələr, kitabxanalar və elmi mərkəzlər bunun sübutudur. Bu kəlam həmin tarixi həqiqəti təsdiqləyir. Elm yolu peyğəmbərlərin yolunun davamı kimi görülüb. Tarix göstərir ki, elmə sahib olan ümmət güclü olub. Elm itirildikdə zəifləmə başlayıb.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm böyük məsuliyyətdir. Elmli insan doğru ilə yanlışı daha aydın görür. Bu da onun davranışlarına təsir edir. Elm insanı zalım deyil, ədalətli edir. Bu kəlam elm sahibinin əxlaqi yükünü artırır. Çünki bilib susmaq vicdani məsuliyyət yaradır. Elm əxlaqla birlikdə mənalı olur. Əks halda elm təhlükəli silaha çevrilə bilər.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın sifətləri ilə bağlıdır. Allah “Alim”dir və elm Onun sifətlərindəndir. Elm axtarmaq ilahi sifətə yaxınlaşmaq deməkdir. Bu səbəbdən elm ibadət səviyyəsində qiymətləndirilir. Peyğəmbərlərlə birlikdə mükafat ilahi yaxınlığı ifadə edir. Elm imanla ayrılmazdır. Elm imanı dərinləşdirir. Bu kəlam elmin teoloji əsasını açıq şəkildə göstərir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm nizam və ahəng yaradır. Elm kainatdakı gözəlliyi anlamağa kömək edir. İnsan öyrəndikcə yaradılışdakı incəliyi daha yaxşı dərk edir. Bu da estetik zövqü inkişaf etdirir. Elm baxışı insanın dünyaya münasibətini gözəlləşdirir. Kəlamda elmin ucaldılması bu harmoniyanı vurğulayır. Elm gözəlliyi dərk etmə yoludur.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm ədalətli idarəçiliyin əsas şərtidir. Elm olmayan yerdə hökmranlıq zülmə çevrilir. Elmli insanlar daha düzgün qərarlar verirlər. Bu kəlam elmin hakimiyyət üzərində nəzarət funksiyasını göstərir. Peyğəmbərlərin yolu həm də ədalətli idarə yoludur. Elm bu yolun davamıdır. Cəmiyyətin siyasi sağlamlığı elmə bağlıdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətin düzgün tətbiqinə imkan yaradır. Qanunları anlamaq və doğru icra etmək elm tələb edir. Elmli insan hüququ sui-istifadə etməz. Bu kəlam elmin hüquqi məsuliyyət daşıdığını göstərir. Ədalət yalnız biliklə mümkündür. Elm hüququn vicdanla tətbiqini təmin edir. Hüquqla elm ayrılmazdır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın "niyə varam" sualına cavab axtarışıdır. İnsan öyrəndikcə varlığının mənasını dərk edir. Elm insanı boşluq hissindən xilas edir. Bu kəlam insanın mövcudluğunu mənalı edən yolu göstərir. Elm həyatın məqsədini aydınlaşdırır. İnsan öyrəndikcə özünü tapır. Bu, varoluşun əsas təməlidir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışına görə elm yalnız görünən bilik deyil, hadisələrin arxasındakı hikməti dərk etməkdir. Zahiri baxış hadisəni, Xızır baxışı isə mənanı oxuyur. Elm insanı səbrə və dərin anlayışa aparır. Bu kəlamda elm zahiri məlumatdan çox batini idrak kimi təqdim olunur. Peyğəmbərlərlə birlikdə mükafat bu batini dərinliyin göstəricisidir. Xızır baxışı ilə elm zamanın fövqünə çıxır. Bu yol hikmət yoludur.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim həyatımda hansı yeri tutur?
- Öyrəndiklərim davranışlarıma təsir edirmi?
- Elm məni daha təvazökar edirmi?
- Biliklərimi paylaşırammı?
- Elm yolunda davamlıyam, yoxsa dayanmışam?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Bildiyimlə yaşayırammı?
- Elmim başqasına fayda verirmi?
- Öyrənməyə nə qədər vaxt ayırıram?
- Elm yolunda niyyətim nədir?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu planı hazırlamaq
- Etibarlı mənbələrdən öyrənmək
- Bilikləri paylaşmaq
- Elm və əxlaqı birlikdə inkişaf etdirmək
- Öyrəndiyini həyata tətbiq etmək

Əlavə Tövsiyələr

- Elm öyrənərkən səbirli ol
- Tələsmə, dərinləş

- Təvazökarlığı itirmə
- Bildiyini yoxla
- Öyrənməyi ömürlük yol et

Nəticə

Bu kəlam elm yolunun İslamda nə qədər uca məqama sahib olduğunu göstərir. Elm axtaran insan dinin dayağıdır. Onun yolu peyğəmbərlərin yoluna bağlanır. Bu yol məsuliyyət, hikmət və əxlaq tələb edir. Elm sadəcə bilik deyil, dəyişdirici gücdür. Bu güc insanı və cəmiyyəti ucaldır. Elm ən ali ibadətlərdən biridir.

KƏLAM - 70

"ÜMMƏTİMİN ALİMLƏRİ, İSRAİLOĞULLARININ PEYĞƏMBƏRLƏRİ KİMİDİR."

(Yəni, İslam ümmətində alimlər insanlara doğru yolu göstərmə, onları haqqda birləşdirmə və cəmiyyəti ayıq saxlama baxımından əvvəlki ümmətlərin peyğəmbərləri kimi mühüm və məsuliyyətli bir mövqeyə sahibdirlər.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 299)

Bu kəlam İslamda alimlərin mövqeyini son dərəcə uca bir səviyyədə təqdim edir. Peyğəmbərlər ilahi mesajın daşıyıcısı olduqları kimi, alimlər də bu mesajın qorunması və düzgün ötürülməsində əsas rol oynayırlar. Burada alimlik yalnız bilik sahibi olmaq deyil, cəmiyyətə yol göstərmək məsuliyyəti kimi anlaşılır. Alimlər insanları yanlışdan qoruyur, haqq ilə batili ayırmağa kömək edir. Bu kəlam alimlərin mənəvi liderliyini vurğulayır. Onlar peyğəmbərlik vəhyini almırlar, lakin onun mirasını daşıyırlar. Bu səbəbdən alimlik ağır bir əmanətdir. Cəmiyyətin istiqaməti çox vaxt alimlərin mövqeyindən asılı olur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik ilə rəhbərlik arasındakı əlaqəni ön plana çıxarır. Tarix boyu insan cəmiyyətləri düşünən və bilən şəxslərin təsiri ilə formalaşıb. Burada alimlər həqiqətin şərhçiləri kimi çıxış edir. Peyğəmbərlərlə müqayisə biliyin ontoloji dəyərini göstərir. Yəni bilik insanın varlıqla münasibətini tənzimləyir. Alimlər cəmiyyətin düşüncə xəritəsini qurur. Fəlsəfədə bu, "hikmət sahiblərinin rəhbərliyi" kimi tanınır. Elm doğru istiqamət verməkdə, cəmiyyət mənəvi boşluğa düşür.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan alim yalnız bilən deyil, hal yaşayan insandır. O, biliyi qəlbində mənaya çevirən şəxsdir. Bu kəlam alimlərin batini rəhbərliyinə işarə edir. İsrailoğullarının peyğəmbərləri ümmətlərini mənəvi olaraq oyatdığı kimi, alimlər də qəlbləri oyadır. İrfanda alimlik nur daşımaqdır. Bu nur başqalarına ötürülmədikdə sönür. Alim insanları Allahı tanımağa yaxınlaşdırır. Bu baxımdan alimlər mənəvi yol göstəriciləridir. Onların təsiri səssiz, lakin dərindir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan insanlar rəhbərə ehtiyac duyur. Alimlər bu ehtiyacı təhlükəsiz və sağlam şəkildə qarşılayır. Onlar insanlara mənəvi dayaq olur, çaşqınlıq anlarında istiqamət göstərir. Bu kəlam alimlərin psixoloji təsir gücünü vurğulayır. İnsanlar etibar etdikləri bilikli şəxslərin sözləri ilə rahatlayır. Alimlər qorxu və ümidsizlik anlarında ümid mənbəyinə çevrilir. Onlar düşüncə sabitliyi yaradır. Bu da cəmiyyətin ruh sağlamlığını qoruyur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam güclü təşbeh üzərində qurulub. Alimlərin peyğəmbərlərə bənzədilməsi ifadəyə dərin məna qatır. Qısa cümlə ilə böyük bir dəyər sistemi təqdim olunur. Bu, klassik hikmət üslubunun əsas xüsusiyyətidir. Kəlam oxucunu dərhal düşünməyə vadar edir. Dil sadədir, lakin məna çoxqatlıdır. Ədəbi təsir gücü onun yadda qalıcı olmasını təmin edir. Bu cür kəlamlar nəsillər boyu ötürülür.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan alimlər cəmiyyətin intellektual və mənəvi liderləridir. Onlar sosial nizamın formalaşmasında mühüm rol oynayır. Bu kəlam alimlərin ictimai məsuliyyətini ön plana çıxarır. Alimlər dəyərləri qoruyur və ötürür. Cəmiyyətlər alimlərinə dəyər verdikcə inkişaf edir. Alimlər aradan çıxdıqda isə boşluq yaranır. Bu boşluq çox vaxt yanlış liderlərlə doldurulur. Buna görə alimlər sosial tarazlığın əsas sütunlarındandır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam İslam tarixində alimlərin oynadığı rolu təsdiqləyir. Peyğəmbərdən sonra ümməti bir arada saxlayan alimlər olub. Onlar dini bilikləri qoruyub nəsillərə ötürüblər. İsrailoğullarının peyğəmbərləri necə ki, hər dövrdə yol göstərib, alimlər də bu funksiyanı icra edib. Tarix göstərir ki, alimlərin güclü olduğu dövrlər yüksəliş dövrləridir. Elm mərkəzləri bunun sübutudur. Bu kəlam tarixi təcrübəni ümumiləşdirir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan alim olmaq böyük məsuliyyətdir. Bu kəlam alimlərin davranışlarının nümunə olmalı olduğunu bildirir. Peyğəmbərlərə bənzədilmək əxlaqi yükü artırır. Alim bildiyini yaşamalıdır. Əks halda söz ilə əməl arasında ziddiyyət yaranar. Alimlərin səhvi cəmiyyətə daha tez yayılır. Buna görə əxlaq alimliklə ayrılmazdır. Elm əxlaqla birləşəndə hikmətə çevrilir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan alimlər peyğəmbərlərin mirasçılarıdır. Onlar vəhy gətirmir, lakin vəhyi qoruyur və izah edir. Bu kəlam bu miras anlayışını gücləndirir. Allahın mesajı alimlər vasitəsilə canlı qalır. Alimlər dini yanlış təfsirdən qoruyur. Teologiyada bu “elm əmanəti” kimi tanınır. Bu əmanət sədaqət tələb edir. Alimlər bu baxımdan ilahi məsuliyyət daşıyır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm nizam və gözəllik yaradır. Alimlərin fəaliyyəti düşüncə harmoniyası formalaşdırır. Bu kəlamda alimlərin ucaldılması estetik bir ahəng yaradır. Cəmiyyət elmə hörmət etdikcə mədəni zövq də yüksəlir. Elm düşüncədə səliqə yaradır. Bu səliqə həyatın bütün sahələrinə sirayət edir. Alimlərin varlığı mədəni gözəllik deməkdir. Estetik nizam elmlə möhkəmlənir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan alimlər hakimiyyət üzərində mənəvi nəzarət rolunu oynayır. Onlar gücün ədalətdən sapmasına mane ola bilər. Bu kəlam alimlərin siyasi məsuliyyətini də işarə edir. Peyğəmbərlər zalımlara qarşı haqqı demişdir. Alimlər də bu ənənəni davam etdirməlidir. Elm siyasəti islah edən qüvvədir. Alim susduqda zülm güclənir. Buna görə alimlər ictimai vicdan rolunu daşıyır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan alimlər qanunların düzgün anlaşılmasında əsas rol oynayır. Şəriət və hüquq elmsiz tətbiq edilə bilməz. Bu kəlam alimlərin hüquqi məsuliyyətini vurğulayır. Onlar ədalətin yanlış icrasına mane olur. Alimlər hüququ vicdanla birləşdirir. Qanun biliyi olmadan ədalət korlaşar. Buna görə alimlər hüquqi tarazlığın qoruyucusudur. Elm hüququ insani saxlayır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan alimlər insanlara həyatın mənasını anlamaqda kömək edir. İnsan “niyə yaşayıram” sualına cavab axtarır. Alimlər bu axtarışda yol göstərir. Bu kəlam alimlərin varoluş yönləndiricisi rolunu vurğulayır. Peyğəmbərlər kimi onlar da mənasızlıq boşluğunu doldurur. Elm insanı məqsədsizlikdən xilas edir. Bu baxımdan alimlər həyatın mənasını canlı saxlayır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışına görə alim zahiri bilikdən çox hikməti görən insandır. O, hadisələrin arxasındakı mənanı oxuyur. Bu kəlam alimlərin gizli hikmət daşıyıcısı olduğunu göstərir. Xızır baxışında elm səbir və zaman tələb edir. Alim hər şeyin dərhal anlaşılmayacağını bilir. Bu baxışla alimlər peyğəmbərlərin yol yoldaşı kimi görünür. Elm burada sirr açan açardır. Hikmət səssiz, lakin dərindir.

Düşündürücü Suallar

- Alimlərə nə qədər qulaq asıram?
- Elm məni daha məsuliyyətli edirmi?
- Biliklə əməl arasında tarazlığım varmı?
- Alim seçərkən meyarım nədir?
- Elm həyatımda hansı yeri tutur?

Özünə Hesabat

- Bu gün hansı bilik məni dəyişdi?
- Bildiyimlə yaşayırammı?
- Elm məni daha təvazökar edibmi?
- Öyrəndiklərimi paylaşırammı?
- Elm yolunda niyyətim nədir?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Etibarlı alimləri oxumaq
- Elm məclislərində iştirak etmək
- Bildiyini həyata tətbiq etmək
- Elm və əxlaqı birlikdə inkişaf etdirmək
- Daim öyrənməyə açıq qalmaq

Əlavə Tövsiyələr

- Alimi sözünə görə deyil, halına görə tanı
- Elm öyrənərkən təkəbbürdən uzaq dur
- Mənbələri diqqətlə seç
- Sual verməkdən çəkinmə
- Öyrənməyi ömürlük yol et

Nəticə

Bu kəlam alimlərin İslamda nə qədər uca mövqeyə sahib olduğunu açıq şəkildə göstərir. Alimlər peyğəmbərlərin yolunu davam etdirən mənəvi rəhbərlərdir. Onlar cəmiyyətin ağlı və vicdanıdır. Elm bu baxımdan sadəcə bilik deyil, məsuliyyətdir. Alimlərin dəyər gördüyü cəmiyyətlər yüksəlir. Bu kəlam elmə və alimə verilən ilahi qiymətin ifadəsidir.

ALİMLƏR PEYĞƏMBƏRLƏRİN VARİSLƏRİDİR

KƏLAM - 71

“ALİMLƏR PEYĞƏMBƏRLƏRİN VARİSİDİR.”

(Yəni, alimlər vəhy almırlar, lakin peyğəmbərlərin gətirdiyi ilahi bilik və mənəvi məsuliyyəti qoruyub cəmiyyətə ötürən əsas daşıyıcılardır.)

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 299)

Bu kəlam alimlərin İslam düşüncəsində tutduğu mövqeyi qısa, lakin son dərəcə dərin şəkildə ifadə edir. Peyğəmbərlər ilahi mesajı insanlara çatdırmış, alimlər isə bu mesajın unudulmamasını və düzgün anlaşılmasını təmin etmişlər. Varislik burada maddi deyil, mənəvi və elmi miras anlamındadır. Alimlər dini bilikləri qoruyaraq nəsildən-nəslə ötürürlər. Bu vəzifə böyük məsuliyyət və əxlaq tələb edir. Alimlik sadəcə bilmək deyil, bildiyini yaşamaqdır. Cəmiyyətin doğru istiqamətdə qalması bu mirasın düzgün daşınmasından asılıdır. Buna görə alimlik uca və ağır bir əmanətdir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam biliklə həqiqət arasında qurulan varislik əlaqəsini göstərir. Peyğəmbərlər həqiqətin mənbəyinə işarə etmiş, alimlər isə onu dərk edib şərh etmişlər. Burada bilik statik deyil, canlı bir mirasdır. Alimlər düşüncənin davamlılığını təmin edir. Fəlsəfədə bu, hikmətin nəsillər boyu ötürülməsi kimi anlaşılır. Alimlər düşüncə boşluqlarını doldurur. Həqiqətin qorunması rasional zəhmət tələb edir. Bu baxımdan alimlik fəlsəfi məsuliyyətdir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan alimlər yalnız ağıl deyil, qəlb mirasının daşıyıcılarıdır. Onlar biliklə hal arasında körpü qururlar. Peyğəmbərlərin irfanı alimlərin qəlbində yaşayır. Bu kəlam alimlərin mənəvi nur daşıyıcısı olduğunu göstərir. İrfanda varislik daxili yetkinlik deməkdir. Alim bildiyini yaşayanda təsirli olur. Qəlbi oyanış başqalarına da sirayət edir. Bu yol səbir və təvazökarlıq tələb edir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan insanlar güvənə biləcəkləri rəhbərlərə ehtiyac duyur. Alimlər bu ehtiyacı bilik və hikmətlə qarşılayır. Onlar cəmiyyətdə təhlükəsizlik hissi yaradır. Bu kəlam alimlərin psixoloji dayaq rolunu vurğulayır. İnsanlar çətinlikdə bilikli sözə sığınır. Alimlər ümid və istiqamət verir. Onların mövcudluğu qorxunu azaldır. Psixoloji tarazlıq elmi etibarla möhkəmlənir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam qısa və təsirli bir metafora üzərində qurulub. “Varis” sözü dərin məna yükü daşıyır. Az sözlə böyük bir dəyər sistemi təqdim edilir. Bu, hikmət ədəbiyyatına xas üslubdur. Oxucu dərhal düşünməyə sövq olunur. Sadə dil geniş məna yaradır. Kəlamın yadda

qalması ədəbi gücündəndir. Bu cür ifadələr nəsillər boyu yaşayır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan alimlər cəmiyyətin intellektual sütunlarıdır. Onlar dəyərlərin qorunmasında əsas rol oynayır. Bu kəlam alimlərin sosial liderliyini vurğulayır. Alimlər birləşdirici funksiyaya malikdir. Cəmiyyətlər alimlərinə güvəndikdə sabitlik yaranır. Alimlərin yoxluğu sosial boşluq yaradar. Bu boşluq yanlış təsirlərlə dolur. Buna görə alimlər sosial tarazlığın qoruyucusudur.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu peyğəmbərlərdən sonra dini qoruyanlar alimlər olmuşdur. Bu kəlam tarixi təcrübəni ümumiləşdirir. Mədrəsələr və elmi mərkəzlər bu varisliyin məhsuludur. Alimlər dini bilikləri sistemləşdiriblər. Onlar çətin dövrlərdə dini ayaqda saxlayıblar. Tarix göstərir ki, elm zəiflədikdə geriləmə baş verir. Alimlər tarixdə yol göstərən simalar olub. Bu kəlam həmin rolu təsdiqləyir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan varis olmaq nümunə olmaq deməkdir. Alimlərin davranışı sözlərindən daha təsirlidir. Bu kəlam alimlərin əxlaqi məsuliyyətini artırır. Bildiyini yaşamayan alim etibar itirər. Əxlaq elmə istiqamət verir. Elm əxlaqsız olduqda təhlükəli olur. Alimlər vicdanın səsi olmalıdır. Bu, cəmiyyət üçün qoruyucu qalxandır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan alimlər peyğəmbərlərin risalətini daşıyır. Onlar vəhy almır, lakin vəhyi izah edir. Bu kəlam ilahi bilginin davamlılığını göstərir. Alimlər dini yanlış təfsirdən qoruyur. Teologiyada bu, “elm əmanəti” adlanır. Əmanət sədaqət tələb edir. Alimlik ibadət məsuliyyəti daşıyır. Bu baxımdan alimlər ilahi missiyaya xidmət edir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm nizam və ahəng yaradır. Alimlərin fəaliyyəti düşüncə gözəlliyi formalaşdırır. Bu kəlamda varislik anlayışı estetik davamlılıq yaradır. Düşüncə nəsildən-nəslə ahənglə ötürülür. Elm mədəni zövqü inkişaf etdirir. Alimlər mədəni incəliyin daşıyıcılarıdır. Gözəllik nizamdan doğur. Nizam isə elmlə möhkəmlənir.

10 Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan alimlər hakimiyyətə mənəvi nəzarət edir. Onlar gücün azğınlaşmasının qarşısını ala bilər. Bu kəlam alimlərin ictimai məsuliyyətini xatırladır. Peyğəmbərlər ədaləti müdafiə etmişdir. Alimlər də bu xətti davam etdirməlidir. Elm siyasəti islah edən qüvvədir. Alim susduqda zülm güclənir. Buna görə alimlər ictimai vicdandır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan alimlər qanunların düzgün anlaşılmasına kömək edir.

Hüquq biliyi olmadan ədalət korlaşar. Bu kəlam alimlərin hüquqi məsuliyyətini vurğulayır. Alimlər hökm verərkən hikməti qoruyur. Qanun vicdanla tətbiq edilməlidir. Elm hüquqa ruh qazandırır. Alimlər hüquqi tarazlığı saxlayır. Bu tarazlıq cəmiyyətin əsas dayağıdır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan alimlər insanlara həyatın mənasını anlamaqda yol göstərir. İnsan varlığının məqsədini soruşur. Alimlər bu suallara istiqamət verir. Bu kəlam alimlərin varoluş bələdçisi rolunu göstərir. Elm mənasızlıq hissini azaldır. İnsan öyrəndikcə özünü tapır. Alimlər bu tapıntını asanlaşdırır. Bu baxımdan alimlik mənalandırıcı missiyadır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında alim hadisələrin arxasındakı hikməti oxuyandır. O, zahiri biliklə kifayətlənmir. Bu kəlam alimlərin batini idrak daşıyıcısı olduğunu göstərir. Xızır baxışı səbir və zaman tələb edir. Alim hər həqiqətin dərhal açılmadığını bilir. Bu baxış peyğəmbərlərin yoluna uyğun gəlir. Elm burada sirri açan açardır. Hikmət səssiz, lakin dərin təsir göstərir.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim həyatımda hansı yeri tutur?
- Alimləri nə qədər diqqətlə dinləyirəm?
- Bildiyimlə yaşayırammı?
- Elm məni daha məsuliyyətli edibmi?
- Doğru mənbələri seçə bilirəmmi?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Bilik davranışımı dəyişdirdimi?
- Elm yolunda davamlıyammı?
- Bildiklərimi paylaşırammı?
- Niyyətim nə qədər səmimidir?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu planı qurmaq
- Etibarlı alimləri izləmək
- Bilikləri həyatla birləşdirmək
- Elm və əxlaqı birlikdə inkişaf etdirmək
- Öyrənməyə açıq qalmaq

Əlavə Tövsiyələr

- Təvazökarlığı qorumaq
- Mənbələri diqqətlə seçmək
- Sual verməkdən çəkinməmək
- Elm yolunu tələsmədən getmək
- Öyrənməyi ömürlük yol etmək

Nəticə

Bu kəlam alimlərin peyğəmbərlərin mənəvi mirasçısı olduğunu aydın şəkildə ortaya qoyur. Alimlik sadəcə bilik deyil, ağır bir əmanətdir. Bu əmanət doğru daşındıqda cəmiyyət yüksəlir. Elm və əxlaq birlikdə olduqda hikmət yaranır. Alimlər cəmiyyətin ağlı və vicdanıdır. Bu kəlam elmə verilən ilahi dəyərin ifadəsidir.

KƏLAM - 72

"ALİMLƏR YERÜZÜNÜN MƏŞƏLLƏRİDİR, PEYĞƏMBƏRLƏRİN XƏLİFƏLƏRİDİR VƏ HƏM MƏNİM, HƏM DƏ PEYĞƏMBƏRLƏRİN VARİSLƏRİDİRLƏR."

(Yəni, alimlər həm dünya üzərində insanların yolunu aydınladan məşəl, həm peyğəmbərlərin və mənim mənəvi varis və təmsilçilərimdirlər; onların vəzifəsi bilik və mənəvi məsuliyyəti qoruyub cəmiyyətə çatdırmaqdır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 299)

Bu kəlam alimlərin İslam ümmətində tutduğu mövqeyi açıq şəkildə ortaya qoyur. Alimlər yalnız biliyin daşıyıcıları deyil, həm də cəmiyyətin mənəvi rəhbərləri və yol göstərən məşəllərdir. "Yeryüzünün məşəli" ifadəsi onların insanları haqq və hikmət yolu ilə aydınlatma rolunu vurğulayır. "Peyğəmbərlərin xəlifəsi" demək, alimlərin ilahi mesajı qoruyub izah etməkdəki məsuliyyətini göstərir. Onlar mənəvi mirası yaşadır və gələcək nəsillərə ötürür. Bu vəzifə ağır və müqəddəsdir. Alimlik sadəcə məlumat toplamaq deyil, onu əməl və doğru istiqamət ilə birləşdirməkdir. Alimlər cəmiyyətin düşüncə və əxlaq sütunlarını formalaşdırır. Bu kəlam alimləri həm mənəvi, həm də ictimai lider olaraq təsdiqləyir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik, rəhbərlik və mənəviyyəti birləşdirən dərin bir məna daşıyır. Alimlərin peyğəmbərlərlə müqayisəsi onların yalnız informasiya deyil, hikmət və dərin anlayış daşıyıcıları olduğunu göstərir. Fəlsəfədə bu, bilik və əxlaqın ayrılmaz vəhdəti kimi qiymətləndirilir. "Yeryüzünün məşəli" ifadəsi isə varlığın və cəmiyyətin düzgün istiqamətə yönəlməsində biliyin işıqlandırıcı rolunu simvollaşdırır. Alimlər insanların düşüncə boşluqlarını doldurur, onları doğru və yanlış arasındakı sərhədləri görməyə yönləndirir. Bu baxımdan alimlik fəlsəfi dərinlik, mənəvi məsuliyyət və rasional təhlil qabiliyyəti tələb edir. Alimlər olmadan cəmiyyətin mənəvi və intellektual tarazlığı pozular.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan alimlər yalnız ağıl ilə deyil, qəlb nuru ilə də insanları aydınladır. Peyğəmbərlərin ruhani yolunu davam etdirir, onların hikmət və mənəviyyatını yaşadırlar. "Varis" ifadəsi onların bu mənəvi mirası qoruduğunu göstərir. İrfani baxışda alim yalnız biliyi yaymır, onu qəlblərə məşəl kimi çatdırır. Onların varlığı cəmiyyətdə mənəvi sabitliyi təmin edir. Alimlər öyrəndiklərini əməl və hikmətlə birləşdirir. Onlar qəlbləri oyadır, insanların daxili harmoniyasını möhkəmləndirir. Bu yol səbir və təvazökarlıq

tələb edir. İrfani baxımdan alimlər həm görünən, həm də görünməyən məşəl mənbəyidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan alimlər insanlarda etibar və güvən hissi yaradır. Cəmiyyət mürəkkəb və çaşqın anlarda alimlərin bilikli və hikmətli rəhbərliyinə arxalanır. "Məşəl" metaforası onların insanların ruhunu və zehni istiqamətləndirməsini simvollaşdırır. Alimlər əminlik və istiqamət təmin edir, qorxu və çaşqınlığı azaldır. Bu kəlam onların psixoloji təsir gücünü önə çıxarır. İnsanlar çətin qərarlar qarşısında alimlərin sözünə və nümunəsinə sığınır. Alimlər yalnız bilik verən deyil, həm də ruhani dayaq rolundadır. Psixoloji sabitlik və ümidsizlikdən qorunma onların fəaliyyətinin təməlidir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam zəngin metaforalarla ifadə olunub. "Məşəl", "xəlifə" və "varis" sözləri qısa, lakin çox qatlı mənalar daşıyır. Bu, klassik hikmət ədəbiyyatına xas bir üslubdur. Dil sadə, məna isə dərindir. Oxucu dərhal düşünməyə və öz həyatına tətbiq etməyə sövq olunur. Ədəbi baxımdan ifadə həm yadda qalan, həm də düşündürücüdür. Mətnin ritmi və söz seçimi kəlamın təsirini artırır. Bu cür ədəbi güc hikmətin nəsillər boyu qorunmasını təmin edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan alimlər cəmiyyətin mənəvi və intellektual liderləridir. Onlar dəyərləri qoruyur, insanları doğru yola yönəldir. "Peyğəmbərlərin xəlifəsi" ifadəsi onların sosial məsuliyyətini göstərir. Alimlərin fəaliyyəti cəmiyyətin birliyini və davamlılığını təmin edir. Onlar liderliyini nümunə ilə göstərir, insanlar onları izləyir. Alimlərin mövcudluğu sosial stabilliyi artırır, yoxluğu isə boşluq yaradır. Bu boşluq bəzən yanlış təsir və dəyərlərin yayıldığı bir mühit yaradır. Cəmiyyət alimlər vasitəsilə həm mədəni, həm də mənəvi inkişaf edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam İslam tarixində alimlərin rolunu vurğulayır. Peyğəmbərlərdən sonra alimlər dini qoruyub nəsillərə çatdırıblar. Mədrəsələr və elmi mərkəzlər bu mirasın davamıdır. Alimlər çətin dövrlərdə cəmiyyətin mənəvi sütunu olublar. Tarix göstərir ki, alimlərin olmadığı dövrlər geriləməyə səbəb olub. "Varis" ifadəsi bu davamlılığı və məsuliyyəti simvollaşdırır. Alimlərin fəaliyyəti cəmiyyətin mədəni, dini və intellektual yüksəlişinə səbəb olub. Bu kəlam həmin tarixi funksiyanı ümumiləşdirir və gələcəyə işarə edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan alim olmaq böyük məsuliyyətdir. Bu kəlam onların əxlaqi nümunə olmalı olduğunu vurğulayır. Bildiyini əməl və nümunə ilə birləşdirən alim etibarlı olur. Əxlaqsız alim cəmiyyətə yanlış təsir göstərə bilər. Varislik həm bilik, həm də əxlaqı qoruma deməkdir. Alimlər vicdanın

səsi olmalıdır. Onların səhvi geniş təsir doğur. Elm əxlaqsız olduqda təhlükəli olur. Bu səbəbdən alimlik və əxlaq ayrılmazdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan alimlər peyğəmbərlərin mənəvi və elmi mirasçısıdır. Onlar vəhy gətirmir, lakin onu qoruyur və izah edir. Bu kəlam ilahi bilginin davamlılığını göstərir. Alimlər dini yanlış təfsirdən qoruyur və cəmiyyətə düzgün yol göstərir. Teologiyada bu, "elm əmanəti" adlanır. Əmanət sədaqət və diqqət tələb edir. Alimlər ibadət və məsuliyyəti birləşdirir. Bu baxımdan alimlər ilahi missiyanın daşıyıcılarıdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan alimlərin fəaliyyəti düşüncədə nizam və harmoniyaya səbəb olur. "Məşəl" simvolu onların həyat və bilik yolu ilə cəmiyyətə estetik və mənəvi işıq verdiyini göstərir. Elm və estetik harmoniyalı cəmiyyətlərdə mədəni inkişaf da yüksəlir. Alimlərin təsiri yalnız zehni deyil, həm də ruhani gözəllik yaradır. Estetik baxımdan alimlər həyatın ahəngini qoruyan simvolardır. Elm və mənəviyyat birlikdə mədəni gözəlliyi təmin edir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan alimlər hakimiyyətin ədalətli və doğru qalmasını təmin edir. Onlar gücün sui-istifadəsinin qarşısını ala bilər. Bu kəlam alimlərin ictimai məsuliyyətini ön plana çıxarır. Peyğəmbərlər ədaləti qoruyub çatdırmış, alimlər isə onu davam etdirir. Elm siyasəti islah edən vasitədir. Alimlər susduqda zülm genişlənir. Buna görə alimlər həm mənəvi, həm də siyasi balansın qoruyucusudur.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan alimlər qanunların düzgün anlaşılması və tətbiqinə yardım edir. Şəriət və hüquq elmsiz tətbiq edilə bilməz. Bu kəlam alimlərin hüquqi məsuliyyətini vurğulayır. Onlar ədalət və hikməti qoruyur. Qanun vicdan və biliyin birləşməsiylə tətbiq olunmalıdır. Elm hüquqa ruh verir, cəmiyyətdə balans yaradır. Alimlərin iştirakı hüquqi tarazlığın təminatıdır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan alimlər insanlara həyatın mənasını anlamaqda yol göstərir. İnsan varlığının məqsədini soruşur. Alimlər bu suallara cavab verərək həyatın istiqamətini açır. Bu kəlam onların varoluşun bələdçisi olduğunu göstərir. Elm insanı mənasızlıqdan xilas edir. Alimlər insanların daxili boşluğunu doldurur. Bu baxımdan alimlik yalnız bilik deyil, həyatın mənasını işıqlandıran missiyadır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı alimlərin hadisələrin arxasındakı hikməti oxuduğunu göstərir. Onlar zahiri biliklə kifayətlənmirlər. Bu kəlam alimlərin mənəvi və elmi sirr daşıyıcıları olduğunu vurğulayır. Xızır baxışı səbir, zaman və diqqət tələb edir. Alim hər həqiqətin dərhal anlaşılmadığını bilir. Onlar peyğəmbərlərin yolunu davam etdirir. Elm burada sirri açan və istiqamət

verən məşəldir. Hikmət səssiz, lakin dərindir.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim həyatımda hansı yeri tutur?
- Alimləri nə qədər diqqətlə izləyirəm?
- Bildiyimlə əməl edirəmmi?
- Elm məni daha məsuliyyətli edibmi?
- Doğru mənbələri seçə bilirəmmi?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Bilik davranışımı dəyişdirdimi?
- Elm yolunda davamlıyammı?
- Bildiklərimi başqaları ilə paylaşırammı?
- Niyyətim səmimidirmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik oxu və araşdırma planı qurmaq
- Etibarlı alimləri izləmək və onlardan öyrənmək
- Öyrəndiklərini əməl və nümunə ilə birləşdirmək
- Elm və əxlaqı birlikdə inkişaf etdirmək
- Öyrənməyə ömürlük açıq qalmaq

Əlavə Tövsiyələr

- Təvazökarlığı qorumaq
- Mənbələri diqqətlə seçmək
- Sual verməkdən çəkinməmək
- Elm yolunu tələsmədən getmək
- Öyrənməyi həyat boyu davam etdirmək

Nəticə

Bu kəlam alimlərin yalnız bilik daşıyıcısı olmadığını, həm də mənəvi, əxlaqi və cəmiyyət rəhbərliyini həyata keçirən peyğəmbər varisləri olduğunu açıq şəkildə göstərir. Alimlər cəmiyyətin məşəli, vicdanı və mənəvi sütunudur. Elm və əxlaq birlikdə hikmətə çevrilir. Onların mövcudluğu cəmiyyətin yüksəlişinə, yoxluğu isə boşluğa səbəb olur. Bu kəlam elmə və alimlərə verilən ilahi qiymətin ifadəsidir.

KƏLAM - 73

“DİNDƏ FƏQİH OL (DƏRİN ANLAYIŞ SAHİBİ). ÇÜNKİ FƏQİHLƏR PEYĞƏMBƏRLƏRİN VARİSLƏRİDİRLƏR”

(Yəni, dində dərindən anlayış sahibi ol; çünki Fəqihlər peyğəmbərlərin bilik və hikmət varisləridir və dini qoruyub izah etmə vəzifəsini daşıyırlar.)

(Bu kəlamı İmam Əli (ə) oğlu Muhəmmədə buyurmuşdur. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 299)

Bu kəlam İslamda bilik və anlayışın əhəmiyyətini vurğulayır. Fəqih olmaq yalnız qanun və ritualları bilmək deyil, onları dərin mənada dərk

etməkdir. “Peyğəmbərlərin varisi” ifadəsi fəqihlərin dini hikməti qorumaq və izah etmək məsuliyyətini göstərir. Bu vəzifə yalnız fərdi deyil, həm də cəmiyyət üçün böyük əhəmiyyət daşıyır. Fəqihlər cəmiyyətin mənəvi və əxlaqi dayaq sütunlarıdır. Onlar insanlara doğru yolu göstərir, yanlış təsirlərin qarşısını alır. Dində fəqih olmaq ibadət qədər müqəddəsdir və bilik yolu ilə Allahın razılığını qazanmaq mümkündür. Bu kəlam fəqihləri həm dini, həm də mənəvi lider kimi təsdiqləyir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan fəqihlər bilik, hikmət və dərin anlayışın vəhdətini təmsil edir. Onlar yalnız qanunları bilmək yox, həm də onların ruhunu dərk etmək vasitəsilə cəmiyyəti yönləndirir. “Peyğəmbərlərin varisi” ifadəsi fəqihlərin fəlsəfi və mənəvi məsuliyyətini simvollaşdırır. Bu baxımdan fəqihlik düşüncədə tarazlıq, qərarvermədə hikmət və əməlində vicdan tələb edir. Fəqih olmadan cəmiyyət yalnız formal din və qanunlarla idarə olunur, mənəvi dərinlik itir. Onlar etik, sosial və ruhani problemlərin həllində fəlsəfi baxışı təmin edir. Fəlsəfi aspektdə fəqihlik bilik və əxlaqın birləşməsidir, cəmiyyətin daxili sabitliyinin təməlidir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan fəqihlər dini hikməti qəlblərə çatdıran işıqdır. Onlar yalnız riyazi və hüquqi biliklə kifayətlənmir, qəlblərdə ilahi həqiqətləri açırlar. “Varis” ifadəsi onların peyğəmbərlərin mənəvi mirasını yaşatmasını göstərir. Fəqihlər insanları Allah yoluna yönəldir, mənəvi boşluğu doldurur və daxili harmoniya yaradır. İrfani baxışda fəqihlərin vəzifəsi yalnız öyrənmək deyil, həm də qəlbləri işıqlandırmaqdır. Onlar səbir, təvazökarlıq və hikmət ilə insanların ruhunu formalaşdırır. Bu mənəvi və irfani yol onların dini və əxlaqi nümunələrini gücləndirir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan fəqihlər cəmiyyət üçün etibarlı dayaqdır. İnsanlar çaşqınlıq və mürəkkəb vəziyyətlərdə onların bilikli və hikmətli rəhbərliyinə sığınır. “Varis” metaforası onların ruhani və elmi təsir gücünü göstərir. Fəqihlər cəmiyyətdə təhlükəsizlik və istiqamət hissi yaradır. Onların mövcudluğu qorxu və çaşqınlığı azaldır, əminlik və istiqamət verir. Psixoloji baxımdan fəqihlər həm bilik daşıyıcısı, həm də qəlblərə işıq yayan liderdir. İnsanlar fəqihlərin nümunəsinə baxaraq həyat qərarlarını düzgün qurur. Bu, həm fərdi, həm də ictimai psixoloji sabitliyi təmin edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam metaforik zənginlik daşıyır. “Fəqih”, “varis” və “dərin anlayış sahibi” ifadələri qısa, lakin çoxqatlı mənalar verir. Dil sadə, məna isə dərin və düşündürücüdür. Oxucu dərhal özünü və cəmiyyətini müqayisə edir və tətbiq yollarını düşünür. Ədəbi üslub, həm yadda qalan, həm də mənalı şəkildə hikməti çatdırır. Mətnin ritmi və seçilmiş sözlər oxucuda mənəvi və intelektual təsir yaradır. Bu cür ədəbi güc f əqihlərin

nüfuzunu və əhəmiyyətini nəsillər boyu qoruyur.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan fəqihlər cəmiyyətin mənəvi və hüquqi sütunudur. Onlar dəyərləri qoruyur, insanları haqq yoluna yönəldir. "Peyğəmbərlərin varisi" ifadəsi onların sosial məsuliyyətini göstərir. Fəqihlərin fəaliyyəti cəmiyyətdə birliyi və davamlılığı təmin edir. Onlar nümunəvi davranışı ilə digər üzvlərə istiqamət verir. Fəqihlərin mövcudluğu sosial stabilliyi artırır, yoxluğu isə mənəvi və intellektual boşluq yaradır. Cəmiyyət fəqihlərin rəhbərliyi ilə həm mədəni, həm də dini inkişaf edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan kəlam İslam tarixində fəqihlərin rolunu vurğulayır. Peyğəmbərlərdən sonra dini və hüquqi bilikləri qoruyan və yaymaq məsuliyyətini daşıyan şəxslər fəqihlər olmuşdur. Tarix göstərir ki, fəqihlərin olmadığı dövrlərdə dini biliklər zəifləyib, cəmiyyət mənəvi boşluğa düçar olub. "Varis" ifadəsi onların peyğəmbərlərin dini mirasını qoruduğunu göstərir. Mədrəsələr və dini mərkəzlər bu mirasın davamlılığını təmin edir. Fəqihlərin fəaliyyəti cəmiyyətin dini, mədəni və intellektual inkişafına böyük təsir göstərmişdir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan fəqihlər nümunəvi insan olmalıdır. Onlar biliklərini əməl və nümunə ilə birləşdirərək etibar qazanır. Əxlaqsız fəqih cəmiyyətə yanlış təsir göstərə bilər. Varislik həm bilik, həm də əxlaqı qoruma deməkdir. Fəqihlər vicdanın səsi olmalıdır. Onların səhvi geniş miqyasda təsir yarada bilər. Elm və əxlaqın ayrılmazlığı onların məsuliyyətini artırır. Bu baxımdan fəqihlik yalnız bilik deyil, həm də etik nümunə göstərməkdir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan fəqihlər peyğəmbərlərin dini və hikmət mirasını qoruyur. Onlar vəhy gətirməsələr də, onu izah edir və qoruyurlar. Bu kəlam ilahi bilginin davamlılığını göstərir. Fəqihlər dini yanlış təfsirdən qoruyur, cəmiyyətə düzgün yol göstərir. Teologiyada bu "elm əmanəti" adlanır və sədaqət, diqqət tələb edir. Fəqihlər ibadət və məsuliyyəti birləşdirir. Beləliklə, fəqihlər ilahi missiyanın daşıyıcılarıdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan fəqihlərin fəaliyyəti cəmiyyətin düşüncə və mənəviyyatında harmoniya yaradır. "Məşəl" simvolu onların insanları bilik və hikmətlə işıqlandırmasını göstərir. Elm və mənəviyyat birlikdə estetik gözəlliyi formalaşdırır. Fəqihlərin təsiri yalnız zehni deyil, həm də ruhani gözəllik yaradır. Estetik baxımdan onlar həyatın ahəngini qoruyan simvollardır. İnsanların mənəvi və estetik tərbiyəsində fəqihlər həlledici rol oynayır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan fəqihlər hakimiyyətin doğru və ədalətli qalmasına

təsir edir. Onlar gücün sui-istifadəsini önləyir və cəmiyyətdə balans yaradır. "Varis" ifadəsi onların ictimai və siyasi məsuliyyətini göstərir. Fəqihlər susduqda zülm və haqsızlıq genişlənə bilər. Elm və hikmət siyasətin düzgün işləməsinə yardım edir. Fəqihlərin mövcudluğu mənəvi və siyasi stabilliyi təmin edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan fəqihlər qanun və şəriətin düzgün tətbiqinə dəstək verir. Onlar hüquqi qərarların əsasını bilik və hikmətlə formalaşdırır. "Varis" ifadəsi hüquqi mirası qoruyanların fəqihlər olduğunu göstərir. Onlar ədalət və hikməti qoruyur. Fəqihlərin iştirakı cəmiyyətdə hüquqi balansın təminatıdır. Elm hüquqa ruh verir və tətbiqi düzgün hala gətirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan fəqihlər insanlara həyatın mənasını anlamaqda yol göstərir. Onlar insan varlığının məqsədini sorğulayanlara rəhbərlik edir. Bu kəlam fəqihlərin varoluşun bələdçisi olduğunu vurğulayır. Elm insanı mənasızlıqdan qoruyur. Fəqihlər insanın daxili boşluğunu doldurur. Bu baxımdan fəqihlik yalnız bilik deyil, həyatın mənasını göstərən məşəldir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı fəqihlərin hadisələrin arxasındakı hikməti oxuma qabiliyyətini göstərir. Onlar zahiri biliklə kifayətlənmir, sirri və hikməti də görür. Fəqihlər peyğəmbərlərin yolunu davam etdirir və dini işıqla insanları aydınladır. Bu baxış səbir, zaman və diqqət tələb edir. Elm və mənəviyyat birlikdə cəmiyyətə istiqamət verir. Fəqihlərin fəaliyyəti həm görünən, həm də görünməyən məşəl rolunu oynayır.

Düşündürücü Suallar

- Dində fəqih olmaq mənim üçün nə deməkdir?
- Bildiklərimlə əməl edirəmmi?
- Fəqihlərin nümunəsini izləyirəmmi?
- Elm və əxlaqı birlikdə inkişaf etdirirəmmi?
- Dini bilik həyatımı dəyişdirir?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Öyrəndiklərimi əməl ilə birləşdirdimmi?
- Dini bilik yolunda davamlıyammı?
- Başqalarına faydalı ola bilirəmmi?
- Niyyətim səmimidirmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik dini və hüquqi bilik oxumaq
- Fəqihlərin kitab və məsləhətlərini araşdırmaq
- Öyrəndiklərini tətbiq və nümunə ilə birləşdirmək

- Elm və əxlaqı birlikdə inkişaf etdirmək
- Dini və mənəvi bilikləri paylaşmaq

Əlavə Tövsiyələr

- Təvazökarlığı qorumaq
- Mənbələri diqqətlə seçmək
- Sual verməkdən çəkinməmək
- Fəqihlik yolunu tələsmədən getmək
- Öyrənməyi həyat boyu davam etdirmək

Nəticə

Bu kəlam fəqihlərin yalnız dini bilik daşıyıcısı olmadığını, həm də peyğəmbərlərin varisi kimi mənəvi və əxlaqi rəhbərlik etdiyini göstərir. Onlar cəmiyyətin məşəli, vicdanı və mənəvi sütunudur. Elm və əxlaq birlikdə hikmətə çevrilir. Fəqihlərin mövcudluğu cəmiyyətin inkişafına, yoxluğu isə boşluğa səbəb olur. Bu kəlam fəqihlərin ilahi qiymətini açıq şəkildə ifadə edir.

ALİMLƏRİN MÜRƏKKƏBİ, ŞƏHİDLƏRİN QANINDAN ÜSTÜNDÜR

KƏLAM - 74

“ALİMLƏRİN MÜRƏKKƏBİ VƏ ŞƏHİDLƏRİN QANI QİYAMƏT GÜNÜ BİRLİKDƏ ÖLÇÜLƏR VƏ ALİMLƏRİN MÜRƏKKƏBİ, ŞƏHİDLƏRİN QANINDAN ÜSTÜN GƏLƏR.”

(Yəni, qiyamət günü alimlərin öyrənmək və yazmaq yolu ilə qazandıqları bilik və hikmət, şəhidlərin qanı ilə ölçüləcək; lakin alimlərin mürəkkəb yolu ilə gətirdikləri təsir daha üstün hesab olunacaq.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 300)

Bu kəlam bilik və elm yolunun dəyərini yüksək səviyyədə vurğulayır. Alimlərin qazandığı bilik və yazdıqları hikmət, hətta qanı ilə fədakarlıq göstərən şəhidlərin xidmətindən daha üstün sayılır. Burada məqsəd elm yolunun insan və cəmiyyət üçün əhəmiyyətini göstərməkdir. Alimlər yalnız məlumat daşıyıcısı deyil, həm də insanları doğru yola yönəldən rəhbərlərdir. Şəhidlər fədakarlıq simvoludursa, alimlər bilik və hikmət simvoludur. Elm insanı şüurlu mömin və cəmiyyəti mənəvi işıqlandırılmış toplum halına gətirir. Bu kəlam həm fərdi, həm də ictimai məsuliyyət və üstün dəyəri ifadə edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan kəlam bilik və fədakarlığın müqayisəsini aparır. Burada mürəkkəb yalnız informasiya deyil, düşüncə və hikmət deməkdir. “Mürəkkəb” metaforu alimlərin zəhmət və düşüncə gücünü simvollaşdırır. Şəhidlərin qanı fədakarlığın zirvəsi kimi qəbul edilirsə, mürəkkəb insanların mənəviyyatını və cəmiyyətin inkişafını formalaşdırır. Fəlsəfi baxışda bilik və əxlaqın ən yüksək dəyər olduğunu göstərir. Fəqihlik, alimlik və şəhidlik anlayışları əxlaq və düşüncə tarazlığı tələb edir. Elm həm fərdi, həm də kollektiv mənada cəmiyyətin inkişafını təmin edir. Kəlam bilik və fədakarlığın əhəmiyyətini tarazlaşdırır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan alimlərin mürəkkəbi insan ruhunu işıqlandıran məşəl rolunu oynayır. Elm yalnız zehni yox, qəlbi də aydınladır. Şəhidlərin qanı fədakarlıq simvoludursa, alimlərin mürəkkəbi ilahi hikməti və haqqı izah edən vasitədir. İnsanları haqq və ədalət yoluna yönəldir. İrfani baxışda kəlam alimlərin mənəvi işığını vurğulayır. Mürəkkəb ruhları oyadır, qəlbləri işıqlandırır və insanları doğru yola gətirir. Alimlər peyğəmbərlərin yolunu davam etdirir və ilahi hikməti qoruyur. İrfani aspektdə mürəkkəb, bilik və hikmətin qəlblərdəki təsirini göstərir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan alimlərin mürəkkəbi cəmiyyətdə əminlik və istiqamət yaradır. İnsanlar çaşqınlıq və qorxu qarşısında bilikli və hikmətli alimlərin nümunəsinə arxalanır. Şəhidlərin qanı cəsarətin simvoludursa, alimlərin mürəkkəbi düşüncə və əməl nümunəsi olaraq qəlbləri istiqamətləndirir.

Fərdlər alimlərin söz və əməlinə baxaraq davranışlarını formalaşdırır. Mürəkkəb metaforu insanlarda həm etibar, həm də motivasiya yaradır. Psixoloji təsir həm fərdi, həm də ictimai səviyyədə cəmiyyətin sabitliyini təmin edir. Fəqihlərin və alimlərin mövcudluğu insanların daxili gücünü və mənəvi dayanma qabiliyyətini artırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam metaforalarla zəngindir. "Mürəkkəb" və "qan" sözləri qısa, lakin çoxqatlı mənalar daşıyır. Mürəkkəb alimlərin zəhmət və bilik yolunu simvollaşdırır. Qan isə şəhidlərin fədakarlığını göstərir. Dil sadə, məna isə dərindir. Oxucu dərhal qarşılaşdırma aparır və həm mənəvi, həm də intellektual düşüncəyə sövq olunur. Ədəbi baxımdan bu kəlamın ritmi və seçilmiş sözləri onun təsirini artırır. Kəlam həm yadda qalan, həm də düşündürücü üslubda təqdim olunur. Ədəbi güc hikmətin nəsillər boyu qorunmasını təmin edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan alimlərin mürəkkəbi cəmiyyət üçün işıq və rəhbərlik rolunu oynayır. İnsanlar çətin vəziyyətlərdə alimlərin bilik və hikmətinə sığınır. Şəhidlərin fədakarlığı cəmiyyət üçün nümunədirsə, alimlərin mürəkkəbi onun düzgün istiqamətini təmin edir. Alimlər cəmiyyətdə lider və mentor rolunu daşıyır. Mürəkkəb insanları birləşdirir, dəyərləri qoruyur və mənəvi dayaq təmin edir. Onların fəaliyyəti sosial stabilliyi gücləndirir. Cəmiyyət alimlərin mövcudluğu ilə həm mənəvi, həm də intellektual inkişaf əldə edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan alimlərin mürəkkəbi İslamın inkişafında və peyğəmbərlərin yolunun qorunmasında həlledici rol oynayıb. Şəhidlər cəmiyyət üçün fiziki fədakarlıq nümayiş etdirmişdirsə, alimlərin mürəkkəbi bilik və hikmət vasitəsilə tarixi istiqaməti müəyyən edib. Tarix göstərir ki, alimlərin mövcudluğu dini və mədəni mirası qoruyub, cəmiyyəti mənəvi boşluqdan xilas edib. Mürəkkəb və qan müqayisəsi alimlərin təsirinin uzunmüddətli olduğunu göstərir. Alimlərin fəaliyyəti cəmiyyətin tarixi inkişafını və intellektual yüksəlişini təmin edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam alimlərin məsuliyyətini vurğulayır. Mürəkkəb həm bilik, həm də əxlaqın daşıyıcısıdır. Şəhidlərin qanı fədakarlıq nümunəsidirsə, alimlərin mürəkkəbi düzgünlük və hikmət nümunəsidir. Alimlər etik və mənəvi rəhbər olmalıdır. Elm və əməl ayrılmazdır. Əxlaqsız alim cəmiyyət üçün zərərli ola bilər. Mürəkkəb etik dəyərləri və biliklə birləşdirərək uzunmüddətli təsir yaradır. Fəqih və alimlər cəmiyyətin əxlaqi dayaq sütunudur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan alimlərin mürəkkəbi ilahi hikməti qoruyur və

peyğəmbərlərin yolunu davam etdirir. Şəhidlər Allah yolunda fədakarlıq göstərirsə, alimlər bilik və hikmət yolu ilə eyni məqsədə xidmət edir. Mürəkkəb ilahi hikmətin davamlılığını simvollaşdırır. Fəqihlər dini doğru təfsir edir və cəmiyyəti düzgün yola yönəldir. Bu kəlam ilahi bilik və fədakarlığın müqayisəsini açıq şəkildə göstərir. Alimlərin varlığı dini rəhbərliyi və mənəvi sabitliyi təmin edir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan alimlərin mürəkkəbi cəmiyyətin düşüncə və mənəviyyatında harmoniyanı yaradır. Mürəkkəb işıq və düzgünlük simvoludur. Elm və mənəviyyat birlikdə estetik gözəllik və intellektual nizam yaradır. Alimlərin fəaliyyəti ruhani və zehni gözəllik yaradır. Şəhidlərin qanı fiziki gözəlliyi simvollaşdırırsa, mürəkkəb mənəvi və estetik təsiri göstərir. Alimlərin mövcudluğu cəmiyyətin ahəngini qoruyur.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan alimlərin mürəkkəbi hakimiyyət və cəmiyyətin düzgün idarə olunmasına təsir edir. Alimlərin rəhbərliyi olmadan zülm və haqsızlıq genişlənə bilər. Mürəkkəb düşüncə və hikmət yolu ilə siyasətdə balans və ədalət yaradır. Şəhidlər cəmiyyət üçün qoruyucu rol oynayırsa, alimlər onun mənəvi və intellektual balansını təmin edir. Elm siyasəti düzəldir və ictimai stabilliyi artırır. Fəqihlərin mövcudluğu həm mənəvi, həm də siyasi stabillik yaradır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan alimlərin mürəkkəbi qanunların tətbiqində və ədalətin qorunmasında rol oynayır. Alimlərin bilik və hikmətləri hüquqi qərarların mənəvi və etik tərəfini gücləndirir. Şəhidlərin qanı qoruyucu hüquqi təsir göstərirsə, mürəkkəb hüquqi prinsipləri düzgün istiqamətləndirir. Hüquq alimlərin və fəqihlərin rəhbərliyi ilə cəmiyyət üçün balans yaradır. Bu kəlam hüquqi məsuliyyət və bilik arasındakı əlaqəni vurğulayır. Alimlərin fəaliyyəti hüquqi ədalətin və mənəvi qanunların qorunmasını təmin edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan alimlərin mürəkkəbi insanın mənəvi və intelektual varlığını ifadə edir. Şəhidlərin qanı fədakarlığın fiziki formasıdır, mürəkkəb isə varlığın mənəvi və intellektual təzahürüdür. İnsan yalnız bilik yolu ilə həyatın mənasını dərk edir. Alimlərin fəaliyyəti fərdləri və cəmiyyəti öz varlığının məqsədini anlamağa yönəldir. Bu kəlam insanın mənəvi inkişafını və ölümsüz dəyərlərə çatmasını simvollaşdırır. Mürəkkəb varlığın dərinliyini, qan isə fədaçılığın hüdudlarını göstərir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə alimlərin mürəkkəbi həm fərdi, həm də ictimai həyat üçün işıq və istiqamət təmin edir. Mürəkkəb insanlara həm hikmət, həm də əxlaq yolu göstərir. Şəhidlərin qanı nümunədirsə, mürəkkəb hərəkət və qərarlarımızın istiqamətini müəyyən edir. Bu baxış fərdləri mənəvi və

intellektual olaraq yüksəldir, cəmiyyəti isə sabit və işıqlı edir. Xızır təfəkkürü alimlərin fəaliyyətini gündəlik həyatımıza tətbiq edərək, hər bir fərdi və cəmiyyəti uzunmüddətli fayda ilə təmin edir.

Düşündürücü Suallar

- Mən alimlərin mürəkkəbi kimi cəmiyyətim üçün işıq ola bilərəmmi?
- Fədakarlıq və bilik arasında hansı əlaqə var?
- Həyatımda hansı yollar mənə və başqalarına fayda gətirir?

Özünə Hesabat

- Günlük fəaliyyətim cəmiyyətin inkişafına necə xidmət edir?
- Mənim bilik və əməl yolum başqalarına işıq verirmi?
- Fədakarlığımı və öyrəncəyimi balanslı şəkildə aparırammı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- İnsanlara öyrətdiyiniz bilikləri gündəlik həyatlarında tətbiq etmələri üçün rəhbərlik edin.
- Sosial problemlərin həllində bilik və hikmətinizi istifadə edin.
- Şəhidlərin fədakarlığı ilə alimlərin bilik və mürəkkəbini müqayisə edərək hərəkət edin.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunda davamlı olun, hər gün öyrənməyi vərdiş halına gətirin.
- Bilik və hikməti yalnız özünüz üçün deyil, cəmiyyət üçün istifadə edin.
- Əxlaqi və mənəvi prinsipləri biliklə birləşdirin.

Nəticə

Bu kəlam insanlara və cəmiyyətə göstərir ki, bilik və elm yolu ən böyük sərvətdir. Mürəkkəb və yazmaq fəaliyyəti şəhidlərin fədakarlığından üstün sayılır. Elm yalnız məlumat deyil, həm də insanın və cəmiyyətin mənəvi inkişafının əsasıdır. Alimlər və mürəkkəb onların yolunu davam etdirən nəsillər üçün işıq mənbəyidir.

ALİM ÖLSƏ BELƏ, DİRİDİR

KƏLAM - 75

“MAL TOPLAYANLAR, DİRİ OLDUQLARI HALDA MƏHV OLMUŞDURLAR. AMMA ALİMLƏR, DÜNYA MÖVCUD OLDUĞU MÜDDƏTCƏ ÖLMƏZLƏR. BƏDƏNLƏRİ YOX OLMUŞDUR; AMMA SÖZ VƏ ƏSƏRLƏRİ QƏLBLƏRDƏ MÖVCUDDUR.”

(Yəni, bu kəlam insanlara bildirir ki, maddi sərvətlərin keçici olduğunu anlamaq lazımdır, əsl ölümsüzlük isə bilik, elm və faydalı işlər vasitəsilə əldə edilir. Malın çoxluğu insanı həqiqi mənada xilas etmir, amma alimlərin söz və əsərləri nəsillərdə yaşayır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 300)

Bu kəlam insanın həyatdakı prioritetlərini və ölümsüzlük anlayışını vurğulayır. İmam Əli (ə) bildirir ki, maddi sərvətlər ömür boyu yığılsa da, insanı həqiqi mənada xilas etmir. Əsl qalıcı iz, bilik və elm vasitəsilə buraxılır. İnsan yalnız öz mənfəəti üçün deyil, həm də başqalarına faydalı olmaq üçün yaşamalıdır. Kəlam, dünyaya ölçülü, məqsədli və mənalı münasibət bəsləməyi tövsiyə edir. Bu, həyatın məqsədini və dəyərlərini yenidən düşünməyə vadar edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam maddi və mənəvi həyat arasındakı fərqi göstərir. Maddi sərvətlər zamanla yox olur, amma bilik və hikmət qalıcıdır. İnsan varlığı yalnız bədənlə ölçülmür, onun düşüncəsi, sözləri və fəaliyyəti ilə də qiymətləndirilir. Bu, keçici-müvəqqəti və daimi-əbəd anlayışlarını simvollaşdırır. İnsan həyatında nəyə önəm verdiyini təhlil etməli, yalnız sərvət toplamağa deyil, mənəvi və intellektual dəyərlər yaratmağa diqqət etməlidir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlam Allahın verdiyi bilik və hikmətin insan ruhunu zənginləşdirdiyini göstərir. Mal toplamaq eqoist və keçici bir fəaliyyət hesab olunur, lakin bilik paylaşmaq və faydalı olmaq ruhu yüksəldir. Alimlərin sözləri və əsərləri insanlar vasitəsilə qorunur, bu isə onların ölümsüz ruhunu simvollaşdırır. İnsan mənəvi ölümsüzlüyü əldə etmək üçün bilik və hikmət yolunu seçməlidir. Bu baxış, daxili inkişaf və ruhi zənginliyi təmin edir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, kəlam insan motivasiyasını və davranışlarını qiymətləndirir. Mal-mülk sahibləri daim narahatlıq və qorxu ilə yaşayır, çünki sərvət itə bilər. Alimlər isə bilik və sözləri ilə həm özünü, həm də başqalarını gücləndirir. Faydalı işlərlə məşğul olmaq ruhu sakitləşdirir, eqoist arzuların təsirini azaldır. İnsan məqsədli və faydalı fəaliyyətlər vasitəsilə daxili stabillik və psixoloji rahatlıq əldə edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam sadə, lakin təsirli dildə ifadə olunub. “Diri olduqları halda məhv olmuşdurlar” ifadəsi paradoksal və düşündürücüdür.

Simvol və metaforalardan istifadə, oxucuda təsirli vizual təsəvvür yaradır. Ədəbiyyat üçün bu kəlam, həyatın mənasını poetik və vizual şəkildə çatdırır. Qısa, lakin dərin ifadələr oxucunun qəlbini fəth edir və düşüncəyə təkan verir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, kəlam cəmiyyətin dəyərlər sistemini tənqid edir. Mal -mülk yalnız müvəqqəti nüfuz verir, amma bilik və faydalı işlər uzun müddətli sosial təsir yaradır. Alimlərin əsərləri nəsillər boyunca qorunur, cəmiyyətin mədəni və intellektual inkişafına xidmət edir. İnsanların əsl nüfuzu və hörməti yalnız faydalı və ölümsüz dəyərlərlə ölçülür, maddi sərvət yalnız keçici status təmin edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, kəlam göstərir ki, zəngin şəxslərin mal-mülkü yox olmuş, amma alimlərin ideyaları və əsərləri indiyədək qalmışdır. Bu, tarixdə əsl iz buraxmanın yalnız bilik və elm yolu ilə mümkün olduğunu sübut edir. İnsanlıq tarixində ölümsüz iz buraxanlar alimlər, düşüncə sahibləri və faydalı iş görənlər olmuşdur. Bu kəlam, keçmişdən dərs alaraq gələcək nəsillərə faydalı olmağa çağırır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam insanın davranış və məqsədlərinə yönəlib. Mal toplamaq eqoist və öz mərkəzli davranışdır, amma bilik paylaşmaq və başqalarına faydalı olmaq əxlaqi məsuliyyətdir. İnsan məqsədini başqalarına xidmət və qalıcı dəyərlər yaratmaqla müəyyən etməlidir. Bu, həm dünyada, həm də axirətdə əxlaqi və mənəvi uğur gətirir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, kəlam Allahın insan həyatındakı məqsədini vurğulayır. Mal və sərvət keçici olduğu üçün yalnız Allaha yönəlmiş bilik və faydalı işlər əbədi dəyər qazanır. Alimlərin sözləri və əsərləri insanlar vasitəsilə Allahın hikmətini yayır. Bu baxış dini perspektivdə ölümsüzlük və əbədi fayda anlayışını açıqlayır, insanları ilahi məqsədə yönəldir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlam ritmik və harmonik bir ifadəyə malikdir. Paradokslar və kontrastlar oxucunun diqqətini çəkir. “Diri olduqları halda məhv olmuşdurlar” ifadəsi güclü vizual təsir yaradır. Estetik zövq və poetik ritm, həyatın mənası ilə birləşərək oxucuda dərindən təsirli hisslər oyadır. Bu, kəlamın həm mənəvi, həm də vizual cazibəsini artırır.

10 Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, kəlam cəmiyyətdə liderlərin və alimlərin rolunu vurğulayır. Mal-mülk sahibləri yalnız öz gücünü göstərir, amma alimlər cəmiyyətin intellektual və mədəni inkişafına xidmət edir. Faydalı və ölümsüz sözlər, cəmiyyətin davamlılığını təmin edir. Bu baxış liderlərin yalnız maddi deyil, mənəvi və intellektual təsirinin əhəmiyyətini göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, kəlam insanın ədalət və məsuliyyətini vurğulayır. Maddi sərvət qanuni və qeyri-qanuni yollarla toplana bilər, amma bilik və faydalı işlərin hüquqi və sosial təsiri qalıcıdır. İnsan hərəkətinə görə məsuliyyət daşıyır və cəmiyyətə xidmət yolu ilə ömür boyu nüfuz qazana bilər. Kəlam hüquqi və sosial məsuliyyətləri mənəvi dəyərlərlə birləşdirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, kəlam insanın həyatın mənası və ölümsüzlük sualına yönəlir. Mal toplamaq yalnız keçici məmnunluq verir, amma ruhu zənginləşdirmir. Əsl ölümsüzlük bədənin yoxluğu ilə deyil, qəlblərdə və düşüncələrdə buraxılan izlə ölçülür. İnsan varlığının dəyəri yalnız maddi sərvətlə deyil, etik, mənəvi və intellektual fəaliyyətlə müəyyən edilir. Bu baxış insanı mənalı və məqsədli həyat yaşamağa çağırır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə yanaşdıqda, kəlamın mərkəzi ideyası başqalarına faydalı olmaq və ölümsüz iz buraxmaqdır. Şəxsi sərvət və mənfəət ikinci plana keçir, əsl zənginlik başqalarının qəlblərində yaşamaqdır. Alimlərin və bilik sahiblərinin sözləri qəlblərdə qalır, bu da Xızır təfəkkürünün davamlı fayda və əbədi iz prinsipini əks etdirir. İnsan öz həyatını başqalarına xidmətə həsr etməli və mənəvi irs yaratmalıdır.

Düşündürücü Suallar

- Mən həyatımda nə üçün çalışıram: mal üçün yoxsa bilik və fayda üçün?
- Qalıcı iz buraxmaq üçün hansı sahələrdə fəaliyyət göstərirəm?
- Ölçüsüz və keçici istəklər mənim ruhuma necə təsir edir?

Özünə Hesabat

- Hər gün qazandığım bilik və təcrübə başqalarına necə faydalı olur?
- Maddi sərvət mənim əsas məqsədim olubmu?
- Hansı işlərim ruhumu və qəlbləri zənginləşdirir?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Elm və bilik paylaşmaq: kitab yazmaq, dərs demək, seminar keçmək.
- Sosial xidmətlər: ehtiyacı olanlara yardım etmək, icmada faydalı layihələr həyata keçirmək.
- Dəyərlər yaratmaq: sənət əsərləri, mənəvi rəhbərlik, davamlı xeyriyyəçilik.

Əlavə Tövsiyələr

- Hər gün qısa meditasiya ilə öz prioritetlərini yoxlamaq.
- Maddi sərvətə bağlılığı minimuma endirmək.
- Elmi, mədəni və mənəvi fəaliyyətlərə zaman ayırmaq.

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu kəlamı insan həyatının dəyərini, ölümsüzlük

anlayışını və prioritetləri dərindən təhlil edir. Maddi sərvətlər keçicidir, lakin bilik və faydalı işlər insanı həqiqətən "diri" və ölümsüz edir. Bu kəlam həyatın məqsədini, mənasını və insanın dünyadakı rolunu aydın şəkildə göstərir.

KƏLAM - 76

"GECƏ VƏ GÜNDÜZ QALDIQCA, ALİMLƏR DƏ QALICIDIRLAR."

(Yəni, gecə və gündüzün davamlı olması necə dəyişməz bir həqiqətdirsə, elm sahiblərinin təsiri və dəyəri də zaman keçdikcə itməz; onların varlığı bilikləri və əsərləri vasitəsilə daim yaşayır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 300)

Bu kəlam elmin və alimlərin zamanla məhdudlaşmayan dəyərini ifadə edir. İmam Əli (ə) burada alimləri təbiətin ən sabit qanunları ilə – gecə və gündüzlə müqayisə edir. Bu, elmin həyatın davamlılığı üçün vacib olduğunu göstərir. Alimlər cəmiyyətə yalnız yaşadıqları dövrdə deyil, sonrakı nəsillərdə də yol göstərirlər. Elm insanı korluqdan çıxarıb idraka aparır. Bu səbəbdən alimlərin varlığı zamanın axışı ilə silinmir. Onlar fiziki olaraq getsələr də, fikirləri yaşayır. Kəlam insanı biliyə yönəlməyə çağırır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam zaman və varlıq anlayışını yenidən düşünməyə vadar edir. Gecə və gündüz zamanın davamlılığını simvolizə edir. Alimlərin bu axınla müqayisə edilməsi, bilginin varlıq üzərində üstünlüyünü göstərir. Maddi varlıq yox ola bilər, amma ideya qalıcıdır. Bu, Platonun ideyalar dünyasına bənzər bir anlayışdır. Həqiqi varlıq düşüncədə yaşayır. Alim isə həqiqətin daşıyıcısıdır. Ona görə də alim zamandan asılı deyil.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan alim, Allahın "Alim" sifətinə yaxınlaşan insandır. Gecə və gündüz İlahi nizamın təzahürüdür. Alimin qalıcı olması, onun bu İlahi nizama xidmət etməsi ilə bağlıdır. Elm yalnız məlumat deyil, hikmətdir. Hikmət isə qəlbdə nur yaradır. Bu nur nəsildən-nəslə ötürülür. Alim zahirdə getsə də, batində yaşayır. İrfanda ölümsüzlük ruhun nurla dolmasıdır. Bu nur alimlərdə təcəlli edir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insana mənəvi təhlükəsizlik hissi verir. Alimlərin mövcudluğu cəmiyyətə istiqamət və güvən qazandırır. İnsanlar çətin anlarda elmə və alimlərə üz tutur. Elm insanı qorxudan, xaosdan və qeyri-müəyyənlikdən xilas edir. Alimlər psixoloji sabitlik yaradır. Onların fikirləri insanın daxili dünyasını nizamlayır. Bu davamlı təsir gecə-gündüz kimi fasiləsizdir. İnsan elmə bağlandıqca daxili rahatlıq tapır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam son dərəcə qısa, lakin dərin mənalıdır. Gecə və gündüz metaforası güclü poetik obraz yaradır. Bu obraz oxucunun

təxəyyülünü oyadır. Paralel quruluş kəlamı axıcı və yadda qalan edir. Simvolizm vasitəsilə abstrakt fikir konkretləşdirilir. Ədəbiyyatda bu cür müqayisələr hikmətli sözlərin əsas xüsusiyyətidir. Kəlam az sözlə çox məna verir. Bu isə ali ədəbi ustalıqdır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan alimlər cəmiyyətin intellektual dayaqlarıdır. Gecə və gündüz necə həyatı tənzimləyirsə, alimlər də cəmiyyəti tənzimləyir. Onlar dəyərləri qoruyur və ötürür. Sosial dəyişikliklərdə alimlər yol göstərən rol oynayır. Cəmiyyətlər alimlərini itirdikdə yönsüz qalır. Elm sosial nizam yaradır. Alimlərin qalıcı olması cəmiyyətin davamlılığını təmin edir. Bu kəlam sosial məsuliyyəti xatırladır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, alimlər əsrlər keçsə də unudulmur. Gecə və gündüz dəyişmədiyi kimi, onların təsiri də silinmir. İbn Sina, Fərabi, Nəsirəddin Tusi bu kəlamın canlı nümunələridir. Onlar fiziki olaraq yoxdurlar, amma fikirləri yaşayır. Tarixi irəlilədən qılınc yox, qələm olmuşdur. Alimlər tarixdə istiqamətverici rol oynayıb. Bu kəlam tarixi həqiqəti xülasə edir. Elm tarixə möhür vurur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam insanı elmə hörmətə çağırır. Alimlər cəmiyyətin vicdanıdır. Onların qalıcı olması, əxlaqi dəyərlərin davamlılığını təmin edir. Elm insanı ədalətə, insafa və məsuliyyətə aparır. Alim əxlaqı davranışa çevirən şəxsdir. Bu səbəbdən onların təsiri uzunömürlüdür. Əxlaq elmə söykəndikdə möhkəm olur. Kəlam əxlaqi məsuliyyəti xatırladır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın insana verdiyi ən böyük nemətlərdəndir. Gecə və gündüz İlahi ayələrdir. Alimlərin onlarla müqayisə edilməsi, elmin müqəddəsliyini göstərir. Quranda da alimlərin dərəcəsinin uca olduğu bildirilir. Alim Allahın yaratdıqlarını tanıdan vasitəçidir. Bu tanıma insanı Allaha yaxınlaşdırır. Alimlərin qalıcı olması İlahi iradənin təzahürüdür. Elm ibadətin bir formasıdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam harmoniya və tarazlıq üzərində qurulub. Gecə və gündüz ritm yaradır. Alimlərin bu ritmlə əlaqələndirilməsi gözəl bir estetik uyğunluqdur. Kəlamda sadəliklə dərinlik vəhdət təşkil edir. Oxucu həm zehni, həm estetik zövq alır. Bu cür ifadələr yadda qalıcıdır. Estetik gözəllik mənanı gücləndirir. Kəlam zərif və təsirlidir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan alimlər sağlam idarəçiliyin əsas dayaqlarıdır. Gecə və gündüz necə nizamsız olmazsa, elm də siyasətdə nizam yaradır. Alimlərin tövsiyələri olmadan güc korlaşır. Tarixdə zalım idarələr elmdən uzaq olduqları üçün çökmüşdür. Alimlər hakimiyyətə istiqamət verir. Onların

qalıcı təsiri siyasi şüuru formalaşdırır. Elm siyasəti ədalətə yönəldir. Bu kəlam idarəçilərə mesajdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətli qanunların təməlidir. Gecə və gündüz dəyişməz qanundur. Alimlər də hüququ bu dəyişməz prinsiplər üzərində qurur. Qanun biliyə söykənmədikdə zülmə çevrilir. Hüquq alimləri cəmiyyətin vicdanını qoruyur. Onların təsiri zamanla itməz. Ədalət yalnız biliklə mümkündür. Kəlam hüquqi şüurun əsasını göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın varlıq mənasını açıqlayır. İnsan yalnız yaşamaqla deyil, iz buraxmaqla mövcuddur. Alim gecə və gündüz kimi varlığın axışına mənəvi məna qatır. Maddi həyat bitir, amma düşüncə qalır. İnsan öz varlığını elm vasitəsilə əbədiləşdirir. Bu, ölüm qorxusunu azaldır. Alim üçün ölüm son deyil. Kəlam varlığın mənasını dərinləşdirir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə alim, yol göstərən canlı işıqdır. Gecə və gündüz kimi daim fayda verən varlıqdır. Xızır təfəkküründə əsas olan gizli, amma davamlı faydadır. Alim səs-küy yaratmadan istiqamət verir. Onun təsiri səssiz, lakin dərindir. Elm Xızır kimi zamanla məhdudlaşmır. Fayda verdikcə yaşayır. Bu baxış ölümsüzlüyün sirrini açır.

Düşündürücü Suallar

- Mənim həyatda qoyduğum iz nədir?
- Elmə və biliyə nə qədər dəyər verirəm?
- Məndən sonra hansı fikirlər yaşayacaq?

Özünə Hesabat

- Öyrəndiklərimi başqaları ilə bölüşürəmmi?
- Bilik mənim davranışımı dəyişirmi?
- Elm həyatımda yol göstəricidirmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Oxumaq və öyrənməyi davamlı etmək
- Bildiyini öyrətmək və paylaşmaq
- Elmə əsaslanan qərarlar vermək

Əlavə Tövsiyələr

- Hər gün az da olsa yeni bilik əldə et
- Alimlərin həyatını və əsərlərini öyrən
- Elmə xidmət edən fəaliyyətlərdə ol

Nəticə

Bu kəlam elmin və alimlərin əbədiliyini qısa, lakin dərin şəkildə ifadə edir. Gecə və gündüz necə bitmirsə, elm də bitmir. Alimlər insanlığa yol

göstərən işıqlardır. Maddi həyat ötəridir, amma bilik qalıcıdır. Bu kəlam insanı elmə yönəldən güclü bir həyat dərsidir.

KƏLAM - 77

"ALİM ÖLSƏ BELƏ DİRİDİR, CAHİL DİRİ OLSA BELƏ ÖLÜDÜR."

(Yəni, insanın həqiqi həyatı bədəni ilə deyil, biliyi, şüuru və cəmiyyətə verdiyi mənəvi təsirlə ölçülür.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 300)

Bu kəlam insanın dəyərinin onun fiziki varlığı ilə deyil, şüuru, biliyi və cəmiyyətə təsiri ilə ölçüldüyünü bildirir. İmam Əli (ə) burada "həyat" anlayışını bioloji nəfəs alma səviyyəsindən çıxarıb mənəvi və idraki səviyyəyə yüksəldir. Alim insan bədəni torpağa qovuşsa belə, fikirləri, öyrətdikləri və qoyduğu izlər vasitəsilə yaşayır. Cahil isə nəfəs alsa da, düşünmədiyi, anlamadığı və dəyər yaratmadığı üçün mənəvi baxımdan ölü sayılır. Bu yanaşma insanı sadəcə yaşamağa deyil, mənalı yaşamağa çağırır. Burada həyat – idrakla, ölüm isə – şüursuzluqla ölçülür. Kəlam eyni zamanda məsuliyyət mesajı verir: hər kəs öz həyatını "canlı" və ya "ölü" hala özü çevirir. Elm, düşüncə və hikmət insanı zamandan üstün edir. Cəhalət isə insanı öz dövründə belə mənasızlaşdırır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam varlıq anlayışını yenidən tərif edir. Burada var olmaq sadəcə mövcud olmaq deyil, mənaya sahib olmaqdır. Alim bilik vasitəsilə varlığını zamandan kənara çıxarır və ideyalar dünyasında davam etdirir. Cahil isə düşünmədiyi üçün potensialını reallaşdırmır və fəlsəfi mənada "mövcud olmayan varlıq"a çevrilir. Platonun ideyalar aləmi, Aristotelin fəal ağıl anlayışı bu baxışı dəstəkləyir. İnsan yalnız bədəni ilə deyil, düşüncəsi ilə var olur. Düşüncəsi olmayan insan isə sadəcə bioloji mexanizmdir. Bu kəlam insanı ontoloji passivlikdən xilas etməyə yönəlib. Fəlsəfi mesaj aydındır: şüur varlığın əsas şərtidir. Elm isə bu şüurun ən ali formasıdır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda həyat Allahı tanımaqla başlayır. Alim, elmi vasitəsilə həqiqətə yaxınlaşdığı üçün mənəvi olaraq diridir. Onun qəlbi ayıq, ruhu hərəkətdədir. Cahil isə qəlbi örtülü, ruhu yatmış haldadır. İrfanda ölüm cismin dayanması deyil, qəlbin həqiqətdən qopmasıdır. Bu kəlam batini oyanış çağırışıdır. Alim nəfs zindanından çıxmış insandır, cahil isə öz daxilində dustaqdır. İrfani baxımdan elm nurdur, cəhalət isə zülmət. Nur olan yerdə həyat var, zülmət olan yerdə isə ruhani ölüm hökm sürür. Bu səbəblə alim torpağa girsə də, nur olaraq qalır. Cahil isə yer üzündə gəzsə də, qaranlıqdır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan alim aktiv düşünən, sorğulayan və inkişaf edən şəxsdir. Bu xüsusiyyətlər insanı psixoloji olaraq diri saxlayır. Cahil isə

öyrənmədiyi üçün daxili donma yaşayır. Onun dünyası daralır, qorxuları artır, reaksiyaları mexanikləşir. Alim daim yeniləndiyi üçün psixoloji elastikliyə malikdir. Cahil isə dəyişiklikdən qorxur və müdafiə mövqeyinə keçir. Bu da daxili ölümdür. Psixologiyada buna "kognitiv tıxanma" deyilir. Kəlam insanı ruhi sağlamlıq üçün öyrənməyə çağırır. Çünki düşünən insan psixoloji olaraq yaşayır. Düşünməyən insan isə sadəcə mövcuddur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam güclü təzad üzərində qurulub: diri–ölü, alim–cahil. Bu antitezis oxucunun diqqətini dərhal cəlb edir. Qısa, lakin dərin məna daşıyan bu ifadə klassik hikmət üslubunun ən gözəl nümunəsidir. Metaforik olaraq "dirilik" şüurla, "ölülük" isə düşüncəsizliklə simvollaşdırılır. Bu, oxucuda emosional təsir yaradır. Kəlamın ritmi və sadəliyi onu yadda qalan edir. Ədəbiyyatda ölməzlik anlayışı da məhz bu cür fikirlərlə izah olunur. Alim sözlə yaşayır, cahil isə sükutla yox olur. Bu kəlam dilin hikmət gücünü açıq şəkildə göstərir.

5. Sosioloji Aspekt

Cəmiyyətlər alimləri ilə yaşayır və cahilliklə çökür. Alim cəmiyyətin şüurunu formalaşdırır, istiqamət verir. Cahil isə sosial durğunluq yaradır. Bu kəlam cəmiyyətin inkişaf meyarını göstərir. Fiziki olaraq çoxluq təşkil edən kütlə deyil, düşünən azlıq tarixi dəyişir. Sosioloji baxımdan alim sosial yaddaşdır. Onun fikirləri nəsillər arasında körpü rolunu oynayır. Cahil isə bu körpünü dağıdır. Cəmiyyətin diri qalması üçün elm daşıyıcılarına ehtiyacı var. Əks halda cəmiyyət zahirən yaşasa da, daxildən ölüdür. Kəlam sosial məsuliyyət çağırışıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix sübut edir ki, alimlər öldükdən sonra belə təsir göstəriblər. İbn Sina, Farabi, Nizami kimi şəxsiyyətlər fiziki olaraq yoxdurlar, amma düşüncə olaraq yaşayırlar. Cahil hökmdarlar isə adları belə unudulub. Bu kəlam tarixin seçici mexanizmini izah edir. Zaman yalnız mənalı iz buraxanları saxlayır. Tarixdə yaşamaq üçün taxt-tac yox, fikir lazımdır. İmam Əli (ə) bu kəlamla tarixə qalmağın sirrini açır. Tarixi dirilik elmlə mümkündür. Əks halda insan öz dövründə belə itib gedir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm məsuliyyət yaradır. Alim bildiyi üçün cavabdehdir və bu onu diri saxlayır. Cahil isə bilmədiyi üçün məsuliyyətsizdir. Bu da mənəvi ölümdür. Əxlaq yalnız niyyətlə deyil, idrakla kamilləşir. Alim düzgünlə yanlışı ayırdığı üçün əxlaqi şüura sahibdir. Cahil isə instinktlə hərəkət edir. Kəlam insanı öyrənməyə təşviq etməklə əxlaqi yüksəlişə çağırır. Çünki əxlaq şüurla möhkəmlənir. Şüursuz əxlaq uzunömürlü olmur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan Allah insanı ağıl və elm ilə ucaldır. Quranda alimlə cahilin bərabər olmadığı açıq bildirilir. Bu kəlam həmin ilahi prinsipin

xülasəsidir. Alim Allahın ayələrini anlayan insandır. Bu anlayış onu ruhən diri saxlayır. Cahil isə ilahi işarələri görmədiyi üçün qaranlıqda qalır. Teologiyada həqiqi həyat iman və idrakla ölçülür. Bu kəlam imanlı elmin üstünlüyünü vurğulayır. Allah qatında dirilik şüurla bağlıdır, nəfəs almaqla deyil.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm insan həyatına harmoniya gətirir. Alimin həyatı mənalı və ölçülüdür. Bu da estetik gözəllik yaradır. Cahil həyat isə xaotik və nizamsızdır. Kəlam gözəlliyi zahirdə deyil, mənada axtarır. Estetik burada ağlın gözəlliyidir. Fikir nizamı həyat nizamı yaradır. Alim bu nizamı qoruyur. Cahil isə bu ahəngi pozur. Bu baxımdan elm estetik varoluş formasıdır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan alimlər cəmiyyətin istiqamətverici qüvvəsidir. Onlar düşüncə istehsal edir, cahillər isə manipulyasiya olunur. Alimin diriliyi siyasi şüur deməkdir. Cahil kütlə isə siyasi baxımdan ölüdür. Bu kəlam hakimiyyətin elmə möhtac olduğunu göstərir. Elm olmayan yerdə siyasət zorakılığa çevrilir. Alim ölür, amma fikri siyasi sistemləri formalaşdırmağa davam edir. Cahil isə yaşasa da, qərar verə bilmir. Bu, politoloji ayıqlıq çağırışıdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq elmə əsaslanır. Alim hüquqi ədalətin dayağıdır. O, qanunun ruhunu anlayır. Cahil isə qanunu mexaniki tətbiq edir. Bu da zülmə yol açır. Kəlam hüquqi şüurun əhəmiyyətini vurğulayır. Hüquqi dirilik ədaləti dərk etməkdir. Alim bu diriliyə malikdir. Cahil isə hüquqi formalizmdə ilişib qalır. Bu baxımdan elm hüququ diri saxlayır. Cəhalət isə onu cansız mexanizmə çevirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insan öz varlığının mənasını özü yaradır. Alim biliklə bu mənanı qurur. O, “niyə yaşayıram?” sualına cavab tapır. Cahil isə bu sualdan qaçır. Bu qaçış daxili boşluq yaradır. Eksistensial ölüm məhz bu boşluqdur. Alim ölsə də, mənası qalır. Cahil isə yaşasa da, mənasızdır. Kəlam insanı varoluş məsuliyyətinə çağırır. Yaşamaq kifayət deyil, mənalı yaşamaq lazımdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında həyat zahiri ölçülərlə dəyərləndirilmir. Orada dirilik hikmətlə ölçülür. Alim zahirdə ölsə də, batində axan bir çaya çevrilir. Cahil isə zahirdə diri, batində qurudur. Xızır təfəkkürü insana nəticədən çox prosesə baxmağı öyrədir. Elm bu prosesin ruhudur. Cəhalət isə donmuş zamandır. Bu baxışda alim zamansızdır. Cahil isə zamana məhkumdur. Xızır baxışı kəlamın dərin qatını açır: hikmətli olan heç vaxt ölmür.

Düşündürücü Suallar

- Elm həyatımda nəyi diri saxlayır?
- Mən düşünən, yoxsa sadəcə yaşayan biriyəm?
- Bildiklərim başqalarına fayda verirmi?
- Susqunluğum harada cəhalətə çevrilir?
- Məndən sonra nə qalacaq?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Bu bilik məni dəyişdirdimi?
- Düşüncələrim dərinləşdimi?
- Susaraq hansı həqiqəti öldürdüm?
- Həyatımda elm hansı yerdədir?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün mütləq yeni bir bilik öyrənmək
- Oxuduğunu başqasına anlatmaq
- Sual verməkdən çəkinməmək
- Bilmədiyini etiraf etmək
- Elmli insanlarla ünsiyyətdə olmaq

Əlavə Tövsiyələr

- Oxumağı vərdişə çevir
- Məlumatı hikmətə çevir
- Tənqidi düşüncəni inkişaf etdir
- Sual verməyi günah sayma
- Elmi təvazökarlıqla daşı

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, insanın həyatı bədəninin döyüntüsü ilə deyil, şüurunun işığı ilə ölçülür. Alim bu işığı yandıran insandır. Cahil isə onu söndürən. Seçim hər kəsin öz əlindədir: ya diri bir iz buraxmaq, ya da nəfəs alıb yox olmaq.

KƏLAM - 78

“CAHİLLƏR ARASINDA ALİM, ÖLÜLƏR ARASINDAKI DİRİ KİMİDİR.”

(Yəni, elm və şüur insanı mənəvi baxımdan həyata qaytarır, cəhalət içində olanlar isə nəfəs alsalar da, düşüncə baxımından ölü vəziyyətdədirlər.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 300)

Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədin (s) elmə verdiyi dəyərin son dərəcə təsirli və dərin ifadəsidir. Burada cəmiyyət iki hal üzrə təsvir edilir: diri olan şüur və ölü olan düşüncə. Alim cahil mühitdə tək qalsa belə, o mühitə həyat gətirən bir işıq mənbəyidir. Cəhalət yalnız bilməmək deyil, düşünməmək və sorğulamamaq halıdır. Belə bir mühitdə alim həm fərqli görünür, həm də məsuliyyət daşıyır. Bu kəlam elm sahibinin cəmiyyət içindəki rolunu və

ağırlığını göstərir. Alim sadəcə bilən deyil, oyadan şəxsdir. O, passiv kütlə arasında aktiv şüurdur. Kəlam bizə bildirir ki, həyat sayla deyil, şüurla ölçülür.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam varlıq və şüur münasibətini ön plana çıxarır. Burada "diri" anlayışı bioloji deyil, idraki bir kateqoriyadır. Alim düşünən varlıqdır və düşüncə fəlsəfədə varlığın əsas şərtidir. Cahil isə düşünmədiyi üçün fəlsəfi mənada passiv mövcudluqdur. Aristotelin "fəal ağıl" anlayışı bu kəlamla uyğunluq təşkil edir. Fəlsəfəyə görə, ağıl işləmədikdə insan potensialını reallaşdıra bilmir. Alim isə bu potensialı aktuallaşdırmış insandır. Ona görə də o, ölü mühitdə belə diri qalır. Bu kəlam fəlsəfi olaraq insanı idraki məsuliyyətə çağırır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda həyat qəlbin oyanıqlığı ilə ölçülür. Alim qəlbi ayıq, batini diri insandır. Cahillər isə qəlbi örtülü, ruhu yatmış vəziyyətdədirlər. Bu səbəbdən onlar irfani mənada "ölü" sayılır. Alim belə bir mühitdə Allahın nuru kimi parlayır. Onun varlığı başqaları üçün də oyadıcı təsir daşıyır. İrfanda elm sadəcə məlumat deyil, hikmət və nurdur. Nur olan yerdə həyat var, nur olmayan yerdə isə ruhani ölüm hökm sürür. Bu kəlam batini diriliyin ölçüsünü göstərir. İrfani baxımdan alim, qaranlıqda yanan bir çıraqdır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan alim aktiv zehni fəaliyyət göstərən insandır. O, analiz edir, müqayisə edir və mənalandırır. Bu, insanın psixoloji sağlamlığını qoruyan əsas faktorlardandır. Cahil mühitdə isə düşüncə donur və psixoloji passivlik yaranır. Belə insanlar vərdişlə yaşayır, şüurla deyil. Alim bu passivlik içində fərqlənir və canlı qalır. Psixologiyada buna "zehni ayıqlıq" deyilir. Alim bu ayıqlığı qoruyur. Cahil isə psixoloji olaraq avtomatik rejimdədir. Kəlam düşünməyin insan psixikasını diri saxladığını vurğulayır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam güclü metafora üzərində qurulub. "Ölülər arasındakı diri" obrazı oxucunun təxəyyülündə dərhal canlı təsvir yaradır. Bu müqayisə emosional və düşündürücü təsirə malikdir. Az sözlə dərin məna ifadə etmək klassik hikmət ədəbiyyatının əsas xüsusiyyətidir. Burada təzad üsulundan ustalıqla istifadə olunub. Alim və cahil, diri və ölü qarşılaşdırması mətnə güc qatır. Ədəbi baxımdan bu kəlam aforizm dəyəri daşıyır. Asan yadda qalır və uzun müddət təsirini saxlayır. Bu, sözün estetik gücünü göstərir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan alim cəmiyyətin şüur mərkəzidir. Cahil kütlə isə düşüncəsiz çoxluqdur. Alim belə bir mühitdə azlıq təşkil etsə də, keyfiyyət baxımından üstündür. Cəmiyyətlərin inkişafı məhz bu diri fərdlər sayəsində

mümkün olur. Əgər alimlər olmasaydı, sosial dəyişmə baş verməzdi. Kəlam göstərir ki, cəmiyyətin diri qalması sayla deyil, şüurla bağlıdır. Alim sosial dinamikanın hərəkətverici qüvvəsidir. Cahil mühit isə durğunluq yaradır. Bu kəlam sosial məsuliyyət çağırışıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu alimlər cahil cəmiyyətlər içində yaşamış, lakin onları dəyişdirmişlər. Peyğəmbərlər, filosoflar və alimlər çox vaxt azlıqda olublar. Amma tarix məhz onları xatırlayır. Cahillər isə çox olsalar da, iz qoymayıblar. Bu kəlam tarixi reallığın xülasəsidir. Tarix diri olan fikirləri saxlayır. Alimlər ölü mühitlərdə dirilik mənbəyi olublar. Həzrəti Muhəmmədin (s) özü də cahiliyyət cəmiyyətində bir dirilik nümunəsi idi. Bu baxımdan kəlam həm də tarixi təcrübəyə əsaslanır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan alim məsuliyyətli insandır. O, bildiyi üçün doğru ilə yanlışı ayırır. Cahil isə bilmədiyi üçün yanlış davranışları normal sayır. Bu da əxlaqi korluğa səbəb olur. Alim cahil mühitdə belə əxlaqi ölçünü qoruyur. O, vicdanın səsi kimi çıxış edir. Kəlam əxlaqın elmə bağlı olduğunu göstərir. Elm olmayan yerdə əxlaq zəifləyir. Alim əxlaqi diriliyin daşıyıcısıdır. Cahil isə əxlaqi baxımdan da passivdir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın insana verdiyi ən böyük nemətlərdəndir. Quranda elm sahiblərinin üstünlüyü dəfələrlə vurğulanır. Bu kəlam həmin ilahi prinsipi izah edir. Alim Allahın ayələrini dərk etdiyi üçün ruhən diridir. Cahil isə bu ayələri görmədiyi üçün qaranlıqda qalır. Teologiyada həqiqi həyat iman və idrakla bağlıdır. Alim bu ikisini birləşdirir. Ona görə də o, ölü mühitdə belə diridir. Kəlam ilahi baxımdan elmli insanın dəyərini ortaya qoyur.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan alim harmoniyalı düşüncəyə sahibdir. Onun dünyası nizamlı və mənalıdır. Bu da daxili gözəllik yaradır. Cahil həyat isə xaotik və uyğunsuzdur. Kəlam gözəlliyi zahirdə deyil, düşüncədə axtarır. Alim bu düşüncə gözəlliyini daşıyır. O, çirkin mühitdə belə estetik dəyər yarada bilir. Estetik baxımdan elm ruhun formasıdır. Bu forma olmayan yerdə gözəllik də olmur. Kəlam estetik şüura çağırışdır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan alimlər cəmiyyətin istiqamətverici beyinləridir. Cahillər isə asanlıqla yönləndirilən kütlədir. Alim cahil mühitdə belə siyasi ayıqlığı təmsil edir. O, manipulyasiyaya qarşı dayanır. Kəlam göstərir ki, siyasi dirilik elmə bağlıdır. Elm olmayan yerdə zorakılıq və populizm hökm sürür. Alim bu mühitdə balans rolunu oynayır. O, düşünülmüş qərarların əsasını qoyur. Bu kəlam siyasi şüurun əhəmiyyətini vurğulayır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan alim qanunun ruhunu anlayan insandır. Cahil isə qanunu mexaniki tətbiq edir. Bu da ədalətsizliyə səbəb olur. Alim cahil mühitdə belə hüquqi vicdanı qoruyur. O, ədalətin diri qalmasını təmin edir. Kəlam hüququn elmə bağlı olduğunu göstərir. Hüquqi şüur olmayan yerdə qanun cansız mətnə çevrilir. Alim bu mətni mənalandırır. Cahil isə onu kor-koranə icra edir. Bu baxımdan alim hüquqi diriliyin daşıyıcısıdır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insan varlığının mənasını özü qurur. Alim bu mənanı biliklə və düşüncə ilə yaradır. Cahil isə mənasız yaşamağa məhkum olur. Belə bir həyat eksistensial ölümdür. Alim cahil mühitdə belə öz varlığının fərqindədir. O, "niyə yaşayıram?" sualına cavab axtarır. Cahil isə bu sualdan qaçır. Kəlam insanı varoluş məsuliyyətinə çağırır. Yaşamaq kifayət deyil, şüurlu yaşamaq lazımdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında zahiri çoxluq deyil, batini keyfiyyət əsasdır. Alim batini baxımdan diridir, çünki hikmət daşıyır. Cahillər isə zahirdə çox olsalar da, batində qurudurlar. Xızır təfəkküründə həyat axan su kimidir. Elm bu axını təmin edir. Cəhalət isə durğunluq yaradır. Alim bu durğunluq içində axan çaydır. O, görünməsə belə təsir göstərir. Bu baxış kəlamın ən dərin qatını açır: hikmətli insan hər zaman diridir.

Düşündürücü Suallar

- Mən hansı mühitdə diriyəm?
- Elm həyatımı necə dəyişir?
- Susduğum yerlərdə cəhalət qalib gəlirmi?
- Mən başqalarına dirilik verə bilirəmmi?
- Məndən sonra nə qalacaq?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Bu bilik məni dəyişdirdimi?
- Düşüncəm dərinləşdimi?
- Şüurum nə qədər ayıqdır?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün oxuma vərdişi yaratmaq
- Bildiyini paylaşmaq
- Sual verməkdən çəkinməmək
- Elmli insanlarla ünsiyyət qurmaq
- Məlumatı düşüncəyə çevirmək

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunda səbirli ol

- Bilmədiyini etiraf et
- Tənqidi düşüncəni inkişaf etdir
- Oxumağı həyat tərzinə çevir
- Hikmət axtarışını dayandırma

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, insanın dəyəri onun neçə nəfəs aldığı ilə deyil, neçə düşüncə oyatdığı ilə ölçülür. Alim cahil mühitdə belə diridir, çünki o, həyatın mənasını daşıyır. Cəhalət isə çoxluq olsa belə, ölüdür. Seçim isə hər zaman insanın öz əlindədir: diri şüur, yoxsa düşüncəsiz mövcudluq.

ELMİN İBADƏTDƏN ÜSTÜNLÜYÜ

KƏLAM - 79

“MƏNİM NƏZƏRİMDƏ ELMİN ÜSTÜNLÜYÜ, İBADƏTİN ÜSTÜNLÜYÜNDƏN DAHA SEVİMLİDİR.”

(Yəni, Allah qatında və həqiqi dəyər ölçüsündə elm, ibadəti mənalandıran və ona istiqamət verən əsasdır; elmsiz ibadət kor, elm isə ibadətin ruhudur.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 300)

Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədin (s) elmə verdiyi dəyəri açıq və qəti şəkildə ifadə edir. Burada elm və ibadət qarşı-qarşıya qoyulmur, əksinə aralarındakı dərin əlaqə və iyerarxiya göstərilir. Elm ibadətin düzgün, şüurlu və məqsədli olmasını təmin edən əsasdır. İbadət isə elmin həyatda təcəlli edən formasıdır. Peyğəmbərimiz (s) bu kəlamla kor itaəti deyil, şüurlu itaəti önə çəkir. Elm insanı fanatizmdən və xurafatdan qoruyur. Bu baxışda elm ibadətin bünövrəsidir. Mövzu dini həyatın ağıl və idrak üzərində qurulmasını tövsiyə edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam ağıl ilə əməl arasındakı münasibəti izah edir. Elm idrakın ali mərhələsidir, ibadət isə bu idrakın davranışa çevrilmiş formasıdır. Əgər idrak yoxdursa, əməl mənasız hərəkətə çevrilir. Fəlsəfədə şüurlu hərəkət dəyərli sayılır. Elm məqsədi və səbəbi anlamağa imkan verir. İbadət isə bu anlayışın həyata tətbiqidir. Elmsiz ibadət fəlsəfi baxımdan boş rituallara bənzəyir. Buna görə elm daha üstün və daha sevimli hesab edilir. Bu kəlam düşünən insan modelini təşviq edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda elm batini oyanışdır. Bu elm sadəcə məlumat deyil, hikmət və mərifətdir. İbadət isə bu mərifətin qəlbdə və davranışda görünən formasıdır. İrfanda əsas olan çox ibadət deyil, dərk edilən ibadətdir. Elm qəlbi oyadır, ibadət isə o oyanışı davam etdirir. Elmsiz ibadət zahiri forma olaraq qalır. Elmlə edilən ibadət isə ruhi yüksəlişə səbəb olur. İrfani baxımdan elm nurdur, ibadət isə o nurun istiqamətidir. Nur olmadan yol tapmaq mümkün deyil.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insan davranışlarını şüurlu hala gətirir. İnsan nə etdiyini və niyə etdiyini bildikdə daxili rahatlıq əldə edir. Elmsiz ibadət qorxu və vərdiş üzərində qurula bilər. Bu isə psixoloji gərginlik yaradar. Elm ibadəti məcburiyyətdən mənaya çevirir. Mənalı davranış insanın psixoloji sağlamlığını qoruyur. Elm daxili nəzarət mexanizmi yaradır. Bu mexanizm ibadəti stress deyil, rahatlıq mənbəyinə çevirir. Buna görə elm psixoloji baxımdan daha üstün mövqedədir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam sadə, lakin dərin müqayisə üzərində qurulub.

"Daha sevimlidir" ifadəsi yumşaq, lakin təsirli vurğudur. Burada hökm deyil, hikmət ön plandadır. Elm və ibadət poetik balans içində təqdim olunur. Qısa cümlə ilə geniş məna ötürülür. Bu, hikmət ədəbiyyatının əsas xüsusiyyətidir. Kəlam asan yadda qalır və oxucunu düşünməyə vadar edir. Ədəbi baxımdan aforizm gücünə malikdir. Dil axıcı və ölçülüdür.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elmli cəmiyyətlər ibadəti də sağlam şəkildə yaşayır. Elm dini yanlış şərhlərdən qoruyur. Elmsiz ibadət fanatizm və ifratçılığa yol açа bilər. Peyğəmbərin (s) bu kəlamı sosial tarazlığı qorumağa xidmət edir. Elm ibadəti cəmiyyət üçün faydalı edir. Elmli fərd başqasının haqqını tapdalamaz. Cəhalət isə dini belə sosial problemə çevirə bilər. Bu kəlam elmli cəmiyyət modelini təşviq edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix sübut edir ki, İslam sivilizasiyasının yüksəlişi elmə verilən dəyər sayəsində baş verib. Peyğəmbərin (s) bu yanaşması ilk müsəlman cəmiyyətində elmi mərkəzə yerləşdirdi. Elm inkişaf etdikcə ibadət də şüurlu hala gəldi. Elmsiz dindarlıq dövrləri isə geriləmə ilə nəticələndi. Bu kəlam tarixi təcrübənin hikmətli xülasəsidir. Alimlər həm dini, həm dünyəvi sahədə yol göstərdilər. Tarix bu kəlamın doğruluğunu təsdiqləyir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanın məsuliyyət hissini artırır. Elmli insan etdiklərinin nəticəsini anlayır. Bu da əxlaqi davranışı möhkəmləndirir. Elmsiz ibadət bəzən başqalarını mühakimə etməyə səbəb olur. Elm insanı təvazökar edir. İbadət isə bu təvazökarlığı davranışa çevirir. Peyğəmbərin (s) bu kəlamı əxlaqın elm üzərində qurulmasını tövsiyə edir. Əxlaq düşüncəsiz itaət deyil, şüurlu seçimdir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahı tanımağın əsas yoludur. İbadət isə bu tanımanın nəticəsidir. Quranda elm sahiblərinin üstünlüyü açıq şəkildə bildirilir. Bu kəlam həmin ilahi prinsipin təfsiridir. Allah elmsiz itaəti deyil, şüurlu itaəti sevir. Elm insanı bidət və xurafatdan qoruyur. Teologiyada niyyət əsasdır, niyyət isə elm olmadan formalaşmır. Buna görə elm ibadətin əsas şərtidir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm düşüncəyə nizam gətirir. Nizam isə gözəllik yaradır. İbadət bu gözəlliyi davranışda əks etdirir. Elmsiz ibadət ahəngi poza bilər. Elm ibadəti ölçülü və tarazlı edir. Bu tarazlıq insanın daxili dünyasında estetik rahatlıq yaradır. Kəlam gözəlliyi zahirdə deyil, mənada görür. Elm bu mənanı təmin edir. Estetik baxımdan elm ruhun formasıdır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmli dindarlıq cəmiyyət üçün təhlükə deyil, dayaqdır. Elmsiz dini anlayış siyasi manipulyasiyaya açıq olur. Peyğəmbərin

(s) bu kəlamı dini siyasətin alətinə çevirməmək üçün əsas prinsipdir. Elm ibadəti güc vasitəsi deyil, dəyər vasitəsinə çevirir. Elmli insan zorla deyil, hikmətlə təsir edir. Bu da siyasi sabitlik yaradır. Kəlam din–siyasət münasibətində ağlı önə çəkir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətli hökmün əsas şərtidir. Elmsiz ibadət hüquqi qərarlara yanlış təsir göstərə bilər. Elm hüququn məqsədini və ruhunu anlamağa kömək edir. İbadət isə bu anlayışı vicdanla tamamlayır. Peyğəmbərin (s) bu kəlamı hüququ mexaniki icradan qoruyur. Elm hüquqi məsuliyyəti artırır. Hüquq elmlə diri qalır. Bu baxımdan elm daha üstündür.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insan həyatına mənanı elm verir. Elm "niyə yaşayıram?" sualına cavab axtarır. İbadət isə bu cavabı yaşayışa çevirir. Elmsiz ibadət mənasız təkrara çevrilə bilər. Elm insanın varlığını dərk etməsini təmin edir. Bu dərk ibadəti şüurlu seçimə çevirir. Peyğəmbərin (s) bu kəlamı mənalı varoluşa çağırışdır. Yaşamaq deyil, dərk edərək yaşamaq əsasdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında zahiri əməl deyil, batini hikmət əsasdır. Elm bu hikmətin açarıdır. İbadət isə açılan qapının içindəki hərəkətdir. Qapı açılmadan içəri girmək mümkün deyil. Xızır təfəkküründə elm axan su kimidir, ibadət isə o suyun istiqamətidir. Su yoxdursa, istiqamət də mənasızdır. Elm ibadəti diri saxlayır. Bu baxış kəlamın ən dərin qatını açır.

Düşündürücü Suallar

- İbadətlərimi nə qədər anlayaraq edirəm?
- Elm həyatımda hansı yerdədir?
- Bilik məni dəyişirmi?
- Dini davranışım şüurludurmu?
- İnandığımı dərk edirəmmi?

Özünə Hesabat

- Bu gün nə öyrəndim?
- Öyrəndiyim ibadətimə təsir etdimi?
- Sual verməkdən çəkinmədimmi?
- Bilik məni təvazökar etdimi?
- İbadətim mənalıdırmı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- İbadətlərin mənasını öyrənmək
- Dini mətnləri düşünərək oxumaq
- Alimlərlə müzakirə aparmaq
- Elm və ibadəti birlikdə yaşamaq

- Fanatizmdən uzaq durmaq

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunda səbirli ol
- Bilmədiyini etiraf et
- Oxumağı vərdişə çevir
- Düşünmədən qəbul etmə
- Hikmət axtarışını davam etdir

Nəticə

Bu kəlam göstərir ki, ibadət məqsəddirsə, elm o məqsədə aparan yoldur. Yol olmadan məqsədə çatmaq mümkün deyil. Həzrəti Muhəmməd (s) bu hikmətli sözlə dini həyatı ağıl, şüur və hikmət üzərində qurmağı tövsiyə edir. Elm ibadəti yüksəldir, ibadət isə elmi kamilləşdirir. Amma başlanğıc nöqtəsi hər zaman elmdir.

KƏLAM - 80

"ELM İBADƏTDƏN ÜSTÜNDÜR."

(Yəni, elm insanın həm ibadətinin düzgünlüyünü, həm də həyatının mənasını müəyyən edən əsasdır; elm olmadan ibadət də, əməl də kor və təsirsiz qalır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 301)

Bu kəlam İslam düşüncəsində elmin yerini və rolunu çox qısa, lakin son dərəcə dərin şəkildə ifadə edir. Burada elm ibadətlə qarşı-qarşıya qoyulmur, əksinə onun əsasını təşkil edən amil kimi təqdim olunur. Elm insanın nə üçün ibadət etdiyini, necə yaşamalı olduğunu və hansı məsuliyyət daşıdığını dərk etməsinə kömək edir. İbadət zahiri hərəkət ola bilər, elm isə bu hərəkətə məna qazandırır. Bu baxımdan elm ibadətin istiqamətverici kompasıdır. Cəhalət içində edilən ibadət, məqsədsiz hərəkətə çevrilə bilər. Peyğəmbər (s) bu kəlamla müsəlman cəmiyyətini düşünməyə, öyrənməyə və dərk etməyə çağırır. Elm yalnız dini bilik deyil, kainatı, insanı və həyatı anlama vasitəsidir. Bu anlayış İslamın inkişaf və tərəqqi dini olduğunu da açıq şəkildə göstərir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik və əməl münasibətini ön plana çıxarır. Fəlsəfədə bilik insanın varlığı dərk etməsinin əsas vasitəsi sayılır. Elm insanın "nə edirəm?" sualından əvvəl "niyə edirəm?" sualına cavab tapmasını təmin edir. İbadət isə bu dərk prosesinin əməli nəticəsidir. Əgər idrak yoxdursa, əməl mexaniki vərdişə çevrilir. Aristotelin "biliksiz fəzilət kordur" fikri ilə bu kəlam arasında ciddi paralellik var. Elm insanı azad edir, çünki doğru ilə yanlışı ayırma gücü verir. İbadət isə bu azadlığın məsuliyyətə çevrilmiş formasıdır. Fəlsəfi baxımdan elm səbəb, ibadət isə nəticə rolunu oynayır. Səbəb olmadan nəticə də dəyərsizləşir.

2. İrfani Aspekt

İrfan baxımından elm yalnız məlumat deyil, qəlbin oyanışıdır. Ariflərə

görə ibadət zahirdə Allaha yönəlməkdirsə, elm batində Ona yaxınlaşmaqdır. Elm insanın qəlbində pərdəni qaldırır və həqiqəti görməyə imkan yaradır. Cəhalət isə qaranlıqdır və qaranlıqda edilən ibadət yönünü itirə bilər. İrfani düşüncədə elm insanı təkəbbürdən yox, fanilikdən xilas etməlidir. Həqiqi elm insanı daha təvazökar edir və ibadətini səmimiləşdirir. Bu səbəbdən elm ibadətin ruhu sayılır. Ruhsuz bədən yaşamadığı kimi, elmsiz ibadət də mənəvi həyat yaratmır. Kəlam irfan yolçusuna əvvəl dərk et, sonra əməl et mesajını verir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın şüurunu, ibadət isə davranışını formalaşdırır. Elm insanın motivasiyasını sağlam əsaslara bağlayır. Nə etdiyini bilən insan daha sabit və davamlı davranış göstərir. Cəhalət isə qorxu, fanatizm və kor itaət yarada bilər. Psixologiyada "mənalı davranış" anlayışı var və bu, elmlə formalaşır. İbadət mənalı olduqda insanın ruh sağlamlığına müsbət təsir edir. Elm insanın daxili konfliktlərini azaldır, çünki cavabsız sualları aydınlaşdırır. Bu kəlam göstərir ki, elm olmadan ibadət insanı rahatlatmaq əvəzinə onu daxili gərginliyə sala bilər. Sağlam psixika üçün dərk və şüur əsas şərtdir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam qısa, lakin semantik baxımdan son dərəcə yüklüdür. İki anlayış — elm və ibadət — qarşılaşdırma üsulu ilə təqdim edilir. Bu, klassik ədəbiyyatda tez-tez istifadə olunan təsirli üsuldur. Kəlamın sadəliyi onun gücünü artırır. Oxucu mürəkkəb izaha ehtiyac duymadan dərin mənanı hiss edir. Ədəbi baxımdan bu ifadə aforizm xüsusiyyəti daşıyır. Aforizmlər isə yadda qalıcı və düşündürücü olur. Kəlam həm də oxucunu daxili dialoqa çağırır. Bu, sözün estetik və mənəvi gücünün göstəricisidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm cəmiyyətin inkişaf mühərrikidir. İbadət fərdi davranış ola bilər, elm isə kollektiv şüur yaradır. Elmli cəmiyyət daha ədalətli, daha təşkilatlanmış və daha məsuliyyətli olur. Cəhalət içində olan cəmiyyətlərdə ibadət belə sosial problemləri həll etmir. Bu kəlam cəmiyyətə mesaj verir ki, savadlanma olmadan dini həyat da sağlam olmaz. Elm insanları manipulyasiyadan qoruyur. Sosial münasibətlərdə etik dəyərlər elmlə möhkəmlənir. Elmli insan ibadəti ictimai məsuliyyətlə birləşdirir. Beləliklə cəmiyyət mənəvi və intellektual balans qazanır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, İslamın qızıl dövrləri elmin yüksək olduğu dövrlərdir. Peyğəmbərin (s) bu kəlamı müsəlmanları elmə təşviq edən əsas prinsiplərdən biri olmuşdur. Beytül-hikmə, alimlərin himayə olunması, tərcümə hərəkatları bu düşüncənin nəticəsidir. Tarixdə yalnız ibadətlə kifayətlənən, lakin elmə laqeyd qalan cəmiyyətlər geriləmişdir. Elm İslam mədəniyyətini dünyaya tanıdan əsas amil olmuşdur. Bu kəlam tarixi təcrübə ilə tam uyğunluq təşkil edir. Tarix sübut edir ki, elm ibadəti ucaldır, ibadət elmi qoruyur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanın məsuliyyət hissini artırır. Nə etdiyini bilən insan daha ədalətli davranır. İbadət əxlaqı möhkəmləndirməlidir, lakin elm olmadan bu mümkün deyil. Elm yaxşı ilə pisi ayırma gücü verir. Əxlaq yalnız niyyətlə deyil, biliklə də formalaşır. Bu kəlam əxlaqın kor itaət deyil, şüurlu seçim olduğunu göstərir. Elm insanı vicdanlı edir, ibadət isə bu vicdanı dərinləşdirir. Beləliklə əxlaq kamilləşir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahı tanımağın əsas yoludur. Quranda "bilməyənlə bilən bir olarmı?" sualı bu kəlamın ruhunu əks etdirir. İbadət Allahla əlaqədirsə, elm bu əlaqənin düzgün qurulmasını təmin edir. Yanlış etiqadlar çox vaxt cəhalətdən doğur. Elm tövhidi saflaşdırır. Teologiyada iman şüurlu təsdiqdir və bu, elmsiz mümkün deyil. Peyğəmbərin (s) bu kəlamı imanı kor inancdan ayırır. Elm imanı möhkəmləndirir, ibadət isə onu yaşadır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm kainatdakı nizamı və gözəlliyi dərk etməyə kömək edir. İbadət isə bu gözəllik qarşısında heyranlıqdır. Elm gözəlliyi görməyin yolunu açır. İbadət isə bu gözəlliyə qarşı təşəkkürdür. Elm olmadan insan bu ahəngi sezə bilməz. Estetik duyum elmlə inkişaf edir. Bu kəlam göstərir ki, gözəllik yalnız hiss deyil, idrak məsələsidir. İdrak artdıqca ibadət də daha dərin və estetik olur.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmli toplum daha ədalətli idarə olunur. Cəhalət hakimiyyətin sui-istifadəsinə zəmin yaradır. İbadət təkbaşına siyasi ədalət yaratmır. Elm hüquqları tanıdır, məsuliyyəti öyrədir. Bu kəlam idarəetmədə biliyin əsas rolunu vurğulayır. Elmli və imanlı insan zalımlığa boyun əyməz. Politoloji baxımdan elm azadlıq şüuru yaradır. İbadət isə bu azadlığı əxlaqla çərçivələyir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquq elm üzərində qurulur. Qanunları anlamaq və tətbiq etmək üçün bilik lazımdır. İbadət hüquqi ədaləti təmin etmir, lakin onu dəstəkləyə bilər. Elm hüquqi şüur formalaşdırır. Cəhalət ədalətsiz qərarlara yol açır. Bu kəlam hüquqi sistemlərin elmsiz möhkəm olmayacağını göstərir. Elm hüququ, ibadət isə vicdanı gücləndirir. Birlikdə isə ədalət yaranır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan elm insanın "niyə varam?" sualına cavab axtarışıdır. İbadət isə bu cavaba verilən şəxsi reaksiyadır. Elm olmadan insan həyatın mənasını kor - koranə qəbul edir. Bu isə eksistensial boşluq yarada

bilər. Elm insanın varlıq narahatlığını azaldır. İbadət isə bu dərk prosesini mənəvi rahatlığa çevirir. Kəlam insanı şüurlu varlıq olmağa çağırır. Şüurlu varlıq isə daha məsuliyyətli yaşayır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında zahirə yox, dərin hikmətə diqqət yetirilir. Elm zahiri məlumatdan batini hikmətə gedən yoldur. İbadət isə bu yolun üzərində atılan addımdır. Xızır baxışı deyir ki, hər əməl arxasında gizli bir səbəb daşıyır. Elm bu səbəbi anlamaqdır. İbadət isə səbəbi qəbul edib təslim olmaqdır. Elm olmadan insan zahirdə ilişib qalır. Xızır baxışı bu kəlamda elmi əsas yol, ibadəti isə tamamlayıcı nur kimi görür.

Düşündürücü Suallar

- Elm mənim ibadətimi necə dəyişir?
- İbadətim şüurludurmu, yoxsa vərdişdir?
- Öyrəndiyim biliklər məni daha məsuliyyətli edirmi?
- Elm məni təvazökar edirmi?
- Biliklərimi həyatımda necə tətbiq edirəm?

Özünə Hesabat

- Mən öyrənməyə nə qədər vaxt ayırıram?
- İbadətlərimi anlayaraqmı edirəm?
- Elm mənim əxlaqımı yaxşılaşdırıbmı?
- Biliklərim başqalarına fayda verirmi?
- Cəhalətlə harada mübarizə aparıram?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər ibadətin mənasını öyrənmək
- Gündəlik oxu vərdişi formalaşdırmaq
- Dini mövzuları araşdırmaq
- Elmi müzakirələrdə iştirak etmək
- Bilikləri əxlaqi davranışa çevirmək

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və ibadəti ayırma
- Sual verməkdən çəkinmə
- Oxuduğunu tətbiq et
- Daim öyrənməyə açıq ol

Nəticə

Bu kəlam insanı kor təqliddən şüurlu imana yüksəldir. Elm ibadətin əsasını, ibadət isə elmin mənəvi meyvəsini təşkil edir. Həzrəti Muhəmməd (s) bu ifadə ilə müsəlmanı düşünən, dərk edən və məsuliyyətli varlıq kimi formalaşdırır. Elm olmadan ibadət kor, ibadət olmadan elm isə ruhsuz qalır. Kamillik bu ikisinin vəhdətindədir.

KƏLAM - 81

“HƏR KİM BATİLİ HAQQA, AZĞINLIĞI HİDAYƏTƏ DÖNDƏRMƏK MƏQSƏDİ İLƏ ELM ÖYRƏNMƏK ÜÇÜN EVİNDƏN ÇIXARSA, ONUN BU ƏMƏLİNİN SAVABI QIRX İL ALLAHA İBADƏT ETMİŞ KİMSƏNİN İBADƏTİ KİMİDİR.”

(Yəni, insan batil düşüncələri haqqla əvəz etmək və insanları azğınlıqdan doğru yola yönəltmək niyyəti ilə elm dalınca gedərsə, bu elm yolçuluğu uzun illər edilən ibadət qədər dəyərli sayılar.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 301)

Bu kəlam elmin niyyət və məqsəd baxımından nə qədər uca bir dəyər daşıdığını açıq şəkildə ortaya qoyur. Burada elm sadəcə şəxsi inkişaf vasitəsi deyil, haqqın yayılması üçün bir məsuliyyət kimi təqdim olunur. Peyğəmbər (s) elmin cəmiyyətə yönəlmədiyi halda kamil olmadığını bildirir. Elm insanı batildən ayırmaq üçün bir işıqdır. Bu yolda atılan ilk addım – evdən çıxmaq – rahatlıqdan imtina etməyi simvolizə edir. Elm yolçuluğu fədakarlıq tələb edir. Bu fədakarlıq ibadət dəyəri qazanır. Kəlam elmi passiv deyil, aktiv xeyir vasitəsi kimi təqdim edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam biliklə məqsəd arasındakı əlaqəni ön plana çıxarır. Bilik özü-özlüyündə neytraldır, onu dəyərli edən niyyətdir. Batili haqqa çevirmək bilginin etik istifadəsidir. Bu, Aristotelin “bilgi fəzilət üçündür” fikri ilə səsləşir. Elm yalnız anlamaq üçün deyil, düzəltmək üçündür. Fəlsəfədə ən ali bilik insanı və cəmiyyəti dəyişən bilikdir. Bu kəlam elmi hərəkətə çevirir. Düşüncə burada məsuliyyət daşıyır. Elm susduqda batil güclənir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin oyanışıdır. Batil qəlbin qaranlığıdır, haqq isə nurdur. Bu kəlam elm yolçusunu nur daşıyıcısı kimi təqdim edir. İrfanda əsas olan niyyətdir və bu niyyət insanları hidayətə çağırmaqdır. Elm yalnız ağlı deyil, qəlbi də islah etməlidir. Evdən çıxmaq irfani səfərin başlanğıcıdır. Bu səfər zahirdən batinə doğru hərəkətdir. Hidayət başqası üçün istənəndə kamilləşir. Bu, irfanın zirvəsidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın mənalı həyat ehtiyacına cavab verir. İnsan faydalı olduğunu hiss etdikdə daxili rahatlıq tapır. Başqalarını batildən xilas etmək məqsədi güclü motivasiya yaradır. Bu motivasiya depressiya və mənasızlıq hissini azaldır. Elm öyrənmək burada şəxsi yüksəlişdən çox, sosial fayda ilə əlaqələndirilir. Bu isə özünə dəyər hissini gücləndirir. İnsan özünü həyatın aktiv iştirakçısı kimi görür. Psixoloji baxımdan bu, ən sağlam mövqedir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam müqayisə üzərində qurulmuş güclü bir ifadədir. Qırx il ibadət obrazı çox təsirlidir və oxucunun təxəyyülünü hərəkətə gətirir. Batil – haqq, azğınlıq – hidayət kimi ziddiyyətlər məna dərinliyi yaradır.

Cümlənin axıcılığı və ritmi diqqət çəkir. Bu, klassik hikmət üslubunun bariz nümunəsidir. Az sözlə böyük məna verilir. Ədəbi güc emosional təsiri artırır. Kəlam yadda qalıcıdır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam elmi cəmiyyətin islah mexanizmi kimi təqdim edir. Batil fikirlər sosial xəstəliklər yaradır. Elm isə bu xəstəliklərin müalicəsidir. Alim və tələbə burada sosial məsuliyyət daşıyıcısıdır. Cəmiyyətin inkişafı elm yolçularının sayından asılıdır. Bu kəlam passiv bilik anlayışını rədd edir. Elm insanları dəyişmirsə, missiyasını itirir. Sosial hidayət elmlə mümkündür. Bu baxımdan kəlam cəmiyyət üçün strateji mesajdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu böyük dəyişikliklər elm sahibləri vasitəsilə baş verib. Peyğəmbərlərin və alimlərin əsas missiyası batili haqqa çevirmək olub. Bu kəlam İslam tarixində elmin niyə mərkəzi yer tutduğunu izah edir. Mədrəsələr, səfərlər və elm yolçuluqları bu anlayışla yaranıb. Tarix göstərir ki, elm üçün yola çıxanlar cəmiyyətlərin taleyini dəyişib. Bu kəlam tarixi bir həqiqətin xülasəsidir. Elm hər zaman hidayət vasitəsi olub. Tarix bunu təsdiqləyir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam niyyətin əhəmiyyətini vurğulayır. Elm əgər təkəbbür üçün istifadə olunarsa dəyərini itirər. Amma haqq üçün istifadə edilərsə, ibadətə çevrilər. Başqasının hidayətini düşünmək yüksək əxlaqdır. Bu, fədakarlıq və mərhəmət tələb edir. Əxlaq burada passiv deyil, fəaldır. İnsan başqasının yanlışını düzəltmək üçün məsuliyyət daşıyır. Bu kəlam əxlaqın sosial ölçüsünü göstərir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam elmin ibadət dəyəri daşıdığını açıq şəkildə göstərir. Allah qatında əməlin dəyəri niyyətlə ölçülür. Batili haqqa çevirmək Allahın razılığını qazanmaqdır. Elm burada İlahi missiyaya çevrilir. Qırx il ibadət bənzətməsi savab ölçüsünü göstərir. Elm Allah yolunda bir cihaddır. Bu cihad ağılla aparılır. Teoloji baxımdan bu, elmin müqəddəsliyini sübut edir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam ahəng və tarazlıq üzərində qurulub. Zidd anlayışların qarşılaşdırılması estetik gərginlik yaradır. Bu gərginlik məna gözəlliyini artırır. Qırx il ibadət obrazı təsvir gücü yaradır. Oxucu həm zehni, həm estetik zövq alır. Kəlamın quruluşu sadə, mənası dərindir. Bu estetik sadəlik hikmətin əsas xüsusiyyətidir. Gözəllik burada mənadan doğur.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətlərin ideoloji mübarizəsini izah edir. Batil fikirlər siyasi manipulyasiyaların əsas alətidir. Elm isə bu

manipulyasiyaya qarşı ən güclü silahdır. Hidayət edən elm siyasi ədalətin əsasını qoyur. Elm olmadan idarəçilik zülmə çevrilir. Bu kəlam elm adamlarını ictimai məsuliyyətə çağırır. Haqqı müdafiə edən bilik siyasəti saflaşdırır. Bu baxımdan kəlam strateji məna daşıyır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan batili haqqa çevirmək ədalətin bərpasıdır. Qanun biliyə söykənmədikdə batil hökm sürər. Elm hüquqi sistemin təməlidir. Bu kəlam hüquq adamlarını maarifçilik missiyasına çağırır. Elm yolçuluğu hüquqi şüurun inkişafıdır. Haqqın tanınması elmsiz mümkün deyil. Qırx il ibadət bənzətməsi hüquqi ədalətin nə qədər dəyərli olduğunu göstərir. Hüquq elmlə yaşayır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın varlıq məqsədini müəyyənləşdirir. İnsan yalnız yaşamaq üçün deyil, mənalı iz buraxmaq üçün var olur. Batili haqqa çevirmək varlığın ən ali formasıdır. Bu, insanın özünü aşmasıdır. Elm yolçuluğu mənasızlıq hissini aradan qaldırır. İnsan öz varlığını başqasının nicatında tapır. Bu, eksistensial kamillikdir. Kəlam insanı məqsədli yaşamağa çağırır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə elm səssiz, lakin təsirli hidayət vasitəsidir. Xızır necə gizli şəkildə fayda verirsə, elm də batili səssizcə dağıdır. Elm yolçusu nəticəni dərhal görməyə bilər. Amma təsir zamanla ortaya çıxar. Bu baxışda əsas olan faydanın davamlılığıdır. Batilin haqqa çevrilməsi ani deyil, mərhələlidir. Xızır təfəkkürü səbir və hikmət tələb edir. Bu kəlam həmin baxışı təcəssüm etdirir.

Düşündürücü Suallar

- Mən öyrəndiklərimi kimlərin hidayəti üçün istifadə edirəm?
- Elmim batili azaldırmı, yoxsa susurmu?
- Bilik mənim həyatımda məsuliyyət yaradırmı?

Özünə Hesabat

- Elm öyrənərkən niyyətim nədir?
- Bildiklərimi haqq yolunda istifadə edirəmmi?
- Rahatlığımı tərk edib elm üçün addım atmışammı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Elm öyrənib başqalarına doğru məlumat vermək
- Yanlış düşüncələri elmi dillə düzəltmək
- Maarifləndirici fəaliyyətlərdə iştirak etmək

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunda niyyəti daim yoxla
- Biliklə təkəbbür deyil, mərhəmət göstər

- Elmə xidmət edən insanlarla birlikdə ol

Nəticə

Bu kəlam elmi ibadət səviyyəsinə qaldıran möhtəşəm bir prinsipi ortaya qoyur. Elm yalnız bilmək deyil, batili aradan qaldırmaq üçündür. Bu niyyətlə atılan hər addım ibadət sayılır. İnsan elm vasitəsilə həm özünü, həm cəmiyyəti xilas edir. Bu kəlam elmin ən ali məqsədini göstərən yol xəritəsidir.

KƏLAM - 82

"İNSANIN DUYDUĞU VƏ BAŞQALARINA ÇATDIRACAĞI VƏ ƏMƏL EDƏCƏYİ HİKMƏTLİ BİR SÖZ, BİR İLLİK İBADƏTDƏN DAHA XEYİRLİDİR."

(Yəni, insan hikmətli bir söz öyrənir, onu başqalarına çatdırır və gündəlik həyatında tətbiq edirsə, bu sözün gətirdiyi fayda, bir il davam edən ibadət qədər dəyərlidir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 301)

Bu kəlam bilik, hikmət və əməl arasındakı dərin əlaqəni vurğulayır. Burada əsas mesaj odur ki, elm və hikmət yalnız şəxsi fayda üçün deyil, başqalarına çatdırılmaq və gündəlik həyata tətbiq olunmaqla əsl dəyər qazanır. İnsan yalnız öyrənməklə kifayətlənməməli, bildiyini paylaşmalı və əməl etməlidir. Kəlamın mərkəzində sosial məsuliyyət və şəxsi inkişaf birləşir. Hər sözün təsiri ölçülə bilməz; düzgün istifadə edildikdə uzunmüddətli xeyir gətirir. Bu yanaşma elmi, əxlaqi və irfani məsuliyyətləri birləşdirir. Kəlam həm də öyrənənlərə motivasiya verir, onların hərəkətlərinə mənalı məqsəd qatır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, bu kəlam hikmətin və əməlin etik ölçülərini önə çıxarır. Elm və söz özü-özlüyündə neytral olsa da, onları başqalarına fayda üçün çatdırmaq onu dəyərli edir. Fəlsəfədə ən ali bilik insanın və cəmiyyətin xeyrinə yönələndir. Burada fəlsəfi prinsip odur ki, bilik yalnız qavramaq üçün deyil, tətbiq, paylaşım və başqalarına çatdırmaq üçün alınmalıdır. Hər sözün mənası və nəticəsi niyyətlə ölçülür. Kəlam insanı düşüncəsini və hərəkətlərini əlaqələndirməyə çağırır. Bu baxış, etik fəlsəfə ilə irfani hikməti birləşdirir. Elm yalnız şəxsi kamillik üçün deyil, sosial xeyir üçündür.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan bu kəlam qəlbin hikmət və nurla dolmasını vurğulayır. İnsan öyrəndiyi hikməti başqalarına çatdıraraq ruhunu zənginləşdirir. Əməl isə bu bilikləri həyatla uyğunlaşdırmaqdır. İrfanda əsas olan niyyət və təmizlikdir. Hikmətli söz başqalarının qəlbinə işıq salır. Bu, şəxsi və ictimai irfanı birləşdirir. İnsanın hər hərəkəti qəlb dünyasında iz buraxır. Elm və əməl birlikdə irfani kamillik yaradır. Bu kəlam qəlbin aktiv və mənalı fəaliyyətini göstərir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan kəlam insanın motivasiya və mənalı həyat ehtiyacını

önə çıxarır. Başqalarına faydalı olmaq hissi insanın özünü dəyərli hiss etməsinə səbəb olur. Hikmətli sözün öyrənilməsi, başqalarına çatdırılması və tətbiqi daxili məmnuniyyət və özünə inamı artırır. Bu proses stressi azaldır və mənasızlıq hissini aradan qaldırır. İnsan özünü həyatın fəal iştirakçısı kimi görür. Psixoloji olaraq, elm və əməl birlikdə həm fərdi, həm də sosial rifah yaradır. Kəlam motivasiya və daxili harmoniya qaynağıdır. Fəaliyyət niyyətlə birləşdikdə, uzunmüddətli fayda yaranır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam müqayisə və ziddiyyət üzərində qurulub: "hikmətli söz – ibadət". Bu, ifadənin ritmini və təsir gücünü artırır. Qısa, lakin mənalı cümlələr yadda qalır. Ədəbi güc, hikmətin təsirini oxucunun təsəvvüründə canlandırır. Bir sözün böyük təsiri ilə bir il davam edən ibadət müqayisəsi oxucuda heyranlıq yaradır. Burada obrazlı dil və metaforalar ədəbi zənginlik qatır. Hər sözün seçimi mənanı gücləndirir. Bu üslub həm qısa, həm də dərindir. Ədəbi baxış hikmət və əməl arasındakı əlaqəni vurğulayır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan kəlam sözün və bilginin cəmiyyətdəki təsirini göstərir. Hikmətli söz başqalarına çatdırılır və sosial harmoniyanı təmin edir. Əməl isə cəmiyyətin yaxşılığa doğru inkişafına xidmət edir. İnsan yalnız öyrənməklə kifayətlənməməli, başqalarına da fayda verməlidir. Bu baxış sosial məsuliyyəti önə çıxarır. Kəlam göstərir ki, hər fərdin öyrəndiyi hikmət cəmiyyət üçün bir gücdür. Sosial ədalət və maarifçilik elmin tətbiqi ilə mümkündür. Hikmətli söz sosial bir körpüdür. Bu, kollektiv rifahın formalaşmasını təmin edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, elm və hikmətin paylaşılması cəmiyyətlərin inkişafını təmin etmişdir. Peyğəmbərlər və alimlər biliklərini yalnız özləri üçün saxlamamış, başqalarına çatdırmışdır. Tarix göstərir ki, bu paylaşım sosial dəyişiklik və irəliləyiş yaradır. Kəlam elmin və əməlin davamlı təsirini vurğulayır. Hər söz tarixdə iz buraxır. Bir il davam edən ibadət metaforu tarixi ölçünü simvolizə edir. Bu baxımdan, kəlam elm və əməl vasitəsi ilə insanlığın irəliləyişinə diqqət çəkir. Tarixi irs hikmətli sözlə qorunur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam niyyətin əhəmiyyətini vurğulayır. Elm və hikmət başqalarının xeyrinə istifadə olunmalıdır. Əməl isə bu niyyətin reallaşmasıdır. Passiv bilik heç bir əxlaqi dəyər daşımır. İnsan başqasının rifahını düşünərək hərəkət etməlidir. Bu, mərhəmət və fədakarlıq tələb edir. Əxlaq yalnız fərdi deyil, sosial ölçüdə də əhəmiyyətlidir. Hikmətli söz və əməl əxlaqi inkişafın göstəricisidir. Kəlam əxlaq və biliyi birləşdirir. Bu, insanın mənəvi kamilliyinə xidmət edir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan kəlam Allah qatında əməlin dəyərini göstərir. Hikmətli söz və əməl ibadət dəyərinə bərabərdir. Niyyət burada mərkəzdir; yalnız xeyir üçün edilən hər söz savab gətirir. Elm və əməl Allahın razılığını qazanmaq vasitəsidir. Bu, insanın dünya və axirətdə əhəmiyyətini artırır. Hikmətli söz ilahi bir missiyadır. Teoloji baxımdan kəlam, bilik və əməl arasındakı müqəddəs əlaqəni izah edir. Bu, ibadətin fərqli bir formasıdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın quruluşu sadə və ritmlidir. Qısa və mənalı ifadə oxucuda estetik zövq yaradır. Hikmət və əməl arasındakı müqayisə tarazlıq yaradır. Bu simmetriya mənanı gücləndirir. Metaforik dil vizual təsir yaradır. Hər söz diqqətlə seçilmişdir. Estetik baxış kəlamın oxunaqlığını artırır. Oxucu həm zehni, həm də estetik həzz alır. Bu, hikmətin gözəlliyinin göstəricisidir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan kəlam sosial idarəçiliyin əhəmiyyətini vurğulayır. Hikmətli söz cəmiyyətin düzgün idarə olunmasına kömək edir. Əməl isə siyasətdə etik davranışın təminatıdır. Elm və bilik siyasi manipulyasiyaları neytrallaşdırır. Kəlam göstərir ki, hüquqi və sosial ədalət yalnız bilik və əməl vasitəsi ilə mümkündür. İnsanların maarifləndirilməsi siyasətin əsasını təşkil edir. Hikmətli söz ictimai sabitliyin təminatıdır. Əməl bu sabitliyi davam etdirir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan kəlam bilik və əməlin qanun və ədalət üçün istifadəsini vurğulayır. Hikmətli söz qanunların düzgün tətbiqi üçün zəruridir. Əməl isə hüquqi standartların həyatla uyğunlaşdırılmasıdır. Elm olmadan hüquq formal qalır. Hikmətli söz və əməl ədalətin qoruyucusudur. İnsan başqalarını doğru yola yönəltməklə hüquqi balans yaradır. Kəlam göstərir ki, bilik və əməl hüquqi mədəniyyətin təməlidir. Bu, qanunun dəyərini artırır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam insanın mənalı yaşamasını önə çıxarır. Hikmətli söz və əməl insanın varlıq məqsədini formalaşdırır. Başqalarının xeyri üçün istifadə olunan bilik varlığın dəyərini artırır. İnsan yalnız yaşamaq üçün deyil, mənalı işlər görmək üçün var olur. Bu kəlam məqsəd və niyyət arasında əlaqəni göstərir. Hər söz və əməl insanın eksistensial kamilliyinə xidmət edir. Bu baxış varlığın məsuliyyətini önə çıxarır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə hikmətli söz və əməl səssiz, lakin təsirli hidayət vasitəsidir. Təsiri dərhal görünməyə bilər, amma zamanla cəmiyyətə fayda verir. Bu baxış səbir, hikmət və fədakarlıq tələb edir. Elm və əməl gizli amma davamlı dəyişiklik yaradır. Kəlam göstərir ki, həqiqi təsir hər zaman ani görünmür. Xızır təfəkkürü kimi, hikmətli söz və əməl uzunmüddətli xeyir

təmin edir. Bu, səssiz amma möhkəm hidayət yoludur.

Düşündürücü Suallar

- Mən öyrəndiyim hikməti başqalarına çatdırırammı?
- Əməlim öyrəndiklərimlə uyğun gəlirmi?
- Hikmətli sözümü faydalı və ədalətli şəkildə istifadə edirəmmi?

Özünə Hesabat

- Bu sözləri öyrənmək və başqalarına çatdırmaq üçün niyyətim nədir?
- Hər gün hikmətli əməl göstərirəmmi?
- Bilgi və əməl arasındakı uyğunluğu qoruyuram?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Ətrafınızdakı insanlara faydalı məsləhətlər vermək
- Öyrəndiklərini praktik şəkildə gündəlik həyatında tətbiq etmək
- Maarifləndirici layihələrdə və sosial fəaliyyətlərdə iştirak etmək

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və hikməti paylaşmaqdan çəkinmə
- Əməl və niyyətin ardıcıl olmasına diqqət et
- Hikmətli sözləri gizli fayda üçün deyil, xeyir üçün istifadə et

Nəticə

Bu kəlam, elm və əməlin ən ali məqsədini göstərir: başqalarına fayda vermək və biliklə əməl birləşərək insan həyatını dəyərləndirmək. Hikmətli söz yalnız öyrənilməklə kifayətlənmir, tətbiq və paylaşım vasitəsilə həqiqi dəyər qazanır. Bu yanaşma həm şəxsi, həm də sosial kamilliyi təmin edir. Kəlam, bilik, əməl və niyyət arasındakı dərin əlaqənin unikal bir yol xəritəsidir.

KƏLAM - 83

"ELMİN AZLIĞI, İBADƏTİN ÇOXLUĞUNDAN DAHA YAXŞIDIR."

(Yəni, bilik az olsa da, ibadət çoxdursa belə, kiçik amma doğru elm ibadətdən daha üstün və dəyərlidir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 301)

Bu kəlam insan həyatında elmin və ibadətin əhəmiyyətini müqayisə edir. Burada əsas mesaj odur ki, ibadət sayı çox olsa da, əgər insan elm və hikmətlə hərəkət etmirsə, əsl fayda əldə etmir. Elmin azlığı belə, niyyətli və məqsədli olduğunda böyük təsir yaradır. Kəlam bilik və əməl arasında balans və prioriteti önə çıxarır. İnsan yalnız ibadətlə kifayətlənməməli, öyrənməyə və hikmətə yönəlməlidir. Bu yanaşma həm fərdi, həm də sosial inkişafı təmin edir. Kəlam fərdin həm ruhani, həm də intellektual inkişafını vurğulayır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan kəlamın əsas mesajı elm və hərəkət arasındakı dəyər fərqidir. İbadət yalnız formalaşmış hərəkət olduğu halda, hikmət və elm

insanın niyyətini və əqli fəaliyyətini əks etdirir. Az elm olsa da, düzgün istifadə olunduqda həyatın keyfiyyətini artırır. Burada fəlsəfi prinsip odur ki, keyfiyyət miqdardan üstündür. Kəlam insanı düşüncəyə çağırır ki, hər hərəkət və ibadət yalnız niyyətlə ölçülməməli, həm də elm ilə dəstəklənməlidir. Elmin tətbiqi etik və sosial məsuliyyət yaradır. Bu, etik fəlsəfə ilə praktiki hikməti birləşdirir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan kəlam qəlbin hikmətlə zəngin olmasını önə çıxarır. Az elm belə, qəlb və niyyətlə birləşsə, böyük ruhani dəyər daşıyır. İbadətin çoxluğu formallıqla ölçülürsə, həqiqi irfan yaranmır. Elmin tətbiqi və doğru istifadəsi qəlbi nurlandırır. İrfanda əsas olan niyyətin təmizliyi və hikmətin faydasıdır. Kəlam göstərir ki, ruhani kamillik yalnız miqdara bağlı deyil. Hətta kiçik bir elm, cəmiyyət və insan həyatına böyük təsir göstərə bilər. Elmin dəyəri, niyyət və əməl ilə artır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan kəlam insanın dəyərlər və prioritetlər haqqında düşünməsini tələb edir. İnsan yalnız ibadət sayı ilə özünü qiymətləndirməməlidir. Az elm olsa belə, tətbiq və niyyətlə insan özünü dəyərli hiss edə bilər. Bu yanaşma daxili məmnuniyyət və mənalı həyat təmin edir. İnsan hərəkətləri ilə özünü sosial və fərdi ölçüdə qiymətləndirir. Hikmətli elm motivasiya və daxili harmoniya yaradır. Kəlam stressi azaldır və mənasızlıq hissini aradan qaldırır. Ən kiçik elm belə, düzgün tətbiq olunduqda böyük psixoloji təsir yaradır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam qısa, lakin dərin məna daşıyan ifadədir. “Azlıq – çoxluq” müqayisəsi oxucuda yadda qalan ritm və təsir yaradır. Metaforik dil elm və ibadət arasındakı fərqi güclü şəkildə göstərir. Hər söz diqqətlə seçilmiş və mənanı artırır. Kəlam oxucunun təsəvvüründə vizual obraz yaradır. Ədəbi baxış həm qısa, həm də dərindir, mesajı unudulmaz edir. Bu quruluş oxucuya həm estetik, həm də intellektual zövq verir. Hikmətin gözəl ifadəsi mətni gücləndirir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan kəlam göstərir ki, elm və hikmət cəmiyyət üçün faydalıdır. İnsan yalnız ibadət sayı ilə cəmiyyətdə dəyər qazanmaz; elm və hikmət sosial fayda yaradır. Az elm, lakin düzgün tətbiq və paylaşım sosial inkişaf üçün vacibdir. Kəlam insanların biliklə sosial məsuliyyətini önə çıxarır. Hikmətli söz və əməl cəmiyyətin rifahına xidmət edir. İnsanların maarifləndirilməsi və elm paylaşımı sosioloji stabilliyi artırır. Elm sosial dəyişiklik və hidayət yaradır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, elm və hikmətin paylaşılması cəmiyyətlərin inkişafını təmin etmişdir. Peyğəmbərlər və alimlər elmləri yalnız özləri üçün

saxlamamış, başqalarına çatdırmışdır. Tarix göstərir ki, bu paylaşım sosial dəyişiklik və irəliləyiş yaradır. Az elm belə, düzgün istifadə edildikdə böyük təsir buraxır. Kəlam elmin və hikmətin zamanla cəmiyyətlərdə qalan dəyərini vurğulayır. Tarixi irs elm və hikmət vasitəsi ilə qorunur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam insanı elm və ibadət arasındakı prioritetləri düzgün seçməyə çağırır. Elm yalnız fayda üçün paylaşılmalı, niyyətlə tətbiq edilməlidir. İbadətin çoxluğu formallıqla ölçülürsə, əsl əxlaqi dəyər yaranmır. İnsan başqasına faydalı olmaq üçün öyrənməli və əməl etməlidir. Hikmətli söz və əməl əxlaqi kamilliyin göstəricisidir. Kəlam insanın həm fərdi, həm də sosial əxlaqını inkişaf etdirir. Doğru elm əxlaqi məsuliyyəti artırır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, az elm belə doğru niyyətlə ibadətdən üstün hesab olunur. İnsan hikmətli söz və əməli ilə Allahın razılığını qazana bilər. Kəlam göstərir ki, Allah qarşısında əsl dəyər yalnız ibadətin çoxluğunda deyil, elm və hikmətlə birləşmiş əməl ilə ölçülür. Elm və əməl Allah qatında ibadətin keyfiyyətini artırır. Hər kiçik elm niyyət və əməl ilə müqəddəs dəyər qazanır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam sadə, lakin simvolik quruluşu ilə diqqəti cəlb edir. Azlıq və çoxluq müqayisəsi gözəl və balanslı ritm yaradır. Sözlərin harmoniyası oxucuya həm vizual, həm də intellektual zövq verir. Kəlam həm məzmun, həm də formaca gözəldir. Elmin dəyərinin ibadətdən üstünlüyü estetik olaraq qısa və təsirli şəkildə çatdırılır. Bu estetik form, oxucuda mesajı uzun müddət saxlayır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, kəlam dövlət və cəmiyyət rəhbərlərinə elmə üstünlük verməyi öyrədir. Yalnız formal ibadət və rituallar cəmiyyətdə güc və təsir yaratmaz. Elm və hikmət, qanun, idarə və siyasət sahəsində düzgün qərar verməyə imkan yaradır. Az elm, lakin hikmətli tətbiq güclü və davamlı sosial təsir yaradır. Kəlam siyasətdə bilik və etik davranışın əhəmiyyətini vurğulayır. Cəmiyyətin rifahı elmin tətbiqi ilə artır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan kəlam hüquq və qanun tətbiqində bilik və hikməti önə çıxarır. Yalnız formallığa əsaslanan hüquqi əməl kifayət deyil. Az elm belə, hüquqi və etik qərarların düzgün verilməsini təmin edə bilər. Kəlam göstərir ki, bilik və anlayış hüquqi ədalətin təməlidir. İnsan elm ilə qanunları düzgün tətbiq edə bilər və cəmiyyət üçün faydalı olur. Hikmətli elm hüquqi məsuliyyəti artırır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, kəlam həyatın mənası və fərdin məqsədini önə çıxarır. İnsan yalnız çox ibadət edirsə, amma hikməti yoxdursa, varlığı

mənasız ola bilər. Az elm belə, məqsədli tətbiq və əməl ilə həyatın dəyərini artırır. Kəlam insanı düşünməyə, öyrənməyə və məqsədyönlü yaşamağa çağırır. Elm insanın varlığını anlamlı edir. Həyatın keyfiyyəti yalnız miqdar deyil, həm də dəyər və hikmət ilə ölçülür.

Xızır Baxışı

Xızır baxışına görə, az elm belə, doğru niyyət və tətbiq ilə böyük təsir yaradır. Kəlam insanı dərindən düşünməyə və hikmətli qərarlar verməyə çağırır. Fərqində olmadan belə, az elm çox ibadətdən daha böyük fayda gətirə bilər. Xızır baxışı insanın bilik və əməlini dəyərləndirir, onun qəlb və cəmiyyətə təsirini ölçür. Bu yanaşma hər bir hərəkət və öyrənmənin mənasını genişləndirir.

Düşündürücü Suallar

- Həyatımda elm və ibadətin balansı necədir?
- Az elmim olsa belə, onu düzgün tətbiq edirəmmi?
- İbadətim yalnız formal hərəkətdirmi, yoxsa hikmətlə doludur?
- Elm həyatımı və ətrafımı necə dəyişdirir?

Özünə Hesabat

- Gündəlik öyrəndiyim yeni bir şeyi tətbiq etdimmi?
- İbadətim və elmim arasında prioritet düzgün qurulubmu?
- Hikmətli sözlərim başqalarına fayda gətirirmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün qısa bir elm öyrənib onu həyatında tətbiq etmək.
- Başqasına faydalı olacaq məlumat və hikmətləri paylaşmaq.
- İbadət zamanı niyyətlə birləşdirilmiş elm və hikməti düşünmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm və ibadət arasında balansı daim yoxlayın.
- Az elm olsa belə, onu düzgün və faydalı şəkildə tətbiq edin.
- Hikmətli söz və əməl sosial və fərdi rifahı artırır.

Nəticə

Kəlam göstərir ki, həyatın dəyəri yalnız ibadətin miqdarı ilə ölçülmür. Az olsa da, doğru elm və hikmətli tətbiq insanın fərdi və sosial dəyərini artırır. Elm, ibadətin keyfiyyətini yüksəldir və insanı mənalı, faydalı və məqsədli həyata yaxınlaşdırır.

KƏLAM - 84

“BİR SAATLIQ ELMİ MÜZAKİRƏ,
BİR GECƏLİK İBADƏTDƏN DAHA YAXŞIDIR.”

(Yəni, qısa müddətli dərin və düşüncəli elmi müzakirə, uzun bir ibadət vaxtından daha faydalı və təsirlidir.)

(Bu kəlam İmam Baqirə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 301)

Bu kəlam bilik, düşüncə və ibadətin həyatdakı əhəmiyyətini müqayisə

edir. İmam Baqir (ə) vurğulayır ki, yalnız formal ibadət insanın ruhani inkişafına yetərli deyil. Əsl ibadət, ağıl və düşüncə ilə dəstəkləndikdə tam mənasını kəsb edir. Burada bir saatlıq elmi müzakirənin bir gecəlik ibadət qədər və ya ondan daha üstün olduğu ifadə olunur. Kəlam həm də bilik fəaliyyətinin cəmiyyət və fərd üçün dəyərini önə çıxarır. İnsan müzakirə zamanı həm özü inkişaf edir, həm də ətrafına fayda verir. Kəlam təhsil və ibadətin ahəngini göstərir, onları ayrı düşünməməyə çağırır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam insanın bilik və əməlin əlaqəsini göstərir. İnsan yalnız ibadət edərək ruhani zənginlik qazana bilər, lakin ağlını işlətmədən dünyanı, kainatı və həyatın mənasını dərk edə bilməz. Elmi müzakirə insanı düşünməyə, həyatın əsl dəyərini anlamağa və daxili inkişaf yolunu seçməyə yönəldir. Burada sual yaranır: Bilik və ibadət bir-birini tamamlayır, yoxsa biri üstün olmalıdır? Fəlsəfi baxımdan, hər saatlıq düşüncə insanın əxlaqi və mənəvi zənginliyini artırır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan kəlam ruhani inkişaf və ilahi hikmətlə yaxınlaşmanı ifadə edir. İmam Baqir (ə) deyir ki, elmi vasitəsilə insan Allahın yaratdığı kainatın qanunlarını öyrənir və bu, ibadətin mənəvi dəyərini artırır. Bir saatlıq elmi müzakirə insanın ruhunu təmizləyir, hikmət qazanmasına yardım edir. İrfani baxımdan, bu fəaliyyət ibadətə paralel olaraq insanın daxili dünyasını daha aydın görməsinə imkan yaradır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan kəlam düşüncə və öyrənmə prosesinin zehni sağlamlığa təsirini göstərir. Elmi müzakirə zamanı beynin aktiv fəaliyyəti diqqət, konsentrasiya və problemləri analiz etmə qabiliyyətini artırır. Bu, stressin azalmasına və emosional tarazlığın qorunmasına kömək edir. Psixoloji olaraq insan yalnız formal ibadət etməklə zehni aktivliyi tam inkişaf etdirə bilmir. Buradan çıxan nəticə: Düşünmək, psixoloji rifah üçün ibadət qədər vacibdir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam, qısa və mənalı ifadə tərzi ilə diqqət çəkir. Sadə sözlərlə dərin mənanı çatdırır. İmam Baqir (ə) burada metaforik olaraq "bir saatlıq elmi müzakirə"ni "bir gecəlik ibadət" ilə müqayisə edir. Bu müqayisə oxucuya həm vizual, həm də mənəvi təsir yaradır. Ədəbi baxımdan, kəlam oxucuda düşüncə və təhlil üçün əhəmiyyətli bir duyğu oyadır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan kəlam cəmiyyətin bilik və təhsil səviyyəsinə verdiyi önəmi göstərir. İnsanların bir-biri ilə elmi müzakirə aparması həm cəmiyyəti inkişaf etdirir, həm də sosial bağlılığı artırır. Cəmiyyətdə yalnız formal

ibadət edənlər yox, həm də düşüncə və biliklə məşğul olanlar, gələcək nəsillər üçün nümunə olurlar. Bu, cəmiyyətin etik və mədəni səviyyəsini yüksəldir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan İmam Baqir (ə) dövründə elmi müzakirələr çox qiymətli idi. İnsanlar yalnız dini ibadətə deyil, həm də bilik və elmi inkişaflara diqqət yetirirdi. Kəlam, o dövrün cəmiyyətində bilik və düşüncəyə verilən əhəmiyyəti vurğulayır. Tarixi baxımdan, bu fikir elm və təhsil tarixi ilə bağlı dəyərli nümunədir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam, insanın əxlaqi inkişafını biliklə bağlıdır. Elmi müzakirə zamanı insan həm özünü, həm də digərlərini düzgün davranışa yönəldə bilər. Əxlaqi baxımdan düşünmək və başqaları ilə fikir mübadiləsi aparmaq insanın səbr, hörmət və empati qabiliyyətini artırır. Buradan çıxan nəticə: Əxlaq və bilik bir-birini tamamlayır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan kəlam ibadət və elmin birgə əhəmiyyətini göstərir. Allah qarşısında ibadət etmək vacib olsa da, Allahın yaratdığı kainatın qanunlarını öyrənmək də Ona yaxınlaşmaqdır. Teoloji olaraq, elmi müzakirə insanı Allahın hikmətini dərk etməyə aparır və ibadətin mənasını artırır. Bu baxımdan, elmi müzakirə ibadətin bir forması sayılır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın özü bir sənət əsəri kimi gözəldir. Qısa, lakin mənalı ifadəsi oxucuya estetik zövq verir. Elmi müzakirənin gözəlliyi isə insanın zehni fəaliyyətindən və fikir inkişafından gəlir. Burada gözəllik yalnız formal görünüşdə deyil, həm də mənəvi və ruhani dəyərlərdədir.

10 Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan kəlam bilikli liderlər və düşüncəli vətəndaşların əhəmiyyətini göstərir. Bir cəmiyyətin inkişafı yalnız ibadət və ritualara bağlı deyil, həm də elmi düşüncəyə bağlıdır. İnsanlar fikir müzakirəsi apararaq doğru qərarlar qəbul edə bilir və cəmiyyətin idarə edilməsində iştirak edə bilirlər.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan kəlam bilik və hüquq arasındakı əlaqəni göstərir. İnsan yalnız qanunlara əməl etməklə kifayətlənməməli, həm də hüquqi düşüncəyə sahib olmalıdır. Elmi müzakirə zamanı hüquqi məsələlər dərin təhlil edilir, bu da cəmiyyətdə ədalətin qorunmasına kömək edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyatdakı varlığının mənasını və

məqsədini dərk etməsinə diqqət çəkir. Bir saatlıq elmi müzakirə insanı yalnız məlumatla təmin etmir, həm də dərin düşüncəyə, öz daxili dünyasını analiz etməyə və həyatın həqiqi dəyərlərini anlamağa yönəldir. İnsan bu fəaliyyət sayəsində həyatın mənası, öz rolu və seçimlərinin nəticələri barədə daha aydın təsəvvür əldə edir. Eksistensial baxımdan, müzakirə insanın özünü tanıması, qərarlarında daha şüurlu olması və həyatda məqsədyönlü addımlar atması üçün vacibdir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə yanaşsaq, bu kəlam insanın həyatındakı hikmət və dərin anlayış imkanlarını ortaya çıxarır. Bir saatlıq elmi müzakirə, insanın yalnız zehni deyil, həm də ruhani inkişafını təmin edir. Xızır baxışı göstərir ki, hər bir insanın daxili hikmətini və təbii potensialını kəşf etməsi üçün düşüncəli fəaliyyət vacibdir. İnsan öz daxili zənginliyini kəşf edərək həyatın mənasını daha dərindən anlayır və ətrafına faydalı təsir göstərir.

Düşündürücü Suallar

- Bilik və ibadət arasında məncə balans necə olmalıdır?
- Həyatımda hansı elmi müzakirə və düşüncələr mənə daha çox fayda gətirir?
- Bir saatlıq düşüncəli fəaliyyət mənə hansı ruhani təsirləri verə bilər?

Özünə Hesabat

- Bu gün öz bilik və düşüncə fəaliyyətimə nə qədər vaxt ayırmışam?
- Həyatımda ibadət və elmi müzakirə arasında balans varmı?
- Mən özümü inkişaf etdirmək üçün aktiv olaraq düşüncəli müzakirə aparırammı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün bir saat elmi və fəlsəfi mövzularda müzakirə aparmaq.
- Kitab müzakirə qruplarında iştirak etmək və öz fikrini bölüşmək.
- Müxtəlif mövzularda yazılı və ya şifahi təhlil etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Müzakirə zamanı diqqətli dinləmək və fərqli fikirlərə hörmət göstərmək.
- Dərin düşünmək üçün vaxt ayırmaq, tez-tez ara vermək.
- Öyrəndiyin bilikləri həyatına tətbiq etmək.

Nəticə

İmam Baqir (ə) kəlamı göstərir ki, bilik və düşüncə fəaliyyəti ibadətdən geri qalmır, əksinə onu tamamlayır. Bir saatlıq elmi müzakirə insanın ruhunu, ağlını və əxlaqını inkişaf etdirir. Bu kəlam bizə həm ibadətin, həm də bilik fəaliyyətinin həyatımızdakı əhəmiyyətini xatırladır və onları birlikdə tətbiq etməyə çağırır.

KƏLAM - 85

**“ELMLƏ BİRLİKDƏ OLAN YUXU,
CAHİLLİKLƏ BİRLİKDƏ OLAN NAMAZDAN DAHA YAXŞIDIR.”**

(Yəni, insan elmlə məşğul olduqda və bilik əldə etmək üçün istirahət edərkən, cahil halda edilən ibadətdən daha faydalıdır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 301)

Bu kəlam insanın bilik və ibadət arasındakı önəmi müqayisə edir. Həzrəti Peyğəmbər (s) vurğulayır ki, əgər ibadət insanın anlayışı və biliyi ilə dəstəklənmirsə, onun mənası məhdud olur. Elmlə birlikdə olan yuxu, yəni elm öyrənmək və beynin istirahət etdiyi zaman belə dəyərli fəaliyyətlər, cahilliklə edilən namazdan daha faydalıdır. Bu kəlam həm də öyrənməyə, düşüncəyə və zehni fəaliyyətə verilən əhəmiyyəti önə çıxarır. İnsan öz biliyi ilə həm özünü, həm də cəmiyyətini inkişaf etdirir. Burada həm ibadətin, həm də elmin birlikdə olmasının əhəmiyyəti göstərilir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam insanın biliyi, ağlı və əməlinin əlaqəsini göstərir. İnsan yalnız formal ibadət etməklə əsl mənəvi inkişaf əldə edə bilmir. Elmlə birlikdə olan yuxu, insanın düşünmə, analiz etmə və öz varlığının məqsədini dərk etməsinə imkan yaradır. Burada sual yaranır: Bilik olmadan ibadət hansı mənaya sahibdir? Fəlsəfi baxımdan, kəlam bizə göstərir ki, hər bir əməlin mənası onun şüurlu və məlumatlı həyata keçirilməsindən asılıdır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan kəlam, insanın ruhani inkişafının biliyi ilə əlaqəli olduğunu vurğulayır. Elmlə birlikdə yuxu insanın daxili dünyasını daha aydın görməsinə, hikmət qazanmasına və Allahın yaratdıqlarını dərk etməsinə kömək edir. Bu kəlam, ibadətin yalnız formal deyil, şüurlu və anlayışlı şəkildə yerinə yetirilməsinin əhəmiyyətini göstərir. İrfani baxımdan, bilik və istirahət ibadəti tamamlayan iki vacib elementdir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, kəlam insanın zehni fəaliyyəti və rahatlığı arasında balansın vacibliyini göstərir. Elmlə birlikdə olan yuxu beyini dinləndirir, öyrəndiklərini həzm etməyə və analiz etməyə kömək edir. Cahilliklə edilən namaz isə psixoloji və zehni fayda vermir, yalnız formal davranışla məhdudlaşır. Psixoloji baxımdan, bilik və zehni fəaliyyət istirahət ilə dəstəklənməlidir ki, insan həm zehni, həm də mənəvi sağlamlığını qoruya bilsin.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam qısa və mənalı ifadəsi ilə diqqət çəkir. “Elmlə birlikdə olan yuxu” və “cahilliklə birlikdə namaz” metaforik müqayisə yolu ilə oxucuya dərindən təsir göstərir. Sadə sözlərlə böyük mənanı çatdırması, həm poetik, həm də təsirli bir ifadə yaradır. Ədəbi baxımdan, kəlam oxucunu

düşünməyə, təhlil etməyə və öz həyatına tətbiq etməyə çağırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, kəlam cəmiyyətin inkişafı və bilikli fərdlərin əhəmiyyətini vurğulayır. İnsanların elmlə məşğul olması cəmiyyətdə düşüncəli, tənqidi və məsuliyyətli fərdlərin yaranmasına səbəb olur. Cahilliklə edilən namaz isə cəmiyyətdə formal və passiv davranış nümunəsini yaradır. Sosioloji baxımdan, bilikli fərdlər cəmiyyətin rifahı və mədəni inkişafı üçün vacibdir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, Həzrəti Peyğəmbərin (s) dövründə bilik və elmi öyrənmək yüksək qiymətləndirilirdi. Kəlam o dövrün cəmiyyəti üçün həm elmi, həm də dini dəyərləri birləşdirən bir nümunədir. Tarixi baxımdan, bu fikir, cəmiyyətin inkişafında bilik və ibadətin əhəmiyyətini göstərir. İnsanların yalnız formal ibadət deyil, həm də düşüncə və elmi fəaliyyətə vaxt ayırması tarixən dəyərləndirilmişdir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam insanın hərəkətləri ilə biliyi arasında əlaqəni göstərir. Biliklə birlikdə edilən fəaliyyətlər insanın düzgün və ədalətli davranışını təmin edir. Cahilliklə edilən ibadət isə yalnız formal qaydalara əməl etmə ilə məhdudlaşır. Buradan çıxan nəticə: Əxlaq yalnız anlayış və biliyin nəticəsi olaraq inkişaf edir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan kəlam, ibadət və bilik arasında dərin əlaqəni göstərir. İnsan yalnız formallıqla ibadət etməklə Allahın rızasını qazana bilməz, lakin şüurlu şəkildə elmi fəaliyyətlə birlikdə ibadət etmək ruhani dəyəri artırır. Teoloji baxımdan, elmlə birlikdə olan yuxu insanın Allahın hikmətini anlama yolunda əhəmiyyətli bir vasitədir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın ifadəsi həm vizual, həm də mənəvi gözəllik daşıyır. “Elmlə birlikdə olan yuxu” metaforik olaraq insana dərin təsir göstərir və estetik zövq verir. Bu ifadə qısa, lakin mənalıdır, oxucuya həm gözəl söz seçimini, həm də dərin mənanı təqdim edir. Estetik baxımdan, kəlamın sadəliyi onun gözəlliyini artırır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan kəlam, bilikli və düşüncəli vətəndaşların cəmiyyətin idarə olunmasında əhəmiyyətini vurğulayır. İnsanlar biliklə fəaliyyət göstərdikdə, daha düzgün qərarlar qəbul edir və ictimai proseslərdə aktiv iştirak edə bilirlər. Cahilliklə edilən ibadət isə cəmiyyətdə passiv və formal davranış nümunəsini gücləndirir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan kəlam, insanın hüquq və biliyi ilə hərəkət etməsinin

vacibliyini göstərir. Elmlə birlikdə olan yuxu insanın hüquqi məsələləri anlamasına, dərin təhlil etməsinə və ədalətli qərarlar verməsinə kömək edir. Cahilliklə edilən ibadət isə hüquqi düşüncə və analizi inkişaf etdirmir. Bu baxımdan, bilik hüquqi məsələlərdə də vacib rol oynayır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, kəlam insanın həyatdakı varlığının məqsədini dərk etməsinə diqqət çəkir. Elmlə birlikdə olan yuxu insanı yalnız biliklə təmin etməyib, həm də öz daxili dünyasını analiz etməyə və həyatın dəyərini anlamağa yönəldir. İnsan bu fəaliyyət sayəsində öz rolunu, seçimlərini və həyatın mənasını daha dərindən başa düşür. Eksistensial baxımdan, düşüncəli fəaliyyət insanın məqsədyönlü yaşamasını təmin edir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə yanaşsaq, kəlam insanın daxili hikmətini və potensialını kəşf etməsinə işarə edir. Elmlə birlikdə olan yuxu insanın ruhani və zehni inkişafını təmin edir. Xızır baxışı göstərir ki, hər fərd öz daxili biliyini inkişaf etdirməli, düşüncəli fəaliyyətlə həyatın mənasını daha dərindən anlamalıdır. Bu yanaşma həm fərdi, həm də cəmiyyət üçün dəyərlidir.

Düşündürücü Suallar

- Bilik və ibadət arasında balansı necə qura bilərəm?
- Cahilliklə ibadət etdiyim zaman hansı mənəvi boşluqlar yaranır?
- Elmlə birlikdə yuxu mənim həyatımı necə zənginləşdirir?

Özünə Hesabat

- Bu gün bilik və düşüncə fəaliyyətim üçün kifayət qədər vaxt ayırdımmı?
- İbadət və elmi fəaliyyət arasında balansım varmı?
- Özümü inkişaf etdirmək üçün düşüncəli müzakirələr aparırammı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün elmi və fəlsəfi mövzularda müzakirə aparmaq.
- Kitab müzakirə qruplarında iştirak etmək və fikirlərini paylaşmaq.
- Öyrəndiklərini həyatında tətbiq etmək və analiz etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Müzakirə zamanı diqqətli dinləmək və fərqli fikirlərə hörmət göstərmək.
- Dərin düşünmək üçün vaxt ayırmaq, ara vermək.
- Öyrəndiyin bilikləri gündəlik həyatına tətbiq etmək.

Nəticə

Həzrəti Peyğəmbərin (s) kəlamı göstərir ki, bilik və düşüncə fəaliyyəti ibadətdən geri qalmır, əksinə onu tamamlayır. Elmlə birlikdə olan yuxu insanın ruhunu, ağlını və əxlaqını inkişaf etdirir. Bu kəlam bizə həm ibadətin, həm də bilik fəaliyyətinin həyatımızdakı əhəmiyyətini xatırladır və onları birlikdə tətbiq etməyə çağırır.

KƏLAM - 86

“ÇOX ELMLƏ BİRLİKDƏ OLAN AZ ƏMƏL, AZ ELMLƏ, ŞƏKK VƏ ŞÜBHƏ İLƏ QARIŞIQ ÇOX ƏMƏLDƏN DAHA XEYİRLİDİR.”

(Yəni, insanın az əməli olsa belə, əgər o əməl möhkəm elm və yəqin üzərindədirsə, şübhə içində edilən çoxlu əməldən daha dəyərlidir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 301)

Bu kəlam elm və əməl arasındakı keyfiyyət–kəmiyyət münasibətini çox incə şəkildə açıqlayır. Burada əsas mesaj budur ki, ibadət və yaxşı işlərin çoxluğu təkbaşına üstünlük meyarı deyil. Əgər əməl möhkəm biliyə, düzgün niyyətə və qəti inama əsaslanırsa, az olsa belə, daha dəyərlidir. Əksinə, şübhə, tərəddüd və səthi anlayışla görülən çox iş insanı həqiqi kamala aparmaya bilər. Bu fikir insanı düşünməyə, öyrənməyə və sonra əməl etməyə çağırır. İmam Əli (ə) burada kor-koranə fəaliyyətin deyil, şüurlu və dərk olunmuş həyatın üstünlüyünü vurğulayır. Bu kəlam həm fərdi mənəviyyat, həm də ictimai davranış üçün mühüm prinsip qoyur. Xüsusilə müasir dövrdə məlumat bolluğu içində doğru biliklə əməl etmək bu hikməti daha da aktual edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam mahiyyət və zahir fərqinə işarə edir. Əməlin çoxluğu zahiri ölçüdür, lakin onun dəyərini müəyyən edən daxili əsas — yəni elm və yəqindir. Aristotel fəlsəfəsində də keyfiyyətin bəzən kəmiyyətdən üstün olduğu vurğulanır; İmam Əli (ə) isə bunu mənəvi müstəviyə tətbiq edir. Burada epistemologiya (bilik nəzəriyyəsi) ilə etika (əxlaq fəlsəfəsi) birləşir. Yəni doğru bilik düzgün davranışın təməlidir. Şübhə ilə görülən çox əməl ontoloji baxımdan zəifdir, çünki onun niyyət və idrak əsası sarsaqdır. Bu kəlam həm də rasional düşüncəyə çağırışdır: əvvəl anla, sonra et. Fəlsəfi nəticə budur ki, kamalın ölçüsü mexaniki çoxluq deyil, şüurlu keyfiyyətdir. Bu yanaşma insanı formalizmdən xilas edib mahiyyətə yönəldir.

2. İrfani Aspekt

İrfani müstəvidə bu kəlam “yəqin halı”nın üstünlüyünü göstərir. Ariflərə görə Allah yolunda edilən əməl qəlb oyanıqlığı ilə olmalıdır. Şübhə ilə edilən çox ibadət zahirən böyük görünsə də, qəlbi nurlandırmaya bilər. Elm burada yalnız informasiya deyil, “mərifət” — yəni batini tanıma deməkdir. Az əməl, amma huzur və yəqinlə ediləndə insanın ruhunu daha çox yüksəldir. Bu kəlam saliki (mənəvi yolçunu) keyfiyyətli zikrə, şüurlu ibadətə çağırır. İrfan-da deyilir ki, bir anlıq şüurlu təfəkkür bəzən uzun illər qafillik içində edilən ibadətdən üstündür. İmam Əli (ə) bu həqiqəti qısa, lakin dərin ifadə ilə bəyan edir. Nəticədə, irfani baxış insanı zahiri çoxluq yarışından qurtarıb qəlb dərinliyinə yönəldir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji cəhətdən bu kəlam motivasiya və şüurlu davranış mövzusuna toxunur. İnsan bir işi niyə etdiyini anlayanda onun psixoloji sabitliyi artır. Şübhə ilə edilən çox əməl isə daxildə narahatlıq və ikitirəlik yaradır. Müasir

psixologiyada da “məna ilə edilən fəaliyyət”in daha davamlı olduğu sübut edilib. Elmə əsaslanan az əməl insanın özünə inamını gücləndirir. Bu yanaşma perfeksionizm və kor-koranə çox işləmə sindromunun da qarşısını alır. İnsan başa düşür ki, məqsəd çoxluq deyil, doğru istiqamətdir. Bu kəlam həm də diqqətli öyrənmə və şüurlu həyat tərzini təşviq edir. Psixoloji nəticə: aydın idrak + sakit qəlb = sağlam davranış.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlamda güclü qarşılaşdırma (antitez) var: “çox əməl” ↔ “az əməl”, “çox elm” ↔ “az elm”, “yəqin” ↔ “şəkk”. Bu struktur fikri yadda qalan və təsirli edir. Cümlə qısa olsa da, məna qatları çox dərin qurulub. Ritmik balans və məntiqi paralellik klassik hikmət üslubunun nümunəsidir. İfadədə mübaliğə yoxdur, lakin vurğu çox güclüdür. Bu, hikmət ədəbiyyatının əsas xüsusiyyətlərindəndir. Mətn həm didaktik, həm poetik təsir yaradır. Oxucu təkcə məlumat almır, həm də düşünməyə sövq olunur. Ədəbi güc məhz bu yığcamlıq və dərinlik vəhdətindən doğur.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətlərdə yayılmış formalizm problemini tənqid edir. Bir çox mühitdə insanların dəyəri gördüyü işin çoxluğu ilə ölçülür. Halbuki İmam Əli (ə) keyfiyyət əsaslı dəyərləndirmə təklif edir. Elmə əsaslanan az, amma düzgün iş cəmiyyət üçün daha faydalıdır. Şübhə və savadsızlıqla görülən çox iş isə bəzən zərər də verə bilər. Bu prinsip təhsil sistemləri, idarəçilik və ictimai fəaliyyət üçün mühüm meyardır. Cəmiyyət inkişaf etmək istəyirsə, “çoxluq mədəniyyəti”ndən “keyfiyyət mədəniyyəti”nə keçməlidir. Bu kəlam sosial islahat fəlsəfəsi kimi də oxuna bilər. Nəticə: bilikli azlıq bəzən düşüncəsiz çoxluqdan daha faydalıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi kontekstdə bu hikmət erkən İslam dövründə yaranan zahidlik və formal ibadət meyllərinə cavab kimi də anlaşılır. O dövrdə bəzi insanlar ibadətin sayını artırmağa həddən artıq önəm verirdilər. İmam Əli (ə) isə ibadətin şüur və idrakla olmasının vacibliiyini vurğulayırdı. Bu, İslam düşüncəsində elmə verilən yüksək dəyərin göstəricisidir. Tarix boyu alimlər bu kəlamı təlim və tərbiyə prinsipi kimi istifadə ediblər. Xüsusilə fiqh və kəlam alimləri əməl öncəsi bilik əldə etməyi vacib saymışlar. Bu söz İslam intellektual ənənəsinin formalaşmasında mühüm rol oynayıb. Tarixi dərs budur: maarifçilik olmadan dindarlıq dayanıqlı olmur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam səmimiyyət və məsuliyyət mövzusunu önə çəkir. İnsan bilmədiyi işi kor-koranə görməməlidir. Doğru bilik üzərində qurulan az əməl daha dürüst və ixlaslı olur. Bu yanaşma riyakarlığın da qarşısını alır. Çünki çox əməl bəzən göstərmək və ya vərdiş xatirinə edilə bilər. Elm isə niyyəti saflaşdırır və istiqaməti düzəldir. Bu kəlam insanı özünü islah etməyə çağırır. Əxlaqi nəticə: az, amma doğru — çox, amma

şübhəli olandan üstündür.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu hikmət iman–əməl münasibətini açıqlayır. İslam teologiyasında əməl imanın meyvəsi sayılır. Əgər iman və elm zəifdirsə, əməl də möhkəm sayılmır. Yəqinlə edilən az əməl Allah qatında daha dəyərlidir. Bu fikir Qurani-Kərim baxımında məntiqə də uyğundur: Allah əməlin çoxluğuna deyil, qəbuluna baxır. Şübhə ilə edilən ibadət ixlası azalda bilər. Bu kəlam möminə ibadətdən əvvəl imanını möhkəmləndirməyi öyrədir. Teoloji dərs: keyfiyyətli iman keyfiyyətli əməl doğurur.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan burada mənəvi gözəllik anlayışı təqdim olunur. Gözəl əməl təkcə zahiri çoxluqla ölçülmür. Daxili harmoniya — elm, yəqin və ixlas — əməlin estetik dəyərini artırır. Bu, "batini gözəllik" konsepsiyasıdır. Az, lakin şüurlu ibadət ruhda daha çox ahəng yaradır. Şübhəli çoxluq isə estetik baxımdan da natamam görünür. Bu kəlam mənəvi estetikanın meyarını dəyişir. Gözəllik = şüurlu səmimiyyət.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji müstəvidə bu fikir idarəçilik və qərarverməyə də aiddir. Bilikli az addım, düşüncəsiz çox qərardan daha faydalıdır. Dövlət idarəçiliyində populist çoxlu fəaliyyət bəzən zərərli olur. Strateji düşüncə və elmə əsaslanan siyasət isə daha dayanıqlıdır. Bu kəlam keyfiyyətli idarəetmə prinsipini xatırladır. Lider üçün əsas meyar məlumatlılıq və yəqindir. Politoloji nəticə: düşünülmüş az addım — plansız çox addımdan üstündür.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam məsuliyyətli qərarvermə prinsipinə uyğundur. Hakim və ya hüquqşünas bilmədiyi məsələdə çox qərar verməkdənsə, az, amma əsaslı qərar verməlidir. Hüquqda da keyfiyyət kəmiyyətdən üstündür. Səthi biliklə verilən çox hökm ədalətsizliyə səbəb ola bilər. Bu hikmət hüquqi ehtiyatlılığı təşviq edir. Qanun tətbiqində yəqin və sübut əsasdır. Hüquqi nəticə: əsaslı az hökm — şübhəli çox hökmdən xeyirlidir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam insanın mənalı həyat axtarışına toxunur. İnsan sadəcə çox iş görməklə deyil, şüurlu seçimlə öz varlığını dəyərli edir. Şübhə içində çox fəaliyyət eksistensial boşluq yarada bilər. Elm isə insana istiqamət və məna verir. Bu söz insanı "niyə yaşayıram?" sualına aparır. Az, amma mənalı addımlar həqiqi varoluşu gücləndirir. Bu, autentik həyat çağırışıdır. Eksistensial nəticə: şüurlu həyat mexaniki fəaliyyətdən üstündür.

Xızır Baxışı

Xızır təfəkkürü zahirin arxasındakı hikməti görməyi öyrədir. Zahiri baxış çox əməli üstün saya bilər. Xızır baxışı isə əməlin arxasındakı idrakı ölçür. Bu kəlam tam Xızırvari yanaşmadır: görünən çoxluq yox, görünməyən

dərinlik əsasdır. Bəzən az görünən əməl batində böyük dönüş yaradır. Şübhəli çoxluq isə zahirdə parlaq, batində zəif ola bilər. Xızır baxışı insanı tələskən qiymətləndirmədən çəkindirir. Hikmət: dəyər zahirdə deyil, batində gizlidir.

Düşündürücü Suallar

- Mən etdiyim əməllərin mahiyyətini anlayırammı?
- Çoxluğa aldanıb keyfiyyəti unudurammı?
- İbadət və işlərim yəqin üzərində qurulubmu?
- Elmimi artırmadan fəaliyyətə tələsirəmmi?
- Hansı az, amma şüurlu addımı bu gün ata bilərəm?

Özünə Hesabat

- Bu həftə gördüyün işləri düşün: onların neçəsi şüurlu idi?
- Bir əməlini seç və onun arxasındakı niyyəti yaz.
- Öyrənmədən etdiyin davranışları müəyyən et.
- Gündəlik 10 dəqiqə "öyrən → sonra et" prinsipi tətbiq et.
- Ay sonunda daxili rahatlığındakı dəyişimi müşahidə et.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- İbadətdə: say artırmaqdan əvvəl mənanı öyrən.
- İş həyatında: çox tapşırıq yox, düzgün prioritet seç.
- Təhsildə: əzbər yox, anlayaraq öyrən.
- Münasibətlərdə: çox söz yox, düşünülmüş söz de.
- Şəxsi inkişafda: az, amma davamlı vərdiş qur.

Əlavə Tövsiyələr

- Hər gün qısa, amma dərin mütaliə et.
- Şübhəli məlumatla əməl etməyə tələsmə.
- Keyfiyyət meyarını həyatının hər sahəsinə tətbiq et.
- Təfəkkür və təhlil üçün gündəlik vaxt ayır.
- Elm–əməl balansını müntəzəm yoxla.

Nəticə

İmam Əlinin (ə) bu hikməti həyatın universal qanununu göstərir: dəyər çoxluqda deyil, şüurlu keyfiyyətdədir. Elm və yəqin üzərində qurulan az əməl insanı daha tez kamala aparır. Şübhə ilə edilən çox fəaliyyət isə zahiri səs-küy yaratsa da, daxili yüksəliş gətirməyə bilər. Bu kəlam bizi düşünməyə, öyrənməyə və sonra addım atmağa çağırır. Müasir sürətli dünyada bu hikmət daha da aktualdır. Həyatın hər sahəsində bu prinsipi tətbiq edən insan həm daha arxayın, həm də daha təsirli olar. Az, amma şüurlu — həmişə çox, amma tərəddüdlüdən üstündür.

KƏLAM - 87

“ALLAH YANINDA ELM ÖYRƏNMƏK, ALLAH-TAALA YOLUNDA CİHAD, HƏCC, ORUC VƏ NAMAZDAN DAHA ÜSTÜNDÜR.”

(Yəni, insanın şüurlu şəkildə elm əldə etməsi, onun ibadətlərinə istiqamət verən və bəzən savab baxımından onlardan daha üstün sayılan çox dəyərli bir əməldir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 301)

Bu kəlam İslam maarifində elmin ən yüksək dəyərlərdən biri olduğunu göstərir. Burada məqsəd ibadətləri kiçiltmək deyil, onların düzgün və şüurlu yerinə yetirilməsi üçün elmin vacibliyini vurğulamaqdır. Elm insanın niyyətini saflaşdırır, əməlini istiqamətləndirir və ibadətinə məna qatır. Əgər insan bilmədən ibadət edirsə, onun əməli formal çərçivədə qala bilər. Peyğəmbər (s) bu hikmətli sözlə ümmətini düşünməyə, öyrənməyə və maariflənməyə çağırır. Bu fikir həm fərdi kamilləşməyə, həm də cəmiyyətin tərəqqisinə xidmət edir. Müasir dövrdə də bilik və savadın rolu artdıqca bu kəlamın aktuallığı daha aydın görünür. Buradan çıxan əsas mesaj budur: elm — ibadətin ruhunu oyadan nurdur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik və əməl arasındakı səbəb-nəticə münasibətini ortaya qoyur. Əməl zahiri hərəkətdir, elm isə onu yönləndirən şüur mexanizmidir. İnsan nə etdiyini bilmirsə, etdiyi işin fəlsəfi dəyəri azalır. Bu baxımdan elm ontoloji üstünlük qazanır, çünki o, insanın seçimlərini şüurlu edir. Kəlam həm də epistemologiyanın (bilik nəzəriyyəsinin) əxlaq fəlsəfəsi ilə vəhdətini göstərir. Şüurlu bilik olmadan ibadət mexaniki davranışa çevrilə bilər. Peyğəmbər (s) insanı kor təqliddən çıxarıb düşünən varlığa çevirməyi hədəfləyir. Fəlsəfi nəticə olaraq demək olar ki, düzgün bilik — düzgün əməlin ilkin şərtidir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda elm yalnız informasiya deyil, qəlbin oyanışı və mərifətin artmasıdır. Bu kəlam göstərir ki, zahiri ibadətlər qəlbi idrakla tamamlanmadıqda kamillik səviyyəsinə çatmır. Ariflərə görə həqiqi ibadət insanın Allahı tanıma dərəcəsi ilə ölçülür. Elm isə bu tanımanın qapısını açır. Elmlə məşğul olan insan kainata və öz nəfsinə daha dərindən baxır. Bu baxış ibadəti daha səmimi və şüurlu edir. İrfani nəticə budur ki, elm ibadətin ruhunu dirildən mənəvi işıqdır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insan davranışında şüurun rolunu ön plana çəkir. Bilik əldə edən insanın motivasiyası daha sabit və məqsədyönlü olur. Elm beyində analitik düşünməni gücləndirir və qərarverməni dəqiqləşdirir. Şüursuz ibadət isə bəzən avtomatik davranış səviyyəsində qala bilər. Elm öyrənmək insanın özünə inamını, zehni elastikliyini və diqqətini artırır. Bu proses psixoloji yetkinliyə aparır. Nəticədə insan həm ibadətdə, həm gündəlik həyatda daha balanslı olur. Psixoloji mesaj: anlayaraq edilən əməl daha davamlı təsir yaradır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam güclü müqayisə üsulu ilə qurulmuşdur. “Elm öyrənmək” ilə “cihad, həcc, oruc və namaz”ın yanaşı çəkilməsi ifadəyə dramatik vurğu verir. Qısa cümlədə böyük məna yerləşdirilməsi klassik hikmət üslubunun nümunəsidir. Burada ritm, sadəlik və semantik dərinlik harmoniyası mövcuddur. Oxucu cümləni oxuyarkən təəccüb və düşüncə hissi yaşayır. Ədəbi təsir gücü məhz bu kontrastdan doğur. Bu cür ifadə yadda qalıcı və düşündürücüdür. Ədəbi baxımdan kəlam hikmətli aforizm zirvəsi sayılır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam bilikli cəmiyyət modelini təşviq edir. Elmə dəyər verən toplumlar daha sürətlə inkişaf edir. Peyğəmbər (s) bu sözlə sosial tərəqqinin əsasını maarifdə görür. Bilikli fərdlər cəmiyyətdə ədalət, innovasiya və məsuliyyət mədəniyyəti yaradır. Şüursuz dindarlıq isə bəzən sosial passivliyə səbəb ola bilər. Elm ictimai problemlərin həllində kritik rol oynayır. Bu baxımdan kəlam maarifçi cəmiyyət çağırışıdır. Sosioloji nəticə: elm — sağlam cəmiyyətin təməlidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi kontekstdə İslamın ilk dövrləri elmə güclü təşviqlə yadda qalmışdır. Bu kəlam həmin maarifçi ruhun bariz nümunəsidir. Erkən müsəlman cəmiyyətində elm öyrənmək ibadət kimi qiymətləndirilirdi. Bu yanaşma sonradan böyük elmi mərkəzlərin yaranmasına zəmin yaratdı. Tarix göstərir ki, elmə önəm verilən dövrlərdə İslam sivilizasiyası çiçəklənmişdir. Peyğəmbərin (s) bu kəlamı həmin intellektual hərəkatın ideoloji bünövrələrindən biridir. Tarixi dərs: maarif yüksələndə ümmət də yüksəlir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam məsuliyyətli ibadət anlayışını formalaşdırır. Elm insanın niyyətini təmizləyir və riyakarlığın qarşısını alır. Bilikli insan etdiyi əməlin hikmətini bildiyi üçün daha səmimi davranır. Cahillik isə bəzən fanatizm və ifratçılıq doğura bilər. Bu kəlam möminə xəbərdarlıq edir ki, əvvəl öyrən, sonra əməl et. Əxlaqi kamillik şüurlu seçimlə formalaşır. Əxlaqi nəticə: elmli əməl — daha ixlaslı əməldir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam ibadətin qəbulunda şüurun rolunu göstərir. Allah qatında əməlin dəyəri onun niyyəti və idrakı ilə ölçülür. Elm insanı Allahın ayələrini daha dərindən anlamağa aparır. Bu anlayış ibadəti keyfiyyətcə yüksəldir. Peyğəmbər (s) burada ibadət və elmi qarşı-qarşıya qoymur, əksinə onların iyerarxiyasını izah edir. Teoloji mesaj budur ki, elm ibadətin düzgün istiqamətini təmin edən ilahi nemətdir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın ifadəsində sadəlik və dərinlik harmoniyası var. Cümlə həm ritmikdir, həm də semantik baxımdan zəngindir. Müqayisə üsulu

oxucuda güclü emosional rezonans yaradır. Bu, hikmət ədəbiyyatının klassik gözəllik meyarlarına uyğundur. Mətn qısa olsa da, çoxqatlı məna daşıyır. Estetik cazibə onun yadda qalmasını asanlaşdırır. Estetik nəticə: sadə sözlə böyük həqiqət ifadə olunmuşdur.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmə üstünlük verilməsi idarəetmədə savadlılığın vacibliyinə işarədir. Bilikli toplumlar daha ədalətli siyasi sistemlər qurur. Elmli vətəndaş manipulyasiyaya daha az məruz qalır. Peyğəmbərin (s) bu mesajı maarifçi siyasi mədəniyyətin təməlidir. Şüurlu toplum demokratik və məsuliyyətli idarəetməni dəstəkləyir. Politoloji nəticə: elm siyasi yetkinliyin əsas şərtidir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bilik ədalətli qərarların əsasını təşkil edir. Hüquq sistemində savadsız yanaşma səhv hökmlərə səbəb ola bilər. Elm hüquqi düşüncəni dəqiqləşdirir və məsuliyyəti artırır. Bu kəlam hüquqi şüurun inkişafına da işarə edir. Bilikli fərd haqq və batili daha düzgün ayırd edir. Hüquqi nəticə: elm — ədalətin qoruyucu qalxanıdır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyat məqsədini dərk etməsinə yönəlib. Elm insanı “niyə yaşayıram?” sualı ilə üz-üzə qoyur. Şüurlu həyat mexaniki ibadətdən daha dərin varlıq təcrübəsi yaradır. İnsan bilik vasitəsilə öz mövqeyini kainatda anlayır. Bu, varoluşun mənalandırılması prosesidir. Eksistensial nəticə: elm insanın mənalı yaşamasına yol açır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə bu kəlam daxili oyanış çağırışıdır. Burada elm zahiri məlumatdan çox, batini ayıqlıq kimi anlaşılır. Xızır yanaşması deyir ki, doğru bilik insanı doğru yola yönəldən gizli rəhbərdir. İbadət bu şüurla birləşəndə kamillik yaranır. Elm insanın həyatındakı görünməyən hikmət qapılarını açır. Bu baxış fərdi transformasiyanı hədəfləyir. Xızır nəticəsi: elm — daxili yolçuluğun kompasıdır.

Düşündürücü Suallar

- Mən öyrəndiyim bilikləri ibadətimə tətbiq edirəmmi?
- Şüursuz etdiyim əməllər varmı?
- Elm yolunda gündəlik addım atırammı?

Özünə Hesabat

- Bu gün yeni bir şey öyrəndimmi?
- İbadətlərimi anlayaraq yerinə yetirdimmi?
- Zehni inkişafım üçün vaxt ayırdımmı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün mütaliə üçün sabit vaxt ayırmaq.

- Dini mövzuları anlayaraq öyrənmək.
- Elm və ibadəti paralel inkişaf etdirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Öyrəndiyini başqalarına öyrət.
- Sual verməkdən çəkinmə.
- Düşünərək ibadət etməyə çalış.

Nəticə

Bu hikmətli kəlam göstərir ki, elm İslamda sadəcə tövsiyə deyil, strateji dəyərdir. Elm ibadətə ruh, istiqamət və keyfiyyət qazandırır. Şüurlu mömin olmaq üçün bilik və əməl birlikdə inkişaf etməlidir. Peyğəmbərin (s) mesajı bu gün də aktuallığını qoruyur: maarifli insan — kamil insan yolundadır.

ALİMİN ABİD İNSANA ÜSTÜNLÜYÜ

KƏLAM - 88

**“ELMİNDƏN İSTİFADƏ EDİLƏN ALİM,
YETMİŞ MİN ABİDDƏN DAHA ÜSTÜNDÜR.”**

(Yəni, elmi ilə insanlara fayda verən alim, təkcə öz ibadəti ilə məşğul olan çoxlu abiddən daha böyük dəyərə malikdir.)

(Bu kəlam İmam Baqirə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 301)

Bu kəlam İslam maarifində faydalı elmin və ictimai təsirin əhəmiyyətini vurğulayır. Burada diqqət yalnız elm sahibi olmağa deyil, elmin başqalarına fayda verməsinə yönəldilir. Çünki bilik paylaşılmadıqda onun ictimai dəyəri məhdud qalır. Alim cəmiyyətə istiqamət verən, düşüncəni oyadan və problemlərə həll yolu göstərən şəxsdir. Abid isə əsasən fərdi ibadətlə məşğul olur və təsir dairəsi daha məhdud ola bilər. İmam Baqir (ə) bu müqayisə ilə ümməti faydalı bilik istehsalına və paylaşımına təşviq edir. Bu hikmət həm fərdi kamillik, həm də sosial inkişaf baxımından mühüm mesaj daşıyır. Əsas məna budur ki, ictimai fayda verən elm — yüksək mənəvi dəyərə malikdir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan kəlam fayda prinsipi ilə dəyər prinsipi arasındakı əlaqəni göstərir. Burada varlığın dəyəri onun təsir gücü ilə ölçülür. Alimin üstün tutulması utilitar və teleoloji düşüncə ilə də səsləşir. Çünki onun fəaliyyəti çoxsaylı insanın həyatına təsir edir. Abidin ibadəti fərdi kamillik yaratsa da, alimin elmi kollektiv şüuru dəyişir. Bu yanaşma bilik fəlsəfəsində “paylaşılan bilik” anlayışının üstünlüyünü göstərir. İmam Baqir (ə) insanın yalnız özünü deyil, başqalarını da yüksəltməsini əsas götürür. Fəlsəfi nəticə: cəmiyyətə təsir edən bilik fərdi ibadətdən daha geniş ontoloji dəyərə malikdir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda faydalı alim “nura səbəb olan vasitə” kimi görülür. Ariflərə görə başqalarının qəlbini oyadan şəxs böyük mənəvi məqama çatır. Bu kəlam zahiri ibadətlə batini hidayət arasındakı fərqi göstərir. Elmindən faydalanılan alim insanların qəlbində maarif çırağı yandırır. Bu isə davamlı savab mənbəyi sayılır. İrfanda ən yüksək mərtəbələrdən biri başqasının hidayətinə səbəb olmaqdır. Abidin ibadəti öz daxilində qalır, alimin nuru isə yayılır. İrfani nəticə: başqasına yol göstərən elm — davamlı mənəvi axındır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan faydalı alim cəmiyyətin zehni inkişafına təsir edən güclü motivasiya mənbəyidir. İnsanlar model gördükləri şəxslərdən öyrənirlər. Alimin biliyi başqalarında maraq, ümid və öyrənmə istəyi yaradır. Bu, sosial öyrənmə mexanizminin əsas prinsipidir. Abidin təsiri isə daha çox şəxsi nümunə ilə məhdud qala bilər. Elm paylaşımı kollektiv şüurun genişlənməsinə səbəb olur. Bu baxımdan kəlam psixoloji təsir gücünü ön plana çıxarır. Psixoloji nəticə: bilik yayan insan zehni transformasiya yaradır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlamda güclü mübaliğə və müqayisə sənəti istifadə olunmuşdur. "Yetmiş min" ifadəsi rəqəmi deyil, çoxluğu vurğulayan bədii üsuldur. Bu, oxucuda güclü emosional təsir yaradır. Cümlə qısa, ritmik və yadda qalandır. Müqayisə üsulu hikmətin dərinliyini artırır. Klassik aforizm üslubunun bütün xüsusiyyətləri burada mövcuddur. Mətn həm sadədir, həm də çoxqatlı məna daşıyır. Ədəbi nəticə: qısa ifadə ilə böyük mənəvi mesaj verilmişdir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam bilik istehsal edən və paylaşan cəmiyyət modelini təşviq edir. Maarifçi alimlər sosial inkişafın lokomotividir. Onlar düşüncə mədəniyyətini formalaşdırır və cəmiyyətin problemlərinə həll yolları təqdim edir. İmam Baqir (ə) passiv dindarlıqdan çox, aktiv maarifçiliyi təşviq edir. Elmli fərdlərin çox olduğu cəmiyyətlər daha dayanıqlı olur. Bu kəlam sosial kapitalın bilik üzərində qurulmasını tövsiyə edir. Sosioloji nəticə: maarifçi alim — cəmiyyətin inkişaf mühərrikidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu İslam sivilizasiyasının yüksəlişi alimlərin fəaliyyəti ilə sıx bağlı olmuşdur. Bu kəlam həmin intellektual ənənənin ideoloji əsaslarından biridir. Erkən dövrlərdə elm mərkəzlərinin yaranması bu düşüncənin praktik nəticəsi idi. İmam Baqir (ə) özü də elmi məktəbin qurucularından sayılır. Onun bu kəlamı elmin sosial missiyasını vurğulayır. Tarix göstərir ki, bilik paylaşımı olan dövrlər daha parlaq olmuşdur. Tarixi nəticə: elm yayılanda sivilizasiya yüksəlir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam insanı faydalı olmağa çağırır. Burada əsas meyar ixlasla başqasına fayda verməkdir. Alim yalnız bilən deyil, öyrədən və yönləndirəndir. Bu yanaşma eqosentrik ibadət anlayışını aşır. İnsan başqalarının inkişafına töhfə verdikcə əxlaqi kamilliyi artır. İmam Baqir (ə) məsuliyyətli bilik daşıyıcısı modelini təqdim edir. Əxlaqi nəticə: fayda verən elm — ən ali xidmətlərdəndir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan kəlam savabın davamlılıq prinsipinə işarə edir. Faydalı elmin savabı "sədəqeyi-cariyə" kimi davam edir. Abidin ibadəti fərdi savab qazandırır, alimin elmi isə çoxlarına yayılır. Bu baxımdan Allah qatında təsir dairəsi geniş olan əməl daha üstün sayılır. Kəlam ibadət və elmi qarşılaşdırmır, onların dəyər miqyasını izah edir. Teoloji nəticə: insanlara fayda verən elm ilahi baxımdan yüksək məqama malikdir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın dili sadə, lakin təsirlidir. Rəqəmsal mübaliğə ifadəyə dramatik gözəllik qatır. Qısa struktur oxunaqlılığı artırır. Semantik dərinlik estetik cazibəni gücləndirir. Bu, hikmət ədəbiyyatının klassik

nümunəsidir. Mətn yadda qalmaq üçün optimal qurulub. Estetik nəticə: sadə forma, dərin məna harmoniyası yaradılıb.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam bilikli liderliyin vacibliyinə işarə edir. Cəmiyyətə istiqamət verənlər savadlı olduqda idarəetmə keyfiyyəti yüksəlir. Maarifçi alimlər ictimai şüurun formalaşmasında əsas rol oynayır. Bu yanaşma bilik əsaslı idarəetmə modelini dəstəkləyir. Politoloji nəticə: elmli rəhbərlik — sağlam idarəetmənin təməlidir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bilik ədalətli hökm vermənin əsas şərtidir. Faydalı alim hüquqi şüurun inkişafına töhfə verir. Cəhalət isə səhv qərarların mənbəyi ola bilər. Bu kəlam hüquqi maarifçiliyin əhəmiyyətini də dolayısı ilə vurğulayır. Hüquqi nəticə: bilik — ədalətin düzgün tətbiq vasitəsidir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insanın varlıq mənası başqalarına fayda verməklə dərinləşir. Faydalı alim öz varlığını sosial mənaya çevirir. Bu, insanın "niyə yaşayıram?" sualına cavabdır. Abidin yolu daxili kamillikdirsə, alimin yolu həm də ictimai mənalandırmadır. Eksistensial nəticə: fayda verən həyat — mənalı həyatdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışına görə faydalı alim gizli hidayət vasitəsidir. Onun elmi görünməyən qapıları açır. Bu yanaşmada əsas olan bilginin transformativ gücüdür. Alim başqalarının taleyində dönüş nöqtəsi ola bilər. Xızır hikməti deyir ki, ən böyük xidmət insanın şüurunu oyatmaqdır. Xızır nəticəsi: insanı oyadan elm — ilahi rəhbərliyin təzahürüdür.

Düşündürücü Suallar

- Mənim elmim başqalarına fayda verirmi?
- Bildiklərimi paylaşmaq üçün nə edirəm?
- İbadətimlə yanaşı maarifçilik missiyam varmı?

Özünə Hesabat

- Bu ay kiməsə faydalı bilgi öyrətdimmi?
- Elmimi artırmaq üçün planım varmı?
- Öyrəndiklərimi həyatımda tətbiq edirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Həftəlik öyrənmə və öyrətmə proqramı qurmaq.
- Bildiyini ailə və dostlarla paylaşmaq.
- Maarifləndirici fəaliyyətlərə qoşulmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Faydasız məlumatdan çox, faydalı elm öyrən.
- Təvazökarlıqla öyrən və öyrət.

- Elm ilə əməli birlikdə inkişaf etdir.

Nəticə

Bu hikmətli kəlam göstərir ki, İslamda ən yüksək dəyər yalnız fərdi ibadət deyil, başqalarına fayda verən şüurlu fəaliyyətdir. Elm paylaşdıqca böyüyür və savabı davam edir. İmam Baqir (ə) bizi passiv dindarlıqdan aktiv maarifçiliyə çağırır. Faydalı alim olmaq — ən uca xidmət yollarından biridir.

KƏLAM - 89

"ALİMİN ABİD İNSANA ÜSTÜNLÜYÜ, ON DÖRDÜNCÜ GECƏNİN AYININ DİGƏR ULDUZLARA ÜSTÜNLÜYÜ KİMİDİR."

(Yəni, faydalı elm sahibi olan alim, yalnız ibadətlə məşğul olan insandan təsir və fayda baxımından qat-qat üstündür.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 302)

Bu kəlam elm ilə ibadətin dəyərini müqayisəli şəkildə izah edən dərin məna daşıyır. Peyğəmbər (s) burada ibadətin əhəmiyyətini inkar etmir, əksinə, elmin cəmiyyətə yayılan nurunu daha geniş təsirli kimi təqdim edir. On dördüncü gecənin ayı səmada ən parlaq vaxtında olduğu kimi, alim də insanlara yol göstərən işıq mənbəyidir. Abid insan özünü islah etməklə məşğul olur, lakin alim həm özünü, həm də başqalarını hidayət edir. Bu baxımdan kəlam fərdi ibadətlə ictimai fayda verən elmin fərqini vurğulayır. İslam düşüncəsində elm və əməl bir-birini tamamlayır, lakin faydası yayılan elm daha üstün tutulur. Bu kəlam həm fərdi inkişaf, həm də ictimai məsuliyyət mesajı verir. Oxucuya düşünmək üçün geniş mənəvi və sosial perspektiv açır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik və əməl münasibətini ontoloji və aksioloji müstəvidə izah edir. Elm insanın varlığı dərk etmə vasitəsidir və həqiqətə aparan əsas yoldur. Abid insanın ibadəti daha çox fərdi kamilliyə yönəlikdir, lakin alim varlıq haqqında anlayışı genişləndirərək kollektiv şüura təsir edir. Burada "ay və ulduzlar" təşbehi idrak iyerarxiyasını simvolizə edir. Ay bütöv sistemi işıqlandıran mərkəzi mənbədir, ulduzlar isə lokal işıq saçır. Bu, faydanın miqyası prinsipinə əsaslanan dəyər ölçüsüdür. Fəlsəfədə buna utilitar fayda genişliyi də demək olar. Kəlam insanın yalnız zahiri ibadətlə kifayətlənməməsini, idrakla kamilləşməsini təşviq edir. Beləliklə, bilik – varlığın mənasını açan əsas vasitə kimi təqdim olunur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda alim "nur daşıyıcısı", abid isə "nur axtaran" kimi dəyərləndirilir. Ariflərə görə, elm ilahi maarifə aparan qapıdır. Bu kəlamda ayın parlaq gecədə hər tərəfi işıqlandırması, kamil insanın mənəvi nuruna işarədir. Abid öz qəlbini təmizləyir, lakin alim başqalarının qəlbini də oyadır. İrfani mənbələrdə deyilir ki, həqiqi alim yalnız məlumat sahibi deyil, həm də hikmət sahibidir. Bu baxımdan kəlam zahiri elmlə yanaşı batini maarifə də işarə edir. Həqiqi elm insanı Allaha yaxınlaşdıran elmdir. Burada məqsəd

çox bilmək deyil, doğru istiqamətdə bilməkdir. İrfani təfsirdə alim "qəlblərin müəllimi" sayılır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan kəlam insan motivasiyasını və təsir mexanizmini açıqlayır. Abid insanın fəaliyyəti daha çox daxili məmnunluq yaradır, lakin alim sosial təsir gücü ilə kollektiv davranışları dəyişir. İnsan psixologiyasında model şəxslər mühüm rol oynayır və alimlər bu baxımdan yönləndirici fiqurlardır. Ayın gecədə diqqəti cəlb etməsi kimi, alim də cəmiyyətin diqqət mərkəzinə çevrilir. Bu kəlam öyrənməyə motivasiya yaradan güclü psixoloji mesajdır. İnsan öz faydasını maksimum etmək istəyirsə, bilik istehsalına yönəlməlidir. Eyni zamanda bu, ibadət edənlərə də mənəvi balans mesajı verir. Psixoloji olaraq burada "təsirin miqyası" prinsipi vurğulanır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam yüksək səviyyəli bənzətmə sənəti ilə qurulmuşdur. "On dördüncü gecənin ayı" təşbehi klassik Şərq ədəbiyyatında kamillik və gözəllik simvoludur. Peyğəmbər (s) mürəkkəb ideyanı sadə və təsirli poetik dillə çatdırır. Ay və ulduz qarşılaşdırması kontrast üsuludur və məna dərinliyini artırır. Bu üslub yadda qalmanı asanlaşdırır. Kəlam həm də ritmik quruluşa malikdir. Qısa, lakin çoxqatlı məna daşıyır. Ədəbi baxımdan bu, hikmətli təşbeh nümunəsidir. Nitq gözəlliyi məzmunun təsirini gücləndirir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji müstəvidə kəlam cəmiyyət quruculuğunda bilikli insanların rolunu ön plana çəkir. Alim cəmiyyətin intellektual infrastrukturu sayılır. Abid fərdi mənəviyyatı gücləndirsə də, alim sosial transformasiya yaradır. Tarix boyu inkişaf etmiş cəmiyyətlərin arxasında güclü elm adamları dayanıb. Bu kəlam sosial kapitalın bilik üzərində qurulduğunu göstərir. Ayın bütün səmanı işıqlandırması kimi, alim də ictimai şüuru işıqlandırır. Bu baxış təhsilin strateji əhəmiyyətini vurğulayır. Cəmiyyət üçün ən böyük sərmayə faydalı alimlərdir. Beləliklə, kəlam sosial inkişaf modelini işarə edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan İslam sivilizasiyasının yüksəlişi bu kəlamın ruhuna uyğun baş vermişdir. Erkən müsəlman cəmiyyətində alimlər dövlət və cəmiyyət həyatında mühüm mövqe tuturdular. Mədrəsələrin, kitabxanaların və elmi mərkəzlərin qurulması bunun nümunəsidir. Bu kəlam müsəlmanları elm öyrənməyə təşviq edən əsas motivatorlardan olmuşdur. Orta əsrlərdə müsəlman alimlərinin elmdə irəliləməsi bu düşüncənin nəticəsi idi. Ay təşbehi həmin dövrdə geniş yayılmış poetik simvol idi. Tarixi kontekstdə kəlam elm mədəniyyətinin formalaşmasına töhfə verib. Bu gün də aktuallığını qoruyur. Tarix göstərir ki, elmə dəyər verən toplumlar yüksəlir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam məsuliyyətli bilik anlayışını önə çəkir. Alim olmaq yalnız bilmək deyil, bildiyini faydaya çevirməkdir. Abid özünü xilas etməyə çalışır, alim isə başqalarının da xilasına səbəb olur. Bu, fədakarlıq əxlaqıdır. Ayın işığını gizlətməməsi kimi, alim də elmini paylaşmalıdır. Kəlam eqoist ibadət anlayışını tənqid etmir, amma daha geniş faydanı üstün tutur. Əxlaqi mesaj – "ən xeyirli insan başqalarına faydalı olandır." Bu, sosial məsuliyyət etikasıdır. Elm və əməl birlikdə kamillik yaradır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın ayələrini anlama vasitəsi kimi təqdim olunur. Qurani-Kərimdə də bilənlə bilməyənin eyni olmadığı vurğulanır. Bu kəlam həmin prinsipin kəlam formasında ifadəsidir. Alimin üstünlüyü onun ilahi hikməti dərk etmə qabiliyyətindən qaynaqlanır. İbadət ibadət edənə savab qazandırır, elm isə ümmətə fayda verir. Ay təşbehi ilahi nur simvolizmini xatırladır. Teologiyada nur – hidayət deməkdir. Deməli, alim hidayətin daşıyıcısıdır. Bu baxış elm öyrənməyi ibadətin bir forması kimi göstərir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam kosmik gözəllik üzərindən mənəvi mesaj verir. On dördüncü gecənin ayı insanlarda heyranlıq hissi oyadır. Peyğəmbər (s) bu estetik təəssüratı mənəvi dəyərə bağlayır. Beləliklə, gözəllik vasitəsilə hikmət ötürülür. Bu üsul emosional təsiri artırır. Ay obrazı nur, kamillik və bütövlük simvoludur. Ulduzlarla müqayisə isə dərəcə fərqini estetik şəkildə göstərir. Bu, bədii təfəkkürün güclü nümunəsidir. Estetik dil mesajın yadda qalmasını gücləndirir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan alimlər cəmiyyətin strateji qərarlarında mühüm rol oynayırlar. Tarixdə elm adamlarının məsləhətçi kimi hökmdarların yanında olması təsadüfi deyil. Bu kəlam bilik əsaslı idarəetmənin əhəmiyyətini vurğulayır. İbadət fərdi sahədə qalır, lakin elm ictimai siyasətə təsir edir. Ayın geniş işıq yayması kimi, alim də ictimai istiqaməti müəyyənləşdirə bilər. Bilikli cəmiyyət daha sabit olur. Bu, meritokratiya prinsipinə uyğun mesajdır. Dövlətlərin gücü intellektual potensialla bağlıdır. Kəlam dolayısı ilə bilik mərkəzli idarəetməni təşviq edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi müstəvidə alimlərin rolu fiqh və hüquq sisteminin formalaşmasında açıq görünür. İslam hüququ alimlərin ictihadı ilə inkişaf etmişdir. Bu kəlam hüquqi bilik sahiblərinin cəmiyyət üçün əhəmiyyətini vurğulayır. Abid fərdi ibadətini yerinə yetirir, lakin alim hüquqi normaları izah edir. Bu, ictimai ədalətin təminində mühüm faktordur. Ayın yol göstərməsi kimi, alim də hüquqi istiqamət verir. Hüquq elmsiz inkişaf edə bilməz. Kəlam hüquqi maarifləndirmənin dəyərini artırır. Beləliklə, bilik ədalətin dayağı kimi təqdim olunur.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxışda insanın həyatının mənası onun yaratdığı təsirin dərinliyi ilə ölçülür. Bu kəlam insanın varoluş məqsədini yalnız fərdi xilasda deyil, başqalarına fayda verməkdə görür. Abid insan daha çox öz daxili kamilliyi ilə məşğul olur, alim isə mövcudluğu mənalandıran biliyi yayır. Burada insanın "niyə yaşayıram?" sualına praktik cavab verilir. Ayın gecəni işıqlandırması kimi, mənalı həyat da başqalarının yolunu aydınlatmaqla ölçülür. Eksistensial fəlsəfədə autentik həyat faydalı məsuliyyətlə bağlıdır. Bu kəlam insanı passiv mənəviyyatdan aktiv mənalı həyata çağırır. Var olmaq sadəcə yaşamaq deyil, iz buraxmaqdır. Deməli, həqiqi varoluş başqalarının həyatına toxunan varoluşdur.

Xızır Baxışı

Xızır təfəkküründə görə, zahirdə kiçik görünən işlərin batində çox böyük hikmətləri ola bilər. Bu kəlamda alim ay kimi göstərilir, çünki onun yaydığı elm görünməyən taleləri dəyişdirə bilər. Xızır baxışında əsas meyar gizli xeyrin böyüklüyüdür. Abidin ibadəti qiymətlidir, lakin alimin təsiri çoxlarının hidayətinə səbəb olur. Bu, "az görünən, çox nəticə verən" ilahi qanunun nümunəsidir. Ayın sakitcə gecəni dəyişdirməsi kimi, həqiqi alim də səs-küysüz böyük dəyişikliklər yaradır. Xızır baxışı bizə hadisələrin yalnız zahirinə baxmamağı öyrədir. Faydanın miqyası həmişə dərhal görünməyə bilər. Bu hikmət insanı uzunmüddətli və dərin təsir yaradan işlərə yönəldir.

Düşündürücü Suallar

- Mənim bildiklərim başqalarına real fayda verirmi?
- İbadətimlə yanaşı elmimi artırmağa nə qədər çalışıram?
- Cəmiyyət üçün hansı sahədə işıq mənbəyi ola bilərəm?
- Bilikmi daha çox, yoxsa bilikdən istifadəmi daha zəifdir?
- Mən ay kimi işıq saçmağa çalışıram, yoxsa yalnız özümü düşünürəm?

Özünə Hesabat

- İnsan vaxtaşırı öz bilik və əməl balansını yoxlamalıdır. Oxuduqlarımız həyatımıza və başqalarına təsir etmirsə, bu, natamam inkişafdır. Özümüzdən soruşmalıyıq: öyrəndiyim bilik kimə fayda verdi? İbadətim məni daha məsuliyyətli edibmi? Ətrafım məndən işıq alırmı? Bu hesabat insanı passivlikdən çıxarır. Daxili audit mənəvi inkişafın mühüm mərhələsidir. Alim olmaq niyyəti səmimiyyət tələb edir. Hər gün kiçik də olsa fayda yaratmaq məqsəd qoyulmalıdır.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Öyrəndiyin bilikləri ailə və dostlarla paylaş.
- Hər ay yeni faydalı bir mövzu öyrənmə planı qur.
- Sosial şəbəkədə maarifləndirici paylaşımlar et.
- Peşə sahəndə başqalarına mentorluq et.
- İbadətlə yanaşı mütaliəyə gündəlik vaxt ayır.

- Cəmiyyətdə problemləri həll edən biliklərə yönəl.
- Bildiyini əmələ çevirməyi əsas prinsip et.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunda davamlılıq ən vacib şərtdir. Müxtəlif sahələrdən oxumaq zehni genişləndirir. Faydalı alim olmaq üçün niyyət təmiz olmalıdır. Təkcə məlumat toplamaq kifayət deyil, onu hikmətə çevirmək lazımdır. Saleh insanlarla ünsiyyət motivasiyanı artırır. Müntəzəm düşüncə və yazı vərdişi formalaşdırmaq tövsiyə olunur. Müasir vasitələrdən istifadə edərək bilik yaymaq mümkündür. Hər gün az da olsa öyrənmək böyük nəticələr verir.

Nəticə

Bu kəlam elm və ibadətin dəyərini dərin hikmətlə ölçür. Peyğəmbər (s) insanı yalnız fərdi dindarlığa deyil, ictimai faydaya yönəldir. Alim ay kimidir — özü yanmaqla ətrafı işıqlandırır. Kəlam bizə göstərir ki, ən üstün yol başqalarına nur ötürən həyat yaşamaqdır. İbadət ruhu saflaşdırır, elm isə dünyanı dəyişdirir. Ən kamil insan bu ikisini birləşdirəndir. Bu hikmətli mesaj bu gün də aktuallığını qoruyur və hər birimizi faydalı bilik yoluna çağırır.

KƏLAM - 90

“ALLAHI TANIYAN BİR ALİMİN BİR RÜKƏTLİK NAMAZI, ALLAHI TANIMAYAN KİMSƏNİN QILDIĞI MİN RÜKƏT NAMAZDAN DAHA ÜSTÜNDÜR.”

(Yəni, ibadətin dəyəri onun sayında deyil, onu edən insanın Allahı nə qədər şüurlu tanımasında və idrakında gizlidir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 302)

Bu kəlam ibadətin keyfiyyəti ilə kəmiyyətini müqayisə edən çox dərin bir hikməti ifadə edir. Burada məqsəd çox ibadəti kiçiltmək deyil, şüurlu ibadətin dəyərini vurğulamaqdır. Allahı tanıyan alim ibadəti anlayaraq, məqsədini dərk edərək yerinə yetirir. Allahı tanımayan insan isə eyni əməli mexaniki şəkildə icra edə bilər. Bu fərq ibadətin ruhunu və təsirini köklü şəkildə dəyişir. Kəlam müsəlmanı düşünən, anlayan və şüurlu mömin olmağa çağırır. İslamda elm və mərifət ibadətin canı hesab edilir. Bu hikmət həm fərdi kamillik, həm də ictimai maariflənmə üçün mühüm istiqamət göstərir. Əsas mesaj: şüurlu ibadət sayca çox, lakin şüursuz ibadətdən üstündür.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam mahiyyət və kəmiyyət münasibətini ortaya qoyur. Burada keyfiyyətin kəmiyyətdən üstün olduğu prinsip müdafiə edilir. Bir rükət — mahiyyətcə dolu olduqda — min rükətdən daha dəyərli ola bilər. Bu, Aristotelvari “forma və məzmun” məsələsini xatırladır. İbadətin forması eyni olsa da, məzmunu idrakla dəyişir. Peyğəmbər (s) insan fəaliyyətində niyyət və şüurun ontoloji rolunu vurğulayır. Bu yanaşma insanı mexaniki

təkrardan çıxarıb mənalı fəaliyyətə yönəldir. Fəlsəfi nəticə budur ki, dəyər ölçüsü yalnız say deyil, şüurlu məzmundur. Bu prinsip həyatın bütün sahələrinə tətbiq oluna bilər.

2. İrfani Aspekt

İrfan baxımından "Allahı tanımaq" qəlbi mərifət deməkdir. Ariflərə görə ibadətin ruhu məhz bu tanıma ilə dirilir. Alimin bir rükəti qəlb oyanışı ilə dolu olduğu üçün daha təsirlidir. Allahı tanımayanın ibadəti isə zahiri hərəkət səviyyəsində qala bilər. Bu kəlam zahir və batin fərqini çox incə şəkildə göstərir. İrfani məktəbdə məqsəd ibadətin sayını artırmaqdan çox, qəlbin iştirakını artırmaqdır. Tanıma (mərifət) ibadəti nurlandırır. Qəlb oyandıqca az əməl belə böyük dəyər qazanır. Bu hikmət insanı "bilərək ibadət" mərhələsinə çağırır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan şüurlu ibadət insanın diqqətini, daxili iştirakını və emosional bağlılığını artırır. İnsan nə etdiyini anlayanda motivasiyası və mənəvi məmnuniyyəti yüksəlir. Mexaniki təkrar isə zamanla yorğunluq və boşluq hissi yarada bilər. Bu kəlam mindful (şüurlu) ibadətin psixoloji üstünlüyünü göstərir. Alimin ibadətində fokus, niyyət və idrak birləşir. Bu isə ibadətin insan psixikasına daha dərin təsir etməsinə səbəb olur. Şüurlu ibadət stresin azalmasına və daxili sakitliyə daha çox töhfə verir. Nəticədə ibadət davranışı davamlı və mənalı olur. Psixoloji dərs: anlayaraq edilən əməl ruhu daha çox qidalandırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam güclü müqayisə və mübaliğə sənəti üzərində qurulub. "Bir rükət" ilə "min rükət" qarşılaşdırılması fikri yadda qalan edir. Bu poetik kontrast mesajın emosional təsirini artırır. Kəlamda sadə, lakin çox təsirli bədii quruluş var. Ritmik paralelizm nitqə axıcılıq verir. Məna yığcam ifadə olunsa da, semantik dərinlik çox genişdir. Bu, Peyğəmbər kəlamlarının ədəbi möcüzələrindən sayılır. Oxucu say fərqinə təəccüblənərək mənaya yönəlir. Ədəbi baxımdan mesaj: hikmətli söz az ifadə ilə çox məna çatdırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişafında alimlərin rolunu vurğulayır. Şüurlu bilik sahibləri cəmiyyətin dini həyatını keyfiyyətcə yüksəldir. Sadəcə formal ibadətlə kifayətlənən toplumlarda dərinlik azalır. Bu hikmət elm mərkəzli dini mədəniyyət qurmağa çağırır. Alimlərin yetişməsi ictimai şüurun yüksəlməsi deməkdir. Belə cəmiyyətlərdə dini davranış daha şüurlu və sabit olur. Kəlam həm də dini savadlanmanın sosial əhəmiyyətini göstərir. Sosioloji nəticə: maarifli möminlər cəmiyyətin mənəvi keyfiyyətini artırır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan İslamın ilk dövrlərində Peyğəmbər (s) ümməti savadlanmağa xüsusi təşviq edirdi. Bu kəlam da həmin maarifçilik

siyasətinin tərkib hissəsidir. Erkən müsəlman cəmiyyəti elm mərkəzli inkişaf modeli qurdu. Nəticədə böyük alimlər və elmi mərkəzlər yarandı. Bu kəlam həmin intellektual dirçəlişin ideoloji əsaslarından biridir. Tarix göstərdi ki, elmə önəm verən müsəlmanlar dünya sivilizasiyasına böyük töhfələr verdilər. Bu sözlər sadəcə fərdi tövsiyə deyil, strateji istiqamət idi. Tarixi dərs: elmə verilən dəyər sivilizasiyanı yüksəldir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam niyyətin və şüurun əxlaqi dəyərini ön plana çəkir. Əməlin çoxluğu deyil, səmimiyyəti və idrakı əsasdır. Bu yanaşma riyakarlığın qarşısını alır. İnsan başqalarına göstərmək üçün deyil, anlayaraq ibadət etməyə yönəlir. Alimin ibadəti məsuliyyətli və şüurludur. Bu da əxlaqi kamilliyi gücləndirir. Kəlam mömini keyfiyyət yönümlü mənəviyyata çağırır. Əxlaqi mesaj: dərinliksiz çoxluq əvəzinə, şüurlu səmimiyyət seçilməlidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam Allahın ibadətə baxış meyarını göstərir. İlahi dəyərləndirmə zahiri çoxluğa deyil, qəlbi idraka bağlıdır. Allahı tanımaq ibadətin qəbuluna təsir edən əsas amillərdəndir. Bu, İslam əqidəsində mərifətin yüksək mövqeyini təsdiqləyir. Namaz ibadətin zirvəsi olsa da, onun ruhu tanıma ilə tamamlanır. Kəlam ibadət və elm arasında teoloji harmoniyanı qurur. Burada ibadət elmə rəqib deyil, onunla kamilləşir. Teoloji nəticə: mərifət ibadətin dəyərini qat-qat artırır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam mənəvi gözəlliyin ölçüsünü təqdim edir. Burada gözəllik zahiri çoxluqda deyil, daxili şüurdadır. Şüurlu ibadət ruhani harmoniya yaradır. Bu harmoniya insanın davranışına və simasına da əks olunur. Kəlamın quruluşundakı balans estetik zövq oyadır. Az və çoxun bədii qarşılaşdırılması estetik təsiri gücləndirir. Mənəvi estetika burada idrakla gözəlləşir. İbadətin estetik zirvəsi qəlbin iştirakıdır. Estetik mesaj: ən gözəl ibadət — şüurlu ibadətdir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan maarifli dindarların çoxluğu sağlam dini siyasətin əsasını təşkil edir. Şüursuz kütlə asan manipulyasiya oluna bilər. Alimlərin yetişməsi isə dini düşüncədə balans yaradır. Bu kəlam bilik əsaslı dini liderliyin vacibliyini göstərir. Maarifli toplumlarda radikalizm riski azalır. İbadətin şüurlu icrası ictimai sabitliyi də gücləndirir. Bu yanaşma dini institutların keyfiyyətini yüksəldir. Politoloji dərs: elm yönlü dini mədəniyyət daha dayanıqlıdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam dini hökmlərin düzgün anlaşılmasının vacibliyini vurğulayır. Alim ibadəti şəriətin incəliklərinə uyğun yerinə yetirir. Bilmədən edilən ibadətdə səhv ehtimalı çox olur. Bu isə hüquqi

baxımdan ibadətin düzgünlüyünə təsir edə bilər. Kəlam fiqhi savadın əhəmiyyətini dolayı yolla göstərir. Dini əməl hüquqi şərtlərlə bağlıdır və elm bunu təmin edir. Bu yanaşma məsuliyyətli ibadət mədəniyyəti yaradır. Hüquqi nəticə: düzgün bilik ibadətin hüquqi etibarlığını gücləndirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxışda insanın həyatının mənası onun şüurlu seçimləri ilə ölçülür. Bu kəlam varoluşun keyfiyyətini idrakla əlaqələndirir. Alimin bir rükəti onun varlığının şüurlu yönünü göstərir. Şüursuz çoxluq isə eksistensial boşluq yarada bilər. Burada insan "necə ibadət edirəm?" sualı ilə üzləşir. Həqiqi varoluş oyanmış şüurla mümkündür. İbadət insanın özünü dərk prosesinin bir hissəsinə çevrilir. Bu hikmət insanı avtomatik dindarlıqdan çıxarır. Eksistensial nəticə: mənalı həyat şüurlu ibadətlə qurulur.

Xızır Baxışı

Xızır təfəkkürünə görə zahirdə az görünən əməl batində çox böyük təsirə malik ola bilər. Bir rükətin min rükətdən üstün tutulması bu gizli hikməti göstərir. Xızır baxışı hadisələrin görünən ölçüsü ilə kifayətlənməməyi öyrədir. Alimin az əməli gələcəkdə böyük dəyişikliklər doğura bilər. Bu, ilahi hikmətin "keyfiyyət üstünlüyü" qanunudur. Sakit və dərin təsir çox vaxt səssiz olur. Bu kəlam insanı nəticənin zahirinə aldanmamağa çağırır. Xızır baxışında əsas meyar dərin faydadır. Mesaj: az, amma şüurlu əməl bəzən çoxdan daha bərəkətlidir.

Düşündürücü Suallar

- Mən ibadətlərimi anlayaraqmı edirəm, yoxsa vərdişlə?
- Allahı tanımaq üçün bilik səviyyəmi artırırammı?
- İbadətimdə diqqət və qəlb iştirakım nə qədərdir?
- Çoxluqmu məni rahatladır, yoxsa keyfiyyətmi?
- Elmimi ibadətimə tətbiq edirəmmi?

Özünə Hesabat

- Hər gün qısa şəkildə ibadətlərinin keyfiyyətini qiymətləndir. Namaz zamanı diqqətinin nə qədər yayındığını müşahidə et. Allah haqqında biliklərini artırmaq üçün plan qur. Həftəlik dini mütaliə saatı təyin et. Mexaniki təkrarlardan uzaq durmağa çalış. Niyyətini hər ibadətdən əvvəl yenilə. Öz mənəvi inkişafını aylıq müqayisə et. Səmimiyyətini artırmaq üçün dua et.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Namazdan əvvəl qısa mənaca təfəkkür et. Oxuduğun surələrin mənasını öyrən. Həftədə bir dəfə elmi-dini dərsdə iştirak et. İbadət zamanı telefonu uzaqlaşdır. Az, amma diqqətli zikr etməyə çalış. Öyrəndiyini ailənlə paylaş. İbadət mühitini sakit və fokuslu qur. Keyfiyyət gündəliyi tut.

Əlavə Tövsiyələr

- Mərifət artıran kitablar oxu. Alimlərin məclislərində iştirak et. İbadətə tələsmə, aram et. Niyyətini tez-tez yoxla. Mənəvi mentor tapmağa çalış. Təfəkkür vaxtı ayır. Az, lakin davamlı inkişaf strategiyası qur. Dualarında idrak istə.

Nəticə

Bu hikmət bizə ibadətin həqiqi dəyərinin onun sayında deyil, şüurlu mərifətlə yerinə yetirilməsində olduğunu öyrədir. Allahı tanıyan alimin az ibadəti belə dərin məna və təsir daşıyır. İslam insanı kor-koranə çoxluğa deyil, düşünərək kamilləşməyə çağırır. Elm ibadətin ruhu, ibadət isə elmin meyvəsidir. Bu tarazlıq qorunduqda mömin həm fərdi, həm ictimai baxımdan yüksəlir. Kəlamın əsas dərsi budur: şüurlu keyfiyyət, şüursuz çoxluqdan üstündür.

KƏLAM - 91

"BİR ALİM, MİN ABİDDƏN VƏ MİN ZAHİDDƏN DAHA ÜSTÜNDÜR."

(Yəni, bilik və anlayış sahibi insanın dəyəri, sadəcə ibadət edən və təvazökar olanlardan daha böyükdür, çünki elm və mərifət ibadətin ruhunu artırır.)

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 302)

Bu kəlam insanın elmi və mənəvi üstünlüyünü müqayisəli şəkildə vurğulayır. Burada alim sözü yalnız kitab sahibi və ya nəzəriyyə biləni deyil, eyni zamanda Allahı tanıyan, mərifət və hikmət sahibi insandır. Kəlam ibadətin sayı ilə deyil, onun mənası və idrakla icra olunması ilə ölçüldüyünü göstərir. Abid və zahidlərin sayı çox olsa da, şüurlu elm sahibi onları üstələyə bilər. Bu, İslamın bilik mərkəzli kamillik anlayışının tərkib hissəsidir. Məqsəd cəmiyyətin ruhani və intellektual inkişafına diqqət çəkməkdir. İnsanların ibadətini qiymətləndirərkən onun elmi və mənəvi səviyyəsi nəzərə alınmalıdır. Kəlam həm fərdi kamilliyi, həm də ictimai maariflənməni vurğulayır. Əsas mesaj: elm, ibadətin ruhunu tamamlayır və üstünlük yaradır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam mahiyyət və kəmiyyət münasibətini ortaya qoyur. Abid və zahidlərin çoxluğu zahiri dəyərləri göstərir, lakin dərin anlam və biliklə icra olunan hərəkət daha çox əhəmiyyət kəsb edir. Burada keyfiyyətin kəmiyyətdən üstünlüyü vurğulanır. Alim, öz şüuru və anlayışı ilə hərəkət etdiyi üçün ibadəti daha tamamdır. Kəlam insan fəaliyyətində niyyət və idrakın ontoloji rolunu göstərir. İslam fəlsəfəsi baxımından əsl dəyər, məzmun və idrakla ölçülür. Bu prinsip həyatın bütün sahələrinə tətbiq edilə bilər. Fəlsəfi nəticə: dərinlik və şüur olmadan çoxluq həqiqi dəyər gətirmir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan alim qəlbi və ruhani mərifət sahibi sayılır. Onun ibadəti batini dərinlik və hikmətlə doludur. Abid və zahidlərin çoxluğu zahiri ibadət

forması ilə məhdudlaşa bilər. Kəlam, irfan baxımından bilik və anlayışın ibadəti mənalandırdığını göstərir. Allahı tanıyan alim ibadətdə qəlb iştirakını artırır. İrfani məktəblərdə məqsəd ibadətin zahirini deyil, ruhunu oyatmaqdır. İbadətin ruhu mərifət ilə dirilir. Alimin ibadəti qəlb və ruhun hərəkətidir. İrfani nəticə: mərifət ibadətin dəyərini qat-qat artırır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan alim ibadət zamanı diqqət və idrakını tam istifadə edir. Mexaniki ibadət yalnız vərdiş və ya təzyiq nəticəsində ola bilər. Şüurlu ibadət emosional bağlılığı artırır və mənəvi məmnuniyyət gətirir. Alimin ibadəti stres azaldır, daxili sakitlik yaradır. Bu kəlam mindful (şüurlu) ibadətin psixoloji üstünlüyünü vurğulayır. Şüursuz ibadət isə psixoloji yorğunluq və boşluq hissi yarada bilər. Psixoloji dərs: anlayaraq edilən əməl ruhu daha çox qidalandırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam poetik müqayisə üzərində qurulub. “Bir alim” – “min abid və zahid” kontrastı oxucuda dərhal təsir yaradır. Sadə və yığcam ifadə olunsa da, semantik dərinlik genişdir. Ritmik paralelizm və müqayisə nitqə axıcılıq və estetik gözəllik qatır. Bu, İmam Sadiqin (ə) kəlamlarının ədəbi möcüzəsidir. Oxucu burada zahir və batini müqayisə edir və dərhal mənaya yönəlir. Ədəbi mesaj: qısa ifadə ilə çox dərin mənalar çatdırmaq mümkündür.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişafında alimlərin rolunu vurğulayır. Şüurlu bilik sahibləri cəmiyyətin mənəvi və intellektual keyfiyyətini artırır. Sadəcə ibadət edən kütlə isə sosial dərinlikdə zəif qala bilər. Alimlərin yetişməsi ictimai şüurun yüksəlməsi deməkdir. Maarifli insanlar cəmiyyətdə elmi və dini balans yaradır. Cəmiyyət alimlərin maarifi ilə inkişaf edir. Sosioloji nəticə: maarifli möminlər cəmiyyətin ruhani keyfiyyətini artırır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan İslamın ilk dövrlərində alimlər yüksək qiymətləndirilirdi. Peyğəmbər (s) bilik sahiblərini cəmiyyətin sütunu kimi görürdü. Bu kəlam da həmin yanaşmanı təsdiqləyir. Erkən müsəlman cəmiyyəti elm və mərifət üzərində qurulmuşdu. Tarix göstərir ki, bilikli və maarifli alimlər cəmiyyətin inkişafında əvəzsiz rol oynamışdır. Bu sözlər həm fərdi, həm də ictimai inkişafı hədəfləyir. Tarixi dərs: elm və mərifət cəmiyyəti yüksəldir və sabitləşdirir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam bilikli insanın əməlini üstün tutur. Niyyət, səmimiyyət və şüur əxlaqi dəyəri artırır. Bu yanaşma riyakarlığın qarşısını alır. Alimin əməli məsuliyyətli və şüurludur. Əxlaqi kamillik ibadətin keyfiyyətindən asılıdır. Kəlam mömini səthi deyil, mənəviyyatlı olmağa

çağırır. Əxlaqi mesaj: dərinliksiz çoxluq əvəzinə, şüurlu səmimiyyət seçilməlidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan Allah elmin və mərifətin ibadət dəyərini artırdığını vurğulayır. Alimin ibadəti, Allahın iradəsini anlaması və tanıması ilə qiymətlidir. Abid və zahidlərin çoxluğu isə yalnız zahiri hərəkəti əhatə edir. Teoloji baxış, şüurlu bilik ilə ibadətin qəbulunun daha yüksək olduğunu göstərir. İbadət və elm bir-birini tamamlayır. Teoloji nəticə: mərifət və anlayış ibadətin Allah yanında qəbulunu gücləndirir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan ibadətin gözəlliyi onun şüurlu yerinə yetirilməsindədir. Şüursuz çoxluq yalnız zahiri formadır. Alimin əməli isə ruhani harmoniya yaradır. Bu harmoniya insanın simasına və davranışına əks olunur. Kəlamın quruluşu, az və çoxun qarşılaşdırılması estetik təsiri gücləndirir. Mənəvi estetika idrakla gözəlləşir. Estetik mesaj: şüurlu əməl mənəvi gözəlliyin zirvəsidir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan maarifli alimlər cəmiyyətdə dini və intellektual balans yaradır. Şüursuz kütlə asanlıqla yönləndirilə bilər. Alimlərin yetişməsi dini liderlik və maarifli idarəçilik üçün əsasdır. Toplumda şüurlu dini tətbiq radikalizm riskini azaldır. İbadətin şüurlu icrası ictimai sabitliyi də gücləndirir. Politoloji nəticə: bilikli və şüurlu möminlər cəmiyyəti daha dayanıqlı edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bilikli alim ibadəti şəriətin incəliklərinə uyğun yerinə yetirir. Bilmədən edilən ibadət səhv və çatışmazlıqlara səbəb ola bilər. Kəlam dini hüquq və ibadət etikasını vurğulayır. Alim ibadəti həm zahiri, həm də batini qaydalara uyğun həyata keçirir. Hüquqi nəticə: bilgi ibadətin şəriət baxımından düzgünlüyünü təmin edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insanın varlığı şüurlu seçimləri ilə dəyərlənir. Alimin az əməli belə çox əməl edənlərdən daha mənalıdır. Bu, insanın öz varlığını və mənasını dərk etməsi ilə əlaqəlidir. İbadət insanın şüur və kamillik səviyyəsini əks etdirir. Şüursuz çoxluq isə eksistensial boşluq yarada bilər. Eksistensial nəticə: mənalı həyat şüurlu və dərin əməl üzərində qurulur.

Xızır Baxışı

Xızır təfəkkürü baxımından az görünən əməl çox böyük təsirə malik ola bilər. Alimin əməli səssiz və lakin uzunmüddətli təsir doğurur. Zahirdə az, amma batində böyük fayda gətirir. Xızır baxışı nəticənin zahir ölçüsü ilə kifayətlənməməyi öyrədir. Alimin əməli gələcəkdə böyük dəyişikliklər doğura bilər. Bu yanaşma insanı səssiz, amma dərin və təsirli əmələ təşviq

edir. Mesaj: az, lakin şüurlu əməl çoxdan daha bərəkətlidir.

Düşündürücü Suallar

- Mən elmi biliklərimi ibadətimdə tətbiq edirəmmi?
- İbadətim şüurlu və dərinliklidirmi?
- Məqsədim Allahı tanımaqdır, yoxsa sadəcə hərəkət etmək?
- Mənim əməl və bilik balansım necədir?
- Şüursuz əməl və şüurlu əməl arasında fərqi necə hiss edirəm?

Özünə Hesabat

- Hər gün ibadətin keyfiyyətini yoxla. Elmi və dini biliklərini tətbiq et. İbadət zamanı diqqətini və niyyətini qiymətləndir. Şüurlu əməli artırmaq üçün qısa mənaca təfəkkür et. Həftəlik mərifət və ibadət təhlili apar. Zəif nöqtələrini müəyyənləşdir və inkişaf planı qur. Öz mənəvi və intellektual inkişafını qeyd et. Şüurlu ibadəti prioritet et.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Namazdan əvvəl qısa təfəkkür və niyyət.
- Oxuduğun surələrin mənasını öyrənmək.
- Həftədə bir dəfə elmi-dini dərsdə iştirak.
- Az, amma şüurlu zikr.
- Bilgini ailə və dostlarla paylaşmaq.
- İbadət mühitini sakit və fokuslu qurmaq.
- Keyfiyyət gündəliyi tutmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Dini və elmi kitablar oxu.
- Alimlərin məclislərində iştirak et.
- İbadət zamanı tələsmə və aram et.
- Niyyətini tez-tez yoxla.
- Mənəvi mentor tapmaq.
- Təfəkkür vaxtı ayırmaq.
- Davamlı inkişaf strategiyası qurmaq.

Nəticə

Kəlam bizə göstərir ki, bilikli və şüurlu insanın əməli çoxluqdan daha üstündür. Elm və mərifət ibadətin ruhunu artırır, onun dəyərini qat-qat yüksəldir. Allahı tanıyan alim az əməli ilə çox ibadət edənlərdən daha təsirlidir. İslam insanı keyfiyyət və şüur üzərində formalaşmağa çağırır. Elm, ibadətin ruhu; ibadət isə elmin meyvəsidir. Nəticə: şüurlu və mərifətli əməl, sayca çox olan şüursuz əməl üzərindədir.

KƏLAM - 92

“ALİMİN BİR SAAT KÜRƏYİNİ YASTIĞA DAYAYIB ELM VƏ İŞİNƏ BAXMASI, ABİD İNSANIN YETMİŞ İLLİK İBADƏTİNDƏN DAHA YAXŞIDIR.”

(Yəni, bilik və fəaliyyət istiqamətində şüurlu bir saat çalışan alim, uzun illər ibadət edən abidlərdən daha dəyərlidir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 302)

Kəlamın əsas mövzusu elm və əməl arasındakı üstünlük nisbətidir. Burada vurğulanır ki, şüurlu və məqsədli fəaliyyət, uzun müddətli amma şüursuz əməl və ibadətdən daha qiymətlidir. Alim bir saat boyunca elm və işə diqqət yetirərək həm özünü, həm də cəmiyyətini inkişaf etdirir. Bu kəlam həm fərdi, həm də ictimai tərəqqini nəzərə alır. Burada əsas mesaj: niyyət, şüurlu fəaliyyət və məqsəd əməli daha dəyərli edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan kəlam keyfiyyətin kəmiyyət üzərində üstünlüyünü göstərir. Burada diqqət çəkilən əsas fikir: uzun müddət mexaniki olaraq edilən əməl, qısa, lakin şüurlu və məqsədli əməl ilə müqayisədə daha az dəyərlidir. Alim bir saat şüurlu fəaliyyət göstərərək uzun illər mexaniki ibadət edən abidlərdən daha üstün olur. Bu, fəlsəfi düşüncəyə görə həyatın mənası və dəyəri yalnız zamanla ölçülmür, şüur və məqsəd onu daha qiymətli edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan kəlam, bilik və əməl birliyinin ruhani inkişaf üçün vacib olduğunu göstərir. Alim öz elmində və əməlində şüurludur və bu şüurlu fəaliyyət ruhani yetkinlik və mənəvi zənginlik gətirir. Abidlərin əməli zahiri görünüşdən ibarət ola bilər, amma irfani dəyəri aşağıdır. İrfani baxışa görə, bilgili insanın qısa şüurlu əməli uzun müddət şüursuz ibadət edənlərdən daha üstün və Allah qarşısında daha dəyərlidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam motivasiyanı, diqqəti və məqsəd yönümlü davranışı vurğulayır. Alim əməl zamanı həm zehni, həm də emosional qabiliyyətlərini inkişaf etdirir. Şüurlu elm fəaliyyəti stressi azaldır, özünü qiymətləndirmə və məmnunluq hissini artırır. Abidlərin uzun müddətli əməli mexaniki ola bilər, içində niyyət və şüur yoxdur. Psixoloji baxımdan nəticə: qısa, amma məqsədli və şüurlu fəaliyyət uzun müddətli amma şüursuz əməl və ibadətdən daha təsirlidir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam müqayisə və metafora üzərində qurulub. “Alim bir saat” – “yetmiş illik abid” ifadəsi oxucuda dərhal təsir yaradır və mesajın yadda qalmasını təmin edir. Sadə və ritmik dil ilə dərin mənanı çatdırır. Bu, oxucuya həm vizual, həm də mənəvi təsir göstərir. Ədəbi baxımdan nəticə: qısa, lakin müqayisəli ifadə ilə dərindən düşünmək və nümunə götürmək mümkündür.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan alimlərin fəaliyyəti cəmiyyətin irfani və intellektual inkişafını təmin edir. Şüurlu elm fəaliyyəti nümunəvi təsir göstərir və cəmiyyətdə bilik və ədalət prinsiplərinin yayılmasına kömək edir. Abidlərin əməli yalnız zahiri nümunədir, cəmiyyət üçün əhəmiyyəti azdır. Sosial baxımdan nəticə: elm və şüurlu əməl cəmiyyətin dayanıqlı inkişafının əsas sütunudur.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan alimlər həmişə cəmiyyətin maarif, elm və irfani inkişafında aparıcı rol oynamışlar. Onların fəaliyyəti tarixi hadisələrdə, ictimai dəyişikliklərdə və mədəniyyətin qorunmasında böyük təsir göstərmişdir. Abidlərin əməli isə tarixi kontekstdə daha məhdud və səthi qalmışdır. Tarixi dərs: bilgili və şüurlu insan cəmiyyətin inkişafında daha davamlı və effektiv təsir göstərir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam niyyət və keyfiyyətin əməl çoxluğundan üstün olduğunu vurğulayır. Alim əməl zamanı şüurludur, məsuliyyət daşıyır və doğru niyyətlə hərəkət edir. Abidlərin əməli çox olsa da, niyyət və şüurdan uzaq ola bilər. Əxlaqi nəticə: dəyər yalnız çoxluqda deyil, əməl və niyyətin keyfiyyətindədir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan Allah şüurlu elm və əməli üstün tutur. Alim əməlində Allahın razılığı üçün şüurlu və məqsədli fəaliyyət göstərir. Zahiri ibadət yalnız forma ola bilər və niyyət olmadan Allah qarşısında qiymət qazanmaya bilər. Teoloji nəticə: şüurlu elm və əməl Allah qarşısında daha dəyərlidir və qəbul olunur.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan əməl və ibadətin gözəlliyi şüurlu icra ilə ortaya çıxır. Alimin bir saatlıq fəaliyyəti mənəvi harmoniyanı yaradır, ətrafına nümunə göstərir. Zahiri çoxluq isə səthi görünə bilər, mənəvi estetik dəyəri azdır. Estetik nəticə: şüurlu əməl insanın daxili gözəlliyini və harmoniyasını əks etdirir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan alimlər cəmiyyətdə idarəetmə və maarifçilik rolunu oynayırlar. Onların fəaliyyəti ictimai normativlər və qanunların əməl edilməsində nümunə olur. Abidlərin əməli isə yalnız fərdi və zahiri təsir göstərə bilər. Politoloji nəticə: bilgili və şüurlu insanlar cəmiyyətin etik və siyasi dayanıqlığını artırır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan kəlam göstərir ki, bilgili və şüurlu əməl qanun və nizamla uyğun gəlir. Alim fəaliyyətini həm etik, həm də hüquqi çərçivədə qurur. Zahiri əməl çox olsa da, şüursuzluq hüquqi və sosial məsuliyyəti

zəiflədir. Hüquqi nəticə: bilgili əməl cəmiyyətdə həm mənəvi, həm də hüquqi dayanıqlıq yaradır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam insanın öz mənası və məqsədini tapması ilə bağlıdır. Alim qısa zamanda şüurlu fəaliyyət göstərərək öz həyatının mənasını artırır. Abidlərin əməli uzun ola bilər, amma mənasız icra edildikdə varlıq dəyəri az olur. Eksistensial nəticə: şüurlu fəaliyyət insanın varlıq və dəyərlilik hissini artırır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə yanaşsaq, kəlam həyatın hər anında faydalı və şüurlu fəaliyyətin üstünlüyünü göstərir. Alim qısa müddətdə elm və işinə fokuslanır, həm özü, həm də cəmiyyət üçün faydalı olur. Abidlərin əməli isə bəzən mexaniki və nəticəsiz qalır. Xızır baxışı nəticəsi: hər anı şüurlu və məqsədli yaşamaq dəyərlidir və insanın həqiqi təsirini artırır.

Düşündürücü Suallar

- Şüurlu və məqsədli fəaliyyət ilə uzun müddətli mexaniki əməl arasında fərq nədir?
- Niyə elm və əməl birlikdə üstünlük qazandırır?
- Hansı əməl daha çox Allah tərəfindən qəbul olunur?

Özünə Hesabat

- Mənim əməl və fəaliyyətim şüurludurmu?
- Elm və bilik əldə etmək üçün hər gün vaxt ayırırammı?
- Məqsəd və niyyətim əməlimi dəyərləndirirmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün qısa, amma şüurlu elm və təhsil fəaliyyətləri aparmaq.
- İş və təcrübəni şüurlu şəkildə planlaşdırmaq.
- Digərlərinə nümunə olmaq üçün şüurlu və məqsədli fəaliyyət göstərmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Kəlamı həyat prinsipinə çevirmək üçün hər gün bir şüurlu elm saatı ayırın.
- Əməl və ibadət arasında şüurlu balans qurun.
- Mexaniki və uzun müddətli əmələ deyil, məqsəd və şüurlu fəaliyyətə diqqət edin.

Nəticə

Bu kəlam göstərir ki, niyyət, şüur və məqsəd hər şeydən daha qiymətlidir. Qısa, amma məqsədli elm fəaliyyəti uzun müddət mexaniki ibadət edənlərdən daha dəyərlidir. İnsan həm fərdi, həm də ictimai inkişaf üçün elm və əməli birləşdirməlidir.

KƏLAM - 93

“Alimin şəhidlərdən üstünlüyü bir dərəcədir. Şəhidin abidlərdən üstünlüyü də bir dərəcədir. Peyğəmbərin alimlərdən üstünlüyü bir dərəcədir. Quranın digər sözlərdən üstünlüyü isə, Allahın yaratdıqlarından üstünlüyü kimidir. Alimin digər insanlardan üstünlüyü də mənim ən aşağı insanların mənə nisbətdə üstünlüyüm kimidir.”

(Yəni, alim, şəhid, abid, peyğəmbər və Qur’anın üstünlükləri bir-birinə bağlı dərəcələrlə ölçülür; alimlərin üstünlüyü cəmiyyətin digər üzvlərinə nisbətdə dəyərlidir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 302)

Kəlamın əsas mövzusu üstünlük, elm və əməl arasındakı dəyərləndirmə sistemidir. Burada vurğulanır ki, alimlərin, şəhidlərin, abidlərin və peyğəmbərlərin üstünlükləri bir-birinə nisbətdə müəyyən dərəcələrlə qiymətləndirilir. Quran isə bütün sözlərdən və yaradılmışlardan daha üstün mövqedədir. Alimlərin digər insanlarla müqayisəsi, sosial və intellektual üstünlük baxımından dəyərlidir. Kəlam həm fərdi, həm də ictimai kontekstdə dəyərlərin ölçülməsi və niyyətin əhəmiyyətini göstərir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan kəlam məna, üstünlük və dəyərin nisbi təhlilini vurğulayır. Burada şüur, elm və əməl dəyərləri müəyyən ölçülərlə qiymətləndirilir. Alim, şəhid və abidlərin üstünlükləri ardıcıl və dərəcəli olaraq təqdim olunur. Bu fəlsəfi yanaşma, insanın və cəmiyyətin dəyər sistemini analiz etmək və niyyətin əhəmiyyətini vurğulamaq üçün vacibdir. Düşüncə: üstünlük yalnız zahiri görünüşdə deyil, şüur və niyyətdə də ölçülür.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan kəlam, elm, əməl və mənəvi səviyyə arasındakı əlaqəni göstərir. Alimlər şüurlu fəaliyyətləri ilə həm öz ruhlarını, həm də cəmiyyətin irfanını yüksəldir. Şəhidlər və abidlər əməl və fədakarlıqla irfani dəyər qazanır. Peyğəmbərin üstünlüyü isə həm irfani, həm də ilahi hikmətlə bağlıdır. İrfani baxışa görə, üstünlük daxili zənginlik, niyyət və məqsədin şüurlu şəkildə həyata keçirilməsindən asılıdır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan kəlam özünüqiymətləndirmə, motivasiya və sosial müqayisə aspektlərini əhatə edir. İnsan özünü alim, şəhid və abidlərlə müqayisə edərək öz potensialını və mənəvi dəyərini qiymətləndirir. Bu müqayisələr psixoloji motivasiyanı artırır, özünüinkişafı təşviq edir. Digər insanlarla müqayisə və şüurlu fəaliyyət, daxili məmnunluq və məqsəd hissini gücləndirir.

4.Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam ardıcıl müqayisə və metaforalarla zənginləşdirilmişdir. “Bir dərəcə”, “digər üstünlük” və “Quranın digər

sözlərdən üstünlüyü" ifadələri oxucuda vizual və mənəvi təsir yaradır. Sadə, lakin dərin metaforik dil, mürəkkəb konseptləri anlaşıqlı edir. Ədəbi baxımdan nəticə: dərin mənanı oxucuya asan və təsirli şəkildə çatdırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan kəlam cəmiyyətdə fərdi və sosial dəyərlərin qarşılıqlı təsirini göstərir. Alimlərin, şəhidlərin və abidlərin üstünlükləri toplum üçün nümunəvi təsir yaradır. İnsanların bu dəyərlərə münasibəti cəmiyyətin etik və intellektual inkişafını formalaşdırır. Cəmiyyətdə sosial fərqlər yalnız zahiri deyil, həm də intellektual və mənəvi baxımdan qiymətləndirilir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan kəlam, elm adamlarının, şəhidlərin və abidlərin tarixi nüfuzunu vurğulayır. Alimlər və şəhidlər cəmiyyətin tarixi inkişafında, elmin qorunması və mənəvi irsin saxlanmasında aparıcı rol oynayıblar. Peyğəmbərin üstünlüyü tarixi və dini təcrübələrdə izah olunmuşdur. Tarixi baxımdan nəticə: elm və mənəvi dəyərlər cəmiyyətin davamlı inkişafını təmin edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam niyyət və əməl arasındakı əlaqəni və üstünlük prinsiplərini göstərir. Alim, əməl və niyyəti ilə üstünlük qazanır. Şəhid və abidlər fədakarlıq və əxlaqi keyfiyyətlərə görə dəyərlidir. İnsan öz əməli və niyyəti ilə cəmiyyət qarşısında məsuliyyət daşıyır. Əxlaqi nəticə: dəyərlər yalnız zahiri çoxluqda deyil, niyyət və şüurlu əməl ilə ölçülür.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan kəlam Allah qarşısında üstünlük və qəbul dəyərlərini izah edir. Alimlərin və şəhidlərin üstünlüyü, peyğəmbərin və Quranın dəyəri Allahın hikməti və əzəməti ilə müəyyən olunur. İnsan Allah qarşısında niyyətli və şüurlu olduqda əməli qəbul olunur. Teoloji nəticə: şüurlu elm və əməl Allahın dəyər sistemində yüksək mövqeyə malikdir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam, məna və dəyərlərin gözəl və ardıcıl müqayisəsini təqdim edir. Alim, şəhid və abidlərin üstünlükləri ardıcıl şəkildə təsvir olunub, Quran isə bütün üstünlükləri birləşdirir. Bu estetik quruluş oxucuda təsir və harmonik anlayış yaradır. Estetik nəticə: dəyərlərin ardıcıllığı və müqayisəsi insan zehni və duyğularına harmoniya gətirir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan kəlam cəmiyyətdə nüfuz, liderlik və təsir faktorlarını izah edir. Alimlərin, şəhidlərin və abidlərin nümunəvi fəaliyyəti cəmiyyətin idarəetmə və etik prinsiplərinə təsir edir. İnsanların üstünlük dərəcəsi sosial və intellektual liderlik baxımından qiymətləndirilir. Politoloji nəticə: bilgili və mənəvi insanlar cəmiyyətin dayanıqlı inkişafında aparıcı rol oynayır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan kəlam, əməl və niyyətin qanuni və etik dəyərini vurğulayır. Alim və şəhidlərin əməli hüquqi və sosial norma ilə uyğun gəlir. Abidlərin əməli uzun ola bilər, amma şüur və niyyət olmasa hüquqi və mənəvi təsiri məhdud qalır. Hüquqi nəticə: şüurlu əməl həm etik, həm də hüquqi baxımdan üstünlük yaradır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam, varlıq, məqsəd və mənalı həyat anlayışını əks etdirir. Alim qısa müddətdə şüurlu fəaliyyət göstərərək öz varlığının dəyərini artırır. Şəhid, abid və digər insanlar isə niyyət və şüur olmadan uzun müddət fəaliyyət göstərsələr də, mənəvi və varlıq dəyəri azdır. Eksistensial nəticə: şüurlu fəaliyyət insanın öz varlığının və məqsədinin dəyərini artırır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə yanaşsaq, kəlam həyatın hər anında faydalı, şüurlu və məqsədli fəaliyyətin üstünlüyünü göstərir. Alim qısa zaman ərzində elm və əmələ fokuslanır, həm özünü, həm də cəmiyyəti inkişaf etdirir. Şəhid və abidlərin əməli isə bəzən yalnız zahiri nümunə olaraq qalır. Xızır baxışı nəticəsi: hər anı şüurlu və məqsədli yaşamaq insanın dəyərini artırır.

Düşündürücü Suallar

- İnsan üstünlük və dəyəri yalnız kəmiyyətləmi ölçülür?
- Elm və əməl birlikdə niyə daha qiymətlidir?
- Şüurlu fəaliyyət insan həyatına necə mənalı təsir göstərir?

Özünə Hesabat

- Mən əməl və fəaliyyətimdə şüurluyammı?
- Elm və biliklə məşğul olmaq üçün hər gün vaxt ayırırammı?
- Mənim əməl və niyyətim cəmiyyət üçün nümunə ola bilərmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gün ərzində qısa, amma şüurlu elm saatları ayırmaq.
- Fəaliyyət və əməli məqsədli planlaşdırmaq.
- Digərlərinə nümunə olmaq üçün şüurlu və faydalı hərəkətlər etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Kəlamı gündəlik həyatınıza tətbiq edin: qısa, lakin şüurlu fəaliyyət üstünlüyünü yadda saxlayın.
- Mexaniki əməl yerinə niyyət və şüurlu əmələ önəm verin.
- Elm və əməli birləşdirərək həm fərdi, həm də ictimai inkişaf üçün çalışın.

Nəticə

Bu kəlam göstərir ki, niyyət, şüur və məqsəd insan dəyərinin əsas ölçüsüdür. Alimlərin üstünlüyü digər insanlarla müqayisədə, şəhid və abidlərin üstünlüyü ardıcıl dərəcələrlə ölçülür. Quran isə bütün söz və yaradılmışlardan daha üstün mövqedədir. İnsan hər anını şüurlu və məqsədli yaşamalı, elm və əməl yolunu birləşdirməlidir.

ALİMİN ABİDDƏN ÜSTÜN OLMASININ SƏBƏBİ

KƏLAM - 94

“Alim insan, abidlərdən yetmiş dərəcə üstündür ki, hər dərəcənin məsafəsi bir atın yetmiş il qaçması ilə alınan yoldur. Bu üstünlüyün səbəbi isə şeytanın insanlar arasında bir bidət qoyması halında alimin onu başa düşməsi və insanları ondan çəkindirməsidir. Amma abid insan yalnız ibadətlə məşğul olduğu üçün nə bidətə yönəlir, nə də onu tanıyır.”

(Yəni, alimlərin üstünlüyü onların şüurlu bilik və niyyətinə bağlıdır; abid yalnız ibadət edir, amma bidətləri anlamır və cəmiyyəti qorumağa yönəlmir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 302)

Kəlamın əsas mövzusu alim və abid arasındakı fərqlər, elm və əməl üstünlükləridir. Burada alimlərin üstünlüyü, yalnız ibadətlə məşğul olan abidlərə nisbətən daha dərin və məsuliyyətli olaraq göstərilir. Alimlər həm elmi bilikləri ilə bidətləri tanıyır, həm də cəmiyyəti qorumağa yönəlirlər. Kəlam şüurlu fəaliyyət və niyyətin dəyərini, insanın həm fərdi, həm də ictimai baxımdan məsuliyyətini vurğulayır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan kəlam, elm və əməl arasındakı dəyər nisbətlərini və məqsəd-məna əlaqəsini göstərir. Alimin üstünlüyü, onun bilik və şüurla hərəkət etməsi ilə ölçülür. Abid isə zahiri ibadətlə məşğuldur, amma şüurla yönəlmədiyi üçün dəyəri nisbi qalır. Fəlsəfi nəticə: üstünlük yalnız zahiri əməl deyil, həm də niyyət, şüur və başa düşmə bacarığı ilə müəyyən olunur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan kəlam, insan şüuru, ilahi hikmət və əməl arasındakı əlaqəni vurğulayır. Alimlər həm öz ruhunu, həm də cəmiyyəti bidətdən qoruyur, mənəvi zənginliyə malikdir. Abid yalnız ibadət edərək ruhunu yüksəldir, amma ictimai məsuliyyət daşımaq imkanından məhrum qalır. İrfani nəticə: elm və şüurlu əməl insanın daxili və xarici harmoniyasını təmin edir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan kəlam, motivasiya, niyyət və sosial şüur anlayışını göstərir. Alimlərin şüurlu fəaliyyəti həm özünüinkişaf, həm də başqalarını qorumaq üçün güc yaradır. Abid isə yalnız fərdi ibadətə fokuslanır, bidəti anlamır və cəmiyyəti yönləndirmir. Psixoloji nəticə: şüurlu fəaliyyət daxili məmnunluq və məsuliyyət hissini artırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam, ardıcıl müqayisələr və metaforalarla zənginləşdirilmişdir. “Yetmiş dərəcə”, “bir atın yetmiş il qaçması” ifadəsi oxucuda vizual təsir yaradır. Müqayisələr alim və abid fərqlərini aydın

göstərir. Ədəbi nəticə: dərin mənanı oxucuya təsirli və anlaşıqlı şəkildə çatdırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan kəlam, cəmiyyətdə liderlik, nümunəvi davranış və sosial məsuliyyəti vurğulayır. Alimlər bidətləri başa düşərək cəmiyyəti qoruyur. Abid isə yalnız ibadətlə məşğuldur və ictimai təsir gücü məhduddur. Sosioloji nəticə: elm və şüurlu fəaliyyət cəmiyyətin etik və mənəvi inkişafında əsas rola malikdir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan kəlam, alimlərin və ibadət edənlərin cəmiyyətdə rolunu göstərir. Tarix boyu alimlər bidətləri tanıyaraq cəmiyyəti qoruyub, ictimai inkişafın aparıcı qüvvəsi olublar. Abid isə yalnız fərdi ibadətinə fokuslanıb. Tarixi nəticə: elm və şüurlu əməl tarixin yönünü dəyişən faktor olmuşdur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam, niyyət, məsuliyyət və şüurlu əməl prinsiplərini göstərir. Alim şüurlu şəkildə bidətləri anlayır və cəmiyyəti qoruyur. Abid yalnız ibadət edir və bidətləri tanımır. Əxlaqi nəticə: niyyət və şüur əxlaqın əsas ölçüsüdür; əməl yalnız zahirilikdən ibarət olmamalıdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan kəlam, Allah qarşısında şüurlu elm və əməl üstünlüyünü vurğulayır. Alim, Allahın yaratdığı insanları və bidətləri başa düşərək doğru yola yönəldir. Abid isə yalnız fərdi ibadətlə məşğuldur, ictimai mənada təsiri yoxdur. Teoloji nəticə: şüurlu elm və əməl Allahın qəbul etdiyi üstün dəyərlərdəndir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam, ardıcıl müqayisələr və vizual metaforalarla ifadə olunur. “Yetmiş dərəcə”, “bir atın yetmiş il qaçması” kimi ifadələr oxucuda təsirli obraz yaradır. Bu estetik quruluş, mənanı dərinləşdirir və dəyərləri vizual olaraq göstərir. Estetik nəticə: dəyərlərin ardıcıllığı və ölçülməsi gözəl bir harmoniya yaradır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan kəlam, cəmiyyətdə nüfuz və liderlik mövqelərini göstərir. Alimlər bidətləri başa düşərək cəmiyyəti yönəldir. Abid isə yalnız fərdi ibadət edir, sosial və ictimai liderlik potensialı məhduddur. Politoloji nəticə: bilgili və şüurlu insanlar cəmiyyətin dayanıqlı inkişafında aparıcı rol oynayır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan kəlam, əməl, niyyət və sosial məsuliyyətin qanuni və etik dəyərlərini vurğulayır. Alim, bidəti başa düşərək insanları qoruyur və cəmiyyətin hüquqi mənada mənəvi yönünü təmin edir. Abid isə yalnız ibadət edir. Hüquqi nəticə: şüurlu fəaliyyət həm etik, həm də hüquqi baxımdan üstünlük yaradır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam, varlıq və məqsəd anlayışını göstərir. Alim bir saat şüurlu elm və əməl ilə məşğul olduqda, abid illərlə ibadət etsə də, mənəvi dəyərdə ona çatmır. Eksistensial nəticə: şüurlu fəaliyyət insanın həyatına dərin mənalı təsir göstərir və varlığını zənginləşdirir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə yanaşsaq, kəlam həyatın hər anında şüurlu və faydalı fəaliyyətin üstünlüyünü göstərir. Alim qısa müddətdə şüurlu şəkildə elm və əməl ilə məşğul olur, həm özünü, həm də cəmiyyəti inkişaf etdirir. Abid isə yalnız fərdi ibadətlə məşğuldur. Xızır baxışı nəticəsi: hər anı məqsədli və şüurlu yaşamaq insanın dəyərini artırır.

Düşündürücü Suallar

- Alimlərin üstünlüyü nə üçün abidlərin əməlindən yüksəkdir?
- Niyə şüurlu fəaliyyət həyatın dəyərini artırır?
- Biz gündəlik həyatımızda şüurlu elm və əməli necə tətbiq edə bilərik?

Özünə Hesabat

- Mən əməl və fəaliyyətimdə şüurluyammı?
- Elm və biliklə məşğul olmaq üçün hər gün vaxt ayırırammı?
- Mən cəmiyyətdə faydalı və nümunəvi rol oynayırammı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Qısa, lakin şüurlu elm və əməl saatları ayırmaq.
- Bidətləri tanıyaraq başqalarını xəbərdar etmək.
- Fərdi ibadət və şüurlu elm fəaliyyətini balanslaşdırmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Kəlamı gündəlik həyatınıza tətbiq edin: qısa, amma şüurlu fəaliyyət üstünlüyünü yadda saxlayın.
- Niyyət və şüurlu əmələ önəm verin, yalnız zahiri ibadət yetərli deyil.
- Elm və əməli birləşdirərək həm fərdi, həm də ictimai inkişaf üçün çalışın.

Nəticə

Kəlam göstərir ki, şüurlu elm və əməl hər zaman zahiri ibadətdən üstün sayılır. Alimlərin üstünlüyü onların şüur və niyyətinə, abidlərin isə yalnız əməl və zahiriliyə bağlıdır. İnsan hər anını şüurlu və məqsədli yaşamalı, elm və əməl yolunu birləşdirməlidir ki, həm fərdi, həm də ictimai mənada dəyər qazana bilsin.

KƏLAM - 95

“Qiyamət günü ibadət edən insana belə deyilir: ‘Sən yaxşı bir insandın, xidmət etdin, dolanışığını xalqdan təmin etmədin, indi isə cənnətə daxil ol.’ Bilin ki fəqih (alim), insanlara xeyrini

çatdıran və onları düşmənlərindən xilas edən kimsədir... Fəqihə də belə deyilir: 'Ey Ali-Muhəmmədin yetimlərinin məsuliyyətini üzərinə götürən! Onların zəif dostlarını və izləyicilərini düzgün yola yönəldən kimsə! Dayan və səndən faydalanan və ya səndən elm öyrənən hər kəsə şəfaət et.'"

(Yəni, Abid yalnız ibadəti ilə dəyərlidir, fəqih isə həm ibadəti, həm də insanlara faydalı olmaları və onları qoruması ilə üstün sayılır.)

(Bu kəlam İmam Rzaya (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 303)

Kəlam insanın xeyir, xidmət və fəqihlik vasitəsilə dünyadakı əməllərinin mənasını izah edir. Burada vurğu həm fərdi, həm də ictimai məsuliyyət üzərindədir. Qiyamət günü simvolik olaraq insanın əməllərinin nəticəsini göstərir və onun həyatının dəyərini ortaya qoyur. Yetimlərə, zəiflərə və elm öyrənənlərə qayğı göstərmək həm fərdi mənəvi təmizlik, həm də sosial ədalətin əlamətidir. Kəlam ibadət və ictimai fayda arasında bir körpü yaradır. İnsan öz əməlləri ilə həm dünyada, həm də axirətdə məsuliyyət daşıdığını dərk edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Kəlam fəlsəfi baxımdan insanın əxlaqi nizam və kainatdakı məqsəd anlayışını ortaya qoyur. İnsan yalnız ibadət etməklə kifayətlənməməli, başqalarına da fayda verməlidir. Fəqihlik bilik və əxlaqın birləşdiyi nümunədir və həyatın mənası yalnız başqalarına xidmətlə tamamlanır. İnsanların hər əməlinin niyyət və səmimiyyətlə ölçülməsi fəlsəfi dərinlik yaradır. Kəlam etik fəlsəfə, həyatın məqsədi və əxlaqi məsuliyyət barədə dərindən düşünməyə imkan verir.

2. İrfani Aspekt

Kəlam irfan baxımından insanın Allah qarşısında və insanlarla münasibətdə məsuliyyətini göstərir. Xidmət və fəqihlik ruhun saflaşması və mənəvi yüksəlişi üçün zəruridir. Fəqih başqalarına rəhbərlik edərək onların mənəvi inkişafına vasitəçilik edir. Yetim və zəiflərə qayğı göstərmək irfan yolunda təmizlik və səmimiyyətin əlamətidir. İnsan öz vicdanını dərk etməli, hər əməldə səmimiyyət və niyyətin əhəmiyyətini anlamalıdır.

3. Psixoloji Aspekt

Kəlam insanın daxili dünyasını və vicdanını ön plana çıxarır. Xeyirxah əməllər insanın psixoloji rahatlığını artırır, daxili məmnuniyyət və əmin-amanlıq hissi yaradır. Fəqih başqalarına doğru yol göstərməklə həm onların, həm də özünün emosional balansını qoruyur. Qiyamət günü simvolu məsuliyyət və öhdəlik anlayışını gücləndirir. İnsan başqalarına xidmət etdikcə, həm mənəvi, həm də psixoloji gücünü artırır.

4. Ədəbi Aspekt

Kəlam ədəbi baxımdan nümunəvi və təsirli üsluba malikdir. Sadə, aydın, amma dərin mənalı dil oxucunu dərindən düşündürür. "Sən yaxşı bir insandın, xidmət etdin..." kimi ifadələr canlı təsəvvür yaradır. Fəlsəfi və

irfani mesajlar poetik ritm ilə birləşdirilmişdir. Hər cümlə həm mənəvi, həm də emosional təsir göstərir. Oxucu yalnız oxumur, həm də öz əməllərini analiz edir və dəyərləndirir.

5. Sosioloji Aspekt

Kəlam sosial məsuliyyət və birlik anlayışını vurğulayır. Fəqih cəmiyyətin zəif üzvlərini qoruyan və onları düzgün yola yönəldən şəxsdir. Yetimlər və zəif dostlar sosial ədalət və yardımlaşmanın əhəmiyyətini göstərir. İnsanların bir-birinə xidmət etməsi cəmiyyətin möhkəmliyini təmin edir. Kəlam həm fərdi, həm də kollektiv məsuliyyətləri göstərir və ictimai harmoniyanı önə çəkir.

6. Tarixi Aspekt

Kəlam İslam tarixində fəqihlərin və sosial liderlərin rolunu izah edir. Yetimlərin qorunması və elm yolunda rəhbərlik klassik İslam cəmiyyətlərində mühüm yer tuturdu. Fəqihlər həm dini, həm də sosial lider kimi cəmiyyətin nizamını qoruyur və insanları xeyirə yönəldirdi. Kəlam tarixi kontekstdə insanların mənəvi və sosial məsuliyyətini xatırladır və bu məsuliyyətlərin əhəmiyyətini vurğulayır.

7. Əxlaqi Aspekt

Kəlam insanın əxlaqi dəyərlərini və prinsiplərini göstərir. Dürüstlük, xidmət, yardımsevərlik və öhdəlik əsas əxlaqi prinsiplərdir. İnsan yalnız özünü düşünməməli, başqalarına da fayda verməlidir. Fəqih əxlaqın praktik nümunəsidir: insanlara xeyir çatdırmaq və onları qorumaq. Əxlaqi məsuliyyət yalnız fərdi deyil, həm də ictimai mühitə yönəlir və cəmiyyətin inkişafına töhfə verir.

8. Teoloji Aspekt

Kəlam Allah qarşısında iman və məsuliyyət anlayışını izah edir. Xidmət və fəqihlik, Allahın razılığı üçün edilən əməl kimi qiymətləndirilir. Qiyamət günü simvolu ilahi ədalətin həyata keçirilməsini göstərir. İnsanların dini və mənəvi öhdəlikləri həm fərdi, həm də ictimai həyat üçün vacibdir. Kəlam Allahla insan arasında əlaqəni, ibadət və xidmət vasitəsilə izah edir.

9. Estetik Aspekt

Kəlamın estetikası dilin sadəliyi və təsirli ifadəsi ilə yaranır. Hər cümlə həm mənəvi, həm də vizual təsir yaradır. İnsan əməl və xidmət vasitəsilə daxili gözəlliyini inkişaf etdirir. Fəqihin davranışları və həyat tərzi bir estetik nümunədir. Estetik baxımdan kəlam həm ruhu, həm də gözəllik duyğusunu qidalandırır.

10. Politoloji Aspekt

Fəqih lider və rəhbər kimi cəmiyyətdə nizam və düzgün yönəltmə təmin edir. Yetimlərin və zəiflərin qorunması siyasi və sosial ədalət prinsiplərini əks etdirir. Kəlam həm fərdi, həm də ictimai siyasət baxımından etik rəhbərliyin vacibliyini göstərir. İnsanların düzgün idarə olunması və sosial harmoniyanın qorunması politoloji əhəmiyyət daşıyır.

11. Hüquqi Aspekt

Kəlam hüquqi məsuliyyət və ədalət anlayışını əhatə edir. Fəqih insanları qorumaq və yönəltmək baxımından qanuni və etik prinsiplərin icrasını simvollaşdırır. Yetim və zəiflərin müdafiəsi hüquqi məsuliyyət kimi qəbul edilir. Kəlamın hüquqi mesajı, insanın əməllərinin həm ilahi, həm də dünyəvi qanun qarşısında qiymətləndirildiyini göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Kəlam insanın mövcudluq mənası və həyat məqsədini anlamağa yönəldir. Xidmət və fəqihlik həyatın dərin mənasını açır. İnsan başqalarına faydalı olduqda, həm öz inkişafını təmin edir, həm də cəmiyyətin rifahına töhfə verir. Qiyamət günü simvolu hər bir insanı həyatını düşünərək yaşamağa çağırır. Bu baxımdan kəlam eksistensial dərindən düşünmək və məsuliyyətli olmaq üçün nümunədir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə kəlam göstərir ki, insanın fərdi və kollektiv məsuliyyəti həyatda davamlı olmalıdır. Xidmət, yardım və fəqihlik yalnız bir əlamət deyil, həyat tərzi olmalıdır. İnsan başqalarına xeyir verdikcə, həm mənəvi gücünü artırır, həm də cəmiyyətin rifahına töhfə verir. Bu baxışla kəlam yalnız dini deyil, həm də sosial və mənəvi rəhbərliyi vurğulayır.

Düşündürücü Suallar

- Mən gündəlik həyatda başqalarına nə qədər xidmət edirəm?
- Yetim və zəiflərə münasibətimdə hansı əxlaqi prinsipləri gücləndirməliyəm?
- Fəqih olmasam da başqalarına necə faydalı ola bilərəm?

Özünə Hesabat

- Hər gün öz əməllərimi və başqalarına göstərdiyim köməyi qiymətləndirməliyəm. Fəqihlik yalnız dini elm sahibi olmaq deyil, həm də başqalarına istiqamət verməkdir. Mənim həyatımda başqalarına xidmət və yardım hansı dərəcədə təzahür edir?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik həyatda insanlara kömək etmək
- İcma və sosial layihələrdə fəal olmaq
- Elm və bilik paylaşmaq, başqalarını maarifləndirmək
- Yetim və ehtiyacı olanlara qayğı göstərmək

Əlavə Tövsiyələr

- Hər əməldə niyyətin səmimi olmasına diqqət et
- Başqalarına fayda vermək üçün imkanlar yarat
- Xidmət və fəqihliyi həyat tərzinə çevir
- Sosial və mənəvi məsuliyyəti hər zaman yadda saxla

Nəticə

Kəlam insanın mənəvi, sosial və əxlaqi məsuliyyətini birləşdirir. Xidmət, fəqihlik və başqalarına yardım insanın həyatını dərinləşdirir və cəmiyyət üçün faydalı olur. Qiyamət günü simvolu hər bir əməlin nəticəsini xatırladır və insanı məsuliyyətli olmağa çağırır.

KƏLAM - 96

"ALİMİN İKİ RÜKƏT NAMAZI, CAHİLİN YETMİŞ RÜKƏT NAMAZINDAN DAHA YAXŞIDIR. ÇÜNKİ ALİM FİTNƏLƏRLƏ QARŞILAŞAR, LAKİN ELMİ VASİTƏSİLƏ ONLARDAN SAĞ-SALAMAT ÇIXAR. AMMA CAHİL FİTNƏLƏRLƏ QARŞILAŞANDA DARMADAĞIN OLAR."

(Yəni, elm insanın ibadətinə dərinlik və qoruyucu qüvvə verir; biliyi olmayanın çox ibadəti isə onu hər zaman xilas etməyə bilər.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 303)

Bu kəlam ibadətin yalnız kəmiyyətlə deyil, keyfiyyətlə ölçüldüyünü vurğulayır. Burada əsas fikir budur ki, elm insanın ibadətinə şüur, ayıqlıq və istiqamət verir. Alim insan ibadəti anlayaraq, məqsədini dərk edərək edir; cahil isə çox ibadət etsə belə, bəzən mahiyyəti qavramır. Kəlam fitnə anlayışına da toxunur — yəni insanın imanını, əxlaqını və qərarlarını sarsıdan çətin sınaqlar. Alim bu sınaqlarda yolunu itirmir, çünki elmi ona bələdçi olur. Bu söz həm fərdi tərbiyə, həm də cəmiyyətin sağlamlığı üçün mühüm mesajdır. İbadət ilə elm bir-birindən ayrılmamalıdır. Elm ibadəti dirildir, ibadət isə elmi nurlandırır. Bu kəlam möminə düşünərək ibadət etməyi öyrədir. Məqsəd çoxluq deyil, şüurlu yaxınlaşmadır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik və əməl münasibətini ortaya qoyur. Burada keyfiyyətin kəmiyyətdən üstünlüyü prinsipi açıq görünür. Alimin az əməli belə dərin şüura əsaslandığı üçün daha dəyərlidir. Bu, fəlsəfədə "şüurlu fəaliyyət" anlayışı ilə səsləşir. İnsan yalnız hərəkət edən varlıq deyil, düşünən varlıqdır və onun dəyəri niyyət və idrakla ölçülür. Fitnə isə epistemoloji sınaq kimi təqdim olunur — yəni insanın həqiqəti tanıma qabiliyyətinin imtahanı. Alim həqiqəti tanıdığı üçün çaşmır, cahil isə məlumat boşluğu səbəbilə istiqamətini itirir. Bu kəlam həm də bilik-qüvvə münasibətini göstərir: elm qoruyucu gücdür. Fəlsəfi nəticə budur ki, maariflənmə olmadan dini əməl natamam qalır. İdrak ibadətin ruhudur. Şüursuz çoxluq, şüurlu azlıqdan aşağıdır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda bu kəlam batini oyanışa işarə edir. Alimin namazı sadəcə zahiri hərəkətlərdən ibarət deyil, qəlb hüzuru ilə doludur. Ariflərə görə ibadətin dəyəri qəlbin oyanıqlığı ilə ölçülür. Elm burada yalnız məlumat deyil, maarif və bəsirətdir. Fitnələr insanın batinini silkələyən hallardır və qəlbi oyanıq olan şəxs bu sınaqlardan keçə bilir. Cahil isə zahirdə ibadət etsə də, batində hazırlıqsızdır. Bu kəlam müridin mürşidsiz yol getməsinin təhlükəsinə də işarə kimi başa düşülə bilər. İrfanda az, lakin hüzurlu ibadət

çox, lakin qafil ibadətdən üstün sayılır. Elm qəlbin gözünü açır. Açıq qəlb isə fitnədə yolunu tapır. Deməli, həqiqi ibadət maariflə yoğrulmuş ibadətdir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan alim və cahil fərqi şüurlu qərarvermə ilə bağlıdır. Elm insanda analitik düşünmə, emosional sabitlik və vəziyyət qiymətləndirmə bacarığı yaradır. Fitnə anlarında insanın stress reaksiyası güclənir və məlumatsız şəxs panikaya düşür. Alim isə biliyi sayəsində hadisəni düzgün çərçivəyə salır və özünü itirmir. Bu, koqnitiv elastiklik nümunəsidir. İbadətin də psixoloji keyfiyyəti var: diqqətli və mənalı ibadət zehni sakitləşdirir. Şüursuz təkrar isə bəzən avtomatik davranışa çevrilir. Kəlam insanın daxili möhkəmliyinin biliklə artdığını göstərir. Psixoloji dayanıqlıq maariflə güclənir. Bu baxımdan elm ruhun müdafiə mexanizmidir. Şüurlu ibadət psixoloji bütövlük yaradır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam güclü müqayisə və təzad üzərində qurulub. “İki rükət” ilə “yetmiş rükət” arasında kəmiyyət kontrastı yaradılır. Bu bədii üsul oxucunun diqqətini dərhal çəkir. “Darmadağın olar” ifadəsi isə obrazlı və emosional təsir yaradır. Mətn qısa olmasına baxmayaraq, dramatik gərginlik daşıyır. Burada hikmət janrının klassik xüsusiyyətləri görünür: yığcamlıq, dərin məna, təsirli qarşılaşdırma. Fitnə obrazı metaforik məna daşıyır və həyat sınaqlarını simvollaşdırır. Dil sadə, lakin yüklüdür. Ədəbi güc məhz az sözlə çox məna verməsindədir. Kəlam yadda qalan ritmə malikdir. Bu da onun hikmət kimi yayılmasını asanlaşdırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji planda kəlam cəmiyyətin inkişafında elmin rolunu vurğulayır. Maarifli fərdlər cəmiyyətin böhran anlarında sabitlik yaradır. Cahil çoxluğu isə fitnə dövrlərində asanlıqla manipulyasiya olunur. Bu fikir sosial kapital və bilik cəmiyyəti anlayışları ilə səsləşir. Alim yalnız fərdi deyil, ictimai təhlükəsizlik amilidir. Cəmiyyətin dini həyatının da şüurlu olması vacib sayılır. Bu kəlam savadsız dindarlığın risklərinə işarə edir. Sosial baxımdan elm radikallaşmanın qarşısını alan sipərdir. Maarifli ibadət ictimai harmoniyanı gücləndirir. Deməli, dini təhsil sosial sabitlik üçün strateji əhəmiyyət daşıyır. Cəmiyyət alimə ehtiyac duyur.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi kontekstdə bu kəlam İslamın erkən dövründə elmə verilən böyük dəyəri əks etdirir. Həmin dövrdə müxtəlif fitnələr — siyasi, etiqadi və ictimai qarışıqlıqlar baş verirdi. Bu mühitdə yalnız ibadətlə kifayətlənmək kifayət sayılmırdı. Alimlər Qurani-Kərim və sünnəni anlayaraq cəmiyyətə yol göstərirdilər. Tarix göstərir ki, savadsız dindarlıq bəzən ixtilafları artırmışdır. Bu kəlam həmin təcrübələrin hikmətli ümumiləşməsi kimi görünür. Erkən müsəlman alimləri həm ibadət, həm də elm sahəsində nümunə idilər. Bu söz o dövrün maarif çağırışıdır. Tarixi baxımdan elm həmişə ümmətin qoruyucu qalxanı olmuşdur. Kəlam zamanlarüstü mesaj daşıyır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan burada məsuliyyətli ibadət anlayışı vurğulanır. İnsan bilmədən etdiyi əməlin nəticələrini tam dərk etmir. Elm isə insanda təvazö, ehtiyat və düzgün niyyət yaradır. Alimin üstünlüyü onun daha çox bilməsində deyil, bildiyi ilə daha məsuliyyətli davranmasındadır. Bu kəlam riyakarlıq təhlükəsinə də dolayısı ilə işarə edir. Çox ibadət bəzən özünü göstərmə vasitəsinə çevrilə bilər. Şüurlu ibadət isə səmimiyyəti artırır. Əxlaqın kökü düzgün anlayışdır. Elmli mömin fitnədə başqalarına da dayaq olur. Bu baxımdan kəlam əxlaqi yetkinliyə çağırışdır. Həqiqi fəzilət biliklə möhkəmlənir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji müstəvidə kəlam ibadətin qəbulunda niyyət və idrakın rolunu göstərir. İslam düşüncəsində əməl yalnız forma deyil, məna ilə dəyərlənir. Alimin ibadəti Allahı tanıma (mərifətullah) səviyyəsi ilə bağlıdır. Fitnələr isə iman sınaqları kimi təqdim olunur. Elm mömini şübhələrdən qoruyan vasitədir. Bu fikir Qurani-Kərimdə düşünməyə çağırış ayələri ilə uyğunlaşır. Teoloji baxımdan cahillik yalnız məlumat azlığı deyil, bəzən təhlükəli zəiflikdir. İbadətin məqsədi Allaha yaxınlaşmaqdır və elm bu yolu işıqlandırır. Bu kəlam iman və elm vəhdətini vurğulayır. Dini həyat şüur tələb edir.

9. Estetik Aspekt

Estetik yöndən kəlamın gözəlliyi onun ölçülü balansındadır. Qısa cümlələrdə böyük hikmət yerləşdirilib. “İki” və “yetmiş” rəqəmləri ritmik harmoniya yaradır. Mətn həm məntiqi, həm emosional təsir bağışlayır. Hikmətli sözün estetik gücü sadəliyində gizlidir. Oxucu həm düşünür, həm təsirlənir. Fitnədən sağ çıxmaq obrazı dramatik gözəllik yaradır. Bu, mənəvi qəhrəmanlıq estetikasıdır. Kəlamın dili ağır deyil, axıcıdır. Bu da onun estetik qəbulunu asanlaşdırır. Hikmət və gözəllik birləşir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam böhran idarəçiliyində bilikli liderliyin əhəmiyyətini göstərir. Fitnə yalnız fərdi deyil, siyasi qarışıqlıq mənası da daşıyır. Elmli rəhbərlər çətin dövrlərdə cəmiyyəti parçalanmadan qoruya bilirlər. Savadsız rəhbərlik isə xaosu artırır. Bu fikir dövlət idarəçiliyində ekspertiza ehtiyacını xatırladır. Kəlam populizmə qarşı gizli xəbərdarlıq kimi də oxuna bilər. Şüurlu qərarvermə siyasi sabitliyin əsas şərtidir. Politoloji dərs budur: bilik gücdür. İdarəçilikdə keyfiyyət kəmiyyətdən üstündür. Maarifli rəhbərlik fitnəni fürsətə çevirə bilər.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi müstəvidə kəlam qərarların məlumatlı əsaslara söykənməsinin vacibliyini vurğulayır. Hüquqda savadsız hökm çox vaxt ədalətsizliyə səbəb olur. Alim şəxs fitnə zamanı düzgün hüquqi mövqe seçə bilir. Bu, hüquqi şüur anlayışı ilə bağlıdır. Qanunları anlamaq və tətbiq etmək bilik tələb edir. Cahil yanaşma isə emosional və qeyri-sabit qərarlara gətirə bilər. Kəlam

hüquqi məsuliyyət mədəniyyətini dəstəkləyir. Ədalət yalnız niyyətlə deyil, biliklə təmin olunur. Hüquqi sistem maarifli kadrlarla güclənir. Bilik ədalətin dayağıdır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam insanın həyat sınaqları qarşısında mənəvi dayaq axtarışını izah edir. Fitnə burada həyatın qaçılmaz böhranlarını simvolizə edir. İnsan bu dünyada daim seçim və sınaq içindədir. Elm insana mənalı istiqamət verir və varlıq narahatlığını azaldır. Cahil isə qeyri-müəyyənlik qarşısında parçalanır. Bu, insanın "hazırlıqlı varlıq" olmasının vacibliyini göstərir. İbadət də varlıqla şüurlu əlaqədir. Kəlam insanı düşünərək yaşamağa çağırır. Həyatın mənası şüurlu seçimdədir. Maarif varoluş sabitliyi yaradır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışına görə zahirdə az görünən əməl batində böyük nəticə verə bilər. Bu kəlam da eyni sirri açır: iki rükət zahirdə azdır, lakin elm onu dərin edir. Xızır təfəkkürü hadisələrin arxa planını görməyi öyrədir. Fitnə anı zahirdə qarışıqlıqdır, batində isə imtahandır. Alim bu gizli mənanı oxuya bilir. Cahil isə yalnız zahiri görüb sarsılır. Bu baxış insanı səthi ölçülərdən uzaqlaşdırır. Əsas olan əməlin ruhudur. Xızır yanaşması ilə elm — ilahi rəhbərlik vasitəsidir. Bu kəlam batini ayıqlığa dəvətdir.

Düşündürücü Suallar

- Mən ibadəti anlayaraqmı edirəm, yoxsa sadəcə vərdişlə?
- Qarşılaşdığım fitnələrdə qərarlarım elmə əsaslanırmı?
- Bildiklərimi həyatımda tətbiq edirəmmi?
- Mənim ibadətim məni daha ayıq edirmi?
- Elmimi artırmaq üçün gündəlik addım atırammı?

Özünə Hesabat

Hər günün sonunda özünə sual ver: bu gün öyrəndiyim yeni həqiqət nə oldu? İbadət zamanı diqqətinin səviyyəsini qiymətləndir. Çətin vəziyyətdə reaksiyanı xatırla — panika etdin, yoxsa düşünərək davrandın? Əgər ibadət həyatında dəyişiklik yaratmırsa, onun keyfiyyətini artırmaq barədə düşün. Həftəlik elm planı hazırla. Özünü həm bilik, həm əməl baxımından ölç. Səmimiyyətini yoxla. Tələskən qərarlarını qeyd et. Tədrici inkişafı izləmək üçün gündəlik tut. Bu hesabat insanı şüurlu möminə çevirir.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Gündə az da olsa müntəzəm elm öyrənmək ibadətin keyfiyyətini artırır. Namazdan əvvəl oxuduqlarının mənasını qısa nəzərdən keçirmək diqqəti yüksəldir. Çətin qərar zamanı emosiyadan əvvəl məlumat toplamaq alim yanaşmasıdır. Dini mövzuda bilmədiyini araşdırmaq mühüm addımdır. Uşaqlara həm ibadəti, həm onun mənasını öyrətmək lazımdır. Sosial mediada gördüyün məlumatı yoxlamadan paylaşmamaq fitnədən qorunmaqdır.

Mübahisədə sübutla danışmaq elm əxlaqıdır. Hər ay bir kitab oxumaq praktiki inkişafdır. Elm və ibadəti birlikdə planlamaq ən təsirli üsuldur.

Əlavə Tövsiyələr

İbadəti mexaniki vərdişə çevirmə. Müntəzəm mütaliə proqramı qur. Etibarlı alimlərin dərslərini dinlə. Şübhəli məlumatlara tənqidi yanaş. Düşünərək zikr et. Elm məclislərində iştirak et. Sual verməkdən çəkinmə. Bildiyini başqasına öyrət — bu, elmi möhkəmləndirir. Həyat hadisələrini hikmət gözü ilə oxumağa çalış. Daim öyrənən mömin ol.

Nəticə

Bu hikmət bizə öyrədir ki, ibadətin dəyəri onun sayında deyil, şüurunda gizlidir. Elm mömini fitnələr qarşısında möhkəmləndirən mənəvi sipərdir. Şüursuz çoxluq insanı xilas etməyə bilər, lakin anlayışla edilən az əməl böyük təsir yaradır. Fərdi həyat, cəmiyyət və rəhbərlik səviyyəsində maarif həlledici rol oynayır. Bu kəlam hər mömini düşünən, öyrənən və ayıq ibadət edən şəxs olmağa çağırır. Həqiqi güc biliklə nuranilaşmış əməldədir.

KƏLAM - 97

“MUHƏMMƏDİN RUHU ƏLİNDƏ OLANA AND OLSUN Kİ, ŞÜBHƏSİZ, BİR ALİMİN VARLIĞI İBLİS ÜÇÜN MİN ABİDİN VARLIĞINDAN DAHA AĞIRDIR. ÇÜNKİ ABİD İNSAN ÖZÜNÜ DÜŞÜNÜR, ALİM İSƏ BAŞQALARINI DÜŞÜNÜR.”

(Yəni, elmli insan yalnız öz ibadəti ilə kifayətlənmir, cəmiyyətə fayda verdiyi üçün onun təsiri daha böyük və (İblis üçün) təhlükəli sayılır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 303)

Bu kəlam elm ilə fərdi ibadət arasındakı fərqi dərin hikmətlə açıqlayır. Burada məqsəd ibadəti kiçiltmək deyil, elmin ictimai təsir gücünü vurğulamaqdır. Abid insan əsasən öz nəfsinin islahı ilə məşğul olur və bu, əlbəttə ki, dəyərlidir. Lakin alim həm özünü, həm də başqalarını doğru yola yönəltmə gücünə malikdir. Ona görə də onun varlığı şeytani təsirlər üçün daha böyük maneə sayılır. Kəlam cəmiyyət yönümlü düşüncəni təşviq edir. Elm yalnız şəxsi kamillik deyil, ictimai məsuliyyət deməkdir. Bu söz mömini fərdi ibadətdən ictimai faydaya doğru geniş baxışa çağırır. Həqiqi alim ümmətin diriliyinə xidmət edir. Bu hikmət dini həyatın sosial ölçüsünü önə çəkir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan kəlam fərdi və ictimai fayda münasibətini ortaya qoyur. Burada utilitar deyil, hikmət əsaslı üstünlük meyarı təqdim olunur. Abidin fəaliyyəti əsasən öz varlığının kamilləşməsinə yönəlib, aliminki isə kollektiv şüura təsir edir. Bu, fəlsəfədə “təsir dairəsinin genişliyi” prinsipi ilə uyğunlaşır. Bir insanın özünü xilas etməsi ilə minlərlə insanın hidayətinə səbəb olmaq eyni ölçüdə deyil. Kəlam həm də bilik və güc münasibətini göstərir. Elm sosial transformasiya vasitəsi kimi təqdim olunur. Bu yanaşma insanın məsuliyyətini fərdi çərçivədən çıxarıb ümumi varlıq müstəvisinə keçirir. Fəlsəfi nəticə budur ki, ən yüksək dəyər başqalarına fayda verən

şüurdur. Maarif kollektiv xilasa xidmət edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda bu kəlam niyyətin və mərifətin dərinliyini vurğulayır. Abid zahirdə çox ibadət edə bilər, lakin onun diqqəti əsasən öz nəfsinin qurtuluşuna yönəlir. Alim isə qəlbində ümmət dərdi daşıyır və bu, irfani baxımdan daha geniş mərhələ sayılır. Ariflərə görə kamilliyin zirvəsi başqalarının hidayəti üçün yanmaqdır. Bu kəlam "özündən çıxmaq" məqamına işarə edir. Elm burada sadəcə məlumat deyil, ilahi məsuliyyət şüurudur. İblis üçün təhlükəli olan da məhz bu oyanıq qəlbdir. Çünki belə insan cəmiyyətə nur yayır. İrfanda ən böyük ibadət bəzən insanlara yol göstərməkdir. Bu kəlam batini xidmət ruhunu ucaldır. Həqiqi alim ümmətin qəlb həkimidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan kəlam empatiya və sosial yönümlülüyün gücünü göstərir. Abid insanın diqqəti daha çox daxili dünyasına yönəlmiş olur. Bu, mənfi deyil, lakin təsir dairəsi məhduddur. Alim isə pro-sosial davranış nümayiş etdirir və başqalarının problemlərinə həssas olur. Müasir psixologiyada belə insanlar "yüksək sosial məsuliyyətli şəxsiyyət" kimi qiymətləndirilir. Başqalarını düşünmək emosional zəka ilə bağlıdır. Bu xüsusiyyət cəmiyyət daxilində müsbət dəyişiklik yaradır. Kəlam həm də liderlik psixologiyasına toxunur. İnsanlara yol göstərən şəxs daha böyük təsir gücünə malik olur. Bu səbəbdən mənfi qüvvələr üçün də daha ciddi maneə sayılır. Psixoloji nəticə: sosial şüur fərdi təcriddən üstündür.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam and içmə ilə başlayaraq güclü vurğu yaradır. Bu üslub sözün əhəmiyyətini artırır və diqqəti cəmləyir. "Bir alim" və "min abid" qarşılaşdırması hiperbolik təsir yaradır. Bu bədii şişirtmə hikmətin dərinliyini vurğulamaq üçündür. Mətnin ritmi axıcı və yadda qalandır. "İblis üçün daha ağırdır" ifadəsi dramatik obraz yaradır. Burada metaforik ağırlıq mənəvi təhlükə mənasını daşıyır. Cümlələrin qısa və kəskin quruluşu hikmət janrına uyğundur. Ədəbi güc təzad üzərində qurulub. Mətn həm emosional, həm məntiqi təsir bağışlayır. Bu, klassik hikmət üslubunun parlaq nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji müstəvidə kəlam alimlərin cəmiyyət quruculuğundakı rolunu vurğulayır. Fərdi ibadət cəmiyyətə dolayısı ilə təsir edir, lakin elm birbaşa ictimai dəyişiklik yaradır. Maarifli şəxslər sosial şüuru formalaşdırır və yanlış ideyaların qarşısını alır. Buna görə də onların varlığı dağıdıcı qüvvələr üçün daha təhlükəlidir. Kəlam bilik cəmiyyətinin əsas prinsipini əks etdirir. Cəmiyyət yalnız ibadət edənlərlə deyil, düşünən və öyrədənlərlə inkişaf edir. Bu fikir sosial məsuliyyət anlayışını gücləndirir. Alim ictimai rəhbər funksiyası daşıyır. Maarif yayılması sosial immunitet yaradır. Kəlam ictimai xidmət ruhunu təşviq edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam İslamın elm mərkəzli inkişaf mərhələsini əks etdirir. Erkən dövrlərdə alimlər yalnız dini bilik deyil, hüquq, elm və idarəçilik sahələrində də rəhbər rol oynayırdılar. Bu mühitdə cəmiyyətin istiqaməti böyük ölçüdə alimlərin fəaliyyəti ilə formalaşırdı. Kəlam həmin reallığın hikmətli ifadəsidir. Tarix göstərir ki, maarif zəifləyəndə ictimai parçalanma artır. Əksinə, güclü elm mühiti sabitlik yaradır. Bu söz elm ənənəsinin qorunmasına çağırış kimi də başa düşülür. Erkən müsəlman cəmiyyətində müəllimlik müqəddəs xidmət sayılırdı. Kəlam bu tarixi ruhu yaşadır. Bu mesaj zamanlarüstü aktuallıq daşıyır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan burada fədakarlıq və ictimai məsuliyyət ucaldılır. Abid öz nəfsini islah etməyə çalışır ki, bu da gözəl əxlaqdır. Lakin alim başqalarının hidayəti üçün çalışdığı üçün daha geniş fəzilət nümayiş etdirir. Bu, altruizm anlayışına uyğundur. Kəlam insanı yalnız öz xilası ilə kifayətlənməməyə çağırır. Ən yüksək əxlaq başqalarının yaxşılığı üçün çalışmaqdır. Elmli insanın məsuliyyəti də daha ağırdır. Bu hikmət eqosentrik dindarlığın qarşısını alır. Əxlaqın zirvəsi faydalı olmaqdır. Alim bu zirvəyə daha yaxın sayılır. Kəlam xidmət əxlaqını möhkəmləndirir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan kəlam elmin ilahi dəyərini vurğulayır. Burada and forması sözün peyğəmbəri təsdiqini gücləndirir. İblis obrazı isə haqq yoluna mane olan qüvvələri simvolizə edir. Alimin varlığının "ağır" olması onun hidayət gücünü göstərir. İslam teologiyasında elm peyğəmbərlərin mirası sayılır. Bu kəlam həmin prinsipi təsdiqləyir. Abidin ibadəti fərdi qurtuluş yönümlüdür, aliminki isə ümmət miqyaslıdır. Bu, savab anlayışının keyfiyyət ölçüsünü göstərir. Teoloji nəticə: maarif yaymaq böyük ibadət sayılır. Elm və dəvət ayrılmazdır. Bu kəlam ilahi missiya şüurunu oyadır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın gözəlliyi onun simmetrik quruluşundadır. "Bir alim" və "min abid" ifadələri ritmik harmoniya yaradır. Andla başlanması mətni emosional yüksəkliklə açır. Məna sıxlığı yüksəkdir və hər söz yüklüdür. Bədii təzad estetik təsiri gücləndirir. Oxucu həm heyrətlənir, həm düşünür. Mətnin axıcılığı onu asan yadda qalan edir. Hikmətli sözün estetik cazibəsi sadəliyindədir. Burada forma ilə məna uyğunluq təşkil edir. Qısa mətn böyük məna daşıyır. Bu, klassik hikmət estetikasının nümunəsidir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan kəlam bilikli ictimai liderliyin gücünü göstərir. Alimlər cəmiyyətin ideoloji istiqamətini formalaşdıran əsas fiqurlardır. Bu səbəbdən zərərli ideologiyalar üçün ən böyük maneə də onlar olur. Fərdi ibadət siyasi sahəyə az təsir edir. Lakin maarifli lider kütlələri istiqamətləndirə bilir. Bu fikir bilik əsaslı idarəçilik prinsipini dəstəkləyir. Kəlam populist, lakin savadsız rəhbərliyə dolayısı ilə xəbərdarlıqdır.

Politoloji dərs: düşünən rəhbər cəmiyyəti qoruyur. Elm siyasi sabitliyin dayağıdır. Maarifli rəhbərlik fitnəni zəiflədir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi müstəvidə alimlərin rolu ədalətli qərarvermə ilə bağlıdır. Qanunları düzgün anlamaq və tətbiq etmək bilik tələb edir. Abid insan hüquqi sistemə dolayısı ilə təsir edir. Alim isə fətva, təfsir və hüquqi yönləndirmə ilə cəmiyyətə istiqamət verir. Buna görə onun məsuliyyəti daha böyükdür. Kəlam hüquqi şüurun əhəmiyyətini vurğulayır. Savadsız qərar ədalətsizliyə səbəb ola bilər. Maarifli hüquqşünas cəmiyyəti qoruyur. Bu hikmət hüquqi maarifçiliyi təşviq edir. Ədalət biliklə möhkəmlənir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam insanın həyat məqsədini genişləndirir. Abid öz varlığının xilası ilə məşğuldur. Alim isə varlığını başqalarına xidmət vasitəsinə çevirir. Bu, daha yüksək mənalı həyat modelidir. İnsan yalnız özünü xilas etmək üçün deyil, başqalarına işıq olmaq üçün də yaşayır. Kəlam varoluş məsuliyyətini kollektiv müstəviyə keçirir. Bu yanaşma həyatın mənasını dərinləşdirir. Başqalarına fayda verən insan varlıq boşluğunu daha az hiss edir. Eksistensial nəticə: paylaşılmış məna daha güclüdür. Elm insanın varlıq rolunu böyüdür.

Xızır Baxışı

Xızır baxışına görə zahirdə sakit görünən alim batində böyük dəyişikliklər yaradır. Bu kəlam həmin gizli təsiri açıqlayır. Abidin ibadəti zahirdə çox görünə bilər. Lakin alim az görünən, amma dərin təsir edən iş görür. Xızır təfəkkürü hadisələrin görünməyən tərəfini oxumağı öyrədir. İblis üçün təhlükəli olan da məhz bu gizli nurdur. Alim insanların taleyinə toxunur. Bu baxış bizi kəmiyyət aldanışından qoruyur. Əsas olan təsirin dərinliyidir. Xızır yanaşması ilə elm — görünməyən inqilabdır. Hikmət batində böyüyür.

Düşündürücü Suallar

- Mən yalnız özümü düşünürəm, yoxsa başqalarına da fayda verirəm?
- Bildiklərimi paylaşmaq üçün nə edirəm?
- Mənim ibadətim cəmiyyətə müsbət təsir göstərirmi?
- Elmimi artırmaq üçün gündəlik planım varmı?
- Başqalarının hidayəti üçün nə qədər çalışıram?

Özünə Hesabat

Hər həftə özündən soruş: bu həftə kimə faydam toxundu? Oxuduğun bilikdən nəyi paylaşdın? İbadətinin səni daha mərhəmətli edib - etmədiyini yoxla. Sosial məsuliyyətini qiymətləndir. Boş keçən vaxtlarını qeyd et. Elm planını izləyib yenilə. İnsanlara münasibətində dəyişiklik varmı, bax. Öz niyyətini tez-tez təzələ. Gündəlik qeydlər apar. Bu hesabat şüurlu inkişaf yaradır.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Öyrəndiyin dini məlumatı ailənlə paylaş. Həftədə bir faydalı mövzu araşdır. Gənclərə öyrətmək üçün kiçik dərs halqası qur. Sosial mediada doğru məlumat yay. Bilmədiyin mövzuda araşdırma apar. Məsciddə və ya icmada maarifləndirici söhbətlər et. Kitab müzakirə qrupu yarat. Uşaqlara sual verməyi öyrət. Elm və ibadəti birlikdə inkişaf etdir. Bu addımlar alimin yoludur.

Əlavə Tövsiyələr

Elm öyrənməni gündəlik vərdiş et. Bildiyini gizlətmə, paylaş. Səmimi niyyətlə öyrət. Təkcə oxuma, düşün. Mübahisədə yumşaq ol. Etibarlı mənbələrdən öyrən. Özünü daim yenilə. İnsanlara faydalı olmağı prioritet et. İbadətlə elmi taraz saxla. Ümmət dərdi daşı.

Nəticə

Bu hikmət bizə göstərir ki, ən böyük təsir başqalarına fayda verən şüurlu fəaliyyətdir. Fərdi ibadət qiymətlidir, lakin cəmiyyətə nur saçan alim daha geniş xeyir mənbəyidir. Elm insanı yalnız kamilləşdirmir, həm də başqalarının yolunu işıqlandırır. Ona görə də maarifli mömin şeytani təsirlərə qarşı ən güclü sipər sayılır. Bu kəlam bizi özümüzdən çıxıb ümmətə xidmət etməyə çağırır. Həqiqi böyüklük faydalı olmaqdır.

ALİMİN VƏFATI

KƏLAM - 98

“ALİMİN VƏFATI İLƏ İSLAMDA BİR YARIQ AÇILAR VƏ GECƏ İLƏ GÜNDÜZ BİR-BİRİNİN ARDINCA GƏLDİYİ MÜDDƏTCƏ DƏ BU YARIQ BAĞLANMAZ.”

(Yəni, həqiqi alim dünyadan köçəndə onun yerini doldurmaq çətin olur və cəmiyyət böyük mənəvi itki yaşayır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 303)

Bu kəlam alimin cəmiyyətdəki misilsiz rolunu və onun yoxluğunun doğurduğu boşluğu vurğulayır. Burada “yarıq” ifadəsi sadəcə fiziki itki deyil, mənəvi və intellektual boşluq mənasında işlədilir. Alim yalnız məlumat sahibi deyil, həm də doğru yolun bələdçisidir. Onun vəfatı ilə bilik zəncirində qırılma baş verə bilər. Bu söz müsəlman cəmiyyətinə alim yetişdirməyin zəruriliyini xatırladır. Kəlam eyni zamanda elm adamına hörmət və qədirbilənlik dərsi verir. İslam tarixində alimlər ümmətin düşüncə sütunları olub. Bu hikmət bizi elm mirasını qorumağa çağırır. Mövzu fərdi yox, ümumi məsuliyyət mesajı daşıyır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan kəlam bilik daşıyıcısının ontoloji dəyərini önə çıxarır. Burada insanın dəyəri onun varlıqda buraxdığı təsirlə ölçülür. Alim yalnız fərd deyil, bilik sisteminin canlı təzahürüdür. Onun vəfatı ilə epistemik boşluq yaranır. Bu fikir fəlsəfədə “canlı bilik mənbəyi” anlayışı ilə səsləşir. Kitablar qalır, lakin canlı şərh və hikmət itə bilər. Kəlam həm də zamanın davamlılığı ilə müqayisə qurur. Gecə-gündüz metaforası itkinin uzunmüddətli olduğunu göstərir. Bu, bilik ötürülməsinin əhəmiyyətinə işarədir. Fəlsəfi nəticə: bilik şəxslərdə təcəssüm edəndə daha güclü olur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda alim zahiri müəllimdən çox, batini nur daşıyıcısıdır. Onun vəfatı ilə yalnız söz deyil, mənəvi hal da itə bilər. Ariflərə görə həqiqi alim qəlbləri oyadan şəxsdir. Bu kəlam həmin batini təsiri vurğulayır. “Yarıq” burada nurun azalması kimi də başa düşülür. İrfan ənənəsində mürşidin yoxluğu müridlər üçün böyük sınaq sayılır. Bu söz ruhani rəhbərliyin əhəmiyyətini göstərir. Alim insanların qəlb yollarını açır. Onun itkisi mənəvi səhralaşma yarada bilər. İrfani dərs: elm yalnız söz deyil, hal və nurdur.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan alimlər cəmiyyət üçün istiqamət verən idrak modelləridir. İnsanlar mürəkkəb məsələlərdə güvəndikləri fiqurlara ehtiyac duyurlar. Alimin vəfatı kollektiv qeyri-müəyyənlik yarada bilər. Bu, psixologiyada “bələdçi fiqurun itkisi” kimi tanınır. Belə itkilər sosial narahatlığı artıra bilər. Kəlam bu psixoloji boşluğu simvolik dillə ifadə edir. Müəllim və alimlər rol model funksiyası daşıyır. Onların yoxluğu motivasiya azalmasına səbəb ola bilər. Buna görə bilik davamlı ötürülməlidir. Psixoloji nəticə: bilikli liderlər cəmiyyətin zehni sabitliyini qoruyur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam güclü metafora üzərində qurulub. "Yarıq açılar" ifadəsi dramatik və təsirli obraz yaradır. Gecə ilə gündüzün ardıcıllığı zamanın sonsuzluğunu simvolizə edir. Bu, itkinin dərinliyini bədii şəkildə böyüdür. Cümlə qısa, lakin çoxqatlı məna daşıyır. Ritmik paralelizm yadda qalmağı asanlaşdırır. Hikmət janrına uyğun olaraq söz qənaətlidir. Mətn emosional rezonans yaradır. Təzad yoxluğun ağırlığını hiss etdirir. Ədəbi güc sadəliklə dərinliyin birliyindədir. Bu, klassik hikmət üslubunun nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan alimlər cəmiyyətin intellektual sütunlarıdır. Onların fəaliyyəti sosial şüurun formalaşmasına birbaşa təsir edir. Bir alimin itkisi bəzən bütöv məktəbin zəifləməsi deməkdir. Kəlam bilik institutlarının davamlılığını vurğulayır. Maarifli cəmiyyət alimlərini qoruyur və yetişdirir. Əks halda sosial boşluq yaranır. Bu fikir nəsillərarası bilik ötürülməsinin vacibliyini göstərir. Alimlər ictimai yaddaşın daşıyıcılarıdır. Onların yoxluğu kollektiv zəiflik yarada bilər. Sosioloji dərs: elm davamlı institutlarla yaşamalıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu böyük alimlərin vəfatı ciddi boşluqlar yaradıb. Bir çox dövrlərdə elm mərkəzləri məhz böyük müəllimlərin ətrafında formalaşıb. Onların itkisi ilə məktəblər zəifləyib. Bu kəlam həmin tarixi reallığın hikmətli ifadəsidir. İslam sivilizasiyasında alimlər həm dini, həm də ictimai rəhbər idilər. Tarix göstərir ki, alim yetişdirməyən toplumlar geriləyir. Bu söz gələcək nəsillər üçün xəbərdarlıqdır. Elm mirası qorunmalıdır. Tarixi dərs: böyük alimlər sivilizasiyanın sütunlarıdır. Onların yoxluğu uzunmüddətli təsir yaradır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam alimə hörmət və qədirbilənlik çağırışıdır. Bu söz insanları bilik sahiblərinin qədrini sağlığında bilməyə təşviq edir. Çünki itkidən sonra boşluğu doldurmaq çətin olur. Əxlaqi dərs həm də məsuliyyətlidir: alim olmaq böyük əmanətdir. Bilik sahibi öz rolunun fərqində olmalıdır. Cəmiyyət də alimlərini dəstəkləməlidir. Bu qarşılıqlı vəzifədir. Hikmət minnətdarlıq mədəniyyətini gücləndirir. Elm əhlinə hörmət mənəvi borcdur. Əxlaqi nəticə: bilik daşıyıcısını qorumaq fəzilətdir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan alimlər peyğəmbər mirasının daşıyıcıları sayılır. Onların vəfatı ilə bu mirasın canlı təmsili azalır. Kəlamda zamanın davamlılığı ilə vurğu ilahi missiyanın əhəmiyyətini göstərir. Bu söz elm öyrənməyi ibadət səviyyəsinə yüksəldir. Alim ümmətin hidayət vasitəsidir. Teologiyada hidayət zəncirinin qırılmaması mühümdür. Buna görə alim yetişdirmək dini vəzifə kimi görülür. Kəlam ümməti bu məsuliyyətə oyadır. İlahi elm davamlı olmalıdır. Teoloji nəticə: alimlərin varlığı hidayətin qorunmasıdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın gözəlliyi onun simvolik sadəliyindədir. "Yarıq" və "gecə-gündüz" obrazları güclü vizual təsir yaradır. Mətn qısa olsa da, geniş təsəvvür oyadır. Ritmik axıcılıq hikmətə poetik çalar verir. Estetik güc metaforanın universallığındadır. Oxucu həm hiss edir, həm düşünür. Məna və forma harmoniyası qorunub. Bədii qənaət yüksək səviyyədədir. Söz az, məna çoxdur. Bu, hikmət estetikasının əsas xüsusiyyətidir. Mətn yadda qalıcıdır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan alimlər ideoloji sabitliyin qoruyucularıdır. Onların yoxluğu yanlış ideyaların yayılmasını asanlaşdıra bilər. Kəlam bilikli liderliyin vacibliyini vurğulayır. Maarifli fiqurlar ictimai yönü müəyyən edir. Bu səbəbdən onların itkisi strateji boşluq yaradır. Dövlət və cəmiyyət alim yetişdirməyə önəm verməlidir. Politoloji dərs: bilik əsaslı rəhbərlik sabitlik yaradır. Alimlər yumşaq güc mənbəyidir. Onların qorunması ictimai təhlükəsizliklə bağlıdır. Bu hikmət uzaqgörən idarəçilik mesajı verir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi müstəvidə alimlər şəri və ictimai hüququn düzgün anlaşılmasına xidmət edir. Onların vəfatı ilə hüquqi istiqamətləndirmə zəifləyə bilər. Bu, yanlış qərar riskini artırır. Kəlam hüquqi maarifin davamlılığını vurğulayır. Qanunun ruhunu anlamaq alimlik tələb edir. Hüquq yalnız mətn deyil, dərin idrakdır. Buna görə bilik zənciri qırılmamalıdır. Hüquqi sistem alimlərlə möhkəmlənir. Onların itkisi boşluq yarada bilər. Hüquqi nəticə: bilikli şərhçilər ədalətin dayağıdır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam insanın dünyada qoyduğu izə diqqət çəkir. Həqiqi alim fiziki ölümdən sonra da təsirini saxlayır. Onun yoxluğu hiss edilirsə, deməli varlığı mənalı olub. Bu söz insanı mənalı miras buraxmağa çağırır. Varoluş yalnız yaşamaq deyil, iz qoymaqdır. Alim bunu biliklə edir. Kəlam həyatın məqsədini dərinləşdirir. İnsan özündən sonra nə buraxacağını düşünməlidir. Eksistensial dərs: mənalı təsir ölümdən sonra ölçülür. Elm qalıcı iz yaradır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışına görə görünməyən təsirlər ən böyük təsirlərdir. Alimin vəfatı zahirdə bir nəfərin getməsi kimi görünür. Lakin batində böyük boşluq yaranır. Bu kəlam həmin gizli həqiqəti açır. Xızır təfəkkürü bizi zahiri say aldanışından qoruyur. Bəzən bir nəfər minlərlə insandan təsirli olur. Alim cəmiyyətin gizli dayağıdır. Onun yoxluğu sonradan hiss edilir. Bu baxış hikmətli uzaqgörənlik öyrədir. Əsas olan görünən deyil, təsir edən gücdür. Xızır yanaşması ilə alim — səssiz sütundur.

Düşündürücü Suallar

- Mən bilik mirası buraxmaq üçün nə edirəm?

- Öyrəndiklərimi kimə ötürürəm?
- Alimlərimin qədrini sağlığında bilirəmmi?
- Mənim yoxluğum hansı boşluğu yaradacaq?
- Elm yolunda davamlılığım varmı?

Özünə Hesabat

Hər ay öyrəndiyin yeni bilikləri yaz. Kimə fayda verdiyini qeyd et. Müəllim və alimlərlə əlaqəni qiymətləndir. Boş keçən vaxtları müəyyən et. Oxu planını yenilə. Paylaşdığın biliklərin sayını ölç. Öz inkişaf tempini izləyib müqayisə et. Niyyətini tez-tez yoxla. Uzunmüddətli elm hədəfi qoy. Bu hesabat davamlı inkişaf yaradar.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Həftəlik oxu proqramı qur. Bildiyini ailə və dostlarla paylaş. Gənclərə mentorluq et. Elm məclislərinə qatıl. Faydalı qeydlər topla və yay. Müəllimlərinin dərslərini sənədləşdir. Kitab müzakirə qrupu yarat. Onlayn maarif paylaşımları et. Öz sahəndə kiçik dərs hazırla. Elm zəncirinə aktiv qoşul.

Əlavə Tövsiyələr

Elm öyrənməyi prioritet et. Müəllimlərini qiymətləndir. Qeyd aparmaq vərdişi yarat. Bildiyini gizlətmə. Daim yenilən. Etibarlı mənbələr seç. Tələbələr yetişdirməyə çalış. İbadətlə elmi balansla. Uzunmüddətli plan qur. Ümmət faydasını düşün.

Nəticə

Bu hikmət göstərir ki, həqiqi alim cəmiyyətin görünməz dayağıdır. Onun vəfatı yalnız fərdi itki deyil, ümumi boşluq yaradır. Buna görə elm mirasını qorumaq və yeni alimlər yetişdirmək həyati əhəmiyyət daşıyır. Kəlam bizi bilik daşıyıcılarının qədrini bilməyə və onların yolunu davam etdirməyə çağırır. Həqiqi ömür — faydalı iz buraxan ömürdür.

KƏLAM - 99

“ALİMİN ÖLÜMÜ TƏLAFİ OLUNMAYAN BİR MÜSİBƏT VƏ BAĞLANMAYAN BİR YARIQDIR. ŞÜBHƏSİZ ALİM BATMAYAN BİR ULDUZDUR. BİR QƏBİLƏNİN ÖLÜMÜ BİR ALİMİN ÖLÜMÜNDƏN DAHA ASANDIR.”

(Yəni, həqiqi alim cəmiyyət üçün o qədər dəyərlidir ki, onun itkisi böyük və çətin doldurulan boşluq yaradır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 304)

Bu kəlam alim şəxsiyyətinin cəmiyyət həyatındakı əvəzsiz yerini çox güclü ifadələrlə açıqlayır. Burada alim sadəcə bilik sahibi deyil, həm də yol göstərən işıq mənbəyi kimi təqdim olunur. “Tələfi olunmayan müsibət” ifadəsi onun yoxluğunun dərin təsirini göstərir. “Bağlanmayan yarıq” isə bu boşluğun uzunmüddətli olmasına işarədir. Ulduz bənzətməsi alimin hidayətverici rolunu simvolizə edir. Qəbilə ilə müqayisə isə keyfiyyətin kəmiyyətə üstünlüyünü vurğulayır. Bu hikmət ümmətə alim yetişdirməyin vacibliyini xatırladır. Eyni zamanda bilik əhlinə hörmət mədəniyyətini

gücləndirir. Mövzu fərdi deyil, ümumi ictimai məsuliyyət daşıyır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan kəlam varlıq dəyərinin ölçüsünü yenidən düşünməyə çağırır. Burada insanın qiyməti sayla deyil, təsirin dərinliyi ilə müəyyən edilir. Alim "batmayan ulduz" kimi təqdim edilərək ontoloji davamlılıq qazanır. Bu, bilik sahibinin ölümdən sonra da təsirinin qalması ideyasını gücləndirir. Kəlam keyfiyyət–kəmiyyət münasibətini fəlsəfi müstəviyə çıxarır. Bir qəbilə çoxluqdur, alim isə mərkəzi şüurdur. Bu yanaşma hikmət fəlsəfəsinin əsas prinsiplərindən biridir. Bilik daşıyıcısı cəmiyyətin şüur nüvəsidir. Ontoloji baxımdan alim — mənəvi ekosistemin dayağıdır. Fəlsəfi nəticə: dəyər təsirin davamlılığı ilə ölçülür.

2. İrfani Aspekt

İrfani təfsirdə alim zahiri müəllimdən daha çox nur daşıyan şəxsdir. "Batmayan ulduz" ifadəsi batini hidayət nuruna işarə edir. Ariflərə görə həqiqi alim qəlbləri oyadan mənəvi rəhbərdir. Onun ölümü ilə ruhani istiqamət zəifləyə bilər. Bu kəlam zahir arxasındakı batini boşluğu göstərir. İrfan yolunda mürşidin yoxluğu ciddi sınaq sayılır. Alim insanların qəlb səmasını işıqlandırır. Ulduz metaforası bu mənəvi istiqaməti gücləndirir. İrfani dərs: elm nurla birləşəndə ölməz təsir yaradır. Həqiqi alim — qəlblərin bələdçisidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan alimlər cəmiyyət üçün güvən və istiqamət mənbəyidir. İnsanlar mürəkkəb suallarda etibarlı fiqurlara ehtiyac duyurlar. Alimin ölümü kollektiv psixoloji boşluq yarada bilər. Bu, sosial qeyri-müəyyənliyi artırır. "Batmayan ulduz" obrazı psixoloji ümid simvoludur. Belə fiqurlar insanların zehni sabitliyini qoruyur. Onların itkisi motivasiya azalmasına səbəb ola bilər. Kəlam bu psixoloji asılılığı hikmətlə ifadə edir. Buna görə bilik ötürülməsi davamlı olmalıdır. Psixoloji nəticə: alimlər cəmiyyətin zehni dayaq nöqtələridir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam güclü təşbeh və mübaliğə üzərində qurulub. "Batmayan ulduz" bənzətməsi yüksək poetik təsir yaradır. "Bağlanmayan yarıq" ifadəsi dramatik emosional yük daşıyır. Qəbilə ilə müqayisə bədii kontrast yaradır. Mətn qısa, lakin çoxqatlıdır. Ritmik quruluş yadda qalmağı asanlaşdırır. Hikmət üslubuna uyğun olaraq söz qənaətlidir. Obrazlar vizual təsəvvür oyadır. Bədii güc sadəliklə dərinliyin birliyindədir. Bu, klassik hikmət ədəbiyyatının nümunəsidir. Mətn həm düşündürür, həm təsirləndirir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan alimlər cəmiyyətin intellektual infrastrukturu sayılır. Onların fəaliyyəti sosial şüurun formalaşmasına təsir edir. Bir alimin itkisi bəzən bütöv düşüncə məktəbinin zəifləməsinə səbəb olur. Kəlam keyfiyyətli

insan kapitalının əhəmiyyətini vurğulayır. Maarifli cəmiyyət alimlərini qoruyur və yetişdirir. Əks halda sosial boşluq yaranır. Ulduz metaforası ictimai istiqamət rolunu göstərir. Alimlər kollektiv yaddaşı daşıyır. Onların yoxluğu sosial parçalanma riskini artırır. Sosioloji dərs: elm davamlı institutlarla yaşamalıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu böyük alimlərin vəfatı ciddi boşluqlar yaradıb. Bir çox elmi məktəblər məhz böyük müəllimlərin ətrafında formalaşıb. Onların itkisi ilə həmin mərkəzlər zəifləyib. Bu kəlam həmin tarixi reallığın hikmətli ifadəsidir. İslam sivilizasiyasında alimlər həm dini, həm ictimai lider idilər. Tarix göstərir ki, alim yetişdirməyən toplumlar geriləyir. “Batmayan ulduz” ifadəsi tarixi yaddaşı simvolizə edir. Bu söz gələcək nəsillərə xəbərdarlıqdır. Elm mirası qorunmalıdır. Tarixi nəticə: alimlər sivilizasiyanın işıq sütunlarıdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam alimə hörmət və qədirbilənlik dərsidir. İnsanları bilik əhlinin qədrini sağlığında bilməyə çağırır. Çünki itkidən sonra boşluğu doldurmaq çətindir. Bu söz həm də alimə məsuliyyət yükləyir. Bilik sahibi cəmiyyətə fayda verməlidir. Əxlaqi mədəniyyətdə elm və təvazö birlikdə olmalıdır. Kəlam minnətdarlıq hissini gücləndirir. Cəmiyyət alimlərini qorumağa borcludur. Bu qarşılıqlı vəzifədir. Əxlaqi nəticə: bilik daşıyıcısını qorumaq mənəvi borcdur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan alimlər peyğəmbər mirasının daşıyıcıları sayılır. Onların vəfatı ilə bu mirasın canlı təmsili azalır. “Batmayan ulduz” hidayət nuruna işarədir. Bu kəlam elm öyrənməyi ibadət səviyyəsinə yüksəldir. Alim ümmətin istiqamətvericisidir. Teologiyada hidayət zəncirinin qırılmaması vacibdir. Buna görə alim yetişdirmək dini vəzifə kimi görülür. Hikmət ümməti bu məsuliyyətə oyadır. İlahi elm davamlı olmalıdır. Teoloji nəticə: alimlərin varlığı hidayətin qorunmasıdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın gözəlliyi onun simvolik gücündədir. Ulduz obrazı səma genişliyini xatırladır. “Bağlanmayan yarıq” vizual dramatizm yaradır. Mətn qısa olsa da, zəngin təsəvvür doğurur. Ritmik ahəng poetik təsiri artırır. Obrazların universallığı mətni zamansız edir. Forma ilə məna arasında harmoniya var. Sözlər qənaətli seçilib. Estetik təsir dərindir. Hikmət həm gözə, həm qəlbə xitab edir. Bu, klassik hikmət estetikasının güclü nümunəsidir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan alimlər ideoloji sabitliyin qoruyucularıdır. Onların yoxluğu yanlış düşüncələrin yayılmasını asanlaşdıra bilər. Kəlam bilikli rəhbərliyin strateji əhəmiyyətini göstərir. Maarifli fiqurlar ictimai istiqaməti

müəyyən edir. Bu səbəbdən onların itkisi təhlükəli boşluq yaradır. Dövlət və cəmiyyət alim yetişdirməyə önəm verməlidir. Politoloji dərs: bilik əsaslı liderlik sabitlik yaradır. Alimlər yumşaq güc mənbəyidir. Onların qorunması ictimai təhlükəsizliklə bağlıdır. Bu hikmət uzaqgörən idarəçilik mesajı verir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi müstəvidə alimlər düzgün şərhin təminatçılarıdır. Onların vəfatı hüquqi istiqamətləndirməni zəiflədə bilər. Bu, yanlış hökm riskini artırır. Kəlam hüquqi maarifin davamlılığını vurğulayır. Qanunun ruhunu anlamaq alimlik tələb edir. Hüquq yalnız mətn deyil, dərin idrakdır. Buna görə bilik zənciri qırılmamalıdır. Hüquqi sistem alimlərlə möhkəmlənir. Onların itkisi boşluq yarada bilər. Hüquqi nəticə: bilikli şərhçilər ədalətin dayağıdır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam insanın dünyada qoyduğu izin dəyərini göstərir. Həqiqi alim fiziki ölümdən sonra da təsirini saxlayır. Onun yoxluğu hiss edilirsə, deməli varlığı mənalı olub. Bu söz insanı mənalı miras buraxmağa çağırır. Varoluş yalnız yaşamaq deyil, iz qoymaqdır. Alim bunu biliklə edir. Kəlam həyatın məqsədini dərinləşdirir. İnsan özündən sonra nə buraxacağını düşünməlidir. Eksistensial dərs: qalıcı təsir həqiqi həyatın ölçüsüdür. Elm ölməz iz yaradır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışına görə görünməyən təsirlər ən böyük təsirlərdir. Zahirdə bir alimin ölümü adi hadisə kimi görünə bilər. Lakin batində böyük mənəvi boşluq yaranır. Bu kəlam həmin gizli həqiqəti açır. Xızır təfəkkürü bizi say aldanışından qoruyur. Bəzən bir nəfər minlərlə insandan təsirli olur. Alim cəmiyyətin səssiz dayağıdır. Onun yoxluğu sonradan daha çox hiss edilir. Bu baxış hikmətli uzaqgörənlik öyrədir. Əsas olan görünən deyil, təsir edən gücdür. Xızır yanaşması ilə alim — batmayan nurdur.

Düşündürücü Suallar

- Mən cəmiyyət üçün hansı faydalı iz buraxıram?
- Elm yolunda davamlılığım varmı?
- Alimlərin qədrini sağlığında bilirəmmi?
- Bildiklərimi paylaşmaq üçün nə edirəm?
- Mənim yoxluğum hansı boşluğu yaradacaq?

Özünə Hesabat

Hər ay öyrəndiyin bilikləri yazılı qeyd et. Kimə fayda verdiyini qiymətləndir. Müəllim və alimlərlə əlaqəni nəzərdən keçir. Boş vaxt itkilərini müəyyənləşdir. Oxu planını yenilə. Paylaşdığın biliklərin sayını ölç. Öz inkişaf tempini izləyib müqayisə et. Niyyətini tez-tez yoxla. Uzunmüddətli elm hədəfi qoy. Bu hesabat davamlı inkişaf yaradar.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Həftəlik mütaliə proqramı qur. Bildiyini ailə və dostlarla paylaş.

Gənclərə mentorluq et. Elm məclislərinə qatıl. Faydalı qeydlər topla və yay. Müəllim dərslərini sənədləşdir. Kitab müzakirə qrupu yarat. Onlayn maarif paylaşımları et. Öz sahəndə kiçik dərs hazırla. Elm zəncirinə aktiv qoşul.

Əlavə Tövsiyələr

Elm öyrənməyi prioritet et. Müəllimlərini qiymətləndir. Qeyd aparmaq vərdişi yarat. Bildiyini gizlətmə. Daim yenilən. Etibarlı mənbələr seç. Tələbələr yetişdirməyə çalış. İbadətlə elmi balansla. Uzunmüddətli plan qur. Ümmət faydasını düşün.

Nəticə

Bu hikmət göstərir ki, həqiqi alim cəmiyyətin batmayan ulduzudur. Onun ölümü böyük və çətin doldurulan boşluq yaradır. Buna görə elm mirasını qorumaq və yeni alimlər yetişdirmək həyati əhəmiyyət daşıyır. İnsan üçün ən dəyərli ömür — faydalı iz buraxan ömürdür.

KƏLAM - 100

İmam Sadiq (ə), "Uca və qüdrətli Allahın 'Məgər onlar yer üzünü ətrafından əskiltdiyimizi görmədilərmi?' ayəsi barəsində buyurmuşdur: 'Burada məqsəd alimlərin yox olmasıdır.'"

(Yəni, ayədə qeyd olunan "yer üzünün ətrafından əskilməsi" başqa bir mənası maddi torpaq itkisi deyil, elm və hikmət sahiblərinin dünyadan köçməsi ilə bəşəriyyətin mənəvi cəhətdən zəifləməsidir.)

(Bu kəlam İmam Sadiqə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 304)

Bu kəlam elm adamlarının cəmiyyət həyatındakı əvəzsiz rolunu çox dərin və simvolik dillə açıqlayır. İmam Sadiq (ə) Qurani-Kərimdəki bir ifadəni şərh edərək bildirir ki, bəzən zahiri məna ilə kifayətlənmək doğru nəticə vermir. Ayədə "yer üzünün əskilməsi" ifadəsi ilk baxışda coğrafi və ya fiziki daralma kimi görünə bilər. Lakin imam bu ifadənin batini mənasına diqqət çəkir və onun elmi rəhbərlərin azalması ilə bağlı olduğunu bildirir. Bu yanaşma bizə göstərir ki, cəmiyyətin həqiqi gücü torpaq, sərvət və ya əhali çoxluğu ilə deyil, elm və hikmət sahiblərinin varlığı ilə ölçülür. Alimlərin yoxluğu tədricən mənəvi boşluq yaradır. Bu boşluq əvvəlcə düşüncədə, sonra əxlaqda, daha sonra isə ictimai quruluşda hiss olunur. Kəlam həm də xəbərdarlıqdır: elm adamlarının qədrini bilməyən toplumlar zamanla zəifləyir. Bu fikir müasir dövrdə də son dərəcə aktualdır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam varlıq və dəyər anlayışını yenidən düşünməyə çağırır. Adətən insanlar "əskilmə" anlayışını maddi ölçülərlə qiymətləndirirlər. İmam Sadiq (ə) isə diqqəti ontoloji dəyərə — yəni mənəvi və idraki kapitala yönəldir. Bu yanaşma göstərir ki, cəmiyyətin həqiqi varlığı onun şüur səviyyəsi ilə bağlıdır. Alimlər bu şüurun daşıyıcılarıdır. Onların yoxluğu epistemoloji qaranlıq yaradır. Fəlsəfədə buna "bilgi boşluğu" deyilir. Bu boşluq tədricən yanlış qərarların artmasına səbəb olur. Beləliklə, kəlam maddi realizmdən mənəvi realizmə keçidi təşviq edir. O bizə öyrədir

ki, sivilizasiyaların yüksəlişi və süqutu çox vaxt bilik daşıyıcılarının taleyi ilə bağlı olur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda alim yalnız məlumat sahibi deyil, ilahi nurun daşıyıcısıdır. Bu kəlam alimlərin yoxluğunu yer üzünün "nurunun azalması" kimi təqdim edir. Ariflərə görə, həqiqi alim qəlbləri oyadan, insanları Allaha yaxınlaşdıran şəxsdir. Belə şəxslərin dünyadan köçməsi mənəvi iqlimin soyuması deməkdir. İmam Sadiqin (ə) təfsiri göstərir ki, kainatın zahiri və batini qatları bir-biri ilə bağlıdır. Zahirdə bir alimin vəfatı sadə hadisə kimi görünə bilər, amma batində bu, böyük bir nur mənbəyinin sönməsidir. Bu baxış insanı elmə yalnız peşə kimi deyil, mənəvi məsuliyyət kimi yanaşmağa çağırır. İrfani dərs budur: elm qəlbi diriltmirsə, onun cəmiyyətdəki təsiri də zəif olar.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan alimlərin varlığı cəmiyyət üçün güvən və istiqamət mənbəyidir. İnsanlar mürəkkəb vəziyyətlərdə etibarlı bilik sahiblərinə ehtiyac duyurlar. Belə fiqurlar azaldıqda kollektiv qeyri-müəyyənlik artır. Bu, qərar vermə stresini və sosial narahatlığı yüksəldir. İmamın kəlamı dolayısı ilə psixoloji sabitliyin elmi liderlərlə bağlı olduğunu göstərir. Alimlər yalnız məlumat vermir, həm də düşüncə modeli təqdim edirlər. Onların yoxluğu yanlış məlumatların yayılmasına zəmin yaradır. Bu isə kütləvi çaşqınlıq doğurur. Müasir informasiya dövründə bu həqiqət daha aydın görünür. Deməli, elm adamlarını qorumaq həm də cəmiyyətin psixoloji sağlamlığını qorumaqdır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam yüksək dərəcədə metaforik gücə malikdir. "Yer üzünün əskilməsi" ifadəsi poetik simvoldur. Bu obraz oxucuda dərhal güclü təsəvvür yaradır. İmam Sadiq (ə) bu simvolu açaraq məcazi mənanı göstərir. Burada təşbeh və kinayə sənətləri ustalıqla işlənmişdir. Ədəbi gözəllik ondadır ki, sadə cümlə dərin məna qatlarını gizlədir. Bu üslub klassik hikmət ədəbiyyatının əsas xüsusiyyətidir. Oxucu əvvəl zahiri mənanı düşünür, sonra batini məna ilə qarşılaşır və təəccüblənir. Bu, didaktik təsiri gücləndirir. Belə ifadə forması yadda qalıcıdır və nəsillər boyu ötürülür.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji müstəvidə alimlər cəmiyyətin intellektual infrastrukturu sayılır. Onların azalması sosial sistemdə boşluq yaradır. Bu boşluq çox vaxt populizmin və yanlış ideologiyaların yayılması ilə doldurulur. İmamın kəlamı sosial kapital anlayışı ilə tam uyğun gəlir. Alimlər sosial istiqamətverici rol oynayır. Onlar getdikcə azaldıqda, kollektiv qərarların keyfiyyəti düşür. Tarixdə bir çox cəmiyyətlərin tənəzzülü məhz elmi rəhbərliyin zəifləməsi ilə paralel gedib. Bu baxımdan kəlam sosial xəbərdarlıq kimi də oxunmalıdır. Elm adamlarının yetişdirilməsi strateji məsələdir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu böyük sivilizasiyalar alimlərə verdiyi dəyərlə tanınıb. İslamın qızıl dövründə alimlərin çoxluğu elmi və mədəni sıçrayış yaratmışdı. Əksinə, elmi mühit zəiflədikcə durğunluq başlamışdı. İmam Sadiqin (ə) bu şərhi həmin tarixi qanunauyğunluğu erkən dövrdə ifadə edir. Bu kəlam bir növ tarixi diaqnoz kimidir. O, gələcək nəsillərə xəbər verir ki, alimlərin itkisi tək fərdi itki deyil, sivilizasiya itkisidir. Tarixi nümunələr bu fikri dəfələrlə təsdiqləyib. Buna görə də kəlam yalnız nəzəri deyil, empirik həqiqətə də söykənir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam bizə alimlərin qədrini bilməyi öyrədir. Cəmiyyət yalnız alimdən faydalanmamalı, onu qorumalı və dəstəkləməlidir. Elm adamına hörmət əslində elmə hörmətdir. Əgər toplum alimlərini tək qoyursa, əslində öz gələcəyini zəiflədir. Bu kəlam həm də alimlərə məsuliyyət xatırladır: onların yoxluğu hiss olunacaq qədər faydalı olmalıdır. Əxlaq dərsi budur — elm və məsuliyyət ayrılmazdır. Həm alim, həm də cəmiyyət öz payına düşən vəzifəni yerinə yetirməlidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan kəlam Qurani-Kərimin təfsir metoduna nümunədir. İmam Sadiq (ə) ayənin batini mənasını açıqlayır və göstərir ki, ilahi mətn çoxqatlıdır. Ayədəki "əskiltmə" ilahi hikmətin sosial qanun şəklində təzahürüdür. Allah cəmiyyətlərin taleyini çox vaxt onların alimlərə münasibəti ilə bağlayır. Bu baxışda elm ilahi nemət kimi təqdim olunur. Onun azalması isə mənəvi sınaqdır. Beləliklə, kəlam ilahi sünnələr haqqında düşünməyə çağırır.

9. Estetik Aspekt

Estetik cəhətdən kəlam minimal sözlə maksimal məna vermə nümunəsidir. Qısa ifadə geniş məna üfüqü açır. Bu, hikmət estetikasının əsas xüsusiyyətidir. Mətnin ritmi və məcazi yükü oxucuda daxili rezonans yaradır. "Yer üzünün əskilməsi" obrazı həm vizual, həm emosional təsir gücünə malikdir. Estetik gözəllik məhz bu çoxqatlılıqdan doğur. Oxucu hər dəfə oxuyanda yeni məna kəşf edə bilir. Bu isə klassik hikmət mətnlərinin ölməzlik səbəbidir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan alimlər sağlam idarəçiliyin görünməyən sütunlarıdır. Onların yoxluğu qərar mexanizmlərində zəiflik yaradır. Elm adamlarının az olduğu cəmiyyətlərdə emosional və populist siyasət güclənir. İmamın kəlamı dolayı şəkildə bilik əsaslı idarəçiliyin vacibliyini vurğulayır. Dövlətlər yalnız güc ilə deyil, hikmət ilə də ayaqda qalır. Bu hikmətin daşıyıcıları isə alimlərdir. Ona görə də bu kəlam siyasi strateji xəbərdarlıq kimi də oxuna bilər.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan alimlərin yoxluğu hüquqi düşüncənin zəifləməsinə səbəb olur. Çünki hüquq yalnız qanun mətni deyil, onu düzgün anlayan zehin tələb edir. İslam hüquq ənənəsində müctəhid və alimlərin rolu məhz buna görə böyükdür. Onlar olmadıqda hüquqi xaos riski artır. Kəlam bu təhlükəyə dolayı işarə edir. Hüquqi sabitlik üçün elmi avtoritetlərin davamlılığı vacibdir. Bu, hüquq fəlsəfəsi ilə də üst-üstə düşür.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxışda alim insanın mənaya yönəlmiş varlığının simvoludur. Onun yoxluğu mənəvi boşluq hissini artırır. İnsan yalnız yaşamaq deyil, anlamaq istəyir. Alimlər bu anlama ehtiyacını təmin edir. Bu səbəbdən onların itkisi eksistensial narahatlıq doğurur. İmamın kəlamı insanın mənaya bağlı varlıq olduğunu xatırladır. Elm itdikcə həyatın mənası da bulanıqlaşır.

Xızır Baxışı

Xızır təfəkküründə görə zahirdə adi görünən hadisələr batində böyük hikmət daşıyır. Alimin vəfatı zahirdə fərdi itkidir, lakin Xızır baxışında bu, cəmiyyətin ruhundan bir parçanın azalmasıdır. Bu yanaşma bizi hadisələrin dərin qatını görməyə çağırır. Xızır baxışı deyir ki, hər alim bir "yol göstərici çıraqdır". Çıraqlar azaldıqca yollar qaranlıqlaşır. Deməli, hikmətli insan yalnız özünü deyil, başqalarının yolunu da işıqlandırmalıdır.

Düşündürücü Suallar

- Cəmiyyət olaraq alimlərin qədrini həqiqətən bilirikmi?
- Elm adamlarının azalması gündəlik həyatımıza necə təsir edir?
- Mən bilik sahiblərindən öyrənmək üçün nə qədər səy göstərirəm?
- Zahiri hadisələrin batini mənasını görməyə çalışırammı?
- Mən öz sahəmdə başqalarına işıq ola bilirəmmi?

Özünə Hesabat

- Bu ay kimdən yeni faydalı bilik öyrəndim?
- Elm məclislərində iştirakım nə qədərdir?
- Sosial mediada biliyi yayır, yoxsa boşluğu artırıram?
- Hansı alimin dəyərini sağlığında qiymətləndirmişəm?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Həftəlik elm müzakirə dairəsi yaratmaq
- Yerli alimlərin mühazirələrinə qatılmaq
- Gəncləri elmi fəaliyyətə təşviq etmək
- Faydalı kitab oxu proqramı qurmaq
- Alimlərin xatirəsini yaşadan layihələr hazırlamaq

Əlavə Tövsiyələr

Elm adamlarını yalnız akademik mühitdə deyil, ictimai şüurda da görünən etmək vacibdir. Gənclərdə "alim olmaq" idealını gücləndirmək

strateji məsələdir. Ailə və məktəb mühiti bu istiqamətdə birgə işləməlidir. Media isə sensasiya deyil, hikmət mərkəzli məzmunu artırmalıdır. Hər kəs öz çevrəsində bilik paylaşımına töhfə verə bilər. Unutmayaq ki, elmə hörmət gələcəyə sərmayədir.

Nəticə

İmam Sadiqin (ə) bu hikmətli kəlamı bizə mühüm həqiqəti xatırladır: cəmiyyətin həqiqi zənginliyi onun alimləridir. Onların azalması torpaq itkisi qədər deyil, ondan daha ağır mənəvi itkidir. Bu sözlər həm xəbərdarlıq, həm də yol xəritəsidir. Əgər sağlam və güclü toplum istəyiriksə, elm adamlarını qorumaq, yetişdirmək və dəyərləndirmək məcburiyyətindəyik. Elm yaşadıqca ümmət yaşayacaq.

ALİMİN ÜZÜNƏ BAXMAQ İBADƏTDİR

KƏLAM - 101

"ALİMİN ÜZÜNƏ BAXMAQ İBADƏTDİR."

(Yəni, həqiqi alimə ehtiramla və öyrənmək niyyəti ilə baxmaq insanı mənəvi yüksəlişə aparan savablı bir davranışdır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 304)

Bu mübarək kəlam elm və alim anlayışının İslam düşüncəsində nə qədər yüksək məqamda olduğunu çox qısa, lakin çox dərin bir ifadə ilə ortaya qoyur. Burada "üzə baxmaq" sadəcə fiziki baxış deyil; hörmət, diqqət, öyrənmə istəyi və mənəvi rabitə mənalarını daşıyır. Peyğəmbər (s) bu ifadə ilə alimlə ünsiyyətin, onun yanında olmağın və ondan faydalanmağın ibadət dəyərində olduğunu bildirir. Bu yanaşma elmi fəaliyyətin yalnız intellektual deyil, həm də mənəvi əməl olduğunu göstərir. Cəmiyyət alimə dəyər verdikcə bilik dövriyyəsi güclənir və hikmət yayılır. Bu kəlam həm fərdi tərbiyə, həm də ictimai inkişaf baxımından mühüm prinsip qoyur. O, insanı elm məclislərinə yaxınlaşdıran motivasiya rolunu oynayır. Müasir dövrdə informasiya çox olsa da, hikmət sahibləri ilə canlı ünsiyyətin əvəzsiz olduğu bu sözlə vurğulanır. Beləliklə, kəlam elmə sevgi mədəniyyəti formalaşdırır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik və varlıq arasındakı əlaqəyə işarə edir. Burada baxış aktı sırf sensor proses kimi deyil, idraki yönəliş kimi təqdim olunur. Alimin üzünə baxmaq — yəni hikmət mənbəyinə yönəlmək — insanın ontoloji yüksəlişinə səbəb olur. Bu fikir epistemologiyada "biliyə yönəlmiş niyyətin dəyəri" prinsipi ilə səsləşir. Deməli, ibadət təkcə ritual hərəkətlərlə məhdudlaşmır; idrakın istiqaməti də ibadət ola bilər. Bu yanaşma ibadət anlayışını genişləndirir və onu həyatın bütün şüurlu fəaliyyətlərinə yayır. Fəlsəfi nəticə budur ki, həqiqətə yönəlmiş diqqət özü mənəvi aktdır. Bu, bilik fəlsəfəsində niyyətin rolunu güclü şəkildə vurğulayır. Beləliklə, kəlam düşünən insan modelini təşviq edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda alim Allahın elm sifətinin yer üzündəki təcəllisidir. Ona baxmaq zahirdə insana baxmaq kimi görünsə də, batində ilahi nurun təzahürünə yönəlməkdir. Ariflərə görə, həqiqi alim qəlbləri oyadan güzgü kimidir. Bu səbəbdən onun simasına baxmaq ruhu oyadır və qəlbdə zikr halı yaradır. Peyğəmbərin (s) kəlamı bu mənəvi sirrə işarə edir. İrfan yolunda "söhbət" və "nəzər" anlayışları mühüm yer tutur. Burada nəzər — yəni baxış — tərbiyə vasitəsidir. Alimin halı, duruşu və nuraniyyəti müridə təsir edir. Bu baxımdan kəlam zahiri sadə, batini isə çox dərin mənəvi mexanizmi açıqlayır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji cəhətdən insan öyrəndiyi və hörmət etdiyi fiqurlardan güclü təsir alır. Rol modellərinə baxmaq beyində motivasiya və öyrənmə

mexanizmlərini aktivləşdirir. Peyğəmbərin (s) bu kəlamı sosial öyrənmə psixologiyası ilə uyğun gəlir. Alimlə göz təması və ünsiyyət diqqəti fokuslayır və idrakı açır. Bu, şagird-müəllim münasibətinin psixoloji əsasını göstərir. Hörmət hissi öyrənmə qabiliyyətini artırır. Həmçinin alim siması insanda sakitlik və güvən yarada bilər. Bu da bilik qəbulunu asanlaşdırır. Deməli, kəlam insan psixikasının dərin qanunauyğunluqlarına uyğundur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam ixtisarın zirvə nümunəsidir. Cəmi bir cümlə ilə geniş mənəvi dünya qurulur. Burada məcaz güclüdür: "üzə baxmaq" çoxqatlı simvoldur. İfadə sadədir, amma semantik yükü ağırdır. Bu, klassik hikmət üslubunun əsas xüsusiyyətidir. Cümlədə ritm və ahəng də diqqət çəkir. Oxucu ifadəni asan yadda saxlayır. Ədəbi gözəllik həm də universallığındadır — hər dövrə uyğun gəlir. Bu cür qısa hikmətli cümlələr nəsillər boyu yaşayır. Kəlam didaktik ədəbiyyatın parlaq nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam alim mərkəzli cəmiyyət modelini təşviq edir. Cəmiyyətdə kimə baxılırsa, zamanla ona bənzənilir. Peyğəmbər (s) diqqət mərkəzinin alimlər olmasını istəyir. Bu, bilik əsaslı sosial struktur yaradır. Alimlər ictimai nüfuz qazandıqda elm yayılır. Əksinə, cəmiyyət başqa fiqurları ideallaşdırdıqda intellektual geriləmə baş verə bilər. Bu kəlam sosial prioritetləri düzgün qurma çağırışıdır. O, mədəniyyətin istiqamətini müəyyən edən prinsipi ortaya qoyur. Beləliklə, bu söz sosial mühəndislik baxımından da dəyərlidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, İslamın erkən dövrlərində elm məclisləri böyük hörmət görürdü. Alimlərin ətrafında toplaşmaq adi hal idi. Bu mədəniyyət elmi sıçrayışa səbəb oldu. Peyğəmbərin (s) bu kəlamı həmin ənənənin təməlini qoyan prinsiplərdən biridir. Sonrakı dövrlərdə də böyük alimlərin məclislərinə axın bunun sübutudur. Tarixi təcrübə göstərir ki, alimə yönələn toplumlar inkişaf edir. Bu kəlam həmin tarixi qanunun erkən ifadəsidir. O, sadəcə tövsiyə deyil, sivilizasiya proqramıdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam hörmət mədəniyyətini öyrədir. Alimə baxmaq — yəni ona dəyər vermək — insanın təvazökarlığını artırır. Bu davranış nəfsin tərbiyəsinə kömək edir. Elm qarşısında baş əymək mənəvi kamilliyin əlamətidir. Kəlam həm də alimə məsuliyyət yükləyir: o, baxılan sima olmağa layiq olmalıdır. Yəni elm ilə əxlaq birlikdə getməlidir. Əxlaqi dərs budur ki, bilik hörmət doğurmalı, hörmət isə insanı yüksəltməlidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan ibadət anlayışının genişliyi burada aydın görünür. İbadət yalnız namaz və oruc kimi ritual ibadətlərlə məhdudlaşmır. Allah yolunda olan hər şüurlu yönəliş ibadət sayılır. Alimə baxmaq da bu kateqoriyaya daxil edilir. Bu, İslamda elmə verilən ilahi dəyəri göstərir.

Peyğəmbərin (s) kəlamı elm öyrənməyi ibadət müstəvisinə qaldırır. Beləliklə, bilik axtarışı müqəddəs məna qazanır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamda nurani sima obrazı gizlidir. Alimin üzü burada gözəllik və hikmət mənbəyi kimi təqdim olunur. Bu, mənəvi estetikanın nümunəsidir. Gözəllik yalnız zahiri forma deyil, daxili nurun təzahürüdür. Oxucu bu ifadədə ruhi cazibə hiss edir. Minimal söz — maksimal təsir prinsipi burada özünü göstərir. Estetik güc kəlamın yadda qalmasını təmin edir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji müstəvidə bu kəlam bilik elitinin formalaşmasını təşviq edir. Cəmiyyətin diqqəti alimlərə yönəldikdə qərarvermə daha rasional olur. Bu, bilik əsaslı idarəçiliyin sosial bazasını yaradır. Peyğəmbərin (s) mesajı siyasi mədəniyyətə də təsir edir. Alim nüfuzu artdıqca populizm zəifləyir. Bu baxımdan kəlam strateji əhəmiyyət daşıyır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan alimlər şəri və ictimai hüququn doğru anlaşılmasının təminatçılarıdır. Onlara hörmət hüquqi şüurun qorunmasına xidmət edir. Alimə yönəlmiş diqqət hüquqi maarifçiliyi gücləndirir. Bu da ədalətli cəmiyyət quruculuğuna töhfə verir. Kəlam dolayısı ilə hüquqi savadlılığın əhəmiyyətini vurğulayır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxışda insan mənanı axtaran varlıqdır. Alim bu mənanın bələdçisi rolunu oynayır. Ona baxmaq — yəni ondan istiqamət almaq — insanın varoluş narahatlığını azaldır. Bu kəlam insanın "yol göstərənə ehtiyac" həqiqətini ifadə edir. Elm insanın mənəvi boşluğunu doldurur. Buna görə baxış belə ibadət sayılır.

Xızır Baxışı

Xızır təfəkküründə zahirdə sadə görünən əməl batində böyük qapılar açır. Alimin üzünə baxmaq zahirdə passivdir, lakin batində yönəlişdir. Bu baxış deyir ki, doğru insana yönələn diqqət insanın taleyini dəyişə bilər. Hər baxış bir toxum kimidir. Hikmət sahibinə yönələn baxış qəlbdə oyanış yaradır. Deməli, Xızır baxışında bu kəlam "doğru ünvana yönəl" çağırışıdır.

Düşündürücü Suallar

- Mən daha çox kimlərə baxıram və kimləri nümunə götürürəm?
- Həyatımda məni ilhamlandıran alim varmı?
- Elm məclislərində iştirakım nə qədərdir?
- Baxışım öyrənmək niyyəti daşıyırmı?
- Mən özüm başqalarına faydalı sima ola bilirəmmi?

Özünə Hesabat

- Bu ay hansı alimdən faydalandım?

- Elm öyrənməyə gündə nə qədər vaxt ayırıram?
- Hörmət etdiyim insanların siyahısı kimlərdən ibarətdir?
- Mənim baxışım məni yüksəldir, yoxsa yayındırır?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Həftədə ən az bir elm məclisində iştirak etmək
- Faydalı müəllim və alimləri izləmək
- Oxu və müzakirə qrupu yaratmaq
- Gəncləri alimlərlə tanış etmək
- Hörmət mədəniyyətini ailədə aşılamaq

Əlavə Tövsiyələr

Elm adamları ilə canlı ünsiyyət imkanlarını artırmaq çox faydalıdır. Kitab oxumaqla yanaşı, müəllim və alimlərin məclislərində iştirak etmək təsiri qat-qat artırır. Sosial mediada faydalı elm mənbələrini izləmək də müasir dövr üçün praktik addımdır. Hər bir insan öz çevrəsində elmə hörmət mühiti yarada bilər. Unutmayaq: diqqət hara yönələrsə, inkişaf da orada olur.

Nəticə

“Alimin üzünə baxmaq ibadətdir” kəlamı elmə yönəlmiş diqqətin mənəvi dəyərini möhtəşəm şəkildə ifadə edir. Bu söz bizə göstərir ki, ibadət yalnız ritual deyil, həm də şüurlu istiqamətdir. Alimə hörmət edən cəmiyyət hikmətə yaxınlaşır. Hikmətə yaxınlaşan cəmiyyət isə yüksəlir. Bu kəlam hər dövr üçün canlı və yol göstərən bir prinsipdir.

ELM ÖYRƏNMƏYƏ TƏŞVİQ

KƏLAM - 102

**“ELM ÇİNDƏ DƏ OLSA, ONU ÖYRƏNİN.
ÇÜNKİ ELM TƏLƏB ETMƏK HƏR BİR MÜSƏLMANA FƏRZDİR.”**

(Yəni, elm əldə etmək üçün məsafə və çətinlik bəhanə olmamalıdır;
hər bir mömin üçün bilik axtarmaq dini və mənəvi vəzifədir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 304)

Bu möhtəşəm kəlam İslamın elmə verdiyi yüksək dəyəri çox təsirli şəkildə ortaya qoyur. Peyğəmbər (s) burada coğrafi uzaqlığı simvol kimi istifadə edərək bildirir ki, elm yolunda məsafə, zəhmət və maneələr insanı dayandırmamalıdır. “Çin” ifadəsi o dövr üçün ən uzaq məkanlardan birini təmsil edirdi və bu, elmin sərhədsiz axtarış tələb etdiyini göstərir. Kəlamın ikinci hissəsi isə məsələni daha da gücləndirir: elm öyrənmək sadəcə tövsiyə deyil, dini məsuliyyətdir. Bu yanaşma elmi fəaliyyətə ibadət dəyəri qazandırır. Beləliklə, müsəlman düşüncəsində elm passiv maraq deyil, aktiv öhdəlik kimi təqdim olunur. Bu kəlam fərdi inkişafla yanaşı, sivilizasiya quruculuğunun da təməl prinsipidir. O, öyrənməni ömürlük proses kimi təqdim edir. Müasir dövrdə də bu mesaj öz aktuallığını qoruyur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik axtarışının universal və sonsuz proses olduğunu göstərir. Burada məsafənin önəmsizləşdirilməsi idrakın məkanla məhdudlaşmadığını vurğulayır. İnsan həqiqət axtaran varlıq kimi təqdim olunur. Bu fikir epistemologiyada “aktiv bilik subyekti” anlayışı ilə səsləşir. Kəlam həm də vəzifə etikası baxımından maraqlıdır: elm öyrənmək seçim deyil, borcdur. Bu, biliklə məsuliyyət arasında ontoloji bağ qurur. Fəlsəfi nəticə budur ki, insanın kamilliyi onun öyrənmə iradəsi ilə ölçülür. Həqiqətə yönəlmiş səfər insan varlığının əsas məqsədlərindən biri kimi təqdim edilir. Beləliklə, kəlam düşünən və axtaran insan modelini təsdiqləyir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda elm zahiri məlumatdan daha çox, qəlbin oyanışıdır. “Çində də olsa” ifadəsi ariflərə görə, insanın öz nəfsinin uzaq guşələrinə səfərinə də işarə edir. Yəni həqiqi elm bəzən insanın daxilində gizlidir və onu tapmaq zəhmət tələb edir. Bu kəlam müridə səbirli və yorulmaz axtarış ruhu aşılayır. İrfan yolunda elm Allahı tanımağa aparan nur kimi qəbul edilir. Ona görə də bu yol fərz sayılır. Ariflər deyirlər ki, elm yolçuluğu zahiri səfərlə başlayıb batini səfərlə tamamlanır. Bu kəlam hər iki səfəri təşviq edir. Beləliklə, elm axtarışı mənəvi seyr-süluk prosesinə çevrilir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam güclü motivasiya mesajıdır. Uzaq məsafə nümunəsi insanın bəhanə mexanizmini sındırır. Beyin çətin məqsədləri “dəyərli” kimi qəbul etdikdə motivasiya artır. Peyğəmbər (s) bu ifadə ilə öyrənməyə daxili təkan yaradır. “Fərzdir” vurğusu isə məsuliyyət hissini

aktivləşdirir. Bu, davranış psixologiyasında güclü öhdəlik effekti yaradır. İnsan öhdəlik hiss etdiyi işi daha davamlı görür. Kəlam həm də ömürboyu öyrənmə düşüncəsini formalaşdırır. Bu yanaşma müasir təhsil psixologiyası ilə tam uyğun gəlir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam yüksək bədii yığcamlığa malikdir. "Çində də olsa" ifadəsi güclü simvolik hiperboladır. Bu bədii şişirtmə fikrin təsir gücünü artırır. Cümlənin ritmi və paralel quruluşu yadda qalmağı asanlaşdırır. Sadə sözlərlə böyük məna verilməsi klassik hikmət üslubunun nümunəsidir. İfadə həm obrazlı, həm də didaktikdir. Oxucu dərhal mesajı anlayır və yadda saxlayır. Bu, nəsillər boyu ötürülən hikmət kəlamlarının tipik xüsusiyyətidir. Ədəbi baxımdan minimal söz — maksimal məna prinsipi parlaq görünür.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam bilik yönümlü cəmiyyət modelini qurur. Elm fərz sayıldıqda cəmiyyətin bütün təbəqələri öyrənməyə yönəlir. Bu, sosial mobilliyi və inkişafı sürətləndirir. Tarixdə İslam dünyasının elmi yüksəlişi bu düşüncə ilə bağlı olmuşdur. Kəlam həm də qlobal açıqfikirliliyi təşviq edir — bilik haradadırsa, oraya get. Bu yanaşma qapalı düşüncəni qırır. Nəticədə, mədəniyyətlərarası bilik mübadiləsi güclənir. Bu kəlam sosial tərəqqinin mühərrik prinsiplərindən biridir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi kontekstdə "Çin" o dövrdə müsəlmanlar üçün çox uzaq region idi. Bu ifadə real səfər çətinliklərini nəzərə alaraq deyilmiş güclü təşviqdir. Erkən İslam dövründə elm səfərlərinin geniş yayılması bu ruhun nəticəsi idi. Kəlam alimlərinin uzun səfərləri tarixi fakt kimi məlumdur. Bu kəlam həmin elmi səfər mədəniyyətinin ideoloji təməlidir. Tarix sübut edir ki, bu prinsip İslam sivilizasiyasını elmdə önə çıxardı. Deməli, kəlam sadəcə mənəvi deyil, sivilizasiya yaradan çağırışdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam çalışqanlıq və məsuliyyət tərbiyəsi verir. Elm yolunda zəhmət çəkmək yüksək əxlaqi dəyər kimi təqdim olunur. Bu yanaşma tənbəlliyi və laqeydliyi pisləyir. Həm də insanı ömürboyu öyrənməyə sövq edir. Əxlaqi dərs budur: mömin passiv qala bilməz. O daim özünü inkişaf etdirməlidir. Bu prinsip fərdi kamilliyin əsas sütunlarından biridir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan "fərzdir" ifadəsi kəlamın ən güclü hissəsidir. Bu, elm öyrənməni ibadət statusuna yüksəldir. İslamda fərz olan əməl ilahi əmr sayılır. Deməli, elm axtarışı Allahın razılığı ilə birbaşa əlaqələndirilir. Bu yanaşma din ilə elmi qarşı-qarşıya qoymur, əksinə birləşdirir. Beləliklə, bilik ibadətin ayrılmaz hissəsinə çevrilir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamda güclü poetik dinamika var. Uzaq məkan obrazı oxucuda hərəkət hissi yaradır. Cümlənin axıcılığı və qəti tonu estetik təsiri artırır. Minimal sözlə böyük mənzərə qurulur. Bu sadəlik onun gözəlliyidir. Hikmətli sözlərin estetik cazibəsi burada aydın görünür.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam bilik əsaslı liderlik modelini təşviq edir. Elm fərz olduqda savadlı kadr bazası formalaşır. Bu da dövlət idarəçiliyində keyfiyyəti artırır. Cəmiyyət elmə yönəldikcə populizm zəifləyir. Kəlam dolayısı ilə maarifçi siyasətə zəmin yaradır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam hüquqi şüurun inkişafına xidmət edir. Çünki hüququ düzgün anlamaq elm tələb edir. Elm fərz sayıldıqda hüquqi savad da yüksəlir. Bu, ədalətli cəmiyyət quruculuğuna kömək edir. Beləliklə, kəlam hüquqi maarifçiliyi dəstəkləyir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxışda insan mənanı axtaran varlıqdır. Bu kəlam həmin axtarışı istiqamətləndirir. Elm yolu insanın varoluş boşluğunu doldurur. Uzağa getmək metaforası həyat yolçuluğunu xatırladır. İnsan daim öyrənərək özünü yenidən qurur. Bu, varoluşun dinamik modelidir.

Xızır Baxışı

Xızır təfəkküründə görə həqiqi yolçu fürsəti uzaqda axtarmaqdan qorxmaz. “Çində də olsa” — yəni hikmət haradadırsa, ora get. Bu baxış insanı komfort zonasından çıxarır. Xızır baxışı deyir ki, böyük qapılar zəhmət arxasında gizlidir. Elm səfəri zahirdə yol, batində oyanışdır. Bu kəlam Xızırvari axtarış ruhunu gücləndirir.

Düşündürücü Suallar

- Mən elm üçün nə qədər fədakarlıq edirəm?
- Öyrənməyə mane olan bəhanələrim varmı?
- Son dəfə yeni bilik üçün nə vaxt səy göstərmişəm?
- Mənim elm yolum davamlıdırmı?
- Hansı sahədə inkişaf etməliyəm?

Özünə Hesabat

- Bu ay neçə yeni kitab oxudum?
- Elm üçün gündə neçə dəqiqə ayırıram?
- Öyrənmək planım varmı?
- Rahatlıq zonam məni saxlayırmı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Gündəlik mütaliə planı qurmaq
- Onlayn və ya canlı dərslərə qoşulmaq

- Elm səfərləri və seminarlar planlamaq
- Müəllim və alimlərlə əlaqə qurmaq
- Öyrəndiyini başqasına öyrətmək

Əlavə Tövsiyələr

Elm yolunu sistemli planla aparmaq çox vacibdir. Kiçik, amma davamlı addımlar böyük nəticə verir. Müxtəlif sahələrdən öyrənmək düşüncəni genişləndirir. Faydalı mühit seçmək motivasiyanı artırır. Unutma: elm səfəri marafondur, sprint deyil.

Nəticə

Bu mübarək kəlam elm axtarışını mömin həyatının ayrılmaz vəzifəsi kimi təqdim edir. O bizə öyrədir ki, məsafə və çətinlik inkişaf yolunda maneə deyil. Elmə yönələn cəmiyyət yüksəlir, elmə laqeyd qalan isə geriləyir. Buna görə bu kəlam hər dövr üçün canlı çağırış olaraq qalır.

KƏLAM - 103

"DƏNİZƏ DALMAQ VƏ QƏLBLƏRİ YARMAQ (QAN AXITMAQ) BAHASINA DA OLSA ELM ÖYRƏNİN."

(Yəni, elm əldə etmək o qədər dəyərlidir ki, insan bu yolda böyük çətinliklərə və ağır zəhmətlərə belə hazır olmalıdır.)

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 305)

Bu kəlam elm yolunun asan və rahat olmadığını, lakin onun dəyərinin hər cür çətinlikdən üstün olduğunu vurğulayır. Buradakı ifadələr məcazi məna daşıyır və elm uğrunda ciddi fədakarlıq ruhunu oyatmaq üçündür. İmam Sadiq (ə) insanları səthi maraqdan çıxarıb dərin və davamlı öyrənmə yoluna çağırır. "Dənizə dalmaq" risk və zəhməti, "qəlbləri yarmaq" isə böyük maneələri simvolizə edir. Mesajın mahiyyəti budur ki, elm passiv şəkildə əldə olunmur; o, səy, səbir və iradə tələb edir. Bu kəlam bilik axtarışını həyatın prioritetlərindən birinə çevirir. Müasir dövrdə də bu prinsip dərin təhsil fəlsəfəsi kimi aktualdır. O, insanı komfort zonasından çıxmağa təşviq edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam biliklə fədakarlıq arasında ontoloji bağ qurur. Həqiqi bilik rahatlıq içində deyil, sınaq içində qazanılır. Burada "dəniz" bilinməyənin sonsuzluğunu simvolizə edir. İnsanın həqiqətə çatması üçün riskə açıq olması vurğulanır. Bu, eksistensial fəlsəfədəki "sərhəd təcrübəsi" anlayışı ilə səsləşir. Kəlam həm də dəyər iyerarxiyası qurur: elm maddi təhlükələrdən daha üstündür. Bu baxış insanın məqsəd yönümlü varlıq olduğunu təsdiqləyir. Fəlsəfi nəticə budur ki, bilik axtarışı insanın varoluş missiyasının əsas hissəsidir.

2. İrfani Aspekt

İrfani təfsirdə "dənizə dalmaq" qəlbin dərinliklərinə enməyi simvolizə edir. Ariflərə görə həqiqi elm zahiri kitablarla deyil, batini oyanışla

tamamlanır. Bu kəlam müridi qorxu baryerini aşmağa çağırır. Mənəvi yolda ən böyük maneə nəfsin rahatlıq istəyidir. İmamın sözü bu maneəni sındırır. İrfanda elm — nur, cəhalət isə zülmət sayılır. Nur əldə etmək üçün bəzən qaranlıq sınaqlardan keçmək lazımdır. Bu kəlam həmin mənəvi cəsarəti tələqin edir. Beləliklə, elm səfəri ruhun dərinləşmə prosesinə çevrilir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam yüksək dözümlülük (resilience) modelini formalaşdırır. İnsan beyni çətinliklə əlaqələndirilən məqsədləri daha dəyərli qəbul edir. Kəlam öyrənməni "komfortdan çıxış" davranışı ilə bağlayır. Bu, inkişaf psixologiyasının əsas prinsiplərindəndir. Güclü metaforalar motivasiyanı artırır və yadda qalmanı gücləndirir. Həm də qorxu ilə üzləşməyi təşviq edir. Bu yanaşma böyümə zehniyyətini (growth mindset) dəstəkləyir. Nəticədə insan çətinlikdən qaçmaq yox, onu aşmaq istəyir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam çox güclü metaforik dillə qurulub. "Dənizə dalmaq" və "qəlbləri yarmaq" hiperbolik təsvirlərdir. Bu bədii şişirtmə fikrin emosional təsirini artırır. Cümlə qısa, lakin sarsıdıcıdır. Ritmik quruluş yadda qalmanı asanlaşdırır. Klassik hikmət ədəbiyyatının parlaq nümunəsidir. Minimal sözlə maksimal dramatizm yaradılır. Oxucu məcazı dərhal hiss edir və düşünməyə başlayır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam elmə fədakar yanaşan cəmiyyət modeli yaradır. Belə cəmiyyətdə bilik uğrunda zəhmət normaya çevrilir. Bu, elmi inkişafın sürətini artırır. Tarixdə böyük mədəni yüksəlişlər məhz belə ruhla mümkün olub. Kəlam sosial passivliyi qırır. İnsanları aktiv öyrənmə icmasına çevirir. Bu yanaşma bilik əsaslı sivilizasiyanın təməlidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi kontekstdə elm səfərləri çox ağır və təhlükəli idi. Alimlər kəlam və bilik üçün uzun səfərlərə çıxırdılar. Bu kəlam həmin fədakar ənənəni gücləndirən ideoloji çağırışdır. Erkən İslam tarixində minlərlə tələbənin uzaq diyarlara getməsi bunun sübutudur. Deməli, bu söz sadəcə nəzəri deyil, praktik tarix yaratmışdır. O dövrün reallığında bu, çox ciddi təşviq idi.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam səbir, əzm və fədakarlıq tərbiyə edir. Rahatlıqpərəstlik dolayısı ilə tənqid olunur. Elm yolunda əziyyət çəkmək yüksək mənəvi dəyər kimi təqdim edilir. Bu, insanı məsuliyyətli və məqsədli edir. Əxlaqi mesaj aydındır: böyük nəticə böyük zəhmət istəyir. Bu prinsip fərdi kamilliyin əsas sütunlarındandır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm ilahi nur kimi təqdim olunur. Onun uğrunda fədakarlıq ibadət ruhu daşıyır. Bu kəlam elm ilə iman arasında körpü qurur. Allahı tanımaq da elm tələb edir. Deməli, elm yolu dolayısı ilə ilahi

yaxınlaşma yoludur. Bu baxış dini düşüncədə bilik axtarışını müqəddəsləşdirir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam dramatik və təsirli obrazlarla zəngindir. Dəniz obrazı sonsuzluğu və dərinliyi çağırış edir. İfadənin sərtliyi onun emosional gücünü artırır. Qısa cümlədə böyük mənzərə yaradılır. Bu poetik sıxlıq estetik gözəllik yaradır. Hikmətin gözəlliyi sadəliyində görünür.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu düşüncə bilikli kadrların yetişməsini təşviq edir. Elm uğrunda fədakarlıq edən toplum idarəçilikdə də güclü olur. Maarifçi siyasi mühit formalaşır. Bu isə uzunmüddətli sabitliyə xidmət edir. Kəlam dolayısı ilə savadlı liderlik modelini dəstəkləyir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elmə çağırış hüquqi şüurun inkişafına təkan verir. Hüququ düzgün anlamaq dərin bilik tələb edir. Bu kəlam hüquqi savadlılığın dolayısı ilə təşviqidir. Bilik artdıqca ədalət sistemi möhkəmlənir. Beləliklə, kəlam hüquqi mədəniyyətə də xidmət edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxışda insan mənanı sınaqlardan keçərək tapır. Bu kəlam həyatın rahatlıq deyil, inkişaf meydanı olduğunu deyir. Dənizə dalmaq — varoluş riskini qəbul etməkdir. İnsan özünü çətinlikdə yenidən qurur. Bu, dinamik varoluş modelidir. Kəlam insanı passivlikdən oyadır.

Xızır Baxışı

Xızır təfəkkürünə görə hikmət bəzən təhlükəli görünən yolların arxasında gizlənir. Bu kəlam Xızırvari cəsarəti təlqin edir. Rahat sahildə qalanlar dərin inciləri tapmır. Dənizə dalan isə xəzinəyə çatır. Xızır baxışı deyir: zahirdə risk, batində qazanc var. Bu söz həmin sirri açır.

Düşündürücü Suallar

- Elm üçün hansı çətinliyə hazıram?
- Mən rahatlığı inkişafdan üstün tuturam?
- Son dəfə özümü hansı sahədə zorlamışam?
- Öyrənmə yolum nə qədər dərindir?
- Mən səthi, yoxsa dərin öyrənirəm?

Özünə Hesabat

- Bu ay yeni nə öyrəndim?
- Çətin mövzudan qaçdım, yoxsa üstünə getdim?
- Elm planım varmı?
- Gündə öyrənməyə vaxt ayırırammı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Çətin kitabları mərhələli oxumaq

- Yeni sahədə kursa başlamaq
- Elmi müzakirələrə qatılmaq
- Müəllim və mentor tapmaq
- Öyrəndiyini tətbiq etmək

Əlavə Tövsiyələr

Elm yolunda davamlılıq ən böyük gücdür. Kiçik addımların yığılması böyük sıçrayış yaradır. Çətinlikdən qorxma — onu idarə et. Dərin oxu və düşünmə vərdişi formalaşdır. Özünə öyrənən mühit qur.

Nəticə

Bu hikmətli kəlam elm uğrunda fədakarlığın zəruriliyini güclü şəkildə bəyan edir. O bizə öyrədir ki, böyük bilik böyük səbir və cəsarət tələb edir. Rahatlıqdan çıxan yüksəlir, qaçan isə yerində sayır. Buna görə bu kəlam hər dövrün elm yolçusu üçün canlı yol xəritəsidir.

KƏLAM - 104

"ELM ÖYRƏNİN, ÇÜNKİ ELM SİZİNLƏ ƏZİZ VƏ CƏLİL OLAN ALLAH ARASINDA BİR BAĞDIR."

(Yəni, insan elm vasitəsilə Allaha daha yaxın olur, Onu daha düzgün tanıyır və həyatını ilahi hikmətə uyğun qurur.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 305)

Bu kəlam elmin sadəcə dünyəvi vasitə deyil, ilahi yaxınlaşma yolu olduğunu bildirir. Burada elm ibadətin, mərifətin və mənəvi yüksəlişin əsas körpüsü kimi təqdim edilir. İnsan Allahı tanıdıqca, Onun yaratdığı nizamı daha dərindən anlayır. Bu anlayış insanın həyat tərzini dəyişdirir və onu məsuliyyətli edir. Kəlam göstərir ki, savadsız ibadət kor itaətə çevrilə bilər. Elm isə ibadətə şüur və dərinlik qazandırır. Bu baxımdan elm həm ağlın, həm də qəlbin qidasıdır. Peyğəmbər kəlamı elmi ilahi rabitənin açarı kimi təqdim edir. Bu mesaj bütün dövrlər üçün aktualdır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Bu kəlamın fəlsəfi mahiyyəti biliklə varlıq arasındakı əlaqəni açır. Fəlsəfədə insanın həqiqətə çatma yolu idrakdan keçir və burada da eyni prinsip vurğulanır. Elm insanı zahiri bilikdən batini dərkə aparan vasitədir. İnsan nə qədər çox anlayarsa, varlığın mənası onun üçün o qədər aydınlaşar. Bu baxışa görə cəhalət ontoloji uzaqlıq, elm isə varlığa yaxınlıq yaradır. Kəlam biliyi sadə məlumat deyil, metafizik körpü kimi təqdim edir. Bu, idrakın ilahi yönünü vurğulayır. Fəlsəfi planda elm insanın öz mahiyyətini dərk etməsidir. Beləliklə, bilik varoluşun şüurlu yaşanmasına xidmət edir.

2. İrfani Aspekt

İrfan baxımından elm qəlbin oyanışı deməkdir. Burada məqsəd sadəcə məlumat toplamaq deyil, həqiqəti dadmaqdır. Ariflərə görə Allahı tanımağın yolu mərifətdən keçir. Bu kəlam elmi mənəvi seyrin başlanğıcı kimi təqdim edir. Elm qəlbdə nur oyadır və insanın daxili aləmini saflaşdırır. İrfani

yanaşmada hər doğru bilik insanı Allaha bir addım yaxınlaşdırır. Bu, zahiri və batini elmin vəhdətini göstərir. Qəlb elm ilə cilalanır və həqiqəti qəbul etməyə hazır olur. Beləliklə, elm ruhun yüksəliş vasitəsinə çevrilir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın daxili sabitliyini gücləndirir. Bilik insanın qorxu və qeyri-müəyyənlik hissini azaldır. İnsan anlamadığı şeydən daha çox qorxur. Elm isə bu qaranlığı işıqlandırır. Kəlam göstərir ki, mənəvi bağlılıq da idrakla möhkəmlənir. Elmli insan daha məqsədli və özünə güvənli olur. Bu, psixoloji dayanıqlığı artırır. Bilik həm də yanlış inancların yaratdığı stressi azaldır. Nəticədə elm ruh sağlamlığının mühüm dayağına çevrilir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam çox güclü metafora üzərində qurulub. "Bağ" ifadəsi elm ilə Allah arasında canlı əlaqəni təsvir edir. Bu bənzətmə oxucuda dərin təsəvvür yaradır. Qısa, lakin yüklü cümlə quruluşu kəlamın təsir gücünü artırır. Burada həm hikmət, həm də poetik sadəlik var. Sözlərin seçimi mənaca çoxqatlıdır. Ədəbi üslub yadda qalmanı asanlaşdırır. Bu, peyğəmbər kəlamlarının klassik üslub xüsusiyyətidir. Mətn həm nəsihət, həm də hikmət nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam elmli cəmiyyət modelini təşviq edir. Elm Allahla bağ kimi təqdim ediləndə, cəmiyyət bilik axtarışına yönəlir. Belə toplumlarda savadsızlıq azalır. Elm sosial ədalətin də əsasını möhkəmləndirir. Bilikli fərdlər daha məsuliyyətli qərarlar verirlər. Bu, ictimai etimadı artırır. Kəlam dini və elmi qarşı-qarşıya qoymur, onları birləşdirir. Bu yanaşma sağlam sosial inkişaf üçün vacibdir. Nəticədə elm mədəni tərəqqinin mühərrikinə çevrilir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixdə müsəlman sivilizasiyasının yüksəlişi bu kəlamın ruhunu əks etdirir. İlk dövrlərdə elmə verilən dəyər böyük elmi mərkəzlər yaratdı. Bağdad, Buxara və digər şəhərlər elm ocağına çevrildi. Bu yanaşma Qurani-Kərim baxımından da uyğun idi. Kəlam həmin tarixi dinamikanın ideoloji əsasını göstərir. Elm Allaha yaxınlaşma vasitəsi sayıldığı üçün alimlər yüksək hörmət görürdü. Bu düşüncə İslamın qızıl dövrünü formalaşdırdı. Tarixi təcrübə kəlamın praktik gücünü sübut edir. Bu gün də həmin ruh aktualdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm məsuliyyət yaradır. Allahla bağ kimi təqdim olunan elm insanı daha diqqətli edir. Elmli insanın davranışı daha ölçülü olmalıdır. Bu kəlam biliklə təkəbbür deyil, təvazö tələb edir. Çünki məqsəd yaxınlaşmadır, üstünlük deyil. Elm əxlaqı gözəlləşdirməlidir. Əks halda o, məqsədini itirər. Kəlam biliklə mənəviyyatı birləşdirir. Bu, kamil insan modelini göstərir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam mərifətullah anlayışını gücləndirir. Allahı tanımaq yalnız ibadətlə məhdudlaşmır. Elm də ilahi tanımanın yoludur. Bu yanaşma din ilə ağıl arasında harmoniyanı göstərir. Kəlam ilahi sifətlərin təfəkkür yolu ilə dərkini təşviq edir. Bu, kor təqlidi zəiflədir. Elm iman şüurunu dərinləşdirir. Teoloji baxımdan bilik ibadətin keyfiyyətini artırır. Beləliklə, elm imanla vəhdət təşkil edir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm kainatın gözəlliyini görməyi öyrədir. İnsan öyrəndikcə yaradılışdakı incəliyi fərq edir. Bu fərq etmə heyranlıq yaradır. Heyranlıq isə ibadətin estetik tərəfidir. Kəlam gözəlliklə idrak arasında körpü qurur. Elm insanın baxışını incəldir. Bu, ruhda zövq formalaşdırır. Estetik duyum mənəvi dərinliyi artırır. Beləliklə, elm gözəlliyi görmə qabiliyyətini genişləndirir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmli toplumlar daha sabit idarə olunur. Bilik qərarvermədə keyfiyyəti artırır. Bu kəlam dolayısı ilə maarifçi idarəetməni təşviq edir. Elmli vətəndaş manipulyasiyaya az məruz qalır. Bu isə sağlam siyasi mühit yaradır. İdraklı toplumlarda ədalət tələbi güclü olur. Kəlam hakimiyyətə də mesaj verir: maarifi dəstəklə. Elm siyasi şüuru formalaşdırır. Bu, uzunmüddətli sabitliyin əsas şərtidir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi müstəvidə elm ədalətli hökmün əsas şərtidir. Qanunları düzgün anlamaq bilik tələb edir. Bu kəlam hüquqi savadın əhəmiyyətini dolayısı ilə vurğulayır. Elm hüquqi məsuliyyəti artırır. Savadsızlıq haqsızlığa yol açа bilər. Bilik hüquqi mədəniyyəti yüksəldir. Bu da cəmiyyətdə nizam yaradır. Kəlam hüquq ilə maarifin ayrılmaz olduğunu göstərir. Beləliklə, elm ədalətin dayağına çevrilir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insan “niyə yaşayıram?” sualına cavabı biliklə tapır. Elm həyatın mənasını anlamağa kömək edir. Bu kəlam varoluş boşluğunu dolduran vasitəni göstərir. Allahla bağ hissi insana istiqamət verir. Məna hissi güclənəndə insanın daxili böhranı azalır. Elm burada mənəvi kompas rolunu oynayır. İnsan öz yerini daha yaxşı anlayır. Bu anlayış varoluş narahatlığını azaldır. Beləliklə, elm mənalı həyatın açarına çevrilir.

Xızır Baxışı

Zahiri baxışda elm sadəcə məlumat toplamaq kimi görünə bilər. Xızır baxışında isə elm ilahi görüşün qapısıdır. Zahirdə oxumaq zəhmət kimi görünür. Xızır baxışında bu, ruhun səfəridir. Zahirdə kitab qalınlığı ölçü sayılır. Xızır baxışında isə qəlbin oyanışı meyardır. Bu kəlam Xızır təfəkkürü ilə baxanda elmə müqəddəs missiya verir. İnsan öyrəndikcə taleyinin istiqaməti dəyişir. Gizli hikmət budur: doğru bilik insanı Allaha çəkir.

Düşündürücü Suallar

- Mən öyrəndiyim biliklə Allaha yaxınlaşırammı?
- Elmim davranışımı dəyişdirirmi?
- Bilik mənə təvazö qazandırır, yoxsa qürur?
- Öyrənmək həyatımda prioritetdirmi?
- Hansı elm məni mənəvi olaraq böyüdür?
- Mən elm ilə əməl arasında körpü qurmuşammı?
- Bilik axtarışım davamlıdırmı?
- Oxuduqlarım qəlbimə təsir edirmi?

Özünə Hesabat

Hər gün öyrəndiyim yeni bilikləri düşünməliyəm. Bu biliklərin məni necə dəyişdirdiyini izləməliyəm. Elmim davranışımda görünmürsə, onu yenidən nəzərdən keçirməliyəm. Qürur hissi yaranırsa, niyyətimi düzəltməliyəm. Həftəlik mütaliə planı qurmaq faydalıdır. Öyrəndiklərimi başqasına öyrətmək də yoxlama üsuludur. Mənəvi təsiri olmayan bilikləri ayırd etməliyəm. Öz inkişafımı yazılı izləmək tövsiyə olunur.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Hər gün ən azı 20 dəqiqə faydalı mütaliə etmək. Oxuduğunu qısa qeyd halına salmaq. Həftədə bir dəfə elmi və dini mövzuda müzakirəyə qatılmaq. Yeni öyrəndiyini həyat qərarlarında tətbiq etmək. Bir mövzunu dərindən öyrənib başqasına izah etmək. Telefona ayırdığın vaxtının bir hissəsini öyrənməyə ayırmaq. Müxtəlif sahələrdən oxumaqla baxışı genişləndirmək. Elm ilə əməli birlikdə inkişaf etdirmək.

Əlavə Tövsiyələr

Elm axtarışında davamlı ol. Niyyətini daim yoxla. Müxtəlif müəlliflər oxu. Təkcə məlumat deyil, hikmət axtar. Qəlbi oyadan elmlərə üstünlük ver. Müzakirə mühitinə daxil ol. Yazmaq vərdişi formalaşdır. Elm ilə təvazö birlikdə getsin. Öyrəndiyini həyatına tətbiq etmədən keçmə.

Nəticə

Bu peyğəmbər kəlamı elmin müqəddəs mahiyyətini açır. Elm sadəcə dünyəvi uğur vasitəsi deyil. O, insanla Allah arasında canlı rabitədir. Bu baxışı mənimsəyən insan öyrənməyə fərqli gözlə baxır. Bilik onun üçün ibadətə çevrilir. Cəmiyyət üçün isə bu düşüncə dirçəliş yoludur. Elm və iman birlikdə olduqda kamillik yaranır. Hər bir insan bu körpünü qurmağa qadirdir. Yol isə sadədir: səmimi şəkildə öyrənmək.

KƏLAM - 105

Həzrəti Loğman (ə) oğluna nəsihət edərək buyurmuşdur: "Oğlum! Ömrünün gecə-gündüz və saatlarının bir hissəsini elm öyrənməyə ayır. Çünki özün üçün elmi tərk etmək kimi bir zərər tapa bilməzsən."

(Yəni, elm öyrənmək insanın ən böyük qazancı, ondan uzaq qalmaq isə ən böyük itkidir.)

(Bu kəlam Həzrəti Loğmana (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 305)

Bu kəlam vaxtın dəyəri ilə elmin əhəmiyyətini birləşdirən böyük hikmətdir. Burada Loğman (ə) ömrün axıb gedən bir sərvət olduğunu xatırladır. İnsan vaxtını necə bölürsə, taleyini də elə formalaşdırır. Kəlam göstərir ki, elm təsadüfi deyil, planlı şəkildə qazanılmalıdır. Hər günün və hər saatın bir hissəsi bilik üçün ayrılmalıdır. Bu yanaşma öyrənməyi həyatın ayrılmaz ritminə çevirir. Hikmətin mərkəzində "itki" anlayışı dayanır. Yəni insanın əsl ziyanı maddi yox, elmdən uzaq qalmaqdır. Bu mesaj bütün dövrlər üçün oyadıcı xəbərdarlıqdır. Kəlam ömür planlamasının mənəvi modelini təqdim edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam zaman və bilik arasındakı ontoloji əlaqəni açır. Zaman insanın ən məhdud resursudur, elm isə onun ən dəyərli məhsuludur. Loğman (ə) burada məqsədli yaşama fəlsəfəsini təqdim edir. İnsan ömrünü şüurlu bölmədikcə varlığının potensialı açılmır. Kəlam "itki" anlayışını maddiyyatdan mənəviyyata keçirir. Bu, dəyərlər iyerarxiyasını dəyişdirən yanaşmadır. Fəlsəfi planda bilik insanın kamilləşmə prosesinin mühərrikidir. Vaxtın elmə çevrilməsi varlığın mənalandırılması deməkdir. Bu hikmət teleoloji (məqsəd yönlü) həyat modelini göstərir. Nəticədə insan zamanını mənaya çevirən varlıq kimi təqdim olunur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda bu kəlam zahiri oxumaqdan çox, qəlbin oyadılmasını hədəfləyir. Ariflərə görə hər ayrılan vaxt parçası ruhun səfər addımıdır. Loğman (ə) ömrü mənəvi sərmayə kimi görməyi öyrədir. Elm burada qəlbi dirildən nur rolunu oynayır. İrfani anlamda elmdən uzaq qalmaq qəlbin qaranlıqda qalmasıdır. Bu kəlam zikr ilə fikrin vəhdətinə çağırır. Yəni öyrənmək də bir növ ibadət ritmidir. Vaxtını elmə ayıran insan batini oyanış yaşayır. Bu yanaşma öyrənməyi ruhani səyahətə çevirir. Beləcə elm arif üçün Allaha yaxınlaşma yoludur.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu nəsihət özünüidarə və intizam formalaşdırır. Vaxtı planlamaq insanın daxili nizamını gücləndirir. Elmə ayrılan müntəzəm zaman beynin öyrənmə vərdişini möhkəmləndirir. Bu, diqqət və yaddaşı inkişaf etdirir. Kəlam həm də təxirəsalmanın qarşısını alan motivasiya yaradır. İnsan ən böyük itkinin elmsizlik olduğunu anlayanda prioritetləri dəyişir. Bu düşüncə məqsəd hissini gücləndirir. Psixoloji sabitlik də buradan

qidalanır. Davamlı öyrənən insan daha özünə güvənli olur. Beləliklə, kəlam sağlam zehni struktur qurur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam ata-oğul müraciət forması ilə emosional güc qazanır. "Oğlum!" xitabı səmimiyyət və şəfqət yaradır. Zamanın "gecə-gündüz və saatlar" kimi detallanması təsviri gücləndirir. Bu ifadə vaxtın axıcılığını göz önünə gətirir. Son cümlədəki "ən böyük zərər" vurğusu dramatik təsir yaradır. Qısa, lakin qatlı üslub hikmət ədəbiyyatının klassik nümunəsidir. Sözlərin seçimi həm nəsihət, həm xəbərdarlıq tonundadır. Ritmik quruluş yadda qalmanı asanlaşdırır. Mətn həm didaktik, həm poetik xüsusiyyət daşıyır. Bu, Loğman hikmətinin ədəbi gücünü göstərir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam öyrənən cəmiyyət modelini təşviq edir. Fərdlər vaxtlarını elmə ayırdıqca ümumi savad səviyyəsi yüksəlir. Bu, sosial inkişafın əsas şərtidir. Elmli toplumlarda yenilik daha sürətli yayılır. Kəlam ailədən başlayan maarif modelini göstərir. Ata-oğul dialoqu sosial ötürmənin simvoludur. Bu yanaşma nəsillərarası bilik davamlılığını təmin edir. Cəmiyyətin intellektual kapitalı artır. Bu isə iqtisadi və mədəni tərəqqiyə yol açır. Beləliklə, fərdi nəsihət ictimai strategiyaya çevrilir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu Loğman hikməti İslam maarif ənənəsində mühüm yer tutmuşdur. Bu kəlam erkən dövrlərdə elmə verilən dəyərin nümunəsidir. Klassik müsəlman ailələrində uşaqlara bu ruh aşılanırdı. Nəticədə elm mədəniyyəti güclənmişdi. Bu düşüncə böyük alimlərin yetişməsinə zəmin yaratdı. Tarixi baxımdan vaxtın planlı istifadəsi sivilizasiya yüksəlişi ilə bağlıdır. Kəlam həmin tarixi dinamikanın mənəvi əsasını göstərir. O, fərdi tərbiyədən başlayaraq ümumi dirçəlişə aparır. Bu hikmət bu gün də aktuallığını qoruyur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam məsuliyyət hissi aşılayır. İnsan vaxtına qarşı vicdanlı olmalıdır. Elmə vaxt ayırmaq özünə qarşı dürüstlükdür. Elmi tərk etmək isə öz potensialını israf etməkdir. Bu yanaşma tənbəlliyi mənəvi problem kimi göstərir. Kəlam çalışqanlıq və davamlılığı təşviq edir. Burada əxlaq ilə intellekt birləşir. Elm insanın davranışını gözəlləşdirməlidir. Bu hikmət ömür israfının qarşısını alan əxlaqi kompasdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam bilik axtarışını ilahi məsuliyyət kimi təqdim edir. Allah insanı öyrənən varlıq kimi yaratmışdır. Elmə ayrılan vaxt ibadət niyyəti daşıya bilər. Bu baxışda öyrənmək ibadətin davamıdır. Kəlam insanın ömür nemətinə cavabdeh olduğunu xatırladır. Elmi tərk etmək verilmiş qabiliyyətə qarşı laqeydlikdir. Bu isə teoloji baxımdan məsuliyyətsizlik sayılır. Elm Allahın ayələrini daha dərindən anlamağa kömək edir. Beləliklə,

bilik iman şüurunu gücləndirir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlam zamanın incə ritmini hiss etdirir. Gecə-gündüz bölgüsü həyatın poetik axarını göstərir. Elm bu axarın mənaya çevrilməsidir. İnsan öyrəndikcə kainatın gözəlliyini daha incə görür. Bu görmə estetik zövqü artırır. Kəlam həyatın dağınıqlığını harmoniya ilə əvəz edir. Vaxtın planlı istifadəsi daxili gözəllik yaradır. Bu, ruhda nizam hissi doğurur. Estetik duyum mənəvi dərinliyi artırır. Beləliklə, elm həyatın gözəlliyini şüurlu yaşadır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmə vaxt ayıran nəsillər daha şüurlu vətəndaşlara çevrilir. Maarifli cəmiyyətlərdə idarəetmə keyfiyyəti yüksəlir. Bu kəlam dolayısı ilə maarif siyasətinin vacibliyini göstərir. Elmli fərd manipulyasiyaya daha az aldanır. Bu isə demokratik mədəniyyəti gücləndirir. Vaxtını öyrənməyə sərf edən toplum uzunmüddətli sabitlik qazanır. Kəlam ailədən başlayan strateji maarif modelidir. Bu model dövlət səviyyəsində də tətbiq oluna bilər. Nəticədə bilik siyasi yetkinlik yaradır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm fərdin məsuliyyət qabiliyyətini artırır. Hüquqları və vəzifələri anlamaq bilik tələb edir. Bu kəlam dolayısı ilə hüquqi savadlılığı təşviq edir. Vaxtını öyrənməyə ayıran insan qanunları daha düzgün dərk edir. Bu isə hüquq pozuntularını azaldır. Cəmiyyətin hüquqi mədəniyyəti yüksəlir. Elm ədalətli qərarvermənin əsasını təşkil edir. Kəlam biliklə hüquqi şüur arasında körpü qurur. Beləliklə, elm hüquqi təhlükəsizliyi gücləndirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam ömrün mənalı yaşanmasının formuludur. İnsan zamanını boş keçirdikcə daxili boşluq artır. Elm isə bu boşluğu mənayla doldurur. Loğman (ə) həyatın sürətlə keçdiyini xatırladır. Bu xəbərdarlıq varoluş oyanışı yaradır. İnsan öz ömrünün memarı olduğunu anlayır. Elm burada istiqamət verən kompasdır. Mənalı ömür planlı öyrənmə ilə qurulur. Bu anlayış həyat narahatlığını azaldır. Beləliklə, elm varoluşun şüurlu yaşanmasına xidmət edir.

Xızır Baxışı

Zahiri baxışda vaxt ayırmaq sadə planlama kimi görünür. Xızır baxışında isə hər ayrılan dəqiqə taleyin toxumudur. Zahirdə oxumaq zəhmət kimi görünə bilər. Xızır baxışında bu, qəlbin dirilməsi prosesidir. Zahirdə itki maddi ölçülür. Xızır baxışında ən böyük itki elmsizlikdir. Bu kəlam gizli şəkildə ömür strategiyası öyrədir. Hər günün kiçik addımları böyük hikmətə aparır. Gizli mesaj budur: davamlı öyrənən insanın yolu açılar. Elm taleyi işıqlandıran sirdir.

Düşündürücü Suallar

- Mən günümün hansı hissəsini öyrənməyə ayırıram?
- Vaxtımı itirən əsas amillər hansılardır?
- Elm mənim həyat planımda harada dayanır?
- Hər gün yeni nə öyrənirəm?
- Öyrənməkdə davamlıyam, yoxsa fasiləli?
- Elmi tərk etməyin zərərini hiss etmişəmmi?
- Hansı sahədə dərinləşmək istəyirəm?
- Vaxt planım məqsədlərimlə uyğundurmu?

Özünə Hesabat

Gündəlik vaxt bölgümü yazılı izləməliyəm. Hər gün öyrənməyə sərf etdiyim dəqiqələri qeyd etməliyəm. Boş keçən vaxtları müəyyənləşdirməliyəm. Həftəlik inkişafımı yoxlamaq faydalıdır. Oxuduqlarımın mənə təsirini düşünməliyəm. Təxirəsalma halları ilə üzləşəndə səbəbini araşdırmalıyam. Özümə real öyrənmə hədəfləri qoymalıyam. Nəticələri mütəmadi qiymətləndirməliyəm.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Hər gün sabit "elm saatı" təyin etmək. Telefon istifadəsinin bir hissəsini mütaliə ilə əvəz etmək. Həftəlik oxu planı hazırlamaq. Qısa qeydlər apararaq yaddaşı möhkəmləndirmək. Ayda bir mövzunu dərindən öyrənmək. Elm müzakirə qruplarına qoşulmaq. Öyrəndiyini praktik həyatda tətbiq etmək. Boş vaxtları mikro-öyrənmə ilə dəyərləndirmək.

Əlavə Tövsiyələr

Kiçik başlayıb davamlı ol. Vaxtını qorumağı öyrən. Prioritetlərini yazılı müəyyən et. Müxtəlif sahələrdən oxu. Öyrəndiyini paylaş. Müntəzəm təkrar et. Niyyətini saf saxla. Elm ilə əməli birlikdə inkişaf etdir. Özünə qarşı səbirli ol.

Nəticə

Bu hikmətli nəsihət ömrün ən dəyərli sərmayəsinin elm olduğunu göstərir. Vaxtını biliklə dolduran insan gələcəyini qurur. Elmdən uzaq qalmaq isə gizli zərərdir. Loğman (ə) bizə planlı və şüurlu ömür modelini öyrədir. Bu model fərdi inkişafın açarıdır. Cəmiyyət üçün isə dirçəliş yoludur. Hər gün ayrılan kiçik vaxt böyük dəyişiklik yaradır. Yol aydındır: davamlı öyrənmək.

ELM ÖYRƏNMƏK FƏRZDİR

KƏLAM - 106

"ELM ÖYRƏNMƏK QADIN VƏ KİŞİ HƏR BİR MÜSƏLMANA VACİBDİR."

(Yəni, bilik qazanmaq yalnız müəyyən şəxslərin deyil,
bütün möminlərin üzərinə düşən ilahi bir vəzifədir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 305)

Bu kəlam İslam maarif fəlsəfəsinin ən təməl prinsiplərindən birini ifadə edir. Burada elm öyrənmək fərdi seçim deyil, ümumi dini məsuliyyət kimi təqdim olunur. Xüsusilə qadın və kişinin birlikdə qeyd edilməsi maarifdə bərabərlik prinsipini vurğulayır. Kəlam göstərir ki, savadlanma cəmiyyətin bütün təbəqələrini əhatə etməlidir. Elm insanın həm dünya, həm axirət həyatını nizamlayan vasitədir. Bu hikmət fərdi inkişafı ictimai rifahla birləşdirir. Öyrənmək burada ibadət dəyəri qazanır. Nəticədə elm həyatın ayrılmaz borcu kimi təqdim edilir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik və məsuliyyət arasındakı ontoloji əlaqəni göstərir. İnsan ağıl sahibi varlıq olduğu üçün öyrənmək onun varlıq borcudur. Elm burada insanın kamilləşmə vasitəsi kimi təqdim olunur. "Vacib" anlayışı bilik axtarışını zəruri edir. Bu, təsadüfi öyrənmə deyil, məqsədli idrak prosesidir. Kəlam insanın potensialını reallaşdırma fəlsəfəsini ortaya qoyur. Qadın və kişinin birlikdə qeyd olunması universal insan anlayışını gücləndirir. Bu yanaşma bilikdə ayrı-seçkiliyi rədd edir. Beləliklə, elm insan varlığının ayrılmaz tələbi kimi təsdiqlənir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda elm qəlbin oyanışı və ruhun saflaşmasıdır. Bu kəlam öyrənməyi mənəvi səfər kimi təqdim edir. Ariflərə görə bilik insanı Haqqa yaxınlaşdıran nurdur. Qadın və kişinin birlikdə zikri ruhların bərabərliyinə işarə edir. İrfani məna etibarilə cahillik qəlbin pərdəsidir. Elm isə bu pərdəni qaldırır. Bu kəlam zahiri oxumağı batini dirçəlişlə birləşdirir. Hər öyrənilən həqiqət qəlbdə yeni işıq yaradır. Beləcə elm irfani yüksəlişin əsas pilləsinə çevrilir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam öyrənmə motivasiyasını gücləndirir. İnsan öyrənməyi vacib vəzifə kimi qəbul etdikdə daxili intizam artır. Bu yanaşma passivliyi azaldır. Elm beynin plastiklik qabiliyyətini gücləndirir. Müntəzəm öyrənən insanın özünə inamı yüksəlir. Qadın və kişiyə eyni çağırış edilməsi sosial özünəgüvəni artırır. Bu, xüsusilə qadınların psixoloji güclənməsinə təsir edir. Kəlam məqsəd yönlü düşüncə yaradır. Öyrənmə həyat enerjisini artıran psixoloji mexanizmə çevrilir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlamın dili son dərəcə yığcam və təsirlidir. "Vacibdir"

sözü hökm və qətiyyət yaradır. Qadın və kişinin yanaşı çəkilməsi ritmik balans yaradır. Cümlənin qısalığı yadda qalmanı asanlaşdırır. Bu üslub hikmət ədəbiyyatına xasdır. Mətn həm hüquqi, həm mənəvi ton daşıyır. Sadə sözlərlə böyük məna verilir. Bu, peyğəmbəri kəlamların ədəbi gücünü göstərir. İfadə universal auditoriyaya yönəlib. Beləliklə, az sözlə dərin mesaj çatdırılır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam maarifçi cəmiyyət modelinin əsasını qoyur. Qadın və kişinin birlikdə öyrənməsi sosial inkişafı sürətləndirir. Bu prinsip savadlı ailələrin formalaşmasına səbəb olur. Elmli qadın cəmiyyətin tərbiyə sütunudur. Elmli kişi isə sosial məsuliyyəti daha yaxşı daşıyır. Kəlam sosial ədaləti gücləndirir. Təhsildə bərabərlik ictimai harmoniyanı artırır. Bu yanaşma geriliyin qarşısını alır. Beləliklə, fərdi öyrənmə ümumi tərəqqiyə çevrilir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixən bu kəlam İslam maarif ənənəsinin formalaşmasında mühüm rol oynamışdır. Erkən müsəlman cəmiyyətlərində qadın alimlərin yetişməsi bu ruhun nəticəsi idi. Bu prinsip elmi mühitin genişlənməsinə səbəb oldu. Tarixi mənbələr qadın ravilərin və müəllimlərin fəaliyyətini qeyd edir. Bu, kəlamın praktik təsirini göstərir. Elm mərkəzləri bu düşüncə ilə inkişaf etdi. Maarif hərəkatları bu prinsipdən güc aldı. Kəlam sivilizasiya qurucu rol oynadı. Bu gün də onun aktuallığı davam edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam məsuliyyət və çalışqanlıq tərbiyə edir. Elm öyrənmək vicdani borc kimi təqdim olunur. Bu yanaşma tənbəlliyi mənəvi qüsur sayır. Qadın və kişi üçün eyni məsuliyyət ədalət hissini gücləndirir. Elm insanın davranışını gözəlləşdirməlidir. Biliklə əməl birləşəndə əxlaq kamilləşir. Kəlam özünü inkişaf etdirməyi təşviq edir. Bu, daxili dürüstlük yaradır. Nəticədə elm əxlaqi yüksəliş vasitəsinə çevrilir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm axtarışı ilahi əmr kimi təqdim olunur. “Vacib” ifadəsi dini məsuliyyət daşıyır. Bu, öyrənməni ibadət çərçivəsinə daxil edir. Allah insanı bilən varlıq kimi yaratmışdır. Elm ilahi ayələri anlamağa kömək edir. Qadın və kişinin birlikdə qeyd olunması ilahi ədalətin təzahürüdür. Bu kəlam imanla idrakın vəhdətini göstərir. Bilik ibadətin şüurlu formasına çevrilir. Beləcə elm Allaha yaxınlaşma vasitəsi olur.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın sadəliyi onun gözəlliyini artırır. Qısa cümlədə universal harmoniya var. Qadın və kişinin yanaşı çəkilməsi balans hissi yaradır. Bu, mənəvi estetikadır. Elm insanın dünyagörüşünü incəldir. Gözəlliyi dərk etmək üçün bilik lazımdır. Kəlam həyatın xaosunu nizamla əvəz edir. Daxili harmoniya estetik zövqü artırır. Bu hikmət düşüncə

gözəlliyi yaradır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan savadlı vətəndaşlar güclü dövlətin əsasını təşkil edir. Bu kəlam ümumi maarif siyasətinin ideoloji bazasıdır. Qadınların təhsili sosial inkişafı sürətləndirir. Elmli cəmiyyət manipulyasiyaya daha az məruz qalır. Bu, siyasi sabitliyi gücləndirir. Maarifli nəsil daha şüurlu qərarlar verir. Kəlam inklüziv inkişaf modelini təşviq edir. Bu model uzunmüddətli tərəqqi yaradır. Beləliklə, elm siyasi yetkinliyin təməlidir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam təhsil hüququnun universallığını təsdiqləyir. Qadın və kişinin birlikdə zikri hüquqi bərabərliyə işarədir. Elm hüquqları anlamağın əsas şərtidir. Savadlı insan qanunları daha düzgün tətbiq edir. Bu yanaşma hüquqi mədəniyyəti gücləndirir. Cəmiyyətin hüquq pozuntuları azalır. Təhsil hüququ fundamental dəyər kimi çıxış edir. Kəlam hüquqi şüurun inkişafına xidmət edir. Beləliklə, elm hüquqi təhlükəsizliyi artırır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam mənalı həyatın açarını verir. İnsan bilmədikcə daxili boşluq hiss edir. Elm varoluşa istiqamət verir. Bu kəlam öyrənməyi həyatın mənalandırılması kimi təqdim edir. Qadın və kişinin birlikdə çağırılması ümumbəşəri müraciətdir. İnsan öz potensialını biliklə açır. Cahillik varoluş daralması yaradır. Elm isə üfüqləri genişləndirir. Bu hikmət şüurlu həyat modelidir.

Xızır Baxışı

Zahiri baxışda bu kəlam sadəcə təhsil tövsiyəsidir. Xızır baxışında isə bu, taleyi dəyişən gizli açardır. Zahirdə oxumaq zəhmət kimi görünə bilər. Xızır baxışında hər öyrənilən bilik qapı açır. Zahirdə bərabərlik sosial prinsipdir. Xızır baxışında bu, ruhların bərabərliyidir. Gizli mesaj budur: kim öyrənirsə, yolu işıqlanar. Elm insanın görünməyən qoruyucusudur. Bu kəlam davamlı inkişafın sirrini verir.

Düşündürücü Suallar

- Mən öyrənməyi vacib borc kimi qəbul edirəmmi?
- Günümün nə qədərini elmə ayırıram?
- Hansı sahədə inkişaf etməyə ehtiyacım var?
- Öyrəndiklərimi praktikada tətbiq edirəmmi?
- Tənbəllik mənə necə təsir edir?
- Elm həyat məqsədlərimə necə xidmət edir?
- Mən başqalarının öyrənməsinə dəstək olurammı?
- Bu kəlam həyat planımı dəyişirmi?

Özünə Hesabat

Hər gün öyrənmə fəaliyyətimi qeyd etməliyəm. Həftəlik inkişafımı qiymətləndirməliyəm. Boş vaxtların səbəbini araşdırmalıyam. Oxuduqlarımı

qısa qeydlərlə möhkəmləndirməliyəm. Özümə real hədəflər qoymalıyam. Tənbəllik səbəblərini müəyyən etməliyəm. Müntəzəm təkrar etməliyəm. Niyyətimi saf saxlamalıyam.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Gündəlik oxu saatı təyin etmək. Həftədə bir mövzunu dərindən öyrənmək. Təhsil planı hazırlamaq. Elm müzakirələrinə qoşulmaq. Qeydlər aparmaq. Öyrəndiyini başqalarına izah etmək. Onlayn kurslardan istifadə etmək. Boş vaxtları mikro-öyrənmə ilə doldurmaq.

Əlavə Tövsiyələr

Kiçik addımlarla başla. Davamlı ol. Vaxtını qorumağı öyrən. Müxtəlif mənbələrdən oxu. Elm ilə əməli birləşdir. Səbirli ol. Özünü müqayisə etmə. Öyrəndiyini paylaş. Niyyətini daim yenilə.

Nəticə

Bu mübarək kəlam elm axtarışını hər bir mömin üçün vacib həyat prinsipinə çevirir. Qadın və kişi üçün eyni çağırış maarifdə bərabərliyi təsdiqləyir. Elm fərdi kamilləşdirir, cəmiyyəti yüksəldir. Ondan uzaq qalmaq isə gizli geriləmədir. Bu hikmət bizə ömür boyu öyrənmə yolunu göstərir. Kim bu yola girərsə, həm dünyası, həm mənəviyyatı nurlanar.

KƏLAM - 107

**“ELM TƏLƏB ETMƏK HƏR BİR MÜSƏLMANA VACİBDİR.
BİLİN Kİ, ALLAH ELM ÖYRƏNMƏK İSTƏYƏNLƏRİ SEVİR.”**

(Yəni, bilik axtarışı hər möminin borcudur və bu yolda çalışanlar ilahi məhəbbətə nail olurlar.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 305)

Bu kəlam elm axtarışını həm dini vəzifə, həm də ilahi məhəbbətə aparan yol kimi təqdim edir. Burada iki mühüm məqam var: birincisi, elmin vacibliyi; ikincisi isə bu yolda olanların Allah tərəfindən sevilməsi. Bu yanaşma öyrənməni sadəcə dünyəvi fəaliyyət deyil, mənəvi yüksəliş vasitəsi kimi göstərir. Kəlam insanı passiv bilik istehlakçısı deyil, fəal axtaran olmağa çağırır. Elm burada ibadət ruhu qazanır. Həm fərdi, həm ictimai tərəqqinin əsası kimi təqdim olunur. Bu hikmət öyrənməyə sevgi motivasiyası əlavə edir. Beləliklə, elm yolu sevgi və məsuliyyətin vəhdətinə çevrilir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan kəlam bilik, vəzifə və ilahi sevgi arasında dərin əlaqə qurur. “Vacibdir” ifadəsi elmi ontoloji zərurət kimi təqdim edir. İnsan ağıl sahibi varlıqdır və bu ağılın təbii yönü öyrənməkdir. Allahın elm axtaranları sevməsi bilik fəaliyyətinə metafizik dəyər verir. Bu, bilik axtarışını məqsədsiz intellektual məşğuliyyətdən çıxarır. Elm burada varlığın kamilləşmə mexanizmi kimi görünür. Kəlam idrakın etik ölçüsünü də vurğulayır. İnsan yalnız bilməklə deyil, bilməyə yönəlməklə dəyər qazanır. Bu yanaşma proses fəlsəfəsini gücləndirir. Beləcə, elm varoluşun şüurlu

hərəkətinə çevrilir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda elm qəlbin ilahi nura açılmasıdır. Bu kəlam göstərir ki, bilik axtarışı Allahın məhəbbətinə aparan mənəvi səfərdir. Ariflərə görə Allahın sevdiyi əməl qəlbi dirildir. Elm öyrənmək niyyəti belə ruhi yüksəlişdir. Burada əsas məqam səmimi tələbdir. İrfani anlamda hər sual bir zikr kimidir. Hər öyrənilən həqiqət qəlbdə pərdəni qaldırır. Bu kəlam zahiri elm ilə batini məhəbbəti birləşdirir. İlahi sevgi bilik yolçusunun ruhunu qoruyur. Beləliklə, elm irfani yaxınlaşmanın canlı vasitəsinə çevrilir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam güclü daxili motivasiya yaradır. İnsan sevilmək istədiyi üçün öyrənməyə daha həvəsli olur. Bu, müsbət emosional gücləndirmədir. Elm axtarışının vacib sayılması intizamı artırır. Öyrənən insanın özünə hörməti yüksəlir. Davamlı öyrənmə beyin plastikasını gücləndirir. Məqsədli öyrənmə depressiv passivliyi azaldır. İlahi sevgi hissi daxili təhlükəsizlik yaradır. Bu yanaşma uzunmüddətli motivasiya qurur. Nəticədə öyrənmə psixoloji güc mənbəyinə çevrilir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam iki hissəli güclü struktur qurur. Birinci cümlə hökm xarakterlidir, ikinci cümlə isə müjdə verir. Bu balans təsir gücünü artırır. “Vacibdir” və “Allah sevir” ifadələri emosional kontrast yaradır. Mətn həm hüquqi, həm poetik ton daşıyır. Qısa və yaddaqalan formadadır. Bu üslub hikmət ədəbiyyatının klassik nümunəsidir. Cümlələrin ritmi axıcıdır. Məna yığcam, təsir isə dərindir. Beləliklə, az sözlə böyük mənəvi yük verilir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam öyrənən cəmiyyət modelini təşviq edir. Hər kəsin elmə yönəlməsi kollektiv inkişaf yaradır. İlahi sevgi motivi sosial maarifi gücləndirir. Elmli cəmiyyət daha az manipulyasiya olunur. Bu prinsip savadlı ailələrin formalaşmasına səbəb olur. Təhsil mədəniyyəti genişlənir. Sosial mobillik artır. Cəhalətə qarşı kollektiv immunitet yaranır. Kəlam maarifçi ictimai şüurun əsasını qoyur. Beləcə, fərdi öyrənmə ümumi tərəqqiyə çevrilir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyunca bu kəlam İslam elmi ənənəsinin mühərriki olmuşdur. Erkən dövrlərdə müsəlmanların elmə yönəlməsi bu ruhdan qaynaqlanırdı. Elm mərkəzləri və kitabxanalar bu düşüncə ilə yarandı. Alimlər elm axtarışını ibadət kimi görürdülər. Bu yanaşma sivilizasiya yüksəlişinə səbəb oldu. Tarixi mənbələrdə elm yolçularına böyük hörmət göstərildiyi qeyd olunur. Bu kəlam maarif hərəkatlarını qidalandırdı. Onun təsiri əsrlərlə davam etdi. Bu gün də aktuallığını qoruyur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam məsuliyyət və səmimiyyət tərbiyə edir. Elm

axtarmaq mənəvi borc kimi təqdim olunur. Allahın sevgisi isə niyyətin təmizliyini tələb edir. Bu, riyakarlığın qarşısını alır. Elm insanın davranışını gözəlləşdirməlidir. Biliklə əməl uyğunlaşanda əxlaq kamilləşir. Kəlam tənbəlliyi mənəvi zəiflik kimi göstərir. Çalışqanlıq fəzilətə çevrilir. Beləliklə, elm əxlaqi yetkinlik vasitəsi olur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam elm axtarışını ilahi əmrlə bağlayır. "Vacibdir" ifadəsi dini hökm bildirir. Allahın elm istəyənləri sevməsi xüsusi ilahi rəhmətə işarədir. Bu, öyrənməni ibadət səviyyəsinə qaldırır. Elm ilahi ayələri anlamağa vasitədir. Bu kəlam imanla idrakın vəhdətini göstərir. Allah sevgisi burada istiqamətverici qüvvədir. Bilik axtarışı ibadətin şüurlu forması olur. Beləcə elm ilahi yaxınlaşma yoludur.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın harmoniyası diqqət çəkir. Hökm və sevgi birlikdə gözəl mənəvi kompozisiya yaradır. Mətnin sadəliyi onun estetik gücünü artırır. Qısa ifadə dərin təsir yaradır. Elm insanın baxışını incəldir. Gözəlliyi dərk etmək biliklə mümkündür. Bu kəlam daxili harmoniya yaradır. Mənəvi estetik zövqü yüksəldir. Hikmətin özü estetik təcrübəyə çevrilir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan maarifli vətəndaşlar sabit dövlətin əsasını təşkil edir. Bu kəlam ümumi təhsil siyasətini təşviq edir. İlahi sevgi motivi öyrənməni ictimai hərəkat edir. Elmli toplum daha şüurlu qərarlar verir. Bu, siyasi manipulyasiyanı azaldır. Təhsil bərabərliyi sosial sabitliyi gücləndirir. Maarif milli inkişafın mühərrikinə çevrilir. Kəlam inklüziv inkişaf modelini dəstəkləyir. Beləcə elm siyasi yetkinlik yaradır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam təhsil hüququnun universallığını təsdiqləyir. Hər müsəlmana vacib olması hüquqi bərabərlik ideyasını gücləndirir. Elm hüquqları anlamağın əsas şərtidir. Savadlı insan qanunlara daha şüurlu yanaşır. Bu yanaşma hüquqi mədəniyyəti artırır. Hüquq pozuntuları azalır. Təhsil fundamental hüquq kimi möhkəmlənir. Kəlam hüquqi şüurun inkişafına xidmət edir. Beləliklə, elm hüquqi təhlükəsizliyi gücləndirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam mənalı həyatın istiqamətini göstərir. İnsan bilmədikcə daxili boşluq yaşayır. Elm varoluşa məqsəd verir. Allahın sevgisi isə bu yolu mənalandırır. İnsan öyrəndikcə özünü kəşf edir. Bu kəlam şüurlu həyat modelidir. Cahillik varoluş daralması yaradır. Elm üfüqləri genişləndirir. Bu hikmət həyatın dərin mənasını açır.

Xızır Baxışı

Zahiri baxışda bu kəlam sadəcə elmə təşviqdir. Xızır baxışında isə bu, taleyi dəyişən gizli çağırışdır. Zahirdə oxumaq zəhmət kimi görünür. Xızır

baxışında isə hər öyrənilən bilik görünməz qapılar açır. Zahirdə Allahın sevgisi mükafatdır. Xızır baxışında bu sevgi insanı qoruyan nurdur. Elm yoluna girən tədricən istiqamət tapır. Bu kəlam gizli rəhbər kimidir. Davam edən qazanır. Dayanan isə gizli itirir.

Düşündürücü Suallar

- Mən elm axtarışını vacib vəzifə kimi görürəmmi?
- Öyrənmək niyyətim nə qədər səmimidir?
- Günlük həyatımda elmə vaxt ayırıramm?
- Allahın sevgisinə aparan əməllərim varmı?
- Hansı sahədə geridə qalmışam?
- Öyrəndiklərimi həyatımda tətbiq edirəmmi?
- Tənbəlliyimin səbəbi nədir?
- Bu kəlam həyat planımı dəyişirmi?

Özünə Hesabat

Hər gün öyrənmə vaxtımı qeyd etməliyəm. Həftəlik inkişafımı ölçməliyəm. Boş vaxt itkilərini analiz etməliyəm. Oxuduqlarımı qısa xülasə etməliyəm. Özümə real hədəflər qoymalıyam. Niyyətimi yoxlamalıyam. Müntəzəm təkrar etməliyəm. Davamlılığı qorumağa çalışmalıyam.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Gündəlik oxu planı qurmaq. Həftəlik yeni mövzu seçmək. Elm gündəliyi aparmaq. Onlayn dərslərə qoşulmaq. Alimlərin mühazirələrini dinləmək. Öyrəndiyini başqasına öyrətmək. Boş vaxtları mikro-öyrənmə ilə doldurmaq. Təhsil məqsədləri yazmaq.

Əlavə Tövsiyələr

Kiçik addımlarla başla. Davamlı ol. Vaxtını planla. Müxtəlif mənbələr oxu. Elm ilə əməli birləşdir. Səbirli ol. Özünü başqası ilə müqayisə etmə. Öyrəndiyini paylaş. Niyyətini tez-tez yenilə.

Nəticə

Bu mübarək kəlam elm axtarışını hər bir mömin üçün vacib həyat prinsipinə çevirir və bu yolda olanlara ilahi məhəbbət vəd edir. Elm insanı kamilləşdirir, cəmiyyəti yüksəldir və qəlbi nurlandırır. Kim bu yolu seçərsə, həm dünyada, həm də mənəviyyatda ucalıq qazanar.

KƏLAM - 108

“ELM ÖYRƏNMƏK HƏR VƏZİYYƏTDƏ VACİBDİR.”

(Yəni, insan hansı şəraitdə olursa-olsun, elmi və biliyi əldə etməyə borcludur və bunu təxirə salmamalıdır.)

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 305)

Bu kəlam insan həyatında elmin mütləqliyini və fasiləsizliyini vurğulayır. Burada diqqət çəkən əsas məqam “hər vəziyyətdə” ifadəsidir; yəni elm öyrənmək yalnız rahat zamanda deyil, çətinlikdə, işdə, gənclikdə və

qocalıqda da davam etməlidir. İmam Sadiq (ə) elmi lüks deyil, zərurət kimi təqdim edir. Bu yanaşma insanın daim inkişaf edən varlıq olduğunu göstərir. Elm insanın həm dünyəvi, həm də mənəvi kamilləşməsinin əsas alətidir. Bu kəlam tənbəlliyi və bəhanəçiliyi rədd edir. O, öyrənməyi həyatın ayrılmaz ritmi kimi təqdim edir. Beləliklə, mövzu bütövlükdə "ömürboyu öyrənmə məsuliyyəti" ideyasını ifadə edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Bu kəlamın fəlsəfi qatında insanın mahiyyət etibarilə "öyrənən varlıq" olması ideyası dayanır. Fəlsəfə baxımından insan kamilliyi statik deyil, dinamik prosesdir. "Hər vəziyyətdə" ifadəsi biliyin zaman və məkanla məhdudlaşmadığını göstərir. Burada varlıq və bilik arasında ontoloji əlaqə qurulur. Elm insanın özünü dərk etməsinin vasitəsidir. Bilməmək isə fəlsəfi baxımdan naqislik kimi görünür. Bu kəlam həm də epistemoloji məsuliyyət yaradır. İnsan bilməyə borclu varlıq kimi təqdim olunur. Nəticədə, bu söz idrakın həyatın mənası ilə birbaşa bağlı olduğunu göstərir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda elm yalnız məlumat toplamaq deyil, batini oyanışdır. Bu kəlam insanı zahiri biliklə yanaşı, daxili idraka da çağırır. "Hər vəziyyətdə" öyrənmək arifin daimi səfər halında olmasını xatırladır. İrfanda elm qəlbin nurlanmasıdır. Bu baxımdan öyrənmək ibadətə bərabər tutulur. İnsan hər yeni biliklə mənəvi pərdələri aralayır. Bu söz müridin süstləşməsinə mane olur. Daimi öyrənmə ruhun paslanmasının qarşısını alır. Beləliklə, kəlam irfani yolun fasiləsizliyini təsdiqləyir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam inkişaf yönümlü düşüncə tərzini gücləndirir. İnsan "artıq gecdir" kimi məhdudlaşdırıcı inanclardan uzaqlaşır. Daim öyrənmək beyin plastisiyasını aktiv saxlayır. Bu yanaşma motivasiyanı diri tutur. Elm öyrənən insan özünə inam qazanır. Kəlam həm də passivlik və zehni durğunluğa qarşı profilaktik təsir göstərir. Öyrənmə prosesi dopamin mükafat sistemini stimullaşdırır. Bu isə psixoloji rifahı artırır. Nəticədə insan özünü canlı və faydalı hiss edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam qısa, lakin güclü struktur quruluşuna malikdir. "Hər vəziyyətdə" ifadəsi bədii vurğu yaradır. Cümlənin yığcamlığı hikmət üslubunun klassik nümunəsidir. Burada söz israfı yoxdur, məna sıxdır. Bu üslub şifahi ənənədə yadda qalmanı asanlaşdırır. Kəlam ritmik və təsirli səslənir. Onun ümumiləşdirici dili zamansızlıq yaradır. Ədəbi baxımdan universallıq güclüdür. Bu da kəlamın nəsillər boyu yaşamasını təmin edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji müstəvidə bu kəlam bilikli cəmiyyət modelini təşviq edir. Elmə davamlı yönələn fərdlər sosial inkişafın mühərrikidir. "Hər vəziyyətdə"

prinsipi sosial bərabərliyi dəstəkləyir. Çünki öyrənmə yalnız elitaya aid edilmir. Bu yanaşma savadsızlığın qarşısını almağa yönəlib. Bilikli fərdlər daha məsuliyyətli vətəndaş olur. Cəmiyyətin innovasiya gücü artır. Sosial mobillik genişlənir. Nəticədə, kəlam maarifçi cəmiyyətin təməl prinsipinə çevrilir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu İslam mədəniyyətinin yüksəlişində bu düşüncə mühüm rol oynayıb. Erkən müsəlman alimlərinin çoxu ömürboyu öyrənmə prinsipinə sadiq qalıb. Bu kəlam elmi mərkəzlərin yaranmasına ideoloji zəmin verib. Tarixi baxımdan bu söz intellektual canlanmanı təşviq edib. Orta əsr müsəlman dünyasında təhsil səfərləri yayılmışdı. Bu da "hər vəziyyətdə" öyrənmə ruhunun nəticəsi idi. Kəlam tarixi elm ənənəsini qidalandırıb. Beləliklə, o, bir sivilizasiya prinsipinə çevrilib.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam məsuliyyət hissi yaradır. Elm öyrənməmək burada mənəvi səhlənkarlıq kimi görünür. İnsan özünü inkişaf etdirməyə borcludur. Bu yanaşma tənbəlliyi mənəvi qüsur sayır. Elm həm də düzgün qərar vermənin əsasını qoyur. Bilikli insan başqalarına daha az zərər verir. Bu kəlam fərdi kamilliyi əxlaqi borc səviyyəsinə qaldırır. Nəticədə, elm əxlaqın dayağı kimi təqdim olunur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm öyrənmək ilahi əmrlərə uyğun davranışdır. Bu kəlam biliklə ibadət arasında körpü yaradır. "Vacibdir" məfhumu dini məsuliyyəti göstərir. Elm Allahın yaratdıqlarını tanıma vasitəsidir. Bu isə tövhid şüurunu dərinləşdirir. Bilmək imanı möhkəmləndirir. Cəhalət isə azğınlığa yaxınlaşdırır. Bu baxımdan elm dini həyatın ayrılmaz hissəsidir. Kəlam ilahi razılığa aparan yolu göstərir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın gözəlliyi sadəliyindədir. Qısa forma dərin məna ilə balans yaradır. Burada hikmətin minimalizm gözəlliyi görünür. Cümlə ahəngli və yadda qalandır. Məna ilə forma uyğunluq təşkil edir. Bu da estetik təsiri gücləndirir. Hikmətli sözün zərifliyi qorunur. Oxucu həm məna, həm üslubdan zövq alır. Bu baxımdan kəlam klassik hikmət estetikasına uyğundur.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji müstəvidə bu kəlam bilikli vətəndaş modelini təşviq edir. Maarifli toplum daha şüurlu siyasi seçimlər edir. Elm öyrənən fərd manipulyasiyaya az məruz qalır. Bu prinsip uzunmüddətli dövlət inkişafını dəstəkləyir. Bilik iqtisadi və siyasi gücə çevrilir. Cəhalət isə idarəolunmanı asanlaşdırır. Kəlam dolayı yolla maarifçi idarəetməni təşviq edir. Bu, davamlı inkişafın siyasi təməlidir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam maariflənmə hüququnun mənəvi əsasını qoyur. Elm öyrənmək fərdi və ictimai məsuliyyət kimi təqdim olunur. Bu yanaşma təhsil hüququnun universallığını dəstəkləyir. Hüquqi şüurun formalaşmasında bilik əsas rol oynayır. Bilikli insan öz haqqını daha yaxşı qoruyur. Cəmiyyət də hüquqi baxımdan daha sabit olur. Bu kəlam maarifləndirmə siyasətinə etik dayaq verir. Beləliklə, hüquqi mədəniyyət güclənir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın mənalı həyat axtarışına cavab verir. Daim öyrənən insan daxili boşluq hissini azaldır. Bilik həyatın məqsəd hissini gücləndirir. “Hər vəziyyətdə” ifadəsi varoluş mübarizəsinə ümid qatır. İnsan öz taleyinin passiv tamaşaçısı olmur. Öyrənmə həyatın axarına şüurlu qatılmaqdır. Bu, mənasızlıq hissinə qarşı sipərdir. Nəticədə insan daha oyanıq yaşayır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə bu kəlam zahirdə sadə tövsiyə, batində isə yol xəritəsidir. Burada gizli mesaj davamlı oyanıqlıqdır. Hər vəziyyətdə öyrənmək — hər anda ayıq olmaq deməkdir. Xızır təfəkküründə durğunluq mənəvi risk sayılır. Bu kəlam fürsətləri qaçırmamağı öyrədir. Zahirdə elm, batində şüur artır. Bu baxış insanı hadisələrin hikmətini axtarmağa yönəldir. Daim öyrənən insan qəfil oyanışlara hazır olur. Bu isə Xızırvari ayıqlığın özüdür.

Düşündürücü Suallar

- Mən son bir ildə hansı yeni bilikləri öyrənmişəm?
- Hansı bəhanələr məni öyrənməkdən saxlayır?
- Günümün neçə dəqiqəsi inkişafıma ayrılır?
- Öyrəndiklərim həyatımı necə dəyişib?
- Mən bilik axtaran, yoxsa rahatlıq axtaran insanam?

Özünə Hesabat

Hər günün sonunda qısa özünə hesabat apar. Bu gün nə öyrəndiyini yaz. Əgər cavab boş qalırsa, bu xəbərdarlıqdır. Həftəlik öyrənmə planı qur. Telefon və vaxt israfını ölç. Öz inkişafını aylıq müqayisə et. Kiçik addımları qeyd et. Özünə qarşı dürüst ol. İnkişafını görünən et. Bu vərdiş şüurlu həyat yaradır.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Gündə minimum 20 dəqiqə mütaliə vaxtı ayır. Hər ay bir yeni mövzu seç. Dinlədiyin faydalı dərsləri qeydləşdir. Ustad və ya müəllim tap. Öyrəndiyini başqasına izah et. Həftəlik “öyrəndim siyahısı” hazırla. Boş vaxtları mikro-öyrənməyə çevir. Rəqəmsal kurslardan istifadə et. Bu addımlar kəlamı həyata keçirir.

Əlavə Tövsiyələr

Kiçik başla, amma davamlı ol. Mövzu müxtəlifliyi yarat. Yaddaş üçün yaz və təkrar et. Öyrənmə mühiti qur. Özünü inkişaf edən insanlarla əhatə et. Bəhanələri erkən tanı. Yorğun vaxtda yüngül öyrənmə seç. Öyrənməyi ibadət niyyəti ilə et. Bu niyyət davamlılıq verir.

Nəticə

İmam Sadiqin (ə) bu hikmətli kəlamı ömürboyu öyrənmə fəlsəfəsinin qısa, lakin güclü manifestidir. O, elmi seçim deyil, məsuliyyət kimi təqdim edir. İnsan hər şəraitdə inkişaf etməyə çağırılır. Bu prinsip fərdi kamillikdən tutmuş cəmiyyət inkişafına qədər geniş təsirə malikdir. Kəlam həm ağlı, həm qəlbi oyadır. Onu həyat proqramına çevirən insan daim yenilənər. Daim öyrənən insan daim yaşayır. Bu hikmətin ruhu budur.

KƏLAM - 109

"ELM TƏLƏB ETMƏK ALLAHIN VACİBLƏRİNDƏN BİRİDİR."

(Yəni, elm öyrənmək sadəcə tövsiyə deyil, Allah tərəfindən insanın üzərinə qoyulmuş mühüm dini və mənəvi borcdur.)

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 305)

Bu kəlam elmin İslam düşüncəsindəki yerini ən yüksək səviyyədə göstərir. Burada elm öyrənmək könüllü fəaliyyət kimi deyil, ilahi vəzifə kimi təqdim olunur. "Allahın vaciblərindən biridir" ifadəsi öyrənməyə müqəddəs məsuliyyət çaları verir. Bu yanaşma insanı passiv bilik istehlakçısı deyil, aktiv axtarıcı olmağa çağırır. Kəlam həm fərdi, həm də ictimai inkişafın açarını elmdə görür. O, dini həyatla intellektual inkişaf arasında ayrılıq qoymur. Əksinə, elm ibadətin davamı kimi təqdim edilir. Bu baxımdan mövzu bütövlükdə "elmə ilahi məsuliyyət kimi yanaşmaq" ideyasını ifadə edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi müstəvidə bu kəlam bilik və vəzifə anlayışlarını birləşdirir. Burada epistemologiya ilə etika arasında körpü qurulur. Elm sadəcə bilmək aktı deyil, varlığın məqsədinə uyğun davranış kimi təqdim edilir. "Vacib" anlayışı insan azadlığı ilə məsuliyyəti arasında balans yaradır. Bu fikirə görə, insan bilməyə borclu varlıqdır. Bilməmək isə ontoloji natamamlıqdır. Kəlam həm də idrakın dəyər fəlsəfəsini yüksəldir. Burada bilik instrumental deyil, özlüyündə dəyərdir. Nəticədə, elm insan varlığının fəlsəfi zərurətinə çevrilir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda elm qəlbin oyanışı və batinin işıqlanmasıdır. Bu kəlam zahiri biliklə yanaşı, mənəvi maariflənməyə də işarə edir. Allahın vacibi kimi təqdim edilən elm arif üçün ruhani yolun başlanğıcıdır. Burada öyrənmək sadəcə oxumaq deyil, "oyanmaq" deməkdir. Hər yeni bilik pərdələrin qalxması kimi qəbul olunur. Bu yanaşma müridi daim axtarışda saxlayır. İrfanda dayanmaq geriləmək sayılır. Bu kəlam ruhun passivləşməsinə qarşı xəbərdarlıqdır. Beləliklə, elm irfani yüksəlişin mühərriki kimi təqdim olunur.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam güclü daxili motivasiya yaradır. İnsan öyrənməyi seçim deyil, məsuliyyət kimi gördükdə davamlılıq artır. Bu düşüncə prokrastinasiyanı azaldır. Elm öyrənmək beyində yeni sinaptik əlaqələr yaradır və zehni elastikliyi qoruyur. Kəlam həm də özünə inamı gücləndirir. İnsan inkişaf etdiyini hiss etdikcə psixoloji rifah yüksəlir. Bu prinsip məqsədyönlü düşüncə tərzini formalaşdırır. Öyrənmə prosesinin mükafat hissi motivasiyanı diri saxlayır. Nəticədə insan daha fəal və ümidli olur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam yüksək yığcamlıq nümunəsidir. Qısa cümlədə böyük məna sıxlaşdırılıb. “Allahın vaciblərindən biridir” ifadəsi emosional və semantik vurğu yaradır. Cümlə hikmət üslubunun klassik formasıdır. Onun ritmi yadda qalmanı asanlaşdırır. Burada artıq söz yoxdur, məna mərkəzlidir. Üslubun sadəliyi universallıq yaradır. Bu xüsusiyyət şifahi ötürülməni gücləndirir. Ədəbi baxımdan kəlam minimalizm və dərinliyin harmoniyasıdır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji müstəvidə bu kəlam bilik əsaslı cəmiyyət modelini təşviq edir. Elm vacib sayıldıqda savadsızlıq azalır. Bu yanaşma sosial bərabərliyi də gücləndirir. Çünki öyrənmək hamıya aid ümumi vəzifə kimi təqdim olunur. Bilikli fərdlər daha məsuliyyətli sosial davranış göstərir. Cəmiyyətin innovasiya potensialı artır. Maarif səviyyəsi yüksəldikcə sosial problemlər azalır. Bu kəlam kollektiv şüurun formalaşmasına xidmət edir. Nəticədə elm sosial inkişafın əsas sütununa çevrilir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu fikir İslam elmi ənənəsinin formalaşmasına güclü təsir göstərmişdir. Erkən dövrlərdə alimlərin elm səfərlərinə çıxması bu ruhun nəticəsi idi. Bu kəlam təhsil mərkəzlərinin yaranmasına ideoloji zəmin verib. Orta əsr müsəlman dünyasında kitabxanaların çoxalması təsadüfi deyildi. Elm dini vəzifə kimi qəbul olunurdu. Bu düşüncə intellektual yüksəlişi sürətləndirdi. Tarix göstərir ki, bu prinsip tətbiq olunan yerlərdə inkişaf artıb. Beləliklə, kəlam bir sivilizasiya hərəkətvericisi olmuşdur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam insanı məsuliyyətli özünüinkişafa çağırır. Elm öyrənməmək burada mənəvi səhlənkarlıq kimi görünür. Bilik insanın qərarlarını daha ədalətli edir. Bu yanaşma tənbəlliyi etik qüsur kimi təqdim edir. Elm həm də başqasına faydalı olmağı asanlaşdırır. Bilikli insan zərər vermək ehtimalını azaldır. Bu kəlam əxlaqla idrakı birləşdirir. İnsan özünü inkişaf etdirməklə cəmiyyətə xidmət edir. Nəticədə elm əxlaqi kamilliyin dayağı olur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam elmi ilahi əmrlə əlaqələndirir. “Allahın

vacibi" ifadəsi öyrənməyə ibadət statusu verir. Elm Allahın yaratdıqlarını tanıma vasitəsidir. Bu isə iman şüurunu dərinləşdirir. Bilmək tövhid anlayışını gücləndirir. Cəhalət isə azğınlıq riskini artırır. Bu baxışda elm dinin rəqibi deyil, dayağıdır. Kəlam ibadət ilə idrak arasında vəhdət yaradır. Beləliklə, elm ilahi yaxınlaşmanın vasitəsinə çevrilir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın gözəlliyi onun sadə və qəti üslubundadır. Qısa forma güclü məna yükü daşıyır. Burada hikmət minimalizm estetikası görünür. Cümlənin axıcılığı qulaqda xoş səslənir. Forma ilə məzmun harmoniyadadır. Bu da estetik təsiri artırır. Hikmətli sözün zərifliyi qorunur. Oxucu həm məna, həm forma baxımından zövq alır. Bu xüsusiyyət kəlamın yadda qalmasını asanlaşdırır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam maarifçi idarəetmənin təməlini dəstəkləyir. Bilikli vətəndaş siyasi manipulyasiyaya daha az məruz qalır. Elm səviyyəsi yüksəldikcə qərarvermə keyfiyyəti artır. Bu prinsip uzunmüddətli dövlət sabitliyinə xidmət edir. Cəhalət isə avtoritar meylləri gücləndirə bilər. Kəlam dolayı şəkildə şüurlu vətəndaş modeli yaradır. Bu, demokratik iştirakın keyfiyyətini yüksəldir. Nəticədə, elm siyasi yetkinliyin açarı olur.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam maariflənmə hüququnun mənəvi əsasını möhkəmləndirir. Elm öyrənmək fərdi və ictimai məsuliyyət kimi təqdim olunur. Bu, təhsilin universallığını dəstəkləyən etik çərçivə yaradır. Hüquqi şüurun formalaşması biliklə birbaşa bağlıdır. Bilikli insan öz hüquqlarını daha yaxşı müdafiə edir. Cəmiyyət də hüquqi baxımdan daha sabit olur. Bu kəlam maarifləndirmə siyasətlərinə dəyər əsas verir. Beləliklə, hüquqi mədəniyyət güclənir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial müstəvidə bu kəlam insanın mənalı həyat axtarışına istiqamət verir. Daim öyrənən insan daxili boşluğa daha az düşür. Bilik həyat məqsədi hissini gücləndirir. "Vacib" anlayışı varoluş məsuliyyəti yaradır. İnsan passiv yaşamaqdan çıxır. Öyrənmək həyatın axarına şüurlu qatılmaqdır. Bu, mənasızlıq hissinə qarşı qalxandır. İnsan hər yeni biliklə özünü yenidən qurur. Nəticədə həyat daha oyanıq yaşanır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə bu kəlam zahirdə hökm, batində oyadıcı işarədir. Burada gizli mesaj daimi ayıqlıqdır. Elm tələb etmək — fürsətləri görmək bacarığıdır. Xızır təfəkküründə bilik insanı hadisələrin arxa planını anlamağa aparır. Bu kəlam zahiri öyrənmədən batini şüura keçidi təşviq edir. Daim öyrənən insan qəfil hikmət anlarına hazır olur. Bu baxış durğunluğu təhlükə sayır. Beləliklə, kəlam Xızırvari oyanış çağırışıdır.

Düşündürücü Suallar

- Mən elmi həqiqətən vacib bilirəmmi, yoxsa sadəcə faydalı?
- Günümün nə qədər hissəsi öyrənməyə ayrılır?
- Hansı sahədə bilik boşluğum var?
- Öyrəndiklərim həyat keyfiyyətimi artırırmı?
- Mən davamlı öyrənən insan modelinə yaxınam?

Özünə Hesabat

Hər günün sonunda "bu gün nə öyrəndim?" sualını yaz. Həftəlik inkişaf cədvəli qur. Öyrənməyə sərf etdiyin vaxtı ölç. Boş vaxtların necə keçdiyini analiz et. Aylıq bilik hədəfi qoy. Özünə dürüst qiymət ver. Kiçik nailiyyətləri qeyd et. Geri qaldığın sahələri müəyyənləşdir. Bu hesabat davamlılığı gücləndirəcək.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Hər gün minimum 20–30 dəqiqə mütaliə et. Ayda bir kitab planı qur. Faydalanacağın onlayn kurs seç. Qeydlər apar və təkrar et. Öyrəndiyini dostuna izah et. Həftəlik "yeni biliklər" siyahısı hazırla. Sosial şəbəkə vaxtının bir hissəsini öyrənməyə çevir. Müəllim və ya mentor tap. Bu addımlar kəlamı praktik həyata daşıyır.

Əlavə Tövsiyələr

Kiçik addımlarla başla, lakin fasilə vermə. Öyrənmə mühiti qur. Çətin mövzuları hissələrə böl. Yaddaşı gücləndirmək üçün yaz. Özünü inkişaf edən insanlarla ünsiyyətdə saxla. Yorğun vaxt üçün yüngül material seç. Niyyətini saflaşdır — öyrənməyi ibadət kimi gör. Davamlılıq mükəmməllikdən önəmlidir. Bu yanaşma səni yolda saxlayacaq.

Nəticə

İmam Sadiqin (ə) bu hikmətli kəlamı elmi həyatın mərkəzinə yerləşdirir. O, öyrənməyi seçim deyil, ilahi məsuliyyət kimi təqdim edir. Bu prinsip fərdi kamillik, sosial inkişaf və mənəvi yüksəliş üçün əsasdır. Kəlam insanı passivlikdən oyadır. Onu tətbiq edən şəxs daim yenilənir. Elm burada həm nur, həm vəzifədir. Bu hikmətin ruhu budur: öyrənmək — yaşamağın şüurlu formasıdır.

DOYMAQ BİLMƏYƏN İKİ TAMAHKAR

KƏLAM - 110

**“HEÇ VAXT DOYMAYAN İKİ HƏRİS VARDIR:
ELM TƏLƏB EDƏN VƏ DÜNYANI TƏLƏB EDƏN.”**

(Yəni, həm elm axtaranın, həm də dünyapərəstin istəyi doymaq bilməz;
lakin biri ucaldır, digəri isə insanı məşğul edib aldada bilər.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 305)

Bu kəlam insanın daxili meyllərindən iki əsas istiqaməti üzə çıxarır: elm eşqi və dünya hərisliyi. Hər iki hal “doymazlıq” xüsusiyyəti ilə təsvir edilir, lakin onların mahiyyəti fərqlidir. Elm axtaranın doymazlığı inkişafın mühərrikidir. Dünya istəyəninsə doymazlığı çox vaxt ruhu ağırlaşdırır. Kəlam insanın nəyi və necə istədiyini sorğulamağa çağırır. Burada istək özü qınanmır, istiqaməti qiymətləndirilir. Bu baxış həyat prioritetlərini yenidən düşünməyə imkan verir. Mövzu bütövlükdə “istəyin istiqaməti insanın taleyini müəyyən edir” ideyasını vurğulayır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan kəlam insan arzusunun sonsuzluğunu göstərir. Burada istək ontoloji xüsusiyyət kimi təqdim olunur. İnsan təbiətcə tam doyan varlıq deyil. Lakin kəlam arzu növləri arasında dəyər fərqi qoyur. Elm axtarışı yüksəldici, dünya hərisliyi isə məhdudlaşdırıcı kimi görünür. Bu, məqsəd fəlsəfəsinə işarə edir. İnsanın yönəldiyi hədəf onun varoluş keyfiyyətini dəyişir. Kəlam hedonizm ilə kamillik fəlsəfəsini qarşılaşdırır. Nəticədə, doymazlıq təkcə problem deyil, düzgün istiqamətdə potensialdır.

2. İrfani Aspekt

İrfani müstəvidə elmə doymazlıq “ruhun aclığı” kimi yozulur. Arif üçün bu aclıq ilahi nur axtarışıdır. Dünya hərisliyi isə nəfsin doymaz ehtirası sayılır. Bu kəlam batini ayırdetmə meyarı verir. Zahirdə hər ikisi istək kimi görünür, batində isə fərqli mənbələrdən gəlir. Elm istəyən qəlb yüngülləşir, dünya istəyən qəlb ağırlaşır. İrfan yolunda əsas sual budur: aclığın mənbəyi haradandır? Bu kəlam müridi niyyətini saflaşdırmağa çağırır. Beləliklə, doymazlıq ruhani tərəziyə çevrilir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan kəlam motivasiya növlərini ayırd edir. Elm axtaranın doymazlığı inkişafyönlü düşüncə yaradır. Bu, beynin öyrənmə dövrəsini aktiv saxlayır. Dünya hərisliyi isə çox vaxt xroniki narazılıq yaradır. Maddi doyumsuzluq stres və müqayisə hissini artırır. Kəlam sağlam və zərərli motivasiya fərqini göstərir. Burada məqsəd arzunu söndürmək deyil, yönləndirməkdir. Davamlı öyrənən insan psixoloji baxımdan daha elastik olur. Nəticədə daxili məmnunluq artar.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam güclü qarşılaşdırma üzərində qurulub. “İki həris”

ifadəsi diqqəti dərhal cəlb edir. Minimal sözlə maksimal məna verilib. Ritmik quruluş yadda qalmanı asanlaşdırır. Burada hikmət ədəbiyyatına xas paralelizm var. İki obraz — alim və dünyapərəst — simvolik təqdim olunur. Cümlənin yığcamlığı təsir gücünü artırır. Üslub həm sadə, həm düşündürücüdür. Bu da kəlamın nəsildən-nəslə ötürülməsini asanlaşdırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin istiqamətini müəyyən edən iki tip insanı göstərir. Elm axtaranlar bilik kapitalını artırır. Dünya hərisləri isə çox vaxt istehlak mədəniyyətini gücləndirir. Hansı qrup çoxalarsa, cəmiyyətin siması da ona uyğun formalaşır. Bu fikir maarif siyasətinin əhəmiyyətini vurğulayır. Elm yönümlü cəmiyyətlər innovativ olur. Təkcə dünya qazancına yönələn mühitdə isə sosial gərginlik arta bilər. Kəlam kollektiv prioritetləri düşünməyə çağırır. Beləliklə, fərdi seçim sosial nəticə doğurur.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu böyük sivilizasiyalar elm aclığı ilə yüksəlmişdir. Alimlərin doymaz axtarışı elmi inqilabların əsas səbəbi olub. Eyni zamanda həddindən artıq dünya hərisliyi imperiyaların süqutuna gətirib. Bu kəlam tarixi qanunauyğunluğu qısa formada ifadə edir. Elm yönümlü dövrlər mədəni yüksəlişlə yadda qalıb. Maddiyyatın həddən artıq önə çıxdığı dövrlərdə isə mənəvi boşluq artıb. Kəlam tarixin təkrarlanan dərsini xatırladır. Bu baxımdan o, zamanüstü xəbərdarlıqdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi müstəvidə kəlam niyyətin təmizliyini ön plana çəkir. Doymazlıq özü qınanmır, istiqaməti qiymətləndirilir. Elm hərisliyi fəzilətə çevrilir. Dünya hərisliyi isə nəzarətsiz qalarsa mənəvi risk yaradır. Bu fikir ölçülülük prinsipini gücləndirir. İnsan qazanc dalınca gedə bilər, amma əsir olmamalıdır. Kəlam daxili tərbiyəyə çağırışdır. Əxlaqi kamillik arzunun idarəsindən başlayır. Nəticədə insan balanslı həyat qurur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam ilahi baxışda dəyərlər iyerarxiyasını göstərir. Elm Allahı tanımağa aparan yoldur. Dünya isə imtahan meydanı kimi təqdim olunur. Doymaz elm axtarışı ibadət ruhuna yaxındır. Lakin dünya hərisliyi qəlbi məşğul edə bilər. Bu baxış möminə prioritet seçimi öyrədir. İlahi razılıq biliklə dərinləşir. Kəlam iman ilə idrak arasında əlaqəni gücləndirir. Beləliklə, teoloji baxımdan elm üstün istiqamət kimi görünür.

9. Estetik Aspekt

Estetik cəhətdən kəlamın gözəlliyi onun simmetrik quruluşundadır. İki obrazın paralel verilməsi bədii tarazlıq yaradır. Sadə dil dərin məna ilə birləşir. Bu minimalizm hikmət estetikasının nümunəsidir. Cümlə axıcı və yaddaqalandır. Oxucu həm məna, həm forma zövqü alır. Bədii kontrast emosional təsiri gücləndirir. Estetik harmoniya fikrin nüfuzunu artırır. Bu, hikmət sözünün incə gözəlliyidir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam inkişaf modeli seçiminə işarə edir. Elm yönümlü cəmiyyətlər strateji üstünlük qazanır. Təkcə maddi qazanca fokuslanan sistemlər uzunmüddətli risk daşıyır. Bu fikir bilik iqtisadiyyatının əhəmiyyətini vurğulayır. Maarif siyasəti milli güc amilinə çevrilir. Doymaz istehlak isə sosial bərabərsizliyi artıra bilər. Kəlam dolayı şəkildə bilik əsaslı idarəetməni təşviq edir. Beləliklə, siyasi sabitliklə elm arasında əlaqə qurulur.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan kəlam maariflənmə hüququnun dəyərini yüksəldir. Elm axtarışı cəmiyyət tərəfindən qorunmalı fəaliyyət kimi görünür. Bu yanaşma təhsilin əlçatanlığını vacib edir. Dünya hərisliyinin nəzarəti isə ədalətli iqtisadi qaydalar tələb edir. Hüquqi sistem balans yaratmalıdır. Bilikli vətəndaş hüquqlarını daha yaxşı anlayır. Bu da hüquqi mədəniyyəti gücləndirir. Kəlam hüquq və maarif arasında əlaqəni dolayısı ilə vurğulayır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam insanın daxili boşluq problemini açır. İnsan daim nəyisə istəyən varlıqdır. Bu istək düzgün istiqamət alanda həyat mənalanır. Elm aclığı varoluşu dərinləşdirir. Dünya hərisliyi isə bəzən mənasızlıq hissini artırır. Kəlam insanı öz daxili yönünü sorğulamağa çağırır. “Mən nəyi doymazcasına istəyirəm?” sualı burada əsasdır. Bu sual həyat yolunu dəyişə bilər. Beləliklə, kəlam varoluş kompası rolunu oynayır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə bu kəlam zahiri xəbərdarlıq, batini istiqamətvericidir. Burada gizli mesaj seçim şüurudur. Doymazlıq Xızır təfəkküründə enerji kimi görülür. Onu elmə yönəldən insan hikmət yollarına açılır. Dünyaya yönəldən isə dövrəvi məşğuliyyətə düşə bilər. Bu baxış insanı öz niyyətini daim yoxlamağa çağırır. Xızırvari ayıqlıq arzunun istiqamətini qoruyur. Bu kəlam gizli oyanış siqnalıdır. Yəni: aclığını tanı və onu nur tərəfə yönəlt.

Düşündürücü Suallar

- Mənim doymaz istəyim daha çox nəyə yönəlib?
- Elm axtarışım davamlıdırmı?
- Maddi istəklərim məni idarə edirmi?
- Hansı istiqamət məni yüngülləşdirir?
- Bu gün hansı bilik aclığımı qidalandırdım?

Özünə Hesabat

Həftəlik olaraq öyrənməyə sərf etdiyin vaxtı yaz. Maddi məqsədlərlə zehni məqsədləri müqayisə et. Hansı daha çox yer tutur, ölç. Özünü qınamadan dürüst analiz et. Hər ay yeni bilik hədəfi qoy. Dünya məşğuliyyətlərinin faydalı-zərərli siyahısını çıxar. Daxili məmnunluğunu qiymətləndir. Kiçik irəliləyişləri qeyd et. Bu hesabat istiqaməti aydınlaşdıracaq.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Gündəlik oxu planı qur. Hər ay bir yeni mövzu seç. Sosial media vaxtının bir hissəsini öyrənməyə ayır. Gəlir hədəfləri ilə bilik hədəflərini balanslaşdır. Mentor və ya müəllim tap. Öyrəndiyini başqasına izah et. Həftəlik "yeni öyrəndiklərim" siyahısı yaz. Kitab və ya kurs büdcəsi ayır. Bu addımlar kəlamı həyata çevirər.

Əlavə Tövsiyələr

Arzunu öldürmə, istiqamətləndir. Kiçik, davamlı öyrənmə vərdişi qur. Maddi hədəflərdə ölçülü ol. Özünü elm sevən insanlarla əhatə et. Vaxt israfını azalt. Niyyətini tez-tez yenilə. Yorulduqda mövzunu dəyiş, amma dayanma. Daxili aclığını tanı və onu ucaldan istiqamət seç. Bu yanaşma səni qoruyacaq.

Nəticə

Bu hikmətli kəlam insanın doymaz təbiətini dərin şəkildə izah edir. O göstərir ki, istək qaçılmazdır, amma istiqamət həlledicidir. Elmə yönələn doymazlıq insanı yüksəldir. Dünyaya həddindən artıq yönələn doymazlıq isə insanı məşğul edib yorur. Kəlam bizi şüurlu seçimə çağırır. Həyatın keyfiyyəti arzumuzun yönü ilə müəyyən olunur. Ən sağlam yol budur: doymaz qal — amma elmə doğru.

KƏLAM - 111

"DOYMAQ BİLMƏYƏN İKİ HƏRİS VARDIR: ELM DÜŞKÜNÜ VƏ SƏRVƏT DÜŞKÜNÜ OLAN KİMSƏLƏR."

(Yəni, həm elmə aludə olanın, həm də var-dövlət dalınca qaçanın istəyi bitməz; lakin biri insanı ucaldar, digəri isə ehtiyat edilməzsə onu yorar və məşğul edər.)

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 305)

Bu kəlam insanın daxilində mövcud olan bitməz istək qüvvəsini açıq şəkildə göstərir. İmam Sadiq (ə) iki fərqli istiqamətə yönəlmiş doymazlığı müqayisə edir. Burada əsas diqqət arzunun özünə deyil, onun yönünə verilir. Elm düşkünlüyü inkişaf və kamillik yolunu açır. Sərvət düşkünlüyü isə nəzarətsiz qalarsa insanı maddiyyata bağlaya bilər. Kəlam insanın həyat prioritetlərini yenidən dəyərləndirməsinə çağırışdır. Bu hikmət həm fərdi, həm ictimai ölçüdə dərin mesaj daşıyır. Mövzu bütövlükdə "istəyin istiqaməti taleyi formalaşdırır" prinsipini vurğulayır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insanın arzu strukturunu təhlil edir. İnsan təbiətcə sonsuzluğa meylli varlıqdır və tam doyum nadir hallarda baş verir. İmam (ə) bu təbii xüsusiyyəti iki istiqamətdə göstərir. Elmə yönələn doymazlıq idrakın genişlənməsinə səbəb olur. Sərvətə yönələn doymazlıq isə çox vaxt sonu görünməyən dövrə yaradır. Bu, məqsəd fəlsəfəsində keyfiyyət və kəmiyyət fərqini xatırladır. Kəlam insanın "nə üçün yaşayır?" sualını yenidən gündəmə gətirir. Burada dəyər meyarı arzunun nəticəsi ilə ölçülür. Nəticədə hikmətli seçim fəlsəfi kamilliyin açarı kimi təqdim olunur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda bu kəlam nəfs və ruh arasındakı incə fərqi göstərir. Elm düşkünlüyü qəlbin nur axtarışı kimi yozulur. Bu aclıq insanı həqiqətə yaxınlaşdıran mübarək aclıqdır. Sərvət düşkünlüyü isə nəfsin doymaz istəyi kimi qiymətləndirilir. Ariflərə görə zahirdə hər ikisi "istək"dir, batində isə mənbələri fərqlidir. Elm istəyən qəlb saflaşır və yüngülləşir. Sərvət hərisliyi isə qəlbi ağırlaşdıra bilər. Bu kəlam müridi niyyətini daim yoxlamağa çağırır. İrfani yol üçün bu, mühüm ayıqlıq dərsidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji müstəvidə kəlam motivasiya növlərinin fərqini açır. Elmə bağlı doymazlıq "inkişafyönlü motivasiya" yaradır. Bu hal öyrənmə həvəsini və zehni elastikliyi artırır. Sərvətə həddindən artıq bağlılıq isə müqayisə və narazılıq hissini gücləndirə bilər. Maddi doyumsuzluq uzunmüddətli stressə səbəb ola bilər. Kəlam sağlam və riskli hərislik arasındakı xətti göstərir. Psixoloji tarazlıq üçün istiqamətli istək vacibdir. Davamlı öyrənən insanlar adətən daha yüksək daxili məmnunluq yaşayır. Bu hikmət psixoloji rifaha praktik yol göstərir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam yığcam və təsirli quruluşa malikdir. "İki həris" obrazı simvolik güc yaradır. Paralel quruluş fikrin yadda qalmasını asanlaşdırır. Minimal sözlə dərin məna verilməsi hikmət ədəbiyyatının klassik xüsusiyyətidir. Burada bədii kontrast ustalıqla istifadə olunub. Elm düşkünü və sərvət düşkünü qarşılaşdırılır. Bu üsul oxucuda düşüncə gərginliyi yaradır. Üslub sadə, lakin çoxqatlıdır. Ədəbi baxımdan kəlam həm estetik, həm didaktik dəyər daşıyır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan kəlam cəmiyyətin inkişaf istiqamətini müəyyən edən iki insan tipini göstərir. Elmə yönələn fərdlər bilik cəmiyyətinin təməlini qurur. Sərvət yönümlü həddindən artıq hərislik isə istehlak mədəniyyətini gücləndirə bilər. Hansı meyl üstün olsa, cəmiyyətin xarakteri də ona uyğun formalaşır. Bu hikmət maarif siyasətinin əhəmiyyətini vurğulayır. Elm mərkəzli mühitlər innovasiyaya açıq olur. Təkcə maddiyyata fokuslanan mühitlərdə sosial gərginlik arta bilər. Kəlam kollektiv seçimlərin gücünü xatırladır. Beləliklə, fərdi niyyət ictimai nəticə doğurur.

6. Tarixi Aspekt

Tarix göstərir ki, böyük sivilizasiyalar elm aclığı ilə yüksəlmişdir. Alimlərin doymaz axtarışı mədəni intibahların əsas səbəbi olmuşdur. Eyni zamanda həddindən artıq sərvət hərisliyi bir çox dövlətlərin zəifləməsinə gətirib. Bu kəlam tarixi qanunauyğunluğu qısa formada ifadə edir. Elmə yönələn dövrlər yaradıcılıq və tərəqqi ilə yadda qalıb. Maddiyyatın həddindən artıq önə çıxdığı mərhələlərdə isə mənəvi boşluq artıb. İmamın (ə) sözü zamanlarüstü xəbərdarlıqdır. Tarix bu hikmətin doğruluğunu dəfələrlə göstərib.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam arzunun tərbiyəsini ön plana çəkir. İstək özü qınanmır, onun idarəsi vacib sayılır. Elm düşkünlüyü fəzilətə çevrilən hərislik nümunəsidir. Sərvət düşkünlüyü isə ölçüsüz olduqda mənəvi risk yaradır. Bu hikmət insanı daxili nəzarətə çağırır. Qazanc halal və ölçülü olduqda problem deyil. Lakin əsarət yaradan hərislik əxlaqi zəiflik sayılır. Kəlam orta yolu qorumağı öyrədir. Əxlaqi kamillik arzunun düzgün istiqamətindən başlayır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam ilahi dəyərlər iyerarxiyasını əks etdirir. Elm Allahı tanımağa aparan vasitə kimi qiymətləndirilir. Sərvət isə imtahan vasitəsi kimi görülür. Doymaz elm sevgisi ibadət ruhuna yaxındır. Həddindən artıq sərvət hərisliyi isə qəlbi məşğul edə bilər. Bu yanaşma möminə prioritet seçimi öyrədir. İlahi razılığa aparan yol şüurlu biliklə möhkəmlənir. Kəlam iman ilə idrakın vəhdətini vurğulayır. Beləliklə, teoloji baxımdan elm üstün istiqamət kimi təqdim olunur.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın gözəlliyi onun simmetrik quruluşundadır. İki obrazın paralel təqdimatı bədii tarazlıq yaradır. Sadə sözlər dərin məna ilə birləşir. Bu minimalizm hikmət estetikasının parlaq nümunəsidir. Cümlə axıcı və ritmikdir. Oxucu həm məna, həm forma zövqü alır. Bədii kontrast emosional təsiri gücləndirir. Estetik harmoniya fikrin nüfuzunu artırır. Bu, hikmət sözünün incə gözəlliyidir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan kəlam inkişaf modelinə dolayı işarə edir. Elm yönümlü cəmiyyətlər strateji üstünlük qazanır. Təkcə sərvət toplamağa fokuslanan sistemlər uzunmüddətli risk daşıyır. Bu hikmət bilik əsaslı idarəetmənin vacibliyini vurğulayır. Maarif siyasəti milli güc faktoruna çevrilir. Həddindən artıq maddiyyatçılıq sosial bərabərsizliyi artıra bilər. Kəlam dövlətlərin prioritet seçiminə işıq tutur. Beləliklə, elm siyasətin dayanıqlıq sütunu kimi görünür.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan kəlam maariflənmə hüququnun dəyərini artırır. Elm axtarışı qorunmalı ictimai fəaliyyət kimi anlaşılır. Bu, təhsilin əlçatanlığını hüquqi məsuliyyətə çevirir. Sərvət hərisliyinin qarşısı isə ədalətli iqtisadi qaydalarla alınmalıdır. Hüquqi sistem balans yaratmağa borcludur. Bilikli vətəndaş hüquqlarını daha yaxşı müdafiə edir. Bu, hüquqi mədəniyyəti gücləndirir. Kəlam hüquq və maarif arasında gizli əlaqəni göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam insanın bitməz axtarış təbiətini üzə çıxarır. İnsan daim nəyinsə ardınca gedir. Bu axtarış düzgün istiqamət alanda həyat mənalanır. Elm aclığı varoluşu dərinləşdirir. Sərvət hərisliyi isə bəzən

mənəvi boşluq yarada bilər. Kələm insanı öz daxili kompasını yoxlamağa çağırır. “Mənim doymazlığım məni hara aparır?” sualı burada əsasdır. Bu sual həyat yolunu dəyişə bilər. Beləliklə, kələm varoluş oyanışı yaradır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında bu kələm gizli istiqamət dərsidir. Burada doymazlıq enerji kimi qəbul olunur. Xızır təfəkkürü deyir ki, enerji yox edilməz — yönləndirilər. Elmə yönələn doymazlıq hikmət qapılarını açır. Sərvətə yönələn doymazlıq isə insanı dövrəvi məşğuliyyətə sala bilər. Bu baxış daimi niyyət ayıqlığı tələb edir. Zahirdə eyni görünən istəklərin batini fərqlidir. Xızırvari insan aclığının mənbəyini tanıyandır. Bu kələm gizli oyanış siqnalıdır. Yəni: istə — amma doğru istiqamətdə istə.

Düşündürücü Suallar

- Mənim doymaz istəyim daha çox nəyə yönəlib?
- Elm axtarışım davamlıdırmı?
- Maddi hədəflərim məni idarə edirmi?
- Hansı fəaliyyət məni ruhən yüngülləşdirir?
- Bu gün hansı yeni bilik qazandım?

Özünə Hesabat

Hər həftə öyrənməyə sərf etdiyin vaxtı qeyd et. Maddi məqsədlərlə zehni məqsədləri müqayisə et. Hansı daha çox yer tutur, dürüst ölç. Özünü qınamadan analiz apar. Aylıq yeni bilik hədəfi müəyyənləşdir. Dünya məşğuliyyətlərinin faydalı-zərərli siyahısını çıxar. Daxili məmnunluğunu qiymətləndir. Kiçik inkişafları qeyd et. Bu hesabat istiqamətini aydınlaşdıracaq.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Gündəlik oxu vərdişi qur. Hər ay yeni mövzu öyrən. Sosial media vaxtının bir hissəsini elmə ayır. Gəlir planı ilə öyrənmə planını balanslaşdır. Müəllim və ya mentor tap. Öyrəndiyini başqasına izah et. Həftəlik “öyrəndiklərim” siyahısı hazırla. Kitab və kurs büdcəsi ayır. Bu addımlar kələmı həyatına tətbiq edəcək.

Əlavə Tövsiyələr

Arzunu boğma, istiqamətləndir. Kiçik, davamlı öyrənmə sistemi qur. Maddi hədəflərdə ölçülü ol. Elm sevən insanlarla ünsiyyəti artır. Vaxt israfını azalt. Niyyətini tez-tez yenilə. Yorulduqda dayanma, üsulu dəyiş. Daxili aclığını tanı və onu yüksəldən istiqamət seç. Bu yanaşma səni qoruyacaq.

Nəticə

İmam Sadiqin (ə) bu hikmətli kələmı insanın doymaz təbiətini dərin şəkildə izah edir. O bildirir ki, istək qaçılmazdır, lakin istiqamət həlledicidir.

Elmə yönələn doymazlıq insanı ucaldır və genişləndirir. Sərvətə yönələn ölçüsüz doymazlıq isə insanı yora və məşğul edə bilər. Hikmət bizi şüurlu seçimə çağırır. Həyatın keyfiyyəti arzumuzun istiqaməti ilə müəyyən olunur. Ən sağlam yol budur: doymaz qal — amma elmə doğru yönəl.

KƏLAM - 112

"ALİM, ELMDƏN DOYMAYAN VƏ HƏTTA ZAHİRDƏ DƏ OLSA DOYDUĞUNU GÖSTƏRMƏYƏN KİMSƏDİR."

(Yəni, həqiqi alim daim öyrənməyə ac olur və heç vaxt 'artıq bilirəm' deməz.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 306)

Bu kəlam elm yolçusunun daxili psixologiyasını və mənəvi duruşunu çox incə şəkildə təsvir edir. Burada "doymamaq" mənfi mənada olan tamah deyil, müsbət mənada olan bitməz inkişaf eşqidir. Həqiqi alim biliyi toplamaqla kifayətlənmir, onu daim artırmaq ehtiyacı hiss edir. Bu söz həm də elmi təkəbbürə qarşı xəbərdarlıqdır; yəni alim özünü heç vaxt "tam bilən" kimi təqdim etməməlidir. Elm sonsuz okeandır və alim bu okeanda daim üzən səyyahdır. Kəlam insanın intellektual təvazökarlığını əsas meyar kimi təqdim edir. Bu baxış müasir dövrdə də aktualdır, çünki informasiya çoxaldıqca "bildiyini sanmaq" xəstəliyi də artır. Deməli, kəlam həm fərdi inkişaf, həm də elmi etika üçün yol xəritəsidir. Bu hikmət insanı ömürboyu öyrənən varlığa çevirməyi hədəfləyir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik və varlıq münasibətinə toxunur. Burada alim statik deyil, dinamik varlıq kimi təqdim edilir; o, "olmuş" deyil, "olmaqda olan" insandır. Bu fikir Heraklitvari axıcılıq prinsipinə uyğundur: həqiqətə yaxınlaşma prosesi bitməzdir. Elmə doymamaq epistemoloji təvazökarlığın əsas şərtidir. Çünki bilik iddiası nə qədər böyüyərsə, yanılma ehtimalı da o qədər artır. Bu kəlam həm də "mütləq bilik" iddiasını rədd edir və insan ağlının məhdudluğunu xatırladır. Fəlsəfədə buna "intellektual təvazökarlıq" deyilir. Alimin doyduğunu göstərməməsi isə biliklə təkəbbür arasında sərhəd çəkir. Bu baxımdan kəlam idrak fəlsəfəsinin praktiki formuludur. Nəticədə alim olmaq — bilmək deyil, daim bilməyə yönəlməkdir.

2. İrfani Aspekt

İrfani müstəvidə elm zahiri məlumatdan çox, batini oyanışdır. Bu kəlam arifin mənəvi aclığını təsvir edir: o, həqiqətə nə qədər yaxınlaşsa da, özünü başlanğıcda görür. İrfan yolunda "doydum" demək mənəvi dayanma sayılır. Alimin doyduğunu göstərməməsi riyadan deyil, fanilik şüurundan doğur; yəni o bilir ki, Allahın elmi sonsuzdur. Bu hal qəlbdə daim təvazö və ehtiyac hissi yaradır. İrfani ənənədə buna "fəqrlik şüuru" deyilir — insan öz elmini az görür. Bu kəlam müridin daim axtarışda qalmasını təşviq edir. Həqiqi arif bildikcə susar, danışdıqca öyrənər. Bu baxımdan elm burada ibadətə çevrilir. Nəticədə doymazlıq — mənəvi canlılığın əlamətidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam "inkişaf yönümlü düşüncə tərzi"ni (growth mindset) təsvir edir. Daim öyrənən insanın beyni elastik qalır və neyron əlaqələri güclənir. Özünü "doymuş" sayan şəxs isə öyrənmə motivasiyasını itirir və zehni durğunluq yaşayır. Alimin doyduğunu göstərməməsi daxili motivasiyanı qoruyan mexanizmdir. Bu, həm də təkəbbürün qarşısını alan psixoloji sipərdir. Öyrənməyə aclıq dopamin əsaslı maraq sistemini aktiv saxlayır. Belə insanlar daha yaradıcı və adaptiv olurlar. Kəlam həm də "bilgi illüziyası" sindromuna qarşı xəbərdarlıqdır. Çünki insan bildiyini sandıqca öyrənməyi dayandırır. Psixoloji nəticə: inkişaf hissi doymaz maraqla yaşayır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlamda güclü metaforik dil var. "Doymamaq" obrazı elmə fiziki aclıq kimi canlılıq verir. Bu bənzətmə oxucuda emosional rezonans yaradır və fikri yadda qalıcı edir. Cümlə qısa, lakin çoxqatlı məna daşıyır — bu, klassik hikmət üslubunun əlamətidir. Paralel quruluş ("doymayan" və "göstərməyən") ritmik harmoniya yaradır. Mətn didaktik olsa da, poetik yığcamlığını qoruyur. Burada həm xəbərdarlıq, həm tərif tonu var. Ədəbi güc onun universallığındadır; hər dövrə uyğun oxunur. Bu kəlam nəsihət janrının parlaq nümunəsidir. Oxucuya həm düşüncə, həm hiss səviyyəsində təsir edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji planda bu kəlam elm cəmiyyətinin sağlamlığını qoruyan prinsipdir. Özünü "tam bilən" sayan alimlər cəmiyyətdə intellektual monopoliyaya səbəb olur. Halbuki doymaz alim bilik dövranını canlı saxlayır və elmi müzakirəni təşviq edir. Bu yanaşma elmi icmalarda əməkdaşlıq mədəniyyətini gücləndirir. Cəmiyyətin inkişafı öyrənməyə açıq beyinlərlə mümkündür. Kəlam həm də elmi elitizmin qarşısını alır. Belə alimlər biliklərini paylaşmağa daha meylli olurlar. Bu isə sosial kapitalı artırır. Nəticədə kəlam bilik cəmiyyətinin etik konstitusiyası kimidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu böyük alimlərin həyatına baxdıqda bu kəlamın doğruluğu görünür. Klassik müsəlman alimləri ömürlərinin sonuna qədər dərs oxumuşlar. Onlar "bildim" deməkdən çəkinmiş, daim axtarışda olmuşlar. Bu yanaşma İslamın qızıl dövründə elmin sürətli inkişafına səbəb olmuşdur. Tarixi mənbələrdə yaşlı alimlərin belə tələbə kimi dərsə qatıldığı qeyd edilir. Bu, kəlamın praktik tarixidir. Elm mərkəzlərinin canlı qalmasının sirri də bu idi. Tarix göstərir ki, doymaz alimlər mədəniyyət qurur. Deməli, bu hikmət təkcə nəzəri deyil, tarixi təcrübə ilə təsdiqlənmiş prinsipdir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam təvazökarlığın zirvəsini göstərir. Həqiqi alim öz elmi ilə lovğalanmaz. Doyduğunu göstərməmək riyakarlıq deyil, əxlaqi ehtiyatdır. Bu davranış insanı qürur xəstəliyindən qoruyur. Elm əxlaqla birləşəndə hikmətə çevrilir. Bu kəlam alimə daxili nəzarət mexanizmi verir.

O, hər zaman özünü şagird kimi görür. Bu isə öyrənməni davamlı edir. Əxlaqi nəticə: elm insanı böyütməli, şişirtməməlidir. Belə alim cəmiyyət üçün etibarlı nümunə olur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji müstəvidə bu kəlam Allahın elminin sonsuzluğuna işarədir. İnsan elmi məhdud, ilahi elm isə sərhədsizdir. Alimin doymazlığı bu həqiqəti qəbul etməsindən doğur. Qurani-Kərim məntiqində elm — Allaha yaxınlaşma vasitəsidir. Özünü doymuş saymaq gizli təkəbbür kimi qiymətləndirilə bilər. Bu kəlam bəndəni daim "Rəbbim, elmimi artır" duasına yönəldir. Teoloji baxımdan alimlik ibadət kimidir. Elm yolunun sonu olmadığı üçün alim də dayanmaz. Bu yanaşma insanı mənəvi təhlükəsizlikdə saxlayır. Nəticədə elm — ubudiyyətin davamıdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam sadəlik və dərinliyin harmoniyasını nümayiş etdirir. Qısa ifadədə böyük məna sıxlığı var. "Doymamaq" obrazı canlı və hiss ediləndir. Mətnin ritmi qulaqda ahəng yaradır. Hikmət estetik zövq doğuran minimalizm nümunəsidir. Burada forma və məzmun vəhdət təşkil edir. Oxucu həm gözəllik, həm hikmət hiss edir. Bu cür ifadələr yaddaşda uzun müddət qalır. Estetik güc onun səmimiliyindədir. Nəticədə kəlam düşüncə ilə gözəlliyi birləşdirir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan doymaz alimlər sağlam idarəetmənin əsas resursudur. Özünü bitmiş sayan mütəxəssis qərarlarda səhvə meylli olur. Daim öyrənən kadrlar isə dəyişən şəraitə uyğunlaşır. Bu kəlam bilik əsaslı idarəetmə modelini təşviq edir. Liderlərin öyrənmə mədəniyyəti dövlətin inkişafına təsir edir. Elmə doymamaq strateji çeviklik yaradır. Bu prinsip meritokratiyanı gücləndirir. Cəmiyyətdə intellektual durğunluğun qarşısını alır. Nəticədə hikmət siyasi müdrikliyin də əsasını qoyur.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi sahədə bu kəlam peşəkar məsuliyyət prinsipi ilə səsləşir. Hüquqşünas və hakim daim yenilənən qanunları öyrənməlidir. "Doydum" deyən mütəxəssis ədalət səhvlərinə səbəb ola bilər. Bu hikmət hüquqi təhsilinin ömürboyu davam etməsini təşviq edir. Hüquqda səhv bəzən taleləri dəyişir. Ona görə alim-hüquqçu daim öyrənməyə məhkumdur. Bu, peşə etikasıdır. Kəlam hüquqi sistemdə keyfiyyət təminatına çevrilir. Nəticədə elm aclığı — ədalətin qoruyucusudur.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insan "bilən varlıq" kimi deyil, "axtaran varlıq" kimi təqdim olunur. Bu kəlam həyatın mənasını prosesdə görür. Doymamaq — varoluşun canlı qalmasıdır. Özünü tamamlanmış sayan insan daxili boşluq yaşayır. Axtarış isə həyata dinamika verir. Bu hikmət insanın mənəvi oyanıqlığını qoruyur. Burada həyatın məqsədi öyrənmə yolunda olmaqdır.

Bu, varoluşçu ayıqlıq yaradır. İnsan hər gün yenidən doğulur kimi öyrənir. Nəticə: axtarış bitəndə ruh yorulur.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında zahirdə doymazlıq batində ilahi yönəliş kimi görülür. Zahiri baxış: "Bu alim niyə heç vaxt qane olmur?"

Xızır baxışı: "Çünki o, sonsuz elmə doğru gedir."

Bu perspektiv hadisələrin arxa planını oxumağı öyrədir. Alimin doymazlığı dünyapərəstlik deyil, həqiqət susuzluğudur. Xızır təfəkkürü insana səthdə hökm verməməyi tövsiyə edir. Hər aclığın mahiyyəti eyni deyil. Elm aclığı insanı yüksəldir. Bu baxış hikməti dərinliklə anlamağa kömək edir. Görünənlə gerçək arasındakı pərdə qalxır. Nəticədə müdrik baxış yaranır.

Düşündürücü Suallar

- Mən son vaxt nəyi öyrənmək üçün səmimi səy göstərmişəm?
- Özümü bəzən "artıq bilirəm" deyə dayandırırammı?
- Elmə marağım daxili ehtiyacdır, yoxsa formal?
- Yeni məlumat qarşısında müdafiəyə keçmək vərdişim varmı?
- Öyrəndiklərim məni daha təvazökar edirmi?
- Mənim elm yolum davamlıdırmı?
- Hansı sahədə inkişafımı dayandırmışam?
- Mən öyrənən insan kimliyimi qoruyurammı?

Özünə Hesabat

Hər günün sonunda özündən soruş: bu gün yeni nə öyrəndim? Əgər cavab tapmaq çətindirsə, deməli, zehni durğunluq başlayır. Özünü mütəmadi olaraq "tələbə mövqeyində" görmək vacibdir. Bildiklərini deyil, bilmədiklərini siyahıya almaq faydalıdır. Tənqidə açıq olmaq intellektual inkişafın ölçüsüdür. Həftəlik oxu və öyrənmə planı qurmaq özünənəzarəti gücləndirir. Müəllimlik etdiyin sahədə belə şagird qalmağı unutma. Təvazö ilə öyrənmək daxili sakitlik yaradır. Özünə hesabat inkişafın kompasıdır.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Hər gün minimum 20 dəqiqə yeni mövzu öyrənmək vərdişi yarat. Oxuduğun kitabdan qeydlər çıxar və paylaş. Hər ay bir sahədə başlanğıc səviyyəli kurs keç. Müzakirələrdə "maraqlıdır, bunu araşdırım" deməyi öyrən. Sosial mediada passiv istehlak yerinə aktiv öyrənmə seç. Müəyyən mövzuda mentor tap və suallar ver. Bildiklərini başqasına öyrət — bu, öyrənməni dərinləşdirir. Vaxtaşırı "bilmədiklərim siyahısı" hazırla. Kiçik addımlar davamlı aclıq yaradır.

Əlavə Tövsiyələr

Oxu mühitini sabit saxla və gündəlik vaxt ayır. Tək sahə ilə kifayətlənmə, multidissiplinar öyrən. Təkəbbür yaradan mühitlərdən uzaq

dur. Sual verməkdən çəkinmə — bu, alimlik əlamətidir. Zehni yorğunluq üçün fasiləli öyrənmə tətbiq et. Elm yolunda niyyətini tez-tez yenilə. Özündən daha bilikli insanlarla ünsiyyəti artır. Öyrəndiyini həyatına tətbiq etməyə çalış. Bu vərdişlər elm aclığını diri saxlayır.

Nəticə

Bu hikmət göstərir ki, həqiqi alimlik bilik toplamaq deyil, bitməz öyrənmə ruhudur. Elmdən doymamaq insanı daim canlı, ayıq və təvazökar saxlayır. Özünü doymuş göstərməmək isə elmi əxlaqın qoruyucu qalxanıdır. Bu prinsip fərdi inkişafdan tutmuş cəmiyyət quruculuğuna qədər geniş təsirə malikdir. Həyat boyu öyrənən insan heç vaxt mənəvi qocalıq yaşamaz. Kəlam bizi "bilən" deyil, "öyrənən" olmağa çağırır. Bu çağırışa cavab verən insan daim yenilənir. Beləliklə, elm aclığı — hikmət həyatının mühərrikidir.

ELM TƏLƏBƏSİ

KƏLAM - 113

“ELM TƏLƏB EDƏN KİMSƏ, ÇƏKDİYİ ƏZİYYƏT QƏDƏR SƏYİNDƏN FAYDALANMADIQCA ƏSLA ÖLMƏZ.”

(Yəni, elm öyrənmək üçün göstərilən əziyyət insanı ruhən və mənən daim yaşadır; faydalanmaqla ölümsüzləşir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 306)

Bu kəlam elm yolunda əziyyət və səylə bağlıdır. Burada vurğulanan əsas məqam, öyrənmə prosesindəki əzabın və zəhmətin dəyəridir. İnsan yalnız səy göstərməklə kifayətlənməməli, öyrəndiklərindən faydalanmalıdır. Faydalanmaq həm şəxsi inkişaf, həm də cəmiyyət üçün dəyər yaradır. Bu kəlam bilik və əməyin simbiozunu təsvir edir. Elm öyrənən şəxs, əziyyətini faydaya çevirdiyi müddətdə həqiqi “yaşayan” olur. Kəlam həm fərdi, həm də ictimai tərəfləri əhatə edir. Bu baxımdan öyrənmə prosesi həm praktiki, həm də mənəvi əhəmiyyət daşıyır. Həyat boyu öyrənən insan, öz səyinin məhsulu ilə əbədi iz buraxır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan kəlam “varlıq və əbədi iz” mövzusuna toxunur. Burada insanın ölümsüzlüyü yalnız maddi deyil, mənəvi və intellektual səviyyədə təsvir olunur. Elm öyrənmək, əziyyət çəkmək və bu səyin faydasını əldə etmək insanın varlıq dəyərini artırır. Bu, “mənəvi ölüm” və “fiziki ölüm” fərqini göstərir. Fəlsəfədə bu, insanın öz əməlləri ilə mənəvi varlığını qoruma prinsipi kimi qiymətləndirilir. Kəlam həm də hərəkət və nəticə əlaqəsini vurğulayır: səy olmadan fayda yoxdur, fayda olmadan ölümsüzlük yoxdur. Bu düşüncə insanın həyat fəlsəfəsini aktiv öyrənmə və tətbiqə yönəldir.

2. İrfani Aspekt

İrfani müstəvidə kəlam insanın ruhsal inkişafını ön plana çıxarır. Əziyyət çəkərək elm öyrənmək insanın qəlbini saflaşdırır və Allahla yaxınlığı artırır. Faydalanmaq isə bu mənəvi zəhmətin nəticəsini göstərir. Burada əsas prinsip odur ki, insanın əməlləri, xüsusilə elmi zəhməti, onun ruhunu ölümsüzləşdirir. İrfanda “ölməzlik” anlayışı fiziki ölümlə məhdudlaşmır, əməllərin və biliklərin davamlı təsiri ilə əlaqəlidir. Bu kəlam, öyrənməyi ibadət kimi qəbul etməyi təşviq edir. Elm və əziyyət birləşərək mənəvi sərvət yaradır. Həqiqi öyrənən insan səyindən faydalanmaqla ruhən daim canlı qalır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan kəlam motivasiya və daxili stimul sistemini təsvir edir. Əziyyət çəkən insan zehni inkişaf və mükafat hissini yaşayır. Lakin faydalanmadıqca bu stimul yararsız olur. Kəlam həm də səy və nəticə arasındakı əlaqəni izah edir: yalnız səy yetərli deyil, faydalanmaq psixoloji tamamlanmanı təmin edir. İnsan faydalı öyrənmə ilə özünü dəyərləndirir və daxili məmnunluq hissi əldə edir. Bu psixoloji dinamika öyrənənlərin

davamlılıq qabiliyyətini artırır. Kəlam həm də daxili zəhmətə hörmət göstərməyə çağırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam qısa, lakin çox qatlı məna daşıyır. "Çəkdiyi əziyyət" və "faydalanmaq" ifadələri paralel quruluş və ritmik harmoniya yaradır. Metaforik dillə işlənmişdir: əziyyət və fayda arasındakı əlaqə insanın həyat yolu kimi təsvir olunur. Kəlam həm didaktik, həm poetik üsluba malikdir. Oxucu, bir baxışla həm xəbərdarlıq, həm tövsiyə, həm də hikmət hiss edir. Mətnin universallığı onu hər dövr üçün aktual edir. Ədəbi estetikası öyrənən insanın daxili aləmində rezonans yaradır və hikmətin qavranmasını asanlaşdırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan kəlam elm icmasının sağlamlığı üçün vacibdir. Səy göstərib faydalanan insanlar cəmiyyətə dəyər qatır. Bu, bilik dövranını artırır və intellektual kapital yaradır. Əks halda, səy göstərən amma faydalanmayan şəxslərin cəmiyyətdə təsiri zəif olur. Kəlam həm də əmək və nəticə mədəniyyətini təşviq edir. İnsanlar faydalı öyrənmə ilə sosial fayda yaradırlar. Elm və əziyyət birləşərək cəmiyyətin inkişafına xidmət edir. Bu baxımdan, öyrənmə yalnız fərdi deyil, ictimai məsuliyyətdir. Sosioloji nəticə: faydalı səy cəmiyyətin dayağıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi nümunələr göstərir ki, böyük alimlər və filosoflar çəkdikləri zəhmətdən faydalanaraq əbədi iz qoyublar. Məsələn, İslamın qızıl dövründə alimlər uzun illər səy göstərərək öyrənmiş və öyrətdikləri biliklə hələ də təsir göstərirlər. Faydalanmaq bu əzabın dəyərini artırmışdır. Tarixi perspektivdə, faydalı öyrənmə yalnız şəxsi inkişaf deyil, mədəni və elmi irsin qorunmasını təmin edir. Kəlamın mesajı budur ki, əziyyət yalnız səy deyil, tətbiq və fayda ilə tarixi əhəmiyyət qazanır. Bu hikmət tarixi təcrübə ilə təsdiqlənmişdir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam səyin və nəticənin birləşməsini ön plana çıxarır. Faydalanmaq etik öhdəlikdir: öyrənən insan yalnız məlumat toplamaqla kifayətlənməməli, onu doğru şəkildə istifadə etməlidir. Əks halda, səy boşuna getmiş olur. Bu kəlam öyrənənləri məsuliyyətli və əxlaqi yönümlü olmağa çağırır. Elm əxlaqla birləşdikdə mənəvi dəyər qazanır. Faydalı səy həm özünü, həm də başqalarını yüksəldir. Əxlaqi nəticə: elm və zəhmət düzgün istiqamətləndiriləndə həyat üçün faydalı olur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan kəlam insanın elmi əziyyətinin ilahi səviyyədə qiymətləndirilməsini vurğulayır. Allah öyrənmək istəyən və səy göstərənləri sevir və onların əziyyətini dəyərləndirir. Faydalı öyrənmə həm dünyada, həm axirətdə mükafatdır. Kəlam göstərir ki, elm Allah ilə insan arasında bir vasitədir. Əziyyət və fayda Allahın verdiyi fürsətləri insanın istifadəsinə

bağlıdır. Bu baxımdan öyrənmə ibadət və ibadət kimi mükafatlandırılır. Teoloji nəticə: faydalı səy insanı ilahi mükafatla yaxınlaşdırır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlam sadə, amma məna baxımından zəngindir. "Əziyyət – fayda" qarşılığı oxucuda vizual və emosional təsir yaradır. Mətn qısa və ritmikdir, gözəl ahəngə malikdir. Sadə ifadə ilə dərin hikmət çatdırılır. Oxucu həm estetik zövq alır, həm də dərindən düşünür. Kəlamın estetik gücü onun səmimiliyində və universallığında gizlidir. Bu yanaşma öyrənən insanın zehni və hissi dünyasını zənginləşdirir. Estetik baxımdan mətn həm öyrədici, həm də gözəl təsir yaradır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan faydalı öyrənmə liderlik və idarəetməyə yönəlik dərsdir. Səy göstərib faydalanan kadrlar strateji qərarlar verə bilir. Əks halda, yalnız səy göstərən, amma faydalanmayan şəxslər yanlış qərarlar qəbul edə bilər. Kəlam dövlət və təşkilat idarəçiliyində elmin rolunu vurğulayır. Elm və səy siyasətdə də çeviklik və müdriklik yaradır. Faydalı öyrənmə meritokratiyanın təməlini gücləndirir. Politoloji nəticə: bilikli və faydalı alim lider cəmiyyət yaradır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi sahədə kəlam öyrənən və faydalanan hüquqşünasların əhəmiyyətini göstərir. Səy göstərib fayda götürməyən hüquq mütəxəssisi səhvlərə yol verə bilər. Faydalı öyrənmə isə qanunların düzgün tətbiqini təmin edir. Bu prinsip hüquq etikası üçün nümunədir. Kəlam həm də ömürboyu təhsilin hüquqi sahələrdə vacibliyini təsdiqləyir. Səy və fayda birləşdikdə hüquqi sistem sağlam olur. Nəticədə faydalı öyrənmə ədalət üçün vacibdir. Hüquqi baxımdan bu, məsuliyyətli peşəkar olmağın göstəricisidir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam insanın varlıq və məqsəd əlaqəsini göstərir. Əziyyət çəkib faydalanmaq həyatın mənasını yaradır. Səy yalnız fiziki hərəkət deyil, varoluşun aktiv iştirakıdır. Faydalanmamaq isə varlıq boşluğu yaradır. Bu kəlam həyatın dəyərini və məqsədini davamlı öyrənməkdə görür. İnsan yalnız səyini faydalı hala gətirdikdə mənəvi "ölməzliyə" çatır. Eksistensial baxımdan öyrənmə və faydalanma insanın daxili həyatını zənginləşdirir. Varoluş prosesini tamamlayan məqam faydalı əzabdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışında zahiri əziyyət insanın yorulduğu kimi görünür. Zahiri baxış: "Bu adam niyə belə çox əziyyət çəkir?"

Xızır baxışı: "Çünki o, hər zəhmətindən fayda götürməyi öyrənir və ölümsüzləşir."

Bu perspektiv dərindən baxmağı öyrədir. Əziyyət görünən qədər deyil, fayda ilə ölçülür. Faydalı səy insanı ruhən və mənən canlı saxlayır. Xızır təfəkkürü zahiri və batini görünüş arasındakı fərqi göstərir. Bu baxış insanı

səthdə hökm verməkdən uzaqlaşdırır. Kəlamın hikməti dərinliyi dərk etməkdir. Nəticədə hər zəhmət əbədi iz yaradır.

Düşündürücü Suallar

- Mən öyrənmək üçün nə qədər səy göstərmişəm?
- Bu səyimdən kifayət qədər faydalanırammı?
- Faydalı öyrənməyə diqqət yetirirəmmi?
- Səyim və nəticəm arasında balans varmı?
- Hansı mövzuda əziyyət çəkmişəm, amma nəticədən məhrumam?
- Mənim öyrənmə prosesim əbədi iz yaradırmı?
- Hər gün öyrənmək və faydalanmaq üçün vaxt ayırırammı?
- Səyimin mənəvi və praktiki təsirini necə ölçürəm?

Özünə Hesabat

- Hər öyrənmə prosesindən sonra: Göstərdiyim səy nə dərəcədə faydalıdır?
- Əldə etdiyim bilik mənə və başqalarına necə xidmət edir?
- Bu səyim mənəvi və zehni inkişafıma necə təsir edir?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün öyrəndiklərimi yazmaq və tətbiq etmək.
- Səy göstərdiyim mövzuları başqalarına öyrətmək.
- Əldə etdiyim biliklə gündəlik problemləri həll etmək.
- Elmi araşdırmalara qatılmaq və nəticələrini paylaşmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm öyrənmək üçün sabit rutin yaradın.
- Əziyyətinizi faydalı hala gətirin, nəticəyə fokuslanın.
- Öyrəndiklərinizi başqaları ilə paylaşın.
- Hər öyrənmə prosesindən sonra özünüzü qiymətləndirin.

Nəticə

Elm öyrənmək yalnız bilik toplamaq deyil, həm də əziyyətin faydaya çevrilməsidir. Hər əziyyət faydalanıldıqda insan ruhən və mənən ölümsüz olur. Faydalı səy həm fərdi inkişaf, həm də cəmiyyət üçün əvəzsizdir. Bu kəlam həyatın hər sahəsində elmə və səy göstərməyə dəyər verməyi öyrədir.

KƏLAM - 114

“ELM ÖYRƏNMƏK ÜÇÜN YOLA ÇIXAN KİMSƏ,
ALLAH YOLUNDA CİHAD EDƏN KİMSƏYƏ BƏNZƏYİR.”

(Yəni, elm öyrənmək üçün göstərilən səylər və əziyyət,
Allah yolunda cihadın dəyəri qədər müqəddəs və yüksəkdir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 306)

Bu kəlam elm öyrənmə səylərinin müqəddəsliyini vurğulayır. Burada əsas mesaj budur ki, elm öyrənmək yalnız şəxsi inkişaf deyil, həm də mənəvi bir vəzifədir. Yola çıxmaq, səy göstərmək və əziyyət çəkmək Allah yolunda cihad etmək qədər qiymətlidir. Kəlam, öyrənənlərin əzmkarlığını və məqsədə

yönəlik səylərini yüksək dəyərləndirir. Bu, həm fərdi, həm də ictimai səviyyədə əhəmiyyət kəsb edir. İnsan elm öyrənmək üçün hərəkət etdikdə, həm bilik əldə edir, həm də mənəvi mükafata layiq olur. Kəlam həm də öyrənmə prosesinin hər mərhələsində əziyyətin və səylərin əhəmiyyətini göstərir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam insanın səylə özünü formalaşdırması və mənəvi yüksəlişi üzərində dayanır. Elm öyrənmək, cihad kimi, insanın həyat fəlsəfəsini dərinləşdirir. Burada vurğulanan, səyin və niyyətin əhəmiyyətidir. Fəlsəfədə bu, insanın öz varlığını mənalı hala gətirməsi, həm də əbədiyyətə yaxınlaşması kimi izah olunur. Səy göstərmədən və niyyəti doğru qurulmadan heç bir bilik və dəyər insanı həqiqətən zənginləşdirmir. Elm yolunda hər addım fəlsəfi mənada həyatın məqsədi ilə əlaqəlidir. Bu, insanın həm əqli, həm də mənəvi inkişafının təməl prinsipidir. Fəlsəfi nəticə: niyyət və səy həyatın keyfiyyətini müəyyən edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlam insanın ruhsal yüksəlişi və ilahi yol ilə əlaqəsini vurğulayır. Elm öyrənmək üçün yola çıxmaq, niyyət və səylə birləşəndə insanı Allahla yaxınlaşdırır. Bu, mənəvi cihadın bir növüdür, çünki insan özünü inkişaf etdirir və aləmə fayda verir. İrfan nəzəriyyəsinə görə, bilik və səylə birləşən niyyət ruhu saflaşdırır. Kəlam göstərir ki, elm və mənəvi əzmkarlıq bir-birini tamamlayır. Hər addımda əziyyət və səylə yanaşı faydalı nəticə əldə etmək, insanın batini inkişafını təmin edir. İrfani baxışda, öyrənmək ibadət və mənəvi cihad kimi qəbul olunur.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji aspektdə kəlam motivasiya, səbir və daxili güc üzərində dayanır. Elm öyrənmək üçün yola çıxmaq, çətinliklər qarşısında dözümlülük tələb edir. İnsan səylərinin müqəddəs və yüksək dəyərdə olduğunu bildikdə, özünü ruhən güclü hiss edir. Kəlam həmçinin psixoloji davamlılığı təşviq edir: səyin nəticəyə çevriləcəyini bilmək motivasiyanı artırır. Yola çıxmaq, planlama və məqsədə fokuslanmaq psixoloji sağlamlığı möhkəmləndirir. Bu, həm də öyrənən şəxsin özünə inamını və həyatla bağlı pozitiv münasibətini gücləndirir. Faydalı nəticə psixoloji mükafatdır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam metaforik ifadə ilə zəngindir. “Yola çıxmaq” və “cihad” simvolları, səy və əzabın dəyərini vurğulayır. Metafora oxucuda təsir gücü yaradır və ifadənin ritmi harmonikdir. Qısa, lakin dərin mənalı ifadə oxucuda vizual və emosional təsir buraxır. Kəlam həm didaktik, həm poetik üsluba malikdir. Oxucu bir baxışla həm xəbərdarlıq, həm də motivasiya alır. Ədəbi güc, elm və əzmkarlığın müqəddəsliyini təsvir etməklə, hikmətin mənimsənilməsini asanlaşdırır. Mətnin universal dili onu hər dövr üçün aktuallaşdırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan kəlam elm icması üçün əhəmiyyətlidir. Yola çıxan və səylə faydalı öyrənən insanlar cəmiyyətə intellektual və mənəvi dəyər qatır. Kəlam göstərir ki, faydalı öyrənmə yalnız şəxsi deyil, ictimai məsuliyyətdir. Elm və səy birləşərək bilik dövranını artırır və cəmiyyətin inkişafına xidmət edir. Faydalı öyrənənlər həm nümunə, həm də lider olurlar. Bu perspektivdə, hər kəsin öyrənmə və faydalanma prosesində rolu vacibdir. Sosial baxımdan, elm yolu həm fərdi, həm də kollektiv inkişaf üçün zəruridir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, elm yolunda səylə irəliləyən alimlər və filosoflar cəmiyyət üçün əbədi iz qoymuşlar. Bu kəlam tarixi perspektivdə öyrənmə və mənəvi səylərin müqəddəsliyini göstərir. Allah yolunda cihad edənlərin qiyməti kimi, elm yolunda səylə yola çıxanlar da tarixdə dəyər qazanırlar. Misal üçün, İslamın qızıl dövründə alimlər uzun illər öyrənmiş və tətbiq etmişlər. Faydalı öyrənmə tarixi miras yaradır. Bu kəlam, tarixi dəyərlərin formalaşmasında elm və səyin rolunu göstərir. Öyrənmə və cihad paralellik təşkil edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam səyin və niyyətin doğru istiqamətdə olmasının vacibliyini vurğulayır. Elm öyrənmək üçün yola çıxmaq, faydalı və düzgün məqsəd üçün edilməlidir. Əks halda, səy və əziyyət mənasız ola bilər. Faydalı öyrənmə etik prinsiplərə uyğun şəkildə olmalıdır. Kəlam öyrənənləri məsuliyyətli və əxlaqi yönümlü olmağa çağırır. Elm və səy birləşəndə həm fərdi, həm də ictimai əxlaq möhkəmlənir. Hər bir addım insanı mənəvi yüksəlişə aparır. Əxlaqi nəticə: niyyət və səy harmoniyası həyatı zənginləşdirir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, kəlam göstərir ki, elm öyrənmək və yolda səylə irəliləmək ilahi qiymətə malikdir. Allah yolunda cihad ilə müqayisə edilməsi, öyrənmə səylərinin müqəddəsliyini vurğulayır. Elm öyrənmək niyyət və səylə birləşdikdə Allah tərəfindən qiymətləndirilir. Faydalı öyrənmə həm dünyada, həm axirətdə mükafatdır. Kəlam, öyrənmə və mənəvi səylərin Allah qarşısında dəyərini göstərir. Teoloji baxımdan, elm və səylə yanaşı niyyət insanı ilahi mükafata yaxınlaşdırır. Bu, öyrənməni ibadət səviyyəsinə qaldırır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlam qısa və ritmikdir, amma mənası zəngindir. “Yola çıxmaq” və “cihad” metaforik ifadəsi oxucuda vizual təsir yaradır. Səylə öyrənmə müqəddəs bir məqsədə bənzədilir. Estetik baxımdan ifadənin ritmi, metaforası və sadəliyi oxucuya dərindən təsir edir. Mətn həm öyrədici, həm də estetik dəyərlidir. Bu, öyrənənin həm ruhunu, həm də zehni aləmini zənginləşdirir. Estetik baxış oxucuda səy və faydanın müqəddəsliyini hiss etdirir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan kəlam faydalı öyrənmə və səyin liderlik və idarəçilikdə əhəmiyyətini göstərir. Faydalı öyrənən kadrlar strateji qərarlar qəbul edə bilir. Səy göstərib faydalanmayanlar isə düzgün qərar verə bilməz. Kəlam dövlət və təşkilat idarəçiliyində bilik və səylərin vacibliyini vurğulayır. Elm və səy, meritokratiyanın təməlini gücləndirir. Faydalı öyrənmə siyasi qərarların keyfiyyətini artırır. Politoloji nəticə: öyrənmə və faydalı səy güclü və bilikli liderlər yaradır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan kəlam, elm öyrənən və faydalı öyrənən şəxslərin qanun və ədalət sahəsində düzgün qərar qəbulunu təmin edir. Səy göstərib faydalanmayan hüquqşünas səhvlərə yol verə bilər. Faydalı öyrənmə isə qanunların düzgün tətbiqini təmin edir. Bu, hüquqi etikaya uyğun davranışın göstəricisidir. Səy və fayda birləşəndə hüquqi sistem sağlam olur. Kəlam öyrənmənin hüquqi sahədə məsuliyyətini ön plana çıxarır. Faydalı öyrənmə ədalətin təməlini möhkəmləndirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam insanın varlıq və məqsəd əlaqəsini göstərir. Elm öyrənmək üçün yola çıxmaq varlığın aktiv ifadəsidir. Faydalı səy həyatın mənasını yaradır. Səy və fayda birləşdikdə insan ruhən ölümsüz olur. Öyrənmə və faydalanma həyatın dəyərini artırır. Faydalı öyrənmə insanın daxili və mənəvi inkişafını təmin edir. Kəlam göstərir ki, öyrənmək insan varlığının məqsədinə xidmət edir. Eksistensial baxış səyin və faydanın həyati əhəmiyyətini göstərir.

Xızır Baxışı

Zahiri baxış deyir ki, “sadəcə öyrənmək üçün yola çıxmaq niyə vacibdir?”

Xızır baxışı isə göstərir ki, bu yol, əziyyət və səy Allah yolunda cihad qədər müqəddəsdir. Faydalı öyrənmə insanı mənəvi və intellektual olaraq inkişaf etdirir. Zahiri və batini fərqi göstərir: Əziyyət görünən qədər deyil, fayda ilə ölçülür. Səyin nəticəsi ruhun ölümsüzlüyüdür. Xızır baxışı insanı səthdə qiymətləndirmədən uzaqlaşdırır. Əsl hikmət, səy və faydanın birləşməsindədir. Bu baxış öyrənmənin müqəddəsliyini dərindən dərk etməyə çağırır.

Düşündürücü Suallar

- Mən elm öyrənmək üçün səy göstərirəmmi?
- Bu səylər mənə və başqalarına fayda gətirirmi?
- Səyim və niyyətim Allah yolunda cihad qədər qiymətlidirmi?
- Faydalı öyrənmə üçün planlarım varmı?
- Mənim öyrənmə səylərim əbədi iz buraxırmı?
- Əziyyət və fayda arasında balansım varmı?

Özünə Hesabat

- Səy göstərdiyim mövzuda faydalı nəticələr əldə etmişəmmi?
- Elm öyrənmək mənim mənəvi və əqli inkişafıma necə təsir edib?
- Faydalı səyimi artırmaq üçün hansı addımlar atmalıyam?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün elm öyrənmək və faydalanmaq üçün vaxt ayırmaq.
- Əldə etdiyim bilikləri tətbiq etmək və başqalarına öyrətmək.
- Səy göstərdiyim biliklərlə gündəlik problemləri həll etmək.
- Öz öyrənmə prosesimi qiymətləndirmək və inkişaf etdirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunda səylə irəliləmək üçün məqsəd və niyyət aydın olmalıdır.
- Faydalı öyrənmə üçün əzmkarlıq və davamlılıq vacibdir.
- Səy və nəticə balansını qoruyun.
- Öyrəndiklərinizi praktikada tətbiq edin.

Nəticə

Elm öyrənmək üçün yola çıxmaq, Allah yolunda cihad qədər müqəddəsdir. Səy və faydalı öyrənmə insanı həm mənəvi, həm intellektual olaraq zənginləşdirir. Faydalı öyrənmə, əbədi iz və cəmiyyət üçün dəyər yaradır. Kəlam göstərir ki, elm və səy birləşəndə insan həm özünü, həm də başqalarını yüksəldir. Bu, həyatın hər sahəsində tətbiq edilə biləcək müqəddəs bir prinsiptir.

KƏLAM - 115

"ELM AXTARAN KİMSƏ, BU VƏZİYYƏTDƏ İKƏN VƏFAT EDƏRSƏ, ŞƏHİD KİMİ VƏFAT ETMİŞDİR."

(Yəni, elm axtarmaqda səylə öyrənən və bu yolda ikən həyatını itirən şəxs, Allah yolunda cihad edən şəhidin mükafatı qədər qiymətlidir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 306)

Bu kəlam elm öyrənməyin müqəddəsliyini və əzmkarlıqla bağlı səylərin dəyərini vurğulayır. Burada əsas mesaj budur ki, elm öyrənmək yalnız şəxsi inkişaf deyil, həm də mənəvi bir vəzifədir və bu yolda həyatını itirən şəxs müqəddəs bir məqam qazanır. Kəlam göstərir ki, faydalı öyrənmə, əziyyət və səylə birləşəndə insanın ruhu yüksək qiymətləndirilir. Elm yolunda ölmək, mənəvi baxımdan cihadın və şəhadətin dəyəri ilə bərabər tutulur. Bu, həm fərdi, həm də cəmiyyət üçün əhəmiyyətlidir. İnsan səylə öyrənərkən həm özünü, həm də başqalarını yüksəldir. Kəlam həm də öyrənmə prosesində niyyətin və səylərin vacibliyini göstərir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam insanın həyat məqsədini və varlığını dərk etməsi üzərində dayanır. Elm öyrənmək və bu yolda səylə ölmək, insanın həyat fəlsəfəsində dərin mənalar kəsb edir. Burada vurğulanan, səylə hərəkət

etməyin və niyyətin əhəmiyyətidir. Fəlsəfədə bu, insanın əqli və mənəvi dəyərlərlə həyatını mənalandırması kimi izah olunur. Faydalı öyrənmədən ötrü ölümlə üzləşmək, varlığın mənasını artırır. Elm yolunda səylə irəliləmək həyat fəlsəfəsində müqəddəs bir səy kimi qəbul olunur. Niyyət və səy birlikdə insanın əbədi dəyərini müəyyən edir. Hər addım varlığın fəlsəfi məqsədinə xidmət edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlam insanın ruhsal yüksəlişi və Allah yoluna yaxınlaşmasını göstərir. Elm öyrənmək üçün səylə yola çıxmaq, mənəvi cihad kimi qəbul olunur. Bu, insanın ruhunu saflaşdırır və ilahi dəyərə yaxınlaşdırır. Faydalı öyrənmə və səylə ölmək şəhadət dəyərindədir. İrfani baxış göstərir ki, elm və niyyət insanı həm dünyada, həm də axirətdə yüksəldir. Kəlam həm də göstərir ki, mənəvi səylər və əziyyətlər ruhu zənginləşdirir. Elm öyrənmək, insanın mənəvi aləmini inkişaf etdirir. Bu baxışa görə, öyrənmək ibadət və mənəvi cihaddır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan kəlam motivasiya və daxili güc üzərində dayanır. Elm öyrənmək üçün yola çıxmaq və səylə irəliləmək, insanın psixoloji davamlılığını gücləndirir. Səylə öyrənən şəxsin motivasiyası yüksək olur və mənəvi dəyərini hiss edir. Kəlam həmçinin əziyyətə dözümlülüyü və səbrin əhəmiyyətini göstərir. Faydalı öyrənmənin psixoloji mükafatı, insanın özünə inamını artırır. Səyin və niyyətin əhəmiyyətini dərk etmək ruhu gücləndirir. Həmçinin öyrənmə prosesində qarşılaşılan çətinliklər psixoloji olaraq dözümlülük təcrübəsi yaradır. Bu, həm mənəvi, həm də əqli sağlamlığı dəstəkləyir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam qısa və ritmikdir, metaforik ifadələr zəngindir. “Elm axtaran” və “şəhid kimi vəfat etmək” simvolları oxucuda təsir gücü yaradır. Metafora səylə öyrənməyin müqəddəsliyini vurğulayır. Mətn həm didaktik, həm poetikdir. Qısa, lakin dərin mənalı ifadə oxucuda vizual və emosional təsir buraxır. Ədəbi güc, hikmətin mənimsənilməsini asanlaşdırır. Oxucu həm xəbərdarlıq, həm də motivasiya alır. Bu kəlamın ritmi və metaforası onun ədəbi estetik dəyərini artırır. Oxucu səylə öyrənməyin müqəddəsliyini dərindən hiss edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, kəlam elm öyrənməyin cəmiyyət üçün əhəmiyyətini vurğulayır. Faydalı öyrənənlər cəmiyyətə intellektual və mənəvi dəyər qatır. Elm öyrənmək yalnız şəxsi deyil, ictimai məsuliyyətdir. Səy və əziyyət cəmiyyətdə nümunəvi davranış yaradır. Faydalı öyrənmə cəmiyyətin inkişafına və bilik dövranına xidmət edir. Səylə öyrənən insanlar həm nümunə, həm də lider olurlar. Sosial baxımdan, kəlam hər kəsin öyrənmə və faydalı səy yolunda məsuliyyətini göstərir. Bu baxış öyrənmənin həm fərdi, həm kollektiv əhəmiyyətini ön plana çıxarır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, elm yolunda səylə irəliləyən alimlər cəmiyyət üçün əbədi iz qoymuşlar. Kəlam göstərir ki, elm öyrənmək və bu yolda vəfat etmək müqəddəs bir dəyərdir. Tarixi nümunələr göstərir ki, elm öyrənən və faydalı öyrənən şəxslər həm intellektual, həm mənəvi miras qoyublar. Faydalı öyrənmə tarixdə uzun müddətli təsir yaradır. Kəlam, elm öyrənmə və mənəvi səylərin tarixi əhəmiyyətini vurğulayır. Şəhadətə bənzətmə, bu fəaliyyətin tarixdəki dəyərini göstərir. Elm yolunda səylə ölmək tarixdə müqəddəs iz buraxır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam səy və niyyətin düzgün istiqamətini vurğulayır. Elm öyrənmək və faydalı öyrənmək, əxlaqi prinsiplərə uyğun şəkildə olmalıdır. Səylə öyrənmək niyyətlə birləşməlidir. Faydalı öyrənmə əxlaqi dəyərləri möhkəmləndirir. Kəlam göstərir ki, niyyət və səy harmoniyası insanı mənəvi yüksəlişə aparır. Faydalı öyrənmə və səylə ölmək əxlaqi baxımdan müqəddəsdir. Hər addım insanın şəxsi və ictimai əxlaqını gücləndirir. Bu, həm fərdi, həm də ictimai fayda yaradır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, kəlam elm öyrənənlərin niyyət və səylərinin Allah qarşısında dəyərini göstərir. Elm öyrənmək və bu yolda vəfat etmək, Allah yolunda cihadla müqayisə olunur. Faydalı öyrənmə və səylə ölmək ilahi mükafat dəyərindədir. Kəlam göstərir ki, səylə öyrənmək, yalnız şəxsi deyil, mənəvi və ilahi bir vəzifədir. Bu, öyrənməni ibadət səviyyəsinə qaldırır. Faydalı öyrənmək insanı həm dünyada, həm axirətdə mükafatlandırır. Teoloji baxımdan, səylə öyrənmək müqəddəs və yüksək qiymətlidir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlam metaforik və vizual təsir gücünə malikdir. “Elm axtaran” və “şəhid kimi ölmək” ifadələri oxucuda təsir buraxır. Mətn həm öyrədici, həm də estetik baxımdan zəngindir. Ritm və metaforalar oxucunun diqqətini cəlb edir. Faydalı öyrənmə və səylə ölmək, estetik baxımdan müqəddəs bir məqsəd kimi təsvir olunur. Oxucu həm vizual, həm də mənəvi təsir alır. Estetik baxış öyrənmənin və səylərin müqəddəsliyini dərk etməyə imkan yaradır. Mətnin ritmi və sadəliyi onun estetik dəyərini artırır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, faydalı öyrənən və səylə öyrənən insanlar gələcək lider və strateqlərdir. Elm öyrənmək və faydalı səylə irəliləmək, idarəçilik və qərar qəbul etmə bacarıqlarını artırır. Faydalı öyrənmə və səylə ölmək nümunəvi liderlik formalaşdırır. Bu baxış dövlət və təşkilat üçün bilikli kadrların vacibliyini vurğulayır. Faydalı öyrənmə və səy, siyasətdə etik və strateji qərarların təməlini möhkəmləndirir. Kəlam göstərir ki, bilik və səylə ölmək yalnız fərdi deyil, həm də ictimai dəyər yaradır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, elm öyrənmək və faydalı öyrənmək ədalətli qərarlar qəbul etməyə imkan yaradır. Faydalı öyrənən şəxslər hüquqi və etik davranışı düzgün qiymətləndirirlər. Səylə öyrənmək hüquqi vəzifələrin yerinə yetirilməsində vacibdir. Faydalı öyrənmək və səylə ölmək, hüquqi baxımdan nümunəvi davranışdır. Kəlam göstərir ki, səy və niyyət hüquqi qərarların keyfiyyətini artırır. Faydalı öyrənmə ədalət və qanunla uyğunlaşır. Bu, hüquqi etikaya xidmət edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, kəlam insanın varlıq və məqsəd əlaqəsini göstərir. Faydalı öyrənmək, varlığın aktiv ifadəsidir. Səy və öyrənmə həyatın mənasını artırır. Faydalı öyrənmə və səylə ölmək, insanı mənəvi ölümsüzlüklə təmin edir. Kəlam göstərir ki, öyrənmək və səylə ölmək varlığın məqsədinə xidmət edir. Faydalı səy insanın daxili və mənəvi inkişafını təmin edir. Eksistensial baxış göstərir ki, səy və faydalı öyrənmə həyatın dəyərini müəyyən edir.

Xızır Baxışı

Zahiri baxış deyir ki, “sadəcə öyrənmək üçün ölmək nə qədər əhəmiyyətlidir?”

Xızır baxışı isə göstərir ki, elm yolunda vəfat etmək, Allah yolunda cihad qədər müqəddəsdir. Faydalı öyrənmə və səy ruhu yüksəldir və əbədi dəyər yaradır. Zahiri və batini fərqi göstərir: Əziyyət görünən qədər deyil, fayda ilə ölçülür. Nəticədə, səy və faydalı öyrənmə insanın mənəvi yüksəlişini təmin edir. Bu baxış, öyrənmənin müqəddəsliyini dərindən dərk etməyə çağırır.

Düşündürücü Suallar

- Mən elm öyrənmək üçün səy göstərirəmmi?
- Faydalı öyrənmə mənim mənəvi dəyərimi artırırmı?
- Bu səylər başqalarına və cəmiyyətə fayda gətirirmi?
- Faydalı öyrənmə üçün məqsədim və niyyətim doğrudurmu?
- Mənim öyrənmə səylərim əbədi təsir yaradırmı?

Özünə Hesabat

- Faydalı öyrənməyə səy göstərmişəmmi?
- Bu səy mənim və başqalarının həyatına fayda gətiribmi?
- Faydalı öyrənməni artırmaq üçün hansı addımlar atmalıyam?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün elm öyrənmək üçün vaxt ayırmaq.
- Əldə etdiyim bilikləri tətbiq etmək və başqalarına öyrətmək.
- Faydalı öyrənmə üçün səy göstərmək və çətinliklərə dözmək.
- Öz öyrənmə prosesimi qiymətləndirmək və inkişaf etdirmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm yolunda səylə irəliləmək üçün niyyət aydın olmalıdır.
- Faydalı öyrənməyə fokuslanmaq və səbr göstərmək vacibdir.
- Səy və nəticə balansını qoruyun.
- Öyrəndiklərinizi həm mənəvi, həm də praktiki tətbiq edin.

Nəticə

Elm öyrənmək üçün yola çıxmaq və səylə öyrənmək, Allah yolunda cihad qədər müqəddəsdir. Faydalı öyrənmə insanı həm mənəvi, həm intellektual olaraq zənginləşdirir və əbədi dəyər yaradır. Kəlam göstərir ki, öyrənmə və səylə ölmək, şəhadət kimi yüksək qiymətləndirilir. Elm və səy birləşəndə insan həm özünü, həm də başqalarını yüksəldir. Faydalı öyrənmə həyatın hər sahəsində tətbiq edilə biləcək müqəddəs prinsipdir.

KƏLAM - 116

"HƏR KİM GECƏ VƏ YA GÜNDÜZ ELM TƏLƏB EDƏRSƏ, MÜTLƏQ ALLAHIN RƏHMƏTİNƏ QƏRQ OLAR."

(Yəni, insan səmimi niyyətlə elm öyrənmək üçün çalışarsa, vaxtından asılı olmayaraq Allahın mərhəmətinə və mənəvi bərəkətinə nail olar.)

(Bu kəlam İmam Baqirə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 306)

Bu kəlam elm axtarmağın ilahi dəyərini və mənəvi nəticələrini ifadə edir. İmam Baqir (ə) burada insanın gecə və gündüz, yəni həyatının bütün anlarında elm axtarmağa yönəlməsinin böyük savab və ilahi rəhmətə səbəb olduğunu bildirir. Elm yalnız məlumat toplamaq deyil, həm də insanın düşüncəsini, mənəviyyatını və həyat baxışını formalaşdıran bir prosesdir. Bu kəlam göstərir ki, elm öyrənmək sadəcə dünyəvi inkişaf deyil, eyni zamanda mənəvi yüksəlişdir. İnsan elm öyrəndikcə həm özünü tanıyır, həm də Yaradanın yaratdığı aləmi daha dərindən anlayır. Bu anlayış insanı təkəbbürdən uzaqlaşdırır və təvazökar edir. Elm axtaran insan cəmiyyətə də fayda gətirir. Beləliklə, elm yolu həm fərdi kamilliyə, həm də ictimai rifaha aparan müqəddəs bir yoldur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insanın varlıq və bilik arasındakı əlaqəsini göstərir. İnsan düşünən bir varlıqdır və onun inkişafı biliklə bağlıdır. Elm öyrənmək insanın kainatdakı yerini və həyatın mənasını anlamağa kömək edir. Filosoflar da bilik axtarışını insanın ən yüksək fəaliyyəti kimi qəbul etmişlər. Bu kəlam da həmin fikri təsdiqləyir. İnsan bilik əldə etdikcə reallığı daha düzgün dərk edir. Bu isə onun qərarlarını və davranışlarını daha müdrik edir. Fəlsəfi baxımdan elm insanın azad düşünməsini təmin edir. Elm axtaran insan həqiqətə yaxınlaşır. Həqiqət isə insanın varlığını mənalandırır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm yalnız ağıl ilə deyil, həm də qəlb ilə bağlıdır. İnsan elm öyrəndikcə Allahın yaratdığı aləmin hikmətlərini görür. Bu isə onun

qəlbində Allaha qarşı sevgi və heyranlıq yaradır. İrfani düşüncədə elm insanın ruhunu saflaşdıran bir nur hesab edilir. Bu kəlamda "Allahın rəhmətinə qərq olmaq" ifadəsi məhz bu mənəvi nuru göstərir. Elm axtaran insan daxili aləmini zənginləşdirir. Bu zənginlik onu eqoizm və nadanlıqdan uzaqlaşdırır. İrfani baxışa görə, elm insanı Allaha yaxınlaşdıran bir vasitədir. Buna görə də elm öyrənmək ibadət sayılır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm öyrənmək insanın düşüncə qabiliyyətini və emosional tarazlığını gücləndirir. Elm axtaran insan daim öyrənmə motivasiyası ilə yaşayır. Bu motivasiya onun həyatına məqsəd və istiqamət verir. İnsan yeni biliklər əldə etdikcə özünə inamı artır. Bu da psixoloji sağlamlıq üçün çox vacibdir. Elm öyrənmək beyin fəaliyyətini aktiv saxlayır. Bu isə yaddaşın və düşüncənin inkişafına kömək edir. Psixoloji baxımdan bilik insanın qorxularını və qeyri-müəyyənliklərini azaldır. Nəticədə insan həyatda daha sabit və güclü olur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam sadə, lakin çox təsirli ifadə formasına malikdir. "Gecə və gündüz" ifadəsi davamlılığı və əzmkarlığı simvolizə edir. Bu metafora insanın hər zaman elm axtarmalı olduğunu göstərir. "Allahın rəhmətinə qərq olmaq" ifadəsi isə poetik və obrazlı bir təsvir yaradır. Bu ifadə oxucunun təxəyyülündə mənəvi bir nur və mərhəmət hissi oyadır. Kəlamın qısa olması onun təsir gücünü artırır. Ədəbi baxımdan hikmətli sözlərin əsas xüsusiyyəti də budur. Bu kəlam həm estetik, həm də mənəvi baxımdan oxucuya güclü təsir göstərir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm cəmiyyətin inkişafının əsas təməlidir. Elm axtaran insanlar cəmiyyətin intellektual səviyyəsini yüksəldir. Onlar yeni ideyalar və həll yolları ortaya qoyurlar. Bu isə sosial problemlərin həllinə kömək edir. Elmli cəmiyyət daha ədalətli və inkişaf etmiş olur. İmam Baqirin (ə) bu kəlamı insanları öyrənməyə təşviq edərək cəmiyyətin inkişafına töhfə verir. Elm axtaran insanlar başqalarına da nümunə olurlar. Beləliklə, elm cəmiyyətin mənəvi və mədəni inkişafına xidmət edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu böyük alimlər və mütəfəkkirlər insanlığın inkişafında mühüm rol oynamışlar. Onların əksəriyyəti elm axtarışına böyük zəhmət sərf etmişdir. İslam tarixində də elmə böyük önəm verilmişdir. Bir çox alimlər uzun səfərlər edərək elm öyrənmişlər. Bu kəlam həmin tarixi ənənəni dəstəkləyir. Elm axtaran insanın Allahın rəhmətinə nail olacağı fikri alimləri daha çox çalışmağa təşviq etmişdir. Bu da elmi mədəniyyətin inkişafına səbəb olmuşdur. Tarixi baxımdan bu kəlam elmə verilən yüksək dəyərin göstəricisidir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanın davranışlarını və dəyərlərini formalaşdırır. Elmli insan doğru ilə yanlışı daha yaxşı ayırd edə bilir. Bu isə onun daha ədalətli və məsuliyyətli olmasına səbəb olur. Elm həm də insanı təvazökar edir. Çünki insan nə qədər çox öyrənsə, bilmədiyi şeylərin də çox olduğunu anlayır. Bu isə onu təkəbbürdən uzaqlaşdırır. Elm axtaran insan əxlaqi baxımdan da inkişaf edir. Beləliklə, elm yalnız ağıl deyil, həm də xarakter tərbiyəsidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam Allahın elm axtaran insanlara xüsusi mərhəmət göstərdiyini bildirir. Elm Allahın yaratdığı aləmi anlamağa kömək edir. Bu isə insanın imanını gücləndirir. İslam düşüncəsində elm öyrənmək ibadət sayılır. Bu səbəbdən elm axtaran insan Allahın rəhmətinə nail olur. Bu kəlam insanlara ilahi bilik və hikmət yolunu göstərir. Elm öyrənmək həm dini, həm də dünyəvi bilikləri əhatə edir. Beləliklə, elm Allahın insana verdiyi böyük bir nemətdir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlamın dili və obrazlı ifadələri oxucuya xüsusi təsir göstərir. “Rəhmətə qərq olmaq” ifadəsi gözəl bir poetik təsvir yaradır. Bu təsvir insanın mənəvi rahatlıq və ilahi mərhəmət hissini canlandırır. Kəlamın sadə quruluşu onun estetik gözəlliyini artırır. Hikmətli sözlərin gözəlliyi də məhz sadəlikdədir. Bu sadəlik oxucunun diqqətini əsas mesaj üzərində cəmləyir. Beləliklə, kəlam həm məna, həm də forma baxımından estetik dəyərə malikdir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmli insanlar cəmiyyətin idarə olunmasında mühüm rol oynayırlar. Bilikli rəhbərlər daha düzgün qərarlar verə bilirlər. Elm siyasi və ictimai problemlərin həllinə kömək edir. Elmə dəyər verən dövlətlər daha sürətlə inkişaf edir. Bu kəlam insanları elmə təşviq etməklə dolayısı ilə cəmiyyətin idarəçilik keyfiyyətini artırır. Elmli və düşünən insanlar daha ədalətli idarəçilik qururlar. Bu isə cəmiyyətin sabitliyinə və rifahına xidmət edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətli qanunların və düzgün qərarların əsasını təşkil edir. Hüquq sistemi bilik və təhlil tələb edir. Elmli hüquqşünaslar və hakimlər daha doğru qərarlar verə bilirlər. Bu isə cəmiyyətdə ədalətin qorunmasına kömək edir. Elm hüquqi düşüncəni inkişaf etdirir. Hüquqi bilik insanın hüquqlarını və məsuliyyətlərini dərk etməsinə kömək edir. Bu kəlam dolayısı ilə hüquqi şüurun inkişafını da təşviq edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insanın həyatı mənalı fəaliyyətlərlə dəyər qazanır. Elm axtarmaq insanın varlığını mənalandıran fəaliyyətlərdən biridir. İnsan öyrəndikcə həyatın məqsədini daha yaxşı anlayır. Bu anlayış onun daxili

boşluğunu doldurur. Elm insanın varlıq suallarına cavab axtarmağa kömək edir. Bu isə insanın özünü dərk etməsinə səbəb olur. Beləliklə, elm insanın həyatına istiqamət və məna verir.

Xızır Baxışı

Zahiri baxışa görə, elm sadəcə bilik toplamaqdır. Lakin Xızır baxışı göstərir ki, elm əslində insanın mənəvi yüksəliş vasitəsidir. Zahiri baxış elmə yalnız dünyəvi fayda kimi baxa bilər. Xızır baxışı isə elmin ilahi hikmətə aparan bir yol olduğunu bildirir. Bu baxış insanın hər bilikdə Allahın hikmətini görməsinə kömək edir. Beləliklə, elm yalnız məlumat deyil, həm də mənəvi oyanışdır. Bu kəlam da insanı məhz bu dərin baxışa dəvət edir.

Düşündürücü Suallar

- Mən elm öyrənmək üçün gündəlik vaxt ayırırammı?
- Öyrəndiyim bilikləri həyatımda tətbiq edirəmmi?
- Elm mənim düşüncə və davranışlarımı necə dəyişdirir?
- Mənim öyrəndiyim biliklər cəmiyyətə fayda gətirirmi?
- Elm öyrənmək mənə mənəvi rahatlıq gətirirmi?

Özünə Hesabat

- Bu gün yeni bir şey öyrəndimmi?
- Biliklərimi başqaları ilə paylaşdımı?
- Öyrənmə prosesində səbr və davamlılıq göstərdimmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün müəyyən vaxtı kitab oxumağa ayırmaq.
- Faydalı mühazirə və dərslərdə iştirak etmək.
- Öyrəndiklərini başqalarına izah etmək.
- Yeni bilikləri gündəlik həyatda tətbiq etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm öyrənməyi həyat tərzinə çevirmək.
- Müxtəlif sahələrdə bilik əldə etmək.
- Tənqidi düşünməyi inkişaf etdirmək.
- Elmli insanlarla ünsiyyətdə olmaq.

Nəticə

İmam Baqirin (ə) bu kəlamı göstərir ki, elm axtarmaq insanı Allahın mərhəmətinə yaxınlaşdıran müqəddəs bir fəaliyyətdir. Gecə və gündüz elm öyrənmək üçün çalışan insan yalnız bilik qazanmır, həm də mənəvi olaraq yüksəlir. Elm insanın düşüncəsini, əxlaqını və həyatını formalaşdırır. Bu səbəbdən elm yolu həm fərdi kamilliyə, həm də cəmiyyətin inkişafına aparan ən qiymətli yoldur.

KƏLAM - 117

"ELM TƏLƏB EDƏN KİMSƏ ÜÇÜN DÜNYA İZZƏTİ VƏ AXİRƏT QURTULUŞU VARDIR."

(Yəni, elm axtaran insan yalnız bilik qazanmır; o, həm dünyada hörmət və dəyər qazanır, həm də axirətdə nicat tapacaq bir yol əldə edir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 306)

Bu kəlam insan həyatında elmin nə qədər böyük dəyərə malik olduğunu göstərən hikmətli bir ifadədir. İmam Əli (ə) burada elm axtarmağın yalnız dünyəvi bir fəaliyyət olmadığını, eyni zamanda mənəvi və axirət yönümlü bir ibadət olduğunu bildirir. İnsan elm vasitəsilə həm özünü inkişaf etdirir, həm də cəmiyyətə fayda verir. Bu fayda nəticəsində insan dünyada hörmət və izzət qazanır. Digər tərəfdən, elm insanın haqqı tanımasına, doğru yolu seçməsinə və ilahi həqiqətləri dərk etməsinə səbəb olur. Bu isə onun axirət səadətinə aparan yolu açır.

Elm insanın düşüncə üfüqünü genişləndirir, onu cəhalətin zəncirlərindən azad edir və məsuliyyətli bir varlığa çevirir. Cəmiyyətlər də tarix boyu alimlər və elm sahibləri sayəsində inkişaf etmişdir. Elm axtaran insan yalnız öz həyatını deyil, başqalarının həyatını da yaxşılaşdırır. Bu səbəbdən İmam Əli (ə) elm yolunu həm dünya izzətinin, həm də axirət qurtuluşunun əsas səbəblərindən biri kimi göstərir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insanın mahiyyəti ilə elm arasındakı dərin əlaqəni ortaya qoyur. İnsan digər canlılardan fərqli olaraq düşünmə və anlama qabiliyyətinə malikdir və bu qabiliyyətin inkişafı elm vasitəsilə mümkündür. Elm insanın varlıq haqqında suallarına cavab tapmaq üçün istifadə etdiyi əsas vasitədir. İnsan kainatı, həyatı və öz varlığını anlamağa çalışdıqca elm onun düşüncə alətinə çevrilir.

Elm axtaran insan varlığın dərin qatlarını kəşf etməyə çalışır və bu proses onun həyatına mənalı bir istiqamət verir. Bu mənada elm sadəcə məlumat toplamaq deyil, həqiqətə doğru davam edən bir yolçuluqdur. Filosofların fikrincə, həqiqəti axtarmaq insanın ən ali fəaliyyətlərindən biridir. Bu kəlam da həmin həqiqəti təsdiqləyir: elm insanın həm dünyadakı mövqeyini yüksəldir, həm də onun varlıq qarşısında mənəvi kamilliyini təmin edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda elm yalnız ağılla əldə edilən məlumat deyil, həm də qəlbin aydınlanmasıdır. İrfan alimləri hesab edir ki, həqiqi elm insanın qəlbini Allaha yaxınlaşdıran elmdir. İnsan elm axtardıqca öz daxili aləmini də kəşf edir və nəfsinin zəifliklərini tanıyır. Bu tanıma prosesi insanın mənəvi inkişafına səbəb olur.

Elm yolu ilə gedən insan Allahın yaratdığı kainatın hikmətini daha yaxşı anlayır. Bu anlayış onun qəlbində təvazökarlıq və minnətdarlıq hissini artırır. Beləliklə, elm yalnız zehni inkişaf deyil, həm də ruhani yüksəliş vasitəsinə çevrilir. İrfani baxışa görə, insanın axirət qurtuluşu da məhz bu şüurlu və

hikmətli həyat tərzindən qaynaqlanır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm insanın özünə inamını və daxili gücünü artırır. Bilik sahibi olan insan dünyanı daha yaxşı başa düşür və qarşılaşdığı problemlərə daha sağlam yanaşa bilir. Elm insanın düşüncə sistemini inkişaf etdirir və onu daha rasional qərarlar verməyə yönəldir.

Elm axtaran insan daim öyrənmə prosesində olduğu üçün onun zehni aktiv qalır. Bu aktivlik psixoloji sağlamlığa müsbət təsir göstərir. İnsan yeni biliklər əldə etdikcə özünü dəyərli və faydalı hiss edir. Bu hiss isə insanın motivasiyasını artırır və onu daha böyük məqsədlərə doğru aparır. Beləliklə, elm insanın həm psixoloji sabitliyini, həm də həyat məmnuniyyətini artıran mühüm amildir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam qısa, lakin dərin məna daşıyan bir hikmət nümunəsidir. Burada iki mühüm anlayış – "dünya izzəti" və "axirət qurtuluşu" – qarşılaşdırılaraq insan həyatının bütün mərhələləri əhatə olunur. Bu ifadə həm poetik, həm də simvolik məna daşıyır.

Ədəbiyyatda elm çox vaxt nur, işıq və ya yol kimi təsvir olunur. Bu kəlam da həmin simvolik ənənəni davam etdirir. Elm insanın həyatına işıq saçan bir güc kimi təqdim olunur. Bu cür ifadələr oxucunun düşüncəsini oyadır və onu daha dərindən düşünməyə vadar edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm cəmiyyətlərin inkişafının əsas hərəkətverici qüvvəsidir. Elmə dəyər verən cəmiyyətlər daha sürətli inkişaf edir və daha güclü sosial strukturlar yaradır. Alimlər və elm axtaran insanlar cəmiyyətin intellektual təməlini formalaşdırır.

Elm sayəsində yeni texnologiyalar, yeni idarəetmə üsulları və daha ədalətli sosial sistemlər yaranır. Bu isə cəmiyyətin rifahını artırır. Bu kəlam da göstərir ki, elm axtaran insan yalnız özünü deyil, bütöv bir cəmiyyəti inkişaf etdirən mühüm bir rola malikdir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elm axtaran insanlar cəmiyyətlərin inkişafında mühüm rol oynamışdır. İslam sivilizasiyasının qızıl dövründə alimlər elmə böyük dəyər vermiş və bir çox elmi sahədə böyük kəşflər etmişlər. Bu alimlər həm dini, həm də dünyəvi elmləri inkişaf etdirmişlər.

Bu kəlam həmin tarixi ənənəni əks etdirir. Elmə verilən dəyər İslam mədəniyyətinin əsas xüsusiyyətlərindən biri olmuşdur. Tarix göstərir ki, elmə dəyər verən cəmiyyətlər daha uzunömürlü və daha sabit olmuşdur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanın davranışlarını formalaşdıran mühüm amildir. Bilik sahibi olan insan doğru ilə yanlışı daha yaxşı ayırd edə bilir. Bu isə onun daha məsuliyyətli və ədalətli davranmasına səbəb olur.

Elm insanın vicdanını da oyadır. İnsan başqalarının hüquqlarını və cəmiyyət qarşısında məsuliyyətini daha yaxşı anlayır. Beləliklə, elm insanı yalnız bilikli deyil, həm də əxlaqlı bir varlığa çevirir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın yaratdığı kainatı anlamağın əsas vasitələrindən biridir. Quranda da elm və alimlər haqqında çoxlu ayələr mövcuddur. Bu ayələr elm sahiblərinin yüksək məqamını göstərir.

Elm insanın Allahı daha yaxşı tanımasına kömək edir. İnsan kainatdakı nizamı və hikməti gördükcə Yaradanın qüdrətini daha dərindən dərk edir. Bu isə onun imanını gücləndirir və onu axirət qurtuluşuna yaxınlaşdırır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm insanın kainatın gözəlliyini daha dərindən görməsinə kömək edir. Təbiətin qanunlarını və harmoniyasını anlamaq insanın estetik zövqünü də inkişaf etdirir.

Elm sayəsində insan kainatın quruluşundakı incə nizamı görür və bu nizamın gözəlliyini hiss edir. Bu gözəllik insanın qəlbində heyranlıq və minnətdarlıq hissi yaradır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm dövlətlərin idarə olunmasında mühüm rol oynayır. Elmə əsaslanan idarəetmə sistemləri daha ədalətli və daha səmərəli olur.

Elmli insanlar dövlət siyasətində iştirak etdikdə daha rasional və uzunmüddətli qərarlar qəbul olunur. Bu isə cəmiyyətin sabitliyini və rifahını artırır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm hüquq sistemlərinin inkişafına böyük təsir göstərir. Hüquqşünaslıq, sosial elmlər və digər sahələr cəmiyyətin ədalətli qanunlarla idarə olunmasına kömək edir.

Elmli hüquq sistemi insanların hüquqlarını daha yaxşı qoruyur və ədalətin təmin olunmasına şərait yaradır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insan həyatının mənasını axtaran bir varlıqdır. Elm bu axtarışda mühüm rol oynayır. İnsan elm vasitəsilə öz varlığını və həyatın məqsədini daha yaxşı dərk edir.

Bu kəlam göstərir ki, elm insanın həm bu dünyadakı mövqeyini, həm də axirətdəki taleyini formalaşdıran bir amildir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə yanaşdıqda elm yalnız məlumat toplamaq deyil, hadisələrin arxasındakı hikməti görmək qabiliyyətidir. Xızır baxışı zahiri hadisələrin arxasında gizlənən ilahi hikmətləri dərk etməyi öyrədir.

Elm axtaran insan bu baxışı qazandıqda həyatın müxtəlif hadisələrinə daha dərin məna ilə yanaşır. Bu isə onun həyatını daha şüurlu və məqsədli edir.

Düşündürücü Suallar

- Mən öyrəndiyim elmi yalnız özüm üçünmü istifadə edirəm, yoxsa başqalarına da fayda verirəm?
- Elm axtarmaq həyatımda hansı dəyişikliklərə səbəb olub?
- Mənim elmə münasibətim həqiqətən səmimidirmi?
- Elm mənim həyatımın mənasını anlamağa kömək edirmi?

Özünə Hesabat

İnsan müəyyən vaxtlarda özünü yoxlamalıdır: mən nə öyrəndim və bu biliklər mənim həyatımı necə dəyişdirdi? Elm yalnız məlumat yığmaq deyil, insanın xarakterini dəyişdirməlidir.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün müəyyən vaxtı yeni bilik öyrənməyə ayırmaq.
- Oxunan bilikləri başqaları ilə paylaşmaq.
- Elm öyrənərkən niyyəti yalnız Allah rizası üçün etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Daim oxumaq və öyrənmək vərdişi formalaşdırmaq.
- Müxtəlif elm sahələrinə maraq göstərmək.
- Alimlərlə və bilikli insanlarla ünsiyyət qurmaq.

Nəticə

Bu kəlam bizə göstərir ki, elm insan həyatının ən böyük sərvətlərindən biridir. Elm axtaran insan həm dünyada hörmət və izzət qazanır, həm də axirətdə nicat tapacaq bir yol əldə edir. Elm insanı cəhalətdən qurtarır və onu daha şüurlu bir varlığa çevirir. Buna görə də insan həyat boyu elm axtarmağa davam etməli və bu yolu heç vaxt tərk etməməlidir.

KƏLAM - 118

“KİM ELM AXTARMAQ ÜÇÜN EVİNDƏN ÇIXARSA, GERİ QAYIDANA QƏDƏR ALLAH YOLUNDA ADDIMLAMIŞ SAYILIR.”

(Yəni, insan elm öyrənmək niyyəti ilə yola çıxanda onun hər addımı ibadət və Allah yolunda edilən bir xidmət kimi qəbul olunur.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 306)

Bu kəlam elm axtarmağın İslam düşüncəsində nə qədər yüksək və müqəddəs bir dəyər daşıdığını göstərir. Həzrəti Muhəmməd (s) burada elm yoluna çıxmağın sadəcə dünyəvi bir fəaliyyət olmadığını, həm də ilahi bir ibadət olduğunu bildirir. İnsan elm öyrənmək niyyəti ilə evindən çıxanda artıq onun hər addımı mənəvi bir məna qazanır. Bu, insanın həyatını mənalandıran və onu daha yüksək bir məqsədə bağlayan bir yol kimi təqdim edilir.

Elm axtarmaq insanın həm özünü inkişaf etdirməsi, həm də cəmiyyətə

fayda verməsi üçün vacibdir. Elm yolunda atılan addımlar yalnız fərdi inkişaf deyil, həm də ümumi bəşəri tərəqqiyə xidmət edir. Bu səbəbdən Peyğəmbər (s) elm yolunu Allah yolunda addımlamaqla müqayisə edir. Bu, elm axtaran insanın niyyətinin nə qədər müqəddəs olduğunu göstərir. İnsan bu niyyətlə yola çıxanda onun gündəlik fəaliyyəti belə ibadətə çevrilir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insanın həqiqət axtarışı ilə həyatın mənası arasında dərin əlaqə qurur. İnsan tarix boyu kainatı və öz varlığını anlamağa çalışmışdır. Elm bu axtarışın ən əsas vasitələrindən biridir. İnsan elm yoluna çıxdıqda əslində varlığın sirlərini anlamağa doğru bir yolçuluğa başlayır.

Bu baxımdan elm yalnız məlumat toplamaq deyil, həm də həqiqətə doğru yönələn bir düşüncə fəaliyyətidir. Filosofların fikrincə, insanın ən böyük xüsusiyyəti onun düşünmə qabiliyyətidir və bu qabiliyyət elm vasitəsilə inkişaf edir. Bu kəlam da həmin düşüncəni təsdiqləyir: elm axtaran insan əslində həqiqət yolunda addımlayan bir yolçudur. Onun hər addımı varlığın mənasını anlamağa doğru atılan bir addımdır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda elm yalnız zehni bilik deyil, həm də qəlbin aydınlanmasıdır. İnsan elm axtardıqca Allahın yaratdığı kainatın hikmətini daha yaxşı anlayır. Bu anlayış onun qəlbində təvazökarlıq və şükür hissini artırır.

İrfan alimləri deyirlər ki, həqiqi elm insanı Allaha yaxınlaşdıran elmdir. İnsan elm öyrəndikcə yalnız dünyanı deyil, öz daxili aləmini də tanıyır. Bu tanıma insanın nəfsini tərbiyə etməsinə və mənəvi kamilliyə doğru irəliləməsinə səbəb olur. Beləliklə, elm yolu yalnız bilik yolu deyil, həm də ruhani bir yüksəliş yoludur.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm axtarmaq insanın daxili motivasiyasını və özünə inamını gücləndirir. İnsan yeni biliklər əldə etdikcə özünü daha güclü və faydalı hiss edir. Bu hiss onun həyat enerjisini artırır və gələcəyə daha ümidlə baxmasına kömək edir.

Elm axtaran insanın zehni daim aktiv qalır. Bu aktivlik yaddaşı, diqqəti və düşünmə qabiliyyətini gücləndirir. Həmçinin elm insanın problemlərə daha rasional yanaşmasına kömək edir. Bu da onun psixoloji sabitliyini və həyat keyfiyyətini artırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam qısa və obrazlı bir ifadədir. Burada elm yoluna çıxmaq “Allah yolunda yürümək” kimi təsvir edilir. Bu metaforik ifadə elm yolunun müqəddəsliyini və mənəvi dəyərini vurğulayır.

Ədəbiyyatda yol anlayışı çox vaxt insanın həyat yolunu və mənəvi inkişafını simvolizə edir. Bu kəlamda da elm yolu insanın həyatını istiqamətləndirən bir yol kimi təqdim olunur. Bu cür ifadələr oxucunun

düşüncəsində dərin təsir yaradır və onu daha çox düşünməyə vadar edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm axtaran insanlar cəmiyyətin inkişafında mühüm rol oynayırlar. Onlar yeni ideyalar yaradır, problemlərə həll yolları tapır və cəmiyyətin tərəqqisinə töhfə verirlər.

Elm yoluna çıxan insan yalnız öz inkişafını düşünmür, həm də başqalarına fayda verməyi hədəfləyir. Bu isə cəmiyyətin ümumi rifahını artırır. Elmə dəyər verən cəmiyyətlər daha sabit, daha inkişaf etmiş və daha ədalətli olur.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elm axtaran insanlar böyük sivilizasiyaların yaranmasına səbəb olmuşdur. İslam tarixində alimlər elm üçün uzun səfərlərə çıxmış və müxtəlif şəhərlərdə bilik toplamışlar.

Bu səfərlər nəticəsində böyük elmi mərkəzlər yaranmışdır. Bağdad, Buxara və Qahirə kimi şəhərlər elm mərkəzlərinə çevrilmişdir. Bu kəlam həmin tarixi ənənənin dini və mənəvi əsasını göstərir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanın davranışlarını formalaşdıran mühüm bir vasitədir. Elm sahibi olan insan doğru ilə yanlışı daha yaxşı ayırd edə bilir. Bu isə onun daha ədalətli və məsuliyyətli davranmasına səbəb olur.

Elm insanın vicdanını da gücləndirir. İnsan başqalarının hüquqlarını və cəmiyyət qarşısında məsuliyyətini daha yaxşı anlayır. Beləliklə, elm insanın əxlaqi kamilliyinə aparan bir yol olur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın yaratdığı kainatı anlamağın əsas vasitələrindən biridir. Quranda da elm sahiblərinin yüksək məqamı vurğulanır.

Elm insanın Allahın qüdrətini və hikmətini daha yaxşı dərk etməsinə kömək edir. İnsan kainatdakı nizamı gördükcə Yaradanın böyüklüyünü daha dərindən anlayır. Bu isə onun imanını möhkəmləndirir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm insanın kainatın gözəlliyini daha dərindən dərk etməsinə kömək edir. Təbiətdəki harmoniya və nizam insanın estetik zövqünü inkişaf etdirir.

Elm sayəsində insan kainatın quruluşundakı incəlikləri görür və bu gözəlliklərdən zövq alır. Bu isə onun həyatına daha çox mənəvi zənginlik qatır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm dövlət idarəçiliyinin inkişafında mühüm rol oynayır. Elmli liderlər və mütəxəssislər daha rasional və ədalətli qərarlar qəbul edə bilirlər.

Elm dövlət siyasətinin daha effektiv və uzunmüddətli olmasına kömək

edir. Bu isə cəmiyyətin sabitliyini və rifahını artırır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm hüquq sistemlərinin inkişafına böyük təsir göstərir. Hüquq sahəsindəki elmi biliklər ədalətli qanunların hazırlanmasına kömək edir.

Elmli hüquq sistemi insanların hüquqlarını daha yaxşı qoruyur və cəmiyyətin daha ədalətli idarə olunmasına şərait yaradır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insan həyatın mənasını axtaran bir varlıqdır. Elm bu axtarışda mühüm rol oynayır. İnsan elm vasitəsilə öz varlığını və kainatın mahiyyətini daha yaxşı anlamağa çalışır.

Bu kəlam göstərir ki, elm axtarmaq insanın həyatına məqsəd və istiqamət verir. İnsan elm yolu ilə həm özünü, həm də həyatı daha dərindən dərk edir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışına görə, elm yalnız məlumat toplamaq deyil, hadisələrin arxasındakı hikməti dərk etməkdir. Xızır baxışı zahiri hadisələrin arxasında gizlənən ilahi hikməti görməyi öyrədir.

Elm axtaran insan bu baxışı qazandıqda həyatın müxtəlif hadisələrini daha dərindən anlayır. Bu isə onun həyatına daha çox hikmət və şüur gətirir.

Düşündürücü Suallar

- Mən elm öyrənərkən niyyətimi necə müəyyənləşdirirəm?
- Mənim öyrəndiyim biliklər başqalarına fayda verirmi?
- Elm mənim həyatımın mənasını anlamağa kömək edirmi?
- Mən elm yolunda hansı çətinliklərlə qarşılaşmışam?

Özünə Hesabat

İnsan müəyyən vaxtlarda özünü qiymətləndirməlidir: mən bu gün nə öyrəndim və bu biliklər mənim həyatımı necə dəyişdirdi? Elm yalnız məlumat toplamaq deyil, həm də insanın xarakterini inkişaf etdirməlidir.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün müəyyən vaxtı yeni bilik öyrənməyə ayırmaq.
- Oxunan bilikləri başqaları ilə paylaşmaq.
- Elm öyrənərkən niyyəti səmimi və faydalı etmək.

Əlavə Tövsiyələr

- Davamlı oxumaq və araşdırmaq vərdişi formalaşdırmaq.
- Müxtəlif elm sahələrini öyrənmək.
- Alimlərlə və bilikli insanlarla ünsiyyət qurmaq.

Nəticə

Bu kəlam bizə göstərir ki, elm axtarmaq insan həyatının ən müqəddəs fəaliyyətlərindən biridir. Elm yolunda atılan hər addım insanın həm dünyəvi

inkişafına, həm də mənəvi kamilliyinə xidmət edir. Elm axtaran insan yalnız bilik qazanmır, həm də həyatın mənasını daha dərindən dərk edir və Allah yolunda addımlayan bir yolçuya çevrilir.

KƏLAM - 119

"KİM ELM AXTARAR VƏ ONU ƏLDƏ EDƏRSƏ, ALLAH ONA SAVABDAN İKİ PAY VERƏR. KİM DƏ ELM AXTARAR, LAKİN ONU ƏLDƏ EDƏ BİLMƏZSƏ, ALLAH ONA SAVABDAN BİR PAY YAZAR."

(Yəni, insan elm öyrənmək üçün səmimi niyyətlə çalışarsa, nəticə əldə edib-etməməsindən asılı olmayaraq Allah onun səyini mükafatlandırar. Elmə yönələn niyyət və səy belə ilahi dəyərə malikdir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 306)

Bu kəlam elm axtarmağın İslam düşüncəsində nə qədər dəyərli və müqəddəs olduğunu göstərən mühüm hikmətli ifadələrdən biridir. Həzrəti Muhəmməd (s) burada elm yolunda göstərilən səylərin nəticədən asılı olmayaraq dəyərli olduğunu vurğulayır. İnsan elm öyrənmək üçün çalışanda bəzən istədiyi nəticəni əldə edə bilməyə bilər. Lakin bu vəziyyət onun səylərinin boşa getdiyi anlamına gəlmir.

Bu kəlam insanın niyyətinə və göstərdiyi zəhmətə böyük əhəmiyyət verir. Elm əldə edən insan ikiqat mükafat qazanır: həm elmə nail olur, həm də ilahi savab əldə edir. Elmə nail ola bilməyən insan isə yenə də savab qazanır, çünki o, səmimi niyyətlə çalışmışdır. Bu yanaşma insanı elm yolunda ruhdan salmır, əksinə onu daha da motivasiya edir.

Beləliklə, bu kəlam insanlara öyrədir ki, elm axtarmaq yalnız nəticə ilə ölçülməyən, həm də niyyət və səylə dəyər qazanan bir fəaliyyətdir. Bu isə insanın öyrənmə prosesinə daha böyük mənəvi dəyər qazandırır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insanın fəaliyyətinin dəyərinin yalnız nəticə ilə ölçülmədiyini göstərir. Bir çox fəlsəfi məktəblərdə insanın niyyəti və məqsədi onun əməllərinin mənasını müəyyən edən əsas amillərdən biri hesab olunur. Bu kəlam da həmin fikri təsdiqləyir.

Elm axtarmaq insanın həqiqətə yönəlmiş fəaliyyətidir. İnsan bəzən həqiqətə tam şəkildə çatmasa da, onun bu istiqamətdə atdığı addımlar əhəmiyyətlidir. Çünki bu addımlar insanın düşüncə dünyasını genişləndirir və onu daha yüksək səviyyəli anlayışlara aparır.

Bu baxımdan elm axtarmaq bir nəticə deyil, davam edən bir prosesdir. Həqiqətə doğru yol uzun və bəzən çətin olsa da, bu yolun özü belə dəyərlidir. İnsan bu yolda addımladıqca onun düşüncəsi və varlıq haqqında anlayışı daha da inkişaf edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda elm yalnız məlumat toplamaq deyil, həm də insanın ruhunun aydınlanmasıdır. İnsan elm axtardıqca kainatın və həyatın arxasındakı ilahi hikməti daha yaxşı dərk etməyə başlayır. Bu proses insanın mənəvi inkişafına səbəb olur.

Bu kəlam göstərir ki, Allah insanın səmimi niyyətinə böyük əhəmiyyət

verir. İnsan elm yolunda çalışdıqda onun qəlbində həqiqətə olan sevgi artır. Bu sevgi insanı mənəvi baxımdan daha saf və daha təvazökar edir.

İrfani düşüncəyə görə, bəzən insanın məqsədə çatmaması belə onun üçün bir hikmət ola bilər. Çünki bu proses insanın səbrini, təvazökarlığını və Allaha bağlılığını gücləndirir. Bu səbəbdən elm yolunda çəkilən zəhmət mənəvi baxımdan böyük dəyər daşıyır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın motivasiyasını gücləndirən mühüm bir mesaj verir. İnsanlar bəzən uğursuzluq qorxusu səbəbindən yeni şeylər öyrənməkdən çəkinirlər. Bu kəlam isə göstərir ki, uğursuzluq belə dəyərsiz deyil.

Elm axtaran insanın səyi və niyyəti belə mükafatlandırılır. Bu düşüncə insanın özünə olan inamını artırır və onu daha cəsarətli edir. İnsan artıq yalnız nəticəyə deyil, həm də öyrənmə prosesinə diqqət yetirməyə başlayır.

Bu yanaşma insanın psixoloji sağlamlığına da müsbət təsir göstərir. Çünki insan uğursuzluqları həyatın bir hissəsi kimi qəbul edir və onları inkişaf üçün bir fürsət kimi görür.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam sadə, lakin dərin mənalı bir ifadədir. Burada “iki pay” və “bir pay” kimi ifadələr simvolik bir məna daşıyır. Bu ifadələr elm axtarmağın müxtəlif nəticələrini poetik bir şəkildə təsvir edir.

Ədəbiyyatda belə ifadələr oxucunun diqqətini cəlb edir və fikrin daha təsirli şəkildə çatdırılmasına kömək edir. Kəlamın quruluşu qısa və aydın olsa da, onun mənası çox genişdir.

Bu cür hikmətli ifadələr həm də nəsihət xarakteri daşıyır. Onlar oxucunu düşünməyə vadar edir və həyat haqqında daha dərin düşüncələr formalaşdırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm axtarmağın təşviq edilməsi cəmiyyətin inkişafı üçün çox mühüm bir amildir. Elmə dəyər verən cəmiyyətlər daha inkişaf etmiş və daha sabit olur.

Bu kəlam insanları elm öyrənməyə təşviq etməklə cəmiyyətin ümumi tərəqqisinə xidmət edir. İnsanlar bilik əldə etdikcə yeni ideyalar yaranır və problemlərə daha təsirli həll yolları tapılır.

Beləliklə, elm yalnız fərdi inkişaf deyil, həm də sosial inkişaf üçün vacibdir. Elm axtaran insanlar cəmiyyətin gələcəyini formalaşdıran əsas qüvvələrdən biridir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elmə böyük dəyər verən sivilizasiyalar inkişaf etmişdir. İslam tarixində alimlər elm öyrənmək üçün uzun səfərlərə çıxmış və müxtəlif bölgələrdən bilik toplamışlar.

Bu səylər nəticəsində böyük elmi irs yaranmışdır. Riyaziyyat, tibb, astronomiya və fəlsəfə sahələrində mühüm kəşflər edilmişdir. Bu kəlam

həmin tarixi ənənənin mənəvi əsasını göstərir.

Elm axtaran insanın səyinin mükafatlandırılması ideyası alimləri daha çox araşdırma aparmağa təşviq etmişdir. Bu da elmin inkişafına böyük töhfə vermişdir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam insanın səmimi niyyətinin və zəhmətinin qiymətləndirilməsini vurğulayır. İnsan yalnız nəticəyə görə deyil, həm də göstərdiyi səyə görə dəyərləndirilir.

Bu yanaşma insanı daha dürüst və daha məsuliyyətli olmağa təşviq edir. İnsan anlayır ki, onun səmimi səyləri heç vaxt boşa getmir.

Beləliklə, elm axtarmaq insanın xarakterini formalaşdırır və onun əxlaqi kamilliyinə töhfə verir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam Allahın ədalətini və mərhəmətini göstərir. Allah insanın niyyətini və səylərini görür və ona uyğun mükafat verir.

Bu yanaşma göstərir ki, ilahi mükafat yalnız nəticəyə görə deyil, həm də niyyətə və səyə görə verilir. Bu isə Allahın insanlara qarşı mərhəmətli və ədalətli olduğunu göstərir.

Beləliklə, elm axtarmaq yalnız dünyəvi bir fəaliyyət deyil, həm də ilahi dəyərə malik bir ibadətdir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm insanın kainatın gözəlliyini və harmoniyasını dərk etməsinə kömək edir. İnsan elm vasitəsilə təbiətdəki incə nizamı və gözəlliyi daha dərindən anlayır.

Bu anlayış insanın estetik zövqünü inkişaf etdirir və onun dünyaya baxışını daha zəngin edir. Elm insanın yalnız ağlını deyil, həm də ruhunu zənginləşdirir.

Beləliklə, elm axtarmaq insanın həyatına həm mənəvi, həm də estetik dəyər qatır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm dövlətlərin inkişafı üçün əsas amillərdən biridir. Elmli cəmiyyətlər daha güclü və daha sabit dövlətlər qururlar.

Elm siyasətin daha rasional və uzaqgörən şəkildə həyata keçirilməsinə kömək edir. Bu isə cəmiyyətin rifahını artırır və sosial problemlərin həllini asanlaşdırır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm hüquq sistemlərinin inkişafına mühüm təsir göstərir. Elmli hüquqşünaslar və alimlər daha ədalətli qanunların hazırlanmasına kömək edirlər.

Bu isə insanların hüquqlarının daha yaxşı qorunmasına və cəmiyyətin daha ədalətli idarə olunmasına şərait yaradır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insan həyatın mənasını axtaran bir varlıqdır. Elm bu axtarışın mühüm vasitələrindən biridir.

Bu kəlam göstərir ki, insanın səmimi şəkildə həqiqəti axtarması belə mənalı bir fəaliyyətdir. İnsan bu axtarış sayəsində öz həyatını daha mənalı və məqsədli şəkildə yaşaya bilir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı zahiri hadisələrin arxasındakı gizli hikməti görməyi öyrədir. Elm axtarmaq da bu hikməti anlamağa aparan bir yoldur.

Bəzən insan elm axtarsa da istədiyi nəticəni əldə edə bilməz. Lakin Xızır baxışı göstərir ki, bu prosesin özü belə insan üçün bir hikmət və inkişaf vasitəsidir.

Düşündürücü Suallar

- Mən elm axtararkən niyyətimi nə üçün edirəm?
- Mənim öyrəndiyim biliklər başqalarına fayda verirmi?
- Mən uğursuzluqları öyrənmə prosesinin bir hissəsi kimi qəbul edə bilirəmmi?

Özünə Hesabat

İnsan zaman-zaman özünə sual verməlidir: mən bu gün nə öyrəndim və bu biliklər mənim həyatımı necə dəyişdirdi? Elm yalnız məlumat toplamaq deyil, həm də insanın düşüncə və xarakter inkişafıdır.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün müəyyən vaxtı oxumağa və öyrənməyə ayırmaq.
- Yeni bilikləri gündəlik həyatda tətbiq etməyə çalışmaq.
- Öyrəndiklərini başqaları ilə paylaşmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm öyrənərkən səbirli olmaq.
- Müxtəlif sahələrdə bilik əldə etməyə çalışmaq.
- Alim və müəllimlərlə ünsiyyət qurmaq.

Nəticə

Bu kəlam bizə göstərir ki, elm axtarmaq yalnız nəticəyə görə dəyərləndirilən bir fəaliyyət deyil. İnsan səmimi niyyətlə elm öyrənməyə çalışarsa, nəticə əldə edib-etməməsindən asılı olmayaraq onun səyləri qiymətləndirilir. Bu isə insanı daim öyrənməyə və həqiqəti axtarmağa təşviq edən böyük bir hikmətdir.

KƏLAM - 120

“KİM ELM AXTARSA, ONUN GÜNDÜZÜ ORUC TUTMUŞ, GECƏSİ İBADƏTLƏ KEÇİRMİŞ İNSAN KİMİDİR. KİM ELMİN BİR HİSSƏSİNİ ÖYRƏNƏRSƏ, BU ONUN ÜÇÜN ƏBU QUBEYS DAĞI QƏDƏR QIZILA SAHİB OLUB ONU ALLAH YOLUNDA SƏDƏQƏ VERMƏSİNDƏN DAHA XEYİRLİDİR.”

(Yəni, Elm öyrənmək insan üçün çox böyük ibadət və mənəvi dəyər daşıyır. Hətta kiçik bir elm parçası belə böyük maddi sərvətdən və onu sədəqə verməkdən daha dəyərli hesab olunur.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 307)

Bu kəlam elm öyrənməyin İslam düşüncəsində nə qədər yüksək dəyərə malik olduğunu göstərən çox dərin mənalı bir hikmətdir. Həzrəti Muhəmməd (s) burada elm axtarmağın sadəcə intellektual fəaliyyət olmadığını, həm də böyük bir ibadət olduğunu vurğulayır. İnsanın elm öyrənməsi onun gündüzünü oruclu, gecəsini ibadətli keçirməsi kimi qiymətləndirilir. Bu isə elm axtarışının insanın mənəvi həyatına verdiyi dəyəri göstərir.

Kəlamın ikinci hissəsində isə elmin maddi sərvətlərdən üstün olduğu vurğulanır. Əbu Qubeys dağı qədim dövrlərdə böyük və möhtəşəm bir dağ kimi tanınırdı. Peyğəmbər (s) bu dağın altının qızıl ilə dolu olmasını və onun Allah yolunda xərclənməsini belə elmin bir hissəsini öyrənməkdən daha aşağı dəyərdə göstərir. Bu ifadə elmin insan həyatında nə qədər böyük və qalıcı təsirə malik olduğunu anlatmaq üçün işlədilmişdir.

Beləliklə, bu kəlam bizə göstərir ki, elm yalnız dünyəvi bilik deyil, həm də insanın ruhunu, düşüncəsini və həyat məqsədini formalaşdıran ən böyük sərvətlərdən biridir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insan həyatında bilik və hikmətin maddi sərvətlərdən daha üstün olduğunu vurğulayır. Fəlsəfə tarixində də bilik insanın varlıq və həyat haqqında daha dərin anlayış əldə etməsinin əsas vasitəsi hesab olunur. İnsan maddi sərvət əldə edə bilər, lakin bu sərvətlər zamanla yox ola bilər. Bilik isə insanın düşüncə dünyasında qalıcı iz buraxır və onu daha kamil bir varlığa çevirir.

Bu kəlam həm də insanın həyat məqsədi haqqında düşünməyə vadar edir. Əgər insan həyatını yalnız maddi qazanc əldə etmək üçün sərf edərsə, onun qazancı müvəqqəti olacaqdır. Lakin insan bilik əldə edərsə, bu bilik onun həyatını daha mənalı və məqsədli edir.

Fəlsəfi baxımdan elm axtarmaq insanın həqiqəti dərk etmə prosesidir. İnsan bu prosesdə kainatın qanunlarını və həyatın mənasını daha yaxşı anlayır. Bu isə insanın varlıq haqqında düşüncələrini daha dərin və daha sistemli edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışa görə elm insanın qəlbini və ruhunu aydınladan bir nur kimidir. İnsan elm axtardıqca onun qəlbində həqiqətə qarşı sevgi yaranır. Bu sevgi insanı daha saf və daha təvazökar edir.

Bu kəlamda elm axtarmağın ibadətə bərabər tutulması da məhz bu

mənəvi tərəfi göstərir. İnsan elm öyrəndikcə Allahın yaratdığı kainatın hikmətlərini daha yaxşı dərk edir. Bu isə insanın Allaha olan bağlılığını gücləndirir.

İrfani baxımdan elmin bir hissəsini öyrənmək belə böyük bir mənəvi qazancdır. Çünki bu bilik insanın qəlbini işıqlandırır və onu daha yüksək mənəvi mərhələlərə aparır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın öyrənməyə olan motivasiyasını artıran mühüm bir mesajdır. İnsanlar bəzən elm öyrənməyə dəyər vermirlər və onu yalnız maddi qazanc əldə etmək vasitəsi kimi görürlər. Bu kəlam isə göstərir ki, elm öyrənmək insanın daxili inkişafı üçün böyük bir dəyərə malikdir.

Elm öyrənən insanın düşüncə qabiliyyəti inkişaf edir. O, problemlərə daha rasional yanaşmağı və daha doğru qərarlar verməyi öyrənir. Bu isə onun həyat keyfiyyətini artırır.

Bundan əlavə, öyrənmə prosesi insanın özünə inamını da gücləndirir. İnsan yeni biliklər əldə etdikcə öz potensialını daha yaxşı dərk edir və həyatında daha böyük məqsədlər qoymağa başlayır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam çox təsirli və obrazlı bir ifadə ilə qurulmuşdur. Peyğəmbər (s) burada elm axtarmağın dəyərini izah etmək üçün müqayisə üsulundan istifadə edir. Oruc və ibadət kimi müqəddəs əməllərlə elm axtarmağı müqayisə etməsi bu fəaliyyətin mənəvi dəyərini vurğulayır.

Eyni zamanda Əbu Qubeys dağı kimi böyük bir simvolun istifadə olunması ifadənin təsir gücünü artırır. Bu obraz insanların təsəvvüründə böyük bir sərvəti canlandırır və bu sərvətin belə elmin qarşısında daha az dəyərli olduğunu göstərir.

Belə ədəbi ifadələr hikmətli sözlərin yadda qalmasını və nəsildən-nəsilə ötürülməsini asanlaşdırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elmə dəyər verən cəmiyyətlər daha sürətli inkişaf edir. Elm öyrənən insanlar cəmiyyətin problemlərini daha yaxşı anlayır və onların həlli üçün yeni yollar tapırlar.

Bu kəlam insanları elm öyrənməyə təşviq etməklə cəmiyyətin ümumi inkişafına töhfə verir. Elmli insanlar yeni texnologiyalar yaradır, tibbi kəşflər edir və sosial problemlərin həlli üçün yeni ideyalar irəli sürürlər.

Beləliklə, elm yalnız fərdi inkişaf üçün deyil, həm də cəmiyyətin tərəqqisi üçün mühüm bir amildir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elmə böyük dəyər verən sivilizasiyalar inkişaf etmişdir. İslam sivilizasiyasının qızıl dövründə alimlər elm öyrənmək üçün uzun səfərlərə çıxır, müxtəlif ölkələrdə təhsil alır və yeni biliklər əldə edirdilər.

Bu səylər nəticəsində astronomiya, tibb, riyaziyyat və fəlsəfə sahələrində

böyük nailiyyətlər əldə olunmuşdur. Bu kəlam həmin elmi ənənənin mənəvi əsaslarından biri kimi qəbul edilir.

Beləliklə, bu hikmətli sözlər tarix boyu alimləri və tələbələri elm axtarmağa təşviq edən mühüm motivasiya mənbəyi olmuşdur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanın xarakterinin formalaşmasına mühüm təsir göstərir. Elm öyrənən insan daha məsuliyyətli və daha ədalətli olmağa çalışır.

Elm insanın dünyagörüşünü genişləndirir və onu başqalarına qarşı daha anlayışlı edir. Bu isə cəmiyyətdə qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıq mühitinin yaranmasına kömək edir.

Beləliklə, elm yalnız bilik toplamaq deyil, həm də insanın əxlaqi kamilliyinə aparan bir yoldur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam elm öyrənməyin ibadət kimi qiymətləndirildiyini göstərir. İslamda elm axtarmaq Allaha yaxınlaşmağın yollarından biri hesab olunur.

Allah insanlara düşünmək və öyrənmək qabiliyyəti vermişdir. İnsan bu qabiliyyətdən istifadə edərək kainatın sirlərini öyrəndikcə Allahın qüdrətini və hikmətini daha yaxşı anlayır.

Bu səbəbdən elm öyrənmək yalnız dünyəvi fəaliyyət deyil, həm də mənəvi və ilahi bir vəzifədir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan elm insanın kainatın gözəlliyini və harmoniyasını dərk etməsinə kömək edir. İnsan elm vasitəsilə təbiətdəki incə nizamı və gözəlliyi daha dərindən anlayır.

Bu anlayış insanın estetik zövqünü inkişaf etdirir və onun dünyaya baxışını daha zəngin edir. Elm insanın yalnız ağlını deyil, həm də ruhunu zənginləşdirir.

Beləliklə, elm axtarmaq insanın həyatına həm mənəvi, həm də estetik dəyər qatır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm dövlətlərin inkişafı və güclənməsi üçün əsas amillərdən biridir. Elmli və savadlı insanlar dövlət idarəçiliyində daha düzgün qərarlar verə bilirlər.

Elm siyasətin daha rasional və uzaqgörən şəkildə həyata keçirilməsinə kömək edir. Bu isə cəmiyyətin rifahını artırır və sosial problemlərin həllini asanlaşdırır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm hüquq sistemlərinin inkişafında mühüm rol oynayır. Hüquqşünasların və alimlərin elmi araşdırmaları daha ədalətli qanunların hazırlanmasına kömək edir.

Elm hüququn tətbiqində obyektivlik və ədalət prinsiplərinin qorunmasına

imkan yaradır. Bu isə cəmiyyətdə hüquqi sabitliyin və ədalətin təmin olunmasına şərait yaradır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insan həyatın mənasını axtaran bir varlıqdır. Elm bu axtarışın əsas vasitələrindən biridir.

İnsan elm vasitəsilə kainatın quruluşunu, həyatın mənasını və öz varlığının məqsədini daha dərindən düşünməyə başlayır. Bu isə insanın həyatını daha mənalı və məqsədli edir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı zahiri hadisələrin arxasında gizlənən hikməti görməyi öyrədir. Elm axtarmaq da bu hikməti anlamağa aparan bir yoldur.

Bəzən kiçik bir bilik belə insanın həyatında böyük dəyişikliklər yarada bilər. Bu baxımdan elmin kiçik bir hissəsinin belə böyük sərvətlərdən daha dəyərli olması çox dərin bir hikməti göstərir.

Düşündürücü Suallar

- Mən elm öyrənməyə nə qədər vaxt ayırıram?
- Mənim öyrəndiyim biliklər həyatımı necə dəyişir?
- Mən bilik əldə etməyi maddi qazancdan daha dəyərli hesab edirəmmi?

Özünə Hesabat

İnsan zaman-zaman özünə sual verməlidir: mən bu gün nə öyrəndim və bu biliklər mənim həyatımı necə dəyişdirdi? Elm yalnız məlumat toplamaq deyil, həm də insanın düşüncə və xarakter inkişafıdır.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün müəyyən vaxtı oxumağa və öyrənməyə ayırmaq
- Yeni bilikləri gündəlik həyatda tətbiq etmək
- Öyrəndiklərini başqaları ilə paylaşmaq

Əlavə Tövsiyələr

- Elm öyrənərkən səbirli olmaq
- Müxtəlif sahələrdə bilik əldə etməyə çalışmaq
- Alim və müəllimlərlə ünsiyyət qurmaq

Nəticə

Bu kəlam bizə göstərir ki, elm axtarmaq insanın həyatında ən böyük və ən dəyərli fəaliyyətlərdən biridir. Elm yalnız insanın düşüncəsini deyil, həm də onun mənəvi dünyasını zənginləşdirir. Kiçik bir bilik belə böyük maddi sərvətlərdən daha dəyərli ola bilər. Bu səbəbdən insan daim öyrənməyə və həqiqəti axtarmağa çalışmalıdır.

KƏLAM - 121

“HƏR KİM ALLAHIN DİNİNİ ANLAMAQ VƏ ÖYRƏNMƏK ÜÇÜN ÇALIŞARSA, ALLAH ONUN RUZİSİNİ VƏ EHTİYACLARINI HEÇ GÖZLƏMƏDİYİ YERDƏN VERƏR.”

(Yəni, insan səmimi şəkildə dini bilik əldə etməyə yönəldikdə Allah onun maddi və mənəvi ehtiyaclarını gözləmədiyi yollarla təmin edər və onu tək qoymaz.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 307)

Bu kəlam insan həyatında elm, iman və ruzi arasındakı dərin əlaqəni ortaya qoyan çox hikmətli bir ifadədir. İnsanların çoxu həyatını yalnız maddi təminat üzərində qurmağa çalışır və düşünür ki, elm və xüsusilə dini elm öyrənmək üçün vaxt ayırmaq dünyəvi qazancdan uzaqlaşmaq deməkdir. Halbuki Peyğəmbər (s) bu kəlamda bunun tam əksini bildirir. O göstərir ki, Allah yolunda edilən səmimi bir elm axtarışı insanın həyatını daraltmaz, əksinə genişləndirər. Belə bir insan həm mənəvi, həm də maddi baxımdan ilahi kömək görər. Bu kəlam insanı qorxu və tərəddüddən azad edir və ona bildirir ki, Allah yolunda edilən səy heç vaxt itmir. Dini elm insanın düşüncə dünyasını dəyişir, ona daha doğru qərarlar vermək gücü verir. Bu isə insanın həyatında həm ruhi, həm də ictimai baxımdan böyük dəyişikliklər yaradır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insanın həyat məqsədi ilə bağlı dərin bir həqiqəti göstərir. İnsan bəzən maddi həyatla mənəvi həyat arasında seçim etməli olduğunu düşünür. Lakin bu kəlam göstərir ki, bu iki sahə bir-birinə zidd deyil. Əksinə, insan mənəvi həqiqətləri anlamağa çalışdıqca onun maddi həyatı da daha sabit və mənalı olur. Allahın qoyduğu kainat nizamında səmimi niyyətlə edilən hər bir əməl insanın həyatına müsbət təsir göstərir. Dini elm öyrənmək insanın dünyaya baxışını dəyişir və ona daha geniş düşünmə qabiliyyəti verir. Bu isə insanın həyatında daha doğru seçimlər etməsinə kömək edir. Beləliklə insan yalnız maddi qazanc üçün deyil, hikmət və həqiqət üçün də çalışmalı olduğunu anlayır. Bu kəlam insanı həyatını yalnız iqtisadi məqsədlərlə deyil, daha yüksək mənəvi məqsədlərlə qurmağa çağırır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan bu kəlam insanın Allahla olan daxili əlaqəsini ifadə edir. İrfan ənənəsinə görə insan qəlbini Allah yoluna yönəltdikdə onun həyatında ilahi bərəkət və hikmət təzahür etməyə başlayır. İnsan dini elm öyrənmək üçün çalışdıqda yalnız məlumat toplamır, həm də qəlbini saflaşdırır. Qəlbin saflaşması isə ilahi mərhəmətin qapılarını açır. Belə bir insanın ruzisi bəzən gözləmədiyi yollarla genişlənə bilər. Çünki Allah onun səmimi niyyətini görür və onu tək qoymur. İrfani baxışa görə insanın daxili istiqaməti onun həyat hadisələrinə təsir edir. Allahı tanımaq və Onun dinini anlamaq üçün çalışan insan ilahi qoruma altında olur. Bu səbəbdən belə bir insanın həyatında bəzən zahirən təsadüf kimi görünən, əslində isə ilahi hikmətin nəticəsi olan hadisələr baş verir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın qorxu və narahatlıq hisslərini azaldan güclü bir mesajdır. Bir çox insan gələcəkdə maddi çətinliklərdən qorxduğu üçün elm və ya dini bilik öyrənməyə kifayət qədər vaxt ayırmır. Lakin bu kəlam həmin qorxunun əsassız olduğunu göstərir. İnsan Allah yolunda səmimi bir məqsəd seçdikdə onun psixoloji vəziyyəti dəyişir. O artıq həyatını yalnız maddi qazanc üzərində qurmaq məcburiyyətində qalmır. Bu isə insana daxili rahatlıq və mənəvi güvən verir. Məqsədli və mənalı həyat yaşayan insanlar psixoloji baxımdan daha sabit olurlar. Dini elm öyrənmək insanın düşüncəsini aydınlaşdırır və ona həyatın çətinliklərinə daha sağlam yanaşmaq imkanı verir. Nəticədə insan daha səbirli, daha ümidli və daha güclü bir şəxsiyyətə çevrilir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam çox güclü və təsirli bir ifadə quruluşuna malikdir. Peyğəmbər (s) burada qısa, lakin dərin məna daşıyan sözlərdən istifadə etmişdir. Kəlamın əsas gözəlliyi onun sadəliyi və universallığında gizlidir. Cümlə quruluşu elədir ki, həm sadə insan, həm də alim bu ifadədən böyük hikmət çıxara bilər. Burada "gözləmədiyi yerdən ruzi" ifadəsi poetik bir məna daşıyır və insanın düşüncə dünyasında ümid və inam hissi yaradır. Ədəbi baxımdan bu ifadə həm metaforik, həm də motivasiyaedici xüsusiyyətə malikdir. Bu cür kəlamlar tarix boyu insanların qəlbinə təsir etmiş və onları elm və hikmət yoluna təşviq etmişdir. Belə ifadələr yalnız dini mətnlərdə deyil, həm də ədəbiyyat və hikmət kitablarında geniş istifadə edilmişdir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişafında elmin və dini maarifin rolunu vurğulayır. Bir cəmiyyətin sağlam və güclü olması üçün onun üzvlərinin bilikli və düşüncəli olması vacibdir. Dini elm öyrənən insanlar cəmiyyətin mənəvi istiqamətini formalaşdırır. Belə insanlar ədalət, mərhəmət və məsuliyyət kimi dəyərləri cəmiyyətə yayırlar. Bu isə sosial münasibətlərin daha sağlam qurulmasına səbəb olur. Əgər cəmiyyətdə elm və hikmət axtaran insanlar çox olarsa, həmin cəmiyyət daha sabit və inkişaf etmiş olur. Bu kəlam insanları yalnız fərdi inkişaf üçün deyil, həm də ictimai fayda üçün elm öyrənməyə təşviq edir. Beləliklə elm və iman birlikdə cəmiyyətin mənəvi dayağına çevrilir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan İslam sivilizasiyasının inkişafında bu cür kəlamların böyük rolu olmuşdur. Peyğəmbər (s) və digər böyük şəxsiyyətlər elm öyrənməyi çox yüksək dəyər kimi təqdim etmişlər. Bunun nəticəsində müsəlman cəmiyyətlərində elm və təhsil böyük əhəmiyyət qazanmışdır. Orta əsrlərdə müsəlman alimləri tibb, riyaziyyat, astronomiya və fəlsəfə sahələrində böyük nailiyyətlər əldə etmişlər. Bu inkişafın arxasında məhz elmə verilən dini dəyər dayanırdı. İnsanlar elm öyrənməyi yalnız dünyəvi

uğur üçün deyil, həm də ibadət kimi qəbul edirdilər. Bu isə elmə olan marağı daha da artırırdı. Beləliklə bu kəlam tarix boyu elmin inkişafına ilham verən fikirlərdən biri olmuşdur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam insanın niyyətinin təmiz olmasının əhəmiyyətini vurğulayır. İnsan elm öyrənərkən bunu yalnız şöhrət və ya maddi qazanc üçün etməməlidir. Əgər məqsəd Allahın dinini anlamaq və insanlara faydalı olmaqdırsa, bu zaman həmin elm daha bərəkətli olur. Belə bir niyyət insanın davranışlarını da dəyişir. O daha təvazökar, daha məsuliyyətli və daha mərhəmətli olur. Əxlaqi baxımdan elm insanı təkəbbürə deyil, hikmətə aparmalıdır. Bu kəlam göstərir ki, doğru niyyətlə öyrənilən elm insanın həm xarakterini, həm də həyatını yaxşılaşdırır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam Allahın ruzi verən və qullarına mərhəmət göstərən olduğunu xatırladır. İslam inancına görə ruzi yalnız insanın zəhməti ilə deyil, həm də Allahın iradəsi ilə müəyyən olunur. İnsan səmimi niyyətlə Allah yolunda çalışdıqda Allah onun həyatını bərəkətli edir. Bu kəlam ilahi təvəkkül anlayışını da gücləndirir. İnsan çalışmalı, lakin nəticəni Allahın hikmətinə həvalə etməlidir. Belə bir inanc insanın həyatında ümid və inam yaradır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlamın gözəlliyi onun sadə və dərin məna daşıyan quruluşunda görünür. Qısa bir ifadə ilə böyük bir həyat həqiqəti izah edilir. Bu cür kəlamlar insanın qəlbində həm düşüncə, həm də ilham yaradır. Onun söz quruluşu insanı düşündürür və ümidlə doldurur. Bu estetik gözəllik dini hikmətlərin ən mühüm xüsusiyyətlərindən biridir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmə dəyər verən cəmiyyətlər daha güclü və sabit dövlətlər qururlar. Dini və mənəvi biliklərlə formalaşan insanlar ədalətli idarəetmənin əsasını təşkil edir. Bu kəlam elmə verilən dəyərin cəmiyyətin idarə olunmasında da mühüm rol oynadığını göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm və dini bilik insanın ədalətli qərarlar verməsinə kömək edir. Qanunların düzgün tətbiqi və cəmiyyətin ədalətli idarə olunması üçün bilik və hikmət vacibdir. Bu kəlam bilik axtarışının sosial ədalətin qorunmasına da xidmət etdiyini göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyat mənasını tapmasına kömək edir. İnsan yalnız maddi həyat üçün deyil, həm də həqiqəti anlamaq üçün yaradılmışdır. Dini elm bu mənanı anlamağa kömək edir və insanın həyatına istiqamət verir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışına görə bəzən insanın həyatında baş verən çətinliklər və ya qərarlar zahirdə başqa cür görünə bilər, lakin onların arxasında gizli bir hikmət vardır. Dini elm axtaran insan da bəzən zahirdə maddi çətinliklər yaşayacağını düşünə bilər. Lakin ilahi baxışda bu yol insanın həyatını bərəkətləndirən bir yoldur. Allah belə bir insanın həyatını gözləmədiyi yollarla asanlaşdırır. Bu isə zahiri baxışla ilahi hikmət arasındakı fərqi göstərir.

Düşündürücü Suallar

- İnsan həyatında həqiqi məqsəd nədir?
- Elm öyrənərkən niyyətimiz nə qədər səmimidir?
- Biz həyatımızı yalnız maddi qazanc üzərindəmi qururuq?
- Allahın verdiyi ruzinin hikmətini nə qədər düşünürük?

Özünə Hesabat

- Mən elm öyrənmək üçün nə qədər səy göstərirəm?
- Bilik əldə edərkən məqsədim nədir?
- Həyatımda mənəvi inkişaf üçün kifayət qədər vaxt ayırırammı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün müəyyən vaxtı elm və kitab oxumağa ayırmaq.
- Dini bilikləri yalnız öyrənmək deyil, həyatımıza tətbiq etmək.
- Elm yolunda olan insanlara dəstək olmaq.

Əlavə Tövsiyələr

- Elm öyrənərkən səbirli olmaq lazımdır.
- Bilik yalnız toplamaq üçün deyil, hikmət qazanmaq üçün öyrənilməlidir.
- Niyyət daim səmimi saxlanmalıdır.

Nəticə

Bu kəlam insan həyatının ən mühüm prinsiplərindən birini ortaya qoyur: səmimi şəkildə Allahın dinini və həqiqəti anlamağa çalışan insan heç vaxt tək qalmaz. Allah belə bir insanın həyatını həm mənəvi, həm də maddi baxımdan bərəkətləndirər. Elm yolu yalnız bilik qazanmaq deyil, həm də insanın ruhunu və həyatını dəyişdirən bir yoldur. Buna görə də insan elm və hikmət axtarışını həyatının əsas istiqamətlərindən biri etməlidir.

KƏLAM - 122

“ELM TƏLƏB EDƏN KƏS ƏSLİNDƏ ALLAHIN MƏRHƏMƏTİNİ TƏLƏB EDƏN KƏSDİR. ELM TƏLƏB EDƏN İNSAN İSLAMIN DAYAQLARINDAN BİRİDİR VƏ ONUN SAVABI PEYĞƏMBƏRLƏRLƏ BİRLİKDƏ VERİLƏR.”

(Yəni, elm öyrənmək üçün çalışan insan əslində yalnız məlumat əldə etmək istəmir, o Allahın mərhəmətinə və hikmətinə yaxınlaşmaq istəyir. Belə bir insanın gördüyü iş o qədər dəyərlidir ki, onun savabı peyğəmbərlərin yoluna yaxın bir savab kimi qiymətləndirilir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 307)

Bu kəlam elmin İslam düşüncəsindəki müqəddəs mövqeyini çox aydın

şəkildə ifadə edir. Peyğəmbər (s) elm axtarışını sadəcə bir fəaliyyət kimi deyil, ilahi mərhəmətə aparan bir yol kimi təqdim edir. İnsan elm öyrəndikcə kainatın quruluşunu, həyatın məqsədini və varlığın hikmətini daha yaxşı anlayır. Bu isə onun qəlbində Allaha qarşı daha böyük sevgi və məsuliyyət yaradır. Elm axtaran insan təkcə öz inkişafı üçün deyil, cəmiyyətin inkişafı üçün də çalışmış olur. Belə insanlar cəmiyyətin düşüncə səviyyəsini yüksəldir və yeni nəsillərin formalaşmasına təsir göstərir. Peyğəmbər (s) bu kəlamla alimlərin və elm tələbələrinin İslam cəmiyyətindəki rolunu çox yüksək səviyyədə qiymətləndirir. Bu kəlam həm də insanlara öyrənməyin mənəvi və ilahi bir dəyər olduğunu xatırladır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insanın həqiqət axtarışı ilə bağlı dərin bir düşüncəni əks etdirir. İnsan təbiətən bilmək istəyən bir varlıqdır və bu istək onun varlığının ayrılmaz hissəsidir. Elm axtarışı insanın kainat və həyat haqqında suallarına cavab tapmaq cəhdidir. Peyğəmbər (s) bu kəlamda göstərir ki, bilik axtarışı yalnız rasional fəaliyyət deyil, həm də mənəvi bir prosesdir. İnsan elm öyrəndikcə yalnız məlumat əldə etmir, həm də varlığın mahiyyətini daha dərindən anlamağa başlayır. Bu isə insanın dünyaya baxışını dəyişir və onun düşüncəsini daha geniş edir. Fəlsəfi baxımdan elm insanın özünü və kainatı dərk etməsi üçün ən mühüm vasitələrdən biridir. Bu kəlam insanın həqiqətə doğru hər addımının ilahi mərhəmətlə əlaqəli olduğunu göstərir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm qəlbin aydınlanması və insanın mənəvi yüksəlişi üçün mühüm bir vasitədir. Sufi və irfani düşüncədə elm yalnız kitab məlumatı deyil, həm də qəlb hikməti kimi qəbul edilir. Peyğəmbərin bu kəlamı göstərir ki, elm axtaran insan əslində Allahın mərhəmətinə yaxınlaşmaq istəyir. İnsan qəlbini hikmətə açdıqca ilahi həqiqətləri daha aydın görməyə başlayır. İrfani düşüncəyə görə Allahın mərhəməti yalnız ibadətlə deyil, həm də hikmət axtarışı ilə əldə edilir. Elm qəlbi qaranlıqdan çıxarır və onu nurla doldurur. Belə bir qəlb isə Allahın hikmətini daha dərindən dərk edir. Bu səbəbdən irfani baxışda elm və mərifət insanın mənəvi kamilliyinin əsas mərhələlərindən biri hesab olunur.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm axtarışı insanın düşüncə sistemini və şəxsiyyətini gücləndirir. Elm öyrənən insanın zehni daha aktiv və yaradıcı olur. Bu isə onun problemlərə daha düzgün yanaşmasına kömək edir. Peyğəmbər (s) bu kəlamda elm axtaran insanın mərhəmət axtardığını bildirərək onun daxili vəziyyətinə də işarə edir. Çünki bilik insanın qəlbindəki qorxuları və şübhələri azaldır. İnsan bilmədiyi şeylərdən narahat olur, lakin öyrəndikcə daha güvənli hiss edir. Elm insanın həyatına nizam və məqsəd gətirir. Bu isə

onun psixoloji sabitliyini artırır. Beləliklə elm insanın həm zehni, həm də emosional inkişafına böyük təsir göstərir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlamın dili sadə və təsirli bir üsluba malikdir. Peyğəmbər (s) qısa bir cümlə ilə çox böyük bir həqiqəti ifadə etmişdir. "Elm tələb edən kəs mərhəmət tələb edən kəsdir" ifadəsi dərin məna daşıyan bir metaforadır. Bu cümlə oxucunun düşüncəsində güclü təsir yaradır. Ədəbi baxımdan belə hikmətli ifadələr insanın qəlbinə və ağlına eyni anda təsir edir. Bu cür kəlamlar ədəbiyyat tarixində də böyük əhəmiyyətə malikdir. Onlar həm düşüncəni inkişaf etdirir, həm də insanı ilhamlandırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm axtaran insanlar cəmiyyətin inkişafında əsas rol oynayırlar. Belə insanlar yalnız özlərini deyil, ətraf mühiti də dəyişdirirlər. Elmli insanlar cəmiyyətin düşüncə səviyyəsini yüksəldir və yeni ideyaların yaranmasına səbəb olur. Peyğəmbər (s) elm tələb edən insanı İslamın dayaqlarından biri kimi təqdim etməklə onun cəmiyyət üçün əhəmiyyətini vurğulayır. Cəmiyyətin inkişafı üçün yalnız iqtisadi güc deyil, həm də intellektual inkişaf lazımdır. Elmli insanlar cəmiyyətin problemlərini daha düzgün analiz edir və onların həlli üçün yollar tapırlar. Bu səbəbdən elm cəmiyyətin inkişafının əsas sütunlarından biri hesab olunur.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu İslam sivilizasiyasında elmə böyük dəyər verilmişdir. Peyğəmbərin bu kimi kəlamları müsəlman cəmiyyətlərində elmə olan marağı artırmışdır. Nəticədə müsəlman alimləri orta əsrlərdə bir çox elmi sahələrdə böyük nailiyyətlər əldə etmişlər. Riyaziyyat, astronomiya, tibb və fəlsəfə sahələrində mühüm kəşflər edilmişdir. Bu inkişafların arxasında elmə verilən dini dəyər dayanırdı. İnsanlar elm öyrənməyi yalnız dünyəvi məqsəd üçün deyil, həm də ilahi bir vəzifə kimi qəbul edirdilər.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm insanın davranışlarını və xarakterini formalaşdırır. Elmli insan daha məsuliyyətli və daha ədalətli olur. Çünki o, biliyin böyük məsuliyyət gətirdiyini anlayır. Peyğəmbər (s) elm tələb edən insanın savabının peyğəmbərlərlə birlikdə veriləcəyini bildirərək onun əxlaqi dəyərini vurğulayır. Bu isə elm öyrənən insanın yalnız öz inkişafı üçün deyil, həm də insanlara xidmət etməsi deməkdir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam Allahın elmə və hikmətə verdiyi böyük dəyəri göstərir. İslamda elm ilahi bir nemət kimi qəbul edilir. Allah Quranda dəfələrlə insanları düşünməyə və öyrənməyə çağırır. Bu kəlam həmin çağırışın peyğəmbər tərəfindən ifadə edilmiş bir formasıdır. Elm axtaran insan Allahın yaratdığı kainatın hikmətini anlamağa çalışır və bu onu Allaha daha yaxın edir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlamın gözəlliyi onun sadəliyi və dərinliyindədir. Qısa sözlərlə böyük bir həqiqət ifadə edilmişdir. Bu cür ifadələr insanın həm ağlına, həm də qəlbinə təsir edir. Onun harmonik quruluşu və mənəvi məzmunu estetik bir hikmət nümunəsi kimi qiymətləndirilə bilər.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elmli insanlar cəmiyyətin idarə olunmasında mühüm rol oynayırlar. Bilik və hikmətə sahib olan şəxslər daha uzaqgörən qərarlar verə bilirlər. Bu isə dövlət idarəçiliyinin daha sağlam və ədalətli olmasına səbəb olur. Elmli cəmiyyətlər daha sabit və inkişaf etmiş olur.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm ədalətin düzgün tətbiqi üçün vacibdir. Qanunları anlamaq və onları düzgün tətbiq etmək üçün bilik lazımdır. Elmli hüquqşünaslar və alimlər cəmiyyətin hüquqi sisteminin güclənməsinə kömək edirlər.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan insan həyatının mənası həqiqəti axtarmaq və onu dərk etməkdir. Elm bu axtarışın ən mühüm vasitələrindən biridir. Bu kəlam insanın varlıq məqsədini daha dərindən dərk etməsinə kömək edir. İnsan elm öyrəndikcə həyatın mənasını daha aydın anlayır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı zahiri hadisələrin arxasında gizli hikmətlərin olduğunu göstərir. Elm axtarışı zahirdə sadə bir fəaliyyət kimi görünə bilər. Lakin ilahi baxışda bu, insanın mərhəmət və hikmət qapılarını açması deməkdir. Xızır baxışına görə bəzən insanın atdığı kiçik bir addım böyük ilahi nəticələrə səbəb ola bilər. Elm axtaran insan da belə bir yolun yolçusudur. O, zahirdə kitab oxuyur və öyrənir, lakin batində qəlbi ilahi hikmətlə dolur. Bu səbəbdən elm axtarışı yalnız bilik deyil, həm də ilahi bir səfərdir.

Düşündürücü Suallar

- Mən elm öyrənməyi yalnız dünyəvi məqsədlər üçünmü edirəm, yoxsa mənəvi inkişaf üçün?
- Öyrəndiyim biliklər mənim həyatımı necə dəyişdirir?
- Elm mənim davranışlarımı və düşüncəmi daha yaxşı edirmi?
- Öyrəndiyim bilikləri başqaları ilə paylaşmağa çalışırammı?
- Mənim elm axtarışım insanlara fayda verirmi?

Özünə Hesabat

İnsan vaxtaşırı öz elm axtarışını qiymətləndirməlidir. O düşünməlidir ki, əldə etdiyi biliklər onun həyatına hansı dəyişiklikləri gətirib. Əgər elm insanı daha təvazökar, daha mərhəmətli və daha məsuliyyətli edirsə, deməli bu elm doğru istiqamətdədir. Əks halda insan yalnız məlumat toplayır, lakin hikmət qazanmır. Özünə hesabat vermək insanın inkişafı üçün vacibdir.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Hər gün müəyyən vaxtı elm öyrənməyə ayırmaq.
- Oxunan kitab və ya öyrənilən məlumat haqqında düşünmək və onu həyatla əlaqələndirmək.
- Elm öyrəndikdən sonra onu başqaları ilə paylaşmaq.
- Elm vasitəsilə cəmiyyətə fayda verən fəaliyyətlərdə iştirak etmək.

Əlavə Tövsiyələr

Elm axtaran insan səbirli və davamlı olmalıdır. Çünki bilik zamanla formalaşır. İnsan müxtəlif sahələrdə oxumağa və öyrənməyə açıq olmalıdır. Eyni zamanda öyrəndiyi bilikləri həyatda tətbiq etməyə çalışmalıdır. Bu isə elmi daha faydalı və mənalı edir.

Nəticə

Bu kəlam göstərir ki, elm axtarışı yalnız bilik əldə etmək deyil, həm də Allahın mərhəmətinə doğru bir yolculuqdur. Elm öyrənən insan həm öz həyatını, həm də cəmiyyətin həyatını dəyişdirə bilər. Bu səbəbdən elm axtarışı İslamda çox yüksək dəyərə malikdir. Peyğəmbər (s) bu hikmətli kəlamı ilə insanları düşünməyə, öyrənməyə və hikmət axtarmağa çağırır. Belə bir yol insanı həm dünyada hörmətə, həm də axirətdə xilas və səadətə aparır.

KƏLAM - 123

“HƏR KƏS ÖZÜNÜ VƏ YA GƏLƏCƏK NƏSİLLƏRİ İSLAH ETMƏK ÜÇÜN ELMDƏN BİR BÖLMƏ ÖYRƏNMƏK İSTƏYƏRSƏ, ALLAH ONA ÇINQILLARDAKI DAŞLAR QƏDƏR MÜKAFAT VERƏR.”

(Yəni, insan bilik öyrənmək və onu həm özü, həm də gələcək üçün faydalı etmək məqsədi güdürsə, Allah ona ölçüyəgəlməz dərəcədə mükafat verir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 307)

Bu kəlam, insanın elim öyrənmə və onu şəxsi və ictimai islah üçün istifadə etməsinin əhəmiyyətini vurğulayır. Burada elm yalnız nəzəri bilik deyil, həm də praktiki fayda və etik məsuliyyət daşıyan bir vasitə kimi göstərilir. İnsan özünü və gələcək nəsilləri təkmilləşdirmək üçün səy göstərdiyində, bu fəaliyyət həm şəxsi, həm də ictimai mənada dəyər qazanır. Kəlamın mərkəzi mövzusu isə bilik öyrənməyin və tətbiq etməyin həm maddi, həm də mənəvi mükafata səbəb olmasıdır. Bu baxımdan, elm insanın inkişafı və cəmiyyətin rifahı üçün bir vasitədir. Həmçinin, bu kəlam bilik öyrənmə prosesini motivasiya edən yüksək mükafat anlayışı ilə insanı təşviq edir. İnsan elmi yalnız öz marağı üçün yox, başqalarının faydası üçün də öyrənməlidir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Bu kəlam fəlsəfi baxımdan bilik, əxlaq və məqsəd arasındakı əlaqəni ortaya qoyur. Fəlsəfi baxımdan, elm yalnız informasiya yığımı deyil, insanın varlıq məqsədinə xidmət edən bir vasitədir. İnsan özünü islah etmək və

gələcək nəsillər üçün faydalı olmaq üçün elmə yönəldikdə, o həm də mənəvi dərinlik qazanır. Bu kəlam, əbədi dəyər anlayışını fəlsəfi prizma ilə izah edir: maddi olmayan, ölçülməsi çətin mükafatlar əbədi mənəviyyat və cəmiyyət rifahı ilə ölçülür. Elmin məqsədi yalnız bilik əldə etmək deyil, həm də bu biliklə həyatın keyfiyyətini yüksəltməkdir. İnsan, özünü və başqalarını inkişaf etdirmək üçün elmə can atdıqda, o həm fəlsəfi, həm etik, həm də mənəvi səmərə əldə edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlamın vurğuladığı əsas məqam insanın özünü və gələcək nəsilləri ilahi hikmətlə islah etmək istəməsidir. İrfan, biliklə ruhi inkişafın birləşməsini tələb edir. İnsan yalnız informasiya toplamaqla kifayətlənməməli, öyrəndiyi bilikləri həyatına və başqalarına tətbiq etməlidir. Bu proses insanın mənəvi təmizlənməsi və ruhi yetkinliyinə xidmət edir. Hər bir öyrənilmiş bilik, Allah qarşısında bir ibadət və xidmət sayılır. İnsan öyrənərkən niyyətini düzgün saxladıqda, hər daşın sayı qədər mükafat alır. Bu aspekt, bilik və irfanın birgə inkişaf etdirilməsinin ruhi səmərəsini izah edir və insanı ilahi məqsədlərə yaxınlaşdırır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, kəlam insanın motivasiya və öyrənmə psixologiyasını vurğulayır. İnsan, yalnız şəxsi maraq və ya zövq üçün deyil, həm də başqalarına fayda vermək üçün öyrəndikdə, daxili məmnuniyyət və özünüinkişaf artır. Bu proses, insanın məqsədli davranış və müsbət düşüncə tərzini gücləndirir. Öyrənmək və tətbiq etmək, həm psixoloji sağlamlığı dəstəkləyir, həm də stressi azaldır. İnsan biliklə özünü inkişaf etdirərkən, həm də gələcək üçün faydalı bir miras yaradır. Bu aspekt öyrənmə davranışının psixoloji təsirlərini, motivasiyanı və mənəvi rahatlığı izah edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam metaforik ifadə ilə zənginləşdirilib: “çınqıllardakı daşlar” simvolu ilə mükafatın saysız-hesabsız olduğunu vurğulayır. Bu ifadə oxucuya vizual təsir göstərir və bilik öyrənməyin dəyərini gözəl və yaddaqalan şəkildə çatdırır. Kəlam həm ritmik, həm də estetik dildə qurulub, mənəvi dəyəri və gözəlliyi oxucuya hiss etdirir. Hər söz diqqətlə seçilmişdir və öyrənmə, səy və mükafat konseptlərini poetik şəkildə birləşdirir. Ədəbi baxımdan bu kəlam, dilin qüdrətini və mənəvi mesajın təsirini artırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, kəlam insanın cəmiyyətə faydalı olmasını və sosial məsuliyyətini ön plana çıxarır. İnsan elm öyrənərək yalnız özünü inkişaf etdirmir, həm də gələcək nəsillər üçün bilik və dəyərlər mirası yaradır. Bu, cəmiyyətin inkişafına və davamlılığa xidmət edir. Kəlam, sosial ədalət, nəsillərarası bağ və kollektiv rifah ideyalarını vurğulayır. İnsan biliklə həm şəxsi, həm də ictimai islah üçün çalışdıqda, cəmiyyətin mədəni və elmi

səviyyəsi yüksəlir. Bu baxış sosial harmoniyanın və əməkdaşlığın təməlini formalaşdırır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, insanlığın elm və bilik uğrunda apardığı mübarizə və söy kəlamın mənasını gücləndirir. Tarixdə elm öyrənən və tətbiq edən şəxslər həm özlərini, həm də cəmiyyətlərini inkişaf etdirmiş, nəsillərə bilik mirası qoymuşlar. Kəlam bu davamlı tarixilik perspektivini vurğulayır: hər bir öyrənilmiş bilik, gələcək üçün dəyərli və səmərəli olur. İnsan bilik uğrunda səylə çalışdıqda, tarix boyu mənəvi və intellektual zənginlik yaratmış olur. Bu aspekt, kəlamın zaman və mədəniyyətlərarası əhəmiyyətini izah edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam insanın niyyətinə və məqsədinə diqqət çəkir. Elm yalnız öyrənmək üçün deyil, islah və fayda üçün öyrənilməlidir. İnsan özünü və başqalarını yaxşılaşdırmaq niyyəti ilə öyrəndikdə, bu fəaliyyət əxlaqi bir məsuliyyət və xidmət sayılır. Əxlaq, bilik və niyyət birləşdikdə, insan həm mənəvi, həm də sosial səmərə əldə edir. Kəlam, hər bir öyrənilmiş bilik və tətbiqini ədalət və fayda prinsiplərinə əsaslandırmağın əhəmiyyətini vurğulayır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, kəlam Allahın mükafatı və ilahi rəhmətini önə çıxarır. İnsan bilik öyrənmək və tətbiq etmək niyyəti ilə çalışdıqda, Allah ona ölçülməsi mümkün olmayan bir mükafat verir. Bu kəlamda, insanın niyyəti, niyyətin doğru istiqaməti və Allahın əzəməti vurğulanır. Bilik və islahın mənəvi mükafatı, ilahi ədalət və rəhmətlə əlaqələndirilir. Teoloji baxış, insanın dünyəvi fəaliyyətlərinin ilahi nəzərdən də qiymətləndirildiyini göstərir və insanı mənəvi məsuliyyətə dəvət edir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlam vizual və metaforik zənginliyi ilə diqqət çəkir. “Çınqıllardakı daşlar” ifadəsi say və sonsuzluğu simvolizə edir, gözəl bir təsvir və təsir yaratmaq üçün seçilmişdir. Estetik baxış həm vizual, həm də mənəvi gözəlliyi əhatə edir. Kəlamın ritmik quruluşu, ifadə tərzi və metaforları oxucuya həm ruhsal, həm də intellektual zövq verir. Estetik baxımdan bu, elmin gözəlliyi və dəyərini vizual və simvolik olaraq çatdırır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, kəlam liderlik, idarəetmə və sosial məsuliyyət mövzularına toxunur. Elm öyrənmək və tətbiq etmək yalnız şəxsi inkişaf üçün deyil, həm də cəmiyyətin rifahı və gələcək nəsillərin formalaşması üçün vacibdir. Politoloji baxış, bilik və islahın sosial struktur və idarəetmədə necə əhəmiyyətli olduğunu göstərir. Liderlər və siyasətçilər üçün bu kəlam, elmin və təhsilin cəmiyyətin inkişafında mərkəzi rolunu xatırladır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, kəlam öyrənmənin və biliklə islahın sosial və hüquqi

məsuliyyətini önə çıxarır. İnsan yalnız bilik toplamaqla kifayətlənməməli, onu ədalətli və faydalı şəkildə tətbiq etməlidir. Hüquqi baxış öyrənilmiş biliklərin cəmiyyət qaydalarına, qanun və ədalət prinsiplərinə uyğun istifadəsini vurğulayır. Bu, insanın özünə və başqalarına qarşı məsuliyyətini artırır və ictimai rifahı qoruyur.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, kəlam insanın varlıq məqsədini və mənəvi dəyərini önə çıxarır. İnsan özünü və gələcək nəsilləri inkişaf etdirmək üçün öyrəndikdə, həyatına dərin mənalı bir məqsəd qazandırır. Eksistensial baxış, insanın varlığının yalnız mövcud olmaqla kifayətlənmədiyini, həm də faydalı və mənalı fəaliyyətlərlə zənginləşdiyini göstərir. Hər daş qədər mükafat simvolu, varlığın əbədi və dəyərli aspektlərini vurğulayır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı bu kəlamda insanın elmi öyrənməsini, niyyətini və tətbiqini daha dərin hikmətlə qiymətləndirir. Burada əsas mesaj odur ki, hər bir öyrənilmiş bilik yalnız şəxsi deyil, həm də ümumi rifah üçün bir investisiyadır. Xızır baxışı insanı yalnız öyrənməyə deyil, öyrəndiyini faydalı tətbiq etməyə təşviq edir. Bu aspektdə hər bir elmi səylər, sanki görünməyən amma sonsuz təsir gücünə malik bir enerji kimi qiymətləndirilir. İnsan biliklə gələcək üçün fayda yaratdıqca, Allah tərəfindən həm bu dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırılır. Xızır baxışı, insanın səyini ilahi hikmət prizmasından görə bilmək və hər bir öyrənilmiş bilikdə mənəvi və praktiki fayda tapmaqdır.

Düşündürücü Suallar

- Mən bilik öyrənərkən yalnız özümü, yoxsa başqalarını da nəzərə alıram?
- Hər bir öyrəndiyim bilik cəmiyyət üçün faydalı ola bilərmi?
- Mənim öyrənmək motivasiyam daha çox maraq, yoxsa fayda yaratmaqdır?

Özünə Hesabat

- Bu gün hansı elmi bilikləri faydalı məqsədlə öyrəndim?
- Öyrəndiyim bilikləri necə tətbiq edə bilərəm?
- Nəticələr həm mənə, həm də başqalarına necə təsir edəcək?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Günlük öyrəndiklərinizi şəxsi inkişaf və başqalarına öyrətmək üçün planlayın.
- İxtisas və ya hobbi sahənizdəki bilikləri faydalı layihələrə tətbiq edin.
- Məlumatı paylaşaraq cəmiyyətə töhfə verin.

Əlavə Tövsiyələr

- Niyyətinizi yalnız öz maraq və qürur üçün yox, faydalı məqsəd üçün qoruyun.
- Hər öyrəndiyiniz bilikdə tətbiq imkanlarını düşünün.
- Bilgini paylaşmaq və başqalarını da öyrətmək üçün imkan yaradın.

Nəticə

Kəlam bizə göstərir ki, elmi öyrənmək və onu şəxsi və ictimai fayda üçün tətbiq etmək həm dünyəvi, həm də mənəvi mükafatın əsasını təşkil edir. Hər bir öyrənilmiş bilik, niyyət düzgün olduğu halda, ölçüyəgəlməz dərəcədə dəyər qazanır və insanın həyatına, cəmiyyətə və gələcək nəsillərə töhfə verir.

ELM TƏLƏBƏSİ VƏ CƏNNƏT

KƏLAM - 124

“HƏR KƏS ELM ÖYRƏNMƏK ÜÇÜN BİR YOL QƏT EDƏRSƏ, ALLAH ONU CƏNNƏT YOLLARINDAN BİRİNƏ APARAR.”

(Yəni, insan bilik əldə etmək məqsədilə səy göstərirsə, Allah onu həm dünyada, həm də axirətdə dəyərli və mükəmməl bir yola yönəldir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 308)

Bu kəlam insanın bilik əldə etmək üçün göstərdiyi səylərin əhəmiyyətini vurğulayır. Burada elm yalnız şəxsi maraq və ya karyera üçün deyil, həm də mənəvi inkişaf və cəmiyyət faydası üçün önəmlidir. Kəlamın əsas mövzusu öyrənmək, səy göstərmək və bunun nəticəsində həm dünyəvi, həm də axirəvi mükafat əldə etməkdir. İnsan bir yol qət edərək bilik öyrənirsə, bu yol yalnız elmi dərinləşdirmir, həm də onun xarakter və əxlaqını formalaşdırır. Kəlam, elmin insan həyatında məqsədli və yönümlü bir fəaliyyət olduğunu vurğulayır. Elm öyrənmək səy və niyyət tələb edir və insanı həm şəxsi, həm də ictimai inkişaf yoluna yönəldir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam elmin varlıq və məqsəd anlayışları ilə əlaqəsini ortaya qoyur. İnsan bir yol qət edərək elm öyrənirsə, o yalnız bilik toplamaqla kifayətlənmir, həm də həyatının mənasını və məqsədini dərk edir. Fəlsəfi baxış, bilik, əxlaq və niyyət arasındakı əlaqəni ön plana çıxarır. Hər bir səy, varlıq və mənəviyyatın dəyərini artırır. Bu kəlam insanın niyyətli və məqsədli fəaliyyətini fəlsəfi prizma ilə qiymətləndirir. Elm və səy, insanın daxili harmoniyasını və varlıq məqsədini gücləndirir. İnsan özünü və başqalarını inkişaf etdirmək üçün bilik yoluna qədəm qoyanda, həyatının fəlsəfi dəyərini artırır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlamın əsas mesajı insanın niyyətli şəkildə elm öyrənərək ruhi və mənəvi inkişaf əldə etməsidir. İrfan, bilik və ruhi yetkinlik arasındakı əlaqəni vurğulayır. İnsan öyrənməyi yalnız öz marağı üçün deyil, həm də başqalarına faydalı olmaq məqsədi ilə etdikdə, bu irfani səylər onun Allah qarşısındakı qiymətini artırır. Hər bir yol qət edərək öyrənilmiş bilik, insanın ruhunu işıqlandırır. İrfani baxış, bilik öyrənməyin insanı həm ruhi, həm də mənəvi olaraq yüksəltməsini göstərir. İnsan niyyətini təmiz saxlayanda, öyrənmənin mənəvi faydası artır və Allah tərəfindən mükafatlandırılır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, kəlam insanın öyrənmə motivasiyasını və davranışlarını qiymətləndirir. İnsan elm öyrənmək üçün bir yol qət etdikdə, məqsədli fəaliyyət və özünüinkişaf psixoloji sağlamlığı gücləndirir. Bu proses, diqqət, fokus və motivasiyanı artırır. Öyrənmə səyinin mükafata bağlanması, insanın daxili motivasiyasını yüksəldir və özünə inamını artırır.

Həmçinin, öyrənilmiş biliklərin tətbiqi insanın psixoloji balansını və sosial münasibətlərini yaxşılaşdırır. Psixoloji baxış, öyrənmənin yalnız informasiya toplamaqla deyil, həm də daxili səmərəlilik və mənəvi rahatlıqla əlaqəsini vurğulayır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam poetik və metaforik zənginliyi ilə diqqət çəkir. "Yol qət etmək" ifadəsi oxucuya həm vizual, həm də ruhani təsir verir. Kəlamın ritmik quruluşu, sözlərin seçimi və mənəvi mesajı, oxucuya estetik zövq və düşüncə verir. Ədəbi baxış öyrənmə, səy və mükafat anlayışlarını metaforik dildə birləşdirir. Bu, kəlamı həm mənalı, həm də yaddaqalan edir. Hər bir söz diqqətlə seçilmiş və mesajın təsirini artırmaq üçün poetik şəkildə ifadə olunmuşdur.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, kəlam bilik öyrənmənin cəmiyyətə təsirini vurğulayır. İnsan elm öyrənərək yalnız özünü inkişaf etdirmir, həm də cəmiyyət üçün faydalı fəaliyyət göstərir. Hər bir öyrənilmiş bilik, gələcək nəsillər üçün miras və sosial inkişaf vasitəsidir. Kəlam, kollektiv rifah və nəsillərarası əlaqələrin gücləndirilməsini önə çıxarır. İnsan niyyətli şəkildə öyrənəndə, sosial harmoniyaya və ictimai məsuliyyətə töhfə verir. Sosioloji aspekt öyrənmənin cəmiyyətin mədəni, intellektual və etik səviyyəsini yüksəltməsini göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, kəlam insanlığın elm uğrunda apardığı mübarizəni və səylərini önə çıxarır. Tarixdə elm öyrənən və tətbiq edən şəxslər həm özlərini, həm də cəmiyyətlərini inkişaf etdirmiş, gələcək nəsillərə bilik mirası qoymuşlar. Kəlam bu davamlı tarixilik perspektivini vurğulayır: öyrənmək, yalnız müasir deyil, gələcək üçün də dəyər yaradır. İnsan bilik uğrunda səylə çalışdıqda, tarixi bir töhfə verir. Bu aspekt, kəlamın zaman və mədəniyyətlərarası əhəmiyyətini izah edir və öyrənmənin tarixi mirasını ön plana çıxarır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam niyyət və məqsədi ön plana çıxarır. Elm yalnız öyrənmək üçün deyil, fayda yaratmaq və başqalarını inkişaf etdirmək üçün öyrənilməlidir. Hər bir səy, əxlaqi məsuliyyət və mənəvi xidmət sayılır. İnsan niyyətini təmiz saxlayaraq öyrənməyə yönəldikdə, həm özünə, həm də cəmiyyətə fayda verir. Kəlam, öyrənmənin əxlaqi ölçülərini vurğulayır və bilik yolunda dürüstlük, təmizlik və xidmət anlayışını önə çıxarır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, kəlam Allahın mükafat və hidayətini önə çıxarır. İnsan elm öyrənmək məqsədilə bir yol qət etdikdə, Allah onu cənnət yollarından birinə yönəldir. Bu, ilahi rəhmət və ədalətin göstəricisidir. Bilik öyrənmək yalnız dünyəvi deyil, həm də axirəvi fayda gətirir. Teoloji baxış, niyyətin

düzgünlüyü və elmi öyrənmə səylərinin ilahi qiymətini izah edir. İnsan özünü və başqalarını inkişaf etdirmək üçün səy göstərdikdə, Allah tərəfindən həm bu dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırılır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlam gözəl və təsirli bir metafora malikdir: "yol qət etmək" həm fiziki, həm də ruhi səyləri simvolizə edir. Bu ifadə, öyrənmənin gözəlliyini və əhəmiyyətini oxucuya vizual olaraq çatdırır. Estetik aspekt həm mənəvi, həm də vizual təsir yaradır. Kəlamın ritmik quruluşu, ifadələrin seçimi və metaforik zənginliyi oxucuya həm ruhsal, həm də intellektual zövq verir. Estetik baxış, elmin gözəlliyini, səylərin və mükafatın estetikasını vurğulayır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, kəlam liderlik, idarəetmə və sosial məsuliyyət mövzularını əhatə edir. Elm öyrənmək və tətbiq etmək yalnız şəxsi inkişaf üçün deyil, həm də cəmiyyətin rifahı və nəsillərin yetişdirilməsi üçün vacibdir. Politoloji baxış, bilik və səyin sosial struktur və idarəetmədə əhəmiyyətini göstərir. Liderlər və siyasətçilər üçün bu kəlam, elmin və təhsilin cəmiyyətin inkişafında mərkəzi rolunu xatırladır. Öyrənmə və səy, həm şəxsi, həm də ictimai liderlik keyfiyyətlərini gücləndirir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, kəlam öyrənmənin və biliklə islahın hüquqi və sosial məsuliyyətini vurğulayır. İnsan yalnız bilik toplamaqla kifayətlənməməli, onu ədalətli və faydalı şəkildə tətbiq etməlidir. Hüquqi baxış öyrənilmiş biliklərin qanun və ədalət prinsiplərinə uyğun istifadəsini ön plana çıxarır. Bu, həm şəxsi, həm də ictimai məsuliyyəti gücləndirir və cəmiyyətin rifahını təmin edir. Kəlam, bilik öyrənməyin hüquqi və etik ölçülərini birləşdirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, kəlam insanın varlıq məqsədini və həyatın mənasını ön plana çıxarır. İnsan elm öyrənmək üçün səy göstərdikdə, həyatına dərin mənalı bir məqsəd qazandırır. Eksistensial baxış, varlığın yalnız mövcud olmaqla kifayətlənmədiyini, həm də faydalı və mənalı fəaliyyətlərlə zənginləşdiyini göstərir. Yol qət etmək və bilik öyrənmək, insanın həyatda varlığının əhəmiyyətini artırır. Hər bir səylə öyrənilmiş bilik, həyatın mənasını və dəyərini gücləndirir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı bu kəlamı insanın səy, niyyət və bilik öyrənmə prosesini daha geniş və hikmətli şəkildə qiymətləndirir. Burada əsas mesaj odur ki, hər bir yol qət edilərək öyrənilmiş bilik, görünməyən, amma ölçülməsi mümkün olmayan təsir gücünə malikdir. Xızır baxışı, insanın bilik yolundakı hər bir səyini ilahi hikmət prizmasından qiymətləndirir. Öyrənilmiş bilik yalnız şəxsi deyil, həm də ictimai və gələcək nəsillər üçün faydalıdır. İnsan bu yolla həm özünü, həm də cəmiyyəti inkişaf etdirir və Allah tərəfindən həm

dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırılır.

Düşündürücü Suallar

- Mən bilik öyrənərkən yalnız öz marağımı, yoxsa başqalarına fayda yaratmaq məqsədini nəzərə alıram?
- Hər bir öyrəndiyim bilik cəmiyyət üçün necə faydalı ola bilər?
- Mənim öyrənmək motivasiyam daha çox şəxsi inkişaf, yoxsa sosial fayda üçündür?

Özünə Hesabat

- Bu gün hansı bilikləri faydalı məqsədlə öyrəndim?
- Öyrəndiyim bilikləri tətbiq edərək başqalarına fayda verə bilərəmmi?
- Bu səy mənim və cəmiyyət üçün hansı nəticələri doğuracaq?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Öyrəndiyiniz məlumatları başqalarına öyrətmək üçün plan qurun.
- İxtisas və ya hobbi sahəsindəki bilikləri faydalı layihələrdə tətbiq edin.
- Bilikləri paylaşaraq ictimai rifah və nəsillərin inkişafına töhfə verin.

Əlavə Tövsiyələr

- Niyyətinizi yalnız şəxsi maraq üçün yox, həm də başqalarına fayda yaratmaq üçün qoruyun.
- Hər öyrəndiyiniz bilikdə tətbiq imkanlarını düşünün.
- Bilgini paylaşmaq və başqalarını öyrətmək üçün imkan yaradın.

Nəticə

Kəlam bizə göstərir ki, elm öyrənmək və bu yolda səy göstərmək həm şəxsi, həm də ictimai inkişaf üçün vacibdir. İnsan yol qət edərək bilik əldə etdikdə, onun səy və niyyəti Allah tərəfindən qiymətləndirilir və həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırılır. Hər bir öyrənilmiş bilik, niyyət düzgün olduğu halda, insan həyatına və cəmiyyətə ölçülməz fayda gətirir.

KƏLAM - 125

“HƏR ŞEYİN BİR YOLU VARDIR. CƏNNƏTİN YOLU İSƏ ELM VƏ BİLİYƏ APARIR.”

(Yəni, hər işdə və həyatda bir düzgün yol mövcuddur; əbədi mükafat və cənnət yolunu isə bilik və öyrənmək açır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 309)

Bu kəlamın mövzusu insanın həyatında doğru yolun əhəmiyyəti və elmin bu yolda əsas vasitə olduğudur. Burada vurğulanır ki, hər şeyin bir qanunu və sistemi vardır, insanlar yalnız bu yolu izlədikdə məqsədə çata bilərlər. Cənnət yolu, metaforik olaraq, ən doğru və mənalı həyat yolunu təmsil edir və bu yolun açarı elm və bilikdir. İnsan öyrənməklə həm özünü, həm də gələcək nəsilləri inkişaf etdirir. Kəlam, öyrənmənin yalnız nəzəri deyil, həm də mənəvi və əxlaqi inkişaf üçün zəruri olduğunu göstərir. Hər bir səy və öyrənmə cəhd, insanı həm dünyəvi, həm də axirəvi uğura yönəldir. Bu

mövzu həyatın hər sahəsində məqsədli və niyyətli fəaliyyətin vacibliyini önə çıxarır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam insanın həyatın məqsədi və varlıq prinsipləri ilə elmi fəaliyyət arasındakı əlaqəni izah edir. Hər şeyin bir yolu olması, fəlsəfi determinism və təbiət qanunlarının mövcudluğunu göstərir. Elm isə bu yolun kəşf edilməsində vasitədir. İnsan elmi öyrənərək həm mənəvi, həm də intellektual inkişaf əldə edir. Fəlsəfi baxış, bilik və məqsəd arasındakı harmoniya və əlaqəni önə çıxarır. Hər bir doğru yol və hər bir öyrənmə fəaliyyəti insanın daxili dəyərlərini və mənəvi səmərəsini artırır. Elm, həyatın anlamını və düzgün yaşamaq prinsipini kəşf etməyə yardım edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlam insanın ruhani inkişafı və mənəvi istiqaməti ilə elmi bilik arasında əlaqəni göstərir. Bilik yalnız informasiya toplamaq deyil, həm də insanın ruhunu işıqlandırır və Allah yolunda səy göstərməyə kömək edir. İrfani perspektivdə öyrənmək niyyətli və faydalı olmalıdır, yalnız şəxsi maraq üçün deyil. İnsan bilik yolu ilə həm özünü, həm də başqalarını inkişaf etdirə bilər. Hər bir öyrənilmiş bilik, niyyət və tətbiq baxımından ilahi mükafat dəyərinə sahibdir. İrfani baxış, elmin yalnız zehni deyil, həm də ruhi inkişaf üçün bir vasitə olduğunu vurğulayır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, kəlam motivasiya, məqsəd və öyrənmə davranışlarını ön plana çıxarır. İnsan öyrənmə yolu ilə həm özünü inkişaf etdirir, həm də gələcək üçün faydalı biliklər əldə edir. Bu səy, diqqət və fokus, daxili motivasiya və özünə inamı gücləndirir. Öyrənmə prosesinin mükafatlandırılması psixoloji məmnuniyyət və özünüinkişaf hissini artırır. İnsan bilik yolu ilə həm daxili balans, həm də sosial uyğunlaşma əldə edir. Psixoloji baxış, öyrənmə və niyyətin insan psixikasına təsirini və həyatın mənalı hissəsini önə çıxarır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlamın poetik və metaforik zənginliyi diqqət çəkir. “Hər şeyin bir yolu vardır” və “Cənnətin yolu isə elm və biliyə aparır” ifadələri həm vizual, həm də mənəvi təsir göstərir. Kəlam ritmik quruluş və söz seçimi ilə oxucuya estetik zövq verir. Ədəbi baxış öyrənmə, səy və mükafat anlayışlarını metaforik və simvolik dildə birləşdirir. Bu ifadələr oxucuda həm ruhani, həm də intellektual təsir yaradır. Hər söz diqqətlə seçilmiş, mesajın təsirini artırmaq üçün poetik tərzdə ifadə olunmuşdur.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, kəlam öyrənmə və bilik əldə etmənin cəmiyyətə təsirini vurğulayır. İnsan bilik yolu ilə yalnız özünü inkişaf etdirmir, həm də başqalarına və gələcək nəsillərə faydalı olur. Elm cəmiyyətin mədəni və

intellektual səviyyəsini yüksəldir. Kəlam kollektiv rifah, nəsillərarası bağ və ictimai məsuliyyəti ön plana çıxarır. İnsan niyyətli şəkildə öyrənəndə, sosial harmoniyaya və əməkdaşlığa töhfə verir. Sosioloji aspekt, bilik öyrənmənin ictimai əhəmiyyətini və sosial məsuliyyəti vurğulayır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, kəlam insanlığın elm uğrunda apardığı davamlı səyləri və tarix boyu bilik mirasını ön plana çıxarır. Tarixdə elm öyrənən şəxslər həm özlərini, həm də cəmiyyətlərini inkişaf etdirmiş və gələcək nəsillərə bilik mirası qoymuşlar. Kəlam bu davamlı tarixilik perspektivini vurğulayır: öyrənmək yalnız indiki zamanda deyil, gələcək üçün də faydalıdır. İnsan bilik yolunda çalışdıqca, tarixi bir töhfə verir. Bu aspekt, öyrənmənin zaman və mədəniyyətlərarası əhəmiyyətini izah edir və bilik mirasının dəyərini önə çıxarır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam insanın niyyət və məqsədinə diqqət çəkir. Elm yalnız öyrənmək üçün deyil, faydalı olmaq və başqalarına xidmət etmək üçün öyrənilməlidir. Hər bir səy, əxlaqi məsuliyyət və mənəvi xidmət sayılır. İnsan niyyətini təmiz saxlayaraq öyrənməyə yönəldikdə, həm özünə, həm də cəmiyyətə fayda verir. Kəlam, öyrənmənin əxlaqi ölçülərini və niyyətin düzgünlüyünü vurğulayır. Hər bir öyrənilmiş bilik, niyyət və tətbiq baxımından ədalət və fayda prinsiplərinə uyğun olmalıdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, kəlam Allahın hidayət və mükafatını önə çıxarır. İnsan elm öyrənmək və bilik yolunda səy göstərmək niyyətində olduqda, Allah onu həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırır. Cənnət yolu metaforik olaraq ilahi mükafat və hidayəti göstərir. Teoloji baxış, öyrənmənin yalnız dünyəvi deyil, həm də ilahi qiymətini izah edir. İnsan niyyətli və faydalı şəkildə öyrəndikdə, Allah tərəfindən həm mənəvi, həm də əbədi mükafat verilir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlam gözəl metaforik təsvirlə zəngindir: “Cənnətin yolu elm və biliyə aparır”. Bu ifadə həm vizual, həm də mənəvi təsir yaradır. Estetik aspekt öyrənmə və səyin gözəlliyini oxucuya vizual və ruhani şəkildə çatdırır. Kəlamın ritmik quruluşu, söz seçimi və metaforik zənginliyi oxucuya həm intellektual, həm də mənəvi zövq verir. Estetik baxış elmin gözəlliyini və həyat yolunda düzgün səyin estetikasını vurğulayır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, kəlam liderlik, idarəetmə və sosial məsuliyyət mövzularını əhatə edir. Elm və bilik əldə etmək yalnız şəxsi inkişaf üçün deyil, həm də cəmiyyətin rifahı və nəsillərin yetişdirilməsi üçün vacibdir. Politoloji baxış, bilik və səyin sosial struktur və idarəetmədə əhəmiyyətini göstərir. Liderlər və siyasətçilər üçün bu kəlam, elmin və təhsilin cəmiyyətin inkişafında mərkəzi rolunu xatırladır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, kəlam öyrənmənin və biliklə islahın hüquqi və sosial məsuliyyətini vurğulayır. İnsan yalnız bilik toplamaqla kifayətlənməməli, onu ədalətli və faydalı şəkildə tətbiq etməlidir. Hüquqi baxış öyrənilmiş biliklərin qanun və ədalət prinsiplərinə uyğun istifadəsini ön plana çıxarır. Bu, həm şəxsi, həm də ictimai məsuliyyəti gücləndirir və cəmiyyətin rifahını təmin edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, kəlam insanın varlıq məqsədini və həyatın mənasını ön plana çıxarır. İnsan öyrənmə yolu ilə səy göstərdikdə, həyatına dərin mənalı məqsəd qazandırır. Eksistensial baxış, varlığın yalnız mövcud olmaqla kifayətlənmədiyini, həm də faydalı və mənalı fəaliyyətlərlə zənginləşdiyini göstərir. Yol qət etmək və bilik öyrənmək insanın həyatının dəyərini artırır. Hər bir səylə öyrənilmiş bilik, həyatın mənasını gücləndirir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı, kəlamı insanın səy və niyyətini ilahi hikmət prizmasından qiymətləndirir. Hər bir öyrənmə yolu, görünməyən, amma ölçülməsi mümkün olmayan təsir gücünə malikdir. Xızır baxışı öyrənməni yalnız şəxsi deyil, həm də cəmiyyət və gələcək nəsillər üçün faydalı bir investisiya kimi görür. İnsan bu yolla həm özünü, həm də başqalarını inkişaf etdirir. Bilik yolu Allah tərəfindən həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırılır. Xızır baxışı hər öyrənmə səylərinin hikmətini və əbədi faydasını ortaya qoyur.

Düşündürücü Suallar

- Mən bilik öyrənərkən yalnız özümü, yoxsa başqalarına da fayda yaratmaq məqsədini nəzərə alıram?
- Hər bir öyrəndiyim bilik həyat və cəmiyyət üçün necə faydalı ola bilər?
- Mənim öyrənmək motivasiyam şəxsi inkişaf, yoxsa sosial fayda üçün daha güclüdür?

Özünə Hesabat

- Bu gün hansı bilikləri faydalı məqsəd üçün öyrəndim?
- Öyrəndiyim bilikləri başqalarına tətbiq edə bilərəmmi?
- Bu səy mənim və cəmiyyət üçün hansı nəticələri doğuracaq?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Öyrəndiyiniz məlumatları başqalarına öyrətmək üçün plan qurun.
- İxtisas və ya hobbi sahəsindəki bilikləri faydalı layihələrdə tətbiq edin.
- Bilikləri paylaşaraq ictimai rifah və nəsillərin inkişafına töhfə verin.

Əlavə Tövsiyələr

- Niyyətinizi yalnız şəxsi maraq üçün yox, həm də başqalarına fayda yaratmaq üçün qoruyun.
- Hər öyrəndiyiniz bilikdə tətbiq imkanlarını düşünün.
- Bilgini paylaşmaq və başqalarını öyrətmək üçün imkan yaradın.

Nəticə

Kəlam göstərir ki, həyatın hər sahəsində doğru yol vardır və bu yolu kəşf etmək üçün elm və bilik əsas vasitədir. İnsan bilik yolu ilə özünü, cəmiyyəti və gələcək nəsilləri inkişaf etdirir. Yol qət etmək və öyrənmək, niyyət doğru olduqda, Allah tərəfindən həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırılır. Hər bir öyrənilmiş bilik insan həyatına və cəmiyyətə ölçülməz fayda gətirir.

KƏLAM - 126

"HƏR KƏS ELM AXTARARSA, CƏNNƏT DƏ ONUN ARZUSUNDA OLDUĞU ŞEYDƏ OLAR."

(Yəni, insan bilik öyrənmək və onu tətbiq etmək istədikdə, Allah onun niyyətini qiymətləndirir və həm dünyada, həm də axirətdə mükafat verir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 309)

Kəlamın mövzusu insanın elmə, biliyə və öyrənməyə olan həvəsidir. Burada vurğulanır ki, bilik axtarmaq yalnız şəxsi maraq üçün deyil, həm də mənəvi və əxlaqi inkişaf üçün vacibdir. İnsan öyrənməklə özünü təkcə intellektual deyil, həm də mənəvi baxımdan formalaşdırır. Kəlam həm də insanın niyyətinin, məqsədinin və səylərinin dəyərini önə çıxarır. Cənnət metaforik olaraq, doğru və faydalı niyyətlərin nəticəsi olan mükafatı təmsil edir. İnsan elm yolunda səylə irəlilədikdə, həm özünü, həm də cəmiyyəti inkişaf etdirir. Mövzu həm şəxsi, həm də ictimai inkişafı əhatə edir və öyrənmənin əhəmiyyətini bütün aspektləri ilə vurğulayır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam həyatın mənası, məqsədi və bilik arasında əlaqəni izah edir. Hər bir insanın məqsədli fəaliyyəti, doğru niyyətlə elmi öyrənməsi, varlıq və həyatın dərin anlamını kəşf etməyə xidmət edir. Elm yalnız bilik toplamaq deyil, həm də insanın daxili harmoniyasını və əxlaqi dəyərlərini formalaşdırır. Fəlsəfi perspektiv, niyyət, məqsəd və nəticə arasındakı əlaqəni vurğulayır. Hər bir öyrənmə səyi, insanın özünü dərk etməsinə və həyatda daha məqsədli və faydalı fəaliyyət göstərməsinə imkan verir. Bu baxış insanın həm özünü, həm də başqalarını inkişaf etdirən fəaliyyətini fəlsəfi prizma ilə qiymətləndirir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlam insanın ruhi və mənəvi inkişafı ilə bilik arasında əlaqəni göstərir. Bilik axtarmaq yalnız zehni fəaliyyət deyil, həm də insanın ruhunu işıqlandırır. İrfani perspektivdə öyrənmək niyyətli və faydalı olmalıdır, yalnız şəxsi maraq üçün deyil. İnsan bilik yolu ilə həm özünü, həm də başqalarını inkişaf etdirir və ilahi mükafat dəyərinə nail olur. Hər bir öyrənilmiş bilik insanın ruhunu yüksəldir və Allah qarşısında qiymətini artırır. İrfani baxış, elmin yalnız informasiya toplamaq üçün deyil, həm də ruhi inkişaf və mənəvi yetkinlik üçün bir vasitə olduğunu vurğulayır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, kəlam insanın motivasiya, məqsəd və davranışlarını

qiymətləndirir. Bilik axtarmaq səy və fokus tələb edir, bu isə daxili motivasiyanı və özünə inamı artırır. Öyrənmə prosesi insanın psixoloji balansını gücləndirir və həyatına mənalı struktur əlavə edir. İnsan niyyətini düzgün saxlayaraq öyrənməyə yönəldikdə, psixoloji rifah və daxili məmnuniyyət əldə edir. Hər bir öyrənilmiş bilik həm zehni, həm də emosional inkişaf üçün bir vasitədir. Psixoloji perspektiv, öyrənmənin insan davranışına və həyatına olan müsbət təsirini vurğulayır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam poetik və metaforik ifadələrlə zəngindir. "Elm axtarmaq" və "cənnət arzusunda olmaq" ifadələri oxucuya həm vizual, həm də ruhani təsir verir. Kəlam ritmik quruluşu və söz seçimi ilə estetik zövq yaradır. Ədəbi perspektiv, öyrənmək və səy göstərmək anlayışlarını simvolik və metaforik dildə birləşdirir. Bu, oxucuya mənəvi və intellektual təsir göstərir. Hər söz diqqətlə seçilmiş və mesajın təsirini artırmaq üçün poetik şəkildə ifadə olunmuşdur. Kəlam həm gözəl, həm də düşündürücü üsluba malikdir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, kəlam bilik axtarışının cəmiyyətə təsirini vurğulayır. İnsan elm öyrənərək yalnız özünü inkişaf etdirmir, həm də başqalarına faydalı olur. Bilik cəmiyyətin mədəni, intellektual və etik səviyyəsini yüksəldir. Kəlam, kollektiv rifah və nəsillərarası məsuliyyəti önə çıxarır. İnsan niyyətli şəkildə öyrəndikdə, sosial harmoniyaya və ictimai əməkdaşlığa töhfə verir. Sosioloji baxış öyrənmənin yalnız fərdi deyil, həm də cəmiyyət üçün əhəmiyyətini göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, kəlam insanlığın elm uğrunda apardığı davamlı səyləri göstərir. Tarixdə elm öyrənən şəxslər həm özlərini, həm də cəmiyyətlərini inkişaf etdirmiş və gələcək nəsillərə bilik mirası qoymuşlar. Kəlam bu davamlı perspektivi vurğulayır: öyrənmək yalnız indiki zaman üçün deyil, gələcək üçün də dəyərli və vacibdir. İnsan bilik yolu ilə tarixi töhfə verir. Bu aspekt, öyrənmənin zaman və mədəniyyətlərarası əhəmiyyətini izah edir və bilik mirasının dəyərini önə çıxarır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam niyyətin və məqsədin vacibliyini vurğulayır. Bilik yalnız şəxsi inkişaf üçün deyil, həm də başqalarına fayda üçün öyrənilməlidir. Hər bir öyrənmə səyi, əxlaqi məsuliyyət və mənəvi xidmət sayılır. İnsan niyyətini təmiz saxlayaraq öyrənməyə yönəldikdə, həm özünə, həm də cəmiyyətə fayda verir. Kəlam, öyrənmənin əxlaqi ölçülərini və niyyətin düzgünlüyünü göstərir. Hər bir öyrənilmiş bilik ədalət və fayda prinsiplərinə uyğun olmalıdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, kəlam Allahın mükafat və hidayətini göstərir. İnsan

bilik axtarışında niyyətli olduqda, Allah onu həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırır. Cənnət metaforik olaraq ilahi mükafat və hidayəti simvolizə edir. Teoloji perspektiv, öyrənmənin yalnız dünyəvi deyil, həm də ilahi qiymətini vurğulayır. İnsan doğru niyyət və faydalı öyrənmə ilə Allah tərəfindən həm mənəvi, həm də əbədi mükafat alır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlam metaforik zənginliyə malikdir: "Cənnət arzusunda olmaq" həm vizual, həm də mənəvi təsir yaradır. Estetik perspektiv öyrənmə və səyin gözəlliyini oxucuya vizual və ruhani şəkildə çatdırır. Kəlamın ritmik quruluşu, söz seçimi və metaforik zənginliyi oxucuya həm intellektual, həm də mənəvi zövq verir. Estetik baxış elmin gözəlliyini və həyat yolunda düzgün səyin estetikasını vurğulayır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, kəlam liderlik, idarəetmə və sosial məsuliyyət mövzularını əhatə edir. Elm və bilik əldə etmək yalnız şəxsi inkişaf üçün deyil, həm də cəmiyyətin rifahı və nəsillərin yetişdirilməsi üçün vacibdir. Politoloji perspektiv, bilik və səyin sosial struktur və idarəetmədə əhəmiyyətini göstərir. Liderlər və siyasətçilər üçün bu kəlam elmin və təhsilin cəmiyyətin inkişafında mərkəzi rolunu xatırladır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, kəlam öyrənmənin və biliklə islahın hüquqi və sosial məsuliyyətini vurğulayır. İnsan yalnız bilik toplamaqla kifayətlənməməli, onu ədalətli və faydalı şəkildə tətbiq etməlidir. Hüquqi perspektiv öyrənilmiş biliklərin qanun və ədalət prinsiplərinə uyğun istifadəsini ön plana çıxarır. Bu həm şəxsi, həm də ictimai məsuliyyəti gücləndirir və cəmiyyətin rifahını təmin edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, kəlam insanın varlıq məqsədini və həyatın mənasını ön plana çıxarır. İnsan bilik yolu ilə səy göstərdikdə, həyatına dərin mənalı məqsəd qazandırır. Eksistensial perspektiv, varlığın yalnız mövcud olmaqla kifayətlənmədiyini, həm də faydalı və mənalı fəaliyyətlərlə zənginləşdiyini göstərir. Yol qət etmək və öyrənmək insanın həyatının dəyərini artırır. Hər bir səylə öyrənilmiş bilik həyatın mənasını gücləndirir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı, kəlamı insanın səy və niyyətini ilahi hikmət prizmasından qiymətləndirir. Hər bir öyrənmə yolu, görünməyən, amma ölçülməsi mümkün olmayan təsir gücünə malikdir. Xızır baxışı öyrənməni yalnız şəxsi deyil, həm də cəmiyyət və gələcək nəsillər üçün faydalı bir investisiya kimi görür. İnsan bu yolla həm özünü, həm də başqalarını inkişaf etdirir. Bilik yolu Allah tərəfindən həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırılır. Xızır baxışı hər öyrənmə səylərinin hikmətini və əbədi faydasını ortaya qoyur.

Düşündürücü Suallar

- Mən bilik öyrənərkən yalnız özümü, yoxsa başqalarına da fayda yaratmaq məqsədini nəzərə alıram?
- Hər bir öyrəndiyim bilik həyat və cəmiyyət üçün necə faydalı ola bilər?
- Mənim öyrənmək motivasiyam şəxsi inkişaf, yoxsa sosial fayda üçün daha güclüdür?

Özünə Hesabat

- Bu gün hansı bilikləri faydalı məqsəd üçün öyrəndim?
- Öyrəndiyim bilikləri başqalarına tətbiq edə bilərəmmi?
- Bu səy mənim və cəmiyyət üçün hansı nəticələri doğuracaq?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Öyrəndiyiniz məlumatları başqalarına öyrətmək üçün plan qurun.
- İxtisas və ya hobbi sahəsindəki bilikləri faydalı layihələrdə tətbiq edin.
- Bilikləri paylaşaraq ictimai rifah və nəsillərin inkişafına töhfə verin.

Əlavə Tövsiyələr

- Niyyətinizi yalnız şəxsi maraq üçün yox, həm də başqalarına fayda yaratmaq üçün qoruyun.
- Hər öyrəndiyiniz bilikdə tətbiq imkanlarını düşünün.
- Bilgini paylaşmaq və başqalarını öyrətmək üçün imkan yaradın.

Nəticə

Kəlam göstərir ki, hər bir insanın həyatında doğru yol vardır və elm, biliyə olan həvəs və səy bu yolu açır. İnsan bilik yolu ilə həm özünü, həm də cəmiyyəti inkişaf etdirir. Yol qət etmək və öyrənmək, niyyət düzgün olduqda, Allah tərəfindən həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırılır. Hər bir öyrənilmiş bilik insan həyatına və cəmiyyətə ölçülməz fayda gətirir.

HƏR ŞEYİN ELM TƏLƏBƏSİ ÜÇÜN MƏĞFİRƏT DİLƏMƏSİ

KƏLAM - 127

“BÜTÜN HƏR ŞEY, HƏTTA DƏNİZDƏKİ BALIQLAR BELƏ, ELM AXTARAN İNSANLAR ÜÇÜN BAĞIŞLANMA DİLƏYİRLƏR.”

(Yəni, insan elm öyrənmək niyyətində olduqda, bütün kainat ona dəstək olur və Allah tərəfindən həm dünyada, həm də axirətdə mükafat verilir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 309)

Bu kəlamın mövzusu insanın elmə, biliyə və öyrənməyə olan həvəsidir. Burada vurğulanır ki, elmə səy göstərən hər kəs yalnız özünü inkişaf etdirmir, həm də kainatın və təbiətin mənəvi dəstəyinə nail olur. Balıqların belə bağışlanma diləməsi metaforik olaraq, bütün yaradılmışların bilik axtaran insanın niyyətini dəstəklədiyini göstərir. Kəlam həm də öyrənmənin niyyət və məqsədinə görə qiymətləndirildiyini göstərir. İnsan elm yolunda irəlilədikcə həm dünyada fayda görür, həm də axirət mükafatına nail olur. Mövzu həm şəxsi, həm də ictimai faydanı əhatə edir və bilik öyrənmənin əhəmiyyətini bütün aspektləri ilə izah edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam həyat, niyyət və bilik arasında əlaqəni göstərir. Hər bir insanın məqsədli fəaliyyəti və elm axtarması varlıq anlayışını dərinləşdirir. Elm yalnız məlumat toplamaq deyil, həm də insanın daxili harmoniyasını və əxlaqi dəyərlərini inkişaf etdirir. Fəlsəfi baxış, bilik və məqsəd arasındakı harmoniya və nəticəni vurğulayır. Hər öyrənmə səyi insanın özünü tanımasına və həyatını daha məqsədli şəkildə qurmasına imkan verir. Bu aspekt insanın həm şəxsi, həm də mənəvi inkişafını fəlsəfi prizma ilə qiymətləndirir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlamın mənası insanın ruhani inkişafı ilə bilik arasında əlaqəni ön plana çıxarır. Elm yalnız zehni deyil, həm də ruhu işıqlandırır və niyyətli öyrənmə insanın mənəvi vəziyyətini yüksəldir. Hər bir öyrənmə səyi, niyyətlə birləşdikdə, Allah qarşısında qiymətini artırır. İrfani perspektiv öyrənmənin şəxsi mənfəət üçün deyil, həm də başqalarına faydalı olmaq üçün vacib olduğunu göstərir. Kəlam, təbiətin belə elm yolunda insanın niyyətini dəstəklədiyini bildirərək, ilahi hikmət və ruhi dəstəyin mövcudluğunu vurğulayır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, kəlam motivasiya və niyyətin önəmini göstərir. İnsan elm axtarışına başladıqda, daxili motivasiya, fokus və səy güclənir. Öyrənmə prosesi psixoloji balans, özünəinam və həyat məqsədi hissini artırır. Hər bir öyrənilmiş bilik həm zehni, həm də emosional inkişaf üçün bir vasitədir. İnsan niyyətini düzgün saxladıqda, psixoloji rifah və mənəvi məmnuniyyət əldə edir. Kəlamın metaforik təsviri – balıqların bağışlanma diləməsi –

insanın öyrənmə səyinin yalnız şəxsi deyil, həm də ətraf mühit və kainat tərəfindən dəstəkləndiyini göstərir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam poetik və metaforik zənginliyə malikdir. "Bütün hər şey, hətta dənizdəki balıqlar" ifadəsi oxucuya həm vizual, həm də mənəvi təsir verir. Kəlam ritmik quruluş və söz seçimi ilə estetik zövq yaradır. Ədəbi perspektiv öyrənmə və səy göstərmək anlayışlarını simvolik və metaforik dildə birləşdirir. Bu, oxucuya mənəvi və intellektual təsir göstərir. Hər söz diqqətlə seçilmiş və mesajın təsirini artırmaq üçün poetik şəkildə ifadə olunmuşdur. Kəlam həm gözəl, həm də düşündürücü üsluba malikdir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, kəlam bilik öyrənmənin cəmiyyətə təsirini vurğulayır. İnsan elm axtararaq yalnız özünü inkişaf etdirmir, həm də başqalarına fayda verir. Kəlamın metaforik təsviri, təbiətin də bu səyləri dəstəklədiyini göstərir, bu isə kollektiv rifah və sosial harmoniyanın önəmini vurğulayır. İnsan niyyətli şəkildə öyrənəndə, ictimai məsuliyyət və nəsillərarası əlaqələr möhkəmlənir. Sosioloji perspektiv öyrənmənin yalnız fərdi deyil, həm də sosial əhəmiyyətini göstərir və cəmiyyətin inkişafında bilik axtarışının rolunu önə çıxarır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, kəlam insanlığın elm uğrunda apardığı davamlı səyləri göstərir. Tarixdə elm öyrənən şəxslər həm özlərini, həm də cəmiyyətlərini inkişaf etdirmiş və gələcək nəsillərə bilik mirası qoymuşlar. Kəlam bu davamlı perspektivi vurğulayır: öyrənmək yalnız indiki zaman üçün deyil, gələcək üçün də əhəmiyyətlidir. İnsan bilik yolu ilə tarixi töhfə verir. Tarixi aspekt öyrənmənin zaman və mədəniyyətlərarası əhəmiyyətini və bilik mirasının dəyərini önə çıxarır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam niyyətin və məqsədin vacibliyini göstərir. Bilik yalnız şəxsi inkişaf üçün deyil, həm də başqalarına fayda üçün öyrənilməlidir. Hər bir öyrənmə səyi, əxlaqi məsuliyyət və mənəvi xidmət sayılır. İnsan niyyətini təmiz saxlayaraq öyrənməyə yönəldikdə, həm özünə, həm də cəmiyyətə fayda verir. Kəlam öyrənmənin əxlaqi ölçülərini və niyyətin düzgünlüyünü vurğulayır. Hər bir öyrənilmiş bilik ədalət və fayda prinsiplərinə uyğun olmalıdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, kəlam Allahın mükafat və hidayətini göstərir. İnsan elm axtarmağa niyyət etdikdə, Allah onu həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırır. Kəlamın metaforik təsviri – balıqların bağışlanma diləməsi – Allahın yaratdığı kainatın belə insan səylərinə dəstək olduğunu simvolizə edir. Teoloji perspektiv, öyrənmənin yalnız dünyəvi deyil, həm də ilahi qiymətini vurğulayır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlam metaforik zənginliyə malikdir: "Bütün hər şey, hətta dənizdəki balıqlar belə" ifadəsi həm vizual, həm də mənəvi təsir yaradır. Estetik perspektiv öyrənmə və səyin gözəlliyini oxucuya vizual və ruhani şəkildə çatdırır. Kəlamın ritmik quruluşu, söz seçimi və metaforik zənginliyi oxucuya həm intellektual, həm də mənəvi zövq verir. Estetik baxış elmin gözəlliyini və həyat yolunda düzgün səyin estetikasını vurğulayır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, kəlam liderlik, idarəetmə və sosial məsuliyyət mövzularını əhatə edir. Elm və bilik əldə etmək yalnız şəxsi inkişaf üçün deyil, həm də cəmiyyətin rifahı və nəsillərin yetişdirilməsi üçün vacibdir. Politoloji perspektiv, bilik və səyin sosial struktur və idarəetmədə əhəmiyyətini göstərir. Liderlər və siyasətçilər üçün bu kəlam elmin və təhsilin cəmiyyətin inkişafında mərkəzi rolunu xatırladır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, kəlam öyrənmənin və biliklə islahın hüquqi və sosial məsuliyyətini vurğulayır. İnsan yalnız bilik toplamaqla kifayətlənməməli, onu ədalətli və faydalı şəkildə tətbiq etməlidir. Hüquqi perspektiv öyrənilmiş biliklərin qanun və ədalət prinsiplərinə uyğun istifadəsini ön plana çıxarır. Bu, həm şəxsi, həm də ictimai məsuliyyəti gücləndirir və cəmiyyətin rifahını təmin edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, kəlam insanın varlıq məqsədini və həyatın mənasını ön plana çıxarır. İnsan bilik yolu ilə səy göstərdikdə, həyatına dərin mənalı məqsəd qazandırır. Eksistensial perspektiv varlığın yalnız mövcud olmaqla kifayətlənmədiyini, həm də faydalı və mənalı fəaliyyətlərlə zənginləşdiyini göstərir. Yol qət etmək və öyrənmək insanın həyatının dəyərini artırır. Hər bir səylə öyrənilmiş bilik həyatın mənasını gücləndirir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı, kəlamı insanın niyyət və səyini ilahi hikmət prizmasından qiymətləndirir. Hər bir öyrənmə yolu, görünməyən, amma ölçülməsi mümkün olmayan təsir gücünə malikdir. Xızır baxışı öyrənməni yalnız şəxsi deyil, həm də cəmiyyət və gələcək nəsillər üçün faydalı bir investisiya kimi görür. İnsan bu yolla həm özünü, həm də başqalarını inkişaf etdirir. Bilik yolu Allah tərəfindən həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırılır. Xızır baxışı hər öyrənmə səylərinin hikmətini və əbədi faydasını ortaya qoyur.

Düşündürücü Suallar

- Mən bilik öyrənərkən yalnız özümü, yoxsa başqalarına da fayda yaratmaq məqsədini nəzərə alıram?
- Hər bir öyrəndiyim bilik həyat və cəmiyyət üçün necə faydalı ola bilər?
- Mənim öyrənmək motivasiyam şəxsi inkişaf, yoxsa sosial fayda üçün daha güclüdür?

Özünə Hesabat

- Bu gün hansı bilikləri faydalı məqsəd üçün öyrəndim?
- Öyrəndiyim bilikləri başqalarına tətbiq edə bilərəmmi?
- Bu səy mənim və cəmiyyət üçün hansı nəticələri doğuracaq?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Öyrəndiyiniz məlumatları başqalarına öyrətmək üçün plan qurun.
- İxtisas və ya hobbi sahəsindəki bilikləri faydalı layihələrdə tətbiq edin.
- Bilikləri paylaşaraq ictimai rifah və nəsillərin inkişafına töhfə verin.

Əlavə Tövsiyələr

- Niyyətinizi yalnız şəxsi maraq üçün yox, həm də başqalarına fayda yaratmaq üçün qoruyun.
- Hər öyrəndiyiniz bilikdə tətbiq imkanlarını düşünün.
- Bilgini paylaşmaq və başqalarını öyrətmək üçün imkan yaradın.

Nəticə

Kəlam göstərir ki, hər bir insanın həyatında doğru yol vardır və elm, biliyə olan həvəs və səy bu yolu açır. İnsan bilik yolu ilə həm özünü, həm də cəmiyyəti inkişaf etdirir. Yol qət etmək və öyrənmək, niyyət düzgün olduqda, Allah tərəfindən həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırılır. Hər bir öyrənilmiş bilik insan həyatına və cəmiyyətə ölçülməz fayda gətirir.

KƏLAM - 128

"HƏR ŞEY, HƏTTA DƏNİZDƏKİ BALIQLAR, HƏŞƏRATLAR, YERDƏKİ BÖCƏKLƏR, SÜRÜNƏNLƏR, YIRTICI HEYVANLAR VƏ YAYLADA OTLAYAN HEYVANLAR BELƏ ELM AXTARANLAR ÜÇÜN BAĞIŞLANMA DİLƏYİRLƏR."

(Yəni, insan elm öyrənmək və bilik əldə etmək niyyətində olduqda, bütün yaradılmışlar ona dəstək olur və Allah tərəfindən həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırılır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 309)

Bu kəlamın mövzusu insanın elm və biliyə olan həvəsidir. Burada vurğulanır ki, elm axtaran hər kəs yalnız özünü inkişaf etdirmir, həm də kainatın mənəvi dəstəyinə nail olur. Balıqlar, həşəratlar, sürünənlər və digər canlıların metaforik bağışlanma diləməsi, yaradılmışların bilik axtaran insanın niyyətini dəstəklədiyini göstərir. Kəlam həm də öyrənmənin niyyətə görə qiymətləndirildiyini vurğulayır. İnsan elm yolunda irəlilədikcə, həm dünyada fayda görür, həm də axirət mükafatına nail olur. Mövzu həm şəxsi, həm də ictimai faydanı əhatə edir və bilik öyrənmənin əhəmiyyətini bütün aspektləri ilə izah edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam həyat, niyyət və bilik arasındakı dərin əlaqəni göstərir. İnsan öyrənmək yolunda irəliləyərkən yalnız zehni inkişaf etmir, həm də daxili harmoniyasını və əxlaqi prinsiplərini möhkəmləndirir. Elm yalnız məlumat toplamaq deyil, həm də insanın özünü tanımasına və

həyatına mənalı məqsəd verməsinə xidmət edir. Fəlsəfi perspektiv öyrənmənin insanın varlıq anlamına təsirini və niyyətin əhəmiyyətini vurğulayır. Bu baxışla bilik axtarışı yalnız şəxsi deyil, həm də varlıq dəyəri üçün əhəmiyyətli olur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlamın mənası insanın ruhani inkişafı ilə bilik arasında əlaqəni ön plana çıxarır. Elm yalnız zehni deyil, həm də ruhu işıqlandırır. Niyyətlə öyrənmə, insanın mənəvi vəziyyətini yüksəldir və Allah qarşısında qiymətini artırır. İrfani perspektiv öyrənmənin şəxsi mənfəət üçün deyil, həm də başqalarına faydalı olmaq üçün vacib olduğunu göstərir. Kəlam, təbiətin belə elm yolunda insanın niyyətini dəstəklədiyini bildirərək, ilahi hikmət və ruhi dəstəyin mövcudluğunu vurğulayır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan, kəlam motivasiya, fokus və niyyətin əhəmiyyətini göstərir. İnsan elm öyrənmək üçün səylə hərəkət etdikdə, daxili motivasiya və özünəinam artır. Öyrənmə prosesi həm zehni, həm də emosional balans üçün faydalıdır. İnsan niyyətini düzgün saxladıqda, psixoloji rifah və məmnuniyyət hissi yüksəlir. Kəlamın metaforik təsviri – balıqların və digər canlıların bağışlanma diləməsi – insanın öyrənmə səyinin yalnız şəxsi deyil, həm də ətraf mühit tərəfindən dəstəkləndiyini göstərir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlam poetik və metaforik zənginliyə malikdir. “Hər şey, hətta dənizdəki balıqlar, həşəratlar…” ifadəsi oxucuya vizual və mənəvi təsir göstərir. Kəlam ritmik quruluşu və söz seçimi ilə estetik zövq yaradır. Ədəbi perspektiv öyrənmə və səy anlayışlarını simvolik və metaforik dildə birləşdirir. Oxucu həm mesajı alır, həm də estetik zövq hiss edir. Bu, kəlamın həm gözəl, həm də düşündürücü üsluba malik olduğunu göstərir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, kəlam bilik axtarışının cəmiyyətə təsirini vurğulayır. İnsan elm öyrənərək yalnız özünü inkişaf etdirmir, həm də başqalarına fayda verir. Kəlamın metaforik təsviri, təbiətin belə bu səyləri dəstəklədiyini göstərir. İnsan niyyətli şəkildə öyrəndikdə, sosial məsuliyyət və nəsillərarası əlaqələr möhkəmlənir. Sosioloji perspektiv öyrənmənin yalnız fərdi deyil, həm də sosial əhəmiyyətini göstərir və cəmiyyətin inkişafında bilik axtarışının rolunu önə çıxarır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, kəlam insanlığın elm uğrunda apardığı davamlı səyləri göstərir. Tarixdə elm öyrənən şəxslər həm özlərini, həm də cəmiyyətlərini inkişaf etdirərək gələcək nəsillərə bilik mirası qoymuşlar. Kəlam bu davamlı perspektivi vurğulayır: öyrənmək yalnız indiki zaman üçün deyil, gələcək üçün də əhəmiyyətlidir. İnsan bilik yolu ilə tarixi töhfə verir və elm axtarışının nəsillərarası dəyərini ortaya qoyur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam niyyətin və məqsədin vacibliyini göstərir. Bilik yalnız şəxsi inkişaf üçün deyil, başqalarına fayda üçün öyrənilməlidir. Hər bir öyrənmə səyi əxlaqi məsuliyyət və mənəvi xidmət sayılır. İnsan niyyətini təmiz saxlayaraq öyrənməyə yönəldikdə, həm özünə, həm də cəmiyyətə fayda verir. Kəlam öyrənmənin əxlaqi ölçülərini və niyyətin düzgünlüyünü vurğulayır. Hər bir öyrənilmiş bilik ədalət və fayda prinsiplərinə uyğun olmalıdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, kəlam Allahın mükafat və hidayətini göstərir. İnsan elm öyrənməyə niyyət etdikdə, Allah onu həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırır. Kəlamın metaforik təsviri – bütün canlıların bağışlanma diləməsi – Allahın yaratdığı kainatın belə insan səylərinə dəstək olduğunu simvolizə edir. Teoloji perspektiv öyrənmənin ilahi qiymətini ön plana çıxarır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlam metaforik zənginliyə malikdir. “Hər şey, hətta dənizdəki balıqlar…” ifadəsi həm vizual, həm də mənəvi təsir yaradır. Estetik perspektiv öyrənmə və səyin gözəlliyini oxucuya vizual və ruhani şəkildə çatdırır. Kəlamın ritmik quruluşu, söz seçimi və metaforik zənginliyi oxucuya həm intellektual, həm də mənəvi zövq verir. Estetik baxış elmin gözəlliyini və həyat yolunda düzgün səyin estetikasını vurğulayır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, kəlam liderlik, idarəetmə və sosial məsuliyyət mövzularını əhatə edir. Elm və bilik əldə etmək yalnız şəxsi inkişaf üçün deyil, həm də cəmiyyətin rifahı üçün vacibdir. Politoloji perspektiv bilik və səyin sosial struktur və idarəetmədə əhəmiyyətini göstərir. Liderlər və siyasətçilər üçün bu kəlam, elmin və təhsilin cəmiyyətin inkişafında mərkəzi rolunu xatırladır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, kəlam öyrənmənin və biliklə islahın hüquqi və sosial məsuliyyətini vurğulayır. İnsan yalnız bilik toplamaqla kifayətlənməməli, onu ədalətli və faydalı şəkildə tətbiq etməlidir. Hüquqi perspektiv öyrənilmiş biliklərin qanun və ədalət prinsiplərinə uyğun istifadəsini ön plana çıxarır. Bu, həm şəxsi, həm də ictimai məsuliyyəti gücləndirir və cəmiyyətin rifahını təmin edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, kəlam insanın varlıq məqsədini və həyatın mənasını ön plana çıxarır. İnsan bilik yolu ilə səy göstərdikdə, həyatına dərin mənalı məqsəd qazandırır. Eksistensial perspektiv varlığın yalnız mövcud olmaqla kifayətlənmədiyini, həm də faydalı və mənalı fəaliyyətlərlə zənginləşdiyini göstərir. Yol qət etmək və öyrənmək insanın həyatının

dəyərini artırır. Hər bir səylə öyrənilmiş bilik həyatın mənasını gücləndirir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı, kəlamı insanın niyyət və səyini ilahi hikmət prizmasından qiymətləndirir. Hər bir öyrənmə yolu, görünməyən amma ölçülməsi mümkün olmayan təsir gücünə malikdir. Xızır baxışı öyrənməni yalnız şəxsi deyil, həm də cəmiyyət və gələcək nəsillər üçün faydalı bir investisiya kimi görür. İnsan bu yolla həm özünü, həm də başqalarını inkişaf etdirir. Bilik yolu Allah tərəfindən həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırılır. Xızır baxışı hər öyrənmə səylərinin hikmətini və əbədi faydasını ortaya qoyur.

Düşündürücü Suallar

- Mən bilik öyrənərkən yalnız özümü, yoxsa başqalarına da fayda yaratmaq məqsədini nəzərə alıram?
- Hər bir öyrəndiyim bilik həyat və cəmiyyət üçün necə faydalı ola bilər?
- Mənim öyrənmək motivasiyam şəxsi inkişaf, yoxsa sosial fayda üçün daha güclüdür?

Özünə Hesabat

- Bu gün hansı bilikləri faydalı məqsəd üçün öyrəndim?
- Öyrəndiyim bilikləri başqalarına tətbiq edə bilərəmmi?
- Bu səy mənim və cəmiyyət üçün hansı nəticələri doğuracaq?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Öyrəndiyiniz məlumatları başqalarına öyrətmək üçün plan qurun.
- İxtisas və ya hobbi sahəsindəki bilikləri faydalı layihələrdə tətbiq edin.
- Bilikləri paylaşaraq ictimai rifah və nəsillərin inkişafına töhfə verin.

Əlavə Tövsiyələr

- Niyyətinizi yalnız şəxsi maraq üçün yox, həm də başqalarına fayda yaratmaq üçün qoruyun.
- Hər öyrəndiyiniz bilikdə tətbiq imkanlarını düşünün.
- Bilgini paylaşmaq və başqalarını öyrətmək üçün imkan yaradın.

Nəticə

Kəlam göstərir ki, hər bir insanın həyatında doğru yol vardır və elm, biliyə olan həvəs bu yolu açır. İnsan bilik yolu ilə həm özünü, həm də cəmiyyəti inkişaf etdirir. Yol qət etmək və öyrənmək, niyyət düzgün olduqda, Allah tərəfindən həm dünyada, həm də axirətdə mükafatlandırılır. Hər bir öyrənilmiş bilik insan həyatına və cəmiyyətə ölçülməz fayda gətirir.

ÖYRƏTMƏK

KƏLAM - 129

“ƏGƏR BİR ŞƏXS BİR ELM ÖYRƏNİRSƏ VƏ ONU BAŞQALARINA ÖYRƏDİRSƏ, BU İŞ ONUN ÜÇÜN SƏDƏQƏDİR.”

(Yəni, insan öyrəndiyi bilikləri başqaları ilə paylaşdıqda, bu hərəkət Allah qarşısında sədəqə, yəni müsbət əməldir və əbədi mükafat qazanır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 310)

Bu kəlamın mövzusu bilik və paylaşma arasındakı əlaqəni önə çıxarır. İnsan öyrəndiyi bilikləri yalnız özündə saxlamamalıdır, onları başqalarına öyrətmək həm onun öz inkişafına, həm də başqalarının faydasına xidmət edir. Kəlam, öyrənmənin sosial və mənəvi əhəmiyyətini vurğulayır. Elm paylaşdıqca həm niyyət, həm də əməlin dəyəri artır. Mövzu həm şəxsi, həm də ictimai məsuliyyəti əhatə edir və bilik öyrənmənin yalnız şəxsi fayda üçün olmadığını göstərir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan, kəlam bilik, niyyət və əxlaq arasında dərin əlaqəni göstərir. İnsan öyrəndiyi bilikləri paylaşdıqda, yalnız məlumat vermir, həm də həyatın mənasını, insanın cəmiyyət içində rolunu artırır. Bu, bilik və hərəkətin mənəvi dəyərini önə çıxarır. Fəlsəfi perspektiv öyrənmənin məqsədini yalnız şəxsi inkişafla məhdudlaşdırmır, həm də insanın ətraf mühit və cəmiyyətlə harmoniyasını vurğulayır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlam ruhani inkişafla bilik paylaşımının birləşməsini göstərir. Öyrənilən elm başqalarına fayda verəndə, insanın ruhi və mənəvi vəziyyəti yüksəlir. İrfani perspektiv, niyyətin təmiz və altruist olmasının əhəmiyyətini önə çıxarır. İnsan öyrəndiyini paylaşmaqla həm özü üçün, həm də başqaları üçün mənəvi işıq yaradır. Bu, Allah qarşısında qiymətləndirilən əməlin vacibliyini göstərir.

3.Psixoloji Aspekt

Psixo loji baxımdan, kəlam motivasiya, özünəinam və sosial bağlılığı vurğulayır. İnsan öyrəndiyi bilikləri başqalarına öyrətdikdə, daxili məmnuniyyət və emosional balans artar. Bu həm öyrənməyə davam etmə motivasiyasını gücləndirir, həm də özünü faydalı hiss etməyə səbəb olur. Kəlamın mesajı, paylaşmanın insan psixologiyası üçün müsbət təsirini açıq şəkildə göstərir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlamın quruluşu və ritmi oxucuya estetik zövq verir. “Elm öyrənmək və öyrətmək” ifadəsi həm sadə, həm də dərin mənalıdır. Metaforik və poetik üslub oxucuya həm düşünmək, həm də hiss etmək imkanını verir. Ədəbi perspektiv kəlamın həm mesajını, həm də söz seçiminin gözəlliyini ön plana çıxarır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan, kəlam bilik paylaşımının cəmiyyət üçün əhəmiyyətini vurğulayır. Elm yalnız fərdi inkişaf üçün deyil, sosial fayda üçün də vacibdir. İnsan öyrəndiklərini başqalarına öyrətməklə cəmiyyətin bilik səviyyəsini yüksəldir və sosial məsuliyyətini yerinə yetirir. Sosioloji perspektiv öyrənmənin yalnız şəxsi deyil, həm də ictimai əhəmiyyətini göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan, kəlam elm öyrənən və öyrədənlərin insan tarixindəki rolunu xatırladır. Elm paylaşımı tarixi inkişafda, mədəniyyətin və bilik mirasının formalaşmasında əsas rol oynayıb. Kəlam, bilik ötürməyin nəsillərarası əhəmiyyətini vurğulayır və hər öyrətmə səylərinin tarixdə iz buraxdığını göstərir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan, kəlam bilik öyrənmə və paylaşmanın mənəvi dəyərini önə çıxarır. İnsan yalnız öyrənmək üçün deyil, başqalarına fayda üçün öyrənməlidir. Paylaşmaq altruizm və sosial məsuliyyət nümayiş etdirir. Əxlaqi perspektiv öyrənmənin niyyət və məqsədinin düzgünlüyünü vurğulayır. Hər bilik səyi ədalətli və faydalı olmalıdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan, kəlam Allah qarşısında mükafat anlayışını göstərir. İnsan öyrəndiklərini başqalarına öyrətdikdə, bu, sədaqə kimi qəbul olunur və ilahi mükafatla qiymətləndirilir. Teoloji perspektiv, bilik öyrənmə və paylaşmanın ilahi qayda və hikmət çərçivəsində qiymətləndirildiyini göstərir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan, kəlamın sadə və ritmik quruluşu gözəl bir təsir yaradır. Metaforik ifadələr oxucuya həm vizual, həm də mənəvi estetik zövq verir. Estetik perspektiv öyrənmə və paylaşmanın yalnız faydalı deyil, həm də ruhu qidalandıran bir gözəllik olduğunu göstərir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan, kəlam liderlik və idarəetmədə bilik paylaşımının rolunu vurğulayır. Elm və bilik cəmiyyəti gücləndirir, idarəçilərin və liderlərin müdrik qərarlar verməsinə imkan yaradır. Politoloji perspektiv öyrənmənin cəmiyyətin inkişafı və rifahı üçün strateji əhəmiyyətini göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan, kəlam öyrənmənin və paylaşmanın qanuni və sosial məsuliyyətini önə çıxarır. İnsan öyrəndiyi bilikləri başqalarına ədalətli və faydalı şəkildə çatdırmalıdır. Hüquqi perspektiv öyrənilmiş biliklərin qanun və etik prinsiplərə uyğun istifadəsini vurğulayır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan, kəlam insanın varlıq məqsədini və həyatın

mənasını önə çıxarır. Öyrənmək və öyrətmək insanın həyatına dərin mənalı məqsəd verir. Eksistensial perspektiv göstərir ki, yalnız yaşamaq kifayət deyil, faydalı və mənalı fəaliyyətlərlə həyat zənginləşir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı, kəlamı niyyət və səyin görünməyən hikməti prizmasından qiymətləndirir. Hər bir öyrənilmiş və öyrədilmiş bilik yalnız şəxsi deyil, həm də cəmiyyət və gələcək üçün faydalı bir investisiya sayılır. Xızır baxışı öyrənməni yalnız bir iş deyil, həm də ilahi mükafat və əbədi fayda ilə qiymətləndirir. İnsan bu yolla həm özünü, həm də başqalarını inkişaf etdirir.

Düşündürücü Suallar

- Mən öyrəndiklərimi başqalarına faydalı şəkildə öyrədirəmmi?
- Hər bir öyrətdiyim bilik sosial və mənəvi fayda gətirirmi?
- Niyyətim yalnız şəxsi inkişaf, yoxsa başqalarına yardım məqsədini də əhatə edir?

Özünə Hesabat

- Bugün hansı bilikləri başqalarına öyrətmək üçün istifadə etdim?
- Öyrətdiyim biliklər başqaları üçün faydalı oldu mu?
- Bu səy mənim və cəmiyyət üçün hansı nəticələri gətirdi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Öyrəndiklərinizi dostlar, tələbələr və ya həmkarlarla paylaşın.
- Biliklərinizi layihələrdə, seminar və vebinar kimi platformalarda tətbiq edin.
- Başqalarına fayda verərək biliklərinizi əbədi bir sədaqəyə çevirin.

Əlavə Tövsiyələr

- Niyyətinizi təmiz və altruist saxlayın.
- Öyrəndiklərinizi başqalarına faydalı şəkildə çatdırmaq yollarını düşünün.
- Elm və bilik paylaşımını gündəlik həyatınıza tətbiq edin.

Nəticə

Kəlam göstərir ki, öyrənmək və öyrətmək yalnız şəxsi inkişaf deyil, həm də sosial, mənəvi və ilahi mükafat deməkdir. İnsan bilik yolunda irəliləyərkən həm özünü, həm də cəmiyyəti inkişaf etdirir. Yol qət etmək və öyrətmək, niyyət düzgün olduqda, Allah tərəfindən sədaqə kimi qəbul olunur və əbədi mükafatla qiymətləndirilir.

KƏLAM - 130

“HƏR ŞEYİN BİR ZƏKATI VARDIR. ELMİN ZƏKATI İSƏ ONU LAYİQ OLANLARA ÖYRƏTMƏKDİR.”

(Yəni, insan öyrəndiyi bilikləri başqalarına çatdırdıqda, bu bilik öz həqiqi dəyərinə çatır və Allah qarşısında qiymətli bir amal, zəkat hesab olunur.)

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 310)

Bu kəlamın mövzusu bilik, paylaşma və mənəvi məsuliyyət arasındakı

əlaqəyə yönəlib. İnsan yalnız öyrənməklə kifayətlənməməli, öyrəndiyi elmi başqalarına çatdırmaqla həm özünü, həm də cəmiyyəti inkişaf etdirməlidir. Kəlam göstərir ki, elm yalnız şəxsi inkişaf üçün deyil, ictimai fayda və mənəvi dəyər üçün də vacibdir. Mövzu həm etik, həm sosial, həm də ruhi məsuliyyəti əhatə edir və bilik öyrənmənin tam mənasını izah edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan kəlam, elm və onun istifadəsi arasındakı mənəvi və praktik əlaqəni vurğulayır. İnsan yalnız elm toplamaqla kifayətlənməməli, onu başqalarına çatdırmaqla biliklərin həqiqi mənasını tamamlamalıdır. Fəlsəfi perspektiv göstərir ki, elm və paylaşma yalnız məlumat deyil, həyatın mənası və varlığın məqsədi ilə bağlıdır. Bu baxış, bilik və hərəkətin harmoniyasını anlamağa kömək edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan, kəlam insanın ruhi yüksəlişi və mənəvi inkişafı ilə bağlıdır. Öyrənilən elm başqalarına öyrədildikdə insanın niyyəti təmiz və altruist olmalıdır. Bu zaman bilik həm öyrədən, həm də öyrənən üçün ilahi mükafat və ruhi işıq yaradır. İrfani perspektiv göstərir ki, elm paylaşımı insanın qəlbini işıqlandıran və ruhi dəyərləri artıran bir amal olaraq qiymətləndirilir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan kəlam öyrənmə və paylaşmanın insan motivasiyası, özünəinam və daxili məmnuniyyətlə əlaqəsini göstərir. İnsan öyrəndiyi elmi başqalarına öyrətdikdə həm sosial bağlılıq hissi yaranır, həm də özünü faydalı və dəyərli hiss edir. Psixoloji perspektiv göstərir ki, elm paylaşımı insanın emosional və intellektual balansını gücləndirir və öyrənmə motivasiyasını artırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan, kəlamın ritmi və ifadə forması onu oxunaqlı və yadda qalan edir. “Zəkat” metaforu oxucuya həm mənəvi, həm də sosial dəyəri simvolizə edir. Ədəbi perspektiv göstərir ki, sadə ifadələr vasitəsilə dərin mənalar çatdırılır və sözlərin poetik quruluşu oxucuda estetik təsir yaradır. Bu, kəlamı həm düşündürücü, həm də incə ifadəli edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan kəlam cəmiyyətin inkişafında elm paylaşımının rolunu vurğulayır. İnsan öyrəndiyini başqalarına öyrətməklə həm sosial məsuliyyətini yerinə yetirir, həm də cəmiyyətin bilik səviyyəsini yüksəldir. Sosioloji perspektiv göstərir ki, elm yalnız şəxsi deyil, ictimai rifah üçün də vacibdir və öyrətmə hərəkəti sosial əlaqələri gücləndirir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan kəlam bilik ötürməyin nəsillərarası əhəmiyyətini vurğulayır. Tarix boyu elm öyrədənlər cəmiyyətlərin inkişafında əsas rol

oynayıb. Kəlam göstərir ki, elm yalnız sahibinə deyil, onu paylaşdığı hər bir insana və gələcək nəsillərə xidmət edir. Tarixi perspektiv öyrənmə və öyrətmənin mədəniyyətin qorunmasında və inkişafında vacib olduğunu önə çıxarır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan kəlam bilik öyrənmənin və paylaşmanın doğru niyyət və etik davranışla həyata keçirilməsinin vacibliyini göstərir. İnsan elm öyrənirsə, bunu yalnız şəxsi mənafeyi üçün deyil, başqalarına faydalı olmaq məqsədilə etməlidir. Əxlaqi perspektiv göstərir ki, öyrənmək və paylaşmaq mənəvi dəyər daşıyan, ədalətli və altruist bir hərəkətdir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan kəlam bilik paylaşımının Allah qarşısında zəkat və mükafat hesab olunmasını göstərir. İnsan öyrəndiyi elmi başqalarına öyrətdikdə, bu əməl ilahi qiymətləndirmə alır. Teoloji perspektiv göstərir ki, elm yalnız informasiya deyil, həm də ruhani və mənəvi bir amal olaraq qəbul olunur və Allah qarşısında qiymətlidir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın quruluşu və ritmi oxucuya vizual və mənəvi gözəllik verir. Metaforik ifadələr öyrənmənin və paylaşmanın yalnız faydalı deyil, həm də estetik bir dəyər daşıdığını göstərir. Estetik perspektiv oxucunun həm gözünü, həm də ruhunu qidalandırır, bilik paylaşımını incə və gözəl bir amal kimi təqdim edir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan kəlam bilik paylaşımının liderlik və idarəetmədə əhəmiyyətini göstərir. Elm və təhsil vasitəsilə cəmiyyətin qərar qəbul etmə qabiliyyəti artır, liderlər daha müdrik və ədalətli qərarlar verə bilirlər. Politoloji perspektiv göstərir ki, elm paylaşımı strateji və cəmiyyətin rifahına xidmət edən bir fəaliyyətdir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan kəlam öyrənmənin və paylaşmanın qanuni və sosial məsuliyyətini ön plana çıxarır. İnsan öyrəndiyi elmi başqalarına ədalətli və faydalı şəkildə öyrətməlidir. Hüquqi perspektiv göstərir ki, elm yalnız şəxsi deyil, ictimai hüquqlar və etik prinsiplərə uyğun şəkildə istifadə olunmalıdır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan kəlam insanın həyat məqsədini və varlığın dəyərini önə çıxarır. Öyrənmək və öyrətmək insanın həyatına mənalı məqsəd verir. Eksistensial perspektiv göstərir ki, yalnız yaşamaq kifayət deyil; faydalı, mənalı və başqalarına xidmət edən fəaliyyət həyatın əsl dəyərini formalaşdırır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı kəlamı niyyət, səy və ilahi hikmət prizmasından

qiymətləndirir. Elm öyrənmək və başqalarına öyrətmək yalnız şəxsi inkişaf deyil, həm də cəmiyyət və gələcək üçün faydalı bir investisiyadır. Xızır baxışı göstərir ki, hər paylaşım həm öyrədən, həm öyrənən üçün əbədi fayda və ilahi mükafat daşıyır.

Düşündürücü Suallar

- Mən öyrəndiyim elmi başqalarına çatdırırammı?
- Bilik paylaşmaq niyyətimdə hansı rolu oynayır?
- Öyrətdiyim elm başqaları üçün faydalı olubmu?

Özünə Hesabat

- Bugün hansı elmi başqalarına öyrətmişəm?
- Bu öyrətmə başqaları üçün faydalı olubmu?
- Niyyətim yalnız şəxsi inkişaf, yoxsa başqalarına yardım məqsədini də əhatə edir?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Öyrəndiklərinizi tələbələr, həmkarlar və dostlarınızla paylaşın.
- Elmi seminar, vebinar və ya icmal şəklində öyrətmək imkanları yaradın.
- Elm paylaşaraq həm özünüzü, həm də başqalarını inkişaf etdirin.

Əlavə Tövsiyələr

- Niyyətinizi təmiz və altruist saxlayın.
- Elmi faydalı şəkildə paylaşmaq yollarını düşünün.
- Öyrənmə və öyrətməyi gündəlik həyatınıza daxil edin.

Nəticə

Kəlam göstərir ki, elm yalnız toplandığı zaman deyil, paylaşıldıqda əsl dəyər qazanır. İnsan öyrəndiyini başqalarına öyrətdikdə, həm özünü, həm cəmiyyəti inkişaf etdirir və ilahi zəkatla qiymətləndirilir. Elm paylaşmaq həm sosial, həm mənəvi, həm də ilahi baxımdan əhəmiyyətlidir.

KƏLAM - 131

“İNSANLAR YAYILAN BİR ELMDƏN DAHA ÜSTÜN BİR SƏDƏQƏ VERMƏMİŞDİR.”

(Yəni, insan başqalarına fayda verən bilik yaydıqda, bu, verilən ən dəyərli sədəqə sayılır, çünki təsiri davamlı və çoxşaxəlidir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 310)

Bu kəlamın əsas mövzusu elmin paylaşılması və onun davamlı xeyir gətirən bir sədəqə olmasıdır. Maddi sədəqə müəyyən bir zaman və şəraitdə fayda versə də, elm yayılması insanlara uzun müddət təsir edir və yeni faydalar doğurur. Kəlam bizə göstərir ki, insanın verdiyi ən böyük töhfələrdən biri başqalarının düşüncəsinə, həyatına və inkişafına təsir edən bilikdir. Burada elm yalnız akademik bilik deyil, həm də həyat təcrübəsi, hikmət və düzgün yönləndirmə kimi başa düşülür. Mövzu həm fərdi inkişafı, həm də ictimai tərəqqini əhatə edir. Bu baxımdan elm paylaşmaq həm fərdi

məsuliyyət, həm də sosial borc kimi təqdim olunur. İnsan yalnız öyrənməklə deyil, öyrətməklə də kamilləşir. Bu kəlam insanı passiv bilik yığmaqdan aktiv fayda verməyə yönəldir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik və dəyər anlayışlarını yenidən düşünməyə vadar edir. Ənənəvi olaraq dəyər maddi ölçülərlə qiymətləndirilsə də, burada qeyri-maddi olan – elm – ən yüksək sədəqə kimi təqdim olunur. Bu, varlığın mahiyyətinə dair dərin bir yanaşmadır: insanın verdiyi ən böyük şey onun malik olduğu fiziki varlıq deyil, mənəvi və intellektual sərvətidir. Elm paylaşımı zaman və məkan sərhədlərini aşır, bir insanın təsiri minlərlə insana yayıla bilər. Bu isə səbəb-nəticə zəncirində sonsuz bir davamlılıq yaradır. Fəlsəfi olaraq bu kəlam "davamlı xeyir" anlayışını ön plana çıxarır. İnsan öz varlığını yalnız özü üçün deyil, başqaları üçün də mənalı etməlidir. Bu, varlığın məqsədini sosial və mənəvi müstəviyə qaldırır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm yaymaq qəlbin saflaşması və niyyətin təmizliyi ilə bağlıdır. İnsan elmi paylaşarkən bunu şöhrət, üstünlük və ya tərif üçün deyil, Allah rizası üçün etməlidir. Bu zaman elm sadəcə məlumat deyil, nur halına gəlir və həm öyrədən, həm də öyrənən üçün ruhi yüksəliş vasitəsinə çevrilir. İrfani düşüncədə elm ilahi bir əmanətdir və onu gizlətmək deyil, paylaşmaq lazımdır. Elm paylaşmaq insanın daxilindəki eqonu azaldır, təvazökarlığı artırır. Bu proses insanın nəfsini tərbiyə edir və onu mənəvi kamilliyə aparır. Hər öyrədilən bilik bir növ dua və zikr kimi qəbul edilir. Bu baxımdan elm yaymaq sadəcə sosial fəaliyyət deyil, həm də ibadət səviyyəsinə yüksəlir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm paylaşmaq insanın özünə dəyər hissini artırır və daxili məmnuniyyət yaradır. İnsan başqalarına faydalı olduğunu hiss etdikdə, onun psixoloji vəziyyəti sabitləşir və özünəinamı güclənir. Öyrətmək həm də öyrənməni möhkəmləndirir, çünki insan bildiyini başqasına izah edərkən onu daha dərindən anlayır. Sosial əlaqələr də bu prosesdə güclənir, çünki bilik paylaşımı insanlar arasında etimad yaradır. Bu, tənhalıq hissini azaldır və insanı cəmiyyətə bağlayır. Psixoloji olaraq bu kəlam insanı passivlikdən çıxararaq aktiv və faydalı olmağa təşviq edir. Eyni zamanda bu, empatiyanı artırır, çünki öyrədən insan qarşı tərəfin ehtiyacını anlamağa çalışır. Beləliklə, elm paylaşımı həm fərdi, həm də sosial psixologiyaya müsbət təsir edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlamın quruluşu sadə, lakin təsirlidir. "Sədəqə" anlayışı metaforik şəkildə genişləndirilərək elmə tətbiq edilir. Bu, oxucuda dərin assosiasiyalar yaradır və düşünməyə sövq edir. Cümlənin qısa və aydın olması onun yadda qalmasını asanlaşdırır. Ədəbi baxımdan burada kontrast

da mövcuddur: maddi sədəqə ilə qeyri-maddi sədəqə müqayisə edilir və nəticədə elm üstün tutulur. Bu isə ifadəyə dramatik güc verir. Sözlərin seçimi və ahəngi kəlamı həm estetik, həm də təsirli edir. Bu tip ifadələr klassik hikmət ədəbiyyatının əsas xüsusiyyətlərini daşıyır. Beləliklə, kəlam həm məzmun, həm də forma baxımından dəyərlidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişafında elm paylaşımının rolunu vurğulayır. Cəmiyyətlər yalnız maddi resurslarla deyil, bilik və təcrübə ilə inkişaf edir. Elm paylaşan insanlar cəmiyyətin intellektual səviyyəsini yüksəldir və sosial bərabərliyi artırır. Bu proses biliklərin müəyyən bir qrupda cəmlənməsinin qarşısını alır. Sosioloji olaraq elm paylaşımı sosial kapital yaradır və cəmiyyət daxilində əməkdaşlığı gücləndirir. Bu, həm də nəsillərarası bilik ötürülməsini təmin edir. Elm yayılması savadlı və şüurlu cəmiyyət formalaşdırır. Belə cəmiyyətlər daha stabil və inkişaf etmiş olur. Bu baxımdan kəlam sosial tərəqqinin əsas prinsipini ortaya qoyur.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan elm paylaşımı bütün sivilizasiyaların inkişafında əsas rol oynamışdır. Böyük alimlər və müəllimlər yalnız öyrənməklə kifayətlənməmiş, biliklərini başqalarına ötürmüşlər. Bu kəlam həmin tarixi reallığı təsdiqləyir. Elm yayılması sayəsində mədəniyyətlər formalaşmış, elmi irs qorunmuşdur. Tarix göstərir ki, bilik paylaşılmadıqda itir, paylaşıldıqda isə çoxalır. Bu kəlam insanı bu tarixi məsuliyyəti dərk etməyə çağırır. Hər bir insan öz dövrünün bilik daşıyıcısıdır. Bu baxımdan elm paylaşmaq həm də gələcək nəsillərə miras qoymaqdır. Tarixi perspektiv bu kəlamın universallığını göstərir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam insanın başqalarına faydalı olma məsuliyyətini vurğulayır. Elm yalnız şəxsi qazanc üçün istifadə olunmamalıdır. Onu gizlətmək və paylaşmamaq əxlaqi baxımdan doğru hesab edilmir. Əksinə, bilik paylaşmaq insanın səxavətini və alicənablığını göstərir. Bu, maddi səxavətdən daha yüksək səviyyədir. Çünki burada insan öz düşüncəsini və zamanını başqaları üçün sərf edir. Əxlaqi olaraq bu, fədakarlıq və məsuliyyət nümunəsidir. İnsan cəmiyyətə nə qədər fayda verirsə, bir o qədər dəyər qazanır. Bu baxımdan elm paylaşmaq ən yüksək əxlaqi davranışlardan biridir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam elm paylaşımının Allah qatında xüsusi dəyərə malik olduğunu bildirir. Sədəqə anlayışı dini baxımdan savab qazandıran bir əməl kimi qəbul edilir. Burada isə elm yaymaq ən üstün sədəqə kimi təqdim olunur. Bu, elmin ilahi baxımdan nə qədər qiymətli olduğunu göstərir. İnsan başqalarına fayda verən bilik öyrətdikdə, bu əməl onun üçün davamlı savab mənbəyinə çevrilir. Teoloji olaraq bu, "sədəqeyi-

cariyə" anlayışına uyğundur. Yəni insan öldükdən sonra belə onun yaydığı elm fayda verməyə davam edir. Bu isə əbədi mükafat anlayışını gücləndirir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın sadəliyi və dərinliyi onun gözəlliyini artırır. Qısa bir cümlədə böyük bir hikmət ifadə olunur. Bu, estetik baxımdan minimalizm və məna zənginliyinin birləşməsidir. Oxucu həm sözlərin ahəngindən, həm də mənanın dərinliyindən zövq alır. Elm və sədəqə kimi anlayışların birləşdirilməsi isə düşüncədə yeni perspektiv yaradır. Bu, estetik olaraq yaradıcılıq və incəlik nümunəsidir. Belə ifadələr insanın həm ağlına, həm də ruhuna təsir edir. Bu baxımdan kəlam həm gözəl, həm də düşündürücüdür.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm paylaşımı güclü və ədalətli idarəetmənin əsasını təşkil edir. Bilikli cəmiyyət daha doğru qərarlar verir və manipulyasiyaya daha az məruz qalır. Elm yayılması vətəndaşların şüurunu artırır və onları daha məsuliyyətli edir. Bu isə demokratik və şəffaf idarəetməyə şərait yaradır. Politoloji olaraq bilik güc deməkdir və bu güc paylaşılmalıdır. Əks halda cəmiyyətlərdə bərabərsizlik yaranır. Bu kəlam bilik monopoliyasına qarşı çıxır. Elm paylaşmaq sosial ədalətin təminin xidmət edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm paylaşımı informasiya əldə etmək hüququ ilə əlaqəlidir. İnsanların bilik əldə etməsi onların əsas hüquqlarından biridir. Bu kəlam bu hüququn təmin edilməsini təşviq edir. Elm paylaşan insan cəmiyyətin hüquqi inkişafına töhfə verir. Hüquqi sistemlər də bilik üzərində qurulur və inkişaf edir. Bu baxımdan elm yayılması hüquqi şüurun formalaşmasına kömək edir. Eyni zamanda biliklərin düzgün və etik şəkildə ötürülməsi vacibdir. Bu, hüquqi məsuliyyət anlayışını da gücləndirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyatına məna qazandırır. İnsan yalnız yaşamaq üçün deyil, faydalı olmaq üçün mövcuddur. Elm paylaşmaq insanın varlığını dəyərli edir. Bu, həyatın boş və məqsədsiz keçməsinin qarşısını alır. İnsan başqalarına təsir etdikcə öz varlığının mənasını daha dərindən anlayır. Bu isə daxili boşluğu doldurur. Eksistensial olaraq bu kəlam insanı məsuliyyətli və məqsədli həyata çağırır. Hər paylaşılmış bilik həyatın mənasını artırır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı bu kəlamı daha dərin hikmət prizmasından izah edir. Burada əsas məqam niyyət, zaman və nəticənin görünməyən tərəfidir. İnsan birinə kiçik bir bilik öyrədə bilər, lakin bu bilik gələcəkdə böyük dəyişikliklərə səbəb ola bilər. Xızır baxışı göstərir ki, hər xeyirli əməl görünəndən daha böyük təsirə malikdir. Elm paylaşmaq bir toxum əkmək kimidir. Bu toxum zamanla böyüyür və çox sayda insana fayda verir. Bu baxımdan hər

öyrədilən bilik əbədi təsir potensialı daşıyır. İnsan nəticəni görməsə belə, ilahi hikmət onu böyüdür. Bu, səbir və iman tələb edən bir baxışdır.

Düşündürücü Suallar

- Mən bildiyim elmi başqaları ilə nə qədər paylaşıram?
- Mənim öyrətdiyim bilik kimlərin həyatına təsir edib?
- Mən bilik paylaşarkən niyyətim nədir?

Özünə Hesabat

- Bu gün kiməsə faydalı bir məlumat öyrətdimmi?
- Mənim biliklərim başqaları üçün nə qədər faydalıdır?
- Paylaşmaqdan çəkinirəmsə, səbəbi nədir?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Öyrəndiklərinizi dostlarınıza və ailənizə izah edin
- Sosial platformalarda faydalı biliklər paylaşın
- Tədris və ya mentorluq fəaliyyəti ilə məşğul olun

Əlavə Tövsiyələr

- Biliklərinizi sadə və anlaşıqlı formada paylaşın
- Niyyətinizi daim saf saxlayın
- Davamlı öyrənmə və öyrətmə vərdişi yaradın

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, ən böyük sədəqə maddi deyil, mənəvi və davamlı olanıdır. Elm paylaşmaq insanın həm dünyasını, həm də axirətini zənginləşdirir. Paylaşılan bilik çoxalır, təsir edir və iz qoyur. Buna görə də insan öyrəndiyini paylaşmaqla ən böyük xeyir qapılarından birini açmış olur.

KƏLAM - 132

İmam Rza (ə) buyurmuşdur: "Allahın rəhməti bizim işimizi dirçəldən bəndənin üzərinə olsun." Ravi dedi: "İşinizi necə dirçəldir?" İmam buyurdu: "Bizim elmlərimizi öyrənər və onları insanlara öyrədər. Çünki insanlar sözlərimizin gözəlliyini bilsələr, şübhəsiz bizə tabe olarlar."

(Yəni, haqq elmini öyrənib başqalarına çatdırmaq, doğru yolu yaşatmaq və insanları hikmətlə yönləndirmək ən böyük ilahi xidmətlərdən biridir.)

(Bu kəlam İmam Rzaya (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 310)

Bu kəlamın əsas mövzusu haqq yolunun qorunması, yaşadılması və yayılmasıdır. Burada "işimizi dirçəltmək" ifadəsi sırf bir fəaliyyət deyil, mənəvi bir missiya kimi təqdim olunur. İnsan bu missiyanı yerinə yetirmək üçün əvvəlcə doğru və saf elmi öyrənməlidir. Daha sonra isə bu elmi hikmətlə və uyğun şəkildə başqalarına çatdırmalıdır. Kəlam göstərir ki, dəyişiklik zorla deyil, maarifləndirmə ilə baş verir. İnsanlar həqiqətin gözəlliyini dərk etdikcə ona meyl edirlər. Bu isə elmin yalnız məlumat deyil, hidayət vasitəsi olduğunu göstərir. Mövzu fərdi məsuliyyətdən başlayaraq

cəmiyyətin dirçəlişinə qədər uzanır. Beləliklə, bu kəlam insanı həm öyrənən, həm də öyrədən olmağa çağırır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam həqiqətin yaşadılması və yayılması məsələsini ön plana çıxarır. Həqiqət yalnız mövcud olmaqla kifayətlənmir, o, insan vasitəsilə yaşadılmalıdır. Bu isə bilik və şüurun aktiv şəkildə ötürülməsini tələb edir. Fəlsəfi olaraq burada "varlıq" və "təsir" anlayışları birləşir. İnsan yalnız bildiyi ilə deyil, paylaşdığı ilə dəyər qazanır. Elm ötürüldükcə həqiqət daha geniş müstəviyə yayılır. Bu isə varlığın mənasını sosial və kollektiv səviyyəyə qaldırır. Fəlsəfi düşüncə göstərir ki, bilik paylaşılmadıqda sönür, paylaşıldıqda isə dirçəlir. Beləliklə, bu kəlam insanın fəal və mənalı varlıq olmasını tələb edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan bu kəlam qəlbin nurla dolması və bu nurun başqalarına ötürülməsi ilə bağlıdır. İnsan haqq elmini öyrəndikcə daxili aləmi saflaşır və mənəvi yüksəlişə doğru addımlayır. Bu elmi başqalarına öyrətmək isə həmin nuru paylaşmaq deməkdir. İrfani düşüncədə elm ilahi bir əmanətdir və onu gizlətmək doğru deyil. Bu paylaşım insanın nəfsini zəiflədir və təvazökarlığını artırır. Hər öyrədilən bilik bir növ mənəvi ibadət sayılır. Bu baxımdan elm yaymaq yalnız sosial deyil, həm də ruhi bir yüksəlişdir. İrfani aspekt göstərir ki, həqiqi elm insanı Allaha yaxınlaşdıran bir vasitədir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm öyrənmək və öyrətmək insanın daxili dünyasına güclü təsir göstərir. İnsan bildiyini başqasına çatdırdıqda özünü daha faydalı və dəyərli hiss edir. Bu isə özünəinamı artırır və daxili məmnuniyyət yaradır. Öyrətmək eyni zamanda öyrənməni dərinləşdirir və yaddaşı möhkəmləndirir. Sosial əlaqələr də bu prosesdə güclənir, çünki insanlar arasında etimad yaranır. Bu, insanın tənhalıq hissini azaldır və onu cəmiyyətə bağlayır. Psixoloji olaraq bu kəlam insanı aktiv və faydalı olmağa təşviq edir. Beləliklə, elm paylaşımı həm fərdi, həm də sosial rifahı artırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlamın quruluşu sadə, lakin dərin məna daşıyır. Dialoq formasında təqdim edilməsi onu daha canlı və təsirli edir. "İşimizi dirçəltmək" ifadəsi metaforik məna daşıyaraq düşüncəni genişləndirir. Bu ifadə oxucuda maraq və təfəkkür oyadır. Sözlərin seçimi və ahəngi isə kəlamın yadda qalmasını asanlaşdırır. Ədəbi baxımdan burada hikmətli danışıq üslubu üstünlük təşkil edir. Sadəliklə dərinlik arasında tarazlıq qorunur. Bu isə kəlamı həm estetik, həm də təsirli edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişafında elm paylaşımının rolunu vurğulayır. Bilik paylaşımı cəmiyyətin intellektual səviyyəsini

yüksəldir və sosial bərabərliyi artırır. İnsanlar doğru məlumat əldə etdikcə daha şüurlu qərarlar verirlər. Bu isə cəmiyyətin sağlam və sabit olmasına kömək edir. Elm yayılması sosial əlaqələri gücləndirir və əməkdaşlığı artırır. Sosioloji olaraq bu, bilik monopoliyasının qarşısını alır. Hər kəsin elmə çıxışı cəmiyyətin inkişafına təkan verir. Bu baxımdan kəlam sosial tərəqqinin əsas prinsipini ortaya qoyur.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan elm paylaşımı bütün sivilizasiyaların inkişafında əsas rol oynamışdır. Peyğəmbərlər və imamlar yalnız öyrətməklə cəmiyyətləri dəyişmişlər. Bu kəlam həmin tarixi gerçəkliyi əks etdirir. Elm yayılması sayəsində mədəniyyətlər formalaşmış və qorunmuşdur. Tarix göstərir ki, bilik ötürülmədikdə itir, ötürüldükdə isə inkişaf edir. Bu kəlam insanı bu tarixi məsuliyyəti dərk etməyə çağırır. Hər bir insan öz dövrünün bilik daşıyıcısıdır. Bu baxımdan elm paylaşmaq gələcək nəsillərə ən böyük mirasdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam insanın başqalarına faydalı olma məsuliyyətini vurğulayır. Elm yalnız şəxsi mənfəət üçün istifadə olunmamalıdır. Onu paylaşmaq insanın səxavətini və alicənablığını göstərir. Bu, maddi yardımdan daha yüksək bir səviyyədir. Çünki burada insan öz düşüncəsini və zamanını sərf edir. Əxlaqi olaraq bu, fədakarlıq və məsuliyyət nümunəsidir. İnsan cəmiyyətə nə qədər fayda verirsə, bir o qədər dəyər qazanır. Bu baxımdan elm paylaşmaq ən yüksək əxlaqi davranışlardan biridir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam elm paylaşımının ilahi mükafatla əlaqəsini göstərir. Allahın rəhməti bu işi görən insanın üzərinə olur. Bu isə həmin əməlin nə qədər qiymətli olduğunu göstərir. Elm yaymaq dini baxımdan savab qazandıran bir əməl kimi qəbul olunur. Bu əməl davamlı təsirə malik olduğu üçün onun savabı da davamlı olur. Bu isə "sədəqeyi-cariyə" anlayışına uyğundur. İnsan öldükdən sonra belə onun yaydığı elm fayda verməyə davam edir. Bu baxımdan elm paylaşmaq əbədi qazancdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın sadəliyi və dərinliyi xüsusi gözəllik yaradır. Qısa ifadələrlə böyük mənalar çatdırılır. Dialoq forması isə ona canlılıq və axıcılıq verir. Oxucu həm sözlərin ahəngindən, həm də mənanın dərinliyindən zövq alır. Metaforik ifadələr düşüncəni genişləndirir. Bu isə estetik baxımdan zənginlik yaradır. Kəlam həm ağla, həm də ruha təsir edir. Bu baxımdan o, həm gözəl, həm də düşündürücüdür.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm paylaşımı güclü cəmiyyətin əsasını təşkil edir. Bilikli insanlar daha düzgün qərarlar verir və idarəetmədə daha aktiv olurlar.

Elm yayılması vətəndaşların şüurunu artırır. Bu isə ədalətli və şəffaf idarəetməyə şərait yaradır. Politoloji olaraq bilik gücdür və bu güc paylaşılmalıdır. Əks halda cəmiyyətlərdə qeyri-bərabərlik yaranır. Bu kəlam biliklərin cəmləşməsinə qarşı çıxır. Elm paylaşmaq sosial ədaləti gücləndirir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan elm paylaşımı insanların məlumat alma hüququ ilə əlaqəlidir. Bu kəlam bu hüququn təmin edilməsini təşviq edir. Elm paylaşmaq hüquqi şüurun formalaşmasına kömək edir. İnsanlar məlumatlı olduqda öz hüquqlarını daha yaxşı anlayırlar. Bu isə hüquqi sistemin daha sağlam işləməsinə səbəb olur. Eyni zamanda biliklərin düzgün və etik şəkildə ötürülməsi vacibdir. Bu, hüquqi məsuliyyət anlayışını gücləndirir. Beləliklə, elm paylaşımı hüquqi inkişafın əsas sütunlarından biridir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyatına məna qazandırır. İnsan yalnız yaşamaq üçün deyil, faydalı olmaq üçün mövcuddur. Elm paylaşmaq insanın varlığını dəyərli edir. Bu isə həyatın boş keçməsinin qarşısını alır. İnsan başqalarına təsir etdikcə öz mənasını daha dərindən anlayır. Bu, daxili boşluğu doldurur və məqsəd hissi yaradır. Eksistensial olaraq bu kəlam insanı məsuliyyətli həyata çağırır. Hər paylaşılmış bilik həyatın mənasını artırır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı bu kəlamı görünməyən hikmət prizmasından izah edir. İnsan kiçik bir bilik paylaşa bilər, lakin bu bilik gələcəkdə böyük dəyişikliklərə səbəb ola bilər. Bu baxış göstərir ki, hər xeyirli əməl gizli təsir gücünə malikdir. Elm paylaşmaq bir toxum əkmək kimidir. Bu toxum zamanla böyüyür və çox sayda insana fayda verir. İnsan nəticəni görməsə belə, bu əməl ilahi plan daxilində böyüyür. Bu baxımdan elm paylaşmaq səbir və iman tələb edir. Xızır baxışı insanı nəticədən çox niyyətə yönəldir.

Düşündürücü Suallar

- Mən öyrəndiyim elmi başqalarına çatdırırammı?
- Mənim paylaşdığım bilik kimlərə təsir edir?
- Mən bunu hansı niyyətlə edirəm?

Özünə Hesabat

- Bu gün kiməsə faydalı bir bilik öyrətdimmi?
- Mənim elmim başqalarına fayda verirmi?
- Paylaşmaqdan çəkindirən nədir?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Öyrəndiklərinizi başqalarına sadə dillə izah edin
- Təlim və mentorluq fəaliyyətləri ilə məşğul olun
- Sosial platformalarda faydalı məlumatlar paylaşın

Əlavə Tövsiyələr

- Niyyətinizi saf saxlayın
- Davamlı öyrənin və öyrədin
- Biliklərinizi faydalı istiqamətdə istifadə edin

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, haqq elmini öyrənmək və onu yaymaq ən böyük mənəvi xidmətlərdəndir. İnsan bu yolla həm özünü, həm də cəmiyyəti dirçəldir. Paylaşılan elm çoxalır, təsir edir və iz qoyur. Bu isə insanın həyatına əbədi dəyər qazandırır.

KƏLAM - 133

"PAK VƏ UCA ALLAH, CAHİLİ ELM ÖYRƏNMƏKLƏ MƏSUL ETMƏZDƏN ƏVVƏL, ALİMİ ÖYRƏTMƏKLƏ MƏSUL ETMİŞDİR."

(Yəni, bilik sahibi olan insanın əsas vəzifəsi onu başqalarına öyrətməkdir; çünki cəmiyyətin inkişafı əvvəlcə alimlərin məsuliyyətindən başlayır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 310)

Bu kəlamın əsas mövzusu elm sahiblərinin məsuliyyəti və bilik paylaşımının zəruriliyidir. Burada diqqət mərkəzində olan fikir odur ki, cəhalətin aradan qalxması yalnız cahilin öyrənməsi ilə deyil, alimin öyrətməsi ilə başlayır. Yəni prosesin başlanğıcı alimdən gəlir. Kəlam göstərir ki, elm yalnız fərdi bir üstünlük deyil, ictimai bir vəzifədir. Alim bildiyini paylaşmadıqda cəmiyyətin inkişafı ləngiyir. Bu baxımdan elm sahibləri cəmiyyətin dirçəlişində əsas rol oynayırlar. Mövzu həm fərdi məsuliyyəti, həm də sosial borcu əhatə edir. İnsan yalnız öyrənməklə deyil, öyrətməklə kamilləşir. Bu kəlam insanı passiv bilik daşıyıcısı olmaqdan çıxarıb aktiv müəllim olmağa çağırır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam məsuliyyət və bilik arasındakı əlaqəni ön plana çıxarır. Burada səbəb-nəticə prinsipi aydın şəkildə görünür: əgər alim öyrətməzsə, cahil öyrənə bilməz. Bu isə biliyin ötürülməsinin ontoloji bir zərurət olduğunu göstərir. Fəlsəfi olaraq bilik yalnız fərdi mülkiyyət deyil, kollektiv dəyərdir. İnsan bildiyi ilə deyil, paylaşdığı ilə varlığını mənalandırır. Bu kəlam bilik və məsuliyyətin ayrılmaz olduğunu vurğulayır. Hər bir bilik sahibi eyni zamanda bir müəllimdir. Əks halda bilik öz funksiyasını itirir. Bu baxımdan elm paylaşmaq varlığın mənasına xidmət edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan bu kəlam insanın mənəvi məsuliyyətini ön plana çıxarır. Elm ilahi bir nemət və əmanətdir. Bu əmanəti paylaşmamaq onu gizlətmək deməkdir. İrfani düşüncədə elm paylaşmaq qəlbin saflaşmasına səbəb olur. İnsan bildiyini başqaları ilə bölüşdükcə eqosu azalır və təvazökarlığı artır. Bu isə mənəvi yüksəlişin əsas şərtlərindən biridir. Hər öyrədilən bilik bir növ

ibadət sayılır. Bu baxımdan alim yalnız müəllim deyil, həm də mənəvi rəhbərdir. Elm paylaşmaq insanı Allaha yaxınlaşdıran bir vasitəyə çevrilir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam alim üzərində məsuliyyət hissi yaradır. İnsan bildiyini paylaşdıqda özünü daha faydalı və dəyərli hiss edir. Bu isə özünəinamı artırır və daxili məmnuniyyət yaradır. Öyrətmək eyni zamanda öyrənməni möhkəmləndirir. İnsan izah etdikcə mövzunu daha dərindən anlayır. Bu proses sosial əlaqələri də gücləndirir. İnsanlar arasında etimad və hörmət formalaşır. Psixoloji olaraq bu kəlam insanı passivlikdən çıxarıb aktivliyə yönəldir. Beləliklə, elm paylaşmaq həm fərdi, həm də sosial rifahı artırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlamın quruluşu qısa, lakin çox təsirlidir. "Əvvəl alim, sonra cahil" ardıcıllığı ifadəyə dramatik güc verir. Bu struktur oxucunun diqqətini cəlb edir və fikri daha aydın çatdırır. Sözlərin seçimi sadə olsa da, mənası çox dərin və genişdir. Ədəbi baxımdan burada hikmətli danışıq üslubu üstünlük təşkil edir. Kəlamın ritmi və ahəngi onun yadda qalmasını asanlaşdırır. Bu isə onu həm estetik, həm də təsirli edir. Belə ifadələr klassik hikmət ədəbiyyatının əsas xüsusiyyətlərini daşıyır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişafında alimlərin rolunu vurğulayır. Elm paylaşılmadıqda cəmiyyət cəhalət içində qalır. Alimlərin fəaliyyəti cəmiyyətin intellektual səviyyəsini yüksəldir. Bu isə sosial bərabərliyi və ədaləti artırır. Elm paylaşımı sosial əlaqələri gücləndirir və əməkdaşlığı artırır. Bu proses biliklərin müəyyən qrupda cəmlənməsinin qarşısını alır. Sosioloji olaraq bu, sağlam və inkişaf etmiş cəmiyyətin əsas şərtidir. Bu baxımdan alimlər cəmiyyətin aparıcı qüvvəsidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan alimlərin fəaliyyəti sivilizasiyaların inkişafında əsas rol oynamışdır. Peyğəmbərlər və müdrik insanlar bilikləri yayaraq cəmiyyətləri dəyişmişlər. Bu kəlam həmin tarixi gerçəkliyi təsdiqləyir. Elm paylaşılmadıqda mədəniyyətlər geriləyir. Paylaşıldıqda isə inkişaf edir. Tarix göstərir ki, bilik ötürülməsi nəsillərarası əlaqəni təmin edir. Bu baxımdan alimlər tarix boyunca körpü rolunu oynamışlar. Bu kəlam insanı bu tarixi məsuliyyəti dərk etməyə çağırır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam alimlərin məsuliyyətini vurğulayır. Elm sahibi olmaq bir imtiyaz deyil, bir borcdur. Alim bildiyini paylaşmadıqda bu, əxlaqi baxımdan qüsur sayılır. Əksinə, bilik paylaşmaq səxavət və fədakarlıq nümunəsidir. Bu, maddi səxavətdən daha yüksək səviyyədir. Çünki burada insan öz düşüncəsini və vaxtını sərf edir. Əxlaqi olaraq bu, cəmiyyətə xidmət deməkdir. Bu baxımdan elm paylaşmaq ən yüksək əxlaqi davranışlardan biridir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam alimlərin Allah qarşısında məsuliyyətini göstərir. Allah əvvəlcə alimi öyrətməklə məsul etmişdir. Bu isə elmin ilahi baxımdan nə qədər mühüm olduğunu göstərir. Elm paylaşmaq dini baxımdan savab qazandıran bir əməldir. Bu əməl davamlı təsirə malik olduğu üçün onun savabı da davamlı olur. Bu isə "sədəqeyi-cariyə" anlayışına uyğundur. İnsan öyrətdiyi biliklə başqalarının həyatına təsir edir. Bu baxımdan alim olmaq həm şərəf, həm də məsuliyyətdir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın sadəliyi və dərinliyi xüsusi gözəllik yaradır. Qısa ifadə ilə böyük bir hikmət çatdırılır. Bu isə estetik baxımdan minimalizm və məna zənginliyinin birləşməsidir. Sözlərin ahəngi və quruluşu oxucuya zövq verir. Kəlam həm düşüncəni, həm də hissləri hərəkətə gətirir. Bu isə estetik təsirin əsas göstəricisidir. Belə ifadələr həm ağla, həm də ruha xitab edir. Bu baxımdan kəlam həm gözəl, həm də düşündürücüdür.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm paylaşımı güclü cəmiyyətin əsasını təşkil edir. Bilikli insanlar daha düzgün qərarlar verir. Bu isə idarəetmədə keyfiyyəti artırır. Elm yayılması vətəndaşların şüurunu yüksəldir. Bu isə ədalətli və şəffaf sistemin qurulmasına kömək edir. Politoloji olaraq bilik gücdür və bu güc paylaşılmalıdır. Əks halda cəmiyyətlərdə qeyri-bərabərlik yaranır. Bu kəlam biliklərin cəmlənməsinə qarşı çıxır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam məlumat əldə etmək hüququnu ön plana çıxarır. İnsanların elmə çıxışı təmin olunmalıdır. Bu isə alimlərin öyrətmə məsuliyyətini artırır. Elm paylaşmaq hüquqi şüurun formalaşmasına kömək edir. İnsanlar məlumatlı olduqda öz hüquqlarını daha yaxşı anlayırlar. Bu isə hüquqi sistemin güclənməsinə səbəb olur. Eyni zamanda biliklərin etik şəkildə ötürülməsi vacibdir. Bu, hüquqi məsuliyyəti də artırır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyatına məna qazandırır. İnsan yalnız yaşamaq üçün deyil, faydalı olmaq üçün mövcuddur. Elm paylaşmaq insanın varlığını dəyərli edir. Bu isə həyatın boş keçməsinin qarşısını alır. İnsan başqalarına təsir etdikcə öz mənasını daha dərindən anlayır. Bu isə daxili boşluğu doldurur. Eksistensial olaraq bu kəlam insanı məsuliyyətli həyata çağırır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı bu kəlamı dərin hikmət prizmasından izah edir. Burada əsas məqam görünməyən təsirdir. İnsan birinə bilik öyrədə bilər, lakin bu bilik gələcəkdə böyük dəyişikliklərə səbəb ola bilər. Bu baxış göstərir ki, hər kiçik əməl böyük nəticələr doğura bilər. Elm paylaşmaq bir toxum əkmək kimidir.

Bu toxum zamanla böyüyür və çox sayda insana fayda verir. İnsan nəticəni görməsə belə, bu təsir davam edir. Bu isə ilahi planın bir hissəsidir.

Düşündürücü Suallar

- Mən bildiyim elmi başqalarına öyrədirəmmı?
- Mənim biliklərim kimlərə fayda verir?
- Mən öyrətmək məsuliyyətimi dərk edirəmmı?

Özünə Hesabat

- Bu gün kiməsə faydalı bir bilik öyrətdimmi?
- Mənim elmim başqalarına fayda verirmi?
- Mən bu məsuliyyəti nə dərəcədə yerinə yetirirəm?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Öyrəndiklərinizi başqalarına izah edin
- Təlim və mentorluq fəaliyyətləri ilə məşğul olun
- Biliklərinizi yazılı və ya şifahi şəkildə paylaşın

Əlavə Tövsiyələr

- Niyyətinizi saf saxlayın
- Daim öyrənin və öyrədin
- Biliklərinizi faydalı istiqamətdə istifadə edin

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, elm sahibi olmaq məsuliyyət deməkdir. Alim öyrətmədikcə cəhalət aradan qalxmaz. Buna görə də elm paylaşmaq həm fərdi, həm də ictimai borcdur. İnsan bu yolla həm özünü, həm də cəmiyyəti inkişaf etdirir və həyatına əbədi dəyər qazandırır.

ELM ÖYRƏTMƏYİN SAVABI

KƏLAM - 134

“QİYAMƏT GÜNÜ BİR İNSANI BULUDLAR KİMİ SIX VƏ YA DAĞLAR KİMİ MÖHKƏM YAXŞI ƏMƏLLƏRLƏ GƏTİRƏRLƏR. O DEYƏR: “EY RƏBBİM! MƏN BUNLARI ETMƏMİŞƏM, BUNLAR HARADAN GƏLDİ?” ALLAH BUYURAR: “BUNLAR SƏNİN İNSANLARA ÖYRƏTDİYİN VƏ SƏNDƏN SONRA ƏMƏL EDİLƏN ELMDİR.”

(Yəni, insan başqalarına öyrətdiyi faydalı elm vasitəsilə, özü etməsə belə, həmin əməllərin savabını qazanır və bu savab davamlı olaraq artır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 311)

Bu kəlamın əsas mövzusu elmin davamlı təsiri və insanın ölümündən sonra belə davam edən əməlləridir. Burada diqqət çəkən əsas fikir odur ki, insanın etdiyi yaxşılıqlar yalnız öz əməli ilə məhdudlaşmır. O, başqalarına öyrətdiyi elm vasitəsilə çoxsaylı xeyir işlərin səbəbkarına çevrilir. Bu isə əməllərin təsir dairəsini genişləndirir və insanın həyatını daha mənalı edir. Kəlam göstərir ki, elm yalnız bilmək üçün deyil, tətbiq olunmaq və başqalarına ötürülmək üçündür. Mövzu həm fərdi məsuliyyət, həm də ictimai təsir baxımından genişdir. İnsan özündən sonra davam edən bir miras qoyur. Bu miras maddi deyil, mənəvi və əbədi dəyərə malikdir. Beləliklə, bu kəlam insanı uzunmüddətli və dərin təsirli həyat yaşamağa təşviq edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam səbəb-nəticə əlaqəsinin zaman sərhədlərini aşdığını göstərir. İnsan bir əməli etdikdə onun təsiri yalnız həmin anla məhdudlaşmır. Əgər bu əməl bilik ötürməkdirsə, onun təsiri zəncirvari şəkildə davam edir. Bu isə “sonsuz təsir” anlayışını ortaya qoyur. Fəlsəfi olaraq bu kəlam insanın varlığını zaman içində genişləndirir. İnsan yalnız fiziki mövcudluğu ilə deyil, təsiri ilə yaşayır. Bu baxımdan elm paylaşmaq insanın varlığını ölümdən sonra da davam etdirir. Bu, varlığın daha yüksək bir səviyyədə anlaşılmasıdır. İnsan öz təsiri ilə zamanın hüdudlarını aşır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan bu kəlam insanın əməl dəftərinin mənəvi genişliyini göstərir. İnsan birinə faydalı elm öyrətdikdə, bu əməl onun ruhani kapitalına çevrilir. Bu kapital zamanla artmağa davam edir. İrfani düşüncədə bu, nurun yayılması kimi qəbul edilir. İnsan bir şam yandırır və bu şam başqa şamları da yandırır. Bu proses isə sonsuz davam edə bilər. Beləliklə, elm paylaşmaq qəlbdən qəlbə keçən bir nurdur. Bu nur insanın ruhunu saflaşdırır və onu Allaha yaxınlaşdırır. Bu baxımdan elm yaymaq ən yüksək mənəvi ibadətlərdən biridir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın motivasiyasını gücləndirir. İnsan başa düşür ki, onun kiçik bir əməli belə böyük nəticələrə səbəb ola bilər. Bu isə onu daha fəal və məqsədli edir. Elm öyrətmək insanın özünə inamını artırır. O, özünü faydalı və dəyərli hiss edir. Eyni zamanda bu proses sosial

əlaqələri gücləndirir. İnsanlar arasında etimad yaranır. Bu isə psixoloji sabitliyi artırır. Beləliklə, elm paylaşmaq həm fərdi, həm də sosial rifahı yüksəldir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlamın təsviri dili çox güclüdür. "Buludlar kimi sıx" və "dağlar kimi möhkəm" ifadələri obrazlı təsvir yaradır. Bu metaforalar oxucunun təsəvvüründə güclü bir mənzərə canlandırır. Kəlam dialoq formasında təqdim olunduğu üçün daha canlı və təsirlidir. Bu, oxucunu hadisənin içində hiss etdirir. Ədəbi baxımdan burada dramatik təsir yüksəkdir. Sözlərin seçimi sadə olsa da, mənası çox dərindir. Bu isə kəlamı həm estetik, həm də yadda qalan edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişafında elm paylaşımının rolunu göstərir. Bir insanın öyrətdiyi elm bir çox insanın həyatına təsir edir. Bu isə cəmiyyətin ümumi inkişafına səbəb olur. Elm yayılması sosial bərabərliyi artırır. İnsanlar daha şüurlu və məlumatlı olur. Bu isə sosial problemlərin azalmasına kömək edir. Sosioloji olaraq bu kəlam kollektiv inkişafın əsas prinsipini göstərir. Bilik paylaşımı cəmiyyətin güclənməsinə səbəb olur.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam bütün böyük alimlərin və müəllimlərin təsirini izah edir. Onlar yalnız öz dövrlərində deyil, sonrakı nəsillərdə də təsir göstərmişlər. Bu təsir onların öyrətdiyi elm vasitəsilə yayılmışdır. Tarix göstərir ki, bilik paylaşan insanlar unudulmur. Onların təsiri əsrlərlə davam edir. Bu kəlam insanı belə bir miras qoymağa təşviq edir. Elm paylaşmaq tarixdə iz qoymaq deməkdir. Bu isə insanın ölümsüzlüyünün bir formasıdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam insanı başqalarına faydalı olmağa təşviq edir. Elm paylaşmaq səxavətin ən yüksək formalarından biridir. Bu, yalnız maddi deyil, mənəvi səxavətdir. İnsan başqalarına fayda verdikcə öz dəyərini artırır. Bu isə əxlaqi kamilliyin göstəricisidir. Elm paylaşmamaq isə bu baxımdan bir növ məsuliyyətsizlikdir. Bu kəlam insanı altruist və faydalı olmağa çağırır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam əməllərin ilahi qeydiyyatını göstərir. İnsan öyrətdiyi elm vasitəsilə davamlı savab qazanır. Bu isə "sədəqeyi-cariyə" anlayışına uyğun gəlir. Allah insanın niyyətinə və təsirinə görə mükafat verir. Bu kəlam göstərir ki, Allah qatında ən dəyərli əməllərdən biri elm yaymaqdır. Bu isə insanın axirət həyatına böyük təsir edir. Beləliklə, elm paylaşmaq əbədi qazancdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın təsvirləri çox təsirlidir. Bulud və dağ

metaforaları vizual gözəllik yaradır. Bu, oxucunun həm ağlına, həm də hisslərinə təsir edir. Kəlamın ritmi və ahəngi də estetik zövq verir. Sadə sözlərlə böyük mənalar çatdırılır. Bu isə estetik baxımdan yüksək səviyyədir. Kəlam həm gözəl, həm də düşündürücüdür.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm paylaşımı güclü cəmiyyətin əsasını təşkil edir. Bilikli insanlar daha düzgün qərarlar verir. Bu isə idarəetmədə keyfiyyəti artırır. Elm yayılması vətəndaşların şüurunu yüksəldir. Bu isə ədalətli sistemin qurulmasına kömək edir. Politoloji olaraq bilik gücdür və paylaşılmalıdır. Bu kəlam bu prinsipi təsdiqləyir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam insanların məlumat alma hüququnu vurğulayır. Elm paylaşmaq bu hüququ təmin edir. İnsanlar məlumatlı olduqda hüquqlarını daha yaxşı anlayırlar. Bu isə hüquqi sistemin güclənməsinə səbəb olur. Eyni zamanda biliklərin etik şəkildə ötürülməsi vacibdir. Bu isə hüquqi məsuliyyəti artırır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyatına dərin məna verir. İnsan yalnız öz həyatı ilə məhdudlaşmır. O, təsiri ilə yaşayır. Elm paylaşmaq insanın varlığını davam etdirir. Bu isə həyatın boş keçməsinin qarşısını alır. İnsan öz təsiri ilə ölümsüzlük qazanır. Bu baxımdan kəlam insanı məqsədli həyata çağırır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı bu kəlamı görünməyən hikmət prizmasından izah edir. İnsan birinə kiçik bir bilik öyrədə bilər, lakin bu bilik gələcəkdə böyük dəyişikliklərə səbəb ola bilər. Bu isə görünməyən təsirin böyüklüyünü göstərir. Elm paylaşmaq bir toxum əkmək kimidir. Bu toxum zamanla böyüyür və çox sayda insana fayda verir. İnsan nəticəni görməsə belə, bu təsir davam edir. Bu isə ilahi planın bir hissəsidir. Xızır baxışı insanı səbirli və ümidli olmağa çağırır.

Düşündürücü Suallar

- Mən öyrətdiyim elmin təsirini düşünürəmmi?
- Mənim paylaşdığım bilik kimlərin həyatına təsir edir?
- Mən uzunmüddətli fayda yaratmağa çalışırammı?

Özünə Hesabat

- Bu gün kiməsə faydalı bir bilik öyrətdimmi?
- Mənim elmim başqalarına təsir edirmi?
- Mən bu təsirin fərqindəyəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Bildiklərinizi başqalarına izah edin
- Tədris və mentorluq fəaliyyəti ilə məşğul olun

- Faydalı bilikləri paylaşmağa çalışın

Əlavə Tövsiyələr

- Niyyətinizi saf saxlayın
- Davamlı öyrənin və öyrədin
- Faydalı və düzgün məlumatları seçin

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, elm paylaşmaq insanın ən böyük sərmayəsidir. İnsan bu yolla ölümdən sonra belə savab qazanır. Paylaşılan bilik çoxalır və davam edir. Bu isə insanın həyatına əbədi dəyər qazandırır.

KƏLAM - 135

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: "Kim başqasına yaxşı bir işi öyrədərsə, ona həmin işi yerinə yetirənin savabına bənzər savab verilər." Ravi deyir: "Əgər o elmi öyrənən şəxs onu başqasına da öyrətsə, yenə də onun üçün eyni savab varmı?" İmam buyurdu: "Əgər o elm bütün insanlara (bir-birinə ötürülərək) yayılsa, yenə də ona həmin savabın bənzəri verilər. O elmlə əməl edənlərin savabı ona tam şəkildə çatdırılar." Ravi soruşdu: "Hətta əgər o insan vəfat etmiş olsa belə?" İmam buyurdu: "Bəli, hətta vəfat etmiş olsa belə."

(Yəni, insan başqasına öyrətdiyi faydalı elm və yaxşılıq vasitəsilə, özü həyatda olmasa belə, həmin əməllərin savabını davamlı olaraq qazanır.)

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 311)

Bu kəlamın əsas mövzusu elmin və yaxşılığın zəncirvari şəkildə yayılması və davamlı təsiridir. Burada vurğulanan əsas fikir odur ki, bir insanın etdiyi yaxşılıq yalnız bir nəfərlə məhdudlaşmır. Əgər o yaxşılıq başqasına öyrədilirsə, bu təsir genişlənir və çoxalır. Bu isə insanın əməl dəftərinin daim açıq qalmasına səbəb olur. Kəlam göstərir ki, elm və yaxşılıq paylaşmaq həyatın ən böyük sərmayəsidir. İnsan yalnız özü üçün deyil, başqaları üçün də faydalı olmalıdır. Bu yanaşma cəmiyyətin inkişafına da təsir edir. Beləliklə, bu kəlam insanı davamlı təsir buraxmağa təşviq edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam səbəb və nəticənin sonsuz davamlılığını göstərir. Bir əməl digər bir əmələ səbəb olur və bu zəncir davam edir. Bu isə insanın təsir dairəsinin zaman və məkan sərhədlərini aşdığını göstərir. İnsan yalnız bir dəfə öyrədir, lakin nəticə saysız-hesabsız olur. Bu, "təsirin çoxalması" prinsipidir. Fəlsəfi olaraq bu, insanın varlığının genişlənməsi deməkdir. O, yalnız fiziki olaraq deyil, təsir olaraq yaşayır. Bu isə insanın ölümdən sonra da varlığını davam etdirməsinin fəlsəfi izahıdır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan bu kəlam ruhani qazancın artımını göstərir. İnsan bir yaxşılıq öyrətdikdə, bu yaxşılıq nur kimi yayılır. Bu nur digər qəlblərə keçir

və çoxalır. Hər bir əməl yeni bir nur yaradır. Bu isə insanın mənəvi sərvətini artırır. İrfani düşüncədə bu, ruhun yüksəlməsi deməkdir. İnsan başqalarına fayda verdikcə Allaha yaxınlaşır. Bu isə ən yüksək mənəvi mərtəbələrdən biridir. Elm və yaxşılıq yaymaq ruhani ibadətin zirvəsidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın özünə dəyər hissini artırır. İnsan başa düşür ki, onun kiçik bir əməli belə böyük nəticələr verə bilər. Bu isə motivasiyanı gücləndirir. İnsan daha çox yaxşılıq etməyə həvəslənir. Eyni zamanda bu yanaşma insanı pessimizmdən uzaqlaşdırır. O, öz təsirini görməsə belə, bunun davam etdiyini bilir. Bu isə daxili rahatlıq yaradır. Beləliklə, bu kəlam psixoloji sabitlik və ümid yaradır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan kəlam dialoq formasında təqdim olunur ki, bu da onun təsir gücünü artırır. Sual-cavab üslubu oxucunu düşünməyə vadar edir. Mətnin sadəliyi onun dərinliyini daha da vurğulayır. Burada təkrar və vurğu vasitəsilə fikir gücləndirilir. "Hətta vəfat etmiş olsa belə" ifadəsi dramatik təsir yaradır. Bu isə kəlamın yadda qalmasını təmin edir. Ədəbi baxımdan həm sadə, həm də təsirli bir üslubdur.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişaf modelini göstərir. Bilik və yaxşılıq paylaşımı cəmiyyətin əsas inkişaf faktorudur. Bir insanın öyrətdiyi yaxşılıq digər insanlara ötürülür. Bu isə sosial şüurun artmasına səbəb olur. İnsanlar daha məsuliyyətli və faydalı olur. Bu isə cəmiyyətin rifahını artırır. Beləliklə, bu kəlam kollektiv inkişafın əsas prinsipini göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam böyük alimlərin və müəllimlərin təsirini izah edir. Onlar öyrətdikləri biliklərlə tarix boyu təsir göstərmişlər. Bu təsir nəsildən-nəslə keçmişdir. Bir alim yüzlərlə, minlərlə insanın həyatına təsir etmişdir. Bu isə onların tarixdə iz qoymasına səbəb olmuşdur. Kəlam göstərir ki, bilik paylaşan insan heç vaxt unudulmur. Onun təsiri əsrlərlə davam edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam insanı başqalarına faydalı olmağa təşviq edir. Yaxşılıq öyrətmək yüksək əxlaqi dəyərdir. Bu, fədakarlıq və səxavətin göstəricisidir. İnsan yalnız özü üçün deyil, başqaları üçün də yaşamalıdır. Bu isə əxlaqi kamillikdir. Kəlam insanı xeyirxahlığa və paylaşmağa çağırır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam əməllərin ilahi mükafatını göstərir. İnsan öyrətdiyi yaxşılığa görə savab qazanır. Bu savab davamlı olaraq artır. Bu isə ilahi ədalətin bir təzahürüdür. Allah insanın təsirini də nəzərə alır. Bu baxımdan elm və yaxşılıq yaymaq ən dəyərli ibadətlərdən biridir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın sadə və ahəngdar quruluşu diqqət çəkir. Sual-

cavab forması ritm yaradır. Bu isə oxucunun diqqətini saxlayır. Mətn həm düşündürücü, həm də təsirlidir. Sadə sözlərlə böyük mənalar ifadə olunur. Bu isə estetik gözəllik yaradır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam bilik paylaşımının gücünü göstərir. Bilikli cəmiyyət daha güclü olur. İnsanlar düzgün qərarlar verir. Bu isə idarəetmədə keyfiyyəti artırır. Elm yayılması ictimai şüuru yüksəldir. Bu isə ədalətli sistemin qurulmasına kömək edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam bilik paylaşımının əhəmiyyətini vurğulayır. İnsanlar məlumatlı olduqda hüquqlarını daha yaxşı anlayırlar. Bu isə hüquqi şüurun artmasına səbəb olur. Eyni zamanda düzgün məlumat ötürmək məsuliyyət tələb edir. Bu isə hüquqi etikadır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyatına dərin məna verir. İnsan yalnız özü üçün yaşamır. O, təsiri ilə yaşayır. Yaxşılıq öyrətmək insanın varlığını davam etdirir. Bu isə həyatın mənasını artırır. İnsan öz təsiri ilə ölümsüzlük qazanır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı bu kəlamı görünməyən təsir prizmasından izah edir. İnsan bir yaxşılıq öyrədir, lakin onun nəticəsini tam görmür. Bu yaxşılıq başqasına ötürülür və böyüyür. Bu isə ilahi hikmətin bir hissəsidir. İnsan kiçik bir toxum əkir, lakin böyük bir ağac yetişir. Bu proses görünməz şəkildə davam edir. Bu isə insanı ümidli və səbirli olmağa çağırır.

Düşündürücü Suallar

- Mən başqalarına hansı faydalı şeyləri öyrədirəm?
- Mənim öyrətdiklərim kimlərə təsir edir?
- Mən uzunmüddətli təsir yaradırammı?

Özünə Hesabat

- Bu gün kiməsə faydalı bir şey öyrətdimmi?
- Mənim biliklərim başqalarına fayda verirmi?
- Mən bu təsirin fərqindəyəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Bildiklərinizi başqalarına izah edin
- Faydalı bilikləri paylaşın
- Tədris və mentorluq edin

Əlavə Tövsiyələr

- Niyyətinizi saf saxlayın
- Davamlı öyrənin və öyrədin
- Faydalı biliklərə üstünlük verin

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, yaxşılıq və elm paylaşmaq insanın ən böyük qazancıdır. İnsan bu yolla ölümdən sonra belə savab qazanır. Paylaşılan yaxşılıq çoxalır və davam edir. Bu isə insanın həyatına əbədi dəyər qazandırır.

KƏLAM - 136

"KİM BİR HİDAYƏT QAPISINI ÖYRƏDƏRSƏ, ONA HƏMİN YOLLA ƏMƏL EDƏN ŞƏXSİN SAVABININ BİR BƏNZƏRİ VERİLƏR. ONUNLA ƏMƏL EDƏNLƏRİN SAVABINDAN İSƏ HEÇ BİR ŞEY AZALDILMAZ."

(Yəni, insan başqalarına doğru yol və faydalı elm göstərərsə, həmin yolla gedənlərin savabından heç nə əskilmədən, özü də eyni savabı qazanar.)

(Bu kəlam İmam Baqirə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 311)

Bu kəlamın əsas mövzusu hidayətin, doğru yolun və faydalı elmin paylaşılmasının əhəmiyyətidir. Burada "hidayət qapısı" ifadəsi yalnız dini biliklə məhdudlaşmır, insanı yaxşılığa aparan hər cür doğru yönü ifadə edir. İnsan başqasına doğru yolu göstərdikdə, o yol bir çox insan tərəfindən istifadə oluna bilər. Bu isə yaxşılığın çoxalmasına səbəb olur. Kəlam göstərir ki, insanın təsiri onun öz əməli ilə məhdudlaşmır. O, başqalarının əməllərinə də səbəb ola bilər. Bu isə həyatın dəyərini artırır. Beləliklə, bu kəlam insanı istiqamət verən və faydalı olan bir şəxs olmağa təşviq edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam səbəbiyyət prinsipinin dərinliyini göstərir. İnsan bir yolu göstərir, lakin o yol bir çox nəticələr doğurur. Bu isə səbəbin nəticədən daha geniş təsirə malik olduğunu göstərir. Hidayət qapısı açmaq, yeni bir reallıq yaratmaq kimidir. Bu reallıq isə zamanla genişlənir. İnsan bu prosesin başlanğıcı olur. Fəlsəfi olaraq bu, "təsirin çoxalması" və "varlığın genişlənməsi" anlayışıdır. İnsan öz təsiri ilə daha böyük bir sistemin hissəsinə çevrilir. Bu isə onun varlığını daha mənalı edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan hidayət qapısı açmaq nur yaymaq deməkdir. İnsan birinə doğru yolu göstərdikdə, onun qəlbində bir işıq yaranır. Bu işıq başqalarına da ötürülə bilər. Beləliklə, nur zəncirvari şəkildə yayılır. Bu isə ruhani yüksəlişin əsas yollarından biridir. İnsan başqalarına yol göstərdikcə, özü də Allaha yaxınlaşır. Bu, mənəvi kamilliyin zirvəsidir. İrfani baxımdan bu kəlam insanı bir nur mənbəyinə çevirməyə çağırır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın daxili motivasiyasını artırır. İnsan başa düşür ki, onun göstərdiyi doğru yol başqalarının həyatını dəyişə bilər. Bu isə ona güc və məsuliyyət hissi verir. Eyni zamanda insan özünü daha faydalı hiss edir. Bu isə özünə inamı artırır. Hidayət vermək insanın sosial əlaqələrini də gücləndirir. Bu isə psixoloji sağlamlığa müsbət təsir edir. Beləliklə, bu kəlam insanın daxili və xarici balansını gücləndirir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan "hidayət qapısı" ifadəsi çox güclü metaforadır. Bu, həm fiziki, həm də mənəvi bir keçidi simvolizə edir. Qapı obrazı yeni imkanları və yönləri ifadə edir. Kəlamın sadə quruluşu onun təsirini artırır. Qısa və konkret ifadə ilə dərin məna çatdırılır. Bu isə ədəbi ustalığın göstəricisidir. Mətn həm aydın, həm də düşündürücüdür. Bu baxımdan kəlam yadda qalan və təsirli bir formadadır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişaf mexanizmini göstərir. Hidayət qapıları açıldıqca cəmiyyət daha şüurlu olur. İnsanlar doğru yolu tapır və daha yaxşı qərarlar verir. Bu isə sosial rifahı artırır. Bilik və istiqamət paylaşımı cəmiyyətin təməlini möhkəmləndirir. Bu isə kollektiv inkişafın əsas şərtidir. Beləliklə, bu kəlam sosial transformasiyanın əsasını izah edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam böyük rəhbərlərin və alimlərin rolunu izah edir. Onlar insanlara yol göstərmiş və hidayət qapıları açmışlar. Bu təsir əsrlərlə davam etmişdir. Tarix göstərir ki, doğru yol göstərən insanlar heç vaxt unudulmur. Onların təsiri nəsillər boyu yaşayır. Bu isə onların tarixdə iz qoymasına səbəb olur. Kəlam insanı belə bir miras qoymağa təşviq edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam insanı başqalarına yol göstərməyə çağırır. Bu, böyük bir məsuliyyətdir. İnsan doğru yolu göstərərkən dürüst və səmimi olmalıdır. Bu isə yüksək əxlaqi keyfiyyət tələb edir. Hidayət vermək altruizmin ən yüksək formalarından biridir. İnsan başqalarının yaxşılığı üçün çalışır. Bu isə əxlaqi kamilliyin göstəricisidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam Allahın ədalətini və mərhəmətini göstərir. İnsan başqasına yol göstərdikdə, onun savabı artır. Bu savab digər insanların savabından heç nə azaltmır. Bu isə ilahi sistemin mükəmməlliyini göstərir. Allah hər kəsə layiq olduğu mükafatı verir. Bu baxımdan hidayət yaymaq ən böyük ibadətlərdən biridir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın sadə və dərin quruluşu diqqət çəkir. "Qapı" metaforası vizual təsvir yaradır. Bu isə oxucunun təsəvvürünü genişləndirir. Mətnin ritmi və ahəngi də təsirlidir. Sadə sözlərlə böyük mənalar ifadə olunur. Bu isə estetik gözəllik yaradır. Kəlam həm gözəl, həm də düşündürücüdür.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam doğru yönləndirmənin əhəmiyyətini göstərir. Bilikli və düzgün istiqamət verilmiş cəmiyyət daha güclü olur. İnsanlar daha doğru qərarlar qəbul edir. Bu isə idarəetmədə keyfiyyəti artırır.

Hidayət qapıları açıldıqca ictimai şüur yüksəlir. Bu isə ədalətli sistemin qurulmasına kömək edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam məlumatlılığın əhəmiyyətini vurğulayır. İnsanlar doğru yolu bildikdə hüquqlarını daha yaxşı qoruyurlar. Bu isə hüquqi sistemin güclənməsinə səbəb olur. Eyni zamanda doğru məlumat vermək məsuliyyət tələb edir. Bu isə hüquqi etikadır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyatına dərin məna verir. İnsan yalnız özü üçün yaşamır. O, başqalarına yol göstərərək öz varlığını genişləndirir. Bu isə həyatın məqsədini daha aydın edir. İnsan öz təsiri ilə ölümsüzlük qazanır. Bu baxımdan kəlam insanı məqsədli və mənalı yaşamağa çağırır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı bu kəlamı görünməyən hikmət prizmasından izah edir. İnsan bir hidayət qapısı açır, lakin onun təsirini tam görmür. Bu qapıdan keçən insanlar başqalarına da yol göstərir. Bu isə zəncirvari bir təsir yaradır. İnsan kiçik bir addım atır, lakin böyük nəticələr doğurur. Bu isə ilahi planın bir hissəsidir. Xızır baxışı insanı səbirli və ümidli olmağa çağırır.

Düşündürücü Suallar

- Mən kimlərə doğru yol göstərirəm?
- Mənim təsirim başqalarının həyatına necə təsir edir?
- Mən hidayət qapısı açan insanam, yoxsa bağlayan?

Özünə Hesabat

- Bu gün kiməsə doğru yol göstərdimmi?
- Mənim sözlərim başqalarına fayda verirmi?
- Mən məsuliyyətimin fərqindəyəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Faydalı bilikləri paylaşın
- İnsanlara doğru istiqamət verin
- Mentorluq və tədris fəaliyyəti ilə məşğul olun

Əlavə Tövsiyələr

- Niyyətinizi saf saxlayın
- Düzgün və faydalı məlumat verin
- Davamlı olaraq öyrənin və öyrədin

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, doğru yol göstərmək insanın ən böyük xidmətlərindən biridir. İnsan bu yolla başqalarının həyatına təsir edir. Bu təsir isə davamlı olur. Beləliklə, insan həm dünyada, həm də axirətdə böyük qazanc əldə edir.

ELMİ YAYMAĞIN TƏSİRLƏRİ

KƏLAM - 137

"ŞÜBHƏSİZ, ODDAN BİR ŞEY GÖTÜRMƏK ONU AZALTMAZ. LAKİN ODUN SÖNMƏSİ ODUNUN (YANACAQ) TAPILMAMASINA GÖRƏDİR. ELM DƏ BELƏDİR. BAŞQALARININ ELM ÖYRƏNMƏSİ O ELMİ AZALTMAZ, LAKİN ELMİ DAŞIYANLARIN XƏSİSLİYİ ELMİN YOX OLMASINA SƏBƏB OLUR."

(Yəni, elm paylaşdıqca azalmaz, əksinə artır. Lakin elm sahiblərinin onu paylaşmaması cəmiyyətdə elmin yox olmasına səbəb olur.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 311)

Bu kəlamın əsas mövzusu elmin paylaşılması və paylaşılmamasının nəticələridir. Burada elm oddan alınan alova bənzədilir ki, bu da çox dərin bir təşbehdir. İnsanlar çox zaman düşünür ki, bildiyini paylaşdıqca özü nəsə itirəcək. Halbuki bu kəlam göstərir ki, elm paylaşdıqca azalmaz, əksinə yayılaraq daha da güclənər. Əsas problem elmin azlığı deyil, onun paylaşılmamasıdır. Bu isə cəmiyyətin geriləməsinə səbəb olur. Kəlam insanı xəsislikdən uzaq olmağa çağırır. Elm paylaşmaq bir məsuliyyətdir və bu məsuliyyətdən qaçmaq böyük zərər doğurur. Beləliklə, bu kəlam elmin sosial və mənəvi dəyərini açıq şəkildə ortaya qoyur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam varlıq və bilik anlayışının təbiətini izah edir. Maddi şeylər paylaşıldıqca azalır, lakin elm kimi qeyri-maddi dəyərlər paylaşıldıqca çoxalır. Bu isə maddi və mənəvi aləm arasındakı əsas fərqlərdən biridir. Kəlam bu fərqi simvolik şəkildə "od" metaforası ilə izah edir. Odun yanması üçün yanacaq lazımdır, elm üçün isə paylaşım. Əgər paylaşım dayanarsa, elm də sönər. Bu isə bilik dövriyyəsinin vacibliyini göstərir. Fəlsəfi olaraq bu kəlam insanı bilik axınının bir hissəsi olmağa çağırır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm nur kimi qəbul edilir. Bu nur paylaşdıqca azalmaz, əksinə daha çox qəlbi işıqlandırar. Əgər bu nur paylaşılmazsa, qaranlıq yaranar. Bu qaranlıq isə cəhalətdir. İrfani düşüncədə elm paylaşmaq Allaha yaxınlaşmağın yollarından biridir. İnsan bildiyini başqalarına ötürdükcə mənəvi yüksəliş əldə edir. Bu isə ruhun kamilləşməsinə səbəb olur. Xəsislik isə bu nuru gizlətmək deməkdir. Bu da mənəvi geriləməyə gətirib çıxarır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın daxili qorxularını aradan qaldırır. İnsan bəzən bildiyini paylaşmaqdan çəkinir. O düşünür ki, bu, onun üstünlüyünü azaldacaq. Lakin bu kəlam göstərir ki, paylaşmaq əksinə insanı gücləndirir. Bu isə insanın özünə inamını artırır. Paylaşım sosial əlaqələri də gücləndirir. İnsanlar arasında etimad yaranır. Bu isə psixoloji sağlamlığı artırır. Beləliklə, bu kəlam paylaşma mədəniyyətini təşviq edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan "od" metaforası çox güclü və təsirlidir. Bu metafora həm vizual, həm də mənəvi məna daşıyır. Oxucu dərhal bu təsviri anlayır və mənanı dərk edir. Sadə bir bənzətmə ilə dərin bir fikir çatdırılır. Bu isə ədəbi ustalığın göstəricisidir. Kəlamın dili sadə, lakin təsirlidir. Bu isə onun yadda qalmasını təmin edir. Ədəbi baxımdan bu, çox güclü bir ifadə formasıdır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişafında bilik paylaşımının rolunu göstərir. Əgər elm paylaşılarsa, cəmiyyət inkişaf edər. Əgər paylaşılmazsa, geriləmə baş verər. Bu isə sosial strukturun zəifləməsinə səbəb olar. Elm cəmiyyətin əsas sütunlarından biridir. Bu sütun paylaşım vasitəsilə möhkəmlənir. Beləliklə, bu kəlam sosial inkişafın əsas prinsipini izah edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam bir çox dövrlərdə elmin itirilməsinin səbəbini izah edir. Tarixdə elmin gerilədiyi dövrlər olmuşdur. Bu geriləmənin əsas səbəblərindən biri biliklərin paylaşılmaması olmuşdur. Alimlər biliklərini gizlətdikdə, cəmiyyət inkişaf edə bilməmişdir. Əksinə, elm paylaşan cəmiyyətlər inkişaf etmişdir. Bu isə tarixi bir həqiqətdir. Kəlam bu reallığı açıq şəkildə ifadə edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam elm paylaşmamağı bir növ xəsislik kimi qiymətləndirir. Bu isə mənəvi bir qüsurdur. İnsan başqalarına faydalı olmalıdır. Elm paylaşmaq isə bu faydanın ən yüksək formalarından biridir. Bu, səxavətin mənəvi formasıdır. Əxlaqi olaraq insan bildiyini gizlətməməlidir. Bu isə cəmiyyətə qarşı məsuliyyətdir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam elmin ilahi bir nemət olduğunu göstərir. Bu neməti paylaşmaq bir ibadətdir. Onu gizlətmək isə bu nemətə qarşı nankorluqdur. Allah insanlara elm verir ki, onu başqaları ilə paylaşsınlar. Bu isə ilahi hikmətin bir hissəsidir. Beləliklə, elm paylaşmaq dini bir vəzifədir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın dili sadə və ahənglidir. "Od" metaforası vizual gözəllik yaradır. Bu isə oxucunun təsəvvürünü gücləndirir. Sadə sözlərlə böyük mənalar ifadə olunur. Bu isə estetik baxımdan yüksək dəyər yaradır. Kəlam həm gözəl, həm də düşündürücüdür.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam bilik paylaşımının gücünü vurğulayır. Bilikli cəmiyyət daha güclü olur. Elm paylaşımı idarəetmədə keyfiyyəti artırır. İnsanlar daha düzgün qərarlar verir. Bu isə ədalətli sistemin qurulmasına kömək edir. Beləliklə, elm paylaşımı siyasi sabitliyə də təsir edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam məlumatlılığın əhəmiyyətini göstərir. İnsanlar bilikli olduqda hüquqlarını daha yaxşı müdafiə edirlər. Elm paylaşımı hüquqi şüurun artmasına səbəb olur. Eyni zamanda məlumatı gizlətmək etik problem yaradır. Bu isə hüquqi məsuliyyət doğura bilər.

12 Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyatına məna verir. İnsan yalnız özü üçün deyil, başqaları üçün də yaşamalıdır. Elm paylaşmaq insanın varlığını genişləndirir. Bu isə həyatın mənasını artırır. İnsan öz təsiri ilə yaşayır. Bu isə onu ölümsüz edir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı bu kəlamı görünməyən hikmət prizmasından izah edir. İnsan bir bilgini paylaşır və bunun təsirini dərhal görməyə bilər. Lakin bu bilik başqa insanlara ötürülür və böyük nəticələr doğurur. Bu isə gizli bir inkişaf prosesidir. İnsan kiçik bir alov verir, lakin böyük bir işıq yaranır. Bu isə ilahi planın bir hissəsidir. Xızır baxışı insanı paylaşmağa və səbirli olmağa çağırır.

Düşündürücü Suallar

- Mən bildiklərimi başqaları ilə paylaşırammı?
- Mənim elmim kimlərə fayda verir?
- Mən elmimi gizlədənlərdənəmmi?

Özünə Hesabat

- Bu gün kiməsə bir şey öyrətdimmi?
- Mənim biliklərim başqalarına çatırmı?
- Mən paylaşmaqdan çəkinirəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Bildiklərinizi başqalarına izah edin
- Tədris fəaliyyəti ilə məşğul olun
- Faydalı məlumatları paylaşın

Əlavə Tövsiyələr

- Xəsislikdən uzaq olun
- Elm paylaşmağı vərdiş halına gətirin
- Düzgün və faydalı biliklərə üstünlük verin

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, elm paylaşdıqca artır. Onu gizlətmək isə cəmiyyətə zərər verir. İnsan bildiyini paylaşaraq həm özü, həm də cəmiyyət üçün faydalı olur. Bu isə həyatın ən böyük dəyərlərindən biridir.

KƏLAM - 138

"ELMDƏN BAŞQA HƏR ŞEY XƏRCLƏNDİKCƏ AZALIR."

(Yəni, maddi və digər dəyərlər paylaşıldıqca və istifadə edildikcə azalır, lakin elm paylaşıldıqca artır və dəyəri daha da çoxalır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 311)

Bu kəlamın əsas mövzusu elmin digər bütün dəyərlərdən fərqli xüsusiyyətə malik olmasıdır. İnsan həyatda müxtəlif şeylər əldə edir: mal, pul, güc, zaman və s. Lakin bunların hamısı istifadə edildikcə azalır. Elm isə tam əksinədir — paylaşıldıqca və istifadə edildikcə daha da güclənir. Bu, elmi ən dəyərli sərvətə çevirir. Kəlam insanı diqqətini keçici dəyərlərdən qalıcı dəyərlərə yönəltməyə çağırır. Elm yalnız fərdi deyil, ictimai inkişafın da əsasını təşkil edir. Bu baxımdan elm həm maddi, həm də mənəvi yüksəlişin açarıdır. Beləliklə, bu kəlam insanın həyat prioritetlərini yenidən düşünməsinə səbəb olur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam maddi və qeyri-maddi dəyərlər arasındakı fundamental fərqi ortaya qoyur. Maddi şeylər bölündükcə azalır, çünki onlar məhduddur. Elm isə qeyri-maddi olduğu üçün bölündükcə azalmaz. Əksinə, o daha çox insan tərəfindən mənimsəndikcə genişlənir. Bu isə "sonsuzluq" anlayışı ilə bağlıdır. Elm paylaşmaqla tükənməz bir sərvətə çevrilir. Bu baxımdan elm varlığın daha yüksək bir formasıdır. İnsan elmlə maddi sərhədləri aşır. Bu isə fəlsəfi olaraq insanın dəyərini artırır və onu digər varlıqlardan fərqləndirir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm ilahi nur kimi qəbul edilir. Bu nur paylaşıldıqca sönmür, əksinə daha da parlayır. İnsan bu nuru başqalarına ötürdükcə özü də daha çox işıqlanır. Bu, ruhani yüksəlişin əsas yollarından biridir. Elm paylaşmaq qəlbləri oyatmaq və saflaşdırmaq deməkdir. İrfani düşüncədə bu, ibadətin ən yüksək formalarından biri sayılır. İnsan elmi paylaşaraq Allaha yaxınlaşır. Bu isə onun mənəvi kamilliyini artırır. Beləliklə, elm paylaşmaq yalnız bilik ötürmək deyil, həm də ruhani inkişaf prosesidir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın düşüncə tərzini dəyişir. İnsan adətən maddi şeyləri qorumağa çalışır, çünki onların azalacağından qorxur. Lakin elm üçün bu qorxu əsassızdır. Bu kəlam insanı paylaşmağa təşviq edir və qorxularını aradan qaldırır. Elm paylaşmaq insanın özünə inamını artırır. O, özünü faydalı və dəyərli hiss edir. Eyni zamanda bu, sosial əlaqələri gücləndirir. İnsanlar arasında etimad yaranır. Bu isə psixoloji rahatlıq və balans yaradır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlamın sadəliyi onun gücünü artırır. Qısa və konkret ifadə ilə dərin bir fikir çatdırılır. "Xərcləndikcə azalmaq" ifadəsi maddi aləmi

simvolizə edir. Bunun qarşısında "elm" anlayışı qoyularaq güclü bir müqayisə yaradılır. Bu kontrast oxucunun diqqətini cəlb edir. Kəlamın ritmi və ahəngi də təsirlidir. Sadə sözlər vasitəsilə böyük fəlsəfi və mənəvi məna ifadə olunur. Bu isə ədəbi ustalığın göstəricisidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişaf modelini izah edir. Maddi sərvətlər təkcə fərdlər arasında bölünür və azalır. Lakin elm paylaşıldıqca bütün cəmiyyətə yayılır. Bu isə kollektiv inkişaf yaradır. Elmli cəmiyyət daha güclü və dayanıqlı olur. Bilik paylaşımı sosial bərabərliyi də artırır. İnsanlar daha şüurlu və məlumatlı olur. Bu isə sosial problemlərin azalmasına səbəb olur. Beləliklə, bu kəlam cəmiyyətin inkişafının əsas prinsipini göstərir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam elm paylaşan sivilizasiyaların yüksəlişini izah edir. Tarixdə inkişaf etmiş cəmiyyətlər elmi yaymış və paylaşmışdır. Əksinə, elmi gizlədən və ya dəyər verməyən cəmiyyətlər geriləmişdir. Elm paylaşımı mədəniyyətlərin inkişafına səbəb olmuşdur. Bu isə tarixi bir qanunauyğunluqdur. Böyük alimlər öz biliklərini paylaşaraq tarixdə iz qoymuşlar. Onların təsiri əsrlərlə davam etmişdir. Bu baxımdan kəlam tarixi reallığı əks etdirir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam insanı səxavətli olmağa çağırır. Maddi səxavət mühüm olsa da, elm səxavəti daha üstündür. İnsan bildiyini paylaşmaqla başqalarına fayda verir. Bu isə yüksək əxlaqi keyfiyyətdir. Elm paylaşmamaq isə bir növ xəsislik kimi qəbul olunur. Bu kəlam insanı bu qüsurdan uzaqlaşdırır. Əxlaqi olaraq insanın borcu bildiyini başqaları ilə bölüşməkdir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam elmin ilahi bir nemət olduğunu göstərir. Allah insanlara elm verir ki, onu paylaşsınlar. Bu nemət paylaşıldıqca artır. Bu isə ilahi hikmətin bir təzahürüdür. Elm paylaşmaq ibadət sayılır. Bu isə insanın axirət həyatına təsir edir. Beləliklə, elm paylaşmaq həm dünyəvi, həm də axirət baxımından böyük qazancdır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın sadəliyi və dərinliyi diqqət çəkir. Qısa ifadə ilə böyük məna çatdırılır. Bu isə estetik gözəllik yaradır. Mətnin ahəngi və ritmi də təsirlidir. Oxucu həm düşünür, həm də zövq alır. Bu isə estetik baxımdan yüksək səviyyədir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam bilik paylaşımının gücünü vurğulayır. Elmli cəmiyyət daha güclü və müstəqil olur. İnsanlar daha düzgün qərarlar verir. Bu isə idarəetmədə keyfiyyəti artırır. Bilik paylaşımı ictimai şüuru

yüksəldir. Bu isə ədalətli sistemin qurulmasına kömək edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam məlumatlılığın əhəmiyyətini göstərir. Elmli insanlar hüquqlarını daha yaxşı anlayır. Bu isə hüquqi sistemin güclənməsinə səbəb olur. Eyni zamanda bilik paylaşımı hüquqi maarifləndirməni artırır. Bu isə cəmiyyətin inkişafına xidmət edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyatına məna verir. Maddi şeylər keçicidir, lakin elm qalıcıdır. İnsan elmlə öz varlığını genişləndirir. Bu isə həyatın mənasını artırır. İnsan öz təsiri ilə yaşayır. Bu isə onu ölümsüz edir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı bu kəlamı görünməyən hikmət prizmasından izah edir. İnsan elmi paylaşır və bunun təsirini dərhal görməyə bilər. Lakin bu bilik zamanla yayılır və böyük təsir yaradır. Bu isə gizli bir inkişaf prosesidir. İnsan kiçik bir bilik verir, lakin böyük bir dəyişiklik baş verir. Bu isə ilahi planın bir hissəsidir.

Düşündürücü Suallar

- Mən hansı bilikləri başqaları ilə paylaşa bilərəm?
- Mənim elmim kimlərə fayda verir?
- Mən elmi paylaşmaqdan çəkinirəmmi?

Özünə Hesabat

- Bu gün kiməsə faydalı bir şey öyrətdimmi?
- Mənim biliklərim başqalarına çatırmı?
- Mən paylaşmaqda səxavətliyəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Bildiklərinizi başqalarına öyrədin
- Tədris və mentorluq edin
- Faydalı məlumatları paylaşın

Əlavə Tövsiyələr

- Elm paylaşmağı vərdiş halına gətirin
- Daim öyrənin və öyrədin
- Faydalı biliklərə üstünlük verin

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, elm ən dəyərli sərvətdir. O, paylaşıldıqca azalmaz, əksinə artar. İnsan elmi paylaşaraq həm özü, həm də cəmiyyət üçün faydalı olur. Bu isə həyatın ən böyük mənalarından biridir.

KƏLAM - 139

"AĞLIN TƏRBİYƏSİ ÜÇÜN ƏN YAXŞI KÖMƏK ÖYRƏTMƏKDİR."

(Yəni, insan başqalarına öyrətdikcə öz ağlı daha da inkişaf edir, düşüncəsi dərinləşir və kamilləşir.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 311)

Bu kəlam insanın inkişafında öyrətməyin rolunu ön plana çıxarır. Adətən insanlar düşünür ki, yalnız öyrənmək insanı inkişaf etdirir. Lakin bu kəlam göstərir ki, öyrətmək öyrənməkdən də təsirli bir vasitədir. İnsan başqasına bir şeyi izah edərkən özü də həmin mövzunu daha dərindən anlayır. Bu proses ağlın aktiv işləməsinə səbəb olur. Eyni zamanda öyrətmək məsuliyyət hissi yaradır. İnsan öyrətdiyi mövzuda daha diqqətli olur. Bu isə onun intellektual inkişafını sürətləndirir. Beləliklə, öyrətmək həm fərdi, həm də ictimai inkişafın mühüm vasitəsidir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik və idrakın dinamik mahiyyətini ortaya qoyur. Ağıl passiv deyil, aktiv proseslərlə inkişaf edir. Öyrətmək bu aktivliyin ən yüksək formalarından biridir. İnsan bildiyini başqasına çatdırarkən onu yenidən düşünür və strukturlaşdırır. Bu isə idrakın daha yüksək səviyyəsinə keçid yaradır. Beləliklə, öyrətmək sadəcə ötürmə deyil, həm də yenidən qurmadır. Bu proses insanın düşüncə sərhədlərini genişləndirir. Nəticədə ağıl daha sistemli və dərin olur. Bu, fəlsəfi olaraq insanın kamilləşmə yoludur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan öyrətmək bir növ mənəvi paylaşım sayılır. İnsan bildiyini paylaşdıqca daxili aləmi saflaşır. Bu, qəlbin nurla dolmasına səbəb olur. Öyrətmək yalnız məlumat ötürmək deyil, həm də hikmət ötürməkdir. Bu prosesdə insan həm verən, həm də alan olur. Çünki öyrətmək insanın özünü də tərbiyə edir. Bu, mənəvi yüksəlişin bir formasıdır. İrfani baxımdan müəllimlik yüksək bir məqamdır. Bu isə insanı Allaha yaxınlaşdıran yollardan biridir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan öyrətmək insanın zehni fəaliyyətini gücləndirir. İnsan bir mövzunu izah edərkən onu daha yaxşı dərk edir. Bu isə yaddaşı möhkəmləndirir. Eyni zamanda özünə inam artır. İnsan özünü faydalı hiss edir. Bu isə psixoloji rahatlıq yaradır. Öyrətmək sosial əlaqələri də gücləndirir. İnsanlar arasında etimad yaranır. Bu isə psixoloji sağlamlığa müsbət təsir edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam sadə, lakin dərin mənalıdır. Qısa bir cümlə ilə böyük bir həqiqət ifadə olunur. "Ağlın tərbiyəsi" ifadəsi metaforik məna daşıyır. Bu, düşüncənin inkişafını simvolizə edir. "Öyrətmək" isə bu inkişafın vasitəsi kimi təqdim olunur. Bu qarşılaşdırma kəlamın təsirini artırır. Sadə dil və güclü məna onun ədəbi dəyərini yüksəldir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan öyrətmək cəmiyyətin inkişafının əsas sütunlarından biridir. Bilik paylaşımı cəmiyyətin ümumi səviyyəsini yüksəldir. İnsanlar bir-birinə öyrətdikcə kollektiv inkişaf yaranır. Bu isə sosial rifahı artırır. Öyrətmək sosial əlaqələri gücləndirir. Bu isə daha sağlam cəmiyyət yaradır. Beləliklə, bu kəlam cəmiyyətin inkişaf modelini izah edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan öyrətmək sivilizasiyaların inkişafında əsas rol oynamışdır. Böyük alimlər və müəllimlər öz biliklərini paylaşaraq tarixə təsir etmişlər. Onların öyrətdikləri nəsillər boyu davam etmişdir. Bu isə insanlığın inkişafına səbəb olmuşdur. Tarix göstərir ki, bilik paylaşan cəmiyyətlər inkişaf edir. Bu isə kəlamın doğruluğunu təsdiqləyir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan öyrətmək yüksək bir dəyərdir. İnsan bildiyini paylaşmaqla başqalarına fayda verir. Bu isə səxavət və mərhəmət göstəricisidir. Öyrətmək insanın məsuliyyət hissini artırır. Bu isə onun əxlaqi kamilliyini gücləndirir. Beləliklə, öyrətmək əxlaqi bir vəzifə kimi qəbul olunur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan öyrətmək ibadət kimi qəbul edilir. Allah insanlara elm verir ki, onu paylaşsınlar. Bu isə ilahi bir missiyadır. Öyrətmək insanın savab qazanmasına səbəb olur. Bu isə axirət həyatına təsir edir. Beləliklə, öyrətmək həm dünyəvi, həm də mənəvi baxımdan böyük əhəmiyyət daşıyır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan kəlamın sadəliyi və dərinliyi diqqət çəkir. Qısa ifadə ilə böyük məna çatdırılır. Bu isə estetik gözəllik yaradır. Kəlamın ritmi və ahəngi də təsirlidir. Oxucu həm düşünür, həm də zövq alır. Bu isə onun estetik dəyərini artırır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan öyrətmək cəmiyyətin idarə olunmasına təsir edir. Elmli insanlar daha düzgün qərarlar verir. Bu isə idarəetmənin keyfiyyətini artırır. Bilik paylaşımı ictimai şüuru yüksəldir. Bu isə daha ədalətli sistem yaradır. Beləliklə, öyrətmək siyasi inkişafın da əsas faktorlarından biridir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan öyrətmək hüquqi maarifləndirməni artırır. İnsanlar öz hüquqlarını daha yaxşı anlayır. Bu isə hüquqi sistemin güclənməsinə səbəb olur. Bilik paylaşımı hüquqi şüuru yüksəldir. Bu isə daha ədalətli cəmiyyət yaradır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan öyrətmək insanın həyatına məna verir. İnsan başqalarına fayda verdikcə öz varlığını daha dəyərli hiss edir. Bu isə həyatın

mənasını artırır. İnsan öz təsiri ilə yaşayır. Bu isə onu ölümsüz edir. Beləliklə, öyrətmək insanın varlığını dərinləşdirir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı bu kəlamı gizli hikmət prizmasından izah edir. İnsan birinə bir şey öyrədir və bunun təsirini dərhal görməyə bilər. Lakin bu bilik zamanla yayılır və böyük nəticələr verir. Bu isə görünməyən bir inkişafdır. İnsan kiçik bir öyrətmə ilə böyük dəyişikliklərə səbəb olur. Bu isə ilahi planın bir hissəsidir.

Düşündürücü Suallar

- Mən kimlərə nə öyrədə bilərəm?
- Mənim bildiklərim başqalarına fayda verirmi?
- Mən öyrətməkdən çəkinirəmmi?

Özünə Hesabat

- Bu gün kiməsə bir şey öyrətdimmi?
- Mənim biliklərim başqalarına çatırmı?
- Mən öyrətməkdə səxavətliyəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Bildiklərinizi başqalarına izah edin
- Tədris və mentorluq edin
- Faydalı bilikləri paylaşın

Əlavə Tövsiyələr

- Daim öyrənin və öyrədin
- Bilik paylaşmağı vərdiş edin
- Faydalı mövzulara fokuslanın

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, öyrətmək ağlın inkişafının ən güclü vasitələrindən biridir. İnsan başqalarına öyrətdikcə özü də inkişaf edir. Bu isə həm fərdi, həm də ictimai inkişafın əsasını təşkil edir.

KƏLAM - 140

“ELMİNİ BAŞQALARINA ÖYRƏT, BAŞQALARININ ELMİNİ DƏ ÖYRƏN. ÇÜNKİ BU İŞLƏ HƏM ÖZ ELMİNİ MÖHKƏMLƏNDİRMİŞ OLARSAN, HƏM DƏ BİLMƏDİYİN ŞEYLƏRİ ÖYRƏNMİŞ OLARSAN.”

(Yəni, elm paylaşdıqca artır, öyrətdikcə dərinləşir, öyrəndikcə tamamlanır.)

(Bu kəlam İmam Həsənə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 312)

Bu kəlam insanın elmə münasibətini təkcə fərdi inkişaf çərçivəsindən çıxarıb ictimai və qarşılıqlı inkişaf səviyyəsinə qaldırır. Elm yalnız toplamaq üçün deyil, paylaşmaq üçündür; paylaşılmadıqda isə sanki donmuş su kimi axıcılığını itirir. İmam Həsən (ə) burada iki istiqaməti birləşdirir: öyrətmək və öyrənmək. Bu isə göstərir ki, insan heç vaxt yalnız müəllim və ya yalnız tələbə olmamalıdır. Hər bir insan həyatın müxtəlif mərhələlərində həm

öyrədən, həm də öyrənən rolunda çıxış edir. Bu dövri proses insanın həm biliyini möhkəmləndirir, həm də onu təkəbbürdən qoruyur. Elm paylaşımı həm fərdi kamilləşmə, həm də cəmiyyətin inkişafı üçün əsas şərtdir. Bu baxış insanı daim inkişafda saxlayan bir həyat fəlsəfəsi təqdim edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Bu kəlam fəlsəfi baxımdan bilik anlayışının dinamik və qarşılıqlı xarakterini ortaya qoyur. Elm burada statik bir yığım deyil, hərəkətdə olan bir proses kimi təqdim olunur. İnsan öyrəndiyini başqasına ötürdükdə onu yenidən düşünür, strukturlaşdırır və daha dərindən anlayır. Bu isə biliklə varlıq arasında əlaqəni gücləndirir. Fəlsəfi olaraq bu kəlam "bilmək" ilə "olmaq" arasındakı körpünü qurur. Çünki öyrətmək yalnız məlumat ötürmək deyil, həm də öz varlığını formalaşdırmaqdır. Digər tərəfdən, başqalarından öyrənmək insanın həqiqətə çatmaq yolunda tək olmadığını göstərir. Həqiqət kollektiv idrakın məhsulu kimi formalaşır. Bu baxımdan kəlam epistemoloji təvazökarlığı da vurğulayır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan bu kəlam elmin yalnız zahiri deyil, batini tərəfinə də işarə edir. Elm paylaşdıqca qəlb saflaşır və insan öz daxilindəki qaranlıqları işıqlandırır. Başqasına elm öyrətmək bir növ ruhani xidmətdir və bu xidmət insanın nəfsini tərbiyə edir. Digər tərəfdən, başqalarından öyrənmək təkəbbürü qırır və insanı təslimiyyətə aparır. İrfanda bilik yalnız ağılın deyil, qəlbin də qidasıdır. Bu kəlam göstərir ki, elm qarşılıqlı mübadilə vasitəsilə nur kimi yayılır. Elm paylaşımı insanı ilahi hikmətə yaxınlaşdırır. Bu baxımdan öyrətmək və öyrənmək bir növ ibadət kimi qiymətləndirilə bilər.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insan beyninin öyrənmə mexanizmlərinə tam uyğun gəlir. Araşdırmalar göstərir ki, bir insan öyrəndiyini başqasına izah etdikdə, onun yaddaşı və anlama səviyyəsi xeyli güclənir. Bu, "öyrədərək öyrənmək" prinsipi kimi tanınır. Digər tərəfdən, başqalarından öyrənmək insanın açıq düşüncəli olmasını təmin edir. Bu isə psixoloji elastikliyi artırır. Kəlam həm də sosial öyrənmənin vacibliyini vurğulayır. İnsan təkbaşına deyil, qarşılıqlı əlaqələr vasitəsilə inkişaf edir. Bu yanaşma həm özünə inamı artırır, həm də empati qurma qabiliyyətini gücləndirir. Nəticədə insan daha balanslı və sağlam psixologiyaya sahib olur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam qısa, lakin çoxqatlı məna strukturu ilə seçilir. Paralel cümlə quruluşu ("öyrət" və "öyrən") ritmik və ahəngdar bir ifadə yaradır. Bu, kəlamın yadda qalmasını asanlaşdırır. Kəlamın dili sadədir, lakin bu sadəliyin arxasında dərin hikmət gizlənir. Ədəbi olaraq burada qarşılaşdırma (antitez) üsulundan istifadə olunub: vermək və almaq, öyrətmək və öyrənmək. Bu üsul mətnə dinamizm qatır. Eyni zamanda, kəlam metaforik olaraq elmi axan bir çaya bənzədir. Axmayan su necə

durğunlaşırsa, paylaşılmayan elm də sönür. Bu baxımdan kəlam həm məna, həm də forma baxımından mükəmməl bir nümunədir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişaf modelini ortaya qoyur. Elm paylaşımı cəmiyyət daxilində bilik dövriyyəsini təmin edir. Bu isə sosial inkişafın əsas şərtidir. Əgər insanlar yalnız öyrənib paylaşmasalar, bilik müəyyən qrupların əlində toplanar və cəmiyyət inkişafdan geri qalar. Bu kəlam isə bilik demokratiyasını təşviq edir. Hər kəs həm öyrədən, həm də öyrənən olmalıdır. Bu, sosial bərabərliyi gücləndirir. Eyni zamanda, insanlar arasında əməkdaşlıq və qarşılıqlı hörmət formalaşdırır. Bu yanaşma cəmiyyətin daha sağlam və davamlı inkişafına səbəb olur.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu böyük sivilizasiyaların inkişafında elm paylaşımının rolu böyük olmuşdur. Məsələn, İslamın qızıl dövründə alimlər bir-birilə bilik mübadiləsi edərək elmi inkişaf etdirmişlər. Bu kəlam həmin ənənənin mahiyyətini əks etdirir. Tarix göstərir ki, elm gizlədildikdə yox olur, paylaşıldıqda isə inkişaf edir. Müəllim-şagird ənənəsi bütün böyük mədəniyyətlərdə mövcud olmuşdur. Bu kəlam həmin ənənəni gücləndirən bir prinsipdir. Tarixi baxımdan bu fikir insanlığın intellektual inkişafının əsas qanunlarından biridir. Bu səbəbdən kəlam zamanlar üstü bir həqiqəti ifadə edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam səxavət və təvazökarlıq prinsiplərini ön plana çıxarır. Elm paylaşmaq bir növ mənəvi səxavətdir. İnsan bildiyini gizlətməməli, başqalarına faydalı olmalıdır. Digər tərəfdən, başqalarından öyrənmək təvazökarlıq tələb edir. Bu isə insanın mənəvi kamilliyini artırır. Kəlam həm də məsuliyyət hissini gücləndirir. Elm sahibi olan insan cəmiyyət qarşısında məsuliyyət daşıyır. Bu baxımdan elm yalnız bir üstünlük deyil, həm də bir öhdəlikdir. Bu prinsip insanın əxlaqi inkişafına böyük töhfə verir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın insana verdiyi ən böyük nemətlərdən biridir. Bu kəlam elmin yayılmasını ilahi bir vəzifə kimi təqdim edir. Elm öyrətmək bir növ ibadət hesab olunur. Digər tərəfdən, başqalarından öyrənmək insanın Allah qarşısında acizliyini dərk etməsinə kömək edir. Bu isə iman gücünü artırır. Kəlam göstərir ki, elm yalnız dünyəvi deyil, həm də axirət üçün bir sərmayədir. Elm paylaşımı savab qazandıran bir əməl kimi qiymətləndirilir. Bu baxımdan kəlam dini həyatın ayrılmaz bir hissəsini izah edir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlam harmoniyanı və balansı təmsil edir. Öyrətmək və öyrənmək arasında qurulan tarazlıq həyatın gözəlliyini artırır. Bu, bir növ intellektual simmetriyadır. İnsan yalnız öyrəndikdə və ya yalnız öyrətdikdə

bu balans pozulur. Lakin hər ikisi birlikdə olduqda həyat daha ahəngdar olur. Bu baxımdan kəlam estetik bir həyat modelini təqdim edir. Elm paylaşımı insan münasibətlərinə gözəllik qatır. Bu, həm fərdi, həm də ictimai səviyyədə estetik bir harmoniya yaradır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam bilik əsaslı cəmiyyət modelini təşviq edir. Bilik paylaşımı gücün ədalətli bölüşdürülməsinə səbəb olur. Elm müəyyən qrupların əlində monopoliyaya çevrilməməlidir. Əks halda bu, sosial ədalətsizliyə gətirib çıxarar. Kəlam isə açıq və şəffaf bilik sistemini dəstəkləyir. Bu, demokratik idarəetmənin əsas prinsiplərindən biridir. Elmli cəmiyyət daha şüurlu qərarlar verir və daha sabit olur. Bu baxımdan kəlam siyasət fəlsəfəsi üçün də mühüm əhəmiyyət daşıyır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam bilik hüququ və təhsil hüququ ilə əlaqəlidir. Hər bir insanın öyrənmək və öyrətmək haqqı vardır. Bu kəlam bu hüquqların mənəvi əsasını təşkil edir. Elm paylaşımı hüquqi bərabərliyi gücləndirir. İnsanların təhsilə çıxışı cəmiyyətin inkişafı üçün vacibdir. Bu baxımdan kəlam hüquqi sistemlər üçün də bir prinsip kimi qəbul edilə bilər. Elm gizlədilməməli və hər kəs üçün əlçatan olmalıdır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyatdakı məqsədini izah edir. İnsan yalnız yaşamaq üçün deyil, öyrənmək və öyrətmək üçün də mövcuddur. Bu proses insanın varlıq mənasını dərinləşdirir. Elm paylaşımı insanın özünü reallaşdırmasına kömək edir. Bu, insanın həyatına məna qatır. Digər tərəfdən, başqalarından öyrənmək insanın daim inkişafda olduğunu göstərir. Bu isə həyatın dinamik və mənalı olmasını təmin edir.

Xızır Baxışı

Zahiri baxışda insan düşünə bilər ki, elm toplamaq kifayətdir və paylaşmaq zəruri deyil. Lakin Xızır baxışı bu məsələyə daha dərin yanaşır. Bu baxışa görə, elm paylaşılmadıqda sönən bir nur kimidir. Öyrətmək əslində özünü yenidən öyrənməkdir. Başqalarından öyrənmək isə insanın görünməyən qapılarını açır. Xızır baxışı göstərir ki, hər bir qarşılaşma bir dərsdir və hər insan bir müəllimdir. Bu baxımdan həyatın özü bir məktəbə çevrilir. Elm isə bu məktəbin işığıdır.

Düşündürücü Suallar

- Mən bildiklərimi başqaları ilə kifayət qədər bölüşürəmmi?
- Mən başqalarından öyrənməyə açıqam, yoxsa qapalı?
- Elmim məni təkəbbürə aparır, yoxsa təvazökarlığa?
- Mən həm müəllim, həm də tələbə rolunu daşıyıramm?
- Öyrətdiklərim mənim öz inkişafıma necə təsir edir?

Özünə Hesabat

Hər gün özünə sual ver: bu gün kimə nə öyrətdim və kimdən nə öyrəndim? Əgər bu sualın cavabı yoxdursa, deməli inkişaf dayanıb. Öz inkişafını izləmək üçün gündəlik qeydlər aparmaq faydalı ola bilər. Hər öyrəndiyini və öyrətdiyini yazmaq insanın inkişaf yolunu aydın göstərir. Bu hesabat insanın özünü daha yaxşı tanımasına kömək edir.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Gündəlik həyatda öyrəndiyin bir şeyi ailə üzvlərinə izah et. İş yerində bildiyini həmkarlarınla paylaş. Kitab oxuduqdan sonra onun əsas fikirlərini başqalarına danış. Eyni zamanda, başqalarının fikirlərini dinləməyə çalış. Bu, həm sosial əlaqələri gücləndirər, həm də bilik səviyyəni artırar. Bu cür praktik addımlar kəlamı həyatına tətbiq etməyə kömək edər.

Əlavə Tövsiyələr

Daim oxu, araşdır və paylaş. Təkəbbürdən uzaq ol və hər kəsdən öyrənməyə hazır ol. Elm mübadiləsi üçün mühitlər yarat: müzakirələr, dərnəklər, söhbətlər. Özünü yalnız bir sahə ilə məhdudlaşdırma. Fərqli sahələrdən öyrənmək düşüncə üfüqünü genişləndirir. Ən əsası isə öyrəndiyini tətbiq etməyi unutma.

Nəticə

Bu kəlam insan həyatının inkişaf formulunu təqdim edir: öyrən və öyrət. Bu iki prinsip bir-birini tamamlayır və insanı kamilliyə aparır. Elm paylaşdıqca artır, öyrədildikcə möhkəmlənir, öyrənildikcə isə dərinləşir. Bu prinsipə əməl edən insan həm özünü, həm də cəmiyyətini inkişaf etdirir.

ELMİ GİZLƏTMƏKDƏN ÇƏKİNDİRMƏK

KƏLAM - 141

"ELMİ GİZLƏDƏN ŞƏXSƏ HƏR ŞEY - HƏTTA DƏNİZDƏKİ BALIQ VƏ GÖYDƏKİ QUŞ BELƏ LƏNƏT EDƏR."

(Yəni, elm paylaşılmadıqda təkcə insanlara deyil, bütün varlıq aləminə zərər verir Və bu, böyük məsuliyyətsizlik sayılır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 312)

Bu kəlam elmin yalnız şəxsi sərvət deyil, ümumi bir əmanət olduğunu vurğulayır. İnsan sahib olduğu biliklərlə yalnız özünü deyil, cəmiyyəti də formalaşdırır. Əgər elm gizlədilərsə, bu, cəmiyyətin inkişafına mane olur və insanların haqqını tapdalayır. Peyğəmbər (s) bu kəlamda çox güclü bir təsvirlə – bütün varlıqların belə buna qarşı çıxmasını – məsələnin nə qədər ciddi olduğunu göstərir. Bu, elmin gizlədilməsinin sadəcə fərdi günah deyil, kosmik bir ədalətsizlik olduğunu bildirir. Elm paylaşmaq həyatın axınına uyğun davranmaqdır. Gizlətmək isə bu axını pozmaqdır. Bu baxımdan, elm daşıyan insan böyük məsuliyyət daşıyır. Bu məsuliyyət yalnız insanlara deyil, bütün yaradılışa qarşıdır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik və məsuliyyət arasındakı ayrılmaz əlaqəni göstərir. Bilik gücdür, lakin bu güc yalnız istifadə edildikdə və paylaşıldıqda mənalı olur. Əgər bilik gizlədilərsə, o, öz funksiyasını itirir və hətta zərərli hala gəlir. Bu, epistemoloji etikaya aid bir məsələdir: "bilmək" yalnız şəxsi vəziyyət deyil, ictimai öhdəlikdir. Kəlam göstərir ki, həqiqət gizlədildikdə, varlıq nizamı pozulur. Bu baxımdan, elm yalnız idrak deyil, həm də əxlaqi borcdur. Fəlsəfi olaraq bu fikir insanı fərdi düşüncədən çıxarıb ümumi varlıq sisteminə daxil edir. İnsan öz biliyi ilə kainatın nizamında iştirak edir. Gizlətmək isə bu nizamı pozmaqdır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan elm ilahi nurdur və bu nur gizlədildikdə qəlb qaralır. Elm paylaşmaq qəlbin saflaşmasına səbəb olur, çünki insan başqalarına fayda verdikcə ruhən yüksəlir. Gizlətmək isə nəfsin məhsuludur və insanı mənəvi olaraq aşağı salır. Bu kəlam göstərir ki, elm sahibinin qəlbi ya nur saçacaq, ya da qaranlıqda qalacaq. Balıq və quş kimi varlıqların "lənəti" burada rəmzi olaraq yaradılışın bu davranışı qəbul etmədiyini bildirir. İrfani baxımdan hər varlıq Allahın zikrindədir və elm gizlədən insan bu harmoniya ilə ziddiyyət təşkil edir. Bu isə insanı ilahi yaxınlıqdan uzaqlaşdırır. Beləliklə, elm paylaşımı ruhani yüksəliş yoludur.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan elm gizlətmək insanın daxilində qorxu və eqo ilə bağlıdır. İnsan bəzən üstünlük əldə etmək üçün bildiyini paylaşmır. Lakin bu davranış uzun müddətdə daxili gərginlik yaradır. Elm paylaşan insan isə özünü daha rahat və güvənli hiss edir. Paylaşmaq sosial bağları gücləndirir

və insanın özünə hörmətini artırır. Digər tərəfdən, gizlətmək insanı təcrid edir və sosial əlaqələri zəiflədir. Bu kəlam insan psixikasında sağlam münasibət qurmağın yollarını göstərir. Açıq və paylaşan insan daha xoşbəxt olur. Bu baxımdan elm paylaşımı psixoloji sağlamlığın bir hissəsidir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam çox güclü metaforik təsvirlərlə zəngindir. "Balıq" və "quş" obrazları yer və göy aləmini təmsil edir. Bu, kəlamın təsir gücünü artırır və oxucuda dərin təəssürat yaradır. Hiperbola (şişirtmə) üsulu ilə məsələ daha dramatik şəkildə təqdim olunur. Bu, kəlamın yadda qalmasını asanlaşdırır. Eyni zamanda, sadə və aydın dil istifadə olunub ki, hər kəs anlaya bilsin. Ədəbi baxımdan bu kəlam həm obrazlı, həm də təsirli bir nümunədir. Bu, hikmətli sözün necə qısa, lakin güclü ola biləcəyini göstərir. Belə ifadələr insan yaddaşında uzun müddət qalır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan elm gizlətmək cəmiyyətin inkişafına böyük zərər vurur. Əgər bilik paylaşılmasa, cəmiyyət geri qalır və inkişaf dayanır. Bu kəlam cəmiyyətdə bilik dövriyyəsinin vacibliyini vurğulayır. Elm paylaşımı sosial bərabərliyi artırır. Gizlətmək isə bərabərsizliyə səbəb olur. Bu baxımdan, kəlam sosial ədaləti qoruyan bir prinsipdir. İnsanlar bir-birinə öyrətdikcə cəmiyyət güclənir. Əks halda, bilik yalnız müəyyən qrupların əlində qalır. Bu isə sosial parçalanmaya gətirib çıxarır. Beləliklə, elm paylaşımı cəmiyyətin sağlamlığı üçün vacibdir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elm gizlədildikdə cəmiyyətlər geriləmişdir. Orta əsrlərdə bəzi biliklərin gizlədilməsi elmi inkişafı ləngitmişdir. Əksinə, bilik paylaşımı olan dövrlərdə – məsələn, İslamın qızıl dövründə – elm sürətlə inkişaf etmişdir. Bu kəlam həmin tarixi reallığı təsdiqləyir. Tarix göstərir ki, elm açıq olduqda sivilizasiyalar inkişaf edir. Gizli saxlanıldıqda isə zəifləyir. Bu baxımdan kəlam universal bir tarixi qanunu ifadə edir. Elm paylaşımı insanlığın irəliləyişinin əsas səbəblərindən biridir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan elm gizlətmək böyük bir qüsurdur. Bu, başqalarının haqqını tapdalamaq deməkdir. Çünki bir insanın ehtiyacı olan biliyi gizlətmək ona zərər verməkdir. Bu kəlam insanı səxavətli və paylaşan olmağa çağırır. Elm paylaşmaq mənəvi səxavətin ən yüksək formalarından biridir. Gizlətmək isə eqoizm və xəsislikdir. Bu baxımdan, kəlam insanın əxlaqi inkişafı üçün mühüm bir prinsipdir. Hər bir elm sahibi başqalarına faydalı olmağa çalışmalıdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam Allahın verdiyi nemətin düzgün istifadə olunmasını tələb edir. Elm ilahi bir əmanətdir və bu əmanət gizlədilməməlidir. Elm paylaşmaq savab, gizlətmək isə günah sayılır. Balıq

və quşun lənəti isə ilahi nizamın bu davranışı qəbul etmədiyini göstərir. Bu, insanın Allah qarşısında məsuliyyətini artırır. Elm yalnız dünyəvi deyil, həm də axirət üçün əhəmiyyətlidir. Bu baxımdan, elm paylaşımı ibadət kimi qiymətləndirilir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlam kainatın harmoniyasını əks etdirir. Hər şey öz funksiyasını yerinə yetirdikdə gözəllik yaranır. Elm də paylaşıldıqda bu harmoniyaya xidmət edir. Gizlədildikdə isə bu harmoniya pozulur. Bu, kainatın estetik nizamına ziddir. Bu baxımdan kəlam həyatın gözəlliyini qorumağın yollarını göstərir. Elm paylaşmaq bu gözəlliyi artırır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan elm gizlətmək gücün monopoliyasına səbəb olur. Bilik gücdür və bu güc paylaşılmadıqda ədalətsizlik yaranır. Bu kəlam bilik əsaslı və şəffaf cəmiyyət modelini təşviq edir. Elm paylaşımı demokratik idarəetməni gücləndirir. Gizlətmək isə avtoritar meylləri artırır. Bu baxımdan kəlam siyasi baxımdan da əhəmiyyətlidir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam təhsil və məlumat əldə etmək hüququnu dəstəkləyir. Hər kəsin öyrənmək haqqı vardır. Elm gizlətmək bu haqqı pozmaq deməkdir. Bu baxımdan kəlam hüquqi prinsiplərlə də uyğun gəlir. Elm əlçatan olmalıdır və bu, cəmiyyətin inkişafı üçün vacibdir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın varlıq məqsədini izah edir. İnsan yalnız yaşamaq üçün deyil, faydalı olmaq üçün mövcuddur. Elm paylaşmaq insanın həyatına məna qatır. Gizlətmək isə bu mənanı zəiflədir. Bu baxımdan kəlam insanın özünü reallaşdırması üçün bir yol göstərir.

Xızır Baxışı

Zahiri baxışda insan düşünə bilər ki, bildiyini gizlətmək onun üçün üstünlükdür. Lakin Xızır baxışı göstərir ki, bu, əslində zərərdir. Elm paylaşılmadıqda insanın daxilində sönür. Paylaşdıqda isə artır və dərinləşir. Xızır baxışı hər hadisədə gizli hikməti görməyi öyrədir. Bu baxımdan, başqasına elm öyrətmək əslində özünü yüksəltməkdir. Gizlətmək isə özünü məhdudlaşdırmaqdır.

Düşündürücü Suallar

- Mən bildiklərimi başqalarından niyə gizlədirəm?
- Elmim başqalarına fayda verirmi?
- Mən paylaşmaqdan qorxuram, yoxsa çəkinirəm?
- Mənim elmim cəmiyyətə necə təsir edir?

Özünə Hesabat

Hər gün düşün: bu gün kimə nə öyrətdim? Əgər heç kimə fayda verməmisənsə, bu, inkişafın dayanması deməkdir. Öz davranışlarını analiz et

və paylaşma səviyyəni artır.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Bildiyini dostlarınla paylaş, öyrəndiyini başqalarına izah et. Sosial mühitdə aktiv ol. Məlumatı gizlətmək əvəzinə yaymağa çalış.

Əlavə Tövsiyələr

Daim öyrən və paylaş. Təkəbbürdən uzaq ol. Elm mübadiləsi mühitləri yarat. Hər kəsdən öyrənməyə açıq ol.

Nəticə

Bu kəlam insanı məsuliyyətə çağırır: elm paylaşılmalıdır. Gizlətmək isə həm fərdi, həm də ictimai zərərə səbəb olur. Elm paylaşdıqca dəyər qazanır və insanı kamilləşdirir.

KƏLAM - 142

"KİM FAYDALI BİR ELMƏ SAHİB OLDUĞU HALDA ONU GİZLƏDİRSƏ, QİYAMƏT GÜNÜ ALLAH ONUN AĞZINA ODDAN BİR CİLOV VURACAQDIR."

(Yəni, faydalı elm gizlədildikdə bu, böyük bir günah sayılır və insan həm dünyada, həm də axirətdə bunun ağır nəticələri ilə qarşılaşar.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 313)

Bu kəlam elmin məsuliyyətini ən təsirli və sarsıdıcı şəkildə ifadə edir. Burada "faydalı elm" xüsusi vurğulanır; yəni insanlara xeyir gətirən, onların həyatını yaxşılaşdıran biliklər. Belə bir elmi gizlətmək sadəcə passiv davranış deyil, aktiv bir zərər kimi təqdim olunur. "Oddan cilov" ifadəsi isə insanın danışmaq, öyrətmək imkanını sui-istifadə etdiyinə görə cəzalandırılmasını simvolizə edir. Bu kəlam insanın dilinin və biliyinin məsuliyyətini xatırladır. Elm sahibinin susması bəzən danışmaqdan daha böyük günah ola bilər. Bu baxımdan, elm paylaşımı yalnız seçim deyil, mənəvi borcdur. Bu kəlam insanı passivlikdən çıxarıb aktiv faydalı olmağa çağırır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik və əxlaqın ayrılmazlığını vurğulayır. Bilik təkbaşına neytral deyil; onun istifadəsi və ya gizlədilməsi ona mənəvi dəyər qazandırır. Faydalı bilik gizlədildikdə, bu, bilik anlayışının öz mahiyyətinə zidd olur. Çünki bilik həqiqəti ortaya çıxarmaq üçündür, gizlətmək üçün yox. "Oddan cilov" metaforası insanın söz və ifadə azadlığını yanlış istifadə etməsinin nəticəsini göstərir. Bu, həm də məsuliyyət fəlsəfəsinə aiddir: insan bildiyi ilə cavabdehdir. Bu kəlam göstərir ki, bilik insanı azad etməklə yanaşı, ona məsuliyyət də yükləyir. Əgər bu məsuliyyət yerinə yetirilməzsə, azadlıq cəzaya çevrilir. Beləliklə, bilik yalnız idrak deyil, həm də etik bir öhdəlikdir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan bu kəlam insanın daxili aləminə yönəlmiş bir

xəbərdarlıqdır. Faydalı elm qəlbdə bir nur kimi yerləşir və bu nur paylaşılmaq üçün verilir. Əgər insan bu nuru gizlədirsə, o zaman qəlbindəki nur sönməyə başlayır. "Oddan cilov" isə batini aləmdəki yanma və peşmanlığın rəmzidir. İrfan alimləri bu cür ifadələri insanın ruhunda yaranan əzab kimi izah edirlər. Elm paylaşmaq qəlbi genişləndirir və insanı Allaha yaxınlaşdırır. Gizlətmək isə qəlbi daraldır və insanı ilahi mərhəmətdən uzaqlaşdırır. Bu baxımdan, elm paylaşımı bir növ zikr və ibadət kimidir. İnsan bu yolla həm başqalarına, həm də öz ruhuna xidmət edir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın daxili konfliktlərini işıqlandırır. Faydalı elmi gizlədən insanın daxilində qorxu, eqo və güc istəyi kimi faktorlar olur. Bu isə zamanla psixoloji gərginliyə səbəb olur. İnsan bildiyini paylaşmadıqda özünü sıxılmış və narahat hiss edir. "Oddan cilov" bu daxili təzyiqin simvolu kimi də başa düşülə bilər. Digər tərəfdən, elm paylaşan insan rahatlıq və məmnunluq hiss edir. Paylaşmaq dopamin və xoşbəxtlik hisslərini artırır. Bu kəlam insanı açıq və paylaşan olmağa təşviq edir. Bu isə sağlam psixoloji vəziyyət yaradır. Beləliklə, elm paylaşımı insanın daxili harmoniyasını qoruyur.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam çox güclü və təsirli metaforaya malikdir. "Oddan cilov" obrazı oxucunun zehnində dərhal canlanan və sarsıdıcı təsir yaradan bir ifadədir. Bu, hiperbolik və simvolik təsvirin mükəmməl nümunəsidir. Cilov adətən heyvanı idarə etmək üçün istifadə olunur, burada isə insanın dili və davranışı ilə əlaqələndirilir. Bu, insanın söz üzərində nəzarətinin əksinə çevrilməsini göstərir. Kəlamın dili qısa, lakin çoxqatlıdır. Bu, onun yadda qalmasını və təsir gücünü artırır. Ədəbi baxımdan bu kəlam həm qorxu, həm də xəbərdarlıq elementlərini birləşdirir. Bu isə oxucunu düşünməyə vadar edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişafında elm paylaşımının rolunu vurğulayır. Faydalı bilik gizlədildikdə cəmiyyət zərər görür. İnsanlar lazımi məlumatdan məhrum olur və problemlər həll olunmur. Bu isə sosial geriləməyə səbəb olur. Kəlam cəmiyyət daxilində bilik dövriyyəsinin vacibliyini göstərir. Elm paylaşımı sosial həmrəyliyi gücləndirir. Gizlətmək isə parçalanmaya səbəb olur. Bu baxımdan, kəlam sosial məsuliyyət prinsipini ön plana çıxarır. Hər bir insan öz biliyi ilə cəmiyyətə töhfə verməlidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlamın mənası bir çox dövrlərdə öz təsdiqini tapmışdır. Elm gizlədildikdə və ya yalnız müəyyən qrupların əlində olduqda, cəmiyyətlər inkişafdan geri qalmışdır. Əksinə, bilik açıq şəkildə paylaşıldıqda elmi və mədəni sıçrayışlar baş vermişdir. Bu kəlam həmin tarixi reallığı əks etdirir. İslam tarixində alimlər biliklərini yaymaqla böyük

mədəniyyət yaratmışlar. Bu baxımdan, kəlam tarixi təcrübəyə əsaslanan bir hikmətdir. Elm paylaşımı sivilizasiyanın inkişafının əsas amillərindən biridir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam insanın məsuliyyət hissini gücləndirir. Faydalı elmə sahib olmaq bir nemətdir, lakin onu paylaşmamaq bu nemətə xəyanətdir. Bu, eqoizm və laqeydlik kimi mənfi xüsusiyyətləri əks etdirir. Kəlam insanı səxavətli və faydalı olmağa çağırır. Elm paylaşmaq ən yüksək əxlaqi davranışlardan biridir. Gizlətmək isə başqalarının haqqını tapdalamaqdır. Bu baxımdan, kəlam insanın mənəvi kamilləşməsi üçün mühüm bir göstəricidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam ilahi ədalət prinsipini vurğulayır. Allah insana verdiyi nemətə görə onu sorğu-suala çəkəcəkdir. Faydalı elm də bu nemətlərdən biridir. "Oddan cilov" isə axirətdə veriləcək cəzanın simvoludur. Bu, insanın Allah qarşısında məsuliyyətini xatırladır. Elm paylaşmaq savab, gizlətmək isə günahdır. Bu baxımdan, kəlam dini həyatın əsas prinsiplərindən birini ifadə edir.

9 Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlam ziddiyyət üzərində qurulmuşdur: faydalı elm və od. Bu kontrast kəlamın təsir gücünü artırır. Elm nur, od isə cəza kimi təqdim olunur. Bu estetik qarşılaşdırma oxucuda güclü emosional təsir yaradır. Bu baxımdan, kəlam həm məna, həm də forma baxımından gözəldir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam bilik monopoliyasının təhlükəsini göstərir. Faydalı məlumatların gizlədilməsi cəmiyyətin idarə olunmasında problemlərə səbəb olur. Bu, ədalətsizliyə və qeyri-bərabərliyə gətirib çıxarır. Kəlam şəffaf və açıq informasiya sistemini təşviq edir. Bu isə sağlam idarəetmənin əsas şərtidir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam məlumat əldə etmək hüququnu dəstəkləyir. Faydalı bilik gizlədildikdə insanların hüquqları pozulur. Bu baxımdan, kəlam hüquqi məsuliyyət prinsipini gücləndirir. Elm paylaşımı hüquqi bərabərliyi təmin edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyatdakı rolunu izah edir. İnsan yalnız bilmək üçün deyil, fayda vermək üçün mövcuddur. Elm paylaşmaq həyatın mənasını artırır. Gizlətmək isə bu mənanı azaldır. Bu baxımdan, kəlam insanın özünü reallaşdırması üçün bir yol göstərir.

Xızır Baxışı

Zahiri baxışda insan düşünə bilər ki, faydalı məlumatı gizlətmək onu güclü edir. Lakin Xızır baxışı göstərir ki, bu, əslində daxili zəiflikdir. Elm paylaşılmadıqda insanın daxilində yanmağa başlayır. "Oddan cilov" bu daxili

yanmanın zahiri təzahürüdür. Xızır baxışı hər hadisənin arxasında gizli hikməti görməyi öyrədir. Bu baxımdan, başqasına elm vermək əslində özünü azad etməkdir. Gizlətmək isə özünü bağlamaqdır.

Düşündürücü Suallar

- Mən bildiyim faydalı məlumatı niyə paylaşmıram?
- Mənim elmim başqalarına necə təsir edir?
- Mən paylaşmaqdan qorxuram, yoxsa eqo mane olur?
- Mənim susmağım kimə zərər verir?

Özünə Hesabat

Hər gün özünə sual ver: bu gün kimə faydalı oldum? Əgər cavab yoxdursa, deməli bu kəlamın mesajını tam yaşamırsan. Öz davranışlarını analiz et.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Bildiyini paylaş, insanlara kömək et, öyrəndiyini izah et. Sosial mühitdə aktiv ol və faydalı məlumatları yay.

Əlavə Tövsiyələr

Daim öyrən və paylaş. Təkəbbürdən uzaq ol. Hər kəsə faydalı olmağa çalış.

Nəticə

Bu kəlam insanı böyük bir məsuliyyətə çağırır: faydalı elm gizlədilməməlidir. Əks halda insan həm dünyada, həm də axirətdə bunun ağır nəticələri ilə qarşılaşar. Elm paylaşmaq isə insanı ucaldar və kamilləşdirər.

KƏLAM - 143

“KİM BİR ELMİ GİZLƏDƏRSƏ, CAHİL İNSAN KİMİDİR.”

(Yəni, elmə sahib olub onu paylaşmayan insan, əslində o elmdən istifadə etmədiyi üçün bilməyən insan kimi sayılır.)

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 313)

Bu kəlam elmin mahiyyətini və onun insan həyatındakı rolunu çox aydın şəkildə ortaya qoyur. Burada əsas vurğu elmin yalnız bilmək deyil, həm də paylaşmaq olduğunu göstərir. Əgər insan bir şeyi bilir, lakin onu başqaları ilə bölüşmürsə, bu bilik onun üçün sanki yox kimidir. Çünki elm yalnız tətbiq və paylaşım vasitəsilə dəyər qazanır. İmam Əli (ə) bu kəlamda insanı aktiv olmağa, faydalı olmağa çağırır. Elm gizlədildikdə, cəmiyyət o bilikdən məhrum qalır və bu, ümumi geriləməyə səbəb olur. Bu baxımdan, elm sahibi olmaq kifayət deyil; onu yaymaq da vacibdir. Bu kəlam insanı məsuliyyətli və faydalı bir varlıq olmağa təşviq edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik və varlıq arasındakı əlaqəni dərin şəkildə izah edir. Bilik yalnız zehində mövcud olduqda tam mənada “var”

sayılmır; o, yalnız ifadə və paylaşım vasitəsilə gerçəkləşir. Bu baxımdan, gizlədilən elm ontoloji olaraq passiv vəziyyətə düşür. İmam Əli (ə) bu kəlamla "bilmək" və "bilməyi yaşatmaq" arasında fərq qoyur. Əgər insan bildiyini istifadə etmirsə və paylaşmırsa, bu bilik onun varlığında təsir yaratmır. Bu isə onu cahillik səviyyəsinə endirir. Fəlsəfi olaraq bu, biliklə əməl arasındakı əlaqəni göstərir. Elm yalnız idrak deyil, həm də fəaliyyətdir. Bu baxımdan, kəlam insanı fəal idrak sahibi olmağa çağırır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxımdan bu kəlam elmin qəlb ilə əlaqəsini ön plana çıxarır. Elm yalnız ağılda deyil, qəlbdə də yer almalıdır. Əgər insan bildiyini paylaşmırsa, bu, qəlbin daralmasına səbəb olur. Elm nur kimidir və bu nur paylaşılmadıqda zəifləyir. İrfanda deyilir ki, nur paylaşıldıqca artır. Bu baxımdan, elm gizlətmək qəlbi qaranlıqda saxlamaq deməkdir. İmam Əli (ə) burada zahiri və batini cahillik arasında əlaqə qurur. Zahirdə bilikli görünən, lakin paylaşmayan insan batində cahil kimi qalır. Bu isə insanın mənəvi inkişafını əngəlləyir. Beləliklə, elm paylaşımı ruhani yüksəlişin bir yoludur.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın davranış və düşüncə modellərini izah edir. Elm gizlədən insan adətən qorxu, eqo və ya rəqabət hissi ilə hərəkət edir. Bu isə onun psixoloji balansını pozur. İnsan bildiyini paylaşdıqda özünə inamı artır və sosial əlaqələri güclənir. Əksinə, gizlətmək insanı daxili olaraq sıxır və narahatlıq yaradır. Bu kəlam göstərir ki, paylaşmayan insanın biliyi psixoloji olaraq aktiv deyil. Yəni o, həmin biliyi həyatında istifadə etmir. Bu isə onun inkişafını dayandırır. Beləliklə, elm paylaşımı insanın psixoloji sağlamlığı üçün də vacibdir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam sadə, lakin çox güclü bir müqayisəyə əsaslanır. "Elm gizlədən" və "cahil insan" arasında qurulan paralel oxucuda dərhal təsir yaradır. Bu, qısa və konkret ifadə ilə dərin məna verməyin gözəl nümunəsidir. Kəlamın dili aydın və anlaşılandır. Bu, onun geniş kütlələr tərəfindən başa düşülməsini təmin edir. Ədəbi olaraq burada təşbeh (bənzətmə) istifadə olunub. Bu bənzətmə kəlamın təsir gücünü artırır. Sadəlik və dərinlik bir araya gələrək mükəmməl bir ifadə yaradır. Bu baxımdan, kəlam ədəbi hikmət nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişafında bilik paylaşımının rolunu vurğulayır. Elm gizlədildikdə cəmiyyət bu bilikdən məhrum qalır. Bu isə sosial geriləməyə səbəb olur. Kəlam göstərir ki, hər bir insan cəmiyyətə qarşı məsuliyyət daşıyır. Bilik paylaşımı sosial əlaqələri gücləndirir. İnsanlar bir-birindən öyrəndikcə cəmiyyət inkişaf edir. Gizlətmək isə bu prosesi dayandırır. Bu baxımdan, kəlam sosial həmrəyliyi təşviq edir. Elm paylaşımı cəmiyyətin sağlam inkişafı üçün əsas şərtdir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlamın mənası bir çox dövrlərdə öz təsdiqini tapmışdır. Elm paylaşımının olduğu dövrlərdə sivilizasiyalar inkişaf etmişdir. Əksinə, bilik gizlədildikdə geriləmə baş vermişdir. İslam tarixində alimlər biliklərini yayaraq böyük mədəniyyət yaratmışlar. Bu kəlam həmin ənənənin bir ifadəsidir. Tarix göstərir ki, elm paylaşımı inkişafın əsas amilidir. Bu baxımdan, kəlam zamanlar üstü bir həqiqəti ifadə edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam insanı məsuliyyətli və səxavətli olmağa çağırır. Elm paylaşmaq mənəvi səxavətdir. Gizlətmək isə eqoizm və laqeydlikdir. Bu, insanın əxlaqi səviyyəsini aşağı salır. Kəlam göstərir ki, elm sahibi olmaq məsuliyyət daşımaq deməkdir. Bu məsuliyyət yerinə yetirilmədikdə insan cahillik səviyyəsinə düşür. Bu baxımdan, kəlam əxlaqi inkişaf üçün mühüm bir göstəricidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam elmin ilahi bir nemət olduğunu vurğulayır. Allahın verdiyi bu nemət gizlədilməməlidir. Elm paylaşmaq savab, gizlətmək isə günahdır. Bu baxımdan, kəlam insanın Allah qarşısında məsuliyyətini xatırladır. Elm yalnız dünyəvi deyil, həm də axirət üçün əhəmiyyətlidir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlam sadəlik və dərinliyin harmoniyasını göstərir. Qısa ifadə ilə böyük bir həqiqət çatdırılır. Bu, estetik gözəllik yaradır. Kəlamın ritmi və quruluşu ahənglidir. Bu isə onun yadda qalmasını asanlaşdırır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam bilik monopoliyasına qarşıdır. Elm gizlədildikdə güc müəyyən qrupların əlində toplanır. Bu isə ədalətsizliyə səbəb olur. Kəlam açıq və şəffaf cəmiyyət modelini təşviq edir. Bu baxımdan, o, siyasi baxımdan da əhəmiyyətlidir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam məlumat əldə etmək hüququnu dəstəkləyir. Elm gizlədildikdə bu hüquq pozulur. Bu baxımdan, kəlam hüquqi məsuliyyət prinsipini gücləndirir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyatdakı rolunu izah edir. İnsan yalnız bilmək üçün deyil, faydalı olmaq üçün mövcuddur. Elm paylaşmaq həyatın mənasını artırır. Gizlətmək isə bu mənanı azaldır.

Xızır Baxışı

Zahiri baxışda insan düşünə bilər ki, elm gizlətmək onu üstün edir. Lakin Xızır baxışı göstərir ki, bu, əslində daxili yoxsulluqdur. Elm paylaşılmadıqda insanın daxilində sönür. Paylaşdıqda isə artır. Bu baxımdan, başqasına elm vermək əslində özünü zənginləşdirməkdir.

Düşündürücü Suallar

- Mən bildiklərimi niyə paylaşmıram?
- Mənim elmim aktivdir, yoxsa passiv?
- Mən başqalarına nə qədər faydalıyam?

Özünə Hesabat

Hər gün özündən soruş: bu gün kimə nə öyrətdim? Əgər cavab yoxdursa, deməli inkişaf dayanıb.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Bildiyini paylaş, insanlara kömək et, öyrəndiyini izah et. Bu, həm sənə, həm də cəmiyyətə fayda verər.

Əlavə Tövsiyələr

Daim öyrən və paylaş. Təkəbbürdən uzaq ol. Hər kəsdən öyrənməyə açıq ol.

Nəticə

Bu kəlam insanı məsuliyyətə çağırır: elm paylaşılmalıdır. Əks halda insan öz biliyinə baxmayaraq cahil kimi qalır.

KƏLAM - 144

“SİZDƏN BİRİNİN BİR BİLGİSİ OLDUĞU HALDA İNSANLARIN QORXUSUNDAN ONU GİZLƏTDİYİNİ GÖRMƏYİM.”

(Yəni, insanlar nə deyər deyə qorxub haqq və faydalı biliyi gizlətmək düzgün deyil; doğru bildiyini demək məsuliyyətdir. İnsan bildiyi haqqı və faydalı elmi başqalarının reaksiyasından qorxaraq gizlətməməlidir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 313)

Bu kəlam insanın daxili cəsarəti, elmi məsuliyyəti və ictimai vicdanı ilə bağlıdır. Burada yalnız elm sahibi olmaq deyil, o elmi doğru zamanda və doğru şəkildə paylaşmaq da vacib bir vəzifə kimi göstərilir. İnsan bəzən cəmiyyətin təzyiqindən, tənqidindən və ya təcrid olunmaq qorxusundan həqiqəti deməkdən çəkinir. Halbuki bu susqunluq zamanla həm fərdi, həm də ictimai fəsadlara səbəb olur. Bu kəlam bizə bildirir ki, haqqı demək və faydalı bilikləri paylaşmaq yalnız seçim deyil, mənəvi borcdur. Elm gizlədildikdə cəmiyyət cahilliyə doğru sürüklənir, açıqlandıqda isə inkişaf edir. Bu baxımdan, bu kəlam həm fərdi, həm də sosial məsuliyyətin güclü bir çağırışıdır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Bu kəlam fəlsəfi baxımdan həqiqət və qorxu arasındakı mübarizəni ortaya qoyur. İnsan həqiqəti bildiyi halda onu demirsə, o zaman varlıq və vicdan arasında ziddiyyət yaranır. Bu ziddiyyət insanın daxili harmoniyasını pozur. Fəlsəfədə “həqiqətə sadiqlik” ən ali dəyərlərdən biridir və bu kəlam bu prinsipə çağırış edir. Burada bilik yalnız passiv bir anlayış deyil, aktiv bir məsuliyyətdir. İnsan bildiyi həqiqəti paylaşmayanda, sanki həqiqətin axışını dayandırır. Bu isə varlığın təbii nizamına ziddir. Deməli, həqiqəti demək

insanın ontoloji vəzifəsidir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda elm Allahdan gələn bir nur kimi qəbul olunur. Bu nurun gizlədilməsi isə mənəvi xəyanət sayılır. İnsan bu nuru paylaşdıqca özü də saflaşır və yüksəlir. Qorxu isə irfani yolda ən böyük maneələrdən biridir. Bu kəlam insanı nəfsin qorxularından azad olmağa çağırır. Çünki həqiqəti gizlətmək qəlbi qaraldır, paylaşmaq isə qəlbi nurlandırır. İrfani baxımdan bu kəlam, insanın ilahi missiyasını yerinə yetirməsi üçün cəsarət tələb edir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji olaraq bu kəlam qorxu, sosial təzyiq və özünüifadə problemlərinə işarə edir. İnsanlar çox vaxt tənqid olunmaqdan və ya qəbul edilməməkdən qorxaraq susurlar. Bu isə zamanla daxili gərginlik və narahatlıq yaradır. Həqiqəti gizlətmək insanın özünə inamını azaldır. Əksinə, doğru bildiyini ifadə edən insan daha güclü psixoloji dayanıqlılığa sahib olur. Bu kəlam insanı özünü ifadə etməyə və daxili qorxularını aşmağa təşviq edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam çox güclü və təsirli bir ifadədir. Burada qısa cümlə ilə böyük bir məna verilir. “Görməyim” ifadəsi xəbərdarlıq və məsuliyyət hissi yaradır. Bu üslub həm emosional, həm də düşündürücüdür. Kəlamın dili sadə olsa da, məzmunu çox dərin və çoxqatlıdır. Bu da onun ədəbi gücünü artırır.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişafı üçün elmin paylaşılmasının vacibliyini vurğulayır. Elm gizlədildikdə cəmiyyət geriləyir. İnsanlar həqiqəti deməkdən qorxduqda yanlışlar yayılır. Bu isə sosial ədalətsizliyə səbəb olur. Açıq və dürüst informasiya isə sağlam cəmiyyət qurur. Bu kəlam sosial cəsarəti təşviq edir.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu bir çox həqiqətlər qorxu səbəbilə gizlədilmişdir. Bu isə bəzən böyük faciələrə səbəb olmuşdur. Alimlərin və mütəfəkkirlərin cəsarəti isə cəmiyyətləri dəyişmişdir. Bu kəlam həmin tarixi dərsləri xatırladır. Həqiqəti demək tarixin istiqamətini dəyişə bilər.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam doğruluq və cəsarət dəyərlərini ön plana çıxarır. İnsan yalnız doğru olmaqla deyil, doğruyu deməklə də məsuldur. Qorxu ilə susmaq əxlaqi zəiflik sayılır. Bu kəlam insanı vicdanlı və cəsarətli olmağa çağırır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan elm Allahın bir nemətidir. Bu neməti gizlətmək isə məsuliyyətsizlikdir. İnsan Allah qarşısında cavabdehdir. Bu kəlam ilahi hesabat anlayışını gücləndirir. Həqiqəti demək ibadət kimi qəbul olunur.

9. Estetik Aspekt

Bu kəlamın estetikası onun sadəliyində və dərinliyindədir. Az sözlə çox məna ifadə edilir. Bu da onu həm gözəl, həm də təsirli edir. Daxili harmoniya və ifadə gücü bu kəlamda aydın hiss olunur.

10 Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam azad sözün və həqiqətin əhəmiyyətini vurğulayır. Qorxu ilə susan cəmiyyətlərdə ədalət zəifləyir. Həqiqəti deyən insanlar isə dəyişimin əsas qüvvəsidir. Bu kəlam ictimai cəsarəti təşviq edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam şahidlik və doğru məlumat vermə məsuliyyətini xatırladır. Həqiqəti gizlətmək ədalətin pozulmasına səbəb ola bilər. Bu baxımdan bu kəlam hüquqi ədalətin qorunmasına çağırışdır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın öz varlığına sadiqliyini vurğulayır. İnsan həqiqəti gizlətdikdə öz mahiyyətinə zidd davranır. Həqiqəti demək isə varlığın autentik ifadəsidir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışına görə, zahirdə qorxu ilə susmaq ağıllı görünə bilər, lakin batində bu, böyük bir fürsətin itirilməsidir. Bəzən insanın demədiyi bir həqiqət başqasının həyatını dəyişə bilərdi. Xızır baxışı bizə öyrədir ki, hər həqiqətin bir zamanı və hikməti var. Lakin qorxu ilə susmaq bu hikməti öldürür. Əsl hikmət, doğru zamanda və doğru niyyətlə həqiqəti ifadə etməkdir.

Düşündürücü Suallar

- Mən bildiyim həqiqətləri niyə gizlədirəm?
- Qorxularımın mənbəyi nədir?
- Susduğum zaman kimlər zərər görür?
- Həqiqəti demək mənə nə qazandırar?

Özünə Hesabat

İnsan öz-özünə soruşmalıdır: Mən həqiqəti gizlətməklə kimə xidmət edirəm? Vicdanım bu susqunluqdan razıdırmı? Əgər bu gün danışmasam, sabah peşman olacağammı? Bu suallar insanı daxili hesaba çəkir.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Bildiyin faydalı məlumatı yaxınlarınla paylaş
- Haqsızlıq gördükdə səssiz qalma
- Doğru bildiyini ədəblə ifadə et
- Elm öyrəndikcə onu başqalarına ötür

Əlavə Tövsiyələr

- Qorxunu idarə etməyi öyrən
- Özünə inamını artır

- Doğru üslub seçərək danış
- Həqiqəti deməyi həyat prinsipi et

Nəticə

Bu kəlam insanı qorxularından azad edib həqiqətə yönəldir. Elm yalnız öyrənilmək üçün deyil, paylaşılmaq üçündür. Həqiqəti gizlətmək qaranlıq yaradır, demək isə nur yayır. İnsan cəsarətli olduqca həm özü, həm də cəmiyyəti yüksəlir.

KƏLAM - 145

"ƏZİZ VƏ CƏLİL OLAN ALLAH ELM VERDİYİ HƏR BİR ALİMDƏN ONU HEÇ KƏSDƏN GİZLƏTMƏYƏCƏYİNƏ DAİR SÖZ ALMIŞDIR."

(Yəni, Allah elm verdiyi insandan bu elmi başqaları ilə paylaşmasını, onu gizlətməməsini bir məsuliyyət və əhd kimi tələb edir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 313)

Bu kəlam elmin sadəcə bir üstünlük deyil, ilahi bir əmanət olduğunu vurğulayır. Burada alim olmaq yalnız bilik sahibi olmaq demək deyil, eyni zamanda bu biliklə başqalarına fayda vermək məsuliyyətini daşımaqdır. Allahın alimdən "söz alması" ifadəsi, elmin paylaşılmasının könüllü deyil, vacib bir öhdəlik olduğunu göstərir. İnsan bəzən öz biliyini müxtəlif səbəblərlə – qorxu, tənbəllik, maraq və ya eqo səbəbilə gizlədə bilər. Lakin bu kəlam bu davranışın ilahi baxımdan qəbul olunmadığını bildirir. Elm paylaşılmadıqda cəmiyyət geridə qalır, paylaşıldıqda isə inkişaf edir. Bu baxımdan, bu kəlam həm fərdi məsuliyyəti, həm də ictimai vəzifəni dərin şəkildə ifadə edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Bu kəlam fəlsəfi baxımdan bilik və məsuliyyət arasındakı əlaqəni ortaya qoyur. Bilik yalnız idrakın məhsulu deyil, həm də etik bir yükdür. İnsan bildikcə daha çox məsuliyyət daşıyır və bu məsuliyyət onun davranışlarını formalaşdırır. "Söz almaq" anlayışı burada insanın azad iradəsi ilə ilahi qanun arasında körpü yaradır. Yəni insan azaddır, lakin bu azadlıq məsuliyyətlə müşayiət olunur. Əgər insan bildiyini paylaşmırsa, o zaman o, öz varlıq məqsədinə zidd davranır. Bu baxımdan, həqiqətə sahib olmaq onu yaymaq borcunu da doğurur. Fəlsəfi olaraq bu kəlam biliklə əməlin ayrılmazlığını vurğulayır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda elm Allahdan gələn bir nurdur və bu nur insanın qəlbini işıqlandırır. Bu nuru gizlətmək isə onu söndürmək kimidir. Allahın alimdən söz alması, əslində insanın ruhuna yazılmış bir ilahi əhdin ifadəsidir. Bu əhd insanın fitrətində mövcuddur və o, bu əhdə sadiq qalmaqla mənəvi yüksəliş əldə edir. Elm paylaşdıqca artar, gizlədildikcə isə mənəvi baxımdan zəifləyər. İrfani baxımdan bu kəlam insanı nəfsani maraqlardan uzaqlaşıb ilahi məqsədə yönəlməyə çağırır. Çünki həqiqi alim yalnız bilən deyil, bildiyini Allah rizası üçün paylaşandır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın daxili motivasiyalarını və davranış səbəblərini analiz edir. Bəzən insan bildiyini paylaşmaqdan çəkinir, çünki tənqid olunmaqdan, rəqabətdən və ya üstünlüyünü itirməkdən qorxur. Bu isə onun daxilində qorxu və güvənsizlik yaradır. Halbuki paylaşmaq insanın özünə inamını artırır və daxili rahatlıq gətirir. Elm gizlədildikdə insan öz potensialını məhdudlaşdırır. Paylaşıldıqda isə həm özü inkişaf edir, həm də başqalarına təsir edir. Bu kəlam insanı psixoloji baryerləri aşmağa və daha açıq, cəsarətli olmağa təşviq edir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam çox təsirli və dərin məna daşıyan bir üsluba malikdir. "Söz almışdır" ifadəsi burada metaforik bir gücə sahibdir və məsuliyyət hissini gücləndirir. Bu ifadə oxucuda ciddi bir öhdəlik və cavabdehlik duyğusu yaradır. Kəlamın dili sadə, lakin mənası çoxqatlıdır. Qısa cümlə ilə böyük bir ideya ifadə olunur ki, bu da onun ədəbi gücünü artırır. Bu cür ifadələr həm yadda qalır, həm də insanı düşünməyə vadar edir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişafında elmin rolunu ön plana çıxarır. Elm paylaşılmadıqda sosial bərabərsizlik və cahillik artır. Alimlər cəmiyyətin maarifləndirilməsində əsas rol oynayır və onların susması sosial durğunluğa səbəb olur. Bu kəlam cəmiyyətin sağlam inkişafı üçün bilik axınının vacibliyini vurğulayır. Elm açıq olduqda cəmiyyət güclənir, gizləndikdə isə zəifləyir. Bu baxımdan, alimlərin məsuliyyəti yalnız fərdi deyil, həm də sosialdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu elmini paylaşan alimlər insanlıq üçün böyük dəyişikliklər yaratmışdır. Elm gizlədildikdə isə inkişaf dayanmışdır. Bu kəlam tarix boyu alimlərin daşıdığı məsuliyyəti xatırladır. Bir çox böyük kəşflər və inkişaflar alimlərin biliklərini paylaşması nəticəsində mümkün olmuşdur. Bu baxımdan, bu kəlam tarixi bir dərs kimi də qəbul edilə bilər.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam doğruluq, səxavət və məsuliyyət kimi dəyərləri ön plana çıxarır. Elm bir nemətdir və onu paylaşmaq bu nemətin şükrüdür. Gizlətmək isə nankorluq kimi qəbul edilə bilər. Bu kəlam insanı səxavətli olmağa və bildiyini başqaları ilə bölüşməyə çağırır. Əxlaqi cəhətdən bu, yüksək bir davranış formasıdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam Allahın insanlara verdiyi nemətlərin hesabını soruşacağını göstərir. Elm də bu nemətlərdən biridir və insan bu nemətə görə cavabdehdir. Allahın "söz alması" ifadəsi ilahi əhd və məsuliyyəti vurğulayır. Bu isə insanın davranışlarına ciddi təsir etməlidir. Elm paylaşmaq ibadət kimi qəbul olunur.

9. Estetik Aspekt

Bu kəlamın estetikası onun sadəliyi və dərinliyindədir. Az sözlə böyük bir məna ifadə olunur. Bu da onun gözəlliyini artırır. Daxili harmoniya və ifadə gücü bu kəlamda aydın hiss olunur. Oxucu həm emosional, həm də intellektual təsir altına düşür.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam bilik və informasiya azadlığının əhəmiyyətini vurğulayır. Elm gizlədildikdə hakimiyyət və cəmiyyət arasında balans pozulur. Açıq informasiya isə daha ədalətli və şəffaf sistem yaradır. Bu kəlam alimlərin ictimai məsuliyyətini ön plana çıxarır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam doğru məlumatın gizlədilməsinin ədalətə zidd olduğunu göstərir. Məlumatın paylaşılması hüquqi proseslərin düzgün aparılması üçün vacibdir. Bu baxımdan, bu kəlam hüquqi ədalətin qorunmasına xidmət edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın öz varlığına və məqsədinə uyğun yaşamasını vurğulayır. İnsan bildiyini gizlətdikdə öz mahiyyətinə zidd davranır. Paylaşdıqda isə öz varlığını reallaşdırır. Bu, insanın autentik həyat yaşaması ilə bağlıdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışına görə, elm zahirdə bir məlumat kimi görünsə də, batində bir hidayət vasitəsidir. Bu hidayəti gizlətmək, başqalarının yolunu qaranlıqda qoymaq deməkdir. Bəzən insan elmini qorumaq istədiyini düşünür, lakin əslində onu itirir. Xızır baxışı bizə öyrədir ki, elm paylaşıldıqca bərəkətlənir. Doğru zamanda deyilən bir söz bir insanın taleyini dəyişə bilər. Bu baxımdan, elmi paylaşmaq yalnız məlumat ötürmək deyil, həm də ilahi bir missiyanı yerinə yetirməkdir.

Düşündürücü Suallar

- Mən bildiyim elmi niyə paylaşmıram?
- Qorxu və ya eqo mənə mane olurmu?
- Mənim susmağım kimlərə zərər verir?
- Elmimi paylaşsam nə dəyişər?

Özünə Hesabat

İnsan özünə sual verməlidir: Mənə verilən bu bilikdən necə istifadə edirəm? Onu paylaşaraq fayda verirəmmi, yoxsa gizlədərək məsuliyyətdən qaçıram? Bu suallar insanı öz daxilinə yönəldir və vicdanını oyadır.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Bildiyin faydalı məlumatı başqalarına öyrət
- Elm öyrəndikcə onu paylaşmağı vərdiş et
- Sosial mühitdə maarifləndirici ol

- Bilgini yalnız özün üçün saxlamamaq

Əlavə Tövsiyələr

- Təvazökar ol və biliklərini paylaş
- Qorxularını aşmağa çalış
- Elm paylaşmağı həyat prinsipi et
- İnsanlara faydalı olmağı hədəf seç

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, elm yalnız bilmək üçün deyil, paylaşmaq üçündür. Allahın verdiyi bu nemət məsuliyyət tələb edir. Elm paylaşıldıqca artır, gizlədildikcə isə dəyərini itirir. İnsan bu məsuliyyəti dərk etdikcə həm özü inkişaf edir, həm də cəmiyyətə fayda verir.

MÜƏLLİMİN DƏYƏRİ

KƏLAM - 146

“YER ÜZÜNDƏKİ VARLIQLAR, DƏNİZDƏKİ BALIQLAR VƏ ALLAHIN YER VƏ GÖYDƏ OLAN BÜTÜN KİÇİK VƏ BÖYÜK MƏXLUQLARI YAXŞILIQLARI ÖYRƏDƏN İNSAN ÜÇÜN BAĞIŞLANMA DİLƏYƏR.”

(Yəni, insanlara yaxşılıq öyrədən və faydalı elm yayan şəxs elə böyük bir xeyir görür ki, bütün varlıq aləmi onun üçün dua edir.)

(Bu kəlam İmam Baqirə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 314)

Bu kəlam yaxşılıq öyrətməyin və faydalı bilik yaymağın kainat miqyasında necə böyük bir təsirə sahib olduğunu göstərir. Burada yalnız insanlar deyil, bütün varlıq aləmi – balıqlar, yer üzündəki canlılar və hətta görünməyən məxluqlar belə bu xeyir əməl sahibinə dua edir. Bu, yaxşılığın yalnız fərdi və ya sosial deyil, kosmik bir təsirə malik olduğunu ifadə edir. İnsan başqasına doğru yolu göstərdikdə, bu yaxşılıq zəncirvari şəkildə yayılır və nəticədə bütün kainatın nizamına xidmət edir. Bu baxımdan, yaxşılıq öyrətmək sadə bir davranış deyil, böyük bir mənəvi və ilahi missiyadır. Bu kəlam insanı passiv xeyirxahlıqdan aktiv maarifləndirməyə çağırır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam səbəb-nəticə əlaqəsinin genişliyini və dərinliyini göstərir. İnsan bir yaxşılıq öyrətdikdə, onun təsiri yalnız bir insanla məhdudlaşmır, geniş bir varlıq zəncirinə yayılır. Bu isə kainatda hər bir hərəkətin əks-sədasının olduğunu göstərir. Burada insanın kiçik bir əməli belə böyük kosmik nəticələr doğurur. Bu, fəlsəfədə “vahid varlıq sistemi” anlayışını xatırladır. Yəni bütün varlıqlar bir-biri ilə əlaqəlidir və birinin yaxşılığı digərlərinə də təsir edir. Bu baxımdan, yaxşılıq öyrətmək varlıq harmoniyasına xidmət etmək deməkdir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda bu kəlam insanın kainatla mənəvi əlaqəsini ortaya qoyur. Yaxşılıq öyrədən insan, əslində ilahi nurun daşıyıcısına çevrilir. Bu nur yalnız insanlara deyil, bütün varlıqlara təsir edir. Bu səbəbdən bütün məxluqlar onun üçün dua edir. İrfani baxımdan bu, insanın ruhən yüksəlməsi və ilahi mərhəmətə yaxınlaşması deməkdir. Yaxşılıq öyrətmək insanın qəlbini saflaşdırır və onu Allahın sevdiyi bəndələrdən edir. Bu kəlam insanı mənəvi yüksəliş yoluna dəvət edir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan başqalarına yaxşılıq öyrətmək insanın özündə də müsbət dəyişikliklər yaradır. Bu, insanın özünə hörmətini artırır və ona həyat məqsədi verir. İnsan başqalarına faydalı olduqca özünü daha dəyərli hiss edir. Bu da daxili rahatlıq və xoşbəxtlik yaradır. Yaxşılıq öyrətmək həm də empatiyanı və sosial əlaqələri gücləndirir. Bu baxımdan, bu kəlam insanın psixoloji sağlamlığına müsbət təsir edən bir həyat prinsipini göstərir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam çox zəngin obrazlarla doludur. "Dənizdəki balıqlar", "yer və göydəki bütün varlıqlar" kimi ifadələr təsəvvürü genişləndirir və oxucunu dərin düşüncəyə aparır. Bu obrazlar kəlamın təsir gücünü artırır və onun yadda qalmasını təmin edir. Sadə, lakin təsirli bir dil ilə böyük bir həqiqət ifadə olunur. Bu da onun ədəbi dəyərini yüksəldir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin inkişafında maarifləndirmənin rolunu vurğulayır. Yaxşılıq öyrədən insanlar cəmiyyətin təməlini möhkəmləndirir. Bu insanlar olmadan cəmiyyət dağılır və mənəvi boşluq yaranır. Yaxşılıq öyrətmək sosial harmoniyanı gücləndirir və insanlar arasında etimadı artırır. Bu baxımdan, bu kəlam sosial məsuliyyəti ön plana çıxarır.

6. Tarixi Aspekt

Tarix boyu cəmiyyətləri dəyişdirən əsas amillərdən biri də maarifləndirici insanlar olmuşdur. Peyğəmbərlər və alimlər insanlara yaxşılığı öyrədərək böyük dəyişikliklər yaratmışdır. Bu kəlam həmin tarixi həqiqəti təsdiqləyir. Yaxşılıq öyrədən insanlar tarixdə iz qoyur və insanlıq onların sayəsində inkişaf edir.

7 Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam yaxşılıq etməyin ən yüksək formalarından birinin onu başqalarına öyrətmək olduğunu göstərir. Bu, səxavətin və mərhəmətin zirvəsidir. İnsan yalnız özü yaxşı olmaqla kifayətlənməməli, başqalarını da yaxşılığa yönəltməlidir. Bu, yüksək əxlaqi şüurun göstəricisidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam Allahın yaxşılıq öyrədən insanlara xüsusi mərhəmət bəxş etdiyini göstərir. Bütün varlıqların onun üçün bağışlanma diləməsi ilahi mükafatın böyüklüyünü ifadə edir. Bu, insanı yaxşılıq yaymağa təşviq edən güclü bir motivasiyadır.

9. Estetik Aspekt

Bu kəlamın estetikası onun geniş və təsirli təsvirlərindədir. Kainatın bütün varlıqlarının bir insan üçün dua etməsi çox gözəl və təsirli bir mənzərə yaradır. Bu, həm emosional, həm də mənəvi bir gözəllikdir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam maarifləndirici liderliyin əhəmiyyətini vurğulayır. Yaxşılıq öyrədən insanlar cəmiyyətin düzgün istiqamətdə inkişafına kömək edir. Bu, sağlam və ədalətli idarəetmənin əsasını təşkil edir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan yaxşılıq öyrətmək cəmiyyətin ədalət sistemini gücləndirir. İnsanlar doğru və yanlış arasındakı fərqi öyrəndikcə hüquqa daha çox hörmət edirlər. Bu da ədalətli cəmiyyətin qurulmasına kömək edir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyat məqsədini göstərir. İnsan yalnız yaşamaq üçün deyil, başqalarına faydalı olmaq üçün də var. Yaxşılıq öyrətmək insanın varlığını mənalı edir və ona dərin bir həyat məqsədi verir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışına görə, bir insana öyrədilən kiçik bir yaxşılıq belə görünməz aləmdə böyük təsirlər yaradır. Zahirdə sadə görünən bir söz batində böyük dəyişikliklərə səbəb olur. Bəzən bir insanın öyrətdiyi bir yaxşılıq nəsillər boyu davam edir. Bu baxımdan, yaxşılıq öyrətmək bir toxum kimidir – səpilir və zamanla böyük bir ağaca çevrilir. Xızır baxışı bizə göstərir ki, hər xeyir əməl görünməz şəkildə çoxalır və kainatda əks-səda tapır.

Düşündürücü Suallar

- Mən başqalarına nə qədər yaxşılıq öyrədirəm?
- Bildiklərimi paylaşmaqda nə qədər səxavətliyəm?
- Mənim öyrətdiklərim kimlərin həyatını dəyişə bilər?
- Mən yaxşılıq zəncirinin bir hissəsiyəmmi?

Özünə Hesabat

İnsan özünə sual verməlidir: Mənim varlığım başqalarına nə fayda verir? Mən bildiklərimi paylaşaraq kimlərə işıq oluram? Bu suallar insanı daha məsuliyyətli və faydalı olmağa sövq edir.

Praktiki Tətbiq Nümunələri

- Yaxşı davranışları başqalarına nümunə göstər
- Faydalı bilikləri paylaş
- İnsanları doğru yola təşviq et
- Maarifləndirici fəaliyyətlərdə iştirak et

Əlavə Tövsiyələr

- Səbirli və mərhəmətli ol
- Kiçik yaxşılıqları belə dəyərləndir
- Davamlı öyrən və öyrət
- İnsanlara faydalı olmağı həyat məqsədi seç

Nəticə

Bu kəlam bizə öyrədir ki, yaxşılıq öyrətmək insanın edə biləcəyi ən böyük xeyir işlərdən biridir. Bu əməl yalnız insanlara deyil, bütün varlıq aləminə təsir edir. İnsan bu məsuliyyəti dərk etdikdə həm özü yüksəlir, həm də dünyanı daha yaxşı bir yerə çevirir.

KƏLAM - 147

“BU ÜÇ KƏS BARƏSİNDƏ MÜNAFİQLƏRDƏN BAŞQA HEÇ KİM HÖRMƏTSİZLİK ETMƏZ: SAQQALINI İSLAM YOLUNDA AĞARDAN KİMSƏ, ƏDALƏTLİ İMAM VƏ YAXŞILIQLARI ÖYRƏDƏN KİMSƏ.”

(Yəni, bu söz, ömrünü haqq yolunda keçirən, ədaləti qoruyan və insanlara yaxşılığı öyrədən şəxslərin cəmiyyətin ən dəyərli sütunları olduğunu bildirir. Onlara hörmətsizlik isə daxili ikiüzlülüyün və mənəvi zəifliyin əlaməti sayılır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 315)

Bu kəlam insanın kimə və nə üçün hörmət göstərməli olduğunu çox dərin və sistemli şəkildə ortaya qoyur. Burada əsas meyar zahiri güc və status deyil, mənəvi xidmət və əxlaqi dəyərdir. İslam yolunda ağaran saqqal insanın ömrünü iman, sədaqət və xidmətlə keçirdiyini göstərir. Ədalətli imam cəmiyyətin nizamını qoruyan və haqqı yaşadan bir rəhbər modelidir. Yaxşılığı öyrədən insan isə gələcəyin mənəvi memarıdır. Bu üç qrup birlikdə cəmiyyətin keçmişini, bu gününü və gələcəyini qoruyan sütunlara çevrilir. Onlara hörmət etmək əslində haqqın özünə hörmət etməkdir. Kəlamın vurğuladığı kimi, bu insanlara qarşı hörmətsizlik təsadüfi deyil, daxildəki mənəvi problemə işarədir. Münafiq burada sadəcə dini anlayış deyil, həm də psixoloji və sosial bir tipdir. Beləliklə, kəlam həm fərdi, həm də ictimai dəyərlərin ölçüsünü müəyyən edir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insanın dəyərinin nədən qaynaqlandığını izah edir. Burada dəyər var-dövlətlə və ya güclə deyil, həyatın hansı istiqamətdə istifadə olunması ilə ölçülür. İslam yolunda qocalan insan zamanın mənalı istifadəsini təmsil edir və bu, məqsədli varlıq anlayışını ön plana çıxarır. Ədalətli imam ədalətin yalnız sosial norma deyil, varlığın əsas prinsipi olduğunu göstərir. Yaxşılığı öyrədən insan isə biliklə əxlaqın ayrılmaz olduğunu sübut edir. Münafiq isə həqiqəti tanısa da, onu qəbul etməməkdə israr edən varlıq tipidir. Bu, insanın azad iradəsinin və məsuliyyətinin fəlsəfi ölçüsünü açır. Beləliklə, kəlam insanın nə olduğu deyil, nə olmalı olduğu haqqında düşünməyə vadar edir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxış bu kəlamda zahirin arxasındakı batini mənanı görməyi öyrədir. İslam yolunda ağaran saqqal nəfsin tərbiyəsini və qəlbin saflaşmasını simvolizə edir. Belə bir insan zahirdə qocalsa da, batində nurla doludur. Ədalətli imam ilahi ədalətin yer üzündəki təcəllisi kimi çıxış edir. Yaxşılığı öyrədən insan isə hikmət daşıyıcısıdır və qəlbləri oyadır. Bu baxımdan bu şəxslərə hörmət etmək Allahın sifətlərinə hörmət etmək deməkdir. Münafiq isə bu nuru görə bilmədiyi üçün ona qarşı çıxır. Bu, qəlbin qaranlığı ilə nurun fərqini göstərir. Arif insan isə zahirdə insanı, batində isə ilahi həqiqəti görür. Bu kəlam qəlbin görmə qabiliyyətini ölçən bir meyardır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın daxili vəziyyətini üzə çıxarır. Sağlam psixika ədalətə və xeyirə meyllidir, lakin daxili ziddiyyətlər bunu pozur. İslam yolunda yaşayan insan başqalarına həyatın mənasını xatırladır və bu, bəzilərində narahatlıq yaradır. Ədalətli imam haqsız insanın vicdanını oyadır. Yaxşılığı öyrədən insan isə dəyişmək məsuliyyətini gündəmə gətirir. Münafiq isə bu çağırışdan qaçır və müqavimət göstərir. Bu səbəbdən o, belə insanlara qarşı hörmətsizlik edir. Kəlam bizə öyrədir ki, bəzən hörmətsizlik qarşı tərəfin deyil, bizim daxili problemimizin əlamətidir. Bu baxımdan bu söz psixoloji özünüdərk üçün güclü vasitədir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam qısa, lakin çoxqatlı məna daşıyan mükəmməl bir ifadədir. Üç obrazın ardıcıl verilməsi ahəng və balans yaradır. “Saqqalını İslam yolunda ağardan” ifadəsi poetik və simvolik bir təsvir yaradır. “Ədalətli imam” qısa olsa da, böyük məna yükü daşıyır. “Yaxşılıqları öyrədən kimsə” isə hərəkət və təsiri ifadə edir. “Münafiqlərdən başqa” ifadəsi ziddiyyət yaradaraq mesajı gücləndirir. Bu üsul oxucunun diqqətini artırır. Kəlamın gözəlliyi ondadır ki, az sözlə geniş mənəvi dünya qurur. Bu baxımdan həm hikmətli söz, həm də ədəbi sənət nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin əsas dayaqlarını göstərir. İslam yolunda qocalan insan cəmiyyətin yaddaşıdır. Ədalətli imam ictimai nizamın qoruyucusudur. Yaxşılığı öyrədən insan isə gələcəyin formalaşdırıcısıdır. Bu üç qrup cəmiyyətin sabitliyini təmin edir. Onlara hörmətin azalması sosial zəifləməyə səbəb olur. Münafiqlik isə dəyərləri sarsıdan sosial problemdir. Bu kəlam göstərir ki, cəmiyyətin gücü yalnız iqtisadi deyil, mənəvi dayaqlarla ölçülür. Hörmət isə bu sistemin qoruyucu mexanizmidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam İslamın ilkin dövr dəyərlərini əks etdirir. O dövrdə alimlər, ədalətli rəhbərlər və saleh insanlar cəmiyyətin əsas sütunları idi. Onlara hörmət zəruri idi. Tarix göstərir ki, bu dəyərlər zəiflədikdə cəmiyyətlər də zəifləyir. Əksinə, bu şəxslərin uca tutulduğu dövrlər inkişaf dövrləri olmuşdur. Kəlam bu tarixi təcrübəni ümumiləşdirir. Münafiqlik isə tarix boyu parçalanmaya səbəb olmuşdur. Bu söz həm keçmişi izah edir, həm də gələcək üçün xəbərdarlıqdır.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam hörmətin dəyərə əsaslanmalı olduğunu göstərir. Hər kəsə deyil, haqq yolunda olanlara hörmət edilməlidir. Bu, şüurlu əxlaqın göstəricisidir. İslam yolunda yaşayan insan sədaqəti, ədalətli imam doğruluğu, yaxşılıq öyrədən isə xeyirxahlığı təmsil edir. Bu dəyərlərə hörmət əxlaqi kamillikdir. Münafiq isə zahirdə ədəbli, batində isə hörmətsizdir. Bu, əxlaqın daxili mahiyyətini göstərir. Kəlam əxlaqın formal deyil, dərin bir hal olduğunu ortaya qoyur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam Allahın sevdiyi xüsusiyyətləri daşıyan insanlara münasibəti izah edir. İslam yolunda yaşayan insan ibadətin nümunəsidir. Ədalətli imam Allahın ədalət sifətinin təcəllisidir. Yaxşılığı öyrədən insan ilahi əmrlərin daşıyıcısıdır. Bu şəxslərə hörmət etmək Allahın razılığını qazanmağa aparır. Münafiq isə bu dəyərlərə qarşı çıxaraq iman zəifliyini göstərir. Bu kəlam iman və davranışın ayrılmaz olduğunu göstərir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlam mənəvi gözəlliyi təqdim edir. İslam yolunda ağaran saqqal nur və kamillik simvoludur. Ədalətli imam nizam və ahəngin gözəlliyini təcəssüm etdirir. Yaxşılığı öyrədən insan isə davranışın estetik harmoniyasını yaradır. Bu üç obraz birlikdə mənəvi gözəllik tablosudur. Münafiq isə bu gözəlliyi görə bilmir. Bu kəlam gözəlliyin mənəvi tərəfini vurğulayır.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam ədalətli idarəçiliyin əhəmiyyətini göstərir. Ədalətli imam gücün deyil, haqqın təmsilçisidir. Belə rəhbərə hörmət sabitlik yaradır. Əks halda cəmiyyət parçalanır. Yaxşılığı öyrədən insanlar ictimai düşüncəni formalaşdırır. Onların zəifləməsi manipulyasiyanı artırır. Bu kəlam siyasətin əxlaqla bağlı olduğunu göstərir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam ədalətin əsas rolunu vurğulayır. Ədalətli imam hüququn düzgün tətbiqini təmin edir. Ona hörmət hüquqa hörmətdir. Yaxşılığı öyrədən insan hüquqi şüuru formalaşdırır. İslam yolunda yaşayan insan isə məsuliyyəti xatırladır. Münafiqlik hüququn formal qəbuludur. Bu kəlam hüququn mənəvi əsaslarını göstərir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın həyatının mənasını sorğulayır. İnsan sadəcə yaşamaq üçün deyil, məqsədli yaşamaq üçün mövcuddur. İslam yolunda ağaran saqqal bu məqsədli həyatın simvoludur. Ədalətli imam insanın başqalarına qarşı məsuliyyətini göstərir. Yaxşılığı öyrədən insan isə həyatın paylaşmaq üzərində qurulduğunu bildirir. İnsan ya mənalı yaşayır, ya da sadəcə mövcud olur. Bu kəlam insanı seçim qarşısında qoyur.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə bu kəlamda qeyd olunan şəxslər həyat yolunda qarşılaşdığımız gizli müəllimlər kimi görünür. Onlar insanı oyadan, istiqamət verən və daxili dəyişimi başladan simvollardır. İslam yolunda yaşayan insan səssiz bir dərsdir. Ədalətli imam həyatın ədalət dərsidir. Yaxşılığı öyrədən insan isə hikmətin canlı təcəssümüdür. Bu baxışda bu şəxslər təsadüfi deyil, ilahi yönləndirmənin bir hissəsidir. Onlara hörmət etmək bu dərsləri qəbul etmək deməkdir.

Düşündürücü Suallar

Mən kimlərə hörmət edirəm və niyə? Mənim üçün dəyər nədir? Mən haqq insanlara qarşı necə davranıram? Mənim daxilimdə hansı hallarda narahatlıq yaranır və bunun səbəbi nədir? Mən özüm başqaları üçün necə bir insanam?

Özünə Hesabat

Mən həyatımı necə yaşayıram? Mən ədalətli davranırammı? Mən yaxşılığı yayırammı? Mən hörmət etməli olduğum insanları tanıyırammı? Mənim daxilimdə səmimiyyət varmı?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Yaşlı və imanlı insanlara hörmət etmək, ədalətli insanları dəstəkləmək, müəllimlərə dəyər vermək və yaxşılığı yaymaq bu kəlamın praktik tətbiqidir. Hər gün kiçik yaxşılıqlar etmək bu yolun başlanğıcıdır.

Əlavə Tövsiyələr

Bu kəlamı tez-tez xatırlamaq, dəyərli insanlarla ünsiyyətdə olmaq və öz daxili reaksiyalarını analiz etmək inkişaf üçün vacibdir. Hikmətli insanların həyatını oxumaq da faydalıdır.

Nəticə

Bu kəlam insanın həyatına istiqamət verən dərin bir hikmətdir. O, kimə hörmət etməli olduğumuzu və bunun niyə vacib olduğunu göstərir. Bu dəyərləri qorumaq həm fərdi kamillik, həm də sağlam cəmiyyət üçün əsasdır.

ELM YOLU İLƏ DOLANAN KİMSƏNİ QINAMA

KƏLAM - 148

**“İLK KİTABDA BELƏ YER ALMIŞDIR: EY ADƏMOĞLU!
SƏNƏ HAVAYI ÖYRƏDİLDİYİ KİMİ, SƏN DƏ HAVAYI ÖYRƏT.”**

(Yəni, bu kəlam insanın elm, bilik, hikmət və faydalı təcrübəni yalnız özündə saxlamaq üçün deyil, başqaları ilə səmimi və qarşılıqsız şəkildə paylaşmaq üçün verildiyini bildirir. Burada əsas fikir budur ki, insan öyrəndiyi nemətin sahibi deyil, daşıyıcısıdır; ona görə də bilikdən qazanc vasitəsi kimi deyil, xidmət və məsuliyyət kimi istifadə etməlidir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 316)

Bu kəlam elmə, öyrətməyə və insanın üzərinə düşən mənəvi məsuliyyətə son dərəcə dərin bir baxış təqdim edir. Burada əsas vurğu bilik nemətinin insan üçün təkcə şəxsi yüksəliş vasitəsi deyil, həm də ictimai fayda qaynağı olmasıdır. “Sənə havayı öyrədildiyi kimi” ifadəsi göstərir ki, insan dünyaya hazır biliklə gəlmir; o, başqalarının zəhməti, mərhəməti və yönləndirməsi ilə yetişir. Valideyn, müəllim, alim, cəmiyyət, hətta həyatın özü insana müxtəlif formalarda öyrədir. Bu səbəbdən öyrənən insan sonradan öyrədən mövqeyinə keçəndə həmin axının qarşısını kəsməməlidir. Kəlam bizə xatırladır ki, bilik bir mülkiyyət deyil, əmanətdir. Əmanətin təbiəti isə paylaşılmaq, yayılmaq və faydaya çevrilməkdir. Burada söhbət təkcə dini elmdən yox, insanlara fayda verən hər cür doğru bilgindən gedir. Bu kəlam beləliklə həm təhsil fəlsəfəsini, həm də insan münasibətlərində səxavət anlayışını işıqlandırır. Elmə münasibətin nə qədər saf və ixlaslı olmalı olduğunu göstərən bu söz, çox güclü və universal bir mövzudur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik, mülkiyyət, paylaşım və məsuliyyət anlayışlarını yenidən düşünməyə vadar edir. Adətən insan öyrəndiyini öz zəhmətinin məhsulu hesab edir və buna görə onu şəxsi üstünlük vasitəsinə çevirmək istəyir. Lakin bu kəlam göstərir ki, insanın bildiyi hər şey onun təkbaşına qazandığı bir şey deyil. Dil, düşüncə forması, ilkin anlayışlar, əsas həyat dərsləri və çoxsaylı biliklər insana başqaları vasitəsilə çatır. Deməli, insan bilik üzərində tam sahiblik iddiası edə bilməz. Burada ortaya belə bir fəlsəfi nəticə çıxır: bilik öz təbiəti etibarilə paylaşılmağa meyllidir. Əgər bilik yalnız özündə saxlanılırsa, o, canlı həqiqət olmaqdan çıxıb vasitəyə çevrilir. Kəlam həm də insanın varlığını qarşılıqlı asılılıq içində təqdim edir; yəni insan başqalarından alır və sonra başqalarına verir. Bu, fərdiyyətçiliyin sərt formasına qarşı, əlaqə və ötürmə üzərində qurulmuş bir varlıq anlayışıdır. Beləliklə, bu kəlam elmi sərvət deyil, dövriyyədə qalmalı olan mənəvi enerji kimi təqdim edir. Fəlsəfi mənada burada biliklə bərabər, insan olmağın mahiyyəti də paylaşım üzərində qurulur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxış bu kəlamda elmi sadəcə məlumat toplusu kimi deyil, ilahi bir lütf və qəlbi oyadan nur kimi görür. “Sənə havayı öyrədildiyi kimi” ifadəsi arif üçün çox dərin məna daşıyır, çünki həqiqi bilik yalnız ağıl əməliyyatı ilə

deyil, həm də lütf, ilham və mənəvi açılışla verilir. İnsan bəzən bir həqiqəti illərlə axtarır, amma onu anlamaq anı bir ilahi açılış kimi gəlir. Belə baxdıqda öyrənmək yalnız çalışmaq deyil, həm də qəbul etmə qabiliyyətidir. Bu qabiliyyət insana verildiyi kimi, onu başqalarına çatdırmaq da bir növ xidmət və zikr olur. İrfani düşüncədə həqiqi müəllim öyrətdiyi ilə öyünən deyil, ötürdüyü nurun mənbəyinin özü olmadığını bilən şəxsdir. O, özünü mənbə deyil, vasitə hesab edir. Buna görə də arif insan elmini satmaq, onunla təkəbbürlənmək və ya insanları özünə bağlamaq üçün deyil, qəlbləri oyatmaq üçün paylaşır. Bu kəlamın irfani ruhu odur ki, Allahdan gələn nur, yenə Allahın bəndələrinə qaytarılmalıdır. Həqiqi elm qapananda solur, axanda isə bərəkətlənir. Bu baxımdan kəlam elm yolunun həm səmimiyyətini, həm də fənaya əsaslanan xidmət ruhunu təcəssüm etdirir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın öyrənmə və öyrətmə prosesində daxili niyyətini, eqosunu və paylaşım münasibətini üzə çıxarır. Bilik qazanan insanın qarşısında iki yol açılır: ya o, öyrəndiyini başqalarına da fayda verəcək şəkildə paylaşar, ya da onu üstünlük və nüfuz vasitəsinə çevirər. Birinci yol psixoloji sağlamlıq, ikinci yol isə daxili sərtlik və eqo şişkinliyi yaradır. Qarşılıqsız öyrətmək insanın içindəki xəsisliyi yumşaldır, mərhəməti artırır və özünü faydalı hiss etməsinə səbəb olur. İnsan başqasına öyrətdikcə özü də daha aydın düşünür, daha səbrli olur və daha dərin anlayış qazanır. Əksinə, bildiyini gizlədən insan getdikcə öz biliyinə qorxu ilə bağlanır və onu itirməkdən narahat olur. Bu da daxili gərginlik, müqayisə və qısqanclıq doğura bilir. Kəlam bizə psixoloji olaraq öyrədir ki, elm paylaşdıqca azalmaz, əksinə insanın şəxsiyyətini möhkəmləndirər. Öyrətmək həm də özünü aşma təcrübəsidir, çünki insan "mən bilirəm" nöqtəsindən "birlikdə faydalı olaq" nöqtəsinə keçir. Bu mənada bu kəlam həm müəllimlik psixologiyasını, həm də sağlam şəxsiyyətin əsas xüsusiyyətlərini işıqlandırır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam olduqca sadə görünən, lakin çox güclü daxili ritmə və məna dərinliyinə malik bir ifadədir. Cümlənin quruluşunda təkrar və qarşılıqlılıq vardır: "Sənə... öyrədildiyi kimi, sən də..." forması həm yadda qalmanı artırır, həm də fikri gücləndirir. Burada dilin sadəliyi mənanın sadə olması demək deyil; əksinə, sadə sözlərlə çoxqatlı hikmət ifadə edilir. "Ey adəmoğlu!" müraciəti kəlamı ümumbəşəri edir və onu hər zaman, hər məkan üçün keçərli bir çağırışa çevirir. "İlk kitabda belə yer almışdır" ifadəsi bu hikmətin qədim, köklü və dəyişməz bir həqiqət olduğunu hiss etdirir. "Havayı öyrət" ifadəsi isə həm əxlaqi, həm estetik, həm də emosional baxımdan güclü təsir buraxır. Burada bir yumşaqlıq, bir səxavət və bir sadəlik var. Kəlamın ədəbi qüdrəti ondadır ki, o, nəsihət verir, amma yükləmir; çağırır, amma məcbur etmir. Az sözlə böyük bir dünyagörüşü qurur. Bu baxımdan kəlam həm hikmətli nəsr, həm də yüksək mənəvi poetika nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətdə elmin dövriyyədə qalmasının və bilik paylaşımının nə qədər həyati olduğunu göstərir. Bir cəmiyyət yalnız bilikli insanlarla deyil, biliyini paylaşan insanlarla inkişaf edir. Əgər elm müəyyən bir qrupun əlində qapanıb qalarsa, cəmiyyət təbəqələşir, bilik mərkəzləşir və inkişaf ləngiyir. Qarşılıqsız öyrətmək sosial həmrəyliyi gücləndirir, nəsillərarası bağ yaradır və insanları bir-birinə yaxınlaşdırır. Valideynin övladına, müəllimin tələbəyə, ustanın şagirdə, alimin xalqa bildiyini çatdırması sağlam cəmiyyətin əsas sütunlarındandır. Bu kəlam bizə öyrədir ki, elmi paylaşmaq şəxsi mərhəmət işi olmaqla yanaşı, sosial məsuliyyətdir. Cəmiyyətin mənəvi və intellektual gücü məhz bu axınla artır. Əks halda bilik alver predmetinə çevriləndə, elmə çıxış imkanları zəifləyir və ədalətsizlik yaranır. Bu baxımdan kəlam elmə demokratik və mərhəmətli yanaşma təklif edir. Faydalı məlumatın və təcrübənin paylaşılması cəmiyyətin diriliyini təmin edir. Ona görə də bu söz yalnız fərdi nəsihət yox, sosial inkişaf proqramı kimi də anlaşılmalıdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam insanlıq tarixində elmin necə ötürüldüyünü və sivilizasiyaların necə qurulduğunu anlamaq üçün çox qiymətlidir. Hər bir böyük mədəniyyət müəllim-şagird əlaqəsi, ustad-mürid xətti, ailə içi tərbiyə və ictimai öyrətmə ənənəsi üzərində yüksəlmişdir. Bəşəriyyətin bu gün sahib olduğu elmlər, sənətlər, hikmətlər və təcrübələr əsrlər boyu qarşılıqlı öyrətmənin nəticəsidir. Əgər əvvəlkilər öyrəndiklərini yalnız özlərində saxlasaydılar, elm tarixi qırılar, mədəniyyət irəliləməzdi. Bu kəlam həmin tarixi həqiqəti mənəvi dildə ifadə edir. "İlk kitabda belə yer almışdır" deyilməsi də bilik paylaşımının qədim ilahi və insani prinsip olduğunu göstərir. Peyğəmbərlər, alimlər, mürşidlər, müəllimlər və ustadlar bu prinsipin tarix boyunca əsas daşıyıcıları olmuşlar. İslam sivilizasiyasında da elm məclisləri, mədrəsələr, rəvayət zəncirləri və müəllimlik ənənəsi bu ruhla formalaşıb. Bu kəlam tarixə baxanda görürük ki, elm səxavətlə yayılanda sivilizasiya çiçəklənir, xəsisliklə tutulanda isə zəifləyir. Deməli, bu söz tarix boyu insanlığın inkişaf qanunlarından birini ifadə edir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam səxavət, ixlas, məsuliyyət və faydalılıq kimi mühüm dəyərləri ön plana çıxarır. Burada əsas fikir budur ki, insan ona verilən neməti yalnız özündə saxlamaqla kamil olmur; onu doğru şəkildə paylaşmaqla kamilləşir. Bilik də bir nemətdir və nemətin şükrü ondan başqalarının faydalanmasına imkan yaratmaqdır. Qarşılıqsız öyrətmək insanın mənfəətçilikdən uzaqlaşmasına və daha saf niyyətlə hərəkət etməsinə kömək edir. Bu, elmə xidmət kimi yanaşma yaradır. Kəlam eyni zamanda bildirir ki, öyrətmək təkəbbür üçün deyil, mərhəmət üçündür. Elm sahibi insan öyrətdiyi zaman özünü yüksəkdə, başqasını isə aşağıda görməməlidir. Əksinə, o, özü də bir zamanlar öyrənən olmuş bir insan kimi davranmalıdır.

Bu yanaşma əxlaqın ən gözəl formalarından biridir. Beləliklə, kəlam elmi ticarətə, şöhrətə və üstünlüyə deyil, xidmətə bağlayır. Bu, əxlaqi cəhətdən həm müəllim, həm də tələbə üçün çox böyük bir tərbiyə məktəbidir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam insanın öyrənmək və öyrətmək fəaliyyətini ilahi nemət və ilahi məsuliyyət çərçivəsində təqdim edir. Elm İslam düşüncəsində Allahın insana verdiyi ən böyük nemətlərdən biri sayılır və insanın şərəfi də məhz elm qabiliyyəti ilə yüksəlir. "Sənə havayı öyrədildiyi kimi" ifadəsi göstərir ki, insanın əldə etdiyi bilik son nəticədə ilahi lütfün, ilahi nizamın və Allahın yaratdığı vasitələrin bəhrəsidir. Belə olduqda insan elmi yalnız özünə aid bir uğur kimi görə bilməz. O, bu nemətin məsuliyyətini daşıyır. "Sən də havayı öyrət" çağırışı ilahi nemətin şükrünü əməli şəkildə həyata keçirməyi tələb edir. Bu, həm də rəhmət sifətinin insan üzərindən başqalarına ötürülməsi deməkdir. Allah insana bilik qapısı açır, insan da o qapını başqaları üçün bağlamamalıdır. Bu baxımdan bilik paylaşımı sadəcə sosial davranış deyil, ibadətə yaxın bir mənəvi xidmətdir. Kəlam insanın elmə münasibətini təqva ilə bağlayır və bildirir ki, həqiqi alim bildiyini özündə qapatmaz. Beləliklə, burada elm, şükür və xidmət bir teoloji bütövlük təşkil edir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlam gözəlliyin yalnız görünüşdə deyil, davranış və niyyətdə də təcəssüm etdiyini göstərir. Qarşılıqsız öyrətmək davranışın ən zərif və nəcib formalarından biridir. Bilik verən insanın simasında bir səxavət, bir yüngüllük və bir mənəvi gözəllik görünür. Bu gözəllik təkcə sözün içində deyil, onun yaratdığı münasibətdə də hiss olunur. İnsan nəyisə ürəkdən və mənfəət güdmədən başqasına öyrədərkən orada estetik harmoniya yaranır. Çünki bu zaman mənfəət yerini mərhəmətə, sərtlik yerini yumşaqlığa verir. Kəlamın öz dili də estetikdir; müraciət, ritm və qarşılıqlı quruluş sözə ahəng qazandırır. "Sənə... sən də..." biçimi bir növ mənəvi musiqi yaradır. Burada gözəllik paylaşımın axıcılığındadır. Elm saxlandıqda ağırlaşa, paylaşıldıqda isə işığa çevrilə bilər. Bu baxımdan kəlam mənəvi estetikaya dair çox zərif bir dərs verir: ən gözəl bilik, faydaya çevrilən bilikdir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam biliklə güc arasındakı münasibəti və cəmiyyətdə intellektual ədalətin vacibliyini gündəmə gətirir. Bilik həmişə güc mənbəyi olmuşdur və tarix boyu bir çox strukturlar bu gücü öz əlində saxlamaq üçün elmi məhdudlaşdırmağa çalışmışdır. Lakin bu kəlam bilik üzərində inhisarçılığa qarşı çıxır və onun daha geniş paylaşılmasını təşviq edir. Qarşılıqsız öyrətmək, əslində, cəmiyyətdə imkanların daha ədalətli bölünməsinə xidmət edir. Maarifin yayılması siyasi şüuru artırır, insanları manipulyasiyaya qarşı dayanıqlı edir və cəmiyyətin intellektual müqavimətini gücləndirir. Elmin qapalı qalması isə asılılıq, itaət və məlumat

bərabərsizliyi yaradır. Bu baxımdan kəlam bir növ maarifləndirici siyasətin mənəvi əsasını təqdim edir. Faydalı bilik paylaşımı ictimai iştirakçılığı artırır və idarə olunan kütləni düşünən cəmiyyətə çevirir. Beləliklə, bu söz təkcə fərdi səxavət yox, həm də bilik ədalətinin siyasi əhəmiyyətini göstərir. Elm paylaşımı burada azad və sağlam ictimai həyatın şərti kimi görünür.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam bilikdən istifadənin əxlaqi və ictimai məsuliyyət tərəfini göstərir. Hər nə qədər bu söz birbaşa hüquqi norma kimi verilməsə də, onun içində hüquq fəlsəfəsi üçün dəyərli prinsiplər vardır. İlk növbədə, bilik cəmiyyətin xeyrinə xidmət etməlidir və ondan sui-istifadə edilməməlidir. İnsanlara faydalı biliklərin qəsdən gizlədilməsi, yalnız şəxsi mənfəət üçün məhdudlaşdırılması və ya başqalarının inkişaf imkanlarının qarşısının alınması hüquqi ədalət ruhuna ziddir. Qarşılıqsız öyrətmək bərabər imkanların güclənməsinə dəstək verir. Bu, xüsusən maarif, hüquqi savad və ictimai biliklər baxımından mühümdür. İnsan hüquqlarını bilməyən toplum öz haqqını qoruya bilməz. Deməli, bilik paylaşımı hüququn yaşaması üçün də vacib şərtdir. Kəlam hüququn arxasında duran mənəvi məzmunu xatırladır: ədalət yalnız qanunla deyil, məlumatın dürüst və faydalı paylaşımı ilə də mümkündür. Beləliklə, burada bilik ictimai ədalətin xidmətində duran hüquqi dəyərə çevrilir.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın varlıq məqsədini və öyrəndikləri ilə nə etdiyini sorğulayır. İnsan bu dünyaya yalnız toplamaq üçün deyil, həm də ötürmək üçün gəlmişdir. O, yalnız yaşayan bir varlıq deyil, məna daşıyan və məna ötürən bir varlıqdır. Bu baxımdan bilik insanın varoluşunu dərinləşdirən ən mühüm vasitələrdən biridir. Lakin öyrənmək təkbaşına kifayət etmir; öyrədilməyən bilik, yaşanmayan həqiqət kimi natamam qalır. Kəlam insanı "mən nə bilirəm?" sualından daha çox "bildiyimlə kimə fayda verirəm?" sualına yönəldir. Bu dönüş çox önəmlidir, çünki insanın varlığı təkcə özü üçün qapananda daralır, başqalarına açıldıqda isə genişlənir. Qarşılıqsız öyrətmək insanın öz mənasını tapmasına da kömək edir. O anlayır ki, həyatı yalnız almaq üzərində deyil, vermək üzərində də qurulub. Bu kəlam beləliklə insanı mənalı yaşamağa, biliyi həyatın axarına qatmağa və varlığını faydaya çevirməyə çağırır. Eksistensial dildə desək, insan öyrəndiyini paylaşanda öz varlığını daha dolğun yaşayır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə bu kəlamda öyrənmək və öyrətmək görünən və görünməyən hikmət yollarının bir hissəsi kimi anlaşılır. Həyatda insanın qarşısına çıxan bəzi müəllimlər, sözlər, işarələr və hadisələr zahirdə adi görünsə də, batində insanın yolunu dəyişdirən ilahi yönləndirmələrə çevrilir. "Sənə havayı öyrədildiyi kimi" ifadəsi bu baxımdan yalnız formal müəllimləri deyil, insanın həyatında ona yol göstərən bütün gizli müəllimləri xatırladır. Xızır baxışında insan hər bilik anını bir hədiyyə, hər doğru

müəllimi isə bir yol işarəsi kimi görür. Bu zaman öyrətmək də sadəcə məlumat çatdırmaq olmur; insan başqasının qaranlıq bir nöqtəsinə işıq aparır. Xızırvari hikmət çox zaman özünü təmənnasızlıqda göstərir. Ən dərin dərslər bəzən ən səssiz və ən qarşılıqsız şəkildə verilir. Bu kəlam da məhz həmin ruha yaxındır. Yəni insanın başqasına qarşılıqsız bilik verməsi, onun yolunda Xızır kimi bir işarəyə çevrilə bilər. Beləliklə, bu baxışda öyrətmək sadəcə sosial və tədris işi deyil, bəzən ilahi bir yönləndirmənin vasitəçisi olmaqdır.

Düşündürücü Suallar

Mən öyrəndiyim bilikləri nə qədər paylaşmağa hazıram? Mənim üçün elm bir xidmət vasitəsidir, yoxsa üstünlük vasitəsi? Mənə kimlər qarşılıqsız öyrədib və mən bunun qədrini nə qədər bilirəm? Mən başqalarının inkişafına könüldən dəstək verirəmmi? Bildiklərimi gizlətməyimin səbəbi qorxu, xəsislik, yoxsa eqodur? Mən faydalı bildiyim şeyləri insanlara çatdırmaqda nə qədər səmimiyəm? Başqasına bir şey öyrədərkən niyyətim nə olur? Mən özüm də öyrənməyə açıq qalmışammı? Öyrətmək və öyrənmək arasındakı tarazlığı həyatımda necə qururam?

Özünə Hesabat

Mənim bildiyim hansı faydalı şeylər başqalarının işinə yaraya bilər? Mən bunları paylaşmaqdan nə üçün bəzən çəkinirəm? Mənə verilən bilik nemətinə əməli şükür edirəmmi? Mən kimlərdən nələr öyrənmişəm və onlara qarşı minnətdarlıq hissim varmı? Mən öyrətməyi yük kimi görürəm, yoxsa fürsət kimi? Mən elmə xidmət edirəm, yoxsa elmi öz maraqlarıma xidmət etdirməyə çalışıram? Mənə sual veriləndə səbrlə cavab verirəmmi? İnsanların bilməməsini qınayıram, yoxsa onlara yardım edirəm? Mənim öyrətməyimdə ixlas nə dərəcədədir?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

İnsan bildiyi faydalı bir mövzunu ailəsində, dost çevrəsində və iş mühitində sadə dillə paylaşaraq bu kəlamı yaşaya bilər. Müəllim olan şəxs dərsini yalnız proqram kimi deyil, xidmət kimi görə bilər. Valideyn övladına bildiyini səbirlə öyrədə bilər. Bir ustad sənətini şagirdindən gizlətməməlidir. Tələbə öz öyrəndiyi mövzunu dostuna izah etməklə həm ona, həm özünə fayda verə bilər. Dini bilən insan doğru məlumatı sevgi ilə çatdırmalıdır. Həyat təcrübəsi olan şəxs gənclərlə onu bölüşməlidir. Kiçik bir məlumatı belə faydalı şəkildə paylaşmaq bu kəlamın əməli təcəssümüdür. Burada əsas olan çox bilməkdən əvvəl, bildiyini xeyir üçün istifadə etməkdir.

Əlavə Tövsiyələr

Bu kəlamı daha dərindən yaşamaq üçün insan əvvəlcə öyrəndiyi şeyləri fayda baxımından yenidən dəyərləndirməlidir. Hansı biliklərin başqalarına kömək edə biləcəyini düşünmək faydalı olar. Həmçinin mürəkkəb bildiklərini sadə dillə ifadə etməyi öyrənmək vacibdir, çünki hər kəsin anlayacağı şəkildə öyrətmək böyük bir bacarıqdır. Mənəvi səxavəti artırmaq üçün gündəlik həyatda ən azı bir faydalı məlumatı bölüşmək gözəl bir

vərdişə çevrilə bilər. Öz müəllimlərini xatırlamaq və onlara dua etmək də bu kəlamın ruhuna uyğundur. Elmə təmənna ilə yox, xidmətlə yanaşmaq üçün niyyəti tez-tez yoxlamaq lazımdır. Faydalı kitablar oxumaq, yaxşı müəllimlərlə ünsiyyətdə olmaq və özünü daim inkişaf etdirmək də bu yolda kömək edir. Ən əsası isə odur ki, insan öyrətdiyi zaman qarşı tərəfi kiçiltməsin, onun ləyaqətini qorusun. Çünki həqiqi müəllimlik bilik verməklə yanaşı, qəlbi incitməməyi də bacarmaqdır.

Nəticə

Bu kəlam elmə, müəllimliyə, xidmətə və insanlıq məsuliyyətinə dair çox güclü və çoxşaxəli bir hikmətdir. O bizə xatırladır ki, insan bu dünyada yalnız alan deyil, verən də olmalıdır. Ona verilən bilik, təcrübə və hikmət neməti bir əmanətdir və bu əmanətin haqqı paylaşmaqla ödənir. Qarşılıqsız öyrətmək həm əxlaqi səxavət, həm ictimai fayda, həm də mənəvi kamillik yoludur. Bu kəlam elmi sərvətdən çox xidmət, üstünlükdən çox məsuliyyət, təkəbbürdən çox ixlas kimi təqdim edir. Belə bir baxış həm müəllimi saflaşdırır, həm də cəmiyyətin inkişafına yol açır. İnsan öyrəndiyini paylaşdıqca həm özü böyüyür, həm də başqalarının yolunu işıqlandırır. Nəticədə bu söz bizə öyrədir ki, bilik ən gözəl halda başqasına fayda verəndə həqiqi dəyərinə çatır. İnsan da məhz o zaman aldığı nemətin şükrünü yaşamış olur.

KƏLAM - 149

"ÜMMƏTİMİN PİS ALİMLƏRİNİN HALINA VAY OLSUN. BU PİS ALİMLƏR ELMİ TİCARƏT VASİTƏSİNƏ ÇEVİRƏRLƏR. ONU ŞƏXSİ MƏNFƏƏTLƏRİ ÜÇÜN ÖZ DÖVRLƏRİNİN YÖNƏTİCİLƏRİNƏ SATARLAR. ALLAH ONLARIN TİCARƏTLƏRİNİ QAZANCLI ETMƏSİN."

(Yəni, bu kəlam elmin müqəddəs bir əmanət olduğunu, onu şəxsi mənfəət, nüfuz, vəzifə və hakimiyyət yaxınlığı üçün istifadə etməyin isə böyük mənəvi pozğunluq sayıldığını bildirir. Burada pislənən şey elm deyil, elmi haqqdan ayırıb bazarlıq predmetinə çevirməkdir. Kəlam xəbərdarlıq edir ki, alim adı daşımaq kifayət deyil; əsas məsələ elmin kimə, nə üçün və hansı niyyətlə xidmət etməsidir.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 316)

Bu kəlam elm, alimlik, vicdan və hakimiyyət münasibətləri haqqında son dərəcə ciddi və silkələyici bir xəbərdarlıqdır. Burada Həzrəti Muhəmməd (s) sadəcə fərdi bir qüsuru deyil, bütöv cəmiyyət üçün təhlükəli olan bir mənəvi xəstəliyi göstərir. Pis alim dedikdə elmi olan, lakin o elmin məsuliyyətini daşımayan, haqqı demək əvəzinə onu mənfəət qarşılığında satan şəxs nəzərdə tutulur. Belə insan elmi hidayət vasitəsi olmaqdan çıxarıb karyera, qazanc və hakimiyyətə yaxınlaşma alətinə çevirir. Bu zaman elm nur olmaq əvəzinə pərdə olur, insanları oyatmaq yerinə onları aldatmaq üçün işlədilir. Kəlamın ən ağır tərəfi də budur ki, burada təhlükə savadsızlıqdan yox, sui-istifadə olunan savaddan doğur. Cəmiyyət çox zaman zahirdə alim görünənlərə güvəndiyi üçün belə xəyanətin təsiri daha geniş olur. Elmi ticarətə çevirmək həm dini, həm əxlaqi, həm də ictimai səviyyədə fəsad doğurur. Bu kəlam bizə xatırladır ki, elmin dəyəri onun çoxluğunda deyil, haqq tərəfdə dayanmasındadır. Beləliklə, bu söz həm alimlik məqamını ucaldan, həm də

onun saxtalaşdırılmasına qarşı sərt mövqe bildirən çox güclü bir mətndir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam biliklə həqiqət, biliklə mənfəət və biliklə vicdan arasındakı münasibəti dərin şəkildə gündəmə gətirir. Elm adətən həqiqətə aparan yol kimi dərk edilir, lakin bu kəlam göstərir ki, elm hər zaman həqiqətə xidmət etmir; onun hansı məqsədlə istifadə olunması həlledici məsələdir. Əgər bilik həqiqəti üzə çıxarmaq yerinə mənfəəti qorumaq üçün işlədilirsə, o zaman bilik öz mahiyyətindən uzaq düşür. Burada fəlsəfi sual meydana çıxır: elm özlüyündə dəyərlidirmi, yoxsa yalnız haqqla birləşəndəmi dəyər qazanır? Kəlamın cavabı aydındır: elmin dəyəri onun həqiqətə sədaqətindən asılıdır. Pis alim həqiqəti bilə-bilə onu gizlədən və ya dəyişdirən insandır, bu isə biliklə vicdanın ayrılması deməkdir. Belə halda elm artıq hikmət deyil, manipulyasiya alətinə çevrilir. Bu kəlam həm də insanın öz biliyi üzərində sahiblik iddiasını sorğulayır, çünki biliyi satmaq onu əmanət yox, mal kimi görməkdir. Beləliklə, burada elm ontoloji və etik bir böhranın mərkəzinə yerləşir. Fəlsəfi mənada kəlam öyrədir ki, həqiqətdən qopan bilik yüksəliş deyil, süqut vasitəsi ola bilər.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda elm sadəcə məlumat yığını deyil, qəlbi işıqlandıran ilahi bir nurdur. Bu kəlam isə həmin nurun qaraldılmasından, yəni elmin nəfslə, tamahla və dünyəvi hesablarla çirkləndirilməsindən bəhs edir. Arif üçün alimlik məqamı çox ağır bir məsuliyyətdir, çünki elm qəlbə enəndə insanı Allaha yaxınlaşdırmalı, nəfsə xidmət edəndə isə onu qaranlığa atmalı olur. Pis alim zahirdə elm daşıyır, lakin batində həmin elmdən məhrum qalır; onun dili danışır, qəlbi isə susur. Elmi yönəticilərə satmaq irfani dildə haqqı dünyanın qapısında alçaltmaq deməkdir. Belə insan Allahın verdiyi nuru bazara çıxarır və öz mənəvi payını itirir. İrfan baxımından bu, ən təhlükəli hallardan biridir, çünki burada günah cəhalətdən yox, bilincli xəyanətdən doğur. Həqiqi alim isə elmi özünə yox, Haqqa bağlayır və sözünü mövqeyə görə dəyişmir. Bu kəlam ariflər üçün qəlbin niyyətini yoxlamaq çağırışıdır: elmi niyə daşıyıram, kimə xidmət edirəm, kimi razı salmağa çalışıram? Beləliklə, bu söz irfani baxımdan elmin nur olaraq qalması üçün nəfsdən, riyadan və hakimiyyət cazibəsindən qorunmalı olduğunu göstərir.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın elm qarşısındakı daxili imtahanını çox aydın göstərir. Bilik qazanan insanın daxilində tez-tez gizli bir üstünlük hissi, tanınmaq arzusu, təsir gücü əldə etmək istəyi formalaşa bilər. Əgər bu hissələr tərbiyə olunmasa, insan elmi xidmət üçün deyil, öz dəyərsizliyini kompensasiya etmək üçün istifadə etməyə başlayar. Pis alimlik bir anda yaranmır; o, tədricən niyyətin pozulması, tərifə aludə olma, məqam sevgisi və qorxu ilə formalaşır. Belə insan həqiqəti söyləməkdən çəkinir, çünki mövqeyini itirməkdən qorxur. O, güclülərə yaxın olduqca özünü təhlükəsiz

hiss edir və elmi vicdani borc deyil, psixoloji müdafiə mexanizmi kimi işlətməyə başlayır. Burada bir başqa məsələ də özünü aldatmadır: belə alim çox zaman öz hərəkətini "məsləhət", "hikmət", "şərait" kimi adlarla haqq qazandırır. Lakin daxilində həqiqəti satdığını hiss edir və bu, onu daha da sərtləşdirir. Kəlam bizə göstərir ki, sağlam psixologiya yalnız bilməkdə deyil, bildiyini doğru yerdə və doğru niyyətlə işlətməkdədir. Bu baxımdan pis alimlik elmi qüsurdan çox, şəxsiyyət və niyyət böhranıdır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam çox güclü xəbərdarlıq tonu, sərt ifadə ritmi və yaddaqalan obrazlar üzərində qurulmuşdur. "Vay olsun" ifadəsi mətndə ani bir sarsıntı yaradır və oxucunu dərhal mənəvi təhlükənin böyüklüyü ilə üz-üzə qoyur. Burada sadə təsvir yox, lənətə bənzər ağır bir xəbərdarlıq var və bu da kəlamın emosional gücünü artırır. "Elmi ticarət vasitəsinə çevirmək" ifadəsi çox təsirli bir metaforadır; elm kimi uca bir həqiqətin bazarlıq predmetinə dönməsi fikri özü-özlüyündə güclü bədii ziddiyyət yaradır. "Yönəticilərə satmaq" ifadəsi isə həm sosial, həm mənəvi, həm də siyasi çalar daşıyır. Cümlələrin ardıcıllığı pilləli şəkildə şiddətlənir: əvvəl pis alimlər xatırlanır, sonra onların nə etdiyi açıqlanır, ardınca niyyətləri göstərilir, sonda isə dua formasında bir rədd cavabı verilir. Bu, ədəbi quruluş baxımından çox təsirli bir kompozisiyadır. Mətnin dili sadə olsa da, yaratdığı mənəvi atmosfer çox ağırdır. Hər ifadə oxucuda narahatlıq və ayıqlıq yaradır. Bu baxımdan kəlam həm hikmətli nəsr, həm də yüksək təsirli ədəbi xəbərdarlıq nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin elm adamına olan etimadının necə sui-istifadə oluna biləcəyini göstərir. Cəmiyyət adətən alimi yalnız bilən insan kimi yox, həm də mənəvi istiqamətverici kimi qəbul edir. Buna görə də alim öz mövqeyini pozduqda, onun təsiri təkcə bir fərdlə məhdudlaşmır, bütöv sosial düşüncə zədələnir. Elmi hakimiyyətə satmaq, əslində ictimai vicdanı idarə olunan güc mərkəzlərinə təslim etmək deməkdir. Bu halda alim xalq ilə həqiqət arasında körpü olmaq əvəzinə, hakimiyyətlə kütlə arasında manipulyasiya vasitəsinə çevrilir. Belə bir vəziyyətdə cəmiyyətin elmə, dinə və hətta ədalətə olan inamı sarsılır. İnsanlar alim adına şübhə ilə baxmağa başlayır və bu da sağlam bilik ötürülməsini zəiflədir. Pis alimlərin çoxaldığı mühitdə sosial əxlaq formal görünüşlərə təslim olur, tənqid susdurulur və yalan normallaşır. Bu kəlam həmin fəsadın kökünü göstərir: məsələ yalnız şəxsi korrupsiya deyil, sosial şüurun zədələnməsidir. Buna görə də bu söz cəmiyyətə xəbərdarlıq edir ki, alim adı daşıyan hər kəsi ölçüsüz şəkildə ucaldmasın. Sosial baxımdan həqiqi alim cəmiyyətin vicdanıdır, pis alim isə vicdanı çaşdıran təhlükəli fiqurdur.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam insanlıq tarixində elm ilə hakimiyyət arasındakı gərgin münasibəti işıqlandırır. Bir çox dövrlərdə yönəticilər öz

mövqelərini möhkəmləndirmək üçün alimlərdən dini, hüquqi və mənəvi legitimlik almağa çalışmışlar. Bəzi alimlər haqqın yanında durmuş, bəziləri isə qorxu, tamah və ya məqam sevgisi ilə güc sahiblərinin yanında yer almışdır. Bu kəlam məhz həmin ikinci qrupu sərt şəkildə tənqid edir. Tarix göstərir ki, haqqı qoruyan alimlər cəmiyyətin vicdanını oyatmış, elmi satanlar isə zülmün davamına xidmət etmişdir. Məhz buna görə tarixdə bəzi alimlər adları ilə bərəkət saçmış, bəziləri isə elmlərinə baxmayaraq mənfi nümunə kimi xatırlanmışdır. İslam tarixində də saray alimləri ilə haqq alimləri arasındakı fərq tez-tez vurğulanmışdır. Bu kəlam həmin tarixi təcrübəni ümumi bir prinsipə çevirir və bildirir ki, elm hakimiyyət qarşısında sınanır. Alimin böyüklüyü yalnız kitab biliyi ilə deyil, həqiqəti hansı şəraitdə qoruduğu ilə ölçülür. Tarixi baxımdan bu söz hər dövr üçün aktualdır, çünki hakimiyyətin elmdən istifadə etmək istəyi heç vaxt tam itməyib. Deməli, bu kəlam tarix boyu təkrarlanan bir problemin mənəvi diaqnozudur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam alimliyin ilk növbədə xarakter və vicdan məsələsi olduğunu göstərir. Bilik insanı avtomatik olaraq yaxşı etmir; əgər o bilik dürüstlük, ixlas və ədalətlə birləşmirsə, insan daha təhlükəli hala gələ bilər. Pis alimlik məhz burada ortaya çıxır: insan doğru olanı bildiyi halda, onu mənfəətinə qurban verir. Bu, sadəcə xəsislik və ya qorxaqlıq deyil, əmanətə xəyanətdir. Elmi ticarətə çevirmək əxlaqi baxımdan o deməkdir ki, insan müqəddəs olan bir şeyi ucuz dünya hesablarına tabe etdirir. Kəlam eyni zamanda alimə təvazökar olmağı, həqiqət qarşısında satılmamağı və sözü mövqeyə görə dəyişməməyi öyrədir. Burada əsas meyar bilik çoxluğu deyil, vicdan bütövlüyüdür. Əxlaqın mahiyyəti də elə budur: insanın bildiyi ilə yaşadığı arasında uyğunluq olması. Pis alim bu uyğunluğu pozduğu üçün həm özünü, həm də başqalarını zədələyir. Bu baxımdan kəlam əxlaqi tərbiyə baxımından çox böyük dərs verir: ən təhlükəli düşüş, yüksək məqamdan yaşanan düşüşdür. Alimə yaraşan, elmi qiymətə yox, həqiqətə bağlamaqdır.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam elmin Allah tərəfindən verilmiş bir əmanət olduğunu və onun dünyəvi mənfəətlər naminə satılmasının ağır məsuliyyət daşıdığını göstərir. Elm İslam düşüncəsində insanı Allaha yaxınlaşdırmalı, həqiqətə yönəltməli və haqqı müdafiə etməlidir. Əgər bu ilahi nemət zülmü ört-basdır etmək, yalanı əsaslandırmaq və güc sahiblərini razı salmaq üçün işlədilirsə, o zaman elm öz teoloji funksiyasını itirir. Pis alim yalnız insanlara deyil, əslində Allahın verdiyi əmanətə qarşı da sədaqətsizlik göstərir. “Allah onların ticarətlərini qazanclı etməsin” ifadəsi burada çox ağır mənəvi rədd cavabıdır. Bu, təkcə maddi qazanca deyil, ümumilikdə onların qurduğu yanlış sistemə ilahi bərəkətin verilməməsini ifadə edir. Teoloji mənada bərəkətsiz qazanc zahirdə artım kimi görünə bilər, lakin batində itkiyə çevrilir. Həqiqi alim Allahın razılığını yönəticinin razılığından üstün tutur. Bu kəlam da elmin təqva ilə ayrılmaz bağlılığını xatırladır. Beləliklə, burada bilik sadəcə intellektual kapital deyil, ilahi imtahan predmetidir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlam zahiri gözəlliklə batini çirkinlik arasındakı böyük fərqi hiss etdirir. Alimlik zahirdə çox cazibədar görünə bilər: gözəl danışıq, təsirli ifadə, zəngin terminologiya, cəmiyyət içində hörmət və diqqət. Lakin bu kəlam göstərir ki, əgər həmin zahiri gözəlliyin arxasında satılmış vicdan varsa, o zaman bu görünüş estetik deyil, saxta bir dekorasiya olur. Həqiqi gözəllik elmdəki dürüstlükdə, niyyətdəki saflıqda və sözlə əməl arasındakı ahəngdədir. Elmi mənfəət üçün işlədən alim zahirdə parlaq görünə bilər, amma batində uyğunsuzluq daşıdığı üçün mənəvi gözəlliyini itirir. Bu mənada kəlam gözəlliyi forma ilə yox, sədaqətlə əlaqələndirir. "Elmi satmaq" obrazı estetik baxımdan da sarsıdıcıdır, çünki burada nurun bazarlığa çıxarılması hiss olunur. Həqiqi alimdə insan bir sadəlik, cəsarət və təmizlik görür; pis alimdə isə bəzəkli sözlərlə gizlədilən daxili sərtlik duyulur. Kəlam bu təzadı çox aydın hiss etdirir. Estetik mənada burada verilən dərs budur ki, ən gözəl elm, vicdanla birləşən elmdir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam bilik sahibləri ilə siyasi güc arasındakı əlaqənin nə qədər həssas və təhlükəli olduğunu göstərir. Hakimiyyət özünü legitim göstərmək üçün çox zaman yalnız gücə deyil, mənəvi və intellektual dəstəyə də ehtiyac duyur. Bu zaman alimlərin bir hissəsi haqqı qorumaq əvəzinə siyasi sistemin təbliğatçısına çevrilə bilər. Elmi yönəticilərə satmaq o deməkdir ki, alim müstəqil vicdan olma rolundan imtina edib gücün ideoloji aparatına daxil olur. Bu halda cəmiyyət həqiqi tənqidi səsdən məhrum qalır və hakimiyyətin səhvləri dini və ya mənəvi örtük qazanır. Politoloji baxımdan bu, son dərəcə təhlükəli haldır, çünki elm artıq azad düşüncəni yox, siyasi marağı xidmət edir. Maariflənmiş cəmiyyət üçün alim gücü nəzarətdə saxlayan mənəvi amildir; satılmış alim isə gücün özünü daha da gücləndirən vasitəyə çevrilir. Bu kəlam ona görə təkcə dini yox, siyasi ayıqlıq da tələb edir. Alimlə hakimiyyət arasındakı münasibət ölçüsüz yaxınlaşanda həqiqət zədələnə bilər. Beləliklə, bu söz siyasi baxımdan elmin müstəqilliyini qorumağın vacibliyini çox aydın şəkildə bildirir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam elm, ədalət və ictimai məsuliyyət arasında möhkəm bir bağ qurur. Hüquq sisteminin sağlam işləməsi üçün doğru bilgi, dürüst şərh və vicdanlı mövqe vacibdir. Əgər alim və ya hüquqi düşüncə sahibi şəxs öz biliyini şəxsi mənfəət üçün güc sahiblərinə satırsa, o zaman hüququn ruhu zədələnir. Çünki qanun yalnız mətnlərdən ibarət deyil; onu izah edən, tətbiq edən və ictimai şüura daşıyan insanlar da bu sistemin ayrılmaz hissəsidir. Pis alim hüququ ədalətin yanında yox, gücün yanında yerləşdirə bilər. Bu da insanların haqqını qorumaq yerinə haqsızlığı əsaslandıran bir mühit yaradar. Kəlamın xəbərdarlığı belə halların qarşısını almaq üçün əhəmiyyətlidir. Hüquqi baxımdan ən böyük təhlükələrdən biri də bilgili şəxsin saxta əsaslandırmalarla zülmə qanuni don geyindirməsidir.

Həqiqi alim və hüquq adamı isə məhz belə məqamlarda vicdanlı dayanışı ilə seçilir. Bu kəlam hüququn texniki bacarıq deyil, mənəvi dürüstlük tələb etdiyini göstərir. Beləliklə, burada hüquq yalnız qayda sistemi deyil, həqiqətə sədaqət imtahanı kimi təqdim olunur.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın öz biliyi ilə nə cür bir varlığa çevrildiyini sorğulayır. İnsan öyrəndikcə böyüməli, dərinləşməli və daha məsuliyyətli olmalıdır, lakin bəzən bilik insanı ucaldmaqdansa onu daha ağır düşüşə aparır. Bu kəlam o sualı ortaya qoyur: mən bildiklərimlə kim oldum? Elm məni azadlaşdırdı, yoxsa məni qorxularımın və tamahımın əsirinə çevirdi? Pis alim biliyə sahib olsa da, mənəvi baxımdan kasıb qalır, çünki o, həqiqəti öz varlığına hopdurmur. Bilik onun üçün kimlik dərinliyi yaratmır, sadəcə maskaya çevrilir. Eksistensial baxımdan bu, çox faciəli haldır: insan zahirdə bilən görünür, batində isə özünü itirir. Elmi satmaq bir növ öz varlığını satmaqdır, çünki insan ən dəyərli daxili qazancını dünyəvi qorxulara qurban verir. Həqiqi alim isə elmi vasitəsilə öz mənasını tapır və həmin mənanı qoruyur. Bu kəlam insanı elmin miqdarını yox, elmin onun kimliyini necə formalaşdırdığını düşünməyə çağırır. Deməli, burada əsas sual "nə bilirəm?" deyil, "bildiyimlə necə bir insana çevrildim?" sualıdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə bu kəlamda alimlik zahiri bilik daşımaqdan çox, doğru anda doğru istiqamət vermək məsuliyyəti kimi görünür. Xızır simvolu adətən gizli hikməti, ilahi yönləndirməni və zahirdə anlaşılmayan, batində isə doğru olan yol işarəsini təmsil edir. Bu baxımdan həqiqi alim insanları gücə yox, haqqa; qorxuya yox, bəsirətə; mənfəətə yox, mənaya yönəldən yol göstərici olmalıdır. Pis alim isə bu yol nişanəsini qəsdən dəyişdirən, yol soruşana yanlış istiqamət verən adam kimidir. O, öz biliyini rəhbərlik üçün yox, azdırmaq üçün işlədə bilir. Xızırvari baxışda bu, çox ağır xəyanətdir, çünki insanın mənəvi yoluna müdaxilə olunur. Həqiqi müəllim və alim bəzən bir kəlmə ilə insanın ömrünü işıqlandıra bilər; satılmış alim isə bir təhriflə bütöv bir nəsli çaşdıra bilər. Ona görə də bu kəlam yalnız alimə yox, alim axtaran insana da xəbərdarlıq edir: hər danışanı yol göstərən sanma. Xızır baxışında yol göstərən şəxs təmənnasız, dürüst və ilahi həssaslıq daşıyan biri olmalıdır. Beləliklə, bu kəlam hikmət adı altında satılan saxta istiqamətlərə qarşı ayıq olmağı öyrədir.

Düşündürücü Suallar

Mən elmi və bilgini hansı məqsədlə axtarıram? Mənim üçün bilmək haqqı qorumaq üçündür, yoxsa nüfuz qazanmaq üçün? Mən doğru bildiyim bir şeyi mənfəət və ya qorxu üzündən gizlətmişəmmi? Mən zahirdə doğruluq danışıb, batində rahatlığımı üstün tutmuşammı? Mən alim və müəllim olaraq kimlərə xidmət edirəm? Güclünün yanında olmaq mənə niyə cəlbedici görünə bilər? Mən sözünü satmayan insanları nə qədər qiymətləndirirəm? Mən özüm həqiqətə yaxınlaşıram, yoxsa həqiqəti öz rahatlığıma

yaxınlaşdırmağa çalışıram? Mənim bildiyim şeylər məni daha dürüst edib, yoxsa daha hesablı?

Özünə Hesabat

Mənə verilən bilik əmanətinə nə qədər sadiqəm? Mən doğruları söyləməli olduğum anlarda susmuşammı? Mən mövqeyimi, rahatlığımı və münasibətlərimi qorumaq üçün həqiqətdən geri çəkilmişəmmi? Mənim niyyətimdə xidmət çoxdur, yoxsa görünmək? Mənə güc sahibi yaxınlaşanda sözüm dəyişirmi? Mən bildiklərimi başqalarının xeyri üçün istifadə edirəm, yoxsa şəxsi qazanc üçün? Mən haqqı müdafiə edən insanlara qarşı daxilən hörmət, yoxsa narahatlıq hiss edirəm? Mən özüm elmi bazarlıq predmetinə çevirməmək üçün hansı sərhədləri qoruyuram? Mənim elmim məni Allahdan uzaqlaşdırır, yoxsa Ona daha səmimi yaxınlaşdırır?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Alim, müəllim və ya bilikli insan öz sözünü maddi və siyasi təzyiq qarşısında dəyişməməyə çalışaraq bu kəlamı yaşaya bilər. Dini və ya ictimai mövzularda danışan şəxs kimisə razı salmaq üçün həqiqəti yumşaltmamalıdır. Müəllim tələbəyə yalnız faydalı olanı çatdırmalı, öz nüfuzunu qorumaq üçün onu manipulyasiya etməməlidir. İctimai fikir sahibi şəxs sponsor, vəzifə və yaxınlıq naminə prinsipindən vaz keçməməlidir. Din adamı hökmləri şəxslərə görə dəyişməməlidir. Hüquq və elm sahəsində çalışanlar ədalətsizliyi əsaslandıran saxta arqumentlərdən uzaq durmalıdır. Adi insan da kimin sözünə inanacağını seçərkən onun dürüstlüyünə diqqət etməlidir. Elmi olan şəxs vaxtaşırı öz niyyətini yoxlamalıdır. Beləliklə, bu kəlam gündəlik həyatda həm danışanın, həm dinləyənin məsuliyyətini artırır.

Əlavə Tövsiyələr

Bu kəlamı daha dərindən anlamaq üçün ilk növbədə elm və alimlik haqqında romantik, amma sadəlövh təsəvvürlərdən uzaqlaşmaq lazımdır. Hər alim görünən şəxs həqiqi mənada haqq adamı olmaya bilər; buna görə insan həm biliyə, həm də xarakterə diqqət etməlidir. Klassik alimlərin həyatı oxunanda onların bir çoxunun hakimiyyət qarşısında necə sınandığı görünür və bu, mövzunu daha aydınlaşdırır. Öz niyyətini qorumaq üçün insan tez-tez özünə “bu sözü niyə deyirəm?” sualını verməlidir. Faydalı bilik paylaşarkən tamahdan, riyadan və təsir aludəliyindən uzaq qalmaq üçün mənəvi intizam vacibdir. Söz sahibi olan şəxslərlə münasibətdə kor heyranlıq yox, şüurlu ehtiyat lazımdır. Həqiqəti deyən, sadə yaşayan və mövqeyə görə dəyişməyən insanlar nümunə götürülməlidir. Eyni zamanda, insanın öz qəlbi hakimiyyətə meyil edirsə, bunu vaxtında tanıması çox önəmlidir. Çünki pis alimlik birdən -birə deyil, yavaş-yavaş formalaşan bir düşüşdür.

Nəticə

Bu kəlam elm, alimlik və mənəvi məsuliyyət barədə çox sərt, amma son dərəcə zəruri bir xəbərdarlıqdır. O bizə öyrədir ki, elmin böyüklüyü onu daşıyan insanın niyyəti və sədaqəti ilə ölçülür. Elmi ticarətə çevirmək, onu

hakimiyyətə və şəxsi maraqlara satmaq yalnız fərdi qüsur deyil, həm də cəmiyyətin vicdanına vurulan zərbədir. Pis alim savadsız adamdan daha təhlükəlidir, çünki o, yanlışı bilik pərdəsi ilə təqdim edir. Bu kəlam alimə təvazö, cəsarət, ixlas və haqq qarşısında sabitlik tələb edir. Dinləyən və oxuyan insan üçün isə ayıqlıq, seçicilik və daxili ölçü meyarı yaradır. Həqiqi alim elmi ilə yol açar, satılmış alim isə yol qaraldar. Nəticədə bu söz bizə xatırladır ki, elm bir əmanətdir və əmanətin şərəfi onu qiymətə deyil, həqiqətə bağlamaqdadır. İnsan da məhz o zaman alimliyə layiq olur ki, bildiyini satmır, onunla haqqı qoruyur.

KƏLAM - 150

"ALLAH RƏSULU (S) ÖZÜNƏ HALAL OLMAYAN BİR QADININ ÖVRƏT YERİNƏ BAXAN KİMSƏYƏ, DİNİ QARDAŞININ ZÖVCƏSİNƏ XƏYANƏT EDƏN KİMSƏYƏ VƏ İNSANLAR DİNİ ÖYRƏNMƏK ÜÇÜN ONA MÖHTAC OLDUQDA ONLARDAN ÜCRƏT TƏLƏB EDƏN KİMSƏYƏ LƏNƏT ETMİŞDİR."

(Yəni, bu kəlam insanın baxışında, əmanətində və dini elmə münasibətində təmiz, dürüst və məsuliyyətli olmalı olduğunu bildirir. Burada üç ağır sapma qınanır: şəhvət və həddi aşan baxış, etibarı pozan xəyanət və dini bilikdən zəruri ehtiyac anında şəxsi qazanc vasitəsi kimi istifadə etmək. Kəlam göstərir ki, iman yalnız ibadətdə deyil, gözə, nəfsə, ailə əmanətinə və elm vicdanına hakim olmaqdadır.)

(Bu kəlam İmam Baqirə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 316)

Bu kəlam çox ciddi əxlaqi və mənəvi sərhədləri bir yerdə xatırladan güclü bir xəbərdarlıqdır. Burada zahirdə fərqli görünən üç günah sadalanır, amma onların hamısını birləşdirən ortaq cəhət eynidir: insanın Allahın qoyduğu həddi aşması və başqasının haqqına təcavüz etməsi. Birinci hal baxışın nəzarətsizliyi və iffət sərhədinin pozulmasıdır. İkinci hal etibarın, qardaşlıq bağının və ailə əmanətinin xəyanətlə ləkələnməsidir. Üçüncü hal isə dini bilikdən, insanların ehtiyac və zəif anından istifadə edib onu qazanc vasitəsinə çevirməkdir. Deməli, kəlam yalnız fərdi günahlardan danışmır; o, baxış əxlaqını, ailə təhlükəsizliyini və dini vicdanı birlikdə qoruyur. Bu üç sahə pozulduqda cəmiyyətin həm mənəvi, həm ailəvi, həm də dini sütunları sarsılır. Kəlamın dili sərtdir, çünki burada söhbət sadə qüsurdan yox, insanı və toplumu dərin şəkildə yaralayan xəyanətlərdən gedir. Hər kəsin başa düşəcəyi dildə desək, bu söz insanı içdən təmiz, münasibətlərdə etibarlı, elmdə isə vicdanlı olmağa çağırır. Bu baxımdan kəlam çox güclü, geniş və çoxqatlı bir mövzudur.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam insan azadlığı, sərhəd, məsuliyyət və başqa insanın toxunulmazlığı mövzularını gündəmə gətirir. İnsan yalnız arzu edən bir varlıq deyil; o, arzusunu nizamlaya bilən, baxışına, davranışına və niyyətinə məna verə bilən mənəvi varlıqdır. Özünə halal olmayan birinə şəhvətlə baxmaq, insanı şəxs yox, istək obyekti kimi görmək deməkdir və bu, insan ləyaqətini pozur. Dini qardaşın ailəsinə xəyanət etmək isə münasibətlərin ontoloji əsasını təşkil edən etimadın dağıdılmasıdır. Üçüncü hissədə dini bilikdən ücrət tələb etmək məsələsi, xüsusən insanların çıxış

yolu axtardığı anda, həqiqətin faydadan çox bazarlıq predmetinə çevrilməsini göstərir. Burada əsas fəlsəfi sual budur: insan başqasının varlığını necə görür — hörmət ediləcək bir şəxs kimi, yoxsa istifadə olunacaq imkan kimi? Kəlamın cavabı aydındır: insan, insanı nəfs, qazanc və xəyanət prizmasından deyil, haqq və əmanət prizmasından görməlidir. Deməli, bu söz insanın azadlığını hədsizlik kimi yox, məsuliyyətli özünüidarə kimi təqdim edir. Beləliklə, kəlam göstərir ki, mənəvi sərhədlər insanı məhdudlaşdırmaq üçün deyil, onu insan olaraq qorumaq üçündür. Fəlsəfi baxımdan burada iffət, əmanət və elm vicdanı insanlığın əsas sütunları kimi təqdim olunur.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda bu kəlam insanın zahiri davranışlarından daha çox qəlbinin təmizliyi və nəfsinin halı ilə bağlıdır. Halal olmayan yerə baxış sadəcə göz günahı deyil; qəlbin nəfsani meylə təslim olması, bəsirətin bulanması və ruhun incəlməsinin zəifləməsidir. Ariflərə görə göz qəlbin pəncərəsidir; nə ilə dolursa, qəlb də ona boyanır. Qardaşının ailəsinə xəyanət etmək isə təkcə sosial bir xəta deyil, qəlbin əmanət duyğusunu itirməsi və ruhun mənəvi sədaqətdən düşməsidir. Dini elmə ehtiyac içində olanlardan qarşılıq ummaq da irfani baxımdan elmi nur olmaqdan çıxarıb nəfsin xidmətinə verməkdir. Həqiqi elm Allahdan gələn bir nur kimi qəlbi yüngülləşdirməli, insanı rəhmaniyyətə yaxınlaşdırmalıdır. Lakin bu nur nəfsin tamahı ilə qarışanda parlaqlığını itirir. İrfan baxımından bu kəlam bir növ qəlb təmizliyi dərsidir: gözün təmiz olacaq, əmanətə sadiq qalacaqsan, elmi də ixlasla daşıyacaqsan. Burada lənət ifadəsi yalnız zahiri cəza deyil, ilahi rəhmətdən uzaq düşmə təhlükəsini də hiss etdirir. Deməli, bu kəlam insanın daxilində göz, qəlb, nəfs və niyyət ahəngini qorumağa çağıran irfani bir xəbərdarlıqdır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın impulslarını, sərhəd duyğusunu, güvən münasibətlərini və mənfəət meylini analiz etməyə imkan verir. Halal olmayan yerə baxmaq çox vaxt ani bir istək kimi başlayır, amma nəzarət edilmədikdə vərdişə, sonra da şəxsiyyət zəifliyinə çevrilə bilər. Bu, insanın başqasını şəxsiyyət kimi deyil, istəklərinin obyekti kimi görməsinə səbəb olur. Dini qardaşın zövcəsinə xəyanət etmək isə dərin psixoloji səviyyədə həm qısqanclıq, həm nəfsani özbaşınalıq, həm də sərhəd tanımama ilə əlaqəlidir. Burada insan təkcə əxlaqi xəta etmir, eyni zamanda güvən bağlarını dağıdan destruktiv davranış sərgiləyir. Dini elmə möhtac olanlardan zəruri anda qarşılıq tələb etmək isə ehtiyacdan istifadə etmə meyli, empati çatışmazlığı və mənəvi gücün maddi üstünlüyə çevrilməsi ilə bağlıdır. Belə davranışlarda ortaq cəhət budur ki, insan öz nəfsinin istəyini başqasının haqqından üstün tutur. Sağlam psixologiya isə özünənəzarət, başqasının sərhədini tanımaq, etimada hörmət və mərhəmətli münasibət tələb edir. Kəlam insanı məhz bu psixoloji yetkinliyə çağırır. Bu baxımdan burada günahların kökündə təkcə əməl yox, nəzarətsiz istək, zəif vicdan və formalaşmamış daxili intizam dayanır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam ardıcıl şəkildə yüksələn təsirə malik, ağır və sarsıdıcı ifadə quruluşu ilə seçilir. Mətnin üç hissədən ibarət olması ritm yaradır və hər hissə mənəvi bir sahəyə toxunaraq ümumi yükü artırır. Birinci hissə baxış əxlaqını, ikinci hissə ailə və qardaşlıq əmanətini, üçüncü hissə isə dini elmin vicdanını önə çəkir. Bu ardıcıllıq çox təsirlidir, çünki insanın həm gözü, həm davranışı, həm də elmi eyni anda hesaba çəkilir. "Lənət etmişdir" ifadəsi kəlamın emosional ağırlığını artırır və oxucunu sadə nəsihətlə deyil, sarsıdıcı xəbərdarlıqla qarşılaşdırır. Burada dil sadə olsa da, təsvir etdiyi mənəvi çöküş çox dərin görünür. "Özünə halal olmayan" və "möhtac olduqda" kimi ifadələr də mətndə vəziyyətin həssaslığını gücləndirir. Yəni burada sadəcə hərəkət deyil, həmin hərəkətin zərif və qorunmalı bir sərhədi pozduğu vurğulanır. Ədəbi baxımdan bu kəlamın gücü ondadır ki, hər cümlə bir əxlaq sütununu silkələyir. Az sözlə böyük bir mənəvi coğrafiya qurduğu üçün bu mətn həm hikmət, həm də xəbərdarlıq ədəbiyyatı nümunəsidir.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam cəmiyyətin üç vacib dayağını qoruyur: iffət, etibar və dini maarifin saflığı. Bir cəmiyyətdə baxış əxlaqı pozulduqda insanlar bir-birinə hörmət obyekti kimi yox, istifadə obyekti kimi baxmağa başlayır. Bu isə ictimai münasibətlərdə təhlükəsizlik hissini zəiflədir. Ailə əmanətinə xəyanət artdıqda qardaşlıq, dostluq və sosial etimad dağılır, insanlar bir-birinə rahatlıqla güvənə bilmir. Dini öyrətməyə möhtac olanlardan fürsətçi şəkildə qarşılıq tələb edildikdə isə din maarifləndirici güc olmaqdan çıxıb, asılılıq və bazarlıq sisteminə çevrilə bilər. Belə mühitdə insanlar dini elmə sevgi ilə yox, maddi maneələrlə və şübhə ilə yanaşarlar. Kəlam göstərir ki, bu üç günah fərdi səviyyədə başlasa da, nəticəsi toplumsal zədələnməyə gətirir. Sağlam cəmiyyət üçün insanların gözündə həya, münasibətlərində sədaqət, dini bilikdə isə təmizlik və əlçatanlıq olmalıdır. Bu baxımdan kəlam sosial sabitliyin mənəvi şərtlərini çox aydın şəkildə göstərir. Burada insanın yalnız özü üçün deyil, başqalarının təhlükəsizlik və rahatlığı üçün də məsuliyyət daşıdığı vurğulanır. Deməli, bu söz ictimai həyatın görünməyən əxlaqi sütunlarını qoruyan bir sosial proqramdır.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam İslam cəmiyyətində iffət, ailə əmanəti və dini elmin məsuliyyətli daşınması kimi əsas dəyərlərin nə qədər ciddi qorunduğunu göstərir. Erkən İslam dövründə cəmiyyətin gücü təkcə ibadətlərin çoxluğunda deyil, ailə münasibətlərində etibarda, baxışda təmizlikdə və elm daşıyanların vicdanında idi. Bu kəlam həmin tarixi dəyərləri bir cümlədə cəmləyərək göstərir ki, dinin yaşaması üçün yalnız böyük şüarlar yetmir; gündəlik həyatda sərhəd və əmanət duyğusu da lazımdır. Tarixdə cəmiyyətlərin zəifləmə səbəblərindən biri məhz məhrəmlik və etibar sərhədlərinin pozulması olmuşdur. Digər mühüm səbəb isə dini bilikdən mövqe və qazanc üçün istifadə edilməsidir. Bir çox dövrlərdə elm

sahibləri ya hidayət mənbəyi, ya da dini nüfuzdan istifadə edən qruplar kimi tarixə düşmüşlər. Bu kəlam həmin tarixi təcrübəni mənəvi meyar şəklinə salır. O bildirir ki, dinin daşıyıcısı olmaq iddiası, əgər iffət, sədaqət və ixlasla müşayiət olunmursa, cəmiyyətə xeyir yox, zərər verə bilər. Tarixi baxımdan burada qorunan şey yalnız bir ailə və ya bir fərd deyil, bütöv ümmətin mənəvi sağlamlığıdır. Buna görə də bu kəlam keçmişin deyil, hər dövrün təhlükəsini xəbər verir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam insanın göz, nəfs, münasibət və elm üzərində ciddi məsuliyyət daşıdığını bildirir. İlk olaraq baxışın əxlaqı önə çıxır: insan hər gördüyünə baxa bilməz, çünki baxış da əxlaqi seçimdir. Halal olmayan yerə baxmaq, özünü saxlamamaq və başqasının iffət hüququna hörmətsizlik etməkdir. İkinci olaraq, dini qardaşın ailəsinə xəyanət əxlaqi baxımdan ağır zərbədir, çünki burada həm dostluq, həm əmanət, həm də vicdan bir anda pozulur. Üçüncü məsələ dini elmə ehtiyac duyanlardan fürsətçi şəkildə qarşılıq tələb etməkdir ki, bu da elmi xidmət yox, şəxsi mənfəət vasitəsinə çevirmək anlamına gəlir. Bu üç günahın ortaq əxlaqi kökü nəfsin özünü haqlı sayması və başqasının haqqını ikinci plana atmasıdır. Kəlam insanı özünü məhdudlaşdırmağa deyil, əslində nəcibləşdirməyə çağırır. Çünki əxlaq insanın nə istədiyi ilə deyil, nəyi etməməyə gücü çatdığı ilə ölçülür. Burada iffət təmizlik, sədaqət ləyaqət, elm vicdanı isə ixlas kimi təqdim olunur. Beləliklə, kəlam əxlaqı yalnız yaxşı iş görmək deyil, sərhəd tanımaq, etibarı qorumaq və müqəddəs olanı ucuzlaşdırmamaq kimi təqdim edir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam Allahın qoyduğu haram-halal sərhədlərinin, əmanət anlayışının və dini elmin ilahi məsuliyyət kimi daşınmasının nə qədər vacib olduğunu göstərir. Özünə halal olmayan yerə baxmaq, sadəcə bir baxış xətası deyil; Allahın insana qoyduğu iffət çərçivəsini saymamaqdır. Dini qardaşın zövcəsinə xəyanət etmək isə ilahi baxımdan həm fərdi günah, həm də əmanətə qarşı üsyan kimi görünür. İnsanların dini ehtiyacından istifadə edib onlardan zəruri anda ücrət istəmək də dini biliklə bağlı ilahi əmanətin təhrif olunmasıdır. Dini elm Allahın nurudur və bu nur insanların hidayəti üçün verilir; onu insanların ehtiyac anında qazanc predmetinə çevirmək teoloji baxımdan çox ağır məsuliyyətdir. Kəlamda lənət ifadəsinin işlənməsi bu əməllərin Allahın rəhmət dairəsindən uzaqlaşdıran ciddiyyətə malik olduğunu göstərir. Bu, sadəcə bəyənilməyən davranış deyil, ilahi düzənə zidd mövqedir. Həqiqi möminin baxışı da, münasibəti də, elmi də Allah qarşısında hesab hissi ilə formalaşmalıdır. Beləliklə, bu kəlam teoloji baxımdan insana xatırladır ki, iman yalnız dildə və ibadətdə deyil, gözünə, əmanətinə və elminə verdiyi hesabatdadır. Burada Allahın sərhədlərinə hörmət etməyin, ilahi rəhmətə yaxın qalmağın əsas yollarından biri kimi təqdim olunur.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlam zahiri və batini gözəlliyin necə qorunduğunu və necə zədələndiyini göstərir. İffət yalnız əxlaqi yox, həm də mənəvi-estetik dəyərdir; insanın baxışındakı təmizlik onun daxili gözəlliyini formalaşdırır. Halal olmayan yerə baxmaq həmin daxili incəliyi kobudlaşdırır və başqasının ləyaqətini estetik həssaslıqdan çıxarıb şəhvani baxışa endirir. Ailə əmanətinə sədaqət də gözəl münasibətlərin əsasını təşkil edir; xəyanət isə bu gözəlliyi çirkin və qırıq hala salır. Dini elmin təmənnasız və ixlaslı şəkildə paylaşılması da mənəvi gözəlliyin ən yüksək formalarındandır, çünki burada nur sərbəst axır. Lakin insanların ehtiyacı üzərindən qazanc ummaq həmin gözəlliyi bazar hesabına çevirir və elmin saf görünüşünü korlayır. Kəlamın özündə də estetik bir təzad var: bir tərəfdə iffət, sədaqət və ixlas kimi gözəl məna qatları; digər tərəfdə baxışın pozulması, xəyanət və fürsətçilik kimi çirkinliklər. Bu təzad oxucuda mənəvi zövq oyadır və onu gözəlin tərəfinə yönəldir. Estetik baxımdan burada verilən dərs budur ki, həqiqi gözəllik nəzarətdə olan baxışda, etibarlı münasibətdə və təmiz niyyətli elmdədir. Deməli, bu kəlam gözəlliyi sadəcə görünüşdə deyil, mənəvi nizamda axtarmağı öyrədir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam ilk baxışda fərdi görünən əməllərin ictimai hakimiyyət və mənəvi nüfuz sistemi ilə də əlaqəli olduğunu göstərir. Ailə əmanətinin pozulması və ictimai etimadın sarsılması cəmiyyətin özünü təşkil etmə gücünü zəiflədir; etimad itən yerdə sosial sabitlik də zədələnir. Dini elmə ehtiyac içində olan insanlardan qarşılıq tələb etmək isə dini nüfuzun və bilik gücünün sui-istifadəyə açıq olduğunu göstərir. Bilgi sahibi olan şəxs bu bilgidən xidmət üçün yox, nəzarət və asılılıq yaratmaq üçün istifadə etdikdə mənəvi hakimiyyət formalaşdırır. Bu, siyasi güc qədər görünməsə də, bəzən ondan daha təsirli olur. İnsanlar dini ehtiyaclarına cavab tapmaq üçün müəyyən şəxslərə bağlı qalarsa, bu, bilik inhisarına və dini sahədə nüfuz monopoliyasına yol açа bilər. Kəlam belə bir vəziyyətin mənəvi əsasını rədd edir. Siyasi və ictimai baxımdan baxış əxlaqı, ailə sədaqəti və dini elmin vicdanlı paylaşımı cəmiyyətin dərin sabitlik qatlarını qoruyur. Əks halda fərdi hədsizlik, ailə xəyanəti və dini fürsətçilik birgə şəkildə ictimai dağılma yarada bilər. Bu baxımdan kəlam görünməyən, amma çox mühüm siyasi-mənəvi nizamı qoruyan bir xəbərdarlıqdır.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam toxunulmazlıq, əmanət, etibar və dini maarifə çıxış kimi mühüm prinsiplərə işarə edir. Özünə halal olmayan yerə baxmaq bir hüquqi maddə kimi hər zaman ifadə edilməsə də, şəxsin məhrəmliyinə və ləyaqətinə hörmət məsələsini gündəmə gətirir. Müasir dillə desək, bu, insanın bədəni və şəxsi sərhədi üzərində hüququnun tanınması ilə bağlıdır. Dini qardaşın zövcəsinə xəyanət etmək isə ailə hüququ, etibar və sosial müqavilə baxımından dağıdıcı mahiyyət daşıyır. Burada təkcə iki fərd

yox, ailə institutu zədələnir. Dini öyrənməyə möhtac olanlardan zəruri anda qarşılıq tələb etmək də hüquqi ədalət baxımından problemli görünür, çünki insanların mənəvi və dini ehtiyacından istifadə etmək istismar xarakteri daşıya bilər. Kəlam hüququn yalnız mətnlərdən ibarət olmadığını, onun arxasında ləyaqət və vicdan prinsiplərinin dayandığını göstərir. Hüququn ruhu odur ki, zəif anında olan insanın ehtiyacından sui-istifadə edilməsin. Beləliklə, bu söz hüquqi baxımdan məhrəmliyə hörmət, ailə əmanətinin qorunması və dini bilikdən istismar vasitəsi kimi istifadə olunmaması üçün mənəvi əsas yaradır. Deməli, kəlam hüququn görünməyən əxlaqi bünövrəsini də xatırladır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın kim olmaq istədiyi və nəfs qarşısında necə mövqe tutduğu sualını ortaya qoyur. İnsan yalnız arzu edən yox, seçən və özünü formalaşdıran bir varlıqdır. Halal olmayan yerə baxmaq, bir mənada insanın gözünü idarə edib-etmədiyi, yəni daxili azadlığa sahib olub-olmadığı ilə bağlıdır. Qardaşının ailəsinə xəyanət etmək də insanın münasibətlərdə öz varlığını nə qədər ləyaqətlə qurduğunu sorğulayır. Dini ehtiyac anında insanlardan qazanc ummaq isə "mən kiməm?" sualını daha da kəskinləşdirir: mən xidmət edənəm, yoxsa başqasının ehtiyacını fürsətə çevirənəm? Bu kəlam göstərir ki, insanın həqiqi kimliyi onun gizli anlarda nə etdiyində, qadağa ilə qarşılaşanda necə davrandığında və gücə sahib olanda vicdanını qoruyub-qorumadığında üzə çıxır. Eksistensial mənada burada günah sadəcə əməl deyil, özünü ucuzlaşdırmaqdır. Çünki insan öz baxışını, sədaqətini və elmini satanda əslində öz varlığının dəyərini də aşağı salır. Həqiqi yüksəliş isə nəfsə təslim olmaqda deyil, özünü mənəvi ölçü ilə formalaşdırmaqdadır. Bu baxımdan kəlam insanı sual qarşısında qoyur: sən həvəsinin adamısan, yoxsa ləyaqətinin?

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə bu kəlam zahirdə fərqli görünən üç davranışı batində yol azdıran üç təhlükə kimi təqdim edir. Xızır simvolu insanı ilahi istiqamətə aparan, onu görünən səthin arxasındakı həqiqətə oyadan hikmət yolunu xatırladır. Bu baxımdan nəzarətsiz baxış qəlbin yolunu bulandırır, insanın bəsirətini zəiflədir və onu həqiqi görməkdən uzaqlaşdırır. Əmanətə xəyanət edən insan isə yol yoldaşlığına layiq olmadığını göstərir, çünki hikmət yolunda sədaqət əsasdır. Dini elmi ehtiyac anında bazarlığa çevirmək də sanki susamış insana suyu göstərib, sonra onu şərtə bağlamaq kimidir; bu, Xızırvari mərhəmətə tam ziddir. Həqiqi yolgöstərən insanı yükləməz, ona yol açar; onu asılı hala salmaz, onu ayağa qaldırar. Bu baxışda dini bilik sahibinin vəzifəsi qapı olmaqdır, divar olmaq deyil. Kəlam bu səbəbdən yalnız əməli yox, yol göstərmə məsuliyyətini də mühakimə edir. Xızırvari hikmət insanı qoruyan, paklaşdıran və ucaldan istiqamət verir; burada qınanan davranışlar isə insanı içdən çürüdən istiqamətlərdir. Beləliklə, bu kəlam insanın həm öz yolu, həm də başqalarının yolundakı rolu barədə dərin ayıqlıq dərsi verir.

Düşündürücü Suallar

Mən baxışlarıma nə qədər nəzarət edə bilirəm? Başqasının ləyaqətinə və məhrəm sərhədinə həqiqətən hörmət edirəmmi? Mənə güvənən insanların etibarını necə qoruyuram? Mənim münasibətlərimdə sədaqət əsasdır, yoxsa gizli həvəs və fürsətçilik? Mən dini və faydalı biliyə sahib olanda onu xidmət kimi görürəm, yoxsa üstünlük və qazanc vasitəsi kimi? İnsanların ehtiyac içində olduğu anlarda onlara kömək edirəm, yoxsa o anı öz xeyrim üçün istifadə edirəm? Mən gizli məqamlarda da Allahı xatırlaya bilirəmmi? Mənim vicdanım baxış, münasibət və söz sahəsində nə qədər ayıqdır?

Özünə Hesabat

Mən son vaxtlar baxışımda nə qədər diqqətli olmuşam? Kiminsə məhrəmliyinə, ləyaqətinə və şəxsi sərhədinə hörmətsizlik etmişəmmi? Mənə etibar edən bir insanın güvənini sarsıdacaq düşüncə və ya davranış daşımışammı? Başqalarının ailə və münasibət sərhədlərinə qarşı daxilən də təmiz qala bilirəmmi? Mən dini və mənəvi məlumatı paylaşanda niyyətim nə olur? İnsanların dini ehtiyacından istifadə edib özüm üçün üstünlük və ya qazanc axtarmışammı? Mənə verilən elm əmanətinə sadiqəmmi? Gizli anlarda Allah qarşısında özümü necə görürəm? Mən öz vicdanımın önündə dürüst cavab verə biləcəyim bir həyat sürürəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

İnsan bu kəlamı yaşatmaq üçün ilk növbədə baxışına nəzarət etməyi gündəlik mənəvi məşqə çevirməlidir. Məhrəm sərhədlərə hörmət etmək yalnız əməli davranışda deyil, düşüncə və niyyətdə də başlamalıdır. Dostunun, qardaşının və yaxın çevrəsinin ailəsinə qarşı tam etibarlı və sərhəd bilən davranmaq bu kəlamın ikinci mühüm tətbiqidir. Dini bilik sahibi olan şəxs insanların zəruri suallarına fürsətçi yanaşmamalı, xüsusən də məcburiyyət anında onları sıxmamalıdır. Müəllim, din adamı və ya bilikli insan yardım istəyənə ilk növbədə xidmət ruhu ilə yanaşmalıdır. Valideyn övladına baxış əxlaqını kiçik yaşdan öyrətməlidir. Dostluq münasibətlərində etibarı qorumaq üçün zarafat, ünsiyyət və münasibət sərhədləri aydın saxlanmalıdır. Hər insan vaxtaşırı niyyətini yoxlamalı, “mən xidmət edirəm, yoxsa istifadə edirəm?” sualını özünə verməlidir. Beləliklə, bu kəlam gündəlik həyatın həm fərdi, həm ailəvi, həm də dini münasibətlərində tətbiq oluna bilən canlı bir ölçüyə çevrilir.

Əlavə Tövsiyələr

Bu kəlamı daha dərindən yaşamaq üçün insan əvvəlcə məhrəm sərhədlər, ailə əmanəti və dini elm vicdanı haqqında düşüncəsini saflaşdırmalıdır. Baxışın tərbiyəsi üçün diqqəti dağıdan və nəfsi qızışdıran mühitlərdən uzaq durmaq faydalıdır. Qəlbi təmiz saxlamaq üçün dua, zikr və özünənəzarət vərdişləri gücləndirilməlidir. Ailə və dost münasibətlərində “mənə etibar edən insana nə qədər layiqəm?” sualı tez-tez xatırlanmalıdır. Dini bilik sahibi olanlar isə elmi bazarlıq predmetinə çevirməmək üçün niyyətlərini daim təzələməlidirlər. Faydalı kitablar oxumaq, həqiqi ixlas sahibi alimlərin

həyatını öyrənmək və onlardan nümunə götürmək bu sahədə kömək edir. İnsan özündə fürsətçilik meyli görərsə, onu dərhal tanıyıb tərbiyə etməlidir. Həmçinin münasibətlərdə sərhəd dili, təmkin və məsafə mədəniyyəti qorunmalıdır. Çünki böyük səhvlər çox zaman kiçik diqqətsizliklərdən başlayır.

Nəticə

Bu kəlam insanın baxışını, sədaqətini və dini vicdanını bir yerdə hesaba çəkən çox ciddi bir mənəvi ölçüdür. O göstərir ki, iman yalnız namaz, oruc və zikrlə deyil, baxışın təmizliyi, əmanətə sədaqət və dini elmdə ixlasla da ölçülür. Halal olmayan yerə baxmaq insanın iffətini, qardaşının ailəsinə xəyanət etmək etibarını, dini ehtiyac anında fürsətçilik etmək isə elm vicdanını zədələyir. Bu üç sahə birlikdə insanın iç dünyasını və cəmiyyətin xarici sabitliyini formalaşdırır. Kəlamın sərt dili də məhz bu zərərin böyüklüyündən doğur. Burada qınanan şey yalnız bir əməl deyil, insanın nəfsini başqasının haqqından üstün tutmasıdır. Həqiqi mömin gözündə həya, münasibətində sədaqət, elmində isə mərhəmət və ixlas daşıyan insandır. Nəticədə bu söz bizə öyrədir ki, təmiz insan olmaq yalnız görünən davranışlarda deyil, görünməyən niyyətlərdə və həssas sərhədlərə sadiq qalmaqda təcəssüm edir. İnsan məhz bu zaman Allahın rəhmətinə yaxın, vicdanına isə rahat ola bilir.

KƏLAM - 151

“HƏR KİM XALQIN DİNİ ANLAMAQ ÜÇÜN ÖZÜNƏ MÖHTAC OLDUĞU HALDA ONLARDAN BİR ÜCRƏT TƏLƏB EDƏRSƏ, ALLAHU-TƏALANIN ONU CƏHƏNNƏM ODUNDA YANDIRMASINA LAYİQ OLAR.”

(Yəni, bu kəlam dini bilik daşıyan insanın, insanların mənəvi ehtiyacını qazanc vasitəsinə çevirməsinin nə qədər ağır bir xəta olduğunu bildirir. Burada söhbət halal zəhmətin ümumi dəyərindən deyil, insanların dinini öyrənmək üçün çıxış yolu axtardığı bir məqamda, həmin ehtiyacdan şəxsi mənfəət üçün istifadə etməkdən gedir. Kəlam göstərir ki, dini elm sadəcə bilgi deyil, əmanət, məsuliyyət və vicdan məsələsidir.)

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 316)

Bu kəlam dini bilik, xidmət, mənəvi məsuliyyət və insanın başqasının ehtiyacına münasibəti haqqında çox ciddi bir ölçü ortaya qoyur. Burada əsas məsələ budur ki, din insana yol göstərmək, onu hidayət etmək və qəlbini düzəltmək üçün gəlmişdir; bu səbəbdən dini elm daşıyan insan da həmin yolun xidmətçisi olmalıdır. İnsanlar dini anlamadıqları, suallarına cavab tapa bilmədikləri və doğru yolu öyrənmək üçün bir şəxsə möhtac olduqları anda, həmin möhtaclıq çox həssas bir vəziyyət yaradır. Bu vəziyyətdən istifadə edib qarşılıq tələb etmək isə mənəvi baxımdan ağır bir fürsətçiliyə çevrilir. Burada qınanan şey zəhmətə dəyər verilməsi deyil, dini ehtiyacın alver predmetinə çevrilməsidir. Kəlam dini elmin bazar malı deyil, ilahi əmanət olduğunu xatırladır. Belə bir əmanəti qazanc vasitəsinə çevirmək, onun müqəddəs yönünü zəiflədir və insanları dini bilikdən soyuda bilər. Həmçinin bu davranış elm sahibinin niyyətini də açır: o, insanlara yol göstərməkmi istəyir, yoxsa onların ehtiyacından yararlanmaqmı? Bu baxımdan kəlam yalnız din adamına deyil, ümumiyyətlə biliyi olan hər kəsə mənəvi vicdan

dərsi verir. Bu mövzu son dərəcə dərin, düşündürücü və çoxşaxəlidir.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam bilik, əmanət, ehtiyac və mənfəət arasındakı münasibəti ciddi şəkildə sorğulayır. İnsan özündə olan biliyi çox zaman şəxsi mülkiyyəti kimi görə bilər, lakin dini bilik sırf şəxsi mülkiyyət deyil, həqiqətə bağlı olan və insanlara yol göstərən bir vasitədir. Bu baxımdan dini bilgi sahibi olmaq, sadəcə nəyisə bilmək deyil, həmin biliyin cəmiyyət qarşısında necə işlədiləcəyinə dair məsuliyyət daşımaq deməkdir. İnsanların dini anlamada müəyyən bir şəxsə möhtac olması, həmin şəxsi adi müəllimlikdən daha həssas bir mövqeyə çıxarır. Çünki burada söhbət yalnız məlumatdan yox, mənəvi istiqamətdən, qurtuluş yolundan və vicdani aydınlıqdan gedir. Belə bir məqamda biliyi mənfəət müqabilində təqdim etmək, həqiqəti bazarlıq predmetinə çevirmək anlamına gəlir. Burada ortaya belə bir fəlsəfi sual çıxır: müqəddəs həqiqət istifadə üçünmü verilir, yoxsa xidmət üçünmü? Kəlamın cavabı aydındır: dini həqiqət sahiblik və üstünlük vasitəsi deyil, məsuliyyət və xidmət əmanətidir. Deməli, dini biliyin dəyəri onun pul qazanmasında deyil, haqqı qorumasında və insanı qaranlıqdan çıxarmasında görünür. Beləliklə, bu kəlam biliyin ontoloji dəyərini mənfəətdən üstün tutur və insanı "nəyə sahibəm?" sualından çox "sahib olduğum şeylə nə edirəm?" sualına yönəldir.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda dini elm Allahın qəlbə endirdiyi bir nur, bir oyanış və bir mənəvi məsuliyyətdir. Bu nurun əsas vəzifəsi insanı Allaha yaxınlaşdırmaq, qəlbindəki pası təmizləmək və onu haqq yoluna yönəltməkdir. İnsanlar dini anlamada birinə möhtac olduqda, əslində o şəxsin əlində sadəcə məlumat yox, mənəvi açar olur. İrfani baxımdan belə bir açarı şəxsi qazanca bağlamaq, nurun axarını nəfsin hesabına tabe etdirmək deməkdir. Bu isə elmi bərəkətdən uzaqlaşdırır. Həqiqi arif heç vaxt dini bilgini özünə məqam və qazanc yaratmaq üçün daşımaz; o, özünü mənbə deyil, vasitə hesab edər. Çünki bilir ki, haqq bilgisi Allahdandır və Allahdan gələn nur yenə Allahın bəndələrinə mərhəmətlə çatdırılmalıdır. İrfan baxımından dini elm satıldıqda, elmin zahiri qalır, batini isə zəifləyir. Belə insan çox danışa bilər, amma sözündə ruhi istilik və mənəvi təsir azalır. Bu kəlam arif insanı niyyətini təmizləməyə çağırır: mən insanlara Allah üçünmü yol göstərirəm, yoxsa onların ehtiyacı üzərindən öz nəfsimi böyüdürəm? Beləliklə, bu söz dini elmin yalnız ağılda yox, qəlbdə də pak qalmalı olduğunu xatırladan irfani bir xəbərdarlıqdır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam bilik sahibinin iç dünyasında baş verən niyyət mübarizəsini çox aydın göstərir. İnsan özündə olan dini məlumatı başqalarının ona ehtiyac duyduğu anda üstünlük, təsir və qazanc vasitəsinə çevirməyə meylli ola bilər. Bu meyl çox vaxt birbaşa tamah kimi görünməz;

bəzən “mən buna layiqəm”, “mənim zəhmətimin qarşılığıdır”, “insanlar onsuz da möhtacdır” kimi düşüncələrlə özünü haqlı göstərər. Lakin psixoloji dərinlikdə burada ehtiyacdan istifadə etmə, asılılıq yaratma və mənəvi nüfuzdan qidalanma meyli dayanır. Belə davranış insanın empatiyasını zəiflədir, xidmət hissini azaldır və onu yavaş-yavaş sərtləşdirir. O, qarşısındakı insanı sualı olan bir qardaş və ya bacı kimi yox, gəlir mənbəyi kimi görməyə başlayır. Bu isə mənəvi sahədə psixoloji korlanmadır. Sağlam psixologiya isə güc sahibi olduğun anda mərhəmətli qalmaq, başqasının ehtiyacını fürsətə çevirməmək və sahib olduğun şeylə xidmət edə bilməkdir. Kəlam insanı məhz bu daxili dürüstlüyə çağırır. Bu baxımdan problem sadəcə pul almaq məsələsi deyil, insanların mənəvi zəif anında insanlığını qoruyub-qorumamaq məsələsidir.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam güclü xəbərdarlıq tonu, sadə quruluşu və sarsıdıcı sonluğu ilə çox təsirlidir. “Hər kim” ifadəsi ilə başlanması, kəlamı konkret bir qrupa deyil, ümumi insani məsuliyyətə aid edir və onu universal xəbərdarlığa çevirir. “Xalqın dini anlamaq üçün özünə möhtac olduğu halda” hissəsi isə mətndə çox güclü bir dramatik yük yaradır. Çünki burada insanın üstün mövqeyi ilə başqasının ehtiyac içində olması arasında gərgin bir səhnə qurulur. Bu həssas məqamdan sonra “ücrət tələb edərsə” ifadəsi gəlir və oxucu dərhal həmin vəziyyətin necə mənəvi pozuntuya çevrildiyini hiss edir. Kəlamın sonunda “cəhənnəm odunda yandırılmasına layiq olar” deyilməsi ifadənin emosional ağırlığını zirvəyə çatdırır. Bu sadəcə qınama deyil, çox ağır bir ilahi xəbərdarlıqdır. Ədəbi baxımdan cümlənin gücü ondadır ki, hər hissə əvvəlkini daha da ağırlaşdırır. Mətnin dili sadədir, amma mənəvi təsiri çox dərin və sərtdir. Az sözlə böyük bir məsuliyyət atmosferi yarandığı üçün bu kəlam həm hikmətli nəsr, həm də mənəvi ədəb nümunəsi kimi çox güclüdür.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam dini maarifin cəmiyyətdə necə əlçatan və təmiz qalmalı olduğunu göstərir. İnsanlar dinlərini anlamaq, ibadətlərini düzgün yerinə yetirmək, halal-haramı bilmək və mənəvi çətinliklərinə cavab tapmaq üçün çox zaman elm sahiblərinə üz tuturlar. Bu ehtiyac, cəmiyyətin ən həssas və ən fundamental ehtiyaclarından biridir. Əgər bu ehtiyac iqtisadi qazancın və mənfəətin əsiri olarsa, onda dini bilik bir xidmət sahəsi olmaqdan çıxıb imtiyaz və inhisar sahəsinə çevrilə bilər. Belə olan halda zəif və imkansız insanlar dini biliyə daha çətin çatar, bu da cəmiyyətdə mənəvi bərabərsizliyi dərinləşdirər. Dini maarifin bazar qaydalarına tabe olması, dindən faydalanmaq istəyən kütlə ilə elm daşıyanlar arasında məsafə yaradar. Kəlam bu təhlükəni öncədən göstərir və dini biliyin ictimai məsuliyyət tərəfini vurğulayır. Sağlam cəmiyyət üçün dini bilik daşıyanlar xalqa yaxın, əlçatan və mərhəmətli olmalıdır. Əks halda insanlar ya dini bilikdən uzaqlaşar, ya da onu yalnız imkanlıların çata bildiyi sahə kimi görərlər.

Deməli, bu söz dini sosial ədalətin və mənəvi əlçatanlığın qorunması üçün çox mühüm bir sosioloji prinsip irəli sürür.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam İslam düşüncəsində dini elmin nə üçün və necə daşınmalı olduğu haqqında köklü bir ənənəni əks etdirir. İslam tarixində alimlik təkcə bilmək deyildi; o, həm də ümmət qarşısında məsuliyyət, yol göstərmə və mənəvi xidmət vəzifəsi idi. Bir çox böyük alimlər elmi ilə xalqa xidmət etmiş, sual soruşanı geri çevirməmiş və dini biliyi təmənnasız şəkildə yaymağa çalışmışlar. Bununla yanaşı, tarix boyu dini biliyi mövqe, nüfuz və qazanc vasitəsinə çevirənlər də olmuşdur. Belə hallar ortaya çıxanda dinin özü deyil, onun təqdimatı zədələnmiş, cəmiyyətin etimadı sarsılmışdır. Bu kəlam məhz o tarixi təhlükəni ümumi qanun şəklində ifadə edir. O, bildirir ki, dini elmi daşımaq imtiyaz yox, hesab verilməsi ağır olan bir missiyadır. Tarixdə xalqa yaxın olan, sadə yaşayan və suallara ixlasla cavab verən alimlər iz buraxmış, əksinə dini möhtaclıqdan istifadə edənlər yaddaşda mənfi nümunəyə çevrilmişlər. Bu kəlam həmin fərqi çox aydın göstərir. Beləliklə, tarixi baxımdan bu söz bizə öyrədir ki, dini elmin şərəfi onun bazar dəyərində deyil, ümmətə xidmət gücündədir.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam dini elm sahibinin ən əsas xüsusiyyətlərinin ixlas, mərhəmət, səxavət və əmanətə sədaqət olması gərəkdiyini göstərir. İnsanlar dini məsələdə çıxış yolu axtardıqları zaman, əslində onların qarşısında dayanmış şəxsə yalnız elm sahibi kimi yox, həm də güvənilən əmanətçi kimi baxırlar. Belə bir anda ücrət tələb etmək, xüsusilə möhtaclıq şəraitində, mənəvi baxımdan ağır fürsətçilik təsiri yaradır. Bu, əxlaqi baxımdan başqasının zəif anından istifadə etməkdir. Kəlam öyrədir ki, həqiqi bilik sahibi əvvəlcə insanın mənəvi ehtiyacını görməli, sonra öz marağını düşünməlidir. Burada dini elmi ticarətə çevirmək sadəcə maddi seçim deyil, əxlaqi səviyyədə vicdanın daralmasıdır. Həqiqi əxlaq isə sahib olduqlarını başqasının xeyri üçün səxavətlə işlətməkdir. Dini biliyin əxlaqi dəyəri onun nə qədər düzgün çatdırılmasında, nə qədər saf niyyətlə paylaşılmasında görünür. Bu kəlam alimə təkcə "bil" demir, həm də "insan ol", "mərhəmətli ol", "əmanəti satma" deyir. Deməli, burada əxlaqın ölçüsü insanın ehtiyac anında necə davrandığı ilə müəyyən olunur.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam dini elmin Allah tərəfindən verilən bir əmanət olduğunu və bu əmanətin insanların hidayəti üçün qorunmalı olduğunu bildirir. Dini bilgi sırf şəxsi uğur və ya intellektual üstünlük deyil; o, ilahi həqiqətin insana çatmış bir təcəllisidir. İnsanlar dinlərini öyrənmək üçün birinə möhtac olduqda, həmin şəxs əslində Allahın kəlamına və ilahi hidayətə açılan bir qapıya çevrilir. Belə bir məqamda ücrət tələb etmək, bu qapını nəfsin və maddi mənfəətin nəzarətinə vermək deməkdir. Kəlamdakı cəhənnəm xəbərdarlığı da bu davranışın adi qüsur yox, ağır ilahi məsuliyyət

daşıdığını göstərir. Burada məna budur ki, Allahın dinini öz maraqlarına tabe etdirən insan, ilahi əmanətin ruhuna zidd davranmış olur. Həqiqi teoloji mövqe ondan ibarətdir ki, alim Allahın razılığını öz qazancından üstün tutsun. Dini elm Allah üçün daşınmalı, Allah üçün öyrədilməli və Allah üçün yayılmalıdır. Əgər bu niyyət pozularsa, elmin zahiri qalır, amma ilahi bərəkəti azalır. Beləliklə, bu kəlam teoloji baxımdan insanı dinə xidmətlə din üzərindən qazanc arasındakı fərqi dərindən anlamağa çağırır.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlam mənəvi gözəlliklə mənəvi çirkinlik arasındakı incə və kəskin fərqi çox yaxşı göstərir. Dini bilginin saf niyyətlə, təmənnasız və mərhəmətlə paylaşılması insan ruhunda çox gözəl bir təsir yaradır. Belə bir davranışda sadəlik, səmimiyyət, rahatlıq və nur hiss olunur. İnsan hiss edir ki, burada söz təkcə ağıldan yox, həm də vicdandan gəlir. Lakin dini möhtaclıq anını qazanca çevirmək bu gözəlliyi zədələyir və elmin saf görünüşünü ağırlaşdırır. Nur kimi axmalı olan bilgi bazarlıq predmetinə çevriləndə estetik harmoniya pozulur. Kəlamın daxilində də bir estetik təzad var: bir tərəfdə dinin uca və təmiz mənası, digər tərəfdə bu müqəddəs sahədən mənfəət çıxarmaq kimi kobud bir davranış. Bu təzad oxucuda mənəvi zövq oyadır və onu saf olanın tərəfinə çəkir. Həqiqi gözəllik, dini sözün arxasında dürüst niyyətin dayanmasıdır. Deməli, estetik baxımdan bu kəlam öyrədir ki, elmin ən gözəl halı onu ucuzlaşdırmadan, insanı Allaha yaxınlaşdıracaq şəkildə təqdim etməkdir.

10 Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam dini nüfuzun və bilik gücünün ictimai təsirini ciddi şəkildə gündəmə gətirir. Dini bilgiyə sahib olan şəxslər təkcə fərdi müəllim deyil, çox zaman cəmiyyətə təsir edən mənəvi rəhbərlər rolunda olurlar. İnsanlar onlara dini məsələlərdə möhtac olduqda, həmin şəxslərin əlində böyük sosial təsir gücü toplanır. Əgər bu güc xidmət üçün deyil, qazanc və nüfuz yaratmaq üçün işlədilərsə, dini sahədə asılılıq və inhisar meydana gələ bilər. Bu isə uzunmüddətli perspektivdə dini anlayışın xalqa aid olan təmiz məcradan çıxıb müəyyən şəxslərin nəzarətindəki resursa çevrilməsinə səbəb ola bilər. Kəlam belə bir tendensiyanın mənəvi əsasını rədd edir. Dini bilgi xalqı oyatmalı, onlara yol açmalı və onları mənəvi cəhətdən gücləndirməlidir, özünə tabe etməməlidir. Politoloji baxımdan bu, cəmiyyətin mənəvi sağlamlığı üçün çox vacib prinsipdir. Çünki dini asılılıq, maddi və siyasi asılılıq qədər təhlükəli ola bilər. Beləliklə, bu söz dini bilik sahibini yalnız fərdi məsuliyyətə deyil, ictimai gücünü necə istifadə etdiyinə görə də hesaba çəkir.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam dini ehtiyac, mənəvi xidmət və istismar arasındakı sərhədi görməyə kömək edir. İnsanların dini bilikdə bir şəxsə möhtac olması, onları həssas və müdafiəsiz vəziyyətə sala bilər. Belə vəziyyətdə həmin ehtiyacdan istifadə edib qarşılıq tələb etmək hüquqi ruh

baxımından istismar xarakteri daşıya bilər. Burada mətn bir hüquq maddəsi tərzində danışmasa da, onun arxasında duran prinsip çox aydındır: zəif anında olan insanın ehtiyacından şəxsi xeyir üçün istifadə edilməməlidir. Hüquq yalnız məhkəmə və qanun maddəsi deyil, həm də ləyaqəti qoruyan və zülmün qarşısını alan bir mənəvi çərçivədir. Dini sahədə bu çərçivənin pozulması insanların haqqını zəiflədə və onların bilgi əldə etməsini məhdudlaşdıra bilər. Bu kəlam hüquqi baxımdan göstərir ki, bilgiyə çıxış xüsusilə dini zərurət halında şərtli və fürsətçi formaya salınmamalıdır. Həqiqi ədalət, ehtiyacı olanı daha da sıxmaq yox, ona yol açmaqdır. Deməli, burada hüquq ləyaqətin qorunması, dini ehtiyacın istismardan uzaq tutulması və əmanətə sadiqliyin yaşadılması ilə bağlıdır. Bu baxımdan kəlam hüququn görünməyən vicdani təməlini xatırladır.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın sahib olduğu dini biliklə necə bir varlığa çevrildiyini sorğulayır. İnsan dini məlumatı artırdıqca daha mərhəmətli, daha məsuliyyətli və daha təvazökar olmalıdır. Lakin əgər o, bu bilgini başqalarının möhtaclığından istifadə etmək üçün işlədərsə, onda onun bildikləri varlığını dərinləşdirmək yerinə onu daraldır. Burada əsas sual budur: mən din bilgisini daşıyıram, yoxsa din bilgisi məni daşıyır? Əgər bilik insanı nəfsinə yaxınlaşdırırsa, o zaman bu bilgi hidayətə çevrilməyib. İnsanlar ona sual verəndə, o bu anı xidmət kimi görür, yoxsa üstünlük anı kimi? Kəlam insanı bu daxili seçimlə üz-üzə qoyur. Özündə olan dini açarı insanlara qapı açmaq üçün istifadə etmək bir varoluş nəcibliyidir; onu qapını kilidləmək üçün istifadə etmək isə mənəvi ucuzlaşmadır. Bu baxımdan insanın kimliyi, sahib olduğu bilikdən nə qazandığı ilə yox, o biliyi başqalarının xeyrinə necə sərf etdiyi ilə açılır. Deməli, bu söz insanı "nə bilirəm?" sualından daha çox "bildiyimlə necə bir insana çevrilmişəm?" sualına yönəldir.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə bu kəlam dini bilgi sahibini bir yolgöstərən, bəzən də qaranlıqda qalmış insan üçün çıxış qapısı olan şəxs kimi təqdim edir. Xızır simvolu adətən insanın yolunu aydınladan, görünməyən yerdə ona doğru istiqamət verən hikmət daşıyıcısını xatırladır. İnsanlar dinlərini anlamada birinə möhtac olduqda, həmin şəxs onlar üçün bir mənəvi bələdçi mövqeyində olur. Belə bir mövqedə durub yol soruşandan qarşılıq tələb etmək, sanki susamış adama suyun yerini göstərib onu şərtə bağlamaq kimidir. Xızırvari hikmət isə tam əksinə, ehtiyac anında insanı yüngülləşdirən, ona yol açan və onu sıxmayan bir mərhəmət daşıyır. Həqiqi dini rəhbərlik insanı özünə yox, Allaha bağlamalıdır. Əgər dini bilgi sahibi insanların ehtiyacını özünə bağlama vasitəsinə çevirirsə, o zaman yolgöstərən olmaqdan çıxıb mənəvi keçid məntəqəsi yaradan şəxsə çevrilir. Bu da Xızır baxışının ruhuna ziddir. Beləliklə, bu kəlam insanı dini bilik daşıyanda Xızır kimi yol açan, yüngülləşdirən və mərhəmətlə yönəldən biri olmağa çağırır. Burada hikmətin ölçüsü, qarşısındakı insanın ehtiyacından

qazanc çıxarmaq deyil, onun yolunu asanlaşdırmaqdır.

Düşündürücü Suallar

Mən dini bilgiyə necə yanaşıram: əmanət kimi, yoxsa imkan kimi? İnsanların mənəvi ehtiyacını görəndə içimdə mərhəmətmi oyanır, yoxsa üstünlük hissimi? Mən başqasının dini sualını xidmət fürsəti kimi görürəm, yoxsa mənfəət imkanı kimi? Mənə öyrədilən dini biliklərə görə özümü borclu hiss edirəmmi? Mən dini mövzuda danışanda Allahın razılığını, yoxsa insanların verdiyini düşünürəm? Mənə sual verən insanı qardaş və ya bacı kimi qəbul edirəmmi? Dini bilik məni daha yumşaq edib, yoxsa daha hesablı? Mən öz biliyimlə yol açan oldummu, yoxsa çətinlik yaradan? Əgər bir insan mənə möhtac olsa, mən ona necə davranaram?

Özünə Hesabat

Mən son vaxtlar bildiklərimi başqaları ilə hansı niyyətlə paylaşmışam? Mənə müraciət edən birini rahatlatmışam, yoxsa üzərinə yük qoymuşam? Mən dini və faydalı bilikləri paylaşarkən içimdə gizli mənfəət hissi olubmu? Mənə öyrədilən həqiqətlərin qədrini nə qədər bilirəm? Mən sual verən insanın məcburiyyətini və zəif halını anlayırammı? Dini sahədə mənə güvənən insanlara qarşı nə qədər vicdanlıyam? Mən bildiklərimə görə özümü üstün görürəmmi? Mənim dilimdə ixlas, qəlbimdə isə hesab varmı? Mən öz dini bilgimi Allah yolunda təmiz saxladığıma əminəmmi?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

Dini və faydalı biliyi olan insan sual verənə ilk növbədə yardım niyyəti ilə yanaşaraq bu kəlamı yaşaya bilər. Məsələn, bir insan ibadət, ailə, halal-haram və ya mənəvi narahatlıq barədə soruşduqda, ona səmimi və aydın cavab vermək bu kəlamın əməli təcəssümüdür. Dini müəllim, moizə edən şəxs və ya elm sahibi insan çətin durumda olanları əlavə şərtlərlə yormamalıdır. Valideynlər də övladlarına dini məlumatı sevgi və fədakarlıqla öyrətməlidirlər. Bir tələbə öyrəndiyi mövzunu dostuna izah etməklə bu ruhu yaşada bilər. Məhəllədə, ailədə və dost çevrəsində dini suallara cavab verən insan bunu nüfuz qurmaq üçün yox, xidmət üçün etməlidir. Həmçinin insan ehtiyac içində olan birini doğru mənbəyə yönləndirməklə də bu kəlamın ruhuna uyğun hərəkət edə bilər. Burada əsas məsələ bilikdən qazanc yox, hidayət vasitəsi kimi istifadə etməkdir. Hər bir kiçik səmimi yardım belə bu kəlamın canlı tətbiqi sayıla bilər.

Əlavə Tövsiyələr

Bu kəlamı daha dərindən yaşamaq üçün insan əvvəlcə dini biliklə münasibətini saflaşdırmalıdır. Öz-özünə “mən bildiklərimi niyə öyrənirəm və niyə paylaşıram?” sualını vermək çox faydalıdır. Faydalı dini kitablar oxumaqla yanaşı, ixlas sahibi alimlərin həyatını da öyrənmək insanın ölçüsünü möhkəmləndirir. Niyyətin təmiz qalması üçün dua, təfəkkür və nəfs mühasibəsi mühüm rol oynayır. Dini mövzuda danışan insan bildiyini aydın, sadə və mərhəmətli dillə çatdırmağa çalışmalıdır. İnsanların dini zəifliyindən

və sual anından istifadə etməmək üçün qəlbdəki tamahı vaxtında tanımaq lazımdır. Özünü daim "xidmətçiyəm, sahib deyiləm" düşüncəsi ilə tərbiyə etmək də çox önəmlidir. Həmçinin ehtiyac içində olanlara yol göstərmək, onları gücləndirmək və Allaha yaxınlaşdırmaq əsas məqsəd olmalıdır. Çünki dini bilgiyə sahib olmaq şərəfdir, amma o şərəfi qorumaq daha böyük məsuliyyətdir.

Nəticə

Bu kəlam dini elmə münasibət, mənəvi məsuliyyət və insanın başqasının ehtiyacına qarşı vicdanı barədə çox ağır və çox aydın bir xəbərdarlıqdır. O bizə bildirir ki, dini bilgi daşımaq təkcə şərəf deyil, həm də böyük hesab günüdür. İnsanlar dinlərini öyrənmək üçün birinə möhtac olduqları anda, həmin bilik sahibi şəxs onların üzərində mənəvi məsuliyyət daşıyır. Bu ehtiyacdan şəxsi qazanc çıxarmaq isə elmi xidmət olmaqdan çıxarıb fürsətçiliyə çevirir. Kəlamın sərt dili də məhz bunun nə qədər ciddi məsələ olduğunu göstərir. Həqiqi din adamı və bilik sahibi insan elmi ilə yüngülləşdirən, yol açan, qəlb rahatladan və Allahı xatırladan şəxsdir. Əksinə, insanların ehtiyacını bazarlıq mövzusuna çevirən insan biliyi ilə ucalmır, onu ağır məsuliyyətə çevirir. Nəticədə bu söz bizə öyrədir ki, dini elmin həqiqi dəyəri onunla nə qədər qazandığında deyil, onunla neçə qəlbə işıq verdiyindədir. İnsan da məhz o zaman Allahın əmanətinə layiq olur ki, bildiyini satmır, onunla hidayətə xidmət edir.

KƏLAM - 152

"QURANI ÖYRƏNİN, QURANI RUZİ ƏLDƏ ETMƏK VASİTƏSİNƏ ÇEVİRMƏYİN VƏ ONUNLA TƏKƏBBÜR GÖSTƏRMƏYİN."

(Yəni, bu kəlam Quranla münasibətin səmimi, təmiz və ibadət ruhunda qurulmalı olduğunu bildirir. Quran öyrənilməli, yaşanmalı və insanı Allaha yaxınlaşdırmalıdır; amma o, nə dünyəvi qazanc alətinə, nə də təkəbbür və üstünlük vasitəsinə çevrilməlidir. Burada əsas xəbərdarlıq budur ki, müqəddəs mətnlə zahiri əlaqə kifayət deyil; əsas məsələ onun insanın qəlbində hansı niyyətlə yer almasıdır.)

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 317)

Bu kəlam Quranla münasibətin üç əsas istiqamətini çox aydın və dərin formada göstərir: öyrənmək, ondan qazanc aləti düzəltməmək və onunla lovğalanmamaq. Birinci hissə insanı Qurana yaxınlaşdırır, onu oxumağa, anlamağa və həyatının bir parçasına çevirməyə çağırır. İkinci hissə xəbərdarlıq edir ki, Quran müqəddəs həqiqətdir, onu yalnız maddi fayda qapısına çevirmək bu həqiqətin ruhunu zədələyir. Üçüncü hissə isə daha incə bir təhlükəni göstərir: insan bəzən Quranı öyrənər, amma onunla saflaşmaq əvəzinə özünü başqalarından üstün görməyə başlayar. Belə olduqda Quran qəlbi yumşaltmaq yerinə nəfsi böyüdən bir pərdə halına gələ bilər. Kəlamın böyüklüyü bundadır ki, o, həm elmə təşviq edir, həm də elmin içində gizlənən təhlükələri göstərir. Burada məqsəd Qurandan uzaqlaşdırmaq deyil, əksinə onunla düzgün və dürüst münasibət qurmağı öyrətməkdir. Deməli, bu söz insanı sadəcə qari və ya bilən biri olmağa deyil, Quranın qarşısında ədəbli və təvazökar bəndəyə çevrilməyə çağırır. Bu mövzu olduqca zəngin, incə və çoxqatlı izah imkanları yaradır.

İndi isə bu kəlamı müxtəlif aspektlərdən izah edək:

1. Fəlsəfi Aspekt

Fəlsəfi baxımdan bu kəlam biliklə məqsəd, müqəddəslə mənfəət və mətnlə mənəviyyat arasındakı münasibəti sorğulayır. Quran öyrənmək bir tərəfdən bilik aktıdır, amma sırf nəzəri bilik səviyyəsində qalmır; o, insanın varlığına istiqamət verən həqiqətlə təmasdır. Buna görə də Qur'anı öyrənmək vasitədir, məqsəd isə haqqı tanımaq, özünü düzəltmək və varoluşu ilahi məna ilə əlaqələndirməkdir. Əgər bu vasitə yalnız ruzi qazanmaq və ya üstünlük nümayiş etdirmək üçün işlədilərsə, məqsəd-vasitə nizamı pozulur. Belə halda insan müqəddəs olanı alətə çevirir və dəyəri olanı fayda ilə əvəz edir. Burada əsas fəlsəfi sual budur: insan həqiqəti ona xidmət etmək üçünmü axtarır, yoxsa həqiqəti öz maraqlarına xidmət etdirmək üçünmü? Kəlam çox aydın şəkildə ikinci yolu rədd edir. Quranı öyrənmək həqiqət qarşısında kiçilmək deməkdir, onunla böyüklük taslamaq isə həmin həqiqəti mənimsədiyini zənn etməkdir. Deməli, burada biliklə hikmət arasındakı fərq ortaya çıxır: bilik başda toplana bilər, hikmət isə ancaq qəlbdə təvazö ilə yaşayır. Beləliklə, kəlam fəlsəfi baxımdan müqəddəs bilginin istifadə deyil, hidayət predmeti olduğunu xatırladır.

2. İrfani Aspekt

İrfani baxışda Quran sadəcə oxunan bir kitab deyil, qəlbə enən nur, ruhu oyadan nida və batini aləmi tərbiyə edən ilahi nəfəsdir. Bu baxımdan "Quranı öyrənin" çağırışı yalnız mətn tanımaq deyil, ayələrin insanın daxilində bir hal yaratması deməkdir. Arif üçün Quranı öyrənmək, onu səsdə, sözdə və yaddaşda saxlamaqdan daha çox, onun qarşısında açılmaq və ondan öz qəlbini oxutmaqdır. "Quranı ruzi vasitəsinə çevirməyin" ifadəsi irfani səviyyədə nurun nəfsə qulluq etdirməməsi xəbərdarlığıdır. Çünki ilahi söz qəlbi azad etməlidir, onu dünyəvi hesabların yükünə bağlamamalıdır. "Onunla böyüklük taslamayın" hissəsi isə irfani baxımdan ən incə təhlükəni göstərir: insan Qurana yaxınlaşdıqca nəfs də daha incə şəkildə böyüyə bilər. O, zahirdə ayə daşıyar, batində isə özünü daşıyar. Həqiqi arif bilir ki, Quran onu ucaltsa belə, bu ucalıq başqalarından üstünlük deyil, Allah qarşısında daha çox məsuliyyətdir. Bu kəlam irfani olaraq insanı Quranı bilən yox, Quran qarşısında əriyən və saflaşan bəndə olmağa çağırır. Beləliklə, burada Quranla həqiqi münasibət elm, ixlas və fəna halının birləşdiyi nöqtədə yaranır.

3. Psixoloji Aspekt

Psixoloji baxımdan bu kəlam insanın dini biliklə münasibətində gizli niyyətlərini və nəfsin incə tələlərini üzə çıxarır. Quran öyrənmək insanın daxilində dərin bir motivasiya yarada bilər: anlamaq, yaxınlaşmaq, rahatlıq tapmaq, başqalarına fayda vermək. Lakin eyni zamanda bu prosesdə tanınmaq, tərifləmək, "mən bilirəm" hissi ilə özünü güclü hiss etmək kimi psixoloji meyllər də formalaşa bilər. Quranı ruzi vasitəsinə çevirmək, biliklə təhlükəsizlik və təminat axtarmağın mənəvi forması ola bilər. Bunun özü hər

zaman açıq tamah kimi görünməz; bəzən insan bunun fərqinə varmadan müqəddəs biliyi şəxsi mövqe dayağına çevirər. “Onunla böyüklük taslamayın” xəbərdarlığı məhz bu mənəvi eqoizmi göstərir. İnsan müqəddəs mətnə yaxın olduqca daha həssas, daha yumşaq və daha təvazökar olmalı ikən, əksinə sərtləşə və mühakiməedici ola bilər. Sağlam psixologiya isə sahib olduğu dəyərin altında əzilməmək, onunla şişməmək və onu xidmətə çevirmək bacarığıdır. Kəlam insanın Quranla münasibətdə özünü daim yoxlamasını tələb edir: mən ayələrlə şəfa tapıram, yoxsa ayələri öz şəxsiyyətimi böyütmək üçün istifadə edirəm? Bu baxımdan burada problem təkcə davranış deyil, mənəvi özqavrayışın pozulmasıdır.

4. Ədəbi Aspekt

Ədəbi baxımdan bu kəlam son dərəcə yığcam, ritmik və təsirli bir quruluşa malikdir. Üç qısa əmr və xəbərdarlıq ard-arda verilərək mətnə həm ahəng, həm də mənəvi yüksəliş qazandırır. Birinci hissə — “Quranı öyrənin” — müsbət, açıq və çağırış xarakterlidir. İkinci və üçüncü hissələr isə bu çağırışın əxlaqi çərçivəsini müəyyən edir və beləliklə mətn daxili balans qazanır. Ədəbi gözəllik ondadır ki, əvvəlcə qapı açılır, sonra o qapıdan necə keçməli olduğun göstərilir. “Ruzi əldə etmə vasitəsinə çevirməyin” ifadəsi müqəddəs olanla dünyəvi olan arasında güclü bir ziddiyyət yaradır. “Onunla böyüklük taslamayın” hissəsi isə qısa olsa da, çox dərin mənəvi və psixoloji yük daşıyır. Mətndə bədii güc az sözlə böyük təhlükələri işarələməsindədir. Burada nə geniş təsvir var, nə də uzun izah; amma hər cümlə oxucunun daxilində geniş mənəvi məkan açır. Ədəbi baxımdan kəlamın incəliyi, sadəliyi və sərtliyi bir-birini tamamlayır. Bu səbəbdən o, həm hikmətli söz, həm də tərbiyəvi ədəb nümunəsi kimi çox uğurludur.

5. Sosioloji Aspekt

Sosioloji baxımdan bu kəlam Quranın cəmiyyətdə necə yaşadılması, necə öyrədilməsi və onun ətrafında necə bir mədəniyyət formalaşdırılması ilə bağlı mühüm istiqamət verir. Bir toplum Quranı öyrənməyə təşviq olunursa, bu, onun mənəvi diriliyinin və mədəni özəyinin qorunması deməkdir. Lakin eyni zamanda Quranın bazar predmetinə və nüfuz vasitəsinə çevrilməsi təhlükəsi varsa, həmin cəmiyyətdə müqəddəs olanın ictimai mahiyyəti zəifləyə bilər. Quran daşıyanların onu yalnız maddi imkan və ya sosial üstünlük üçün işlətməsi, insanların bu sahəyə olan etimadını sarsıda bilər. Belə olduqda cəmiyyətin gözündə Quran təmiz hidayət kitabı olmaqdan çıxıb, müəyyən təbəqələrin istifadə etdiyi simvola çevrilə bilər. Kəlam bu təhlükənin qarşısını alır və Quranla sosial münasibəti xidmət, təvazö və səmimiyyət üzərində qurur. Həmçinin bu söz göstərir ki, müqəddəs bilik toplumda ayrıcalıq yaratmaq üçün deyil, mənəvi birlik yaratmaq üçün yaşamalıdır. Quranı öyrənən insan özünü xalqdan üstün yox, xalqa daha faydalı hiss etməlidir. Bu baxımdan kəlam dini bilik daşıyan təbəqənin sosial məsuliyyətini çox aydın şəkildə göstərir. Deməli, burada qorunan şey təkcə fərdi ixlas deyil, həm də cəmiyyətin müqəddəs mətnlə sağlam münasibətidir.

6. Tarixi Aspekt

Tarixi baxımdan bu kəlam Quranın İslam ümmətində necə öyrənildiyi, necə qorunduğu və onunla necə davranıldığı barədə köklü bir ölçü təqdim edir. İslam tarixində Quran həm ibadət mənbəyi, həm hüquqi əsas, həm mənəvi həyatın nüvəsi, həm də elm və təfəkkür qaynağı olmuşdur. Onu öyrənmək hər zaman böyük fəzilət sayılmış, hafizlər, qiraət alimləri və müfəssirlər cəmiyyət içində hörmət görmüşlər. Lakin tarix boyunca müqəddəs olanın nüfuz, qazanc və simvolik üstünlük vasitəsinə çevrilməsi təhlükəsi də mövcud olmuşdur. Bu kəlam məhz həmin tarixi riskə qarşı erkən və dərin bir xəbərdarlıq kimi görünür. O bildirir ki, Quranla məşğul olmaq özlüyündə kifayət deyil; əsas məsələ bu məşğuliyyətin hansı niyyətlə aparılmasıdır. Tarixdə elə insanlar olmuşdur ki, Quranı yaşayaraq cəmiyyətə nur saçmış, elələri də olmuşdur ki, onu zahiri səviyyədə daşıyıb mənəvi təsirini itirmişdir. Bu kəlam həmin fərqi aydınlaşdırır və ümmətə meyar verir. Beləliklə, tarixi baxımdan bu söz Quran mədəniyyətinin saflığını qoruyan, onu formalizmdən və dünyəviləşmədən uzaq tutan prinsip kimi çıxış edir. Hər dövrdə Quranın şərəfi onu daşıyan insanların ixlası ilə qorunmuşdur.

7. Əxlaqi Aspekt

Əxlaqi baxımdan bu kəlam Quranla münasibətdə üç böyük fəziləti tələb edir: öyrənmə əzmi, təmənnasızlıq və təvazö. Quranı öyrənmək insanın özünü tərbiyə etməyə, doğrunu axtarmağa və hidayətə açıq olmağa hazır olduğunu göstərir. Amma bu öyrənmə əxlaqi cəhətdən yalnız o zaman gözəl olur ki, onun arxasında saf niyyət dayansın. Quranı ruzi vasitəsinə çevirməmək o deməkdir ki, insan müqəddəs olanı öz tamahına və hesabına qulluq etdirməsin. Quranla böyüklük taslamamaq isə daha incə əxlaq dərsidir: insan bildikcə yumşalmalı, başqalarını kiçiltməməli, özünü seçilmiş saymamalıdır. Çünki Quranın əxlaqı insanı hökm verən yox, düzələn; lovğalanan yox, utanıb islah olan şəxsə çevirməlidir. Bu kəlam alimə, qariyə, tələbəyə və hər möminə deyir ki, müqəddəs mətn qarşısında əsas ədəb özünü deyil, həqiqəti mərkəzə qoymaqdır. Burada tərbiyə olunan şey təkcə dil və bilgi deyil, xarakterdir. Beləliklə, əxlaqi baxımdan bu söz Quranı oxumaqla yanaşı, Quranın insanı necə bir əxlaq sahibi etməli olduğunu göstərir. Ən gözəl Quran münasibəti, onunla nəcibləşən münasibətdir.

8. Teoloji Aspekt

Teoloji baxımdan bu kəlam Quranın Allah kəlamı olaraq insana verilmiş ən böyük hidayət nemətlərindən biri olduğunu xatırladır. Quran sadəcə dini bir mətn deyil; o, ilahi iradənin, rəhmətin və doğru yolun insana yönəlmiş açıq bəyanıdır. Buna görə də "Quranı öyrənin" əmri teoloji baxımdan bəndənin Rəbbinin sözünə yaxınlaşması, onu tanıması və ilahi çağırışı qəbul etməsi mənasına gəlir. Lakin bu müqəddəs münasibəti ruzi vasitəsinə çevirmək və onunla böyüklük etmək ilahi əmanətə qarşı ədəbsizlik kimi görünür. Allahın kəlamı insana onu böyütmək üçün yox, Allah qarşısında təslim və təvazökar etmək üçün gəlmişdir. Əgər insan Quranı öz nüfuzu və

qazancı üçün işlədərsə, o zaman kəlamın ruhu ilə ziddiyyətə düşər. Burada böyük teoloji incəlik var: Allahın sözü ilə yaxınlıq insanı Allahdan asılı hiss etdirməlidir, özündən razı yox. Deməli, Quranla yaxınlığın meyarı biliyin çoxluğu deyil, ilahi qorxu, təslimiyyət və ixlasın artmasıdır. Kəlam teoloji baxımdan bildirir ki, Allahın kəlamı insanın əlinə üstünlük sənədi kimi yox, hidayət məsuliyyəti kimi verilir. Buna görə də Quranı daşımaq Allah qarşısında daha böyük hesabat daşımaq deməkdir.

9. Estetik Aspekt

Estetik baxımdan bu kəlam Quranla münasibətdə daxili və zahiri gözəlliyin necə qorunmalı olduğunu göstərir. Quranın özü sözün ən uca gözəllik nümunələrindən biri olduğu üçün onunla qurulan münasibət də gözəl, təmiz və ölçülü olmalıdır. Quranı öyrənən insanın dilində, səsində, davranışında və münasibətində bir incəlik və mənəvi ahəng yaranmalıdır. Əgər bu müqəddəs mətndən sırf qazanc vasitəsi kimi istifadə olunursa, həmin gözəllik kobud bir dünya hesabına qarışır. Əgər Quranla böyüklük taslanırsa, onun yaratmalı olduğu nurani təvazö, estetik sərtliyə və mənəvi kobudluğa çevrilir. Buradakı əsas estetik dərs budur ki, müqəddəs söz insanın zahirində təkcə gözəl səslə yox, batinində də gözəl niyyətlə görünməlidir. Quranı daşıyan, amma onunla sərtləşən və lovğalanan insan estetik cəhətdən uyğunsuz görünür; səs ilə qəlb, mətn ilə xarakter arasında ahəng pozulur. Kəlam bu ahəngi qorumağa çağırır. Həqiqi gözəllik Quranı yalnız düzgün oxumaqda deyil, onunla doğru şəkildə yaşamaqdadır. Deməli, burada estetik dəyər səsin gözəlliyindən daha çox niyyətin və halın gözəlliyindədir.

10. Politoloji Aspekt

Politoloji baxımdan bu kəlam müqəddəs mətnin nüfuz, təsir və ictimai üstünlük alətinə çevrilməsi təhlükəsinə qarşı xəbərdarlıq edir. Quran cəmiyyətin ən yüksək simvolik güclərindən biridir və ona yaxın görünən şəxslər təbii olaraq ictimai hörmət və təsir qazana bilərlər. Əgər bu təsir səmimi şəkildə xidmətə yönəldilərsə, toplum mənəvi baxımdan güclənər. Lakin Quranla böyüklük taslamaq və onu qazanc vasitəsinə çevirmək müqəddəs nüfuzun dünyəvi gücə transformasiyası deməkdir. Belə halda ilahi söz xalqın vicdanını oyatmaq əvəzinə, müəyyən şəxslərin nüfuzunu möhkəmləndirən alətə çevrilə bilər. Kəlam bu tendensiyanı mənəvi kökündən rədd edir və bildirir ki, Quranla məşğul olmaq insana hökmranlıq haqqı deyil, məsuliyyət yükləyir. Politoloji baxımdan bu, dini simvolların ictimai istismarına qarşı çox dərin bir prinsipdir. Çünki müqəddəs olanın ətrafında qurulan süni üstünlük strukturları cəmiyyətdə həm dini saflığı, həm də mənəvi etimadı zəiflədə bilər. Quranla əlaqəli olan insanın cəmiyyətdə tutduğu yer gücdən deyil, ədəb və xidmət ruhundan gəlməlidir. Beləliklə, bu kəlam müqəddəs nüfuzun siyasət, rütbə və təbəqələşmə üçün istifadə olunmasına qarşı səssiz, amma güclü bir mövqe ortaya qoyur.

11. Hüquqi Aspekt

Hüquqi baxımdan bu kəlam birbaşa maddə dili ilə danışmasa da, dini bilik, müqəddəs əmanət və ictimai etimad sahəsində mühüm prinsip ortaya qoyur. Quranı öyrənmək haqqı və onu başqalarına çatdırmaq vəzifəsi cəmiyyətin mənəvi quruluşunda xüsusi yer tutur. Bu sahə qazanc və nüfuz məqsədinə tabe edildikdə, istismar riski yaranır. Xüsusilə Quranı öyrədən və ya izah edən şəxsin bu mövqedən istifadə edib özünə üstün imkan yaratması, hüquqi ruh baxımından ədalət və dürüstlük prinsipinə zidd görünə bilər. Hüququn görünməyən əsası odur ki, əmanət əmanət kimi qorunsun, ictimai etibar sui-istifadə olunmasın və müqəddəs olan şəxsi çıxara çevrilməsin. Kəlam bu baxımdan etik-hüquqi sərhəd çəkir: müqəddəs biliyə yaxınlıq imtiyaz doğura bilər, amma bu imtiyaz şəxsi üstünlük kimi istismar edilməməlidir. Burada əsas hüquqi fikir odur ki, dini sahədə yaranan etimad fərdi qazancın sərhədsiz haqqına çevrilməsin. Çünki ictimai etimad da bir növ hüquqi-mənəvi əmanətdir. Deməli, bu söz hüququn formal maddələrindən öncə, onun vicdani əsasını qoruyur. Beləliklə, Quranla münasibətdə dürüstlük və məsuliyyət həm hüquqi, həm də mənəvi zərurət kimi görünür.

12. Eksistensial Aspekt

Eksistensial baxımdan bu kəlam insanın Quran qarşısında necə bir şəxsə çevrildiyini soruşur. İnsan Quranı öyrəndikcə onun varlığı dərinləşməli, daxilindəki qarışıqlıq aydınlaşmalı və özünü ilahi söz qarşısında daha doğru tanımalıdır. Lakin bu öyrənmə əgər qazanc və böyüklük hissinə xidmət edərsə, onda Quran insanı xilas etməz, sadəcə onun nəfsinə yeni forma verər. Burada əsas sual budur: mən Quranı niyə öyrənirəm? Hidayət üçünmü, özümü göstərmək üçünmü, rahat qazanc üçünmü, yoxsa Allahla bağımı möhkəmləndirmək üçünmü? Kəlam insanı bu sual qarşısında dayanmağa məcbur edir. Çünki müqəddəs mətnlə münasibət insanın ən gizli niyyətlərini üzə çıxarır. Quranla təmas insanı ya saflaşdırar, ya da daxilindəki gizli təkəbbürü daha incə formada qidalandırar. Eksistensial mənada bu, çox ciddi imtahandır: insan ilahi sözə yaxınlaşdıqca daha az “mən” deməyi öyrənməlidir. Deməli, Quran öyrənmək təkcə bilmək prosesi deyil, öz varlığını yenidən qurmaq prosesidir. Kəlam da bunu xatırladır ki, Quranın qarşısında duran insanın ən böyük qazancı pul yox, yeni və daha təmiz bir mən olmaqdır.

Xızır Baxışı

Xızır baxışı ilə bu kəlam Quranı yol göstərən ilahi xəritə, onu öyrənəni isə bir mənəvi yolçunun bələdçisi kimi təqdim edir. Xızır simvolu həmişə gizli hikmət, doğru istiqamət və zahirdə görünməyən, batində isə həyati əhəmiyyət daşıyan yol işarələrini yada salır. Bu baxımdan Quranı öyrənən insanın vəzifəsi, həmin işarələri insanlara göstərmək, onların yolunu asanlaşdırmaq və onları özünə yox, həqiqətə bağlamaqdır. Əgər o, Quranı ruzi vasitəsinə və ya böyüklük alətinə çevirirsə, deməli, yol nişanəsini öz adına çevirir. Bu, Xızırvari rəhbərliyin ruhuna tam ziddir. Həqiqi yolgöstərən

insanı özündən asılı saxlamaz, onu yol tapmağa kömək edər. Kəlamın ruhu da budur: Quranı öyrən, amma onu qapı açmaq üçün istifadə et, divar hörmək üçün yox. Başqasına ayə çatdıranda özünü mərkəzə qoyma, çünki söz sənin deyil, ilahi nurundur. Xızır baxışında bilik sahibinin böyüklüyü görünməsində deyil, doğru anda insanın yoluna işıq sala bilməsindədir. Beləliklə, bu kəlam Quran daşıyanı hikmətli, təmənnasız və kölgədə qalaraq yol göstərən bələdçi olmağa çağırır.

Düşündürücü Suallar

Mən Quranı niyə öyrənmək istəyirəm? Mənim niyyətimdə hidayət axtarışı çoxdur, yoxsa görünmək arzusu? Quran mənə təvazö öyrədib, yoxsa özümü başqalarından üstün hiss etdirməyə başlayıb? Mən ilahi kəlamı qazanc üçünmü, yoxsa qəlbimin islahı üçünmü daşıyıram? İnsanlar mənim Quranla münasibətimdə səmimiyyət, yoxsa nümayiş hiss edirlər? Mən Quranı başqasına çatdıranda onu yüngülləşdirirəm, yoxsa çətinləşdirirəm? Mən oxuduğum ayələri özümə tətbiq edirəmmi? Quran məni dəyişdirirmi, yoxsa mən onu sadəcə məlumat kimi toplayıram? Mənim həyatımda Quran bir nurdur, yoxsa simvolik bir status?

Özünə Hesabat

Mən son zamanlar Quranla necə münasibətdə olmuşam? Onu yalnız oxumuşam, yoxsa üzərində düşünmüşəm? Mən Quranla məşğul olduqca daha sakit, daha yumşaq və daha məsuliyyətli olmuşammı? İçimdə "mən bilirəm" hissi artıb, yoxsa "mən hələ çox öyrənməliyəm" hissi? Mən müqəddəs mətni şəxsi maraqlarıma xidmət etdirmək təhlükəsini özümdə hiss edirəmmi? İnsanların qarşısında Quranla görünmək mənə gizli həzz verirmi? Mən ayələri həyatımda nə qədər yaşadıram? Mənim Quranla münasibətimdə Allahın razılığı əsasdırmı? Öz vicdanım qarşısında deyə bilərəmmi ki, bu müqəddəs kitaba ədəbli yanaşıram?

Praktiki Tətbiq Nümunələri

İnsan bu kəlamı yaşatmaq üçün əvvəlcə Quranı müntəzəm oxumağı və onun mənası üzərində düşünməyi gündəlik vərdişə çevirməlidir. Ayələri əzbərləmək və ya gözəl oxumaqla yanaşı, onların həyatdakı tətbiqini axtarmaq vacibdir. Quran öyrədən və ya təbliğ edən şəxs bu işi nüfuz qazanmaq üçün deyil, xidmət üçün etdiyini tez-tez özünə xatırlatmalıdır. Məclisdə, dərsdə və ya sosial mühitdə Quran bilgisi ilə başqalarını kiçiltməkdən uzaq durmaq bu kəlamın mühüm tətbiqidir. Valideyn övladına Quranı sevdirərək öyrətməli, qorxu və məcburiyyətlə ondan uzaqlaşdırmamalıdır. Tələbə öyrəndiyi ayəni dostuna təvazö ilə izah edə bilər. Quranı səs və təcvid səviyyəsində deyil, əxlaq və davranış səviyyəsində də yaşatmaq əsasdır. Hər ayədən sonra "bu ayə mənə nə deyir?" sualını vermək çox faydalı təcrübədir. Beləliklə, Quranla münasibət göstərişə deyil, daxili dəyişməyə çevrilir.

Əlavə Tövsiyələr

Bu kəlamın ruhuna uyğun yaşamaq üçün Quranla münasibətdə niyyəti tez-tez saflaşdırmaq lazımdır. Oxumağa başlamazdan əvvəl qısa dua və ya təfəkkürlə qəlbi hazırlamaq çox faydalı ola bilər. Quranı yalnız səslə deyil, tərcümə və təfsirlə birlikdə öyrənmək onun həyatdakı təsirini artırır. İnsan bilməlidir ki, müqəddəs mətnlə yaxınlıq böyük şərəf olduğu qədər böyük məsuliyyətdir. Özünü başqaları ilə müqayisə etmək əvəzinə, dünənki halı ilə müqayisə etmək daha sağlam yanaşmadır. Quranla məşğul olan insan sadəlik, təvazö və mərhəmətini qorumağa xüsusi diqqət etməlidir. Mümkündürsə, ayələri öyrənib başqaları ilə səmimi şəkildə paylaşmaq gözəl bir vərdişdir, amma bu paylaşımda nümayişdən qaçmaq lazımdır. Quranın həyatdakı izlərini artırmaq üçün onun əxlaqını ailədə, işdə və gündəlik münasibətlərdə tətbiq etmək vacibdir. Çünki Quranın həqiqi hörməti onu yüksəltməkdə deyil, onunla yüksəlməyə çalışmaqda gizlidir.

Nəticə

Bu kəlam Quranla münasibətin həm elm, həm niyyət, həm də əxlaq ölçüsünü çox aydın şəkildə müəyyən edir. O, bir tərəfdən insanı Quran öyrənməyə çağırır, digər tərəfdən isə bu müqəddəs yolun içində gizlənən iki böyük təhlükəni göstərir: dünyəvi qazanc və mənəvi təkəbbür. Beləliklə, kəlam Quranı yalnız oxumağı deyil, onun qarşısında düzgün dayanmağı öyrədir. Həqiqi Quran münasibəti insana təvazö, ixlas, məsuliyyət və daxili saflaşma gətirməlidir. Əgər Quran insanı yumşaltmırsa, o zaman bəlkə də insan Quranın sözünə yaxın olsa da, ruhuna uzaq qalır. Bu söz bizə xatırladır ki, müqəddəs kitabın ən böyük hörməti onu qazanc və şöhrət vasitəsinə çevirməməkdir. Quran daşıyan insanın böyüklüyü başqalarına nə qədər yuxarıdan baxmasında deyil, nə qədər səmimi şəkildə Allahın sözünə təslim olmasındadır. Nəticədə bu kəlam göstərir ki, Quranın əsl ruziyə çevirdiyi şey cib deyil, qəlbdir; əsl böyüklük verdiyi yer isə insanın adı yox, onun ruhudur.

İBRƏTAMİZ HEKAYƏLƏR BÖLÜMÜ

ELM ÖYRƏNMƏK

KƏLAM - 1

“MƏRİFƏTİN MEYVƏ VERMƏSİ ELM ÖYRƏNMƏKLƏ MÜMKÜNDÜR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.4, mövzu: 158)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 1

“SƏSSİZ İŞIQ”

Abşeronun küləkli küçələrinin birində yaşayan Rauf adlı bir kişi vardı. O, kiçik bir elektrik ustası idi. İnsanların evində sıradan çıxmış lampaları düzəldər, naqilləri dəyişər, köhnə cihazları təmir edib ailəsinin ruzisini qazanardı. Rauf zəhmətkeş insan idi. Səhərdən axşama qədər işləyərdi. Amma onun bir çatışmazlığı vardı — o, özünü hər şeyi bilən hesab edirdi.

Kənddə və yaxın məhəllələrdə hamı onu çağırardı. O isə çox vaxt insanlara yuxarıdan baxardı.

Bir gün qonşusu dedi:

— Rauf, indi yeni sistemlər çıxıb. Elektrik işi əvvəlki kimi deyil. Təhlükəsizlik qaydalarını yaxşı öyrənmək lazımdır.

Rauf gülüb cavab verdi:

— Mən iyirmi ildir bu işdəyəm. Mənə kimsə iş öyrədə bilməz.

Onun on yeddi yaşlı oğlu Kənan atasından fərqli idi. Kənan texnologiyaya maraqlı idi. Elektrik mühəndisliyi haqqında videolar izləyir, kitablar oxuyur, yeni sistemləri öyrənməyə çalışırdı.

Bir axşam Kənan atasına dedi:

— Ata, yeni elektrik panellərində başqa qoruyucu sistemlər var. Köhnə üsulla işləmək təhlükəli ola bilər.

Rauf əlini yelədi:

— Kitab oxumaqla usta olmurlar. Mən həyatdan öyrənmişəm.

Kənan susdu. Çünki atasının əsəbiləşməsini istəmirdi.

Bir neçə gün sonra Abşeronda yaşayan imkanlı bir ailə yeni tikilən evlərinin bütün elektrik işlərini Raufa tapşırdı. Bu, onun üçün böyük qazanc idi.

Rauf işə başladı. Tələsik işləyirdi. Çünki özünə həddindən artıq güvənirdi. Kənan bir neçə dəfə atasına yaxınlaşıb dedi:

— Ata, bu sistemdə əlavə təhlükəsizlik xətti lazımdır.

Amma Rauf onu dinləmədi.

İş bitdi. Ev sahibi razı qaldı. Hər şey yaxşı görünürdü.

Lakin bir gecə qəfil problem yarandı.

Evdə qısaqapanma oldu. Divardakı elektrik sistemi alışmağa başladı. Şükür ki, alov böyümədən söndürüldü. Amma ev sahibi çox qorxmuşdu.

Rauf hadisə yerinə gələndə utanıb başını aşağı saldı. O ilk dəfə idi ki, öz səhvinin insan həyatı üçün necə təhlükəli olduğunu anlayırdı.

Ev sahibi əsəbi halda dedi:

— Sənə güvənmişdik.

Bu söz Raufun ürəyinə ox kimi dəydi.

O gecə evə qayıdanda heç kimlə danışmadı. Həyətin bir küncündə sakitcə oturdu. Külək Abşeronun küçələrində uğuldayırdı.

Birdən oğlu Kənan sakit səslə dedi:

— Ata… sən pis insan deyilsən. Sadəcə öyrənməyi dayandırmısan.

Bu söz Raufu sarsıtdı.

Uzun müddət susdu. Sonra asta səslə soruşdu:

— Səncə mən səhv etmişəm?

Kənan atasının yanında oturub dedi:

— İnsan hər şeyi bildiyini düşünəndə səhv etməyə başlayır.

Rauf o gecə yata bilmədi. Fikirləşdi ki, illərlə işləsə də, yeni biliklərdən uzaq qalıb. Özünü böyük usta hesab edib, amma elm öyrənməyi lazımsız sayıb.

Səhər açılar-açılmaz şəhərə getdi. Elektrik təhlükəsizliyi ilə bağlı kursa yazıldı. İlk günlər çox çətin idi. Gənclərin arasında özünü qəribə hiss edirdi.

Bəzən utanırdı.

Amma müəllimin bir sözü onu dəyişdi:

— İnsan bilmədiyini öyrənəndə kiçilmir, əksinə böyüyür.

Rauf həmin gündən ciddi şəkildə çalışmağa başladı. Kitablar aldı. Yeni sistemləri öyrəndi. Təhlükəsizlik qaydalarını araşdırdı. O artıq işə başlamazdan əvvəl hər şeyi dəfələrlə yoxlayırdı.

Aylar keçdi.

Bir gün kənddə yaşlı bir qadının evində elektrik problemi yarandı. Hamı qorxurdu ki, yenə təhlükəli vəziyyət olar.

Rauf sakitcə işləyib problemi həll etdi. Sonra qadına dedi:

— Ana, indi təhlükə yoxdur. Amma bu köhnə sistemi dəyişmək lazımdır.

Yaşlı qadın dua edərək dedi:

— Oğlum, əvvəl də usta idin. Amma indi sanki daha vicdanlı işləyirsən.

Rauf gözlərini yerə dikdi. Çünki anlayırdı ki, elm yalnız biliyi yox, insanın məsuliyyət hissini də artırır.

Bir gün məsciddə bir alim çıxış edirdi. Rauf da orada idi.

Alim dedi:

— İmam Əli (ə) buyurub: “Mərifətin meyvə verməsi elm öyrənməklə mümkündür.”

Bu söz Raufun qəlbinə toxundu.

O düşündü:

"İnsan yalnız işləməklə kamil olmur. İnsan öyrəndikcə qəlbi də dəyişir."

Vaxt keçdikcə Rauf kənddə başqa cür tanınmağa başladı. İnsanlar onu artıq yalnız usta kimi yox, hikmətli biri kimi qəbul edirdilər.

Bir gün gənclərdən biri ona dedi:

— Usta, sən bu qədər ildən sonra niyə yenə öyrənirsən?

Rauf gülümsədi:

— Çünki insan öyrənməyi dayandıranda qaranlıqda qalır. Elm isə insanın

daxilinə işıq salır.

Axşam evdə Kənan atasının kitab oxuduğunu gördü. Rauf əvvəllər heç vaxt kitab açmazdı.

Kənan asta səslə dedi:

— Ata, sən çox dəyişmisən.

Rauf kitabı bağlayıb oğluna baxdı:

— Oğlum, əvvəllər mən sadəcə işləyirdim. İndi isə düşünməyi öyrənmişəm.

Həyətdə sakitlik vardı. Uzaqda Abşeronun küləyi yenə əsirdi. Amma Raufun daxilində illərlə bağlı qalan qapılar artıq açılmışdı.

Çünki elm onun qəlbində mərifəti oyatmışdı.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın mərifətini artırır və onu kamilləşdirir.
- Özünü hər şeyi bilən hesab etmək insanı səhvlərə aparır.
- Təcrübə vacibdir, amma elm olmadan natamam qalır.
- İnsan öyrəndikcə həm biliyi, həm də məsuliyyəti artır.
- Səhvini qəbul etmək zəiflik yox, böyüklükdür.
- Öyrənmək üçün heç vaxt gec deyil.
- Valideynin dəyişməsi övlad üçün ən böyük nümunədir.
- Elm insanın daxilini işıqlandırır və düşüncəsini dəyişir.
- Təvazökar insan daim öyrənməyə çalışar.
- Həqiqi ustalıq yalnız əl bacarığında deyil, düzgün düşüncədədir.
- İnsan öyrəndikcə ətrafındakı insanlara daha çox fayda verər.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, mərifətin meyvə verməsi elm öyrənməklə mümkündür.

KƏLAM - 2

“ELM ÖYRƏNMƏK MƏRİFƏTİ MEYVƏLƏNDİRİR (BƏHRƏLƏNDİRİR), UZUN TƏCRÜBƏLƏR İSƏ AĞLI ARTIRAR.”

(Bu kəlam İmam Hüseynə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.4, mövzu: 158)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 2

“KÖHNƏ ÇİNARIN ALTINDA”

Ağcabədinin sakit kəndlərindən birində Ənvər adlı bir kişi yaşayırdı. O, kənddə illərlə sürücülük etmişdi. Gəncliyindən yük maşını idarə edir, kənddən şəhərə məhsul daşıyırdı. İnsanlar onu təcrübəli sürücü kimi tanıyırdı. Yolun çətinliyini, havanın dəyişməsini, maşının səsini yaxşı anlayardı.

Ənvər tez-tez deyərdi:

— Mənim məktəbim yollar olub. Bu qədər il maşın sürən adam üçün başqa elm lazım deyil.

Onun kiçik oğlu Murid isə atasından fərqli idi. O, texnikaya maraq göstərirdi. Yeni maşın sistemlərini öyrənir, təhlükəsizlik qaydaları haqqında videolar izləyirdi.

Bir gün Murid atasına dedi:

— Ata, indi maşınlarda əyləc sistemi əvvəlki kimi deyil. Yeni qaydaları öyrənmək lazımdır.

Ənvər çayından bir qurtum alıb gülümsədi:

— Oğlum, mən bu yolları sən doğulmamışdan sürürəm.

Murid daha heç nə demədi.

Bir neçə gün sonra Ənvərə böyük bir iş çıxdı. Ağcabədidən şəhərə meyvə aparmalı idi. Bu işdən yaxşı qazanc əldə edəcəkdi. Səhər tezdən yük maşınını hazırlayıb yola çıxdı.

Hava əvvəl sakit idi. Amma günortaya yaxın güclü yağış başladı. Yol sürüşkən olmuşdu. Ənvər yenə də əvvəlki vərdişləri ilə maşını idarə edirdi.

Birdən maşın döngədə sürüşdü.

Ənvər çətinliklə maşını saxladı. Yükün bir hissəsi yerə dağıldı. Özü isə qorxudan titrədi.

Yoldan keçən başqa bir sürücü ona kömək etdi. O, daha gənc idi və yeni təhlükəsizlik üsullarını bilirdi.

Gənc sürücü dedi:

— Əmi, bu havada köhnə üsulla sürmək təhlükəlidir. İndi başqa qaydalar var. Yolun sürüşkənliyinə görə sürəti fərqli idarə etmək lazımdır.

Ənvər heç nə demədi. Çünki ilk dəfə idi ki, uzun illərin təcrübəsinin hər zaman kifayət etmədiyini anlayırdı.

Axşam evə qayıdanda çox fikirli idi. Həyətdəki köhnə çinar ağacının altında oturdu. Yağışdan sonra torpaqdan gələn qoxu havaya yayılmışdı.

Murid atasının yanında əyləşib sakitcə soruşdu:

— Ata, nə olub?

Ənvər uzun müddət susdu. Sonra asta səslə dedi:

— Oğlum… insan bəzən illərlə bir işi görür, amma yenə də bilmədikləri qalır.

Bu söz Muridi təəccübləndirdi. Çünki atası ilk dəfə idi belə danışırdı.

Bir neçə gün sonra Ənvər rayon mərkəzində təşkil olunan sürücülük seminarına yazıldı. Orada yeni yol qaydalarını, təhlükəsizlik sistemlərini və müasir idarəetmə üsullarını öyrənməyə başladı.

İlk günlər çox çətin keçdi.

Bəzi gənclər telefonda proqramlarla maşının vəziyyətini yoxlayırdı. Ənvər bunları görəndə özünü geri qalmış hiss edirdi.

Bir gün müəllim sinifdə dedi:

— Təcrübə çox qiymətlidir. Amma insan öyrənməyi dayandıranda səhvləri başlayır.

Bu söz Ənvərin qəlbinə toxundu.

O artıq hər gün kitab oxuyur, qeydlər aparırdı. Evə gələndə Muridlə birlikdə yeni sistemləri müzakirə edirdi.

Aylar keçdikcə Ənvər dəyişməyə başladı.

Bir zamanlar yalnız öz təcrübəsinə güvənən adam indi elm öyrənməyin nə qədər vacib olduğunu anlayırdı.

Bir gün kənddə ağır qəza xəbəri yayıldı. Gənc bir sürücü yağışlı havada idarəetməni itirmişdi.

Ənvər hadisəni eşidəndə dərindən köks ötürdü.

Sonra kəndin gənclərini yanına çağırıb dedi:

— Mən illərlə elə bilirdim ki, təcrübə hər şeydir. Amma insan öyrənməsə, təcrübəsi belə onu xilas etməz.

Gənclər diqqətlə ona qulaq asırdı.

Ənvər davam etdi:

— Elm insanın gözünü açır. Təcrübə isə ona düzgün qərar verməyi öyrədir.

Bir axşam Murid atasını yenə çinar ağacının altında kitab oxuyan gördü. Sakitcə atasının yanında oturdu.

Ənvər kitabı bağlayıb oğluna baxdı:

— Bilirsən oğlum, əvvəllər mən yalnız yol tanıyırdım. İndi isə həyatı da anlamağa başlamışam.

Murid gülümsədi:

— Çünki artıq həm öyrənirsən, həm də düşünürsən.

Ənvərin gözləri doldu. Çünki illər sonra başa düşmüşdü ki, insanın ağlı yalnız yaşla yox, öyrənmək və yaşadıqlarından nəticə çıxarmaqla böyüyür.

Bir neçə gün sonra kənd məscidində bir alim çıxış edirdi. Ənvər də orada idi.

Alim dedi:

— İmam Hüseyn (ə) buyurur: “Elm öyrənmək mərifəti meyvələndirir, uzun təcrübələr isə ağlı artırar.”

Bu sözlər Ənvərin daxilində sanki illərlə bağlı qalan qapını açdı.

O düşündü:

"İnsan yalnız yaşamaqla müdrik olmur. İnsan öyrənəndə və yaşadıqlarından dərs çıxaranda həqiqətən dəyişir."

Həmin gündən sonra Ənvər kənddə başqa cür tanınmağa başladı. İnsanlar onu artıq sadəcə sürücü kimi yox, hikmət sahibi biri kimi görürdülər.

Çünki onun danışığında həm elm vardı, həm də illərin qazandırdığı dərin ağıl.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın mərifətini artırır və onu kamilləşdirir.
- Təcrübə insanın ağlını inkişaf etdirir, amma elm olmadan kifayət etmir.
- İnsan öyrənməyi dayandıranda səhvləri artır.
- Özünü hər şeyi bilən hesab etmək insanı geridə qoyur.
- Yeni biliklər öyrənmək insanı daha təhlükəsiz və məsuliyyətli edir.
- Həqiqi müdriklik həm elm, həm də həyat təcrübəsi ilə yaranır.
- Səhvlərdən nəticə çıxarmaq insanı dəyişdirir.
- Valideynin dəyişməsi övlad üçün böyük nümunədir.
- Təvazökar insan bilmədiyini qəbul edib öyrənməyə çalışar.
- İnsan yaşadıqca yox, düşündükcə və öyrəndikcə böyüyür.

- Elm insanın düşüncəsini işıqlandırır, təcrübə isə qərarlarını möhkəmləndirir.
- İmam Hüseynin (ə) buyurduğu kimi, elm mərifəti bəhrələndirər, uzun təcrübələr isə ağlı artırar.

KƏLAM - 3

"ELM ÖYRƏNMƏK ALİMLƏRİN LƏZZƏTİDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.4, mövzu: 158)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 3

"QARANLIQDAN DOĞAN SEVİNC"

Babəkin dağlara yaxın kəndlərinin birində Cavid adlı bir kişi yaşayırdı. O, kənd məktəbində gözətçi işləyirdi. Hər səhər məktəbin həyətini təmizləyər, sinif otaqlarının qapılarını açar, axşam isə hamı gedəndən sonra məktəbi bağlayardı.

Cavid sakit təbiətli insan idi. Çox danışmazdı. İnsanlar onu sadə və zəhmətkeş biri kimi tanıyırdı. Amma onun içində heç kimə demədiyi böyük bir yara vardı.

Cavid uşaqlıqda yoxsulluq səbəbindən məktəbi yarımçıq qoymuşdu. Atası xəstə olduğuna görə kiçik yaşlarından işləməyə məcbur olmuşdu. İllər keçmişdi, amma məktəb həyətində hər gün uşaqların kitab daşımasını görəndə daxilində qəribə bir nisgil yaranırdı.

Bir gün axşam məktəbdə sonuncu otağı bağlayarkən masanın üstündə unudulmuş bir kitab gördü. Kitabın üzərində yazılmışdı:

"Elm insanın qəlbini oyadan nurdur."

Cavid kitabı əlinə aldı. Uzun müddət baxdı. Sonra asta şəkildə vərəqlədi.

Oxumaqda çətinlik çəkirdi. Bəzi sözləri güclə anlayırdı. Amma kitabı bağlaya bilmədi.

O gecə evə gedəndə kitabı özü ilə apardı.

Kiçik otağında lampanın zəif işığında yavaş-yavaş oxumağa başladı. Hər cümləni bir neçə dəfə təkrar edirdi.

Bəzən yorulurdu.

Bəzən hirslənirdi.

Öz-özünə deyirdi:

— Mənim yaşım keçib. İndi oxumağın nə faydası?

Amma qəlbinin dərinliyində başqa bir hiss vardı. O hiss onu kitabdan ayırmırdı.

Bir neçə gün sonra məktəbin müəllimlərindən biri — Rəhim müəllim onu kitab oxuyarkən gördü.

Təəccüblə soruşdu:

— Cavid dayı, kitab oxuyursunuz?

Cavid utana-utana dedi:

— Çalışıram… Amma gec öyrənirəm.

Rəhim müəllim gülümsədi:

— Elm öyrənməyin yaşı yoxdur.

O gündən sonra Rəhim müəllim hər axşam bir saat Cavidi öyrətməyə başladı. Əlifbanı, düzgün oxumağı, yazmağı təkrar edirdilər.

İlk vaxtlar Cavid çox utanırdı. Çünki sinifdə uşaqların bildiyini özü bilmirdi.

Bir dəfə kitabı əsəbi halda bağlayıb dedi:

— Mən bacarmayacağam.

Rəhim müəllim sakitcə cavab verdi:

— İnsan ilk addımda yorularsa, heç vaxt yolun gözəlliyini görə bilməz.

Bu söz Cavidin ürəyinə toxundu.

Aylar keçdi.

Cavid artıq rahat oxuyurdu. Sonra tarix kitablarına maraq göstərdi. Daha sonra din, elm, insan həyatı haqqında kitablar oxumağa başladı.

Məktəbin kitabxanasında saatlarla otururdu.

Bir gün kənddə işıqlar sönmüşdü. Hava çox soyuq idi. Hamı evinə çəkilmişdi.

Amma məktəbin kiçik otağında bir lampa yanırdı.

Rəhim müəllim pəncərədən baxanda Cavidi kitab oxuyan gördü. Onun gözlərində qəribə bir sevinc vardı.

Rəhim müəllim otağa girib soruşdu:

— Yorulmursunuz?

Cavid kitabı sinəsinə sıxıb dedi:

— Mən əvvəllər elə bilirdim xoşbəxtlik yalnız puldadır. Amma insan öyrəndikcə başqa bir ləzzət hiss edir.

Sonra əlavə etdi:

— Mən indi anlayıram ki, bilməmək necə böyük qaranlıq imiş.

Vaxt keçdikcə Cavid dəyişməyə başladı.

Əvvəllər yalnız məktəbin qapısını açan adam indi uşaqlara kitab tövsiyə edirdi. Hətta bəzi uşaqlar dərsdə anlamadıqları mövzuları ona soruşurdu.

Bir gün məktəbdə tədbir keçirildi. Mövzu elm və bilik haqqında idi.

Direktor hamının qarşısında dedi:

— Bu gün sizə bir insanı nümunə göstərmək istəyirəm. O bizə sübut etdi ki, elm öyrənmək insanın ruhunu dəyişir.

Sonra Cavidi səhnəyə çağırdı.

Cavid əvvəl utanırdı. Əlləri titrəyirdi.

Uşaqlar ona baxırdı.

Cavid asta səslə danışmağa başladı:

— Mən illərlə məktəbin qapısını açdım. Amma öz qəlbimin qapısını bağlı saxladım.

Zal sakitləşdi.

O davam etdi:

— Mən əvvəllər kitabı yük hesab edirdim. İndi isə kitab mənim üçün nəfəs kimidir.

Bir uşaq ayağa qalxıb soruşdu:

— Dayı, niyə bu qədər sevirsiniz oxumağı?

Cavid gözləri dolu halda cavab verdi:

— Çünki insan öyrəndikcə daxilində qəribə bir rahatlıq yaranır. Sanki ruhun ac ikən doyur.

Sonra dedi:

— İmam Əli (ə) buyurub: "Elm öyrənmək alimlərin ləzzətidir."

Cavid başını aşağı salıb əlavə etdi:

— Mən indi bu sözün mənasını anlayıram. İnsan elm öyrənəndə yalnız ağlı yox, qəlbi də sevinir.

O gün tədbirdə bir çox insanın gözləri dolmuşdu.

Çünki hamı anlayırdı ki, Cavid sadəcə oxumağı yox, həyatın mənasını tapmışdı.

İllər keçdi.

Artıq kənddə insanlar ona yalnız gözətçi kimi yox, hikmət sahibi biri kimi baxırdılar.

Bir axşam Babəyin dağlarından gələn sərin külək məktəbin həyətinə yayılmışdı.

Cavid yenə kitab oxuyurdu.

Kiçik bir uşaq ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Dayı, siz heç bezmirsiniz oxumaqdan?

Cavid gülümsəyib kitabı bağladı:

— Oğlum, insan qəlbinin ləzzət aldığı şeydən heç vaxt bezməz.

Sonra göyə baxaraq sakit səslə dedi:

— Elm insanın ruhuna verilən ən gözəl nemətdir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın qəlbini işıqlandırır və ruhunu dəyişir.
- Öyrənməyin yaşı yoxdur.
- İnsan ilk çətinlikdə təslim olmamalıdır.
- Kitab və elm insanın daxilində mənəvi rahatlıq yaradır.
- Həqiqi xoşbəxtlik yalnız maddiyyatda deyil.
- Təvazökar insan bilmədiyini qəbul edib öyrənməyə çalışar.
- Elm insanın düşüncəsini və xarakterini gözəlləşdirir.
- İnsan öyrəndikcə həyata baxışı dəyişir.
- Başqalarına faydalı olmaq üçün əvvəl insan özü öyrənməlidir.
- Elm insanın daxilindəki qaranlığı aradan qaldırır.
- Həqiqi alimlik yalnız bilmək deyil, elmi sevməkdir.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm öyrənmək alimlərin ləzzətidir.

KƏLAM - 4

"ELMİ TƏLƏB EDİN Kİ, ELMİNİZ ARTSIN."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.4, mövzu: 158)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 4

"DAĞIN O TAYINDAKI İŞIQ"

Balakənin dağ ətəyində yerləşən sakit kəndlərinin birində Orxan adlı bir

kişi yaşayırdı. O, kənddə arıçılıq edirdi. Atasından qalan köhnə pətəklərlə dolanır, bal sataraq ailəsini dolandırırdı. İnsanlar onun halal zəhmətini sevirdi. Orxan səhər tezdən dağlara qalxar, axşam yorğun halda evinə qayıdardı.

Amma onun bir xüsusiyyəti vardı — o, illərlə eyni üsulla işləyirdi və yeni şeylər öyrənməyə ehtiyac duymurdu.

Tez-tez deyirdi:

— Mənim atam da belə işləyib, babam da. Arı saxlamağın nə elmi var ki?

Onun oğlu Tural isə atasından fərqli idi. O, kənd kitabxanasına gedər, internetdən arıçılıq haqqında videolar izləyər, yeni üsulları öyrənməyə çalışardı.

Bir gün Tural atasına dedi:

— Ata, indi arıların xəstəliklərini əvvəlcədən müəyyən edən üsullar var. Əgər vaxtında tədbir görülməsə, bütün pətəklər məhv ola bilər.

Orxan əlindəki çayı qarışdırıb gülümsədi:

— Oğlum, mən otuz ildir arı saxlayıram. Arını kitabdan yox, həyatdan öyrənərlər.

Tural sakitcə susdu.

Yay keçdi. Payız yaxınlaşanda Orxan qəribə bir şey hiss etdi. Arılar əvvəlki kimi işləmirdi. Bəzi pətəklərdə arılar ölməyə başlamışdı.

Orxan əvvəl bunun havadan olduğunu düşündü. Amma günlər keçdikcə vəziyyət daha da ağırlaşdı.

Bir səhər pətəklərin qarşısında dayanıb gördü ki, illərlə zəhmətlə qurduğu arı ailələrinin yarısı məhv olub.

Əlləri əsdi.

Sanki bütün dünyası dağıldı.

Evə qayıdanda heç kimlə danışmadı. Həyətdəki köhnə taxta oturacaqda başını aşağı salıb saatlarla oturdu.

Axşam Tural atasının yanına gəlib sakit səslə dedi:

— Ata… mən internetdə oxumuşdum. Bu xəstəlik son illər çox yayılıb. Müalicə üsulları da var.

Orxan asta səslə soruşdu:

— Bəs niyə mən bilmədim?

Tural cavab verdi:

— Çünki sən öyrənməyi dayandırmışdın.

Bu söz Orxanın qəlbinə ağır toxundu.

O gecə yata bilmədi. Beynində yalnız bir fikir vardı:

"İnsan bildiyini kifayət hesab edəndə geridə qalır."

Səhəri gün Orxan Balakəndə keçirilən arıçılıq seminarına getdi. Orada müxtəlif rayonlardan gəlmiş arıçılar vardı. Bəziləri yeni dərmanlardan, yeni üsullardan danışırdı.

Orxan özünü qəribə hiss edirdi. Çünki illərlə işləsə də, bilmədiyi çox şey olduğunu anlayırdı.

Seminarda yaşlı bir mütəxəssis dedi:

— İnsan öyrənməyi dayandıranda inkişafı dayanır. Təbiət dəyişir, zaman dəyişir. Öyrənməyən insan isə yerində qalır.

Bu sözlər Orxanın daxilində böyük dəyişiklik yaratdı.

O gündən sonra Orxan həyatını dəyişdi.

Hər axşam kitab oxuyurdu. Yeni üsulları öyrənirdi. Pətəklərin temperaturunu necə qorumağı, xəstəlikləri necə tanımağı araşdırırdı.

Əvvəl çətin idi.

Bəzən kitabdakı sözləri anlamırdı.

Bəzən yorulurdu.

Amma daxilində qəribə bir həvəs yaranmışdı.

Bir gün Tural atasını gecə lampanın altında qeydlər apararkən gördü.

Təəccüblə soruşdu:

— Ata, sən hələ yatmamısan?

Orxan gülümsədi:

— Oğlum, insan öyrəndikcə bilmədiklərinin çox olduğunu anlayır.

Aylar keçdi.

Orxanın pətəkləri yenidən canlandı. Arılar əvvəlkindən daha sağlam oldu. Hətta başqa kəndlərdən insanlar gəlib ondan məsləhət almağa başladılar.

Bir gün qonşu kənddən yaşlı bir kişi ona dedi:

— Orxan, əvvəllər də yaxşı arıçı idin. Amma indi tamam başqa cür işləyirsən.

Orxan sakitcə cavab verdi:

— Çünki əvvəllər yalnız işləyirdim. İndi isə öyrənərək işləyirəm.

Bir payız günü kənd məktəbində tədbir təşkil olundu. Mövzu elm və zəhmət haqqında idi. Müəllimlər Orxanı da çağırdılar.

Orxan uşaqların qarşısında dayananda bir anlıq susdu. Sonra asta səslə danışmağa başladı:

— Mən illərlə elə bilirdim ki, bildiyim mənə kifayətdir. Amma həyat mənə öyrətdi ki, insan öyrənməyi dayandıranda zəifləməyə başlayır.

Zalda sakitlik yarandı.

O davam etdi:

— Arılar belə hər gün çalışır. Təbiət dəyişdikcə onlar da uyğunlaşır. İnsan isə öyrənməsə, geridə qalır.

Bir uşaq ayağa qalxıb soruşdu:

— Bəs insan niyə daim öyrənməlidir?

Orxanın gözləri uzaqlara dikildi.

Sonra dedi:

— Çünki elm dəniz kimidir. İnsan nə qədər öyrənsə də, yenə bilmədiyi çox şey qalır.

Daha sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: “Elmi tələb edin ki, elminiz artsın.”

Orxan bu sözü deyəndə səsi titrədi.

Çünki artıq anlayırdı ki, elm insanın yalnız biliyini yox, düşüncəsini, həyatını və hətta qəlbini dəyişir.

Tədbirdən sonra uşaqlar onun ətrafına yığılmışdı. Hamı ona suallar verirdi.

Orxan isə hər suala sevgi ilə cavab verirdi.

Çünki o artıq öyrənməyin necə böyük nemət olduğunu hiss etmişdi.

Bir axşam Balakənin dağlarından gələn sərin külək həyətə yayılmışdı.

Orxan pətəklərin yanında dayanıb arılara baxırdı.

Tural atasına yaxınlaşıb dedi:

— Ata, sən çox dəyişmisən.

Orxan gülümsəyib cavab verdi:

— Oğlum, insan elm axtardıqca özü də dəyişir. Çünki elm insanın ruhunu oyadır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan öyrənməyi dayandıranda inkişafı dayanır.
- Elm insanın düşüncəsini və həyatını dəyişir.
- Özünü hər şeyi bilən hesab etmək insanı geridə qoyur.
- Təcrübə vacibdir, amma yeni biliklərlə tamamlanmalıdır.
- Təbiət və zaman dəyişdiyi üçün insan da daim öyrənməlidir.
- Elm axtaran insan daha düzgün qərarlar verir.
- Öyrənmək üçün yaş məhdudiyyəti yoxdur.
- Səhvlər və çətinliklər insanı öyrənməyə sövq edə bilər.
- Valideynin dəyişməsi övlad üçün ən gözəl nümunədir.
- Həqiqi müdriklik daim elm axtarmaqla yaranır.
- İnsan öyrəndikcə bilmədiklərinin çox olduğunu anlayır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elmi tələb edən insanın elmi və mərifəti artar.

KƏLAM - 5

“MƏN SİZƏ QUR’ANI ÖYRƏTDİM, ARANIZDA DƏLİLLƏRLƏ HÖKM VERDİM VƏ SİZƏ BİLMƏDİKLƏRİNİZİ ÖYRƏTDİM.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.4, mövzu: 158)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 5

“DAĞILAN DİVARIN SİRRİ”

Cəbrayılın yenidən canlanan kəndlərindən birində Hidayət adlı bir kişi yaşayırdı. O, uzun illər tikintidə çalışmışdı. Müharibədən sonra kənddə dağılan evlərin bərpasında iştirak edir, insanlara kömək edirdi. Hidayət zəhmətkeş, səbirli və sakit adam idi. İnsanlar ona hörmət edirdilər. Çünki o, yalnız ev tikmirdi, həm də ümidsiz insanlara ümid verirdi.

Hidayətin bir xüsusiyyəti vardı — o, haqqı və düzgünlüyü çox sevirdi. Amma bəzən insanlar arasında yaranan problemlərdə necə qərar verməyi bilmirdi. O düşünürdü ki, yalnız yaxşı niyyət hər şeyi həll etməyə kifayət edər.

Bir gün kənddə iki qardaş arasında böyük mübahisə yarandı. Atalarından qalan torpaq üstündə dava edirdilər. Böyük qardaş deyirdi ki, torpaq ona məxsusdur. Kiçik qardaş isə bunun ədalətsizlik olduğunu söyləyirdi.

Kənd camaatı onları sakitləşdirə bilmirdi.

Axırda hər ikisi Hidayətin yanına gəldi. Çünki kənddə hamı onun dürüst insan olduğunu bilirdi.

Böyük qardaş dedi:

— Hidayət usta, sən düz danışan adamsan. De görək, bu torpaq kimindir?

Hidayət çətin vəziyyətdə qaldı. O, məsələni tam bilmədən qərar vermək istəmirdi.

Bir az düşündü. Sonra dedi:

— Mən əvvəlcə hər şeyi öyrənməliyəm. Dəlil olmadan hökm vermək doğru deyil.

Qardaşlar təəccüblə bir-birinə baxdı.

Çünki kənddə çox adam məsələni dinləmədən tərəf tuturdu.

Hidayət hər iki qardaşı ayrı-ayrılıqda dinlədi. Sonra köhnə sənədlərə baxdı. Yaşlı kənd sakinləri ilə danışdı.

Araşdırdıqca məlum oldu ki, böyük qardaş bəzi həqiqətləri gizlədibmiş.

Hidayət hamını həyətə topladı.

Sakit səslə dedi:

— Haqqı bilmədən qərar vermək insanı zülmə aparar. Ədalət üçün əvvəl həqiqəti öyrənmək lazımdır.

Sonra sənədləri göstərərək torpağın əsl sahibini açıqladı.

Kiçik qardaşın gözləri doldu. Çünki ilk dəfə idi ki, kimsə onun sözünü diqqətlə dinləyirdi.

Həmin gün yaşlı bir kişi Hidayətə yaxınlaşıb dedi:

— Sən yalnız usta deyilsən. Sən insanları barışdıran adamsan.

Bu söz Hidayətin ürəyinə toxundu.

O gecə evdə çox düşündü.

"Niyə insanlar bir-birini dinləmədən hökm verir?"

Bir neçə gün sonra kənd məscidinə yeni bir alim gəldi. Axşam namazından sonra insanlara elm, Qur'an və ədalət haqqında danışırdı.

Hidayət də hər axşam gedib onu dinləyirdi.

Bir gün alim dedi:

— İnsan bilmədiyi şey haqqında danışanda həm özünə, həm də başqasına zülm edə bilər. Qur'an insanı düşünməyə, araşdırmağa və ədalətli olmağa çağırır.

Sonra İmam Əlinin (ə) bu sözünü oxudu:

— "Mən sizə Qur'anı öyrətdim, aranızda dəlillərlə hökm verdim və sizə bilmədiklərinizi öyrətdim."

Bu sözlər Hidayətin qəlbində böyük dəyişiklik yaratdı.

O başa düşdü ki, insan yalnız yaxşı niyyətlə deyil, elm və düzgün düşüncə ilə də hərəkət etməlidir.

Həmin gündən sonra Hidayət Qur'an oxumağa başladı. Ayələrin

mənasını öyrənirdi. Ədalət, haqq, insan münasibətləri haqqında çox düşünürdü.

Əvvəllər o yalnız divar tikirdi. İndi isə insanların qəlbini anlamağa çalışırdı.

Bir gün kənddə başqa bir hadisə baş verdi.

Bir qadın bazarda ağlayırdı. İnsanlar onun oğlunu oğurluqda günahlandırırdı. Heç kim uşağı dinləmirdi.

Hamı əsəbi halda danışırdı.

Hidayət irəli çıxıb dedi:

— Heç kim dəlil olmadan hökm verməsin.

Sonra sakitcə uşağı dinlədi. Araşdırdı. Axırda məlum oldu ki, əsl oğru başqa biri imiş.

Qadın ağlayaraq Hidayətin əlini öpdü:

— Allah səni qorusun. Hamı bizi günahkar saymışdı.

Hidayət gözlərini yerə dikdi. Çünki artıq anlayırdı ki, elm və ədalət insan həyatını dəyişə bilər.

Vaxt keçdikcə kənddə insanlar problemlərini həll etmək üçün onun yanına gəlməyə başladılar.

Amma Hidayət heç vaxt özünü böyük göstərmirdi.

Bir gün gənclərdən biri ona soruşdu:

— Usta, sən necə belə düzgün qərar verirsən?

Hidayət gülümsədi:

— Çünki əvvəl dinləməyi, sonra öyrənməyi, daha sonra danışmağı öyrəndim.

Sonra əlavə etdi:

— İnsan bilmədiyini öyrənməsə, haqqı görə bilməz.

Bir axşam Cəbrayılın səmasında ulduzlar parlayırdı. Hidayət yarımçıq tikilmiş bir evin qarşısında dayanmışdı. Əlində Qur'an vardı.

Kiçik oğlu yanına gəlib soruşdu:

— Ata, sən niyə hər gün oxuyursan?

Hidayət oğlunun başını sığallayıb dedi:

— Oğlum, insan yalnız gözlə yox, elm ilə də görməyi öyrənir.

Sonra uzaqlara baxaraq asta səslə əlavə etdi:

— Qur'an insanın qəlbinə işıq salar. Elm isə o işığın yolunu göstərər.

O anda Hidayət hiss etdi ki, illərlə tikdiyi divarlardan daha vacib bir şey var — insanın daxilində haqqı və ədaləti qurmaq.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan dəlil olmadan hökm verməməlidir.
- Ədalət üçün əvvəl həqiqəti araşdırmaq lazımdır.
- Qur'an insanı düşünməyə və düzgün qərar verməyə çağırır.
- Elm insanın haqqı görməsinə kömək edir.
- Yaxşı niyyət elm və düzgün düşüncə ilə tamamlanmalıdır.
- İnsan bilmədiyini öyrənməyə çalışmalıdır.

- Başqasını dinləmədən ittiham etmək böyük səhvdir.
- Təvazökar insan əvvəl öyrənər, sonra danışar.
- Elm və ədalət insanların həyatını dəyişə bilər.
- Həqiqi böyüklük insanlara haqqla yanaşmaqdır.
- İnsan yalnız özünü yox, başqalarını da düşünməlidir.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, insanlara Qur'anı öyrətmək, dəlillərlə hökm vermək və bilmədiklərini öyrətmək böyük bir hikmətdir.

DAVAMLI ŞƏKİLDƏ DƏRS ALMAĞA TƏŞVİQ

KƏLAM - 6

“YALNIZ UZUN MÜDDƏT DƏRS ALANLAR ELM ƏLDƏ EDƏ BİLƏRLƏR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.4, mövzu: 158)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 6

“SÖNMƏYƏN ÇIRAQ”

Cəlilabadın ucqar kəndlərindən birində Vahid adlı bir kişi yaşayırdı. O, kənd bazarında ayaqqabı təmiri edirdi. Kiçik bir köşkdə səhərdən axşama qədər köhnə ayaqqabıları tikər, insanların cırılmış çəkmələrini düzəldərdi. Qazancı az idi, amma halal zəhmətlə yaşayırdı.

Vahid sakit adam idi. Çox danışmazdı. İnsanlar onu dürüst və səbirli biri kimi tanıyırdı. Amma onun daxilində heç kimə demədiyi bir arzu vardı — oxumaq, öyrənmək və savadlı olmaq.

Uşaqlıqda atasını itirdiyi üçün məktəbi yarımçıq qoymuşdu. Kiçik yaşlarından işləməyə məcbur olmuşdu. İllər keçmişdi, amma hər dəfə kitab görəndə qəlbində qəribə bir yanğı hiss edirdi.

Bir gün bazarın yaxınlığındakı kitab mağazasının qarşısından keçərkən vitrində bir cümlə gördü:

"Elm səbir istəyən xəzinədir."

O, uzun müddət vitrinin qarşısında dayandı.

Sonra asta səslə dedi:

— Kaş mən də vaxtında oxuya biləydim…

Həmin vaxt mağazanın sahibi yaşlı bir kişi idi. O, Vahidin baxışlarını görüb dedi:

— Öyrənmək istəyən insan üçün gec yoxdur.

Bu söz Vahidin ürəyinə toxundu.

Həmin gün ilk dəfə idi ki, özünə kitab aldı.

Axşam köşkünü bağlayıb evə qayıdanda kitabı gizlicə açdı. Oxumaqda çətinlik çəkirdi. Bəzi sözləri yavaş-yavaş anlayırdı.

Bir səhifəni oxumaq üçün bəzən yarım saat sərf edirdi.

Bir neçə gündən sonra yoruldu.

Öz-özünə dedi:

— Mən bacarmaram. Bu iş mənlik deyil.

Amma sonra kitabın arasına qoyduğu kiçik kağız parçası diqqətini çəkdi. Orada yazılmışdı:

"Səbir etməyən insan elmin qapısını açа bilməz."

Vahid kitabı yenidən əlinə aldı.

O gündən sonra hər gecə bir neçə səhifə oxumağa başladı.

Aylar keçirdi.

Bazarda işləyən digər adamlar ona gülürdülər.

Biri deyirdi:

— Bu yaşda alim olacaqsan?

Başqası zarafatla deyirdi:

— Ayaqqabı tikməkdən vaxt tapırsan ki?

Vahid isə susurdu.

Çünki artıq daxilində başqa bir hiss yaranmışdı. O hiss ona güc verirdi.

Bir gün bazarda gənc bir oğlan ayaqqabısını təmir etdirmək üçün gəldi. Ayaqqabını götürəndə masanın üstündə kitab gördü.

Təəccüblə soruşdu:

— Usta, siz dərs oxuyursunuz?

Vahid gülümsədi:

— Hər gün bir az öyrənməyə çalışıram.

Oğlan heyrətlə dedi:

— Mən universitetdə oxuyuram, amma bəzən dərsdən bezirəm.

Vahid əlindəki iynəni kənara qoyub asta səslə dedi:

— Oğlum, insan çətinlik görmədən elmin qiymətini anlamır.

Bu söz gəncin uzun müddət yadından çıxmadı.

İllər keçdi.

Vahid artıq daha rahat oxuyurdu. Tarix, din, insan əxlaqı haqqında kitablar oxumağa başlamışdı. Hətta bəzi uşaqlar ev tapşırıqlarında ondan kömək istəyirdi.

Bir gün kənd məscidində dini söhbət keçirilirdi. Mövzu elm və səbir haqqında idi.

Alim çıxışında dedi:

— İnsan bir gün oxumaqla alim olmaz. Elm damla-damla toplanan su kimidir.

Sonra İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Yalnız uzun müddət dərs alanlar elm əldə edə bilərlər."

Bu sözlər Vahidin qəlbinə işıq kimi düşdü.

Çünki o artıq anlayırdı ki, elm bir gecədə qazanılmır.

O gecə evə qayıdanda kitablarını qarşısına düzüb uzun müddət baxdı.

Sonra sakitcə dedi:

— Mən əvvəllər elə bilirdim ki, ağıllı olmaq insanın taleyidir. İndi başa düşürəm ki, elm səbir və davamlılıq istəyir.

Bir qış günü kənddə güclü qar yağmışdı. Hamı evində idi.

Amma Vahidin kiçik otağında bir çıraq yanırdı.

O, yorğun halda kitab oxuyurdu. Gözləri ağırlaşırdı. Amma kitabı bağlamırdı.

Birdən qapı döyüldü.

Qonşunun oğlu idi.

Həyəcanla dedi:

— Usta, sabah imtahanım var. Bir məsələni başa düşmürəm.

Vahid onu içəri çağırdı. Saatlarla ona mövzunu izah etdi.

Oğlan gedəndə sevinc içində dedi:

— Sən müəllim kimi danışırsan.

Vahid gülümsədi.

Çünki illərlə səbrlə öyrəndiyi bilik artıq başqasına fayda verməyə

başlamışdı.

Bir neçə ay sonra həmin oğlan imtahandan yüksək qiymət aldı. Gəlib Vahidin əlini öpdü:

— Sizin sayənizdə keçdim.

Vahidin gözləri doldu.

Çünki ilk dəfə hiss etdi ki, elm yalnız insanın özünü yox, başqalarının həyatını da dəyişir.

Bir axşam Cəlilabadın sakit küçələrində külək əsirdi. Vahid köşkünü bağlayıb evinə gedirdi. Çantasından kitabın kənarı görünürdü.

Yolda onu əvvəllər lağa qoyan adamlardan biri saxladı:

— Vahid, sən necə yorulmursan?

Vahid sakitcə cavab verdi:

— İnsan qəlbən sevdiyi şeydən yorulmaz.

Sonra əlavə etdi:

— Elm bir ağac kimidir. Hər gün az-az qulluq etməsən, meyvə verməz.

Həmin gecə o, lampanın işığında yenə kitab oxuyurdu.

Kənardan baxan biri onu sadə ayaqqabı ustası görə bilərdi.

Amma əslində o, səbrlə öz qəlbini işıqlandıran bir insan idi.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm qısa zamanda deyil, uzun müddətli zəhmət və səbir ilə əldə olunur.
- İnsan öyrənməkdən heç vaxt utanmamalıdır.
- Kiçik addımlar böyük nəticələrə səbəb ola bilər.
- Başqalarının lağı insanı yolundan döndərməməlidir.
- Səbir etməyən insan elmdə uğur qazana bilməz.
- Elm yalnız insanın özünə yox, ətrafındakı insanlara da fayda verir.
- Təvazökar insan daim öyrənməyə davam edər.
- Həqiqi inkişaf davamlı çalışmaqla mümkündür.
- İnsan yaşından asılı olmayaraq özünü dəyişə bilər.
- Elm insanın qəlbini və düşüncəsini işıqlandırır.
- Çətinliklər insanı daha güclü və əzmkar edir.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, yalnız uzun müddət dərs alanlar həqiqi elm əldə edə bilərlər.

KƏLAM - 7

“DAVAMLI DƏRS ALMAYAN KİMSƏNİN DƏRİN ANLAYIŞI OLA BİLMƏZ.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.4, mövzu: 158)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 7

“DAĞIN SİNƏSİNDƏ GİZLƏNƏN SƏS”

Daşkəsənin sərt qayalarla əhatə olunmuş kəndlərindən birində Elmar adlı bir kişi yaşayırdı. O, mədənlərdə işləyirdi. Hər səhər gün çıxmamış evdən çıxar, axşam üz-gözü toz içində geri qayıdardı. Çətin həyat yaşamışdı. Uşaqlıqdan işləməyə məcbur olmuş, çox oxuya bilməmişdi.

Amma Elmarın daxilində bir arzu vardı — insanların hörmət etdiyi, sözünə qulaq asdığı ağıllı biri olmaq.

O çox vaxt kənd məclislərində danışmağa çalışardı. İnsanlara məsləhət verərdi. Amma dedikləri bəzən səhv çıxardı. Çünki məsələlərin dərinliyini tam anlamırdı.

Bir gün kənddə iki ailə arasında böyük mübahisə yarandı. Su arxının istiqaməti üstündə dava düşmüşdü. Hamı əsəbi idi.

Elmar irəli çıxıb tez qərar verdi:

— Su bu tərəfə axmalıdır. Mən belə məsləhət görürəm.

Bəzi adamlar ona inandı. Amma bir neçə gündən sonra məlum oldu ki, Elmarın verdiyi qərar digər ailənin əkininə zərər vurub. İnsanlar narazı qaldılar.

Yaşlı bir kişi ona dedi:

— Oğlum, hər bildiyini danışmaq hikmət deyil. İnsan əvvəl dərindən anlamalıdır.

Bu söz Elmarın qəlbinə toxundu.

O gecə yata bilmədi.

Daşkəsənin soyuq küləyi pəncərədən içəri dolurdu. Elmar isə tavana baxıb düşünürdü:

"Niyə mən məsələləri dərindən anlaya bilmirəm?"

Bir neçə gün sonra kənd məscidində dini və maarifləndirici dərslər başladıldı. Kəndə gələn alim hər axşam insanlara Qur'an, həyat təcrübəsi və düşünmək haqqında danışırdı.

Elmar da məscidə getməyə başladı.

İlk günlər hər şey ona çətin görünürdü. Alimin danışdığı bəzi sözləri tam anlamırdı.

Bir gün dərsdən çıxanda öz-özünə dedi:

— Mənim yaşım keçib. Bunları başa düşmək mənlik deyil.

Bunu eşidən alim onun çiyninə toxunub dedi:

— İnsan öyrənməkdən yorulanda qocalar, yaş artanda yox.

Bu söz Elmarın daxilində bir ümid oyatdı.

O gündən sonra hər dərsə davam etdi.

Hətta yorğun halda mədəndən çıxsa belə, evə getmədən məscidə gəlirdi.

Bəzən gözləri yuxudan bağlanırdı. Amma yenə də dərsi tərk etmirdi.

Aylar keçdikcə Elmar dəyişməyə başladı.

Əvvəllər tez hökm verən adam indi daha çox dinləyirdi. İnsanların sözünü yarımçıq kəsmirdi. Hər məsələni araşdırmağa çalışırdı.

Bir gün mədəndə qəza baş verdi. İşçilər arasında mübahisə düşdü. Hamı bir-birini günahlandırırdı.

Əvvəlki Elmar olsaydı, dərhal kimisə günahlandırardı.

Amma bu dəfə sakitcə hamını dinlədi.

Sonra dedi:

— Həqiqəti anlamadan danışmaq düzgün deyil.

Araşdırandan sonra məlum oldu ki, problem texniki nasazlıqdan yaranıb.

İş yoldaşları təəccüblə ona baxırdı.

Bir nəfər dedi:

— Elmar, sən çox dəyişmisən.

Elmar asta səslə cavab verdi:

— Çünki artıq hər gün öyrənməyə çalışıram.

Vaxt keçdikcə o, kitab oxumağa başladı. Əvvəllər bir səhifəni çətinliklə başa düşən Elmar indi qeydlər aparırdı.

Bir axşam müəllim dərsdə dedi:

— İnsan bir dəfə eşitməklə dərin anlayış əldə etməz. Dərinlik davamlı öyrənmə ilə yaranar.

Sonra İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Davamlı dərs almayan kimsənin dərin anlayışı ola bilməz."

Bu söz Elmarın qəlbində iz buraxdı.

Çünki artıq anlayırdı ki, insan yalnız eşitməklə yox, davamlı öyrənməklə dəyişir.

Bir qış günü güclü qar yağmışdı. Kənd yolları bağlanmışdı. Məscidə çox az adam gəlmişdi.

Amma Elmar yenə gəlmişdi.

Alim onu görüb soruşdu:

— Bu havada niyə gəlmisən?

Elmar gülümsəyib dedi:

— Əvvəllər mən elə bilirdim ki, ağıl yalnız yaşla gəlir. İndi başa düşürəm ki, insan hər gün öyrənməsə, düşüncəsi dərinləşməz.

Alimin gözləri doldu.

Çünki Elmar artıq dəyişmişdi.

Bir neçə ay sonra kənddə insanlar problemlərini onunla məsləhətləşməyə başladılar.

Amma Elmar əvvəlki kimi tələsik danışmırdı.

Bir gün gənc bir oğlan ona dedi:

— Elmar əmi, sən necə belə səbirli oldun?

Elmar bir anlıq susdu. Sonra uzaqdakı dağlara baxaraq dedi:

— Dağ da bir gündə yaranmır oğlum. İnsanın düşüncəsi də elədir. Hər gün bir az öyrənməsən, dərin olmaz.

Axşam evdə köhnə sobanın yanında kitab oxuyurdu.

Kiçik qızı ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Ata, niyə hər gün dərs oxuyursan?

Elmar qızının başını sığallayıb dedi:

— Çünki insanın ağlı su kimidir. Dayansa, bulanıq olar. Axsa, təmizlənər.

Sonra kitabı bağlayıb əlavə etdi:

— İnsan öyrəndikcə həm özünü, həm də həyatı daha yaxşı anlayır.

O gecə Daşkəsənin dağlarından gələn külək evin pəncərələrini titrədirdi.

Amma Elmarın qəlbində artıq başqa bir səs vardı — elm və düşüncənin sakit, dərin səsi.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Dərin anlayış davamlı öyrənmə ilə yaranır.
- İnsan bir dəfə eşitməklə kamilləşə bilməz.
- Tələsik hökm vermək insanı səhvə aparar.
- Daim öyrənən insan daha səbirli və müdrik olar.
- Təvazökar insan bilmədiyini qəbul edib öyrənməyə çalışar.
- Yaşın çox olması insanı avtomatik müdrik etmir.
- Elm insanın düşüncəsini dərinləşdirir.
- Həqiqəti anlamaq üçün əvvəl dinləmək və araşdırmaq lazımdır.
- Çətinliklər insanı öyrənməyə daha da yaxınlaşdıra bilər.
- İnsan davamlı çalışdıqca daxili dəyişməyə başlayır.
- Həqiqi hikmət səbir və davamlı dərs ilə qazanılır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, davamlı dərs almayan kimsənin dərin anlayışı ola bilməz.

KƏLAM - 8

"ÇOX DƏRS OXUYAN KİMSƏ ÖYRƏNDİYİ ELMİ UNUTMAZ VƏ BİLMƏDİYİ ŞEYİ ÖYRƏNƏR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.4, mövzu: 158)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 8

"YARIMÇIQ QALAN DƏFTƏR"

Füzulinin yenidən qurulan kəndlərindən birində Samir adlı bir kişi yaşayırdı. O, kənddə poçt şöbəsində işləyirdi. Hər gün məktubları, sənədləri və qəzetləri insanlara çatdırırdı. Sakit və təmkinli insan idi. Hamı onu dürüst biri kimi tanıyırdı.

Amma Samirin daxilində bir narahatlıq vardı.

O, çox tez unutqan olurdu. Bir kitab oxuyanda bir neçə gündən sonra məzmununu yadından çıxarırdı. İnsanların danışdığı mövzuları tez qarışdırırdı. Buna görə də özünü savadsız və zəif hiss edirdi.

Bir gün kənd məktəbinin qarşısından keçəndə açıq pəncərədən müəllimin səsi gəldi:

— İnsan təkrar etmədiyi elmi unudar.

Bu söz Samirin diqqətini çəkdi.

Axşam evə qayıdanda uzun müddət düşündü.

"Bəlkə mən az oxuduğum üçün unutqanam?"

Ertəsi gün poçtda işləyərkən yaşlı bir müəllim ona yaxınlaşdı. Müəllim qəzet almışdı.

Samir qəzetləri düzəldərkən dedi:

— Müəllim, mən nə qədər oxusam da, çox şeyi unuduram.

Yaşlı müəllim gülümsədi:

— Oğlum, torpağa bir dəfə su verməklə bağ yaşıl qalmaz. Elm də belədir. Təkrar və davamlı oxumaq lazımdır.

Bu söz Samirin qəlbində iz buraxdı.

Həmin gündən sonra o, özünə kiçik bir dəftər aldı. Oxuduğu hər yeni məlumatı ora yazmağa başladı.

Əvvəl çox çətin idi.

Gecələr yorğun olurdu. Bəzən kitabı əlində tutduğu yerdə yuxuya gedirdi.

Amma yenə də davam edirdi.

Bir gün kənd kitabxanasına getdi. Kitabxanaçı ona təəccüblə baxdı:

— Samir, sən əvvəllər bura gəlmirdin axı.

Samir utana-utana dedi:

— Düşündüm ki, öyrənməyə başlamasam, belə də qalacağam.

Kitabxanaçı ona tarix, din və insan davranışları haqqında kitablar verdi.

Samir hər gün az da olsa oxuyurdu.

Oxuduqlarını təkrar edir, qeydlər aparırdı.

Vaxt keçdikcə qəribə bir dəyişiklik hiss etməyə başladı.

Əvvəllər tez unutduğu məlumatlar artıq yadında qalırdı.

Bir gün poçta rayon mərkəzindən vacib sənədlər gəldi. Digər işçilər qarışıqlıq içində idi. Heç kim hansı sənədin hara aid olduğunu ayırd edə bilmirdi.

Samir sakitcə sənədləri yoxladı və hamısını düzgün sıraladı.

Müdir təəccüblə soruşdu:

— Sən bunları necə yadda saxladın?

Samir gülümsədi:

— Çünki artıq diqqətlə oxumağı və təkrar etməyi öyrənmişəm.

Bir neçə ay sonra kənddə gənclər üçün maarifləndirici toplantı keçirildi. Mövzu elm və mütaliə haqqında idi.

Müəllim Samiri də danışmağa çağırdı.

Samir əvvəl tərəddüd etdi.

Çünki özünü heç vaxt savadlı insan hesab etməmişdi.

Amma sonra ayağa qalxıb danışmağa başladı:

— Mən əvvəllər düşünürdüm ki, ağıllı insanlar hər şeyi bir dəfə oxuyub yadda saxlayır. Amma sonra başa düşdüm ki, elm davamlı oxumaqla insanın daxilində möhkəmlənir.

Zalda sakitlik vardı.

Samir davam etdi:

— Əgər insan hər gün bir az öyrənsə, bilmədiyi şeyləri də zamanla anlayar.

Bir gənc ayağa qalxıb soruşdu:

— Bəs insan yorulanda necə davam etsin?

Samir bir anlıq düşündü.

Sonra dedi:

— Mən poçtda işləyəndə hər gün eyni yolu gedirəm. Yol təkrar olunduqca yadda qalır. Elm də belədir. İnsan təkrar etdikcə anlayır və unutmur.

Bu sözlər hamının diqqətini çəkdi.

Bir gün Samir evdə köhnə sandığı açarkən uşaqlıq dəftərini tapdı. Dəftərin yarısı boş idi.

O, uzun müddət həmin dəftərə baxdı.

Gözləri doldu.

Çünki uşaqlıqda yarımçıq qalan arzularını indi tamamlamağa çalışırdı.

Həmin gecə lampanın altında yenə kitab oxuyurdu.

Anası ona baxıb dedi:

— Oğlum, sən əvvəl çox dalğın idin. İndi isə sanki başqa adama çevrilmisən.

Samir sakitcə gülümsədi:

— Ana, insan oxuduqca düşüncəsi dəyişir.

Bir axşam məsciddə alim çıxış edirdi. Mövzu elm və yaddaş haqqında idi.

Alim dedi:

— Elm bir dəfə oxumaqla qəlbdə qalmaz. İnsan onu qorumaq üçün daim təkrar etməlidir.

Sonra İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Çox dərs oxuyan kimsə öyrəndiyi elmi unutmaz və bilmədiyi şeyi öyrənər."

Bu söz Samirin qəlbinə nur kimi yayıldı.

Çünki artıq anlayırdı ki, unutqanlığın çarəsi ümidsizlik yox, davamlı öyrənməkdir.

İllər keçdi.

Artıq kənddə insanlar Samirə müxtəlif məsələlər barədə suallar verirdilər. O isə hər dəfə belə deyirdi:

— Mən hər şeyi bilmirəm. Sadəcə hər gün bir az öyrənməyə çalışıram.

Bir gün kiçik bir uşaq ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Samir əmi, sən niyə hər gün kitab oxuyursan?

Samir uşağın başını sığallayıb dedi:

— Çünki insanın ağlı da əzələ kimidir oğlum. İşləməsə zəifləyər, çalışsa güclənər.

Sonra göyə baxıb əlavə etdi:

— Elm insanın qəlbində yanan çıraqdır. Oxumaq isə o çırağa yağ əlavə etmək kimidir.

O anda Füzulinin sakit gecəsində Samirin kiçik otağındakı lampa hələ də yanırdı.

Çünki o artıq anlamışdı ki, davamlı oxumaq insanın həm yaddaşını, həm də həyatını işıqlandırır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Davamlı oxumaq insanın öyrəndiklərini yadda saxlamasına kömək edir.
- Təkrar edilməyən elm zamanla unudular.
- İnsan hər gün az da olsa öyrənməyə çalışmalıdır.
- Ümidsizlik insanı geridə saxlayır, əzm isə inkişaf etdirir.
- Elm davamlı zəhmət və səbir tələb edir.

- İnsan bilmədiyi şeyləri yalnız çalışmaqla öyrənə bilər.
- Təvazökar insan daim öyrənməyə ehtiyac duyduğunu qəbul edər.
- Oxumaq insanın düşüncəsini və yaddaşını gücləndirər.
- Kiçik addımlar böyük dəyişikliklər yaradar.
- Həqiqi inkişaf davamlı mütaliə və düşüncə ilə mümkündür.
- İnsan öyrəndikcə özünə olan inamı artır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, çox dərs oxuyan insan öyrəndiyi elmi unutmaz və bilmədiyi şeyləri öyrənər.

KƏLAM - 9

"İDARƏN ALTINDAKI ÖLKƏ İŞLƏRİNİ NİZAMA SALMAQ VƏ SƏNDƏN ƏVVƏLKİLƏRİN ORTAYA QOYDUĞU DƏYƏRLİ İŞLƏRİ YAŞATMAQ ÜÇÜN DAİM ALİMLƏRLƏ GÖRÜŞ, HİKMƏT SAHİBLƏRİ İLƏ MÜZAKİRƏLƏRİ ARTIR."

(İmam Əli (ə), Malik Əştəri Misirə vali təyin edərkən ona yazdığı məktub.
Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.4, mövzu: 158)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 9

"SÜKUTLA DİNLƏYƏN ADAM"

Gədəbəyin dağlarla əhatə olunmuş kəndlərindən birində Murad adlı bir kişi yaşayırdı. O, kənd bələdiyyəsinin rəhbəri idi. İnsanlar onu çalışqan və dürüst biri kimi tanıyırdılar. Murad səhərdən axşama qədər kəndin problemləri ilə məşğul olurdu. Harada yol dağılmışdısa, ora gedirdi. Kimin su problemi vardısa, həll etməyə çalışırdı. Hər kəsə kömək etmək istəyirdi.

Amma Muradın bir xüsusiyyəti vardı — o, qərarları çox vaxt təkbaşına verirdi.

Düşünürdü ki, rəhbər olan insan hər şeyi özü bilməlidir.

Bir gün kənddə böyük problem yarandı. Dağdan gələn su kanalı köhnəlmişdi. Borular tez-tez partlayır, kəndin yarısı susuz qalırdı.

Kənd camaatı bələdiyyənin həyətinə yığılmışdı.

Hamı əsəbi idi.

Bir qadın dedi:

— Uşaqlar susuz qalıb!

Yaşlı bir kişi dedi:

— Bu problem illərdir həll olunmur!

Murad hamını sakitləşdirməyə çalışdı:

— Narahat olmayın. Mən həll edəcəyəm.

Ertəsi gün işçiləri çağırıb yeni borular çəkdirdi. Çox pul xərcləndi. Hamı düşündü ki, problem həll olundu.

Amma bir neçə həftə sonra güclü yağış yağdı. Dağdan gələn sel yeni çəkilən xətti yenidən dağıtdı.

Kənd yenə susuz qaldı.

İnsanlar narazı idi.

Murad gecə evdə tək oturmuşdu. Çöldə yağış damcıları pəncərəyə dəyirdi. O isə düşünürdü:

"Mən niyə bu problemi həll edə bilmədim?"

Həmin vaxt qapı döyüldü.

Kəndin yaşlı müəllimi Ənvər müəllim gəlmişdi. O, illərlə coğrafiya dərsi keçmişdi və kəndin təbiətini yaxşı tanıyırdı.

Ənvər müəllim sakitcə dedi:

— Murad, sən çox çalışırsan. Amma hər şeyi təkbaşına həll etməyə çalışmağın səhvdir.

Murad yorğun halda soruşdu:

— Bəs nə etməliyəm?

Ənvər müəllim cavab verdi:

— Hikmət sahibi insanlarla məsləhətləşməyən rəhbər çox vaxt eyni səhvi təkrar edər.

Bu söz Muradı dərin fikrə saldı.

Ertəsi gün o, kəndin yaşlılarını, mühəndisləri və müəllimləri bir yerə topladı.

İlk dəfə idi ki, o, qərar verməzdən əvvəl hamını diqqətlə dinləyirdi.

Yaşlı bir çoban dedi:

— Bu dağlardan gələn selin yolu dəyişib. Yeni xətti başqa tərəfdən çəkmək lazımdır.

Mühəndis əlavə etdi:

— Əgər torpaq sürüşməsini nəzərə almasaq, borular yenə dağılacaq.

Ənvər müəllim isə kəndin köhnə xəritəsini gətirdi:

— Vaxtilə bu kənddə su xətti başqa istiqamətdə olub. Çünki əvvəlkilər bu təhlükəni bilirdilər.

Murad diqqətlə hamını dinlədi.

Sonra sakitcə dedi:

— Mən tək qərar verməklə səhv etmişəm.

Bir neçə ay ərzində yeni layihə hazırlandı. Bu dəfə həm alimlərin, həm mühəndislərin, həm də yaşlı insanların təcrübəsi nəzərə alındı.

Yeni su xətti çəkildi.

Payız gəldi. Güclü yağışlar yağdı. Hamı narahat idi.

Amma bu dəfə heç nə olmadı.

Su xətti salamat qaldı.

Kənd camaatı sevinc içində idi.

Bir gün yaşlı qadınlardan biri Murada dedi:

— Oğlum, sən əvvəl də yaxşı insan idin. Amma indi daha müdrik olmusan.

Murad başını aşağı saldı.

Çünki artıq anlayırdı ki, rəhbərlik yalnız əmr vermək deyil, dinləməyi bacarmaqdır.

Vaxt keçdikcə Murad dəyişməyə başladı.

Artıq kənddə heç bir qərarı məsləhətsiz vermirdi. Məktəb problemi olanda müəllimlərlə danışırdı. Əkin məsələsi çıxanda kəndin yaşlı əkinçilərini çağırırdı.

Bir gün gənclərdən biri ona dedi:

— Murad müəllim, niyə hər məsələni bu qədər adamla müzakirə edirsiniz?

Murad gülümsəyib cavab verdi:

— Çünki insan tək ağıl ilə uzağı görə bilməz. Hikmət paylaşdıqca böyüyər.

Bir axşam məsciddə alim çıxış edirdi. Mövzu idarəçilik və hikmət haqqında idi.

Alim dedi:

— Güclü rəhbər yalnız danışan deyil, dinləməyi bacaran insandır.

Sonra İmam Əlinin (ə) Malik Əştərə buyurduğu bu kəlamı oxudu:

— "İdarən altındakı ölkə işlərini nizama salmaq və səndən əvvəlkilərin ortaya qoyduğu dəyərli işləri yaşatmaq üçün daim alimlərlə görüş, hikmət sahibləri ilə müzakirələri artır."

Bu sözlər Muradın qəlbində dərin iz buraxdı.

Çünki o artıq başa düşmüşdü ki, insan hər şeyi tək bilməz.

Həqiqi rəhbərlik ağıllı insanlarla məsləhətləşməyi bacarmaqdır.

Bir gün Murad kəndin üst tərəfində dayanıb Gədəbəyin dağlarına baxırdı. Yanında kiçik oğlu vardı.

Oğlu soruşdu:

— Ata, sən niyə həmişə insanları dinləyirsən?

Murad oğlunun çiyninə əlini qoydu:

— Oğlum, dağlar böyükdür. Amma hər daş bir-birinə söykənərək dayanır. İnsan da başqalarının hikmətindən güc almalıdır.

Sonra uzaqlara baxıb əlavə etdi:

— Tək ağıl insanı yorur. Amma məsləhət və hikmət insanı doğru yola aparır.

O anda dağlardan gələn külək sakitcə kəndin üzərindən keçirdi.

Murad isə artıq əvvəlki adam deyildi.

O, danışmaqdan çox dinləməyi öyrənmişdi.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Rəhbərlik yalnız əmr vermək deyil, dinləməyi bacarmaqdır.
- Hikmət sahibi insanlarla məsləhətləşmək insanı səhvlərdən qoruyar.
- İnsan hər şeyi təkbaşına bilməz.
- Alimlərin və təcrübəli insanların sözü cəmiyyət üçün böyük nemətdir.
- Əvvəlkilərin dəyərli işlərini qorumaq mühüm məsuliyyətdir.
- Tək qərar vermək bəzən böyük səhvlərə səbəb ola bilər.
- Təvazökar insan başqalarının fikrinə dəyər verər.
- Həqiqi müdriklik məsləhətləşmə və öyrənmə ilə yaranır.
- İnsan dinlədikcə düşüncəsi genişlənər.
- Cəmiyyət birlik və hikmət ilə inkişaf edər.
- Güclü rəhbər səhvini qəbul edib düzəltməyi bacaran insandır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, idarəçilikdə alimlərlə görüşmək və hikmət sahibləri ilə müzakirələri artırmaq düzgün yolun açarıdır.

ELMİN FƏZİLƏTİ

KƏLAM - 10

**“FƏZİLƏTLƏRİN BAŞLANĞICI ELMDİR.
FƏZİLƏTLƏRİN SONU İSƏ YENƏ ELMDİR.”**

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 290)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 10

“KƏNDİN UNUDULAN UŞAĞI”

Goranboyun sakit kəndlərindən birində Rəşad adlı bir kişi yaşayırdı. O, kənddə kiçik bir dükan işlədirdi. İnsanlar gündəlik ərzaq almaq üçün onun dükanına gəlirdilər. Rəşad zahirdə mehriban görünürdü. Hər gələnə gülümsəyər, salam verərdi. Amma daxilində qəribə bir boşluq vardı.

O, çox tez əsəbiləşirdi.

Kimsə borcunu gecikdirəndə kobud danışırdı. Bəzən yoxsul insanlara yuxarıdan baxırdı. Özünü başqalarından üstün hesab edirdi.

Bir gün kəndin kasıb uşaqlarından biri dükanına gəldi. Əlində bir neçə qəpik vardı.

Utana-utana dedi:

— Əmi… anam xəstədir. Mənə bir çörək verərsiniz? Qalanını sonra gətirərəm.

Rəşad qaşlarını çatdı:

— Mən dükanı borcla işlətmirəm. Get pulunu gətir.

Uşaq başını aşağı salıb çıxdı.

Dükanın qarşısında bunu görən yaşlı bir kişi sakitcə dedi:

— Oğlum, insanın savadı çox olsa da, qəlbində mərhəmət yoxdursa, hələ kamil deyil.

Rəşad əsəbi halda cavab verdi:

— Mən öz zəhmətimlə qazanıram. Hamıya kömək edə bilmərəm.

Yaşlı kişi heç nə demədən uzaqlaşdı.

Amma həmin gecə o uşağın üzündəki kədər Rəşadın gözünün önündən getmədi.

Səhər dükanı açanda gördü ki, qapının qarşısında kiçik bir kitab qalıb. Üstündə yazılmışdı:

"İnsan elmi ilə gözəlləşmirsə, biliyi ona yük olar."

Rəşad kitabı götürdü. Əvvəl əhəmiyyət vermədi. Amma axşam maraq üçün bir neçə səhifə oxudu.

Kitab insan əxlaqı, mərhəmət, elm və insanlıq haqqında idi.

Oxuduqca qəribə hisslər keçirirdi.

Çünki kitabda yazılan bir çox pis xüsusiyyətlərin özündə olduğunu anlayırdı.

Bir gecə kitabda belə bir cümlə oxudu:

"Elm insanı yalnız ağıllı yox, həm də mərhəmətli etməlidir."

Rəşad uzun müddət fikrə getdi.

Çünki o vaxta qədər elmi yalnız pul qazanmaq və hesab bilmək kimi

düşünürdü.

Bir neçə gün sonra kənd məscidində alim çıxış edirdi. Mövzu elm və fəzilət haqqında idi.

Rəşad da getdi.

Alim dedi:

— İnsan elm öyrəndikcə dəyişməlidir. Əgər elm insanı təvazökar, mərhəmətli və ədalətli etmirsə, o elm qəlbə çatmayıb.

Sonra İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Fəzilətlərin başlanğıcı elmdir. Fəzilətlərin sonu isə yenə elmdir."

Bu söz Rəşadın qəlbini silkələdi.

O düşündü:

"Deməli insanın yaxşı olması da elm ilə başlayır..."

Həmin gündən sonra Rəşad dəyişməyə başladı.

O, hər gün kitab oxuyurdu. İnsanlarla necə davranmaq lazım olduğunu öyrənirdi. Qur'an təfsirləri, alimlərin sözləri və həyat hekayələri oxuyurdu.

Vaxt keçdikcə davranışları dəyişirdi.

Bir gün həmin kasıb uşaq yenə dükanına gəldi. Bu dəfə əlində yenə az pul vardı.

Rəşad uşağın üzünə baxdı.

Sonra sakitcə çörəyi, südü və bir neçə ərzağı torbaya qoydu.

Uşaq təəccüblə soruşdu:

— Əmi, mənim bunlara pulum çatmaz…

Rəşad asta səslə dedi:

— Apar anana. Qalanını düşünmə.

Uşağın gözləri doldu.

O an Rəşad daxilində qəribə bir rahatlıq hiss etdi.

İlk dəfə idi ki, kiməsə yaxşılıq etmək ona belə xoş gəlirdi.

Bir neçə ay sonra kənddə böyük yağış oldu. Bəzi evlərə ziyan dəydi. İnsanlar çətin vəziyyətdə qaldılar.

Rəşad dükanındakı ərzaqların bir hissəsini pulsuz payladı.

Kənd camaatı təəccüblənirdi.

Bir qadın dedi:

— Rəşad əvvəl belə deyildi…

Yaşlı kişi gülümsəyib cavab verdi:

— Çünki indi yalnız hesab yox, insanlıq da öyrənib.

Vaxt keçdikcə insanlar ona daha çox hörmət etməyə başladılar.

Amma bu dəfə hörmət puluna görə deyildi.

Onun davranışına görə idi.

Bir gün gənclərdən biri ona soruşdu:

— Rəşad əmi, səni nə dəyişdi?

Rəşad bir anlıq susdu.

Sonra dedi:

— Mən əvvəllər elə bilirdim ki, elm yalnız bilməkdir. Sonra başa düşdüm ki, elm insanın qəlbini dəyişmirsə, faydası azdır.

Bir axşam Goranboyun sakit küçələrində yağışdan sonra torpaq qoxusu yayılmışdı.

Rəşad dükanını bağlayıb evə gedirdi. Çantasından kitabın kənarı görünürdü.

Yolda həmin yaşlı kişi ilə rastlaşdı.

Yaşlı kişi gülümsəyib dedi:

— Oğlum, artıq üzündə başqa nur var.

Rəşad sakitcə cavab verdi:

— Çünki insan öyrəndikcə yalnız ağlı yox, ruhu da dəyişir.

Sonra göyə baxıb əlavə etdi:

— Əvvəllər mən yalnız qazanmağı düşünürdüm. İndi isə yaxşı insan olmağın nə qədər böyük elm olduğunu anlayıram.

O gecə evində kitab oxuyarkən birdən uşaqlıq xatirələri yadına düşdü. Kasıb vaxtlarını, insanların ona etdiyi yaxşılıqları düşündü.

Gözləri doldu.

Çünki artıq anlayırdı ki, həqiqi fəzilət insanın daxilində elm ilə böyüyür.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi elm insanın davranışını və qəlbini dəyişməlidir.
- Fəzilət və gözəl əxlaq elm ilə başlayır.
- İnsan yalnız ağılda deyil, mərhəmətdə də inkişaf etməlidir.
- Təvazökar insan daim özünü düzəltməyə çalışar.
- Başqalarına yaxşılıq etmək insanın ruhunu rahatlaşdırar.
- Elm insanı daha ədalətli və anlayışlı edər.
- Pul və bilik insanı kamil etməz, əxlaq onu kamilləşdirər.
- İnsan öz səhvlərini anlayanda dəyişməyə başlayır.
- Həqiqi böyüklük insanlara yuxarıdan baxmamaqdadır.
- Oxumaq və öyrənmək insanın daxilindəki qaranlığı azaldır.
- Fəzilətli insan olmaq üçün daim öyrənmək lazımdır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, fəzilətlərin başlanğıcı da, sonu da elmdir.

KƏLAM - 11

“İNSANLARIN BİR-BİRİNDƏN ÜSTÜNLÜYÜ ELM VƏ AĞIL İLƏDİR; MAL VƏ SOY İLƏ DEYİL.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 290)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 11

“KÖLGƏDƏ QALAN ADAM”

Hacıqabulun isti külәkləri ilə tanınan kəndlərindən birində Kamran adlı bir kişi yaşayırdı. O, rayonun ən varlı ailələrindən birinin oğlu idi. Atasının böyük torpaqları, mal-qarası və dükanları vardı. Kənddə çox adam onların ailəsinə hörmət edirdi.

Kamran uşaqlıqdan bolluq içində böyümüşdü. İstədiyi hər şey qarşısına

qoyulurdu. Buna görə də zaman keçdikcə özünü başqalarından üstün görməyə başlamışdı.

O tez-tez deyirdi:

— İnsan varlı və tanınmış ailədə doğulubsa, onsuz da hörmət görəcək.

Kamran çox oxumazdı. Kitabla arası yox idi. Elm öyrənməyi vacib saymırdı. Düşünürdü ki, pul hər qapını açır.

Kənddə isə başqa bir kişi yaşayırdı — Süleyman.

Süleyman kasıb ailədən idi. Kiçik bir evdə yaşayır, köhnə velosipedlə məktəbə gedib-gəlirdi. Amma kənddə hamı ona hörmət edirdi. Çünki o, savadlı, ağıllı və mərifətli insan idi. İnsanların problemlərini həll edir, uşaqlara pulsuz dərs keçirdi.

Kamran buna əsəbiləşirdi.

Bir gün atasına dedi:

— Mən anlamıram, camaat niyə o kasıb müəllimə belə hörmət edir?

Atası sakitcə cavab verdi:

— Oğlum, hörmət hər zaman pulla qazanılmır.

Kamran bu sözə əhəmiyyət vermədi.

Bir yay günü kənddə ciddi problem yarandı. Güclü küləklərdən sonra su nasosları sıradan çıxmışdı. İnsanlar susuz qalmışdı. Hamı təşviş içində idi.

Kamran atasının puluna güvənib dedi:

— Narahat olmayın. Mən hər şeyi həll edəcəyəm.

Şəhərdən ustalar çağırdı. Bahalı avadanlıqlar gətirildi. Amma problem yenə həll olunmadı.

Çünki məsələ nasosda deyildi. Su xəttinin əsas istiqaməti səhv bağlanmışdı.

Kənd camaatı günlərlə susuz qaldı.

Hamı narahat idi.

Bir axşam kənd meydanında insanlar toplaşmışdı. Süleyman sakitcə xəritələrə baxırdı. Sonra dedi:

— Problem suyun təzyiqindədir. Əgər xətt bu tərəfdən dəyişdirilsə, su yenidən gələcək.

Bəzi adamlar təəccübləndi.

Kamran isə istehza ilə dedi:

— Sən nə vaxtdan mühəndis oldun?

Süleyman sakitcə cavab verdi:

— Mən mühəndis deyiləm. Amma öyrənməyi sevirəm. Bu barədə kitab oxumuşam.

Sonra kəndin yaşlı bir ustası da onun sözünü təsdiqlədi.

Dedikləri kimi etdilər.

Bir neçə saat sonra kəndə yenidən su gəldi.

İnsanlar sevinc içində idi.

Bir qadın dedi:

— Allah Süleymandan razı olsun.

Kamran isə kənarda dayanıb susurdu.

İlk dəfə idi ki, pulunun hər şeyi həll etmədiyini görürdü.

O gecə evdə yata bilmədi.

Pəncərədən Hacıqabulun sakit küçələrinə baxırdı.

Düşünürdü:

"Niyə insanlar Süleymana məndən çox hörmət edir?"

Səhər bazara gedəndə gördü ki, insanlar Süleymanla məsləhətləşir, onun fikirlərinə qulaq asırlar.

Halbuki Süleymanın nə var-dövləti vardı, nə də tanınmış ailəsi.

Kamranın daxilində qəribə bir boşluq yaranmışdı.

Bir neçə gün sonra kənd məscidində alim çıxış edirdi.

Mövzu insanın həqiqi dəyəri haqqında idi.

Alim dedi:

— İnsanların üstünlüyü geyimdə, malda və nəsildə deyil. İnsan elm və ağıl ilə yüksələr.

Sonra İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "İnsanların bir-birindən üstünlüyü elm və ağıl ilədir; mal və soy ilə deyil."

Bu sözlər Kamranın qəlbinə ağır toxundu.

Çünki o, ilk dəfə idi ki, özünü həqiqətən yoxsul hiss edirdi.

Var-dövləti vardı, amma insanların sevgisini qazandıracaq elm və hikmət yox idi.

Həmin gündən sonra Kamran dəyişməyə başladı.

Əvvəllər vaxtını boş söhbətlərə sərf edirdi. İndi isə kitab oxumağa başladı.

Süleymanın yanına gedib ondan kömək istədi.

Utana-utana dedi:

— Mənə də öyrədə bilərsən?

Süleyman gülümsəyib cavab verdi:

— Elm öyrənmək istəyən insan artıq ilk addımı atıb.

Aylar keçdi.

Kamran artıq əvvəlki kimi lovğa deyildi.

İnsanları diqqətlə dinləyirdi. Kasıb adamlara yuxarıdan baxmırdı. Hər gün yeni bir şey öyrənməyə çalışırdı.

Bir gün kənddə bir uşaq yolda huşunu itirdi. İnsanlar təşvişə düşdü.

Kamran sakitcə uşağı kölgəyə apardı, su verdi və təcili yardım çağırdı. Çünki ilk yardım haqqında oxumuşdu.

Uşağın anası ağlayaraq dedi:

— Allah səni qorusun oğlum.

Kamranın gözləri doldu.

Çünki ilk dəfə idi ki, insanlara faydalı olmaq ona belə xoş gəlirdi.

Bir axşam o, kəndin kənarında dayanıb gün batımına baxırdı.

Yanına atası gəldi.

Atası sakitcə soruşdu:

— Oğlum, sənə nə oldu belə dəyişdin?

Kamran asta səslə cavab verdi:

— Ata… mən əvvəllər elə bilirdim ki, insanı böyük edən puldur. İndi başa düşürəm ki, insanın həqiqi dəyəri ağlı və elmidir.

Sonra əlavə etdi:

— Mal itə bilər. Soy dəyişə bilməz. Amma elm insanın daxilində yaşayan sərvətdir.

O anda Hacıqabulun isti küləyi sakitcə onların üzünə toxunurdu.

Kamran isə artıq əvvəlki təkəbbürlü adam deyildi.

O, insanların hörmətini pulla yox, elm və mərifətlə qazanmağın nə qədər böyük nemət olduğunu anlamışdı.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsanların həqiqi üstünlüyü elm və ağıl ilə ölçülür.
- Var-dövlət insanı kamil etməz.
- Təvazökar və savadlı insan hər zaman hörmət qazanar.
- Elm insanı həm faydalı, həm də mərhəmətli edər.
- Pul hər problemi həll edə bilməz.
- İnsan başqalarına yuxarıdan baxmamalıdır.
- Həqiqi hörmət davranış və hikmət ilə qazanılır.
- Öyrənmək istəyən insan dəyişməyə başlayar.
- Ağıl və elm insanın daxilindəki ən böyük sərvətdir.
- İnsanlara faydalı olmaq ən böyük gözəlliklərdəndir.
- Təkəbbür insanı kor edər, elm isə gözünü açar.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, insanların bir-birindən üstünlüyü mal və soy ilə deyil, elm və ağıl ilədir.

KƏLAM - 12

**“ELM ÖYRƏNMƏK ÖZÜ İLƏ MÜKAFAT VERİLƏN BİR DİNDİR;
İNSAN HƏYATI BOYUNCA ONUNLA ALLAHA İTAƏT EDƏR,
VƏFATINDAN SONRA İSƏ GÖZƏL BİR AD XATİRƏ QOYAR.”**

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 290)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 12

“SƏSSİZ MÜƏLLİMİN İŞIĞI”

Xaçmazın meyvə bağları ilə məşhur olan kəndlərindən birində Nəsib adlı bir kişi yaşayırdı. O, kənddə adi bir kitabxanaçı idi. Köhnə, balaca kitabxanada işləyirdi. Kitabların tozunu silər, uşaqlara kitab verər, axşam isə hamı gedəndən sonra təkcə oturub mütaliə edərdi.

Nəsib çox sakit insan idi. Kənddə bəziləri onu qəribə hesab edirdi.

Deyirdilər:

— Bu qədər kitab oxumağın nə faydası var?

Bəziləri isə ona acıyaraq baxırdı:

— Yazıq ömrünü kitabların arasında keçirdi.

Amma Nəsib heç kimə cavab vermirdi.

Çünki onun qəlbində başqa bir dünya vardı.

O inanırdı ki, elm insanın ruhunu dəyişir.

Nəsib uşaqlıqdan kasıb böyümüşdü. Atası balıqçı idi. Ailənin vəziyyəti çətin olduğuna görə çox əziyyət çəkmişdi. Amma bir müəllimin ona verdiyi köhnə kitab həyatını dəyişmişdi.

Həmin gündən elmə aşiq olmuşdu.

İllər keçmişdi.

İndi o, kənd uşaqlarının kitabdan uzaq düşməməsi üçün əlindən gələni edirdi.

Bir qış günü güclü qar yağırdı. Kənd yolları bağlanmışdı. Hamı evində idi.

Amma kitabxananın zəif işığı yenə yanırdı.

Nəsib sobanın yanında oturub kitab oxuyurdu.

Birdən qapı döyüldü.

İçəri on üç yaşlı bir oğlan daxil oldu. Üz-gözü soyuqdan qızarmışdı.

Utana-utana dedi:

— Müəllim… məktəbdə tapşırıq veriblər. Amma mən başa düşmürəm.

Nəsib gülümsədi:

— Gəl otur oğlum.

Saatlarla ona dərs izah etdi.

Uşaq gedəndə gözləri parıldayırdı:

— Mən artıq başa düşdüm!

Nəsib həmin an qəribə bir rahatlıq hiss etdi.

Sanki yorğunluğu birdən yox olmuşdu.

Çünki başqasına elm öyrətmək onun qəlbini sevindirirdi.

Vaxt keçdikcə kənddə daha çox uşaq kitabxanaya gəlməyə başladı.

Nəsib hər uşağa fərqli yanaşırdı.

Kimisi oxumağı sevmirdi — onu hekayələrlə maraqlandırırdı.

Kimisi özünə inanmırdı — ona kiçik uğurlar qazandırırdı.

Kimisi kasıb idi — gizlicə ona dəftər-qələm alırdı.

Amma heç vaxt etdiyi yaxşılıqları demirdi.

Bir gün kənddə imkanlı bir adam ona dedi:

— Nəsib müəllim, siz bu qədər əziyyət çəkirsiniz, amma qazancınız azdır. Niyə başqa iş görmürsünüz?

Nəsib sakitcə gülümsədi:

— İnsan yalnız pul üçün yaşamır.

Həmin adam təəccüblə soruşdu:

— Bəs sizi bu qədər işləməyə nə vadar edir?

Nəsib kitabları göstərib dedi:

— İnsan bir uşağın qəlbində işıq yandıranda bunun savabı dünyadakı bir çox şeydən böyük olur.

Bu söz həmin adamı susdurdu.

Bir yaz günü kənddə böyük tədbir keçirilirdi. Məktəbi bitirən şagirdlər çıxış edirdi.

Rayonda ən yüksək nəticəni göstərən şagird səhnəyə çıxanda hamı

alqışladı.

Oğlan çıxışında dedi:

— Mən bu gün burada dayanmışamsa, bunun səbəbi bir insandır.

Hamı maraqla baxırdı.

Oğlan gözləri dolu halda davam etdi:

— Mən uşaq vaxtı dərslərdən geri qalırdım. Özümə inanmırdım. Amma kitabxanada bir insan mənə dedi ki, "Elm insanın həyatını dəyişər." O gündən sonra mən dəyişdim.

Sonra əlini Nəsibə tərəf uzadıb dedi:

— Bu insan Nəsib müəllimdir.

Zal alqış səsi ilə doldu.

Nəsib isə başını aşağı salmışdı.

Çünki o, etdiyi yaxşılıqların bu qədər böyüdüyünü heç düşünməmişdi.

Bir neçə ay sonra Nəsib ağır xəstələndi.

Artıq kitabxanaya əvvəlki kimi gedə bilmirdi.

Amma yenə də evində uşaqlara dərs keçirdi.

Bir gün yaxın dostlarından biri ona dedi:

— Özünü çox yorma.

Nəsib asta səslə cavab verdi:

— İnsan ömrü bitər. Amma öyrətdiyi elm yaşayarsa, özü də yaşayır.

Bu söz hamını kövrəltdi.

Bir axşam Xaçmazın sakit küləyi pəncərədən içəri dolurdu. Nəsib yatağının yanında duran kitabları seyr edirdi.

Birdən gözləri doldu.

Çünki artıq ömrünün sonuna yaxınlaşdığını hiss edirdi.

Amma qorxmurdu.

Çünki arxasında yaxşı ad qoyduğunu anlayırdı.

Bir neçə gün sonra kənddə xəbər yayıldı:

— Nəsib müəllim vəfat edib…

Kənd sanki susmuşdu.

Dəfn günü yüzlərlə insan gəlmişdi.

Bir vaxtlar onun dərs keçdiyi uşaqlar indi böyümüşdülər. Kimi müəllim olmuşdu, kimi həkim, kimi mühəndis.

Hamısı göz yaşları ilə bir şeyi deyirdi:

— O, bizim həyatımızı dəyişdi.

Məsciddə yaşlı alim çıxış edərkən dedi:

— İmam Əli (ə) buyurub: "Elm öyrənmək özü ilə mükafat verilən bir dindir; insan həyatı boyunca onunla Allaha itaət edər, vəfatından sonra isə gözəl bir ad xatirə qoyar."

Sonra əlavə etdi:

— Nəsib müəllim bu sözün canlı nümunəsi idi.

Həmin gün kəndin uşaqları kitabxananın qarşısında dayanıb sakitcə ağlayırdılar.

Amma kitabxananın içində bir şey dəyişməmişdi.

Rəflərdə duran kitablar hələ də insanlara işıq saçırdı.
Sanki Nəsib müəllimin ruhu o kitabların arasında yaşayırdı.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın ruhunu və həyatını gözəlləşdirir.
- Başqalarına elm öyrətmək böyük savab və xeyirdir.
- İnsan yalnız pul üçün yaşamamalıdır.
- Həqiqi yaxşılıq insanlara faydalı olmaqdır.
- Elm insanın ölümündən sonra belə onu yaşadar.
- Təvazökar insan etdiyi yaxşılığı reklam etməz.
- Bir insanın verdiyi elm bir çox həyat dəyişə bilər.
- Həqiqi hörmət insanın əxlaqı və faydası ilə qazanılır.
- Uşaqların qəlbində elm sevgisi yaratmaq böyük xidmətdir.
- İnsan ömrü qısa olsa da, yaxşı əməlləri qalıcı olar.
- Elm Allaha itaət və insanlara xidmət yoludur.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm öyrənmək özü böyük bir ibadət və mükafatdır; insan vəfat etdikdən sonra da onun gözəl adı yaşayır.

KƏLAM - 13

“ELM, DƏYƏRLİ BİR MİRASDIR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 290)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 13

“KÜLƏKLƏ QALAN XƏZİNƏ”

Xızının sərt külәkləri ilə məşhur olan kəndlərindən birində Arif adlı bir kişi yaşayırdı. O, dənizə yaxın kiçik bir kənd məktəbində texniki işçi işləyirdi. Səhərlər məktəbin həyətini təmizləyər, qırılmış partaları düzəldər, axşam isə hamı gedəndən sonra sinif otaqlarını bağlayardı.

Arif sakit adam idi. Çox danışmazdı. İnsanlarla mehriban davranardı. Amma kənddə onu çox da önəmli biri hesab etmirdilər.

Çünki nə var-dövləti vardı, nə də böyük vəzifəsi.

Arifin ən böyük sərvəti isə evinin bir küncündə yerləşən köhnə taxta sandıq idi.

O sandıq atasından qalmışdı.

Atası vaxtilə kənddə müəllim olmuşdu. Kasıb yaşamışdı, amma çox kitab toplamışdı. Vəfat etməzdən əvvəl Arifə demişdi:

— Oğlum, mən sənə pul qoyub gedə bilmədim. Amma sənə bundan qiymətli bir miras qoyuram.

Sonra sandığı göstərmişdi.

Arif gəncliyində bu sözləri tam anlamamışdı.

Çünki dostlarının bəzisinin maşını, torpağı, dükanı vardı. O isə köhnə kitablarla qalmışdı.

Bir dəfə əsəbi halda sandığı açıb dedi:

— Kaş atam mənə bir az pul qoyaydı…

Anası sakitcə cavab verdi:

— Sənin atan sənə puldan böyük xəzinə qoyub.

Amma Arif yenə anlamamışdı.

İllər keçdi.

Bir gün məktəbdə yeni direktor təyin olundu. Direktor məktəbdə kitab oxuma tədbiri təşkil etdi. Müəllimlərdən biri xəstələndiyi üçün uşaqlara kitab haqqında danışacaq adam tapılmadı.

Direktor təsadüfən Arifin kitabları çox sevdiyini eşitmişdi.

O, Arifə dedi:

— Sabah uşaqlarla söhbət edə bilərsiniz?

Arif təəccübləndi:

— Mən? Mən müəllim deyiləm axı…

Direktor gülümsədi:

— Bəzən insanın diplomundan çox, biliyi danışır.

O gecə Arif yata bilmədi.

Atasının sandığını açdı.

Kitabların tozunu təmizlədi. Vərəqləri çevirərkən atasının qeydlərini gördü. Bəzi səhifələrin kənarında belə yazılmışdı:

"Elm insanın yolunu işıqlandırar."

Arifin gözləri doldu.

Çünki illərdir o kitablara sadəcə köhnə əşya kimi baxmışdı.

Ertəsi gün məktəbə gedəndə çox həyəcanlı idi.

Sinifdə uşaqlar qarşısında dayanıb əvvəlcə nə deyəcəyini bilmədi.

Sonra əlindəki köhnə kitabı göstərib dedi:

— Bu kitab mənə atamdan qalıb. Uzun illər mən bunun dəyərini anlamadım.

Uşaqlar sakitcə ona baxırdı.

Arif davam etdi:

— Mən əvvəllər elə bilirdim ki, miras yalnız pul və evdir. Amma insanın öyrətdiyi elm daha böyük miras imiş.

Sonra uşaqlara atasının həyatından danışdı.

Necə kasıb yaşadığını…

Necə uşaqlara pulsuz dərs keçdiyini…

Necə kitab toplamaq üçün illərlə qənaət etdiyini…

Söhbət bitəndə sinifdə qəribə bir sükut vardı.

Bir uşaq əlini qaldırıb soruşdu:

— Bəs siz niyə kitabları bu qədər qoruyursunuz?

Arif asta səslə cavab verdi:

— Çünki bunlar mənə yol göstərən xəzinədir.

Həmin gündən sonra məktəbdə uşaqlar tez-tez Arifin yanına gəlməyə başladılar. O, onlara kitab seçməyə kömək edir, hekayələr danışırdı.

Bir gün kənddə güclü külək oldu. Məktəbin damının bir hissəsi dağıldı. İnsanlar təşviş içində idi.

Arif sakitcə uşaqları təhlükəsiz yerə topladı. Sonra kəndin kişiləri ilə

birlikdə məktəbi qorumağa çalışdı.

Hamı onun soyuqqanlı davranışına təəccüblənmişdi.

Yaşlı müəllimlərdən biri dedi:

— Arifin davranışında başqa bir tərbiyə var.

Direktor isə sakitcə cavab verdi:

— Çünki elm yalnız kitabda qalmayıb, onun xarakterinə çevrilib.

Bu söz Arifin ürəyinə toxundu.

Bir axşam evdə atasının sandığını yenidən açdı.

Bu dəfə kitabları əlinə alanda artıq başqa hiss keçirirdi.

Çünki anlayırdı ki, atası ona sadəcə kitab yox, düşünmək qabiliyyəti, mərifət və həyat dərsi qoyub gedib.

Bir neçə ay sonra kənddə kitab sərgisi təşkil olundu.

Arif atasının köhnə kitablarını da sərgiyə gətirdi.

İnsanlar maraqla kitabları vərəqləyirdi.

Bir gənc dedi:

— Bu qədər köhnə kitabı niyə saxlamısınız?

Arif gülümsəyib cavab verdi:

— Çünki insanın qoyduğu ən qiymətli miras ev yox, öyrətdiyi elmdir.

Sonra əlavə etdi:

— Ev dağıla bilər. Pul itə bilər. Amma elm bir insanın qəlbində yaşayarsa, nəsillərlə davam edər.

Bir gün məsciddə alim çıxış edirdi.

Mövzu elm və miras haqqında idi.

Alim İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Elm, dəyərli bir mirasdır."

Sonra dedi:

— İnsan öldükdən sonra malı bölünər. Amma qoyduğu elm insanlara fayda verdikcə yaşayır.

Bu sözlər Arifin qəlbində dərin iz buraxdı.

Çünki artıq atasının ona nə qoyduğunu tam anlamışdı.

Bir axşam Xızının güclü küləyi həyətin qapısını çırpırdı.

Arif isə lampanın altında atasının köhnə kitabını oxuyurdu.

Kiçik oğlu ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Ata, bu kitabları mənə də verəcəksən?

Arif oğlunun başını sığallayıb dedi:

— Bəli oğlum. Çünki insanın ən böyük sərvəti beynində və qəlbində daşıdığı elmdir.

Sonra göyə baxıb sakitcə əlavə etdi:

— Atam mənə yol göstərən bir işıq qoyub getdi. Mən də onu söndürməyəcəyəm.

O anda otaqdakı zəif lampanın işığı köhnə kitabların üstünə düşürdü.

Sanki illər əvvəl yaşayan bir müəllimin nuru hələ də o evdə yaşayırdı.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın qoyduğu ən qiymətli mirasdır.

- Pul və mal itə bilər, amma elm qalıcıdır.
- Valideynin öyrətdiyi gözəl biliklər övladın həyatını dəyişə bilər.
- Həqiqi sərvət insanın qəlbində və düşüncəsindədir.
- Elm insanın davranışına və xarakterinə təsir edir.
- Təvazökar insan biliyin dəyərini anlayar.
- Kitab və elm nəsildən-nəslə ötürülən işıqdır.
- İnsan öldükdən sonra qoyduğu elm ilə yaşamağa davam edə bilər.
- Həqiqi miras yalnız maddi şeylər deyil.
- Elm insanın yolunu işıqlandırır və onu kamilləşdirir.
- Başqalarına fayda verən elm ən dəyərli nemətlərdəndir.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insanın sahib ola biləcəyi ən dəyərli mirasdır.

KƏLAM - 14

“ELM QABAQDAN CİLOVU ÇƏKƏNDİR, ƏMƏL ARXADAN HƏRƏKƏTƏ GƏTİRƏNDİR, NƏFS İSƏ İNADKAR VƏ RAM OLMAYAN BİR MİNİKDİR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 14

“CİLOVU BURAXILAN AT”

İmişlinin geniş tarlaları ilə əhatə olunan kəndlərindən birində Fərid adlı bir kişi yaşayırdı. O, kənddə tanınmış taxıl alverçisi idi. Atası illərlə zəhmətlə işləyib ona böyük təsərrüfat qoymuşdu. Fərid gənc yaşlarından var-dövlət içində böyümüşdü.

O, ağıllı idi, kitab da oxuyurdu. İnsanlarla söhbət edəndə çox gözəl danışırdı. Din, əxlaq və düzgünlük haqqında çox şey bilirdi.

Amma bir problem vardı…

Bildiklərinə əməl etmirdi.

Tez əsəbiləşirdi. Nəfsi onu idarə edirdi. Haram qazanc gələndə göz yumurdu. İnsanların haqqını bəzən gec verirdi. Kasıb adamları aşağı görürdü.

Kənddə yaşlı bir kişi bir dəfə ona demişdi:

— Oğlum, elm insanı dəyişmirsə, o elm hələ qəlbə çatmayıb.

Fərid isə gülümsəyib keçmişdi.

Bir yay günü kəndə uzaq rayonlardan taxıl almağa gələn yoxsul bir kişi gəldi. Əlində az miqdarda məhsul vardı. O, qızının toyuna görə pula ehtiyac duyurdu.

Fərid tərəzidə hiylə edib məhsulun çəkisini az göstərdi.

Kişi narahat halda dedi:

— Oğlum, mənim malım bundan çox idi axı…

Fərid sərt səslə cavab verdi:

— Mən tərəzidən yaxşı bilirəm?

Yazıq kişi məcbur qalıb razılaşdı.

Axşam Fərid evə qayıdanda anası onun üzündəki narahatlığı hiss etdi.

Soruşdu:

— Nə olub sənə?

Fərid əsəbi halda dedi:

— Heç nə.

Anası sakitcə cavab verdi:

— İnsan haqq yeyəndə qəlbi rahat olmaz.

Bu söz Fəridin ürəyinə toxunsa da, nəfsinə qalib gələ bilmədi.

Bir neçə gün sonra böyük bir hadisə baş verdi.

Fəridin ən güvəndiyi işçisi ona xəyanət edib çoxlu pulunu götürüb qaçdı.

Fərid sarsıldı.

Günlərlə əsəbi gəzir, hamıya qışqırırdı.

Bir axşam kənd məscidində alim çıxış edirdi. Mövzu nəfs və əməl haqqında idi.

Fərid də getdi.

Alim sakit səslə dedi:

— İnsan yalnız elm öyrənməklə nicat tapmaz. Elm cilovdur. Əməl isə o cilovun istiqamət verdiyi hərəkətdir. Nəfs isə ram olmayan bir at kimidir. Əgər insan nəfsini idarə etməsə, onu uçuruma aparar.

Sonra İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Elm qabaqdan cilovu çəkəndir, əməl arxadan hərəkətə gətirəndir, nəfs isə inadkar və ram olmayan bir minikdir."

Bu sözlər Fəridin qəlbinə ox kimi sancıldı.

Çünki o anda özünü gördü.

Kitab oxuyan, doğru danışan, amma nəfsinə məğlub olan bir insan…

O gecə yata bilmədi.

İmişlinin isti küləyi pəncərədən içəri dolurdu. Fərid isə həyətə çıxıb uzun müddət səmaya baxdı.

Birdən atasının illər əvvəl dediyi söz yadına düşdü:

— Oğlum, insanın ən böyük düşməni öz nəfsidir.

Səhər açılan kimi Fərid bazara getdi.

Həmin kasıb kişini tapdı.

Pulunu qaytarıb dedi:

— Mən sənə haqsızlıq etmişdim. Məni bağışla.

Kişinin gözləri doldu:

— Allah səni bağışlasın oğlum.

Fərid ilk dəfə idi ki, daxilində qəribə bir rahatlıq hiss edirdi.

Çünki bu dəfə bildiyi doğruya əməl etmişdi.

Vaxt keçdikcə o dəyişməyə başladı.

Artıq tərəzidə hiylə etmirdi. İnsanlarla kobud danışmırdı. Hər gün öz nəfsi ilə mübarizə aparırdı.

Amma bu dəyişmək asan deyildi.

Bəzən köhnə vərdişləri geri qayıdırdı.

Bir gün bazarda biri onu aldatmağa çalışdı. Əvvəlki Fərid olsaydı, dərhal dava edərdi.

Amma bu dəfə susdu.

Dərindən nəfəs alıb özünə dedi:

"Əgər elmim varsa, bunu davranışımda göstərməliyəm."

Ətrafdakı insanlar təəccüblə ona baxırdı.

Bir yaşlı kişi yaxınlaşıb dedi:

— Fərid, sən əvvəl çox sərt idin. İndi dəyişmisən.

Fərid sakitcə cavab verdi:

— Çünki insan öz nəfsinə qalib gəlməsə, öyrəndiyi elm onu xilas etməz.

Bir neçə ay sonra kənddə quraqlıq oldu. Bəzi ailələrin vəziyyəti ağırlaşdı.

Fərid gizlicə onlara un və ərzaq göndərməyə başladı.

Heç kimə demirdi.

Bir gün anası bunu gördü.

Gözləri dolaraq dedi:

— Oğlum, indi atan səninlə fəxr edərdi.

Fərid başını aşağı saldı.

Çünki artıq anlayırdı ki, insanın həqiqi böyüklüyü danışmaqda yox, əməl etməkdədir.

Bir axşam o, kəndin kənarında dayanıb gün batımına baxırdı.

Yanına kiçik qardaşı gəlib soruşdu:

— Sən necə dəyişdin belə?

Fərid bir müddət susdu.

Sonra dedi:

— Mən əvvəllər elə bilirdim ki, elm yalnız bilməkdir. Sonra başa düşdüm ki, insan bildiyi doğruya əməl etməsə, nəfsi onu idarə edər.

Sonra uzaqlara baxaraq əlavə etdi:

— Nəfs vəhşi at kimidir. Cilovu buraxsan, insanı uçuruma aparar.

Həmin an İmişlinin küləyi taxıl zəmilərinin üzərindən keçirdi.

Fərid isə artıq əvvəlki adam deyildi.

O, öz nəfsini idarə etməyin insanın ən böyük mübarizəsi olduğunu anlamışdı.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanı doğru yola aparan bir rəhbərdir.
- Bildiyi doğruya əməl etməyən insan həqiqi fayda əldə etməz.
- Nəfs insanın ən böyük imtahanlarından biridir.
- İnsan öz nəfsinə qalib gəlməsə, səhvlərə sürüklənər.
- Həqiqi dəyişiklik davranışda görünər.
- Haram qazanc insanın qəlbini narahat edər.
- Təvazökar insan səhvini qəbul edib düzəltməyə çalışar.
- İnsan özünü idarə etməyi öyrənməlidir.
- Əməl edilməyən elm insanı kamilləşdirməz.
- Yaxşılıq gizli ediləndə daha dəyərlidir.
- Həqiqi böyüklük nəfsə hakim olmaqdır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insanı yönləndirən cilov, əməl hərəkət verən qüvvə, nəfs isə ram edilməli olan bir minikdir.

KƏLAM - 15

“ELM YARDIM EDİR, HİKMƏT İSƏ DOĞRU YOLA YÖNƏLDİR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 15

“MEŞƏDƏ AZAN ADAM”

İsmayıllının sıx meşələri və dumanlı dağları ilə əhatə olunan kəndlərindən birində Tural adlı bir kişi yaşayırdı. O, rayonda tanınmış baytar idi. Heyvanların xəstəliyini yaxşı anlayır, dərmanları düzgün seçirdi. İnsanlar uzaq kəndlərdən belə onu çağırırdılar.

Tural savadlı idi.

Kitablar oxuyur, yeni biliklər öyrənirdi. Hətta şəhərdən gələn bəzi mütəxəssislər onun biliyinə təəccüblənirdilər.

Amma Turalın bir problemi vardı…

O, çox vaxt yalnız biliyinə güvənirdi. İnsanların hisslərini, həyatın incəliklərini və hikməti kifayət qədər düşünmürdü.

Bir gün kəndin yaşlı çobanı onun yanına gəldi.

Dedi:

— Oğlum, qoyunlar qəribə xəstələnib.

Tural dərhal dərman hazırladı. Heyvanlara baxmadan, yalnız eşitdiyi əlamətlərə əsasən müalicə yazdı.

Çoban tərəddüdlə soruşdu:

— Bəlkə gəlib özünüz baxasınız?

Tural özündən əmin halda dedi:

— Mən bilirəm nə etmək lazımdır.

Amma bir neçə gün sonra vəziyyət daha da ağırlaşdı. Heyvanların bir neçəsi öldü.

Çobanın gözləri dolmuşdu.

Sakitcə dedi:

— Elm yaxşıdır oğlum… Amma bəzən insan baxmadan, anlamadan qərar verməməlidir.

Bu söz Turalın ürəyinə toxundu.

Çünki ilk dəfə idi ki, biliyinin kifayət etmədiyini hiss edirdi.

Həmin gecə yata bilmədi.

İsmayıllının dağlarından gələn sərin külək pəncərədən içəri dolurdu. Tural isə tavana baxıb düşünürdü:

"Mən niyə səhv etdim?"

Bir neçə gün sonra rayon mərkəzində təcrübəli bir alimlə görüş oldu. Mövzu elm və hikmət haqqında idi.

Tural da getdi.

Alim çıxışında dedi:

— Elm insanın əlindən tutar. Amma hikmət onu hara getməli olduğunu göstərər.

Zalda sakitlik vardı.

Sonra alim İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Elm yardım edir, hikmət isə doğru yola yönəldir."

Bu sözlər Turalın qəlbində dərin iz buraxdı.

Çünki o anda anladı ki, yalnız bilmək kifayət deyil.

İnsan düşünməyi, dinləməyi və düzgün qərar verməyi də öyrənməlidir.

Bir neçə gün sonra yenə bir kənddən onu çağırdılar.

Bu dəfə bir at xəstələnmişdi.

Əvvəlki kimi tələsik qərar vermədi.

Saatlarla heyvana baxdı. Sahibinin dediklərini diqqətlə dinlədi. Ətraf mühiti araşdırdı.

Sonra sakitcə dedi:

— Problem xəstəlikdə deyil. Heyvan yanlış yemlə qidalanıb.

Müalicə başladı və at sağaldı.

Atın sahibi sevinc içində dedi:

— Sən əvvəl də bilikli idin. Amma indi daha fərqli davranırsan.

Tural asta səslə cavab verdi:

— Çünki artıq yalnız elmə yox, hikmətə də ehtiyac olduğunu anlayıram.

Vaxt keçdikcə Tural dəyişməyə başladı.

Əvvəllər insanları tez yarımçıq dinləyirdi. İndi isə diqqətlə qulaq asırdı.

Əvvəllər yalnız kitablara güvənirdi. İndi isə həyat təcrübəsindən də dərs alırdı.

Bir gün kənddə iki qardaş arasında mübahisə yarandı. Atalarının qoyduğu torpaq üstündə dava edirdilər.

Hamı Turalı çağırdı.

Çünki onu ağıllı insan hesab edirdilər.

Əvvəlki Tural olsaydı, tez qərar verərdi.

Amma bu dəfə hər iki tərəfi uzun müddət dinlədi. Sonra kəndin yaşlıları ilə danışdı. Atalarının vaxtilə nə dediyini öyrəndi.

Axırda elə bir qərar verdi ki, hər iki qardaş razı qaldı.

Yaşlı kənd sakini ona baxıb dedi:

— Oğlum, elm səni tanıtdı. Hikmət isə səni böyütdü.

Bu söz Turalın yaddaşına həkk olundu.

Bir payız günü güclü yağışdan sonra kənd yolunda torpaq sürüşməsi olmuşdu. İnsanlar qorxu içində idi.

Tural işçilərlə birlikdə kəndə kömək etməyə getdi.

Orada gənclərdən biri qorxudan nə edəcəyini bilmirdi.

Tural onun çiyninə toxunub dedi:

— Elm insana nə etməyi öyrədər. Hikmət isə nə vaxt və necə etməyi göstərər.

Sonra hamını sakit şəkildə yönləndirdi.

O anda insanlar onun yalnız savadlı yox, həm də müdrik biri olduğunu hiss etdilər.

Bir axşam Tural kəndin üst tərəfində dayanıb İsmayıllının meşələrinə baxırdı.

Yanına kiçik qardaşı gəlib soruşdu:

— Sən necə belə dəyişdin?

Tural bir müddət susdu.

Sonra dedi:

— Mən əvvəllər elə bilirdim ki, çox bilmək kifayətdir. Amma insanın biliyi hikmətlə birləşməsə, səhv yola gedə bilər.

Sonra əlavə etdi:

— Elm əlində çıraqdır. Hikmət isə o çırağın hansı yolu işıqlandıracağını göstərir.

Həmin an dağların arasından gələn külək ağacların budaqlarını yelləyirdi.

Tural isə artıq əvvəlki kimi tələsik qərar verən adam deyildi.

O, bilməklə yanaşı düşünməyi və hikmətlə davranmağı öyrənmişdi.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın həyatında böyük köməkçidir.
- Hikmət insanı doğru qərara yönəldir.
- Yalnız bilmək kifayət deyil, düşünmək də lazımdır.
- İnsan tələsik qərar verməməlidir.
- Dinləməyi bacaran insan daha düzgün davranar.
- Təcrübə və hikmət elmi tamamlayır.
- Təvazökar insan səhvindən dərs çıxarar.
- Həqiqi müdriklik həm elm, həm də hikmət ilə yaranır.
- İnsan başqalarının hisslərini və vəziyyətini anlamalıdır.
- Doğru qərar üçün araşdırmaq və düşünmək vacibdir.
- Hikmət insanın davranışını gözəlləşdirər.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insana yardım edər, hikmət isə onu doğru yola yönəldər.

KƏLAM - 16

“ELM, BƏLALARA MANE OLUR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 16

“QAR ALTINDA YANAN İŞIQ”

Kəlbəcərin uca dağlarla əhatə olunan kəndlərindən birində Zeynəb adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənddə feldşer işləyirdi. Kiçik tibb məntəqəsində insanlara yardım edir, xəstələrin yaralarını sarıyır, uşaqlara peyvənd vurur, yaşlıların dərmanlarını hazırlayırdı.

Zeynəb sakit və mərhəmətli qadın idi. İnsanlar onu çox sevirdi. Çünki o, yalnız xəstəliklə yox, insanların dərdi ilə də maraqlanırdı.

Amma kənddə hamı onun kimi düşünmürdü.

Bəzi adamlar deyirdi:

— Bu qədər oxumağın nə faydası var? Əvvəllər də insanlar həkimsiz yaşayırdı.

Zeynəb isə heç kimlə mübahisə etmirdi.

Çünki o bilirdi ki, elm insanı görünməyən bəlalardan qoruyur.

Bir qış günü Kəlbəcərin dağlarına ağır qar yağdı. Kənd yolları bağlandı. Soyuq hava hər tərəfi bürümüşdü.

Həmin gün kənddə bir uşaq qəfil xəstələndi.

Uşağın yüksək hərarəti vardı. Anası qorxu içində ağlayırdı.

Qonşular müxtəlif məsləhətlər verirdi.

Biri dedi:

— Uşağın üstünə qalın yorğan salın.

Başqası dedi:

— Soyuq su içirdin.

Bir yaşlı qadın isə dedi:

— Həkimə ehtiyac yoxdur, özü keçər.

Amma Zeynəb uşağı görəndə vəziyyətin ciddi olduğunu anladı.

Dərhal hərarəti ölçdü, nəfəsini yoxladı və sakit səslə dedi:

— Uşağın ağciyərində problem başlayır. Vaxt itirsək təhlükəli olar.

Bəziləri inanmadı.

Dedilər:

— Sən çox qorxudursan.

Amma Zeynəb geri çəkilmədi. Gecənin qaranlığında qarın içi ilə rayon xəstəxanasına zəng vurdu, təcili yardım təşkil etdi.

Saatlarla uşağın başında dayandı.

Səhərə yaxın uşaq özünə gəlməyə başladı.

Anası ağlayaraq Zeynəbin əlindən tutdu:

— Əgər sən olmasaydın…

Zeynəb sakitcə dedi:

— İnsan bilmədiyini öyrənməsə, bəla gələndə nə edəcəyini bilməz.

Bu hadisədən sonra kənddə insanlar ona başqa gözlə baxmağa başladılar.

Bir neçə gün sonra kənd məktəbində valideyn toplantısı keçirilirdi. Mövzu uşaqların sağlamlığı və təhlükələrdən qorunması idi.

Məktəb direktoru Zeynəbdən danışmağı xahiş etdi.

Zeynəb əvvəl tərəddüd etdi. Çünki özünü böyük natiq hesab etmirdi.

Amma sonra ayağa qalxıb sakit səslə dedi:

— İnsan bəzən bəlanın gəlməsini görmür. Amma elm o bəlanı əvvəlcədən tanımağa kömək edir.

Hamı diqqətlə ona qulaq asırdı.

O davam etdi:

— Bir ana uşağını qorumaq üçün bilməlidir. Bir ata ailəsini qorumaq üçün öyrənməlidir. İnsan bilmədiyi təhlükənin qarşısını ala bilməz.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: “Elm, bəlalara mane olur.”

Bu söz zalda dərin sükut yaratdı.

Çünki hər kəs o gecə xəstələnən uşağı xatırlayırdı.

Vaxt keçdikcə Zeynəb kənddə insanlara daha çox maarifləndirici söhbətlər etməyə başladı.

O, analara uşaqların sağlamlığı haqqında danışırdı. İnsanlara təmiz suyun əhəmiyyətini öyrədirdi. Qışda necə qorunmaq lazım olduğunu izah edirdi.

Bəzən insanlar yorulurdu.

Deyirdilər:

— Bu qədər ehtiyat nəyə lazımdır?

Amma Zeynəb səbrlə cavab verirdi:

— Bəla gələndən sonra peşman olmaq gec olar.

Bir yaz günü kənddə zəhərlənmə hadisəsi baş verdi. Bir neçə ailə xarab olmuş qidadan istifadə etmişdi.

Hamı təşvişə düşmüşdü.

Zeynəb əvvəlcədən öyrəndiyi biliklərlə insanlara necə davranmaq lazım olduğunu dedi. Hansı suyu içmək, hansı yeməyi istifadə etməmək lazım olduğunu izah etdi.

Onun vaxtında müdaxiləsi sayəsində böyük təhlükənin qarşısı alındı.

Yaşlı kənd sakini ona baxıb dedi:

— Qızım, sən bizi neçə bəladan qorudun.

Zeynəb başını aşağı saldı.

Çünki o anlayırdı ki, elm yalnız kitab üçün deyil, insan həyatını qorumaq üçündür.

Bir axşam kəndin üst tərəfində dayanıb qarla örtülmüş dağlara baxırdı.

Yanına kiçik bacısı gəlib soruşdu:

— Sən niyə bu qədər oxumağı sevirsən?

Zeynəb gülümsəyib cavab verdi:

— Çünki insan nə qədər çox öyrənsə, həm özünü, həm də başqalarını təhlükədən daha yaxşı qoruya bilər.

Sonra əlavə etdi:

— Elm yalnız insanın ağlını yox, həyatını da qoruyur.

Həmin gecə Kəlbəcərin sərt küləyi pəncərələri titrədirdi.

Amma kənddə bir çox insan artıq özünü daha təhlükəsiz hiss edirdi.

Çünki onların arasında elm ilə insanları qoruyan bir qadın yaşayırdı.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanı görünməyən təhlükələrdən qoruyur.
- Bəlanın qarşısını almaq üçün əvvəlcə öyrənmək lazımdır.
- İnsan bilmədiyi təhlükəyə qarşı hazırlıqsız olar.
- Elm yalnız nəzəri bilik deyil, həyat qoruyan nemətdir.
- Maariflənən insan həm özünü, həm də başqalarını qoruyar.
- Təvazökar insan bildiklərini başqaları ilə paylaşar.
- Həqiqi elm insanlara fayda verməlidir.
- Səbir və bilik birlikdə insanları xilas edə bilər.
- Vaxtında görülən tədbir böyük bəlaların qarşısını alar.
- İnsan elm öyrəndikcə məsuliyyəti də artır.
- Başqalarının həyatını qorumaq ən böyük yaxşılıqlardandır.

- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insanı bir çox bəla və təhlükədən qoruyan böyük nemətdir.

KƏLAM - 17

“ELM, ƏN ÜSTÜN VARLIQDIR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 17

“SANDIQDA GİZLƏNƏN XƏZİNƏ”

Kəngərlinin küləkli düzənliklərindən birində Səbinə adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd məktəbində xadimə işləyirdi. Hər səhər hamıdan tez məktəbə gələr, sinif otaqlarını təmizləyər, taxtaları silər, uşaqlar gəlməmiş məktəbi səliqəyə salardı.

Səbinə sakit və zəhmətkeş qadın idi. İnsanlarla mehriban davranardı. Amma kənddə çox adam ona sadə bir qadın kimi baxırdı.

Çünki nə var-dövləti vardı, nə də böyük evi.

Kənddə başqa bir qadın da yaşayırdı — Sürəyya xanım. Onun böyük təsərrüfatı, qızılları və bahalı əşyaları vardı. İnsanlar çox vaxt onun var-dövlətindən danışırdı.

Bir gün məktəbdə müəllimlər arasında söhbət gedirdi.

Biri dedi:

— İnsan varlı olanda həyatda hər şeyə sahib olur.

Bu sözləri eşidən Səbinə sakitcə başını aşağı saldı.

Çünki o, yoxsul həyatın çətinliyini yaxşı bilirdi.

Axşam evə qayıdanda köhnə sandığını açdı. Sandığın içində illərlə yığdığı kitablar vardı. Onların çoxunu köhnə bazarlardan almışdı. Bəzilərini isə müəllimlər ona hədiyyə etmişdi.

O, kitabları sığallayıb asta səslə dedi:

— Mənim sərvətim sizsiniz…

Səbinə uşaqlıqdan oxumağı sevirdi. Maddi çətinlik səbəbindən universitet oxuya bilməmişdi. Amma heç vaxt öyrənməkdən vaz keçməmişdi.

Hər gecə lampanın zəif işığında kitab oxuyurdu.

Tarix, din, tibb, insan davranışları haqqında öyrənirdi.

Bir gün məktəbdə bir şagird qəfil huşunu itirdi. Hamı təşvişə düşdü.

Müəllimlər nə edəcəyini bilmirdi.

Səbinə dərhal uşağı yan çevirdi, nəfəsini yoxladı, başını düzgün vəziyyətə gətirdi və təcili yardım gələnə qədər onu qorudu.

Həkim gələndə təəccüblə soruşdu:

— Bunları haradan bilirsiniz?

Səbinə utana-utana dedi:

— Kitabdan öyrənmişəm.

Həmin gündən sonra məktəbdə hamı ona başqa gözlə baxmağa başladı.

Bir neçə gün sonra kənddə güclü külək nəticəsində elektrik dirəyi aşdı və

bəzi evlərdə yanğın təhlükəsi yarandı.

İnsanlar qorxu içində idi.

Səbinə sakitcə insanları təhlükəli yerlərdən uzaqlaşdırdı, qaz xətlərinin bağlanmasını tapşırdı və uşaqları təhlükəsiz yerə topladı.

Bir kişi təəccüblə dedi:

— Sən bunları haradan bilirsən?

Səbinə sakitcə cavab verdi:

— İnsan öyrəndikcə həyatın çətin günlərinə daha hazırlıqlı olur.

Bu söz kənddə çoxlarının yadında qaldı.

Vaxt keçdikcə insanlar ona məsləhət üçün gəlməyə başladılar.

Kimi uşağının təhsili barədə soruşurdu.

Kimi ailə problemlərini danışırdı.

Kimi isə sadəcə onun sakit və ağıllı sözlərini dinləmək istəyirdi.

Bir gün Sürəyya xanım məktəbə gəldi. Bahalı geyimdə idi.

Söhbət zamanı birdən dedi:

— İnsan həyatda varlı olmalıdır ki, hörmət qazansın.

Sinifdə sükut yarandı.

Hamı Səbinəyə baxdı.

Səbinə sakitcə gülümsəyib dedi:

— Əsl varlıq insanın içində olanıdır. Çünki mal bir gündə itə bilər. Amma elm insanın qəlbində yaşayır.

Bu söz hamını düşündürdü.

Bir axşam kənd məscidində alim çıxış edirdi. Mövzu insanın həqiqi sərvəti haqqında idi.

Alim dedi:

— İnsan dünyada çox mal toplaya bilər. Amma ölüm zamanı bunların hamısı geridə qalar. İnsanla birlikdə gedən isə elm və gözəl əməldir.

Sonra İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Elm, ən üstün varlıqdır."

Bu sözlər Səbinənin qəlbinə işıq kimi yayıldı.

Çünki o, illərlə hiss etdiyi həqiqəti indi daha dərindən anlayırdı.

Bir neçə ay sonra kənddə güclü quraqlıq başladı. İnsanlar çətin vəziyyətə düşdülər.

Səbinə kitabdan öyrəndiyi üsullarla kənd qadınlarına suya qənaət etməyi, qidaları düzgün saxlamağı və xəstəliklərdən qorunmağı öyrədirdi.

Onun dedikləri bir çox ailəni çətinlikdən qorudu.

Yaşlı bir qadın gözləri dolaraq dedi:

— Qızım, sənin biliyin bizə çörək qədər fayda verdi.

Səbinə başını aşağı saldı.

Çünki o anlayırdı ki, elm yalnız insanın özünü deyil, başqalarını da zənginləşdirir.

Bir gecə evdə lampanın işığında kitab oxuyarkən kiçik qızı ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Ana, niyə hər gün oxuyursan?

Səbinə qızını qucaqlayıb dedi:

— Çünki insanın ən böyük sərvəti beynində və qəlbində daşıdığı elmdir.

Sonra əlavə etdi:

— Pul insanı bir müddət rahat yaşadar. Amma elm insanın həyatını və düşüncəsini dəyişər.

Həmin an Kəngərlinin sərt küləyi pəncərəyə toxunurdu.

Amma o kiçik evin içində başqa bir zənginlik vardı.

Kitabların, düşüncənin və hikmətin verdiyi zənginlik…

Səbinə artıq anlayırdı ki, insanın həqiqi varlığı sandıqda yox, elmində gizlidir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi sərvət insanın elm və biliyidir.
- Var-dövlət keçicidir, elm isə qalıcıdır.
- Elm insanı çətin günlərə hazırlayır.
- Təvazökar insan bildiklərini başqaları ilə paylaşar.
- İnsan öyrəndikcə həm özünə, həm də cəmiyyətə faydalı olar.
- Həqiqi hörmət mal ilə deyil, ağıl və mərifətlə qazanılır.
- Kitab və elm insanın daxili zənginliyidir.
- Elm insanın düşüncəsini və davranışını gözəlləşdirir.
- Çətin anlarda insanı qoruyan ən böyük güclərdən biri bilikdir.
- İnsan başqalarına fayda verdikcə daha dəyərli olar.
- Həqiqi varlıq insanın qəlbində və beynindədir.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insanın sahib ola biləcəyi ən üstün varlıqdır.

KƏLAM - 18

“ELM, AĞLIN MƏŞƏLİDİR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 18

“SÖNƏN FƏNƏRİN ALTINDA”

Qaxın hündür meşələri və dumanlı dağ yolları ilə əhatə olunan kəndlərindən birində Nigar adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd məktəbində kitabxanaçı işləyirdi. Kiçik, köhnə kitabxanada hər gün kitabları düzər, uşaqlara kitab seçməyə kömək edər, axşam isə məktəb boşalandan sonra təkcə oturub mütaliə edərdi.

Nigar sakit və düşüncəli qadın idi. İnsanlar onu çox danışmayan biri kimi tanıyırdı. Amma onu yaxından tanıyanlar bilirdi ki, Nigarın daxilində böyük bir dünyası vardı.

O, uşaqlıqdan elmə aşiq idi.

Atası meşəçi olmuşdu. Bir dəfə balaca Nigara demişdi:

— Qızım, insan qaranlıq yolda əlində çıraq olmadan necə yol tapa bilmirsə, ağıl da elmsiz doğru yolu tapa bilməz.

Bu söz illərlə Nigarın yaddaşında qalmışdı.

Bir payız axşamı Qaxın dağ kəndlərindən birində güclü yağış başladı. Elektrik xətləri sıradan çıxdı. Kənd qaranlığa qərq oldu.

Hamı evinə çəkilmişdi.

Nigar isə kitabxanada qalmışdı. Çünki sabah uşaqlar üçün hazırladığı dərsləri tamamlayırdı.

Birdən qapı döyüldü.

İçəri qorxu içində bir qadın girdi. Yanında on yaşlı qızı vardı.

Qadın həyəcanla dedi:

— Nigar müəllimə, qızımın halı pisləşib. Nə edəcəyimizi bilmirik.

Qızın nəfəsi sürətlənmişdi. Üzü solmuşdu.

Nigar dərhal sakitliyini qorudu. Kitablardan və kurslardan öyrəndiyi ilkin tibbi yardımı xatırladı. Qızın vəziyyətini yoxladı, nəfəsini düzəltməyə çalışdı və kənd həkiminə xəbər göndərdi.

Bu vaxt qadın ağlayırdı:

— Mən çox qorxdum…

Nigar onun əlindən tutub dedi:

— Qorxu insanın ağlını qarışdırar. Amma elm insana nə etməyi göstərər.

Bir müddət sonra qızın vəziyyəti stabilləşdi.

Həkim gələndə təəccüblə dedi:

— Əgər vaxtında düzgün müdaxilə edilməsəydi, vəziyyət daha ağır ola bilərdi.

Qadının gözləri doldu.

O, Nigarı qucaqlayıb dedi:

— Allah səni qorusun. Sən bu gecə bizim işığımız oldun.

Bu söz Nigarı çox düşündürdü.

Həmin gecə evə qayıdanda atasının köhnə fənəri gözünə sataşdı. O fənər illərdir evin bir küncündə asılmışdı.

Nigar fənəri əlinə alıb asta səslə dedi:

— Elm də bunun kimidir…

Bir neçə gün sonra məktəbdə uşaqlarla söhbət edirdi.

Bir uşaq soruşdu:

— Müəllimə, niyə bu qədər kitab oxuyursunuz?

Nigar gülümsəyib cavab verdi:

— Çünki insan öyrəndikcə həyatda nə edəcəyini daha yaxşı anlayır.

Sonra əlindəki kitabı göstərib dedi:

— Elm insanın ağlına işıq verir.

Uşaqlar diqqətlə ona qulaq asırdı.

Vaxt keçdikcə kənddə insanlar Nigara daha çox məsləhət üçün gəlməyə başladılar.

Kimi uşağının təhsilindən danışırdı.

Kimi ailə problemindən məsləhət istəyirdi.

Kimi isə sadəcə onun sakit və ağıllı sözlərini dinləmək istəyirdi.

Bir gün kənddə iki ailə arasında böyük mübahisə yarandı. Hamı əsəbi idi.

İnsanlar bir-birinin üstünə qışqırırdı.

Nigar sakitcə hər iki tərəfi dinlədi. Sonra dedi:

— İnsan qəzəbli olanda ağlı qaranlıqlaşır. Doğru yolu görmək üçün əvvəl sakit düşünmək lazımdır.

Onun sözləri insanları sakitləşdirdi.

Yaşlı bir kişi dedi:

— Qızım, sən insanlara yol göstərirsən.

Nigar asta səslə cavab verdi:

— Mən yox… elm göstərir.

Bir qış günü məktəbdə yanğın təhlükəsi yarandı. Elektrik naqilindən tüstü çıxırdı.

Uşaqlar qorxmuşdu.

Bəzi müəllimlər təşviş içində idi.

Amma Nigar əvvəlcədən öyrəndiyi təhlükəsizlik qaydalarını xatırladı. Uşaqları sakit şəkildə çölə çıxardı, elektrik xəttinin söndürülməsini təşkil etdi.

Hadisə böyümədən qarşısı alındı.

Direktor ona baxıb dedi:

— Sənin biliyin bu gün böyük bir faciənin qarşısını aldı.

Nigar başını aşağı saldı.

Çünki o artıq anlayırdı ki, elm yalnız kitab səhifələrində qalan söz deyil.

Elm insanın həyatını qoruyan işıqdır.

Bir axşam Qaxın meşələrindən gələn sərin külək pəncərəyə toxunurdu. Nigar lampanın işığında kitab oxuyurdu.

Kiçik qardaşı qızı ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Müəllimə bibi, elm niyə bu qədər vacibdir?

Nigar kitabı bağlayıb pəncərədən görünən qaranlıq dağlara baxdı.

Sonra sakit səslə dedi:

— İnsan qaranlıq yolda işıqsız getsə, büdrəyər. Ağıl da elmsiz qalanda səhv yola düşər.

Bir anlıq susdu.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: “Elm, ağlın məşəlidir.”

Otaqdakı zəif lampanın işığı Nigarı və kitabları işıqlandırırdı.

Sanki o işıq yalnız otağı yox, insanın daxilindəki qaranlığı da aydınladırdı.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın düşüncəsini işıqlandırır.
- Ağıl elmsiz olduqda insan doğru yolu tapmaqda çətinlik çəkər.
- Çətin anlarda insanı qoruyan ən böyük nemətlərdən biri bilikdir.
- Elm insanın qorxusunu azaldıb düzgün qərar verməsinə kömək edir.
- Təvazökar insan bildiyini başqaları ilə paylaşar.
- Maariflənən insan həm özünə, həm də cəmiyyətə faydalı olar.

- Qəzəb və təşviş insanın düşüncəsini qaranlıqlaşdırır.
- Həqiqi elm insanın davranışında görünər.
- İnsan öyrəndikcə həyatın çətinliklərinə daha hazırlıqlı olar.
- Başqalarına yol göstərmək böyük bir savabdır.
- Elm yalnız kitab üçün deyil, həyat üçün lazımdır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insan ağlını işıqlandıran bir məşəldir.

KƏLAM - 19

"ELM, NƏ GÖZƏL BƏLƏDÇİDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 19

"YOLUNU TAPAN QADIN"

Qazaxın geniş düzənlikləri və uzun yolları ilə məşhur olan kəndlərindən birində Leyla adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd məktəbində coğrafiya müəlliməsi idi. İnsanlar onu sakit, ağıllı və mehriban qadın kimi tanıyırdılar.

Leyla uşaqlıqdan öyrənməyi çox sevirdi. Atası sürücü idi və tez-tez ona belə deyirdi:

— İnsan yolda xəritəsiz qalsa, çaşar. Həyatda da insanı azdırmayan ən böyük xəritə elmdir.

Leyla bu sözü heç vaxt unutmamışdı.

İllər keçmiş, o müəllim olmuşdu. Amma həyat onu çox sınaqlardan keçirmişdi. Həyat yoldaşı illər əvvəl vəfat etmişdi. O, iki övladını tək böyüdürdü.

Kənddə bəziləri ona acıyırdı.

Deyirdilər:

— Tək qadın üçün həyat çətindir.

Amma Leyla heç vaxt ümidsiz görünmürdü.

Çünki o inanırdı ki, insan elm ilə çıxış yolu tapa bilər.

Bir gün məktəbdə yeni bir şagird gəldi. Adı Aytac idi. Çox sakit və qorxaq qız idi. Dərslərdə danışmır, daim başını aşağı salırdı.

Bir gün Leyla onun dəftərində qəribə rəsmlər gördü. Qız dağınıq yollar, qaranlıq küçələr çəkmişdi.

Leyla hiss etdi ki, uşağın daxilində böyük qorxu var.

Dərsdən sonra onu saxlayıb sakitcə soruşdu:

— Qızım, niyə belə kədərlisən?

Aytac gözlərini yerə dikib dedi:

— Mən heç nə bacarmıram müəllimə…

Bu söz Leylanın ürəyini ağrıtdı.

Çünki o, uşağın özünü itirdiyini hiss etmişdi.

Ertəsi gün Leyla ona kitab gətirdi.

Kitab məşhur insanların çətinliklərdən necə çıxdığı haqqında idi.

Aytac təəccüblə soruşdu:

— Mən bunu oxuya bilərəm?

Leyla gülümsədi:

— İnsan nə qədər çox öyrənsə, öz yolunu bir o qədər yaxşı tapar.

Aytac əvvəlcə kitabı həvəssiz oxuyurdu. Amma günlər keçdikcə dəyişməyə başladı.

Artıq dərslərdə cavab verir, suallar soruşurdu.

Bir gün məktəbdə təqdimat zamanı hamının qarşısında danışdı.

Müəllimlər təəccüblənmişdi.

Çünki əvvəllər bir cümlə belə qura bilməyən qız artıq özünə inanırdı.

Dərsdən sonra Aytac Leylaya yaxınlaşıb dedi:

— Müəllimə, kitablar mənə qorxularımı unutdurdu.

Leylanın gözləri doldu.

Çünki o anlayırdı ki, elm yalnız məlumat vermir, insanın həyatına istiqamət də verir.

Bir payız günü Qazaxda güclü yağış yağmışdı. Kənd yolları palçıq olmuşdu. Məktəbdən evə qayıdan uşaqlar çətinlik çəkirdi.

Bir neçə valideyn təşviş içində idi.

Leyla əvvəlcədən hava və yol təhlükələri haqqında öyrəndiyi məlumatlara əsasən uşaqları təhlükəsiz yollarla evlərinə yönləndirdi.

Bir qadın ona dedi:

— Sən olmasaydın, uşaqlar çətin vəziyyətdə qalardı.

Leyla sakitcə cavab verdi:

— İnsan öyrəndikcə həm özünə, həm də başqalarına yol göstərə bilir.

Vaxt keçdikcə kənddə insanlar Leylanın sözlərinə daha çox qulaq asmağa başladılar.

Kimi uşağının təhsilini onunla məsləhətləşirdi.

Kimi ailə problemlərində ondan fikir alırdı.

Bir gün qonşu qadınlardan biri ona dedi:

— Leyla, sən insanları necə belə sakitləşdirirsən?

Leyla bir anlıq düşündü.

Sonra dedi:

— Çünki insan bilmədiyi yolda qorxar. Elm isə insana yolu göstərər.

Bir qış günü kənddə elektrik kəsildi. Hər yer qaranlıq idi.

Leyla uşaqları evinə yığdı. Şam işığında onlara kitab oxumağa başladı.

Uşaqlardan biri soruşdu:

— Müəllimə, niyə qaranlıqda belə kitab oxuyuruq?

Leyla gülümsədi:

— Çünki insanın daxilində işıq varsa, qaranlıqdan qorxmaz.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: “Elm, nə gözəl bələdçidir.”

Bu söz uşaqların yaddaşına həkk olundu.

İllər keçdi.

Aytac universitetə qəbul oldu. Bir gün kəndə qayıdıb Leylanın əlini öpdü.

Gözləri dolu halda dedi:

— Müəllimə, siz mənim həyat yolumu dəyişdiniz.

Leyla asta səslə cavab verdi:

— Mən yox qızım… elm dəyişdi.

Həmin axşam Leyla məktəbin həyətində dayanıb Qazaxın uzun yollarına baxırdı.

Külək sakitcə ağacların budaqlarını yelləyirdi.

Leyla düşündü ki, insan həyatda çox yollarla qarşılaşır.

Bəzisi qaranlıq olur.

Bəzisi təhlükəli.

Amma insanın əlində elm varsa, yolunu itirməz.

O anda sanki atasının illər əvvəl dediyi söz yenidən qulağında səsləndi:

"Elmsiz insan yolunu tez itirər."

Leyla başını göyə qaldırıb sakitcə gülümsədi.

Çünki artıq anlayırdı ki, elm insanı yalnız öyrətmir…

Ona həyat boyu yol göstərir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın həyatında doğru yolu göstərən bələdçidir.
- İnsan öyrəndikcə qorxularını daha yaxşı idarə edir.
- Kitab və bilik insanın özünə inamını artırır.
- Maariflənən insan başqalarına da yol göstərə bilər.
- Təhsil insanın həyatını dəyişdirən böyük nemətdir.
- Çətin anlarda insanı qoruyan şeylərdən biri də bilikdir.
- Təvazökar insan bildiklərini başqaları ilə paylaşar.
- İnsan bilmədiyi zaman daha çox səhv edər.
- Elm insanın düşüncəsini işıqlandırır.
- Müəllimlik yalnız dərs keçmək deyil, insanlara yol göstərməkdir.
- Həqiqi bilik insanı həm ağılda, həm də ruhda gücləndirir.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insanı doğru yola aparan ən gözəl bələdçidir.

KƏLAM - 20

"ELM ƏN ÜSTÜN HƏDİYYƏDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 20

"KÖHNƏ ÇANTADAKI XƏZİNƏ"

Laçının dağlarla əhatə olunan gözəl kəndlərindən birində Şəfəq adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd məktəbində ibtidai sinif müəlliməsi idi. İnsanlar onu mehriban, səbirli və qayğıkeş qadın kimi tanıyırdılar.

Şəfəq uşaqları çox sevirdi. Hər səhər məktəbə hamıdan tez gəlir, sinif otağını hazırlayır, taxtaya gözəl sözlər yazırdı. O inanırdı ki, uşağın qəlbinə sevgi ilə girən elm ömür boyu yaşayır.

Amma kənddə yaşayan insanların çoxu kasıb idi. Bəzi ailələrin uşaqları dərs ləvazimatı almaqda çətinlik çəkirdi.

Bir gün payızın soyuq səhərində Şəfəq məktəbə girəndə bir qız uşağının sinifin küncündə gizlicə ağladığını gördü.

Yaxınlaşıb sakitcə soruşdu:

— Nə olub qızım?

Qız utanaraq çantasını göstərdi. Çantanın tikişləri açılmışdı. İçində isə cəmi bir köhnə dəftər vardı.

Qız asta səslə dedi:

— Mənim kitab almağa pulum yoxdur müəllimə…

Şəfəqin ürəyi ağrıdı.

Çünki o, uşağın baxışlarında həm utancı, həm də oxumaq arzusu görürdü.

Həmin gün dərsdən sonra evə gedəndə uzun müddət düşündü.

Axşam köhnə sandığını açdı. Orada illərlə topladığı kitablar vardı. Bəziləri universitet vaxtından qalmışdı. Bəzilərinin səhifələri saralmışdı.

Kitablara baxarkən atasının sözü yadına düşdü:

— Qızım, insanın verə biləcəyi ən böyük hədiyyə elm və düzgün düşüncədir.

Şəfəq asta səslə dedi:

— Bəlkə də indi o sözün vaxtıdır…

Ertəsi gün məktəbə böyük bir çanta gətirdi. İçində kitablar, dəftərlər və qələmlər vardı.

Uşaqlar maraqla ona baxırdı.

Şəfəq gülümsəyib dedi:

— Bu gündən sinifimizin bir kitab guşəsi olacaq. Kim istəsə kitab götürüb oxuya bilər.

Uşaqlar sevincdən parıldadı.

Həmin ağlayan qız isə kitabı əlinə alanda sanki xəzinə tapmış kimi baxırdı.

Bir neçə həftə sonra məktəbdə dəyişiklik hiss olunmağa başladı.

Əvvəllər dərsə maraqsız olan uşaqlar artıq kitablar haqqında danışırdı. Bəziləri hekayələr yazırdı. Bəziləri müəlliməyə yeni suallar verirdi.

Bir gün Şəfəq sinifə girəndə gördü ki, uşaqlar öz aralarında kitab müzakirə edir.

O an gözləri doldu.

Çünki anlayırdı ki, verdiyi ən qiymətli şey pul yox, elm sevgisi idi.

Bir qış günü Laçında güclü qar yağdı. Məktəbə gəlmək çətinləşmişdi.

Bəzi valideynlər dedi:

— Bu havada dərsə ehtiyac yoxdur.

Amma Şəfəq kənd uşaqlarını bir evdə topladı. Sobanın yanında onlara dərs keçdi.

Bir ana təəccüblə soruşdu:

— Sən niyə bu qədər əziyyət çəkirsən?

Şəfəq sakitcə cavab verdi:

— Çünki elm insanın həyatını dəyişən ən böyük nemətdir.

Sonra əlavə etdi:

— İnsan uşağa pul verəndə o bir müddət sevinər. Amma elm verəndə bütün ömrü dəyişər.

Bu söz qadının yaddaşında qaldı.

Vaxt keçdikcə kənddə Şəfəqin adı hörmətlə çəkilməyə başladı.

İnsanlar onu yalnız müəllim kimi yox, yol göstərən insan kimi görürdülər.

Bir gün məktəbdə tədbir keçirildi. Uşaqlardan biri çıxış edərkən dedi:

— Mən əvvəllər heç nə bacarmadığımı düşünürdüm. Amma müəlliməm mənə kitab verdi və dedi ki, "Elm insanın içində gizli qapıları açar."

Bu sözləri eşidən Şəfəqin gözləri yaşardı.

Çünki o anlayırdı ki, bəzən bir kitab bir insanın taleyini dəyişə bilir.

Bir yaz axşamı məktəbdən evə qayıdarkən Laçının dağlarına baxıb düşünürdü.

Külək sakitcə ağacların budaqlarını yelləyirdi.

Birdən arxadan balaca bir səs gəldi:

— Müəllimə!

Həmin kasıb qız idi.

Əlində köhnə bir kitab tutmuşdu.

Sevinclə dedi:

— Mən böyüyəndə müəllim olmaq istəyirəm.

Şəfəqin ürəyi titrədi.

Çünki o an başa düşdü ki, verdiyi elm artıq başqa bir qəlbdə yaşayır.

Bir neçə gün sonra məsciddə alim çıxış edirdi. Mövzu elm və insanlıq haqqında idi.

Alim dedi:

— İnsan dünyada çox hədiyyələr verə bilər. Amma onların ən qiymətlisi elm və düzgün tərbiyədir.

Sonra İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Elm ən üstün hədiyyədir."

Bu söz Şəfəqin qəlbində nur kimi yayıldı.

Çünki artıq anlayırdı ki, insanın başqasına verdiyi ən böyük pay onun düşüncəsini və həyatını işıqlandıran elmdir.

Həmin gecə evdə lampanın zəif işığında kitabları səliqəyə salarkən sakitcə gülümsədi.

Çünki bilirdi ki, verdiyi kitablar yalnız rəfdə qalmayacaq…

Onlar gələcək həyatları dəyişəcək.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın verə biləcəyi ən qiymətli hədiyyədir.
- Pul müvəqqəti sevinc verər, elm isə ömür boyu fayda gətirər.
- Uşaqlara elm sevgisi aşılamaq böyük savabdır.
- Bir kitab insanın həyatını dəyişə bilər.
- Təvazökar insan bildiyini başqaları ilə paylaşar.
- Həqiqi müəllim yalnız dərs keçmir, insan yetişdirir.

- Elm insanın daxilindəki qabiliyyətləri üzə çıxarır.
- Maariflənən insan gələcəyini daha düzgün qurar.
- Çətin şəraitdə belə elm öyrətmək böyük fədakarlıqdır.
- İnsan başqasının həyatına işıq saçdıqca özü də mənəvi zənginləşər.
- Gözəl söz və düzgün təhsil nəsillər boyu yaşayır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insanın verə biləcəyi ən üstün hədiyyədir.

KƏLAM - 21

"ELM GİZLƏNMƏYƏN BİR GÖZƏLLİKDİR VƏ ONUN ƏLAQƏSİ KƏSİLMƏYƏN BİR SOYDUR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 21

"DAĞ KƏNDİNDƏ QALAN İZ"

Lerikin uca dağlarla əhatə olunan, dumanlı yolları və qədim meşələri ilə tanınan kəndlərindən birində Məlahət adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənddə tikiş işi ilə məşğul olurdu. Kiçik evinin bir otağında köhnə tikiş maşını vardı. İnsanlar paltar tikdirmək üçün onun yanına gəlirdilər.

Məlahət kasıb yaşayırdı. Amma kənddə ona qarşı qəribə bir hörmət vardı. İnsanlar onunla söhbət etməyi sevirdi. Çünki danışığında hikmət, davranışında isə mərifət vardı.

O, uşaqlıqdan oxumağa çox həvəsli olmuşdu. Amma ailəsinin vəziyyəti ağır olduğuna görə təhsilini yarımçıq qoymuşdu.

Buna baxmayaraq, heç vaxt öyrənməkdən vaz keçməmişdi.

Kimdə kitab görsə, borc alıb oxuyardı. Köhnə qəzetləri belə diqqətlə mütaliə edərdi. Axşamlar tikiş tikə-tikə radio verilişlərindən yeni məlumatlar öyrənərdi.

Bir gün qonşu qadınlardan biri ona dedi:

— Məlahət, sən bu qədər niyə oxuyursan? Onsuz da müəllim deyilsən.

Məlahət gülümsəyib cavab verdi:

— İnsan yalnız məktəbdə yox, həyatda da öyrənir.

Bu söz qadının yadında qaldı.

Bir qış günü kənddə güclü qar yağmışdı. Dağ yolları bağlanmışdı. İnsanlar evlərindən çətin çıxırdı.

Həmin gün kəndin bir ailəsində böyük problem yarandı. Gənc bir qadın ağır xəstələnmişdi. Əri şəhərdə idi. Evdə yaşlı anası ilə iki kiçik uşağı qalmışdı.

Hamı təşviş içində idi.

Məlahət xəbəri eşidən kimi onların evinə getdi.

Qadının vəziyyətini yoxladı. Vaxtilə oxuduğu sağlamlıq kitablarından yadında qalan məlumatlarla onun hərarətini aşağı salmağa çalışdı. Sonra kənddən rayon mərkəzinə xəbər göndərmək üçün insanları təşkil etdi.

Bütün gecəni xəstənin yanında qaldı.

Səhərə yaxın qadının vəziyyəti stabilləşdi.

Yaşlı ana ağlayaraq dedi:

— Qızım, Allah səni bizim üçün göndərdi.

Məlahət sakitcə cavab verdi:

— İnsan öyrəndiyi şeyi başqasına fayda vermək üçün istifadə etməlidir.

Bu hadisədən sonra kənddə insanlar ona daha çox yaxınlaşmağa başladı.

Kimisi uşağının dərsini ona göstərirdi.

Kimisi ailə məsələsində məsləhət alırdı.

Kimisi isə sadəcə onun sakit və ağıllı sözlərindən təsəlli tapırdı.

Bir gün məktəbdə bir qız uşağı ağlayırdı. Sinif yoldaşları onun köhnə geyiminə görə lağ etmişdilər.

Məlahət bunu eşidəndə qızı yanına çağırdı.

Sakitcə dedi:

— İnsan geyimi ilə yox, ağlı və qəlbi ilə gözəl olar.

Sonra öz sandığından parçalar çıxarıb həmin qıza gözəl bir məktəb forması tikdi.

Qız sevincdən ağladı.

Amma Məlahətin ən böyük hədiyyəsi o paltar deyildi.

Qızın qəlbinə verdiyi dəyər hissi idi.

Vaxt keçdikcə kənddə insanlar bir şeyi daha çox hiss etməyə başladılar.

Məlahət hansı məclisə girirdisə, orada insanlar sakitləşirdi. Çünki onun biliyi və davranışı gizlənmirdi.

Bir gün kəndə şəhərdən imkanlı bir qadın gəldi. Bahalı geyimdə idi. Öz soy-kökü və imkanları ilə lovğalanırdı.

Söhbət zamanı birdən dedi:

— İnsan yaxşı ailədən gələndə hər yerdə hörmət görür.

Oradakı insanlar susdu.

Sonra yaşlı bir kişi sakitcə dedi:

— Həqiqi hörmət insanın elmindən və əxlaqından gəlir.

Və əlini Məlahətə tərəf uzadıb əlavə etdi:

— Bu kənddə ən hörmətli insanlardan biri odur.

Şəhərdən gələn qadın təəccüblə Məlahətə baxdı.

Çünki onun nə varlı evi vardı, nə də böyük vəzifəsi.

Amma insanlar onu ürəkdən sevirdi.

Bir yaz günü məktəbdə tədbir keçirilirdi. Uşaqlar çıxış edirdi.

Müəllimlərdən biri dedi:

— Bu kənddə uşaqlara ən çox oxumaq sevgisi verən insanlardan biri Məlahət xanımdır.

Hamı alqışladı.

Məlahətin gözləri doldu.

Çünki o anlayırdı ki, insanın öyrəndiyi elm başqalarının həyatına toxunanda həqiqi dəyər qazanır.

Bir axşam Lerikin dumanlı dağlarına baxaraq həyətin kənarında oturmuşdu. Kiçik nəvəsi ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Nənə, niyə hamı səni bu qədər sevir?

Məlahət gülümsədi.

Sonra nəvəsinin saçlarını sığallayıb dedi:

— İnsan gözəl danışanda onu bir gün sevərlər. Amma elmli və mərhəmətli insanın izi uzun illər qalır.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: "Elm gizlənməyən bir gözəllikdir və onun əlaqəsi kəsilməyən bir soydur."

Nəvəsi maraqla soruşdu:

— Bu nə deməkdir?

Məlahət uzaq dağlara baxıb asta səslə dedi:

— İnsan var-dövlətini itirə bilər. Soyadı unudula bilər. Amma verdiyi elm və gözəl tərbiyə insanlardan insana keçərək yaşayır.

Həmin an Lerikin dağlarından gələn külək həyətin ağaclarını yavaşca yelləyirdi.

Məlahət isə anlayırdı ki, insanın həqiqi gözəlliyi üzündə yox…

Elmində, davranışında və insanların qəlbində qoyduğu izdədir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın gizlənməyən ən gözəl xüsusiyyətidir.
- Həqiqi hörmət var-dövlət və soy ilə deyil, elm və əxlaq ilə qazanılır.
- İnsan öyrəndiyi biliyi başqalarına fayda vermək üçün istifadə etməlidir.
- Gözəl davranış və mərifət insanın ən böyük zinətidir.
- Təvazökar insan bildiyini paylaşmaqdan çəkinməz.
- İnsanların qəlbində qalmaq üçün yaxşı iz qoymaq lazımdır.
- Həqiqi gözəllik insanın daxilindədir.
- Elm və tərbiyə nəsildən-nəslə keçən mənəvi mirasdır.
- İnsan başqalarına ümid və dəyər hissi verməlidir.
- Elm insanı həm ağılda, həm də davranışda ucaldar.
- Yaxşı insanın adı və təsiri illərlə yaşayır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm gizlənməyən bir gözəllik və təsiri davam edən mənəvi bir soy kimidir.

KƏLAM - 22

"ELM ZƏNGİNLƏRİN BƏZƏYİ VƏ KASIBLARIN ZƏNGİNLİYİDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 22

"KASIB EVİN İŞIĞI"

Masallının yaşıllıqlarla örtülü kəndlərindən birində Gülnar adlı bir qadın yaşayırdı. O, iki övladı ilə kiçik bir palçıq evdə yaşayırdı. Həyat yoldaşı illər əvvəl xəstəlikdən vəfat etmişdi. O gündən sonra bütün yük Gülnarın çiyinlərinə düşmüşdü.

Gülnar kənddə xalça toxuyurdu. Gecə-gündüz işləyirdi ki, uşaqları ac qalmasın. Evi kasıb idi. Köhnə soba, sınıq masa və bir neçə köhnə kitabdan

başqa çox şeyi yox idi.

Amma o evdə başqa bir zənginlik vardı.

Elm sevgisi…

Gülnar uşaqlıqda çox oxumağı sevmişdi. Maddi çətinliklərə görə universitetə gedə bilməmişdi. Amma öyrənməkdən heç vaxt uzaqlaşmamışdı.

Kənd kitabxanasından kitab götürər, axşam yorğun olsa belə mütaliə edərdi.

Bir gün qonşu qadın ona dedi:

— Gülnar, bu qədər kasıbçılığın içində kitab oxumağa necə vaxt tapırsan?

Gülnar sakitcə gülümsəyib cavab verdi:

— Çünki insanın cibində pul az olanda ağlı daha çox işləməlidir.

Bu söz qadını düşündürdü.

Bir payız günü Gülnarın oğlu məktəbdən kədərli qayıtdı.

Anası soruşdu:

— Nə olub oğlum?

Uşaq başını aşağı salıb dedi:

— Sinifdə hamının yeni çantası var idi. Mənim köhnə çantama güldülər.

Gülnarın ürəyi sızladı.

Amma özünü toparlayıb oğlunun qarşısında diz çökdü və sakit səslə dedi:

— Oğlum, insanın dəyəri çantasında deyil. Başındakı elm və qəlbindəki mərifətdədir.

Sonra köhnə kitabı gətirib onun qarşısına qoydu:

— Bax, bu kitab sənin ən böyük xəzinəndir.

Uşaq əvvəlcə anlamadı.

Amma anasının gözlərində qəribə bir inam vardı.

Vaxt keçdikcə Gülnar uşaqlarına yalnız dərs yox, həyat öyrədirdi.

Onlara düzgün danışmağı, insanlara hörmət etməyi, halal zəhməti və oxumağın əhəmiyyətini başa salırdı.

Bir gün kənddə varlı bir ailənin məclisi oldu. İnsanlar bahalı geyimlərdən, qızıllardan danışırdı.

Gülnar da xalça gətirmək üçün oraya getmişdi.

Məclisdə qadınlardan biri istehza ilə dedi:

— Yazıq Gülnar… ömrü kasıbçılıqda keçdi.

Bunu eşidən yaşlı bir müəllim sakitcə cavab verdi:

— Kasıb? Onun evində elm və tərbiyə var. Bu isə bir çox zəngin evdə yoxdur.

Hamı susdu.

Gülnarın gözləri doldu.

Çünki illərlə çəkdiyi əziyyətin görünmədiyini düşünürdü.

Bir qış günü kənddə güclü yağış oldu. Sel bəzi evlərə ziyan vurdu.

İnsanlar təşviş içində idi.

Gülnar isə əvvəlcədən oxuduğu məlumatlara əsasən uşaqları təhlükəsiz yerə topladı, qadınlara necə davranmaq lazım olduğunu izah etdi.

Bir kişi təəccüblə dedi:

— Sən bunları haradan bilirsən?

Gülnar asta səslə cavab verdi:

— İnsan öyrəndikcə çətinlik qarşısında daha güclü olur.

Bu hadisədən sonra kənddə insanlar ona başqa gözlə baxmağa başladılar.

Artıq onu yalnız kasıb qadın kimi yox, ağıllı və mərifətli insan kimi tanıyırdılar.

Bir gün məktəbdə valideyn iclası keçirilirdi. Müəllimlər uşaqların gələcəyindən danışırdı.

Direktor birdən dedi:

— Bu kənddə nümunə ana desək, mən Gülnarı göstərərəm.

Hamı ona baxdı.

Direktor davam etdi:

— O, uşaqlarına var-dövlət yox, elm sevgisi verib.

Gülnarın gözləri yaşardı.

Çünki o anlayırdı ki, övladına verilən ən böyük sərvət təhsildir.

İllər keçdi.

Gülnarın oğlu universitet qazandı. Qızı isə müəllim oldu.

Kənddə insanlar onların tərbiyəsindən danışırdı.

Bir gün oğlu şəhərdən qayıdıb anasının əlini öpdü və dedi:

— Ana, bizə pul qoya bilmədin. Amma bizə elə bir sərvət verdin ki, həyatımız dəyişdi.

Gülnarın gözlərindən yaş axdı.

Çünki illərlə çəkdiyi əziyyətin bəhrəsini görürdü.

Bir axşam Masallının yağışlı havasında həyətin qarşısında oturmuşdu. Köhnə kitabını əlində tutmuşdu.

Kiçik nəvəsi ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Nənə, niyə kitabları bu qədər sevirsən?

Gülnar nəvəsini qucaqlayıb dedi:

— Çünki elm insanın heç vaxt əlindən alınmayan sərvətidir.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: “Elm zənginlərin bəzəyi və kasıbların zənginliyidir.”

Nəvəsi maraqla soruşdu:

— Bu nə deməkdir?

Gülnar gülümsəyib cavab verdi:

— Varlı insan elm ilə daha gözəl görünər. Kasıb insan isə elm ilə özünü yoxsul hiss etməz.

Həmin an Masallının sakit yağışı həyətin torpağına düşürdü.

Amma o kiçik evdə başqa bir zənginlik yaşayırdı…

Elm, mərifət və gözəl tərbiyənin zənginliyi.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın ən böyük sərvətlərindən biridir.
- Var-dövlət olmadan da insan elm ilə zəngin ola bilər.

- Həqiqi dəyər insanın ağlı və əxlaqıdır.
- Təhsil övladlara verilən ən böyük mirasdır.
- Kasıb insan elm ilə güclü və dəyərli olar.
- Elm insanı çətinliklər qarşısında hazırlıqlı edər.
- Təvazökar və mərifətli insan hər zaman hörmət qazanar.
- İnsan öyrəndikcə özünə inamı artır.
- Pul keçicidir, elm isə qalıcıdır.
- Ana tərbiyəsi və elm sevgisi gələcək nəsilləri dəyişdirə bilər.
- Həqiqi zənginlik qəlbdə və düşüncədə olur.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm zənginlər üçün zinət, kasıblar üçün isə tükənməyən sərvətdir.

KƏLAM - 23

"ELM İKİ DOSTDAN ÜSTÜNDÜR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 23

"DALĞALARIN ÖYRƏTDİYİ SİRR"

`Neftçalanın küləkli sahillərində yerləşən kəndlərin birində Sona adlı bir qadın yaşayırdı. O, balıqçı ailəsində böyümüşdü. Atası illərlə dənizə çıxmış, anası isə evdə xalça toxuyaraq ailəni dolandırmışdı.

Sona uşaqlıqdan sakit təbiətli idi. İnsanlarla çox danışmazdı. Amma daxilində böyük bir maraq vardı — öyrənmək həvəsi.

Kənddə çox qız uşağı erkən yaşda məktəbdən ayrılırdı. Amma Sona kitabları əlindən yerə qoymurdu. Məktəbdən qayıdandan sonra dəniz kənarında oturub kitab oxuyardı.

Bir gün qonşu qadın ona dedi:

— Ay qız, bu qədər kitab oxumaq sənə nə verəcək?

Sona sakitcə gülümsəyib cavab verdi:

— İnsan nə qədər öyrənsə, həyatda bir o qədər tək qalmaz.

Qadın bu sözə təəccüblə baxdı.

İllər keçdi.

Sona kənd məktəbində müəllimə oldu. Amma həyat onun üçün həmişə asan olmadı.

Atası xəstələndi.

Ailə borca düşdü.

Bəzi yaxın adamlar əvvəl yardım edəcəyini desə də, sonra uzaqlaşdılar.

Bir gün Sona çox sevdiyi iki rəfiqəsinin onun haqqında qeybət etdiyini eşitdi.

Bu hadisə onu çox incitdi.

Axşam dəniz kənarında tək oturmuşdu. Neftçalanın küləkli havasında dalğalar sakitcə sahilə vururdu.

Sona göz yaşlarını silib düşündü:

"İnsan bəzən ən yaxın bildiklərindən belə incinir..."

Həmin an atasının illər əvvəl dediyi söz yadına düşdü:

— Qızım, insanın ən sədaqətli dostu elmidir. Çünki o səni yarı yolda qoymaz.

Bu söz o gecə Sonanın qəlbinə başqa cür toxundu.

Ertəsi gündən sonra o, daha çox oxumağa başladı.

Psixologiya, tərbiyə, din və həyat haqqında kitablar mütaliə edirdi. Öyrəndikcə insanları daha yaxşı anlamağa başladı.

Artıq başqalarının pis davranışına görə özünü yıxmırdı.

Bir gün məktəbdə bir şagird dava saldı. Müəllimlər uşağı cəzalandırmaq istəyirdi.

Amma Sona sakitcə uşağı yanına çağırdı.

Uzun söhbətdən sonra öyrəndi ki, uşağın atası onu daim danlayır, evdə sevgi görmür.

Sona uşağa qayğı ilə yanaşdı. Ona kitablar verdi, dərslərində kömək etdi.

Aylar sonra həmin uşaq tam dəyişdi.

Direktor təəccüblə soruşdu:

— Sən bunu necə bacardın?

Sona asta səslə dedi:

— İnsanları anlamağı kitablar mənə öyrətdi.

Bu söz direktorun yaddaşında qaldı.

Bir gün kənddə güclü fırtına başladı. Balıqçıların bir neçəsi gec qayıtmışdı. İnsanlar qorxu içində idi.

Qadınlar ağlayır, uşaqlar təşviş keçirirdi.

Sona sakitliyini qorudu. İnsanları bir yerə topladı, uşaqları sakitləşdirdi və hava şəraiti haqqında əvvəlcədən öyrəndiyi məlumatlarla insanlara düzgün davranmağı izah etdi.

Bir yaşlı qadın onun əlindən tutub dedi:

— Qızım, sən olmasaydın hamı daha çox vahiməyə düşərdi.

Sona başını aşağı saldı.

Çünki anlayırdı ki, insan çətin vaxtda ən çox ağlı və biliyi ilə ayaqda qalır.

Bir neçə ay sonra kənddə tədbir keçirilirdi. Mövzu gənclərin tərbiyəsi idi.

Sona da çıxış etdi.

O dedi:

— İnsan dostsuz yaşaya bilər. Amma elmsiz insan həyatın yollarında tez bir zamanda yolunu azar.

Hamı diqqətlə ona qulaq asırdı.

Sonra əlavə etdi:

— Dost insanı bir müddət təsəlli edə bilər. Amma elm insanı ömür boyu ayaqda saxlayar.

Bu sözlər insanları düşündürdü.

Bir axşam Sona məktəbdə tək qalmışdı. Kitabları yığışdırırdı. Birdən pəncərədən görünən dənizə baxdı.

Dalğalar qaranlıqda sakitcə hərəkət edirdi.

O anda daxilində qəribə bir rahatlıq hiss etdi.

Çünki artıq başa düşürdü ki, insanın ən etibarlı dayaqlarından biri öyrəndiyi elmdir.

Bir neçə gün sonra yaşlı müəllimlərdən biri ona dedi:

— Sona müəllimə, sən çox güclü qadınsan.

Sona gülümsədi.

Sonra sakitcə cavab verdi:

— Mən güclü deyildim. Sadəcə elm mənə düşünməyi və ayaqda qalmağı öyrətdi.

Bir gün kiçik şagirdlərdən biri ona sual verdi:

— Müəllimə, kitablar insanın dostu ola bilər?

Sona uşağın başını sığallayıb dedi:

— Bəli oğlum. Çünki yaxşı kitab insanı tək qoymaz. Ona yol göstərər, səhvini düzəldər və qəlbini sakitləşdirər.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: "Elm iki dostdan üstündür."

Uşaq maraqla soruşdu:

— Niyə?

Sona dənizə baxaraq asta səslə dedi:

— Çünki bəzi dostlar bir gün uzaqlaşa bilər. Amma insanın öyrəndiyi elm həmişə onunla qalar.

Həmin an Neftçalanın dəniz küləyi məktəbin pəncərəsinə toxunurdu.

Sona isə artıq həyatın ən böyük sirrlərindən birini anlamışdı:

İnsan bəzən ən böyük təsəllini insanlarda yox…

Öyrəndiyi həqiqətlərdə tapır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın ən sədaqətli dostlarından biridir.
- İnsanlar dəyişə bilər, amma həqiqi bilik insanı yarı yolda qoymaz.
- Oxumaq insanın düşüncəsini və davranışını dəyişdirər.
- İnsan öyrəndikcə başqalarını daha yaxşı anlayar.
- Çətin anlarda insanı ayaqda saxlayan ən böyük güclərdən biri elmdir.
- Təvazökar insan öyrəndiklərini başqalarına fayda vermək üçün istifadə edər.
- Həqiqi elm insanın qəlbinə sakitlik gətirər.
- İnsan dostlarından incinsə belə, elm ona yol göstərə bilər.
- Kitablar və bilik insanın həyat boyu bələdçisi ola bilər.
- Maariflənən insan çətinliklər qarşısında daha güclü dayanır.
- Həqiqi güc insanın ağlında və mərifətindədir.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insan üçün bir çox dostdan daha üstün və daha etibarlı nemətdir.

KƏLAM - 24

“ELM KEÇMİŞİ OLMAYAN BİRİ ÜÇÜN ƏN ÜSTÜN ŞƏRƏFDİR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 24

“ADINI ELM YAZDI”

Oğuzun meşələrlə əhatə olunmuş sakit kəndlərindən birində Afaq adlı bir qadın yaşayırdı. O, kəndin ən kasıb ailələrindən birində böyümüşdü. Atası fəhlə işləyər, anası isə insanların evinə gedib çörək bişirərdi.

Afaq uşaqlıqdan insanların baxışlarını hiss edirdi.

Kənddə bəzi ailələrin köklü, tanınmış nəsli vardı. Toylarda, məclislərdə onların adı hörmətlə çəkilirdi. Amma Afaqın ailəsi haqqında heç kim danışmırdı.

Bir dəfə məktəbdə müəllim şagirdlərdən soruşdu:

— Böyüyəndə kim olmaq istəyirsiniz?

Hamı bir-bir cavab verdi.

Kimi dedi həkim.

Kimi dedi müəllim.

Növbə Afaqa çatanda sinifdən biri istehza ilə dedi:

— Bunun ailəsində heç oxuyan olmayıb.

Sinifdə gülüş qopdu.

Afaqın üzü qızardı.

Amma o gün evə gedəndə ağlaya-ağlaya anasına dedi:

— Bizim niyə heç kim tanınmır?

Anası onun başını sığallayıb sakitcə dedi:

— İnsan atasının adı ilə yox, öz əməli və elmi ilə tanınar.

Bu söz Afaqın qəlbində dərin iz buraxdı.

Həmin gündən sonra o, daha çox oxumağa başladı.

Kənd kitabxanasına gedir, köhnə kitabları saatlarla mütaliə edirdi. Gecələr neft lampasının işığında dərs oxuyurdu.

Bəzən yorulurdu.

Bəzən insanlar ona lağ edirdi.

Bir qadın anasına demişdi:

— Qız uşağının bu qədər oxumağı nə üçündür?

Amma Afaq dayanmadı.

Çünki daxilində qəribə bir yanğı vardı.

O, həyatını dəyişmək istəyirdi.

Bir qış günü Oğuzda güclü qar yağmışdı. Məktəbə gedən yol bağlanmışdı.

Bir çox şagird evdə qalmışdı.

Amma Afaq ayaqlarına köhnə çəkmələrini geyib qarlı yolu keçərək məktəbə getdi.

Müəllim onu görəndə təəccüblə soruşdu:

— Hamı evdə qalıb, sən niyə gəlmisən?

Afaq asta səslə dedi:

— Mənim başqa sərvətim yoxdur müəllimə… yalnız oxumaq istəyim var.

Bu söz müəllimin gözlərini yaşartdı.

Vaxt keçdikcə Afaq kəndin ən savadlı şagirdlərindən birinə çevrildi.

Artıq müəllimlər çətin sualları ona verirdi. Şagirdlər ondan kömək istəyirdi.

Amma o heç vaxt lovğalanmırdı.

Bir gün kənddə yaşlı bir qadın xəstələndi. Evdə heç kim yox idi. Afaq məktəbdə öyrəndiyi ilkin yardım bilikləri ilə qadına kömək etdi və vaxtında həkim çağırdı.

Qadının həyatı xilas oldu.

Kənd camaatı təəccüblə danışırdı:

— Bu kasıb qız necə ağıllı böyüdü…

Bu sözlər Afaqın qulağına çatanda sakitcə düşündü:

"İnsan həqiqətən elmi ilə dəyər qazanırmış…"

İllər keçdi.

Afaq universitetə qəbul oldu.

Kənddə hamı bu xəbəri danışırdı.

Bir vaxtlar ona gülən insanlar indi uşaqlarına deyirdi:

— Afaq kimi oxuyun.

Bir yay günü Afaq tətil üçün kəndə qayıtdı. Məktəbə gedib köhnə müəllimlərini ziyarət etdi.

Sinif otağında dayananda uşaqlığı yadına düşdü.

O günlər…

Lağlar…

Köhnə çantası…

Qarlı yollar…

Hamısı gözünün önündən keçdi.

Birdən kiçik bir qız ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Müəllimə, insan kasıb olsa da böyük adam ola bilər?

Afaqın gözləri doldu.

Çünki o, bu sualın ağrısını illər əvvəl özü yaşamışdı.

O, qızın qarşısında diz çöküb sakit səslə dedi:

— İnsan doğulduğu ailəni seçmir. Amma necə insan olacağını özü seçir.

Sonra əlavə etdi:

— Əgər insan elm öyrənsə, Allah ona elə bir şərəf verər ki, heç kim onu əlindən ala bilməz.

Bir axşam kənd məscidində alim çıxış edirdi. Mövzu insanın həqiqi dəyəri haqqında idi.

Alim dedi:

— Bəzi insanlar keçmişi, soyu və var-dövləti ilə öyünər. Amma Allah yanında insanın dəyəri elm və əxlaqı ilə ölçülər.

Sonra İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Elm keçmişi olmayan biri üçün ən üstün şərəfdir."
Bu sözlər Afaqın qəlbində işıq kimi yayıldı.
Çünki o artıq anlayırdı ki, insanı ucaldan onun ailəsinin adı yox…
Öyrəndiyi elm, göstərdiyi əxlaq və etdiyi yaxşılıqlardır.
Bir gecə Oğuzun sakit meşələrindən gələn külək pəncərəyə toxunurdu.
Afaq masanın üstündəki kitabları yığışdırırdı.
Atasının köhnə pencəyinə baxıb sakitcə gülümsədi.
Çünki artıq anlayırdı:
Onların kasıb evi ona var-dövlət verməmişdi…
Amma elmə sarılmağı öyrətmişdi.
Və bu, həyatındakı ən böyük şərəf olmuşdu.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan həqiqi dəyərini elm və əxlaq ilə qazanır.
- Kasıb ailədə doğulmaq insanın kiçik olması demək deyil.
- Elm insanı hörmətli və dəyərli edər.
- İnsan keçmişindən deyil, öz əməlindən tanınar.
- Çətinliklər insanı zəiflətməz, əzmli edər.
- Təhsil insanın həyatını dəyişdirən ən böyük nemətlərdəndir.
- Təvazökar insan yüksəlsə də özünü unutmaz.
- İnsanlara lağ etmək düzgün deyil.
- Həqiqi şərəf insanın düşüncəsində və davranışındadır.
- Elm insanın həyat yolunu işıqlandırır.
- İnsan öz taleyini çalışmaqla dəyişə bilər.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insan üçün ən böyük şərəf və ucalıqdır.

KƏLAM - 25

"ELM SOYLARIN ƏN ŞƏRƏFLİSİDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 25

"ADI UNUDULMAYAN QADIN"

Ordubadın dar küçələri, qədim evləri və meyvə bağları ilə məşhur olan bir kəndində Zərifə adlı bir qadın yaşayırdı. O, sadə bir ailədən idi. Atası bağban olmuşdu, anası isə evdə mürəbbə hazırlayıb satardı.

Kənddə bəzi ailələr öz kökləri ilə fəxr edirdi. İnsanlar tez-tez deyirdi:

— Filankəs böyük nəsildəndir.

— Filankəsin babası məşhur adam olub.

Amma Zərifənin ailəsi haqqında belə sözlər deyilmezdi.

Onlar sadə insanlar idi.

Zərifə uşaqlıqdan bunu hiss edirdi. Məclislərdə bəzi uşaqlar öz soyları ilə öyünəndə o sakitcə susardı.

Bir gün məktəbdə müəllim uşaqlardan soruşdu:

— İnsan üçün ən böyük şərəf nədir?

Sinifdə müxtəlif cavablar verildi.

Kimi dedi var-dövlət.

Kimi dedi böyük ailə adı.

Kimi dedi güc.

Zərifə isə asta səslə dedi:

— Elm.

Sinifdə bəziləri güldü.

Bir qız istehza ilə dedi:

— Sənin nəslin məşhur deyil deyə belə deyirsən.

Bu söz Zərifənin qəlbini incitdi.

Amma müəllim sakitcə dedi:

— Bir insanın ailəsi ona ad verə bilər. Amma onu hörmətli edən öz elmidir.

Bu söz Zərifənin yaddaşına həkk olundu.

O gündən sonra Zərifə dərslərinə daha çox bağlandı.

Axşamlar Ordubadın sakit küçələrində lampaların zəif işığı altında kitab oxuyardı. Qış gecələrində sobanın yanında saatlarla mütaliə edərdi.

Anası bəzən ona deyirdi:

— Qızım, çox yorulursan.

Zərifə gülümsəyib cavab verirdi:

— İnsan öyrəndikcə özünü daha dəyərli hiss edir ana.

İllər keçdi.

Zərifə kənd məktəbində müəllimə oldu.

Amma onu fərqli edən yalnız dərs keçməsi deyildi.

O, uşaqlara yalnız kitab öyrətmirdi. İnsanlıq, mərhəmət və düzgün davranış haqqında da danışırdı.

Bir gün məktəbdə kasıb bir uşaq ağlayırdı. Ayaqqabısı cırılmışdı və uşaqlar ona gülürdü.

Zərifə hamını sakitləşdirib dedi:

— İnsan ayaqqabısına görə yox, ağlına və qəlbinə görə qiymətlidir.

Sonra gizlicə uşağa yeni ayaqqabı aldı.

Amma bunu heç kimə demədi.

Çünki etdiyi yaxşılığı göstərməyi sevmirdi.

Bir yaz günü Ordubadda güclü sel oldu. Bəzi evlərə su doldu. İnsanlar təşviş içində idi.

Zərifə məktəbin qapılarını açıb ailələri ora topladı. Uşaqları sakitləşdirdi, qadınlara yardım təşkil etdi.

Bir yaşlı kişi ona baxıb dedi:

— Qızım, sənin atan böyük adam olmayıb. Amma sən böyük insan oldun.

Bu söz Zərifənin gözlərini yaşartdı.

Çünki o anlayırdı ki, insanın böyüklüyü onun soyunda yox, faydasındadır.

Vaxt keçdikcə kənddə insanlar bir məsələni açıq şəkildə hiss etməyə

başladılar.

Kiminsə problemi olanda Zərifənin yanına gedirdi.

Kiminsə övladı dərsdən geri qalanda ona müraciət edirdi.

Kiminsə ailəsində narahatlıq olanda onun sakit sözləri insanları rahatlaşdırırdı.

Bir gün kəndə şəhərdən imkanlı qonaqlar gəlmişdi. Onlardan biri məclisdə dedi:

— İnsan öz kökü ilə fəxr etməlidir.

Hamı susdu.

Sonra yaşlı müəllim ayağa qalxıb dedi:

— Ən böyük soy elm və əxlaq soyudur.

Və əlini Zərifəyə uzadaraq əlavə etdi:

— Bu kənddə insanların ən çox hörmət etdiyi adamlardan biri odur.

Məclisdə sükut yarandı.

Çünki hamı bunun doğru olduğunu bilirdi.

Bir gün məktəbdə tədbir keçirilirdi. Şagirdlər müəllimləri haqqında çıxış edirdilər.

Kiçik bir qız səhnədə dedi:

— Mən böyüyəndə Zərifə müəllimə kimi olmaq istəyirəm. Çünki o, insanlara özlərini dəyərli hiss etdirir.

Bu sözlər Zərifənin qəlbini titrətdi.

O an başa düşdü ki, insanın qoyduğu ən böyük iz insanların qəlbində qalır.

Bir axşam Ordubadın bağlarından gələn meyvə qoxusu həyəti bürümüşdü. Zərifə həyətin kənarında oturub kitab oxuyurdu.

Kiçik qardaşı qızı ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Bibi, niyə hamı səni bu qədər sevir?

Zərifə kitabı bağlayıb sakitcə dedi:

— Çünki insanın həqiqi şərəfi onun soyadında deyil.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: “Elm soyların ən şərəflisidir.”

Uşaq maraqla soruşdu:

— Bu nə deməkdir?

Zərifə gülümsəyərək cavab verdi:

— İnsan hansı ailədə doğulursa doğulsun, elm onu hörmətli və uca edə bilər.

Sonra göyə baxıb asta səslə dedi:

— Ən gözəl soy insanın elm və mərifət soyudur.

Həmin an Ordubadın sakit küləyi ağacların budaqlarını yelləyirdi.

Zərifə isə anlayırdı ki, insanın adı bir gün unudula bilər…

Amma verdiyi elm və yaxşılıq uzun illər yaşayır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan həqiqi dəyərini elm və əxlaq ilə qazanır.
- Soy-kök insanı hörmətli etməyə bilər, amma elm edər.

- Təvazökar və mərifətli insan insanların qəlbində yer qazanar.
- Həqiqi böyüklük başqalarına fayda verməkdir.
- İnsanları geyimə və var-dövlətə görə qiymətləndirmək düzgün deyil.
- Elm insanın həyatını və düşüncəsini dəyişdirər.
- Müəllimlik yalnız dərs keçmək deyil, insan yetişdirməkdir.
- İnsan yaxşılığı gizli etdikdə daha dəyərli olar.
- Ən böyük miras gözəl tərbiyə və elm sevgisidir.
- İnsan hansı ailədə doğulursa doğulsun, elm ilə yüksələ bilər.
- Həqiqi hörmət insanın davranışı və faydası ilə qazanılır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insan üçün ən şərəfli soy və ən böyük ucalıqdır.

KƏLAM - 26

“ELM AŞAĞI SƏVİYYƏLİ İNSANI UCALDAR,
ELMİ TƏRK ETMƏK İNSANI ALÇALDAR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 26

“PALÇIQ YOLDAN ZİRVƏYƏ”

Saatlının küləkli və geniş düzənlikləri ilə əhatə olunan kəndlərindən birində Dilbər adlı bir qadın yaşayırdı. O, çox kasıb ailədə böyümüşdü. Atası fəhlə işləyər, anası isə insanların evinə gedib təmizlik edərdi.

Onların evi kəndin ən köhnə daxmalarından biri idi. Yağış yağanda damdan su damlayardı. Qışda soyuq evin içini bürüyərdi.

Dilbər uşaqlıqdan insanların baxışlarını hiss edirdi.

Bəzi uşaqlar ona yuxarıdan baxırdı.

Köhnə geyiminə gülürdülər.

Bir dəfə məktəbdə sinif yoldaşlarından biri ona dedi:

— Sən nə qədər oxusan da, yenə bizim kimi ola bilməyəcəksən.

Bu söz Dilbərin qəlbini sındırdı.

O gün evə gedib çox ağladı.

Anası sakitcə onun yanında oturub dedi:

— Qızım, insanı ucaldan pulu deyil, ağlı və elmi olar.

Dilbər göz yaşlarını silib soruşdu:

— Bəs kasıb insan necə hörmət qazanar?

Anası onun başını sığallayıb dedi:

— Elm ilə.

Bu söz Dilbərin həyatını dəyişdi.

O gündən sonra o, dərslərinə daha çox bağlandı.

Saatlının isti yay gecələrində lampanın zəif işığında saatlarla kitab oxuyardı. Bəzən yorğunluqdan gözləri bağlanardı. Amma yenə kitabı əlindən yerə qoymazdı.

Bir gün müəllimi ona dedi:

— Dilbər, sən çox ağıllı qızsan. Amma bunun üçün davam etməlisən.

Dilbər asta səslə cavab verdi:

— Mənim başqa yolum yoxdur müəllimə.

İllər keçdi.

Dilbər məktəbdə ən savadlı şagirdlərdən birinə çevrildi.

Artıq müəllimlər çətin sualları ona verirdi. Şagirdlər ondan kömək istəyirdi.

Amma kənddə başqa bir qadın da vardı — Təranə.

Təranə imkanlı ailədən idi. Bahalı geyimlər geyinir, hər yerdə özünü başqalarından üstün aparırdı.

O, əvvəllər yaxşı oxusa da, sonralar dərsləri tamamilə buraxmışdı.

Deyirdi:

— Mənə oxumaq lazım deyil. Onsuz da hər şeyim var.

Vaxt keçdikcə Təranə kobud və düşüncəsiz davranmağa başladı. İnsanlarla tez dalaşır, hamını alçaldırdı.

Dilbər isə getdikcə daha çox hörmət qazanırdı.

Bir gün kənddə böyük bir problem yarandı. Güclü yağışdan sonra su kanalı daşmışdı. İnsanlar təşviş içində idi.

Bəziləri nə edəcəyini bilmirdi.

Dilbər məktəbdə və kitablarda öyrəndiyi məlumatlarla insanlara kömək etməyə başladı. Uşaqları təhlükəsiz yerə topladı, yaşlılara yardım təşkil etdi.

Hamı onun sakitliyinə təəccüblənirdi.

Yaşlı bir kişi dedi:

— Bu qızın ağlı kəndə lazımdır.

Həmin gün Təranə də orada idi. Amma nə edəcəyini bilmirdi. İnsanlarla kobud danışır, hər kəsə qışqırırdı.

İnsanlar isə ondan uzaq dururdu.

Bu hadisə Dilbərə həyatın böyük həqiqətini göstərdi.

İnsan yalnız var-dövlətlə ucalmırdı.

Elm insanın sözünü də, davranışını da dəyərli edirdi.

Bir gün məktəbdə tədbir keçirildi. Mövzu “İnsanın həqiqi dəyəri” idi.

Direktor çıxışında dedi:

— Bəzən insan kasıb doğular. Amma elm onu insanların qəlbində ucaldar.

Sonra Dilbəri səhnəyə çağırdı.

Hamı alqışladı.

Dilbərin gözləri doldu.

Çünki bir vaxtlar ona yuxarıdan baxan insanlar indi ona hörmətlə baxırdı.

Tədbirdən sonra yaşlı müəllim ona yaxınlaşıb dedi:

— Sən öz zəhmətinlə yüksəldin qızım.

Dilbər sakitcə cavab verdi:

— Mənə yol göstərən elm oldu müəllimə.

Bir neçə ay sonra Təranənin ailəsi maddi çətinlik yaşadı. Əvvəllər onun ətrafında olan insanlar bir-bir uzaqlaşdı.

Təranə ilk dəfə tək qaldığını hiss etdi.

Bir gün o, Dilbərin yanına gəlib asta səslə dedi:

— Mən çox səhv etmişəm…

Dilbər sakitcə ona baxdı.

Təranənin gözləri dolmuşdu.

O dedi:

— Mən elmi əhəmiyyətsiz saydım. İndi anlayıram ki, insanı ayaqda saxlayan yalnız pul deyil.

Dilbər ona kitab uzadıb dedi:

— İnsan istəsə, hər zaman yenidən başlaya bilər.

Bu söz Təranənin həyatında dönüş oldu.

Bir axşam Dilbər Saatlının geniş tarlalarına baxaraq həyətin qarşısında oturmuşdu. Külək taxıl sünbüllərini yelləyirdi.

Kiçik qardaşı qızı ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Bibi, insanı həqiqətən nə ucaldır?

Dilbər gülümsəyib dedi:

— İnsan kasıb da ola bilər, sadə də… Amma elm onu insanların gözündə yüksəldər.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: "Elm aşağı səviyyəli insanı ucaldar, elmi tərk etmək insanı alçaldar."

Uşaq maraqla soruşdu:

— Elmi tərk etmək niyə insanı alçaldır?

Dilbər uzaqlara baxıb asta səslə dedi:

— Çünki insan öyrənməyi dayandıranda ağlı da zəifləyər, davranışı da dəyişər.

Həmin an Saatlının isti küləyi həyətin torpağına toxunurdu.

Dilbər isə artıq anlayırdı ki, insanın həqiqi ucalığı nə evində, nə geyimindədir…

Onun ağlında, elmində və əxlaqındadır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanı hörmətli və dəyərli edər.
- Kasıb doğulmaq insanın kiçik olması demək deyil.
- Həqiqi ucalıq insanın elm və əxlaqındadır.
- İnsan öyrəndikcə davranışı və düşüncəsi gözəlləşər.
- Var-dövlət insanı həmişə uca etməz.
- Elmi tərk edən insan zamanla mənəvi zəifləyə bilər.
- Təvazökar və savadlı insan cəmiyyətə fayda verər.
- Çətinliklər insanı elmə daha çox bağlaya bilər.
- İnsan hər zaman səhvini anlayıb yenidən başlaya bilər.
- Həqiqi hörmət zəhmət və bilik ilə qazanılır.
- Elm insanın həyat yolunu dəyişdirən böyük nemətdir.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insanı yüksəldər, elmdən uzaqlaşmaq isə insanı alçaldar.

KƏLAM - 27

“ELM, ATALARIN ÖVLADLARI ÜÇÜN TOPLADIĞINDAN DAHA ARTIĞINI, ÖZ ƏHLİ ÜÇÜN TOPLAYAR.”

(Bu kəlam İmam Rzaya (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 27

“PALÇIQ İÇİNDƏ AÇAN ÇİÇƏK”

Sabirabadın geniş pambıq sahələri və çay kənarındakı kəndlərindən birində Sevda adlı bir qadın yaşayırdı. O, çox kasıb ailədə böyümüşdü. Atası illər əvvəl vəfat etmişdi. Anası isə insanlara paltar yuyaraq övladlarını böyütməyə çalışırdı.

Onların evi kəndin kənarında yerləşən köhnə, palçıq divarlı balaca daxma idi. Yağış yağanda damdan su damlayardı. Qışda isə soyuq divarların arasından içəri dolardı.

Sevda uşaqlıqdan insanların baxışlarını hiss edirdi.

Bəzi adamlar onlara yuxarıdan baxırdı.

Bir dəfə bazarda iki qadının onun haqqında danışdığını eşitmişdi:

— Yazıq qız… nə soyu var, nə imkanı…

Bu söz Sevdanın qəlbini sızlatmışdı.

O axşam anasının yanında sakitcə oturub soruşdu:

— Ana, insan niyə kasıb olduğu üçün alçaldılır?

Anası yorğun gözlərini ona dikib dedi:

— Qızım, insanı kasıblıq alçaltmaz. İnsan öz ağlını və elmini itirəndə alçalar.

Bu söz Sevdanın yaddaşına həkk olundu.

Həmin gündən sonra o, dərslərinə daha ciddi yanaşmağa başladı.

Sabirabadın isti yay gecələrində neft lampasının zəif işığında kitab oxuyardı. Yorğun olsa belə, səhifələri çevirməkdən yorulmazdı.

Bəzən qonşular ona gülürdü.

Deyirdilər:

— Oxumaqla nə olacaq? Yenə kasıb qalacaqsan.

Amma Sevda susurdu.

Çünki daxilində qəribə bir inam vardı.

Bir gün məktəbdə müəllim şagirdlərdən biri-birinə kömək etməyi tapşırdı. Sinifdə zəif oxuyan bir qız vardı — Nərgiz.

Heç kim onunla oturmaq istəmirdi.

Çünki dərsləri zəif idi, danışığı kobud idi və tez əsəbiləşirdi.

Müəllim Sevdanı onun yanında oturtdu.

Dərsdən sonra Nərgiz hirslə dedi:

— Mənimlə niyə otursan? Hamı məndən qaçır.

Sevda sakitcə cavab verdi:

— İnsan dəyişə bilər.

O gündən sonra Sevda hər gün Nərgizə kömək etməyə başladı. Ona dərsləri başa salır, kitab oxumağa həvəsləndirirdi.

Əvvəl Nərgiz maraqsız idi.

Amma zaman keçdikcə dəyişməyə başladı.

Artıq dava etmirdi.

Sakit danışırdı.

Dərslərə maraq göstərirdi.

Bir gün müəllim təəccüblə dedi:

— Nərgiz çox dəyişib.

Sinifdə hamı bunu hiss edirdi.

Nərgiz isə gözləri dolaraq Sevdaya dedi:

— Mən əvvəllər elə bilirdim ki, mən dəyərsiz insanam.

Sevda onun əlindən tutub dedi:

— İnsan öyrəndikcə öz dəyərini anlayır.

Bu söz Nərgizin həyatını dəyişdi.

İllər keçdi.

Sevda məktəbi əla qiymətlərlə bitirdi. Amma maddi çətinlik səbəbindən universitetə getmək təhlükə altına düşmüşdü.

Bir gün kənddə imkanlı bir qadın ona dedi:

— Boş yerə əziyyət çəkmə. Sənin kimilər üçün böyük həyat yoxdur.

Bu söz çox ağır idi.

Amma Sevda geri çəkilmədi.

O, kənd uşaqlarına dərs deməyə başladı. Qazandığı pulla təhsilini davam etdirdi.

Vaxt keçdikcə kənddə hamı onun haqqında danışmağa başladı.

İnsanlar artıq onu kasıb qız kimi yox, ağıllı və mərifətli qadın kimi tanıyırdı.

Bir gün kənddə böyük mübahisə düşdü. İki ailə arasında torpaq üstündə dava yaranmışdı.

Hamı əsəbi idi.

Sevda sakitcə hər iki tərəfi dinlədi. Sonra qanun və haqq barədə bildiklərini izah etdi.

Onun sakit və düşüncəli danışığı insanları sakitləşdirdi.

Yaşlı bir kişi dedi:

— Bu qızın sözü adamın ürəyinə yatır.

Digəri əlavə etdi:

— Çünki elm insanı dəyişir.

Bu sözlər Sevdanın qəlbinə toxundu.

Bir neçə ay sonra Nərgiz kənd məktəbində çıxış etdi. Hamının qarşısında dedi:

— Mən əvvəllər kobud və əsəbi idim. İnsanlar məndən uzaq qaçırdı. Amma elm mənə özümü dəyişməyi öyrətdi.

Sonra Sevdaya baxaraq əlavə etdi:

— Mənə ilk dəfə insan kimi baxan o oldu.

Sevdanın gözləri yaşardı.

Çünki o anlayırdı ki, elm yalnız insanın həyatını yox, xarakterini də

dəyişir.

Bir axşam Sabirabadın sakit küləyi pambıq sahələrinin üstündən keçirdi. Sevda həyətin qarşısında kitab oxuyurdu.

Kiçik bacısı ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Bacı, insan niyə elm ilə ucalır?

Sevda kitabı bağlayıb sakitcə dedi:

— Çünki elm insanın düşüncəsini gözəlləşdirir, davranışını dəyişir və ona hörmət qazandırır.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Rza (ə) buyurub: "Elm aşağı səviyyəli insanı ucaldar, elmi tərk etmək insanı alçaldar."

Bacısı maraqla soruşdu:

— Elmi tərk etmək niyə insanı alçaldır?

Sevda uzaqlara baxıb asta səslə cavab verdi:

— Çünki insan öyrənməyi dayandıranda həm ağlı, həm də davranışı zəifləyir. İnsan özünü inkişaf etdirməsə, daxilən kiçilər.

Həmin an Sabirabadın gecə küləyi həyətin ağaclarını yavaşca yelləyirdi.

Sevda isə artıq anlayırdı ki, insanın həqiqi böyüklüyü nə var-dövlətdədir, nə də soyadında…

İnsanı həqiqətən yüksəldən onun elmi, ağlı və gözəl əxlaqıdır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın düşüncəsini və davranışını dəyişdirər.
- Kasıb olmaq insanın dəyərsiz olması demək deyil.
- İnsan elm ilə hörmət və şərəf qazanar.
- Təhsil insanın həyatını dəyişən ən böyük nemətlərdəndir.
- İnsan öyrəndikcə özünü daha yaxşı tanıyır.
- Elmi tərk edən insan mənəvi cəhətdən zəifləyə bilər.
- Həqiqi böyüklük ağıl və əxlaq ilə ölçülür.
- Təvazökar insan başqalarının dəyişməsinə kömək edər.
- İnsanlara yuxarıdan baxmaq düzgün deyil.
- Elm insanı həm ağılda, həm də xarakterdə yüksəldər.
- İnsan dəyişmək və inkişaf etmək üçün daim öyrənməlidir.
- İmam Rzanın (ə) buyurduğu kimi, elm insanı ucaldar, elmdən uzaqlaşmaq isə insanı alçaldar.

KƏLAM - 28

"ELM MÖMİNİN İTİRDİYİ QİYMƏTLİ XƏZİNƏSİDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 28

"TOZLU KİTABIN SİRRİ"

Şabranın sakit kəndlərindən birində Xədicə adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənddə tikiş tikərək dolanırdı. Kiçik, köhnə evində anası ilə birlikdə

yaşayırdı. Həyatları çətin keçirdi. Qazandıqları pul ancaq gündəlik ehtiyaclara çatırdı.

Xədicə uşaqlıqdan elmə böyük maraq göstərirdi. Amma ailəsinin maddi vəziyyəti ağır olduğuna görə məktəbdən sonra təhsilini davam etdirə bilməmişdi.

Bu onun ən böyük yarası idi.

Çünki o hiss edirdi ki, insan öyrəndikcə ruhu zənginləşir.

Bir gün köhnə sandığı təmizləyərkən atasından qalan bir kitab tapdı. Kitabın üzəri toz içində idi. Səhifələri saralmışdı.

Atası illər əvvəl vəfat etmişdi. O, savadlı insan idi və həmişə belə deyərdi:

— Qızım, elm insanın itirdiyi xəzinə kimidir. Onu harada tapsan götür.

Xədicə kitabı sinəsinə sıxıb uzun müddət ağladı.

Çünki atasının səsini yenidən eşitmiş kimi olmuşdu.

Həmin gündən sonra o, yenidən oxumağa başladı.

Axşamlar tikiş işini bitirib lampanın zəif işığında kitab mütaliə edirdi. Bəzən səhərə qədər oxuyurdu.

Qonşular təəccüblənirdi.

Bir qadın ona dedi:

— Bu yaşdan sonra oxumağın nə faydası var?

Xədicə sakitcə cavab verdi:

— İnsan elm tapanda onu itirilmiş xəzinə kimi qoruyar.

Bu söz qadını düşündürdü.

Bir gün kənddə bir qız uşağı dərslərini buraxmaq istəyirdi. Ailəsi onu məktəbdən çıxarıb işlətmək istəyirdi.

Qız ağlaya-ağlaya Xədicənin yanına gəldi.

Dedi:

— Mən oxumaq istəyirəm… amma heç kim məni başa düşmür.

Xədicənin ürəyi sızladı.

Çünki o, illər əvvəl öz yarımçıq qalan arzularını xatırladı.

O, qızın ailəsi ilə danışmağa qərar verdi.

Axşam onların evinə getdi.

Sakit səslə dedi:

— İnsan övladına pul qoymaya bilər. Amma elm qoysa, ona bütün ömür boyu dayaq verər.

Atası əvvəl razılaşmadı.

Dedi:

— Qız uşağına bu qədər təhsil nə lazımdır?

Xədicə bir anlıq susdu.

Sonra asta səslə dedi:

— Mən də vaxtilə oxuya bilmədim. Amma illərdir bunun ağrısını yaşayıram.

Bu söz kişinin qəlbinə toxundu.

Bir neçə gündən sonra qız yenidən məktəbə qayıtdı.

O gün Xədicə özünü sanki böyük bir xəzinə tapmış kimi hiss etdi.

Vaxt keçdikcə kənddə insanlar ona daha çox hörmət etməyə başladılar.

Kimisi uşağının dərsi üçün ondan kömək istəyirdi.

Kimisi kitab seçmək üçün məsləhət alırdı.

Kimisi isə sadəcə onun hikmətli sözlərini dinləmək istəyirdi.

Bir gün Şabranda güclü yağış olmuşdu. Kəndin bəzi yolları bağlanmışdı. İnsanlar təşviş içində idi.

Xədicə əvvəlcədən oxuduğu məlumatlara əsasən qadınlara ehtiyat tədbirlərini izah etdi. Uşaqları təhlükəsiz yerə topladı.

Bir yaşlı qadın dedi:

— Qızım, sənin biliyin insanlara kömək olur.

Xədicə sakitcə gülümsədi.

Çünki artıq anlayırdı ki, elm yalnız insanın özü üçün deyil, başqalarına fayda vermək üçündür.

Bir gün kənd kitabxanasına getdi. Kitabxana köhnə və baxımsız idi. Rəflərdə tozlu kitablar dayanmışdı.

Kitabxanaçı dedi:

— İndi çox az adam kitab oxuyur.

Xədicənin ürəyi ağrıdı.

O gündən sonra kənd uşaqlarını həftədə bir dəfə kitabxanaya toplamağa başladı.

Onlara hekayələr oxuyur, öyrənməyin əhəmiyyətindən danışırdı.

Bir dəfə balaca oğlanlardan biri soruşdu:

— Xala, niyə kitabları bu qədər sevirsən?

Xədicə gülümsəyib dedi:

— Çünki insan itirdiyi xəzinəni tapanda onu heç vaxt buraxmaq istəmir.

Uşaq təəccüblə soruşdu:

— Elm necə xəzinə olur?

Xədicə kitabı əlində tutub asta səslə dedi:

— İnsan bəzən bilmədiyi üçün səhv edər, qorxar və yolunu itirər. Elm isə ona yol göstərər, ağlını işıqlandırar və həyatını dəyişər.

Bir axşam kənd məscidində alim çıxış edirdi. Mövzu elm və insanın mənəvi həyatı haqqında idi.

Alim dedi:

— Mömin insan elm axtarmalıdır. Çünki elm ruhu zənginləşdirən xəzinədir.

Sonra İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Elm möminin itirdiyi qiymətli xəzinəsidir."

Bu sözlər Xədicənin qəlbində dərin iz buraxdı.

Çünki o artıq anlayırdı ki, insanın həyatında ən böyük yoxsulluq elmsizlikdir.

Ən böyük zənginlik isə öyrənməkdir.

Bir gecə Şabranın sakit küləyi həyətin ağaclarını yelləyirdi. Xədicə atasından qalan köhnə kitabı yenidən açdı.

Səhifələri sığallayıb sakitcə dedi:
— Mən sənin xəzinəni tapdım ata…
O anda gözlərində qəribə bir rahatlıq vardı.
Çünki o artıq bilirdi:
İnsan elm tapanda yalnız məlumat qazanmır…
Özünü tapır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın ən qiymətli mənəvi xəzinəsidir.
- İnsan öyrəndikcə həyatını və düşüncəsini dəyişdirər.
- Təhsil yarımçıq qalsa belə, insan öyrənməkdən vaz keçməməlidir.
- Elm insanı qorxudan və cəhalətdən uzaqlaşdırar.
- Övladlara verilən ən böyük miras elm və tərbiyədir.
- Təvazökar insan öyrəndiyini başqaları ilə paylaşar.
- Kitablar insanın ruhunu zənginləşdirər.
- İnsan elm ilə həm özünə, həm də başqalarına fayda verər.
- Elmsizlik insanın daxilində boşluq yaradar.
- Maariflənən insan cəmiyyətə işıq saçar.
- Həqiqi zənginlik insanın ağlında və elmindədir.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm mömin insan üçün axtarılmalı olan ən qiymətli xəzinədir.

KƏLAM - 29

“ELM HİLMIN (TƏVAZÖKAR SƏBİRLİLİYİN) YOL GÖSTƏRƏNİ VƏ RƏHBƏRİDİR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 291)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 29

“SAKİT SÖZÜN GÜCÜ”

Şahbuzun uca dağlarla əhatə olunan sakit kəndlərindən birində Firuzə adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd məktəbində müəllimə işləyirdi. Firuzə çox savadlı idi. Amma onu kənddə fərqləndirən yalnız biliyi deyildi.

Onun ən böyük xüsusiyyəti səbri və təvazökarlığı idi.

İnsanlar deyirdi:

— Firuzə müəllimə heç kimi incitməz.

— Nə qədər çətin insan olsa belə, onunla sakit danışar.

Firuzə uşaqlıqdan belə olmamışdı.

Əksinə, əvvəllər tez inciyən və tez əsəbiləşən biri idi.

Bir dəfə məktəbdə müəllimi ona irad tutanda hamının içində ağlamışdı. Hətta günlərlə həmin müəllimdən küsülü qalmışdı.

O gün axşam atası ona belə demişdi:

— Qızım, insanın biliyi çox ola bilər. Amma səbri yoxdursa, o bilik insanı kamilləşdirməz.

Bu söz Firuzənin yaddaşında qalmışdı.

İllər keçdikcə o, kitablar oxudu. Din, insan davranışları və əxlaq

haqqında çox şey öyrəndi.

Və anladı ki, həqiqi elm insanı sakitləşdirir.

Bir qış günü Şahbuzda güclü qar yağmışdı. Məktəbə gələn uşaqların çoxu üşümüş halda idi.

Sinifdə iki qız arasında dava düşdü.

Biri digərinin dəftərini cırmışdı.

Qızlardan biri qışqırır, digəri ağlayırdı.

Müəllimlərdən biri hirslə dedi:

— Bunları direktora aparmaq lazımdır!

Amma Firuzə sakitcə uşaqları yanına çağırdı.

Əvvəl heç nə demədi.

Sadəcə onları dinlədi.

Sonra asta səslə dedi:

— İnsan əsəbiləşəndə əvvəl ağlı susur, sonra peşmanlıq başlayır.

Qızlar sakitləşdi.

Firuzə onlara səhvlərini başa saldı. Bir-birindən üzr istəmələrinə kömək etdi.

Həmin gün məktəbdə hamı onun səbrinə heyran qaldı.

Bir müəllim dedi:

— Mən olsaydım çoxdan əsəbiləşmişdim.

Firuzə gülümsəyib cavab verdi:

— Mən də əvvəllər belə idim. Amma elm mənə insanlarla necə davranmağı öyrətdi.

Bu söz müəllimin yadında qaldı.

Bir neçə ay sonra kənddə böyük bir məclis quruldu. İnsanlar bir yerə toplaşmışdı.

Orada imkanlı bir qadın xidmət edən yaşlı qadına kobud danışdı.

Hamı narahat oldu.

Firuzə sakitcə həmin qadına yaxınlaşıb dedi:

— İnsan başqasına necə davranırsa, əslində öz tərbiyəsini göstərir.

Qadın hirslə dedi:

— Sən mənə dərs verirsən?

Məclisdə sükut yarandı.

Hamı Firuzənin necə cavab verəcəyini gözləyirdi.

Amma o, yenə sakitliyini qorudu.

Dedi:

— Xeyr. Sadəcə insanın qəlbini incitməməyə çalışıram.

Bu təmkin qarşı tərəfi susdurdu.

Çünki bəzən sakitlik ən güclü cavab olur.

Bir gün məktəbdə yeni müəllimə gəldi. O, çox sərt danışır, uşaqları tez danlayırdı.

Şagirdlər ondan qorxurdu.

Bir dəfə müəllimə əsəbi halda dedi:

— Bu uşaqlardan heç nə çıxmaz!

Firuzənin ürəyi ağrıdı.

Amma yenə sakit danışdı:

— Hər uşağın daxilində gözəl bir tərəf var. Sadəcə onu səbirlə tapmaq lazımdır.

Müəllimə əvvəl bunu anlamadı.

Amma aylar keçdikcə Firuzənin uşaqlarla necə mehriban davrandığını gördü.

Bir gün etiraf etdi:

— Mən sənin qədər səbirli ola bilmirəm.

Firuzə asta səslə cavab verdi:

— İnsan oxuduqca anlayır ki, qəzəb çox şeyi dağıdır, səbir isə insanları birləşdirir.

Bu söz müəllimənin həyatına təsir etdi.

Vaxt keçdikcə Firuzənin adı kənddə yalnız savadlı müəllimə kimi yox, hikmətli qadın kimi tanınmağa başladı.

İnsanlar problemlərini onunla bölüşürdü.

Çünki o heç kimi aşağılamadan dinləyirdi.

Bir yaz axşamı Şahbuzun sərin dağ küləyi məktəbin həyətindəki ağacları yelləyirdi.

Firuzə sinifdə kitabları düzürdü.

Kiçik bir şagird ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Müəllimə, sən niyə heç kimə hirslənmirsən?

Firuzə gülümsəyib uşağın başını sığalladı.

Sonra sakitcə dedi:

— Mən də hirslənirəm oğlum. Amma elm mənə öyrədib ki, insan qəzəblə deyil, səbir və ağıl ilə daha güclü olar.

Uşaq maraqla soruşdu:

— Elm insanı necə sakitləşdirir?

Firuzə pəncərədən görünən dağlara baxıb asta səslə dedi:

— İnsan öyrəndikcə başqalarının səhvlərini daha yaxşı anlayır. Anlayan insan isə daha səbirli olur.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: “Elm hilmin (təvazökar səbrliliyin) yol göstərəni və rəhbəridir.”

Uşaq bu sözləri diqqətlə dinlədi.

Firuzə isə anlayırdı ki, həqiqi elm insanın yalnız beynini yox…

Qəlbini də gözəlləşdirir.

Həmin axşam Şahbuzun dağlarından gələn sərin külək məktəbin pəncərəsinə toxunurdu.

Firuzənin qəlbində isə sakit bir rahatlıq vardı.

Çünki o artıq bilirdi:

İnsan nə qədər elmli olarsa, bir o qədər səbirli və mərhəmətli olar.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi elm insanın davranışını gözəlləşdirər.

- Səbir və təvazökarlıq insanın ən gözəl xüsusiyyətlərindəndir.
- Qəzəb çox şeyi dağıdar, səbir isə insanları yaxınlaşdırar.
- İnsan başqalarını dinləməyi bacarmalıdır.
- Təvazökar insan heç kimi alçaltmadan danışar.
- Elm insanın yalnız ağlını deyil, qəlbini də tərbiyə edər.
- İnsan öyrəndikcə başqalarının səhvlərinə daha anlayışla yanaşar.
- Kobudluğa qarşı sakitlik ən güclü cavablardan biridir.
- Müəllimlik yalnız dərs keçmək deyil, insan yetişdirməkdir.
- Həqiqi güc insanın öz qəzəbini idarə etməsindədir.
- Maarifli insan başqalarına mərhəmətlə yanaşar.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insanı səbirə, təvazökarlığa və gözəl əxlaqa yönəldən ən böyük rəhbərdir.

KƏLAM - 30

“HEÇ BİR XƏZİNƏ ELMDƏN DAHA FAYDALI DEYİL.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 292)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 30

“QIZIL SANDIQDAN DƏYƏRLİ”

Tərtərin geniş əkin sahələri və sakit kəndlərindən birində Nəzakət adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənddə qədim xalça naxışları toxuyaraq dolanırdı. Əlləri zəhmətdən codlaşmışdı, amma üzündə həmişə sakit bir təbəssüm vardı.

Nəzakət kasıb yaşayırdı. Köhnə evinin divarları çatlamışdı. Qışda sobaya odun tapmaq belə çətin olurdu.

Amma onun bir xəzinəsi vardı…

Kitabları.

Evinin bir küncündə balaca taxta rəf düzəltmişdi. Həmin rəfdə köhnə, saralmış kitablar dayanırdı. Kimisi din haqqında idi, kimisi tarix, kimisi isə insan davranışları barədə.

Bir gün qonşu qadınlardan biri onun evinə gəlib rəfə baxaraq güldü:

— Ay Nəzakət, sənin heç qızılın-zadın yoxdur, amma kitabları xəzinə kimi qoruyursan.

Nəzakət sakitcə kitabların tozunu silib dedi:

— Çünki insanın həyatını dəyişən ən böyük xəzinə bunlardır.

Qadın bunu anlamadı.

Başını bulayıb getdi.

Nəzakət uşaqlıqdan oxumağı sevmişdi. Atası kənddə sadə bir çoban idi. Amma savadlı adam idi və tez-tez belə deyərdi:

— Qızım, qızıl oğurlana bilər, pul tükənər. Amma elm insanın daxilində qalan xəzinədir.

Bu sözlər illərlə Nəzakətin qəlbində yaşamışdı.

Bir gün kənddə böyük problem yarandı. Güclü yağışdan sonra su arxı daşmışdı. İnsanlar təşviş içində idi. Bəzi evləri su basmaq təhlükəsi vardı.

Hamı nə edəcəyini bilmirdi.

Nəzakət vaxtilə oxuduğu kitabdan yadında qalan məlumatlarla insanlara arxın qarşısını necə bağlamağı izah etdi. Qadınları və uşaqları təhlükəsiz yerlərə yönləndirdi.

Kəndin kişiləri belə onun dediklərinə qulaq asırdı.

Bir yaşlı kişi dedi:

— Bu qadının ağlı bir çoxumuzdan çox işləyir.

Həmin gün insanlar ilk dəfə Nəzakətin kitab sevgisinin səbəbini anlamağa başladılar.

Bir neçə həftə sonra kənd məktəbində uşaqlar üçün tədbir təşkil edildi. Mövzu "Həyatda ən böyük sərvət" idi.

Uşaqlar müxtəlif cavablar verirdi.

Kimi dedi ev.

Kimi dedi maşın.

Kimi dedi pul.

Məktəbin direktoru gülümsəyərək Nəzakətə dedi:

— Bəs sən nə düşünürsən?

Nəzakət bir anlıq susdu.

Sonra sakit səslə dedi:

— İnsan pul ilə rahat yaşaya bilər. Amma elm ilə həm özünü, həm də başqalarını xilas edə bilər.

Zalda sakitlik yarandı.

O davam etdi:

— Mən çox kasıb yaşamışam. Amma kitablar mənə heç vaxt özümü yoxsul hiss etdirməyib.

Bu sözlər bir çox insanın qəlbinə toxundu.

Bir gün kənddə yaşayan imkanlı bir qadın qızıllarını itirdi. Evdə böyük təşviş düşdü. Hamı yalnız itən zinət əşyalarından danışırdı.

Həmin qadın ağlayaraq dedi:

— Hər şeyim getdi…

Nəzakət sakitcə ona baxıb dedi:

— İnsan bütün malını itirə bilər. Amma ağlında və qəlbində olan elm qalırsa, yenidən ayağa qalxa bilər.

Bu söz qadını dərindən düşündürdü.

Vaxt keçdikcə kənddə insanlar Nəzakətin yanına daha çox gəlməyə başladı.

Kimi övladının dərsindən danışırdı.

Kimi ailə problemi üçün məsləhət istəyirdi.

Kimi isə sadəcə onun hikmətli sözlərini dinləmək istəyirdi.

Bir gün balaca bir qız onun evinə gəlib kitab rəfinə baxaraq soruşdu:

— Xala, sən niyə kitabları belə sevirsən?

Nəzakət kitabı əlinə alıb gülümsədi.

Sonra dedi:

— Çünki bu kitablar mənə həyatda necə yaşamağı öyrədib.

Qız maraqla soruşdu:

— Kitab insanı zəngin edə bilər?

Nəzakət asta səslə cavab verdi:

— Ən böyük zənginlik insanın ağlıdır qızım.

Sonra əlavə etdi:

— İnsan elmi ilə həm səhvlərdən qorunar, həm də başqalarına fayda verər.

Bir axşam kənd məscidində alim çıxış edirdi. Mövzu insanın həqiqi sərvəti haqqında idi.

Alim dedi:

— Dünyada çox xəzinələr var. Amma onların çoxu insanın yalnız bu dünyasına fayda verir. Elm isə həm dünya, həm də axirət üçün faydalıdır.

Sonra İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Heç bir xəzinə elmdən daha faydalı deyil."

Bu söz Nəzakətin qəlbində nur kimi yayıldı.

Çünki o, illərlə hiss etdiyi həqiqəti bir daha anlamışdı.

Bir gecə Tərtərin sakit küləyi həyətin ağaclarını yelləyirdi. Nəzakət lampanın zəif işığında kitab oxuyurdu.

Kiçik nəvəsi ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Nənə, əgər sənə çoxlu qızıl versələr, kitablarını dəyişərsən?

Nəzakət gülümsəyib nəvəsini qucaqladı.

Sonra sakitcə dedi:

— Qızıl insanın cibini doldurar. Amma elm insanın qəlbini və ağlını zənginləşdirər.

O an balaca qız nənəsinin gözlərində qəribə bir işıq gördü.

Bu işıq var-dövlətin yox…

Elm ilə zənginləşən bir qəlbin işığı idi.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın sahib ola biləcəyi ən faydalı xəzinədir.
- Var-dövlət keçicidir, elm isə qalıcıdır.
- İnsan elm ilə həm özünə, həm də başqalarına fayda verə bilər.
- Həqiqi zənginlik insanın ağlında və qəlbindədir.
- Təvazökar və elmli insan cəmiyyətdə hörmət qazanar.
- Kitablar insanın düşüncəsini və həyatını dəyişdirər.
- Çətin anlarda insanı qoruyan ən böyük güclərdən biri bilikdir.
- İnsan bütün malını itirsə belə, elmi varsa yenidən ayağa qalxa bilər.
- Uşaqlara elm sevgisi aşılamaq böyük savabdır.
- Maariflənən insan həm dünya, həm də axirət üçün qazanar.
- İnsan öyrəndikcə daha hikmətli və faydalı olar.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, heç bir xəzinə elmdən daha faydalı və daha dəyərli deyil.

KƏLAM - 31

“ELM ELƏ BİR ŞƏRƏFDİR Kİ, ONU SEVMƏYƏN KƏS BELƏ ONA SAHİB OLDUĞUNU İDDİA EDİR VƏ ÖZÜNƏ ELM NİSBƏT EDİLƏNDƏ SEVİNİR; CƏHALƏT İSƏ ELƏ BİR QINANMADIR Kİ, CAHİL VƏ ELMDƏN MƏHRUM OLAN KƏS BELƏ ONDAN UZAQ DURMAĞA ÇALIŞIR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 292)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 31

“BOŞ TƏRİFİN KÖLGƏSİ”

Tovuzun üzüm bağları ilə məşhur olan kəndlərindən birində Kamran adlı bir kişi yaşayırdı. O, bazarda alver edirdi. İnsanlarla çox danışar, özünü ağıllı göstərməyi sevərdi.

Kamranın bir xüsusiyyəti vardı:

Bilmədiyi şeyləri bilirmiş kimi danışardı.

Kənddə kim nə soruşsa, cavab verməyə çalışardı. İnsanların qarşısında “mən savadlıyam” görüntüsü yaratmağı sevirdi.

Bir gün çayxanada oturmuşdular. Kəndin yaşlı müəllimi tarix haqqında danışırdı.

Kamran birdən sözə qarışdı:

— Mən bunların hamısını bilirəm.

Müəllim sakitcə soruşdu:

— Onda de görək, bu hadisə neçənci ildə baş verib?

Kamran tutuldu.

Çaşqın halda başqa mövzuya keçməyə çalışdı.

Çayxanadakılar hiss etdi ki, o əslində bilmədən danışır.

Kamranın üzü qızardı.

Həmin gün evə qayıdanda qəribə narahatlıq hiss etdi.

Çünki ilk dəfə başa düşdü ki, insanlar savadlı görünməyi sevirlər… amma cəhalətin bilinməsindən utanırlar.

Kamran uşaqlıqda dərslərinə fikir verməmişdi. Atası ona tez-tez deyərdi:

— Oğlum, elm öyrən.

Amma o düşünərdi:

"Pul qazansam, mənə bəs edər."

İllər keçmişdi.

İndi isə savadsızlığının ağırlığını hiss etməyə başlamışdı.

Bir gün kəndə şəhərdən aqronom gəldi. İnsanlara bağların qorunması barədə məlumat verirdi.

Kamran yenə hər kəsin yanında özünü bilikli göstərmək istədi.

Dedi:

— Mən bu işləri yaxşı bilirəm.

Amma aqronom ona sadə bir sual verdi:

— Üzüm xəstəliyinin ilkin əlamətlərini necə ayırırsınız?

Kamran cavab verə bilmədi.

Oradakı insanlar sakitcə bir-birinə baxdı.

Kamran özünü çox pis hiss etdi.

Həmin axşam Tovuzun sakit küləyi bağların arasından keçirdi. Kamran həyətin kənarında oturmuşdu.

Yaşlı anası ona yaxınlaşıb dedi:

— Sən niyə belə fikirlisən?

Kamran başını aşağı salıb dedi:

— Ana, mən illərlə özümü ağıllı göstərməyə çalışmışam. Amma əslində çox şeyi bilmirəm.

Anası sakitcə gülümsədi:

— Bilməmək ayıb deyil oğlum. Öyrənməmək ayıbdır.

Bu söz Kamranın qəlbinə toxundu.

Həmin gündən sonra o dəyişməyə başladı.

Axşamlar çayxanada boş söhbət etmək əvəzinə kitab oxumağa başladı. Aqronomiyadan, din haqqında, insan davranışları barədə kitablar aldı.

Əvvəl insanlar təəccübləndi.

Bir dostu ona dedi:

— Bu yaşdan sonra oxumağın nə xeyri var?

Kamran sakitcə cavab verdi:

— İnsan cəhalətini anlayanda öyrənməyə başlayır.

Vaxt keçdikcə o dəyişirdi.

Artıq bilmədiyi mövzularda "bilmirəm" deməkdən utanmırdı.

Əksinə, soruşur, öyrənir və qeyd edirdi.

Bir gün kənddə iki nəfər torpaq üstündə mübahisə edirdi. Əvvəllər olsa, Kamran bilmədən fikir bildirərdi.

Amma bu dəfə sakitcə dedi:

— Mən bu məsələni tam bilmirəm. Gəlin bilən adamdan soruşaq.

İnsanlar onun bu dəyişiminə təəccübləndilər.

Çünki əvvəlki Kamran hər mövzuda danışmağa çalışardı.

Bir neçə ay sonra kənddə məhsul xəstəliyi yayıldı. Bir çox insan nə edəcəyini bilmirdi.

Kamran isə oxuduqlarına əsasən düzgün qulluq yollarını insanlara izah etdi. Hansı dərmanın necə istifadə olunacağını başa saldı.

Kəndlilər təəccüblə dedilər:

— Kamran çox dəyişib.

Yaşlı müəllim isə sakitcə dedi:

— Çünki artıq savadlı görünməyə yox, savadlı olmağa çalışır.

Bu söz Kamranın qəlbində dərin iz buraxdı.

Bir gün məktəbdə tədbir keçirilirdi. Mövzu "Elm və cəhalət" idi.

Direktor Kamrandan da danışmağı xahiş etdi.

O səhnəyə çıxanda əvvəl utandı.

Sonra sakit səslə dedi:

— Mən illərlə bilmədiyim şeyləri bilirmiş kimi göstərmişəm. Çünki insanların yanında savadsız görünmək istəmirdim.

Zalda sükut yarandı.

Kamran davam etdi:

— Amma sonradan anladım ki, insanın "bilmirəm" deməsi onu kiçiltmir. Əslində bu, öyrənməyin başlanğıcıdır.

Sonra əlavə etdi:

— İnsanlar elmi sevir. Hətta elm sahibi olmayanlar belə savadlı görünmək istəyir. Amma heç kim cahil kimi görünmək istəmir.

Bu sözlər insanlara təsir etdi.

Bir axşam Kamran kitab oxuyarkən kiçik oğlu ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Ata, niyə indi çox oxuyursan?

Kamran kitabı bağlayıb oğlunun gözlərinə baxdı.

Sonra sakitcə dedi:

— Çünki insanın ən böyük ayıblarından biri bilmədiyini bilməməsidir.

Daha sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: "Elm elə bir şərəfdir ki, onu sevməyən kəs belə ona sahib olduğunu iddia edir və özünə elm nisbət ediləndə sevinir; cəhalət isə elə bir qınanmadır ki, cahil və elmdən məhrum olan kəs belə ondan uzaq durmağa çalışır."

Oğlu maraqla soruşdu:

— Bu nə deməkdir ata?

Kamran asta səslə cavab verdi:

— Deməkdir ki, hər insan daxilində elmin gözəl bir şey olduğunu bilir. Ona görə hamı ağıllı görünmək istəyir. Amma heç kim cahil kimi tanınmaq istəmir.

Həmin an Tovuzun gecə küləyi həyətin ağaclarını yelləyirdi.

Kamran isə həyatında ilk dəfə özünü həqiqətən rahat hiss edirdi.

Çünki artıq başqalarına bilikli görünməyə çalışmırdı…

Həqiqətən öyrənməyə başlamışdı.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan bilmədiyini etiraf etdikdə həqiqi öyrənmə başlayır.
- Özünü savadlı göstərmək insanı həqiqətən elmli etməz.
- Cəhaləti gizlətmək əvəzinə öyrənməyə çalışmaq lazımdır.
- Elm insan üçün böyük şərəf və hörmət mənbəyidir.
- Heç kim cahil kimi görünmək istəmir, çünki cəhalət insanı alçaldır.
- Təvazökar insan bilmədiyi şeyi soruşmaqdan utanmaz.
- Həqiqi savad insanın davranışında və sözündə görünər.
- İnsan hər yaşda öyrənə bilər.
- "Bilmirəm" demək zəiflik deyil, inkişafın başlanğıcıdır.
- Elm insanın həm düşüncəsini, həm də həyatını dəyişdirər.
- Həqiqi hörmət insanın səmimiyyəti və biliyi ilə qazanılır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm hər kəsin hörmət etdiyi böyük bir şərəf, cəhalət isə insanların uzaq durmağa çalışdığı böyük bir eyibdir.

KƏLAM - 32

“HƏR KƏSƏ ELM ONUN ÖZ PALTARINI GEYİNDİRİRSƏ, İNSANLARIN GÖZÜNDƏN AYIBLARI GİZLİ QALIR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 292)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 32

“KÖHNƏ YAYLIĞIN ARXASINDAKI NUR”

Ucarın sakit kəndlərindən birində Sürəyya adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənddə tikiş tikir, bəzən də insanların evinə gedib paltar yamayaraq dolanırdı. Həyatı çətin keçirdi. Evi köhnə idi, geyimləri sadə idi. Başındakı solğun yaylığı illərlə dəyişməmişdi.

Bəzi insanlar ona yuxarıdan baxırdı.

Çünki kənddə insanlar çox vaxt insanın zahirinə qiymət verirdilər.

Bir dəfə bazarda iki qadının onun haqqında danışdığını eşitdi:

— Yazıq Sürəyya… nə geyimi var, nə də imkanı.

Digəri isə dedi:

— Belə insanlar həyatda həmişə kölgədə qalır.

Sürəyya heç nə demədi.

Sakitcə yoluna davam etdi.

Amma daxilində qəribə bir ağrı hiss etdi.

Çünki insanın kasıb görünməsi bəzən insanların onu kiçik hesab etməsinə səbəb olurdu.

Sürəyya uşaqlıqdan oxumağı çox sevirdi. Atası vaxtilə kənddə savadlı insanlardan olmuşdu. O, qızına həmişə belə deyərdi:

— Qızım, insanın ən gözəl geyimi elmidir.

Atası vəfat etdikdən sonra bu sözlər onun qəlbində yaşayırdı.

Hər gecə tikiş işini bitirib köhnə kitablarını açardı. Din, əxlaq, insan davranışları və tarix haqqında mütaliə edərdi.

Bir gün kənd məktəbində müəllim xəstələndi. Şagirdlər müəllimsiz qaldı.

Direktor müvəqqəti olaraq uşaqlarla məşğul olmaq üçün Sürəyyanı çağırdı. Çünki kənddə hamı onun savadlı olduğunu bilirdi.

Sürəyya əvvəl tərəddüd etdi.

Sonra razılaşdı.

İlk gün sinifə girəndə bəzi uşaqlar onun köhnə geyiminə baxıb pıçıldaşdılar.

Bir oğlan asta səslə dedi:

— Bu müəllimə oxşamır.

Sürəyya eşitsə də, heç nə demədi.

Dərs başladı.

O qədər gözəl danışdı, o qədər sadə izah etdi ki, uşaqlar heyrətlə ona baxırdı.

Hətta ən nadinc uşaqlar belə sakitcə qulaq asırdı.

Bir qız dərsdən sonra dedi:

— Müəllimə, siz danışanda adamın ürəyi sakitləşir.

Sürəyya gülümsədi.

Çünki anlayırdı ki, insanın həqiqi dəyəri görünüşündə deyil.

Bir neçə həftə sonra kənddə böyük bir mübahisə yarandı. İki ailə arasında ciddi inciklik olmuşdu.

Hamı əsəbi idi.

Sözlər böyüyürdü.

Kənd ağsaqqalları belə onları sakitləşdirə bilmirdi.

O zaman yaşlı qadınlardan biri dedi:

— Sürəyyanı çağırın.

Sürəyya gəlib hər iki tərəfi sakitcə dinlədi.

Sonra asta səslə dedi:

— İnsan qəzəblə danışanda haqqı da itirər.

Hamı susdu.

O davam etdi:

— Bir-birinizi incitməklə heç nə qazanmayacaqsınız. Ən böyük güc bağışlamağı bacarmaqdır.

Onun sakit və hikmətli sözləri insanların ürəyinə toxundu.

Bir müddət sonra ailələr barışdı.

Həmin gün kənddə insanlar başqa bir şeyi anladılar.

Sürəyyanın köhnə yaylığı, sadə geyimi artıq heç kimin diqqətini çəkmirdi.

Çünki onun elmi və gözəl davranışı insanların gözündə bütün çatışmazlıqları örtmüşdü.

Bir gün kəndə şəhərdən imkanlı qadınlar gəlmişdi. Onlar bahalı geyimlərdə idi.

Söhbət zamanı biri Sürəyyaya baxıb təəccüblə dedi:

— Siz müəllimsiniz?

Sürəyya gülümsəyib dedi:

— Xeyr, sadəcə öyrənməyi sevirəm.

Qadın onun danışığına, davranışına heyran qaldı.

Sonra kənd qadınlarına dedi:

— İnsan ilk baxışda onu fərqli görür. Amma danışdıqca anlayırsan ki, çox dəyərli insandır.

Bu sözlər Sürəyyanın qəlbinə toxundu.

Çünki illərlə insanların yalnız zahirinə baxaraq hökm verdiyini görmüşdü.

Bir axşam Ucarın sakit küləyi həyətin ağaclarını yelləyirdi. Sürəyya köhnə kitabını oxuyurdu.

Kiçik qonşu qızı ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Xala, niyə hamı səni çox istəyir?

Sürəyya kitabı bağlayıb gülümsədi.

Sonra sakitcə dedi:

— İnsan gözəl geyimlə hörmət qazana bilər. Amma elm insanın qəlbini gözəlləşdirər.

Qız maraqla soruşdu:

— Elm insanın ayıblarını necə gizlədir?

Sürəyya uzaqlara baxıb asta səslə dedi:

— İnsan elmli olanda davranışı gözəlləşir, danışığı hikmətli olur, insanlara fayda verir. O zaman insanlar onun zahirindəki qüsurları görmürlər.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: "Hər kəsə elm onun öz paltarını geyindirirsə, insanların gözündən ayıbları gizli qalır."

Balaca qız diqqətlə ona baxırdı.

Sürəyya isə anlayırdı ki, insanın həqiqi gözəlliyi nə bahalı geyimdədir, nə də var-dövlətdə…

İnsanı gözəlləşdirən onun elmi, əxlaqı və insanlara verdiyi faydadır.

Həmin gecə Ucarın sakit səmalarında ulduzlar parlayırdı.

Sürəyya isə uzun illərdən sonra qəlbində dərin bir rahatlıq hiss edirdi.

Çünki artıq bilirdi:

Elm insanın ruhuna geyindirilən ən gözəl libasdır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsanların həqiqi dəyəri zahiri görünüşlə ölçülməz.
- Elm insanın davranışını və danışığını gözəlləşdirər.
- Təvazökar və hikmətli insan cəmiyyətdə hörmət qazanar.
- Kasıb olmaq insanın dəyərsiz olması demək deyil.
- İnsanlara zahirinə görə qiymət vermək düzgün deyil.
- Həqiqi gözəllik insanın qəlbində və ağlındadır.
- Elm insanın qüsurlarını və çatışmazlıqlarını insanların gözündə kiçildər.
- İnsan öyrəndikcə daha mərhəmətli və faydalı olar.
- Hikmətli sözlər mübahisələri və inciklikləri aradan qaldıra bilər.
- Uşaqlara elm və əxlaq sevgisi aşılamaq çox önəmlidir.
- İnsanlara fayda verən şəxs hər zaman sevilər və hörmət görər.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insanın ən gözəl libasıdır və onun ayıblarını insanların gözündən gizlədir.

KƏLAM - 33

"ELM KİMİ HEÇ BİR ŞƏRƏF YOXDUR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 33

"DAĞ YOLUNDAKI HÖRMƏT"

Yardımlının dumanlı dağ kəndlərindən birində Murad adlı bir kişi yaşayırdı. O, kasıb ailədə böyümüşdü. Atası odun doğrayar, anası isə kənd qadınlarına corab toxuyardı. Uşaqlıqdan həyatın çətinliyini görmüşdü.

Kənddə bəzi insanlar varlı ailələrin övladlarına xüsusi hörmət göstərirdi. Məclislərdə onların önü çəkilir, sözləri daha çox dinlənirdi.

Murad isə həmişə sakit dayanardı.

Çünki nə varlı ailədən idi, nə də imkan sahibi.

Amma onun daxilində başqa bir arzu vardı:

Oxumaq…

Öyrənmək…

İnsan olmaq…

Bir gün məktəbdə müəllim şagirdlərə dedi:

— İnsan həyatda iki yolla tanınır: ya malı ilə, ya da elmi ilə.

Bu söz Muradın qəlbinə toxundu.

Həmin gündən sonra o, dərslərinə daha ciddi yanaşmağa başladı.

Yardımlının uzun qış gecələrində neft lampasının zəif işığında kitab oxuyardı. Bəzən yorğunluqdan gözləri qapanardı. Amma kitabı bağlamazdı.

Bir dəfə atası ona baxıb dedi:

— Oğlum, niyə özünü bu qədər yorursan?

Murad asta səslə cavab verdi:

— Ata, istəyirəm insanlar mənə kasıb olduğum üçün yox, elmimə görə baxsınlar.

Atasının gözləri doldu.

Çünki oğlu həyatın həqiqətini çox erkən anlamışdı.

İllər keçdi.

Murad kənd məktəbini yüksək nəticələrlə bitirdi. Amma universitetə getmək üçün pulu yox idi.

Bəzi insanlar ona dedi:

— Boş yerə çalışırsan. Sənin kimi kasıb adamın böyük yerlərə çıxması çətindir.

Bu sözlər ağır idi.

Amma Murad geri çəkilmədi.

Gündüzlər işləyir, gecələr oxuyurdu.

Kənddə odun daşıyır, bazarda fəhləlik edir, qazandığı pulla kitab alırdı.

Bir gün bazarda iki nəfərin onun haqqında danışdığını eşitdi:

— Yazıq oğlan… həyatını kitablara verdi.

Digəri isə dedi:

— Amma bax, danışığı çox ağıllıdır.

Murad bunu eşidəndə daxilində qəribə bir rahatlıq hiss etdi.

Çünki anlayırdı ki, insanın həqiqi dəyəri yavaş-yavaş görünməyə başlayır.

Bir yaz günü Yardımlıda güclü yağış oldu. Dağ yolunda torpaq sürüşməsi baş verdi. İnsanlar təşviş içində idi.

Kəndin yaşlı kişilərindən biri xəstələnmişdi. Onu təcili rayon xəstəxanasına aparmaq lazım idi.

Hamı nə edəcəyini bilmirdi.

Murad isə sakit şəkildə vəziyyəti idarə etməyə başladı. Məktəbdə və kitablarda öyrəndiyi biliklərə əsasən təhlükəsiz yolu müəyyənləşdirdi. İnsanları təşkil etdi.

Yaşlı kişinin həyatını xilas etdilər.

Kənd camaatı təəccüblə deyirdi:

— Murad olmasaydı, vəziyyət daha pis olardı.

Həmin gün kəndin imkanlı adamlarından biri ona yaxınlaşıb dedi:

— Oğlum, sən kasıb ola bilərsən… amma çox şərəfli insansan.

Murad bu sözləri eşidəndə düşündü:

"İnsan həqiqətən elm ilə ucalırmış…"

Bir neçə ay sonra kənd məktəbində tədbir keçirildi. Mövzu "İnsanın həqiqi şərəfi" idi.

Direktor çıxışında dedi:

— Bəzi insanlar pulu ilə tanınar. Bəziləri isə elmi və əxlaqı ilə insanların qəlbində yer qazanar.

Sonra Muradı səhnəyə çağırdı.

Hamı alqışladı.

Bir vaxtlar ona yuxarıdan baxan insanlar indi ona hörmətlə baxırdı.

Murad çıxış edərkən sakit səslə dedi:

— Mən əvvəllər düşünürdüm ki, insanın hörmət qazanması üçün varlı olması lazımdır. Amma sonradan anladım ki, insanı həqiqətən ucaldan onun elmi və davranışıdır.

Zalda dərin sükut yarandı.

O davam etdi:

— Elm insanın həm ağlını, həm də qəlbini böyüdür.

Bu sözlər bir çox insanın yaddaşında qaldı.

Bir gün kənddə iki gənc arasında mübahisə düşdü. Hamı əsəbiləşmişdi.

Murad onları sakitləşdirib dedi:

— İnsan bağırmaqla yox, ağlı ilə hörmət qazanar.

Onun sakit və hikmətli danışığı mübahisəni dayandırdı.

Yaşlı müəllim sonra ona dedi:

— Sən artıq kəndin ən hörmətli insanlarından birinə çevrilmisən.

Murad gülümsəyib cavab verdi:

— Hörmətin səbəbi mən deyiləm… elm insana şərəf verir.

Bir axşam Yardımlının dumanlı dağları sakitliyə bürünmüşdü. Murad həyətin qarşısında kitab oxuyurdu.

Kiçik qardaşı oğlu ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Əmi, niyə hamı sənə hörmət edir?

Murad kitabı bağlayıb uşağın gözlərinə baxdı.

Sonra sakitcə dedi:

— Çünki insanın ən böyük şərəfi nə malıdır, nə də vəzifəsi.

Uşaq maraqla soruşdu:

— Bəs nədir?

Murad asta səslə cavab verdi:

— Elm.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: "Elm kimi heç bir şərəf yoxdur."

Uşaq düşündü.

Murad isə uzaq dağlara baxaraq sakitcə davam etdi:

— İnsan elm öyrəndikcə həm özünü, həm də başqalarını ucaldar.

Həmin an Yardımlının sərin dağ küləyi həyətin ağaclarını yelləyirdi.

Murad isə artıq anlayırdı ki, insanın adı bir gün unudula bilər…

Amma onun elmi, əxlaqı və insanlara verdiyi fayda uzun illər yaşayır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi şərəf insanın elmində və əxlaqındadır.
- Kasıb olmaq insanın dəyərsiz olması demək deyil.
- Elm insanı həm düşüncədə, həm davranışda ucaldar.
- Təhsil insanın həyatını dəyişən ən böyük nemətlərdəndir.
- İnsan zəhmət və səbir ilə böyük hörmət qazana bilər.
- Həqiqi hörmət pul ilə deyil, faydalı olmaqla qazanılır.
- Maarifli insan çətin anlarda daha düzgün qərar verər.
- Təvazökar insan bildiyini insanlara fayda vermək üçün istifadə edər.
- Ağıl və hikmət mübahisələri sakitləşdirə bilər.
- İnsan daim öyrənməyə davam etməlidir.
- Elm insanın qəlbini və düşüncəsini zənginləşdirər.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, dünyada insan üçün elmdən daha böyük şərəf yoxdur.

KƏLAM - 34

“HƏQİQİ VƏ KAMİL ŞƏRƏF SAHİBİ OLAN ŞƏXS, ELMİ ONU ŞƏRƏFLİ EDƏN KƏSDİR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 292)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 34

“SƏSSİZ HÖRMƏT”

Yevlaxın isti yayları və geniş çölləri ilə əhatə olunan kəndlərindən birində Arzu adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd xəstəxanasında tibb bacısı işləyirdi. Sadə geyinər, sakit danışar, heç vaxt özünü başqalarından üstün tutmazdı.

Amma kənddə insanlar ona xüsusi hörmət edirdi.

Bu hörmətin səbəbi onun pulu, geyimi və ya vəzifəsi deyildi.

İnsanlar Arzunun elmli, mərhəmətli və ağıllı biri olduğunu bilirdi.

Arzu uşaqlıqda çox çətin həyat yaşamışdı. Atası sürücü işləyirdi, anası isə evlərə gedib təmizlik edirdi. Maddi imkanları zəif olduğuna görə çox vaxt dərs kitablarını köhnə halda başqalarından alırdı.

Bir dəfə məktəbdə bəzi qızlar onun köhnə ayaqqabısına gülmüşdülər.

Arzu həmin gün çox ağlamışdı.

Axşam anası onu sakitləşdirib demişdi:

— Qızım, insanın ayaqqabısı köhnə ola bilər. Amma ağlı və elmi güclüdürsə, bir gün hamı ona hörmət edər.

Bu söz Arzunun qəlbində illərlə yaşayacaqdı.

O gündən sonra Arzu dərslərinə daha ciddi yanaşdı.

Yevlaxın isti gecələrində pəncərənin yanında oturub kitab oxuyardı. Yorğun olsa belə, öyrənməkdən vaz keçməzdi.

Bir gün müəllimi ona dedi:

— Sən çox sakit qızsan. Amma daxilində böyük bir işıq var.

Arzu utanaraq başını aşağı saldı.

İllər keçdi.

Arzu tibb sahəsində oxudu və kəndə geri qayıtdı. Çünki istəyirdi insanlara fayda versin.

Bir gün kənddə yaşlı bir kişi ağır xəstələndi. Hamı təşviş içində idi. Həkim gələnə qədər Arzu sakit şəkildə ilkin yardım göstərdi.

Onun düzgün müdaxiləsi kişinin həyatını xilas etdi.

Kənd camaatı heyrətlə danışırdı:

— Allah Arzudan razı olsun.

— Nə yaxşı ki, savadlı qızdır.

Arzu isə sadəcə gülümsəyirdi.

Çünki etdiyi işi vəzifə yox, vicdan borcu hesab edirdi.

Bir gün kəndə şəhərdən imkanlı bir ailə gəldi. Özlərini hər kəsdən üstün aparırdılar.

Onların qızı xəstələnəndə kənddə hamı Arzunu çağırdı.

Arzu gəlib sakit və diqqətli şəkildə qıza kömək etdi. Uşaq bir qədər sonra özünə gəldi.

Qızın anası təəccüblə dedi:

— Sən çox savadlı və tərbiyəli qadınsan.

Arzu asta səslə cavab verdi:

— İnsan öyrəndikcə başqalarına fayda verməyi də öyrənir.

Bu söz qadının yadında qaldı.

Bir neçə gün sonra kənddə məktəb tədbiri keçirilirdi. Mövzu “Həqiqi hörmət” idi.

Direktor çıxışında dedi:

— İnsan bəzən pul ilə diqqət çəkə bilər. Amma həqiqi hörmət insanın elmi və əxlaqı ilə qazanılır.

Sonra Arzunu səhnəyə çağırdı.

Hamı alqışladı.

Bir vaxtlar ona gülən bəzi insanlar indi ona heyranlıqla baxırdı.

Arzu çıxışında dedi:

— Mən uşaqlıqda düşünürdüm ki, insanın hörmətli olması üçün varlı olması lazımdır. Amma həyat mənə öyrətdi ki, insanı həqiqətən ucaldan onun elmi və davranışıdır.

Zalda sükut yarandı.

O davam etdi:

— İnsan başqalarına fayda verəndə, gözəl danışanda və mərhəmətli olanda insanlar onun qəlbinə hörmət edirlər.

Bu sözlər bir çox insanın ürəyinə toxundu.

Bir gün xəstəxanaya əsəbi bir qadın gəldi. Oğlu xəstə idi və qorxudan hamıya kobud davranırdı.

Digər tibb işçiləri narahat oldu.

Amma Arzu sakitliyini qorudu.

Qadının əlindən tutub dedi:

— Mən sizi başa düşürəm. Narahat olmayın, əlimizdən gələni edəcəyik.

Bu sakit münasibət qadını dərhal sakitləşdirdi.

Sonra qadın göz yaşları içində dedi:

— Mən sizə qarşı kobud davrandım… bağışlayın.

Arzu gülümsəyərək cavab verdi:

— Əsas odur ki, insan bir-birini anlasın.

Orada olanlar onun davranışına heyran qaldılar.

Çünki Arzu yalnız savadlı deyil, həm də kamil insan idi.

Bir axşam Yevlaxın isti küləyi həyətin ağaclarını yavaşca yelləyirdi. Arzu həyətin qarşısında kitab oxuyurdu.

Kiçik qardaşı qızı ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Xala, niyə hamı sənə hörmət edir?

Arzu kitabı bağlayıb gülümsədi.

Sonra sakitcə dedi:

— Çünki insanın həqiqi şərəfi onun elmində və gözəl davranışındadır.

Qız maraqla soruşdu:

— Elm insanı necə şərəfli edir?

Arzu uzaqlara baxıb asta səslə dedi:

— İnsan öyrəndikcə həm ağlı böyüyür, həm də qəlbi gözəlləşir. O zaman insanlar onun varına yox, şəxsiyyətinə hörmət edir.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: “Həqiqi və kamil şərəf sahibi olan şəxs, elmi onu şərəfli edən kəsdir.”

Balaca qız diqqətlə ona baxırdı.

Arzu isə artıq həyatın ən böyük həqiqətlərindən birini anlamışdı:

İnsan özünü mal ilə yox…

Elm, mərifət və insanlara fayda verməklə ucaldar.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi hörmət insanın elm və əxlaqı ilə qazanılır.
- Kasıb olmaq insanın dəyərsiz olması demək deyil.
- İnsan öyrəndikcə həm ağlı, həm də qəlbi gözəlləşir.
- Təvazökar və mərhəmətli insan hər zaman sevilər.
- Elm insanı insanlara faydalı etməyə kömək edir.
- Həqiqi şərəf var-dövlətlə deyil, davranış və biliklə ölçülür.
- İnsanlara gözəl münasibət göstərmək böyük fəzilətdir.
- Maarifli insan çətin vəziyyətlərdə daha düzgün davranar.
- İnsan başqalarının qəlbini qazanmaq üçün gözəl əxlaqa sahib olmalıdır.
- Təhsil insanın həyatını və düşüncəsini dəyişdirər.

- İnsan öyrəndikcə daha anlayışlı və səbirli olar.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, insanın ən böyük və kamil şərəfi onu ucaldan elmidir.

KƏLAM - 35

“ELM İLƏ TƏKLİYƏ ÇƏKİLƏN ŞƏXS, HEÇ BİR TƏNHALIQ SƏBƏBİLƏ ÖZÜNÜ YALNIZ HİSS ETMƏZ.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 292)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 35

“SƏSSİZ OTAQDAKI DOST”

Zaqatalanın dağlarla örtülmüş, dumanlı səhərləri və sakit meşələri ilə tanınan kəndlərindən birində Elşən adlı bir kişi yaşayırdı. O, kənd kitabxanasında işləyirdi. İnsanlarla çox ünsiyyət qurmazdı. Sakit təbiətli idi. Bəzən günlərlə yalnız kitabların arasında vaxt keçirərdi.

Kənddə bəzi adamlar onun haqqında belə deyirdi:

— Elşən qəribə adamdır.

— Heç kimlə gəzməz, danışmaz.

— Həmişə kitab oxuyur.

Amma heç kim onun daxilində nə yaşadığını bilmirdi.

Elşən uşaqlıqdan tənhalığı çox hiss etmişdi. Atasını erkən yaşda itirmişdi. Anası isə illərlə xəstə olmuşdu. Digər uşaqlar oynayanda o, çox vaxt evdə qalırdı.

Bir gün məktəbdə uşaqlardan biri ona demişdi:

— Sənin heç dostun yoxdur.

Bu söz Elşənin qəlbinə toxunmuşdu.

Həmin gün evə qayıdanda çox kədərlənmişdi. Anası onun üzündəki hüznü hiss edib soruşmuşdu:

— Nə olub oğlum?

Elşən sakitcə cavab vermişdi:

— Hamının dostu var… mən isə həmişə təkəm.

Anası asta səslə demişdi:

— İnsan kitablarla dost olsa, heç vaxt tam tək qalmaz.

O vaxt Elşən bu sözləri tam anlamamışdı.

Amma illər keçdikcə bunun mənasını dərk etməyə başlamışdı.

O, kitab oxuduqca sanki başqa dünyalara gedirdi. Tarix kitablarında keçmiş insanların həyatını yaşayır, hikmətli sözlərdən təsəlli tapırdı.

Bir gün kitabxanaya yaşlı bir müəllim gəldi. Elşənin mütaliəyə olan sevgisini görüb dedi:

— Oğlum, insanın ən sədaqətli dostlarından biri elmdir.

Bu söz Elşənin yaddaşına həkk olundu.

İllər keçdi.

Anası da vəfat etdi.

Elşən tamamilə tək qaldı.

Köhnə evində yalnız yaşayırdı. Axşamlar pəncərədən Zaqatalanın yağışlı

dağlarına baxıb kitab oxuyardı.

Kənddə bəzi insanlar onun bu həyatına yazığı gəlirdi.

Bir qadın bir dəfə ona dedi:

— Bu qədər yalnız yaşamaq çətin deyil?

Elşən sakitcə gülümsəyib cavab verdi:

— İnsan boş qaldıqda tənhalığı hiss edir. Mənim isə kitablarla dolu dünyam var.

Qadın təəccüblə ona baxdı.

Çünki Elşənin gözlərində qəribə bir rahatlıq vardı.

Bir qış günü kənddə güclü qar yağdı. Yollar bağlandı. İnsanlar evlərindən çətin çıxırdı.

Həmin gün məktəbdə bir uşaq itmişdi. Hamı təşviş içində idi.

Elşən sakit şəkildə düşünməyə başladı. Oxuduğu coğrafiya və təbiət kitablarından yadında qalan məlumatlarla uşağın hansı istiqamətə gedə biləcəyini təxmin etdi.

İnsanlarla birlikdə meşə tərəfə getdi.

Bir neçə saat sonra uşağı tapdılar.

Hamı sevinc içində idi.

Uşağın atası Elşənin əlindən tutub dedi:

— Sən olmasaydın, oğlumu tapa bilməzdik.

Elşən sakitcə cavab verdi:

— Elm insanın ən çətin anlarda yolunu işıqlandırır.

Bu hadisədən sonra kənddə insanlar ona başqa gözlə baxmağa başladılar.

Artıq onu qəribə və sakit adam kimi yox…

Hikmətli və faydalı insan kimi tanıyırdılar.

Bir gün kitabxanaya balaca bir oğlan gəldi. O, çox kədərli görünürdü.

Elşən soruşdu:

— Niyə belə üzgünsən?

Uşaq asta səslə dedi:

— Mənim dostum yoxdur.

Bu söz Elşənin uşaqlığını yadına saldı.

O, uşağı kitab rəflərinin yanına apardı.

Sonra dedi:

— Mən də vaxtilə belə düşünürdüm.

Uşaq təəccüblə soruşdu:

— Sonra nə oldu?

Elşən bir kitabı əlinə alıb gülümsədi:

— Sonra başa düşdüm ki, insan öyrəndikcə heç vaxt tam tək qalmır.

O, uşağa maraqlı kitablar verdi. Hər həftə onunla söhbət etməyə başladı.

Vaxt keçdikcə uşaq dəyişdi. Daha çox gülümsəyirdi. Özünə inamı artmışdı.

Bir gün uşaq Elşənə dedi:

— Kitablar insanın içini sakitləşdirirmiş…

Elşənin gözləri doldu.

Çünki o, illərlə yaşadığı hissi həmin balaca uşağın sözlərində eşitmişdi.

Bir axşam Zaqatalanın sərin küləyi kitabxananın pəncərəsinə toxunurdu. Elşən köhnə masanın yanında kitab oxuyurdu.

Kiçik oğlan ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Müəllim, siz heç tənha olmursunuz?

Elşən kitabı bağlayıb bir anlıq düşündü.

Sonra sakit səslə dedi:

— İnsan boş qəlblə tək qalanda tənhalıq ağır olur. Amma elm insanın ruhunu doldurur.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: "Elm ilə təkliyə çəkilən şəxs, heç bir tənhalıq səbəbilə özünü yalnız hiss etməz."

Uşaq maraqla soruşdu:

— Bu necə olur?

Elşən pəncərədən görünən dumanlı dağlara baxıb asta səslə dedi:

— Çünki elm insanın qəlbinə dost olur. Ona düşünməyi, səbir etməyi və həyatın mənasını anlamağı öyrədir.

Həmin an Zaqatalanın gecə küləyi kitabxananın köhnə pəncərələrini yavaşca titrədirdi.

Elşən isə artıq yaxşı bilirdi:

İnsan yanında çox adam olsa belə daxilən tənha qala bilər…

Amma elm ilə yaşayan insan, ən sakit otaqda belə özünü tək hiss etməz.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın ruhunu və qəlbini zənginləşdirər.
- Tənhalıq insanın daxilinin boş olmasından yaranır.
- Kitablar və bilik insan üçün mənəvi dost ola bilər.
- İnsan öyrəndikcə həyata daha fərqli baxmağa başlayar.
- Təvazökar və elmli insan cəmiyyətə fayda verər.
- Həqiqi rahatlıq insanın daxilində olur.
- Elm insanın ən çətin anlarda yolunu işıqlandırar.
- İnsan yalnız qalanda belə özünü inkişaf etdirə bilər.
- Maariflənən insan başqalarının dərdini daha yaxşı anlayar.
- Elm insanın düşüncəsini sakitləşdirər və ona mənəvi dayaq olar.
- İnsanlara fayda vermək tənhalığı azaldar.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm ilə yaşayan insan heç vaxt həqiqi mənada özünü yalnız hiss etməz.

KƏLAM - 36

**"İÇİNDƏ ELMDƏN BİR ŞEY OLMAYAN QƏLB,
ABAD EDƏNİ OLMAYAN VİRAN BİR EV KİMİDİR."**

(Bu kəlam İmam Baqirə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 36

"QARANLIQ OTAĞIN PƏNCƏRƏSİ"

Zəngilanın sakit kəndlərindən birində Solmaz adlı bir qadın yaşayırdı.

Onun həyatı zahirdə normal görünürdü. Kiçik bir evi vardı, həyətində bir neçə ağac bitirmişdi, gündəlik işləri ilə məşğul olurdu.

Amma daxilində qəribə bir boşluq yaşayırdı.

Səhərlər oyanır, işlərini görür, axşam yorğun halda yatağa uzanırdı. Günlər bir-birini təkrarlayırdı.

Nə ürəyində rahatlıq vardı, nə də həyatında sevinc.

Bəzən həyətin ortasında dayanıb uzun-uzadı göyə baxardı.

Öz-özünə düşünərdi:

"Niyə içim bu qədər boşdur?"

Amma cavab tapa bilməzdi.

Solmaz uşaqlıqda təhsilə çox əhəmiyyət verməmişdi. Məktəbdə oxuyanda dərsləri yüklü hesab edərdi. Düşünərdi ki, həyatda yaşamaq üçün yalnız işləmək kifayətdir.

İllər keçmişdi.

İndi isə anlayırdı ki, insanın yalnız bədəni yox, qəlbi də qidaya ehtiyac duyur.

Bir gün kəndə yeni bir kitabxanaçı qadın gəldi. O, kənd qadınlarını kitab oxumağa təşviq edirdi.

Bir çox qadın maraq göstərmirdi.

Bəziləri deyirdi:

— Kitab oxumaq bizlik deyil.

Solmaz da əvvəl belə düşünürdü.

Amma bir gün kitabxanaçı onun həyətinin yanından keçəndə salam verdi və əlindəki kitabı göstərib dedi:

— İnsan bəzən bir kitab ilə özünü tapır.

Bu söz Solmazın qəlbində qəribə iz buraxdı.

Axşam uzun müddət yata bilmədi.

Sanki illərlə qaranlıq qalan bir otağın pəncərəsi açılmışdı.

Bir neçə gün sonra utana-utana kitabxanaya getdi.

Rəflərdəki kitablara baxanda özünü qəribə hiss etdi. Sanki başqa bir dünyanın qapısı qarşısında dayanmışdı.

Kitabxanaçı ona sadə bir kitab verdi.

Dedi:

— Əsas odur başlamaq.

Solmaz kitabı evə gətirdi.

Əvvəl oxumaq ona çətin gəldi. Bəzi cümlələri təkrar-təkrar oxuyurdu.

Amma zaman keçdikcə oxuduqları onun daxilində dəyişiklik yaratmağa başladı.

İnsanların niyə hirsləndiyini, niyə bağışlamağın vacib olduğunu, niyə insanın öz qəlbini tərbiyə etməli olduğunu öyrənirdi.

Bir gün qonşu qadın onun yanına gəlib əsəbi halda dedi:

— Hamı məni incidib!

Əvvəlki Solmaz olsaydı, o da qeybətə qoşular, daha çox nifrət danışardı.

Amma bu dəfə sakitcə dedi:

— İnsan qəlbini nifrətlə dolduranda özü də qaralır.

Qadın təəccüblə ona baxdı.

Çünki Solmaz əvvəl belə danışmazdı.

Vaxt keçdikcə kənddə insanlar onun dəyişdiyini hiss etməyə başladılar.

Artıq daha səbirli idi.

Daha anlayışlı idi.

Daha hikmətli danışırdı.

Bir gün kənddə iki qadın arasında böyük mübahisə yarandı. Hər iki tərəf əsəbi idi.

Solmaz onları sakitcə dinlədi.

Sonra asta səslə dedi:

— İnsan qəlbini boş qoyanda ora qəzəb, kin və cəhalət dolur.

Hamı susdu.

Çünki bu sözlər sadə olsa da, dərin məna daşıyırdı.

Bir axşam Solmaz köhnə evinin içində oturmuşdu. Evin divarları əvvəlki kimi köhnə idi. Amma artıq ona viran görünmürdü.

Çünki daxilindəki boşluq dəyişmişdi.

O, kitab oxuduqca özünü daha rahat hiss edirdi.

Bir gün kiçik qonşu qızı onun yanına gəlib soruşdu:

— Solmaz xala, sən niyə əvvəllər həmişə kədərli idin, indi isə daha çox gülümsəyirsən?

Solmaz kitabı bağlayıb gülümsədi.

Sonra sakitcə dedi:

— Çünki insanın qəlbi boş qalanda daxilən viran olur.

Qız maraqla soruşdu:

— Qəlb necə viran olur?

Solmaz həyətin kənarında uzun müddət baxımsız qalmış köhnə evə işarə etdi.

Dedi:

— Bax, o evə bax. İçində heç kim yaşamayanda necə dağılır, qaralır və soyuyur… İnsan qəlbi də elm olmayanda belə olar.

Balaca qız diqqətlə qulaq asırdı.

Solmaz davam etdi:

— İnsan öyrəndikcə qəlbi işıqlanır.

Sonra asta səslə əlavə etdi:

— İmam Baqir (ə) buyurub: “İçində elmdən bir şey olmayan qəlb, abad edəni olmayan viran bir ev kimidir.”

Bu sözlər uşağın yaddaşına həkk olundu.

Həmin gecə Zəngilanın sərin küləyi pəncərədən içəri dolurdu.

Solmaz isə kitabını sinəsinə sıxıb sakitcə düşündü:

"İnsan evini təmizlədiyi kimi, qəlbini də elm ilə abad etməlidir…"

O an ilk dəfə hiss etdi ki, daxilindəki qaranlıq yavaş-yavaş işığa çevrilir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın qəlbini işıqlandırır və abad edir.

- Elmsizlik insanın daxilində boşluq yaradar.
- İnsan hər yaşda öyrənməyə başlaya bilər.
- Qəlb boş qalanda kin, qəzəb və cəhalət ora hakim olar.
- Kitablar insanın düşüncəsini və həyatını dəyişdirə bilər.
- İnsan öyrəndikcə daha səbirli və anlayışlı olar.
- Təhsil yalnız məktəb üçün deyil, bütün həyat üçündür.
- Hikmətli insan insanlara sakitlik və gözəl düşüncə aşılayar.
- Daxili rahatlıq insanın mənəvi inkişafı ilə bağlıdır.
- İnsan qəlbini gözəl düşüncə və elm ilə qorumalıdır.
- Maariflənən insan həm özünü, həm də ətrafını dəyişdirə bilər.
- İmam Baqirin (ə) buyurduğu kimi, elm olmayan qəlb baxımsız və viran qalmış bir ev kimidir.

KƏLAM - 37

"İÇİNDƏ HİKMƏTDƏN BİR ŞEY OLMAYAN QƏLB, VİRAN BİR EV KİMİDİR. ELƏ İSƏ ELM ÖYRƏNİN VƏ ÖYRƏDİN. ANLAMAĞA ÇALIŞIN VƏ CAHİL OLARAQ ÖLMƏYİN. ÇÜNKİ ALLAH CAHİLİN ÜZRÜNÜ QƏBUL ETMƏZ."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 37

"TOZ BASMIŞ OTAQ"

Ağdamın geniş düzənliklərindən birində Ənvər adlı bir kişi yaşayırdı. O, bazarda müxtəlif əşyalar sataraq dolanırdı. İnsanlarla çox ünsiyyət qurmazdı. Gününü bazarda keçirər, axşam yorğun halda evinə qayıdardı.

Ənvərin böyük bir evi vardı. Amma evin bir otağı illərlə bağlı qalmışdı.

Otağın qapısını heç kim açmırdı.

Pəncərələri toz içində idi. Tavandan hörümçək torları sallanırdı. İçəri girəndə insanın ürəyi sıxılırdı.

Anası sağ olanda həmişə deyərdi:

— Oğlum, insanın qəlbi də belədir. Baxımsız qalsa qaralar.

Amma Ənvər bu sözlərə əhəmiyyət verməzdi.

O düşünürdü ki, həyat yalnız işləmək və pul qazanmaqdan ibarətdir.

Kitab oxumağa vaxt ayırmazdı.

Elm öyrənməyi lazımsız hesab edərdi.

Bir gün bazarda iki nəfər mübahisə edirdi. Mövzu sadə bir məsələ idi. Amma Ənvər bilmədən səhv fikir söylədi və mübahisə daha da böyüdü.

Sonradan məlum oldu ki, o tam yanlış məlumat veribmiş.

İnsanlar əsəbiləşdi.

Bir yaşlı kişi ona dedi:

— İnsan bilmədiyi şeyi danışanda həm özünə, həm başqasına zərər verər.

Bu söz Ənvərin qəlbinə toxundu.

Həmin axşam evə qayıdanda qəribə narahat idi.

Səssizcə həyətə çıxdı.

Ağdamın küləkli gecəsi idi.

Birdən gözü illərlə bağlı qalan otağın qapısına sataşdı.

Qapını açdı.

İçəri ağır, havasız qoxu yayıldı.

Toz, qaranlıq və viranəlik vardı.

Ənvər bir anlıq dayandı.

Sonra anasının illər əvvəl dediyi söz yadına düşdü:

"İnsanın qəlbi də baxımsız qalsa belə olar..."

Həmin gecə uzun müddət yata bilmədi.

Düşünürdü:

"Bəlkə mənim qəlbim də bu otaq kimi boş qalıb?"

Bir neçə gün sonra kənd məscidində alim çıxış edirdi. Mövzu elm və hikmət haqqında idi.

Alim dedi:

— İnsan yalnız yaşamaq üçün deyil, anlamaq üçün yaradılıb.

Sonra Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamını oxudu:

— "İçində hikmətdən bir şey olmayan qəlb, viran bir ev kimidir. Elə isə elm öyrənin və öyrədin. Anlamağa çalışın və cahil olaraq ölməyin. Çünki Allah cahilin üzrünü qəbul etməz."

Bu sözlər Ənvərin qəlbini silkələdi.

Sanki kimsə onun daxilindəki qaranlıq otağın pəncərəsini açmışdı.

O gündən sonra dəyişməyə başladı.

Axşamlar boş söhbətlərə getmək əvəzinə kitab oxumağa başladı. Əvvəl çətin idi. Oxuduqlarının çoxunu anlamırdı.

Amma dayanmadı.

Bir gün kitabxanadan insan davranışları haqqında kitab götürdü. Orada belə bir cümlə oxudu:

"İnsan anlamadığı şeydən qorxar və çox vaxt səhv edər."

Ənvər düşündü ki, illərlə bir çox səhvləri məhz bilmədiyi üçün edib.

Vaxt keçdikcə onun davranışı dəyişirdi.

Əvvəllər tez əsəbiləşərdi.

İndi isə daha çox dinləyirdi.

Əvvəllər bilmədən fikir bildirərdi.

İndi isə araşdırmadan danışmırdı.

Bir gün bazarda yaşlı bir qadın aldadılmışdı. Satıcı ona keyfiyyətsiz mal vermişdi.

Ənvər bunu görüb sakitcə qadına kömək etdi. Qiyməti yoxladı, düzgün məlumat verdi.

Qadın dua edib dedi:

— Allah səndən razı olsun oğlum. Sən əvvəl belə deyildin.

Ənvər sakitcə gülümsədi.

Çünki özü də daxilindəki dəyişimi hiss edirdi.

Bir neçə ay sonra kənddə gənclər üçün toplantı təşkil olundu. Mövzu "Elm və həyat" idi.

Məscidin imamı Ənvərdən də danışmasını istədi.

Ənvər əvvəl utandı.

Sonra ayağa qalxıb sakit səslə dedi:

— Mən illərlə elmsiz yaşamağın nə olduğunu hiss etmişəm. İnsan yalnız işləyib yaşayanda qəlbi boş qalır.

Zalda sükut yarandı.

O davam etdi:

— Qəlb hikmət ilə dolmayanda insan səhv qərarlar verir, insanları incidər və həyatın mənasını anlamaz.

Bir gənc soruşdu:

— Bəs insan necə dəyişə bilər?

Ənvər bir anlıq düşündü.

Sonra dedi:

— Öyrənməklə. Sual verməklə. Anlamağa çalışmaqla.

Bu sözlər bir çox insanın yaddaşında qaldı.

Bir axşam Ənvər illərlə bağlı qalan otağı təmizləməyə başladı. Köhnə torları yığışdırdı. Pəncərələri sildi. Günəş işığı otağa doldu.

Otaq dəyişmişdi.

Ənvər sakitcə otağın ortasında dayanıb düşündü:

"İnsan qəlbi də belədir..."

Həmin an kiçik qardaşı oğlu ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Əmi, niyə bu otağı təmizlədin?

Ənvər gülümsəyib dedi:

— Çünki boş və baxımsız qalan yer qaralır.

Uşaq maraqla soruşdu:

— İnsan qəlbi də belə olur?

Ənvər asta səslə cavab verdi:

— Bəli. Əgər insan öyrənməsə, düşünməsə və hikmət axtarmasa, qəlbi də viran qalar.

Sonra əlavə etdi:

— Ona görə insan ömrünün sonuna qədər öyrənməlidir.

Ağdamın sakit gecəsi həyətin ağaclarını yelləyirdi.

Ənvər isə uzun illərdən sonra daxilində qəribə bir rahatlıq hiss edirdi.

Çünki artıq anlayırdı:

İnsan yalnız evini yox…

Qəlbini də elm və hikmət ilə abad etməlidir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm və hikmət insanın qəlbini abad edər.
- Elmsiz qəlb baxımsız və viran bir evə bənzəyər.
- İnsan bilmədiyi mövzularda ehtiyatlı danışmalıdır.
- Təhsil və öyrənmək insanın davranışını dəyişdirər.
- İnsan hər yaşda özünü inkişaf etdirə bilər.
- Hikmət insanın səhv qərarlar verməsinin qarşısını alar.
- Qəlbi boş buraxmaq insanı mənəvi zəifliyə aparar.

- İnsan anlamağa və düşünməyə çalışmalıdır.
- Elm yalnız məlumat deyil, insanın daxili nurudur.
- Təvazökar insan bilmədiyini öyrənməkdən utanmaz.
- İnsan həm özünü, həm də başqalarını maarifləndirməlidir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, insan qəlbi elm və hikmət ilə dolmalıdır; əks halda o qəlb viran və baxımsız bir ev kimi qalar.

KƏLAM - 38

"HƏR QAB, İÇİNƏ BİR ŞEY QOYULDUQCA DARALIR;
LAKİN ELMİN QABI İSTİSNADIR; O, BİLİK QOYULDUQCA GENİŞLƏNİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 38

"KÖHNƏ KÜPÜN SİRRİ"

Ağdaşın sakit kəndlərindən birində Məryəm adlı bir qadın yaşayırdı. O, saxsı qablar düzəldən bir ailədə böyümüşdü. Atası illərlə gil yoğurub küp, səhəng və müxtəlif qablar hazırlamışdı.

Məryəm uşaqlıqdan atasının yanında oturub ona baxardı. Atası hər dəfə böyük küp düzəldəndə belə deyərdi:

— Qızım, hər qabın bir həddi var. İçinə nə qədər çox şey qoysan, o qədər dolub daralar.

Məryəm bu sözləri eşidərdi, amma o vaxt mənasını dərindən anlamazdı.

İllər keçdi.

Atası vəfat etdi.

Məryəm isə atasından qalan kiçik emalatxanada işləməyə başladı. Həyatı sakit keçirdi. Səhərlər gil yoğurur, axşamlar həyətin kənarında oturub düşünürdü.

Amma onun daxilində qəribə bir boşluq vardı.

Çünki o hiss edirdi ki, insan yalnız işləməklə yaşamır.

Bir gün kəndə yaşlı bir müəllimə qadın gəldi. O, qadınlar üçün oxu dərsləri keçirirdi. İnsanlara kitab oxumağı, düşünməyi və həyatı anlamağı öyrədirdi.

Məryəm əvvəl maraq göstərmədi.

Düşünürdü:

"Bu yaşda nə öyrənəcəyəm?"

Bir gün emalatxanada işləyərkən gil qabın biri əlindən düşüb sındı.

O əsəbi halda dedi:

— Hər qabın tutumu var. Artıq dolanda çatlayır.

Həmin anda atasının sözləri yadına düşdü.

Axşam uzun müddət düşündü.

Sonra ilk dəfə müəllimənin dərsinə getdi.

Dərsdə müxtəlif mövzular danışılırdı. İnsan davranışı, səbir, elm və hikmət haqqında söhbətlər edilirdi.

Məryəm diqqətlə qulaq asırdı.

Dərs bitəndən sonra müəllimə ona bir kitab verdi.

Dedi:

— İnsan öyrəndikcə qəlbi genişlənir.

Bu söz Məryəmin ürəyinə toxundu.

O gündən sonra hər axşam kitab oxumağa başladı.

Əvvəllər yalnız öz işi və yorğunluğu haqqında düşünürdü.

İndi isə həyatı fərqli görməyə başlayırdı.

İnsanları daha yaxşı anlayırdı.

Səbir etməyi öyrənirdi.

Bir gün qonşu qadın onun yanına gəlib əsəbi halda dedi:

— Mən artıq heç kimi başa düşmürəm!

Əvvəlki Məryəm olsaydı, o da dava-dalaşa qoşulardı.

Amma bu dəfə sakitcə dedi:

— İnsan öyrəndikcə başqalarının səhvlərini daha yaxşı anlayır.

Qadın təəccüblə ona baxdı.

Çünki Məryəm əvvəl belə hikmətli danışmazdı.

Vaxt keçdikcə kənddə insanlar onun dəyişdiyini hiss etdilər.

Bir vaxtlar yalnız sakit və sadə qadın kimi tanınan Məryəm artıq insanlara yol göstərən birinə çevrilirdi.

Bir gün kənd məktəbində tədbir təşkil edildi. Mövzu "Elm və insan" idi.

Məktəb direktoru qadınlardan da çıxış etmələrini istədi.

Hamı Məryəmin adını çəkdi.

O əvvəl utandı.

Sonra ayağa qalxıb sakit səslə dedi:

— Mən illərlə saxsı qab düzəltmişəm. Həmişə düşünürdüm ki, hər qab dolduqca daralır.

Hamı diqqətlə ona qulaq asırdı.

O davam etdi:

— Amma insan qəlbi fərqlidir. İnsan öyrəndikcə daxilində yer azalmaq əvəzinə daha da genişlənir.

Bu sözlər insanlara təsir etdi.

Bir yaşlı kişi asta səslə dedi:

— Doğrudan da elm insanı dəyişir.

Bir neçə ay sonra kənddə iki ailə arasında böyük inciklik yarandı. Hər iki tərəf bir-birinə ağır sözlər deyirdi.

Məryəm onları sakitcə dinlədi.

Sonra dedi:

— İnsan yalnız öz düşündüyünü doğru hesab edəndə qəlbi daralır. Amma öyrəndikcə başqalarının fikrinə də yer verməyi bacarır.

Bu sözlərdən sonra insanlar sakitləşməyə başladı.

Çünki Məryəmin sözləri sadə olsa da, hikmət dolu idi.

Bir axşam Ağdaşın sakit küləyi emalatxananın açıq pəncərəsindən içəri dolurdu. Məryəm gil yoğururdu.

Kiçik qonşu qızı ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Məryəm xala, sən niyə əvvəlki kimi deyilsən?

Məryəm gülümsədi.
Sonra dedi:
— Çünki insan öyrəndikcə dəyişir.
Qız maraqla soruşdu:
— İnsan çox şey öyrənəndə beynində yer qalmır?
Məryəm asta səslə güldü.
Sonra əlindəki gil qabı göstərib dedi:
— Bax, bu qabın içi dolanda artıq yer qalmır.
Sonra əlini sinəsinə qoyub əlavə etdi:
— Amma insanın qəlbi belə deyil. Elm gəldikcə daha da genişlənir.
Qız diqqətlə qulaq asırdı.
Məryəm isə sakit səslə davam etdi:
— İmam Əli (ə) buyurub: "Hər qab, içinə bir şey qoyulduqca daralır; lakin elmin qabı istisnadır; o, bilik qoyulduqca genişlənir."
Həmin an Ağdaşın axşam küləyi həyətin ağaclarını yavaşca yelləyirdi.
Məryəm isə artıq anlayırdı:
İnsan qəlbi daşdan və gildən düzələn qab kimi deyil…
Elm ilə dolduqca daha böyük və daha gözəl olur.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın qəlbini və düşüncəsini genişləndirər.
- İnsan öyrəndikcə daha anlayışlı və səbirli olar.
- Qəlb elm ilə dolduqca hikmət və mərhəmət artar.
- Təhsil yalnız məktəb dövrü üçün deyil, bütün həyat üçündür.
- İnsan hər yaşda dəyişə və inkişaf edə bilər.
- Hikmətli insan başqalarının fikirlərinə də hörmət edər.
- Elm insanın daxilindəki boşluğu doldurar.
- İnsan öyrəndikcə həyatın mənasını daha yaxşı anlayar.
- Təvazökar insan öyrənməkdən utanmaz.
- Maariflənən insan cəmiyyətə daha çox fayda verər.
- İnsan qəlbi elm ilə zənginləşdikcə daha çox yaxşılıq daşıya bilər.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, digər qablar dolduqca daralsa da, elm ilə dolan qəlb daha da genişlənər.

KƏLAM - 39

"ELMDƏN BAŞQA HƏR ŞEY AZALDIQCA DƏYƏR QAZANIR. ŞÜBHƏSİZ Kİ, ELM ÇOXALDIQCA DƏYƏRLƏNİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 292)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 39

"TÜKƏNMƏYƏN SƏRVƏT"

Beyləqanın geniş tarlaları ilə əhatələnmiş kəndlərindən birində Rauf adlı bir kişi yaşayırdı. O, bazarda taxıl alveri edirdi. Uşaqlıqdan zəhmətlə böyümüşdü. Atası ona həmişə belə deyərdi:
— Oğlum, həyatda ən vacib şey pul qazanmaqdır.

Rauf da illərlə buna inanmışdı.

Gecə-gündüz işləyirdi. Daha çox qazanmaq, daha çox mal toplamaq istəyirdi. Kənddə onu imkanlı adam kimi tanıyırdılar.

Amma qəribə bir şey vardı…

Nə qədər qazansa da, daxilində rahatlıq tapmırdı.

Bir gün bazarda böyük ziyan etdi. Saxladığı taxılın bir hissəsi xarab oldu. Günlərlə əsəbi gəzdi.

Düşünürdü:

"Bu qədər əziyyət çəkdim, amma hər şey azaldı…"

Həmin gün yaşlı bir kitab satıcısı bazarın kənarında oturmuşdu. İnsanlar onun yanından keçib gedirdi.

Rauf əsəbi halda yaxınlaşıb dedi:

— Bu kitabların indi kimə faydası var?

Yaşlı kişi sakitcə gülümsədi.

Sonra dedi:

— Oğlum, mal çoxaldıqca insanın qorxusu artır. Amma elm çoxaldıqca insanın dəyəri artır.

Bu söz Raufun xoşuna gəlmədi.

Başını bulayıb uzaqlaşdı.

Amma həmin gecə yata bilmədi.

Çünki yaşlı kişinin sözləri beynindən çıxmırdı.

Bir neçə gün sonra yenidən bazarda həmin kişini gördü.

Bu dəfə yanında oturdu.

Yaşlı kişi ona bir kitab uzadıb dedi:

— İnsan yalnız cibini dolduranda yox, ağlını dolduranda rahatlıq tapar.

Rauf kitabı aldı.

Əvvəl sadəcə maraq üçün oxumağa başladı. Amma səhifələr irəlilədikcə daxilində qəribə hisslər yaranırdı.

Oxuduğu sözlər onu düşündürürdü.

İnsanların niyə acgöz olduğunu…

Niyə bəzi insanların çox varlı olsa belə xoşbəxt olmadığını…

Niyə elmli insanların daha sakit göründüyünü…

Vaxt keçdikcə Rauf dəyişməyə başladı.

Əvvəllər yalnız qazanc haqqında düşünürdü.

İndi isə öyrənmək istəyirdi.

Bir gün bazarda iki gənc arasında böyük mübahisə yarandı. Onlar qiymət üstündə bir-birinə qışqırırdı.

Əvvəlki Rauf olsaydı, daha çox qazanc üçün vəziyyətdən istifadə edərdi.

Amma bu dəfə sakitcə dedi:

— İnsan qazandığı pulla yox, davranışı ilə qiymət qazanar.

Gənclər sakitləşdi.

Çünki onun sözləri səmimi idi.

Bir neçə ay sonra kənddə quraqlıq başladı. Bir çox insanlar məhsulun necə qorunacağını bilmirdi.

Rauf isə oxuduğu kitablar və öyrəndiyi məlumatlar sayəsində suya qənaət üsullarını kəndlilərə başa saldı.

İnsanlar təəccüblənirdi.

Bir kişi dedi:

— Sən əvvəl yalnız ticarət haqqında düşünürdün. İndi isə insanlara yol göstərirsən.

Rauf asta səslə cavab verdi:

— Çünki insan öyrəndikcə başqalarına daha çox fayda vermək istəyir.

Bu söz kənddə yayıldı.

Artıq insanlar ona yalnız varlı adam kimi yox…

Ağıllı və faydalı insan kimi baxırdılar.

Bir gün məktəbdə tədbir keçirildi. Mövzu "Həyatda ən dəyərli şey" idi.

Direktor kəndin müxtəlif insanlarını danışmağa çağırdı.

Rauf da çıxış etdi.

O sakit səslə dedi:

— Mən illərlə düşünürdüm ki, insanın dəyəri topladığı mal ilə ölçülür. Amma gördüm ki, mal azaldıqca qiymətli olur və itəndə insanın əlindən çıxır.

Hamı diqqətlə ona baxırdı.

O davam etdi:

— Amma elm fərqlidir. İnsan öyrəndikcə daha dəyərli olur.

Bu sözlər insanlara təsir etdi.

Bir yaşlı müəllim gözləri dolaraq dedi:

— Həqiqətən insanı ucaldan elm imiş.

Bir axşam Beyləqanın isti küləyi həyətin ağaclarını yelləyirdi. Rauf evinin qarşısında kitab oxuyurdu.

Kiçik oğlu ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Ata, niyə əvvəl bu qədər kitab oxumurdun?

Rauf gülümsədi.

Sonra sakitcə dedi:

— Çünki mən əvvəllər yalnız malın dəyərli olduğunu düşünürdüm.

Oğlu maraqla soruşdu:

— Bəs indi nə düşünürsən?

Rauf kitabı bağlayıb oğlunun gözlərinə baxdı.

Sonra asta səslə dedi:

— Pul xərcləndikcə azalır. Yemək yeyildikcə bitir. Amma elm paylaşdıqca və çoxaldıqca insanı daha da qiymətli edir.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: "Elmdən başqa hər şey azaldıqca dəyər qazanır. Şübhəsiz ki, elm çoxaldıqca dəyərlənir."

Oğlu diqqətlə qulaq asırdı.

Rauf isə uzaqlara baxaraq düşündü:

"İnsan ömrü boyu mal toplaya bilər… Amma ən böyük sərvət beynində və qəlbində topladığı elmdir."

Həmin gecə Beyləqanın sakit səmalarında ulduzlar parlayırdı.

Rauf isə uzun illərdən sonra ilk dəfə daxilində həqiqi zənginlik hiss edirdi.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Mal və sərvət keçicidir, elm isə qalıcıdır.
- İnsan öyrəndikcə daha dəyərli və faydalı olar.
- Həqiqi zənginlik insanın ağlında və qəlbindədir.
- Elm paylaşdıqca azalmaz, əksinə artar.
- Təhsil insanın düşüncəsini və davranışını dəyişdirər.
- İnsan yalnız qazanc üçün deyil, faydalı olmaq üçün yaşamalıdır.
- Maarifli insan cəmiyyətə yol göstərə bilər.
- Təvazökar insan daim öyrənməyə çalışar.
- İnsan yalnız maddi qazanc ilə rahatlıq tapa bilməz.
- Hikmət və elm insanın daxilini zənginləşdirər.
- Başqalarına fayda vermək insanın dəyərini artırar.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, dünyada yalnız elm çoxaldıqca daha da qiymətli və dəyərli olur.

KƏLAM - 40

“ELM HAQQ YOLUNA İSTİQAMƏT VERİR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 292)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 40

“İŞIQLI YOL”

Bərdənin qədim küçələri, isti yay küləkləri və sakit axşamları ilə tanınan kəndlərindən birində Səmayə adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd məktəbində xadimə işləyirdi. Hər səhər məktəbin həyətini süpürər, sinif otaqlarını təmizləyərdi.

Səmayə sakit təbiətli idi. İnsanlarla çox danışmazdı. Amma daxilində hər zaman qəribə bir narahatlıq yaşayırdı.

Çünki həyatında doğru yolun nə olduğunu tam anlaya bilmirdi.

Bəzən insanların sözlərinə inanır, sonra peşman olurdu. Bəzən kiminsə təsiri ilə qərar verirdi, sonra səhv etdiyini anlayırdı.

Bir gün qonşu qadınlardan biri ona dedi:

— Filankəs haqqında eşitdin? Guya hamını aldadırmış.

Səmayə də düşünmədən bu söhbəti başqalarına danışdı.

Bir neçə gün sonra məlum oldu ki, deyilənlər yalan imiş.

Səmayə çox utandı.

Həmin gecə evdə uzun müddət yata bilmədi.

Öz-özünə dedi:

"Niyə mən həmişə başqalarının sözünə inanıb səhv edirəm?"

Ertəsi gün məktəbdə yaşlı bir müəllim onun narahat olduğunu hiss etdi.

Soruşdu:

— Nə olub, qızım?

Səmayə başını aşağı salıb dedi:

— Mən çox vaxt doğru ilə yanlışı ayıra bilmirəm.

Müəllim sakitcə gülümsədi.

Sonra dedi:

— İnsan öyrənməyə başlayanda haqq yolu daha aydın görür.

Bu söz Səmayənin qəlbində iz buraxdı.

Həmin gündən sonra məktəbin kitabxanasına getməyə başladı.

Əvvəl sadə kitablar oxuyurdu. Sonra insan əxlaqı, din, səbir və davranış haqqında kitablarla maraqlanmağa başladı.

Oxuduqca daxilində qəribə bir dəyişiklik hiss edirdi.

Artıq hər eşitdiyinə inanmırdı.

Düşünürdü.

Araşdırırdı.

Dinləyirdi.

Bir gün məktəbdə iki şagird dalaşmışdı. Hamı bir uşağı günahlandırırdı.

Əvvəlki Səmayə olsaydı, o da başqalarının dediyinə inanardı.

Amma bu dəfə sakitcə hər iki uşağı dinlədi.

Sonra məlum oldu ki, günah düşündükləri uşaqda deyilmiş.

Müəllimlər təəccüblə ona baxdı.

Yaşlı müəllim gülümsəyib dedi:

— Bax, elm insana tələsmədən həqiqəti görməyi öyrədir.

Bu söz Səmayəni daha da düşündürdü.

Vaxt keçdikcə o dəyişirdi.

Əvvəllər qeybət məclislərində oturardı.

İndi isə belə yerlərdən uzaq dururdu.

Əvvəllər əsəbiləşəndə dərhal cavab verərdi.

İndi isə əvvəl düşünürdü.

Bir gün qonşu qadınlardan biri ona dedi:

— Sən əvvəlki kimi deyilsən. Daha sakit və ağıllı olmusan.

Səmayə asta səslə cavab verdi:

— Çünki insan öyrəndikcə doğru yolu daha yaxşı görür.

Bir neçə ay sonra kənddə böyük bir anlaşılmazlıq yarandı. Bir ailə digərini haqsız yerə günahlandırırdı.

Hamı qarışmışdı.

Səmayə sakitcə hər iki tərəfi dinlədi.

Sonra dedi:

— İnsan yalnız eşitdiyi ilə hökm versə, haqq yoldan uzaq düşər.

Hamı susdu.

Çünki onun sözləri hikmət dolu idi.

Bir gün məktəbdə tədbir keçirildi. Mövzu “Doğru yol” idi.

Direktor Səmayədən də danışmasını istədi.

O əvvəl utanırdı.

Amma sonra ayağa qalxıb sakit səslə dedi:

— Mən əvvəllər düşünürdüm ki, insan yalnız yaşamaqla hər şeyi anlayar. Amma gördüm ki, insan öyrənmədən çox vaxt haqq yolu tapa bilmir.

Zalda sükut yarandı.

O davam etdi:

— Elm insana düşünməyi, araşdırmağı və həqiqəti ayırmağı öyrədir.

Bir qadın göz yaşlarını silərək dedi:

— Doğrudan da insan bilməyəndə çox səhv edir.

Bir axşam Bərdənin isti küləyi həyətin ağaclarını yelləyirdi. Səmayə evinin qarşısında kitab oxuyurdu.

Kiçik bacısı qızı ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Xala, niyə həmişə kitab oxuyursan?

Səmayə gülümsədi.

Sonra sakitcə dedi:

— Çünki insan öyrəndikcə yolunu itirmir.

Qız maraqla soruşdu:

— Elm insanı necə doğru yola aparır?

Səmayə bir anlıq səmaya baxdı.

Sonra asta səslə dedi:

— Qaranlıq yolda işıq insanı necə istiqamətləndirirsə, elm də insanın qəlbini və düşüncəsini elə yönəldir.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: “Elm haqq yoluna istiqamət verir.”

Balaca qız diqqətlə ona baxırdı.

Səmayə isə artıq həyatın böyük həqiqətlərindən birini anlamışdı:

İnsan yalnız gözləri ilə deyil…

Elm və hikmət ilə də yol tapır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın doğru ilə yanlışı ayırmasına kömək edir.
- İnsan hər eşitdiyinə dərhal inanmamalıdır.
- Düşünmək və araşdırmaq insanı səhvlərdən qoruyar.
- Maariflənən insan daha səbirli və anlayışlı olar.
- Elm insanın qəlbinə və düşüncəsinə işıq saçar.
- Təvazökar insan öyrənməkdən utanmaz.
- İnsan öyrəndikcə qeybət və pis davranışlardan uzaqlaşar.
- Həqiqəti anlamaq üçün elm və hikmət lazımdır.
- Tələsmədən qərar vermək insanı haqsızlıqdan qoruyar.
- İnsan doğru yolu tapmaq üçün daim öyrənməlidir.
- Elm insanın daxili dünyasını dəyişdirər və onu kamilləşdirər.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insanı haqq yoluna istiqamətləndirən ən böyük nurdur.

KƏLAM - 41

“ƏGƏR BİR GÜN MƏNƏ GƏLSƏ VƏ ALLAH TƏALAYA YAXINLAŞDIRACAQ ELMİM ARTMASA, O GÜNÜN GÜNƏŞİ MƏNƏ MÜBARƏK OLMASIN.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 292)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 41

“BOŞ KEÇƏN GÜN”

Culfanın dağlara söykənən sakit küçələrindən birində Aytac adlı bir qadın yaşayırdı. O, kiçik tikiş emalatxanasında işləyirdi. İnsanlarla mehriban davranardı, amma daxilində həmişə qəribə bir narahatlıq hiss edirdi.

Hər səhər günəş doğanda pəncərəsini açar, Culfanın sərin havasını içinə çəkərdi. Sonra öz-özünə deyərdi:

"Bu günüm dünəndən fərqli olacaqmı?"

Amma çox vaxt günlər eyni keçirdi.

İş…

Yorğunluq…

Boş söhbətlər…

Və yenə eyni hiss…

Bir gün emalatxanaya yeni işçi gəldi. Adı Murad idi. Sakit danışan, düşüncəli bir insan idi. Digərləri nahar vaxtı boş söhbətlər edəndə o, kitab oxuyardı.

Bir gün qadınlardan biri gülərək dedi:

— Ay Murad, sən heç bezmirsən kitabdan?

Murad sakitcə cavab verdi:

— İnsan öyrənmədiyi gün daxilən boşalır.

Bu söz Aytacın diqqətini çəkdi.

Həmin gün işdən sonra Murad masanın üstündə bir kitab unutmuşdu. Aytac kitabı götürəndə içində bir cümlə gördü:

"İnsan hər gün öz ruhunu da qidalandırmalıdır."

Bu söz onun qəlbinə toxundu.

Çünki o hiss edirdi ki, daxilində uzun zamandır aclıq var.

Amma bu aclıq yeməyə aid deyildi.

Bir neçə gün sonra Aytac Muraddan soruşdu:

— Sən niyə bu qədər oxuyursan?

Murad gülümsəyib dedi:

— Çünki insanın hər günü onu Allaha və doğruluğa yaxınlaşdırmalıdır.

Aytac düşündü.

Sonra asta səslə dedi:

— Mən isə çox vaxt günlərimi boş keçirirəm…

Murad sakit səslə cavab verdi:

— İnsan dəyişmək istəyəndə hər şey dəyişməyə başlayır.

Bu sözlər Aytacın daxilində yeni bir qapı açdı.

O gündən sonra kitab oxumağa başladı. Əvvəl çətin idi. Oxuduqlarını tam anlamırdı.

Amma dayanmadı.

Əxlaq, səbir, insan davranışı və din haqqında kitablar oxuduqca düşüncələri dəyişirdi.

Bir gün evdə anası ilə mübahisə etdi. Əvvəlki kimi sərt cavab vermək istədi.

Amma birdən oxuduğu bir cümlə yadına düşdü:

"Gözəl insan qəzəbini idarə edə biləndir."

Sakitləşdi.

Anası təəccüblə ona baxdı.

Sonra dedi:

— Sən dəyişmisən, qızım.

Aytac ilk dəfə hiss etdi ki, elm yalnız insanın beynini yox, qəlbini də dəyişir.

Bir neçə ay sonra emalatxanada bir qadın digərinin səhvini hamının yanında üzünə vurdu. Qadın ağlamağa başladı.

Aytac sakitcə yaxınlaşıb dedi:

— İnsan başqasını alçaldanda özü də kiçilər.

Hamı susdu.

Çünki onun sözləri səmimi və hikmətli idi.

Murad asta səslə gülümsədi.

Bir gün Culfanın yaxınlığındakı kəndlərin birində kasıb bir ailənin uşaqları üçün yardım toplandı. Aytac da könüllü oldu.

Əvvəllər belə işlərə çox qarışmazdı.

Amma indi insanların dərdini daha yaxşı anlayırdı.

Uşaqlara kitab aparanda balaca bir qız ona dedi:

— Mən böyüyəndə müəllim olmaq istəyirəm.

Aytacın gözləri doldu.

Çünki o an başa düşdü:

İnsan öyrəndikcə yalnız özünü yox, başqalarının həyatını da işıqlandırır.

Bir axşam işdən sonra Murad və Aytac emalatxananın həyətində oturmuşdular. Culfanın dağlarından gələn külək ağacların yarpaqlarını yelləyirdi.

Aytac sakitcə dedi:

— Mən əvvəllər düşünürdüm ki, günün yaxşı keçməsi yalnız rahat yaşamaqdır.

Murad soruşdu:

— İndi necə düşünürsən?

Aytac səmaya baxıb dedi:

— İndi anlayıram ki, insan bir gün belə öyrənmədən və yaxşılaşmadan yaşayırsa, sanki həmin gün boşa gedir.

Murad asta səslə dedi:

— Həzrəti Muhəmməd (s) buyurub: “Əgər bir gün mənə gəlsə və Allah Təalaya yaxınlaşdıracaq elmim artmasa, o günün günəşi mənə mübarək olmasın.”

Bu sözlər Aytacın qəlbinə işıq kimi yayıldı.

O gecə evə qayıdanda uzun müddət pəncərənin qarşısında dayanıb Culfanın səssiz gecəsinə baxdı.

Sonra sakitcə düşündü:

"İnsan yalnız yaşamaq üçün deyil... Hər gün daha yaxşı olmaq üçün yaşayır."

Həmin gündən sonra Aytac hər səhər özünə bir sual verməyə başladı:

"Bu gün qəlbimə nə əlavə edəcəyəm?"

Və artıq onun üçün günün dəyəri yalnız keçməsi ilə deyil…

Öyrətdiyi və dəyişdirdiyi ilə ölçülürdü.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan hər gün özünü mənəvi və elmi cəhətdən inkişaf etdirməlidir.
- Elm insanı Allaha və doğruluğa yaxınlaşdırar.
- Boş keçən gün insanın ruhunu yorğunlaşdırar.
- Maariflənən insanın davranışı və düşüncəsi dəyişər.
- İnsan öyrəndikcə daha səbirli və anlayışlı olar.
- Həqiqi inkişaf insanın qəlbində başlayır.
- Təhsil yalnız məktəb üçün deyil, həyat üçündür.
- İnsan başqalarına fayda verdikcə daxilən zənginləşər.
- Hikmətli söz və davranış insanlar üzərində böyük təsir yaradar.
- İnsan hər gün özündən daha yaxşı biri olmağa çalışmalıdır.
- Elm insanın qəlbini işıqlandırar və həyatına istiqamət verər.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, insanın hər günü onu Allaha yaxınlaşdıran elm və hikmət ilə dəyər qazanmalıdır.

KƏLAM - 42

“CAHİLLİYİNƏ QARŞI ELMİ İLƏ MÜBARİZƏ APARAN KİMSƏ, ƏN XOŞBƏXT PAYA NAİL OLMUŞDUR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 293)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 42

“QARANLIQDAN İŞIĞA”

Göyçayın nar bağları ilə məşhur olan sakit kəndlərindən birində Günel adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənddə kiçik bir mağazada işləyirdi. Günel mehriban idi, amma tez əsəbiləşər, düşünmədən danışar və çox vaxt sonradan peşman olardı.

Kənddə insanlar onun haqqında belə deyirdi:

— Ürəyi pis deyil, amma düşünmədən hərəkət edir.

Bu sözlər Günelin qəlbinə toxunurdu.

Çünki o da hiss edirdi ki, daxilində dəyişməsi lazım olan bir şey var.

Bir gün mağazaya Kamran adlı bir gənc gəldi. O, kənd məktəbində işləyirdi. Sakit danışığı və düşüncəli davranışı ilə insanlarda hörmət oyadırdı.

Günel bir gün ona əsəbi halda dedi:

— İnsanlar məni həmişə səhv başa düşürlər!

Kamran sakitcə cavab verdi:

— Bəzən insan özünü dəyişmədən dünyanın dəyişməsini istəyir.

Bu söz Günelin xoşuna gəlmədi.

Amma həmin gecə yata bilmədi.

Düşünürdü:

"Bəlkə həqiqətən problem bir az da məndədir?"

Bir neçə gün sonra mağazada yaşlı bir qadın alış-veriş zamanı səhvən az pul verdi. Günel hirslənib qadını hamının yanında utandırdı.

Qadın gözləri dolaraq dedi:

— Qızım, mən görmədim…

Hamı susdu.

Kamran da orada idi.

O sakitcə yaxınlaşıb qadının əskik pulunu verdi.

Sonra Günelə baxıb dedi:

— İnsan bilmədiyi və idarə etmədiyi nəfsi ilə başqalarını incidər.

Bu söz Günelin qəlbini sarsıtdı.

Axşam evə qayıdanda uzun müddət aynaya baxdı.

Özündən utanırdı.

İlk dəfə başa düşdü ki, insan yalnız başqalarının səhvlərini deyil, öz cahilliyini də görməlidir.

Bir neçə gün sonra Kamran ona bir kitab verdi.

Dedi:

— İnsan öz daxilindəki qaranlıqla mübarizə aparmasa dəyişə bilməz.

Günel kitabı götürdü.

Əvvəl sadəcə maraq üçün oxuyurdu.

Amma səhifələr irəlilədikcə sanki özünü görməyə başladı.

Qəzəb…

Tələskənlik…

Qeybət…

Düşünmədən danışmaq…

Hamısı onun daxilində idi.

Bir cümlə xüsusilə onu dərindən təsirləndirdi:

"Ən çətin mübarizə insanın öz nəfsi və cahilliyi ilə savaşmasıdır."

Həmin gecə Günel ağladı.

Çünki ilk dəfə anlayırdı ki, insanın ən böyük düşməni bəzən öz içində olur.

Vaxt keçdikcə dəyişməyə başladı.

Artıq danışmazdan əvvəl düşünürdü.

Bir şeyi bilməyəndə soruşurdu.

Əvvəllər səhvini qəbul etməzdi.

İndi isə “bağışla” deməyi öyrənirdi.

Bir gün mağazaya yenə yaşlı bir qadın gəldi. Əlləri əsirdi. Pulu saymaqda çətinlik çəkirdi.

Əvvəlki Günel əsəbiləşərdi.

Amma bu dəfə sakitcə qadının əlindən tutdu və dedi:

— Narahat olmayın, mən kömək edərəm.

Qadının gözləri doldu.

Dedi:

— Qızım, Allah səni qorusun.

Kamran uzaqdan bunu görüb gülümsədi.

Çünki Günelin daxilindəki dəyişiklik artıq görünürdü.

Bir neçə ay sonra kənd məktəbində tədbir keçirildi. Mövzu "İnsan və dəyişmək" idi.

Kamran Güneldən də danışmasını istədi.

Günel əvvəl utanırdı.

Amma sonra ayağa qalxıb sakit səslə dedi:

— Mən əvvəllər düşünürdüm ki, xoşbəxtlik yalnız rahat yaşamaqdır. Amma sonradan başa düşdüm ki, insan öz cahilliyi ilə mübarizə aparmasa daxilən rahat ola bilməz.

Hamı diqqətlə ona qulaq asırdı.

O davam etdi:

— İnsan öz səhvini görəndə və öyrənməyə başlayanda dəyişir.

Bir qadın göz yaşlarını silərək dedi:

— Doğrudan da insanın ən çətin savaşı öz nəfsi ilə olur.

Bir axşam Göyçayın nar qoxulu küləyi küçələrə yayılmışdı. Günel mağazanın qarşısında oturmuşdu.

Kamran ona yaxınlaşıb soruşdu:

— İndi özünü necə hiss edirsən?

Günel bir anlıq düşündü.

Sonra sakitcə dedi:

— Əvvəllər hər şeyi bildiyimi sanırdım. Amma indi anlayıram ki, insan öyrəndikcə öz cahilliyini daha yaxşı görür.

Kamran gülümsədi.

Günel isə davam etdi:

— Amma qəribədir… insan öz səhvləri ilə mübarizə apardıqca daxilən daha rahat olur.

Sonra asta səslə əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: "Cahilliyinə qarşı elmi ilə mübarizə aparan kimsə, ən xoşbəxt paya nail olmuşdur."

Həmin an Göyçayın sakit gecəsində nar ağaclarının yarpaqları küləklə yavaşca hərəkət edirdi.

Günel isə artıq anlayırdı:

İnsan başqalarına qalib gələndə yox…

Öz cahilliyinə qalib gələndə həqiqətən xoşbəxt olur.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan əvvəlcə öz səhvlərini görməyi öyrənməlidir.
- Ən çətin mübarizə insanın öz nəfsi və cahilliyi ilə savaşıdır.
- Elm insanın davranışını və düşüncəsini dəyişdirər.

- Təvazökar insan bilmədiyini qəbul edib öyrənməyə çalışar.
- İnsan öyrəndikcə daha səbirli və anlayışlı olar.
- Qəzəbi idarə etmək böyük bir fəzilətdir.
- Başqalarını incitməmək üçün düşünərək danışmaq lazımdır.
- Həqiqi xoşbəxtlik insanın daxilində başlayır.
- İnsan dəyişmək istəyəndə həyat da dəyişməyə başlayır.
- Maariflənən insan başqalarına qarşı daha mərhəmətli olar.
- Özünü inkişaf etdirən insan cəmiyyətə də fayda verər.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, insanın ən böyük xoşbəxtliyi öz cahilliyinə qarşı elm ilə mübarizə aparmasıdır.

KƏLAM - 43

“ALİMİN GÜNAHI BİRDİR, CAHİLİN GÜNAHI İSƏ İKİDİR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 293)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 43

“İKİ SƏHVİN AĞRISI”

Göygölün dağlardan enən sərin küləyi səhər tezdən küçələrə yayılmışdı. Şəhərin sakit məhəllələrindən birində Ləman adlı bir qadın yaşayırdı. O, kiçik bir dərzi sexində işləyirdi. İnsanlarla mehriban davranmağa çalışsa da, çox vaxt bilmədən səhvlər edirdi.

Ləmanın ən yaxın tanışlarından biri isə Orxan idi. Orxan şəhərdə elektrik ustası işləyirdi. Sakit təbiətli, düşünərək danışan biri idi. İnsanlar ona hörmət edirdi. Çünki bilmədiyi bir məsələ haqqında danışmazdı.

Bir gün sexdə qadınlar arasında böyük söz-söhbət düşdü. Kimsə demişdi ki, qonşuluqda yaşayan bir ailə insanları aldadır.

Ləman heç nəyi araşdırmadan bu söhbəti başqalarına danışmağa başladı.

Bir neçə saat keçməmiş bütün məhəllə bu xəbəri eşitdi.

Axşam isə məlum oldu ki, deyilənlər tamamilə yalandır.

Haqsız yerə haqqında danışılan ailənin yaşlı anası bu xəbərlərə görə ağlamışdı.

Ləman bunu eşidəndə vicdanı sızladı.

O gecə yata bilmədi.

Səhər işə gedəndə küçədə Orxanı gördü. Başını aşağı salıb dedi:

— Mən bilmədən böyük səhv etdim…

Orxan sakitcə soruşdu:

— Araşdırmadan niyə danışdın?

Ləman cavab verə bilmədi.

Bir neçə addım sonra Orxan asta səslə dedi:

— İnsan bilmədən danışanda bir səhv etməz… iki səhv etmiş olar.

Bu söz Ləmanın beynində qaldı.

Axşam evə qayıdanda uzun müddət düşündü.

"Niyə iki səhv?"

Ertəsi gün Orxandan soruşdu:

— Dünən niyə elə dedin?

Orxan yaxınlıqdakı parkda skamyada oturub sakit səslə dedi:

— Çünki cahil insan əvvəlcə bilmədiyi üçün səhv edir… sonra isə bilmədiyini araşdırmadan danışaraq başqa insanlara da zərər verir.

Bu söz Ləmanın qəlbinə ağır təsir etdi.

Çünki o, həqiqətən də düşünmədən danışmışdı.

Bir neçə gün sonra Orxan ona bir kitab verdi.

Dedi:

— İnsan öyrənmədikcə səhvlərini təkrarlayar.

Ləman kitabı götürdü.

Əvvəl oxumağa həvəsi yox idi. Amma sonra hiss etdi ki, daxilində bir şey dəyişmək istəyir.

Kitabda belə bir cümlə oxudu:

"Bilmədən danışmaq insanın həm özünə, həm də başqasına zərəridir."

Bu sözlər onu silkələdi.

Vaxt keçdikcə Ləman dəyişməyə başladı.

Artıq hər söhbətə qarışmırdı.

Eşitdiyi xəbəri araşdırmadan danışmırdı.

Bir gün sexdə yenə qadınlar kiminsə haqqında qeybət etməyə başladılar.

Onlardan biri Ləmana dedi:

— Sən niyə susursan?

Ləman sakitcə cavab verdi:

— İnsan bilmədiyi şeyi danışanda başqasının qəlbini qıra bilər.

Hamı bir anlıq susdu.

Çünki əvvəl qeybətə ən çox qoşulanlardan biri məhz Ləman idi.

Bir neçə ay sonra Göygöldə güclü yağış yağdı. Küçələrin birində elektrik naqili qırılmışdı. İnsanlar qorxu içində idi.

Bəziləri bilmədən müxtəlif məsləhətlər verirdi.

Amma Orxan sakitcə insanları uzaqlaşdırdı və düzgün tədbirlər gördü.

Sonra dedi:

— Bilmədiyi işə qarışmaq insanı da, başqasını da təhlükəyə salar.

Ləman həmin an başa düşdü ki, cahillik yalnız sözlə yox, hərəkətlə də zərər verir.

Bir gün şəhər məktəbində “Elm və məsuliyyət” mövzusunda tədbir keçirildi. Orxan və Ləman da dəvət olunmuşdu.

Müəllim çıxış zamanı soruşdu:

— İnsan niyə öyrənməlidir?

Hamı fərqli cavab verdi.

Sonra Ləman ayağa qalxdı.

Sakit səslə dedi:

— Mən əvvəllər bilmədən danışmağın nə qədər böyük zərər olduğunu anlamırdım. Amma indi bilirəm ki, insanın bilməməsi bəzən başqalarının da qəlbini yaralayır.

Zalda sükut yarandı.

O davam etdi:

— İnsan öyrəndikcə həm özünü, həm də başqalarını qorumağı öyrənir.

Orxan ona baxıb sakitcə gülümsədi.

Çünki Ləman artıq dəyişmişdi.

Bir axşam Göygölün sərin küləyi parkdakı ağacların yarpaqlarını yelləyirdi. Ləman və Orxan sakitcə oturmuşdular.

Ləman asta səslə dedi:

— Mən əvvəllər düşünürdüm ki, səhv yalnız qəsdən ediləndə günah olur.

Orxan soruşdu:

— İndi necə düşünürsən?

Ləman dərin nəfəs alıb dedi:

— İndi anlayıram ki, insan bilməməyini düzəltməyə çalışmasa, etdiyi səhvlər daha ağır olar.

Sonra əlavə etdi:

— Həzrəti Muhəmməd (s) buyurub: "Alimin günahı birdir, cahilin günahı isə ikidir."

Orxan başını təsdiqləyərək yellədi.

Göygölün səssiz gecəsində uzaqdan yağış qoxusu gəlirdi.

Ləman isə artıq yaxşı anlayırdı:

İnsan yalnız səhv etməmək üçün deyil…

Başqalarına zərər verməmək üçün də öyrənməlidir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan bilmədiyi mövzu haqqında danışmamalıdır.
- Cahillik həm insanın özünə, həm də başqalarına zərər verə bilər.
- Elm insanı məsuliyyətli və diqqətli edər.
- Araşdırmadan yayılan sözlər insanların qəlbini qıra bilər.
- İnsan öyrəndikcə səhvlərini daha yaxşı anlayar.
- Təvazökar insan bilmədiyini qəbul edib öyrənməyə çalışar.
- Həqiqi elm insanı ehtiyatlı danışmağa öyrədər.
- Başqalarının haqqına girmək böyük səhvdir.
- Maariflənən insan cəmiyyətə fayda verər və insanları qoruyar.
- Düşünərək danışmaq və hərəkət etmək böyük hikmətdir.
- İnsan bilməməyini düzəltməyə çalışmalıdır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, cahillik insanın səhvini daha ağır və təhlükəli edə bilər.

KƏLAM - 44

"ALİMİN GÜNAHI BİRDİR, CAHİLİN GÜNAHI İSƏ İKİDİR. ALİM SADƏCƏ GÜNAH İŞLƏDİYİ ÜÇÜN ƏZAB GÖRÜR, AMMA CAHİL HƏM GÜNAH İŞLƏDİYİ ÜÇÜN, HƏM DƏ ELM ÖYRƏNMƏDİYİ ÜÇÜN ƏZAB GÖRÜR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 293)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 44

"ÖYRƏNİLMƏYƏN DƏRSİN AĞRISI"

Xocalının yenidən həyat işığı yanan kəndlərindən birində Nərmin adlı bir

qadın yaşayırdı. O, kənddə kiçik bir dərzi otağı işlədirdi. İnsanların paltarını tikər, köhnə geyimləri düzəldər, qazandığı halal ruzi ilə anasına baxardı.

Nərmin ürəyi pis insan deyildi. Amma bir xasiyyəti vardı: eşitdiyi hər sözə tez inanardı. Kimsə bir xəbər gətirsə, onu araşdırmadan qəbul edərdi. Bəzən də bilmədiyi məsələlərdə özünü bilən kimi aparardı.

Onun uşaqlıqdan tanıdığı bir kişi vardı — Rəşad. Rəşad kənd məktəbində müəllim işləyirdi. Sakit, düşüncəli və təmkinli insan idi. Nərmin onunla tez-tez söhbət edərdi. Rəşad hər zaman ona deyərdi:

— Nərmin, insan bilmədiyi şeydə tələsməməlidir. Bilməmək ayıb deyil, öyrənməmək ayıbdır.

Nərmin isə bəzən gülümsəyib cavab verərdi:

— Ay Rəşad müəllim, hər şeyi də kitabdan öyrənmək olmaz axı.

Bir gün kənddə söz yayıldı ki, qonşu ailələrdən biri yardım üçün yığılan pulu düzgün bölməyib. Bu xəbər tez yayıldı. İnsanlar bir-birinə danışmağa başladılar.

Nərmin də bunu eşitdi və araşdırmadan başqalarına dedi:

— Mən də eşitmişəm, yəqin doğrudur. Belə şeylər boşuna danışılmaz.

Söz böyüdü. Günahsız ailə insanların yanında utandı. Ailənin yaşlı anası ağladı, oğlu isə hamının içində başını aşağı saldı.

Bir neçə gün sonra məlum oldu ki, deyilənlər tamamilə yalan imiş. Pul düzgün bölünübmüş, sadəcə kimsə məsələni səhv anlayıb danışıbmış.

Nərmin bunu eşidəndə rəngi qaçdı. Əlləri titrədi. O ailənin qapısına getməyə utanırdı.

Axşam Rəşad onun dərzi otağına gəldi. Nərmin başını aşağı salıb dedi:

— Mən böyük səhv etdim. Amma bilmirdim…

Rəşad sakitcə cavab verdi:

— Bilməmək səni məsuliyyətdən tam xilas etmir. Çünki insan bilmədiyi halda danışmamalıdır.

Nərminin gözləri doldu:

— Demək, mənim günahım daha ağırdır?

Rəşad dedi:

— Peyğəmbərimiz Həzrəti Muhəmməd (s) buyurub: “Alimin günahı birdir, cahilin günahı isə ikidir. Alim sadəcə günah işlədiyi üçün əzab görür, amma cahil həm günah işlədiyi üçün, həm də elm öyrənmədiyi üçün əzab görür.”

Bu sözlər Nərminin qəlbinə ağır toxundu. Çünki o an başa düşdü ki, onun səhvi yalnız yalan sözü danışmaq deyildi. Onun ikinci səhvi həqiqəti öyrənməyə çalışmaması idi.

Həmin gecə yata bilmədi. Öz-özünə dedi:

“Əgər bilmirdimsə, niyə danışdım? Əgər anlamırdımsa, niyə soruşmadım?”

Səhər açılan kimi həmin ailənin evinə getdi. Qapını döydü. Yaşlı ana qapını açanda Nərminin gözləri doldu.

— Ana, məni bağışlayın. Mən araşdırmadan danışdım. Sizin haqqınıza

girdim.

Yaşlı qadın sakitcə ona baxdı:

— Qızım, söz yara kimidir. Sağalsa da, izi qalır.

Bu söz Nərmini daha da sarsıtdı.

O gündən sonra Nərmin dəyişməyə qərar verdi. Rəşaddan xahiş etdi ki, ona oxumaq üçün kitablar versin. Əvvəl insan haqları, qeybətin zərəri, məsuliyyət, din və əxlaq haqqında sadə kitablar oxudu.

Oxuduqca anladı ki, insanın dili də əmanətdir. Hər eşitdiyini danışmaq ağıllılıq deyil. Bəzən susmaq ən böyük ibadət kimi insanı günahdan qoruyar.

Bir gün dərzi otağında qadınlar yenə kiminsə haqqında danışmağa başladılar.

Biri dedi:

— Eşitmisiniz? Filankəs yəqin pis iş görüb.

Nərmin əvvəlki kimi söhbətə qoşulmadı. Sakitcə dedi:

— Biz bunu bilmirik. Bilmədiyimiz şeyi danışsaq, sabah cavabını verə bilmərik.

Qadınlar susdu.

Onlardan biri təəccüblə dedi:

— Nərmin, sən çox dəyişmisən.

Nərmin asta səslə cavab verdi:

— Mən bir səhvimlə başqasının qəlbini yaraladım. İndi öyrəndim ki, insan bilmədiyi şeyi danışanda iki yük daşıyır: həm səhvin yükünü, həm də öyrənmədiyinin yükünü.

Vaxt keçdikcə kənddə insanlar Nərminə başqa gözlə baxmağa başladılar. Artıq o, söhbəti böyüdən yox, söhbəti sakitləşdirən qadın idi. İnsanlar onun yanında qeybət etməyə çəkinirdilər. Çünki Nərmin nəzakətlə deyirdi:

— Gəlin bilmədiyimiz şeydə susaq. Haqqı öyrənmədən hökm verməyək.

Bir gün məktəbdə gənclər üçün maarifləndirici görüş keçirildi. Rəşad müəllim Nərmini də dəvət etdi. O, əvvəl utanırdı. Amma sonra ayağa qalxdı və sakit səslə dedi:

— Mən sizə kitabdan oxuduğum bir şeyi yox, öz həyatımda yaşadığım bir dərsi danışıram. İnsan cahil qalanda təkcə özünə zərər vermir. Başqasının namusuna, qəlbinə, hörmətinə də zərər verə bilir.

Zalda sükut yarandı.

Nərmin davam etdi:

— Mən bilmədiyim halda danışdım. Sonra anladım ki, bilməməyim üzr deyilmiş. Çünki öyrənə bilərdim, soruşa bilərdim, susa bilərdim.

Bir qız soruşdu:

— Bəs insan səhv edəndən sonra nə etməlidir?

Nərmin dedi:

— Əvvəl haqqına girdiyi insandan halallıq almalıdır. Sonra da eyni səhvi təkrarlamamaq üçün elm öyrənməlidir.

Rəşad müəllimin gözləri doldu. Çünki o, Nərminin həqiqətən dəyişdiyini görürdü.

Axşam Xocalının sakit küçələrində külək əsirdi. Nərmin dərzi otağını bağlayıb evə gedirdi. Əlində Rəşadın verdiyi kitab vardı. Yolda dayanıb göyə baxdı və ürəyində dedi:

"Allahım, məni bilmədiyim halda danışanlardan etmə. Mənə öyrənməyi, anlamağı və haqqı qorumağı nəsib et."

Həmin gündən sonra Nərmin hər gün özünə bir sual verdi:

"Bu gün nə öyrəndim ki, sabah kiminsə haqqına girməyim?"

Və o başa düşdü ki, elm insanı yalnız savadlı etmir. Elm insanı daha məsuliyyətli, daha ehtiyatlı və daha ədalətli edir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan bilmədiyi mövzuda danışmamalıdır.
- Araşdırmadan yayılan söz başqasının qəlbini yaralaya bilər.
- Cahillik insanı günaha daha yaxın edər.
- Bilməmək bəzən üzr deyil, çünki insan öyrənməyə çalışmalıdır.
- Elm insanı məsuliyyətli və ehtiyatlı edir.
- "Eşitdim" demək həqiqəti bilmək demək deyil.
- Səhv edən insan üzr istəməli və özünü düzəltməlidir.
- Susmaq bəzən insanı böyük günahdan qoruyar.
- Qeybət və böhtan cəmiyyətin etibarını dağıdar.
- İnsan öyrəndikcə başqalarının haqqını daha yaxşı qoruyar.
- Həqiqi dəyişiklik səhvi qəbul edib elmə yönəlməklə başlayır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, cahil insan həm etdiyi günaha, həm də öyrənmədiyinə görə məsuliyyət daşıyır.

ELMDƏN MƏHRUM OLAN KİMSƏ

KƏLAM - 45

“ALLAH-TƏALA, ELMDƏN MƏHRUM QALMADIĞI MÜDDƏTCƏ, İNSANIN ALÇALDILMASINI İSTƏMƏYİB.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 293)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 45

“İNSANI AYAQDA SAXLAYAN NUR”

Xocavəndin dağlara söykənən kəndlərindən birində Səbinə adlı bir qadın yaşayırdı. O, kiçik bir çörək sexində işləyirdi. Atasını illər əvvəl itirmişdi. Anası xəstə idi. Həyat onun üzünə çox da gülməmişdi.

Səbinə uşaqlıqdan bir söz eşidə-eşidə böyümüşdü:

— Kasıb adamın hörməti olmaz.

Bu söz onun qəlbində yara kimi qalmışdı.

Hər dəfə insanlar onu saymayanda, fikrini dinləməyəndə daxilində özünü kiçik hiss edirdi.

Bir gün sexə yeni hesabdar gəldi. Adı Elvin idi. Sakit danışan, çox oxuyan bir insan idi. İşdən sonra hamı evə gedəndə o, masanın üstündə kitab açıb nəsə oxuyardı.

Bir dəfə Səbinə maraqla soruşdu:

— Sən niyə hər gün oxuyursan? Yorulmursan?

Elvin gülümsəyib dedi:

— İnsan öyrəndikcə daxilən güclənir.

Səbinə asta səslə dedi:

— Güclü olmaq üçün pul lazımdır.

Elvin başını yavaşca yellədi:

— Xeyr. İnsan ən çox biliyi olmayanda alçalır.

Bu söz Səbinənin beynində qaldı.

Bir neçə gün sonra sexdə işçilərdən biri onu hamının yanında danladı. Səbəb isə çox kiçik bir səhv idi.

Səbinə başını aşağı saldı. Heç nə deyə bilmədi.

Axşam evə gedəndə ürəyi sıxılırdı.

Düşünürdü:

"Niyə insanlar məni bu qədər rahat incidirlər?"

Yolun kənarında Elvinlə rastlaşdı.

Elvin onun kədərli olduğunu hiss etdi:

— Nə olub?

Səbinənin gözləri doldu:

— İnsan kasıb olanda hamı onu alçaldır.

Elvin bir müddət susdu.

Sonra sakit səslə dedi:

— İnsan yalnız pulu olmadığı üçün alçalmaz. Ən təhlükəli yoxsulluq elmsizlikdir.

Bu söz Səbinəni düşündürdü.

Bir neçə gün sonra Elvin ona bir kitab gətirdi.

Kitab sadə dillə yazılmışdı. İnsan əxlaqı, elm, səbir və özünə hörmət haqqında idi.

Səbinə əvvəl kitabı açmağa utanırdı. Çünki məktəbi yarımçıq qoymuşdu və özünü savadsız hesab edirdi.

Amma bir gecə anası yatandan sonra kitabı açdı.

İlk səhifədə belə yazılmışdı:

"İnsan öyrəndikcə öz dəyərini anlayar."

Bu cümlə onun qəlbinə toxundu.

Səbinə hər gecə bir neçə səhifə oxumağa başladı.

Oxuduqca düşüncəsi dəyişirdi.

Əvvəllər özünü dəyərsiz hiss edirdi.

İndi isə anlayırdı ki, insanın həqiqi hörməti yalnız paltarında və pulunda deyil.

Bir gün sexdə yenə mübahisə düşdü. İşçilərdən biri bilmədiyi halda hamını günahlandırırdı.

Səbinə sakitcə dedi:

— Əvvəl məsələni araşdıraq. Bilmədən hökm vermək düzgün deyil.

Hamı təəccüblə ona baxdı.

Çünki əvvəl susan və özünə inamsız görünən qadın indi ağıllı danışırdı.

Elvin uzaqdan bunu görüb gülümsədi.

Vaxt keçdikcə Səbinə daha çox öyrənməyə başladı. Yazmağı, hesablamağı daha yaxşı öyrəndi. İnsanlarla davranışını dəyişdi.

Əvvəllər kiminsə sərt sözü onu sındırardı.

İndi isə daxilində qəribə bir möhkəmlik vardı.

Bir gün sex sahibi işçilərin qarşısında dedi:

— Səbinə əvvəl çox çəkingən idi. Amma indi hamı ona hörmət edir.

Bu sözləri eşidəndə Səbinənin gözləri doldu.

Çünki ilk dəfə idi ki, insanlar onu yalnız kasıb bir qadın kimi yox, düşüncəli bir insan kimi görürdülər.

Bir axşam Xocavəndin sərin küləyi kəndə yayılmışdı. Səbinə sexin qarşısında oturub kitab oxuyurdu.

Elvin yaxınlaşıb soruşdu:

— Səncə insanı ayaqda saxlayan nədir?

Səbinə bir anlıq düşündü.

Sonra sakitcə dedi:

— Mən əvvəllər elə bilirdim insanı pul ayaqda saxlayır. Amma indi anlayıram ki, insanın ağlı və biliyi yoxdursa, o tez sınır.

Elvin gülümsədi:

— Çünki elm insanın daxilini ucaldır.

Səbinə asta səslə əlavə etdi:

— Həzrəti Muhəmməd (s) buyurub: "Allah-Təala, elmdən məhrum qalmadığı müddətcə, insanın alçaldılmasını istəməyib."

Bu sözləri deyəndə gözləri uzaqlara dikilmişdi.

Çünki o artıq anlayırdı:
İnsan bilmədiyi üçün başqalarının qarşısında əyilər.
Amma öyrəndikcə daxilən dik durar.
Həmin gündən sonra Səbinə hər səhər özünə belə deyirdi:
"Mən kasıb ola bilərəm... Amma elmsiz qalmayacağam."
Və zaman keçdikcə insanlar onun geyiminə yox…
Sözünə, ağlına və davranışına hörmət etməyə başladılar.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan yalnız maddi yoxsulluqla deyil, elmsizliklə də zəifləyər.
- Elm insanın daxilini gücləndirər və ona özünə hörmət qazandırar.
- Özünü inkişaf etdirən insan zamanla cəmiyyətin hörmətini qazanar.
- İnsan bilmədiyi halda tez aldana və alçala bilər.
- Təhsil və öyrənmək üçün heç vaxt gec deyil.
- Elm insanın düşüncəsini və davranışını dəyişdirər.
- Özünəinam bilik və hikmət ilə möhkəmlənər.
- Hər insan öyrənərək həyatını dəyişə bilər.
- Həqiqi dəyər insanın ağlı, əxlaqı və davranışıdır.
- Maariflənən insan başqalarının qarşısında sınmaz.
- İnsan öyrəndikcə daha ədalətli və səbirli olar.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, Allah insanın elmsiz qalaraq alçalmasını istəməz; elm insanı ucaldan ən böyük nurdur.

KƏLAM - 46

"ALLAH-TƏALA, ALÇALDILMASINI İSTƏDİYİ HƏR KƏSİ ELM VƏ ƏXLAQDAN MƏHRUM ETMİŞDİR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 293)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 46

"QÜRURUN SONU"

Kürdəmirin geniş düzənlikləri boyunca uzanan kəndlərindən birində Zəhra adlı bir qadın yaşayırdı. O, bazarda geyim satırdı. İnsanlarla çox ünsiyyət qurduğu üçün hamını tanıdığını düşünürdü. Amma onun bir xüsusiyyəti vardı: özünü hamıdan üstün görərdi.

Əgər biri səhv etsəydi, dərhal onu alçaldardı.

Əgər kimsə savadsız danışsaydı, üzünə vurardı.

Amma özü də çox şeyi bilmirdi.

Sadəcə bilmədiyini gizlətməyi yaxşı bacarırdı.

Kənddə onun tanışlarından biri Kamal adlı bir kişi idi. Kamal kitab mağazasında işləyirdi. Sakit, mədəni və təvazökar insan idi. İnsanlarla mehriban davranar, heç kəsi aşağılamazdı.

Bir gün bazarda yaşlı bir kişi qiymət soruşanda çaşıb pulu səhv saydı.

Zəhra əsəbi halda dedi:

— Ay kişi, bu yaşda bunu da bilmirsən?

Qoca kişinin üzü qızardı. Əlləri titrədi.

Ətrafdakı insanlar sakitləşdi.

Kamal bunu uzaqdan gördü. Yaxınlaşıb yaşlı kişinin əlindən tutdu və sakitcə dedi:

— Narahat olmayın əmi, mən kömək edərəm.

Sonra Zəhraya baxıb asta səslə dedi:

— İnsan başqasını alçaltdıqca özü kiçilər.

Zəhra hirslə cavab verdi:

— Mən düz deyirəm. Kim bacarmırsa, öyrənsin.

Kamal sakitcə dedi:

— Öyrənmək gözəldir. Amma elm əxlaqla birlikdə olanda insanı ucaldar.

Bu söz Zəhranın xoşuna gəlmədi.

Amma həmin gecə yata bilmədi.

Çünki ilk dəfə idi ki, kimsə onun davranışını üzünə belə sakit şəkildə demişdi.

Bir neçə gün sonra bazarda başqa hadisə oldu. Zəhra bir müştəriyə bilmədiyi halda yanlış məlumat verdi. Müştəri zərər gördü və hamının içində ona irad bildirdi.

Zəhra çox utandı.

Ətrafdakı insanların baxışları onu narahat etdi.

Evə qayıdanda daxilində qəribə ağırlıq hiss etdi.

Öz-özünə dedi:

"Mən niyə insanları bu qədər incidirdim?"

Ertəsi gün Kamalın kitab mağazasına getdi.

Əlindəki kitabları göstərib soruşdu:

— İnsan necə dəyişə bilər?

Kamal ona diqqətlə baxdı.

Sonra rəfdən bir kitab götürüb dedi:

— İnsan əvvəlcə öz cahilliyini görməlidir.

Zəhra kitabı götürdü.

Həmin gecə oxumağa başladı.

Kitabda belə bir cümlə gördü:

"Elm insanı ucaldar, amma əxlaqı olmayan elm insanı qürurlandırar."

Bu söz onu sarsıtdı.

Çünki özünü gördü.

Bəli…

O, insanlara yuxarıdan baxırdı.

Bəli…

O, bilmədiyi halda özünü bilən kimi göstərirdi.

Bəli…

O, insanların qəlbini qırırdı.

Vaxt keçdikcə dəyişməyə başladı.

Artıq bilmədiyi mövzuda susurdu.

İnsanlarla yumşaq danışırdı.

Bir gün bazarda yenə yaşlı bir qadın pulu səhv saydı.
Əvvəlki Zəhra onu danlayardı.
Amma bu dəfə sakitcə qadının əlini tutub dedi:
— Narahat olmayın, birlikdə sayarıq.
Qadının gözləri doldu:
— Qızım, Allah səni xoşbəxt etsin.
Bu söz Zəhranın qəlbinə istilik verdi.
Çünki ilk dəfə idi ki, insanı alçaltmaq yox…
İnsanı qorumaq ona rahatlıq verirdi.
Bir neçə ay sonra bazarda insanlar onun haqqında fərqli danışmağa başladılar.
— Zəhra çox dəyişib.
— Əvvəl sərt idi, indi isə hörmətlə danışır.
Bir gün Kamal ona dedi:
— Bilirsən niyə insanlar indi sənə daha çox hörmət edir?
Zəhra sakitcə başını yellədi:
— Çünki artıq insanları alçaltmıram?
Kamal gülümsədi:
— Çünki elm və əxlaq birlikdə səndə gözəl görünməyə başlayıb.
Bir axşam Kürdəmirin isti küləyi küçələrdə tozu yavaşca hərəkət etdirirdi. Zəhra kitab mağazasının qarşısında oturmuşdu.
Kamal ona çay uzatdı.
Zəhra asta səslə dedi:
— Mən əvvəllər elə bilirdim insanı böyük edən sərt danışmaqdır.
Kamal soruşdu:
— İndi necə düşünürsən?
Zəhra səmaya baxıb dedi:
— İndi anlayıram ki, insanı ucaldan elm və gözəl əxlaqdır. İnsan bunlardan uzaqlaşdıqca daxilən alçalır.
Sonra sakitcə əlavə etdi:
— Həzrəti Muhəmməd (s) buyurub: “Allah-Təala, alçaldılmasını istədiyi hər kəsi elm və əxlaqdan məhrum etmişdir.”
Bu sözləri deyəndə gözləri dolmuşdu.
Çünki artıq başa düşürdü:
İnsan başqasını aşağılayaraq yüksələ bilməz.
Əsl yüksəklik insanın elmində və əxlaqındadır.
Həmin gündən sonra Zəhra hər səhər özünə belə deyirdi:
"Bu gün bir insanın qəlbini qırmayacağam."
Və zaman keçdikcə insanlar onun satdığı geyimləri yox…
Davranışını və sözlərini daha çox sevməyə başladılar.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm əxlaq ilə birlikdə insanı həqiqətən ucaldar.
- İnsan başqalarını alçaltmaqla özü kiçilər.
- Təvazökar davranış insanın hörmətini artırar.

- Bilmədiyi halda danışmaq insanı utandıra bilər.
- Gözəl əxlaq insanın ən böyük zinətidir.
- İnsan öz səhvlərini görəndə dəyişməyə başlayır.
- Başqalarının qəlbini qorumaq böyük insanlıqdır.
- Sərtlik insanı böyük göstərməz.
- Həqiqi hörmət davranış və mərhəmətlə qazanılar.
- Elm insanın düşüncəsini, əxlaq isə qəlbini gözəlləşdirər.
- İnsan öyrəndikcə daha sakit və anlayışlı olar.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, elm və əxlaqdan uzaqlaşan insan daxilən alçalar; həqiqi ucalıq isə bilik və gözəl davranışdadır.

KƏLAM - 47

"ALLAH BİRİNİ ALÇATMAQ İSTƏYİRSƏ, ONU ELMDƏN MƏHRUM EDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 293)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 47

"SƏSSİZ UÇURUM"

Qəbələnin dağlarla əhatələnmiş sakit kəndlərindən birində Leyla adlı bir qadın yaşayırdı. O, bazarda meyvə quruları satırdı. Gözəl danışmağı vardı, amma çox vaxt bilmədiyi mövzularda belə hökm verərdi. İnsanların sözünü yarımçıq dinləyər, özünü haqlı hesab edərdi.

Leyla düşünürdü ki, həyatda hörmət qazanmaq üçün yalnız sərt olmaq kifayətdir.

Kənddə onun tanışlarından biri Murid adlı bir kişi idi. Murid kitabxanada işləyirdi. Az danışardı, amma danışanda hər kəs ona diqqətlə qulaq asardı.

Bir gün bazarda bir qadın səhvən Leylanın mallarını yerə saldı. Quru meyvələr torpağa qarışdı.

Leyla hirslə qadının üstünə qışqırdı:

— Heç diqqətli ola bilmirsən?! Belə insanlar həmişə problem yaradır!

Qadının gözləri doldu. Ətrafdakılar narahat halda baxırdılar.

Murid yaxınlaşıb sakitcə yerə düşən məhsulları yığmağa başladı.

Sonra Leylaya baxıb dedi:

— İnsan başqasını alçaldanda əvvəl öz qəlbini kiçildir.

Leyla əsəbi halda dedi:

— Mən düz deyirəm! Kim səhv edirsə, cavabını eşitməlidir.

Murid sakit səslə cavab verdi:

— Elm və hikmət insanın dilini yumşaldar.

Bu söz Leylanın xoşuna gəlmədi.

Amma həmin gecə yata bilmədi.

Çünki qadının dolmuş gözləri gözünün qabağından getmirdi.

Bir neçə gün sonra bazarda başqa hadisə oldu. Leyla bilmədiyi bir məsələ haqqında insanlara yanlış məlumat verdi. Onun dediyinə inanan bir ailə zərər gördü.

Kənddə insanlar danışmağa başladılar:

— Leyla bilmədiyi şeyi danışır.

Bu söz Leylanın qüruruna toxundu.

İlk dəfə idi ki, insanlar onun sərtliyinə yox, savadsızlığına diqqət edirdilər.

Axşam evə qayıdanda özünü çox ağır hiss etdi.

Pəncərədən Qəbələnin dağlarına baxıb düşündü:

"Niyə insanlar məndən uzaqlaşmağa başlayır?"

Ertəsi gün Muridin işlədiyi kitabxanaya getdi.

Kitab rəflərinə baxıb asta səslə dedi:

— İnsan necə dəyişə bilər?

Murid sakitcə cavab verdi:

— İnsan əvvəlcə bilmədiyini qəbul etməlidir.

Leyla başını aşağı saldı.

Bu onun üçün çətin idi.

Çünki illərlə özünü hər şeyi bilən kimi göstərmişdi.

Murid ona sadə bir kitab verdi.

Kitabın ilk səhifəsində belə yazılmışdı:

"İnsan elmdən uzaqlaşdıqca nəfsi onu yavaş-yavaş uçuruma aparar."

Leyla həmin cümləni uzun müddət oxudu.

Sanki öz həyatını görürdü.

Vaxt keçdikcə kitab oxumağa başladı.

Əvvəl çətin idi.

Bəzi sözləri anlamırdı.

Amma dayanmadı.

Oxuduqca başa düşdü ki, insanın ən böyük eybi bilməməsi deyil…

Öyrənmək istəməməsidir.

Bir gün bazarda iki qadın mübahisə edirdi. Hər ikisi bir-birini günahlandırırdı.

Əvvəlki Leyla tərəf tutub söhbəti böyüdərdi.

Amma bu dəfə sakitcə dedi:

— Əvvəl bir-birimizi dinləyək. Bilmədən hökm vermək düzgün deyil.

Qadınlar susdu.

Çünki Leylanın danışığı dəyişmişdi.

Artıq onun sözlərində sərtlik yox…

Hikmət hiss olunurdu.

Bir neçə ay sonra kənd məktəbində “İnsan və elm” mövzusunda görüş keçirildi. Murid Leylanı da çağırdı.

Leyla əvvəl utanırdı.

Amma sonra ayağa qalxıb dedi:

— Mən əvvəllər elə bilirdim ki, insanı böyük edən yüksək səslə danışmaqdır. Amma sonra gördüm ki, insan bilmədiyi halda danışdıqca insanlar arasında kiçilir.

Zalda sakitlik yarandı.

O davam etdi:

— İnsan elmdən uzaqlaşanda təkcə savadsız olmur. Davranışı da dəyişir. Qəlbi sərtləşir.

Bir yaşlı müəllim başını təsdiqləyərək dedi:

— Həqiqi elm insanı yumşaldar.

Axşam Qəbələnin sərin havası küçələrə yayılmışdı. Leyla kitabxananın qarşısında dayanmışdı.

Murid ona yaxınlaşıb soruşdu:

— İndi insanın alçalması haqqında nə düşünürsən?

Leyla dərindən nəfəs aldı.

Sonra sakitcə dedi:

— Mən əvvəllər başqalarını alçaldırdım. Amma indi başa düşürəm ki, insan elmdən uzaqlaşdıqca özü alçalır.

Bir anlıq susdu.

Sonra asta səslə əlavə etdi:

— İmam Əli (ə) buyurub: "Allah birini alçaltmaq istəyirsə, onu elmdən məhrum edir."

Leylanın gözləri dolmuşdu.

Çünki artıq anlayırdı:

İnsan cahil olduqca yalnız bilməz…

Həm də qəlbi sərtləşər, dili incidər və insanlar arasında hörmətini itirər.

Həmin gündən sonra Leyla hər səhər kitab oxumadan bazara getmirdi.

Çünki artıq bilirdi:

İnsanı ayaqda saxlayan yalnız çörək deyil…

Elm və gözəl əxlaqdır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan bilmədiyi halda danışdıqca hörmətini itirər.
- Elm insanın qəlbini və davranışını gözəlləşdirər.
- Təvazökar insan bilmədiyini qəbul edib öyrənməyə çalışar.
- Başqalarını alçaltmaq insanın özünü kiçildər.
- Həqiqi elm insanın dilini yumşaldar və qəzəbini azaldar.
- İnsan elmdən uzaqlaşdıqca səhvləri çoxalar.
- Cahillik insanın qəlbini sərtləşdirə bilər.
- Öyrənmək insanı həm daxilən, həm də cəmiyyətdə ucaldar.
- Düşünərək danışmaq hikmət əlamətidir.
- İnsan dəyişmək istəyəndə həyatında da dəyişiklik başlayar.
- Elm insanın həm ağlını, həm də əxlaqını qoruyar.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elmdən uzaq düşən insan zamanla alçalar; həqiqi ucalıq isə elm və hikmətlə mümkündür.

ELMDƏN MƏHRUM OLAN KİMSƏ

KƏLAM - 48

“ELM HƏR XEYRİN KÖKÜDÜR. CAHİLLİK İSƏ HƏR PİSLİYİN BAŞLANĞICIDIR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 293)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 48

“BİR SÖZÜN KÖLGƏSİ”

Qobustanın sərt qayaları və sonsuz düzənlikləri arasında yerləşən kəndlərdən birində Aysel adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənddə kiçik çay evi işlədirdi. İnsanlar ora toplaşar, çay içər, söhbət edərdilər.

Aysel mehriban görünürdü, amma bir xüsusiyyəti vardı — eşitdiyi hər sözü tez yayardı. Bir xəbərin doğru olub-olmadığını araşdırmazdı. Düşünürdü ki, danışmaq və hər şeydən xəbərdar olmaq insanı ağıllı göstərir.

Kənddə onun yaxın tanışlarından biri Ramin adlı bir kişi idi. Ramin kəndin kitabxanasında işləyirdi. Çox danışmazdı. Amma danışanda sözləri insanın qəlbinə toxunardı.

Bir gün çay evində insanlar bir ailə haqqında danışırdı. Guya həmin ailənin oğlu şəhərdə pis işlərə qoşulubmuş.

Aysel də söhbətə qoşulub dedi:

— Mən də eşitmişəm. Deyirlər, çox dəyişib.

Halbuki o, bu barədə heç nə bilmirdi.

Bir neçə gün sonra məlum oldu ki, deyilənlərin hamısı yalan imiş. Gənc oğlan sadəcə şəhərdə işləyirmiş.

Bu xəbər ailəyə ağır təsir etmişdi. Oğlanın anası günlərlə evdən çıxmamışdı.

Ramin bunu eşidəndə çay evinə gəldi. İnsanlar sakitcə oturmuşdu.

O, Ayselə baxıb dedi:

— Bəzən bir insanın cahilcə danışdığı söz başqasının həyatını qaralda bilər.

Aysel hirslə dedi:

— Mən nə etmişəm ki? Hamı danışırdı.

Ramin sakit səslə cavab verdi:

— Hər kəsin danışdığı doğru olmur. Elm insanı düşünməyə məcbur edir. Cahillik isə insanı düşünmədən danışdırır.

Bu söz Ayselin qəlbinə toxundu.

Amma bunu büruzə vermədi.

Həmin gecə yata bilmədi.

Pəncərədən Qobustanın qaranlıq qayalarına baxaraq düşündü:

"Doğrudanmı mən insanların qəlbini qırıram?"

Bir neçə gün sonra çay evində başqa hadisə oldu. İki qadın arasında böyük mübahisə düşdü. Aysel bilmədən birinin tərəfini saxladı və söz daha da böyüdü.

Sonda məlum oldu ki, haqsız tərəfi müdafiə edibmiş.

İnsanlar ona narazı baxmağa başladılar.

Bu dəfə daxilində qəribə boşluq hiss etdi.

Çünki başa düşürdü ki, bilmədən danışdığı hər söz problem yaradır.

Axşam kitabxananın yanından keçəndə Ramin onu çağırdı.

Masasının üstündə bir neçə kitab vardı.

Ramin dedi:

— İnsan ya öyrənərək xeyir gətirər, ya da bilmədən zərər verər.

Aysel yorğun səslə soruşdu:

— Demək, mən zərər verirəm?

Ramin sakitcə cavab verdi:

— İnsan öyrənmədikcə yaxşı niyyətlə belə pisliyə səbəb ola bilər.

Bu söz Ayselin gözlərini doldurdu.

İlk dəfə idi ki, öz davranışlarını belə dərindən düşünürdü.

Ramin ona sadə bir kitab verdi.

Kitabda belə yazılmışdı:

"Elm insanın daxilində işıq yandırar. Cahillik isə qəlbdə qaranlıq böyüdər."

Aysel həmin cümləni dəfələrlə oxudu.

Sonra kitabları davamlı oxumağa başladı.

Əxlaq, qeybət, insan haqları, səbir və düzgün danışıq haqqında çox şey öyrəndi.

Vaxt keçdikcə dəyişməyə başladı.

Artıq eşitdiyi xəbəri dərhal danışmırdı.

Kiminsə haqqında söz düşəndə deyirdi:

— Araşdırmadan hökm verməyək.

Bir gün çay evində yenə qeybət başladı.

Qadınlardan biri dedi:

— Filankəs haqqında eşitmisiniz?

Aysel sakitcə cavab verdi:

— İnsan bilmədiyi sözü danışanda bəzən bir ailənin qəlbini dağıdar.

Hamı susdu.

Çünki bunu deyən qadın əvvəllər ən çox danışan insan idi.

Bir neçə ay sonra kənd məktəbində “Elm və insan” mövzusunda tədbir keçirildi. Ramin Ayseli də çağırdı.

Aysel ayağa qalxanda əvvəl həyəcanlandı.

Sonra sakit səslə dedi:

— Mən əvvəllər düşünürdüm ki, insan çox danışanda ağıllı görünür. Amma sonra başa düşdüm ki, bilmədən danışmaq həm özünə, həm başqasına zərər verir.

Zalda dərin sükut yarandı.

O davam etdi:

— İnsan öyrəndikcə davranışı dəyişir. Çünki elm insanın daxilində mərhəmət oyadır.

Bir yaşlı müəllim başını təsdiqləyərək dedi:

— Həqiqətən də bütün yaxşılıqlar elm ilə başlayır.

Axşam Qobustanın sərt küləyi küçələrdə dolaşırdı. Aysel çay evinin qarşısında dayanmışdı.

Ramin yaxınlaşıb soruşdu:

— İndi elm haqqında nə düşünürsən?

Aysel uzaqlara baxıb sakitcə dedi:

— Mən əvvəllər elə bilirdim ki, pis insanlar qəsdən pislik edir. Amma indi anlayıram ki, bəzən cahillik insanı hiss etmədən pisliyə aparır.

Sonra asta səslə əlavə etdi:

— Həzrəti Muhəmməd (s) buyurub: "Elm hər xeyirin köküdür. Cahillik isə hər pisliyin başlanğıcıdır."

Bu sözləri deyəndə gözləri dolmuşdu.

Çünki artıq anlayırdı:

İnsan qəlbində elm olmadıqda…

Dili ilə, davranışı ilə və düşüncəsi ilə başqalarına zərər verə bilər.

Həmin gündən sonra Aysel çay evində yalnız çay yox…

İnsanlara gözəl söz və düzgün davranış da təqdim etməyə başladı.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın düşüncəsini və davranışını gözəlləşdirər.
- Cahillik insanı bilmədən pisliyə sürükləyə bilər.
- Araşdırmadan danışmaq başqalarının qəlbini yaralaya bilər.
- İnsan öyrəndikcə daha mərhəmətli və ədalətli olar.
- Qeybət və yalan söz cəmiyyətə zərər verər.
- Həqiqi ağıllılıq çox danışmaqda deyil, doğru danışmaqdadır.
- Təvazökar insan bilmədiyini qəbul edib öyrənməyə çalışar.
- İnsan bilmədən tərəf tutanda haqsızlığa səbəb ola bilər.
- Elm insanın daxilində nur və məsuliyyət yaradar.
- Hər yaxşı davranışın təməlində elm və hikmət dayanır.
- İnsan dəyişmək istəyəndə əvvəlcə düşüncəsini dəyişməlidir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, bütün xeyir və gözəllik elmdən başlayar, cahillik isə insanı yavaş-yavaş pisliyə aparar.

KƏLAM - 49

"ELM HƏR BİR UCA HALIN KÖKÜDÜR VƏ HƏR BİR UCA MƏQAMIN ZİRVƏSİDİR."

(Bu kəlam İmam Sadiqə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 294)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 49

"YAĞIŞDAN SONRA AÇILAN YOL"

Lənkəranın yağışlı küçələri, çay plantasiyaları və dəniz qoxulu havası ilə tanınan kəndlərindən birində Nigar adlı bir qadın yaşayırdı. O, tikiş işi ilə məşğul olurdu. Əlləri çox bacarıqlı idi. Kənddə hamı onun tikdiyi paltarları bəyənirdi.

Amma Nigarın bir arzusu vardı.

O istəyirdi ki, insanlar ona yalnız bacarıqlı qadın kimi yox, ağıllı və hörmətli insan kimi də baxsınlar.

Lakin o, çox vaxt düşünürdü ki, hörmət yalnız pul və ya tanınmaqla qazanılır.

Kənddə onun yaxın tanışlarından biri Kamran adlı bir kişi idi. Kamran müəllim işləyirdi. Sadə geyinərdi, sakit danışardı. Amma kənddə hamı ona hörmət edirdi.

Bir gün Nigar bazardan qayıdarkən gördü ki, insanlar Kamranın ətrafına yığışıb məsləhət alırlar.

Biri övladının təhsili barədə soruşurdu.

Başqası ailə problemi haqqında danışırdı.

Kamran isə hər kəsi diqqətlə dinləyirdi.

Nigar buna baxıb düşündü:

"Mənim də qazancım var, zəhmət çəkirəm. Bəs niyə insanlar ona başqa gözlə baxırlar?"

Həmin axşam tikiş tikərkən anasından soruşdu:

— Ana, niyə bəzi insanlar hamının hörmətini qazanır?

Anası sakitcə dedi:

— Çünki bəzi insanlar yalnız özləri üçün yaşamır. Elm öyrənib insanlara fayda verirlər.

Bu söz Nigarın fikrində qaldı.

Bir neçə gün sonra kənddə güclü yağış yağdı. Sel suları bəzi evlərə doldu. İnsanlar təşviş içində idi.

Nigar da qorxmuşdu.

Kamran isə məktəbin həyətində insanları təşkil edib kömək göstərirdi. Hansı evin təhlükəli olduğunu anlayır, insanları düzgün yönləndirirdi.

Çünki o, illər əvvəl fövqəladə hallar və təhlükəsizlik barədə çox kitab oxumuşdu.

Bir yaşlı kişi dedi:

— Kamran olmasaydı, vəziyyət daha pis olardı.

Nigar ilk dəfə başa düşdü ki, elm yalnız kitab sözü deyil…

İnsanın həyatını xilas edən nurdur.

Bir neçə gün sonra Nigar Kamrana yaxınlaşıb soruşdu:

— İnsan necə bu qədər faydalı ola bilər?

Kamran gülümsəyərək dedi:

— İnsan öyrəndikcə yalnız özü böyümür. Ətrafındakı insanlara da dayaq olur.

Nigar asta səslə dedi:

— Mən də hörmət qazanmaq istəyirəm.

Kamran cavab verdi:

— Hörmətin kökü elm və gözəl əxlaqdır.

Bu söz Nigarın qəlbinə toxundu.

Həmin gündən sonra o, boş vaxtlarında kitab oxumağa başladı.

Əvvəl çətin idi.

Bəzən yorulurdu.
Bəzi sözləri anlamırdı.
Amma dayanmadı.
Əxlaq, insan münasibətləri, tərbiyə və həyat haqqında kitablar oxuyurdu.
Oxuduqca dəyişirdi.
Əvvəllər tez əsəbiləşərdi.
İndi isə insanları daha çox dinləyirdi.
Bir gün dükanına gənc bir qız gəldi. Ağlayırdı.
Dedi:
— Hamı mənim kasıb olduğumu üzümə vurur.
Əvvəlki Nigar sadəcə təsəlli verərdi.
Amma bu dəfə sakitcə dedi:
— İnsanı böyük edən pulu deyil, biliyi və davranışıdır.
Sonra ona oxumağın vacibliyindən danışdı.
Qızın gözləri işıldadı.
Bir müddət sonra kənddə qadınlar arasında savad kursu təşkil olundu. Hamını təəccübləndirən isə Nigarın da dərslərə qatılması idi.
Bəziləri gizlicə deyirdi:
— Bu yaşda oxumağın nə mənası var?
Amma Nigar utanmadı.
Çünki artıq anlayırdı:
İnsan öyrəndikcə kiçilməz…
Əksinə, daxilən yüksələr.
Aylar keçdi.
Artıq insanlar Nigara fərqli baxırdı.
Onun yanında oturub məsləhət alırdılar.
Çünki danışığında hikmət yaranmışdı.
Bir gün kənd məktəbində tədbir keçirildi. Mövzu "Elm və insanın ucalığı" idi.
Kamran çıxış etdikdən sonra Nigarı danışmağa çağırdı.
Nigar əvvəl həyəcanlandı.
Sonra sakit səslə dedi:
— Mən əvvəllər düşünürdüm ki, insanı ucaldan yalnız qazanc və şöhrətdir. Amma sonra gördüm ki, insanın həqiqi dəyəri elm ilə artır.
Zalda dərin sükut vardı.
O davam etdi:
— Elm insanın danışığını dəyişir, baxışını dəyişir, qəlbini dəyişir. İnsan öyrəndikcə həm özünü, həm də başqalarını ucaldır.
Bir yaşlı müəllim gözlərini silərək dedi:
— Həqiqi ucalıq budur.
Axşam Lənkəranın yağışdan sonra islanmış küçələrində sərin külək əsirdi.
Nigar məktəbin həyətində dayanmışdı.
Kamran ona yaxınlaşıb soruşdu:

— İndi ucalığın nə olduğunu anlayırsan?

Nigar gülümsədi.

Sonra asta səslə dedi:

— Bəli… İnsan var-dövlətlə böyük görünə bilər. Amma insanı həqiqətən ucaldan elm olur.

Bir anlıq susdu.

Sonra gözləri dolaraq əlavə etdi:

— İmam Sadiq (ə) buyurub: "Elm hər bir uca halın köküdür və hər bir uca məqamın zirvəsidir."

Nigar artıq anlayırdı:

İnsan yalnız yaşamaq üçün deyil…

Faydalı olmaq üçün də öyrənməlidir.

Çünki elm insanı həm insanların gözündə, həm də Allah yanında ucaldar.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi hörmət elm və gözəl əxlaq ilə qazanılır.
- Elm insanı yalnız məlumatlı deyil, faydalı da edir.
- İnsan öyrəndikcə düşüncəsi və davranışı dəyişir.
- Var-dövlət insanı böyük göstərsə də, onu həqiqətən ucaldan elm olur.
- Elm insanın qəlbini yumşaldar və hikmət qazandırar.
- İnsanlara fayda vermək üçün əvvəlcə öyrənmək lazımdır.
- Təhsil almaq üçün yaş məhdudiyyəti yoxdur.
- Öyrənmək insanın daxilindəki qorxuları və cahilliyi azaldar.
- Elm insanı cəmiyyət içində etibarlı və dəyərli edər.
- İnsan öyrəndikcə başqalarının problemlərini daha düzgün anlayar.
- Həqiqi ucalıq başqalarını kiçiltməkdə deyil, faydalı olmaqda gizlidir.
- İmam Sadiqin (ə) buyurduğu kimi, hər bir yüksək məqamın və gözəl xüsusiyyətin kökü elmdir; insanı zirvəyə aparan ən böyük yol da məhz elmdir.

KƏLAM - 50

"ELM HƏR BİR XEYRİN, CƏHALƏT İSƏ HƏR BİR PİSLİYİN KÖKÜDÜR."

(Bu kəlam İmam Sadiqə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 294)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 50

"PALÇIĞA DÜŞƏN KÖLGƏ"

Salyanın Kür çayı boyunca uzanan kəndlərindən birində Zəhra adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənddə süd məhsulları hazırlayıb satırdı. İnsanlarla münasibəti yaxşı idi, amma bir xüsusiyyəti vardı — tez inanır, tez də hökm verirdi.

Birindən bir söz eşidən kimi araşdırmadan qəbul edərdi.

Bəzən bilmədiyi mövzularda sərt qərarlar verərdi.

Düşünürdü ki, insan çox soruşanda zəif görünər.

Kənddə onun yaxın tanışlarından biri Orxan adlı bir kişi idi. Orxan kənd təsərrüfatı üzrə müəllim idi. İnsanlara daim yeni üsullar öyrədərdi. Sakit

danışığı və təmkinli davranışı ilə seçilərdi.

Bir yay günü kənddə qəribə xəstəlik yayıldı. Bir neçə inək xəstələndi. İnsanlar təşvişə düşdü.

Bazarda hər kəs başqa söz danışırdı.

Biri deyirdi:

— Çayın suyundandır.

Başqası deyirdi:

— Kənardan gələn yemlərdəndir.

Zəhra da araşdırmadan danışmağa başladı:

— Mən eşitmişəm ki, filankəsin gətirdiyi yemlər zəhərlidir.

Bu söz tez yayıldı.

Kənddə insanlar həmin adamdan məhsul almağı dayandırdılar.

Kişinin qazancı azaldı.

Evdə uşaqları çətin vəziyyətə düşdü.

Bir neçə gün sonra baytarlar gəlib xəstəliyin səbəbini araşdırdılar.

Məlum oldu ki, problem tam başqa şeydən — düzgün saxlanmayan sudan yaranıb.

Hamı susdu.

Çünki bir insan haqqında deyilən söz onun həyatını alt-üst etmişdi.

Orxan həmin axşam Zəhranın yanına gəldi.

Sakitcə dedi:

— Bilmədən danışılan söz bəzən qılıncdan daha ağır yaralayır.

Zəhra özünü müdafiə etməyə çalışdı:

— Mən də başqalarından eşitmişdim.

Orxan başını aşağı salıb dedi:

— Cahillik insanı düşünmədən danışdırar. Elm isə əvvəl araşdırmağı öyrədər.

Bu söz Zəhranın qəlbinə sancıldı.

Həmin gecə yata bilmədi.

Külək Kür çayının kənarında ağacları yelləyirdi.

Zəhra isə öz-özünə düşünürdü:

"Mən niyə bu qədər tez hökm verirəm?"

Bir neçə gün sonra bazarda həmin kişinin balaca qızını gördü. Uşaq anasının əlindən tutub sakitcə ağlayırdı.

Qadın asta səslə dedi:

— İnsanların dediyi sözlər bizi çətin vəziyyətə saldı.

Zəhra ilk dəfə vicdanının ağırlaşdığını hiss etdi.

Çünki anlamışdı ki, bilmədən danışmaq yalnız söz deyil…

Bir ailənin dərdinə çevrilə bilər.

Ertəsi gün Orxanın işlədiyi məktəbə getdi.

Utana-utana dedi:

— İnsan necə dəyişə bilər?

Orxan gülümsəyərək cavab verdi:

— İnsan əvvəlcə səhvini qəbul etməlidir.

Sonra ona bir neçə kitab verdi.

Kitablarda insan münasibətləri, əxlaq və düşünərək danışmaq haqqında yazılar vardı.

Zəhra əvvəlcə oxumağa çətinlik çəkirdi.

Amma dayanmadı.

Çünki ilk dəfə idi ki, bilməməyin necə böyük zərər verdiyini anlayırdı.

Bir gün kitabda belə bir cümlə oxudu:

"Elm insanın gözünü açar, cahillik isə onu öz səhvinə kor edər."

Bu cümlə uzun müddət beynindən çıxmadı.

Vaxt keçdikcə Zəhra dəyişməyə başladı.

İnsanlar danışanda artıq sözlərini yarımçıq kəsmirdi.

Bir xəbər eşidəndə deyirdi:

— Əvvəl araşdıraq.

Bir gün bazarda yenə bir qadın başqa biri haqqında pis danışmağa başladı.

Hamı diqqətlə qulaq asırdı.

Zəhra sakitcə dedi:

— Bilmədiyimiz şey haqqında danışmaq düzgün deyil. Mən bunun acısını görmüşəm.

Hamı susdu.

Çünki bunu deyən qadın əvvəllər ən çox danışan insan idi.

Aylar keçdi.

Kənddə insanlar artıq Zəhraya başqa gözlə baxırdı.

Onun danışığında ehtiyat, davranışında isə hikmət yaranmışdı.

Bir gün məktəbdə “Elm və cəmiyyət” mövzusunda tədbir təşkil olundu. Orxan Zəhranı da danışmağa çağırdı.

Zəhra əvvəl utanırdı.

Amma sonra ayağa qalxıb sakit səslə dedi:

— Mən əvvəllər düşünürdüm ki, insan eşitdiyini danışsa problem olmaz. Amma sonra başa düşdüm ki, cahillik insanı hiss etmədən başqalarına zərər verən birinə çevirə bilər.

Zalda dərin sükut vardı.

O davam etdi:

— İnsan öyrəndikcə daha ehtiyatlı olur. Çünki bilir ki, hər söz bir qəlbə toxuna bilər.

Bir yaşlı kişi gözlərini silərək dedi:

— Doğru söz budur.

Axşam Salyanın sakit küçələrində külək əsirdi. Kür çayının su səsi uzaqdan eşidilirdi.

Zəhra məktəbin həyətində dayanmışdı.

Orxan ona yaxınlaşıb soruşdu:

— İndi elm haqqında nə düşünürsən?

Zəhra dərin nəfəs aldı.

Sonra asta səslə dedi:

— Mən əvvəllər elə bilirdim ki, pislik yalnız qəsdən edilir. Amma indi anlayıram ki, cahillik də insanı pisliyə aparır.

Bir anlıq susdu.

Sonra gözləri dolaraq əlavə etdi:

— İmam Sadiq (ə) buyurub: "Elm hər bir xeyirin, cəhalət isə hər bir pisliyin köküdür."

Zəhra artıq anlayırdı:

İnsan qəlbində elm olmadıqda…

Bəzən yaxşı niyyətlə belə başqalarının həyatını qaralda bilər.

Həmin gündən sonra o, hər səhər işə başlamazdan əvvəl bir neçə səhifə kitab oxuyurdu.

Çünki artıq bilirdi:

İnsanın dili düzəlməzdən əvvəl…

Düşüncəsi düzəlməlidir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanı düşünərək danışmağa öyrədər.
- Cahillik insanı bilmədən başqalarına zərər verməyə sürükləyə bilər.
- Araşdırmadan hökm vermək böyük haqsızlıqlara səbəb olar.
- Hər eşidilən söz doğru olmaya bilər.
- İnsan səhvini qəbul etdikdə dəyişməyə başlayar.
- Həqiqi hikmət danışmazdan əvvəl düşünməkdir.
- Elm insanın davranışını və baxışını gözəlləşdirər.
- Cahillik insanın öz səhvini görməsinə mane olar.
- İnsan öyrəndikcə daha mərhəmətli və ədalətli olar.
- Bir söz belə insan həyatını dəyişə bilər.
- Təvazökar insan daim öyrənməyə çalışar.
- İmam Sadiqin (ə) buyurduğu kimi, bütün yaxşılıqların təməli elm, bütün pisliklərin başlanğıcı isə cəhalətdir.

ELM VƏ HƏYAT

KƏLAM - 51

"ELM HƏYATDIR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 295)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 51

"SÖNƏN İŞIĞIN YENİDƏN YANMASI"

Samuxun geniş tarlaları, sakit kənd yolları və səhər küləyi ilə dolu bir kəndində Günel adlı bir qadın yaşayırdı. O, xəstə anası ilə birlikdə kiçik bir evdə qalırdı. Günel kənddə tikiş tikərək dolanırdı. Çox zəhmətkeş idi, amma həyat ona ağır gəlirdi.

Atasını illər əvvəl itirmişdi.

Məktəbi yarımçıq qoymuşdu.

Hər gün eyni işi görür, eyni yorğunluqla yaşayırdı.

Vaxt keçdikcə daxilində qəribə boşluq yaranmışdı.

Sanki həyatı yalnız nəfəs almaqdan ibarət idi.

Bir gün qonşu kənddən gələn Kamal adlı bir kişi onların evinə baş çəkdi. Kamal kənd məktəbində biologiya müəllimi işləyirdi. Sakit danışığı və mehribanlığı ilə insanlara ümid verən biri idi.

Anasının vəziyyətini soruşduqdan sonra Günelə dedi:

— Sən çox yorğun görünürsən.

Günel acı təbəssümlə cavab verdi:

— İnsan yaşamaqdan yorular?

Kamal bir anlıq susdu.

Sonra asta səslə dedi:

— İnsan bəzən yaşamaqdan yox, məqsədsiz yaşamaqdan yorulur.

Bu söz Günelin qəlbinə toxundu.

Amma yenə də susdu.

Bir neçə gün sonra Kamal kəndə yenidən gəldi. Bu dəfə yanında bir neçə kitab vardı.

Kitabları Günelə uzadıb dedi:

— Bunları oxu. Bəlkə həyatına bir az işıq olar.

Günel əvvəl qəbul etmək istəmədi.

Dedi:

— Mənim yaşım keçib. Kitab mənə nə verəcək?

Kamal sakitcə cavab verdi:

— Elm insanın yaşını yox, qəlbini oyadır.

Bu söz Günelin beynində qaldı.

Həmin gecə lampanın zəif işığında kitabın ilk səhifəsini açdı.

Orada belə yazılmışdı:

"İnsan yalnız bədəni ilə yaşamaz. Ruhunu yaşadan elm və hikmətdir."

Günel uzun müddət o cümləyə baxdı.

Sanki illərlə içində sönmüş bir işıq yenidən yanmağa başlayırdı.

Vaxt keçdikcə oxumağa davam etdi.

Əvvəl çətin idi.

Bəzi sözləri anlamırdı.

Amma hər yeni məlumat onu dəyişirdi.

Artıq həyatı yalnız iş və yorğunluqdan ibarət görünmürdü.

Bir gün kənddə bir qadının uşağı ağır xəstələndi. Hamı təşviş içində idi. Qadın nə edəcəyini bilmirdi.

Günel kitabdan öyrəndiyi ilkin tibbi məlumatları xatırladı. Uşağın vəziyyətini sakitləşdirmək üçün düzgün addımlar atdı və tez həkim çağırdı.

Həkim gələndə dedi:

— Siz düzgün davranmısınız. Geciksəydiniz vəziyyət daha ağır ola bilərdi.

Qadın ağlayaraq Günelin əlindən tutdu:

— Allah səni qorusun.

Günel ilk dəfə özünü faydalı hiss etdi.

Həmin axşam Samuxun sakit küçələri boyunca gedərkən düşündü:

"Demək, elm insanın həyatını dəyişə bilirmiş…"

Bir müddət sonra kənddə qadınlar üçün kiçik oxu dərnəyi yaradıldı. Kamal Güneli dəvət etdi.

Əvvəl utanırdı.

Çünki bəzi insanlar deyirdi:

— Bu yaşda nə oxuyacaq?

Amma Günel artıq dəyişmişdi.

Çünki anlayırdı:

İnsan öyrəndikcə daxilən dirilir.

Dərnəkdə qadınlar kitab oxuyur, həyat haqqında danışırdılar.

Bir gün yaşlı bir qadın dedi:

— Mən əvvəllər düşünürdüm ki, elm yalnız məktəb üçündür.

Günel gülümsəyərək cavab verdi:

— Yox… Elm insanın həyatını oyadır.

Kamal sakitcə ona baxdı.

Çünki artıq Günelin danışığında ümidsizlik yox…

Hikmət vardı.

Aylar keçdi.

Kənddə insanlar onun haqqında fərqli danışmağa başladılar.

— Günel əvvəl çox susqun idi.

— İndi insanlara yol göstərir.

Bir gün məktəbdə “Elm və həyat” mövzusunda tədbir keçirildi. Kamal Güneli danışmağa çağırdı.

Günel ayağa qalxanda əlləri titrəyirdi.

Sonra sakit səslə dedi:

— Mən əvvəllər sadəcə yaşayırdım. Amma daxilən ölü kimi idim.

Zalda dərin sükut yarandı.

O davam etdi:

— İnsan yalnız nəfəs almaqla yaşamır. İnsan öyrəndikcə yaşayır. Çünki

elm insanın qəlbini oyadır.

Bir qadın göz yaşlarını silirdi.
Günel asta səslə əlavə etdi:
— Mən bunu sonradan anladım.
Sonra gözləri dolaraq dedi:
— İmam Əli (ə) buyurub: "Elm həyatdır."
Bu sözləri deyəndə sanki bütün həyatını xatırladı.
Çünki artıq anlayırdı:
İnsan yalnız çörəklə yox…
Elm, ümid və hikmətlə yaşayır.
Axşam Samuxun küləkli havasında insanlar evlərinə dağılışırdı.
Günel isə məktəbin həyətində dayanıb səmaya baxırdı.
Kamal ona yaxınlaşıb soruşdu:
— İndi özünü necə hiss edirsən?
Günel sakitcə gülümsədi.
Sonra dedi:
— Sanki illərlə qaranlıq otaqda yaşamışam. Elm isə pəncərəni açıb.
Həmin gündən sonra Günel yalnız özü üçün yox…
Başqalarının da qəlbində işıq oyatmaq üçün oxumağa davam etdi.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın qəlbini oyadan ən böyük nurdur.
- İnsan yalnız nəfəs almaqla deyil, öyrənməklə həqiqi həyat tapar.
- Ümidsizlik insanı daxilən yorur, elm isə ona yeni məqsəd verir.
- Öyrənməyin yaşı yoxdur.
- Elm insanı həm özünə, həm də başqalarına faydalı edər.
- İnsan bildikcə həyata baxışı dəyişər.
- Hikmət və bilik insanın daxilindəki qaranlığı azaldar.
- Təhsil yalnız məktəb üçün deyil, bütün həyat üçündür.
- İnsan öyrəndikcə öz dəyərini daha yaxşı anlayar.
- Həqiqi həyat insanın qəlbinin və düşüncəsinin dirilməsi ilə başlayır.
- Elm insanın həm ağlını, həm də ruhunu bəsləyər.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm həyatdır; insanı yaşadan, ayaqda saxlayan və daxilən dirildən ən böyük gücdür.

KƏLAM - 52

"ELM İKİ HƏYATDAN BİRİDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 295)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 52

"DAĞIN ARDINDAKI İŞIQ"

Şamaxının dağlara söykənmiş kəndlərindən birində Səbinə adlı bir qadın yaşayırdı. O, xalça toxuyurdu. Əlləri çox mahir idi. Kənddə hamı onun toxuduğu xalçaları bəyənirdi. Amma Səbinənin daxilində heç kimin bilmədiyi böyük bir boşluq vardı.

Atasını gənc yaşda itirmişdi.

Məktəbi yarımçıq qoymuşdu.

Həyat onun üçün yalnız işləmək, yorulmaq və günləri başa vurmaqdan ibarət olmuşdu.

Bəzən gecələr damın üstünə düşən yağış səsini dinləyib düşünürdü:

"İnsan yalnız bu qədərmi yaşayır?"

Kənddə onun yaxın tanışlarından biri Murad adlı bir kişi idi. Murad köhnə kitabları sevən, sakit təbiətli biri idi. O, kənd məktəbində tarix müəllimi işləyirdi.

Bir gün Səbinə xalça toxuyarkən Murad onun yanına gəldi. Əlində bir kitab vardı.

Dedi:

— Sən çox yorğun görünürsən.

Səbinə acı təbəssümlə cavab verdi:

— Yorulmayan insan var?

Murad sakitcə dedi:

— İnsan bədəni ilə yorular. Amma ruhu yorulanda həyat ağırlaşar.

Bu söz Səbinəni düşündürdü.

Murad kitabı ona uzatdı:

— Oxumağı sınayarsan?

Səbinə gülümsədi:

— Mənim yaşım keçib.

Murad asta səslə cavab verdi:

— Elm yaşa baxmır. İnsan öyrəndikcə yenidən doğulur.

Bu sözlər Səbinənin daxilində qəribə hiss oyatdı.

Həmin gecə lampanın zəif işığında kitabı açdı.

İlk səhifədə belə yazılmışdı:

"İnsanın bir həyatı bədəni ilədir, digər həyatı isə ağlı və ruhu ilədir."

Səbinə uzun müddət o cümləyə baxdı.

Sanki illərlə içində yatmış bir hiss oyanırdı.

Vaxt keçdikcə kitab oxumağa başladı.

Əvvəl çətin idi.

Bəzi sözləri başa düşmürdü.

Amma hər yeni öyrəndiyi fikir onun daxilində başqa bir qapı açırdı.

Artıq həyatı yalnız yorğunluq və gündəlik işlərdən ibarət görünmürdü.

Bir gün kənddə yaşlı bir qadının evi yanmağa başladı. Hamı təşviş içində idi.

Səbinə kitabda oxuduğu təhlükəsizlik qaydalarını xatırladı. İnsanları sakitləşdirdi, uşaqları evdən uzaqlaşdırdı və suyun necə istifadə olunacağını göstərdi.

Sonra kömək gəldi və böyük faciənin qarşısı alındı.

Yaşlı qadın ağlayaraq dedi:

— Qızım, Allah səni bizə yetirdi.

Səbinə ilk dəfə başa düşdü:

Elm yalnız kitab səhifəsində qalan söz deyil…

İnsanın həyatını dəyişən gücdür.

Bir neçə gün sonra Muradla dağ yolunda gedirdilər. Şamaxının sərin küləyi üzlərinə toxunurdu.

Səbinə sakitcə dedi:

— Mən əvvəllər yalnız yaşayırdım. Amma indi sanki içimdə başqa həyat başlayıb.

Murad gülümsədi:

— Çünki insan öyrəndikcə ruhu dirilir.

Vaxt keçdikcə Səbinə kənddə qadınlara oxumaq öyrətməyə başladı.

Əvvəllər utanan qadınlar onun yanında rahat hiss edirdilər.

Bir gün qadınlardan biri dedi:

— Mən elə bilirdim ki, bizim üçün artıq gecdir.

Səbinə sakitcə cavab verdi:

— İnsan nəfəs aldığı müddətcə öyrənmək üçün gec deyil.

Bu sözlər qadınların qəlbinə toxundu.

Aylar keçdi.

Kənddə insanlar artıq Səbinəyə başqa gözlə baxırdılar.

Onun danışığında hikmət, baxışında isə sakitlik yaranmışdı.

Bir gün məktəbdə “Elm və insan həyatı” mövzusunda tədbir keçirildi. Murad Səbinəni də danışmağa çağırdı.

Səbinə əvvəl utanırdı.

Sonra ayağa qalxıb sakit səslə dedi:

— Mən əvvəllər düşünürdüm ki, həyat yalnız işləmək və yaşlanmaqdır. Amma sonra başa düşdüm ki, insanın başqa həyatı da var.

Zalda dərin sükut yarandı.

O davam etdi:

— İnsan öyrəndikcə daxilində başqa dünya yaranır. Ümidi dəyişir, baxışı dəyişir, qəlbi dəyişir.

Bir qadın göz yaşlarını gizlədirdi.

Səbinə asta səslə əlavə etdi:

— Mən bunu kitablarla tanış olandan sonra hiss etdim.

Sonra gözləri dolaraq dedi:

— İmam Əli (ə) buyurub: “Elm iki həyatdan biridir.”

Bu sözləri deyəndə sanki bütün keçmişini xatırladı.

Çünki artıq anlayırdı:

İnsan yalnız bədəni ilə yaşamır.

Onun ruhunu yaşadan başqa həyat da var…

O həyat isə elmdir.

Axşam Şamaxının dağlarına duman enirdi. Külək yavaş-yavaş ağacları yelləyirdi.

Səbinə məktəbin həyətində dayanıb uzaqlara baxırdı.

Murad ona yaxınlaşıb soruşdu:

— İndi həyat haqqında nə düşünürsən?

Səbinə sakitcə gülümsədi.

Sonra dedi:

— Mən əvvəllər yalnız günləri keçirirdim. İndi isə yaşadığımı hiss edirəm.

Həmin gündən sonra Səbinə yalnız xalça yox…

İnsanların qəlbində də ümid toxumağa başladı.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın ruhunu dirildən ən böyük nurdur.
- İnsan yalnız bədəni ilə deyil, düşüncəsi və qəlbi ilə də yaşayır.
- Öyrənmək üçün heç vaxt gec deyil.
- Elm insanın həyata baxışını dəyişdirər.
- Hikmət və bilik insana ümid verər.
- İnsan öyrəndikcə daha faydalı və məsuliyyətli olar.
- Həqiqi həyat yalnız gündəlik yaşayışdan ibarət deyil.
- Elm insanın daxilində yeni dünya açar.
- Təhsil insanın özünəinamını və mərhəmətini artırar.
- İnsan bildikcə başqalarına da işıq verə bilər.
- Ruhun yorğunluğu elm və hikmətlə azalır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elm insanın ikinci həyatıdır; insanı daxilən dirildən, ona məna və nur verən ən böyük sərvətdir.

KƏLAM - 53

“HƏYAT ELM İLƏ VÜCUDA GƏLƏR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 295)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 53

“SƏSSİZ DƏYİRMAN”

Şəkinin dağlarla əhatələnmiş sakit kəndlərindən birində Məryəm adlı bir qadın yaşayırdı. O, anası ilə birlikdə köhnə bir evdə qalırdı. Günlərini ipək sapları hazırlamaq və bazarda satmaqla keçirirdi.

Məryəm sakit təbiətli idi.

Amma daxilində ağır bir ümidsizlik vardı.

O düşünürdü ki, həyatda onun payına yalnız işləmək, yorulmaq və yaşlanmaq düşüb.

Bir zamanlar oxumağı çox sevirdi.

Lakin ailəsinin çətinliyi üzündən məktəbi yarımçıq qoymuşdu.

İllər keçdikcə kitabdan, öyrənməkdən uzaqlaşmışdı.

Hər səhər eyni iş…

Hər axşam eyni yorğunluq…

Həyat sanki rəngini itirmişdi.

Kənddə onun tanışlarından biri Əliyar adlı bir kişi idi. Əliyar qədim su dəyirmanının yanında işləyirdi. O, çox kitab oxuyar, uşaqlara pulsuz dərs keçərdi.

Bir gün Məryəm bazardan qayıdarkən gördü ki, Əliyar bir neçə uşağa göy üzündəki ulduzlardan danışır.

Uşaqlar heyrətlə qulaq asırdı.

Məryəm dayanıb bir müddət onları izlədi.

Sonra asta səslə dedi:

— İnsan bunları öyrənməklə nə qazanır ki?

Əliyar gülümsəyərək cavab verdi:

— İnsan yalnız çörəklə yaşamır. Ağıl və ruh da qidalanmalıdır.

Bu söz Məryəmin beynində qaldı.

Amma yenə də susdu.

Bir neçə gün sonra güclü yağış yağdı. Dağlardan gələn sel kəndin yaxınlığındakı dəyirmana zərər verdi. İnsanlar nə edəcəyini bilmirdi.

Əliyar isə sakit idi.

O, illər əvvəl su axınları və torpaq sürüşməsi haqqında oxuduğu məlumatları xatırlayıb insanları təhlükəsiz yerə yönəltdi.

Kəndin bir hissəsi xilas oldu.

Yaşlı bir kişi dedi:

— Əgər Əliyar bilməsəydi, vəziyyət çox pis olardı.

Məryəm ilk dəfə düşündü:

"Demək, elm insanın həyatını qoruyurmuş..."

Həmin axşam evə qayıdanda uzun müddət yata bilmədi.

Pəncərədən Şəkinin yağışlı küçələrinə baxırdı.

Daxilində qəribə hiss vardı.

Sanki uzun müddət susmuş qəlbi danışmaq istəyirdi.

Bir neçə gün sonra Əliyar ona köhnə bir kitab gətirdi.

Dedi:

— Bunu oxu. Bəlkə qəlbin yorğunluğu azalar.

Məryəm kitabı tərəddüdlə götürdü.

Həmin gecə kitabı açanda ilk cümlə diqqətini çəkdi:

"Bədəni yaşadan su və çörəkdir. Qəlbi yaşadan isə elm və hikmətdir."

Məryəm uzun müddət o cümləyə baxdı.

Sonra gözləri doldu.

Çünki illərlə daxilində hiss etdiyi boşluğun səbəbini ilk dəfə anlayırdı.

O yalnız yorulmamışdı…

Daxilən susuz qalmışdı.

Vaxt keçdikcə kitab oxumağa başladı.

Əvvəl çətin idi.

Bəzi sözləri başa düşmürdü.

Amma hər yeni öyrəndiyi məlumat onu dəyişirdi.

Artıq həyatı əvvəlki kimi görünmürdü.

Bir gün bazarda bir qadın ağlayırdı. Oğlu xəstə idi və nə edəcəyini bilmirdi.

Məryəm kitabdan öyrəndiyi ilkin tibbi məlumatları xatırlayıb qadına kömək etdi. Sonra onu həkimə yönləndirdi.

Həkim dedi:

— Siz düzgün addım atmısınız.

Qadın ağlayaraq Məryəmin əlindən tutdu:

— Allah səni qorusun.

Məryəm ilk dəfə özünü həqiqətən canlı hiss etdi.

Çünki artıq yalnız yaşamırdı…

Fayda verirdi.

Bir neçə ay sonra kənddə qadınlar üçün kiçik oxu dərnəyi yaradıldı. Məryəm də ora qatıldı.

Əvvəl utanırdı.

Bəziləri deyirdi:

— Bu yaşda kitab nə verəcək?

Amma Məryəm artıq dəyişmişdi.

Çünki anlayırdı:

Elm insanın həyatına nəfəs verir.

Bir gün dərnəkdə qadınlardan biri dedi:

— Mən özümü uzun müddət boş hiss etmişəm.

Məryəm sakitcə cavab verdi:

— Çünki insanın qəlbi də ac qala bilir.

Hamı ona diqqətlə baxdı.

O davam etdi:

— Qəlbin ruzisi elmdir.

Bu sözlər otaqda dərin sükut yaratdı.

Aylar keçdi.

Məryəmin baxışları dəyişmişdi.

Danışığında sakitlik, qəlbində isə ümid yaranmışdı.

Bir gün kənd məktəbində tədbir keçirildi. Mövzu “Elm və həyat” idi. Əliyar Məryəmi də danışmağa çağırdı.

Məryəm ayağa qalxanda əvvəl həyəcanlandı.

Sonra sakit səslə dedi:

— Mən əvvəllər sadəcə yaşayırdım. Amma daxilən boş idim.

Zalda sakitlik yarandı.

O davam etdi:

— İnsan yalnız nəfəs almaqla canlı olmur. İnsan öyrəndikcə dirilir.

Bir qadının gözləri dolmuşdu.

Məryəm asta səslə əlavə etdi:

— Mən bunu gec başa düşdüm.

Sonra göz yaşlarını gizlədərək dedi:

— İmam Əli (ə) buyurub: “Həyat elm ilə vücuda gələr.”

Bu sözləri deyəndə sanki daxilindəki illərin qaranlığı işıqlanırdı.

Çünki artıq anlayırdı:

Elm olmayan həyat…

Səssiz dəyirman kimidir.

Çölündən baxanda hərəkət var…

Amma içində həyat yoxdur.

Həmin gündən sonra Məryəm yalnız ipək sapları toxumurdu.

O, insanların qəlbində də ümid və hikmət toxumağa başlamışdı.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın qəlbini və düşüncəsini dirildir.
- İnsan yalnız çörəklə deyil, hikmət və biliklə də yaşayır.
- Daxili boşluğu dolduran ən böyük nur elmdir.
- Öyrənmək insanın həyata baxışını dəyişdirər.
- Elm insanı başqalarına faydalı edər.
- Həqiqi həyat yalnız işləmək və yaşamaqdan ibarət deyil.
- İnsan öyrəndikcə daxilən güclənər və ümid qazanar.
- Qəlbin də qidaya ehtiyacı vardır və onun qidası elmdir.
- Təhsil almaq üçün heç vaxt gec deyil.
- Hikmət insanın davranışını yumşaldar və qəlbini işıqlandırar.
- Elm insanı həm özü, həm də cəmiyyət üçün faydalı birinə çevirər.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, həqiqi həyat elm ilə yaranar; insanı daxilən yaşadan və dirildən ən böyük güc elmdir.

KƏLAM - 54

“ELM İSLAMIN HƏYATIDIR VƏ DİNİN DİRƏYİDİR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 295)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 54

“SÖNƏN ÇIRAQ”

Zərdab rayonunun yaxınlığında yerləşən kəndlərdən birində Əli adlı bir kişi yaşayırdı. O, kəndin ən imkanlı adamlarından biri sayılırdı. Geniş torpaqları, iri təsərrüfatı, çoxlu mal-qarası vardı. İnsanlar ona hörmət edir, hər məclisdə baş tərəfdə yer verirdilər.

Lakin Əlinin bir çatışmazlığı vardı.

O düşünürdü ki, din yalnız ibadətlərdən ibarətdir. Namazını qılır, orucunu tutur, amma dini öyrənməyə, elm əldə etməyə ciddi əhəmiyyət vermirdi.

Tez-tez deyirdi:

— Mənə bu qədər bəsdir. İnsan namazını qılsın, işini görsün, kifayətdir.

Bir gün kənd məscidinə yeni imam təyin olundu. Yaşı çox olmasa da, savadlı və hikmətli insan idi.

İlk cümə xütbəsində dedi:

— İnsan bədəni ruhsuz yaşaya bilmədiyi kimi, din də elmsiz yaşaya bilməz. Həzrəti Muhəmməd (s) buyurub: “Elm İslamın həyatıdır və dinin dirəyidir.”

Əli bu sözləri eşitdi, amma üzərində çox dayanmadı.

Aradan aylar keçdi.

Bir gün kənddə qəribə hadisə baş verdi.

Bir nəfər ortaya çıxıb insanlara dedi ki, guya müəyyən gecələrdə qəbiristanlığa gedib xüsusi mərasim keçirən adamların bütün günahları bağışlanır.

Bəzi insanlar buna inanmağa başladılar.

Digərləri isə başqa bir söz yaydılar ki, guya filan ağacın budağından parça bağlayan adamın arzusu mütləq yerinə yetəcək.

Kənddə bu cür sözlər sürətlə yayılırdı.

Əli də onların bir hissəsinə inanmağa başladı.

Çünki bilmirdi.

Düşünürdü ki, hər dini söz doğrudur.

Bir gün oğlu Rəşad ona dedi:

— Ata, bunun Quranda və ya hədislərdə dəlili varmı?

Əli cavab verə bilmədi.

— Hamı edir axı...

— Ata, hamının etməsi onun doğru olması demək deyil.

Bu söz Əlini narahat etdi.

İlk dəfə idi ki, öz dinini nə qədər az tanıdığını hiss edirdi.

Həmin gün axşam məscidə getdi.

İmamı tapıb soruşdu:

— Mən uzun illərdir ibadət edirəm. Amma indi hiss edirəm ki, bir çox şeyi bilmirəm.

İmam gülümsədi:

— Bu hiss insanın inkişafının başlanğıcıdır.

— Bəs haradan başlayım?

— Öyrənməkdən.

Əli təəccübləndi.

— Mənim yaşım əlli beşi keçib.

İmam dedi:

— Elm qapısı insan ömrünün son nəfəsinə qədər açıqdır.

Bu sözlər onun qəlbinə toxundu.

Ertəsi gün ilk dəfə dini kitab almaq üçün şəhərə getdi.

Əvvəlcə sadə kitablardan başladı.

Quranın mənalarını oxudu.

Peyğəmbərlərin həyatını öyrəndi.

Hədislərlə tanış oldu.

Oxuduqca heyrətlənirdi.

İllərlə eşitdiyi bəzi şeylərin dinlə əlaqəsi olmadığını görürdü.

Bir gün kitab oxuyarkən belə bir cümləyə rast gəldi:

"Elm insanı xurafatın əsarətindən azad edir."

Saatlarla həmin cümlə haqqında düşündü.

Uşaqlıqdan bəri eşitdiyi neçə-neçə yanlış inancı xatırladı.

Bir vaxtlar insanların dediyi hər sözə inanırdı.

İndi isə araşdırırdı.

Dəlil axtarırdı.

Soruşurdu.

Öyrənirdi.

Aylar keçdikcə dəyişməyə başladı.

Bir gün qonşu kənddən bir kişi gəlib dedi:

— Mənə dedilər ki, xəstəliyimin səbəbi kiminsə mənə nəzər etməsidir. Ona görə filan adamın yanına gedəcəyəm.

Əvvəllər Əli də bunu təsdiqləyərdi.

Amma bu dəfə dedi:

— Qardaş, əvvəl həkimə get. Sonra da Allahdan şəfa istə. Din insanı elmə qarşı çıxmağa deyil, elmə sarılmağa çağırır.

Adam təəccübləndi.

— Bu sözləri sən deyirsən?

Əli gülümsədi.

— Mən də əvvəllər bilmirdim.

Bir neçə il keçdi.

Artıq kənddə insanlar dini məsələlərdə ona da müraciət edirdilər.

O isə heç vaxt özünü alim kimi göstərmirdi.

Hər dəfə belə deyirdi:

— Mən sadəcə öyrənməyə çalışan bir insanam.

Bir gün kənd məktəbində tədbir təşkil olundu.

Müəllimlər, şagirdlər, valideynlər toplaşmışdılar.

Əlidən çıxış etməsi xahiş olundu.

O, tribunaya yaxınlaşdı.

Bir müddət susdu.

Sonra dedi:

— Mən sizə öz həyatımın ən böyük səhvini danışacağam.

Hamı diqqətlə qulaq asırdı.

— Uzun illər düşündüm ki, din sadəcə ibadətlərdən ibarətdir. Namaz qılmaq, oruc tutmaq kifayətdir. Amma sonra başa düşdüm ki, insan bilmədiyini necə düzgün yaşaya bilər?

Zalda sakitlik hökm sürürdü.

Əli davam etdi:

— Bir ev təsəvvür edin. Sütunları yoxdur. Divarları bir müddət dayanar, amma ilk güclü küləkdə uçular. Din də belədir. Elmsiz din bir müddət ayaqda görünə bilər. Amma hər şübhə, hər yanlış fikir, hər xurafat onu sarsıda bilər.

Sonra uşaqlara baxdı.

— Əgər Qurani-Kərimi oxuyursunuzsa, mənasını da öyrənin. Əgər hədis eşidirsinizsə, mənbəsini araşdırın. Əgər bir şeyə inanırsınızsa, niyə inandığınızı bilin.

Bir şagird ayağa qalxıb soruşdu:

— Bəs elm niyə bu qədər vacibdir?

Əli gözlərini uzaqlara dikdi.

Sonra asta səslə dedi:

— Çünki elm olmadan insan qaranlıq otaqda yol axtaran adama bənzəyir. Addım atır, amma hara getdiyini bilmir. Elm isə əlindəki çıraqdır. Həm yolu göstərir, həm də uçuruma düşməkdən qoruyur.

Sonra əlavə etdi:

— İndi Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamını daha yaxşı anlayıram: "Elm İslamın həyatıdır və dinin dirəyidir." Həyat bədəndən çıxanda insan necə hərəkətsiz qalırsa, elm çıxanda da din ruhunu itirir. Dirək yıxılanda ev necə dağılırsa, elm olmayanda da din yanlış inancların altında əzilir.

Tədbir bitəndə bir çox insan onun yanına gəldi.

Onların arasında gənclər də vardı, yaşlılar da.

Hamısı eyni sualı verirdi:

— Bu qədər dəyişməyinə səbəb nə oldu?

Əli gülümsəyərək cavab verdi:

— Bir vaxtlar elə bilirdim ki, bildiklərim mənə kifayətdir. Sonra anladım ki, insanın ən təhlükəli cahilliyi özünü bilikli hesab etməsidir.

Həmin gündən sonra kənddə yeni bir ənənə yarandı.

Məsciddə yalnız ibadət edilmirdi.

İnsanlar birlikdə kitab oxuyur, öyrənir, suallar verir, araşdırırdılar.

Çünki artıq başa düşmüşdülər ki, elm olmayan yerdə din zəifləyir, elm olan yerdə isə din möhkəmlənir.

Və Əli ömrünün sonuna qədər hər kəsə bir söz deyirdi:

— İbadət insanı Allaha yaxınlaşdırır. Elm isə ona necə yaxınlaşacağını öyrədir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Din yalnız ibadətlərdən ibarət deyil; onu düzgün yaşamaq üçün elm lazımdır.
- Elm olmadıqda insan xurafata və yanlış inanclara aldanmağa daha meyilli olur.
- Hər eşidilən dini məlumat doğru olmaya bilər; araşdırmaq və dəlil axtarmaq lazımdır.
- Öyrənmək üçün yaş məhdudiyyəti yoxdur.
- Həqiqi elm insanı təvazökar edir və bilmədiklərini öyrənməyə sövq edir.
- İslam insanı elmə, düşünməyə və araşdırmağa təşviq edir.
- Elmsiz din zəif bina kimidir; şübhələr və yanlış fikirlər qarşısında sarsıla bilər.
- İnsan dini nə qədər yaxşı öyrənərsə, onu bir o qədər düzgün yaşayar.
- Cəmiyyətin inkişafı yalnız maddi imkanlarla deyil, elm və maariflə mümkündür.
- "Elm İslamın həyatıdır və dinin dirəyidir" kəlamı bizə öyrədir ki, elm dini yaşadan ruh, onu qoruyan sütun və insanı haqq yolda saxlayan ən böyük işıqdır.

KƏLAM - 55

“ELM NƏFSİ DİRİLDİR, QƏLBİ AYDINLADIR VƏ CƏHALƏTİ ÖLDÜRÜR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 295)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 55

“İŞIĞA AÇILAN PƏNCƏRƏ”

Ağstafa rayonunun yaxınlığında yerləşən kəndlərin birində Səmayə adlı bir qadın yaşayırdı. O, qırx yaşlarında idi. Həyat yoldaşı Rauf isə kənddə kiçik bir təsərrüfatla məşğul olurdu. Onların iki övladı vardı.

Səmayə mehriban qadın idi, amma bir çatışmazlığı vardı. Eşitdiyi hər sözə tez inanırdı. Kənddə kimsə bir hadisə danışsa, onun doğru olub-olmadığını araşdırmadan qəbul edirdi.

Bir gün qonşu qadınlardan biri dedi:

— Filan evin bəxti bağlanıb. Ona görə işləri düz gətirmir.

Başqa biri əlavə etdi:

— Mən də eşitmişəm. Guya kimsə onlara nəsə edib.

Səmayə də başını təsdiqləyərək yellədi.

Əslində heç biri həqiqəti bilmirdi.

Lakin bilmədikləri şey haqqında danışırdılar.

Bu hal zamanla Səmayənin xarakterinə çevrilmişdi.

Bir hadisə baş verəndə səbəbini araşdırmırdı.

Dərhal fərziyyələrə inanırdı.

Bir gün onların oğlu Elvin məktəbdən kefsiz qayıtdı.

Atası soruşdu:

— Nə olub?

— Riyaziyyatdan zəif qiymət almışam.

Səmayə dərhal dedi:

— Sənə nəzər dəyib.

Rauf isə sakitcə oğluna baxdı.

— Dərslərə nə qədər hazırlaşmışdın?

Elvin başını aşağı saldı.

— Açığı, son günlər az oxumuşdum.

Rauf gülümsədi.

— Deməli səbəb budur.

Səmayə isə narazı halda dedi:

— Hər şeyin səbəbini kitabda axtarmaq olmaz.

Rauf cavab vermədi.

Aradan bir neçə ay keçdi.

Bir gün kənd kitabxanasında maarifləndirici görüş təşkil olundu.

Müxtəlif mövzularda söhbətlər ediləcəkdi.

Səmayə əvvəl getmək istəmədi.

— Mənim bu yaşda nə öyrənəcəyim qalıb ki?

Amma qızı Nərgiz israr etdi.

— Ana, bir dəfə gedək.

Sonda razılaşdı.

Görüşdə yaşlı bir müəllim çıxış edirdi.

O dedi:

— İnsan qaranlıq otaqda yaşayanda divarları görə bilmir. Bəzən elə bilir ki, otaq bundan ibarətdir. Amma işıq yanan kimi hər şeyi fərqli görür. Elm də insanın qəlbində belə bir işıqdır.

Sonra o, İmam Əlinin (ə) kəlamını oxudu:

— "Elm nəfsi dirildir, qəlbi aydınladır və cəhaləti öldürür."

Bu sözlər Səmayənin diqqətini çəkdi.

Evə qayıdanda yol boyu həmin cümləni düşünürdü.

"Elm nəfsi dirildir..."

"Qəlbi aydınladır..."

"Cəhaləti öldürür..."

Bu sözlərin mənasını tam anlaya bilmirdi.

Lakin içində qəribə bir maraq yaranmışdı.

Bir neçə gün sonra kitabxanaya yenidən getdi.

Sadə kitablar götürdü.

İlk vaxtlar çətin gəlirdi.

Bəzən bir səhifəni iki dəfə oxuyurdu.

Amma maraq onu irəli aparırdı.

Oxuduqca fərqli şeylər öyrənməyə başladı.

Bir çox qorxularının əsassız olduğunu gördü.

Bir çox inanclarının yanlış olduğunu başa düşdü.

Bir gün qızı Nərgiz ona dedi:

— Ana, yadındadır? Əvvəllər deyirdin ki, insanın taleyini yalnız bəxt dəyişir.

— Bəli.

— İndi necə düşünürsən?

Səmayə gülümsədi.

— İndi bilirəm ki, insanın taleyini çox vaxt öz qərarları dəyişir.

Bu dəyişiklik yalnız sözlərdə deyildi.

Onun davranışlarında da hiss olunurdu.

Artıq eşitdiyi xəbəri dərhal qəbul etmirdi.

Araşdırırdı.

Soruşurdu.

Düşünürdü.

Bir gün kənddə böyük mübahisə yarandı.

Bir ailə haqqında müxtəlif şayiələr yayılmışdı.

Əvvəllər Səmayə də həmin söhbətlərə qoşulardı.

Amma bu dəfə dedi:

— Bəlkə həqiqəti bilmədən danışmayaq?

Hamı təəccüblə ona baxdı.

— Nə olub sənə?

Səmayə sakit səslə dedi:

— İnsan bilmədiyi şey haqqında hökm verməməlidir.

Bu sözlər bir çox adamı susdurdu.

Bu dəyişiklikdən ən çox sevinən isə həyat yoldaşı Rauf idi.

Bir axşam həyətin bir küncündə oturmuşdular.

Göydə ulduzlar görünürdü.

Rauf dedi:

— Son illər çox dəyişmisən.

Səmayə gülümsədi.

— Mən də bunu hiss edirəm.

— Səbəbi nədir?

Bir qədər düşündü.

Sonra dedi:

— Əvvəllər elə bilirdim ki, yaşamaq sadəcə nəfəs almaqdır. Amma indi anlayıram ki, insanın düşüncəsi dəyişəndə sanki özü yenidən doğulur.

Rauf başını təsdiqləyərək yellədi.

— Doğrudur.

— Bilirsən, əvvəllər qəlbimdə çox qorxu vardı. Çox yanlış təsəvvürlər vardı. Hər eşitdiyim sözə inanırdım. Amma öyrəndikcə içimdəki qaranlıqlar yox oldu.

Bir neçə ay sonra məktəbdə valideynlərlə görüş təşkil edildi.

Müəllim uşaqların qarşısında valideynlərdən çıxış etmək istəyən olub-olmadığını soruşdu.

Heç kim ayağa qalxmadı.

Birdən Səmayə ayağa qalxdı.

Mikrofona yaxınlaşdı.

Uşaqlar, müəllimlər və valideynlər ona baxırdılar.

Səmayə dedi:

— Mən sizə bir sirr danışacağam. Uzun illər düşünürdüm ki, bilmədiyim şeylər mənə lazım deyil. Amma sonra başa düşdüm ki, insanın ən böyük düşmənlərindən biri bilmədiyini bilməməsidir.

Zalda sakitlik yarandı.

O davam etdi:

— Cəhalət insanı kor etmir. Ondan da təhlükəlisi odur ki, insan kor olduğunu hiss etmir.

Hamı diqqətlə dinləyirdi.

— Elm mənə yeni göz verdi. Əvvəl gördüyüm hadisələrə indi başqa cür baxıram. İnsanlara başqa cür yanaşıram. Öz səhvlərimi daha yaxşı görürəm.

Sonra uşaqlara baxaraq dedi:

— Öyrənməkdən heç vaxt yorulmayın. Çünki insanın cibindəki pul oğurlana bilər. Evi dağıla bilər. Amma beynindəki elm onunla qalır.

Tədbirdən sonra bir neçə gənc onun yanına gəldi.

Onlardan biri soruşdu:

— Bəs sizcə elm insanı necə dəyişir?

Səmayə cavab verdi:

— İnsan qaranlıq otaqda yaşayanda ətrafındakı əşyaları bir-birinə vurur. Özünə də zərər verir. Başqalarına da. İşıq yandıqdan sonra isə yolunu görür. Elm də belədir. O, insanın qəlbində işıq yandırır.

Bu söhbəti yaxınlıqda duran Rauf da eşidirdi.

Evə qayıdarkən dedi:

— Bu gün çox gözəl danışdın.

Səmayə gülümsədi.

— Mən sadəcə öyrəndiklərimi paylaşdım.

Sonra əlavə etdi:

— İndi İmam Əlinin (ə) sözünü daha yaxşı başa düşürəm. "Elm nəfsi dirildir, qəlbi aydınladır və cəhaləti öldürür." Çünki elm mənim içimdəki qorxuları azaltdı, düşüncələrimi dəyişdi, qəlbimdə işıq yandırdı. Ən əsası isə bilmədən yaşadığım cəhaləti məndən uzaqlaşdırdı.

Rauf ona baxıb dedi:

— Deməli insanın həqiqi dəyişməsi içəridən başlayır.

Səmayə başını təsdiqlədi.

— Bəli. Və o dəyişmənin açarı elmdir.

Həmin gecə Ağstafanın sakit səmasında ulduzlar parlayırdı.

Amma Səmayənin qəlbində yanan işıq onlardan daha parlaq idi.

Çünki artıq o bilirdi:

İnsanın ən böyük qaranlığı cəhalətdir.

Onun ən böyük nuru isə elmdir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın düşüncəsini dəyişdirərək onu mənəvi cəhətdən yenidən dirildir.
- Cəhalət yalnız bilməmək deyil, bilmədiyini bilməməkdir.
- Hər eşidilən sözə inanmaq düzgün deyil; araşdırmaq və düşünmək lazımdır.
- Elm insanın qəlbindəki qorxuları, xurafatları və yanlış təsəvvürləri azaldır.
- İnsan hansı yaşda olursa-olsun öyrənə və dəyişə bilər.
- Qəlbi aydın olan insan başqaları haqqında hökm verməyə tələsməz.
- Elm insanın həm özünü, həm də ətrafındakı insanları daha yaxşı anlamasına kömək edir.
- Həqiqi inkişaf insanın daxilində başlayır.
- Öyrənmək insanın dünyaya baxışını dəyişdirən ən böyük nemətlərdən biridir.
- "Elm nəfsi dirildir, qəlbi aydınladır və cəhaləti öldürür" kəlamı bizə öyrədir ki, elm insanın mənəviyyatını canlandıran, qəlbinə nur bəxş edən və onu cəhalətin qaranlığından çıxaran ilahi bir işıqdır.

KƏLAM - 56

“ŞÜBHƏSİZ ELM QƏLBLƏRİN HƏYATI, GÖZLƏRİN KORLUQDAN SAXLAYAN NURU VƏ BƏDƏNLƏRİN ZƏİFLİKDƏN XİLAS EDƏN GÜCÜDÜR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 295)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 56

“QARANLIQDAN NURADƏK”

Ağsu rayonunun yaxınlığında yerləşən kəndlərdən birində Zeynəb adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd məktəbində xadimə işləyirdi. Həyatı sadə idi. Səhərlər tezdən oyanar, ev işlərini görər, sonra məktəbə gedərdi. Həyat yoldaşı Mahir isə kiçik bir emalatxanada işləyirdi.

Onların bir oğlu vardı – Tural.

Zeynəb savadsız deyildi, amma məktəbi yarımçıq qoyduğu üçün özünü həmişə başqalarından geri hesab edirdi.

Buna görə də çox vaxt düşünürdü:

— Elm yalnız müəllimlər, alimlər və universitet oxuyanlar üçündür.

Mahir isə başqa cür düşünürdü.

O tez-tez deyirdi:

— İnsan ömrünün sonuna qədər öyrənməlidir.

Amma Zeynəb bu sözlərə çox əhəmiyyət vermirdi.

Bir gün məktəbdə qəribə hadisə baş verdi.

Tənəffüs zamanı bir neçə şagird arasında mübahisə düşmüşdü.

Müəllim onlardan soruşdu:

— Niyə dalaşırsınız?

Uşaqlardan biri dedi:

— Mən eşitmişəm ki, filan uşaq bizdən fərqlidir. Ona görə onunla oturmaq olmaz.

Müəllim sakitcə soruşdu:

— Bunu sənə kim deyib?

— Hamı belə danışır.

Müəllim gülümsədi.

— Oğlum, hamının dediyi hər şey doğru olmur. İnsan bilmədiyi şeyə inananda səhv edə bilər.

Bu sözləri qapının ağzında dayanan Zeynəb də eşitdi.

Axşam evə qayıdanda həmin sözlər beynindən çıxmırdı.

“İnsan bilmədiyi şeyə inananda səhv edə bilər...”

Bir neçə gün sonra məktəbdə kitab sərgisi təşkil olundu.

Orada müxtəlif mövzularda kitablar vardı.

Zeynəb sadəcə maraq üçün kitabları gözdən keçirirdi.

Birdən yaşlı bir müəllim ona yaxınlaşdı.

— Kitab sevirsən?

— Açığı, çox oxumuram.

— Niyə?

— Mənim yaşım keçib.

Müəllim gülümsədi.
— Günəş çıxanda yalnız gəncləri işıqlandırır?
— Yox.
— Elm də elədir.
Bu sözlər Zeynəbin qəlbinə toxundu.
O gün ilk dəfə kitab götürüb evə apardı.
Əvvəlcə çox çətin idi.
Bəzi sözləri başa düşmürdü.
Bəzən bir səhifəni iki dəfə oxuyurdu.
Lakin hər yeni məlumat onda qəribə bir sevinc yaradırdı.
Bir axşam kitab oxuyarkən Tural ona baxıb soruşdu:
— Ana, sən dərs oxuyursan?
Zeynəb gülümsədi.
— Hə.
— Mən elə bilirdim yalnız uşaqlar dərs oxuyur.
Zeynəb oğlunun saçını sığalladı.
— Mən də əvvəllər belə düşünürdüm.
Aylar keçdikcə Zeynəb dəyişməyə başladı.
Əvvəllər eşitdiyi hər xəbərə inanırdı.
İndi isə araşdırırdı.
Əvvəllər insanları zahirinə görə qiymətləndirirdi.
İndi isə onların davranışlarına diqqət edirdi.
Əvvəllər hər çətinlik qarşısında ümidsizləşirdi.
İndi isə həll yolu axtarırdı.
Bir gün Mahir işdən yorğun qayıtdı.
Emalatxanadakı işlər yaxşı getmirdi.
Maddi sıxıntılar yaranmışdı.
O, süfrə arxasında susqun oturmuşdu.
Zeynəb soruşdu:
— Nə olub?
— İşlər yaxşı deyil.
— Bəs çıxış yolu varmı?
— Bilmirəm.
Zeynəb bir qədər düşündü.
Son aylarda oxuduğu kitablardan və iştirak etdiyi təlimlərdən bəzi fikirlər yadına düşdü.
— Bəlkə yeni üsullar öyrənəsən? Bəlkə başqa sənətkarlarla danışasan? Bəlkə kurslara qatılasan?
Mahir təəccübləndi.
— Bunları sən deyirsən?
Zeynəb gülümsədi.
— Elm mənə öyrətdi ki, problem qarşısında dayanmaq yox, çıxış yolu axtarmaq lazımdır.
Bir neçə ay sonra Mahir yeni biliklər öyrəndi.

Emalatxanada fərqli üsullar tətbiq etdi.
İşləri düzəlməyə başladı.
Bir axşam onlar həyətdə oturmuşdular.
Mahir dedi:
— Bilirsən, son iki ildə səndə ən çox dəyişən nədir?
— Nə?
— Əvvəllər hadisələrə baxırdın. İndi isə onları anlayırsan.
Bu söz Zeynəbi çox düşündürdü.
Həqiqətən də belə idi.
Əvvəllər gözləri vardı, amma bir çox həqiqətləri görmürdü.
İndi isə eyni hadisələrə fərqli baxırdı.
Bir gün məktəbdə valideynlərlə görüş keçirildi.
Direktor müxtəlif mövzularda çıxış etmək üçün valideynlərdən bir neçəsini dəvət etdi.
Hamının təəccübünə səbəb olaraq Zeynəb də danışmağa razılaşdı.
Mikrofonun qarşısına keçəndə bir qədər həyəcanlandı.
Sonra dedi:
— Mən sizə bir sirr danışmaq istəyirəm.
Hamı sakitcə qulaq asırdı.
— Uzun illər düşündüm ki, elm yalnız məktəb qiymətləri üçündür. Sonra anladım ki, elm insanın həyatını dəyişmək üçündür.
Bir valideyn maraqla soruşdu:
— Necə?
Zeynəb cavab verdi:
— İnsan qaranlıq otaqda yol gedəndə hər şeyə toxunur, yıxılır, səhv edir. İşıq yananda isə eyni otaqda rahat hərəkət edir. Otaq dəyişmir. İşıq dəyişir. Həyat da belədir.
Zal tam sakitləşmişdi.
O davam etdi:
— Elm mənim həyatımı dəyişmədi. O, mənə həyatı düzgün görməyi öyrətdi.
Sonra uşaqlara baxdı.
— Əgər qəlbinizi diri saxlamaq istəyirsinizsə, öyrənin. Əgər gözlərinizi həqiqəti görən etmək istəyirsinizsə, öyrənin. Əgər çətinliklər qarşısında güclü olmaq istəyirsinizsə, yenə öyrənin.
Bu sözləri eşidən Tural anasına heyranlıqla baxırdı.
Çünki qarşısında duran qadın əvvəlki Zeynəb deyildi.
O, dəyişmişdi.
Daxildən dəyişmişdi.
Evə qayıdarkən Mahir soruşdu:
— Bu gün danışdığın sözlərin hamısını necə öyrəndin?
Zeynəb göyə baxdı.
Sonra asta səslə dedi:
— Bir vaxtlar qəlbim yorğun idi. Ağlım qarışıq idi. Çətinliklər qarşısında

zəif idim. Sonra elm mənə yol göstərdi.

Bir qədər susdu.

Sonra əlavə etdi:

— İndi İmam Əlinin (ə) bu kəlamını daha yaxşı anlayıram: "Şübhəsiz elm qəlblərin həyatı, gözlərin korluqdan saxlayan nuru və bədənlərin zəiflikdən xilas edən gücüdür."

Mahir soruşdu:

— Bu sözün mənasını necə başa düşürsən?

Zeynəb cavab verdi:

— Qəlb ümidini itirəndə elm ona həyat verir. İnsan həqiqəti görə bilməyəndə elm ona nur verir. İnsan çətinlik qarşısında aciz qalanda isə elm ona güc verir.

Həmin gecə Ağsunun səssiz küçələrində külək əsirdi.

Amma Zeynəbin qəlbində başqa bir şey vardı.

Nur vardı.

Çünki o artıq başa düşmüşdü:

İnsan yalnız çörəklə yaşamır.

İnsan həm də elm ilə yaşayır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm yalnız məktəb üçün deyil, həyatın bütün sahələri üçün lazımdır.
- İnsan öyrəndikcə hadisələrə daha düzgün baxmağa başlayır.
- Cəhalət insanın həqiqətləri görməsinə mane olur.
- Elm qəlbə ümid, düşüncəyə aydınlıq və həyata istiqamət verir.
- Yaşın çox olması öyrənməyə maneə deyil.
- Problemlərin həlli üçün ilk addım bilik əldə etməkdir.
- İnsan öyrəndikcə qorxularını və yanlış təsəvvürlərini daha asan aradan qaldırır.
- Həqiqi güc yalnız fiziki qüvvədə deyil, bilikdədir.
- Elm insanın həm özünü, həm də ətrafındakı dünyanı daha yaxşı tanımasına kömək edir.
- "Şübhəsiz elm qəlblərin həyatı, gözlərin korluqdan saxlayan nuru və bədənlərin zəiflikdən xilas edən gücüdür" kəlamı bizə öyrədir ki, elm insanın mənəvi həyatını dirildən, düşüncəsini işıqlandıran və onu çətinliklər qarşısında gücləndirən ən böyük nemətlərdən biridir.

KƏLAM - 57

"BİR ELMİ DİRİLDƏN KİMSƏ, ƏSLA ÖLMƏZ."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 295)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 57

"UNUDULMAYAN İŞIQ"

Biləsuvar rayonunun yaxınlığında yerləşən kəndlərin birində Gülnar adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd məktəbində Azərbaycan dili müəlliməsi idi.

İnsanlar onu savadlı, mehriban və səbirli qadın kimi tanıyırdılar. Lakin onun qəlbində heç kimin bilmədiyi bir narahatlıq vardı.

O düşünürdü ki, insan öldükdən sonra onun bütün zəhmətləri də torpağa qarışıb yox olur.

Bir gün məktəbdən evə qayıdarkən qəbiristanlığın yanından keçdi. Kəndin yaşlı müəllimlərindən biri bir neçə gün əvvəl vəfat etmişdi. Qəbirin önündə dayanıb köks ötürdü.

Öz-özünə dedi:

— İllərlə dərs dedi, minlərlə şagird yetişdirdi. İndi isə həyatdan köçdü. Görəsən insanın ömrünün sonu həqiqətən budurmu?

Bu sual günlərlə onun beynindən çıxmadı.

Həmin günlərdə həyat yoldaşı Kamran da bunu hiss etdi.

Bir axşam çay süfrəsi arxasında soruşdu:

— Son günlər çox fikirlisən. Nə olub?

Gülnar cavab verdi:

— Düşünürəm ki, insan öləndən sonra hər şey bitir. Ən azından insanlar onu bir müddət xatırlayır, sonra isə unudurlar.

Kamran bir qədər düşündü.

Sonra dedi:

— Bəlkə hər insan üçün belə deyil?

— Necə yəni?

— Bəlkə bəzi insanlar ölsələr də yaşayırlar?

Gülnar gülümsədi.

— İnsan ölüb necə yaşaya bilər?

Kamran cavab vermədi.

Sadəcə dedi:

— Vaxtı gələndə bunun cavabını tapacaqsan.

Bir neçə həftə sonra məktəbdə maraqlı hadisə baş verdi.

Yaşlı bir kişi məktəbə gəldi.

Saçları ağarmışdı.

Əlləri qırış içində idi.

Birbaşa müəllimlər otağına daxil oldu.

Orada oturan müəllimlərə salam verdi.

Sonra soruşdu:

— Burada vaxtilə İsmayıl müəllim işləyirdi?

Hamı kədərlə başını aşağı saldı.

— Bəli. Amma o artıq həyatda yoxdur.

Yaşlı kişinin gözləri doldu.

— Mən onun şagirdi olmuşam.

Hamı susdu.

Kişi davam etdi:

— Mən çox kasıb ailədə böyümüşəm. Məktəbi tərk etmək istəyirdim. İsmayıl müəllim buna imkan vermədi. Dərslərdən sonra mənimlə əlavə məşğul oldu. Kitablar aldı. Mənə ümid verdi.

Sonra kövrək səslə əlavə etdi:

— Bu gün həkiməm. Minlərlə insanın müalicəsində iştirak etmişəm. Əgər o müəllim olmasaydı, bəlkə də mən heç məktəbi bitirməyəcəkdim.

Otaqda dərin sükut yarandı.

Gülnarın qəlbində qəribə hiss oyandı.

İsmayıl müəllim illər əvvəl vəfat etmişdi.

Amma onun öyrətdiyi elm hələ də insanlara fayda verirdi.

Həmin gün evə qayıdanda çox düşünürdü.

Birdən başa düşdü ki, insanın bədəni ölsə də, faydalı əməli yaşaya bilər.

Lakin hadisələr bununla bitmədi.

Bir müddət sonra məktəbin köhnə arxiv otağı təmizlənirdi.

Gülnar təsadüfən köhnə bir dəftər tapdı.

Dəftər kənddə vaxtilə yaşamış Həsən kişinin qeydləri idi.

Həsən kişi illər əvvəl vəfat etmişdi.

O, kənddə arıçılıqla məşğul olmuşdu.

Dəftərdə arıların saxlanması, xəstəliklərinin qarşısının alınması, məhsuldarlığın artırılması ilə bağlı qeydlər vardı.

Gülnar maraqlanıb dəftəri kənd təsərrüfatı ilə məşğul olan insanlara göstərdi.

Onlar qeydləri oxudular.

Bir çox faydalı məlumatlar əldə etdilər.

Bir neçə ay sonra arıçılar məhsuldarlığın artdığını söyləyirdilər.

Bir gün kənd sakinlərindən biri dedi:

— Maraqlıdır. Həsən əmi illər əvvəl dünyasını dəyişib. Amma onun yazdığı məlumatlar bu gün də bizə kömək edir.

Bu söz Gülnarın qəlbində daha da dərin iz buraxdı.

Bir axşam məktəbin həyətində oturmuşdu.

Şagirdlərdən biri ona yaxınlaşdı.

Adı Murad idi.

— Müəllimə, sizcə insanın həyatda ən böyük qazancı nədir?

Gülnar əvvəlcə cavab vermədi.

Sonra soruşdu:

— Səncə nədir?

— Pul?

— Pul bitə bilər.

— Ev?

— Dağıla bilər.

— Vəzifə?

— Bir gün əlindən çıxa bilər.

Murad təəccüblə baxdı.

— Bəs nə qalır?

Gülnar uzaqlara baxaraq dedi:

— İnsanların həyatına fayda verən elm.

Murad anlamadı.

— Necə yəni?

Gülnar məktəbin qarşısındakı ağacı göstərdi.

— Bu ağacı görürsən?

— Bəli.

— Onu əkən adam indi həyatda deyil.

— Bəs?

— Amma ağac hələ də kölgə verir. Meyvə verir. İnsanlara fayda verir.

Murad başını tərpətdi.

— Hə.

— Elm də belədir. İnsan ölə bilər. Amma öyrətdiyi faydalı bilik yaşayır.

Bu söhbətdən sonra Gülnar qərar verdi.

Məktəbdə pulsuz dərnəklər təşkil etməyə başladı.

Maddi imkanı zəif olan uşaqlara əlavə dərs keçdi.

Kitab oxumağı sevdirmək üçün müxtəlif tədbirlər keçirdi.

Bəzən yorulurdu.

Bəzən insanlar onun bu qədər zəhmət çəkməsinə təəccüblənirdilər.

Bir gün Kamran soruşdu:

— Niyə bu qədər əziyyət çəkirsən?

Gülnar gülümsədi.

— Çünki artıq başa düşmüşəm ki, insan yalnız özü üçün yaşamamalıdır.

İllər keçdi.

Onun yetişdirdiyi şagirdlərdən biri müəllim oldu.

Başqası mühəndis oldu.

Başqası alim oldu.

Başqası kəndə qayıdıb yeni layihələr həyata keçirdi.

Bir gün məktəbdə yubiley tədbiri təşkil olundu.

Artıq Gülnar yaşlanmışdı.

Saçlarına dən düşmüşdü.

Tədbirdə keçmiş şagirdləri bir-bir çıxış edirdilər.

Hər biri həyatında Gülnar müəllimənin rolundan danışırdı.

O isə göz yaşlarını saxlaya bilmirdi.

Tədbirin sonunda çıxış etmək üçün ayağa qalxdı.

Səsi titrəyirdi.

— Mən sizə bir etiraf etmək istəyirəm.

Hamı diqqətlə ona baxırdı.

— Bir zamanlar düşünürdüm ki, insan öldükdən sonra hər şey bitir.

Zalda sakitlik yarandı.

— Sonra gördüm ki, faydalı elm heç vaxt ölmür. Bir müəllimin öyrətdiyi dərs başqa insanın həyatını dəyişir. O insan isə başqalarının həyatını dəyişir.

Sonra kövrək səslə əlavə etdi:

— İndi İmam Əlinin (ə) bu kəlamını daha yaxşı başa düşürəm: “Bir elmi dirildən kimsə, əsla ölməz.”

Hamı səssizcə onu dinləyirdi.

— Çünki insanın adı daşlarda deyil, qəlblərdə yaşayır. İnsan bədəni ilə

deyil, faydası ilə yaşayır. Elm öyrədən, elm yayan və faydalı bilikləri qoruyan insan dünyadan köçsə belə, onun izi silinmir.

Tədbir bitəndə şagirdlərindən biri yaxınlaşıb dedi:

— Müəllimə, siz həmişə bizimlə olacaqsınız.

Gülnarın gözləri doldu.

Çünki artıq anlayırdı:

Ömür illərlə ölçülmür.

Ömür insanın arxasında qoyduğu fayda ilə ölçülür.

Və faydalı elm insanı ölümdən sonra belə yaşadan ən böyük mirasdır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsanın ən qiymətli mirası mal-dövlət deyil, faydalı elmdir.
- Elm öyrədən insan öldükdən sonra da təsirini davam etdirə bilər.
- Bir insanın öyrətdiyi bilik yüzlərlə, minlərlə başqa insana fayda verə bilər.
- Faydalı elm ağac kimidir; onu əkən ölsə də, meyvəsi qalır.
- Müəllimlik və maarifçilik cəmiyyətin gələcəyini formalaşdıran ən dəyərli xidmətlərdəndir.
- İnsan yalnız özü üçün deyil, gələcək nəsillər üçün də yaşamalıdır.
- Bilik paylaşdıqca azalmaz, əksinə daha çox insana fayda verər.
- Həqiqi ölümsüzlük insanın qoyduğu xeyirli izlərdədir.
- Cəmiyyətə fayda verən hər bir elm sahibi insanların qəlbində yaşayır.
- "Bir elmi dirildən kimsə, əsla ölməz" kəlamı bizə öyrədir ki, faydalı biliyi qoruyan, öyrədən və yayan insanın bədəni torpağa qovuşsa da, onun nuru, təsiri və xatirəsi insanların həyatında yaşamağa davam edir.

KƏLAM - 58

"ELMİ ƏLDƏ EDİN Kİ, SİZƏ DƏ HƏYAT QAZANDIRSIN."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 295)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 58

"İKİNCİ ÖMÜR"

Quba rayonunun yaxınlığında yerləşən kəndlərin birində Aytac adlı bir qadın yaşayırdı. O, tikişçiliklə məşğul olurdu. Kənddə hamı onu zəhmətkeş və dürüst qadın kimi tanıyırdı. Həyat yoldaşı Fərid isə kiçik bir meyvə bağında işləyirdi.

Onların həyatı sakit keçirdi. Nə çox kasıb idilər, nə də çox varlı. Amma Aytacın qəlbində illərlə daşıdığı bir yorğunluq vardı.

Hər səhər eyni işlər.

Eyni qayğılar.

Eyni problemlər.

O, bəzən pəncərədən çölə baxıb düşünürdü:

— Görəsən həyat yalnız bundan ibarətdir?

Bir gün qızı Leyla məktəbdən qayıdıb sevinclə dedi:

— Ana, müəllimimiz bu gün maraqlı söz dedi.

— Nə dedi?
— Dedi ki, insanın iki həyatı olur.
Aytac təəccübləndi.
— İki həyatı?
— Hə. Birincisi yaşadığı həyatdır. İkincisi isə öyrənəndən sonra başlayan həyatdır.
Bu sözlər Aytacın diqqətini çəkdi.
Gecə hamı yatandan sonra uzun müddət həmin cümlə haqqında düşündü.
Səhəri gün tikiş maşınının arxasında oturarkən də fikri dağınıq idi.
Birdən öz-özünə sual verdi:
— Mən sonuncu dəfə nə vaxt yeni bir şey öyrənmişəm?
Cavab tapa bilmədi.
Çünki uzun illər idi ki, sadəcə yaşayırdı.
Amma inkişaf etmirdi.
Bir neçə həftə sonra kənd mədəniyyət evində təlim keçirildi.
Mövzu şəxsi inkişaf və təhsil idi.
Aytac əvvəl getmək istəmədi.
— Mənim bu yaşda nə öyrənəcəyim qalıb?
Fərid gülümsədi.
— İnsan nəfəs aldığı müddətcə öyrənəcək şeyi qalır.
Bu sözlərdən sonra Aytac getməyə qərar verdi.
Təlimdə yaşlı bir alim çıxış edirdi.
O dedi:
— Bəzən insan yaşayır, amma daxilən yatmış olur. Elm isə onu oyadır.
Sonra əlavə etdi:
— Həzrəti Əli (ə) buyurur: "Elmi əldə edin ki, sizə də həyat qazandırsın."
Bu söz Aytacın qəlbinə ox kimi sancıldı.
Çünki sanki bu söz onun üçün deyilmişdi.
Evə qayıdanda uzun müddət danışmadı.
Fərid soruşdu:
— Nə fikirləşirsən?
Aytac asta səslə dedi:
— Mən elə bilirdim ki, yaşayıram.
— Bəs indi?
— İndi hiss edirəm ki, sadəcə günləri keçirirmişəm.
Bu söhbətdən sonra həyatında yeni səhifə açıldı.
O, ilk dəfə kompüter kursuna yazıldı.
Əvvəlcə çox çətin idi.
Digərləri ondan daha sürətli öyrənirdilər.
Bəzən səhv etdikdə utanırdı.
Hətta bir dəfə kursu yarımçıq qoymaq istədi.
Lakin müəllim ona dedi:
— Uşaq yeriməyi öyrənəndə neçə dəfə yıxılır?
— Çox dəfə.

— Bəs niyə dayanıb sürünmür?

Aytac gülümsədi.

— Çünki yeriməyi öyrənmək istəyir.

— Siz də elə edin.

Bu sözlər ona güc verdi.

Aylar keçdikcə yeni bacarıqlar qazandı.

İnternetdən istifadə etməyi öyrəndi.

Yeni tikiş üsulları öyrəndi.

Müxtəlif ölkələrin sənətkarlarının işlərinə baxdı.

Yeni modellər hazırlamağa başladı.

Bir il sonra onun hazırladığı geyimlərə başqa rayonlardan da sifariş gəlirdi.

Lakin qazandığı ən böyük şey pul deyildi.

Özünə olan inam idi.

Bir gün qonşusu Sevda dedi:

— Sən çox dəyişmisən.

— Necə?

— Əvvəllər həmişə yorğun görünürdün. İndi isə sanki gözlərində işıq var.

Aytac bu sözə görə uzun müddət düşündü.

Doğrudan da dəyişmişdi.

Çünki əvvəllər yalnız yaşayırdı.

İndi isə öyrənirdi.

İnkişaf edirdi.

Bir gün həyat yoldaşı Fərid bağda işləyərkən ciddi problemlə qarşılaşdı.

Meyvə ağaclarının bir hissəsi xəstələnmişdi.

O nə edəcəyini bilmirdi.

Əvvəllər kənddə insanlar belə vəziyyətdə sadəcə təxminlər edirdilər.

Lakin Aytac internetdə araşdırdı.

Mütəxəssislərin məqalələrini oxudu.

Kənd təsərrüfatı üzrə videolara baxdı.

Məlumatları Fəridə göstərdi.

Bir neçə həftə sonra problem həll edildi.

Fərid təəccüblə dedi:

— Bir vaxtlar mən sənə kömək edirdim. İndi sən mənə kömək edirsən.

Aytac gülümsədi.

— Elm insanı gücləndirir.

İllər keçirdi.

Bir gün məktəbdə karyera günü təşkil olundu.

Valideynlərdən biri kimi Aytacı da çıxış etməyə dəvət etdilər.

O, şagirdlərin qarşısında dayananda öz keçmişini xatırladı.

Bir vaxtlar həyatdan bezmiş qadını.

Bir vaxtlar özünü inkişaf etdirmək üçün gec qaldığını düşünən qadını.

Sonra dedi:

— Uşaqlar, sizə bir sirr açacağam.

Hamı diqqətlə qulaq asırdı.

— Mən uzun illər yaşadım. Amma həyatın nə olduğunu sonradan anladım.

Şagirdlər maraqla baxırdılar.

— Həyat sadəcə nəfəs almaq deyil. Həyat inkişaf etməkdir. Həyat öyrənməkdir. Həyat dəyişməkdir.

Bir şagird soruşdu:

— Bəs elm necə həyat qazandırır?

Aytac cavab verdi:

— Təsəvvür edin ki, bir bağda yüz ağac var. Amma heç biri su almır. Onlar yaşayır, amma inkişaf etmir. Su gələndən sonra isə yaşıllaşırlar. Elm də insan üçün həmin su kimidir.

Zalda sükut yarandı.

O davam etdi:

— Elm mənə yeni peşə qazandırmadı. O, mənə yeni baxış qazandırdı. Yeni ümid qazandırdı. Yeni həyat qazandırdı.

Tədbirdən sonra bir neçə qız onun yanına gəldi.

Onlardan biri soruşdu:

— Sizcə öyrənmək üçün ən yaxşı yaş hansıdır?

Aytac gülümsədi.

— Bu gün.

Həmin axşam evə qayıdarkən Fərid onun sözlərini xatırlatdı.

— Bu gün gözəl danışdın.

Aytac göyə baxdı.

Günəş dağların arxasında batırdı.

O asta səslə dedi:

— Bilirsən, əvvəllər bu kəlamın mənasını başa düşmürdüm. İndi isə anlayıram.

— Hansı kəlamı?

— İmam Əlinin (ə) bu sözünü: “Elmi əldə edin ki, sizə də həyat qazandırsın.”

Fərid soruşdu:

— İndi bu söz sənin üçün nə deməkdir?

Aytac cavab verdi:

— Bu o deməkdir ki, elm insanın yalnız ağlını doldurmur. Onun qəlbini oyadır. Ümidini artırır. Bacarıqlarını inkişaf etdirir. Həyatına məqsəd verir. İnsan bəzən illərlə yaşayır, amma elm əldə etdikdən sonra həqiqətən yaşamağa başlayır.

Fərid başını tərpətdi.

— Deməli sən ikinci həyatını tapmısan.

Aytac gülümsədi.

— Bəli. Və o həyatı mənə elm qazandırdı.

O gecə Qubanın dağlarından gələn sərin külək həyəti doldururdu.

Amma Aytacın qəlbində bundan da gözəl bir şey vardı.

Öyrənməyin sevinci.

Çünki o artıq anlamışdı:

İnsana yeni həyat bəxş edən şey bəzən yeni bir ev, yeni bir iş və ya yeni bir şəhər deyil.

Bəzən yeni həyatın açarı sadəcə bir elm qapısından içəri girməkdir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi həyat yalnız yaşamaq deyil, daim öyrənmək və inkişaf etməkdir.
- Elm insanın özünəinamını artırır və ona yeni imkanlar açır.
- Öyrənmək üçün heç vaxt gec deyil.
- İnsan yeni bilik əldə etdikcə həyata baxışı dəyişir.
- Elm yalnız peşə qazandırmır, həm də düşüncə və məqsəd qazandırır.
- Çətinliklərin həllində bilik ən böyük köməkçilərdən biridir.
- Daim öyrənən insan mənəvi və intellektual baxımdan yenilənir.
- İnsan özünü inkişaf etdirdikcə başqalarına da fayda verməyə başlayır.
- Həyatda durğunluğun ən yaxşı dərmanı öyrənməkdir.
- “Elmi əldə edin ki, sizə də həyat qazandırsın” kəlamı bizə öyrədir ki, elm insanın qəlbinə ümid, ağlına işıq, həyatına məqsəd və gələcəyinə yeni üfüqlər bəxş edən ən böyük nemətlərdən biridir.

ELM VƏ ALLAHA İTAƏT

KƏLAM - 59

“ELM TƏLƏB ETMƏK HƏR BİR MÜSƏLMANA VACİBDİR. ŞÜBHƏSİZ Kİ, ELM İLƏ RƏBBƏ İTAƏT EDİLİR VƏ İBADƏT YERİNƏ YETİRİLİR, QOHUMLUQ BAĞLARI QORUNUR, ALLAHIN HALALI İLƏ HARAMI BİR-BİRİNDƏN AYIRD EDİLİR. ŞÜBHƏSİZ Kİ, ELM ƏMƏLİN RƏHBƏRİDİR (İMAMIDIR), ƏMƏL İSƏ ELMƏ TABE OLANDIR. XOŞBƏXT İNSANLARA ELM İLHAM EDİLİR, BƏDBƏXT İNSANLAR İSƏ ELMDƏN MƏHRUM BURAXILIR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 295)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 59

“İKİ YOLUN QARŞISINDA”

Qubadlı rayonundan köçüb illər sonra öz doğma yurduna qayıdan ailələrdən biri də Nigar və həyat yoldaşı Elçin idi. Onlar uzun ayrılıqdan sonra ata-baba torpaqlarına dönmüşdülər. Hər ikisinin qəlbi sevinc dolu olsa da, qarşılarında yeni həyat qurmaq kimi böyük məsuliyyət vardı.

Elçin çalışqan kişi idi. Səhərdən axşama qədər işləyərdi. Nigar isə ev işləri ilə yanaşı, kənddəki uşaqlara könüllü şəkildə dərs keçirdi. Onların on iki yaşlı oğulları Murad da çox maraqlı və sual verməyi sevən uşaq idi.

Bir gün Murad atasına sual verdi:

— Ata, yaxşı insan olmaq üçün nə etmək lazımdır?

Elçin bir qədər düşündü.

— Düz danışmaq, halal işləmək, insanlara kömək etmək.

Murad yenə soruşdu:

— Bəs bunların doğru olduğunu necə bilirik?

Bu dəfə Elçin cavab verməkdə çətinlik çəkdi.

— Hamı belə deyir.

Murad susdu.

Amma Nigar bu söhbəti eşidəndə fikrə getdi.

Çünki Muradın verdiyi sual sadə görünsə də, çox dərin idi.

İnsan doğrunu necə tanıyır?

Halal ilə haramı necə ayırır?

İbadəti necə düzgün edir?

Qohumluq bağlarını necə qoruyur?

Bütün bunları bilmədən insan necə düzgün yaşaya bilər?

Həmin gecə Nigar yata bilmədi.

Pəncərədən görünən ulduzlara baxaraq düşünürdü.

Birdən bir hədis yadına düşdü:

“Elm tələb etmək hər bir müsəlmana vacibdir...”

Bu hədisi illər əvvəl eşitmişdi.

Amma o gecə ilk dəfə onun üzərində ciddi düşündü.

Səhər yeməyi zamanı dedi:

— Elçin, məncə biz uşağımıza yalnız çörək qazanmağı yox, doğru yaşamağı da öyrətməliyik.

— Necə?

— Özümüz öyrənərək.

Elçin təəccübləndi.

— Bu yaşda?

— Bilik üçün yaş olmur.

Bir neçə gün sonra kənd məscidində dini maarifləndirici dərslər başladıldı.

Nigar da, Elçin də həmin dərslərə qatılmağa qərar verdilər.

İlk dərsdə müəllim bir sual verdi:

— İnsan xəritəsiz yola çıxsa nə olar?

Hamı müxtəlif cavablar verdi.

Müəllim dedi:

— Yolunu azar.

Sonra əlavə etdi:

— Elm insanın həyat xəritəsidir.

Bu söz Elçinin qəlbinə toxundu.

Çünki o, həmişə əməli önə çəkmişdi.

Amma indi başa düşürdü ki, əməl düzgün istiqamət olmadan insanı istədiyi yerə aparmaya bilər.

Dərslər davam etdikcə onların həyatında dəyişikliklər başladı.

Bir gün Elçinin əmisi ilə torpaq üstündə mübahisəsi yarandı.

Əvvəllər belə hallarda aylarla küsülü qalardılar.

Bu dəfə Nigar dedi:

— Qohumluq bağlarını qorumağın dinimizdə nə qədər vacib olduğunu öyrənmədikmi?

Elçin əvvəl susdu.

Sonra başını aşağı saldı.

Bir neçə gün sonra əmisi ilə görüşüb məsələni sakit şəkildə həll etdi.

Evə qayıdanda qəlbi rahat idi.

Murad atasına baxıb soruşdu:

— Ata, niyə əvvəlki kimi dava etmədin?

Elçin gülümsədi.

— Çünki elm mənə öyrətdi ki, qohumu itirmək torpaq itirməkdən daha böyük zərərdir.

Murad bu cavabı uzun müddət unutmadı.

Bir neçə ay sonra başqa hadisə baş verdi.

Kənddə bəzi insanlar tez qazanc vəd edən şübhəli işlərə qoşulurdular.

Onlar deyirdilər:

— Pul gəlirsə, fərqi nədir?

Elçin də bir anlıq maraqlandı.

Lakin sonra öyrəndiyi dini biliklər yadına düşdü.

Araşdırdı.

Məlum oldu ki, həmin işlərdə başqalarının haqqı tapdalanır.

Elçin uzaq durdu.

Bir neçə ay sonra həmin işə qoşulanların çoxu böyük zərərə düşdü.

Murad yenə soruşdu:

— Ata, sən niyə qoşulmadın?

Elçin cavab verdi:

— Çünki elm mənə halal ilə haramı ayırmağı öyrətdi.

İllər keçirdi.

Nigar kənddə qadınlar üçün kiçik maarifləndirmə dərnəyi yaratdı.

Orada insanlar yalnız dini mövzuları deyil, ailə münasibətlərini, uşaq tərbiyəsini, əxlaqı və həyat bacarıqlarını da öyrənirdilər.

Bir gün gənc qadınlardan biri dedi:

— Mən əvvəllər elə bilirdim ki, ibadət yalnız namaz qılmaqdır.

Nigar gülümsədi.

— Mən də vaxtilə belə düşünürdüm.

— Bəs indi?

— İndi bilirəm ki, doğru davranmaq da ibadətdir. İnsanların haqqını qorumaq da ibadətdir. Qohumluq bağlarını saxlamaq da ibadətdir. Amma bunları elm olmadan tanımaq çətindir.

Bu sözlər qadınlara çox təsir etdi.

Bir gün Murad artıq böyümüş, universitet tələbəsi olmuşdu.

Məktəbdə tədbir keçirilirdi.

Onu çıxış etməyə dəvət etdilər.

O, tribunaya qalxıb dedi:

— Mənə həyatda ən böyük dərsi valideynlərim öyrədib.

Hamı diqqətlə qulaq asırdı.

— Atam mənə zəhməti öyrətdi. Anam isə öyrənməyin əhəmiyyətini. Amma sonradan başa düşdüm ki, bu ikisi bir-birindən ayrılmazdır.

Sonra davam etdi:

— İnsan elm olmadan yaxşı niyyətli ola bilər. Amma bəzən yaxşı niyyətlə də səhv yol seçə bilər. Elm isə insana hansı yolun doğru olduğunu göstərir.

Tədbirdə iştirak edən Nigarın gözləri doldu.

Çünki o, illər əvvəl başlayan kiçik dəyişikliyin necə böyük nəticələr verdiyini görürdü.

Həmin axşam ailə birlikdə həyətdə oturmuşdu.

Səma aydın idi.

Murad atasına dedi:

— Ata, səncə həyatında öyrəndiyin ən vacib şey nədir?

Elçin bir qədər düşündü.

Sonra sakit səslə dedi:

— Mən əvvəllər elə bilirdim ki, əvvəl əməl gəlir, sonra elm. Amma sonradan anladım ki, elm rəhbərdir, əməl isə onun ardınca gedən yolçudur.

Nigar gülümsədi.

— Bu söz mənə bir hədisi xatırlatdı.

Murad maraqla baxdı.

Nigar dedi:

— Həzrəti Muhəmməd (s) buyurub: "Elm tələb etmək hər bir müsəlmana vacibdir. Şübhəsiz ki, elm ilə Rəbbə itaət edilir və ibadət yerinə yetirilir, qohumluq bağları qorunur, Allahın halalı ilə haramı bir-birindən ayırd edilir. Şübhəsiz ki, elm əməlin rəhbəridir (imamıdır), əməl isə elmə tabe olandır. Xoşbəxt insanlara elm ilham edilir, bədbəxt insanlar isə elmdən məhrum buraxılır."

Murad uzun müddət susdu.

Sonra dedi:

— Deməli elm sadəcə məlumat deyil.

Elçin başını tərpətdi.

— Xeyr. Elm insanın həyatına istiqamət verən kompasdır.

Nigar əlavə etdi:

— İnsan gözlərini bağlayıb yol gedə bilər. Amma çox keçmədən yıxılar. Elm isə insanın gözünü açır ki, həm özü xilas olsun, həm də başqalarına yol göstərə bilsin.

O gecə Qubadlının səmasında ulduzlar parlayırdı.

Amma bu ailənin qəlbində parlayan nur daha güclü idi.

Çünki onlar artıq anlamışdılar:

Elm sadəcə öyrənilən bilik deyil.

Elm insanın həyatını, ailəsini, ibadətini, münasibətlərini və gələcəyini doğru istiqamətə aparan rəhbərdir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm öyrənmək hər bir insanın mənəvi və əxlaqi inkişafı üçün vacibdir.
- İnsan ibadəti düzgün yerinə yetirmək üçün elmə ehtiyac duyur.
- Qohumluq münasibətlərinin qorunması da elm və düzgün anlayış tələb edir.
- Halal ilə haramı ayırd etmək üçün araşdırmaq və öyrənmək lazımdır.
- Yaxşı niyyət təkbaşına kifayət etmir; doğru biliklə istiqamətlənməlidir.
- Elm əməlin rəhbəridir; insan nə edəcəyini əvvəl bilməli, sonra tətbiq etməlidir.
- Ailə daxilində öyrənmə mədəniyyəti gələcək nəsillərin formalaşmasına böyük təsir göstərir.
- Öyrənmək üçün yaş məhdudiyyəti yoxdur.
- Elm insanı həm dünyəvi, həm də mənəvi səhvlərdən qoruyur.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamı bizə öyrədir ki, elm insanın Rəbbinə doğru getdiyi yolda ən etibarlı bələdçi, əməllərinin rəhbəri və xoşbəxt həyatının əsas açarıdır.

ELMİN VAR-DÖVLƏTƏ ÜSTÜNLÜYÜ

KƏLAM - 60

“ELM MALDAN XEYİRLİDİR; ÇÜNKİ ELM SƏNİ QORUYUR, AMMA MALI SƏN QORUYURSAN. MAL XƏRCLƏNDİKDƏ AZALIR, AMMA ELM XƏRCLƏNDİKDƏ ARTIR; MALIN VERDİYİ MÖVQE VƏ ŞƏXSİYYƏT MAL YOX OLDUQDA İTİR.”

(Bu kəlamı İmam Əli (ə) Kumeyl ibn Ziyada məzarlıq kənarında ah çəkərək buyurub.
Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 296)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 60

“ƏSL SƏRVƏT”

Sədərəkdə yaşayan insanlar arasında Vüqar adlı bir kişi vardı. O, gənclik illərində çox yoxsulluq görmüşdü. Uşaqlığında ailələri çətin günlər keçirmiş, bəzən qış aylarında evlərində yanacaq tapmaq belə müşkül olmuşdu. Elə buna görə də Vüqarın həyatdakı ən böyük arzusu varlı olmaq idi.

İllər keçdi.

O, çox çalışdı.

Ticarətlə məşğul oldu.

Torpaq aldı.

Mağaza açdı.

Mal-qara saxladı.

Qısa müddətdə bölgənin imkanlı adamlarından birinə çevrildi.

İnsanlar ona hörmət edir, məclislərdə baş tərəfdə yer verirdilər.

Vüqar isə düşünürdü:

— Dünyada ən böyük güc puldur.

Onun həyat yoldaşı Ləman isə fərqli düşünürdü.

Ləman kitab oxumağı sevirdi.

Oğulları Kənan və qızları Aysu da analarından bu xüsusiyyəti götürmüşdülər.

Bir gün axşam yeməyi zamanı Aysu atasına sual verdi:

— Ata, dünyanın ən qiymətli şeyi nədir?

Vüqar heç düşünmədən cavab verdi:

— Pul.

Kənan soruşdu:

— Bəs puldan da qiymətli bir şey yoxdur?

— Yoxdur.

Ləman sakitcə gülümsədi.

Amma heç nə demədi.

Aradan aylar keçdi.

Bir gün Vüqar böyük bir sərmayə qoyduğu işdə ciddi zərərə uğradı.

Bazarda gözlənilməz dəyişikliklər baş verdi.

Məhsullar satılmadı.

Borclar artdı.

Bir neçə ay ərzində illərlə topladığı sərvətin böyük hissəsi əldən çıxdı.

Vüqar ilk dəfə idi ki, özünü bu qədər aciz hiss edirdi.

Gecələr yata bilmirdi.

Səhərlər iştahasız oyanırdı.

Bir axşam həyətin küncündə oturub boş-boş qarşıya baxırdı.

Ləman yanına gəldi.

— Nə fikirləşirsən?

— Hər şeyimi itirdim.

— Hər şeyini?

— Bəli.

— Doğrudanmı hər şeyini?

Vüqar əsəbi şəkildə cavab verdi:

— Əlbəttə.

Ləman sakit səslə dedi:

— Sən hələ də düşünürsən ki, malik olduqların yalnız pullardır.

Bu söz Vüqarı daha da əsəbiləşdirdi.

— Pul olmayanda insan nə edə bilər?

Ləman cavab vermədi.

Sadəcə dedi:

— Vaxtı gələndə anlayacaqsan.

Bir neçə gün sonra Kənanın məktəbində tədbir keçirildi.

Valideynlər də dəvət olunmuşdu.

Tədbirdə yaşlı bir müəllim çıxış edirdi.

O dedi:

— Bir insanın evini əlindən almaq olar. Pulunu əlindən almaq olar. Amma beynindəki biliyi almaq mümkün deyil.

Bu sözlər Vüqarın diqqətini çəkdi.

Müəllim davam etdi:

— Pulunu qorumaq üçün gecə-gündüz narahat olursan. Amma elm səni qoruyur. Çətinlik gələndə çıxış yolu göstərir.

Vüqar həmin gecə bu sözləri unutmadı.

İlk dəfə idi ki, bu məsələyə başqa tərəfdən baxırdı.

Bir müddət sonra maddi vəziyyəti daha da çətinləşdi.

Lakin təslim olmaq istəmədi.

Bir dostunun məsləhəti ilə sahibkarlıq və idarəetmə haqqında kurslara yazıldı.

Əvvəl utanırdı.

Çünki sinifdə özündən xeyli gənc insanlar vardı.

Bir gün müəllim sual verdi:

— Niyə gəlmisiniz?

Kimsə dedi:

— İş tapmaq üçün.

Başqası dedi:

— Bacarığımı artırmaq üçün.

Növbə Vüqara çatanda dedi:

— Mən itirdiklərimi geri qazanmaq üçün gəlmişəm.

Müəllim gülümsədi.

— Əgər burada yalnız pul qazanmağı öyrənmək üçün gəlmisinizsə, az şey qazanacaqsınız. Amma düşünməyi öyrənsəniz, həyat qazanacaqsınız.

Bu sözlər Vüqarın qəlbinə toxundu.

Aylar keçdikcə o, yeni biliklər əldə etdi.

Maliyyə idarəçiliyini öyrəndi.

Riskləri hesablamağı öyrəndi.

İnsanlarla düzgün ünsiyyət qurmağı öyrəndi.

Ən əsası isə səhvlərindən dərs çıxarmağı öyrəndi.

Bir gün evə qayıdarkən Aysu ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Ata, kurslar necə gedir?

Vüqar gülümsədi.

— Maraqlıdır.

— Nə öyrənmisən?

— Ən vacib şeyi.

— Nəyi?

— Mən əvvəllər pulu sərvət hesab edirdim. İndi anlayıram ki, sərvət insanın beynindədir.

İllər keçdi.

Vüqar yenidən ayağa qalxdı.

Amma bu dəfə əvvəlkindən fərqli idi.

Əvvəllər qazandığı pulla fəxr edirdi.

İndi isə qazandığı biliklərlə.

Bir gün kənddə gənclər üçün seminar təşkil edildi.

Vüqarı da danışmağa dəvət etdilər.

O, tribunaya qalxanda zal insanlarla dolu idi.

Bir qədər susdu.

Sonra dedi:

— Mən sizə uğurlarımı danışmayacağam.

Hamı diqqətlə qulaq asırdı.

— Mən sizə itirdiklərimi danışacağam.

Zalda sükut yarandı.

— Bir vaxtlar çox pulum vardı. Elə bilirdim ki, bu məni güclü edir.

Sonra əlavə etdi:

— Amma pul gedəndə gördüm ki, onun üzərində qurduğum güc də getdi.

Bir gənc soruşdu:

— Bəs sonra nə oldu?

— Sonra öyrənməyə başladım.

— Və?

— Həyatım dəyişdi.

Vüqar davam etdi:

— Pul insanın əlində olur. Elm isə insanın daxilində. Pulun oğurlana bilər. Yanıb kül ola bilər. Dəyərdən düşə bilər. Amma elm səninlə qalır.

Sonra cibindən iki toxum çıxardı.

Hamı təəccübləndi.

— Təsəvvür edin ki, bunlardan biri qızıldır, biri isə toxumdur.

Hamı diqqətlə baxırdı.

— Qızılı xərclədikcə azalacaq. Amma toxumu torpağa əksəniz, yüzlərlə yeni toxum verəcək.

Sonra əlavə etdi:

— Elm də belədir. Paylaşdıqca artır.

Tədbirdən sonra bir gənc ona yaxınlaşdı.

— Mən həmişə düşünürdüm ki, əsas məqsəd pul qazanmaqdır.

Vüqar gülümsədi.

— Mən də elə düşünürdüm.

— İndi nə düşünürsünüz?

Vüqar cavab verdi:

— Pul yaxşı xidmətçidir. Amma pis rəhbərdir. Elm isə insanı doğru istiqamətə aparan rəhbərdir.

Həmin axşam evə qayıdanda ailəsi ilə birlikdə həyətdə oturmuşdu.

Səma ulduzlarla dolu idi.

Aysu birdən soruşdu:

— Ata, indi dünyanın ən qiymətli şeyinin nə olduğunu düşünürsən?

Vüqar bir anlıq susdu.

Sonra qızına baxaraq dedi:

— Elm.

— Niyə?

Vüqar asta səslə cavab verdi:

— Çünki pulumu mən qoruyurdum. Amma elm məni qorudu. Pulum azaldı. Elmim isə artdı. Pulum gedəndə insanlar dəyişdi. Elmim artdıqca isə hörmət qazandım.

Sonra əlavə etdi:

— İndi İmam Əlinin (ə) bu sözünü daha yaxşı anlayıram: “Elm maldan xeyirlidir; çünki elm səni qoruyur, amma malı sən qoruyursan. Mal xərcləndikdə azalır, amma elm xərcləndikdə artır; malın verdiyi mövqe və şəxsiyyət mal yox olduqda itir.”

Həmin gecə Vüqar ilk dəfə idi ki, özünü həqiqətən zəngin hiss edirdi.

Çünki artıq cibindəki sərvətə deyil, beynindəki və qəlbindəki sərvətə sahib idi.

Və anlayırdı ki, insanın həqiqi zənginliyi bank hesabında deyil, öyrəndiyi həqiqətlərdədir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Pul və mal müvəqqətidir, elm isə insanla birlikdə qalır.
- Maddi sərvət itə bilər, lakin əldə edilmiş bilik itmir.
- Elm çətin zamanlarda insana çıxış yolu göstərərək onu qoruyur.
- Pul xərcləndikcə azalır, elm isə paylaşdıqca artır.
- Həqiqi hörmət insanın malik olduğu maldan deyil, şəxsiyyətindən və biliyindən gəlir.

- Uğursuzluqlar insan üçün yeni bilik qapılarının açılmasına səbəb ola bilər.
- Öyrənmək üçün heç vaxt gec deyil.
- Elm insanın düşüncəsini, qərarlarını və gələcəyini dəyişdirə bilir.
- Həqiqi zənginlik insanın daxilində daşıdığı faydalı biliklərdir.
- İmam Əlinin (ə) bu kəlamı bizə öyrədir ki, mal insanın əlində olan sərvətdir, elm isə insanın özünə çevrilən sərvətdir; buna görə də elm həm dünyada, həm də həyatda ən etibarlı xəzinədir.

KƏLAM - 61

"Yeddi səbəbə görə elm maldan üstündür: Birincisi, elm peyğəmbərlərin mirasıdır, mal isə fironların mirasıdır; İkincisi, elm xərclənməklə azalmaz, amma mal xərcləmə səbəbi ilə azalır; Üçüncüsü, sərvət bir qoruyucu tələb edir, amma elm sahibini qoruyur; Dördüncüsü, elm kəfənli halda da sahibi ilə birlikdədir, amma sərvət qalıcı deyil; Beşincisi, sərvət mömin və kafir üçün təmin edilir, amma elm yalnız mömin üçün hasil olur (əldə edilir); Altıncısı, bütün insanlar dini işlərdə alimlərə ehtiyac duyurlar, amma mal sahibinə ehtiyac yoxdur; Yeddincisi, elm insana Siratdan keçərkən güc verir, amma mal ona mane olmağa çalışır."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 296)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 61

"İKİ SANDIQ"

Siyəzən rayonunun yaxınlığında yerləşən kəndlərin birində Cavid adlı bir kişi yaşayırdı. O, zəhmətkeş, ağıllı və bacarıqlı tacir idi. İllərlə işləyərək böyük sərvət toplamışdı. Kənddə kimin borcu olsa ona müraciət edərdi, kimin işi düşsə onun qapısını döyərdi.

Cavid də bununla qürur duyurdu.

Düşünürdü ki, insanın dəyəri malik olduğu sərvətlə ölçülür.

Bir gün bazardan qayıdarkən kəndin yaşlı alimlərindən biri ilə rastlaşdı. Həmin alim çox sadə geyinər, kiçik evdə yaşayardı. Maddi vəziyyəti yaxşı olmasa da, hamı ona hörmət edirdi.

Cavid bunu anlaya bilmirdi.

Öz-özünə düşünürdü:

— Mənim ondan qat-qat çox pulum var. Amma insanlar ona daha çox ehtiram göstərirlər. Görəsən niyə?

Bir gün marağına qalib gələ bilmədi.

Alimin yanına getdi.

— Müəllim, sizə bir sual vermək istəyirəm.

— Buyur, oğlum.

— İnsan üçün daha qiymətli olan nədir: elm, yoxsa sərvət?

Alim gülümsədi.

— Bu sualın cavabını mən desəm, eşidəcəksən. Amma özün tapsan,

anlayacaqsan.
— Necə?
— Həyat sənə cavabı göstərəcək.
Cavid bu sözləri çox da ciddiyə almadı.
Aradan bir neçə ay keçdi.
Bir gecə güclü yağış yağdı.
Sel kəndin aşağı hissələrini su altında qoydu.
Cavidin böyük anbarlarından biri zərər gördü.
Yüzlərlə manatlıq mal xarab oldu.
Səhər tezdən hadisə yerinə gələndə dizlərini yerə qoyub başını əllərinin arasına aldı.
— İllərlə qazandığım sərvət bir gecədə məhv oldu...
Bu zaman həmin yaşlı alim də oradan keçirdi.
Sakitcə dedi:
— Oğlum, sən sərvətini qorumaq üçün nə qədər narahat oldun?
— Çox.
— Bəs elm üçün də bu qədər narahat olurdun?
Cavid cavab verə bilmədi.
Həmin gün ilk dəfə düşündü ki, doğrudan da pul onu qorumaq əvəzinə, o pulu qorumaq üçün yaşayırdı.
Bir müddət sonra başqa hadisə baş verdi.
Cavid yeni ticarət işinə başlamaq istədi.
Amma bu dəfə tələsmədi.
Maliyyə, iqtisadiyyat və idarəetmə haqqında kitablar oxumağa başladı.
Mütəxəssislərlə görüşdü.
Araşdırdı.
Öyrəndi.
Nəticədə əvvəlkindən daha uğurlu qərarlar verdi.
Bir gün oğlu Murad soruşdu:
— Ata, əvvəl niyə belə etmirdin?
Cavid dedi:
— Çünki elə bilirdim ki, pul hər şeyi həll edir.
— İndi necə düşünürsən?
— İndi bilirəm ki, pulu idarə edən elm olmasa, pul insanı idarə edər.
Bu söz Muradın yadında qaldı.
İllər keçdi.
Cavid artıq əvvəlki kimi deyildi.
Sərvəti yenidən artmışdı.
Amma bu dəfə həyatında başqa bir şey də vardı:
Elm sevgisi.
Bir gün kənd məktəbində çıxış etməyə dəvət olundu.
Şagirdlərin qarşısında dayananda dedi:
— Mən sizə iki sandıq haqqında danışmaq istəyirəm.
Hamı maraqla qulaq asırdı.

— Təsəvvür edin ki, birinci sandıq qızılla doludur. İkinci sandıq isə biliklə.

Bir şagird dedi:

— Mən qızılı seçərdim.

Zalda gülüş səsləri eşidildi.

Cavid də gülümsədi.

— Mən də vaxtilə elə düşünürdüm.

Sonra davam etdi:

— Amma təsəvvür edin ki, qızıl dolu sandığı hər gün açırsınız. Oradan götürdükcə azalır. Digər sandığı açdıqca isə içindəkilər artır.

Uşaqlar təəccüblə baxırdılar.

— Bu necə ola bilər?

— Çünki o sandıq elmdir.

Bu sözlər zalda dərin sükut yaratdı.

Bir neçə ay sonra kəndə uzaq şəhərlərdən insanlar gəlməyə başladılar.

Onlar Cavidin yanına pul almağa yox, məsləhət almağa gəlirdilər.

Bir gün həyat yoldaşı Günel dedi:

— Maraqlıdır.

— Nə?

— Əvvəllər insanlar sənin pulunu istəyirdilər. İndi isə fikirlərini.

Bu söz Cavidin qəlbinə toxundu.

Doğrudan da belə idi.

Puluna ehtiyac duyanlar çox olmuşdu.

Amma biliyinə ehtiyac duyanlar daha çox idi.

Bir gün həmin yaşlı alim ağır xəstələndi.

Kənd camaatı onu ziyarətə gedirdi.

Cavid də getdi.

Alimin vəziyyəti ağır olsa da, gözləri işıq saçırdı.

Cavid onun əlini tutub dedi:

— Müəllim, mən artıq sualımın cavabını tapmışam.

Alim gülümsədi.

— Hansı sualın?

— Elm ilə sərvətin fərqini.

— Nə anladın?

Cavid gözləri dolaraq dedi:

— Sərvətim məni qorumaq əvəzinə mən onu qoruyurdum. Elm isə məni qorudu.

Alim başını tərpətdi.

— Davam et.

— Sərvətimdən xərclədikcə azaldı. Amma öyrəndiklərimi paylaşdıqca artdı.

Alimin gözlərində sevinc parladı.

— Başqa?

— İnsanlar mənim puluma yox, biliyimə ehtiyac duymağa başladılar.

Alim gülümsədi.

— Daha nə?

Cavid bir qədər susdu.

Sonra dedi:

— Müəllim, mən sizi indi daha yaxşı anlayıram. Sizin böyük sərvətiniz yox idi. Amma bütün kənd sizə ehtiram göstərirdi.

Alimin gözlərindən yaş süzüldü.

— Çünki insanların qəlbində yer qazanan sərvət deyil, faydalı elmdir.

Bir neçə gün sonra alim vəfat etdi.

Kənddə böyük hüzn yaşandı.

Cavid dəfn mərasimindən qayıdarkən çox düşündü.

Birdən qəribə bir həqiqəti dərk etdi.

Alim dünyasını dəyişmişdi.

Amma onun öyrətdiyi biliklər yaşayırdı.

Yüzlərlə insanın davranışında.

Minlərlə qərarında.

Onun dediyi sözlərdə.

Həmin gecə Murad atasına yaxınlaşıb soruşdu:

— Ata, niyə bu qədər fikirlisən?

Cavid pəncərədən görünən ulduzlara baxaraq dedi:

— Oğlum, mən bu gün böyük bir həqiqəti anladım.

— Hansını?

— İnsan öldükdə sərvəti dünyada qalır. Amma faydalı elmi onunla birlikdə gedir və insanların qəlbində yaşamağa davam edir.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əlinin (ə) bir kəlamı var. Uzun illər onu eşitmişdim, amma bu gün anladım.

Murad maraqla soruşdu:

— Hansı kəlam?

Cavid dedi:

— "Yeddi səbəbə görə elm maldan üstündür..."

Sonra həmin səbəbləri bir-bir izah etdi.

Sonda isə dedi:

— Oğlum, sərvət insanın cibində olan xəzinədir. Elm isə insanın ruhunda olan xəzinədir. Cibdəki xəzinə oğurlana bilər. Ruhdakı xəzinə isə insanı həm dünyada, həm də axirətdə ucaldar.

Murad atasının sözlərini diqqətlə dinlədi.

O gecə Siyəzənin səması ulduzlarla dolu idi.

Amma Cavidin qəlbində doğan həqiqət onların hamısından daha parlaq idi.

Çünki o artıq anlamışdı:

İnsanın həqiqi zənginliyi topladığı malda deyil, qazandığı elmdədir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm peyğəmbərlərin mirasıdır və insanı mənəvi yüksəlişə aparır.

- Sərvət xərcləndikcə azalır, elm isə paylaşıldıqca artır.
- İnsan malını qorumağa məcburdur, amma elm insanı səhvlərdən və azğınlıqdan qoruyur.
- Sərvət dünyada qalır, faydalı elm isə insanın axirət sərmayəsinə çevrilir.
- İnsanların həqiqi ehtiyacı bilik və doğru rəhbərlikdir.
- Pul hörmət qazandıra bilər, amma davamlı ehtiramı yalnız elm qazandırır.
- Elm insanın qərarlarını daha düzgün və hikmətli edir.
- Sərvət hər kəsə verilə bilər, amma faydalı elm böyük nemət və məsuliyyətdir.
- İnsan öldükdən sonra onun malı bölüşdürülür, lakin faydalı elmi yaşamağa davam edir.
- İmam Əlinin (ə) bu kəlamı bizə öyrədir ki, elm insanın həm dünyada ən etibarlı dostu, həm də axirətdə ən qiymətli sərmayəsidir; buna görə də insan ömrünün ən böyük qazancı mal toplamaq deyil, elm qazanmaqdır.

ELM VƏ İNSANIN DƏYƏRİ

KƏLAM - 62

“HƏR İNSANIN DƏYƏRİ, VERDİYİ NEMƏTDİR (EHSAN ETDİYİ ŞEYDİR).”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 297)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 62

“QƏLBLƏRDƏ QALAN İZ”

Şəmkir rayonunun yaxınlığında yerləşən kəndlərin birində Səbinə adlı bir qadın yaşayırdı. O, nə məşhur idi, nə də varlı. Kiçik bir evdə yaşayır, məktəb yeməkxanasında işləyirdi. Hər səhər gün doğmamış oyanır, ailəsi üçün yemək hazırlayır, sonra işinə gedirdi.

Kənddə onu tanıyanlar haqqında bir söz deyirdilər:

— Səbinə özü üçün yox, başqaları üçün yaşayır.

Amma Səbinə bu sözlərə əhəmiyyət vermirdi. O, sadəcə əlindən gələn yaxşılığı etməyə çalışırdı.

Bir gün məktəbə gedərkən yol kənarında yaşlı bir qadının ağır çanta daşıdığını gördü. Dərhal yaxınlaşıb çantanı götürdü.

Qadın dedi:

— Qızım, Allah səni xoşbəxt etsin.

Səbinə gülümsədi.

— Mən sadəcə kömək etdim.

Yaşlı qadın isə dedi:

— İnsanların çoxu kömək edə bildiyi halda etmir. Ona görə bu, sadəcə kömək deyil.

Bu sözlər Səbinənin yadında qaldı.

Aradan bir neçə gün keçdi.

Məktəbdə yeni şagird gəlmişdi. Adı Elvin idi. Atasını itirmişdi. Anası xəstə idi. Uşaq çox sakit və kədərli görünürdü.

Bir gün nahar vaxtı Səbinə gördü ki, Elvin yeməkxananın bir küncündə oturub.

— Niyə yemək yemirsən?

Uşaq başını aşağı saldı.

— Pul gətirməmişəm.

Səbinənin ürəyi sıxıldı.

Heç nə demədən ona yemək verdi.

Sonra bu hadisə bir dəfə yox, dəfələrlə təkrarlandı.

Aylarla Elvinə gizlicə kömək etdi.

Heç kim bilmədi.

Hətta Elvin də yeməyin pulunu kimin ödədiyini anlamadı.

Bir gün məktəbin direktoru təsadüfən bunu öyrəndi.

Direktor dedi:

— Niyə bunu heç kimə demədiniz?

Səbinə cavab verdi:

— Yaxşılığın məqsədi görünmək deyil.

Direktor susdu.

Bu cavab ona çox təsir etdi.

İllər keçirdi.

Səbinə eyni sadə həyatını yaşayırdı.

Bir gün kənddə güclü qar yağdı.

Yollar bağlandı.

Bir çox yaşlı insan evdən çıxa bilmirdi.

Səbinə işdən sonra qonşuların evlərini gəzir, ehtiyaclarını soruşur, ərzaq aparırdı.

Həyat yoldaşı Rasim bir gün ona dedi:

— Özünü çox yorursan.

Səbinə gülümsədi.

— Bilirsənmi, insan yalnız özü üçün yaşayanda ürəyi daralır. Başqalarına fayda verəndə isə ürəyi genişlənir.

Rasim bu sözləri uzun müddət unutmadı.

Bir neçə il sonra məktəbdə tədbir təşkil edildi.

Keçmiş məzunlar da dəvət olunmuşdu.

Müxtəlif peşə sahibləri gəlmişdi.

Həkimlər, müəllimlər, mühəndislər...

Tədbirdə çıxış edən gənc bir həkim birdən dedi:

— Bu gün mənim burada olmağımın səbəbkarlarından biri də bu məktəbdə çalışan bir xanımdır.

Hamı maraqla baxdı.

Həkim sözünə davam etdi:

— Atamı itirəndən sonra məktəbi yarımçıq qoymaq istəyirdim. Bəzən ac qalırdım. Amma bir insan məni ayaqda saxladı.

Sonra gözləri dolaraq əlavə etdi:

— O insan Səbinə xala idi.

Zalda sükut yarandı.

Səbinə təəccübləndi.

Həkim davam etdi:

— Mən illərlə bilmirdim ki, yeməklərimin pulunu o ödəyirmiş. Sonradan öyrəndim. Əgər o yardım olmasaydı, bəlkə də məktəbi bitirə bilməzdim.

İnsanların gözləri yaşardı.

Səbinə isə başını aşağı saldı.

O, heç vaxt etdiyi yaxşılıqların bu qədər böyük nəticələr doğuracağını düşünməmişdi.

Tədbirdən sonra bir çox insan onun yanına gəldi.

Hamı təşəkkür edirdi.

Amma o yalnız bir cümlə deyirdi:

— Mən xüsusi bir şey etməmişəm.

Həmin gün evə qayıdarkən qızı Günay soruşdu:

— Ana, niyə hamı sənə bu qədər hörmət edir?

Səbinə cavab verdi:

— Bilmirəm.

Qızı israr etdi:

— Mən bilirəm.

— Nəyi?

— Çünki sən insanlara yaxşılıq edirsən.

Səbinə gülümsədi.

Amma bu söhbət onun qəlbində iz buraxdı.

Bir neçə ay sonra kənddə yaşlı bir müəllim vəfat etdi.

Onun dəfnində yüzlərlə insan iştirak edirdi.

Səbinə də orada idi.

İnsanlar müəllimin yaxşı əməllərindən danışırdılar.

Birdən bir yaşlı kişi dedi:

— İnsan torpağa gedəndə özü ilə evini, maşınını, pulunu aparmır. İnsanların qəlbində buraxdığı izi aparır.

Bu söz Səbinəni dərin düşüncələrə qərq etdi.

Həmin gecə yata bilmədi.

Öz həyatını düşündü.

Sonra anladı ki, insanın əsl dəyəri sahib olduqları ilə deyil, verdikləri ilə ölçülür.

Bir neçə il sonra artıq yaşı altmışı keçmişdi.

Saçları ağarmışdı.

Amma yenə də insanlara kömək etməyə davam edirdi.

Bir gün məktəbdə uşaqlarla söhbət edirdi.

Şagirdlərdən biri soruşdu:

— Səbinə müəllimə, insan necə böyük insan ola bilər?

O, bir anlıq susdu.

Sonra pəncərədən görünən ağacı göstərdi.

— Bu ağacı görürsünüz?

— Bəli.

— O ağac özü üçün meyvə vermir. Başqaları üçün verir. Kölgəsini özü istifadə etmir. Başqalarına verir.

Uşaqlar diqqətlə qulaq asırdı.

— İnsan da belədir. Nə qədər çox fayda versə, bir o qədər qiymətli olar.

Bir başqa şagird soruşdu:

— Bəs insanın dəyəri pulla ölçülmür?

Səbinə gülümsədi.

— Əgər belə olsaydı, dünyanın ən varlı insanları ən dəyərli insanlar olardı. Amma tarixdə insanların qəlbində qalanlar çox vaxt başqalarına fayda verən insanlar olub.

Sonra əlavə etdi:

— İmam Əlinin (ə) bir kəlamı var: “Hər insanın dəyəri, verdiyi nemətdir (ehsan etdiyi şeydir).”

Zal sakitləşdi.

Səbinə davam etdi:

— İnsanın dəyəri nə qədər qazandığı ilə deyil, nə qədər fayda verdiyi ilə ölçülür. Bir insan bir təbəssüm bəxş edər, bir insanın əlindən tutar, bir uşağa ümid verər, bir qocanın yükünü daşıyar, bir yetimin qəlbini sevindirər. Bəzən bunlar kiçik görünər. Amma Allah qatında və insanların qəlbində çox böyük olar.

İllər sonra Səbinə dünyasını dəyişdi.

Amma onun adı unudulmadı.

Çünki o, böyük sərvətlər qoymamışdı.

Böyük binalar tikdirməmişdi.

Lakin insanların qəlbində silinməyən iz qoymuşdu.

Kömək etdiyi uşaqlar böyümüşdü.

Sevindirdiyi insanlar onu dua ilə xatırlayırdı.

Onun haqqında danışanda insanlar belə deyirdilər:

— O qadının əlləri kiçik idi, amma ürəyi böyük idi.

Və həqiqətən də onun dəyəri sahib olduqları ilə deyil, verdiyi nemətlərlə ölçülürdü.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsanın həqiqi dəyəri sahib olduğu sərvətlə deyil, başqalarına verdiyi fayda ilə ölçülür.
- Kiçik görünən yaxşılıqlar bəzən insanların həyatını dəyişə bilir.
- Yaxşılıq etmək üçün zəngin olmaq vacib deyil; səmimi qəlb kifayətdir.
- Gizli edilən yaxşılıqlar daha ixlaslı və təsirli ola bilər.
- İnsanlara kömək etmək qəlbi genişləndirir və həyata məna qazandırır.
- Başqalarına verilən nemət və ehsan insanın ən gözəl mirasıdır.
- İnsanların qəlbində yer qazanmaq maddi imkanlarla deyil, gözəl əməllərlə mümkündür.
- Hər bir insan öz çevrəsində xeyir mənbəyinə çevrilə bilər.
- İnsan öldükdən sonra da onun yaxşılıqları xatırlanır və yaşayır.
- İmam Əlinin (ə) "Hər insanın dəyəri, verdiyi nemətdir" kəlamı bizə öyrədir ki, insanın böyüklüyü qazandığında deyil, paylaşdığında, topladığında deyil, verdiyində və başqalarının həyatına qatdığı xeyirdədir.

KƏLAM - 63

"İNSANLAR BİLDİKLƏRİ ŞEYİN UŞAQLARIDIRLAR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 297)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 63

"GÖRÜNMƏYƏN GÜZGÜ"

Şərur rayonunun yaxınlığında yerləşən kəndlərin birində Ramin adlı bir kişi yaşayırdı. O, zəhmətkeş, dürüst və ailəsinə bağlı insan idi. Kənddə kiçik bir təsərrüfatı vardı. İnsanlar onu yaxşı adam kimi tanıyırdılar. Amma onun bir xüsusiyyəti vardı ki, özü bunun fərqində deyildi.

Ramin düşünürdü ki, insan necə doğulubsa, elə də qalır.

Tez-tez deyirdi:

— İnsan dəyişməz. Kimin xasiyyəti necədirsə, ömrünün sonuna qədər elə də qalacaq.

Həyat yoldaşı Xatirə isə onunla razılaşmırdı.

— Yox, insan öyrəndikcə dəyişir.

Ramin gülümsəyirdi.

— Kitab oxumaqla insanın xasiyyəti dəyişməz.

Xatirə mübahisə etmirdi.

Sadəcə deyirdi:

— Gün gələr, özün görərsən.

Bir gün kənd məktəbinə yeni direktor təyin olundu. Adı Kamal müəllim idi. Savadlı və fərqli düşüncəli insan idi.

O, məktəbdə yalnız uşaqlar üçün deyil, böyüklər üçün də maarifləndirici görüşlər təşkil etməyə başladı.

Bir axşam kənd sakinlərini məktəbə dəvət etdi.

Ramin də maraq üçün getdi.

Kamal müəllim çıxışında bir stəkan su göstərdi.

Sonra həmin suya bir ovuc torpaq tökdü.

Su bulanıqlaşdı.

Hamı baxırdı.

Sonra müəllim dedi:

— Bu stəkan insanın düşüncəsidir.

Bir neçə dəqiqə gözlədi.

Torpaq dibə çökdü.

Su yenidən aydınlaşdı.

— Bəs bu nə deməkdir?

Kimsə cavab verə bilmədi.

Müəllim dedi:

— İnsan öyrənmədikdə eşitdiyi hər şey beyninə qarışır. Amma elm ona düşünməyi öyrədir və həqiqət yavaş-yavaş üzə çıxır.

Bu sözlər Raminin yadında qaldı.

Amma yenə də həyatına əvvəlki kimi davam etdi.

Bir neçə ay sonra oğlu Orxan məktəbdən gəlib dedi:

— Ata, müəllim bizə maraqlı tapşırıq verib.

— Nə tapşırıq?

— Deyib ki, hər birimiz həyatda ən çox təsirləndiyimiz insan haqqında yazı yazaq.

— Yaxşı.

— Mən də sənin haqqında yazmaq istəyirəm.

Ramin sevindi.

— Nə yazacaqsan?

Orxan bir qədər düşündü.

Sonra dedi:

— Hələ bilmirəm.

Bu cavab Ramini düşündürdü.

— Niyə?

— Çünki müəllim dedi ki, insanı tanımaq üçün onun bildiklərinə və düşündüklərinə baxmaq lazımdır.

Bu söz Raminin qəlbində qəribə iz buraxdı.

Həmin gecə uzun müddət yata bilmədi.

Öz-özünə düşünürdü:

— Görəsən mənim bildiklərim nədir?

İlk dəfə idi ki, bu sualı özünə verirdi.

Bir neçə gün sonra bazarda iki nəfərin mübahisəsini gördü.

Hər ikisi eyni hadisə haqqında danışırdı.

Amma biri tam fərqli düşünürdü.

Digəri isə tam başqa cür.

Ramin maraqlandı.

Sonra başa düşdü ki, onların fərqi hadisədə deyil.

Bildiklərindədir.

Həmin gün evə qayıdanda Xatirəyə dedi:

— Maraqlıdır.

— Nə?

— Eyni şeyə baxan iki insan tam fərqli nəticəyə gəlir.

Xatirə gülümsədi.

— Çünki hər insan gördüyü ilə yox, bildiyi ilə düşünür.

Bu söz Raminin zehnində qaldı.

Aradan həftələr keçdi.

Ramin kitab oxumağa başladı.

Əvvəlcə kənd təsərrüfatı haqqında.

Sonra tarix haqqında.

Daha sonra insan davranışları barədə.

Oxuduqca qəribə bir şey hiss edirdi.

Sanki illərlə baxdığı dünyanı ilk dəfə görürdü.

Bir gün qonşusu ilə mübahisə etdi.

Əvvəllər olsaydı, günlərlə küsülü qalardı.

Amma oxuduğu bir kitabdakı cümlə yadına düşdü:

“İnsanlar hadisələri yox, hadisələr haqqında düşüncələrini yaşayırlar.”

Bir qədər sakitləşdi.

Qonşusunun yerinə özünü qoymağa çalışdı.

Nəticədə mübahisə böyümədən həll olundu.

Evdə Xatirə təəccüblə soruşdu:

— Bu dəfə niyə əsəbiləşmədin?

Ramin cavab verdi:

— Çünki əvvəlki Ramin deyiləm.

— Necə yəni?

— Mən dəyişmişəm.

Bu sözləri deyərkən özü də təəccübləndi.

Çünki illərlə insanın dəyişmədiyini düşünmüşdü.
İndi isə öz dəyişimini görürdü.
Bir gün kənddə gənclərlə görüş təşkil edildi.
Kamal müəllim çıxış üçün Ramini də çağırdı.
Ramin əvvəl razılaşmaq istəmədi.
— Mən nə danışacağam?
Müəllim dedi:
— Həyatını.
Tədbir günü zal insanlarla dolu idi.
Ramin tribunaya qalxanda bir qədər həyəcanlandı.
Sonra dedi:
— Mən sizə həyatımın ən böyük səhvindən danışacağam.
Hamı diqqətlə dinləyirdi.
— Uzun illər düşünürdüm ki, insan necədirsə, elə də qalır.
Bir qədər dayandı.
— Sonra anladım ki, insan bildiyi şey qədər insandır.
Zalda sakitlik yarandı.
Ramin davam etdi:
— Təsəvvür edin ki, iki bağban var. Birinin əlində sağlam toxumlar var. Digərinin əlində isə qurumuş toxumlar.
Hər ikisi eyni torpaqda işləyir.
Amma nəticələr fərqli olur.
Niyə?
Bir şagird cavab verdi:
— Toxumlar fərqlidir.
— Düzdür.
Sonra əlavə etdi:
— İnsan da belədir. Beynində hansı fikirlər, hansı biliklər varsa, həyatı da ona uyğun formalaşır.
Bir gənc soruşdu:
— Yəni insan bildiyi şey olur?
Ramin gülümsədi.
— Bəli.
Sonra əlavə etdi:
— Mən əvvəllər bəzi şeyləri bilmədiyim üçün əsəbiləşirdim. Bəzi şeyləri bilmədiyim üçün səhv qərarlar verirdim. Bəzi şeyləri bilmədiyim üçün insanları düzgün başa düşmürdüm.
Zal tam sakit idi.
— Amma öyrəndikcə dəyişdim. Çünki insanın xarakterini yalnız illər yox, biliklər də formalaşdırır.
Tədbirdən sonra Orxan atasının yanına gəldi.
— Ata.
— Hə, oğlum?
— Mən yazımı artıq yazmışam.

— Nə yazmısan?

— Yazmışam ki, mənim ən çox təsirləndiyim insan sən olmusan.

Ramin sevindi.

— Niyə?

Orxan cavab verdi:

— Çünki sən mənə göstərdin ki, insan dəyişə bilər.

Bu söz Raminin gözlərini yaşartdı.

Həmin axşam ailə birlikdə həyətdə oturmuşdu.

Səma aydın idi.

Orxan soruşdu:

— Ata, son vaxtlar ən çox hansı sözü düşünürsən?

Ramin bir qədər susdu.

Sonra dedi:

— İmam Əlinin (ə) bir kəlamını.

— Hansını?

— "İnsanlar bildikləri şeyin uşaqlarıdırlar."

Orxan maraqla baxdı.

— Bu nə deməkdir?

Ramin asta səslə dedi:

— O deməkdir ki, insanın düşüncəsi, davranışı, qərarları və hətta həyatı onun bildiklərindən doğulur. Necə ki, uşaq valideynindən yaranır, insanın xarakteri də bildiklərindən yaranır.

Sonra əlavə etdi:

— Əgər insanın beynində hikmət varsa, həyatı hikmətli olar. Əgər beynində cəhalət varsa, həyatı da cəhalətin təsiri altında qalar.

Külək yavaş-yavaş əsirdi.

Şərurun gecəsi sakit idi.

Amma Raminin qəlbində böyük bir həqiqət oyanmışdı.

O artıq anlayırdı ki, insanın kim olduğunu soruşanda onun var-dövlətinə, görünüşünə və ya yaşına baxmaq kifayət deyil.

İnsan əslində bildiyi həqiqətlərin aynasıdır.

Və hər kəs bir növ öz bildiklərinin övladıdır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsanın düşüncələri və davranışları onun bildiklərindən formalaşır.
- Öyrənmək insanın xarakterini və həyata baxışını dəyişə bilər.
- Cəhalət insanı səhv qərarlara, elm isə doğru qərarlara yaxınlaşdırır.
- Eyni hadisəyə fərqli baxışların səbəbi insanların fərqli biliklərə sahib olmasıdır.
- İnsan daim öyrəndikcə inkişaf edir və dəyişir.
- Hikmətli biliklər insanın münasibətlərini və davranışlarını gözəlləşdirir.
- Kitablar və öyrənmək insanın daxili dünyasını zənginləşdirir.
- İnsanın həqiqi sərvəti onun malik olduğu faydalı biliklərdir.
- Uşaqlar üçün ən böyük nümunə özünü inkişaf etdirən valideynlərdir.

- İmam Əlinin (ə) "İnsanlar bildikləri şeyin uşaqlarıdırlar" kəlamı bizə öyrədir ki, insanın şəxsiyyəti, düşüncəsi və həyatı onun mənimsədiyi biliklərdən doğulur; buna görə də hansı biliklə qidalanırıqsa, nəticədə ona çevrilirik.

KƏLAM - 64

"ƏN DƏYƏRLİ İNSANLAR, ƏN ÇOX ELM SAHİBİ OLANLARDIR. DƏYƏRİ AZ OLAN KƏSLƏR İSƏ ELMLƏRİ ƏN AZ OLANLARDIR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 297)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 64

"SƏSSİZ XƏZİNƏ"

Astara rayonunun yaxınlığında yerləşən kəndlərin birində Zəhra adlı bir qadın yaşayırdı. O, orta məktəbdə kitabxanaçı işləyirdi. Həyatı çox sadə idi. Nə böyük evi vardı, nə də var-dövləti. Köhnə bir evdə yaşayır, hər gün məktəbə gedib gəlirdi.

Kənddə insanlar onu sakit və təvazökar qadın kimi tanıyırdılar.

Amma kənddə başqa bir qadın da vardı – Sürəyya.

Sürəyya imkanlı ailədən idi. Bahalı paltarlar geyinir, hər məclisdə diqqət mərkəzində olmağı sevirdi. İnsanlar onun haqqında çox danışırdılar.

Bir gün kənddə keçirilən tədbirdə iki qadın da iştirak edirdi.

Tədbirdən sonra bir neçə gənc qız Sürəyyanın ətrafına yığışıb onun geyimləri, zinət əşyaları və həyat tərzi haqqında suallar verməyə başladı.

Bir kənarda isə Zəhra sakitcə dayanmışdı.

Heç kim ona yaxınlaşmırdı.

Bunu görən məktəbin yaşlı müəllimlərindən biri yaxınlaşıb dedi:

— Qızlar, sizə bir sual verim.

Hamı ona baxdı.

— Təsəvvür edin ki, qaranlıq bir meşədə azmısınız. Yanınızda iki insan var. Birinin bahalı paltarı və çoxlu qızılı var. Digəri isə yolu yaxşı bilir. Hansının arxasınca gedərsiniz?

Qızlar bir ağızdan dedilər:

— Yolu bilənin.

Müəllim gülümsədi.

— Həyatda da belədir.

Bu sözlər bir çoxunun diqqətini çəksə də, Zəhra sadəcə gülümsədi və işinə qayıtdı.

O, insanların onu necə gördüyü ilə çox maraqlanmırdı.

Çünki yaxşı bilirdi ki, insanın həqiqi dəyəri görünüşündə deyil.

Bir gün məktəbə yeni şagird gəldi.

Adı Elnur idi.

Çox kasıb ailədən idi.

Dərslərində zəif idi.

Ən pisi isə özünə inanmırdı.

Bir gün kitabxanada oturub pəncərədən çölə baxırdı.

Zəhra yaxınlaşıb soruşdu:
— Nə düşünürsən?
— Heç nə.
— İnsan heç nə düşünəndə belə nəsə düşünür.
Uşaq başını aşağı saldı.
— Mən heç vaxt uğurlu olmayacağam.
— Niyə?
— Çünki başqaları məndən ağıllıdır.
Zəhra kitab rəfindən kiçik bir kitab götürdü.
Sonra dedi:
— Bu kitabı görürsən?
— Bəli.
— Bunun içindəki biliklər bu rəfdə qalanda heç kimə fayda vermir. Amma oxunanda insanı dəyişdirir.
Elnur maraqla baxdı.
— Mən dəyişə bilərəm?
— Əlbəttə.
Bu söhbət onların həyatında dönüş nöqtəsi oldu.
Zəhra hər gün Elnura müxtəlif kitablar tövsiyə etməyə başladı.
Tarix.
Elm.
Ədəbiyyat.
Əxlaq.
Həyat hekayələri.
Aylar keçdikcə Elnur dəyişirdi.
Özünə inamı artırdı.
Dərsləri yaxşılaşdı.
Müəllimlər təəccüblənirdi.
Bir gün direktor Zəhraya dedi:
— Bu uşaqda böyük dəyişiklik var.
Zəhra sadəcə gülümsədi.
— Dəyişən mən deyiləm. Dəyişən onun öyrəndikləridir.
İllər keçdi.
Elnur universitetə daxil oldu.
Sonra müəllim oldu.
Daha sonra təhsil sahəsində tanınmış insanlardan birinə çevrildi.
Amma haraya getsə, kitabxanaçı Zəhranı unutmadı.
Bu arada kənddə başqa hadisələr də baş verirdi.
Bir çox insanlar zamanla Sürəyyanın var-dövlətindən danışmağı dayandırmışdılar.
Çünki yeni imkanlı insanlar çıxmışdı.
Yeni evlər tikilmişdi.
Yeni maşınlar alınmışdı.
İnsanların diqqəti dəyişmişdi.

Amma Zəhranın adı hər il daha çox hörmətlə çəkilirdi.
Bir gün məktəbdə böyük tədbir keçirildi.
Keçmiş məzunlar da dəvət olunmuşdu.
Zal insanlarla dolu idi.
Tədbirin əsas qonağı artıq məşhur təhsil mütəxəssisi olan Elnur idi.
O, çıxış etmək üçün səhnəyə qalxdı.
Bir qədər susdu.
Sonra dedi:
— Bu gün mənə uğurlarım haqqında danışmağı xahiş etdilər. Amma mən uğurlarımdan yox, bir insan haqqında danışmaq istəyirəm.
Hamı maraqla qulaq asırdı.
Elnur barmağı ilə zalın arxa sırasını göstərdi.
— O insan orada oturub.
Hamının baxışları Zəhraya yönəldi.
O isə təəccüblənmişdi.
Elnur davam etdi:
— Bir zamanlar mən özümü dəyərsiz hesab edirdim. Özümə inanmırdım. Amma bir insan mənə kitab verdi, ümid verdi və öyrənməyin qapısını açdı.
Zal sakitləşdi.
— Əgər bu gün burada dayanmışamsa, səbəblərdən biri də odur.
İnsanlar alqışlamağa başladılar.
Zəhranın gözləri doldu.
Çünki o, heç vaxt şöhrət axtarmamışdı.
Sadəcə insanlara fayda verməyə çalışmışdı.
Tədbirdən sonra məktəbin həyətində bir qrup şagird onun ətrafına yığışdı.
Onlardan biri soruşdu:
— Müəllimə, niyə insanlar sizi bu qədər sevir?
Zəhra bir qədər düşündü.
Sonra yaxınlıqdakı alma ağacını göstərdi.
— Bu ağacı görürsünüz?
— Bəli.
— İnsanlar onu gözəl olduğu üçün sevirlər?
— Yox.
— Bəs niyə?
— Meyvə verdiyi üçün.
Zəhra gülümsədi.
— İnsan da belədir. İnsanlara fayda verdikcə dəyər qazanır.
Başqa bir şagird soruşdu:
— Bəs insanın ən böyük dəyəri nədir?
Zəhra cavab verdi:
— Faydalı elm.
— Niyə?
— Çünki elm həm sahibini yüksəldir, həm də başqalarına fayda verir.
Sonra bir qədər susdu.

Və əlavə etdi:

— Həzrəti Muhəmməd (s) buyurub: "Ən dəyərli insanlar, ən çox elm sahibi olanlardır. Dəyəri az olan kəslər isə elmləri ən az olanlardır."

Uşaqlar diqqətlə dinləyirdilər.

Zəhra davam etdi:

— Bu o demək deyil ki, insanın dəyəri pulu, vəzifəsi və ya şöhrəti ilə ölçülür. İnsanların həqiqi dəyəri bildikləri, öyrətdikləri və insanlara verdikləri fayda ilə ölçülür.

Həmin gün şagirdlər evlərinə fərqli düşüncələrlə qayıtdılar.

Zəhra isə məktəbin kitabxanasında rəfləri düzəldirdi.

Hər şey əvvəlki kimi görünürdü.

Amma əslində çox şey dəyişmişdi.

Çünki onun topladığı sərvət pul deyildi.

İnsanların qəlbində oyatdığı elm sevgisi idi.

İllər sonra insanlar onun evini, geyimini və ya maddi vəziyyətini xatırlamadılar.

Amma öyrətdiyi dərsləri, verdiyi ümidi və açdığı qapıları xatırladılar.

Və beləliklə, sadə bir kitabxanaçı kəndin ən hörmətli insanlarından birinə çevrildi.

Çünki onun dəyəri sahib olduqlarında deyil, sahib olduğu elmdə idi.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsanın həqiqi dəyəri mal-dövlətlə deyil, biliyi ilə ölçülür.
- Faydalı elm insanın həm öz həyatını, həm də başqalarının həyatını dəyişə bilər.
- Bir insanın verdiyi bilik illərlə yaşayaraq başqa insanların həyatına təsir edə bilər.
- Şöhrət və sərvət keçicidir, elm isə qalıcıdır.
- İnsanlara yol göstərən və fayda verən şəxslər daha çox hörmət qazanırlar.
- Özünə inam və inkişaf çox vaxt düzgün biliklə başlayır.
- Təvazökarlıqla verilən elm insanların qəlbində dərin iz buraxır.
- Ən böyük sərvət insanın beynində və qəlbində daşıdığı faydalı bilikdir.
- İnsan nə qədər çox öyrənərsə, həm özü, həm də ətrafı üçün daha dəyərli olar.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Ən dəyərli insanlar, ən çox elm sahibi olanlardır" kəlamı bizə öyrədir ki, insanın həqiqi qiyməti onun görünüşü, var-dövləti və ya mövqeyi ilə deyil, malik olduğu elm və həmin elmi insanlara fayda vermək üçün necə istifadə etməsi ilə ölçülür.

KƏLAM - 65

“Ey mömin! Şübhəsiz bu elm və ədəb sənin canının dəyəridir. Elə isə onları öyrənməyə çalış. Çünki sənin elmin və ədəbin artdıqca, qiymətin və dəyərin də artar. Elm ilə Rəbbinə çatarsan, ədəb ilə isə Rəbbinə gözəl xidmət edərsən. Qul, xidmət ədəbi ilə Allaha yaxınlığa və dostluğa layiq olar. Elə isə bu nəsihəti qəbul et ki, əzabdan qurtuluşa çatasan.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 297)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 65

“DƏYƏRİ ÖLÇÜLMƏYƏN XƏZİNƏ”

Qusar rayonunun yaxınlığında yerləşən kəndlərin birində Əkbər adlı bir kişi yaşayırdı. O, gənc yaşlarında çox çalışqan olmuşdu. Öz zəhməti ilə böyük təsərrüfat qurmuş, yaxşı ev tikdirmiş, ailəsini rahat yaşatmışdı.

Kənddə insanlar ona hörmət edirdilər.

Lakin Əkbərin bir çatışmazlığı vardı.

O düşünürdü ki, insanın dəyəri onun qazandığı pulla, sahib olduğu torpaqla və əldə etdiyi nüfuzla ölçülür.

Bir gün çay süfrəsi arxasında oğlu Tural dedi:

— Ata, insanın ən böyük sərvəti nədir?

Əkbər gülümsəyərək cavab verdi:

— Əlbəttə ki, qazandığı mal-dövlət.

Bu zaman həyat yoldaşı Sevinc sakitcə dedi:

— Bəs o sərvət sabah əlindən çıxsa?

Əkbər özünə əmin şəkildə cavab verdi:

— Çıxmaz.

Amma həyatın ona hazırladığı dərs vardı.

Bir neçə ay sonra güclü dolu yağdı.

Bağların böyük hissəsi məhv oldu.

Məhsul azaldı.

Ardınca bazarda qiymətlər düşdü.

Bir neçə uğursuz qərar da əlavə olunanda Əkbər ciddi maddi itki ilə üzləşdi.

İllərlə qurduğu işlər zəifləməyə başladı.

Bir axşam həyətin küncündə tək oturmuşdu.

Əlləri dizlərinin üstündə idi.

Sanki illərlə daşıdığı güvən birdən-birə yox olmuşdu.

Tural yaxınlaşıb soruşdu:

— Ata, niyə kədərlisən?

Əkbər dərindən ah çəkdi.

— Çünki insan sahib olduqlarını itirəndə özünü də itirmiş kimi hiss edir.

Bu sözləri deyərkən səsi titrədi.

Tural isə sakitcə dedi:

— Bəs insan sahib olduqlarından ibarətdirsə, onda kasıb insanların heç dəyəri yoxdur?

Bu sual Əkbəri susdurdu.
O cavab verə bilmədi.
Həmin gecə yata bilmədi.
Oğlunun sualı beynində dönüb-dolaşırdı.
Bir neçə gün sonra kənd məscidində yaşlı bir alim çıxış edirdi.
Əkbər də təsadüfən həmin söhbətə qatıldı.
Alim əlində köhnə bir kitab tutaraq dedi:
— İnsanlar çox vaxt öz dəyərlərini səhv yerdə axtarırlar.
Sonra cibindən bir ovuc torpaq çıxarıb yerə səpdi.
— Bu torpaq nə qədər dəyərlidir?
Hamı susdu.
Alim davam etdi:
— Əgər içində toxum yoxdursa, çox az.
Sonra bir toxum göstərdi.
— Amma bu toxum torpağa düşsə, yüzlərlə meyvə verə bilər.
Bir qədər dayandı.
— İnsan da belədir. Dəyər onun görünüşündə, pulunda və vəzifəsində deyil. Dəyər onun daxilində daşıdığı elmdə və ədəbdədir.
Bu sözlər Əkbərin qəlbinə toxundu.
Çünki ilk dəfə idi ki, kimsə onun uzun illər inandığı düşüncələri sarsıdırdı.
Həmin gündən sonra o dəyişməyə başladı.
İlk dəfə kitablar almağa başladı.
Əvvəl dini kitablar oxudu.
Sonra əxlaq haqqında əsərlər.
Sonra insan münasibətləri barədə yazılar.
Oxuduqca qəribə bir həqiqəti görürdü.
İllərlə çox şeyə sahib olmuşdu.
Amma bir çox vacib şeyləri bilmirdi.
Bir gün bazarda yaşlı bir kişi onunla kobud danışdı.
Əvvəlki Əkbər olsaydı, dərhal cavab verərdi.
Amma bu dəfə susdu.
Kişi gedəndən sonra dostlarından biri soruşdu:
— Niyə cavab vermədin?
Əkbər gülümsədi.
— Çünki öyrəndim ki, hər döyüşə qatılmaq qalibiyyət deyil.
Bu cavab dostunu təəccübləndirdi.
Aradan aylar keçdi.
Əkbər artıq əvvəlki adam deyildi.
Pulunun bir hissəsini itirmişdi.
Amma hikmət qazanmışdı.
Bir gün kənd məktəbində şagirdlərlə görüşə dəvət olundu.
Əvvəl tərəddüd etdi.
— Mən nə danışa bilərəm ki?

Direktor dedi:

— Həyatın sənə öyrətdiklərini.

Əkbər razılaşdı.

Tədbir günü uşaqlar qarşısında dayananda bir qədər həyəcanlandı.

Sonra danışmağa başladı.

— Uşaqlar, mən sizə iki insan haqqında danışacağam.

Hamı diqqətlə qulaq asırdı.

— Birinci insanın böyük evi, bahalı maşını və çoxlu pulu var.

— İkinci insanın isə elmi, gözəl əxlaqı və insanlara faydası var.

Bir şagird soruşdu:

— Hansı daha dəyərlidir?

Əkbər gülümsədi.

— Mən əvvəllər birincini seçərdim.

Zalda gülüş yarandı.

— Amma indi ikincini seçərəm.

— Niyə?

Əkbər cavab verdi:

— Çünki birinci insan sahib olduqlarını itirə bilər. Amma ikinci insan öz dəyərini özü ilə daşıyır.

Sonra davam etdi:

— Pul insanın cibində olur. Elm və ədəb isə insanın ruhunda.

Bu sözlər şagirdlərin diqqətini çəkdi.

Tədbirdən sonra bir oğlan yaxınlaşıb soruşdu:

— Əmi, insanın qiyməti necə artır?

Əkbər onun çiyninə əlini qoydu.

— Bir ağac təsəvvür et.

— Oldu.

— O ağac hər il meyvə verdikcə insanlar ona daha çox qiymət verirlər.

— Bəli.

— İnsan da elədir. Elmi artdıqca, ədəbi gözəlləşdikcə və insanlara faydası çoxaldıqca dəyəri artır.

Oğlan başını tərpətdi.

Bu sadə nümunə onun yadında qaldı.

İllər keçdi.

Əkbərin maddi vəziyyəti yenidən düzəldi.

Lakin artıq o əvvəlki kimi deyildi.

Bir gün oğlu Tural universitetdən qayıdıb dedi:

— Ata, müəllimimiz soruşdu ki, həyatda öyrəndiyiniz ən vacib dərs nədir?

Əkbər bir qədər düşündü.

Sonra dedi:

— Mənə elə gəlir ki, insanın həqiqi qiyməti onun daxilindədir.

— Necə yəni?

Əkbər asta səslə cavab verdi:

— Mən əvvəllər malımı artırmağa çalışırdım. İndi isə elmimi və ədəbimi artırmağa çalışıram.

Sonra əlavə etdi:

— Çünki mal insanı böyük göstərər. Elm və ədəb isə insanı həqiqətən böyük edər.

Həmin axşam evlərinin həyətində oturmuşdular.

Qusarın dağlarından gələn sərin külək ağacların yarpaqlarını yellədirdi.

Əkbər səmaya baxaraq dedi:

— İmam Əlinin (ə) bir kəlamı var ki, mən onun mənasını gec anladım.

Tural maraqla soruşdu:

— Hansı kəlam?

Əkbər dedi:

— "Ey mömin! Şübhəsiz bu elm və ədəb sənin canının dəyəridir..."

Sonra həmin kəlamı izah etməyə başladı.

Sonda isə dedi:

— Oğlum, insanın dəyəri bank hesabında yazılan rəqəmlərlə ölçülmür. İnsanın dəyəri bildiyi həqiqətlərlə, sahib olduğu ədəblə və insanlara göstərdiyi gözəl davranışlarla ölçülür.

Tural atasına baxdı.

Onun qarşısında artıq əvvəlki Əkbər yox idi.

Bu adam daha sakit idi.

Daha hikmətli idi.

Daha təvazökar idi.

Və ən əsası, öz həqiqi dəyərini tapmışdı.

Çünki artıq anlayırdı:

Elm insanı yüksəldən pilləkəndir.

Ədəb isə onu zirvədə saxlayan dayaqdır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsanın həqiqi dəyəri mal-dövləti ilə deyil, elmi və ədəbi ilə ölçülür.
- Maddi sərvət itə bilər, lakin elm və gözəl əxlaq insanın ayrılmaz xəzinəsidir.
- Elm insanı Rəbbini daha yaxşı tanımağa və Ona yaxınlaşmağa aparır.
- Ədəb insanın öyrəndiyi bilikləri gözəl davranışa çevirməsinə kömək edir.
- İnsan öyrəndikcə və öz üzərində işlədikcə dəyəri artır.
- Hər mübahisəyə cavab verməmək də bəzən hikmət və ədəb əlamətidir.
- Gözəl əxlaq və bilik birlikdə olduqda insan həm cəmiyyətin, həm də Allahın dərgahında ucalır.
- Uşaqlara verilən ən böyük miras pul deyil, elm və tərbiyədir.
- Həqiqi böyüklük insanların üzərində hökm etməkdə deyil, öz nəfsinə hakim olmaqda gizlidir.
- İmam Əlinin (ə) bu kəlamı bizə öyrədir ki, elm insanı Allaha aparan nur, ədəb isə həmin yolda onu qoruyan gözəl libasdır; bu ikisi artdıqca insanın həqiqi qiyməti və dəyəri də artır.

KƏLAM - 66

“Ey oğlum! Şiələrin məqamını rəvayət və mərifət ölçüsünə görə tanı. Çünki mərifət, o rəvayəti anlamaqdan ibarətdir. Mömin rəvayətləri anlamaqla imamın ən uca dərəcələrinə çatır. Mən Əlinin (ə) kitabına baxdım və orada bu cümləni gördüm: ‘Şübhəsiz hər bir insanın dəyəri və qiyməti onun mərifətinə bağlıdır.’”

(Bu kəlamı İmam Baqir (ə) oğlu İmam Sadiqə (ə) buyurub. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 297)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 66

“DƏRİNLİYİN QİYMƏTİ”

Qvatemalada yaşayan Məryəm adlı bir qadın vardı. O, şəhərin kənarında yerləşən kiçik bir məktəbdə müəllimə işləyirdi. Məryəm savadlı qadın idi, çox kitab oxuyurdu, müxtəlif mövzularla maraqlanırdı. Buna görə də insanlar onu ağıllı hesab edirdilər.

Amma onun qəlbində həmişə bir sual vardı:

"İnsanların həqiqi dəyəri nədədir?"

Bu sual onu uzun illər düşündürürdü.

Çünki o görürdü ki, bəzi insanlar çox məlumatlıdırlar, amma davranışları gözəl deyil. Bəziləri isə çox danışırlar, lakin dediklərinin mənasını özləri də dərindən anlamırlar.

Bir gün məktəbdə maraqlı hadisə baş verdi.

Şagirdlərdən biri sinifə gəlib dedi:

— Müəllimə, mən dünən internetdə yüzlərlə dini hədis oxudum.

Başqa bir şagird dərhal dedi:

— Mən isə əlli kitabın adını bilirəm.

Üçüncü şagird də lovğalanaraq əlavə etdi:

— Mən yüzdən çox məşhur alimin sözünü əzbər bilirəm.

Sinifdə uşaqlar öz bildikləri ilə fəxr etməyə başladılar.

Məryəm onları dinlədi.

Sonra masanın üstünə iki stəkan qoydu.

Birincisi ağzına qədər su ilə dolu idi.

İkincisi isə yarıya qədər su ilə dolmuşdu.

Məryəm soruşdu:

— Hansı daha qiymətlidir?

Uşaqlar dedilər:

— Ağzına qədər dolu olan.

Məryəm gülümsədi.

Sonra birinci stəkandakı suyu yerə tökdü.

İkinci stəkandakı suyu isə bir dibçəkdəki qurumaqda olan çiçəyə tökdü.

Bir neçə gün sonra həmin çiçək yenidən canlandı.

Məryəm uşaqlara baxaraq dedi:

— Gördünüzmü? Dolu olmaq həmişə faydalı olmaq demək deyil.

Uşaqlar anlamadılar.

Məryəm izah etdi:

— İnsan çox şey eşidə bilər, çox kitab oxuya bilər, çox məlumat toplaya

bilər. Amma onları anlamırsa, həyatına tətbiq etmirsə, həmin biliklər sadəcə yaddaşda qalır.

Bu sözlər uşaqların zehnində qaldı.

Lakin ən çox Məryəmin özünü düşündürdü.

Çünki o da hiss edirdi ki, bəzən insan bilməklə anlamağı qarışdırır.

Bir neçə ay sonra onun anası ağır xəstələndi.

Məryəm xəstəxanada anasının yanında çox vaxt keçirirdi.

Bir gün palatada yaşlı bir qadınla tanış oldu.

Həmin qadın savadsız idi.

Kitab oxumağı da bacarmırdı.

Amma danışdığı hər cümlə hikmət dolu idi.

Bir gün Məryəm ondan soruşdu:

— Siz bu qədər səbirli olmağı necə öyrənmisiniz?

Qadın gülümsədi.

— Mən çox əziyyət görmüşəm.

— Bəs heç üsyan etməmisiniz?

— Qızım, insan Allahı yalnız dil ilə tanısa, ilk çətinlikdə sarsılar. Amma qəlbi ilə tanısa, hər çətinlikdə Ona daha da yaxınlaşar.

Bu söz Məryəmi sarsıtdı.

Çünki bu sadə qadın böyük kitablar oxumamışdı.

Amma bildiyini yaşamışdı.

Məryəm həmin gün başa düşdü ki, mərifət sadəcə məlumat deyil.

Mərifət insanın həqiqəti qəlbi ilə dərk etməsidir.

Bir il sonra məktəbdə dini və mənəvi mövzuda tədbir keçirildi.

Məryəmdən çıxış etməsi istəndi.

Zal şagirdlərlə dolu idi.

O, tribunaya qalxdı.

Bir qədər susdu.

Sonra dedi:

— Uşaqlar, sizə iki insan haqqında danışacağam.

Hamı diqqətlə qulaq asırdı.

— Birinci insan yüzlərlə kitab oxuyub. Minlərlə hədis əzbərləyib. Amma heç birini həyatında tətbiq etmir.

— İkinci insan isə az bilir. Amma bildiyini anlayır və yaşayır.

Sonra soruşdu:

— Sizcə hansı daha qiymətlidir?

Bir neçə uşaq cavab verdi:

— İkincisi.

Məryəm başını tərpətdi.

— Çünki Allah yanında insanın qiyməti yalnız eşitdiklərinin sayı ilə deyil, anladıqlarının dərinliyi ilə ölçülür.

Bu sözlər zalda dərin sükut yaratdı.

Sonra o, bir ağac nümunəsi verdi.

— Təsəvvür edin ki, iki ağac var. Birinin budaqları çoxdur, amma

meyvəsi yoxdur. Digəri isə az budaqlıdır, amma hər budağı meyvə verir.

İnsanlar hansı ağacı daha qiymətli hesab edərlər?

Hamı cavab verdi:

— Meyvə verəni.

— Mərifət də belədir. Məlumat budaqlardır. Mərifət isə meyvədir.

Tədbirdən sonra bir qız şagird onun yanına gəldi.

Adı Sara idi.

— Müəllimə, bəs insan mərifəti necə əldə edir?

Məryəm gülümsədi.

— Oxumaqla.

— Təkcə oxumaqla?

— Yox.

— Bəs necə?

— Düşünməklə. Anlamaqla. Yaşamaqla. Hər öyrəndiyini qəlbinə endirməklə.

Sara bu sözləri dəftərinə yazdı.

İllər keçdi.

Məryəm artıq yaşlanmışdı.

Bir gün kitablarını səliqəyə salarkən köhnə qeydlərinin arasından bir hədis gördü.

İmam Baqirin (ə) oğlu İmam Sadiqə (ə) buyurduğu həmin kəlam idi.

O, sakitcə oxudu:

"Ey oğlum! Şiələrin məqamını rəvayət və mərifət ölçüsünə görə tanı. Çünki mərifət, o rəvayəti anlamaqdan ibarətdir... Şübhəsiz hər bir insanın dəyəri və qiyməti onun mərifətinə bağlıdır."

Məryəmin gözləri doldu.

Çünki artıq bu sözlərin mənasını kitabdan deyil, həyatdan öyrənmişdi.

O başa düşmüşdü ki, insanın qiyməti nə qədər eşitdiyi ilə deyil, nə qədər anladığı ilə ölçülür.

Nə qədər danışdığı ilə deyil, nə qədər dərk etdiyi ilə ölçülür.

Nə qədər bildiyi ilə deyil, bildiyini nə qədər yaşadığı ilə ölçülür.

Həmin axşam Qvatemalanın üzərinə günəş batarkən Məryəm pəncərənin önündə dayanmışdı.

O, həyatında öyrəndiyi ən böyük həqiqəti düşünürdü:

Məlumat insanın zehnini doldura bilər.

Amma mərifət insanın qəlbini oyadır.

Və insanın həqiqi dəyəri də məhz oyatdığı qəlbin dərinliyində gizlidir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsanın dəyəri yalnız məlumatının çoxluğu ilə deyil, mərifətinin dərinliyi ilə ölçülür.
- Hədis və dini bilikləri sadəcə əzbərləmək kifayət deyil, onları anlamaq da lazımdır.
- Mərifət insanın qəlbində formalaşan dərk və anlayışdır.

- Bildiyini həyatında tətbiq edən insan, yalnız danışan insandan daha qiymətlidir.
- Az bilib onu yaşayan insan, çox bilib tətbiq etməyən insandan üstün ola bilər.
- Oxumaq mərifətin başlanğıcıdır, amma sonu deyil.
- Düşünmək və təfəkkür etmək bilikləri hikmətə çevirir.
- Həqiqi elm insanın davranışında və əxlaqında görünməlidir.
- İnsan Allahı və dini nə qədər dərindən tanıyarsa, çətinliklər qarşısında bir o qədər möhkəm olar.
- İmam Baqirin (ə) bu kəlamı bizə öyrədir ki, insanın həqiqi qiyməti topladığı məlumatlarda deyil, əldə etdiyi mərifətdə, yəni həqiqətləri nə qədər dərindən anlayıb qəlbində yaşatmasındadır.

KƏLAM - 67

"Şiələrimizin məqamını, bizdən bildikləri rəvayətlərin miqdarına görə tanıyın. Biz, onların fəqihini 'mühəddəs' *(ilahi ilhamla yönləndirilən)* **olmayınca fəqih saymarıq."**
Ondan soruşdular: "Məgər mömin də mühəddəs ola bilərmi?"
İmam buyurdu: "Mömin 'müfəhhəm'dir *(ona ilahi anlayış verilir)* **və müfəhhəm olan kəs də mühəddəsdir."**

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 297)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 67

"QƏLBİN EŞİTDİYİ SƏS"

Şuşada yaşayan insanların arasında Kamal adlı bir kişi vardı. O, şəhərdə tarix müəllimi kimi çalışırdı. İnsanlar onu savadlı hesab edirdilər. Çünki çox kitab oxuyur, müxtəlif mövzularda danışa bilirdi. Hətta bəzən insanlar bir məsələni soruşmaq üçün onun yanına gəlirdilər.

Amma Kamalın özünün bilmədiyi bir problem vardı.

O, biliyi məlumatla qarışdırırdı.

Oxuduğu kitabların sayını bilirdi.

Əzbərlədiyi hədislərin sayını bilirdi.

Dinlədiyi mühazirələrin sayını bilirdi.

Lakin bunların nə qədərinin qəlbinə endiyini bilmirdi.

Bir gün məktəbdə maraqlı hadisə baş verdi.

Şagirdlərdən biri ona yaxınlaşıb soruşdu:

— Müəllim, ağıllı insan kimdir?

Kamal dərhal cavab verdi:

— Çox bilən insan.

Uşaq yenidən soruşdu:

— Bəs bildiyini düzgün istifadə etməyən insan da ağıllıdır?

Bu sual Kamalı bir anlıq susdurdu.

Cavab verdi:

— Hər halda yox.

Uşaq isə dedi:

— Deməli ağıllı olmaq çox bilmək deyil.

Bu sadə cümlə Kamalın qəlbində qəribə iz buraxdı.

Həmin gün evə qayıdanda uzun müddət fikirləşdi.

Doğrudanmı insanın dəyəri yalnız bildiyi məlumatlarla ölçülmür?

Bir neçə həftə sonra şəhərə tanınmış bir alim gəldi.

Məsciddə söhbət təşkil olundu.

Kamal da iştirak etdi.

Alim söhbət əsnasında dedi:

— Elə insanlar var ki, yüzlərlə kitab oxuyublar, amma bir problem qarşısında doğru qərar verə bilmirlər. Elə insanlar da var ki, az oxuyublar, amma Allah onlara elə bir anlayış verib ki, qaranlıq yerdə işıq kimi yolu göstərirlər.

Bu sözlər Kamalı düşündürdü.

Söhbət bitəndən sonra yaxınlaşıb soruşdu:

— Müəllim, insan bu anlayışa necə çatır?

Alim gülümsədi.

— Oxumaqla başlayır.

— Sonra?

— Düşünməklə davam edir.

— Sonra?

— Yaşamaqla kamilləşir.

Kamal maraqla dinləyirdi.

Alim əlavə etdi:

— Elə insanlar var ki, hədisləri sadəcə əzbərləyirlər. Elələri də var ki, hədisləri yaşayırlar. Fərq buradadır.

Bu sözlər onun həyatında dönüş nöqtəsi oldu.

O gündən sonra Kamal yalnız oxumağa deyil, düşündüklərini həyatında tətbiq etməyə başladı.

Bir gün bazarda yaşlı bir qadınla qarşılaşdı.

Qadın əlində ağır yük daşıyırdı.

Əvvəllər olsa, bəlkə sadəcə keçib gedərdi.

Bu dəfə isə yükü götürüb evinə qədər apardı.

Qadın dua etdi:

— Allah sənə qəlb gözü versin.

Bu dua Kamalın yadında qaldı.

"Qəlb gözü..."

Bu ifadə onu çox düşündürdü.

Bir neçə ay sonra başqa hadisə baş verdi.

Məktəbdə iki müəllim arasında ciddi mübahisə yarandı.

Hər ikisi haqlı olduğunu iddia edirdi.

Direktor Kamaldan fikir soruşdu.

Əvvəllər olsaydı, dərhal tərəf seçərdi.

Amma bu dəfə hər iki tərəfi dinlədi.

Sonra elə bir həll yolu təklif etdi ki, hər iki müəllim razı qaldı.

Direktor təəccüblə dedi:

— Maraqlıdır. Bu həlli necə tapdın?

Kamal özü də düşündü.

Doğrudan da necə tapmışdı?

Sanki hansısa məqamda qəlbində bir aydınlıq yaranmışdı.

O gecə evdə atasının köhnə kitablarını vərəqləyirdi.

Birdən bir hədis diqqətini çəkdi.

Orada yazılmışdı ki, bəzən insan yalnız məlumatla deyil, anlayışla yüksəlir.

Bu sözlər ona həmin gün yaşadığı hadisəni xatırlatdı.

İllər keçdikcə Kamal dəyişirdi.

İnsanlar artıq onun yalnız savadına görə deyil, hikmətli qərarlarına görə də ona müraciət edirdilər.

Bir gün tələbələrindən biri dedi:

— Müəllim, siz əvvəllər də çox bilirdiniz. Amma indi fərqlisiniz.

Kamal maraqlandı.

— Nə mənada?

— İndi suallara cavab vermirsiniz. İnsanların suallarını anlamalarına kömək edirsiniz.

Bu söz onu kövrəltdi.

Çünki artıq özü də hiss edirdi ki, həqiqi elm sadəcə məlumat toplamaq deyil.

Həqiqi elm qəlbi oyatmaqdır.

Bir gün məktəbdə böyük tədbir keçirildi.

Şagirdlər və müəllimlər toplaşmışdı.

Kamaldan çıxış etməsi istəndi.

O tribunaya qalxdı.

Bir qədər susdu.

Sonra dedi:

— Sizə iki insan haqqında danışmaq istəyirəm.

Hamı diqqətlə qulaq asırdı.

— Birinci insan min kitab oxuyub.

— İkinci insan isə oxuduğu yüz kitabı anlayıb.

Sonra soruşdu:

— Sizcə hansı daha qiymətlidir?

Şagirdlər düşündülər.

Bir qız ayağa qalxıb dedi:

— Oxuduğunu anlayan.

Kamal gülümsədi.

— Düzdür.

Sonra cibindən bir xəritə çıxardı.

— Təsəvvür edin ki, bu xəritə sizin biliklərinizdir.

Sonra pəncərədən görünən yolu göstərdi.

— Bu yol isə həyatdır.

Bir qədər susdu.

— Xəritəyə sahib olmaq yaxşıdır. Amma yolu başa düşmədən xəritə heç nəyi dəyişmir.

Zalda dərin sükut yarandı.

Kamal davam etdi:

— İnsan hədisləri, Quran ayələrini, hikmətli sözləri öyrənə bilər. Amma onları anlamırsa, onlar kağız üzərində qalır. Anlayıb yaşayırsa, həmin biliklər onun qəlbində işığa çevrilir.

Tədbirdən sonra bir şagird yaxınlaşıb soruşdu:

— Müəllim, bəs Allah bəzən insana necə düzgün qərar verməyi nəsib edir?

Kamal gülümsədi.

— Çünki insan bildiyini səmimiyyətlə yaşayanda, Allah ona bilmədiyi şeyləri anlamağı da nəsib edir.

Həmin gecə Şuşanın dağlarına duman çökmüşdü.

Kamal eyvanda dayanıb uzaqlara baxırdı.

Birdən İmam Sadiqin (ə) kəlamı yadına düşdü:

“Şiələrimizin məqamını, bizdən bildikləri rəvayətlərin miqdarına görə tanıyın...”

Sonra davamını xatırladı:

“Mömin müfəhhəmdir...”

Kamal artıq bu sözlərin mənasını daha yaxşı anlayırdı.

Bu, vəhy almaq demək deyildi.

Bu, qəlbin Allahın nuru ilə həqiqəti daha düzgün dərk etməsi demək idi.

Bu, insanın oxuduğunu anlaması, anladığını yaşaması və yaşadığını hikmətə çevirməsi demək idi.

O an qəlbində qəribə bir rahatlıq hiss etdi.

Çünki başa düşmüşdü:

İnsanın böyüklüyü neçə kitab oxumasında deyil.

Oxuduğu həqiqətlərin qəlbində neçə işıq yandırmasındadır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi elm sadəcə məlumat toplamaq deyil, onu anlamaq və yaşamaqdır.
- İnsan hədisləri və dini bilikləri öyrəndikcə onları qəlbinə endirməlidir.
- Mərifət və anlayış insanı məlumat sahibi olmaqdan daha yüksək mərtəbəyə çatdırır.
- Allahın verdiyi düzgün anlayış səmimi şəkildə elmə əməl etməyin nəticələrindən biridir.
- Çox bilmək həmişə hikmətli olmaq demək deyil.
- Oxunan bilik həyatın içində tətbiq olunanda faydalı olur.
- İnsan qəlbini saflaşdırdıqca hadisələri daha düzgün qiymətləndirə bilir.
- Həqiqi alim yalnız cavab verən deyil, insanlara həqiqəti anlamağa kömək edən şəxsdir.

- Faydalı bilik insanın davranışında, qərarlarında və əxlaqında görünməlidir.
- İmam Sadiqin (ə) bu kəlamı bizə öyrədir ki, insanın məqamı yalnız bildiyi rəvayətlərin sayı ilə deyil, onları nə qədər dərindən anladığı, həyatında yaşatdığı və Allahın ona bəxş etdiyi hikmətli anlayışla ölçülür.

PEYĞƏMBƏRLİK MƏQAMINA ƏN YAXIN OLAN KİMSƏ

KƏLAM - 68

“İNSANLARDAN PEYĞƏMBƏRLİK MƏQAMINA ƏN YAXIN OLAN KƏSLƏR ALİMLƏR VƏ MÜCAHİDLƏRDİR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 299)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 68

“İŞIQ DAŞIYANLAR”

Abşeronda yaşayan Aysel adlı bir qadın vardı. O, böyük bir məktəbdə biologiya müəlliməsi işləyirdi. İnsanlar onu savadlı, sakit və təmkinli qadın kimi tanıyırdılar. Lakin onun həyatında çox az adamın bildiyi bir sirr vardı.

Aysel müəllimə olmaq üçün böyük çətinliklərdən keçmişdi.

Atasını erkən yaşda itirmişdi.

Anası tikiş tikərək ailəni dolandırmışdı.

Bəzən evlərində elektrik belə olmurdu.

Aysel isə gecələr şam işığında dərs oxuyurdu.

Bir dəfə anası ona demişdi:

— Qızım, niyə özünü bu qədər yorursan?

Aysel cavab vermişdi:

— Ana, insanın əlindən hər şey alına bilər. Amma beynindəki elm alınmaz.

Bu sözləri deyəndə özü də bilmirdi ki, bir gün həmin fikir onun bütün həyatını dəyişəcək.

İllər keçdi.

Aysel universitet bitirdi.

Müəllim oldu.

Şagirdlər onu sevirdi.

Çünki o, sadəcə dərs keçmirdi.

Uşaqların qəlbində ümid oyadırdı.

Bir gün sinifdə şagirdlərdən biri soruşdu:

— Müəllimə, siz niyə müəllim olmusunuz?

Aysel gülümsədi.

— Çünki bir vaxtlar mənim həyatımı dəyişən müəllimlər olub.

— Necə dəyişiblər?

Aysel cavab verdi:

— İnsan qaranlıq otaqda yolunu tapa bilməyəndə ona işıq göstəriblər.

Bu cavab uşaqların yadında qaldı.

Həmin il məktəbə yeni şagird gəldi.

Adı Nərmin idi.

Atası ağır xəstə idi.

Anası isə işsiz idi.

Qız daim kədərli görünürdü.

Dərslərdə zəif idi.
Sinif yoldaşları onunla çox ünsiyyət qurmurdu.
Bir gün Aysel müəllimə Nərmini dərsdən sonra saxladı.
— Qızım, niyə belə kədərlisən?
Nərmin gözlərini yerə dikdi.
— Mən heç kim kimi ola bilmərəm.
— Niyə?
— Çünki həyatım çətindir.
Aysel bir müddət susdu.
Sonra masanın üstündəki kiçik bir şamı göstərdi.
— Bu şamı görürsən?
— Bəli.
— Qaranlıq otaqda bir şam nə qədər işıq verə bilər?
— Çox az.
— Amma həmin az işıq belə insanın yıxılmasının qarşısını ala bilər.
Nərmin ilk dəfə gülümsədi.
O gündən sonra Aysel müəllimə onunla ayrıca məşğul olmağa başladı.
Bəzən dərsdən sonra qalırdı.
Bəzən kitablar verirdi.
Bəzən sadəcə söhbət edirdi.
Aylar keçdikcə Nərmin dəyişməyə başladı.
Özünə inam qazandı.
Qiymətləri yüksəldi.
Hətta məktəbin ən fəal şagirdlərindən birinə çevrildi.
Bir gün direktor dedi:
— Aysel müəllimə, siz sadəcə müəllim deyilsiniz.
— Niyə?
— Çünki siz uşaqların həyatını dəyişirsiniz.
Bu söz Ayselin qəlbinə toxundu.
Lakin həyat ona başqa bir dərs də vermək üzrə idi.
Bir yay günü Abşeron ətrafındakı yaşayış məntəqələrindən birində güclü yanğın baş verdi.
Bir çox ailələr çətin vəziyyətə düşdü.
İnsanlar təşviş içində idi.
Aysel müəllimə dərhal məktəbdə yardım kampaniyası təşkil etdi.
Şagirdlər, müəllimlər və valideynlər bir araya gəldilər.
Ərzaq topladılar.
Paltar topladılar.
Kitablar topladılar.
Gecə-gündüz çalışdılar.
Bir həftə sonra yardımlar ehtiyac sahiblərinə çatdırıldı.
Bir müəllim ona dedi:
— Siz niyə özünüzü bu qədər yorursunuz?
Aysel cavab verdi:

— İnsan yalnız özü üçün yaşayırsa, ömrü kiçik olur. Başqaları üçün yaşayırsa, ömrü böyüyür.

Bu sözləri eşidənlər uzun müddət düşündülər.

İllər keçdi.

Ayselin şagirdləri böyüdülər.

Onlardan biri həkim oldu.

Biri mühəndis oldu.

Biri alim oldu.

Biri müəllim oldu.

Bir gün məktəbin yubiley tədbiri keçirildi.

Keçmiş məzunlar da dəvət olunmuşdu.

Zal insanlarla dolu idi.

Səhnəyə ilk çıxanlardan biri Nərmin oldu.

Artıq o, tanınmış həkim idi.

Mikrofona yaxınlaşıb dedi:

— Mən bu gün burada yalnız öz adımdan danışmıram.

Hamı diqqətlə qulaq asırdı.

— Mənim kimi yüzlərlə insanın adından danışıram.

Sonra gözləri dolaraq əlavə etdi:

— Bir insan vardı ki, bizim qaranlıq günlərimizdə işıq oldu.

Zalda sükut yarandı.

Nərmin davam etdi:

— O bizə sadəcə elm öyrətmədi. Ümid öyrətdi. Mübarizə öyrətdi. İnsanlara xidmət etməyi öyrətdi.

Sonra Aysel müəlliməyə tərəf baxdı.

— Həyatımda gördüyüm ən böyük qəhrəmanlardan biri odur.

Ayselin gözləri yaşardı.

Çünki o heç vaxt qəhrəman olmaq istəməmişdi.

Sadəcə faydalı olmaq istəmişdi.

Tədbirdən sonra bir gənc müəllim onun yanına gəlib soruşdu:

— Sizcə insanı böyük edən nədir?

Aysel bir qədər düşündü.

Sonra məktəbin həyətindəki ağacı göstərdi.

— Bu ağacı görürsən?

— Bəli.

— Ağac özü üçün meyvə vermir.

— Doğrudur.

— Kölgəsini də özü istifadə etmir.

— Bəli.

— İnsan da belədir. Nə qədər çox fayda versə, bir o qədər yüksələr.

Gənc müəllim başını tərpətdi.

Aysel isə davam etdi:

— Amma fayda vermək üçün əvvəl elm lazımdır. Sonra isə həmin elmi insanlara xidmət üçün istifadə etmək lazımdır.

Həmin axşam evə qayıdarkən köhnə dəftərlərini vərəqləyirdi.

Birdən bir hədis diqqətini çəkdi.

Bu, Həzrəti Muhəmmədin (s) kəlamı idi:

"İnsanlardan peyğəmbərlik məqamına ən yaxın olan kəslər alimlər və mücahidlərdir."

Aysel uzun müddət bu sözlərə baxdı.

Sonra pəncərədən görünən səmaya nəzər saldı.

Artıq həmin kəlamın mənasını daha yaxşı anlayırdı.

Peyğəmbərlər insanlara yol göstərmişdilər.

Alimlər də insanlara doğru yolu göstərirlər.

Peyğəmbərlər insanların qəlbini oyatmışdılar.

Alimlər də insanların düşüncələrini oyadırlar.

Mücahidlər isə haqq uğrunda mübarizə aparırlar.

Bəzən silahla.

Bəzən qələmlə.

Bəzən sözlə.

Bəzən də öz nəfsləri ilə.

Aysel başa düşdü ki, insanın böyüklüyü nə qədər tanınmasında deyil.

Nə qədər insanın həyatına işıq olmasındadır.

Və həmin gecə qəlbində bir rahatlıq hiss etdi.

Çünki anlayırdı ki, insanın ən böyük mirası arxasında qoyduğu xeyir və oyatdığı qəlblərdir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi alim yalnız məlumat öyrədən deyil, insanlara yol göstərən şəxsdir.
- Elm insanların həyatını dəyişdirə və onlara ümid verə bilər.
- Bir müəllimin və ya alimin təsiri illərlə davam edə bilər.
- İnsanlara xidmət etmək elmin ən gözəl nəticələrindən biridir.
- Mübarizə yalnız döyüş meydanında olmur; elm, tərbiyə və yaxşılıq yolunda da mübarizə vardır.
- İnsan nə qədər çox fayda verərsə, bir o qədər dəyər qazanır.
- Çətin vəziyyətdə insanlara yardım etmək böyük mənəvi fəzilətdir.
- Həqiqi qəhrəmanlar bəzən səssiz şəkildə insanların həyatına toxunan insanlardır.
- Alimlik yalnız bilmək deyil, bildiyini insanlığın xeyrinə istifadə etməkdir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "İnsanlardan peyğəmbərlik məqamına ən yaxın olan kəslər alimlər və mücahidlərdir" kəlamı bizə öyrədir ki, haqqı tanıdan, insanlara fayda verən və xeyir yolunda çalışan alimlər və mücahidlər cəmiyyətin ən qiymətli insanları sırasındadırlar.

KƏLAM - 69

**“ELM TƏLƏB EDƏN KİMSƏ İSLAMIN RÜKNÜDÜR.
ONUN MÜKAFATI PEYĞƏMBƏRLƏRLƏ BİRLİKDƏ VERİLƏCƏKDİR.”**

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 299)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 69

“SÜTUNUN GÜCÜ”

Ağcabədidə yaşayan Rəşad adlı bir kişi vardı. O, kiçik yaşlarından zəhmətlə böyümüşdü. Atası sürücü, anası isə evdar qadın idi. Ailələri varlı olmasa da, halal zəhmətlə yaşayırdılar.

Rəşad uşaqlıqdan ağıllı idi. Amma onun bir problemi vardı.

O, dərs oxumağı yalnız yaxşı iş tapmaq üçün lazım hesab edirdi.

Düşünürdü ki, elm insanı sadəcə pul qazanmağa aparan vasitədir.

Bir gün məktəbdə müəllimi soruşdu:

— Rəşad, niyə oxuyursan?

Rəşad dərhal cavab verdi:

— Böyüyəndə yaxşı maaşlı işim olsun deyə.

Sinifdə bir neçə uşaq da onunla razılaşdı.

Müəllim isə gülümsədi.

— Bəs əgər sabah sənə çoxlu pul versələr, yenə oxuyarsan?

Rəşad bir qədər düşündü.

— Yəqin ki, yox.

Müəllim başını aşağı saldı.

— Onda sən hələ elmin dəyərini tanımamısan.

Bu söz Rəşadın yadında qaldı.

Amma o zaman mənasını anlamadı.

İllər keçdi.

Rəşad universitetə daxil oldu.

Təhsilini başa vurdu.

Yaxşı iş tapdı.

Maddi vəziyyəti düzəldi.

Lakin içində qəribə boşluq hiss edirdi.

Bir gün iş yerində ciddi problem yarandı.

Şirkətdə böyük anlaşılmazlıq olmuşdu.

İnsanlar bir-biri ilə mübahisə edir, günahı başqasının üzərinə atırdı.

Rəşad da həmin qarışıqlığın içində idi.

O gün axşam evə qayıdarkən atası onun narahat olduğunu hiss etdi.

— Nə olub, oğlum?

— İşdə problemlər var.

— Həll edə bilmirsən?

— Çətin görünür.

Atası bir qədər susdu.

Sonra həyətin ortasındakı yarımçıq tikiliyə işarə etdi.

— Bu binanı görürsən?

— Bəli.

— Əgər onun sütunlarını çıxarsaq nə olar?

— Uçular.

— Niyə?

— Çünki bina sütunların üzərində dayanır.

Atası gülümsədi.

— İnsan həyatı da belədir. Əgər onu daşıyan sütunlar yoxdursa, ilk çətinlikdə dağılır.

Rəşad bu sözlərin mənasını tam anlamadı.

Lakin həmin gecə çox düşündü.

Bir neçə ay sonra şəhərdə tanınmış alimlərdən biri Ağcabədiyə gəldi.

Mədəniyyət evində maarifləndirici görüş keçirilirdi.

Rəşad da iştirak etdi.

Alim çıxışında dedi:

— İnsanlar ev tikəndə əvvəl təməl qoyurlar. Sonra sütunlar ucaldırlar. Amma həyat quranda çoxları bunu unudur.

Zalda sükut yarandı.

— İnsan həyatının sütunu elmdir.

Sonra əlavə etdi:

— Elmi olmayan cəmiyyət ayaqda qala bilməz.

Bu sözlər Rəşadın qəlbinə toxundu.

Söhbət bitəndən sonra alimə yaxınlaşdı.

— Müəllim, siz elmi niyə bu qədər vacib hesab edirsiniz?

Alim gülümsədi.

— Çünki elm yalnız bir insanı deyil, bütöv bir cəmiyyəti ayaqda saxlayır.

— Necə?

— Həkim elmi ilə insanları qoruyur. Müəllim elmi ilə gələcək nəsli yetişdirir. Mühəndis elmi ilə yollar çəkir. Alim elmi ilə həqiqətləri öyrədir. Bunların biri olmasa, cəmiyyət zəifləyər.

Bu sözlər Rəşadın düşüncəsini dəyişməyə başladı.

O, əvvəllər elmi şəxsi qazanc vasitəsi kimi görürdü.

İndi isə başa düşürdü ki, elm bundan qat-qat böyükdür.

Bir müddət sonra Rəşad könüllü olaraq kənd məktəblərində təlimlər keçməyə başladı.

Hər həftə sonu müxtəlif məktəblərə gedirdi.

Şagirdlərlə görüşürdü.

Onlara təhsil haqqında danışırdı.

Bir gün ucqar kəndlərin birində çıxış edərkən bir oğlan ayağa qalxdı.

— Müəllim, mənim imkanım yoxdur. Oxumağın mənə nə faydası olacaq?

Rəşad bir anlıq susdu.

Çünki bu sualı vaxtilə özü də vermişdi.

Sonra dedi:

— Mən sənə bir hekayə danışım.

Hamı diqqətlə qulaq asırdı.

— Bir kənddə iki quyu vardı. Birinin suyu daim axırdı. Digərinin isə ağzı bağlı idi.

— Sonra?

— İllər keçdi. Axan su təmiz qaldı. Bağlı qalan su isə iyləndi.

Uşaq maraqla baxdı.

Rəşad davam etdi:

— İnsan da belədir. Öyrənməyən insan dayanmış suya bənzəyir. Öyrənən insan isə daim yenilənir.

Bu sözlər uşaqların çoxuna təsir etdi.

İllər keçdikcə Rəşad daha çox oxumağa başladı.

Dini elmlər öyrəndi.

Tarix öyrəndi.

Əxlaq öyrəndi.

İnsanlarla davranmağı öyrəndi.

Bir gün anası ona dedi:

— Oğlum, əvvəlki Rəşad deyilsən.

— Nə dəyişib?

— Əvvəllər yalnız öz gələcəyini düşünürdün. İndi isə başqalarının gələcəyini də düşünürsən.

Bu söz onu kövrəltdi.

Çünki artıq anlayırdı ki, elm insanı yalnız məlumatlandırmır.

Elm insanın qəlbini böyüdür.

Bir gün məktəbdə keçirilən tədbirdə çıxış etməsi istəndi.

Zal şagirdlərlə dolu idi.

Rəşad səhnəyə qalxdı.

Bir qədər susdu.

Sonra dedi:

— Uşaqlar, təsəvvür edin ki, böyük bir bina tikilir.

Hamı diqqətlə qulaq asırdı.

— Binanın divarları gözəldir. Pəncərələri bahalıdır. Damı möhkəmdir.

Sonra soruşdu:

— Bəs sütunları yoxdursa nə olar?

Hamı bir ağızdan cavab verdi:

— Uçular.

— Düzdür.

Rəşad gülümsədi.

— İnsan həyatı da belədir. Pul, vəzifə, şöhrət divarlardır. Amma elm sütundur.

Zalda dərin sükut yarandı.

— Sütun olmayanda divarlar insanı xilas edə bilməz.

Sonra əlavə etdi:

— Həzrəti Muhəmməd (s) buyurub: “Elm tələb edən kimsə İslamın rüknüdür. Onun mükafatı peyğəmbərlərlə birlikdə veriləcəkdir.”

Bir şagird soruşdu:

— Müəllim, niyə elm öyrənən insan bu qədər qiymətlidir?

Rəşad cavab verdi:

— Çünki o yalnız özünü deyil, başqalarını da ayaqda saxlayır.

Bu sözlər zalda olan hər kəsi düşündürdü.

Həmin axşam evə qayıdarkən günəş Ağcabədinin düzənlikləri üzərində batırdı.

Rəşad yavaş addımlarla gedirdi.

İllər əvvəl müəlliminin dediyi söz yadına düşdü:

"Sən hələ elmin dəyərini tanımamısan."

İndi isə tanıyırdı.

Artıq başa düşürdü ki, elm yalnız bir peşə deyil.

Elm bir məsuliyyətdir.

Bir ibadətdir.

Bir xidmət yoludur.

Və bu yolda addımlayan insan cəmiyyətin sütunlarından birinə çevrilir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm yalnız şəxsi qazanc vasitəsi deyil, cəmiyyətin dayağıdır.
- Həyatın ən möhkəm sütunlarından biri elmdir.
- Öyrənmək insanın düşüncəsini və xarakterini dəyişdirir.
- Həqiqi elm insanı yalnız özü üçün deyil, başqaları üçün də yaşamağa yönəldir.
- Təhsil alan insan gələcək nəsillərə də fayda verir.
- Elmi olan insan çətinliklər qarşısında daha möhkəm dayanır.
- Cəmiyyətin inkişafı alimlərin, müəllimlərin və elm öyrənən insanların zəhməti ilə mümkün olur.
- Elm insanın qəlbini genişləndirir və məsuliyyət hissini artırır.
- Daim öyrənən insan durğunlaşmır, inkişaf edir və yenilənir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Elm tələb edən kimsə İslamın rüknüdür. Onun mükafatı peyğəmbərlərlə birlikdə veriləcəkdir" kəlamı bizə öyrədir ki, elm yolunda çalışan insan yalnız öz həyatını deyil, bütöv bir cəmiyyətin gələcəyini möhkəmləndirən böyük bir xidmət sahibidir.

KƏLAM - 70

"ÜMMƏTİMİN ALİMLƏRİ, İSRAİLOĞULLARININ PEYĞƏMBƏRLƏRİ KİMİDİR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 299)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 70

"SÖNMƏYƏN ÇIRAQ"

Babək rayonunda yaşayan Züleyxa adlı bir qadın vardı. O, kənd məktəbində müəllimə işləyirdi. Yaşı əllini keçmişdi. Saçlarına dən düşmüşdü. Sadə geyinər, sadə danışar, heç vaxt özünü başqalarından üstün tutmazdı.

Kənddə onu tanımayan yox idi.

Amma maraqlısı o idi ki, insanlar ona yalnız müəllim kimi yox, məsləhət verən, yol göstərən, qəlbləri sakitləşdirən bir insan kimi baxırdılar.

Bir gün qonşusu Sevda ondan soruşdu:

— Züleyxa müəllimə, sənə bir şey deyim?

— Buyur, qızım.

— Maraqlıdır, kənddə həkim də var, sahibkar da var, vəzifəli adam da var. Amma insanlar çətinliyə düşəndə ən çox sənin qapını döyürlər.

Züleyxa gülümsədi.

— Mənim qapımı yox, bəlkə bildiyim həqiqətlərin qapısını döyürlər.

Sevda bu sözləri tam anlamadı.

Amma həmin günlərdə baş verən hadisələr ona bu sözlərin mənasını başa salacaqdı.

Bir gün kənddə iki ailə arasında ciddi mübahisə yarandı.

Məsələ kiçik başlamışdı.

Bir torpaq sərhədi üstündə yaranan anlaşılmazlıq getdikcə böyümüşdü.

Artıq qohumlar bir-birinə salam vermirdi.

Gənclər əsəbiləşmişdi.

Kənddə hamı narahat idi.

Kənd ağsaqqalları toplandı.

Amma məsələ həll olunmadı.

Nəhayət, kimsə dedi:

— Gedək Züleyxa müəllimə ilə danışaq.

Onlar müəllimənin yanına gəldilər.

Züleyxa hər iki tərəfi diqqətlə dinlədi.

Heç kimin sözünü kəsmədi.

Heç kimi günahlandırmadı.

Sonra sakit səslə dedi:

— Sizə bir sual verim.

Hamı susdu.

— Bu torpaq sizdən əvvəl kimə məxsus idi?

— Atalarımıza.

— Onlardan əvvəl?

— Babalarımıza.

— Bəs indi onlar haradadır?

Hamı başını aşağı saldı.

Züleyxa davam etdi:

— Deməli bu torpaq heç kimi özü ilə aparmayıb. Bəs siz niyə bir-birinizi itirmək istəyirsiniz?

Otaqda dərin sükut yarandı.

Bir neçə saatlıq söhbətdən sonra tərəflər barışdı.

Kənd camaatı təəccübləndi.

Çünki həll olunmayan məsələ bir günə həll olmuşdu.

Həmin axşam Sevda yenə Züleyxanın yanına gəldi.

— Müəllimə, sən bunu necə bacardın?

Züleyxa gülümsədi.
— Mən heç nə etmədim.
— Necə yəni?
— İnsanların qəzəbinin üstünə qəzəb qoymadım. Sadəcə həqiqəti xatırlatdım.
Bu hadisədən bir neçə ay sonra başqa bir hadisə baş verdi.
Kənddə yaşayan bir gənc şəhərə gedib müxtəlif yanlış düşüncələrin təsirinə düşmüşdü.
Ailəsi ilə kobud danışırdı.
Hamını səhv hesab edirdi.
Atası ağlayaraq Züleyxanın yanına gəldi.
— Müəllimə, oğlum dəyişib.
Züleyxa gənclə görüşmək istədi.
Bir neçə saat onunla söhbət etdi.
Amma söhbət əsnasında bir dəfə də olsun onu təhqir etmədi.
Bir dəfə də olsun "sən səhvsən" demədi.
Sadəcə suallar verdi.
Düşündürən suallar.
Bir neçə görüşdən sonra gəncin baxışları dəyişməyə başladı.
Bir gün atası sevinc içində dedi:
— Müəllimə, oğlum əvvəlki kimi olub.
Züleyxa yenə gülümsədi.
— Mən onu dəyişmədim.
— Bəs kim dəyişdi?
— Həqiqət.
Bu söz kənddə dillər əzbəri oldu.
İllər keçirdi.
Züleyxanın şagirdləri böyüyürdülər.
Onlardan biri hakim olmuşdu.
Biri müəllim.
Biri həkim.
Biri mühəndis.
Amma harada olsalar da, müəllimələrini unutmadılar.
Bir gün məktəbin yubiley tədbiri keçirildi.
Köhnə məzunlar da dəvət olunmuşdu.
Zal insanlarla dolu idi.
Səhnəyə ilk çıxanlardan biri tanınmış cərrah olmuş Günel idi.
O dedi:
— Mən bu gün insan həyatı xilas edirəm.
Hamı alqışladı.
Günel davam etdi:
— Amma mənə həyatın mənasını öyrədən biri olub.
Sonra gözləri doldu.
— O insan Züleyxa müəllimədir.

Zal alqış səsləri ilə doldu.

Ardınca hakim olan bir şagird çıxış etdi.

— Mən insanlara ədalət verməyə çalışıram. Amma ədalətin nə olduğunu ilk dəfə Züleyxa müəllimədən öyrənmişəm.

Sonra başqa biri çıxış etdi.

— Mən müəllim olmuşam. Çünki onun kimi insanlara işıq olmaq istəmişəm.

Züleyxa arxa sırada oturmuşdu.

Gözlərindən yaş süzülürdü.

Çünki o heç vaxt məşhur olmaq istəməmişdi.

Sadəcə faydalı olmaq istəmişdi.

Tədbirdən sonra məktəbin həyətində bir qız ona yaxınlaşdı.

— Müəllimə, mən bir şeyi başa düşmürəm.

— Nəyi?

— İnsanlar niyə alimlərə bu qədər hörmət edir?

Züleyxa bir qədər düşündü.

Sonra yaxınlıqdakı küçə lampasını göstərdi.

— Axşam olanda bu lampa nə edir?

— Ətrafı işıqlandırır.

— Bəs işıq yalnız özünə lazımdır?

— Yox.

— İnsanlar yolu görürlər.

— Düzdür.

Züleyxa gülümsədi.

— Həqiqi alim də belədir. Özü üçün yaşamır. İnsanlara yol göstərir.

Qız diqqətlə qulaq asırdı.

— Peyğəmbərlər də insanlara yol göstərirdilər. Alimlər də onların qoyduğu nuru insanlara çatdırırlar.

Bu sözlər qızın yaddaşında qaldı.

Həmin gecə Züleyxa evində köhnə kitablarını vərəqləyirdi.

Birdən gözü bir hədisə sataşdı.

Bu, Həzrəti Muhəmmədin (s) kəlamı idi:

“Ümmətimin alimləri, İsrailoğullarının peyğəmbərləri kimidir.”

Züleyxa kitabı bağladı.

Pəncərədən görünən gecə səmasına baxdı.

Sonra düşündü:

Peyğəmbərlər insanlara Allahın yolunu göstərirdilər.

Alimlər isə həmin yolu insanlara xatırladırlar.

Peyğəmbərlər qəlbləri oyadırdılar.

Alimlər də qəlblərə işıq aparırlar.

Peyğəmbərlər insanları qaranlıqdan nura çıxarırdılar.

Alimlər də elmləri və hikmətləri ilə insanlara yol göstərirlər.

O an qəlbində qəribə bir rahatlıq hiss etdi.

Çünki başa düşürdü ki, insanın böyüklüyü topladığı sərvətdə deyil.

İnsanların həyatında yandırdığı işıqda gizlidir.
Və o işıq bir çıraq kimi nəsildən-nəslə ötürülür.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi alim yalnız bilən deyil, bildiyi ilə insanlara yol göstərən şəxsdir.
- Hikmətli sözlər və düzgün məsləhətlər böyük problemləri həll edə bilər.
- İnsanları dəyişdirən zor deyil, həqiqətin dərk edilməsidir.
- Alimlərin təsiri bəzən illərlə, hətta nəsillərlə davam edir.
- Elm insanları bir-birinə yaxınlaşdıran və qəlbləri islah edən gücdür.
- Müəllimlər və alimlər cəmiyyətin mənəvi sütunlarıdır.
- İnsanlara yol göstərmək ən böyük xidmətlərdən biridir.
- Şöhrət və sərvət keçicidir, insanlara verilən fayda isə qalıcıdır.
- Həqiqi alim özünü deyil, həqiqəti ön plana çıxarır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Ümmətimin alimləri, İsrailoğullarının peyğəmbərləri kimidir" kəlamı bizə öyrədir ki, alimlər peyğəmbərlərin gətirdiyi nuru insanlara çatdıran, cəmiyyətə istiqamət verən və qəlbləri oyadan ən dəyərli insanlardandır.

ALİMLƏR PEYĞƏMBƏRLƏRİN VARİSLƏRİDİR

KƏLAM - 71

“ALİMLƏR PEYĞƏMBƏRLƏRİN VARİSİDİR.”

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 299)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 71

“ƏN BÖYÜK MİRAS”

Balakəndə yaşayan Murad adlı bir kişi vardı. O, kənddə dülgər işləyirdi. Əlləri zəhmətdən codlaşmışdı. Səhər tezdən işə başlayar, axşam gün batana qədər çalışardı. Kənddə hamı onu dürüst və zəhmətkeş insan kimi tanıyırdı.

Muradın bir oğlu vardı. Adı Kənan idi.

Kənan atasını çox sevirdi.

Bir gün axşam yeməyi zamanı oğul atasından soruşdu:

— Ata, insan öləndən sonra nə qoyub gedir?

Murad bir qədər düşündü.

— Ev qoyub gedə bilər.

— Başqa?

— Torpaq.

— Başqa?

— Pul.

Kənan susdu.

Sonra dedi:

— Müəllimimiz dedi ki, bəzi insanlar öləndən sonra da yaşayırlar.

Murad təəccübləndi.

— Necə yəni?

— Dedi ki, onların adı yaşayır.

Bu sual Muradı düşündürdü.

Çünki özü də bu barədə heç vaxt dərindən fikirləşməmişdi.

Bir neçə gün sonra kəndə yaşlı bir alim gəldi.

Balakənin müxtəlif kəndlərində söhbətlər edir, insanlarla görüşürdü.

Murad da onun məclislərindən birinə qatıldı.

Alim çıxışında dedi:

— İnsanlar miras deyəndə çox vaxt ev, pul və ya torpaq düşünürlər.

Sonra əlindəki kitabı göstərdi.

— Amma peyğəmbərlər bunları miras qoymadılar.

Zalda sükut yarandı.

Alim davam etdi:

— Onlar insanlara elm, hikmət və həqiqət qoyub getdilər.

Bu söz Muradın qəlbinə toxundu.

Söhbətdən sonra evə qayıdarkən həmin cümlə beynində təkrar olunurdu.

"Peyğəmbərlər ev yox, elm qoyub getdilər."

Bir neçə ay sonra kənddə maraqlı hadisə baş verdi.

Kəndin yaşlı həkimi vəfat etdi.

Onun böyük sərvəti yox idi.

Sadə evdə yaşayırdı.
Amma dəfn günü minlərlə insan gəlmişdi.
Kəndlərdən, şəhərlərdən, uzaq yerlərdən belə insanlar axışıb gəlirdilər.
Murad təəccüblə bunu izləyirdi.
Yanında duran bir kişi dedi:
— Mənim qızımın həyatını bu həkim xilas etmişdi.
Başqa biri dedi:
— Mən savadımı onun hesabına artırmışam.
Üçüncü biri dedi:
— Mənə ən çətin günlərimdə yol göstərmişdi.
Murad fikrə getdi.
Həkim ölmüşdü.
Amma insanlar hələ də onun yaxşılıqlarından danışırdılar.
Sanki həmin insan yaşayırdı.
Həmin axşam Murad evə qayıdanda oğlu yenə soruşdu:
— Ata, bu qədər insan niyə gəlmişdi?
Murad cavab verdi:
— Çünki o insan yalnız özü üçün yaşamayıb.
Kənan başını tərpətdi.
Amma Muradın özü də həmin cavab üzərində düşünürdü.
Bir neçə il keçdi.
Muradın işi yaxşı gedirdi.
Lakin artıq əvvəlki kimi yalnız qazanc haqqında düşünmürdü.
Boş vaxtlarında kitablar oxumağa başladı.
Tarix öyrəndi.
Din öyrəndi.
Əxlaq öyrəndi.
Bir gün kənd məktəbinə yeni müəllim təyin olundu.
Adı Rauf idi.
Gənc idi.
Amma çox savadlı idi.
Şagirdlər onu sevirdi.
Çünki sadəcə dərs keçmirdi.
Düşündürürdü.
Bir gün Murad onu işdən çıxarkən gördü.
Məktəbin həyətində uşaqlar onun ətrafına yığılmışdı.
Kimsə riyaziyyat soruşurdu.
Kimsə həyat barədə məsləhət istəyirdi.
Kimsə sadəcə söhbət etmək istəyirdi.
Murad bunu izləyib gülümsədi.
Axşam həyat yoldaşı Leylaya dedi:
— Maraqlıdır.
— Nə?
— İnsanlar müəllimin ətrafına necə toplaşırlar.

Leyla dedi:

— Çünki insanların çörəyə ehtiyacı olduğu kimi, doğru sözə də ehtiyacı var.

Bu söz Muradın qəlbində qaldı.

Bir gün güclü yağış yağdı.

Sel kənd yollarını dağıtdı.

Bir çox ailələr çətin vəziyyətə düşdü.

Murad da kömək edənlərin arasında idi.

Lakin diqqətini bir şey çəkdi.

İnsanlar nə edəcəklərini bilməyəndə yenə alimlərin, müəllimlərin yanına gedirdilər.

Onlardan məsləhət alırdılar.

Onların sözünə etibar edirdilər.

Həmin gecə Murad düşündü:

— Niyə?

Sonra özü cavab tapdı:

Çünki elm yalnız kitabda qalan məlumat deyil.

Elm insanlara yol göstərən işıqdır.

Bir neçə il sonra məktəbdə böyük tədbir keçirildi.

Məzunlar, müəllimlər və valideynlər toplaşmışdı.

Muraddan da çıxış etməsi istəndi.

O, əvvəl razı olmadı.

— Mən alim deyiləm.

Direktor dedi:

— Amma həyat sənə çox şey öyrədib.

Murad səhnəyə çıxdı.

Bir qədər susdu.

Sonra dedi:

— Uşaqlar, sizə bir sual verəcəyəm.

Hamı diqqətlə baxırdı.

— Bir insanın böyük xəzinəsi olsa və ölsə, həmin xəzinə kimə qalar?

— Varislərinə.

— Bəs bir insan elm qoyub getsə?

Zal sakitləşdi.

Murad davam etdi:

— O elm minlərlə insana çatar.

Bir şagird əlini qaldırdı.

— Yəni elm puldan daha qiymətlidir?

Murad gülümsədi.

— Təsəvvür et ki, qaranlıq otaqdasan.

Bir əlində bir kisə qızıl var.

Digər əlində isə yanan çıraq.

Hansını seçərsən?

Uşaq cavab verdi:

— Çırağı.
— Niyə?
— Çünki yolu göstərir.
Murad başını tərpətdi.
— Elm də belədir.
Sonra əlavə etdi:
— Qızıl cibini doldurar. Elm isə həyatını işıqlandırar.
Bu sözlər zalda dərin sükut yaratdı.
Çıxışın sonunda Murad dedi:
— Mən illərlə düşünürdüm ki, insanın ən böyük mirası maldır. Amma həyat mənə öyrətdi ki, insanın ən böyük mirası faydalı elm və doğru yoldur.
Tədbirdən sonra Kənan atasının yanına gəldi.
Artıq böyümüşdü.
— Ata, sən bu fikirləri haradan öyrəndin?
Murad gülümsədi.
— Həyatdan.
Sonra əlavə etdi:
— Və bir hədisdən.
— Hansı hədisdən?
Murad cavab verdi:
— İmam Sadiq (ə) buyurub: "Alimlər peyğəmbərlərin varisidir."
Kənan düşündü.
— Yəni alimlər peyğəmbər olurlar?
— Yox, oğlum.
— Bəs necə?
— Peyğəmbərlər insanlara həqiqəti öyrədirdilər. Alimlər də həmin həqiqətləri qoruyub insanlara çatdırırlar.
Kənan uzun müddət susdu.
Sonra dedi:
— Deməli, onların mirası pul deyil.
Muradın gözlərində sevinc parladı.
— Bəli. Onların mirası elm, hikmət və doğru yoldur.
Həmin gecə Balakənin dağlarından əsən sərin külək pəncərədən içəri dolurdu.
Murad səmaya baxıb düşündü:
Bəzi insanlar böyük evlər tikirlər.
Bəziləri böyük sərvətlər toplayırlar.
Amma ən böyük insanlar qəlblərdə işıq yandıranlardır.
Çünki evlər bir gün köhnəlir.
Sərvətlər bir gün tükənir.
Lakin faydalı elm nəsildən-nəslə keçərək yaşamağa davam edir.
Və insanın qoyduğu ən böyük miras da məhz budur.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Peyğəmbərlərin ən böyük mirası mal-dövlət deyil, elm və hikmətdir.

- Alimlər bu ilahi mirası qoruyub insanlara çatdırdıqları üçün peyğəmbərlərin varisləri adlandırılırlar.
- Faydalı elm insan öldükdən sonra belə yaşamağa davam edir.
- İnsanların ən böyük ehtiyaclarından biri doğru yol göstərən bilikdir.
- Sərvət müəyyən insanlara çatır, amma elm minlərlə insana fayda verə bilər.
- Alimlərin cəmiyyətdəki rolu yalnız məlumat vermək deyil, insanlara istiqamət göstərməkdir.
- Həqiqi dəyər insanın topladıqlarında deyil, insanlara verdiyi faydadadır.
- Elm qaranlıqda yolu göstərən çıraq kimidir.
- Hər bir insan faydalı bilik öyrənərək və öyrədərək bu böyük mirasın daşıyıcısına çevrilə bilər.
- İmam Sadiqin (ə) "Alimlər peyğəmbərlərin varisidir" kəlamı bizə öyrədir ki, alimlərin dəyəri onların sahib olduqları məlumatda deyil, peyğəmbərlərin nurunu və həqiqətini insanlara çatdırmaq missiyasında gizlidir.

KƏLAM - 72

"ALİMLƏR YERÜZÜNÜN MƏŞƏLLƏRİDİR, PEYĞƏMBƏRLƏRİN XƏLİFƏLƏRİDİR VƏ HƏM MƏNİM, HƏM DƏ PEYĞƏMBƏRLƏRİN VARİSLƏRİDİRLƏR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 299)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 72

"QARANLIQDA YANAN İŞIQ"

Cəbrayılda yaşayan Səmayə adlı bir qadın vardı. O, şəhərin kənarında yerləşən bir məktəbdə tarix müəlliməsi işləyirdi. Yaşı qırxı keçmişdi. Sadə geyinər, sakit danışar, heç vaxt özünü ön plana çıxarmağa çalışmazdı.

Onu tanıyanlar deyirdilər:

— Səmayə müəllimənin yanında insan özünü rahat hiss edir.

Bunun səbəbini heç kim tam izah edə bilmirdi.

Bəlkə də səbəb onun çox bilməsində deyildi.

Bildiyini insanlara sevdirə bilməsində idi.

Bir gün məktəbdə maraqlı hadisə baş verdi.

İki şagird arasında ciddi mübahisə yaranmışdı.

Mübahisə o qədər böyümüşdü ki, ailələri də məsələyə qarışmışdı.

Valideynlər məktəbə gəlib bir-birinə irad bildirirdilər.

Direktor nə qədər çalışdısa, məsələni həll edə bilmədi.

Sonda Səmayə müəlliməni çağırdılar.

O, hər iki ailəni dinlədi.

Bir saat.

İki saat.

Heç kimin sözünü kəsmədi.

Sonra sakit səslə dedi:

— Sizə bir sual verim.

Hamı susdu.

— Buraya gələndə məqsədiniz problemi həll etmək idi, yoxsa bir-birinizi məğlub etmək?

Otaqda dərin sükut yarandı.

Heç kim cavab vermədi.

Bir neçə dəqiqədən sonra valideynlərdən biri başını aşağı saldı.

— Düzünü desəm, əsəbiləşmişdim.

Digəri də dedi:

— Mən də.

Səmayə müəllimə gülümsədi.

— İnsan qəzəbli olanda həqiqəti görmək çətin olur.

Həmin gün məsələ həll olundu.

Direktor təəccüblə soruşdu:

— Bu qədər sadə idi?

Səmayə müəllimə cavab verdi:

— İnsanların çoxunun problemə yox, işığa ehtiyacı olur.

Bu söz direktoru uzun müddət düşündürdü.

Bir neçə ay sonra məktəbə yeni şagird gəldi.

Adı Aygün idi.

Atasını itirmişdi.

Anası ağır şəraitdə işləyirdi.

Qız çox qapalı idi.

Heç kimlə danışmırdı.

Dərslərdə də zəif idi.

Bir gün Səmayə müəllimə onu kitabxanada tək gördü.

Yaxınlaşıb soruşdu:

— Nə düşünürsən?

Aygün gözlərini aşağı saldı.

— Heç nə.

— İnsan heç vaxt heç nə düşünmür.

Qız susdu.

Bir müddət sonra asta səslə dedi:

— Mən heç kim kimi ola bilmərəm.

— Niyə?

— Çünki həyatım çətindir.

Səmayə müəllimə pəncərədən görünən ağaca baxdı.

Sonra dedi:

— O ağacı görürsən?

— Bəli.

— O ağac küləkli günlərdə də dayanır.

— Çünki kökləri möhkəmdir.

— Düzdür.

Sonra əlavə etdi:

— İnsan da belədir. Kökü elm, iman və düzgün düşüncə ilə möhkəm

olsa, həyatın küləkləri onu yıxa bilməz.

Aygün ilk dəfə gülümsədi.

Bu söhbət onun həyatını dəyişdirdi.

Sonrakı aylarda Səmayə müəllimə onunla xüsusi məşğul oldu.

Ona kitablar verdi.

Məşhur insanların həyat hekayələrini danışdı.

Ümid verdi.

Düşünməyi öyrətdi.

İllər keçdi.

Aygün universitetə daxil oldu.

Sonra müəllim oldu.

Daha sonra isə təhsil sahəsində tanınmış simalardan birinə çevrildi.

Amma hər dəfə çıxış edəndə bir adı çəkirdi:

Səmayə müəllimə.

Bir gün məktəbin yubiley tədbiri keçirildi.

Köhnə məzunlar da gəlmişdi.

Zal insanlarla dolu idi.

Aygün səhnəyə qalxdı.

Mikrofona yaxınlaşıb dedi:

— Mən bu gün bir insan haqqında danışmaq istəyirəm.

Hamı diqqətlə dinləyirdi.

— Bir vaxtlar mən özümü qaranlıq otaqda qalmış insan kimi hiss edirdim.

Sonra gözləri doldu.

— Amma bir müəllimə mənə yol göstərdi.

Zalda sükut yarandı.

— O mənə sadəcə tarix öyrətmədi. Düşünməyi, ümid etməyi və ayağa qalxmağı öyrətdi.

Sonra səhnədən enib Səmayə müəllimənin əlini tutdu.

Zal ayağa qalxaraq alqışladı.

Səmayə müəllimənin gözlərində yaş parıldayırdı.

Çünki o, heç vaxt məşhur olmaq istəməmişdi.

Sadəcə faydalı olmaq istəmişdi.

Bir neçə il sonra bölgədə güclü sel baş verdi.

Bir çox ailələr çətin vəziyyətə düşdü.

İnsanlar təşviş içində idi.

Səmayə müəllimə yenə ön sıralarda idi.

Könüllüləri təşkil etdi.

Yardımları topladı.

İnsanları ruhlandırdı.

Bir gənc soruşdu:

— Müəllimə, siz niyə hər çətinlikdə insanların yanında olursunuz?

Səmayə müəllimə cavab verdi:

— Çünki elm yalnız kitabda qalmaq üçün deyil.

— Bəs nə üçün?
— İnsanlara yol göstərmək üçün.
Bu söz gəncin yaddaşına həkk olundu.
Bir gün məktəbdə şagirdlərlə söhbət zamanı bir uşaq soruşdu:
— Müəllimə, alimlər niyə bu qədər qiymətlidir?
Səmayə müəllimə masanın üstünə bir şam qoydu.
Sonra otağın işığını söndürdü.
Sinif qaranlığa qərq oldu.
Şamı yandırdı.
Birdən otaq işıqlandı.
— İndi nə görürsünüz?
— Hər şeyi.
— Bəs bir az əvvəl?
— Heç nə.
Səmayə müəllimə gülümsədi.
— Alimlər də belədir. Onlar insanlara həqiqəti göstərirlər.
Sonra əlavə etdi:
— Təkcə özləri üçün deyil, başqaları üçün yanırlar.
Bu sözlər uşaqların qəlbinə toxundu.
Həmin axşam evində kitab oxuyarkən gözü bir hədisə sataşdı.
Bu, Həzrəti Muhəmmədin (s) kəlamı idi:
"Alimlər yerüzünün məşəlləridir, peyğəmbərlərin xəlifələridir və həm mənim, həm də peyğəmbərlərin varisləridirlər."
Səmayə müəllimə kitabı bağladı.
Uzun müddət həmin sözlər haqqında düşündü.
Peyğəmbərlər insanlara yolu göstərmişdilər.
Alimlər də həmin yolu qoruyub insanlara çatdırırdılar.
Peyğəmbərlər qaranlıq dövrlərdə işıq olmuşdular.
Alimlər də qaranlıq düşüncələr içində qalan insanlara işıq olurdular.
Peyğəmbərlər insanların qəlbini oyatmışdılar.
Alimlər də həmin oyanışı davam etdirirdilər.
O an Səmayə müəllimə başa düşdü ki, insanın ən böyük dəyəri nə qədər tanınmasında deyil.
Nə qədər qəlbi işıqlandırmasındadır.
Çünki bir çıraq minlərlə çırağı yandıra bilər.
Və özü sönmədən əvvəl də ətrafı işıqlandırmağa davam edər.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi alim insanlara yalnız məlumat vermir, onlara doğru yolu göstərir.
- Elm insanın həyatını dəyişən və qaranlıqları işıqlandıran nurdur.
- Müəllimlər və alimlər cəmiyyətin mənəvi məşəlləridir.
- İnsanlara ümid vermək və onları ayağa qaldırmaq böyük bir xidmət növüdür.
- Elm yalnız öyrənmək üçün deyil, insanlara fayda vermək üçündür.

- Həqiqi alim öz biliyini başqalarının həyatını yaxşılaşdırmaq üçün istifadə edir.
- Bir insanın dediyi hikmətli söz başqa bir insanın həyatını dəyişə bilər.
- Peyğəmbərlərin gətirdiyi həqiqətləri yaşadan və insanlara çatdıran alimlər böyük məsuliyyət daşıyırlar.
- İnsanların ən çox ehtiyacı olan şeylərdən biri düzgün rəhbərlik və mənəvi işıqdır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Alimlər yerüzünün məşəlləridir, peyğəmbərlərin xəlifələridir və həm mənim, həm də peyğəmbərlərin varisləridirlər" kəlamı bizə öyrədir ki, alimlər peyğəmbərlərin nurunu daşıyan, insanlara istiqamət verən və cəmiyyətin qaranlıq yollarını işıqlandıran ən dəyərli insanlardandır.

KƏLAM - 73

"DİNDƏ FƏQİH OL (DƏRİN ANLAYIŞ SAHİBİ). ÇÜNKİ FƏQİHLƏR PEYĞƏMBƏRLƏRİN VARİSLƏRİDİRLƏR"

(Bu kəlamı İmam Əli (ə) oğlu Muhəmmədə buyurmuşdur. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 299)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 73

"GÖRÜNƏN SÖZÜN ARXASINDAKI HƏQİQƏT"

Cəlilabadda yaşayan Əliyar adlı bir kişi vardı. O, gənc yaşlarından dini mövzulara maraq göstərirdi. Məscidə gedər, kitablar oxuyar, müxtəlif dini söhbətlərə qulaq asardı. Kənddə bir çox insanlar onu savadlı hesab edirdilər.

Amma Əliyarın özü daxilində qəribə bir narahatlıq hiss edirdi.

Çünki nə qədər çox oxuyurdusa, bir o qədər çox sualları yaranırdı.

Bir gün kənd məclisində insanlar bir dini məsələ haqqında mübahisə edirdilər.

Hamı danışırdı.

Hamı özünü haqlı hesab edirdi.

Əliyar da söhbətə qoşuldu.

Oxuduğu kitablardan müxtəlif sözlər dedi.

Müxtəlif rəvayətlər danışdı.

Amma məclis bitəndə yaşlı bir kişi ona yaxınlaşıb dedi:

— Oğlum, çox danışdın.

Əliyar gülümsədi.

— Bəli.

Qoca kişi soruşdu:

— Dediklərinin hamısını başa düşürdün?

Bu sual Əliyarı susdurdu.

Çünki ilk dəfə idi kimsə ona belə sual verirdi.

Həmin gecə yata bilmədi.

Öz-özünə düşünürdü:

"Doğrudanmı mən yalnız eşitdiklərimi təkrar edirəm?"

Bir neçə gün sonra kəndin yaxınlığında yaşayan yaşlı alim haqqında eşitdi.

İnsanlar ona sadəcə alim yox, hikmət sahibi insan kimi baxırdılar.
Əliyar onunla görüşmək qərarına gəldi.
Yaşlı alim kiçik otaqda kitab oxuyurdu.
Əliyar salam verdi.
Alim onu mehribanlıqla qarşıladı.
Bir qədər söhbət etdilər.
Sonra alim soruşdu:
— Nə üçün gəlmisən?
Əliyar dedi:
— Elm öyrənmək istəyirəm.
Alim gülümsədi.
— Elm öyrənmək istəyirsən, yoxsa fəqih olmaq?
Əliyar təəccübləndi.
— Fərqi nədir?
Alim masanın üzərindəki iki qabı göstərdi.
Bir qab su ilə dolu idi.
Digəri isə boş idi.
— Bu dolu qabı görürsən?
— Bəli.
— Bu, məlumatdır.
Sonra boş qabı göstərdi.
— Bu isə anlayışdır.
Əliyar başa düşmədi.
Alim davam etdi:
— Bir insan minlərlə məlumat eşidə bilər. Amma onları dərk etmirsə, o sadəcə məlumat daşıyıcısıdır. Fəqih isə məlumatın arxasındakı hikməti görən insandır.
Bu sözlər Əliyarın qəlbinə toxundu.
O gündən sonra onun həyatı dəyişdi.
Əvvəllər oxuduğu hər şeyi əzbərləməyə çalışırdı.
İndi isə oxuduğu hər şeyin mənasını düşünürdü.
Bir gün bir hədis oxuyurdu.
Əvvəllər onu sadəcə yadda saxlayardı.
Bu dəfə isə dayandı.
Saatlarla düşündü.
Sonra öz-özünə dedi:
— Bu söz mənim həyatımı necə dəyişməlidir?
İlk dəfə idi ki, belə düşünürdü.
Aylar keçdi.
Bir gün bazarda iki kişi arasında mübahisə yarandı.
Hamı onların ətrafına toplaşmışdı.
Əliyar da orada idi.
Əvvəlki kimi olsaydı, dərhal hansı tərəfin haqlı olduğunu söyləyərdi.
Amma bu dəfə hər iki tərəfi diqqətlə dinlədi.

Sonra sakitcə dedi:

— Siz problemin özünü deyil, qəzəbinizi müdafiə edirsiniz.

Bu söz hər iki kişini susdurdu.

Bir neçə dəqiqə sonra onlar sakitləşdilər.

Mübahisə sona çatdı.

Əliyar evə qayıdarkən düşündü:

"Mən əvvəllər bunu görə bilməzdim."

Çünki artıq sadəcə sözləri yox, insanların qəlblərini də anlamağa çalışırdı.

İllər keçdi.

Əliyar daha çox öyrəndi.

Amma maraqlıdır ki, öyrəndikcə özünü daha az bilən hesab etməyə başladı.

Bir gün oğlu Murad ondan soruşdu:

— Ata, alim olmaq çətindir?

Əliyar gülümsədi.

— Alim olmaq çətin deyil.

— Bəs nə çətindir?

— Fəqih olmaq.

— Niyə?

Əliyar həyətlərindəki ağacı göstərdi.

— Bu ağacı görürsən?

— Bəli.

— Hər kəs yarpaqları görə bilər.

— Düzdür.

— Amma kökləri görmək üçün daha dərinə baxmaq lazımdır.

Murad maraqla dinləyirdi.

Əliyar davam etdi:

— Bir çox insan sözləri görür. Fəqih isə sözlərin kökündəki hikməti görür.

Bu nümunə Muradın yadında qaldı.

Bir neçə il sonra Cəlilabadda böyük tədbir keçirildi.

Məktəblilər, müəllimlər və kənd sakinləri toplaşmışdılar.

Əliyardan çıxış etməsi istəndi.

O səhnəyə qalxdı.

Bir qədər susdu.

Sonra dedi:

— Uşaqlar, sizə bir sual verəcəyəm.

Hamı diqqətlə baxırdı.

— Əgər bir xəritəniz olsa, amma onu necə oxumağı bilməsəniz, sizə faydası olar?

— Yox.

— Bəs əgər yolu tanısanız?

— Olar.

Əliyar gülümsədi.

— Dində də belədir. Sadəcə məlumat toplamaq kifayət deyil. Həmin məlumatı başa düşmək lazımdır.

Sonra əlavə etdi:

— Çünki anlayış insanı dəyişir.

Zalda sakitlik yarandı.

Bir şagird əlini qaldırdı.

— Müəllim, niyə fəqihlərə bu qədər dəyər verilir?

Əliyar cavab verdi:

— Çünki onlar yalnız kitabları oxumurlar. Onlar insanlara yolu göstərirlər.

Sonra davam etdi:

— Bir mayak təsəvvür edin.

— Oldu.

— O yalnız işıq saçmır. Gəmilərə təhlükədən necə uzaq durmağı da göstərir.

Hamı diqqətlə qulaq asırdı.

— Fəqih də belədir. İnsanlara yalnız hökm demir. Onlara hikmətlə yaşamağı öyrədir.

Çıxışın sonunda Əliyar dedi:

— İmam Əli (ə) oğluna buyururdu: "Dində fəqih ol (dərin anlayış sahibi). Çünki fəqihlər peyğəmbərlərin varisləridirlər."

Sonra əlavə etdi:

— Peyğəmbərlər insanlara Allahın yolunu göstərirdilər. Fəqihlər də həmin yolu anlayaraq və izah edərək insanlara çatdırırlar.

Həmin axşam günəş Cəlilabadın geniş tarlaları üzərində batırdı.

Əliyar evə qayıdarkən uzun yol boyu düşünürdü.

Bir zamanlar o, sadəcə məlumat toplamağı elm hesab edirdi.

İndi isə başa düşürdü:

Məlumat insanın zehnini doldurur.

Anlayış isə qəlbini oyadır.

Və insanın həqiqi dəyəri də məhz həmin oyanan qəlbdə gizlidir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Dini məlumat toplamaq kifayət deyil, onu dərindən anlamaq lazımdır.
- Fəqih olmaq sadəcə bilmək deyil, bildiyinin hikmətini dərk etməkdir.
- Həqiqi elm insanın davranışında və qərarlarında görünməlidir.
- İnsan öyrəndikcə daha təvazökar olmalıdır.
- Sözlərin zahirini görmək asandır, hikmətini görmək isə dərin düşüncə tələb edir.
- Dində dərin anlayış insanı səhvlərdən və ifratçılıqdan qoruyur.
- Fəqihlər insanlara yalnız məlumat yox, düzgün istiqamət verirlər.
- Hər bir mömin öyrəndiyi biliklərin həyatına necə təsir etdiyini düşünməlidir.

- Peyğəmbərlərin mirası yalnız sözlər deyil, həmin sözlərin hikmətini anlamaqdır.
- İmam Əlinin (ə) "Dində fəqih ol. Çünki fəqihlər peyğəmbərlərin varisləridirlər" kəlamı bizə öyrədir ki, ən böyük elm məlumat çoxluğu deyil, Allahın dinini dərindən anlamaq, hikmətlə yaşamaq və insanlara doğru yolu göstərməkdir.

ALİMLƏRİN MÜRƏKKƏBİ, ŞƏHİDLƏRİN QANINDAN ÜSTÜNDÜR

KƏLAM - 74

“ALİMLƏRİN MÜRƏKKƏBİ VƏ ŞƏHİDLƏRİN QANI QİYAMƏT GÜNÜ BİRLİKDƏ ÖLÇÜLƏR VƏ ALİMLƏRİN MÜRƏKKƏBİ, ŞƏHİDLƏRİN QANINDAN ÜSTÜN GƏLƏR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 300)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 74

“KAĞIZDA QALAN İZ”

Daşkəsəndə yaşayan Zərifə adlı bir qadın vardı. O, kiçik bir məktəbdə Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəlliməsi işləyirdi. İnsanlar onu sakit, təvazökar və savadlı qadın kimi tanıyırdılar. O, yüksək səslə danışmağı sevməzdi. Hətta kənddə bəzi adamlar onun çox sadə yaşadığını görüb deyirdilər:

— Bu qədər oxuyub, bu qədər zəhmət çəkib, amma nə var-dövləti var, nə də böyük vəzifəsi.

Zərifə isə belə sözlərə əhəmiyyət verməzdi.

Çünki onun qəlbində başqa bir məqsəd vardı.

O, insanlara elm öyrətməyi ibadət hesab edirdi.

Bir gün sinifdə şagirdlərdən biri soruşdu:

— Müəllimə, insan dünyada necə iz qoyur?

Zərifə bir qədər düşündü.

Sonra lövhəyə iki söz yazdı:

"Qüvvə"

və

"Təsir"

Uşaqlar maraqla baxırdılar.

— Sizcə bunların fərqi nədir?

Heç kim cavab verə bilmədi.

Zərifə dedi:

— Bəzən bir insan güclü olur. Hamı ondan qorxur. Amma o dünyadan gedəndən sonra unudulur.

Sonra ikinci sözü göstərdi.

— Bəzən isə bir insanın böyük gücü olmur. Amma insanların həyatını dəyişir. O insan uzun illər yadda qalır.

Bu sözlər uşaqların yadında qaldı.

Amma həmin gün Zərifənin özünü də böyük bir sınaq gözləyirdi.

Bir neçə ay sonra kənddə ağır hadisə baş verdi.

Daşkəsənin dağlıq hissələrində güclü qar yağmışdı.

Yollar bağlanmışdı.

Bir neçə ailə çətin vəziyyətdə qalmışdı.

Kəndin gənclərindən biri – Elşən adlı oğlan xilasedici dəstəyə qoşulmuşdu.

O, günlərlə insanların köməyinə qaçdı.
Hər kəs onun cəsarətindən danışırdı.
Bir gün xəbər gəldi ki, Elşən xilasetmə zamanı həyatını itirib.
Kənd yasa büründü.
Hamı ağlayırdı.
Zərifə də dəfn mərasiminə getdi.
İnsanlar Elşənin qəhrəmanlığından danışırdılar.
Bir qadın göz yaşları içində dedi:
— Oğlum olmasaydı, mənim ailəm sağ qalmazdı.
Başqa biri dedi:
— O, öz canını başqaları üçün fəda etdi.
Bu sözlər Zərifəni çox təsirləndirdi.
Həmin gecə evə qayıdanda uzun müddət yata bilmədi.
O, Elşənin fədakarlığını düşünürdü.
Sonra öz-özünə dedi:
— İnsanların həyatını xilas edənlər nə qədər böyükdürlər.
Aradan bir neçə il keçdi.
Elşənin adı kənddə hörmətlə çəkilirdi.
Məktəbdə onun haqqında danışılırdı.
Uşaqlar onun qəhrəmanlığından nümunə götürürdülər.
Bu müddətdə Zərifə də öz işinə davam edirdi.
Hər gün dərs keçirdi.
Hər gün uşaqlara kitab oxumağı sevdirirdi.
Hər gün onların qəlbində bir işıq yandırmağa çalışırdı.
Bir gün məktəbə keçmiş şagirdlərdən biri gəldi.
Adı Nigar idi.
Artıq universitet müəllimi olmuşdu.
O, Zərifənin əlini tutub dedi:
— Müəllimə, həyatımda qazandığım hər şey üçün sizə borcluyam.
Zərifə gülümsədi.
— Mən sadəcə dərs keçmişəm.
Nigar başını yellədi.
— Yox.
— Niyə?
— Siz mənə yalnız dərs keçməmisiniz. Düşünməyi öyrətmisiniz.
Bu söz Zərifənin qəlbinə toxundu.
Bir neçə ay sonra başqa bir keçmiş şagirdi gəldi.
O, həkim olmuşdu.
Dedi:
— Mənim insanlara xidmət etməyi sevməyim sizin sayənizdədir.
Sonra başqa biri gəldi.
O, müəllim olmuşdu.
Dedi:
— Mən sizin yolunuzu davam etdirmək istəyirəm.

İllər keçdikcə Zərifə qəribə bir həqiqəti görməyə başladı.
Onun yazdığı qeydlər.
Dərsdə dediyi sözlər.
Verdiyi kitablar.
Tövsiyə etdiyi fikirlər.
Hamısı insanların həyatında yaşayırdı.
Bir gün məktəbin yubiley tədbiri keçirildi.
Zal insanlarla dolu idi.
Keçmiş şagirdlər, müəllimlər, valideynlər hamısı gəlmişdi.
Səhnəyə çıxan insanlar bir-bir danışırdılar.
Maraqlıdır ki, onların çoxu eyni adı çəkirdi:
Zərifə müəllimə.
Bir hakim dedi:
— Ədaləti sevməyi ondan öyrəndim.
Bir həkim dedi:
— İnsanlara mərhəmətlə yanaşmağı ondan öyrəndim.
Bir müəllim dedi:
— Bir insanın həyatını dəyişdirən sözün gücünü ondan öyrəndim.
Zərifənin gözləri doldu.
Çünki ilk dəfə idi ki, illərlə yazdığı qeydlərin, verdiyi dərslərin bu qədər uzaqlara getdiyini görürdü.
Tədbirdən sonra bir şagird ona yaxınlaşıb soruşdu:
— Müəllimə, bir şey başa düşmürəm.
— Nəyi?
— İnsanlar niyə alimləri bu qədər qiymətli hesab edirlər?
Zərifə bir qədər düşündü.
Sonra məktəbin həyətindəki bulağı göstərdi.
— Bu bulağı görürsən?
— Bəli.
— Buradan bir vedrə su götürsən, bulaq quruyar?
— Yox.
— Min adam su götürsə?
— Yenə qurumaz.
Zərifə gülümsədi.
— Elm də belədir.
Sonra əlavə etdi:
— Alim bir insanın qəlbinə bilik verir. Sonra o insan başqasına verir. Sonra o da başqasına.
Uşaq diqqətlə qulaq asırdı.
— Beləcə bir damla minlərlə damlaya çevrilir.
Həmin axşam evə qayıdanda Zərifə köhnə kitablarını vərəqləyirdi.
Bir dən gözü bir hədisə sataşdı.
Bu, Həzrəti Muhəmmədin (s) kəlamı idi:
“Alimlərin mürəkkəbi və şəhidlərin qanı Qiyamət günü birlikdə ölçülər

və alimlərin mürəkkəbi, şəhidlərin qanından üstün gələr.”

Zərifə uzun müddət bu sözlərə baxdı.

Sonra Elşəni xatırladı.

Onun fədakarlığını.

Onun qəhrəmanlığını.

Və birdən bu hədisin mənasını daha dərindən anladı.

Şəhid insanları canı ilə qoruyur.

Alim isə insanların düşüncələrini, imanını, gələcəyini və nəsillərini qoruyur.

Şəhid bir insanı xilas edir.

Alimin öyrətdiyi elm isə bəzən yüzlərlə, minlərlə insanın həyatını dəyişir.

Buna görə də alimlərin yazdığı mürəkkəb əsrlər boyu yaşayır.

Bir insanın qəlbindən başqa bir insanın qəlbinə köçür.

Və beləliklə, heç vaxt itməyən bir işığa çevrilir.

Zərifə həmin gecə pəncərədən Daşkəsənin dağlarına baxdı.

Səma ulduzlarla dolu idi.

O, qəlbində bir həqiqəti hiss etdi:

Bəzi insanlar həyatlarını verərək insanları qoruyurlar.

Bəzi insanlar isə ömürlərini verərək insanları işıqlandırırlar.

Və hər iki yol Allah yanında böyük dəyərə malikdir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın ölümündən sonra da yaşamağa davam edən ən böyük sərvətlərdən biridir.
- Müəllimlərin və alimlərin təsiri bəzən nəsillər boyu davam edir.
- Bir insanın qəlbində yandırılan elm işığı minlərlə başqa insana keçə bilər.
- Şəhidlər insanların canını qoruyurlar, alimlər isə düşüncələrini və mənəviyyatlarını qoruyurlar.
- Faydalı bilik cəmiyyətin gələcəyini formalaşdırır.
- Kiçik görünən bir dərs və ya bir söz insanın bütün həyatını dəyişə bilər.
- Həqiqi alim bildiyini paylaşmaqdan çəkinməyən insandır.
- Elm bulaq kimidir; paylaşıldıqca azalmaz, əksinə daha çox insana çatır.
- İnsanlara düzgün yol göstərmək böyük bir ibadət və xidmət növüdür.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) “Alimlərin mürəkkəbi və şəhidlərin qanı Qiyamət günü birlikdə ölçülər...” kəlamı bizə öyrədir ki, faydalı elm insanlara doğru yolu göstərərək onların həyatını dəyişdirdiyi üçün alimlərin zəhməti Allah yanında çox böyük dəyərə malikdir.

ALİM ÖLSƏ BELƏ, DİRİDİR

KƏLAM - 75

“MAL TOPLAYANLAR, DİRİ OLDUQLARI HALDA MƏHV OLMUŞDURLAR. AMMA ALİMLƏR, DÜNYA MÖVCUD OLDUĞU MÜDDƏTCƏ ÖLMƏZLƏR. BƏDƏNLƏRİ YOX OLMUŞDUR; AMMA SÖZ VƏ ƏSƏRLƏRİ QƏLBLƏRDƏ MÖVCUDDUR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 300)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 75

“QƏLBLƏRDƏ QALAN AD”

Füzulidə yaşayan Vüqar adlı bir kişi vardı. O, uşaqlıqdan kasıb ailədə böyümüşdü. Atası ona həmişə belə deyərdi:

— Oğlum, insanın ən böyük sərvəti halal zəhmətidir.

Amma Vüqar bu sözlərlə tam razılaşmırdı.

O düşünürdü ki, insanın ən böyük sərvəti puldur.

Çünki pul olsa, ev almaq olar.

Pul olsa, maşın almaq olar.

Pul olsa, insanlar sənə hörmət edərlər.

Bu fikirlərlə böyüdü.

Məktəbi bitirdi.

Ticarətlə məşğul oldu.

İşləri yaxşı getdi.

Bir neçə ilə böyük sərvət qazandı.

Şəhərin ən böyük evlərindən birini tikdirdi.

Bahalı maşınlar aldı.

İnsanlar onun haqqında danışırdılar.

Bir gün dostlarından biri dedi:

— Sən artıq hər şeyə sahibsən.

Vüqar gülümsədi.

Amma qəribə idi.

O, daxilində rahatlıq hiss etmirdi.

Hər yeni qazancdan sonra daha çox qazanmaq istəyirdi.

Hər yeni evdən sonra daha böyüyünü arzulayırdı.

Sanki heç nə onu tam xoşbəxt etmirdi.

Bir gün iş üçün rayonun ucqar kəndlərindən birinə getmişdi.

Orada köhnə bir məktəbin qarşısından keçərkən insanların bir evin qarşısında toplandığını gördü.

Maraqlandı.

Yaxınlaşıb soruşdu:

— Nə baş verib?

Bir kişi cavab verdi:

— Kəndin köhnə müəllimi vəfat edib.

Vüqar düşündü:

"Bir müəllimin vəfatı üçün bu qədər adam niyə yığışıb?"

Maraq onu içəri girməyə vadar etdi.
Evin həyəti insanlarla dolu idi.
Yaşlılar da vardı.
Gənclər də.
Həkimlər də.
Müəllimlər də.
Mühəndislər də.
Hamı həmin insan haqqında danışırdı.
Bir qadın göz yaşlarını silərək dedi:
— Mən oxumağı onun sayəsində öyrəndim.
Bir kişi dedi:
— Mənə ilk kitabı o vermişdi.
Başqa biri dedi:
— Həyatımın ən çətin günündə mənə yol göstərmişdi.
Vüqar təəccüblə qulaq asırdı.
Sonra soruşdu:
— Bu müəllim çox varlı adam olub?
Hamı ona baxdı.
Yaşlı bir kişi gülümsədi.
— Yox.
— Böyük vəzifəsi olub?
— Yox.
— Bəs niyə hamı onu belə sevir?
Qoca kişi cavab verdi:
— Çünki o, insanlara özündən bir parça qoyub gedib.
Bu söz Vüqarın qəlbində qəribə iz buraxdı.
Evdən çıxarkən müəllimin köhnə şəkli gözünə sataşdı.
Sadə geyimli bir insan idi.
Amma görünürdü ki, yüzlərlə insanın qəlbində yaşayır.
Həmin gecə Vüqar yata bilmədi.
Öz-özünə sual verdi:
"Əgər mən bu gün ölsəm, insanlar mənim haqqımda nə deyəcəklər?"
Bir anlıq düşündü.
Sonra ağlına yalnız evləri, maşınları və bank hesabları gəldi.
Amma bunların heç biri insan qəlbində yaşamırdı.
Bir neçə ay sonra yenidən həmin kəndə getdi.
Bu dəfə müəllimin oğlunu tapdı.
Kiçik, köhnə bir evdə yaşayırdı.
Divarlar kitablarla dolu idi.
Vüqar soruşdu:
— Atanız sizə böyük sərvət qoyub?
Oğlu gülümsədi.
— Bəli.
Vüqar təəccübləndi.

Ətrafa baxdı.
Bahalı heç nə yox idi.
— Haradadır o sərvət?
Oğlu kitabları göstərdi.
— Budur.
Vüqar çaşdı.
— Bunlar?
— Atam deyərdi ki, pul tükənər, amma elm insan öldükdən sonra da işləməyə davam edər.
Sonra köhnə bir dəftər gətirdi.
Dəftərin içində yüzlərlə qeyd vardı.
Müxtəlif fikirlər.
Nəsihətlər.
Dərs planları.
Hikmətli sözlər.
Oğlu dedi:
— Atam vəfat edəndən sonra da hər gün kimsə bu qeydlərdən istifadə edir.
Bu söz Vüqarı dərin düşüncəyə apardı.
İllər boyu qazandığı pulların heç biri insanlara yol göstərmirdi.
Amma bu köhnə dəftərlər hələ də insanlara fayda verirdi.
O gündən sonra Vüqar dəyişməyə başladı.
O, məktəblərə kitab bağışladı.
Tələbələrə dəstək oldu.
Oxumaq istəyən uşaqlara kömək etdi.
Ən əsası isə özü də elm öyrənməyə başladı.
Tarix oxudu.
Əxlaq kitabları oxudu.
Din öyrəndi.
Bir gün oğlu ona dedi:
— Ata, sən əvvəlki kimi deyilsən.
— Nə dəyişib?
— Əvvəllər yalnız qazanmaq haqqında danışırdın.
İndi isə öyrənmək və öyrətmək haqqında danışırsan.
Vüqar gülümsədi.
Çünki artıq fərqi başa düşmüşdü.
Bir gün şəhərdə böyük tədbir keçirildi.
Ondan çıxış etməsi istəndi.
Səhnəyə qalxdı.
Sonra cibindən iki kağız çıxardı.
Birində böyük rəqəmlər yazılmışdı.
Digərində isə bir müəllimin köhnə qeydlərindən bir cümlə.
Hamı maraqla baxırdı.
Vüqar dedi:

— Birinci kağız mənim illərlə qazandığım pulları göstərir.
Sonra ikinci kağızı qaldırdı.
— Bu isə bir müəllimin yazdığı bir cümlədir.
Bir qədər susdu.
— Sizcə yüz ildən sonra hansının təsiri qalacaq?
Zalda dərin sükut yarandı.
Sonra özü cavab verdi:
— Pul yox olacaq.
Amma faydalı fikir yaşayacaq.
Bu sözlər insanları düşündürdü.
Çıxışdan sonra bir gənc yaxınlaşıb soruşdu:
— Bəs insan necə ölmədən yaşaya bilər?
Vüqar gülümsədi.
Sonra yaxınlıqdakı ağacı göstərdi.
— Bu ağacı görürsən?
— Bəli.
— Onu əkən adam bəlkə çoxdan vəfat edib.
— Düzdür.
— Amma ağac hələ də meyvə verir.
Sonra əlavə etdi:
— Alimlərin sözləri də belədir. Bədənləri torpağa qayıdır. Amma əkdikləri fikirlər insanlara fayda verməyə davam edir.
Həmin gecə evə qayıdarkən İmam Əlinin (ə) kəlamını xatırladı:
"Mal toplayanlar, diri olduqları halda məhv olmuşdurlar. Amma alimlər, dünya mövcud olduğu müddətcə ölməzlər. Bədənləri yox olmuşdur; amma söz və əsərləri qəlblərdə mövcuddur."
İndi bu sözlərin mənasını bütün qəlbi ilə anlayırdı.
Çünki o görmüşdü ki, sərvət sandıqlarda qalır.
Elm isə insan qəlblərində yaşayır.
Pul sahibini bir müddət tanıdır.
Amma faydalı elm insanı nəsillər boyu yaşadır.
Və insanın həqiqi ömrü yaşadığı illərlə deyil, öldükdən sonra da davam edən faydası ilə ölçülür.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Mal-dövlət insanı məşhur edə bilər, amma onu əbədi yaşatmaz.
- Faydalı elm və hikmət insan öldükdən sonra da yaşamağa davam edir.
- Alimlərin əsərləri və sözləri nəsillər boyu insanlara fayda verə bilər.
- Həqiqi sərvət insanın başqalarına qoyub getdiyi faydalı mirasdır.
- Pul və vəzifə keçicidir, elm və hikmət isə qalıcıdır.
- İnsanın dəyəri topladıqları ilə deyil, insanlara verdiyi fayda ilə ölçülür.
- Bir müəllimin və ya alimin təsiri yüzlərlə insanın həyatını dəyişə bilər.
- Hər bir insan öyrənərək və öyrədərək özündən sonra gözəl iz qoya bilər.
- Qəlblərdə yaşamaq, adın daş üzərində yazılmasından daha qiymətlidir.

- İmam Əlinin (ə) "Mal toplayanlar, diri olduqları halda məhv olmuşdurlar. Amma alimlər, dünya mövcud olduğu müddətcə ölməzlər..." kəlamı bizə öyrədir ki, insanın həqiqi ölümsüzlüyü sərvətində deyil, insanlara bəxş etdiyi elm, hikmət və faydalı əsərlərindədir.

KƏLAM - 76

"GECƏ VƏ GÜNDÜZ QALDIQCA, ALİMLƏR DƏ QALICIDIRLAR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 300)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 76

"ZAMANIN SİLƏ BİLMƏDİYİ İZ"

Gədəbəyin dağlarla əhatə olunmuş gözəl kəndlərindən birində Sürəyya adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd kitabxanasında işləyirdi. Yaşı altmışa yaxınlaşsa da, gözlərində qəribə bir nur vardı. İnsan onunla danışanda özünü rahat hiss edirdi.

Sürəyya nə varlı idi, nə də vəzifə sahibi.

Amma kənddə elə bir ev yox idi ki, orada onun adı hörmətlə çəkilməsin.

Bunun səbəbi isə çox sadə idi.

O, ömrünü insanlara elm öyrətməyə və kitab sevdirməyə həsr etmişdi.

Bir gün kitabxanaya gələn məktəbli qızlardan biri soruşdu:

— Sürəyya müəllimə, insanlar niyə bəzi adamları illər keçsə də unutmurlar?

Sürəyya gülümsədi.

— Çünki bəzi insanlar özləri üçün yaşamırlar.

— Necə yəni?

— Onlar insanlara elə bir şey verirlər ki, zaman onu silə bilmir.

Qız maraqla baxdı.

Amma bu sözlərin mənasını hələ anlamadı.

Həmin günlərdə kəndə tanınmış bir iş adamı gəlmişdi.

O, vaxtilə həmin kənddə doğulmuşdu.

İndi isə böyük sərvət sahibi idi.

Kənddə hamı onun gələcəyindən danışırdı.

Bahalı maşınlar.

Mühafizəçilər.

Möhtəşəm qonaqlıq.

İnsanlar onu qarşılamaq üçün toplaşmışdılar.

Bir neçə gün sonra isə kəndin başqa bir sakininin vəfat xəbəri yayıldı.

Bu adam keçmiş müəllim idi.

Sadə həyat yaşamışdı.

Heç bir sərvəti yox idi.

Sürəyya onun dəfn mərasiminə getdi.

Orada gördüyü mənzərə onu kövrəltdi.

Yüzlərlə insan gəlmişdi.

Bəziləri uzaq şəhərlərdən gəlmişdi.

Bir həkim göz yaşlarını silərək dedi:
— Mən ilk dəfə kitabı onun əlindən almışdım.
Bir mühəndis dedi:
— Mənə xəyal qurmağı o öyrətmişdi.
Bir müəllim dedi:
— Mən müəllim olmağa onun sayəsində qərar verdim.
Sürəyya həmin gün dərin düşüncəyə getdi.
Bir tərəfdə milyonlarla sərvət sahibi olan insan vardı.
Digər tərəfdə isə sadə bir müəllim.
Amma insanların qəlbində yaşayan kim idi?
Bu sual onu günlərlə düşündürdü.
Bir həftə sonra kitabxanada maraqlı hadisə baş verdi.
Elektrik kəsilmişdi.
Hava da qaralmağa başlamışdı.
Kitabxanada olan uşaqlar narahat oldular.
Sürəyya köhnə bir neft lampası gətirib yandırdı.
Otaq işıqlandı.
Uşaqlardan biri dedi:
— Nə yaxşı ki, bu lampa var.
Sürəyya gülümsədi.
— Bilirsinizmi, alimlər də belədirlər.
— Necə?
— İnsanlar qaranlıqda qalanda yol göstərirlər.
Uşaqlar diqqətlə qulaq asırdılar.
— Bu lampa sönsə belə, sabah yenisini yandıra bilərsiniz. Amma onun verdiyi işıq sayəsində siz yolunuzu tapdınız.
Sonra əlavə etdi:
— Həqiqi alimlər də ölsələr belə, onların öyrətdiyi həqiqətlər insanlara yol göstərməyə davam edir.
Bu sözlər uşaqların yaddaşında qaldı.
Aradan illər keçdi.
Sürəyya yaşlandı.
Saçları tam ağardı.
Amma yenə kitabxanaya gəlirdi.
Bir gün köhnə dəftərlərini səliqəyə salarkən qapı döyüldü.
İçəri gənc bir qadın daxil oldu.
Sürəyya onu tanımadı.
Qadın yaxınlaşıb onun əlini öpdü.
— Müəllimə, məni xatırlayırsınız?
— Bağışla, qızım.
— Mən Aytacam.
Sürəyya təəccübləndi.
Vaxtilə çox utancaq olan balaca qız indi universitet müəllimi idi.
Aytac gözləri dolaraq dedi:

— Mənim həyatımı dəyişən ilk kitabı siz vermişdiniz.

Sürəyya susdu.

— O kitab olmasaydı, bəlkə də bu gün başqa insan olardım.

Bir müddət sonra başqa biri gəldi.

Sonra başqa biri.

Bir həkim.

Bir müəllim.

Bir jurnalist.

Hamısı eyni sözü deyirdi:

— Sizin verdiyiniz bir söz həyatımı dəyişdi.

Həmin axşam Sürəyya evə qayıdarkən Gədəbəyin dağlarına baxdı.

Günəş yavaş-yavaş batırdı.

O düşündü:

"İnsan nə qədər yaşayır?"

Yetmiş il?

Səksən il?

Bəlkə yüz il?

Sonra öz-özünə cavab verdi:

"Əgər öyrətdiyi elm yaşayırsa, insanın ömrü onun yaşadığı illərlə ölçülmür."

Bir neçə il sonra Sürəyya da bu dünyadan köçdü.

Amma qəribə hadisələr baş verdi.

Onun adını daşıyan oxu klubu yaradıldı.

Tələbələri onun qeydlərini kitab halına gətirdilər.

Şagirdləri hər il onun xatirəsinə tədbirlər keçirdilər.

Yeni nəsillər onu görməsələr də, haqqında eşidirdilər.

Bir gün həmin kitabxanaya gələn balaca bir oğlan kitabın üzərində onun şəklini görüb soruşdu:

— Bu xanım kimdir?

Kitabxanaçı cavab verdi:

— O, çoxdan vəfat edib.

Oğlan təəccübləndi.

— Bəs niyə hələ də hamı onu tanıyır?

Kitabxanaçı gülümsədi.

— Çünki bəzi insanlar öldükdən sonra da insanlara yol göstərirlər.

Həmin gecə kitabxanaçı İmam Əlinin (ə) məşhur kəlamını xatırladı:

“Gecə və gündüz qaldıqca, alimlər də qalıcıdırlar.”

Bu sözlərin mənası sanki həmin həyatda canlanmışdı.

Sürəyya artıq həyatda deyildi.

Bədəni torpağa qovuşmuşdu.

Amma öyrətdiyi kitablar yaşayırdı.

Verdiyi nəsihətlər yaşayırdı.

Yetişdirdiyi insanlar yaşayırdı.

Və onların vasitəsilə onun nuru da yaşayırdı.

Çünki həqiqi alimlərin ömrü məzar daşında yazılan tarixlə bitmir. Onların ömrü qəlblərdə davam edir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi alimlər öldükdən sonra da insanların həyatına təsir etməyə davam edirlər.
- Elm insanın özündən sonra qoyduğu ən qiymətli mirasdır.
- Sərvət zamanla unudula bilər, amma faydalı elm unudulmur.
- Bir müəllimin və ya alimin dediyi bir söz insanın bütün həyatını dəyişə bilər.
- İnsanların qəlbində yaşamaq, sadəcə uzun ömür sürməkdən daha qiymətlidir.
- Alimlər cəmiyyətin qaranlıq yollarını işıqlandıran çıraqlardır.
- Hər bir faydalı kitab, hər bir gözəl nəsihət və hər bir düzgün elm gələcək nəsillərə xidmət edə bilər.
- İnsan özündən sonra qoyduğu təsirlə həqiqi dəyər qazanır.
- Elm paylaşdıqca azalmaz, əksinə daha çox insana çataraq böyüyər.
- İmam Əlinin (ə) "Gecə və gündüz qaldıqca, alimlər də qalıcıdırlar" kəlamı bizə öyrədir ki, alimlərin bədənləri fanidir, lakin onların öyrətdiyi həqiqətlər, yetişdirdiyi insanlar və qoyduğu elm mirası zaman keçsə də yaşayır və onları qəlblərdə əbədi edir.

KƏLAM - 77

"ALİM ÖLSƏ BELƏ DİRİDİR, CAHİL DİRİ OLSA BELƏ ÖLÜDÜR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 300)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 77

"NƏFƏS ALAN AD"

Goranboy rayonunda yaşayan Rövşən adlı bir kişi vardı. O, kənddə tanınmış sahibkarlardan biri idi. Böyük təsərrüfatı, çoxlu torpaqları və mal-qarası vardı. İnsanlar onu görəndə hörmətlə salam verirdilər.

Amma Rövşənin bir xüsusiyyəti vardı.

O, insanın dəyərini yalnız qazandığı pulla ölçürdü.

Kim varlı idisə, ona hörmət edirdi.

Kim kasıb idisə, onu ciddi qəbul etmirdi.

Bir gün oğlu Emil onunla birlikdə bazara gedirdi.

Yol kənarında köhnə bir ev gördülər.

Evin qarşısında yaşlı insanlar dayanıb söhbət edirdilər.

Emil soruşdu:

— Ata, bu ev niyə belə məşhurdur?

Rövşən çiyinlərini çəkdi.

— Bilmirəm.

Yaxınlıqda dayanan bir kişi dedi:

— Bu evdə vaxtilə kəndin müəllimi yaşamışdı.

— Müəllim?

— Bəli. İyirmi il əvvəl vəfat edib.

Emil təəccüblə soruşdu:

— İyirmi il əvvəl ölüb, amma insanlar hələ də onu xatırlayırlar?

Kişi gülümsədi.

— Elə insanlar var ki, öldükdən sonra da yaşayırlar.

Bu söz Rövşənin diqqətini çəksə də, çox əhəmiyyət vermədi.

Aradan bir neçə ay keçdi.

Bir gün rayon mərkəzində böyük tədbir təşkil edildi.

Tədbir müxtəlif sahələrdə uğur qazanan insanların görüşü idi.

Rövşən də dəvət olunmuşdu.

Tədbirdə yaşlı bir professor çıxış etdi.

O dedi:

— Mən bu gün burada olmağıma görə bir insana borcluyam.

Sonra köhnə müəllimin adını çəkdi.

— O insan mənə ilk kitabı vermişdi.

Bir həkim ayağa qalxdı.

— Mən də ona borcluyam.

Bir hakim dedi:

— Mən də.

Bir mühəndis dedi:

— Mən də.

Rövşən təəccüblə dinləyirdi.

Hamısı eyni adamdan danışırdı.

Amma həmin adam iyirmi il əvvəl vəfat etmişdi.

Evə qayıdanda yol boyu düşündü:

"Necə olur ki, ölmüş bir insan hələ də bu qədər yaşayır?"

Həmin gecə yata bilmədi.

Çünki ilk dəfə idi ki, belə bir sualla qarşılaşırdı.

Bir neçə gün sonra təsərrüfatına baş çəkmək üçün kəndlərdən birinə getdi.

Orada yaşlı bağbanla söhbət etdi.

Bağban ağac budaqlarını budayırdı.

Rövşən soruşdu:

— Bu ağacları kim əkib?

— Mən yox.

— Bəs kim?

— Təxminən qırx il əvvəl yaşamış bir müəllim.

Rövşən təəccübləndi.

— Hələ də meyvə verirlər?

— Hər il.

Bağban gülümsədi.

— O adam çoxdan vəfat edib. Amma əkdiyi ağaclar hələ də insanlara fayda verir.

Bu söz Rövşənin qəlbinə toxundu.

Çünki birdən başa düşdü ki, bəzi insanlar yalnız özləri üçün yaşamırlar.
Onlar özlərindən sonra da davam edən iz qoyurlar.
Bir neçə həftə sonra başqa bir hadisə baş verdi.
Kənddə çox varlı bir adam vəfat etdi.
Onun böyük evləri vardı.
Bahalı maşınları vardı.
Böyük sərvəti vardı.
Dəfn mərasimi keçirildi.
Bir neçə gün sonra artıq heç kim ondan danışmırdı.
Bir ay sonra isə adını çəkən də qalmadı.
Bu hadisə Rövşəni daha da düşündürdü.
Bir gün oğlu Emil ona dedi:
— Ata, maraqlıdır.
— Nə?
— Müəllim öləndən sonra hamı onu xatırlayır.
Amma varlı adamı heç kim xatırlamır.
Rövşən susdu.
Çünki bu dəfə cavabı özü də bilmək istəyirdi.
Həmin axşam kənd kitabxanasına getdi.
Orada köhnə bir dəftər gördü.
Dəftərin içində həmin müəllimin qeydləri vardı.
Nəsihətlər.
Fikirlər.
Dərs planları.
Şagirdlərinə yazdığı tövsiyələr.
Bir cümlə diqqətini çəkdi:
"İnsan yalnız özü üçün yaşayırsa, ömrü bədəni qədərdir. İnsan başqaları üçün yaşayırsa, ömrü əsrlər qədər ola bilər."
Rövşən uzun müddət həmin cümləyə baxdı.
Sonra gözlərini yumdu.
Öz həyatını düşündü.
İllərlə sərvət toplamışdı.
Amma neçə insanın həyatına toxunmuşdu?
Neçə insanın gələcəyini dəyişmişdi?
Neçə qəlbdə iz qoymuşdu?
Bu suallar onu sarsıtdı.
O gündən sonra dəyişməyə başladı.
Məktəblərə yardım etdi.
Kitabxanalar üçün kitablar aldı.
Təhsil almaq istəyən uşaqlara dəstək oldu.
Ən əsası isə özü də oxumağa başladı.
Bir gün məktəbdə keçirilən tədbirə dəvət olundu.
Şagirdlər qarşısında çıxış etməli idi.
Səhnəyə qalxıb cibindən iki şəkil çıxardı.

Birincisi böyük sarayın şəkli idi.
İkincisi isə köhnə müəllimin şəkli.
Sonra uşaqlardan soruşdu:
— Sizcə hansının ömrü daha uzundur?
Uşaqlar müxtəlif cavablar verdilər.
Rövşən dedi:
— Saray bir gün dağıla bilər.
Amma insanlara verilən elm dağıla bilməz.
Sonra əlavə etdi:
— Çünki saray daşdan tikilir. Elm isə qəlbdə yaşayır.
Zalda dərin sükut yarandı.
Tədbirin sonunda bir şagird ayağa qalxıb soruşdu:
— Bəs insan necə ölmədən yaşaya bilər?
Rövşən gülümsədi.
Sonra pəncərədən görünən günəşə baxdı.
— Günəş axşam batır, düzdür?
— Bəli.
— Amma səhər yenə çıxır.
— Bəli.
— Həqiqi alimlər də belədir. Bədənləri torpağa qayıdır. Amma onların işığı insanların qəlbində yaşamağa davam edir.
Həmin gecə evə qayıdarkən İmam Əlinin (ə) kəlamını xatırladı:
"Alim ölsə belə diridir, cahil diri olsa belə ölüdür."
İndi bu sözlərin mənasını bütün qəlbi ilə anlayırdı.
Çünki görmüşdü ki, nəfəs almaq həmişə yaşamaq demək deyil.
Bəziləri yeriyir, danışır, yeyir, içir, amma heç bir iz qoymur.
Onlar sanki yaşadıqları halda ölüdürlər.
Bəziləri isə torpaq altında olsalar da, hələ də insanlara yol göstərirlər.
Onlar isə ölsələr belə yaşayırlar.
Çünki onların həyatı bədənlərində deyil, insanların qəlblərində davam edir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi həyat yalnız nəfəs almaq deyil, insanlara fayda verməkdir.
- Alimlər öldükdən sonra da elmləri və təsirləri ilə yaşamağa davam edirlər.
- Sərvət insanı müvəqqəti tanıda bilər, amma elm insanı uzun illər yaşadar.
- İnsanların qəlbində yaşamaq, maddi sərvət toplamaqdan daha qiymətlidir.
- Faydalı elm və gözəl əməllər insanın ömrünü uzadan mənəvi mirasdır.
- Cahillik insanı mənəvi baxımdan ölü vəziyyətə sala bilər.
- Hər bir insan başqalarının həyatına toxunaraq özündən sonra gözəl iz qoya bilər.
- Alimlərin sözləri və əsərləri nəsillər boyu insanlara yol göstərə bilər.

- Həqiqi dəyər insanın qazandığı malda deyil, qoyduğu faydalı mirasdadır.
- İmam Əlinin (ə) "Alim ölsə belə diridir, cahil diri olsa belə ölüdür" kəlamı bizə öyrədir ki, insanın həqiqi həyatı onun bədənində deyil, insanlara verdiyi elm, hikmət və faydada gizlidir; bu səbəbdən alimlər ölsələr də yaşayır, cahillər isə yaşasalar da təsirsiz qaldıqları üçün sanki ölü sayılırlar.

KƏLAM - 78

"CAHİLLƏR ARASINDA ALİM, ÖLÜLƏR ARASINDAKI DİRİ KİMİDİR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 300)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 78

"SƏSSİZ OTAQDAKI İŞIQ"

Hacıqabul rayonunda yaşayan Nuranə adlı bir qadın vardı. O, şəhərin kənarında yerləşən kiçik bir məktəbdə müəllimə işləyirdi. Nuranə uşaqlıqdan kitabları sevərdi. Digər uşaqlar oyun oynayanda o, saatlarla kitab oxuyar, öyrəndikləri haqqında düşünərdi.

İllər keçdi.

Universiteti bitirdi.

Müəllim oldu.

Amma onun yaşadığı məhəllədə insanların çoxu elmə əhəmiyyət vermirdi.

Bəziləri deyirdi:

— Kitab oxumaqla nə olacaq?

Başqaları deyirdi:

— Bu qədər öyrənmək boş şeydir.

Kimisi də belə danışırdı:

— Həyatda ağılla yox, hiylə ilə yaşamaq lazımdır.

Bu sözlər Nuranəni üzürdü.

Çünki o görürdü ki, insanların çoxu problemlərinin səbəbini anlamırdı.

Bir gün qonşular arasında böyük mübahisə düşdü.

Mübahisə bir ağac üstündə başlamışdı.

Ağacın budaqları iki həyətin arasına keçmişdi.

Əvvəlcə sözləşdilər.

Sonra qışqırdılar.

Daha sonra ailələr bir-birinə düşmən oldular.

Nuranə bu mənzərəni görəndə təəccübləndi.

Çünki həll edilə biləcək kiçik məsələ böyük problemə çevrilmişdi.

Bir gün həmin ailələrin qadınları onun yanına gəldilər.

Hamısı özünü haqlı hesab edirdi.

Nuranə sakitcə onları dinlədi.

Sonra soruşdu:

— Mən sizə bir sual verə bilərəm?

— Buyur.

— Bu ağac neçə yaşındadır?

— Təxminən iyirmi il.

— Bəs sizin mübahisəniz neçə gündür davam edir?

— Bir aya yaxındır.

Nuranə gülümsədi.

— Deməli iyirmi il insanlara kölgə verən ağac indi insanları bir-birindən ayırır?

Hamı susdu.

Bir qədər sonra qadınlardan biri ağlamağa başladı.

— Doğrudan da nə qədər mənasız iş görmüşük...

Bir neçə saat sonra mübahisə sona çatdı.

İnsanlar barışdılar.

Həmin axşam qonşulardan biri dedi:

— Maraqlıdır, biz bir ay həll edə bilmədiyimiz problemi sən bir neçə saatda həll etdin.

Nuranə cavab verdi:

— Mən problemi həll etmədim. Sadəcə sizə başqa tərəfdən baxmağa kömək etdim.

Bu hadisədən sonra insanlar ona daha çox müraciət etməyə başladılar.

Kimin ailə problemi olurdu, gəlirdi.

Kimin övladı ilə çətinliyi olurdu, gəlirdi.

Kimin qərar verməkdə çətinliyi olurdu, gəlirdi.

Nuranə hər dəfə kitabdan öyrəndiyi hikmətləri insanlara sadə dillə izah edirdi.

Bir gün məktəbdə maraqlı hadisə baş verdi.

Bir şagird digər uşaqları aldatmışdı.

Məsələ direktora qədər çatmışdı.

Hamı uşağı cəzalandırmaq istəyirdi.

Nuranə isə həmin uşağı ayrıca çağırdı.

— Niyə belə etdin?

Uşaq başını aşağı saldı.

— Bilmirəm.

— Yox. Hər insan etdiyi işin səbəbini bilir.

Bir müddət sonra uşaq ağlamağa başladı.

Məlum oldu ki, evdə böyük problemlər yaşayırmış.

Nuranə onu diqqətlə dinlədi.

Sonra ona dəstək oldu.

Aylar keçdi.

Həmin uşaq məktəbin ən nümunəvi şagirdlərindən birinə çevrildi.

Direktor təəccüblə soruşdu:

— Sən bunu necə bacardın?

Nuranə cavab verdi:

— İnsanların davranışına baxmaq asandır. Amma davranışın səbəbini görmək daha vacibdir.

Bu söz direktoru çox düşündürdü.

İllər keçdi.
Nuranənin yetişdirdiyi şagirdlər müxtəlif peşə sahibi oldular.
Həkimlər.
Mühəndislər.
Müəllimlər.
Hüquqşünaslar.
Bir gün məktəbin yubiley tədbiri keçirildi.
Keçmiş məzunlar da gəlmişdi.
Səhnəyə çıxanların çoxu eyni adı çəkirdi:
Nuranə müəllimə.
Bir həkim dedi:
— Mən xəstələrə insan kimi yanaşmağı ondan öyrəndim.
Bir mühəndis dedi:
— Problemlərin kökünü axtarmağı ondan öyrəndim.
Bir müəllim dedi:
— Mənə müəllim olmağa ilham verən o olub.
Nuranə arxa sırada oturmuşdu.
Gözləri yaşla dolmuşdu.
Çünki o heç vaxt məşhur olmaq istəməmişdi.
Sadəcə insanların düşünməsini istəmişdi.
Tədbirdən sonra balaca bir qız onun yanına gəldi.
— Müəllimə, mən bir şey soruşa bilərəm?
— Əlbəttə.
— İnsanlar niyə sizi bu qədər sevirlər?
Nuranə bir qədər düşündü.
Sonra qaranlıq düşməkdə olan həyəti göstərdi.
Həyətdə yalnız bir lampa yanırdı.
— O lampanı görürsən?
— Bəli.
— Ətraf qaranlıq olanda insanlar hara baxırlar?
— İşığa.
— Niyə?
— Çünki yolu göstərir.
Nuranə gülümsədi.
— Elm də belədir.
Sonra əlavə etdi:
— İnsanlar həmişə işığa ehtiyac duyurlar.
Qız diqqətlə dinləyirdi.
— Bəzən insanın gözü açıq olur, amma düşüncəsi qaranlıq olur. Elm həmin qaranlığı işıqlandırır.
Həmin gecə Nuranə evə qayıdanda köhnə kitablarını vərəqləyirdi.
Birdən gözü bir hədisə sataşdı.
Bu, Həzrəti Muhəmmədin (s) kəlamı idi:
“Cahillər arasında alim, ölülər arasındakı diri kimidir.”

Nuranə uzun müddət bu sözlər haqqında düşündü.

Sonra başa düşdü ki, burada bədənin diri və ya ölü olmasından danışılmır.

Burada qəlbin və düşüncənin həyatda olmasından danışılır.

Çünki insan yalnız yemək, içmək və nəfəs almaq üçün yaşamır.

İnsan həqiqəti görmək, düşünmək və doğru yolu tapmaq üçün yaşayır.

Elm isə həmin həyatın nəfəsidir.

İnsanların çoxu qaranlıq otaqda yolunu itirə bilər.

Amma bir çıraq həmin qaranlığı dağıdar.

Alim də belədir.

O, insanların qəlbində və düşüncəsində işıq yandırır.

Və buna görə də bir alim, cahillik içində yaşayan insanlar arasında sanki canlı bir qəlb, döyünən bir ruh və yanan bir çıraq kimidir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın qəlbini və düşüncəsini dirildir.
- Alim yalnız məlumat verən deyil, insanlara doğru baxış qazandıran şəxsdir.
- Bir problemin görünən tərəfini deyil, kök səbəbini anlamaq hikmət əlamətidir.
- Cahillik insanı səhv qərarlara və mənasız mübahisələrə sürükləyə bilər.
- Həqiqi alim insanları qınamaqdan əvvəl onları anlamağa çalışır.
- Elm qaranlıq düşüncələri işıqlandıran bir nurdur.
- İnsanların həyatına toxunan bir söz və ya düzgün məsləhət onların taleyini dəyişə bilər.
- Alimlərin təsiri yalnız bu günə deyil, gələcək nəsillərə də çatır.
- Düşünən və öyrənən insan mənəvi baxımdan daha canlı və ayıq olur.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) “Cahillər arasında alim, ölülər arasındakı diri kimidir” kəlamı bizə öyrədir ki, elm insanın ruhuna həyat verir; buna görə də alim, cahillik qaranlığı içində insanlara yol göstərən canlı bir işıq və mənəvi həyat mənbəyidir.

ELMİN İBADƏTDƏN ÜSTÜNLÜYÜ

KƏLAM - 79

“MƏNİM NƏZƏRİMDƏ ELMİN ÜSTÜNLÜYÜ, İBADƏTİN ÜSTÜNLÜYÜNDƏN DAHA SEVİMLİDİR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 300)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 79

“İŞIĞI GÖRƏN GÖZLƏR”

Xaçmaz rayonunda yaşayan Kamran adlı bir kişi vardı. O, kiçik yaşlarından ibadətə çox bağlı idi. Kənddə hamı onu namazını vaxtında qılan, orucunu tutan və məsciddən ayrılmayan insan kimi tanıyırdı.

İnsanlar onun haqqında danışanda deyirdilər:

— Kamran çox saleh adamdır.

Bu sözlər Kamranın xoşuna gəlirdi.

Amma onun bir çatışmazlığı vardı.

O, ibadətə böyük əhəmiyyət versə də, elm öyrənməyə o qədər də maraq göstərmirdi.

Düşünürdü ki, insan yalnız çox ibadət etsə, hər şey qaydasında olar.

Bir gün məsciddə yaşlı bir alim qonaq oldu.

Namazdan sonra insanlar onun ətrafına yığışdılar.

Kamran da yaxınlaşdı.

Alim insanlara müxtəlif mövzularda danışırdı.

Bir nəfər ayağa qalxıb soruşdu:

— İnsan üçün daha vacib olan nədir: ibadət, yoxsa elm?

Hamı diqqətlə alimə baxdı.

Alim gülümsədi.

Sonra əlindəki fənəri qaldırdı.

— Təsəvvür edin ki, gecə vaxtıdır.

Hamı qulaq asırdı.

— Siz uzun bir yola çıxmısınız.

Əlinizdə isə iki şey var.

Birincisi çoxlu enerji.

İkincisi isə yolun xəritəsi.

Sonra soruşdu:

— Əgər xəritə olmasa, enerji sizi hara aparacaq?

Heç kim cavab vermədi.

Alim dedi:

— Bəlkə düz yola.

Bəlkə də uçuruma.

Sonra əlavə etdi:

— Elm xəritədir. İbadət isə həmin yolda hərəkət etməkdir.

Bu söz Kamranın yadında qaldı.

Amma hələ də tam anlamadı.

Bir neçə həftə sonra kənddə maraqlı hadisə baş verdi.

Bir nəfər xəstələnmişdi.

Kənddə müxtəlif söz-söhbətlər yayılmışdı.

Biri deyirdi:

— Filan otla sağalar.

Başqası deyirdi:

— Heç həkimə ehtiyac yoxdur.

Digəri başqa şey söyləyirdi.

Kamran da eşitdiyi sözlərə inanaraq həmin ailəyə məsləhətlər verməyə başladı.

Lakin bir neçə gün sonra məlum oldu ki, deyilənlərin çoxu yanlışdır.

Həkim gəlib vəziyyəti izah etdi.

Xəstə düzgün müalicə alandan sonra sağaldı.

Kamran utandı.

Çünki bilmədiyi mövzuda danışmışdı.

Həmin gecə uzun müddət yata bilmədi.

Öz-özünə dedi:

— Mən yaxşı niyyətlə danışmışdım.

Sonra beynində başqa fikir yarandı:

— Amma yaxşı niyyət həmişə kifayət edirmi?

Bu sual onu narahat etdi.

Ertəsi gün yenidən həmin alimə getdi.

Alim kitab oxuyurdu.

Kamran soruşdu:

— Bir sualım var.

— Buyur, oğlum.

— İnsan yaxşı niyyətli olsa, bu kifayət etməz?

Alim kitabı bağladı.

Sonra soruşdu:

— Əgər bir nəfər səni çox sevsə və bilmədən zəhəri dərman hesab edib sənə versə, sevgisi səni xilas edər?

Kamran başını yellədi.

— Xeyr.

— Niyə?

— Çünki bilmədən səhv edib.

Alim gülümsədi.

— Deməli, niyyət vacibdir. Amma bilik də vacibdir.

Bu söz Kamranın qəlbinə işlədi.

O gündən sonra həyatında yeni səhifə açıldı.

Artıq yalnız ibadət etmirdi.

Öyrənməyə də başladı.

Quranın mənalarını öyrənirdi.

Tarix oxuyurdu.

Əxlaq kitabları oxuyurdu.

Müxtəlif alimlərin əsərlərini araşdırırdı.

İllər keçdikcə qəribə dəyişiklik hiss etdi.
Əvvəllər tez hökm verirdi.
İndi isə əvvəlcə düşünürdü.
Əvvəllər eşitdiyi hər şeyə inanırdı.
İndi isə araşdırırdı.
Əvvəllər yalnız özünü düz hesab edirdi.
İndi isə daha təvazökar olmuşdu.
Bir gün məktəbdə şagirdlərlə görüşə dəvət edildi.
Müəllimlər istəyirdilər ki, uşaqlara həyat təcrübəsindən danışsın.
Kamran sinfə daxil oldu.
Sonra lövhəyə böyük bir gəmi şəkli çəkdi.
Şagirdlər maraqla baxırdılar.
Kamran soruşdu:
— Bu gəmi nə ilə hərəkət edir?
— Mühərriklə.
— Bəs istiqaməti necə tapır?
Uşaqlardan biri dedi:
— Kompasla.
Kamran gülümsədi.
— Çox gözəl.
Sonra əlavə etdi:
— Mühərrik olmasa, gəmi yerindən tərpənməz.
Kompas olmasa, hara getdiyini bilməz.
Şagirdlər diqqətlə dinləyirdilər.
— İbadət mühərrik kimidir.
Elm isə kompas kimidir.
Sonra əlavə etdi:
— İkisi birlikdə olsa, insan düzgün istiqamətdə hərəkət edər.
Bu sözlər uşaqların yaddaşında qaldı.
Aradan bir neçə il keçdi.
Kamran artıq kənddə yalnız ibadət edən adam kimi deyil, hikmətli insan kimi də tanınırdı.
İnsanlar onun yanına gəlib məsləhət alırdılar.
Çünki o artıq bilmədiyi mövzuda danışmırdı.
Əvvəl öyrənir, sonra danışırdı.
Bir gün məsciddə gənclərdən biri ona sual verdi:
— Əmi, niyə elm bu qədər vacibdir?
Kamran pəncərədən içəri düşən günəş işığını göstərdi.
— O işığı görürsən?
— Bəli.
— Əgər gözlərin bağlı olsa, o işıq sənə fayda verər?
— Xeyr.
— Bəs gözlərin açıq olsa?
— Yolumu görərəm.

Kamran gülümsədi.

— İbadət işıqdır.

Elm isə o işığı görən gözdür.

Sonra əlavə etdi:

— İnsan bəzən çox ibadət edə bilər. Amma elm olmazsa, səhv yola da düşə bilər.

Həmin gecə evə qayıdanda köhnə dəftərini açdı.

Orada bir hədis yazılmışdı.

Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kəlam:

"Mənim nəzərimdə elmin üstünlüyü, ibadətin üstünlüyündən daha sevimlidir."

Kamran uzun müddət bu sözlərə baxdı.

Sonra illər əvvəlki özünü xatırladı.

Yaxşı niyyətli idi.

İbadət edirdi.

Amma çox şeyi bilmirdi.

İndi isə başa düşürdü ki, elm ibadətin ruhudur.

Elm insanı kor təqliddən qoruyur.

Elm insanı düzgün qərara aparır.

Elm ibadətə dəyər qazandırır.

Və elm olmadan edilən bir çox yaxşı işlər bəzən səhvə çevrilə bilər.

O gecə Kamranın qəlbində böyük rahatlıq vardı.

Çünki artıq anlayırdı ki, Allahın yolunda yerimək üçün təkcə addım atmaq kifayət deyil.

Həm də yolu tanımaq lazımdır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Yaxşı niyyət vacibdir, amma doğru bilik olmadan kifayət etməyə bilər.
- Elm insanın ibadətini daha düzgün və şüurlu edir.
- İbadət yolun hərəkəti, elm isə həmin yolun istiqamətidir.
- Bilmədiyi mövzuda danışmaq insanı və başqalarını səhvə aparar.
- Həqiqi mömin öyrənməkdən və araşdırmaqdan çəkinməz.
- Elm insanı təvazökar edir və düşünməyə öyrədir.
- Kor-koranə davranmaq əvəzinə, hər məsələdə həqiqəti araşdırmaq lazımdır.
- Elm insanı yanlış inanclardan və səhv qərarlardan qoruyur.
- İbadətin dəyəri onu şüurlu şəkildə yerinə yetirməklə daha da artır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Mənim nəzərimdə elmin üstünlüyü, ibadətin üstünlüyündən daha sevimlidir" kəlamı bizə öyrədir ki, elm insanın ibadətinə istiqamət verən, onu doğru yola yönəldən və Allahı daha düzgün tanımağa kömək edən böyük bir nemətdir.

KƏLAM - 80

"ELM İBADƏTDƏN ÜSTÜNDÜR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 301)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 80

"BİR QAPININ AÇDIĞI MİN QAPI"

Xızı rayonunda yaşayan Mehriban adlı bir qadın vardı. O, kənd xəstəxanasında tibb bacısı işləyirdi. İnsanlar onu mehribanlığına görə sevirdilər. Kim xəstələnsə, ilk olaraq onun yanına qaçardı. Kim çətin vəziyyətə düşsə, o əlindən gələn köməyi əsirgəməzdi.

Mehriban ibadət etməyi də çox sevirdi.

Namazlarını vaxtında qılırdı.

Quran oxuyurdu.

Dualar edirdi.

Amma bir şeyi düşünürdü:

"İnsan üçün ən böyük şey yalnız çox ibadət etməkdir."

Bu fikir onun qəlbində uzun illər yaşamışdı.

Bir gün xəstəxanaya yaşlı bir qadın gətirdilər.

Qadının vəziyyəti ağır idi.

Onunla gələn qohumları müxtəlif məsləhətlər verirdilər.

Biri deyirdi:

— Filan dərmanı verin.

Başqası deyirdi:

— Yox, buna ehtiyac yoxdur.

Digəri isə tam başqa şey söyləyirdi.

Mehriban diqqətlə qulaq asırdı.

Birdən şəhərdən gələn həkim sakit səslə dedi:

— Hamınız yaxşı niyyətlisiniz. Amma xəstəni yaxşı niyyət yox, düzgün bilik xilas edəcək.

Bu söz otaqda sükut yaratdı.

Xəstə düzgün müalicə aldı və bir neçə gün sonra sağaldı.

Amma həmin cümlə Mehribanın beynindən çıxmadı:

"Yaxşı niyyət yox, düzgün bilik xilas edəcək."

Həmin gecə evə qayıdanda uzun müddət yata bilmədi.

Öz-özünə dedi:

— Əgər həmin həkim bilməsəydi, qadının taleyi necə olardı?

Sonra başqa sual düşündü:

— Bəs mən həyatda neçə dəfə bilmədiyim şeylər haqqında fikir yürütmüşəm?

Bu sual onu sarsıtdı.

Bir neçə həftə sonra kənd məktəbində tədbir təşkil edildi.

Mövzu elm və təhsil idi.

Mehriban da dəvət olunmuşdu.

Tədbirdə çıxış edən yaşlı bir müəllim dedi:

— Bir insan gecə qaranlıqda yola çıxır.
Hamı diqqətlə dinləyirdi.
— Onun əlində çox güclü ayaqları var. Yorulmadan gedə bilir.
Sonra soruşdu:
— Amma yolu bilmirsə, hara çatacaq?
Heç kim cavab vermədi.
Müəllim davam etdi:
— Bəlkə məqsədə.
Bəlkə də uçuruma.
Sonra əlavə etdi:
— Güc vacibdir. Amma istiqamət daha vacibdir.
Bu sözlər Mehribanın qəlbinə toxundu.
Çünki birdən başa düşdü ki, ibadət insanın gücü kimidir.
Elm isə istiqamətidir.
İstiqamət olmazsa, güc insanı hər zaman doğru yerə aparmaya bilər.
Bu hadisədən sonra Mehriban yeni qərar verdi.
O, yalnız işləməyəcəkdi.
Öyrənəcəkdi də.
Boş vaxtlarında tibbi kitablar oxumağa başladı.
İnsan psixologiyası haqqında öyrəndi.
Din və əxlaq kitabları mütaliə etdi.
Quranın mənaları üzərində düşündü.
İllər keçdikcə dəyişməyə başladı.
Əvvəllər bəzi məsələlərə səthi baxırdı.
İndi isə hər şeyin səbəbini araşdırırdı.
Əvvəllər yalnız nə etməyi düşünürdü.
İndi isə niyə etməyi də düşünürdü.
Bir gün xəstəxanaya gənc bir ana gətirildi.
Qadın çox narahat idi.
Uşağı xəstə idi.
Ağlayırdı.
Hamı ona təsəlli verməyə çalışırdı.
Mehriban isə əvvəlcə qadını dinlədi.
Sonra sakit səslə danışdı.
Düzgün məlumat verdi.
Həkimin göstərişlərini izah etdi.
Bir neçə saat sonra qadın sakitləşdi.
Uşağın vəziyyəti də yaxşılaşdı.
Qadın gedərkən dedi:
— Siz mənə yalnız kömək etmədiniz. Mənə ümid verdiniz.
Bu söz Mehribanı düşündürdü.
Çünki başa düşdü ki, elm yalnız kitab səhifələrində qalmır.
Elm insanların həyatına toxunur.
Elm qorxunu azaldır.

Elm səhvlərin qarşısını alır.

Elm qaranlığı dağıdır.

Bir gün məktəbdə uşaqlarla görüşə dəvət edildi.

Şagirdlərdən biri soruşdu:

— Mehriban müəllimə, elm niyə bu qədər vacibdir?

Mehriban bir qədər düşündü.

Sonra pəncərədən görünən quyunu göstərdi.

— O quyunu görürsünüz?

— Bəli.

— Əgər susuz olsanız, ora gedərsiniz?

— Əlbəttə.

— Bəs quyu harada olduğunu bilməsəniz?

— Su tapa bilmərik.

Mehriban gülümsədi.

— İnsan ruhu da belədir.

Sonra əlavə etdi:

— İbadət susuzluğu aradan qaldıran su kimidir. Amma elm həmin suyun harada olduğunu göstərən xəritədir.

Uşaqlar maraqla qulaq asırdılar.

— Xəritə olmadan suyu tapmaq çətin olduğu kimi, elm olmadan da insan doğru ibadətin yolunu tapa bilməz.

Bu sözlər sinifdə dərin sükut yaratdı.

Aradan uzun illər keçdi.

Mehriban artıq kənddə təkcə tibb bacısı kimi yox, hikmətli bir insan kimi tanınırdı.

İnsanlar onun yanına yalnız dərman soruşmağa gəlmirdilər.

Məsləhət almağa da gəlirdilər.

Çünki o danışanda biliklə danışırdı.

Bir gün yaşlı bir qadın ona dedi:

— Qızım, sən əvvəllər də yaxşı insan idin. Amma indi sözlərin daha çox qəlbə təsir edir.

Mehriban gülümsədi.

Çünki səbəbini bilirdi.

Elm onun sözlərinə istiqamət vermişdi.

Həmin gecə evində kitab oxuyarkən gözü bir hədisə sataşdı.

Bu, Həzrəti Muhəmmədin (s) kəlamı idi:

“Elm ibadətdən üstündür.”

Mehriban kitabı bağladı.

Uzun müddət düşündü.

Sonra başa düşdü ki, bu hədis ibadətin dəyərsiz olduğunu demir.

Əksinə, elm ibadətə istiqamət verən nurdur.

Necə ki, göz olmadan işığın faydası azalar, elm olmadan da ibadətin hikmətini dərk etmək çətinləşər.

O gecə pəncərədən görünən ulduzlara baxdı.

Və anladı:

Bir insan yalnız ibadət etməklə özünü xilas etməyə çalışa bilər.

Amma elm öyrənən insan həm özünü, həm də başqalarını işıqlandıra bilər.

Bir çıraq yalnız özünü işıqlandırmaz.

Ətrafındakı qaranlığı da dağıdar.

Elm də məhz belədir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Yaxşı niyyət dəyərlidir, amma düzgün bilik olmadan kifayət etməyə bilər.
- Elm insanın ibadətinə istiqamət verən bir nurdur.
- İbadət insanı Allaha yaxınlaşdırır, elm isə bu yaxınlığın doğru şəkildə qurulmasına kömək edir.
- Bilik səhvlərin qarşısını alır və insanlara fayda verməyə imkan yaradır.
- Elm yalnız insanın özünə deyil, ətrafındakı insanlara da fayda verir.
- Həqiqi elm insanı daha təvazökar və daha düşüncəli edir.
- İnsan öyrəndikcə hadisələrin zahirini deyil, mahiyyətini görməyə başlayır.
- Cəmiyyətin problemlərinin həllində bilik və hikmət mühüm rol oynayır.
- Elm qaranlıqda istiqamət göstərən xəritə kimidir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Elm ibadətdən üstündür" kəlamı bizə öyrədir ki, elm ibadətin ruhunu, məqsədini və doğru istiqamətini anlamağa kömək etdiyi üçün insanı həm mənəvi, həm də ictimai baxımdan daha faydalı və kamil edir.

KƏLAM - 81

"HƏR KİM BATİLİ HAQQA, AZĞINLIĞI HİDAYƏTƏ DÖNDƏRMƏK MƏQSƏDİ İLƏ ELM ÖYRƏNMƏK ÜÇÜN EVİNDƏN ÇIXARSA, ONUN BU ƏMƏLİNİN SAVABI QIRX İL ALLAHA İBADƏT ETMİŞ KİMSƏNİN İBADƏTİ KİMİDİR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 301)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 81

"BİR ADDIMIN DƏYƏRİ"

İmişli rayonunda yaşayan iki bacı-qardaş vardı: Sevinc və qardaşı Murad.

Onlar zəhmətkeş ailədə böyümüşdülər. Ataları fermer, anaları isə evdar qadın idi. Ailə kasıb olmasa da, imkanları geniş deyildi. Buna baxmayaraq, valideynləri övladlarına həmişə bir söz deyərdilər:

— İnsanın cibindəki pul yox, beynindəki elm onu ucaldar.

Murad bu sözü çox sevirdi.

Sevinc isə daha çox düşünürdü:

— Elm öyrənmək yaxşıdır. Amma bu qədər əziyyət çəkməyə dəyərmi?

İllər keçdi.

Murad məktəbi bitirib müəllim olmaq qərarına gəldi.

Sevinc isə tibb sahəsində təhsil almaq istədi.

Hər ikisi rayon mərkəzindən uzaqda yerləşən universitetlərə qəbul oldular.

Amma həmin il ailənin vəziyyəti çətinləşdi.

Ataları ağır xəstələndi.

Gəlirləri azaldı.

Qohumlar məsləhət verirdilər:

— Oxumağı saxlayın.

— İşləyin.

— Elm sonradan da olar.

Bir çox insan onların ümidini qırmağa çalışırdı.

Bir gün Murad bazarda işləyərkən iki nəfərin söhbətini eşitdi.

Onlardan biri dedi:

— Oxumağın nə faydası var? Hamı öz bildiyini edir.

Digəri də razılaşdı:

— Düz deyirsən. İnsanları dəyişmək mümkün deyil.

Murad həmin sözləri eşitdi.

Amma ürəyində qəribə narahatlıq yarandı.

Axşam evə qayıdanda bacısına dedi:

— İnsanlar niyə belə düşünürlər?

Sevinc cavab verdi:

— Çünki çoxları qaranlığa öyrəşib.

Murad düşündü.

Sonra soruşdu:

— Qaranlığa öyrəşən insan işığı görə bilərmi?

Sevinc gülümsədi.

— Əlbəttə görə bilər. Amma kimsə çırağı yandırmalıdır.

Bu söz Muradın yaddaşına həkk olundu.

Bir neçə ay sonra hər ikisi təhsillərini davam etdirmək üçün evdən ayrıldılar.

Ayrılarkən anaları ağlayırdı.

Ataları isə onlara dedi:

— Siz yalnız özünüz üçün oxumayın.

— Bəs kim üçün?

— İnsanların faydası üçün.

Bu söz onların həyatının istiqamətini dəyişdi.

Universitet həyatı asan olmadı.

Murad gecələr işləyir, gündüz dərsə gedirdi.

Bəzən yorğunluqdan kitabın üstündə yuxuya gedirdi.

Sevinc isə xəstəxanalarda təcrübə keçir, sonra gecələr dərs oxuyurdu.

Bir gün Sevinc yataqxanada ağlayırdı.

Murad ona zəng etdi.

— Nə olub?

— Çox yorulmuşam.

— Təhsili buraxmaq istəyirsən?

— Yox.
— Bəs niyə ağlayırsan?
— Çünki insanların əziyyətini görürəm.
Bir çox xəstə sadəcə məlumatsızlıq üzündən əziyyət çəkir.
Murad susdu.
Sonra dedi:
— Deməli, öyrənməyə davam etməliyik.
İllər keçdi.
Murad müəllim oldu.
Sevinc isə həkim.
Onlar yenidən İmişliyə qayıtdılar.
Bir gün kənddə ciddi hadisə baş verdi.
Sosial şəbəkələrdə yayılan yanlış məlumatlar insanları təşvişə salmışdı.
Bir çox ailə əsassız qorxular içində yaşayırdı.
Kimisi xəstəliklə bağlı yanlış inanclara qapılmışdı.
Kimisi müxtəlif xurafatlara inanırdı.
Kimisi isə eşitdiyi hər sözü həqiqət hesab edirdi.
Murad məktəbdə uşaqlarla görüş keçirdi.
Sevinc isə kənd klubunda insanlarla söhbət etdi.
Bir nəfər ayağa qalxıb dedi:
— Mən bunu internetdə oxumuşam. Deməli doğrudur.
Sevinc gülümsədi.
Sonra əlindəki stəkan suyu göstərdi.
— Bu su təmiz görünür?
— Bəli.
— İçində zərərli maddə olmadığını görə bilərsiniz?
— Yox.
— Deməli, hər görünən şey həqiqət deyil.
Zalda sakitlik yarandı.
Başqa biri soruşdu:
— Bəs həqiqəti necə ayıraq?
Murad cavab verdi:
— Elm ilə.
Sonra lövhəyə iki xətt çəkdi.
Birinci xətt dolaşıq idi.
İkinci xətt isə düz.
— Bunlardan hansı məqsədə daha tez aparar?
Hamı düz xətti göstərdi.
Murad dedi:
— Elm insanı düz yola aparır. Cəhalət isə onu dolaşdırır.
Bu söhbətlərdən sonra kənddə bir çox insanın düşüncəsi dəyişməyə başladı.
Yanlış inanclar azaldı.
Valideynlər uşaqlarını daha çox oxumağa təşviq etdilər.

Gənclər kitabxanaya gəlməyə başladılar.

Bir gün yaşlı bir kişi Murada dedi:

— Oğlum, sən bizə yalnız dərs keçmirsən.

— Bəs nə edirəm?

— Düşünməyi öyrədirsən.

Həmin gün Murad və Sevinc birlikdə evə qayıdırdılar.

Günəş batırdı.

Tarlaların üzərində narıncı işıq yayılmışdı.

Murad bacısına dedi:

— Bilirsən, əvvəllər elm öyrənməyi yalnız şəxsi uğur hesab edirdim.

— İndi necə düşünürsən?

Murad cavab verdi:

— İndi başa düşürəm ki, elm insanları qaranlıqdan çıxarmaq üçündür.

Sevinc başını təsdiqləyərək yellədi.

— Elə buna görə də öyrənmək ibadətdir.

Həmin gecə Murad kitab oxuyarkən bir hədis gördü.

Bu, Həzrəti Muhəmmədin (s) kəlamı idi:

"Hər kim batili haqqa, azğınlığı hidayətə döndərmək məqsədi ilə elm öyrənmək üçün evindən çıxarsa, onun bu əməlinin savabı qırx il Allaha ibadət etmiş kimsənin ibadəti kimidir."

Murad uzun müddət həmin sözlərə baxdı.

Sonra illər əvvəl evdən çıxarkən atasının dediyi sözləri xatırladı:

"Yalnız özünüz üçün oxumayın."

İndi o başa düşürdü ki, insan yalnız diplom almaq üçün elm öyrənəndə bir nəfərə fayda verir.

Amma insanları qaranlıqdan işığa çıxarmaq üçün elm öyrənəndə yüzlərlə, minlərlə insanın həyatına toxunur.

Və bəzən bir insanın doğru yolu tapmasına səbəb olmaq, uzun illər edilən ibadət qədər qiymətli ola bilir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm öyrənməyin ən gözəl məqsədi insanlara fayda vermək və onları doğru yola yönəltməkdir.
- Həqiqi elm insanı yalnız məlumatlı etmir, həm də məsuliyyət sahibi edir.
- Batili haqdan ayırmaq üçün elm və araşdırma lazımdır.
- Cəhalət insanların yanlış inanclara və qorxulara düşməsinə səbəb ola bilər.
- İnsanlara düşünməyi öyrətmək onların həyatını dəyişdirə bilər.
- Elm öyrənmək bəzən uzun və çətin yol olsa da, nəticəsi böyük xeyir gətirir.
- Bir insanın doğru məlumat əldə etməsinə kömək etmək böyük savab və xidmət sayılır.
- Elm yalnız şəxsi uğur üçün deyil, cəmiyyətin islahı üçün də öyrənilməlidir.

- Həqiqi alim və müəllim insanlara sadəcə məlumat vermir, onlara doğru baxış qazandırır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Hər kim batili haqqa, azğınlığı hidayətə döndərmək məqsədi ilə elm öyrənmək üçün evindən çıxarsa..." kəlamı bizə öyrədir ki, insanları qaranlıqdan nura çıxarmaq niyyəti ilə öyrənilən elm çox böyük ibadət və mənəvi dəyər daşıyır.

KƏLAM - 82

"İNSANIN DUYDUĞU VƏ BAŞQALARINA ÇATDIRACAĞI VƏ ƏMƏL EDƏCƏYİ HİKMƏTLİ BİR SÖZ, BİR İLLİK İBADƏTDƏN DAHA XEYİRLİDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 301)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 82

"BİR CÜMLƏNİN QURTARDIĞI HƏYATLAR"

İsmayıllının dağlarla əhatə olunmuş gözəl kəndlərindən birində iki bacı-qardaş yaşayırdı. Bacının adı Lalə, qardaşın adı isə Elvin idi.

Onlar çox fərqli xarakterə malik idilər.

Lalə sakit, düşüncəli və kitabsevər idi.

Elvin isə enerjili, tələsik qərarlar verən və hər işi tez həll etməyə çalışan biri idi.

Ataları tez-tez onlara belə deyərdi:

— İnsan bəzən bir kitabdan, bəzən bir ömürdən, bəzən də bir cümlədən dərs alır.

Elvin bu sözə çox da əhəmiyyət verməzdi.

Düşünürdü ki, bir cümlə insanın həyatını dəyişə bilməz.

Lalə isə atasının sözlərini həmişə yadda saxlayardı.

İllər keçdi.

Lalə müəllim oldu.

Elvin isə ticarətlə məşğul olmağa başladı.

Bir gün Elvin böyük bir işə pul yatırmaq qərarı verdi.

Onun dostları deyirdilər:

— Bu fürsət bir də ələ düşməz.

— Tez ol.

— Hamı pul qazanır.

Elvin də həyəcanlanmışdı.

Araşdırmadan, düşünmədən qərar vermək istəyirdi.

Axşam evə gəlib bu barədə danışanda Lalə soruşdu:

— Araşdırmısan?

— Yox.

— Müqaviləni oxumusan?

— Yox.

— Riskləri öyrənmisən?

— Yox.

Elvin əsəbiləşdi.

— Hər şeyi bu qədər düşünmək lazım deyil.

Lalə bir müddət susdu.

Sonra sakitcə dedi:

— Atamın bir sözü yadıma düşdü.

— Hansı?

— "Tələsik verilən qərarın peşmançılığı, gec verilən qərarın yorğunluğundan daha ağırdır."

Bu sadə cümlə Elvini düşündürdü.

O gecə sənədləri yenidən araşdırdı.

Məlum oldu ki, böyük bir saxtakarlığın içinə düşmək üzrəymiş.

Bir imza onu illərlə borca sala bilərdi.

Səhər Lalənin yanına gəlib dedi:

— Bir cümlə məni böyük fəlakətdən qurtardı.

Lalə gülümsədi.

— Hər hikmətli söz vaxtında deyiləndə bir çıraq kimi olur.

Bu hadisədən sonra Elvin atasının sözlərinə daha ciddi yanaşmağa başladı.

Bir neçə ay sonra kənddə başqa hadisə baş verdi.

İki ailə arasında uzun müddətdir davam edən narazılıq vardı.

Qohumlar bir-biri ilə danışmırdı.

Toylara getmirdilər.

Bayramlarda görüşmürdülər.

Bir gün kənd ağsaqqalları onları barışdırmaq üçün topladılar.

Saatlarla danışdılar.

Amma heç nə dəyişmədi.

Hamı yorulmuşdu.

O zaman yaşlı bir qadın ayağa qalxdı.

Hamı onu tanıyırdı.

Ömrünü insanlara yaxşılıq etməyə sərf etmişdi.

Qadın sakit səslə dedi:

— Sizə bir sual verim.

Hamı susdu.

— Əgər bu gecə son gecəniz olsaydı, sabah da bu incikliyi davam etdirmək istəyərdiniz?

Otaqda sükut yarandı.

Heç kim cavab verə bilmədi.

Bir neçə nəfərin gözləri doldu.

Bir saat sonra illərlə küsülü qalan insanlar qucaqlaşdılar.

Evə qayıdanda Elvin heyrətlə dedi:

— Saatlarla deyilən sözlər təsir etmədi, amma bir cümlə hər şeyi dəyişdi.

Lalə cavab verdi:

— Çünki hikmətli söz bəzən qəlbin görmədiyi qapını açır.

Aradan illər keçdi.

Lalə məktəbdə yüzlərlə şagird yetişdirdi.

Bir gün dərsdə maraqlı hadisə baş verdi.

Şagirdlərdən biri digərinə kobud davranmışdı.

Müəllimlər onu cəzalandırmaq istəyirdilər.

Lalə isə uşağı yanına çağırdı.

— Səncə güclü insan kimdir?

Uşaq dedi:

— Hamını məğlub edən.

Lalə başını yelladı.

— Yox.

— Bəs kim?

— Öz qəzəbini məğlub edən.

Bu söz uşağın qəlbində iz buraxdı.

İllər sonra həmin şagird polis zabiti oldu.

Bir tədbirdə çıxış edərkən dedi:

— Həyatımı dəyişən ən vacib dərs məktəbdə eşitdiyim bir cümlə idi: "Güclü insan öz qəzəbini məğlub edəndir."

Zalda oturan Lalənin gözləri yaşardı.

Çünki o başa düşürdü ki, bəzən insanın illərlə etdiyi işin təsiri bir cümlədə gizlənə bilir.

Bir yay günü Elvin və Lalə İsmayıllının dağlarına tərəf gedirdilər.

Yolda qədim bir bulağın yanında dayandılar.

Elvin bulaqdan su içdi.

Sonra dedi:

— Maraqlıdır.

— Nə?

— Bu bulaq neçə illərdir axır.

— Bəli.

— Bir insanın dediyi hikmətli söz də belədir.

Lalə gülümsədi.

— Necə?

— Deyilir, sonra başqa qəlbə keçir. Sonra başqa insana. Sonra başqa nəslə.

Bir müddət susdular.

Külək ağacların yarpaqlarını hərəkət etdirirdi.

Elvin davam etdi:

— İndi başa düşürəm ki, insanın dediyi düzgün bir söz bəzən yüzlərlə ibadətdən daha çox insana fayda verə bilər.

Həmin axşam Lalə evə qayıdanda köhnə kitablarından birini açdı.

Orada İmam Əlinin (ə) bir kəlamı yazılmışdı:

“İnsanın duyduğu və başqalarına çatdıracağı və əməl edəcəyi hikmətli bir söz, bir illik ibadətdən daha xeyirlidir.”

Lalə uzun müddət həmin sözlərə baxdı.

Sonra düşündü:

Bir insan gecə-gündüz yalnız özü üçün ibadət edə bilər.

Amma bir hikmətli söz yüzlərlə insanın həyatını dəyişə bilər.

Bir insanın qəlbini qaranlıqdan işığa çıxara bilər.
Bir ailəni barışdıra bilər.
Bir gənci səhv yoldan döndərə bilər.
Bir insanı fəlakətdən qurtara bilər.
Və məhz buna görə də hikmətli söz sadəcə söz deyil.
O, həyat verən bir işıqdır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Hikmətli söz vaxtında deyiləndə insanın həyatını dəyişə bilər.
- Bəzən bir düzgün cümlə uzun nəsihətlərdən daha təsirli olur.
- Elm və hikmət yalnız öyrənilməməli, başqalarına da çatdırılmalıdır.
- Həqiqi bilik insanın davranışında və qərarlarında görünür.
- Düşünülmüş sözlər ailələri barışdıra, insanları səhvdən qoruya bilər.
- Hikmətli insan problemlərin kökünə toxunan sözlər danışır.
- Faydalı bilik paylaşdıqca böyüyür və daha çox insana çatır.
- İnsan yalnız özü üçün deyil, başqalarına fayda vermək üçün də öyrənməlidir.
- Bir hikmətli söz nəsildən-nəslə keçərək uzun illər yaşaya bilər.
- İmam Əlinin (ə) "İnsanın duyduğu və başqalarına çatdıracağı və əməl edəcəyi hikmətli bir söz, bir illik ibadətdən daha xeyirlidir" kəlamı bizə öyrədir ki, öyrənilən, yaşanan və insanlara çatdırılan hikmət cəmiyyətə fayda verdiyi üçün çox böyük mənəvi dəyərə malikdir.

KƏLAM - 83

"ELMİN AZLIĞI, İBADƏTİN ÇOXLUĞUNDAN DAHA YAXŞIDIR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 301)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 83

"BİR DAMLA NUR"

Kəlbəcərin uca dağları, buz kimi bulaqları və sonsuz görünən yaylaqları arasında yerləşən bir kənddə Zəhra və onun qardaşı Orxan yaşayırdı.

Zəhra kənd məktəbində müəllimə idi.
Orxan isə çox ibadət etməyi sevən bir gənc idi.
Kənddə hamı onu tanıyırdı.
Namazlarını vaxtında qılırdı.
Məsciddən çıxmırdı.
Tez-tez nafilə ibadətlərlə məşğul olurdu.
İnsanlar ona baxıb deyirdilər:
— Maşallah, necə də ibadət əhlidir.
Bu sözlər Orxanın xoşuna gəlirdi.
Amma bir çatışmazlığı vardı.
O, öyrənməyə çox vaxt ayırmırdı.
Düşünürdü ki, çox ibadət etmək hər şey üçün kifayətdir.
Bir gün Zəhra ona dedi:

— Qardaş, bu ay neçə kitab oxumusan?

Orxan güldü.

— Kitab oxumağa vaxtım olmayıb.

— Niyə?

— Vaxtımı ibadətə sərf etmişəm.

Zəhra bir qədər susdu.

Sonra soruşdu:

— Bəs ibadət etdiyin şeyləri nə qədər tanıyırsan?

Orxan cavab vermədi.

Çünki bu sualı heç vaxt özünə verməmişdi.

Bir neçə gün sonra kənddə maraqlı hadisə baş verdi.

Yaşlı bir kişi xəstələnmişdi.

Onun ailəsi müxtəlif söz-söhbətlərə inanaraq düzgün müalicəni gecikdirirdi.

Kimi deyirdi:

— Filan üsul daha yaxşıdır.

Kimi deyirdi:

— Həkimə ehtiyac yoxdur.

Nəticədə kişinin vəziyyəti ağırlaşdı.

Şəhərdən gələn həkim isə vəziyyəti izah etdi və düzgün müalicəyə başladı.

Bir neçə həftə sonra kişi sağaldı.

Orxan həmin hadisəni görüb düşündü:

"İnsanlar yaxşı niyyətli idilər. Amma bilmədikləri üçün az qala bir insanın həyatını təhlükəyə atırdılar."

Bu fikir onu narahat etdi.

Bir axşam kənd məscidində yaşlı bir alim qonaq idi.

İnsanlar onun ətrafına toplaşmışdılar.

Alim əlində bir kiçik neft lampası tutmuşdu.

Sonra soruşdu:

— Bu lampada nə qədər yağ var?

— Çox az.

— Bəs bu böyük otağı işıqlandıra bilər?

— Bəli.

Alim gülümsədi.

— Deməli, az miqdarda olan bir şey bəzən böyük fayda verə bilər.

Hamı diqqətlə qulaq asırdı.

Sonra əlavə etdi:

— Bir damla elm bəzən insanı böyük səhvlərdən qoruyur. Amma elm olmadan edilən çoxlu işlər insanı məqsədə çatdırmaya bilər.

Orxanın qəlbi titrədi.

Çünki özünü həmin sözlərin içində görürdü.

Ertəsi gün Zəhra məktəbdə maraqlı dərs keçirdi.

Sinfə iki qab gətirmişdi.

Birinci qab tamamilə su ilə dolu idi.
İkinci qab isə yalnız dibində bir qədər su vardı.
Uşaqlar təəccüblə baxırdılar.
Zəhra soruşdu:
— Əgər bu dolu qabın suyu zəhərlidirsə, içərsiniz?
— Xeyr!
— Bəs bu az su təmizdirsə?
— İçərik.
Zəhra gülümsədi.
— Deməli, çoxluq həmişə yaxşılıq demək deyil. Bəzən az olan, amma doğru olan daha qiymətlidir.
Orxan da həmin dərsdə iştirak edirdi.
Bu sözlər ona dərindən təsir etdi.
O gündən sonra həyatında dəyişiklik başladı.
İbadəti tərk etmədi.
Əksinə, ibadətinə davam etdi.
Amma öyrənməyə də başladı.
Quranın mənalarını oxudu.
Hədisləri araşdırdı.
Tarixi öyrəndi.
Elm adamlarının əsərlərini mütaliə etdi.
İllər keçdikcə dəyişdi.
Əvvəllər hər eşitdiyinə inanırdı.
İndi araşdırırdı.
Əvvəllər tez hökm verirdi.
İndi düşünürdü.
Əvvəllər yalnız nə etdiyinə baxırdı.
İndi niyə etdiyini də soruşurdu.
Bir gün kənddə iki ailə arasında mübahisə yarandı.
Hamı vəziyyəti daha da gərginləşdirirdi.
Orxan isə sakitcə hər iki tərəfi dinlədi.
Sonra yalnız bir cümlə dedi:
— Haqlı çıxmaq üçün deyil, doğru yolu tapmaq üçün danışın.
Bu söz mübahisənin istiqamətini dəyişdi.
İnsanlar sakitləşdilər.
Barışdılar.
Evə qayıdarkən Zəhra dedi:
— Maraqlıdır.
— Nə?
— Bu gün uzun çıxış etmədin.
— Yox.
— Amma bir cümlə hər şeyi dəyişdi.
Orxan gülümsədi.
— Çünki o cümlənin arxasında bir az elm vardı.

Aradan daha bir neçə il keçdi.

Kənddə onu artıq yalnız ibadət edən biri kimi yox, hikmətli insan kimi tanıyırdılar.

Bir gün yaylaqda uşaqlarla söhbət edərkən o, dağın döşündən çıxan kiçik bulağı göstərdi.

— O bulağı görürsünüz?

— Bəli.

— Nə qədər kiçikdir.

— Bəli.

— Amma bütün kənd o sudan istifadə edir.

Sonra əlavə etdi:

— Elm də belədir. Bəzən az görünür. Amma həyat verir.

Həmin gecə evə qayıdanda köhnə kitablarından birini açdı.

Orada Həzrəti Muhəmmədin (s) bir kəlamı yazılmışdı:

"Elmin azlığı, ibadətin çoxluğundan daha yaxşıdır."

Orxan uzun müddət həmin sözlərə baxdı.

Sonra keçmişini xatırladı.

Saatlarla ibadət etdiyi günləri düşündü.

Və sonradan öyrəndiyi bir neçə həqiqətin onun həyatını necə dəyişdiyini xatırladı.

O zaman başa düşdü ki, bu hədis ibadətin əhəmiyyətini azaltmır.

Əksinə, elm ibadətə istiqamət verən nurdur.

Necə ki, kiçik bir çıraq böyük qaranlığı işıqlandıra bilir, eləcə də az miqdarda doğru elm insanın həyatına, düşüncəsinə və ibadətinə istiqamət verə bilir.

Və bəzən bir damla nur, min addımlıq qaranlıq yolu işıqlandırmağa kifayət edir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Doğru və faydalı elm insanın həyatına istiqamət verən bir nurdur.
- Çoxluq hər zaman keyfiyyət demək deyil; az, amma doğru olan daha qiymətli ola bilər.
- İbadətin daha şüurlu və düzgün olması üçün elm lazımdır.
- Yaxşı niyyət biliklə tamamlananda daha böyük fayda verir.
- İnsan öyrəndikcə hadisələrə daha dərin baxmağa başlayır.
- Az miqdarda elm belə insanı böyük səhvlərdən qoruya bilər.
- Həqiqi elm insanı təvazökar, düşüncəli və hikmətli edir.
- Bir hikmətli söz və ya öyrənilmiş bir həqiqət bəzən böyük problemlərin həllinə səbəb olur.
- Elm yalnız insanın özünə deyil, ətrafındakı insanlara da fayda verir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Elmin azlığı, ibadətin çoxluğundan daha yaxşıdır" kəlamı bizə öyrədir ki, doğru istiqamət verən və insanı həqiqətə yaxınlaşdıran elm, şüursuz və məqsədsiz çoxlu əməldən daha dəyərlidir; çünki elm həm ibadəti, həm də həyatı işıqlandıran nurdur.

KƏLAM - 84

**“BİR SAATLIQ ELMİ MÜZAKİRƏ,
BİR GECƏLİK İBADƏTDƏN DAHA YAXŞIDIR.”**

(Bu kəlam İmam Baqirə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 301)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 84

“BİR SAATIN DƏYİŞDİRDİYİ TALE”

Kəngərli rayonunda yaşayan iki qardaş-bacı vardı: Nigar və Tural.

Onlar eyni evdə böyüsələr də, həyata baxışları fərqli idi.

Nigar kitab oxumağı sevirdi. Bir məsələ ilə qarşılaşanda dərhal araşdırar, sual verər, səbəbləri öyrənməyə çalışardı.

Tural isə ibadətə çox bağlı idi. Namazlarını qılır, dualar edirdi. Amma düşünürdü ki, insan üçün ən vacib şey yalnız ibadətdir.

Bir gün axşam yeməyi zamanı Nigar qardaşından soruşdu:

— Tural, səncə insanın həyatını nə dəyişir?

— İbadət.

— Başqa?

— Yaxşı əməllər.

— Bəs elm?

Tural çiyinlərini çəkdi.

— Elm yaxşıdır. Amma ibadət qədər vacib deyil.

Ataları bu söhbəti eşidirdi.

Heç nə demədi.

Sadəcə gülümsədi.

Bir neçə gün sonra kənddə qəribə hadisə baş verdi.

Bir neçə ailə arasında ciddi mübahisə yaranmışdı.

Məsələ kiçik bir torpaq sərhədi üstündə başlamışdı.

Amma günlər keçdikcə böyümüşdü.

Qohumlar bir-biri ilə danışmırdı.

Uşaqlar bir-birindən uzaq düşmüşdü.

Hamı əsəbi idi.

Bir axşam kənd ağsaqqalı insanları bir yerə topladı.

Nigar və Tural da orada idi.

Yaşlı ağsaqqal uzun çıxış etmədi.

Sadəcə bir sual verdi:

— Sizdən soruşuram, torpaq insan üçündür, yoxsa insan torpaq üçün?

Hamı susdu.

Sonra başqa sual verdi:

— Əgər sabah bu dünyadan köçsəniz, bu mübahisəni özünüzlə apara biləcəksiniz?

Otaqda dərin sükut yarandı.

Bir saat davam edən söhbət oldu.

Həmin söhbətdə insanlar bir-birini dinlədilər.

Səhvlərini gördülər.

Yanlış düşüncələrini anladılar.

Nəticədə illərlə davam edə biləcək düşmənçilik sona çatdı.
Evə qayıdarkən Tural dedi:
— Maraqlıdır.
— Nə?
— Bir saatlıq söhbət insanların həyatını dəyişdi.
Nigar gülümsədi.
— Çünki bu söhbət elm və hikmət üzərində qurulmuşdu.
Aradan bir neçə ay keçdi.
Tural yenə ibadətlərinə davam edirdi.
Bir gecə məsciddə uzun ibadət etdi.
Evə qayıdarkən yolda yaşlı bir kişi ilə rastlaşdı.
Kişi əlində ağır yük aparırdı.
Tural kömək etdi.
Yolda söhbət etdilər.
Yaşlı kişi soruşdu:
— Oğlum, bu gecə nə etmisən?
— İbadət etmişəm.
— Çox gözəl.
Sonra soruşdu:
— Bu gün yeni nə öyrənmisən?
Tural cavab verə bilmədi.
Kişi gülümsədi.
— İbadət qəlbi təmizləyir. Amma elm qəlbə istiqamət verir.
Bu söz Turalı düşündürdü.
Bir neçə həftə sonra Nigar məktəbdə maraqlı layihə təşkil etdi.
Məktəbin həyətində iki ağac əkdilər.
Birinci ağacı əkib heç qulluq etmədilər.
İkinci ağacı isə mütəmadi suladılar, budadılar və qorudular.
Bir il sonra uşaqlar ağaclara baxmağa gəldilər.
Birinci ağac zəif idi.
İkinci isə sağlam və güclü böyümüşdü.
Nigar uşaqlardan soruşdu:
— Fərq nədir?
— İkinci ağaca qulluq olunub.
— Bəs insanın düşüncəsinə qulluq edilməsə nə olar?
Uşaqlar susdular.
Nigar davam etdi:
— Elm insanın düşüncəsinə verilən sudur.
Bu sözlər Turalın da qulağına çatdı.
O gün ilk dəfə kitabxanaya getdi.
Əvvəlcə bir kitab götürdü.
Sonra başqa bir kitab.
Sonra başqa.
Aylar keçdikcə dəyişməyə başladı.

İbadəti əvvəlki kimi davam edirdi.
Amma artıq düşündüyü məsələlər daha dərin idi.
İnsanları daha yaxşı anlayırdı.
Tələsik hökm vermirdi.
Bir gün kənddə bir gənc yanlış dostların təsirinə düşmüşdü.
Hamı onu qınayırdı.
Tural isə onunla söhbət etdi.
Saatlarla yox.
Cəmi bir saat.
Amma həmin bir saat ərzində gəncin problemlərini dinlədi.
Ona doğru yolu göstərdi.
Bir neçə ay sonra həmin gənc təhsil almağa başladı və həyatını dəyişdirdi.
Bir gün gəlib Turala dedi:
— Əgər o gün mənimlə danışmasaydın, həyatım məhv olacaqdı.
Tural həmin gecə uzun müddət düşündü.
Sonra başa düşdü ki, o bir saatlıq söhbət bəlkə də bir gecəlik ibadətdən daha çox insana fayda vermişdi.
İllər keçdi.
Nigar müəllim kimi yüzlərlə şagird yetişdirdi.
Tural isə kənddə insanların problemlərini hikmətlə həll edən bir şəxs kimi tanındı.
Bir yay günü onlar Kəngərlinin geniş düzənliklərinə baxaraq söhbət edirdilər.
Günəş batmaq üzrə idi.
Tural dedi:
— İndi bir şeyi başa düşürəm.
— Nəyi?
— İnsan bəzən bir gecəni yalnız özü üçün ibadətlə keçirə bilər.
— Bəli.
— Amma bir saatlıq elm müzakirəsi yüzlərlə insanın həyatını dəyişə bilər.
Nigar gülümsədi.
— Elə buna görə hikmətli insanlar elmi bu qədər qiymətli hesab ediblər.
Həmin gecə Tural köhnə dəftərində yazılmış bir kəlamı oxudu.
Bu, İmam Baqirin (ə) kəlamı idi:
“Bir saatlıq elmi müzakirə, bir gecəlik ibadətdən daha yaxşıdır.”
O, uzun müddət bu söz haqqında düşündü.
Sonra həyatında gördüyü bütün hadisələri xatırladı.
Barışan ailələri.
Dəyişən gənci.
Maariflənən insanları.
Və anladı ki, elm sadəcə məlumat toplamaq deyil.
Elm qəlbləri oyatmaqdır.

Elm yanlışları düzəltməkdir.
Elm insanlara yol göstərməkdir.
Və bəzən bir saatlıq hikmətli söhbət, bir insanın taleyini dəyişərək uzun illərin xeyrinə səbəb ola bilir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elmi müzakirə insanın düşüncəsini dəyişə və inkişaf etdirə bilər.
- Hikmətli söhbətlər bəzən böyük problemlərin həllinə səbəb olur.
- Elm insanın qəlbinə və ağlına istiqamət verən nurdur.
- İbadət çox qiymətli olsa da, insanlara fayda verən elm geniş təsir gücünə malikdir.
- İnsanları dinləmək və onlarla düzgün şəkildə danışmaq böyük dəyişikliklər yarada bilər.
- Bir saatlıq faydalı söhbət bəzən illərlə davam edən mübahisələri sona çatdıra bilər.
- Elm insanı daha təvazökar, anlayışlı və hikmətli edir.
- Cəmiyyətin inkişafı yalnız fərdi ibadətlə deyil, həm də maariflənmə ilə mümkün olur.
- Həqiqi elm insanları bir-birinə yaxınlaşdırır və doğru yolu göstərir.
- İmam Baqirin (ə) "Bir saatlıq elmi müzakirə, bir gecəlik ibadətdən daha yaxşıdır" kəlamı bizə öyrədir ki, insanlara fayda verən, düşüncələri işıqlandıran və həqiqəti ortaya çıxaran elm böyük mənəvi dəyərə malikdir və onun təsiri çox vaxt fərdi ibadətin təsirindən daha geniş olur.

KƏLAM - 85

**"ELMLƏ BİRLİKDƏ OLAN YUXU,
CAHİLLİKLƏ BİRLİKDƏ OLAN NAMAZDAN DAHA YAXŞIDIR."**

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 301)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 85

"OYANIQ QƏLBLƏR"

Qax rayonunun dağlara söykənən gözəl kəndlərindən birində Səbinə və onun qardaşı Rəşad yaşayırdı.

Səbinə kənd kitabxanasında işləyirdi. Kitabları çox sevirdi. Hər gün yeni bir şey öyrənməyə çalışırdı. İnsanlar ona hər hansı bir məsələ barədə sual verəndə, bilmədiyi halda cavab verməz, əvvəlcə araşdırar, sonra danışardı.

Rəşad isə fərqli idi.
O da yaxşı insan idi.
Namazlarını qılırdı.
Orucunu tuturdu.
Məscidə gedirdi.
Amma elm öyrənməyə çox da əhəmiyyət vermirdi.
Bəzən belə deyirdi:
— Əsas odur ki, insan ibadət etsin.
Səbinə isə cavab verərdi:

— İbadət çox gözəldir. Amma insan nə etdiyini və niyə etdiyini də bilməlidir.

Rəşad gülümsəyərdi.

— Sən hər şeyi çox düşünürsən.

Bir yay günü kənddə böyük bir problem yarandı.

Bir neçə nəfər sosial şəbəkələrdə gördükləri yanlış məlumatlara inanmışdı.

Bəziləri insanlara zərər verəcək məsləhətlər yayırdı.

Kimisi eşitdiyi hər sözü həqiqət hesab edirdi.

Kimisi isə araşdırmadan başqalarına ötürürdü.

Nəticədə insanlar arasında qarışıqlıq yaranmışdı.

Bir axşam kənd klubunda toplantı keçirildi.

Səbinə də orada idi.

Yaşlı bir müəllim ayağa qalxıb əlindəki kağızı göstərdi.

Sonra soruşdu:

— Əgər bir nəfər sizə xəzinənin yerini göstərən xəritə versə, ona inanarsınız?

Hamı dedi:

— Əvvəlcə yoxlayarıq.

Müəllim başını tərpətdi.

— Bəs niyə həyatınızı dəyişdirən xəbərləri yoxlamadan qəbul edirsiniz?

Zalda sükut yarandı.

Bir saat davam edən söhbət insanların düşüncəsini dəyişdi.

Toplantıdan sonra evə qayıdarkən Rəşad dedi:

— Maraqlıdır.

— Nə?

— Bir neçə cümlə insanları bu qədər dəyişə bildi.

Səbinə cavab verdi:

— Çünki elm insanın gözünü açır.

Aradan bir neçə həftə keçdi.

Rəşad bir gecə uzun ibadət etdi.

Gecənin böyük hissəsini namaz və dua ilə keçirdi.

Səhər isə yorğun halda yatdı.

O gün kənddə mühüm tədbir vardı.

Bir neçə gənc təhsil almaq barədə məsləhət almaq üçün onun yanına gəlmişdi.

Amma yorğun olduğuna görə diqqətlə dinləyə bilmədi.

Səbinə isə həmin gənclərlə saatlarla söhbət etdi.

Onlara universitet seçimi barədə məlumat verdi.

Məqsədlərini müəyyənləşdirməyə kömək etdi.

Kitablar tövsiyə etdi.

Bir neçə il sonra həmin gənclərdən biri mühəndis, biri müəllim, biri isə həkim oldu.

Bir gün onlar kəndə qayıdanda ilk olaraq Səbinənin yanına gəldilər.

Dedilər:

— O gün bizimlə söhbət etməsəydiniz, bəlkə də həyatımız başqa cür olardı.

Bu sözləri eşidən Rəşad düşündü.

Həmin gecə təkbaşına həyətdə oturmuşdu.

Göydə ulduzlar parıldayırdı.

Birdən atasının illər əvvəl dediyi söz yadına düşdü:

— Oğlum, kor adamın əlində xəzinə xəritəsi olsa da, onu oxuya bilməz.

O zaman bu sözün mənasını başa düşməmişdi.

İndi isə anlayırdı.

Elm insanın gözünü açır.

Elm olmadan insan bəzən yaxşı iş görmək istəsə də, səhv edə bilər.

Bir neçə ay sonra kənd məktəbində maraqlı hadisə baş verdi.

Bir şagird başqa uşağın dəftərini cırmışdı.

Hamı onu cəzalandırmaq istəyirdi.

Rəşad da orada idi.

Əvvəlcə əsəbiləşdi.

Amma sonra Səbinənin yanaşmasına baxdı.

Səbinə uşağı yanına çağırdı.

Sakit səslə soruşdu:

— Niyə belə etdin?

Uşaq ağlamağa başladı.

Məlum oldu ki, evdə ciddi problemlər yaşayırmış.

Özünü tənha hiss edirmiş.

Səbinə onu dinlədi.

Məktəb rəhbərliyi ilə danışdı.

Uşağa dəstək göstərildi.

Bir neçə ay sonra həmin uşaq məktəbin ən çalışqan şagirdlərindən birinə çevrildi.

Evə qayıdarkən Rəşad dedi:

— Əgər sən onu dinləməsəydin, bəlkə də hamımız səhv qərar verəcəkdik.

Səbinə gülümsədi.

— Elm yalnız kitab bilmək deyil.

— Bəs nədir?

— İnsanları anlamaqdır. Həqiqəti axtarmaqdır. Düzgün qərar verməkdir.

Bu sözlər Rəşadın qəlbinə toxundu.

O gündən sonra daha çox oxumağa başladı.

Quranın mənalarını öyrəndi.

Tarix kitabları oxudu.

Müxtəlif mövzular barədə araşdırmalar etdi.

İbadətlərinə də davam etdi.

Amma artıq fərqli idi.

İbadəti şüurlu idi.

Nə etdiyini anlayaraq edirdi.

Bir gün Qaxın dağlarına baxaraq bacısına dedi:

— İndi bir şeyi başa düşürəm.

— Nəyi?

— İnsan elmli olanda hətta istirahəti də faydalı olur.

Səbinə maraqla baxdı.

Rəşad davam etdi:

— Çünki elmli insan yatanda belə səhv yaymır, insanlara zərər vermir, düşünərək yaşayır. Amma cahil insan bilmədən başqalarına zərər verə bilər.

Həmin gecə evə qayıdanda köhnə kitablarından birində Həzrəti Muhəmmədin (s) kəlamını oxudu:

"Elmlə birlikdə olan yuxu, cahilliklə birlikdə olan namazdan daha yaxşıdır."

Rəşad uzun müddət bu söz haqqında düşündü.

Sonra başa düşdü ki, burada yuxunun ibadətdən üstün olmasından danışılmır.

Burada elmin dəyərindən danışılır.

Çünki elm insanın həyatına istiqamət verir.

Elm insanı səhvdən qoruyur.

Elm insanı başqalarına faydalı edir.

Və bəzən elm sahibi olan bir insanın adi görünən bir hərəkəti belə, cahilliklə edilən çoxlu əməldən daha faydalı olur.

Çünki nur olan yerdə yol görünür.

Yol görünən yerdə isə insan azmır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın düşüncəsinə və davranışına istiqamət verən bir nurdur.
- Yaxşı niyyət kifayət deyil, doğru bilik də lazımdır.
- Cahilliklə edilən bəzi işlər istənmədən zərərə səbəb ola bilər.
- Elm insanı hadisələrin mahiyyətini anlamağa kömək edir.
- İnsanları dinləmək və anlamaq da elmin bir hissəsidir.
- Şüurlu ibadət, elm vasitəsilə daha dərin məna qazanır.
- Elm insanı tələsik hökm verməkdən qoruyur.
- Bir hikmətli söhbət və ya düzgün məlumat bir insanın taleyini dəyişə bilər.
- Həqiqi elm yalnız məlumat toplamaq deyil, doğru qərar vermək bacarığı qazandırmaqdır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Elmlə birlikdə olan yuxu, cahilliklə birlikdə olan namazdan daha yaxşıdır" kəlamı bizə öyrədir ki, elm insanın bütün əməllərinə dəyər və istiqamət verir; buna görə də elmli insanın adi görünən işi belə, cahilliklə edilən böyük əməllərdən daha faydalı və bərəkətli ola bilər.

KƏLAM - 86

“ÇOX ELMLƏ BİRLİKDƏ OLAN AZ ƏMƏL, AZ ELMLƏ, ŞƏKK VƏ ŞÜBHƏ İLƏ QARIŞIQ ÇOX ƏMƏLDƏN DAHA XEYİRLİDİR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 301)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 86

“TƏRƏZİNİN GÖZƏ GÖRÜNMƏYƏN GÖZÜ”

Qazax rayonunun qədim kəndlərindən birində Leyla və onun böyük qardaşı Cavid yaşayırdı. Onlar uşaqlıqdan bir-birinə çox bağlı olsalar da, həyata baxışları fərqli idi.

Leyla düşünməyi sevirdi.

Hər hansı bir iş görməzdən əvvəl səbəbini öyrənərdi.

Kitab oxuyar, sual verər, araşdırardı.

Cavid isə çox çalışqan idi.

Kənddə hamı onu zəhmətkeş insan kimi tanıyırdı.

Səhər tezdən oyanar, axşama qədər işləyərdi.

İnsanlara kömək etməyi də sevərdi.

Amma bir xüsusiyyəti vardı.

Bir işi niyə etdiyini çox düşünməzdi.

Sadəcə eşitdiyini edərdi.

Bir gün kənddə yeni su xətti çəkilməsi barədə söhbət yayıldı.

İnsanlar müxtəlif fikirlər söyləyirdilər.

Biri deyirdi:

— Borular buradan keçməlidir.

Başqası deyirdi:

— Yox, başqa yerdən.

Heç kim dəqiq bilmirdi.

Amma hamı danışırdı.

Cavid də eşitdiyi sözlərə inanaraq işlərə qoşuldu.

Günlərlə çalışdı.

Torpaq qazdı.

Daş daşıdı.

Əziyyət çəkdi.

Lakin bir neçə həftə sonra məlum oldu ki, plan tamamilə səhv qurulub.

Su xətti düzgün istiqamətdə çəkilməmişdi.

Bütün zəhmət boşa getdi.

Cavid çox məyus oldu.

— Bu qədər işlədik, amma nəticə olmadı.

Leyla sakitcə dedi:

— Bəzən bir saat düzgün düşünmək, bir ay yanlış işləməkdən daha faydalıdır.

Bu söz Cavidin beynində qaldı.

Bir müddət sonra kənd məktəbində maraqlı tədbir keçirildi.

Qazaxın müxtəlif kəndlərindən müəllimlər gəlmişdilər.

Tədbirdə yaşlı bir alim çıxış edirdi.

O, masanın üstünə iki toxum qoydu.
Sonra insanlara dedi:
— Təsəvvür edin ki, bu iki toxumu torpağa əkirik.
Hamı diqqətlə baxırdı.
— Birinci toxum sağlamdır.
İkinci toxum isə çürükdür.
Sonra soruşdu:
— Hər ikisinə eyni qədər su versək nə olar?
Bir şagird cavab verdi:
— Sağlam toxum böyüyər.
— Bəs çürük toxum?
— Böyüməz.
Alim gülümsədi.
— Deməli, çox su vermək hər zaman fayda vermir.
Sonra əlavə etdi:
— Əgər təməl düzgün deyilsə, çoxlu əmək nəticə verməz.
Bu sözlər Leylanın da, Cavidin də diqqətini çəkdi.
Tədbirdən sonra evə qayıdarkən Leyla dedi:
— İnsan əməllərində də belədir.
— Necə?
— Əgər insan nə etdiyini bilmirsə, çox işləməsi həmişə böyük nəticə verməz.
Cavid başını aşağı saldı.
Çünki su xətti hadisəsini xatırlamışdı.
Aradan aylar keçdi.
Bir gün kənddə ağır vəziyyət yarandı.
Yaşlı bir qadın xəstələnmişdi.
İnsanlar müxtəlif məsləhətlər verirdilər.
Kimisi eşitdiyi üsulu təklif edirdi.
Kimisi başqa söz deyirdi.
Cavid də kömək etmək istəyirdi.
Amma bu dəfə tələsmədi.
Şəhərdən gələn həkimlə danışdı.
Araşdırdı.
Öyrəndi.
Sonra insanlara düzgün məlumat verdi.
Qadın vaxtında müalicə aldı və sağaldı.
Həmin gün yaşlı qadının oğlu Cavidə dedi:
— Allah səndən razı olsun.
Cavid cavab verdi:
— Məni yox, doğru biliyi tapdığım insanları yada sal.
Axşam Leyla qardaşına baxıb gülümsədi.
— Dəyişmisən.
— Bəli.

— Necə?
— Əvvəllər düşünürdüm ki, çox işləmək kifayətdir.
— İndi?
— İndi bilirəm ki, doğru istiqamətdə işləmək daha vacibdir.
İllər keçdi.
Leyla müəllim kimi yüzlərlə şagird yetişdirdi.
Cavid isə kənddə ağıllı və düşüncəli insan kimi tanındı.
Bir gün kənd kitabxanasında uşaqlarla görüş keçirilirdi.
Uşaqlardan biri soruşdu:
— Əmi, çox iş görmək yaxşıdır, yoxsa az?
Cavid masanın üstündəki kompası götürdü.
Sonra pəncərədən görünən uzaq dağları göstərdi.
— Əgər o dağa getmək istəsəniz, amma istiqaməti səhv seçsəniz, nə qədər getsəniz də çata bilməyəcəksiniz.
— Bəli.
— Amma düzgün istiqamətdə az da getsəniz, məqsədə yaxınlaşacaqsınız.
Uşaqlar başlarını təsdiqləyərək yellədilər.
Cavid davam etdi:
— Həyatda da belədir. Doğru biliklə edilən kiçik iş bəzən yanlış biliklə edilən böyük işdən daha faydalı olur.
Həmin gecə Leyla köhnə kitablarını oxuyurdu.
Orada İmam Əlinin (ə) kəlamını gördü:
"Çox elmlə birlikdə olan az əməl, az elmlə, şəkk və şübhə ilə qarışıq çox əməldən daha xeyirlidir."
Leyla bu sözləri qardaşına oxudu.
Cavid uzun müddət susdu.
Sonra dedi:
— İndi bu sözləri başa düşürəm.
— Necə?
— Çünki mən çox işləyib nəticə verməyən günlər yaşamışam.
Bir qədər sonra əlavə etdi:
— Amma doğru bildiyim bir iş bəzən aylarla etdiyim əməklərdən daha faydalı olub.
Külək pəncərədən içəri dolurdu.
Uzaqda Qazaxın gecə işıqları görünürdü.
Leyla həmin an düşündü ki, elm insanın əlindəki çıraq kimidir.
Əməl isə addımlardır.
Çıraq olmadan çox addım atmaq insanı məqsədə çatdırmaya bilər.
Amma çıraqla atılan az addım belə insanı doğru ünvana aparar.
Və məhz buna görə hikmət sahibləri elmi əməlin gözü adlandırıblar.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Doğru bilik olmadan edilən çoxlu iş həmişə faydalı nəticə verməyə bilər.
- Elm insanın əməllərinə istiqamət verən bir çıraqdır.
- Kiçik, amma şüurlu və düzgün əməl böyük dəyər daşıya bilər.

- Tələsik qərarlar əziyyətin boşa getməsinə səbəb ola bilər.
- Hər bir işdən əvvəl öyrənmək və araşdırmaq vacibdir.
- Əməyin dəyəri yalnız çoxluğunda deyil, düzgünlüyündədir.
- Elm insanı şəkk, şübhə və yanlış qərarlardan qoruyur.
- Doğru istiqamət olmadan çox hərəkət etmək məqsədə çatdırmır.
- İnsan nə etdiyini və niyə etdiyini anlayaraq əməl etməlidir.
- İmam Əlinin (ə) "Çox elmlə birlikdə olan az əməl, az elmlə, şəkk və şübhə ilə qarışıq çox əməldən daha xeyirlidir" kəlamı bizə öyrədir ki, elmli və şüurlu şəkildə edilən az əməl belə, bilmədən və tərəddüdlə edilən çoxlu əməldən daha qiymətli və daha faydalıdır.

KƏLAM - 87

"ALLAH YANINDA ELM ÖYRƏNMƏK, ALLAH-TAALA YOLUNDA CİHAD, HƏCC, ORUC VƏ NAMAZDAN DAHA ÜSTÜNDÜR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 301)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 87

"ƏN BÖYÜK SƏRMAYƏ"

Laçının dağlarının qoynunda yerləşən bir kənddə Aysel və qardaşı Fərid yaşayırdı. Uşaqlıqdan onlar bir-birinə çox bağlı idilər. Ataları onları həmişə dürüstlük, zəhmət və elm sevgisi ilə böyütmüşdü.

Aysel məktəbdə müəllimə işləyirdi.

Fərid isə kənd təsərrüfatı ilə məşğul olurdu.

Hər ikisi yaxşı insan idi.

Namaz qılır, insanlara kömək edir, ehtiyacı olanların yanında olurdular.

Amma onların arasında bir fərq vardı.

Aysel daim öyrənməyə çalışırdı.

Yeni kitablar oxuyur, müxtəlif mövzular araşdırır, seminarlarda iştirak edirdi.

Fərid isə düşünürdü ki, əsas məsələ ibadət etmək və yaxşı insan olmaqdır.

Bir gün axşam yeməyində Aysel yeni aldığı kitabı oxuyurdu.

Fərid gülümsəyərək dedi:

— Sən heç yorulmursan?

— Nədən?

— Həmişə oxumaqdan.

Aysel kitabı bağladı.

— İnsan nəfəs almaqdan yorulurmu?

— Yox.

— Mənim üçün öyrənmək də elədir.

Fərid güldü.

— Məncə bu qədər oxumağa ehtiyac yoxdur.

Aysel cavab vermədi.

Sadəcə gülümsədi.

Aradan bir neçə həftə keçdi.

Kənddə ciddi problem yarandı.
Yay aylarında su çatışmazlığı başladı.
Bulaqların bir hissəsi qurumuşdu.
İnsanlar narahat idi.
Hamı müxtəlif fikirlər söyləyirdi.
Biri deyirdi:
— Yeni kanal qazmaq lazımdır.
Başqası deyirdi:
— Köhnə quyuları açmaq lazımdır.
Heç kim dəqiq bilmirdi.
Kənd sakinləri günlərlə çalışırdılar.
Qazırdılar.
Daşıyırdılar.
Əziyyət çəkirdilər.
Amma nəticə əldə olunmurdu.
Bir gün rayondan gələn yaşlı mühəndis insanları topladı.
O, əraziyə baxdı.
Sonra cəmi bir neçə saat araşdırma apardı.
Köhnə xəritələri yoxladı.
Yeraltı su axınlarını öyrəndi.
Sonra yeni yer göstərdi.
İnsanlar həmin yerdə işləməyə başladılar.
Bir neçə gün sonra güclü su mənbəyi tapıldı.
Kənd xilas oldu.
Hamı sevinirdi.
Fərid isə düşüncəyə dalmışdı.
Axşam evdə dedi:
— Maraqlıdır.
— Nə?
— Biz həftələrlə işlədik.
O adam isə bir neçə saat düşünüb problemi həll etdi.
Aysel gülümsədi.
— Çünki onun əməyinə elm yol göstərirdi.
Bu söz Fəridin qəlbində qaldı.
Bir neçə ay sonra başqa hadisə baş verdi.
Kənddə bir gənc yanlış yola düşmüşdü.
Pis vərdişlər qazanmışdı.
Ailəsi çıxış yolu tapa bilmirdi.
Hamı ona nəsihət edirdi.
Qışqırırdı.
Danlayırdı.
Amma heç nə dəyişmirdi.
Bir gün Aysel həmin gənclə söhbət etdi.
Saatlarla yox.

Cəmi bir neçə dəfə görüşdü.
Əvvəlcə onu dinlədi.
Sonra problemlərinin səbəbini anladı.
Sonra ona kitablar verdi.
Məqsəd qoymağı öyrətdi.
Bir il sonra həmin gənc universitetə qəbul oldu.
Kəndə qayıdanda ilk olaraq Ayselin yanına gəldi.
Dedi:
— Mənə yol göstərməsəydiniz, həyatım məhv olacaqdı.
Fərid bu mənzərəni gördü.
Yenə düşündü.
Bu dəfə daha dərindən.
Bir gün Laçının dağ yollarında birlikdə gəzirdilər.
Qarşılarında iki cığır vardı.
Biri uzun və dolama.
Digəri isə qısa və doğru istiqamətdə idi.
Aysel soruşdu:
— Hansı yolla gedək?
— Əlbəttə qısa olanla.
— Niyə?
— Çünki məqsədə daha tez çatdırır.
Aysel gülümsədi.
— Elm də belədir.
— Necə?
— İnsan çox zəhmət çəkə bilər. Çox iş görə bilər. Amma elm ona ən doğru yolu göstərir.
Bu sözlər Fəridin yaddaşında qaldı.
İllər keçdi.
Aysel yüzlərlə şagird yetişdirdi.
Fərid isə artıq əvvəlki kimi düşünmürdü.
O da öyrənməyə başlamışdı.
Kitablar oxuyurdu.
Seminarlara qatılırdı.
Əkinçiliklə bağlı yeni üsullar öyrənirdi.
Nəticədə məhsuldarlıq artdı.
İnsanlar da ondan faydalanmağa başladılar.
Bir gün kənd məktəbində tədbir keçirildi.
Şagirdlərdən biri ayağa qalxıb soruşdu:
— Müəllimə, niyə elm bu qədər vacibdir?
Aysel bir şam gətirdi.
Sonra işıqları söndürdü.
Sinif qaranlığa qərq oldu.
Şamı yandırdı.
Birdən otaq işıqlandı.

— Bu nədir?
— Şam.
— Nə edir?
— İşıq verir.
Aysel başını təsdiqlədi.
— İnsanların zəhməti, ibadəti və yaxşı əməlləri yerimək kimidir.
Sonra şamı göstərdi.
— Elm isə yolu göstərən işıqdır.
Bir şagird soruşdu:
— Deməli işıq olmasa, insan az bilər?
— Bəli.
— İşıq olsa?
— Həm özü yolu tapar, həm də başqalarına göstərər.
Həmin gecə Fərid evdə köhnə kitabları vərəqləyirdi.
Birdən İmam Əlinin (ə) bir kəlamı gözünə sataşdı:
"Allah yanında elm öyrənmək, Allah-Təala yolunda cihad, həcc, oruc və namazdan daha üstündür."
Fərid uzun müddət həmin sözlərə baxdı.
Əvvəllər bu kəlamı tam anlaya bilməzdi.
Amma indi başa düşürdü.
Çünki görmüşdü ki, elm insanlara su tapır.
Elm gəncləri xilas edir.
Elm ailələri qoruyur.
Elm səhvlərin qarşısını alır.
Elm ibadətə də istiqamət verir.
O zaman anladı ki, burada ibadətin dəyərsiz olması deyil, elmin bütün gözəl əməllərə yol göstərməsi nəzərdə tutulur.
Necə ki, günəş yalnız bir evi yox, bütün kəndi işıqlandırır, elm də yalnız bir insana yox, bütöv cəmiyyətə fayda verir.
Və buna görə də Allah yanında bu qədər qiymətlidir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanın əməyinə və ibadətinə doğru istiqamət verən bir nurdur.
- Çox zəhmət çəkmək vacibdir, amma doğru bilik olmadan nəticə zəif ola bilər.
- Elm problemlərin kökünü tapmağa və onları düzgün həll etməyə kömək edir.
- İnsanlara yol göstərmək bəzən ən böyük yaxşılıqlardan biridir.
- Öyrənilən bilik yalnız insanın özünə deyil, bütün cəmiyyətə fayda verə bilər.
- Həqiqi elm insanı daha faydalı, məsuliyyətli və düşüncəli edir.
- Elm sayəsində edilən kiçik bir iş belə böyük nəticələr verə bilər.
- Gənclərə doğru yol göstərmək və onları maarifləndirmək böyük savabdır.

- İnsan öyrəndikcə həyatın hadisələrinə daha düzgün baxmağa başlayır.
- İmam Əlinin (ə) "Allah yanında elm öyrənmək, Allah-Təala yolunda cihad, həcc, oruc və namazdan daha üstündür" kəlamı bizə öyrədir ki, elm bütün xeyirli əməllərə istiqamət verən, insanları və cəmiyyətləri islah edən böyük bir nemətdir və bu səbəbdən Allah dərgahında çox yüksək dəyərə malikdir.

ALİMİN ABİD İNSANA ÜSTÜNLÜYÜ

KƏLAM - 88

**“ELMİNDƏN İSTİFADƏ EDİLƏN ALİM,
YETMİŞ MİN ABİDDƏN DAHA ÜSTÜNDÜR.”**

(Bu kəlam İmam Baqirə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 301)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 88

“BİR ÇIRAĞIN İŞIĞI”

Lerikin uca dağlarının ətəyində yerləşən sakit bir kənddə Gülnar və qardaşı Kamran yaşayırdılar. Kənd kiçik olsa da, insanlar bir-birini yaxşı tanıyırdı. Hər evdə zəhmət, hər həyətdə ümid vardı.

Gülnar kənd məktəbində biologiya müəlliməsi idi. O, sadəcə dərs keçən müəllim deyildi. Şagirdlərinin problemlərini dinləyər, onların gələcəyi üçün çalışar, hər bir uşağın içində gizlənən qabiliyyəti üzə çıxarmağa çalışardı.

Kamran isə çox ibadət edən bir gənc idi. Məscidə gedər, nafilə namazlar qılar, Quran oxuyardı. Kənddə hamı onun təqvasından danışardı.

Bir axşam onlar evin həyətində oturmuşdular.

Dağlardan gələn sərin meh ağacların yarpaqlarını yellədirdi.

Kamran dedi:

— İnsan üçün ən böyük dəyər çox ibadət etməkdir.

Gülnar gülümsədi.

— İbadət çox qiymətlidir.

— Elə isə bundan böyük nə ola bilər?

— İnsanlara fayda verən elm.

Kamran başını buladı.

— Məncə heç nə ibadətdən üstün ola bilməz.

Gülnar mübahisə etmədi.

Sadəcə dedi:

— Bəlkə bir gün həyat özü cavabı sənə göstərəcək.

Aradan bir neçə ay keçdi.

Kənddə qəribə xəstəlik yayılmağa başladı.

İnsanlar narahat idi.

Kimisi müxtəlif şayiələr yayırdı.

Kimisi yanlış məsləhətlər verirdi.

Kimisi isə heç nə bilmədən hökm çıxarırdı.

Bir gün kənd klubunda toplantı təşkil olundu.

Şəhərdən gələn həkimlər vəziyyəti izah etdilər.

Amma insanların çoxu başa düşmürdü.

Məhz həmin vaxt Gülnar ayağa qalxdı.

Sadə dillə danışmağa başladı.

Çətin tibbi terminləri insanların anlayacağı formada izah etdi.

Nələrə diqqət etmək lazım olduğunu söylədi.

Xəstəliyin yayılmaması üçün tədbirləri bir-bir izah etdi.

İnsanlar ilk dəfə məsələni aydın başa düşdülər.

Bir neçə həftə sonra vəziyyət tam nəzarət altına alındı.
Kənd sakinləri rahat nəfəs aldılar.
Yaşlı bir qadın Gülnarın əlindən tutub dedi:
— Qızım, sənin bir saatlıq danışığın bizi böyük bəladan qorudu.
Kamran bunu eşitdi.
Həmin gecə uzun müddət yata bilmədi.
Düşünürdü.
"Bir insanın biliyi yüzlərlə ailəyə fayda verdi."
Bu fikir onun qəlbində iz buraxdı.
Bir il sonra başqa hadisə baş verdi.
Kənddə Vüsal adlı bir gənc məktəbi buraxmaq istəyirdi.
Deyirdi:
— Mən oxuya bilmərəm.
— Mənim gələcəyim yoxdur.
Hamı ona nəsihət verirdi.
Amma heç kim onun qəlbinə yol tapa bilmirdi.
Gülnar isə onu yanına çağırdı.
Bir neçə dəfə söhbət etdi.
Onun qorxularını dinlədi.
Qabiliyyətlərini göstərdi.
Məqsəd qoymağı öyrətdi.
Kitablar verdi.
İlhamlandırdı.
İki il sonra həmin gənc universitetə qəbul oldu.
Təhsilini bitirib kəndə müəllim kimi qayıtdı.
Məzuniyyət tədbirində çıxış edərkən dedi:
— Əgər müəlliməm Gülnar xanım mənimlə danışmasaydı, bu gün burada olmazdım.
Zalda alqış səsləri yüksəldi.
Kamran isə sakitcə bacısına baxırdı.
Onun gözlərində fərqli bir anlayış yaranmışdı.
Bir gün Lerikin məşhur dağ yollarından biri ilə gedirdilər.
Qarşılarında duman vardı.
Yol görünmürdü.
Birdən uzaqda bir çoban çırağı yandırdı.
Kiçik bir işıq dumanı tam dağıtmasa da, yolu seçməyə imkan verdi.
Kamran dayanıb həmin mənzərəyə baxdı.
Sonra dedi:
— Bacı, mən artıq başa düşürəm.
— Nəyi?
— İnsanlar qaranlıqda qalanda bir alim həmin çıraq kimidir.
Gülnar gülümsədi.
— Davam et.
— O işıq olmasa, insanlar yolu tapa bilməzlər.

Bir neçə il sonra kənddə böyük sel təhlükəsi yarandı.
Yağışlar günlərlə davam etdi.
İnsanlar təşviş içində idi.
Kamran da yardım işlərinə qoşulmuşdu.
Gecə-gündüz işləyirdi.
Amma maraqlı bir şey gördü.
Bütün tədbirlər bir mühəndisin hazırladığı plan əsasında aparılırdı.
Onun biliyi sayəsində insanlar təhlükəsiz əraziyə köçürülmüşdü.
Yüzlərlə ev qorunmuşdu.
Kamran düşündü:
"Bir insanın biliyi yüzlərlə insanın həyatını xilas etdi."
O axşam evə qayıdanda Gülnar kitab oxuyurdu.
Kamran onun qarşısında oturdu.
— Mən sənə illər əvvəl etiraz etmişdim.
— Hansı mövzuda?
— Elmin dəyəri barədə.
— İndi necə düşünürsən?
Kamran dərin nəfəs aldı.
— İndi başa düşürəm ki, bir insanın ibadəti özünə fayda verə bilər. Amma insanlara fayda verən elm minlərlə həyata toxunur.
Gülnarın gözləri doldu.
Çünki qardaşı artıq sözlərin arxasındakı hikməti anlamışdı.
Həmin gecə Kamran kitab rəfindən bir kitab götürdü.
Orada İmam Baqirin (ə) kəlamını oxudu:
“Elmindən istifadə edilən alim, yetmiş min abiddən daha üstündür.”
Kamran uzun müddət bu sözləri düşündü.
Sonra gözünün önünə bütün hadisələr gəldi.
Xəstəliyin qarşısını alan müəllimə.
Ümidini itirmiş gənci ayağa qaldıran sözlər.
Sel zamanı insanları qoruyan mühəndis.
Yüzlərlə ailəyə fayda verən bilik.
O zaman anladı ki, burada ibadətin kiçildilməsi deyil, insanlara fayda verən elmin böyüklüyü vurğulanır.
Çünki bir alim öz biliyi ilə minlərlə insanın həyatına işıq saçır.
Necə ki, bir çıraq yüzlərlə insanın yolunu işıqlandıra bilir, faydalı alim də cəmiyyətin yolunu işıqlandırır.
Buna görə də onun təsiri çox böyük olur.
Və insanlar onun biliyindən faydalandıqca, o işıq sönmür.
Əksinə, daha da yayılır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsanlara fayda verən elm böyük bir nemətdir.
- Həqiqi alim yalnız bilən deyil, bildiyini insanlara faydalı şəkildə çatdırandır.
- Elm cəmiyyətin problemlərinin həllində mühüm rol oynayır.

- Bir insanın biliyi yüzlərlə və minlərlə insanın həyatını dəyişə bilər.
- Maarifləndirmə və düzgün məlumat bəzən böyük təhlükələrin qarşısını alır.
- Gənclərə yol göstərmək və onların gələcəyini qurmağa kömək etmək böyük savabdır.
- Elm insanlara ümid verir, istiqamət göstərir və onları qaranlıqdan çıxarır.
- İbadət çox qiymətli olsa da, insanlara fayda verən elm daha geniş təsir gücünə malikdir.
- Alimin dəyəri yalnız bildiklərində deyil, həmin biliklərin insanlara fayda verməsindədir.
- İmam Baqirin (ə) "Elmindən istifadə edilən alim, yetmiş min abiddən daha üstündür" kəlamı bizə öyrədir ki, insanlara yol göstərən, onların həyatını yaxşılaşdıran və cəmiyyətə fayda verən elm çox böyük mənəvi dəyərə malikdir və onun təsiri nəsillər boyu davam edə bilər.

KƏLAM - 89

"ALİMİN ABİD İNSANA ÜSTÜNLÜYÜ, ON DÖRDÜNCÜ GECƏNİN AYININ DİGƏR ULDUZLARA ÜSTÜNLÜYÜ KİMİDİR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 302)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 89

"GECƏNİN ORTASINDAKI AY"

Masallının yaşıllıqlarla örtülmüş gözəl kəndlərindən birində Sevda və qardaşı Ramin yaşayırdı. Onların ailəsi sadə və zəhmətkeş idi. Ataları bağban, anaları isə tikişçi idi. Uşaqlıqdan onlara halal zəhmət, dürüstlük və insanlara faydalı olmaq öyrədilmişdi.

Ramin çox ibadət etməyi sevirdi.

Kənd məscidində onu tanımayan yox idi.

Namazlarını vaxtında qılır, Quran oxuyur, gecələr ibadətlə məşğul olurdu.

İnsanlar onu görəndə deyirdilər:

— Nə gözəl gəncdir.

— Allah belə gəncləri çox etsin.

Sevda da namaz qılırdı, ibadət edirdi. Amma onun başqa bir xüsusiyyəti vardı.

O, daim öyrənirdi.

Kitablar oxuyurdu.

Müxtəlif sahələr haqqında araşdırmalar aparırdı.

Uşaqlara dərs keçirdi.

Kənddə kiminsə problemi olanda ona müraciət edirdi.

Bir gün axşam çay süfrəsində Ramin dedi:

— İnsan üçün ən böyük dəyər çox ibadət etməkdir.

Sevda gülümsədi.

— İbadət çox böyük nemətdir.

— Elə isə bundan üstün nə ola bilər?

— İnsanlara yol göstərən elm.
Ramin təəccüblə baxdı.
— Bir insan gecələrlə ibadət edir. Bundan üstün nə ola bilər?
Sevda cavab vermədi.
Sadəcə dedi:
— Həyat sənə cavab verəcək.
Aradan bir neçə ay keçdi.
Masallıda güclü yağışlar başladı.
Kənd yolları zədələndi.
Bir körpü təhlükəli vəziyyətə düşdü.
İnsanlar narahat idi.
Uşaqlar məktəbə gedib-gəlməkdə çətinlik çəkirdilər.
Kənd sakinləri toplaşdı.
Hamı müxtəlif fikirlər söyləyirdi.
Bəziləri deyirdi:
— Taxta gətirək.
Başqaları deyirdi:
— Daş düzək.
Amma heç kim problemin həllini dəqiq bilmirdi.
Həmin vaxt rayon mərkəzindən gələn bir mühəndis vəziyyəti araşdırdı.
O, çayın axınını ölçdü.
Torpağın vəziyyətinə baxdı.
Sonra yeni layihə hazırladı.
Bir neçə həftə sonra təhlükəsiz körpü tikildi.
İnsanlar rahat nəfəs aldı.
Bir gün Ramin həmin mühəndisə yaxınlaşıb dedi:
— Siz olmasaydınız, bu problem həll olunmazdı.
Mühəndis gülümsədi.
— Mən yox, elm kömək etdi.
Bu söz Raminin qəlbində qaldı.
Bir müddət sonra başqa hadisə baş verdi.
Kənddə yaşayan bir qadın oğlunun məktəbi buraxacağını eşitmişdi.
Uşaq dərslərdən geri qalırdı.
Özünə inamını itirmişdi.
Anası ağlayırdı.
Heç kim nə edəcəyini bilmirdi.
Sevda həmin uşağı yanına çağırdı.
Onunla uzun söhbət etdi.
Dərslərində kömək etdi.
Hər həftə ona vaxt ayırdı.
Uşağın bacarıqlarını kəşf etdi.
Bir neçə ay sonra həmin şagird məktəbin ən yaxşı oxuyan uşaqlarından birinə çevrildi.
Məzun günündə uşağın anası Sevdanın əlini tutub dedi:

— Qızım, sən mənim oğlumu həyata qaytardın.
Ramin bu sözləri eşitdi.
Həmin gecə çox düşündü.
Bir tərəfdə öz gecə ibadətləri vardı.
Digər tərəfdə isə bir insanın həyatını dəyişdirən elm.
Bir yay gecəsi onlar evin həyətində oturmuşdular.
Göy üzündə ay parıldayırdı.
Ulduzlar hər tərəfə səpələnmişdi.
Sevda səmaya baxaraq soruşdu:
— Səncə, gecədə ən çox nə görünür?
— Ulduzlar.
— Bəs ən çox diqqəti nə çəkir?
Ramin aya baxdı.
— Ay.
— Niyə?
— Çünki daha parlaqdır.
Sevda gülümsədi.
— Elə alim də belədir.
Ramin susdu.
Bu söz onun daxilində qəribə hiss oyatdı.
İllər keçdi.
Ramin ibadətlərinə davam etdi.
Amma artıq elm öyrənməyə də başladı.
Tarix oxudu.
Quranın təfsirlərini araşdırdı.
İnsanlarla söhbət etdi.
Öyrəndiklərini paylaşdı.
Bir gün kənddə iki ailə arasında ciddi mübahisə yarandı.
Hamı əsəbi idi.
Qohumluq münasibətləri pozulmaq üzrə idi.
Ramin hər iki tərəfi dinlədi.
Sonra sakit səslə danışmağa başladı.
Mübahisənin səbəblərini izah etdi.
Hər iki tərəfin səhvlərini göstərdi.
Nəticədə ailələr barışdı.
Yaşlı bir kişi ona dedi:
— Oğlum, bu gün sən bir ailəni dağılmaqdan qurtardın.
Ramin evə qayıdarkən düşündü:
"Bəlkə də insanlara fayda verən bir saatlıq elm, yalnız özüm üçün etdiyim uzun ibadətdən daha böyük təsirə malikdir."
Həmin gecə köhnə kitabların arasında bir hədis gördü.
Bu, Həzrəti Muhəmmədin (s) kəlamı idi:
“Alimin abid insana üstünlüyü, on dördüncü gecənin ayının digər ulduzlara üstünlüyü kimidir.”

Ramin uzun müddət bu sözlərə baxdı.
Sonra həyətə çıxdı.
Göyə baxdı.
Ay yenə parlayırdı.
Minlərlə ulduz vardı.
Amma insanların yolunu işıqlandıran ay idi.
O zaman bu hədisin hikmətini anladı.
Abid insan özü üçün ibadət edə bilər.
Amma alim insan öz elmi ilə yüzlərlə, minlərlə insana yol göstərə bilər.

Necə ki, ay gecənin qaranlığında yolçulara istiqamət verir, alim də insanların həyatına istiqamət verir.

Və buna görə onun təsiri daha geniş, daha uzaqlara çatan olur.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanlara yol göstərən və cəmiyyətə fayda verən böyük bir nemətdir.
- İbadət çox qiymətlidir, lakin insanlara fayda verən elm daha geniş təsir gücünə malikdir.
- Həqiqi alim yalnız bilən deyil, bildiyini insanlarla paylaşan şəxsdir.
- Bir insanın biliyi yüzlərlə insanın həyatını dəyişə bilər.
- Elm problemlərin həllində və insanların həyatını yaxşılaşdırmaqda mühüm rol oynayır.
- İnsan öyrəndikcə başqalarına daha çox fayda verməyə başlayır.
- Maarifləndirmək və insanlara doğru istiqamət göstərmək böyük savabdır.
- Alimin təsiri öz dövrü ilə məhdudlaşmır, uzun illər davam edə bilər.
- İnsan həm ibadət etməli, həm də elm öyrənməyə çalışmalıdır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Alimin abid insana üstünlüyü, on dördüncü gecənin ayının digər ulduzlara üstünlüyü kimidir" kəlamı bizə öyrədir ki, insanlara yol göstərən və fayda verən alimlərin təsiri çox genişdir; necə ki, ay gecəni işıqlandırır, alim də cəmiyyətin yolunu işıqlandırır.

KƏLAM - 90

"ALLAHI TANIYAN BİR ALİMİN BİR RÜKƏTLİK NAMAZI, ALLAHI TANIMAYAN KİMSƏNİN QILDIĞI MİN RÜKƏT NAMAZDAN DAHA ÜSTÜNDÜR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 302)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 90

"QƏLBİN GÖRDÜYÜ HƏQİQƏT"

Neftçalanın küləkli sahillərində yerləşən bir kənddə Aytən və qardaşı Murad yaşayırdılar. Onlar kiçik yaşlarından dindar ailədə böyümüşdülər. Ataları həmişə deyərdi:

— İnsanın əlləri ibadət etməzdən əvvəl, qəlbi o ibadətin sahibini tanımalıdır.

Uşaqlıqda bu sözlərin mənasını tam anlamırdılar.

Aytən müəllimə idi.

O, məktəbdə tarix və ədəbiyyat dərsləri keçirdi. Amma onun ən böyük xüsusiyyəti uşaqlara düşünməyi öyrətməsi idi.

Murad isə çox ibadət etməyi sevirdi.

Məsciddə tez-tez görünərdi.

Namazlarını vaxtında qılar, dualar oxuyardı.

Lakin bir xüsusiyyəti vardı.

İbadətin mənasını dərindən öyrənməyə çox vaxt ayırmırdı.

Bir gün axşam çay süfrəsi arxasında Murad dedi:

— İnsan üçün ən vacib şey çox namaz qılmaqdır.

Aytən gülümsədi.

— Namaz çox qiymətlidir.

— Elə isə bundan vacib nə ola bilər?

— Namaz qıldığın Allahı tanımaq.

Murad təəccüblə baxdı.

— Allahı tanımaq?

— Bəli. İnsan tanımadığı birinə necə həqiqi sevgi bəsləyə bilər?

Murad susdu.

Bu sual onun beynində qaldı.

Bir neçə ay sonra kənddə ağır bir hadisə baş verdi.

Balıqçı ailəsinin kiçik oğlu dənizdə itkin düşmüşdü.

Hamı təşviş içində idi.

İnsanlar müxtəlif sözlər danışırdı.

Kimisi ümidsizlik yayırdı.

Kimisi ailəni daha da qorxudurdu.

Aytən isə həmin ailənin yanına getdi.

Onlarla saatlarla söhbət etdi.

Onlara səbir verdi.

Ümid aşıladı.

Sonra kənd sakinlərini bir araya gətirib axtarış işlərini təşkil etdi.

Bir neçə gün sonra uşaq sağ tapıldı.

Balıqçının həyat yoldaşı göz yaşları içində dedi:

— Hamı danışırdı, amma sən bizim qəlbimizə rahatlıq verdin.

Murad bunu eşidəndə düşündü:

"Necə olur ki, bir insanın biliyi və anlayışı bu qədər təsir edir?"

Aradan bir müddət keçdi.

Bir gün kənd məscidinə yaşlı bir alim gəldi.

İnsanlar onun söhbətinə toplaşmışdılar.

Alim əlində bir stəkan su tutdu.

Sonra soruşdu:

— Bu nədir?

— Su.

— Əgər susuz insan bu suyu içsə, nə olar?

— Həyatı xilas olar.

Alim başını tərpətdi.

— Bəs suyun nə olduğunu bilməyən biri onu zəhər hesab edib içməsə?

Hamı susdu.

Alim davam etdi:

— Nemətin dəyəri onu tanımaqla artır.

Sonra əlavə etdi:

— İbadət də belədir. Allahı nə qədər tanısan, ibadətin də o qədər dərin olar.

Murad ilk dəfə idi ki, bu qədər diqqətlə qulaq asırdı.

Həmin gündən sonra dəyişməyə başladı.

Namazı əvvəlki kimi qılırdı.

Amma artıq yalnız qılmırdı.

Mənasını öyrənirdi.

Quranın tərcüməsini oxuyurdu.

Allahın sifətləri barədə kitablar mütaliə edirdi.

Təbiətə baxanda yaradılışın hikmətini düşünürdü.

Bir gün Neftçalanın sahilində gəzərkən balıqçı qayıqlarını seyr edirdi.

Yanında Aytən də vardı.

Murad soruşdu:

— O qayıqların hamısı niyə dənizdə azmır?

— Çünki istiqaməti bilirlər.

— İstiqaməti bilməsələr?

— Dənizdə itib gedərlər.

Aytən sonra qardaşına baxdı.

— İnsan da belədir.

— Necə?

— Allahı tanımadan edilən ibadət istiqamətsiz qayığa bənzəyir.

Bu söz Muradın qəlbinə toxundu.

İllər keçdi.

Murad artıq yalnız ibadət edən deyil, həm də öyrənən bir insan olmuşdu.

Kənddə insanlar ona məsləhət üçün müraciət edirdilər.

Çünki danışanda yalnız eşitdiyi sözləri yox, düşündüyü və anladığı həqiqətləri bölüşürdü.

Bir gün məktəbdə maraqlı hadisə baş verdi.

Bir şagird Aytəndən soruşdu:

— Müəllimə, Allahı tanımaq niyə vacibdir?

Aytən pəncərədən görünən günəşi göstərdi.

— Günəşi görürsən?

— Bəli.

— O olmasa nə baş verər?

— Hər yer qaranlıq olar.

— Bəs insan qəlbi Allahı tanımadan necə olar?

Uşaq bir qədər düşündü.

— Qaranlıq olar?

Aytən gülümsədi.

— Bəli. İbadət qəlbi işıqlandırır. Amma Allahı tanımaq həmin işığın mənbəyini tanımaqdır.

Bir axşam Murad köhnə kitabları oxuyarkən Həzrəti Muhəmmədin (s) bir kəlamına rast gəldi:

"Allahı tanıyan bir alimin bir rükətlik namazı, Allahı tanımayan kimsənin qıldığı min rükət namazdan daha üstündür."

Murad uzun müddət həmin sözlərə baxdı.

Sonra keçmişini xatırladı.

Qıldığı yüzlərlə namazı düşündü.

Sonra son illərdə Allahı daha yaxından tanımağa çalışdığı günləri xatırladı.

O zaman bu kəlamın hikmətini anladı.

Burada namazın çoxluğu ilə azlığı müqayisə olunmurdu.

Burada qəlbin dərinliyi ilə zahiri hərəkətin fərqi göstərilirdi.

Çünki bir insan sevdiyi və tanıdığı bir şəxslə danışanda sözləri başqa olur.

Tanımadığı biri ilə danışanda isə başqa.

Allahı tanıyan insanın namazı da belədir.

O, sadəcə sözlər demir.

Qəlbi ilə danışır.

Sevgisi ilə danışır.

Mərifəti ilə danışır.

Və buna görə də onun az görünən əməli belə, dərin mənaya sahib olur.

Necə ki, dənizin dərin yerindəki bir inci sahildəki yüzlərlə daşdan qiymətlidir, Allahı tanıyaraq edilən ibadət də yalnız zahiri çoxluqdan daha qiymətli olur.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İbadətin dəyəri yalnız çoxluğunda deyil, onun arxasındakı mərifət və anlayışdadır.
- Allahı tanımaq ibadətə ruh və məna qazandırır.
- Elm insanın qəlbini işıqlandırır və ibadətini daha şüurlu edir.
- Həqiqi bilik insanın davranışlarını və düşüncəsini dəyişdirir.
- İnsan nə qədər çox öyrənərsə, Allahın nemətlərini və hikmətini daha yaxşı anlayar.
- Zahiri çoxluq həmişə dərinlik demək deyil.
- Qəlbdən edilən az əməl bəzən şüursuz şəkildə edilən çox əməldən daha qiymətli ola bilər.
- İnsanlara ümid vermək və doğru yol göstərmək elmin gözəl nəticələrindəndir.
- Mərifət və elm ibadətin keyfiyyətini artırır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Allahı tanıyan bir alimin bir rükətlik namazı, Allahı tanımayan kimsənin qıldığı min rükət namazdan daha üstündür"

kəlamı bizə öyrədir ki, Allahı tanımaqla edilən ibadət daha dərin, daha səmimi və daha dəyərlidir; çünki həmin ibadətin arxasında elm, mərifət və həqiqi tanıma dayanır.

KƏLAM - 91

“BİR ALİM, MİN ABİDDƏN VƏ MİN ZAHİDDƏN DAHA ÜSTÜNDÜR.”

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 302)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 91

“MİN ŞAMDAN DAHA PARLAQ”

Oğuz rayonunun meşələrlə əhatə olunmuş bir kəndində Əli adlı bir gənc yaşayırdı. Kənddə onu hamı tanıyırdı. Çünki o, çox ibadət edən, təmiz qəlbli və sakit təbiətli bir insan idi.

Əli hər səhər günəş çıxmamış oyanardı.
Namaz qılar, Quran oxuyar, sonra işinə gedərdi.
İnsanlar onu görəndə hörmətlə salam verərdilər.
Amma kənddə başqa bir insan da yaşayırdı.
Onun adı Nərmin müəllimənin oğlu Kamal idi.
Kamal şəhərdə təhsil almışdı.
İllər sonra kəndə qayıdaraq müəllimlik etməyə başlamışdı.
O, təkcə dərs keçmirdi.
İnsanların problemlərini dinləyirdi.
Uşaqları təhsilə həvəsləndirirdi.
Kəndlilərə yeni təsərrüfat üsulları öyrədirdi.
Ailələr arasında yaranan problemləri həll etməyə çalışırdı.
Bir gün çayxanada söhbət düşdü.
Bir nəfər dedi:
— Mənə görə ən üstün insan çox ibadət edən insandır.
Başqası dedi:
— Mənə görə isə insanlara fayda verən adam.
Əli də həmin söhbəti eşidirdi.
O da düşünürdü ki, çox ibadət etmək ən böyük üstünlükdür.
Bir neçə gün sonra kənddə böyük problem yarandı.
Şiddətli yağışlar nəticəsində kəndin əsas yolu dağılmışdı.
Uşaqlar məktəbə gedə bilmirdi.
Fermerlər məhsullarını bazara çıxara bilmirdilər.
Hamı narahat idi.
Kənd sakinləri günlərlə çalışdılar.
Daş daşıdılar.
Torpaq tökdülər.
Amma yol yenə də dağılırdı.
Bir gün Kamal kənd camaatını topladı.
Ərazini diqqətlə araşdırdı.
Torpağın quruluşunu öyrəndi.
Sonra yeni həll yolu təklif etdi.

Hamı onun dediyi kimi etdi.
Bir həftə sonra yol tam bərpa olundu.
İnsanlar sevinc içində idi.
Yaşlı bir kişi dedi:
— Bir ay işlədik, nəticə olmadı. Kamal isə biliyi ilə hamımıza yol göstərdi.
Bu söz Əlinin diqqətini çəkdi.
Aradan aylar keçdi.
Bir gün kənd məktəbində bir uşaq dərsdən qaçarkən tutuldu.
Hamı onu danlayırdı.
Bəziləri deyirdi:
— Bu uşaqdan adam olmaz.
Kamal isə uşağı yanına çağırdı.
Onunla söhbət etdi.
Məlum oldu ki, atasını itirib və özünü çox tənha hiss edir.
Kamal aylarla onunla maraqlandı.
Dərslərində kömək etdi.
Kitablar verdi.
Motivasiya etdi.
İki il sonra həmin uşaq rayon üzrə ən yüksək nəticələrdən birini göstərdi.
Məzun günündə çıxış edərkən dedi:
— Mənə inanan ilk insan Kamal müəllim olmuşdu.
Əli yenə düşündü.
Bir insanın biliyi bir gəncin taleyini dəyişmişdi.
Bir yay axşamı Əli və Kamal Oğuzun meşəlik ərazilərində gəzirdilər.
Günəş batmışdı.
Göy üzü qaranlıqlaşırdı.
Birdən uzaqdan bir işıq göründü.
Bu, meşə gözətçisinin əlindəki fənər idi.
Əli dedi:
— Maraqlıdır.
— Nə?
— Bu balaca işıq uzaqdan görünür.
Kamal gülümsədi.
— Çünki qaranlıqda işıq həmişə seçilir.
Sonra əlavə etdi:
— Elm də belədir.
— Necə?
— Bir alim bəzən minlərlə insanın yolunu işıqlandıra bilir.
Bu sözlər Əlinin qəlbində yer etdi.
Bir neçə il sonra kənddə xəstəlik yayıldı.
İnsanlar təşviş içində idi.
Kimisi yanlış məlumat yayırdı.
Kimisi qorxudan nə edəcəyini bilmirdi.

Kamal isə rayon həkimləri ilə əlaqə saxladı.
Məlumatlar topladı.
İnsanları maarifləndirdi.
Nəticədə kənd böyük təhlükədən qorundu.
Bir axşam Əli məsciddən qayıdarkən düşündü:
"Mən hər gün ibadət edirəm. Bu gözəldir. Amma Kamalın biliyi yüzlərlə ailənin həyatına toxunur."
Bu fikir onu çox düşündürdü.
Həmin gecə evdə kitab oxuyarkən İmam Sadiqin (ə) bir kəlamına rast gəldi:
"Bir alim, min abiddən və min zahiddən daha üstündür."
Əli kitabı bağladı.
Pəncərədən görünən ulduzlara baxdı.
Sonra kəndi düşündü.
Kamalın öyrətdiyi uşaqları.
Onun həll etdiyi problemləri.
Qurtardığı ailələri.
Maarifləndirdiyi insanları.
Birdən bu kəlamın mənası onun üçün aydın oldu.
Burada ibadətin dəyərinin azaldılması nəzərdə tutulmurdu.
Əksinə, insanlara fayda verən elmin böyüklüyü göstərilirdi.
Çünki bir abid özünü xilas etməyə çalışa bilər.
Bir zahid öz nəfsini tərbiyə edə bilər.
Amma həqiqi alim yüzlərlə, minlərlə insanın həyatını dəyişə bilər.
Necə ki, bir şam yalnız öz ətrafını işıqlandırır, amma böyük bir mayak uzaqdakı gəmilərə yol göstərir.
Alim də belədir.
Onun biliyi yalnız özünə yox, başqalarına da fayda verir.
Və buna görə onun təsiri daha geniş olur.
Əli həmin gecə dua edərkən ilk dəfə fərqli bir dua etdi:
— Allahım, mənə yalnız ibadət etməyi deyil, faydalı elm öyrənməyi və öyrətdiklərimlə insanlara fayda verməyi də nəsib et.
Çünki artıq anlamışdı ki, insanların həyatına işıq saçan elm, qaranlıqda parlayan minlərlə şamdan daha qiymətlidir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Faydalı elm insanlara yol göstərən böyük bir nemətdir.
- Həqiqi alim yalnız bilən deyil, bildiyini insanlara fayda üçün istifadə edən insandır.
- Bir insanın biliyi yüzlərlə və minlərlə insanın həyatını dəyişə bilər.
- İbadət çox qiymətli olsa da, cəmiyyətə fayda verən elm daha geniş təsir gücünə malikdir.
- Təhsil və maarifləndirmə insanların gələcəyini dəyişə bilər.
- Problemlərin düzgün həlli üçün bilik və düşüncə vacibdir.

- Alimin təsiri yalnız öz həyatı ilə məhdudlaşmır, nəsillərə qədər davam edə bilər.
- İnsan həm mənəviyyatını, həm də biliyini inkişaf etdirməlidir.
- Elm qaranlıqda insanlara yol göstərən işıq kimidir.
- İmam Sadiqin (ə) "Bir alim, min abiddən və min zahiddən daha üstündür" kəlamı bizə öyrədir ki, insanlara fayda verən, onları doğru yola yönəldən və cəmiyyətin inkişafına xidmət edən elm çox böyük dəyərə malikdir və onun təsiri çox genişdir.

KƏLAM - 92

"ALİMİN BİR SAAT KÜRƏYİNİ YASTIĞA DAYAYIB ELM VƏ İŞİNƏ BAXMASI, ABİD İNSANIN YETMİŞ İLLİK İBADƏTİNDƏN DAHA YAXŞIDIR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 302)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 92

"SÜKUT İÇİNDƏ DOĞAN İŞIQ"

Ordubadın qədim küçələri, daş divarlı evləri və meyvə bağları ilə məşhur olan bir məhəlləsində Zeynəb adlı bir qadın yaşayırdı. Kənddə onu hamı hörmətlə tanıyırdı. O, nə varlı idi, nə də vəzifə sahibi. Amma insanların qəlbində xüsusi yeri vardı.

Çünki Zeynəb müəllimə idi.

O, məktəbdə dərs deməklə kifayətlənmirdi. İnsanların problemlərini dinləyir, uşaqların təhsilinə kömək edir, ailələr arasında yaranan anlaşılmazlıqları həll etməyə çalışırdı.

Onun qonşuluğunda isə Xədicə nənə yaşayırdı.

Xədicə nənə çox ibadət edən qadın idi.

Kənddə hamı onun təqvasından danışırdı.

Səhərdən axşama qədər zikr edər, namaz qılar, Quran oxuyardı.

İnsanlar ona hörmətlə yanaşırdı.

Bir gün məhəllə qadınları bir evdə toplaşmışdılar.

Söhbət ibadətdən düşdü.

Bir qadın dedi:

— Məncə, insanın ən böyük sərvəti çox ibadət etməsidir.

Başqa biri dedi:

— Mən isə düşünürəm ki, insanlara fayda verən elm daha böyük nemətdir.

Söhbət uzandıqca hamı öz fikrini söylədi.

Zeynəb isə sakitcə çay içirdi.

Nəhayət ona müraciət etdilər:

— Bəs sən nə düşünürsən?

Zeynəb gülümsədi.

— İbadət insanın özünü nurlandırır. Elm isə həm özünü, həm də başqalarını.

Bu söz hamının diqqətini çəkdi.

Amma heç kim onun dərin mənasını tam anlamadı.

Aradan aylar keçdi.
Bir gün Ordubadda güclü yağışlar başladı.
Dağlardan gələn sel kəndə doğru istiqamət almışdı.
İnsanlar təşviş içində idi.
Hamı müxtəlif sözlər danışırdı.
Kimisi deyirdi:
— Evləri boşaldın!
Kimisi deyirdi:
— Heç nə olmayacaq!
Kənddə qarışıqlıq yaranmışdı.
Həmin vaxt Zeynəb rayon mərkəzində çalışan mühəndis tanışları ilə əlaqə saxladı.
Məlumat topladı.
Xəritələrə baxdı.
Sonra kənd sakinlərini bir yerə yığdı.
Sakit səslə danışmağa başladı:
— Sel bu istiqamətdən gələcək.
— Hansı evlər təhlükədədir?
— İnsanlar hara köçürülməlidir?
Onun topladığı məlumatlar əsasında tədbirlər görüldü.
Nəticədə kənd böyük zərərdən xilas oldu.
Bir neçə gün sonra yaşlı bir kişi dedi:
— Biz hamımız qorxudan nə edəcəyimizi bilmirdik. Amma bir neçə saatlıq düşüncə və bilik yüzlərlə insanın evini qorudu.
Bu söz Zeynəbin yaddaşında qaldı.
Bir il sonra başqa hadisə baş verdi.
Məktəbdə oxuyan bir qız dərsləri buraxmağa başlamışdı.
Valideynləri düşünürdülər ki, qız artıq təhsilə maraq göstərmir.
Hamı onu qınayırdı.
Amma Zeynəb tələsmədi.
O, qızla söhbət etdi.
Məlum oldu ki, qız atasını itirdiyi üçün ruhdan düşüb.
Özünü dəyərsiz hiss edir.
Gələcəyinə inanmır.
Zeynəb həftələrlə onunla məşğul oldu.
Kitablar verdi.
Məqsədlər qurmağı öyrətdi.
Ümid aşıladı.
İki il sonra həmin qız rayon üzrə ən yüksək nəticə göstərərək universitetə qəbul oldu.
Məzuniyyət günündə çıxış edərkən dedi:
— Mənim həyatımı dəyişən insan Zeynəb müəllimə olub.
Zalda alqış səsləri yüksəldi.
Xədicə nənə də həmin tədbirdə iştirak edirdi.

Evinə qayıdanda uzun müddət susdu.

Sonra öz-özünə dedi:

— Mən illərlə ibadət etmişəm. Amma bir müəllimənin biliyi neçə-neçə insanın taleyini dəyişib.

Bir yay axşamı Zeynəb həyətində oturmuşdu.

Masanın üzərində dəftərlər vardı.

O, şagirdlərin yazılarını yoxlayırdı.

Yanında isə müxtəlif qeydlər aparırdı.

Saatlarla işləyirdi.

Birdən qonşusu soruşdu:

— Yorulmursan?

Zeynəb gülümsədi.

— Yoruluram.

— Bəs niyə davam edirsən?

— Çünki bəzən bir düzgün fikir yüzlərlə insana fayda verir.

Həmin gecə o, yeni tədris üsulları barədə kitab oxuyurdu.

Bir müddət sonra kitabı bağladı.

Başını yastığa söykədi.

Gözlərini tavana dikərək düşünməyə başladı.

Şagirdlərini düşünürdü.

Onların gələcəyini düşünürdü.

Kəndin problemlərini düşünürdü.

Necə daha çox faydalı ola biləcəyini düşünürdü.

Sanki sakit görünən bu anın içində böyük bir iş gedirdi.

Bir neçə ay sonra həmin düşüncələr nəticəsində yeni layihə hazırladı.

Kənd uşaqları üçün pulsuz kitab mübadiləsi proqramı yaratdı.

Bu layihə qısa müddətdə yüzlərlə uşağın kitab oxumasına səbəb oldu.

Bir gün Xədicə nənə ona dedi:

— Qızım, mən artıq bir şeyi başa düşmüşəm.

— Nəyi?

— İnsanların həyatını dəyişən elm çox böyük nemətdir.

Zeynəb gülümsədi.

Həmin axşam evə qayıdanda köhnə kitablarından birini açdı.

Orada Həzrəti Muhəmmədin (s) bir kəlamı yazılmışdı:

“Alimin bir saat kürəyini yastığa dayayıb elm və işinə baxması, abid insanın yetmiş illik ibadətindən daha yaxşıdır.”

Zeynəb uzun müddət bu sözləri düşündü.

Sonra gözlərini bağladı.

Bu hədisdəki hikmət ona aydın görünürdü.

Burada yatmaq və ya istirahət etmək təriflənmirdi.

Burada düşünmək, araşdırmaq, insanlara fayda verəcək yollar axtarmaq təriflənirdi.

Çünki bir alim bəzən sakitcə oturub düşündüyü bir saat ərzində elə bir fikir tapır ki, həmin fikir minlərlə insanın həyatına işıq saçır.

Necə ki, bir toxum torpaqda görünmədən böyüməyə başlayır və illər sonra böyük ağaca çevrilir, alimin düşüncəsi də əvvəlcə görünməz olur, sonra isə cəmiyyətə fayda verən böyük nəticələr doğurur.

Və buna görə də insanlara fayda verən elm üzərində düşünmək, yalnız özü üçün edilən uzun ibadətlərdən daha geniş təsirə malik ola bilir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Faydalı elm insanlara xidmət edən ən böyük nemətlərdən biridir.
- Alimin düşüncəsi və araşdırması cəmiyyətin inkişafına səbəb ola bilər.
- Həqiqi elm yalnız öyrənmək deyil, öyrəndiyini insanların xeyrinə istifadə etməkdir.
- Bir düzgün fikir yüzlərlə insanın həyatını dəyişə bilər.
- İnsanlara yol göstərən müəllimlər və alimlər böyük dəyərə malikdirlər.
- Problemləri düzgün həll etmək üçün elm və düşüncə vacibdir.
- İbadət insanı saflaşdırır, elm isə həm insanı, həm də cəmiyyəti inkişaf etdirir.
- Düşünərək görülən işlər bəzən uzun illərin zəhmətindən daha böyük nəticələr verə bilər.
- Gənclərə ümid vermək və onları doğru istiqamətə yönəltmək böyük savabdır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Alimin bir saat kürəyini yastığa dayayıb elm və işinə baxması, abid insanın yetmiş illik ibadətindən daha yaxşıdır" kəlamı bizə öyrədir ki, insanlara fayda verəcək elm üzərində düşünmək, araşdırmaq və həll yolları axtarmaq çox böyük mənəvi dəyərə malikdir və onun təsiri uzun illər boyu davam edir.

KƏLAM - 93

"Alimin şəhidlərdən üstünlüyü bir dərəcədir. Şəhidin abidlərdən üstünlüyü də bir dərəcədir. Peyğəmbərin alimlərdən üstünlüyü bir dərəcədir. Quranın digər sözlərdən üstünlüyü isə, Allahın yaratdıqlarından üstünlüyü kimidir. Alimin digər insanlardan üstünlüyü də mənim ən aşağı insanların mənə nisbətdə üstünlüyüm kimidir."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 302)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 93

"KÖRPÜ QURAN İNSAN"

Saatlı rayonunun geniş düzənliklərindən birində yerləşən kənddə Rauf adlı bir kişi yaşayırdı. O, kənddə sadə bir müəllim kimi tanınırdı. Nə böyük sərvəti vardı, nə də yüksək vəzifəsi. Amma kənddə elə bir insan yox idi ki, ona hörmət etməsin.

Raufun bir xüsusiyyəti vardı.

O, insanları dinləməyi bacarırdı.

Mübahisə edənləri barışdırırdı.

Çətinlik yaşayanlara yol göstərirdi.
Ən əsası isə daim öyrənirdi.
Onun evi kitablarla dolu idi.
Divar boyunca düzülmüş rəflərdə tarix, din, əxlaq, elm və insan psixologiyası haqqında yüzlərlə kitab vardı.
Kənddə yaşayan başqa bir şəxs isə Qədir idi.
Qədir çox ibadət edən insan idi.
Namazlarını vaxtında qılır, oruclarını tutar, məsciddən ayrılmazdı.
Hamı onun təqvasından danışardı.
Bir gün kənd məclisində söhbət düşdü.
Bir nəfər dedi:
— Məncə ən üstün insan çox ibadət edən insandır.
Başqa biri dedi:
— Yox, məncə vətəni və insanları üçün canını fəda edən şəhidlərdir.
Hamı fikrini söylədi.
Rauf isə sakit dayanmışdı.
O danışmırdı.
Sadəcə dinləyirdi.
Məclisdə olan yaşlı bir kişi ona üz tutdu:
— Ay Rauf müəllim, bəs sən nə düşünürsən?
Rauf gülümsədi.
— Mən düşünürəm ki, hər birinin öz yeri var. Amma insanlara yol göstərən elm olmasa, insanlar hansı yolu seçəcəklərini bilməzlər.
Bu söz bəzi insanların diqqətini çəkdi.
Amma çoxu həmin vaxt onun mənasını dərindən anlamadı.
Aradan bir neçə ay keçdi.
Saatlıda quraqlıq başladı.
Tarlalar susuz qalırdı.
Fermerlər narahat idi.
Məhsul məhv olmaq üzrə idi.
Kənddə təşviş yaranmışdı.
İnsanlar müxtəlif fikirlər söyləyirdilər.
Kimisi deyirdi:
— Bu il hər şey bitdi.
Kimisi deyirdi:
— Daha heç nə etmək olmaz.
Rauf isə rayon arxivlərinə getdi.
Köhnə suvarma sistemləri haqqında məlumat topladı.
Yaşlı insanlarla danışdı.
Ərazinin keçmiş xəritələrini araşdırdı.
Bir neçə həftə sonra kənd camaatını topladı.
Onlara qədim su kanallarından birinin yerini göstərdi.
Hamı birlikdə işləməyə başladı.
Bir müddət sonra həmin kanal bərpa edildi.

Su yenidən tarlalara çatdı.
Məhsul xilas oldu.
Bir fermer sevinc içində dedi:
— Rauf müəllim olmasaydı, bu il ailələrimiz çətin vəziyyətdə qalacaqdı.
Həmin gecə Qədir bu sözləri düşünürdü.
O öz-özünə dedi:
— Mən hər gün ibadət edirəm. Amma bu insanın biliyi yüzlərlə ailənin ruzisini qorudu.
Bu fikir onun qəlbində qaldı.
Bir il sonra başqa hadisə baş verdi.
Kənddə iki böyük ailə arasında ciddi münaqişə yarandı.
Məsələ o qədər böyümüşdü ki, insanlar artıq bir-biri ilə salamlaşmırdılar.
Qohumluq əlaqələri qırılmışdı.
Hətta gənclər arasında dava təhlükəsi yaranmışdı.
Hamı narahat idi.
Kənd ağsaqqalları dəfələrlə toplandı.
Lakin nəticə olmadı.
Nəhayət, Rauf hər iki ailəni ayrı-ayrılıqda dinlədi.
Sonra hamını bir yerə topladı.
Saatlarla danışdı.
Tarixdən nümunələr gətirdi.
Qurandan hikmətlər söylədi.
İnsan psixologiyasından danışdı.
Səhvləri göstərdi.
Nəhayət, insanlar ağlamağa başladılar.
İllərlə davam edən incikliklər bir günün içində əridi.
İki ailə qucaqlaşdı.
Kənd sakinləri həmin gün sanki böyük yükdən azad oldular.
Yaşlı bir qadın göz yaşlarını silərək dedi:
— Bir insanın biliyi yüz nəfərin gücündən artıq imiş.
Bu söz Raufun yox, Qədirin qəlbinə toxundu.
Çünki o, hadisələri yaxından görürdü.
Bir yay gecəsi Qədir və Rauf kəndin kənarında oturmuşdular.
Göy üzü ulduzlarla dolu idi.
Qədir soruşdu:
— Rauf müəllim, səncə insanın ən böyük gücü nədir?
Rauf bir qədər düşündü.
Sonra qarşıdakı körpünü göstərdi.
— O körpünü görürsən?
— Bəli.
— O körpü iki sahili birləşdirir.
— Doğrudur.
— Alim də belədir.
— Necə?

— O, insanlarla həqiqət arasında körpü qurur. İnsanlarla elm arasında körpü qurur. İnsanlarla Allah arasında körpü qurur.

Qədir uzun müddət susdu.

Bu sözlər onun qəlbinə işləyirdi.

İllər keçdi.

Rauf yaşlandı.

Saçları ağardı.

Amma insanlar yenə onun yanına gəlirdilər.

Birisi ailə problemi ilə gəlirdi.

Birisi övlad tərbiyəsi barədə soruşurdu.

Birisi dini məsələlər öyrənmək istəyirdi.

Birisi həyatını dəyişmək üçün məsləhət alırdı.

Rauf isə hər kəsə bildiyini öyrədirdi.

Bir gün xəstələndi.

Kənd camaatı onun evinin qarşısına toplaşdı.

Minlərlə insan yox idi.

Amma onun yetişdirdiyi şagirdlər vardı.

Barışdırdığı ailələr vardı.

Kömək etdiyi insanlar vardı.

Öyrətdiyi uşaqlar vardı.

Həmin gün Qədir onun yatağının yanında oturmuşdu.

Divardakı kitablara baxırdı.

Birdən köhnə kitabların birində Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamını gördü:

“Alimin şəhidlərdən üstünlüyü bir dərəcədir. Şəhidin abidlərdən üstünlüyü də bir dərəcədir. Peyğəmbərin alimlərdən üstünlüyü bir dərəcədir. Quranın digər sözlərdən üstünlüyü isə Allahın yaratdıqlarından üstünlüyü kimidir. Alimin digər insanlardan üstünlüyü də mənim ən aşağı insanların mənə nisbətdə üstünlüyüm kimidir.”

Qədir həmin sözləri dəfələrlə oxudu.

Sonra həyatı boyunca gördüyü hadisələri xatırladı.

Bir alimin kəndi quraqlıqdan xilas etməsini.

Bir alimin ailələri barışdırmasını.

Bir alimin gəncləri doğru yola yönəltməsini.

Bir alimin insanları Allaha yaxınlaşdırmasını.

O zaman anladı ki, burada üstünlük insanlara fayda verməkdədir.

Çünki alim yalnız özü üçün yaşamır.

Onun biliyi yüzlərlə insanın həyatına toxunur.

Şəhid canı ilə insanları qoruyur.

Abid ibadəti ilə özünü saflaşdırır.

Alim isə həm özünü, həm də başqalarını nurlandırır.

Necə ki, bir bulaq yalnız özünü deyil, ətrafındakı torpaqları da canlandırır, həqiqi alim də yalnız öz qəlbini deyil, insanların həyatını da dirildir.

Və buna görə onun təsiri illərlə, hətta özü dünyadan köçdükdən sonra da davam edir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi alim insanlara yol göstərən və onların həyatını yaxşılaşdıran insandır.
- Elm cəmiyyətin problemlərini həll edən böyük bir gücdür.
- İnsanlara fayda verən bilik çox böyük dəyərə malikdir.
- Alim yalnız özünü deyil, ətrafındakı insanları da inkişaf etdirir.
- Mübahisələri həll etmək, insanları barışdırmaq və doğru istiqamət göstərmək böyük xidmətlərdəndir.
- Faydalı elm nəsillər boyu təsir göstərir.
- Şəhid, abid və alimlərin hər birinin böyük məqamı vardır, lakin insanların hidayətinə səbəb olan elm xüsusi əhəmiyyət daşıyır.
- İnsan öyrəndikcə başqalarına daha çox fayda verməyə başlayır.
- Alimin ən böyük sərvəti topladığı məlumat deyil, insanlara verdiyi faydadır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamı bizə öyrədir ki, insanları doğru yola yönəldən, cəmiyyətə fayda verən və Allahın dinini düzgün şəkildə tanıdan alimlər çox böyük məqama sahibdirlər. Onların təsiri tək bir insana deyil, bütöv bir cəmiyyətə və gələcək nəsillərə çatır.

ALİMİN ABİDDƏN ÜSTÜN OLMASININ SƏBƏBİ

KƏLAM - 94

“Alim insan, abidlərdən yetmiş dərəcə üstündür ki, hər dərəcənin məsafəsi bir atın yetmiş il qaçması ilə alınan yoldur. Bu üstünlüyün səbəbi isə şeytanın insanlar arasında bir bidət qoyması halında alimin onu başa düşməsi və insanları ondan çəkindirməsidir. Amma abid insan yalnız ibadətlə məşğul olduğu üçün nə bidətə yönəlir, nə də onu tanıyır.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 302)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 94

“GÖRÜNMƏYƏN TƏLƏ”

Sabirabad rayonunun geniş əkin sahələri ilə əhatə olunmuş kəndlərindən birində Səbinə adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd məktəbində müəllimə işləyirdi. İnsanlar onu savadlı, sakit və düşüncəli bir insan kimi tanıyırdılar.

Səbinənin qonşuluğunda isə Məryəm xala yaşayırdı.

Məryəm xala çox ibadət edən qadın idi.

Səhər tezdən oyanar, namaz qılar, Quran oxuyar, zikr edərdi.

Kənddə hamı onun təqvasına hörmət edirdi.

Səbinə də ona böyük ehtiram göstərirdi.

Bir gün kənddə qəribə bir söz yayılmağa başladı.

Bəzi insanlar deyirdilər:

— Kim filan ağacın altına gedib müəyyən sayda daş düzsə, bütün arzuları həyata keçər.

Əvvəlcə bu söz bir neçə nəfərin dilində idi.

Sonra sürətlə yayılmağa başladı.

İnsanlar həmin yerə getməyə başladılar.

Kimisinin əlində parça vardı.

Kimisi daş düzürdü.

Kimisi ağacın budaqlarına müxtəlif şeylər bağlayırdı.

Günlər keçdikcə bu iş daha da böyüdü.

Hətta uzaq kəndlərdən gələnlər də oldu.

Bir gün məktəbdən qayıdan Səbinə həmin mənzərəni gördü.

O dayandı.

Uzun müddət insanlara baxdı.

Sonra sakitcə evinə qayıtdı.

Axşam kitablarını açdı.

Quran ayələrinə baxdı.

Mənbələri araşdırdı.

Müxtəlif dini kitabları oxudu.

Ertəsi gün kəndin ağsaqqalları ilə görüşdü.

Sonra məscidin imamı ilə danışdı.

Bir neçə gün ərzində məsələni tam araşdırdı.
Nəhayət kənd klubunda toplantı keçirildi.
Hamı gəlmişdi.
Səbinə ayağa qalxdı.
Əlində bir stəkan su vardı.
İnsanlara göstərərək soruşdu:
— Bu nədir?
— Sudur.
— Əgər mən desəm ki, bu su hər xəstəliyi sağaldır, inanarsınız?
Bəziləri güldü.
Bəziləri başını buladı.
Səbinə davam etdi:
— Bəs niyə inanmazsınız?
Bir nəfər cavab verdi:
— Çünki bunun dəlili yoxdur.
Səbinə başını təsdiqlədi.
— Elə isə dəlili olmayan başqa sözlərə niyə inanırıq?
Zalda sükut yarandı.
Sonra Quran və hədislərdən danışdı.
İnsanlara izah etdi ki, Allahdan başqa heç bir ağacın, daşın və ya əşyanın insan taleyini dəyişdirmək gücü yoxdur.
Bir neçə saat davam edən söhbətdən sonra insanların çoxu səhvlərini anlamağa başladı.
Bir yaşlı kişi ayağa qalxıb dedi:
— Biz yaxşı iş gördüyümüzü düşünürdük.
— Mən də bunu bilirəm, əmi.
— Deməli, niyyətimiz pis deyildi?
— Xeyr. Amma yaxşı niyyət hər zaman doğru nəticə vermir. İnsan bilməlidir ki, etdiyi iş doğrudurmu.
Bu sözlər insanların qəlbinə toxundu.
Bir neçə gün sonra həmin ağacın ətrafı boşaldı.
İnsanlar əvvəlki davranışlarından əl çəkdilər.
Məryəm xala da həmin toplantıda iştirak etmişdi.
Evə qayıdanda çox fikirləşirdi.
Çünki o da həmin sözlərə inanmağa başlamışdı.
Bir neçə gün sonra Səbinənin evinə gəldi.
Dedi:
— Qızım, mən bir şey başa düşdüm.
— Nəyi, xala?
— Mən çox ibadət etmişəm.
— Allah qəbul etsin.
— Amma bilmədiyim üçün az qala səhv bir işə qoşulacaqdım.
Səbinə gülümsədi.
— İnsan hər gün öyrənməlidir.

Aradan aylar keçdi.

Bir gün kənddə başqa bir söz yayıldı.

Bu dəfə bəzi adamlar deyirdilər ki, müəyyən duaları mənasını bilmədən yüz dəfə oxumaq bütün problemləri həll edir.

Yenə insanlar maraqlanmağa başladılar.

Yenə müxtəlif sözlər dolaşırdı.

Amma bu dəfə vəziyyət fərqli oldu.

Çünki artıq kənddə öyrənməyin əhəmiyyətini anlayan insanlar vardı.

Onlar əvvəlcə araşdırmağa başladılar.

Mənbə soruşdular.

Dəlil istədilər.

Beləcə yanlış fikir yayılmadan qarşısı alındı.

Bir gün Məryəm xala bunu görüb dedi:

— Əvvəllər biz hər eşitdiyimiz sözə inanırdıq.

— Bəs indi?

— İndi əvvəlcə öyrənirik.

Həmin axşam Sabirabadın sakit səmasında ulduzlar parlayırdı.

Səbinə həyətində oturub kitab oxuyurdu.

Birdən gözü Həzrəti Muhəmmədin (s) bir kəlamına sataşdı:

“Alim insan, abidlərdən yetmiş dərəcə üstündür ki, hər dərəcənin məsafəsi bir atın yetmiş il qaçması ilə alınan yoldur. Bu üstünlüyün səbəbi isə şeytanın insanlar arasında bir bidət qoyması halında alimin onu başa düşməsi və insanları ondan çəkindirməsidir. Amma abid insan yalnız ibadətlə məşğul olduğu üçün nə bidətə yönəlir, nə də onu tanıyır.”

Səbinə kitabı bağladı.

Bir müddət səmaya baxdı.

Sonra həmin ağac hadisəsini xatırladı.

İnsanların necə aldandıqlarını düşündü.

Məryəm xalanın səmimiyyətini xatırladı.

Və bu kəlamın hikmətini daha yaxşı anladı.

Çünki bəzən insanlar pis niyyətlə yox, bilmədikləri üçün səhvə düşürlər.

Bəzən şeytan insanlara açıq şəkildə pislik göstərmir.

Əksinə, onu yaxşılıq pərdəsi altında təqdim edir.

Məhz burada elm insanın gözünə çevrilir.

Necə ki, qaranlıq gecədə çuxuru görmək üçün işıq lazımdır, insanın mənəvi həyatında da gizli səhvləri görmək üçün elm lazımdır.

İbadət insanın qəlbini saflaşdırır.

Amma elm ona hansı yolun doğru, hansı yolun yanlış olduğunu göstərir.

Buna görə də həqiqi alim təkcə özünü yox, başqalarını da qoruyur.

Onun biliyi görünməyən tələləri üzə çıxarır.

Onun sözü yüzlərlə insanı səhvdən uzaqlaşdırır.

Və buna görə onun məsuliyyəti də, dəyəri də çox böyük olur.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Yaxşı niyyət hər zaman doğru əməl demək deyil; insan etdiyinin düzgün olub-olmadığını öyrənməlidir.
- Elm insanı aldanmaqdan və yanlış inanclardan qoruyur.
- Bidət və xurafat çox vaxt yaxşılıq adı ilə ortaya çıxa bilər.
- Həqiqi alim cəmiyyətin səhvlərini görür və insanları onlardan çəkindirir.
- İbadət çox qiymətlidir, lakin elm ibadətin düzgün istiqamətdə olmasını təmin edir.
- Hər eşidilən sözə inanmaq düzgün deyil; araşdırmaq və dəlil axtarmaq lazımdır.
- İnsan öyrəndikcə səhvlərini daha asan görə bilir.
- Cəmiyyətin maariflənməsi yanlış inancların yayılmasının qarşısını alır.
- Elm mənəvi həyatda insanın gözü və çırağı kimidir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamı bizə öyrədir ki, alimlərin böyüklüyü yalnız çox bilmələrində deyil, insanların fərq etmədiyi yanlışlıqları görüb onları qorumaqlarındadır. Buna görə də faydalı elm cəmiyyət üçün çox böyük nemətdir.

KƏLAM - 95

“Qiyamət günü ibadət edən insana belə deyilir: ‘Sən yaxşı bir insandın, xidmət etdin, dolanışığını xalqdan təmin etmədin, indi isə cənnətə daxil ol.’ Bilin ki fəqih (alim), insanlara xeyrini çatdıran və onları düşmənlərindən xilas edən kimsədir... Fəqihə də belə deyilir: ‘Ey Ali-Muhəmmədin yetimlərinin məsuliyyətini üzərinə götürən! Onların zəif dostlarını və izləyicilərini düzgün yola yönəldən kimsə! Dayan və səndən faydalanan və ya səndən elm öyrənən hər kəsə şəfaət et.’”

(Bu kəlam İmam Rzaya (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 303)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 95

“BİR İNSANLIQ MƏKTƏBİ”

Şabran rayonunun sakit kəndlərindən birində Musa adlı bir kişi yaşayırdı. O, nə rayon rəhbəri idi, nə də varlı bir tacir. Sadə bir müəllim idi. Amma kənddə onun adı çəkiləndə insanların üzündə hörmət ifadəsi yaranırdı.

Musa müəllim uzun illər dini və mənəvi mövzularda araşdırmalar aparmışdı. O, yalnız kitab oxumaqla kifayətlənməzdi. İnsanları dinləyər, onların problemlərini anlamağa çalışar, suallarına cavab verərdi.

Kənddə yaşayan Həsən adlı başqa bir kişi də vardı.

Həsən çox ibadət edən insan idi.

Səhərdən axşama qədər çalışar, namazlarını vaxtında qılar, gecələr ibadətlə məşğul olardı.

Hamı ona da hörmət edirdi.

Bir gün məscidin həyətində söhbət düşdü.

Bir gənc soruşdu:

— İnsan üçün daha böyük savab nədir? Özünü ibadətlə məşğul etmək, yoxsa başqalarına yol göstərmək?

Hamı müxtəlif cavablar verdi.

Həsən dedi:

— Məncə insan öz ibadətini artırmalıdır. Hər kəs özünü qurtarsa kifayətdir.

Musa müəllim isə sakitcə gülümsədi.

— Özünü qurtarmaq çox gözəldir. Amma bəzən bir insanın doğru yola gəlməsi yüzlərlə ibadətdən daha böyük nəticə verə bilər.

Gənclər maraqla ona baxdılar.

Lakin həmin gün söhbət bununla bitdi.

Aradan bir neçə ay keçdi.

Şabranda yaşayan bir ailənin oğlu şəhərə köçmüşdü.

Orada müxtəlif yanlış fikirlərin təsiri altına düşmüşdü.

Valideynlərinə qarşı kobudlaşmışdı.

Din haqqında səhv düşüncələrə inanmağa başlamışdı.

Ailəsi çox narahat idi.

Atası bir gün Musa müəllimin yanına gəldi.

Gözləri dolmuşdu.

— Müəllim, oğlumu itirirəm.

Musa müəllim sakitcə dedi:

— Narahat olma. Onu yanıma göndər.

Bir neçə həftə ərzində Musa müəllim həmin gənclə dəfələrlə görüşdü.

Onu qınamadı.

Üstünə qışqırmadı.

Sadəcə dinlədi.

Sonra suallar verdi.

Düşünməyə məcbur etdi.

Mənbələr göstərdi.

Kitablar tövsiyə etdi.

Yavaş-yavaş gəncin baxışları dəyişməyə başladı.

Bir gün o, atasının yanına gəlib dedi:

— Ata, mən çox şeyləri araşdırmadan qəbul etmişəm.

Atası sevincdən ağladı.

Bu hadisə kənddə yayıldı.

Həsən də bunu eşitdi.

O düşündü:

"Bir neçə söhbət bir ailəni dağılmaqdan xilas etdi."

Bir il sonra başqa hadisə baş verdi.

Kənddə bir neçə uşaq məktəbi yarımçıq qoymaq istəyirdi.

Onlar düşünürdülər ki, təhsil faydasızdır.

Musa müəllim onları bir yerə topladı.

Hər biri ilə ayrıca danışdı.

Onlara öz həyat hekayələrini danışdırdı.

Sonra gələcəkləri barədə suallar verdi.

Bir neçə ay sonra həmin uşaqların hamısı yenidən dərslərinə qayıtdılar.

İllər keçəndən sonra onlardan biri həkim, biri mühəndis, biri müəllim oldu.

Bir yay günü həmin gənclər Musa müəllimin evinə gəldilər.

Əllərində çiçəklər vardı.

Onlardan biri dedi:

— Müəllim, əgər siz o gün bizimlə danışmasaydınız, həyatımız tamam başqa cür olardı.

Musa müəllimin gözləri yaşardı.

Amma heç nə demədi.

Çünki o bilirdi ki, insanın ən böyük mükafatı bəzən qarşısında dayanmış bir insanın dəyişən taleyidir.

Bir axşam Həsən onun evinə gəldi.

Onlar həyətdə oturmuşdular.

Göy üzündə ulduzlar görünürdü.

Həsən dedi:

— Musa müəllim, mən uzun illərdir ibadət edirəm.

— Allah qəbul etsin.

— Amma son vaxtlar bir şeyi düşünürəm.

— Nəyi?

— Mən yalnız özüm üçün çalışmışam.

Musa müəllim susdu.

Həsən davam etdi:

— Sən isə neçə-neçə insanın həyatını dəyişmisən.

Musa müəllim başını aşağı saldı.

— Mən sadəcə öyrəndiklərimi paylaşmışam.

Həsən soruşdu:

— Bəs niyə bu qədər əhəmiyyətlidir?

Musa müəllim bir qədər düşündü.

Sonra bağın kənarında duran alma ağacını göstərdi.

— O ağacı görürsən?

— Bəli.

— Əgər ağac yalnız özü üçün yaşasaydı, meyvə verməsəydi, kölgə salmasaydı, insanlar ona bu qədər dəyər verərdilərmi?

— Yox.

— Elm də belədir. Öyrənilən bilik başqalarına fayda verməyəndə tam meyvə vermir.

Bu sözlər Həsənin qəlbinə toxundu.

İllər keçdi.

Musa müəllim yaşlandı.

Saçları tam ağardı.

Amma yenə insanlar onun yanına gəlirdilər.

Kimisi ailə problemi ilə.
Kimisi dini sualla.
Kimisi həyat yolunu seçmək üçün.
Kimisi ümidsizlikdən qurtulmaq üçün.
Musa müəllim hər kəsə bildiyini öyrədirdi.

Bir qış gecəsi köhnə kitablarını vərəqləyərkən İmam Rzanın (ə) bir kəlamını oxudu:

"Qiyamət günü ibadət edən insana belə deyilir: 'Sən yaxşı bir insandın, xidmət etdin, dolanışığını xalqdan təmin etmədin, indi isə cənnətə daxil ol.' Bilin ki fəqih (alim), insanlara xeyrini çatdıran və onları düşmənlərindən xilas edən kimsədir... Fəqihə də belə deyilir: 'Ey Ali-Muhəmmədin yetimlərinin məsuliyyətini üzərinə götürən! Onların zəif dostlarını və izləyicilərini düzgün yola yönəldən kimsə! Dayan və səndən faydalanan və ya səndən elm öyrənən hər kəsə şəfaət et.'"

Musa müəllim kitabı bağladı.
Pəncərədən çölə baxdı.
Sonra həyatı boyunca qarşılaşdığı insanları xatırladı.
Düzgün yola qayıdan gənci.
Təhsilə qayıdan uşaqları.
Barışan ailələri.
Ümid qazanan insanları.
Və həmin an bu kəlamın hikmətini daha dərindən anladı.
Çünki həqiqi alim yalnız özünü xilas etməyə çalışmır.
O, insanların qəlblərini qoruyur.
Onların düşüncələrini qoruyur.
Onları mənəvi təhlükələrdən qoruyur.

Necə ki, bir çoban sürüsünü canavardan qoruyur, həqiqi alim də insanları yanlışlıqdan, cəhalətdən və azğınlıqdan qorumağa çalışır.

Və buna görə onun təsiri yalnız öz həyatı ilə məhdudlaşmır.
Onun öyrətdiyi hər insan başqa bir insana fayda verir.
Beləcə bir insanın elmi yüzlərlə, minlərlə qəlbdə yaşamağa davam edir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi alim yalnız bilən deyil, bildiyini insanlara çatdıran insandır.
- İnsanlara doğru yolu göstərmək böyük mənəvi məsuliyyətdir.
- Bəzən bir düzgün söz bir insanın bütün həyatını dəyişə bilər.
- Elm insanları cəhalətdən və yanlış düşüncələrdən qoruyur.
- İbadət insanın özünü saflaşdırır, faydalı elm isə başqalarına da fayda verir.
- Gənclərə düzgün istiqamət vermək böyük savabdır.
- Alimin təsiri yalnız yaşadığı dövrlə məhdudlaşmır, nəsillər boyu davam edə bilər.
- İnsanların problemlərini həll etmək və onlara ümid vermək böyük xeyir işdir.

- Öyrədilən hər faydalı bilik gələcəkdə yeni xeyirlərin yaranmasına səbəb ola bilər.
- İmam Rzanın (ə) bu kəlamı bizə öyrədir ki, insanlara fayda verən, onları mənəvi təhlükələrdən qoruyan və düzgün yola yönəldən alimlərin məqamı çox böyükdür. Çünki onlar yalnız özlərini deyil, başqalarını da xilas etməyə çalışırlar.

KƏLAM - 96

"ALİMİN İKİ RÜKƏT NAMAZI, CAHİLİN YETMİŞ RÜKƏT NAMAZINDAN DAHA YAXŞIDIR. ÇÜNKİ ALİM FİTNƏLƏRLƏ QARŞILAŞAR, LAKİN ELMİ VASİTƏSİLƏ ONLARDAN SAĞ-SALAMAT ÇIXAR. AMMA CAHİL FİTNƏLƏRLƏ QARŞILAŞANDA DARMADAĞIN OLAR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 303)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 96

"DUMANIN İÇİNDƏKİ YOL"

Şahbuz rayonunun uca dağlarla əhatə olunmuş kəndlərindən birində Ləman adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd məktəbində müəllimə idi. İnsanlar onu savadlı, təmkinli və ağıllı bir insan kimi tanıyırdılar.

Ləmanın ən diqqətçəkən xüsusiyyəti çox danışması yox, çox düşünməsi idi.

O, hər eşitdiyi xəbərə dərhal inanmırdı.
Araşdırırdı.
Sual verirdi.
Mənbə axtarırdı.
Sonra qərar verirdi.
Kənddə yaşayan Sürəyya xala isə tamam başqa xarakterə malik idi.
O, çox ibadət edən qadın idi.
Namazlarını vaxtında qılırdı.
Orucunu tuturdu.
Quran oxuyurdu.
Amma bir xüsusiyyəti vardı.
Eşitdiyi hər sözü tez qəbul edirdi.
Kim nə desə, inanırdı.
Kim nə danışsa, araşdırmadan yayırdı.
Bir gün kəndə qəribə bir adam gəldi.
Özünü çox bilikli biri kimi təqdim edirdi.
İnsanlara müxtəlif vədlər verirdi.
Deyirdi:
— Mən xüsusi yollar bilirəm.
— Mənim dediklərimi etsəniz, bütün problemləriniz həll olacaq.
Bəzi insanlar ona inanmağa başladılar.
Hətta kənddə müəyyən söhbətlər yayılmağa başladı.
Kimisi deyirdi:
— O adam çox alimdir.

Kimisi deyirdi:

— Onun qeyri-adi gücü var.

Kimisi isə artıq onun sözlərini başqalarına da çatdırırdı.

Sürəyya xala da ona inananlardan biri olmuşdu.

Bir gün o, Ləmanın yanına gəlib dedi:

— Qızım, sən də gəl. Çox böyük adamdır.

Ləman soruşdu:

— Nəyə əsasən belə düşünürsən?

— Hamı belə deyir.

— Bəs sən özün araşdırmısan?

Sürəyya xala susdu.

— Yox.

— Onda necə əmin olmusan?

Bu sual onu düşündürdü.

Lakin yenə də həmin adamın məclislərinə getməyə davam etdi.

Bir neçə həftə sonra kənddə problemlər yaranmağa başladı.

Bəzi ailələr arasında mübahisələr başladı.

İnsanlar bir-birinə qarşı şübhə etməyə başladılar.

Bəziləri həmin adamın dediyi sözlərə görə yaxınlarından uzaqlaşırdı.

Kənddə əvvəllər olmayan narahatlıq yaranmışdı.

Ləman vəziyyəti görürdü.

Amma tələsmirdi.

O, həmin adamın dediklərini bir-bir yazmağa başladı.

Sonra dini mənbələri araşdırdı.

Kitablar oxudu.

Alimlərin fikirlərinə baxdı.

Nəhayət bir gün kənd kitabxanasında toplantı təşkil etdi.

İnsanlar toplandı.

Sürəyya xala da orada idi.

Ləman sakit səslə danışmağa başladı.

— Bir sual verim.

Hamı ona baxdı.

— Əgər sizə bir nəfər desə ki, dağın o biri tərəfində xəzinə var, dərhal inanarsınız?

Bir nəfər güldü.

— Yox.

— Niyə?

— Çünki sübut lazımdır.

Ləman başını tərpətdi.

— Elə isə niyə həyatımızı təsir edən sözlərə sübutsuz inanırıq?

Zalda sükut yarandı.

Sonra Ləman həmin adamın söylədiyi fikirləri bir-bir izah etdi.

Onların səhv tərəflərini göstərdi.

Mənbələr gətirdi.

Dəlillər göstərdi.

Saatlarla davam edən söhbətdən sonra insanlar həqiqəti anlamağa başladılar.

Sürəyya xalanın gözləri dolmuşdu.

Toplantıdan sonra o, Ləmanın yanına gəlib dedi:

— Mən az qala böyük səhv edəcəkdim.

— Hamımız səhv edə bilərik.

— Bəs sən necə aldanmadın?

Ləman gülümsədi.

— Çünki hər eşitdiyim sözə inanmıram.

Aradan aylar keçdi.

Bir qış günü Şahbuz dağlarına güclü qar yağdı.

Bir neçə gənc dağ yolunda itmişdi.

Kənddə narahatlıq yaranmışdı.

İnsanlar müxtəlif istiqamətlərə qaçırdılar.

Kimisi bir tərəfə gedirdi.

Kimisi başqa tərəfə.

Ləman isə xəritələri açdı.

Ərazini bilən yaşlı insanlarla danışdı.

Hava şəraitini öyrəndi.

Sonra axtarış qrupu üçün düzgün marşrut hazırladı.

Nəticədə gənclər tapıldı.

Onlar sağ-salamat evlərinə qayıtdılar.

Həmin axşam kənd ağsaqqallarından biri dedi:

— Qorxu içində hamı nə edəcəyini itirmişdi. Amma bilik bizə yol göstərdi.

Bu sözlər Sürəyya xalanın yaddaşında qaldı.

Bir yay axşamı onlar birlikdə həyətdə oturmuşdular.

Uzaqda Şahbuz dağlarının zirvələri görünürdü.

Birdən dağların üzərinə duman çökdü.

Sürəyya xala dedi:

— Duman gələndə yol görünmür.

Ləman gülümsədi.

— Həyatda da belədir.

— Necə?

— Fitnələr və yalanlar da duman kimidir.

— Bəs insan yolu necə tapır?

— Elm ilə.

Bu sözlər Sürəyya xalanın qəlbinə işləyirdi.

Bir neçə il sonra Ləman köhnə kitablarını oxuyarkən İmam Əlinin (ə) bir kəlamına rast gəldi:

“Alimin iki rükət namazı, cahilin yetmiş rükət namazından daha yaxşıdır. Çünki alim fitnələrlə qarşılaşar, lakin elmi vasitəsilə onlardan sağ-salamat çıxar. Amma cahil fitnələrlə qarşılaşanda darmadağın olar.”

Ləman kitabı bağladı.
Sonra son illərdə baş verən hadisələri xatırladı.
İnsanları aldadan adamı.
Yalan sözləri.
Qarışıqlığı.
Duman içində qalan insanları.

Və həmin fitnələrdən yalnız elm vasitəsilə çıxmağın mümkün olduğunu düşündü.

O zaman bu kəlamın hikməti ona daha da aydın oldu.
Çünki ibadət insanın qəlbini gözəlləşdirir.
Amma elm ona hansı yolun doğru, hansı yolun yanlış olduğunu göstərir.
Fitnələr gələndə güclü görünən çox insan yıxıla bilər.
Lakin elm sahibi insan hadisələri dəyərləndirə bilir.
Doğru ilə yanlışı ayırd edə bilir.

Necə ki, dağlarda yolunu itirən adam kompassız çaşar, amma kompası olan insan çıxış yolunu tapar, elm də insanın həyatındakı kompas kimidir.

Və buna görə alim yalnız özünü deyil, başqalarını da təhlükədən qorumağa qadirdir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Hər eşidilən sözə inanmaq düzgün deyil; insan araşdırmalı və dəlil axtarmalıdır.
- Elm insanı aldanmaqdan və yanlış yollardan qoruyur.
- Fitnələr və yalanlar qarşısında ən böyük silah bilikdir.
- İbadət qəlbi saflaşdırır, elm isə düşüncəni işıqlandırır.
- Həqiqi alim hadisələrin arxasındakı həqiqəti görə bilir.
- İnsan bilmədiyi məsələlərdə araşdırma aparmalı və tələsməməlidir.
- Cəmiyyətin maariflənməsi fitnələrin yayılmasının qarşısını alır.
- Elm yalnız sahibinə deyil, ətrafındakı insanlara da fayda verir.
- Doğru bilik insanın həyatdakı kompasıdır.
- İmam Əlinin (ə) bu kəlamı bizə öyrədir ki, elm sahibi insan fitnələr və çətinliklər qarşısında yolunu tapa bilir, cahil isə çox ibadət etsə belə, doğru ilə yanlışı ayırmaqda çətinlik çəkə bilər. Buna görə elm insanı qoruyan böyük bir nemətdir.

KƏLAM - 97

“MUHƏMMƏDİN RUHU ƏLİNDƏ OLANA AND OLSUN Kİ, ŞÜBHƏSİZ, BİR ALİMİN VARLIĞI İBLİS ÜÇÜN MİN ABİDİN VARLIĞINDAN DAHA AĞIRDIR. ÇÜNKİ ABİD İNSAN ÖZÜNÜ DÜŞÜNÜR, ALİM İSƏ BAŞQALARINI DÜŞÜNÜR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 303)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 97

“YANAN ÇIRAQ”

Tərtər rayonunun bir kəndində Kamil adlı bir kişi yaşayırdı. O, nə məşhur bir alim idi, nə də böyük vəzifə sahibi. Sadəcə kənd məktəbində tarix

və ədəbiyyat müəllimi işləyirdi. Amma kənddə onun haqqında bir söz deyirdilər:

— Kamil müəllim insanlara ümid verir.

Bu söz boş yerə yaranmamışdı.

Çünki Kamil müəllim yalnız dərs demirdi. O, insanların dərdlərinə şərik olur, gənclərin suallarını cavablandırır, ailə problemlərində yol göstərir, səhv yola düşənləri düz yola qaytarmağa çalışırdı.

Kənddə başqa bir kişi də yaşayırdı. Adı Vahid idi.

Vahid çox ibadət edən insan idi.

Səhər namazından sonra məsciddən çıxmazdı.

Boş vaxtlarının çoxunu ibadətə sərf edərdi.

Hamı onun təqvasından danışardı.

Bir gün kənd çayxanasında bir neçə gənc arasında mübahisə yarandı.

Onlardan biri dedi:

— Bu dövrdə dürüst yaşamaq mümkün deyil.

Digəri dedi:

— İnsan yalnız özünü düşünməlidir.

Üçüncüsü isə əlavə etdi:

— Yaxşılıq etməyin mənası yoxdur.

Bu sözləri eşidən yaşlılar narahat oldular.

Çünki həmin fikirlər getdikcə yayılırdı.

Kamil müəllim həmin gəncləri axşam evinə dəvət etdi.

Onlar gəldilər.

Masa üzərində çay vardı.

Kamil müəllim söhbətə başladı.

— Sizə bir sual verim.

Hamı ona baxdı.

— Bir kənddə gecə bütün çıraqlar sönsə nə baş verər?

— Qaranlıq olar.

— İnsanlar yollarını itirərlər.

— Bəli.

Sonra Kamil müəllim cibindən kiçik bir fənər çıxardı.

Fənəri yandırdı.

— Bəs bu balaca işıq nə edər?

— Yolu göstərər.

— Hər tərəfi işıqlandıra bilməz.

— Amma insanın büdrəməsinin qarşısını alar.

Sonra gənclərə baxıb dedi:

— Bəzən bir doğru fikir bir kəndi dəyişə bilər.

Həmin gecə söhbət uzun sürdü.

Gənclər ilk dəfə idi ki, onları qınamadan dinləyən biri ilə qarşılaşırdılar.

Aradan aylar keçdi.

Həmin gənclərdən biri universitetə qəbul oldu.

Biri öz kiçik biznesini qurdu.

Digəri isə müəllim olmaq qərarına gəldi.
Onlar hər dəfə Kamil müəllimi görəndə hörmətlə salam verirdilər.
Bir gün Vahid bu mənzərəni gördü.
O düşündü:
"Bu insanlar Kamil müəllimi niyə bu qədər sevirlər?"
Aradan bir müddət keçdi.
Kənddə yeni problem yarandı.
Sosial şəbəkələrdə yalan xəbərlər yayılmağa başladı.
Bəzi insanlar bu xəbərlərə inanır, bir-birinə qarşı düşmən olurdular.
Bir neçə ailə arasında ciddi narazılıqlar yaranmışdı.
Kamil müəllim yenə sakit dayanmadı.
Məktəbdə görüş təşkil etdi.
İnsanlara məlumatın necə yoxlanıldığını öyrətdi.
Dəlilin əhəmiyyətindən danışdı.
Yalanın necə yayıldığını izah etdi.
Bir neçə həftə sonra kənddəki gərginlik azalmağa başladı.
Bir axşam kəndin ağsaqqallarından biri dedi:
— Bir nəfərin biliyi yüz nəfərin əsəbini sakitləşdirdi.
Bu söz Kamil müəllimin deyil, Vahidin beynində əks-səda verdi.
Çünki o artıq bir şeyi görməyə başlamışdı.
İbadət edən insan özünü düzəldir.
Amma elm sahibi insan başqalarını da düzəltməyə çalışır.
Bir qış günü Tərtərdə güclü qar yağdı.
Bir ailənin evində ciddi problem yaranmışdı.
Ata və oğul illərlə danışmırdı.
Ailə dağılmaq üzrə idi.
Kamil müəllim onları bir yerə topladı.
Saatlarla danışdı.
Heç kimin tərəfini tutmadı.
Sadəcə həqiqəti göstərdi.
Atanın da səhvini dedi.
Oğulun da.
Nəhayət illərlə danışmayan iki insan qucaqlaşdı.
Ananın gözlərindən yaş axırdı.
O dedi:
— Allah səni qorusun, müəllim. Bu gün evimizi xilas etdin.
Kamil müəllim yalnız gülümsədi.
Çünki o bilirdi ki, insanları bir-birinə yaxınlaşdırmaq ən böyük xidmətlərdəndir.
İllər keçirdi.
Kamil müəllimin saçları ağarırdı.
Amma onun yanına gələn insanların sayı azalmaq əvəzinə artırdı.
Bir gün bir tələbə gəlib dedi:
— Müəllim, mən müəllim olmaq istəyirəm.

— Niyə?

— Çünki sizin kimi insanlara kömək etmək istəyirəm.

Başqa bir gənc dedi:

— Mən hüquqşünas olmaq istəyirəm ki, haqsızlıqların qarşısını alım.

Digəri dedi:

— Mən psixoloq olmaq istəyirəm ki, ümidsiz insanlara kömək edim.

Kamil müəllim başa düşdü ki, onun dediyi sözlər artıq başqa insanların həyatında yeni çıraqlar yandırmağa başlayıb.

Bir axşam o, kitab oxuyarkən Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamına rast gəldi:

"Muhəmmədin ruhu əlində olana and olsun ki, şübhəsiz, bir alimin varlığı iblis üçün min abidin varlığından daha ağırdır. Çünki abid insan özünü düşünür, alim isə başqalarını düşünür."

Kamil müəllim kitabı bağladı.

Sonra pəncərədən çölə baxdı.

Uzaqda kənd evlərinin işıqları görünürdü.

Birdən uşaqlıqda eşitdiyi bir söz yadına düşdü:

"Bir şam başqa min şamı yandırsa da, öz işığından heç nə itirməz."

Həmin an bu hədisin hikmətini daha dərindən anladı.

Çünki iblis bir insanın təkbaşına yaxşı olmasından çox qorxmur.

Amma insanlara doğru yolu göstərən, cəhaləti azaldan, insanları bir-birinə yaxınlaşdıran, ümid verən, yanlış fikirləri aradan qaldıran bir alimdən qorxur.

Çünki belə bir insan təkcə özünü dəyişmir.

O, yüzlərlə insanın həyatına toxunur.

Bir insanı düzəldir.

O insan başqa insanları düzəldir.

Beləcə xeyir dalğa-dalğa yayılır.

Necə ki, bir daş gölə düşəndə dairələr əmələ gətirir, alimlərin təsiri də insanlardan insanlara yayılır.

Məhz buna görə bir alim yalnız bir insan deyil.

O, bütöv bir cəmiyyət üçün yanan bir çıraqdır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İbadət insanı saflaşdırır, elm isə həm insanı, həm də cəmiyyəti islah edir.
- Həqiqi alim yalnız özünü düşünmür, başqalarının da hidayəti üçün çalışır.
- Bir doğru söz bəzən bir insanın həyatını tamamilə dəyişə bilər.
- Elm cəhalətin, yalanın və fitnənin qarşısını alan ən böyük vasitələrdən biridir.
- İnsanlara fayda vermək ən böyük xidmətlərdəndir.
- Gənclərə düzgün istiqamət göstərmək gələcək nəsilləri dəyişdirə bilər.
- Alimin təsiri ölümündən sonra belə davam edə bilər.

- İnsanların problemlərini həll etmək və onları barışdırmaq böyük savabdır.
- Həqiqi elm insanı yalnız məlumatlı deyil, məsuliyyətli də edir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamı bizə öyrədir ki, başqalarının hidayəti, maariflənməsi və xilas olması üçün çalışan alimlərin varlığı cəmiyyət üçün böyük nemətdir. Çünki onlar yalnız özlərini deyil, saysız-hesabsız insanları qaranlıqdan işığa çıxarmağa çalışırlar.

ALİMİN VƏFATI

KƏLAM - 98

“ALİMİN VƏFATI İLƏ İSLAMDA BİR YARIQ AÇILAR VƏ GECƏ İLƏ GÜNDÜZ BİR-BİRİNİN ARDINCA GƏLDİYİ MÜDDƏTCƏ DƏ BU YARIQ BAĞLANMAZ.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 303)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 98

“SÖNƏN ÇIRAĞIN ARDINCA”

Tovuz rayonunun yaşıllıqlarla əhatələnmiş bir kəndində Zəhra adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd kitabxanasının rəhbəri idi. İnsanlar onu sadəcə kitab sevən biri kimi yox, həm də ağıllı məsləhətçi kimi tanıyırdılar.

Kənddə bir problem yarananda çox vaxt insanlar əvvəlcə onun yanına gedirdilər.

Çünki Zəhra hər suala cavab verməyə tələsməzdi.

Əvvəl dinləyərdi.

Sonra düşünərdi.

Sonra cavab verərdi.

Amma Zəhranın həyatında ən çox hörmət etdiyi insanlardan biri Qasım müəllim idi.

Qasım müəllim kəndin yaşlı alimi idi.

O, uzun illər dini və əxlaqi mövzularda insanlara yol göstərmişdi.

Kənddə neçə-neçə ailəni barışdırmışdı.

Neçə-neçə gənci pis yoldan döndərmişdi.

Neçə-neçə insan onun sözü ilə ümidsizlikdən qurtulmuşdu.

Kənddə insanlar deyirdilər:

— Qasım müəllim danışanda insanın qəlbi rahatlaşır.

Bir gün kənd məktəbində maraqlı hadisə baş verdi.

İki ailənin uşaqları arasında dava düşmüşdü.

Məsələ böyüyərək ailələrə keçmişdi.

Artıq böyüklər də bir-birinə küsürdülər.

Hamı narahat idi.

Kənd ağsaqqalları toplandı.

Amma problem həll olunmurdu.

Nəhayət Qasım müəllim gəldi.

Hamını dinlədi.

Bir saat danışdı.

Heç kimi alçaltmadı.

Heç kimi günahlandırmadı.

Sadəcə hər kəsə öz səhvini göstərdi.

Söhbətin sonunda insanlar bir-birinə əl uzatdılar.

Mübahisə bitdi.

Zəhra həmin gün düşünmüşdü:

"Bir insanın biliyi neçə ailəni xilas edə bilir."

İllər keçirdi.

Qasım müəllim yaşlanırdı.
Amma yenə də insanların qapısı idi.
Bir dəfə kənddə şayiə yayıldı.
Kimlərsə insanları qorxudurdu.
Deyirdilər ki, müəyyən hadisələr baş verəcək.
Bəziləri təşvişə düşmüşdü.
Bəziləri isə bu xəbərləri yayırdı.
Qasım müəllim məsciddə çıxış etdi.
İnsanlara dedi:
— Qorxu ilə deyil, biliklə hərəkət edin.
— Hər eşitdiyiniz sözə inanmayın.
— Araşdırın.
— Dəlil axtarın.
Bir neçə gün ərzində insanlar sakitləşdilər.
Şayiələr dayandı.
Zəhra yenə həmin mənzərəni izləyirdi.
O anlayırdı ki, alim sadəcə kitab oxuyan adam deyil.
Alim insanların qəlblərini qoruyan insandır.
Bir yay günü Tovuzda güclü dolu yağdı.
Bir çox bağlar zərər gördü.
İnsanlar ümidsizliyə qapılmışdı.
Bəziləri deyirdi:
— Daha heç nə etmək olmaz.
Qasım müəllim kənd camaatını topladı.
Onlara keçmişdə yaşanmış çətin illərdən danışdı.
Səbirin əhəmiyyətini izah etdi.
Bir-birinə kömək etməyi tövsiyə etdi.
Bir neçə həftə ərzində kəndlilər birləşdilər.
Bir-birinin bağlarını bərpa etdilər.
Zərər çəkən ailələrə kömək etdilər.
Kənd yenidən ayağa qalxdı.
Bir axşam Zəhra atasından soruşdu:
— Niyə hamı Qasım müəllimə bu qədər hörmət edir?
Atası gülümsədi.
— Çünki o, yalnız öz həyatı üçün yaşamayıb.
— Necə?
— Bəzi insanlar ağac kimidir.
Özləri böyüyürlər.
Bəzi insanlar isə meşə kimidir.
Onların sayəsində başqaları da böyüyür.
Bu sözlər Zəhranın yaddaşında qaldı.
Bir neçə il sonra gözlənilməz xəbər yayıldı.
Qasım müəllim ağır xəstələnmişdi.
Kənd camaatı növbə ilə onu ziyarət edirdi.

Hamı dua edirdi.
Hamı onun sağalmasını istəyirdi.
Lakin bir gün sübh çağı xəbər gəldi.
Qasım müəllim dünyasını dəyişmişdi.
Kənd sanki susmuşdu.
Məscidin həyəti dolmuşdu.
İnsanların gözlərində yaş vardı.
Zəhra da orada idi.
O, ilk dəfə idi ki, bu qədər insanın eyni anda kədərləndiyini görürdü.
Dəfn mərasimi bitəndən sonra insanlar evlərinə qayıtdılar.
Amma qəribə bir boşluq qalmışdı.
Bir neçə ay sonra bu boşluq daha çox hiss olunmağa başladı.
Bir ailə problemi yarandı.
Hamı dedi:
— Kaş Qasım müəllim sağ olaydı.
Bir gənc yanlış yola düşdü.
Yenə eyni söz deyildi:
— Kaş Qasım müəllim burada olaydı.
Bir mübahisə yarandı.
Bir sual ortaya çıxdı.
Bir çətinlik baş verdi.
Və insanlar yenə onun adını çəkirdilər.
Zəhra o zaman bir şeyi anladı.
İnsanlar yalnız bir insanı itirməmişdilər.
Onlar bir məktəbi itirmişdilər.
Bir xəzinəni itirmişdilər.
Bir yol göstərəni itirmişdilər.

Bir gün kitabxanada köhnə kitabları düzəldərkən Zəhra Həzrəti Muhəmmədin (s) bir kəlamına rast gəldi:

"Alimin vəfatı ilə İslamda bir yarıq açılar və gecə ilə gündüz bir-birinin ardınca gəldiyi müddətcə də bu yarıq bağlanmaz."

Zəhra həmin cümləni bir neçə dəfə oxudu.
Sonra gözlərini pəncərədən görünən dağlara dikdi.
Birdən kəndin köhnə su kanalını xatırladı.
İllər əvvəl kanalda kiçik çat əmələ gəlmişdi.
Əvvəl heç kim ona əhəmiyyət verməmişdi.
Lakin zaman keçdikcə çat böyümüşdü.
Nəticədə bütün kanalın quruluşu dəyişmişdi.
Alimin itkisi də buna bənzəyirdi.
Çünki alim yalnız bir nəfər deyildi.
Onun yaddaşında minlərlə cavab vardı.
Onun qəlbində minlərlə insanın dərdi vardı.
Onun biliyi yüzlərlə ailəni qoruyurdu.
Onun sözü yüzlərlə insanı səhvdən saxlayırdı.

Belə bir insan dünyadan köçəndə boşalan yer sadəcə bir insanın yeri olmur.

Bir çıraq sönür.

Bir körpü dağılır.

Bir xəzinə itir.

Məhz buna görə alimlərin vəfatı böyük itki sayılır.

Amma Zəhra daha sonra başqa bir həqiqəti də başa düşdü.

Qasım müəllim tam getməmişdi.

Çünki onun öyrətdiyi insanlar yaşayırdı.

Onun yetişdirdiyi şagirdlər yaşayırdı.

Onun öyrətdiyi yaxşılıqlar yaşayırdı.

Onun sözləri insanların yaddaşında yaşayırdı.

Və həmin gün Zəhra qərara gəldi ki, öyrəndiyi hər faydalı bilgini başqalarına çatdıracaq.

Çünki bir alimin açdığı işığı qorumağın ən gözəl yolu o işığı başqalarına ötürməkdir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi alim yalnız özünü deyil, bütöv bir cəmiyyəti inkişaf etdirir.
- Alimlərin biliyi və təcrübəsi insanların problemlərinin həllində böyük rol oynayır.
- Bir alim çoxlu ailələrin, gənclərin və insanların həyatına müsbət təsir göstərə bilər.
- Alimin vəfatı yalnız bir insanın itkisi deyil, böyük bir bilik və təcrübə xəzinəsinin itkisidir.
- İnsanlar alimlərin dəyərini çox vaxt onları itirdikdən sonra daha yaxşı anlayırlar.
- Faydalı elm cəmiyyəti fitnələrdən, şayiələrdən və yanlış qərarlardan qoruyur.
- Alimlər insanlara yalnız məlumat yox, həm də düzgün düşünməyi öyrədirlər.
- Bir insanın yaxşı təsiri onun ölümündən sonra da davam edə bilər.
- Elm öyrənən insan onu başqalarına çatdırmaq məsuliyyəti daşıyır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamı bizə öyrədir ki, alimlərin vəfatı cəmiyyət üçün böyük itkidir. Çünki onların biliyi, hikməti və rəhbərliyi yerində doldurulması çox çətin olan bir boşluq yaradır. Buna görə elmə sahib olmaqla yanaşı, onu gələcək nəsillərə ötürmək də böyük vəzifədir.

KƏLAM - 99

“ALİMİN ÖLÜMÜ TƏLAFİ OLUNMAYAN BİR MÜSİBƏT VƏ BAĞLANMAYAN BİR YARIQDIR. ŞÜBHƏSİZ ALİM BATMAYAN BİR ULDUZDUR. BİR QƏBİLƏNİN ÖLÜMÜ BİR ALİMİN ÖLÜMÜNDƏN DAHA ASANDIR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 304)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 99

“SƏMADAKI SON İŞIQ”

Ucar rayonunun bir kəndində Əliyar adlı bir kişi yaşayırdı. O, peşəcə

müəllim idi. Amma kənd camaatı onu sadəcə müəllim kimi tanımırdı. İnsanlar ona "canlı kitabxana" deyirdilər.

Kimin bir problemi olsa, onun yanına gedərdi.

Kimin bir sualı olsa, ona müraciət edərdi.

Kimin ailəsində narazılıq olsa, onun məsləhətini alardı.

Kimin övladı səhv yola düşsə, onu çağırardılar.

Əliyar müəllim heç vaxt insanları incitməzdi.

Əvvəlcə dinləyərdi.

Sonra düşünərdi.

Daha sonra danışardı.

Kənddə yaşayan insanlar onun sözlərinə güvənirdilər.

Bir dəfə kənddə iki qardaş arasında böyük torpaq mübahisəsi yarandı.

Məsələ məhkəməyə qədər gedib çıxmaq üzrə idi.

Qohumlar bir-birinə düşmən olmuşdu.

Kənd iki hissəyə bölünmüşdü.

Hamı gərgin idi.

Bir axşam hər iki ailə Əliyar müəllimin evinə gəldi.

Söhbət saatlarla davam etdi.

Əliyar müəllim onlara keçmişlərini xatırlatdı.

Birlikdə böyüdükləri günləri danışdı.

Valideynlərinin əziyyətlərini xatırlatdı.

Sonra sakitcə dedi:

— Torpaq sizi böyütməyib.

— Sizi valideynləriniz böyüdüb.

— Sabah torpaq qalacaq, amma siz bir-birinizi itirəcəksiniz.

Bu sözlər hər iki qardaşın qəlbinə toxundu.

Həmin gecə mübahisə sona çatdı.

Kənddə hamı rahat nəfəs aldı.

Bir neçə ay sonra başqa hadisə baş verdi.

Bir neçə gənc sosial şəbəkələrdə gördükləri müxtəlif yanlış fikirlərin təsiri altına düşmüşdü.

Onlar öz ailələrindən uzaqlaşır, böyüklərə hörmətsiz davranırdılar.

Valideynlər çarəsiz qalmışdı.

Əliyar müəllim həmin gəncləri kitabxanaya dəvət etdi.

Onlarla günlərlə söhbət etdi.

Mübahisə etmədi.

Onları alçaltmadı.

Sadəcə düşünməyə öyrətdi.

Sual verməyə öyrətdi.

Araşdırmağa öyrətdi.

Bir neçə ay sonra həmin gənclər dəyişməyə başladılar.

Onlardan biri müəllim oldu.

Biri həkim.

Biri mühəndis.

İllər sonra onlar deyirdilər:
— Həyatımızın istiqamətini dəyişən insan Əliyar müəllim olub.
Bu sözlər onun üçün ən böyük mükafat idi.
Bir gün kənd məktəbində maraqlı hadisə baş verdi.
Balaca bir şagird soruşdu:
— Müəllim, insan öləndən sonra hər şey bitir?
Əliyar müəllim gülümsədi.
Məktəbin həyətindəki iri çinar ağacını göstərdi.
— O ağacı görürsən?
— Bəli.
— Onu əkən adam indi həyatda deyil.
— Deməli ölüb?
— Bəli.
— Bəs ağac niyə yaşayır?
Uşaq düşündü.
Sonra dedi:
— Çünki onun qoyduğu şey qalıb.
Əliyar müəllim başını tərpətdi.
— Elə insan da belədir.
— Yaxşılıq qoyub gedən insan əslində tam yox olmur.
Bu söhbəti eşidən müəllimlər də düşüncəyə getdilər.
Çünki Əliyar müəllim sadə sözlərlə böyük həqiqətləri anlatmağı bacarırdı.
Aradan illər keçdi.
Əliyar müəllimin saçları ağardı.
Addımları yavaşladı.
Amma yenə insanlar onun evinə gəlirdilər.
Bir gün kənddə güclü yağış yağdı.
Körpü zədələndi.
İnsanlar təşvişə düşdülər.
Kim nə edəcəyini bilmirdi.
Əliyar müəllim insanları topladı.
İş bölgüsü etdi.
Köməyə ehtiyacı olan ailələri müəyyənləşdirdi.
Gəncləri istiqamətləndirdi.
Bir neçə gün ərzində kənd yenidən əvvəlki vəziyyətinə qayıtdı.
Hamı deyirdi:
— Əliyar müəllim olmasaydı, vəziyyət daha çətin olardı.
Lakin zaman heç kim üçün dayanmır.
Bir qış gecəsi Əliyar müəllim ağır xəstələndi.
Bütün kənd onun üçün dua edirdi.
İnsanlar növbə ilə onu ziyarətə gəlirdilər.
Bir gün sübh çağı xəbər yayıldı.
Əliyar müəllim vəfat etmişdi.

Kənd sanki dayanmışdı.
Məscidin həyəti insanlarla dolmuşdu.
Qadınlar ağlayırdı.
Kişilər başlarını aşağı salmışdılar.
Gənclər səssiz dayanmışdılar.
Dəfn bitdi.
Hamı evinə qayıtdı.
Amma heç kim əvvəlki kimi deyildi.
Bir neçə həftə keçdi.
Bir ailə problemi yarandı.
Hamı dedi:
— Kaş Əliyar müəllim burada olaydı.
Bir gənc çətin seçim qarşısında qaldı.
Yenə eyni söz deyildi:
— Kaş Əliyar müəllim yaşayardı.
Bir mübahisə yarandı.
Bir sual ortaya çıxdı.
Bir çətinlik baş verdi.
Və insanlar yenə onun adını çəkdilər.

Bir axşam onun keçmiş şagirdlərindən biri məktəbin həyətində dayanmışdı.

Göyə baxırdı.

Yanında duran başqa bir müəllim soruşdu:

— Nə fikirləşirsən?

O cavab verdi:

— Bilirsən, mən əvvəllər düşünürdüm ki, bir insan öləndə sadəcə bir nəfər itir.

— İndi necə düşünürsən?

— İndi anlayıram ki, bəzən bir insanın ölümü bütöv bir xəzinənin itməsidir.

Həmin gecə o, Əliyar müəllimin köhnə kitablarından birini açdı.

Orada Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamını oxudu:

“Alimin ölümü təlafi olunmayan bir müsibət və bağlanmayan bir yarıqdır. Şübhəsiz alim batmayan bir ulduzdur. Bir qəbilənin ölümü bir alimin ölümündən daha asandır.”

Bu sözləri oxuyarkən gözləri doldu.

Sonra kənddə baş verən hadisələri xatırladı.

Barışan qardaşları.

Dəyişən gəncləri.

Xilas olan ailələri.

Ümid tapan insanları.

Və o zaman bu kəlamın hikmətini anladı.

Çünki alim sadəcə bir insan deyil.

O, yüzlərlə insanın qəlbində yaşayan bir məktəbdir.

O, qaranlıqda yol göstərən mayakdır.
O, dənizdə istiqamət göstərən ulduzdur.
Bir ulduz səmadan çəkiləndə qaranlıq artır.
Bir alim dünyadan köçəndə də insanların həyatında belə bir boşluq yaranır.
Amma həqiqi alim tam yox olmur.
Onun öyrətdiyi insanlar yaşayır.
Onun sözləri yaşayır.
Onun əməlləri yaşayır.
Onun yetişdirdiyi insanlar yeni insanlara yol göstərirlər.
Və beləcə alim özü dünyadan getsə də, işığı sönmür.
Çünki batmayan ulduz dedikdə məhz bu nəzərdə tutulur.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi alim cəmiyyət üçün böyük nemətdir.
- Alimlər yalnız məlumat vermir, insanların həyatını dəyişirlər.
- Bir alimin təsiri yüzlərlə və minlərlə insana çata bilər.
- Alimlərin vəfatı böyük mənəvi boşluq yaradır.
- İnsanlar çox vaxt alimlərin dəyərini onları itirdikdən sonra daha yaxşı anlayırlar.
- Faydalı elm cəmiyyəti qoruyan görünməz bir qalxandır.
- Həqiqi alim öz biliyini insanlara xidmət üçün istifadə edir.
- İnsan ölə bilər, amma qoyduğu faydalı elm yaşamağa davam edər.
- Alimin yetişdirdiyi insanlar onun işığını gələcək nəsillərə daşıyırlar.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamı bizə öyrədir ki, alimlərin itkisi böyük müsibətdir. Çünki onlar cəmiyyətin yol göstərən ulduzlarıdır. Onların yoxluğu ilə böyük boşluq yaranır, lakin qoyduqları elm və yetişdirdikləri insanlar vasitəsilə onların nuru uzun illər boyu yaşamaqda davam edir.

KƏLAM - 100

İmam Sadiq (ə), “Uca və qüdrətli Allahın ‘Məgər onlar yer üzünü ətrafından əskiltdiyimizi görmədilərmi?’ ayəsi barəsində buyurmuşdur: ‘Burada məqsəd alimlərin yox olmasıdır.’”

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 304)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 100

“SƏSSİZ AZALMA”

Yardımlı rayonunun dağlarla əhatə olunmuş gözəl kəndlərindən birində Nigar adlı bir qadın yaşayırdı. O, kənd məktəbində Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəlliməsi idi. İnsanlar onu savadlı, mərhəmətli və düşüncəli bir insan kimi tanıyırdılar.

Nigarın uşaqlıqdan ən çox hörmət etdiyi insan isə kəndin yaşlı alimi Hacı Səlim idi.

Hacı Səlim nə varlı idi, nə də məşhur.
Amma kənddə elə bir insan yox idi ki, ona ehtiyac duymasın.
Bir ailə mübahisə etsə, onun yanına gedərdilər.
Bir gənc həyat yolunu seçməkdə çətinlik çəksə, ona müraciət edərdi.
Bir insan dini məsələdə tərəddüd etsə, onun qapısını döyərdi.
Hacı Səlim heç vaxt insanları qınamazdı.
Əvvəlcə dinləyərdi.
Sonra başa salardı.
İnsanlar onun yanından çıxanda sanki çiyinlərindəki yük yüngülləşirdi.
Bir gün Nigar məktəbdə uşaqlara inşa yazdırırdı.
Mövzu belə idi:
"Ən dəyərli insan kimdir?"
Uşaqlar müxtəlif cavablar yazmışdılar.
Biri yazmışdı:
"Ən dəyərli insan həkimdir."
Digəri:
"Ən dəyərli insan əsgərdir."
Başqası:
"Ən dəyərli insan müəllimdir."
Nigar onların yazılarını oxuyarkən düşündü.
Hər biri haqlı idi.
Çünki bu insanların hər biri cəmiyyət üçün vacib idi.
Lakin həmin gün ağlına Hacı Səlim gəldi.
Çünki o, insanların yalnız bədənini və ya gündəlik həyatını deyil, düşüncəsini və qəlbini də qoruyurdu.
Aradan bir neçə ay keçdi.
Kənddə qəribə bir hadisə baş verdi.
Bir neçə nəfər müxtəlif şayiələr yaymağa başladı.
İnsanlar bir-birindən şübhələnirdi.
Qohumlar arasında inciklik yaranırdı.
Kənddə narahatlıq artırdı.
Nəhayət insanlar Hacı Səlimin evinə toplandılar.
O, hamını diqqətlə dinlədi.
Sonra bir kasa su gətirdi.
Kasaya bir ovuc torpaq atdı.
Su bulanıqlaşdı.
Sonra dedi:
— İndi bu sudan içərsiniz?
Hamı dedi:
— Yox.
— Niyə?
— Çünki çirklənib.
Hacı Səlim gülümsədi.
— Şayiə də insanın qəlbini belə çirkləndirir.

Sonra əlavə etdi:
— Hər eşitdiyiniz sözü yaymayın.
— Əvvəl araşdırın.
— Sonra danışın.
Bu sadə sözlər kənddə böyük təsir yaratdı.
Bir neçə gün ərzində insanlar sakitləşdi.
Mübahisələr azaldı.
Şayiələr dayandı.
Nigar həmin gün düşündü:
"Bir insanın biliyi bütöv bir kəndi qorudu."
İllər keçirdi.
Hacı Səlim yaşlanırdı.
Amma yenə də hər gün insanlar onun yanına gəlirdilər.
Bir gün məktəbdə bir şagird Nigardan soruşdu:
— Müəllimə, niyə bəzi insanlar öləndən sonra da unudulmur?
Nigar bir qədər düşündü.
Sonra dedi:
— Çünki onlar yalnız özləri üçün yaşamayıblar.
Uşaq maraqla soruşdu:
— Necə?
— Məsələn, bir ağac yalnız özü üçün yaşasa, heç kim onu xatırlamaz.
— Bəs meyvə verən ağac?
— İnsanlar onu illərlə xatırlayarlar.
Şagird başını tərpətdi.
Nigar hiss etdi ki, Hacı Səlimdən öyrəndiyi hikmətlər artıq başqalarına keçməyə başlayıb.
Bir qış günü xəbər yayıldı.
Hacı Səlim ağır xəstələnmişdi.
Bütün kənd narahat idi.
İnsanlar dua edirdilər.
Hamı onun sağalmasını istəyirdi.
Lakin bir səhər acı xəbər gəldi.
Hacı Səlim vəfat etmişdi.
Kənd sanki dəyişmişdi.
Məsciddə izdiham vardı.
Qadınlar ağlayırdı.
Kişilər kədər içində dayanmışdı.
Gənclər səssiz idi.
Nigar da insanların arasında dayanmışdı.
Onun gözləri dolmuşdu.
Amma onu ən çox düşündürən başqa şey idi.
Aradan aylar keçəndən sonra kənddə qəribə bir boşluq hiss olunmağa başladı.
Bir gənc səhv qərar vermək üzrə idi.

Hamı dedi:
— Kaş Hacı Səlim olaydı.
Bir ailə mübahisə etdi.
Yenə eyni söz deyildi:
— Kaş Hacı Səlim burada olaydı.
Bir dini məsələ ortaya çıxdı.
Bir insan tərəddüd yaşadı.
Bir qrup gənc çıxılmaz vəziyyətə düşdü.
Və hər dəfə insanlar eyni adı xatırlayırdılar.
Nigar o zaman bir şeyi anladı.
Kənd yalnız bir insanı itirməmişdi.
Kənd bir xəzinəni itirmişdi.
Bir kitabxananı itirmişdi.
Bir məktəbi itirmişdi.
Bir gün kitab oxuyarkən Nigar İmam Sadiqin (ə) bu kəlamına rast gəldi:
"Uca və qüdrətli Allahın 'Məgər onlar yer üzünü ətrafından əskiltdiyimizi görmədilərmi?' ayəsi barəsində buyurmuşdur: 'Burada məqsəd alimlərin yox olmasıdır.'"
Nigar bu sözləri dəfələrlə oxudu.
Sonra pəncərədən Yardımlının dağlarına baxdı.
Birdən ağlına bir fikir gəldi.
Bir dağın zirvəsindən hər gün bir az torpaq götürülsə, ilk gün heç kim fərq etməz.
İkinci gün də.
Üçüncü gün də.
Amma illər keçəndən sonra dağın əvvəlki olmadığını hamı görər.
Alimlərin yoxluğu da belədir.
Bir alim vəfat edir.
İlk anda insanlar yalnız bir insanın getdiyini düşünürlər.
Lakin zaman keçdikcə onun yoxluğu hiss olunur.
Verdiyi cavablar yoxdur.
Göstərdiyi yollar yoxdur.
Barışdırdığı insanlar yoxdur.
Qoruduğu düşüncələr yoxdur.
Beləcə cəmiyyət sanki yavaş-yavaş kiçilir.
Əskilir.
Zəifləyir.
Və Nigar həmin gün anladı ki, alimlər sadəcə insanlar deyil.
Onlar cəmiyyətin dayaqlarıdır.
Onlar görünməyən sütunlardır.
Onlar yox olanda yalnız bir insan getmir.
Bir parça hikmət, bir parça mərifət, bir parça işıq da bu dünyadan köçür.
Amma onların işığını qorumağın bir yolu vardır:
Onlardan öyrənmək.

Öyrəndiklərini yaşamaq.
Və o nuru başqalarına çatdırmaq.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Alimlər cəmiyyətin mənəvi dayaqlarıdır.
- Bir alimin biliyi və hikməti yüzlərlə insanın həyatına təsir edə bilər.
- Alimlər insanları yalnız məlumatlandırmır, həm də qoruyurlar.
- Şayiələr, fitnələr və yanlış fikirlər qarşısında elm böyük qalxandır.
- Alimlərin vəfatı böyük mənəvi itki yaradır.
- İnsanlar çox vaxt alimlərin dəyərini onları itirdikdən sonra daha yaxşı anlayırlar.
- Faydalı elm cəmiyyətin güclü qalmasına səbəb olur.
- Alimlərin yetişdirdiyi insanlar onların işığını gələcəyə daşıyırlar.
- Hikmət və mərifət paylaşılmadıqda zamanla azalır.
- İmam Sadiqin (ə) bu kəlamı bizə öyrədir ki, alimlərin yoxluğu yer üzünün "əskilməsi" kimidir. Çünki onların vəfatı ilə cəmiyyət öz hikmətindən, düzgün yol göstərənlərindən və mənəvi dayaqlarından bir hissəsini itirir. Buna görə elm öyrənmək və alimlərin mirasını yaşatmaq böyük məsuliyyətdir.

ALİMİN ÜZÜNƏ BAXMAQ İBADƏTDİR

KƏLAM - 101

“ALİMİN ÜZÜNƏ BAXMAQ İBADƏTDİR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 304)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 101

“GÖZLƏRDƏKİ İŞIQ”

Yevlax şəhərində yaşayan Aysel adlı bir qadın vardı. O, orta məktəbdə biologiya müəlliməsi işləyirdi. İnsanlar onu savadlı və mehriban biri kimi tanıyırdılar. Ayselin bir oğlu da vardı. Adı Murad idi. Murad ağıllı uşaq olsa da, son illərdə dərslərə marağını itirmişdi.

Telefon, oyunlar və əyləncə onun vaxtının çoxunu alırdı.

Aysel nə qədər nəsihət etsə də, Murad dəyişmirdi.

Bir gün Murad məktəbdən qayıdanda anasının kitab oxuduğunu gördü.

— Ana, yenə kitab oxuyursan?

Aysel gülümsədi.

— Bəli.

— Sən heç yorulmursan?

— Yox.

— Niyə?

— Çünki insanın ağlı da bədən kimi qidalanmalıdır.

Murad çiyinlərini çəkdi.

Ona bu sözlər maraqlı gəlmədi.

Bir neçə gün sonra məktəbdə xüsusi tədbir təşkil olundu.

Şəhərin tanınmış alimlərindən biri olan Əhməd müəllim şagirdlərlə görüşə gəlmişdi.

Əhməd müəllim çox sadə geyinirdi.

Bahalı maşını yox idi.

Mühafizəçiləri yox idi.

Amma məktəbin direktoru, müəllimlər və şagirdlər ona böyük hörmət göstərirdilər.

Murad buna təəccübləndi.

Dərsdən sonra anasından soruşdu:

— Ana, bu adam niyə bu qədər hörmət görür?

— Çünki insanlara elm öyrədib.

— Təkcə buna görə?

— Bəli.

— Amma onun var-dövləti yoxdur.

Aysel gülümsədi.

— Oğlum, bəzi insanların sərvəti cibində olur, bəzi insanların sərvəti isə insanların qəlbində.

Bu söz Muradı düşündürdü.

Bir neçə həftə sonra Murad məktəbdə çətin vəziyyətə düşdü.

Sinif yoldaşları arasında mübahisə yaranmışdı.

Hamı bir-birini günahlandırırdı.
Müəllimlər də məsələni həll etməkdə çətinlik çəkirdilər.
Təsadüfən həmin gün Əhməd müəllim yenidən məktəbə gəlmişdi.
O, uşaqları bir yerə topladı.
Heç kimə qışqırmadı.
Heç kimi alçaltmadı.
Sadəcə hamıya bir sual verdi:
— Əgər hər kəs özünü haqlı sayırsa, bəs səhv edən kimdir?
Uşaqlar susdular.
Sonra Əhməd müəllim dedi:
— İnsan əvvəl öz səhvini axtarmalıdır.
Başqasının səhvini tapmaq asandır.
Öz səhvini tapmaq isə mərifətdir.
Bu sözlər uşaqlara çox təsir etdi.
Bir neçə dəqiqə sonra mübahisə bitdi.
Hamı bir-birindən üzr istədi.
Murad heyrətə gəldi.
Bir neçə dəqiqə əvvəl həll olunmayan məsələni bir neçə sözlə həll etmişdi.
O axşam Murad anasına dedi:
— Ana, Əhməd müəllim fərqlidir.
— Niyə belə düşünürsən?
— Bilmirəm. Onu görəndə insan sakitləşir.
Aysel gülümsədi.
— Həqiqi alimlərin təsiri budur.
Aylar keçdi.
Murad artıq tez-tez Əhməd müəllimin söhbətlərinə qatılırdı.
Bir gün alim məktəbdə maraqlı bir nümunə çəkdi.
Əlinə bir şam aldı.
Sonra dedi:
— Bu şamı görürsünüz?
Hamı başını tərpətdi.
— Qaranlıq otaqda bir şam nə qədər işıq verə bilər?
Uşaqlar müxtəlif cavablar verdilər.
Əhməd müəllim dedi:
— Bir alim də belədir.
— Özünü yandıraraq başqalarına işıq verir.
Bu söz Muradın yaddaşında qaldı.
Zaman keçdikcə Murad dəyişməyə başladı.
Kitab oxumağa başladı.
Dərslərinə diqqət göstərdi.
Valideynlərinə qarşı daha hörmətli oldu.
Bir gün Aysel bunu hiss edib soruşdu:
— Oğlum, sənə nə olub?

Murad gülümsədi.

— Bilmirəm.

— Məncə bilirəm.

— Nəyi?

— Sən yaxşı insanlarla oturub-dursan.

Murad başını aşağı saldı.

Doğrudan da, Əhməd müəllimin yanında keçirdiyi hər saat ona yeni bir şey öyrədirdi.

Bir yay günü Yevlaxda güclü istilər başladı.

Bir çox yaşlı insanlar çətinlik çəkirdi.

Əhməd müəllim gəncləri topladı.

Onlara dedi:

— Elm yalnız kitabda qalanda faydalı olmur.

— Elm insanlara xidmətə çevriləndə qiymət qazanır.

Gənclər yaşlı insanların evlərinə su daşımağa başladılar.

Onların ehtiyaclarını qarşıladılar.

Murad da həmin işlərdə iştirak etdi.

İlk dəfə idi ki, başqasına kömək etməyin verdiyi sevinci hiss edirdi.

Bir gün evə qayıdarkən anasına dedi:

— Ana, qəribədir.

— Nə qəribədir?

— Mən başqalarına kömək etdikcə özümü daha xoşbəxt hiss edirəm.

Aysel gözləri dolaraq oğluna baxdı.

Çünki artıq oğlunun dəyişdiyini görürdü.

İllər keçdi.

Murad universitetə daxil oldu.

Sonra müəllim oldu.

Bir gün o, məktəbdə şagirdlərinə dərs keçərkən birdən Əhməd müəllimin illər əvvəl dediyi sözləri xatırladı.

Elə həmin gün acı xəbər gəldi.

Əhməd müəllim vəfat etmişdi.

Şəhərdə böyük kədər vardı.

Minlərlə insan onun dəfninə gəlmişdi.

Murad insanların üzünə baxırdı.

Kimisi müəllim idi.

Kimisi həkim.

Kimisi mühəndis.

Kimisi sadə fəhlə.

Amma hamısının həyatında Əhməd müəllimin izi vardı.

Dəfn mərasimindən sonra Murad uzun müddət susdu.

Həmin gecə köhnə qeydlərini vərəqləyərkən Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamını oxudu:

“Alimin üzünə baxmaq ibadətdir.”

Əvvəllər bu kəlamı tam başa düşmürdü.

Amma indi anlayırdı.

Burada məqsəd sadəcə bir insanın simasına baxmaq deyildi.

Məqsəd insanı Allaha, yaxşılığa, elmə və hikmətə yaxınlaşdıran insana baxmaq idi.

Çünki Əhməd müəllimin üzünə baxanda insanlar var-dövlət görmürdülər.

Təkəbbür görmürdülər.

Qürur görmürdülər.

Onlar elm görürdülər.

Mərifət görürdülər.

Əxlaq görürdülər.

İnsan həmin nuru gördükcə yaxşılığa həvəslənirdi.

Elə buna görə də onun simasına baxmaq belə insanı xeyirə yönəldirdi.

Murad pəncərədən səmaya baxdı.

Sonra sakitcə dedi:

— Bəzən bir insanın danışığı dərs olur.

— Bəzən davranışı dərs olur.

— Bəzən isə sadəcə varlığı dərs olur.

Əhməd müəllim məhz belə insanlardan biri idi.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi alim yalnız biliyi ilə deyil, əxlaqı ilə də insanlara təsir edir.
- Elm insanın davranışına çevriləndə daha dəyərli olur.
- Alimlərin sözü insanları mübahisədən, səhvdən və pis yollardan uzaqlaşdıra bilər.
- Yaxşı insanların yanında olmaq insanın xarakterini dəyişdirir.
- Faydalı elm insanı başqalarına xidmət etməyə sövq edir.
- Həqiqi alim insanların qəlbində ümid və mərifət oyadır.
- Bir alimin təsiri onun vəfatından sonra da davam edir.
- İnsanlar bəzən bir alimin həyatına baxaraq kitablardan öyrəndiklərindən daha çox şey öyrənirlər.
- Yaxşı nümunə olmaq ən güclü tərbiyə vasitələrindən biridir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) “Alimin üzünə baxmaq ibadətdir” kəlamı bizə öyrədir ki, insanı Allaha, elmə, əxlaqa və yaxşılığa yaxınlaşdıran alimlərin varlığı böyük nemətdir. Onların siması belə insanlara doğru yolu xatırladır və qəlblərdə xeyir hisslərini oyadır.

ELM ÖYRƏNMƏYƏ TƏŞVİQ

KƏLAM - 102

**“ELM ÇİNDƏ DƏ OLSA, ONU ÖYRƏNİN.
ÇÜNKİ ELM TƏLƏB ETMƏK HƏR BİR MÜSƏLMANA FƏRZDİR.”**

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 304)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 102

“UZAQDAKI İŞIĞIN ARDINCA”

Zaqatala rayonunun dağlarla əhatə olunmuş gözəl kəndlərindən birində iki bacı-qardaş yaşayırdı. Bacının adı Sevinc, qardaşın adı isə Kamran idi.

Onlar kasıb ailədə böyümüşdülər.

Ataları bağban, anaları isə tikişçi idi.

Ailə zəhmətkeş olsa da, imkanları çox məhdud idi.

Sevinc uşaqlıqdan kitabları sevirdi.

Kamran isə hər gördüyü şeyin səbəbini soruşurdu.

Bir gün onlar məktəbdən qayıdarkən köhnə bir körpünün yanından keçirdilər.

Kamran körpüyə baxıb dedi:

— Maraqlıdır, bu körpünü necə tikiblər?

Sevinc güldü:

— Sən hər şeyə niyə belə maraqlanırsan?

Kamran cavab verdi:

— Çünki bilmədiyim şeylər məni narahat edir.

Onların müəllimi olan Firəngiz xanım bu uşaqların elmə olan həvəsini görürdü.

Bir gün dərsdə dedi:

— Uşaqlar, insanın ən böyük sərvəti nədir?

Biri dedi pul.

Biri dedi ev.

Biri dedi maşın.

Firəngiz xanım başını yellədi.

Sonra dedi:

— Ən böyük sərvət elmdir. Çünki onu heç kim sizdən ala bilməz.

Bu sözlər Sevincin də, Kamranın da yaddaşında qaldı.

İllər keçdi.

Onlar məktəbin ən çalışqan şagirdlərinə çevrildilər.

Amma qarşılarında böyük bir maneə vardı.

Ailələrinin maddi vəziyyəti zəif idi.

Universitetə hazırlaşmaq üçün əlavə kitablar almaq belə çətin idi.

Bir gün Kamran atasına dedi:

— Ata, bəlkə oxumağı dayandırım?

Atası təəccüblə ona baxdı.

— Niyə?

— Siz çox əziyyət çəkirsiniz.

— Mən işləyərəm.
Atası sakitcə onun çiyninə əl qoydu.
— Oğlum, mənim əziyyətim bir gün bitəcək.
— Amma sənin elm əldə etməyin bir ömür insanlara fayda verəcək.
Kamran susdu.
Həmin gecə yata bilmədi.
Atasının sözləri beynində dönüb-dolaşırdı.
Bir neçə ay sonra həm Sevinc, həm də Kamran universitetə qəbul oldular.
Sevinc müəllimlik ixtisasını seçdi.
Kamran isə mühəndislik.
Amma universitet başqa şəhərdə idi.
Ailədən uzaq yaşamaq asan deyildi.
Darıxırdılar.
Bəzən çətinlik çəkirdilər.
Bəzən ac qalırdılar.
Bəzən pul çatışmırdı.
Bir gün Sevinc yorğun halda dedi:
— Kaş evdə olaydıq.
Kamran pəncərədən uzaqlara baxdı.
Sonra dedi:
— Bilirsən, dağın başına çıxmaq istəyən insan düz yolda yeriməz.
— Çətin yollardan keçər.
Sevinc gülümsədi.
— Bu sözü haradan öyrənmisən?
— Həyat öyrədir.
İllər keçdikcə onlar daha çox şey öyrənirdilər.
Təkcə kitablardan yox.
İnsanlardan.
Təcrübələrdən.
Səhvlərdən.
Bir gün universitetdə yaşlı professor dərs zamanı dedi:
— Elm əldə etmək rahatlıq axtarmaq deyil.
— Elm həqiqəti axtarmaqdır.
— Həqiqətin yolu isə bəzən çox uzaqlardan keçir.
Bu söz hər iki gəncə dərin təsir etdi.
Təhsillərini başa vurduqdan sonra onlar yenidən Zaqatalaya qayıtdılar.
Kənddə hamı onları sevinclə qarşıladı.
Lakin onlar əvvəlki kimi yaşamaq istəmirdilər.
Çünki artıq başa düşmüşdülər ki, elm yalnız insanın özü üçün deyil.
Başqaları üçün də olmalıdır.
Sevinc kənd məktəbində müəllim işləməyə başladı.
Kamran isə kəndlərdə su problemlərinin həlli üçün layihələr hazırladı.
Bir müddət sonra yaxın kəndlərdən biri ciddi su çatışmazlığı ilə üzləşdi.
İnsanlar çarəsiz qalmışdı.

Kamran aylarla araşdırma apardı.
Dağlardan gələn su mənbələrini öyrəndi.
Yeni sistem hazırladı.
Nəhayət kəndə su gəldi.
Yaşlı bir kişi onun əlini tutub dedi:
— Oğlum, sən bizə su yox, həyat gətirdin.
Kamran kövrəldi.
O anda atasının illər əvvəl dediyi söz yadına düşdü.
"Elm bir ömür insanlara fayda verər."
Bu vaxt Sevinc də məktəbdə yüzlərlə uşağın həyatına toxunurdu.
O, şagirdlərə sadəcə dərs keçmirdi.
Onlara xəyal qurmağı öyrədirdi.
Bir gün balaca bir qız ona dedi:
— Müəllimə, mən də sizin kimi olmaq istəyirəm.
— Niyə?
— Çünki siz insanlara ümid verirsiniz.
Sevinc göz yaşlarını gizlətməyə çalışdı.
Həmin axşam bacı-qardaş ata evində oturmuşdular.
Ataları köhnə bir kitabı açıb onlara oxudu:
“Elm Çində də olsa, onu öyrənin. Çünki elm tələb etmək hər bir müsəlmana fərzdir.”
Kamran bir müddət susdu.
Sonra dedi:
— Uşaq vaxtı bu hədisi eşidəndə düşünürdüm ki, burada sadəcə uzaq məsafədən danışılır.
Sevinc soruşdu:
— İndi necə düşünürsən?
Kamran cavab verdi:
— İndi başa düşürəm ki, Çindən məqsəd yalnız uzaq ölkə deyil.
— Məqsəd budur ki, elm haradadırsa, insan ona doğru getməlidir.
— Yorulsa da.
— Çətinlik çəksə də.
— Qorxsa da.
Ataları gülümsədi.
— Düz deyirsən.
Sonra əlavə etdi:
— Çünki insanın getdiyi ən qiymətli yol elm yoludur.
Həmin gecə pəncərədən görünən dağlara baxan Sevinc düşündü ki, əgər ailəsi çətinlikdən qorxub onları oxumağa göndərməsəydi, nə qədər insan susuz qalacaq, nə qədər uşaq ümidini itirəcəkdi.
O zaman başa düşdü ki, elm yalnız insanın həyatını dəyişmir.
Elm bütöv cəmiyyətlərin taleyini dəyişir.
Və buna görə də elm uğrunda çəkilən zəhmət ən dəyərli zəhmətlərdən biridir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm əldə etmək üçün bəzən çətinliklərə və uzaq yollara dözmək lazımdır.
- Həqiqi elm insanın yalnız özünə deyil, başqalarına da fayda verməlidir.
- Maddi çətinliklər elm öyrənməyə maneə olmamalıdır.
- Elm insanın düşüncəsini, xarakterini və həyatını dəyişir.
- Təhsil alan insan cəmiyyət qarşısında məsuliyyət daşıyır.
- Hər bir faydalı bilik gələcəkdə yüzlərlə insana kömək edə bilər.
- Müəllimlər və elm adamları insanların həyatına ümid gətirirlər.
- Böyük nailiyyətlər səbir və zəhmətlə əldə olunur.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamı bizə öyrədir ki, elm harada olursa-olsun, onu axtarmaq və öyrənmək insanın vəzifəsidir.
- İnsan elm yolunda nə qədər zəhmət çəkərsə, onun faydası yalnız özünə deyil, gələcək nəsillərə və bütöv cəmiyyətə də çatır.

KƏLAM - 103

“DƏNİZƏ DALMAQ VƏ QƏLBLƏRİ YARMAQ (QAN AXITMAQ) BAHASINA DA OLSA ELM ÖYRƏNİN.”

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 305)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 103

“ÇƏTİN YOLUN SONUNDAKI XƏZİNƏ”

Zəngilan rayonunda yeni həyat yenidən canlanmağa başlamışdı. Uzun illərdən sonra insanlar doğma torpaqlarına qayıdır, evlərini bərpa edir, bağlar salır, məktəblər açırdılar.

Həmin bölgədə yaşayan bir ailənin iki övladı vardı. Bacının adı Leyla, qardaşın adı isə Elvin idi.

Onlar uşaqlıqdan elmə böyük maraq göstərirdilər.

Leyla kitab oxumağı sevirdi.

Elvin isə hər şeyin necə işlədiyini öyrənmək istəyirdi.

Bir gün onlar kəndin yaxınlığındakı təpədə oturmuşdular.

Qarşılarında uzanan dağlara baxırdılar.

Leyla soruşdu:

— Elvin, səncə insanın əldə edə biləcəyi ən böyük xəzinə nədir?

Elvin bir qədər düşündü.

— Bəlkə qızıl?

Leyla güldü.

— Qızıl itə bilər.

— Onda pul?

— Pul da bitə bilər.

Elvin cavab tapa bilmədi.

Leyla əlindəki kitabı göstərdi.

— Məncə ən böyük xəzinə insanın ağlında olan xəzinədir.

Bu söhbət onların yaddaşında qaldı.

Aradan illər keçdi.

Məktəbdə oxuduqları dövrdə hər ikisi çalışqan şagird kimi tanınırdı.
Amma həyat həmişə asan olmurdu.
Bir il ailələrinin maddi vəziyyəti ağırlaşdı.
Atalarının işi zəiflədi.
Bəzi günlərdə evdə ciddi çətinliklər yaşanırdı.
Bir axşam Elvin dedi:
— Bəlkə universitetə getməyim?
— Atama kömək edərəm.
Leyla dərhal etiraz etdi.
— Yox.
— Niyə?
— Çünki bəzən insan ən çətin vaxtında belə məqsədindən əl çəkməməlidir.
Ataları da söhbəti eşitdi.
Sakitcə onların yanına gəldi.
— Uşaqlar, mən sizə bir söz deyəcəyəm.
— Nə söz?
— Ac qalmaq çətindir.
— Yorulmaq çətindir.
— Uzaqda yaşamaq çətindir.
— Amma cəhalət bunların hamısından daha ağırdır.
Bu söz ailənin hər bir üzvünə təsir etdi.
Onlar bütün çətinliklərə baxmayaraq təhsillərini davam etdirdilər.
Universitetə qəbul oldular.
Leyla tibb sahəsini seçdi.
Elvin isə mühəndislik sahəsinə yönəldi.
Lakin təhsil aldıqları şəhər uzaqda idi.
Ailədən ayrı yaşamaq onlar üçün ağır idi.
Soyuq yataqxana otaqları.
Pul çatışmazlığı.
Gecələr yatmadan dərs oxumaq.
Bəzən səhərə qədər işləmək.
Bütün bunlar onları yorurdu.
Bir dəfə Leyla imtahandan zəif nəticə aldı.
O qədər məyus olmuşdu ki, hər şeyi buraxmaq istəyirdi.
Həmin gün universitetin həyətində yaşlı professorlardan biri onu gördü.
— Nə olub?
Leyla vəziyyəti danışdı.
Professor sakitcə dedi:
— Qızım, bilirsən inci necə yaranır?
— Xeyr.
— Dənizin dərinliyində.
— Çətinliklə.
— Təzyiqlə.

— Ağrı ilə.

Sonra əlavə etdi:

— Ən qiymətli şeylər həmişə ən asan yolla əldə olunmur.

Bu sözlər Leylanın həyatını dəyişdi.

O, yenidən çalışmağa başladı.

Elvin də öz çətinlikləri ilə mübarizə aparırdı.

Bəzən layihələri uğursuz olurdu.

Bəzən günlərlə zəhmət çəkdiyi iş nəticə vermirdi.

Amma o da dayanmadı.

Çünki artıq başa düşmüşdü ki, elm sadəcə kitab oxumaq deyil.

Elm səbir deməkdir.

Əzm deməkdir.

Çətinliklərə dözmək deməkdir.

İllər keçdi.

Leyla həkim oldu.

Elvin isə mühəndis.

Onlar yenidən Zəngilana qayıtdılar.

İnsanlara xidmət etməyə başladılar.

Bir gün kənddə ağır xəstəlik yayıldı.

İnsanlar təşviş içində idi.

Leyla gecə-gündüz işləyirdi.

Bəzən iki saat belə yatmırdı.

Amma yüzlərlə insanın sağalmasına kömək etdi.

Eyni vaxtda Elvin bölgədə su təchizatı ilə bağlı böyük layihə üzərində çalışırdı.

Dağlıq ərazilərə su çatdırmaq çox çətin idi.

Bəzən günlərlə dağ yollarında qalırdı.

Bəzən təhlükəli şəraitdə işləyirdi.

Lakin nəticədə yüzlərlə ailə təmiz su ilə təmin olundu.

Bir gün yaşlı bir qadın Leylanın əlini tutdu.

— Qızım, sən mənim həyatımı xilas etdin.

Başqa bir gün yaşlı bir kişi Elvinə dedi:

— Oğlum, bu kəndə su yox, həyat gətirmisən.

Hər ikisi həmin gün uzun müddət düşündü.

Uşaqlıqda çəkdikləri əziyyətləri xatırladılar.

Yorğun gecələri.

Çətin günləri.

İmtahan stresslərini.

Maddi sıxıntıları.

Və başa düşdülər ki, bütün bunlar boşuna olmayıb.

Bir axşam onlar ata evində oturmuşdular.

Ataları köhnə bir kitabdan İmam Sadiqin (ə) bu kəlamını oxudu:

“Dənizə dalmaq və qəlbləri yarmaq bahasına da olsa elm öyrənin.”

Elvin düşündü.

Sonra dedi:

— Mən əvvəllər bu sözləri çox sərt hesab edirdim.

Leyla soruşdu:

— İndi necə başa düşürsən?

Elvin cavab verdi:

— Məncə burada məqsəd insanın elm uğrunda hər çətinliyə dözməsidir.

Leyla başını təsdiqləyərək tərpətdi.

— Bəli.

— Biz də elm yolunda çox əziyyət çəkdik.

— Amma həmin əziyyətlər nəticəsində bu gün insanlara kömək edə bilirik.

Ataları gülümsədi.

— Bax, həqiqi elm budur.

— İnsan öz rahatlığından keçərək başqalarının həyatına işıq gətirəndə.

Həmin gecə onlar pəncərədən görünən Zəngilanın dağlarına baxırdılar.

Dağların arxasında günəş batırdı.

Amma onların qəlbində başqa bir günəş doğmuşdu.

Elm yolunda çəkilən əziyyətlərin əslində insanın özünü və başqalarını xilas edən bir sərmayə olduğunu anlamışdılar.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm əldə etmək bəzən böyük zəhmət və səbir tələb edir.
- Çətinliklər insanı məqsədindən uzaqlaşdırmamalıdır.
- Ən qiymətli nəticələr çox vaxt ən ağır zəhmətlərdən sonra əldə edilir.
- Elm yalnız insanın özünə deyil, bütün cəmiyyətə fayda verir.
- Maddi çətinliklər elm yolunda bəhanə olmamalıdır.
- Həqiqi alim və mütəxəssis insanların problemlərini həll edən insandır.
- Elm insanı daha məsuliyyətli və faydalı şəxsiyyətə çevirir.
- Elm uğrunda çəkilən zəhmət gələcəkdə minlərlə insana fayda verə bilər.
- İnsanın rahatlığından keçərək əldə etdiyi bilik daha dəyərli olur.
- İmam Sadiqin (ə) bu kəlamı bizə öyrədir ki, elm o qədər qiymətlidir ki, onu əldə etmək üçün insan böyük çətinliklərə, zəhmətlərə və fədakarlıqlara dözməyə hazır olmalıdır. Çünki elm həm insanın öz həyatını, həm də başqalarının həyatını dəyişdirən ən böyük xəzinədir.

KƏLAM - 104

“ELM ÖYRƏNİN, ÇÜNKİ ELM SİZİNLƏ ƏZİZ VƏ CƏLİL OLAN ALLAH ARASINDA BİR BAĞDIR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 305)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 104

“QƏLBƏ APARAN YOL”

Sabahın ilk işıqları pəncərədən süzülərkən Nigar müəllimə həmişə olduğu kimi erkən oyandı. O, kənd məktəbində Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimi idi. Hər səhər dərsə getməzdən əvvəl bir neçə səhifə kitab oxuyar, sonra isə sakitcə dua edərdi:

— *"Allahım, bu gün öyrədəcəyim hər bir söz kiminsə həyatına işıq olsun."*

Nigar müəllimə inanırdı ki, müəllim yalnız dərs keçmir, qəlblərə toxunur. O deyərdi:

— "İnsan bəzən bir kitabı unudar, amma müəllimin bir cümləsini ömrü boyu unutmur."

Onun ən yaxın dostu isə Sevda idi. Sevda şəhər kitabxanasında işləyirdi. Onların dostluğu məktəb illərindən başlamışdı. Maraqlısı o idi ki, söhbətləri heç vaxt boş mövzular ətrafında olmazdı. Bir-birlərinə yeni kitablar tövsiyə edər, oxuduqları əsərlər haqqında danışar, insanların həyatını dəyişə biləcək fikirlər üzərində düşünərdilər.

Bir gün Sevda Nigara zəng etdi.

— Nigar, gəl bu həftə sonu Sabirabada gedək.

— Sabirabada? Nə üçün?

— Oradakı kənd kitabxanasında uşaqlar üçün "Elm və kitab sevgisi" adlı görüş təşkil edirlər. Məni dəvət ediblər. Sən də gəl. Birlikdə uşaqlarla söhbət edərik.

Nigar tərəddüd etmədən razılaşdı.

Şənbə günü onlar Sabirabada çatanda balaca kitabxananın həyətində onlarla uşaq toplaşmışdı. Kiminin əlində köhnə kitab, kiminin dəftəri, kiminin isə sadəcə böyük maraq dolu baxışları vardı.

Kitabxananın müdiri dedi:

— Biz istəyirik uşaqlar kitabı sevsinlər. Amma bunu yalnız kitab göstərməklə bacarmırıq. Onlara kitabın həyatı necə dəyişdirdiyini anlatmaq lazımdır.

Görüş başladı.

Sevda uşaqlara müxtəlif kitablar göstərdi.

Nigar isə sual verdi:

— Sizcə, insan niyə elm öyrənir?

Uşaqlardan biri dedi:

— Yaxşı iş tapmaq üçün.

Başqası:

— Pul qazanmaq üçün.

Bir qız uşağı isə utana-utana dedi:

— Məncə, Allah bizi savadlı olmağımızı istəyir.

Nigar gülümsədi.

— Hamınızın cavabında həqiqət var. Amma bir cavab da var ki, onu heç kim demədi.

Hamı diqqətlə ona baxdı.

— İnsan elm öyrənir ki, qəlbi nurlansın.

Uşaqlar təəccüblə baxırdılar.

Nigar sözünə davam etdi:

— Təsəvvür edin ki, gecə vaxtı yol gedirsiniz. Əlinizdə çıraq yoxdursa, büdrəyəcəksiniz. Elm də insanın həyat çırağıdır. O, yalnız beynimizi deyil,

qəlbimizi də işıqlandırır.

Sonra o, Peyğəmbərin (s) kəlamını oxudu:

"Elm öyrənin, çünki elm sizinlə Əziz və Cəlil olan Allah arasında bir bağdır."

Bir anlıq zalda sükut yarandı.

Görüşdən sonra uşaqlardan biri onların yanına gəldi.

Adı Murad idi.

— Müəllimə...

— Buyur, oğlum.

— Mən əvvəllər kitab oxumağı sevmirdim. Düşünürdüm ki, kitab yalnız qiymət almaq üçündür. Amma bu gün başa düşdüm ki, kitab insanı dəyişə bilər.

Nigar onun çiyninə əlini qoydu.

— Sən bu gün ən böyük dərsi öyrəndin.

Həmin gün kitabxanadan çıxarkən yaşlı bir kişi yaxınlaşdı.

Əlində köhnə bir Quran vardı.

Dedi:

— Mən illərlə bu kitabı oxumuşam. Amma bir şeyi gec başa düşdüm.

Nigar maraqla soruşdu:

— Nəyi?

— Mən Quranı yalnız oxuyurdum. Amma öyrənmirdim. Düşünmürdüm. Həyatıma tətbiq etmirdim. İndi anlayıram ki, insanın Allahla bağı yalnız dili ilə etdiyi dua deyil. Allahı tanımağa aparan elm də həmin bağın ən möhkəm hissəsidir.

Bu sözlər Sevdanı da kövrəltdi.

Qayıdanda yol boyu onlar danışmırdılar.

Maşının pəncərəsindən görünən tarlalara baxırdılar.

Bir müddət sonra Sevda sakitcə dedi:

— Maraqlıdır...

Biz bu gün uşaqlara kitab sevgisi öyrətməyə gəlmişdik.

Amma elə bilirəm, ən böyük dərsi özümüz aldıq.

Nigar başını tərpətdi.

— Bilirsən niyə?

— Niyə?

— Çünki insan öyrətdikcə anlayır ki, özü hələ nə qədər öyrənməlidir.

Bir neçə ay sonra Muraddan məktub gəldi.

Məktubda yazılmışdı:

"Əziz müəllimələr.

Sabirabaddakı görüşdən sonra hər gün kitab oxumağa başladım. Əvvəlcə çətin idi. Sonra kitablar mənim dostuma çevrildi. İndi hər oxuduğum yeni məlumatdan sonra Allahın yaratdığı bu möhtəşəm aləmə daha böyük heyranlıqla baxıram.

Artıq başa düşürəm ki, elm yalnız məktəb qiymətləri üçün deyilmiş. Elm insanın Allahı daha yaxşı tanıması üçün imiş.

Sizə təşəkkür edirəm. Siz mənə kitab vermədiniz.
Siz mənə yol göstərdiniz."

Nigar məktubu oxuyarkən gözləri doldu.

Sonra sakitcə pıçıldadı:

— İlahi... Sənin yoluna aparan körpülər bəzən bir kitabdan, bəzən bir müəllimdən, bəzən də bir səmimi söhbətdən başlayır.

O gün o, Peyğəmbərin (s) kəlamını əvvəlkindən daha dərindən anladı:

"Elm öyrənin, çünki elm sizinlə Əziz və Cəlil olan Allah arasında bir bağdır."

Çünki həqiqi elm insanı yalnız məlumatlı etmir.

Onun qəlbini saflaşdırır, düşüncəsini işıqlandırır və Yaradanına daha yaxın edir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm yalnız peşə və ya dolanışıq vasitəsi deyil; o, insanın qəlbini nurlandıran və Allahı daha dərindən tanımağa kömək edən mənəvi bir yoldur.
- Müəllimin səmimi sözü və gözəl davranışı bəzən uzun illər unudulmayan ən qiymətli dərs olur.
- Həqiqi elm əzbərlənən məlumatdan ibarət deyil; düşünülən, yaşanan və həyata tətbiq edilən bilikdir.
- Dostluq insanları xeyir işlərə, elm yaymağa və başqalarına fayda verməyə sövq edəndə daha da dəyərli olur.
- Bir uşağın həyatını dəyişmək üçün bəzən uzun nitqlər deyil, səmimiyyətlə deyilmiş bir hikmət kifayət edir.
- Elm öyrədən insan yalnız bilik paylaşmır, gələcəyin daha vicdanlı və düşüncəli nəslinin formalaşmasına xidmət edir.
- Allah sevgisinə aparan yolların ən möhkəmlərindən biri elm, təfəkkür və hikmətlə dolu öyrənmə yoludur.
- İnsan öyrətdikcə özünün də öyrənməyə nə qədər ehtiyacı olduğunu anlayır və bu təvazökarlıq onu daha kamil edir.

KƏLAM - 105

Həzrəti Loğman (ə) oğluna nəsihət edərək buyurmuşdur: "Oğlum! Ömrünün gecə-gündüz və saatlarının bir hissəsini elm öyrənməyə ayır. Çünki özün üçün elmi tərk etmək kimi bir zərər tapa bilməzsən."

(Bu kəlam Həzrəti Loğmana (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 305)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 105

"İTİRİLƏN SAATLARIN PEŞMANLIĞI"

Ağdaş rayonunun sakit məhəllələrindən birində yaşayan bir ailənin iki

övladı vardı. Bacının adı Mələk, qardaşın adı isə Orxan idi.

Onlar bir-birini çox sevirdilər, amma xarakterləri tamamilə fərqli idi.

Mələk vaxtını səmərəli keçirməyi sevirdi.

Kitab oxuyar, yeni biliklər öyrənər, müəllimlərinin verdiyi əlavə tapşırıqları da həvəslə yerinə yetirərdi.

Orxan isə başqa cür idi.

O pis uşaq deyildi.

Sadəcə düşünürdü ki, öyrənməyə hələ çox vaxt var.

Dərslərini son günə saxlayar, boş vaxtlarının çoxunu əyləncə ilə keçirərdi.

Bir gün onların nənəsi axşam yeməyindən sonra uşaqları yanına çağırdı.

Əlində köhnə bir kitab vardı.

Kitabı açıb dedi:

— Uşaqlar, sizə Həzrəti Loğmanın (ə) bir nəsihətini oxumaq istəyirəm.

Sonra yavaş səslə oxudu:

— "Oğlum! Ömrünün gecə-gündüz və saatlarının bir hissəsini elm öyrənməyə ayır. Çünki özün üçün elmi tərk etmək kimi bir zərər tapa bilməzsən."

Mələk diqqətlə qulaq asdı.

Orxan isə başını tərpədib dedi:

— Mən hələ gəncəm. Oxumağa vaxt çoxdur.

Nənə gülümsədi.

Amma heç nə demədi.

Aradan aylar keçdi.

Mələk hər gün ən azı bir saatını yeni bir şey öyrənməyə ayırırdı.

Bəzən kitab oxuyurdu.

Bəzən xarici dil öyrənirdi.

Bəzən də maraqlandığı mövzular haqqında araşdırma aparırdı.

Orxan isə eyni saatları oyunlara, boş söhbətlərə və məqsədsiz gəzintilərə sərf edirdi.

Bir gün məktəbdə maraqlı hadisə baş verdi.

Müəllim sinfə sual verdi:

— Uşaqlar, gələcəkdə hansı peşəni seçmək istəyirsiniz?

Hamı müxtəlif cavablar verdi.

Mələk dedi:

— Mən kənd təsərrüfatı mühəndisi olmaq istəyirəm.

Müəllim soruşdu:

— Niyə?

— Çünki insanlara fayda vermək istəyirəm. Torpağın məhsuldar olmasını öyrənmək istəyirəm.

Müəllim razılıqla başını tərpətdi.

Növbə Orxana çatdı.

— Mən hələ bilmirəm.

Bu cavab sadə görünsə də, Orxanın daxilində bir boşluğun əlaməti idi.

Çünki insan hara getdiyini bilməyəndə, hansı yolla gedəcəyini də bilmir.
İllər keçdi.
Mələk öz üzərində işləməyə davam etdi.
Orxan isə vaxtın çox olduğunu düşünürdü.
Bir yay günü Ağdaşda güclü quraqlıq oldu.
Kəndlilər narahat idi.
Məhsullar zərər görürdü.
Mələk artıq universitet tələbəsi idi.
O, müəllimləri ilə birlikdə araşdırma apararaq suya qənaət edən yeni üsullar öyrənmişdi.
Kəndə qayıdanda bu bilikləri insanlarla paylaşdı.
Bir çox ailə onun məsləhətlərindən faydalandı.
Məhsulların böyük hissəsi xilas oldu.
Bir axşam yaşlı bir fermer ona dedi:
— Qızım, sənin öyrəndiklərin bizim bir illik zəhmətimizi qorudu.
Mələk utancaq şəkildə gülümsədi.
Çünki bilirdi ki, bu uğur təsadüfi deyildi.
Bu uğurun arxasında illərlə öyrənməyə ayırdığı saatlar vardı.
Həmin gün Orxan da orada idi.
O, bacısına baxırdı.
İçində qəribə hisslər vardı.
Qürur da vardı.
Amma bir az peşmanlıq da.
Çünki o, vaxtını boş yerə keçirdiyi illəri xatırlayırdı.
Bir neçə ay sonra Orxan iş axtarmağa başladı.
Amma çətinliklərlə üzləşdi.
Müsahibələrdə ona müxtəlif suallar verilirdi.
Bəzilərinə cavab verə bilmirdi.
Bəzi bacarıqları yox idi.
Bir gün evə qayıdıb yorğun halda həyətə oturdu.
Atası yanına gəldi.
— Nə olub?
Orxan hər şeyi danışdı.
Atası bir müddət susdu.
Sonra bağdakı iki ağacı göstərdi.
— Bu ağacları görürsən?
— Bəli.
— Onları eyni gün əkmişdim.
— Sonra?
— Birinə vaxtında qulluq etdim.
— Digərinə isə yox.
Orxan ağaclara baxdı.
Bir ağac güclü və meyvəli idi.
Digəri isə zəif görünürdü.

Atası dedi:
— İnsan da belədir.
— Vaxtında elm və biliklə qidalanan insan güclənir.
— Özünü inkişaf etdirməyən isə zəifləyir.
Bu sözlər Orxanın qəlbinə toxundu.
Həmin gecə uzun müddət yata bilmədi.
Uşaqlıqdan bu günə qədər keçirdiyi saatları düşündü.
Boşa gedən günləri.
Boşa gedən fürsətləri.
Boşa gedən illəri.
Səhər açılar-açılmaz qərar verdi.
Artıq vaxtını dəyişəcəkdi.
O gündən sonra hər gün müəyyən saatını öyrənməyə ayırmağa başladı.
Kitab oxudu.
Kurslara qatıldı.
Yeni bacarıqlar öyrəndi.
Bəzən yorulurdu.
Bəzən çətin gəlirdi.
Amma dayanmadı.
İki il sonra artıq fərqli bir insan olmuşdu.
Bir gün bacısı ilə birlikdə kəndin kənarında gəzirdilər.
Günəş batmaq üzrə idi.
Orxan birdən dedi:
— Bilirsən, ən böyük peşmanlığım nədir?
— Nə?
— Vaxtında öyrənmədiyim şeylər.
Mələk sakitcə ona baxdı.
Orxan davam etdi:
— İnsan pul itirə bilər.
— Sonra yenidən qazana bilər.
— İnsan əşya itirə bilər.
— Sonra yenisini ala bilər.
— Amma itirilmiş vaxt geri qayıtmır.
Mələk gülümsədi.
— Əsas odur ki, bunu gec də olsa başa düşmüsən.
Orxan başını tərpətdi.
O an Həzrəti Loğmanın (ə) nəsihətinin hikmətini dərk etdi.
Elm öyrənməyə ayrılan saatlar heç vaxt itirilmir.
Əksinə, insanın həyatını, düşüncəsini və gələcəyini qurur.
Elm üçün ayrılmayan saatlar isə bəzən illər sonra peşmanlıq kimi geri qayıdır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan hər gün vaxtının bir hissəsini elm öyrənməyə ayırmalıdır.
- Vaxtında öyrənilən bilik gələcəkdə böyük fayda verir.

- Elm insanın həyatını asanlaşdırır və imkanlarını artırır.
- Boş yerə sərf olunan vaxt sonradan peşmanlıq yarada bilər.
- Elm yalnız məktəb qiymətləri üçün deyil, həyat üçün lazımdır.
- İnsan özünü inkişaf etdirdikcə cəmiyyətə daha çox fayda verir.
- Öyrənməyə sərf edilən hər saat gələcəyə qoyulan sərmayədir.
- Heç vaxt öyrənmək üçün gec deyil, amma erkən başlamaq daha faydalıdır.
- Elm insanın düşüncəsini, xarakterini və qərarlarını gücləndirir.
- Həzrəti Loğmanın (ə) bu nəsihəti bizə öyrədir ki, insan ömrünün bir hissəsini mütləq elm öyrənməyə ayırmalıdır. Çünki həyatda elmi tərk etməkdən daha böyük zərər və daha ağır peşmanlıq yoxdur.

ELM ÖYRƏNMƏK FƏRZDİR

KƏLAM - 106

“ELM ÖYRƏNMƏK QADIN VƏ KİŞİ HƏR BİR MÜSƏLMANA VACİBDİR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 305)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 106

“İKİ QANAD”

Beyləqan rayonunun bir kəndində yaşayan bir ailənin iki övladı vardı. Bacının adı Zeynəb, qardaşın adı isə Tural idi.

Onlar bir-birindən cəmi iki yaş fərqlənirdilər.

Uşaqlıqdan birlikdə böyümüş, eyni məktəbdə oxumuş, eyni həyətin ağacları altında oyun oynamışdılar.

Amma böyüdükcə ətrafdakı insanların sözləri onların həyatına təsir etməyə başladı.

Bir gün qonşulardan biri söhbət zamanı dedi:

— Oğlan çox oxumalıdır. Sabah ailə saxlayacaq.

Başqa biri isə əlavə etdi:

— Qızın isə bu qədər oxumağına nə ehtiyac var?

Bu sözləri eşidən Zeynəb susdu.

Lakin daxilində qəribə bir hiss yarandı.

Axşam yeməyi zamanı atasına dedi:

— Ata, doğrudanmı qızların çox oxumağı lazım deyil?

Atası qaşığını yerə qoydu.

Sonra sakit səslə soruşdu:

— Bu sözü sənə kim deyib?

Zeynəb danışdı.

Atası bir qədər düşündü.

Sonra həyətə çıxıb iki cavan ağacı göstərdi.

— Bu ağacların birini sulayıb, digərini susuz qoysam nə olar?

Tural dedi:

— Biri böyüyər, biri quruyar.

— Bəs bağ gözəl görünər?

— Yox.

Atası gülümsədi.

— Cəmiyyət də belədir.

— Qadın da, kişi də elmə ehtiyac duyur.

— Biri inkişaf edib, digəri geri qalsa, cəmiyyət yarımçıq qalar.

Bu sözlər hər iki uşağın yaddaşında qaldı.

İllər keçdi.

Zeynəb dərslərində çox çalışırdı.

Kitabları sevirdi.

Yeni şeylər öyrənməkdən zövq alırdı.

Tural da çalışqan idi.

Amma onun elmə marağı daha çox texnologiya və mühəndislik sahəsinə idi.

Bir gün məktəbdə müəllim maraqlı sual verdi:

— İnsan üçün ən təhlükəli xəstəlik nədir?

Şagirdlər müxtəlif cavablar verdilər.

Biri dedi ürək xəstəliyi.

Biri dedi xərçəng.

Müəllim gülümsədi.

Sonra dedi:

— Cəhalət.

Sinifdə sükut yarandı.

Müəllim davam etdi:

— Çünki cəhalət bəzən bütün digər problemlərin səbəbi olur.

Bu söz həm Zeynəbi, həm də Turalı düşündürdü.

Aradan bir neçə il keçdi.

Zeynəb universitetdə tibb təhsili almağa başladı.

Tural isə mühəndislik fakültəsinə qəbul olundu.

Ailələri onların uğuruna sevinirdi.

Lakin həyat asan deyildi.

Bəzən maddi çətinliklər olurdu.

Bəzən yorğunluq.

Bəzən ümidsizlik.

Bir gün Zeynəb universitetdən qayıdanda çox məyus idi.

İmtahanı istədiyi kimi keçməmişdi.

Anası onun üzündəki kədəri hiss etdi.

— Nə olub, qızım?

— Mən bacarmayacağam.

Anası sakitcə əlini onun başına çəkdi.

— Qızım, toxum torpağa düşəndə dərhal ağac olmur.

— Əvvəl qaranlıq torpağın altında qalır.

— Sonra cücərir.

— Sonra böyüyür.

— İnsan da belədir.

Bu sözlər Zeynəbə güc verdi.

O yenidən çalışmağa başladı.

Bu vaxt Tural da öz sahəsində çətinliklərlə qarşılaşırdı.

Bir layihəsi uğursuz alınmışdı.

O da ruhdan düşmüşdü.

Atası ona dedi:

— Oğlum, uğursuzluq elm yolunun daşlarıdır.

— Həmin daşların üstündən keçməsən zirvəyə çatmazsan.

Tural da yoluna davam etdi.

İllər sonra Zeynəb həkim oldu.

Tural isə mühəndis.

Onlar yenidən Beyləqana qayıtdılar.
Bir gün bölgədə ciddi problem yarandı.
Kəndlərin birində su sistemi sıradan çıxmışdı.
İnsanlar çətin vəziyyətdə idi.
Tural aylarla çalışaraq yeni layihə hazırladı.
Nəticədə yüzlərlə ailənin su problemi həll olundu.
Eyni dövrdə kənddə yoluxucu xəstəlik yayılmışdı.
Zeynəb gecə-gündüz çalışaraq insanlara kömək etdi.
Onun səyi nəticəsində bir çox insan sağaldı.
Bir gün yaşlı bir qadın Zeynəbin əlindən tutdu.
— Qızım, Allah səni qorusun.
— Sən mənim nəvələrimi xilas etdin.
Başqa bir gün yaşlı bir kişi Turala dedi:
— Oğlum, sən bu kəndə rahatlıq gətirdin.
Həmin axşam bacı-qardaş həyətdə oturmuşdular.
Günəş batırdı.
Külək yavaş-yavaş əsirdi.
Birdən Tural dedi:
— Bilirsən, uşaq vaxtı deyilən o sözləri xatırlayıram.
— Hansı sözləri?
— Guya qızların çox oxumağı lazım deyil.
Zeynəb gülümsədi.
— Mən də xatırlayıram.
Tural ətrafdakı insanları göstərdi.
— İndi düşünürəm ki, sən oxumasaydın neçə insan köməksiz qalardı?
Zeynəb cavab verdi:
— Sən oxumasaydın neçə ailə susuz qalardı?
Hər ikisi güldü.
Sonra ataları onların yanına gəldi.
Əlində köhnə bir kitab vardı.
Kitabı açıb oxudu:
“Elm öyrənmək qadın və kişi hər bir müsəlmana vacibdir.”
Sonra dedi:
— Bu sözün hikmətini indi daha yaxşı başa düşürsünüz?
Zeynəb başını tərpətdi.
— Bəli.
Tural da razılaşdı.
Ataları davam etdi:
— Allah insanları qadın və kişi yaradıb.
— Amma elmə olan ehtiyacı hər ikisinin qəlbinə qoyub.
— Çünki cəmiyyət iki qanadla uçar.
— Tək qanadla yox.
Həmin gecə bacı-qardaş uzun müddət düşündülər.
Onlar başa düşdülər ki, elm yalnız fərdi uğur üçün deyil.

Elm insanların həyatına işıq olmaq üçündür.
Qadın da bu işığı daşıya bilər.
Kişi də.

Çünki elm Allahın insanlara verdiyi ən böyük nemətlərdən biridir və bu nemət heç bir cinsə məxsus deyil.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm qadın və kişi hər bir insan üçün vacibdir.
- Cəmiyyətin inkişafı həm qadınların, həm də kişilərin elmli olmasından asılıdır.
- Cəhalət insanın və cəmiyyətin ən böyük problemlərindən biridir.
- Elm insanlara xidmət etməyin ən gözəl yollarından biridir.
- Qadınların təhsili cəmiyyətin gələcəyinə böyük təsir göstərir.
- Kişilərin və qadınların elmi fəaliyyəti bir-birini tamamlayır.
- Çətinliklər elm yolunda dayanmaq üçün deyil, güclənmək üçündür.
- Hər bir faydalı bilik gələcəkdə başqalarının həyatını dəyişə bilər.
- İnsan öyrəndiyi biliklərlə Allahın yaratdığı bəndələrə xidmət etdikdə elmin həqiqi dəyəri ortaya çıxır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Elm öyrənmək qadın və kişi hər bir müsəlmana vacibdir" kəlamı bizə öyrədir ki, elm heç bir fərq qoymadan hər kəs üçün bir vəzifədir. Çünki elmli qadın da, elmli kişi də cəmiyyətin inkişafına, insanların rifahına və gələcəyin qurulmasına xidmət edir.

KƏLAM - 107

**"ELM TƏLƏB ETMƏK HƏR BİR MÜSƏLMANA VACİBDİR.
BİLİN Kİ, ALLAH ELM ÖYRƏNMƏK İSTƏYƏNLƏRİ SEVİR."**

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 305)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 107

"AXTARIŞ YOLUNDA"

Bərdə rayonunun kənarında yerləşən bir kənddə yaşayan iki bacı-qardaş vardı. Bacının adı Aysel, qardaşın adı isə Kamran idi.

Onlar kasıb ailədə böyümüşdülər. Ataları sürücü işləyir, anaları isə ev işləri ilə məşğul olurdu. Ailə varlı deyildi, amma evdə bir şey çox idi: halal zəhmət və elmə hörmət.

Ataları hər axşam yemək süfrəsində bir söz deyərdi:

— İnsan ac qalanda çörək axtarar, qaranlıqda qalanda işıq axtarar. Amma həyatda ən böyük axtarış elmin axtarışıdır.

Uşaqlar bu sözləri eşidə-eşidə böyüyürdülər.

Aysel kitabları çox sevirdi. O, hər oxuduğu kitabda yeni bir dünya tapırdı. Kamran isə daha çox texniki işlərə maraq göstərirdi. Köhnə əşyaları söküb yenidən yığar, necə işlədiklərini öyrənməyə çalışardı.

Bir gün məktəbdə müəllim sinfə daxil olub lövhəyə böyük hərflərlə bir cümlə yazdı:

"Elm tələb etmək hər bir müsəlmana vacibdir. Bilin ki, Allah elm

öyrənmək istəyənləri sevir.”

Sonra uşaqlara baxıb soruşdu:

— Sizcə Allah niyə elm öyrənənləri sevir?

Sinif susdu.

Bir neçə cavab verildi.

Müəllim gülümsəyərək dedi:

— Çünki elm insanı yaxşılığa aparır. Elm insanı başqalarına faydalı edir. Elm insanı həm özünə, həm də ətrafına işıq edən bir insan halına gətirir.

Bu sözlər Ayselin və Kamranın qəlbində iz buraxdı.

Aradan illər keçdi.

Bir yay günü kənddə güclü yağış yağdı. Sel gəldi. Bir çox evlərə ziyan dəydi. İnsanlar çətin vəziyyətdə qaldılar.

Həmin gün Aysel kənd kitabxanasında idi.

Kamran isə məktəbin emalatxanasında çalışırdı.

Onlar kəndə qayıdanda insanların çətinlik içində olduğunu gördülər.

Aysel qadınlara və uşaqlara yardım təşkil etməyə başladı.

Kamran isə suyun yaratdığı problemləri aradan qaldırmaq üçün könüllülərlə işləməyə başladı.

Günlərlə yorulmadan çalışdılar.

Bir gecə kəndin yaşlı sakinlərindən biri dedi:

— Övladlarım, siz bizim üçün böyük iş görürsünüz.

Kamran cavab verdi:

— Biz sadəcə bacardığımızı edirik.

Yaşlı kişi başını yellədi:

— Xeyr. Bacardığınızı etməyinizin səbəbi vaxtilə öyrənməyinizdir.

Bu söz onların yaddaşında qaldı.

Bir neçə ay sonra Aysel rayon mərkəzində keçirilən elmi müsabiqədə iştirak etdi.

Mövzu insanların həyatını yaxşılaşdıran sosial layihələr idi.

Aysel kəndlərdə kitab oxuma vərdişini artırmaq üçün bir layihə hazırlamışdı.

Münsiflər onun fikirlərini bəyəndilər.

Layihə qalib gəldi.

Aysel sevinsə də, ən çox bir hadisə onu təsirləndirdi.

Müsabiqədən sonra balaca bir qız ona yaxınlaşıb dedi:

— Mən də sənin kimi olmaq istəyirəm.

— Niyə?

— Çünki sən insanlara kömək edirsən.

Ayselin gözləri doldu.

Həmin gün başa düşdü ki, elm yalnız insanın özünü dəyişmir. Elm başqalarının da həyatına təsir edir.

Kamran da boş dayanmırdı.

O, texniki sahədə təhsilini davam etdirirdi.

Bir gün kənddəki su nasoslarında problem yarandı.

Hamı çətinlik çəkirdi.
Kamran günlərlə işləyib yeni həll yolu tapdı.
Nəticədə kəndin su problemi həll olundu.
İnsanlar ona təşəkkür edirdilər.
Lakin Kamran yalnız bir cümlə deyirdi:
— Mən sadəcə öyrəndiklərimi tətbiq etmişəm.
Bir axşam bacı-qardaş evin həyətində oturmuşdular.
Göydə ulduzlar parlayırdı.
Ataları da onların yanında idi.
Ataları soruşdu:
— Bilirsinizmi, insan niyə elm öyrənməlidir?
Kamran dedi:
— İş tapmaq üçün?
Atası gülümsədi.
Aysel dedi:
— İnsanlara kömək etmək üçün?
Atası yenə gülümsədi.
Sonra dedi:
— Bunlar doğrudur. Amma daha böyük səbəb var.
Uşaqlar maraqla ona baxdılar.
— Allah elm öyrənmək istəyənləri sevir.
— İnsan Allahın sevdiyi bir işi görürsə, onun həyatı da bərəkətli olar.
— Elm öyrənmək sadəcə kitab oxumaq deyil. Həqiqəti axtarmaqdır. İnsanlara fayda verməkdir. Özünü düzəltməkdir.
Bu sözlərdən sonra uzun müddət heç kim danışmadı.
Külək ağacların yarpaqlarını tərpədirdi.
Sükutun içində hər kəs düşünürdü.
İllər sonra Aysel müəllim oldu.
Kamran isə mühəndis.
Onlar harada işləsələr də, Bərdəni unutmadılar.
Hər fürsətdə kəndlərinə qayıdır, uşaqlarla görüşür, onlara kitablar gətirir, təcrübələrini bölüşürdülər.
Bir gün məktəbdə çıxış edərkən Kamran dedi:
— Mənim ən böyük qazancım diplom deyil.
Hamı təəccüblə ona baxdı.
— Bəs nədir?
Kamran cavab verdi:
— İnsanların həyatına fayda verə bilmək.
Aysel əlavə etdi:
— Elm öyrənmək yoluna çıxan insan heç vaxt tək olmur. Çünki Allah həmin yolu sevənləri sevir.
Məktəbin həyətində duran uşaqlar bu sözləri diqqətlə dinləyirdilər.
Bəlkə də həmin gün onların arasında gələcəyin alimləri, müəllimləri, həkimləri və mühəndisləri vardı.

Və bəlkə də onların həyatını dəyişən ilk addım həmin sözlər oldu.

Çünki elmə doğru atılan hər səmimi addım insanı həm insanlara, həm də Allahın razılığına yaxınlaşdırır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm öyrənmək qadın və kişi hər bir insan üçün vacibdir.
- Elm insanı yalnız bilikli deyil, faydalı bir şəxsiyyətə çevirir.
- Allah elm öyrənmək istəyən və bu yolda çalışan insanları sevir.
- Elm insanın problemləri həll etməsinə və başqalarına kömək etməsinə imkan verir.
- Öyrənilən bilik cəmiyyətin inkişafına xidmət etməlidir.
- Həqiqi elm insanı təvazökar edir və insanlara xidmət etməyə yönəldir.
- Kiçik yaşlardan elmə maraq göstərmək gələcək uğurların təməlini qoyur.
- Elm yalnız məktəb qiymətləri üçün deyil, həyatın özünü düzgün yaşamaq üçündür.
- Bir insanın öyrəndiyi bilik yüzlərlə başqa insanın həyatını dəyişə bilər.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Elm tələb etmək hər bir müsəlmana vacibdir. Bilin ki, Allah elm öyrənmək istəyənləri sevir" kəlamı bizə öyrədir ki, elm axtarışı sadəcə dünyəvi bir fəaliyyət deyil, həm də Allahın razılığına aparan müqəddəs bir yoldur.

KƏLAM - 108

"ELM ÖYRƏNMƏK HƏR VƏZİYYƏTDƏ VACİBDİR."

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 305)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 108

"YOLUN SONUNA QƏDƏR"

Culfa rayonunun dağlara söykənən kəndlərindən birində yaşayan bir ailənin iki övladı vardı. Bacının adı Nigar, qardaşın adı isə Elvin idi.

Onlar uşaqlıqdan çalışqan və tərbiyəli idilər. Ailələri varlı deyildi. Ataları kiçik təsərrüfatla məşğul olur, anaları isə ev işlərini görürdü. Lakin evdə hər zaman bir şey çox idi: kitaba hörmət və elmə sevgi.

Evin ən qiymətli əşyası böyük bir kitab şkafı idi.

Şkafda dini kitablar, tarix kitabları, elmi əsərlər və müxtəlif hekayələr vardı.

Bir gün Elvin atasından soruşdu:

— Ata, niyə bu qədər kitab saxlayırsan?

Atası gülümsədi.

— Çünki insanın ən böyük sərvəti öyrəndikləridir.

— Pul itə bilər, mal xarab ola bilər, amma öyrəndiyin elm sənin qalır.

Bu sözlər uşaqların yaddaşına həkk olundu.

İllər keçdi.

Nigar məktəbdə ən çalışqan şagirdlərdən biri idi. O, müəllim olmağı arzulayırdı.

Elvin isə təbiəti çox sevirdi. O, mühəndis olmaq və insanların həyatını

asanlaşdıracaq layihələr hazırlamaq istəyirdi.

Lakin həyat hər zaman insanın istədiyi kimi getmir.

Bir il ailələri ağır sınaqla qarşılaşdı.

Ataları ciddi xəstələndi.

Ailə maddi çətinliklər yaşamağa başladı.

Nigar universitetə hazırlaşırdı.

Elvin isə son sinifdə oxuyurdu.

Bir çox adam onlara məsləhət verirdi:

— Bu qədər oxumağın nə mənası var?

— Əvvəl pul qazanın.

— Kitab gözləyə bilər.

Bu sözlər xüsusilə Elvinə təsir edirdi.

Bir gün o, dərslərini tamamilə buraxmaq qərarına gəldi.

Axşam bunu ailəsinə dedi.

Anası susdu.

Nigar isə qardaşına baxıb dedi:

— Sən doğrudan belə düşünürsən?

— Bəli.

— İndi vəziyyətimiz çətindir.

— Oxumağın vaxtı deyil.

Nigar sakit səslə cavab verdi:

— Məhz belə vaxtlarda elm daha vacib olur.

Elvin başını aşağı saldı.

Lakin onu tam inandıra bilmədi.

Bir neçə gün sonra kənd məscidində yaşlı bir alim çıxış edirdi.

Elvin də təsadüfən həmin söhbətə qatıldı.

Alim İmam Sadiqin (ə) bir kəlamını oxudu:

— "Elm öyrənmək hər vəziyyətdə vacibdir."

Sonra insanlara baxıb dedi:

— Bəziləri düşünür ki, rahat olanda öyrənərəm.

— Bəziləri düşünür ki, kasıbçılıq keçsin, sonra öyrənərəm.

— Bəziləri deyir ki, yaşlananda öyrənərəm.

— Amma elm elə bir nemətdir ki, onun vaxtı hər zamandır.

Bu sözlər Elvinin qəlbinə toxundu.

Çünki alim sanki onun fikirlərini oxuyurdu.

Alim davam etdi:

— Əgər insan çətinlik zamanı elm öyrənməzsə, çətinlikdən necə çıxacağını haradan biləcək?

— Əgər insan xəstəlik zamanı elm öyrənməzsə, sağlamlığı necə qoruyacağını necə anlayacaq?

— Əgər insan problemlər zamanı öyrənməzsə, problemlərin həllini necə tapacaq?

Elvin evə qayıdarkən çox düşünürdü.

O gecə yata bilmədi.

Pəncərədən görünən dağlara baxaraq düşündü:
"Bəlkə də mən səhv edirəm."
Səhər tezdən o, yenidən kitablarını açdı.
Bu dəfə fərqli hisslərlə.
Artıq elm onun üçün sadəcə məktəb dərsi deyildi.
Həyat yolu idi.
Aradan illər keçdi.
Nigar universiteti bitirib müəllim oldu.
O, ucqar kəndlərdə dərs deyirdi.
Bəzən yollar çətin olurdu.
Bəzən məktəblərdə şərait zəif olurdu.
Amma o heç vaxt öyrətməkdən vaz keçmirdi.
Bir gün şagirdlərindən biri dedi:
— Müəllimə, mən böyüyəndə sizin kimi olmaq istəyirəm.
Nigarın gözləri doldu.
Çünki başa düşdü ki, öyrətdiyi hər bilik yeni bir gələcək qurur.
Elvin də təhsilini davam etdirdi.
Mühəndis oldu.
Bir gün Culfa yaxınlığında yerləşən kəndlərdən birində su problemi yarandı.
İnsanlar əziyyət çəkirdilər.
Elvin və komandası aylarla çalışdı.
Nəhayət, yeni sistem quruldu.
Kəndə su gəldi.
Yaşlı bir qadın ona yaxınlaşıb dedi:
— Oğlum, Allah səni qorusun.
— Bu su bizim həyatımızı dəyişdi.
Elvin həmin an illər əvvəlki qərarını xatırladı.
Əgər o vaxt elm yolunu tərk etsəydi, bu insanlara necə kömək edəcəkdi?
Bir yay günü bacı-qardaş yenidən doğma kəndlərinə qayıtdılar.
Ataları artıq yaşlanmışdı.
Hamı birlikdə həyətdə oturmuşdu.
Söhbət əsnasında ataları soruşdu:
— Sizcə insan nə vaxt elm öyrənməlidir?
Nigar gülümsədi:
— Uşaq olanda.
Elvin əlavə etdi:
— Gənc olanda.
Anaları dedi:
— Bəs yaşlı olanda?
Hamı güldü.
Sonra Elvin cavab verdi:
— Onda da.
Nigar dedi:

— Çünki elm öyrənməyin müəyyən yaşı və şəraiti yoxdur.

Ataları razılıqla başını tərpətdi.

— Elə buna görə İmam Sadiq (ə) buyurub ki, elm öyrənmək hər vəziyyətdə vacibdir.

— Varlıqda da.

— Kasıbçılıqda da.

— Sağlamlıqda da.

— Xəstəlikdə də.

— Gənclikdə də.

— Qocalıqda da.

Həmin axşam günəş dağların arxasında batarkən Nigar və Elvin səssizcə ətrafa baxırdılar.

Onlar başa düşmüşdülər ki, insanın həyatını dəyişən ən böyük qərarlardan biri öyrənməkdən vaz keçməməkdir.

Çünki həyatın hər dövründə yeni bir şey öyrənmək mümkündür.

Və hər yeni bilik insanı bir az daha güclü, bir az daha faydalı və bir az da hikmətli edir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm öyrənmək yalnız rahat günlər üçün deyil, çətin günlər üçün də lazımdır.
- İnsan problemlərlə qarşılaşdıqda elm ona çıxış yolu göstərir.
- Maddi çətinliklər elm öyrənməkdən imtina etmək üçün səbəb olmamalıdır.
- Elm öyrənməyin yaşı yoxdur; insan ömrünün sonuna qədər öyrənə bilər.
- Qadın və kişi hər ikisi elm öyrənərək cəmiyyətə böyük fayda verə bilər.
- Həqiqi elm insanı başqalarına xidmət etməyə yönəldir.
- Bir insanın öyrəndiyi bilik yüzlərlə insanın həyatına təsir edə bilər.
- Çətinliklər bəzən insanın elmə daha çox ehtiyac duyduğunu göstərir.
- Öyrənməkdən vaz keçməyən insan gələcəyini dəyişə bilər.
- İmam Sadiqin (ə) "Elm öyrənmək hər vəziyyətdə vacibdir" kəlamı bizə öyrədir ki, həyatın hansı mərhələsində olmağımızdan asılı olmayaraq, elmə doğru addımlamaq həm dünyamızın, həm də mənəvi həyatımızın inkişafı üçün zəruridir.

KƏLAM - 109

"ELM TƏLƏB ETMƏK ALLAHIN VACİBLƏRİNDƏN BİRİDİR."

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 305)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 109

"İŞIĞA APARAN BORC"

Göygöl rayonunun dağlara yaxın kəndlərindən birində yaşayan bir ailənin iki övladı vardı. Bacının adı Səbinə, qardaşın adı isə Murad idi.

Onlar zəhmətkeş bir ailədə böyümüşdülər. Ataları bağban, anaları isə tikişlə məşğul olurdu. Ailə çox imkanlı deyildi, amma evlərində hər zaman

bir qayda vardı:

Hər gün insan həm bədənini, həm də ağlını qidalandırmalıdır.

Bu səbəbdən evdə kitab oxumaq, yeni şeylər öyrənmək və sual vermək adi bir iş sayılırdı.

Bir axşam Murad atasına dedi:

— Ata, insanlar niyə bu qədər oxuyurlar?

— Yaxşı iş tapmaq üçün?

Atası gülümsədi.

— Bu da səbəblərdən biridir.

— Amma əsas səbəb deyil.

— Bəs əsas səbəb nədir?

Atası köhnə kitablarından birini götürdü və dedi:

— Çünki elm insanın yolunu göstərir.

— Yolu olmayan insan isə ən gözəl yerdə olsa belə azıb qalar.

Bu sözlər Muradın yadında qaldı.

Səbinə isə həmin vaxt diqqətlə kitab oxuyurdu.

O, müəllim olmaq arzusunda idi.

Murad isə hələ nə olmaq istədiyini bilmirdi.

Aradan aylar keçdi.

Bir gün məktəbdə müəllim sinfə daxil oldu və lövhəyə bir cümlə yazdı:

“Elm tələb etmək Allahın vaciblərindən biridir.”

Sonra şagirdlərə baxıb soruşdu:

— Vacib nə deməkdir?

Bir şagird dedi:

— Edilməsi lazım olan iş.

Müəllim başını tərpətdi.

— Bəli.

— İnsan acanda yemək yeməsi vacibdir.

— Susayanda su içməsi vacibdir.

— Bəs ruhun qidası nədir?

Sinif susdu.

— Ruhun qidası elm və hikmətdir.

Səbinə bu sözləri dəftərinə yazdı.

Murad isə ilk dəfə bu barədə ciddi düşündü.

Həmin gün evə qayıdanda bacısına dedi:

— Maraqlıdır, Allah niyə elm öyrənməyi vacib edib?

Səbinə cavab verdi:

— Bəlkə insanlar doğru ilə yanlışı ayırd edə bilsinlər deyə.

Murad uzun müddət bu cavab haqqında düşündü.

İllər keçdi.

Bir qış günü ailələri çətin vəziyyətlə üzləşdi.

Atalarının bağları güclü doluya görə zərər gördü.

Gəlirləri azaldı.

Evdə narahatlıq yaranmışdı.

Murad universitetə hazırlaşırdı.
Səbinə isə artıq ali məktəbdə oxuyurdu.
Bəzi adamlar məsləhət verirdilər:
— Təhsili dayandırın.
— Əvvəl pul qazanın.
— Oxumaq sonra da olar.
Murad bu fikirlərin təsiri altına düşdü.
Bir axşam dedi:
— Bəlkə universitetə getməyim.
Anası təəccüblə ona baxdı.
— Niyə?
— Ailəyə kömək etmək lazımdır.
Anası bir qədər düşündü.
Sonra evin küncündəki lampanı göstərdi.
— Bu lampanı söndürsək nə olar?
— Ev qaranlıq olar.
— Bəs qaranlıqda iş görmək asan olar?
— Yox.
Anası dedi:
— Elm də belədir.
— Çətinlik vaxtı lampanı söndürmürlər.
— Əksinə, daha çox işıq yandırırlar.
Bu sözlər Muradın qəlbinə toxundu.
O, təhsilini davam etdirmək qərarına gəldi.
İllər sonra Səbinə müəllim oldu.
O, Göygölün ucqar kəndlərində dərs deməyə başladı.
Şagirdlərinə yalnız kitab məlumatı yox, həyat dərsləri də öyrədirdi.
Bir dəfə sinifdə bir qız ayağa qalxıb dedi:
— Müəllimə, mən böyüyəndə sizin kimi olmaq istəyirəm.
Səbinə gülümsədi.
— Məndən də yaxşı ol.
Bu söz balaca qızın həyatını dəyişdi.
Murad isə kənd təsərrüfatı üzrə mütəxəssis oldu.
O, yeni üsullar öyrənərək bölgədəki fermerlərə kömək etməyə başladı.
Bir il quraqlıq baş verdi.
Bir çox fermer məhsulu itirmək təhlükəsi ilə üzləşdi.
Murad öyrəndiyi biliklər sayəsində yeni suvarma sistemi hazırladı.
Bu sistem yüzlərlə ailənin məhsulunu xilas etdi.
Bir gün yaşlı bir fermer onun əlini tutub dedi:
— Oğlum, Allah səni qorusun.
— Sənin öyrəndiyin elm bizim çörəyimizi qorudu.
Murad həmin an başa düşdü ki, elm yalnız insanın özünü deyil, başqalarının da həyatını dəyişir.
Bir yay axşamı ailə birlikdə həyətdə oturmuşdu.

Göydə saysız-hesabsız ulduzlar görünürdü.
Ataları birdən soruşdu:
— İnsan niyə elm öyrənməlidir?
Murad dedi:
— Özünü inkişaf etdirmək üçün.
Səbinə dedi:
— İnsanlara fayda vermək üçün.
Ataları gülümsədi.
— Bunlar doğrudur.
— Amma daha böyük səbəb var.
Hamı ona baxdı.
Atası dedi:
— Çünki Allah bunu istəyir.
— Allah insanın elmli olmasını istəyir.
— Ona görə də elm öyrənməyi vacib buyurub.
Sonra əlavə etdi:
— İnsan namazı Allah əmr etdiyi üçün qılır.
— Orucu Allah əmr etdiyi üçün tutur.
— Elm də Allahın vaciblərindən biri olduğu üçün öyrənilməlidir.
Həmin gecə Murad uzun müddət yata bilmədi.
O, keçdiyi yolu düşündü.
Əgər çətin günlərdə elm yolundan dönsəydi, bu gün insanlara necə kömək edəcəkdi?
Səbinə də düşünürdü.
Əgər vaxtilə oxumaqdan vaz keçsəydi, neçə uşağın həyatına işıq ola bilməyəcəkdi?
Onlar başa düşdülər ki, elm sadəcə bir seçim deyil.
Elm bir məsuliyyətdir.
Bir vəzifədir.
Bir əmanətdir.
Və insan bu əmanəti nə qədər gözəl daşıyarsa, həm dünyasına, həm də axirətinə o qədər işıq qazandırar.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm öyrənmək yalnız faydalı deyil, həm də mənəvi bir məsuliyyətdir.
- Allah insanın elm axtarmasını və həqiqəti öyrənməsini istəyir.
- Çətinliklər elm yolundan uzaqlaşmaq üçün deyil, ona daha çox sarılmaq üçün səbəb olmalıdır.
- Qadın və kişi hər ikisi elm öyrənərək cəmiyyətə xidmət edə bilər.
- Elm insanın problemləri həll etməsinə və başqalarına fayda verməsinə imkan yaradır.
- Öyrənilən bilik yalnız insanın özü üçün deyil, bütün cəmiyyət üçün fayda gətirə bilər.

- Elm qaranlıqda yanan bir çıraq kimidir; çətin zamanlarda onun dəyəri daha çox bilinir.
- İnsan elm vasitəsilə doğru ilə yanlışı ayırmağı öyrənir.
- Həqiqi elm insanı həm təvazökar, həm də məsuliyyətli edir.
- İmam Sadiqin (ə) "Elm tələb etmək Allahın vaciblərindən biridir" kəlamı bizə öyrədir ki, elm axtarmaq sadəcə şəxsi istək deyil, Allahın bəndələrinə verdiyi mühüm vəzifələrdən biridir. Bu vəzifəni yerinə yetirən insan həm öz həyatını, həm də başqalarının həyatını işıqlandırır.

DOYMAQ BİLMƏYƏN İKİ TAMAHKAR

KƏLAM - 110

**“HEÇ VAXT DOYMAYAN İKİ HƏRİS VARDIR:
ELM TƏLƏB EDƏN VƏ DÜNYANI TƏLƏB EDƏN.”**

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 305)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 110

“İKİ AXTARIŞIN HEKAYƏSİ”

Xocavənd rayonundan olan bir ailə uzun illər müxtəlif çətinliklər yaşamışdı. Onlar doğma yurd həsrəti ilə böyümüş, zəhmətin və səbrin nə olduğunu yaxşı öyrənmişdilər.

Ailənin iki övladı vardı: böyük bacı Nərgiz və kiçik qardaş Əli.

Nərgiz sakit təbiətli, çox düşünən və daim öyrənməyə çalışan bir qız idi. Onun ən sevdiyi iş kitab oxumaq, suallar vermək və insanların bilmədiyi şeyləri araşdırmaq idi.

Əli isə çox çalışqan olsa da, başqa cür düşünürdü.

O hesab edirdi ki, insanın əsas məqsədi çoxlu pul qazanmaqdır.

O tez-tez deyərdi:

— İnsan nə qədər çox varlı olsa, bir o qədər xoşbəxt olar.

Nərgiz isə cavab verərdi:

— Məncə, insanın ən böyük sərvəti bildikləridir.

Əli gülərdi:

— Kitablarla zəngin olmaq olmur.

İllər keçdikcə bu fərq daha da böyüyürdü.

Bir gün məktəbdə müəllim maraqlı bir hədis oxudu:

— Həzrəti Muhəmməd (s) buyurub: “Heç vaxt doymayan iki həris vardır: elm tələb edən və dünyanı tələb edən.”

Sonra müəllim şagirdlərə baxıb soruşdu:

— Sizcə bu söz nə deməkdir?

Sinifdə müxtəlif cavablar verildi.

Müəllim dedi:

— Bəzi insanlar öyrəndikcə daha çox öyrənmək istəyirlər.

— Bəzi insanlar isə qazandıqca daha çox qazanmaq istəyirlər.

— Amma bu iki yolun sonu eyni deyil.

Bu sözlər Nərgizin diqqətini çəkdi.

Əli isə o qədər də əhəmiyyət vermədi.

Aradan illər keçdi.

Nərgiz universitetə qəbul oldu.

O, tarix və mədəniyyət sahəsində təhsil almağa başladı.

Hər yeni kitab onun üçün yeni bir xəzinə idi.

O, bir kitabı bitirəndə digərini axtarırdı.

Bir mövzunu öyrənəndə başqa bir mövzuya maraq göstərirdi.

Sanki nə qədər öyrənirdisə, bilmədiklərinin daha çox olduğunu anlayırdı.

Əli isə ticarətlə məşğul olmağa başladı.

İlk illərdə uğur qazandı.
Pul qazandıqca daha çox qazanmaq istədi.
Yeni maşın aldı.
Sonra daha bahalısını istədi.
Yeni ev aldı.
Sonra daha böyüyünü istədi.
Bir uğur qazandıqca növbəti uğurun arxasınca qaçdı.
Bir gün bacısı ona dedi:
— Sən heç özündən soruşursan ki, nə vaxt kifayət edəcək?
Əli cavab verdi:
— Hələ bir az da qazanım, sonra rahat yaşayacağam.
Amma o "bir az da" heç vaxt bitmirdi.
İllər keçirdi.
Bir yay günü Nərgiz Xocavənd haqqında araşdırma aparmaq üçün bölgəyə səfər etdi.
O, yaşlı insanlarla görüşür, onların xatirələrini dinləyir, tarixlərini yazıya alırdı.
Bir yaşlı kişi ona dedi:
— Qızım, sən niyə bu qədər zəhmət çəkirsən?
Nərgiz gülümsədi.
— Çünki öyrənmək istəyirəm.
— Bəs nə vaxt dayanacaqsan?
— Bilmirəm.
— Yəqin ki, heç vaxt.
Yaşlı kişi gülərək dedi:
— Deməli, sən hədisdə deyilən elm hərislərindənsən.
Nərgiz də güldü.
Amma həmin söz onun qəlbində qaldı.
Həqiqətən də o, öyrəndikcə daha çox öyrənmək istəyirdi.
Bu hərislik onu daha yaxşı insan edir, daha faydalı işlərə yönəldirdi.
Bu vaxt Əli də işlərini böyüdürdü.
Lakin qəribə bir şey baş verirdi.
Qazandıqca rahatlaşmaq əvəzinə daha çox narahat olurdu.
Əldə etdiklərini itirməkdən qorxurdu.
Daha çox qazanmaq üçün daha çox çalışırdı.
Daha çox çalışdıqca daha çox yorulurdu.
Bir gecə uzun illərdən sonra bacısı ilə söhbət edirdi.
Nərgiz ona soruşdu:
— Sən xoşbəxtsən?
Əli cavab verməkdə çətinlik çəkdi.
Bir qədər susdu.
Sonra dedi:
— Bilmirəm.
— Mən həmişə düşünürdüm ki, daha çox qazansam xoşbəxt olacağam.

— Amma hər dəfə yeni bir şey istəyirəm.
Nərgiz sakitcə dedi:
— Çünki dünyanın ardınca qaçan insanın istəkləri bitmir.
Əli düşündü.
Sonra bacısından soruşdu:
— Bəs sən?
— Sən həmişə kitab oxuyursan.
— Sən də doymursan.
Nərgiz gülümsədi.
— Bəli.
— Amma fərq var.
— Mən öyrəndikcə daha çox insanlara fayda vermək istəyirəm.
— Daha çox həqiqət tanıyıram.
— Daha çox Allaha yaxınlaşıram.
— Bu məni yorub boşaltmır.
— Əksinə, doldurur.
Bu sözlər Əlini dərin düşüncəyə saldı.
Bir neçə ay sonra o, qazancının bir hissəsini kənd uşaqlarının təhsilinə sərf etməyə başladı.
Kitablar aldı.
Təqaüdlər yaratdı.
Tədris layihələrinə dəstək verdi.
İlk dəfə idi ki, qazandığı pulun həqiqi sevincini hiss edirdi.
Bir gün məktəbdə çıxış edərkən uşaqlara dedi:
— Mən uzun illər dünyanı axtardım.
— Bacım isə elmi axtardı.
— İndi başa düşürəm ki, insan yalnız özü üçün topladıqca boşalır.
— Başqaları üçün öyrəndikcə və paylaşdıqca isə zənginləşir.
Həmin gün Nərgiz auditoriyanın arxa sırasında oturmuşdu.
O, qardaşına baxıb gülümsədi.
Çünki Əli artıq hədisin hikmətini anlamışdı.
İnsan iki şeyə qarşı həris ola bilər.
Amma biri insanı yalnız özünə bağlayır.
Digəri isə onu həm insanlara, həm də Allaha yaxınlaşdırır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan öyrəndikcə daha çox öyrənmək istəyə bilər və bu gözəl bir xüsusiyyətdir.
- Elmə olan hərislik insanı inkişaf etdirir və faydalı edir.
- Dünyaya həddindən artıq bağlılıq insanı heç vaxt tam razı salmır.
- Mal və sərvət məqsəd deyil, vasitə olmalıdır.
- Elm insanı həqiqətə, hikmətə və Allaha yaxınlaşdırır.
- Qadın və kişi hər ikisi elm yolunda böyük uğurlar qazana bilər.
- Həqiqi zənginlik yalnız pul deyil, faydalı bilikdir.

- İnsan paylaşdıqca və başqalarına fayda verdikcə daha çox mənəvi rahatlıq tapır.
- Öyrənmək üçün göstərilən həvəs insanın ömrü boyu davam etməlidir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) "Heç vaxt doymayan iki həris vardır: elm tələb edən və dünyanı tələb edən" kəlamı bizə öyrədir ki, insanın doymaz arzusu elmə yönəldikdə onu yüksəldər, yalnız dünyaya yönəldikdə isə onu daim narahat və natamam saxlayar.

KƏLAM - 111

"DOYMAQ BİLMƏYƏN İKİ HƏRİS VARDIR: ELM DÜŞKÜNÜ VƏ SƏRVƏT DÜŞKÜNÜ OLAN KİMSƏLƏR."

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 305)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 111

"İKİ SUSUZLUQ"

Kürdəmir rayonunun geniş düzənlikləri arasında yerləşən kəndlərdən birində yaşayan bir ailənin iki övladı vardı. Bacının adı Leyla, qardaşın adı isə Rəşad idi.

Onlar uşaqlıqdan bir-birini çox sevirdilər. Eyni həyətdə böyümüş, eyni məktəbdə oxumuş, eyni çətinlikləri yaşamışdılar. Amma zaman keçdikcə həyat haqqında düşüncələri fərqlənməyə başladı.

Leyla kitabları sevirdi.

Onun üçün yeni bir kitab açmaq sanki yeni bir qapı açmaq kimi idi.

Bir sualın cavabını tapanda başqa bir sual yaranırdı.

Bir mövzunu öyrənəndə başqa mövzuya maraq göstərirdi.

Rəşad isə daha çox pul qazanmaq haqqında düşünürdü.

O, hələ məktəb illərində deyirdi:

— Mən böyüyəndə çox varlı olacağam.

Leyla gülümsəyərək soruşurdu:

— Nə qədər varlı?

— Hamıdan çox.

— Sonra?

— Sonra daha çox.

Bu cavab hər dəfə Leylanı güldürürdü.

Bir gün məktəbdə müəllim İmam Sadiqin (ə) bir kəlamını oxudu:

— "Doymaq bilməyən iki həris vardır: elm düşkünü və sərvət düşkünü olan kimsələr."

Sonra sinfə baxıb soruşdu:

— Sizcə bu iki insanın fərqi nədir?

Şagirdlər müxtəlif cavablar verdilər.

Müəllim dedi:

— Hər ikisi daha çox istəyir.

— Amma biri bildikcə yüksəlir.

— Digəri topladıqca daha çox istəyir.

Bu sözlər Leylanın yaddaşında qaldı.

Rəşad isə həmin gün bunun üzərində çox düşünmədi.
İllər keçdi.
Leyla universitetdə təhsil almağa başladı.
O, biologiya sahəsini seçmişdi.
Təbiəti öyrənməyi sevirdi.
Bir yarpağın quruluşundan tutmuş insan bədəninin mürəkkəb sistemlərinə qədər hər şey onu heyrətləndirirdi.
Rəşad isə ticarətə başladı.
İlk illərdə qazancı az idi.
Sonra işləri böyüdü.
Daha çox qazandı.
Sonra daha çox.
Sonra daha da çox.
Bir gün ailə süfrəsində ataları maraqlı sual verdi:
— İnsan nə vaxt zəngin olur?
Rəşad dərhal cavab verdi:
— Çox pulu olanda.
Ataları gülümsədi.
Sonra Leylaya baxdı.
Leyla dedi:
— Məncə insan ehtiyacından çoxuna sahib olanda yox, sahib olduqlarına görə şükür edə biləndə zəngin olur.
Ataları razılıqla başını tərpətdi.
Rəşad isə bu cavabla razılaşmadı.
Aradan bir neçə il keçdi.
Leyla artıq alim olmaq yolunda irəliləyirdi.
O, kəndlərdə bitki xəstəlikləri ilə bağlı araşdırmalar aparırdı.
Bir dəfə Kürdəmir ətrafındakı təsərrüfatlarda ciddi problem yarandı.
Məhsullar qurumağa başlamışdı.
Fermerlər çıxış yolu tapa bilmirdilər.
Leyla günlərlə araşdırma apardı.
Nəhayət səbəbi tapdı.
Sonra insanlara problemi necə həll etməyi öyrətdi.
Bir neçə ay sonra məhsullar xilas oldu.
Yaşlı bir fermer ona dedi:
— Qızım, Allah səni qorusun.
— Sənin öyrəndiyin elm bizim ruzimizi qorudu.
Leyla həmin gün çox sevindi.
Çünki öyrəndiyi bilik ilk dəfə bu qədər insanın həyatına toxunmuşdu.
Bu vaxt Rəşadın işi daha da böyümüşdü.
Amma qəribə bir şey baş verirdi.
O, əvvəlkindən daha çox narahat idi.
Bir mağazası vardı.
İkinci mağaza açdı.

Sonra üçüncü.
Sonra başqa layihələrə başladı.
Amma nə qədər qazansa da, rahatlıq tapa bilmirdi.
Bir gecə uzun müddət yata bilmədi.
Düşünürdü:
“Bu qədər çalışıram. Bəs niyə özümü xoşbəxt hiss etmirəm?”
Bir neçə gün sonra o, bacısının çıxış etdiyi tədbirə qatıldı.
Leyla kənd uşaqlarına elm haqqında danışırdı.
Uşaqlar onun ətrafına toplaşmışdılar.
Hamı diqqətlə qulaq asırdı.
Tədbirdən sonra bir qız uşağı Leylanın yanına gəlib dedi:
— Mən də sizin kimi olmaq istəyirəm.
Sonra başqa biri gəldi.
— Mən də.
Sonra başqa biri.
Rəşad uzaqdan onları izləyirdi.
Həmin an düşündü:
“Mənim qazandığım pullar neçə insanın qəlbində belə iz qoyub?”
Bu sual onu çox sarsıtdı.
Həmin axşam bacısı ilə söhbət etdi.
— Leyla, sən niyə bu qədər öyrənirsən?
Leyla gülümsədi.
— Bilmirəm.
— Nə qədər öyrənirəmsə, bir o qədər bilmədiklərimi görürəm.
— Və daha çox öyrənmək istəyirəm.
— Yorulmursan?
— Yox.
— Çünki bu yol məni insanlara yaxınlaşdırır.
— Mənə məqsəd verir.
Sonra Leyla qardaşına baxdı.
— Bəs sən?
— Nə qədər pul qazansan kifayət edəcək?
Rəşad cavab verə bilmədi.
Uzun müddət susdu.
Çünki ilk dəfə idi ki, bu suala cavab tapa bilmirdi.
Bir neçə ay sonra həyatında dəyişiklik etməyə qərar verdi.
Qazancının bir hissəsini kənd uşaqlarının təhsilinə sərf etməyə başladı.
Kitablar aldı.
Təqaüdlər yaratdı.
Məktəblərə dəstək verdi.
İlk dəfə həmin vaxt qazandığı pulun həqiqi dəyərini hiss etdi.
Bir gün kənd məktəbində çıxış edərkən dedi:
— Mən uzun illər sərvətin arxasınca qaçdım.
— Bacım isə elmin arxasınca.

— İndi başa düşürəm ki, pul insanın əlində qalmalıdır, qəlbində yox.
— Amma elm qəlbdə olduqda insanı yüksəldir.
Həmin gün Leyla arxa sırada oturmuşdu.
Qardaşının sözlərini eşidəndə gözləri doldu.
Çünki Rəşad artıq İmam Sadiqin (ə) kəlamının hikmətini anlamışdı.
İnsan iki şeyə qarşı doymaz ola bilər.
Biri onu özünə bağlayar.
Digəri isə onu insanlara, hikmətə və Allaha yaxınlaşdırar.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elmə olan həvəs insanı daim inkişaf etdirir.
- Sərvət faydalıdır, amma həyatın yeganə məqsədi olmamalıdır.
- Həqiqi zənginlik yalnız pul deyil, faydalı bilik və gözəl əməllərdir.
- Qadın və kişi hər ikisi elm yolunda böyük nailiyyətlər əldə edə bilər.
- Elm insanlara fayda verdikcə daha da qiymətli olur.
- Pul insanın əlində olmalıdır, qəlbində deyil.
- Öyrəndikcə daha çox öyrənmək istəyi faydalı bir hərislikdir.
- Dünyaya həddindən artıq bağlılıq insanı rahatlıqdan məhrum edə bilər.
- İnsan qazandığı imkanları başqalarının xeyrinə istifadə etdikdə həqiqi xoşbəxtliyi tapır.
- İmam Sadiqin (ə) "Doymaq bilməyən iki həris vardır: elm düşkünü və sərvət düşkünü olan kimsələr" kəlamı bizə öyrədir ki, insanın doymazlığı elmə yönələrsə onu yüksəldər, yalnız sərvətə yönələrsə onu daim narahat və natamam saxlayar.

KƏLAM - 112

"ALİM, ELMDƏN DOYMAYAN VƏ HƏTTA ZAHİRDƏ DƏ OLSA DOYDUĞUNU GÖSTƏRMƏYƏN KİMSƏDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 306)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 112

"BİTMƏYƏN AXTARIŞ"

Qəbələ rayonunun dağlarla əhatələnmiş gözəl kəndlərindən birində yaşayan iki bacı-qardaş vardı. Bacının adı Günay, qardaşın adı isə Fərid idi.

Onlar uşaqlıqdan elmə maraqlı idilər. Evlərində çox kitab yox idi, amma oxumağa həvəs çox idi. Ataları hər ay qazancının kiçik bir hissəsini kitab almağa sərf edərdi. Anaları isə uşaqlara daim belə deyərdi:

— İnsan ac qalanda çörək axtarır. Amma ağlı ac qalanda elm axtarmalıdır.

Bu sözlər onların qəlbində dərin iz qoymuşdu.

Günay xüsusilə tarix və ədəbiyyatı sevirdi. Fərid isə təbiət elmlərinə maraq göstərirdi. Onlar hər gün yeni bir şey öyrənməyə çalışırdılar.

Bir gün məktəbdə müəllim İmam Əlinin (ə) bir kəlamını oxudu:

— "Alim, elmdən doymayan və hətta zahirdə də olsa doyduğunu göstərməyən kimsədir."

Sinifdə bir çox şagird bu sözün mənasını tam başa düşmədi.

Müəllim lövhəyə bir stəkan şəkli çəkdi.

Sonra soruşdu:

— Bu stəkan doludursa, içinə su tökmək olar?

— Yox, müəllim.

— Bəs insan özünü hər şeyi bilən hesab etsə, yeni bilik qəbul edə bilər?

Sinif birdən susdu.

Müəllim dedi:

— Həqiqi alim nə qədər bilsə də, yenə öyrənməyə ehtiyac duyduğunu anlayar.

Bu sözlər Günayla Fəridin yaddaşında qaldı.

İllər keçdi.

Günay universitetdə filologiya təhsili aldı.

Fərid isə ekologiya və ətraf mühit üzrə təhsil almağa başladı.

Onlar uğurlu tələbələr idilər.

Müəllimləri onları tez-tez tərifləyirdi.

Bir gün universitetdə keçirilən elmi tədbirdə Günay mükafat qazandı.

Tədbirdən sonra bir tələbə ona dedi:

— Sən artıq hər şeyi bilirsən.

Günay gülümsədi.

— Əksinə.

— Mən indi başa düşürəm ki, bilmədiklərim bildiklərimdən qat-qat çoxdur.

Bu cavab qarşısındakı tələbəni təəccübləndirdi.

Amma Günay səmimi danışırdı.

Çünki nə qədər çox öyrənirdisə, elm aləminin nə qədər geniş olduğunu daha yaxşı anlayırdı.

Fərid də eyni hissləri yaşayırdı.

Bir yay mövsümündə Qəbələ ətrafında yerləşən meşələrdən birində ağacların quruması ilə bağlı problem yarandı.

Mütəxəssislər səbəbi müəyyən edə bilmirdilər.

Fərid də araşdırma qrupuna qoşuldu.

Günlərlə çalışdılar.

Sənədlər oxudular.

Tədqiqatlar apardılar.

Bir axşam qrup üzvlərindən biri dedi:

— Məncə artıq hər şeyi araşdırmışıq.

Fərid isə başını yellədi.

— Yox.

— Hələ bilmədiyimiz nələrsə var.

Araşdırmalar davam etdi.

Nəhayət problemin səbəbi tapıldı.

Meşə xilas edildi.

Tədbirin sonunda yaşlı bir alim Fəridə dedi:

— Bilirsən niyə uğur qazandın?
— Çünki öyrənməyi dayandırmadın.
Bu söz Fəridin qəlbində qaldı.
Aradan bir neçə il keçdi.
Günay müəllim oldu.
Fərid isə tədqiqatçı.
Onlar müxtəlif yerlərdə çalışsalar da, hər ay bir dəfə doğma kəndlərinə qayıdırdılar.
Bir gün kənd məktəbində uşaqlarla görüş təşkil olundu.
Şagirdlər onlara suallar verirdilər.
Balaca bir oğlan soruşdu:
— Siz bu qədər şey bilirsiniz. Daha niyə kitab oxuyursunuz?
Hamı güldü.
Fərid uşağın yanına yaxınlaşdı.
Sonra məktəbin həyətindəki dağları göstərdi.
— O dağları görürsən?
— Bəli.
— Dağın zirvəsinə çıxan insan nə görür?
— Hər tərəfi.
— Amma zirvəyə qalxdıqca daha uzaqda başqa dağlar da görünür.
Uşaq başını tərpətdi.
Fərid dedi:
— Elm də belədir.
— Bir mövzunu öyrənəndə başqa suallar meydana çıxır.
— Həqiqi alim buna görə heç vaxt öyrənməkdən doymur.
Günay da söhbətə qoşuldu.
— Ən təhlükəli insan özünü hər şeyi bilən hesab edən insandır.
— Çünki o gündən sonra artıq öyrənməyi dayandırır.
Uşaqlar diqqətlə qulaq asırdılar.
Bir neçə gün sonra maraqlı hadisə baş verdi.
Kənddə yaşayan yaşlı bir kişi Günayın yanına gəlib dedi:
— Mən məktəb oxumamışam.
— Amma indi kitab oxumaq istəyirəm.
Günay təəccübləndi.
— Neçə yaşınız var?
— Yetmiş iki.
— Bu yaşda niyə öyrənmək istəyirsiniz?
Kişi gülümsədi.
— Çünki hələ ölməmişəm.
— Deməli, hələ öyrənəcəyim şeylər var.
Bu cavab Günayın gözlərini yaşartdı.
Həmin gün o, İmam Əlinin (ə) kəlamını bir daha xatırladı.
Həqiqi alim yalnız diplom alan insan deyil.
Həqiqi alim öyrənməkdən usanmayan insandır.

Hətta bütün insanlar onu alim adlandırsa belə, özü yenə bilmədiklərini düşünür.

İllər sonra Günay və Fərid kənd məktəbinə böyük kitabxana hədiyyə etdilər.

Açılış mərasimində çıxış edərkən Fərid dedi:

— İnsan bir gün öyrənməyi dayandırarsa, həmin gün inkişafı da dayanır.

Günay isə əlavə etdi:

— Elm okeana bənzəyir.

— Həqiqi alim sahildə dayanıb okeanın sonsuzluğunu görən insandır.

— O bilir ki, qarşıda hələ öyrənəcəyi çox şey var.

Həmin gün məktəbdə olan uşaqlar uzun müddət bu sözləri unutmadılar.

Çünki onlar başa düşdülər ki, həqiqi böyüklük hər şeyi bildiyini düşünməkdə deyil, öyrənməyə davam etməkdədir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi alim öyrənməkdən heç vaxt doymur.
- İnsan nə qədər çox bilsə, bilmədiklərinin də çox olduğunu anlayar.
- Özünü hər şeyi bilən hesab etmək inkişafın qarşısını alır.
- Elm sonsuz bir okeandır və insan ömrü boyu öyrənə bilər.
- Qadın və kişi hər ikisi elm yolunda böyük nailiyyətlər əldə edə bilər.
- Təvazökarlıq elmin ən gözəl xüsusiyyətlərindən biridir.
- Yeni suallar vermək və araşdırmaq insanı daha da inkişaf etdirir.
- Yaşın neçə olmasından asılı olmayaraq öyrənmək mümkündür.
- Həqiqi alim yalnız bilik toplayan deyil, öyrənməyə davam edən insandır.
- İmam Əlinin (ə) “Alim, elmdən doymayan və hətta zahirdə də olsa doyduğunu göstərməyən kimsədir” kəlamı bizə öyrədir ki, elmin sonu yoxdur. İnsan nə qədər öyrənsə də, daim yeni biliklər axtarmalı, özünü kamilləşdirməyə davam etməlidir.

ELM TƏLƏBƏSİ

KƏLAM - 113

“ELM TƏLƏB EDƏN KİMSƏ, ÇƏKDİYİ ƏZİYYƏT QƏDƏR SƏYİNDƏN FAYDALANMADIQCA ƏSLA ÖLMƏZ.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 306)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 113

“SƏHRADA AÇILAN BULAQ”

Qobustanın küləkli və qayalıqları ilə məşhur bir kəndində iki bacı-qardaş yaşayırdı. Bacının adı Aytən, qardaşın adı isə Murad idi. Onların ailəsi varlı deyildi. Ataları çobanlıq edir, anaları isə evdə xalça toxuyaraq ailəyə kömək göstərirdi.

Kənddə yaşayan insanların çoxu düşünürdü ki, kasıb ailədən olan uşaqların böyük arzular qurmasının mənası yoxdur. Çünki imkan az idi, kitab az idi, müəllim az idi. Amma Aytən və Murad belə düşünmürdülər.

Aytən həkim olmaq istəyirdi. O, insanların ağrılarını azaltmaq, xəstələrə kömək etmək arzusunda idi.

Murad isə müəllim olmaq istəyirdi. O, düşünürdü ki, insanlara verilən ən böyük hədiyyə elm öyrətməkdir.

Bir gün məktəbdə müəllimləri İmam Əlinin (ə) bir kəlamını oxudu:

— “Elm tələb edən kimsə, çəkdiyi əziyyət qədər səyindən faydalanmadıqca əsla ölməz.”

Şagirdlərin çoxu bu sözün mənasını tam anlaya bilmədi.

Murad əlini qaldırdı:

— Müəllim, insan necə ölmədən qala bilər?

Müəllim gülümsədi.

— Bədən ölür, oğlum. Amma insanın faydalı işi yaşayır. Elm yolunda çəkilən zəhmət başqalarına fayda verdiyi müddətdə insanın adı da yaşayır.

Bu sözlər Muradla Aytənin qəlbinə işlədi.

Onlar həmin gündən daha ciddi çalışmağa başladılar.

Lakin həyat həmişə asan olmadı.

Bir qış günü ataları ağır xəstələndi.

Ailə çətin vəziyyətə düşdü.

Murad məktəbdən sonra işləməyə başladı.

Bəzən yorğunluqdan kitabın üstündə yuxuya gedirdi.

Aytən isə gecələr çıraq işığında dərs oxuyurdu.

Bir gecə anası onun yanına gəlib dedi:

— Qızım, çox yorulmusan. Bir az dincəl.

Aytən kitabı bağlayıb gülümsədi:

— Ana, bu gün çəkdiyim yorğunluq sabah bir xəstənin şəfasına çevrilə bilər.

Anası onun alnından öpdü.

İllər keçdi.

Murad universitetə qəbul oldu.

Aytən də tibb fakültəsinə daxil oldu.
Lakin çətinliklər yenə bitmədi.
Murad şəhərdə kirayə evdə qalırdı. Pul çatışmırdı.
Bəzən bir çörəyi iki günə bölüb yeyirdi.
Bir dəfə yaxınları ona dedilər:
— Bu qədər əziyyət çəkməyə dəyərmi?
Murad sakitcə cavab verdi:
— Əgər bu əziyyət bir uşağın gələcəyini dəyişəcəksə, bəli, dəyər.
Aytən də xəstəxanada təcrübə keçərkən çox çətin günlər yaşayırdı.
Bir gün yaşlı bir qadın xəstəxanaya gətirildi.
Qadının vəziyyəti ağır idi.
Saatlarla çalışan həkimlər onun həyatını xilas etdilər.
Aytən həmin gecə yorğun halda xəstəxananın həyətində oturmuşdu.
Yaşlı qadının qızı yaxınlaşıb dedi:
— Mən anamı itirəcəyimi düşünürdüm.
Sonra göz yaşları içində əlavə etdi:
— Allah sizdən razı olsun.
Bu sözlər Aytənin bütün yorğunluğunu unutdurdu.
Aradan illər keçdi.
Murad müəllim oldu.
Aytən isə tanınmış həkimlərdən birinə çevrildi.
Lakin onların ən böyük arzusu öz kəndlərinə xidmət etmək idi.
Bir gün onlar Qobustana qayıtdılar.
Kənddə uşaqlar üçün böyük bir təhsil mərkəzi yaratdılar.
Orada kitabxana quruldu.
Pulsuz dərslər keçirildi.
Kəndin qızları və oğlanları orada müxtəlif elmlər öyrənməyə başladılar.
İlk günlərdə cəmi on nəfər gəlirdi.
Sonra iyirmi nəfər.
Daha sonra əlli nəfər.
Bir neçə ildən sonra həmin mərkəzdən yüzlərlə gənc yetişdi.
Kimisi müəllim oldu.
Kimisi mühəndis.
Kimisi həkim.
Kimisi alim.
Bir gün Murad məktəbin həyətində dayanmışdı.
Yanına gənc bir müəllim gəldi.
— Müəllim, mən sizin dərslərinizdə böyümüşəm.
Sonra gülümsəyərək əlavə etdi:
— İndi isə özüm müəlliməm.
Muradın gözləri doldu.
O an illər əvvəl çəkdiyi bütün əziyyətlər gözünün önündən keçdi.
Soyuq gecələr.
Aclıq.

Yorğunluq.
Maddi çətinliklər.
Hamısı sanki bir anda mənasını tapdı.
Bir neçə il sonra Aytən kənddə kiçik bir xəstəxana açdı.
Bir gün onun yanına cavan bir qadın gəldi.
Qucağında körpə vardı.
Qadın dedi:
— Bu uşaq vaxtından əvvəl doğulmuşdu.
Hamı ümidsiz idi.
Amma sizin müalicəniz sayəsində yaşayır.
Sonra körpəni göstərərək dedi:
— Bu gün onun ilk ad günüdür.
Aytən göz yaşlarını saxlaya bilmədi.
Çünki başa düşdü ki, illər əvvəl çəkdiyi əziyyətlər indi başqa insanların sevincinə çevrilib.
İllər ötürdü.
Murad da, Aytən də yaşlandılar.
Amma onların yetişdirdiyi tələbələr, sağaltdığı xəstələr, qurduğu məktəblər və kitabxanalar yaşayırdı.
Bir gün kənddə onların şərəfinə tədbir təşkil edildi.
Meydanda yüzlərlə insan toplaşmışdı.
Yaşlı bir kişi çıxış edərək dedi:
— Bəziləri ev tikir.
Bəziləri sərvət toplayır.
Amma bunlar zamanla yox olur.
Lakin insan qəlbində qurulan məktəb və verilən elm heç vaxt yox olmur.
Sonra Aytən və Murada baxıb dedi:
— Siz bu kənddə yalnız yaşamamısınız.
Siz insanların həyatında iz qoymusunuz.
Həmin gün Murad İmam Əlinin (ə) kəlamını xatırladı:
"Elm tələb edən kimsə, çəkdiyi əziyyət qədər səyindən faydalanmadıqca əsla ölməz."
O artıq bu sözün mənasını bütün qəlbi ilə anlayırdı.
Çünki insanın bədəni torpağa qayıtsa da, faydalı elmi, yetişdirdiyi insanlar və etdiyi yaxşılıqlar yaşamağa davam edir.
Elm yolunda çəkilən hər bir zəhmət gələcəkdə bir insanın həyatını işıqlandırır.
Və həmin işıq sönmədiyi müddətdə o insan da mənəvi olaraq yaşayır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm əldə etmək böyük zəhmət tələb edir, lakin həmin zəhmət heç vaxt hədər getmir.
- Elm yolunda çəkilən əziyyət gələcəkdə insanlara fayda verərək öz bəhrəsini göstərir.
- Həqiqi uğur yalnız özün üçün deyil, başqaları üçün də faydalı olmaqdır.

- Maddi çətinliklər elm öyrənmək istəyən insanı dayandırmamalıdır.
- Qadın və kişi hər ikisi elm yolunda cəmiyyətə böyük xidmətlər göstərə bilər.
- Həkimlik, müəllimlik və digər faydalı peşələr insanların həyatında silinməz iz buraxır.
- Sərvət yox ola bilər, amma elm və yaxşı əməllərin təsiri uzun illər yaşayır.
- Bir insana öyrədilən elm gələcəkdə yüzlərlə insana fayda verə bilər.
- Həqiqi ölümsüzlük insanların qəlbində yaxşılıqla yaşamaqdır.
- İmam Əlinin (ə) bu kəlamı bizə öyrədir ki, elm yolunda çəkilən zəhmətin mükafatı yalnız şəxsi uğur deyil, başqalarının həyatında buraxılan faydalı izdir. İnsan bu fayda yaşadıqca mənəvi olaraq yaşayır və əsla unudulmur.

KƏLAM - 114

“ELM ÖYRƏNMƏK ÜÇÜN YOLA ÇIXAN KİMSƏ, ALLAH YOLUNDA CİHAD EDƏN KİMSƏYƏ BƏNZƏYİR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 306)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 114

“UZAQLARA APARAN YOL”

Lənkəranın yaşıllıqlarla örtülmüş kəndlərindən birində iki gənc yaşayırdı. Bacının adı Zəhra, qardaşın adı isə Kamran idi. Onlar uşaqlıqdan çalışqan və tərbiyəli idilər. Ataları bağban, anaları isə müəllimə idi.

Ailə varlı olmasa da, evlərində bir xəzinə vardı: kitablar.

Divar boyu düzülmüş köhnə kitablar, saralmış dəftərlər və illərlə qorunub saxlanılmış qeydlər onların ən qiymətli sərvəti idi.

Anaları tez-tez deyərdi:

— İnsan bəzən çörək üçün uzaq yol gedər. Amma elm üçün çıxılan yol daha qiymətlidir. Çünki çörək yalnız bu günü doyurur, elm isə bütün ömrü.

Bu sözlər hər ikisinin yaddaşına həkk olunmuşdu.

Kamran mühəndis olmaq istəyirdi. O, kəndlərdə su problemini həll etmək arzusunda idi.

Zəhra isə müəllimə olmaq istəyirdi. Onun arzusu savadsız uşaqların həyatını dəyişmək idi.

Bir gün məktəbdə müəllimləri İmam Əlinin (ə) bir kəlamını oxudu:

— “Elm öyrənmək üçün yola çıxan kimsə, Allah yolunda cihad edən kimsəyə bənzəyir.”

Şagirdlər diqqətlə dinlədilər.

Bir nəfər soruşdu:

— Müəllim, elm öyrənmək necə cihad ola bilər?

Müəllim cavab verdi:

— Çünki insan elm yolunda nəfsi ilə mübarizə aparır. Yorğunluğa qalib gəlir. Tənbəlliklə döyüşür. Çətinliklərə sinə gərir. İnsanları cəhalətdən qurtarmaq üçün çalışır. Bu da böyük bir mübarizədir.

Bu sözlər Kamran və Zəhranın qəlbində dərin iz buraxdı.
İllər keçdi.
Məktəbi bitirəndən sonra hər ikisi ali təhsil almaq istədi.
Amma problemlər başladı.
Universitet uzaqda idi.
Yol xərcləri çox idi.
Ailə imkanları isə məhdud idi.
Bir axşam ataları süfrə arxasında kədərli halda dedi:
— Övladlarım, kaş sizə daha çox kömək edə biləydim.
Kamran atasının əlini tutdu.
— Ata, sən bizə ən böyük sərvəti vermisən.
— Hansını?
— Elm sevgisini.
Atasının gözləri doldu.
Bir neçə ay sonra Kamran və Zəhra təhsil almaq üçün kənddən ayrıldılar.
Lənkəranın yaşıl çay plantasiyalarına son dəfə baxarkən Zəhra kövrəldi.
Anası ona sarılıb dedi:
— Yolun çətin olacaq.
— Amma unutma ki, elm yolunda atılan hər addım Allahın razılığına aparan addımdır.
Şəhərdə həyat düşündüklərindən də ağır idi.
Kirayə ev.
Maddi sıxıntılar.
Uzun dərs saatları.
Gecələr yorğunluq.
Bəzən isə ümidsizlik.
Bir qış gecəsi Kamran kitabxanadan çıxanda güclü yağış yağırdı.
Ayaqqabıları su içində qalmışdı.
Ac idi.
Yorğun idi.
Amma sabah imtahanı vardı.
O gecə avtobus dayanacağında tək oturarkən birdən müəllimin dediyi söz yadına düşdü:
“Elm yolunda çəkilən əziyyət bir mübarizədir.”
Kamran ayağa qalxdı.
Öz-özünə dedi:
— Əgər asan olsaydı, hər kəs bunu edərdi.
O gecə səhərə qədər çalışdı.
Zəhra da öz çətinliklərini yaşayırdı.
Universitetdə təhsil aldığı müddətdə əlavə işlər görürdü.
Bir gün məktəbdən qayıdanda yorğunluqdan ağlamağa başladı.
Yaxın rəfiqəsi soruşdu:
— Niyə bu qədər əziyyət çəkirsən?
Zəhra sakitcə cavab verdi:

— Çünki bir gün mənim öyrədəcəyim uşaqların gələcəyi buna bağlı ola bilər.

İllər keçdi.

Onlar təhsillərini uğurla başa vurdular.

Kamran mühəndis oldu.

Zəhra müəllimə.

Lakin onların məqsədi yalnız özlərinə yaxşı həyat qurmaq deyildi.

Bir gün onlar yenidən doğma Lənkərana qayıtdılar.

Kamran kəndlərdə içməli su problemi yaşayan ərazilərdə layihələr həyata keçirməyə başladı.

İllərlə su tapmaq üçün kilometrlərlə yol gedən insanlar artıq təmiz suya yaxınlaşmışdılar.

Bir dəfə yaşlı bir kişi onun yanına gəlib dedi:

— Oğlum, əvvəllər su gətirmək üçün saatlarla yol gedirdik.

— İndi isə nəvələrim məktəbə vaxtında çatırlar.

Kamran başa düşdü ki, elm yalnız diplom deyil.

Elm insanların həyatını dəyişən bir qüvvədir.

Zəhra isə kənd məktəbində işləməyə başladı.

Onun sinfində yoxsul ailələrdən olan uşaqlar çox idi.

Bir gün bir şagird ona yaxınlaşıb dedi:

— Müəllimə, mən böyüyəndə həkim olmaq istəyirəm.

— Niyə?

— Çünki kəndimizdə insanlara kömək etmək istəyirəm.

Bu sözləri eşidəndə Zəhranın gözləri doldu.

Çünki illər əvvəl onun öz arzuları da belə başlamışdı.

İllər bir-birini əvəz etdi.

Kamranın layihələri yüzlərlə ailəyə kömək etdi.

Zəhranın yetişdirdiyi şagirdlər müəllim, həkim, mühəndis oldular.

Bir gün kənddə böyük bir tədbir təşkil edildi.

Meydanda yüzlərlə insan toplaşmışdı.

Yaşlı bir müəllim çıxış edərək dedi:

— İnsanlar bəzən yalnız döyüş meydanındakı qəhrəmanlığı görürlər.

— Amma elm yolunda çəkilən zəhmət də böyük qəhrəmanlıqdır.

Sonra Kamran və Zəhraya baxaraq əlavə etdi:

— Siz illərlə rahatlığınızdan keçdiniz.

— Yoruldunuz.

— Çətinlik çəkdiniz.

— Amma bu gün yüzlərlə insan sizin zəhmətinizdən faydalanır.

Həmin an hər ikisi İmam Əlinin (ə) kəlamını xatırladı:

“Elm öyrənmək üçün yola çıxan kimsə, Allah yolunda cihad edən kimsəyə bənzəyir.”

Onlar artıq bu sözün mənasını yaşayaraq öyrənmişdilər.

Çünki elm yolunda çıxılan səfər yalnız bir şəhərə, bir universitetə və ya bir diplomun əldə edilməsinə aparmır.

O yol insanı daha səbirli, daha faydalı və daha məsuliyyətli bir insana çevirir.

Ən əsası isə başqalarının həyatına işıq aparır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm yolunda çəkilən əziyyət müqəddəs və dəyərli bir mübarizədir.
- Tənbəllik, yorğunluq və çətinliklə mübarizə aparmaq böyük iradə tələb edir.
- Qadın və kişi hər ikisi elm öyrənərək cəmiyyətə böyük faydalar verə bilər.
- Elm yalnız şəxsi uğur üçün deyil, insanlara xidmət etmək üçün öyrənilməlidir.
- Təhsil almaq üçün edilən fədakarlıqlar gələcəkdə böyük nəticələr verir.
- Həqiqi alim və müəllim insanların həyatını dəyişən insandır.
- Elm insanların problemlərini həll edən ən güclü vasitələrdən biridir.
- Uşaqlara verilən elm gələcək nəsillərin inkişafına səbəb olur.
- Allah yolunda cihad yalnız silahla deyil, elm və maariflə də ola bilər.
- İmam Əlinin (ə) kəlamı bizə öyrədir ki, elm öyrənmək üçün çıxılan yol böyük bir mənəvi mübarizədir və bu yolda çəkilən hər bir zəhmət Allah qatında qiymətlidir.

KƏLAM - 115

“ELM AXTARAN KİMSƏ, BU VƏZİYYƏTDƏ İKƏN VƏFAT EDƏRSƏ, ŞƏHİD KİMİ VƏFAT ETMİŞDİR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 306)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 115

“YARIMÇIQ QALMAYAN ARZU”

Salyanın Kür çayı sahilində yerləşən kəndlərindən birində yaşayan iki bacı-qardaş vardı. Bacının adı Sevda, qardaşın adı isə Elvin idi. Onlar kasıb ailədə böyüsələr də, zəngin bir xəzinəyə sahib idilər: öyrənmək sevgisinə.

Ataları balıqçı idi. Səhər tezdən evdən çıxar, axşam yorğun halda qayıdardı. Analarısa kənddə tikiş tikərək ailəyə kömək edirdi.

Uşaqlıqdan hər ikisi elmə böyük maraq göstərirdi. Amma onların marağı yalnız qiymət almaq və ya diplom qazanmaq üçün deyildi. Onlar öyrəndikləri hər biliklə insanlara fayda vermək istəyirdilər.

Sevda həkim olmaq arzusunda idi.

Elvin isə tarix müəllimi olmaq istəyirdi.

Bir gün kənd məscidində yaşlı bir alim söhbət edirdi. O, Həzrəti Muhəmmədin (s) belə buyurduğunu söylədi:

— “Elm axtaran kimsə, bu vəziyyətdə ikən vəfat edərsə, şəhid kimi vəfat etmişdir.”

Məclisdə olanların çoxu sakitcə dinlədi.

Amma Elvin bu sözlər haqqında uzun müddət düşündü.

Axşam evə qayıdanda atasından soruşdu:

— Ata, elm öyrənən insan necə şəhid kimi ola bilər?

Atası bir qədər fikirləşdi və dedi:

— Oğlum, şəhid insan öz canını insanların xeyri üçün fəda edir. Elm axtaran insan da ömrünü insanların xeyri üçün sərf edir. Hər ikisinin məqsədi başqalarına fayda verməkdir.

Bu söz Elvinin qəlbində qaldı.

İllər keçdi.

Sevda və Elvin məktəbdə ən çalışqan şagirdlərdən oldular.

Lakin həyat asan deyildi.

Bir il güclü daşqın baş verdi.

Salyanın bir çox ərazilərinə ziyan dəydi.

Onların ailəsi də maddi çətinliklərlə üzləşdi.

Bəziləri deyirdi:

— İndi oxumağın vaxtı deyil.

— İşləyin, ailəyə kömək edin.

Amma valideynləri onların təhsilini davam etdirməsinə imkan yaratdı.

Bir axşam anası yorğun halda tikiş tikirdi.

Sevda yaxınlaşıb dedi:

— Ana, çox yorulmusan.

Anası gülümsədi:

— Mənim yorğunluğum keçər.

— Amma sizin elminiz bir gün yüzlərlə insana kömək edər.

Bu sözlər Sevdanı daha da həvəsləndirdi.

Universitetə qəbul günü gəldi.

Hər ikisi uğur qazandı.

Lakin yeni çətinliklər başladı.

Şəhərdə yaşamaq, təhsil almaq, xərcləri qarşılamaq asan deyildi.

Elvin bəzən gecələr işləyir, səhərlər dərsə gedirdi.

Sevda isə xəstəxanada təcrübə keçir, sonra saatlarla kitab oxuyurdu.

Bir gün xəstəxanada yaşlı bir xəstə ilə qarşılaşdı.

Qoca kişi dedi:

— Qızım, niyə bu qədər çalışırsan?

Sevda cavab verdi:

— İnsanlara kömək etmək üçün.

Qoca gülümsədi.

— Elə isə heç vaxt dayanma.

Bu sözlər onun üçün böyük bir motivasiya oldu.

İllər ötürdü.

Elvin tarix müəllimi oldu.

Sevda isə həkim.

Onlar yenidən doğma Salyana qayıtdılar.

Çünki hər ikisi düşünürdü ki, insanın öyrəndiyi bilik əvvəlcə öz xalqına xidmət etməlidir.

Elvin kənd məktəbində işləməyə başladı.

O, sadəcə dərs keçmirdi.

Şagirdlərə düşünməyi, araşdırmağı və doğru ilə yanlışı ayırmağı öyrədirdi.

Bir gün şagirdlərdən biri dedi:

— Müəllim, mən əvvəllər kitabları sevmirdim.

— Amma indi tarix oxumağı çox sevirəm.

Elvin üçün bu söz böyük mükafat idi.

Sevda isə kənd xəstəxanasında fəaliyyət göstərirdi.

Bir gün ağır vəziyyətdə olan bir uşaq gətirdilər.

Saatlarla davam edən müalicədən sonra uşağın həyatı xilas edildi.

Anası göz yaşları içində dedi:

— Allah sizi qorusun.

— Bu gün övladımı mənə qaytardınız.

Sevda həmin gecə uzun müddət yata bilmədi.

O düşündü ki, illərlə çəkdiyi zəhmət məhz bu anlar üçün imiş.

Zaman keçdikcə onların xidmətləri daha da böyüdü.

Bir çox gənclər Elvinin təsiri ilə ali təhsil almağa başladı.

Bir çox xəstələr Sevdanın köməyi ilə sağlamlığına qovuşdu.

Lakin həyatın qanunu dəyişmir.

İllər insanı yaşlandırır.

Bir gün Elvin ağır xəstələndi.

Həkimlər onun vəziyyətinin ciddi olduğunu bildirdilər.

Xəstəxanada yata-yata belə kitab oxumağa davam edirdi.

Sevda ona dedi:

— Bir az dincəl.

Elvin gülümsədi.

— Mən öyrənməyi sevirəm.

— Son nəfəsimə qədər.

Bir gün şagirdləri onu ziyarətə gəldilər.

Onlardan biri dedi:

— Müəllim, sizin sayənizdə mən tarixçi oldum.

Başqası dedi:

— Mən müəllim oldum.

Digəri dedi:

— Mən də kitab yazıram.

Elvin onların üzünə baxıb sakitcə gülümsədi.

O başa düşdü ki, insanın ömrü bitə bilər, amma yaydığı elm yaşamğa davam edir.

Bir neçə ay sonra Elvin vəfat etdi.

Bütün kənd yas içində idi.

Məktəbin həyətinə yüzlərlə insan toplaşmışdı.

Orada bir vaxtlar onun dərs dediyi şagirdlər dayanmışdı.

Onlardan biri çıxış etdi:

— O bizə sadəcə tarix öyrətmədi.

— O bizə necə insan olmağı öyrətdi.

Sevda həmin gün göz yaşları içində qardaşının köhnə dəftərlərini vərəqləyirdi.

Dəftərin bir səhifəsində belə yazılmışdı:

"Elm öyrənmək insanın nəfəs almağı kimidir. Dayandığı gün inkişafı da dayanır."

Sevda həmin anda Həzrəti Muhəmmədin (s) kəlamını xatırladı:

"Elm axtaran kimsə, bu vəziyyətdə ikən vəfat edərsə, şəhid kimi vəfat etmişdir."

O artıq bu sözün mənasını daha yaxşı anlayırdı.

Çünki Elvin ömrünü insanların maariflənməsinə sərf etmişdi.

Son nəfəsinə qədər öyrənmiş, öyrətmiş və fayda vermişdi.

Onun bədəni torpağa qayıtsa da, yetişdirdiyi insanlar, verdiyi biliklər və qoyduğu iz yaşayırdı.

Və həqiqətən də belə insanlar unudulmurlar.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm axtarmaq müqəddəs və dəyərli bir məqsəddir.
- Elm yolunda çəkilən çətinliklər insanı böyüdür və kamilləşdirir.
- Qadın və kişi hər ikisi elm öyrənərək cəmiyyətə xidmət edə bilər.
- Həqiqi elm insanlara fayda verməklə öz dəyərini göstərir.
- Müəllimlik və həkimlik kimi peşələr insanların həyatını dəyişə bilir.
- İnsan ömrünün sonuna qədər öyrənməkdən vaz keçməməlidir.
- Elm öyrədən insan vəfat etsə belə, onun təsiri yaşayır.
- Maddi çətinliklər elm yolunda irəliləməyə mane olmamalıdır.
- Həqiqi uğur insanların qəlbində yaxşı iz qoymaqdır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamı bizə öyrədir ki, elm axtarışı Allah yolunda böyük bir xidmət və fədakarlıqdır. İnsan bu yolda ikən vəfat etsə belə, onun səyi və niyyəti çox böyük dəyərə malikdir.

KƏLAM - 116

"HƏR KİM GECƏ VƏ YA GÜNDÜZ ELM TƏLƏB EDƏRSƏ, MÜTLƏQ ALLAHIN RƏHMƏTİNƏ QƏRQ OLAR."

(Bu kəlam İmam Baqirə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 306)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 116

"NURUN ARDINCA"

Samux rayonunun sakit kəndlərindən birində yaşayan iki bacı-qardaş vardı. Bacının adı Nigar, qardaşın adı isə Rəşad idi. Onların ailəsi zəngin deyildi, amma evlərində hər zaman hörmət edilən bir xəzinə vardı: elm.

Ataları kənd təsərrüfatı ilə məşğul olurdu. Anaları isə uzun illər məktəbdə kitabxanaçı işləmişdi. Evlərinin bir küncündə köhnə kitablarla dolu bir dolab vardı. Nigar və Rəşad uşaqlıqdan həmin kitabların arasında böyümüşdülər.

Anaları tez-tez belə deyərdi:

— İnsanlar yağışın torpağa rəhmət gətirdiyini görürlər. Amma bilmirlər ki, elm də insan ruhuna rəhmət gətirir.

O vaxtlar uşaqlar bu sözlərin dərin mənasını anlamırdılar.

Bir gün məktəbdə müəllim İmam Baqirin (ə) bir kəlamını oxudu:

— "Hər kim gecə və ya gündüz elm tələb edərsə, mütləq Allahın rəhmətinə qərq olar."

Müəllim sonra soruşdu:

— Sizcə Allahın rəhməti nədir?

Şagirdlər müxtəlif cavablar verdilər.

Kimsə sağlamlıq dedi.

Kimsə ruzi.

Kimsə xoşbəxtlik.

Müəllim gülümsədi:

— Bunların hamısı doğrudur. Amma elm öyrənən insanın qəlbinə gələn hidayət, düzgün qərar vermək bacarığı, insanlara faydalı olmaq imkanı da Allahın rəhmətidir.

Bu sözlər Nigarı və Rəşadı düşündürdü.

Həmin gündən sonra onlar dərslərinə daha ciddi yanaşmağa başladılar.

Nigar müəllimə olmaq istəyirdi.

Çünki o, insanların həyatını dəyişən müəllimlərin hekayələrini çox sevirdi.

Rəşad isə aqronom olmaq istəyirdi.

O düşünürdü ki, torpaqla bağlı elmləri öyrənərək kənd təsərrüfatını inkişaf etdirə bilər.

İllər keçdi.

Onlar orta məktəbi uğurla bitirdilər.

Lakin universitet həyatı asan olmadı.

Maddi çətinliklər vardı.

Uzun yollar vardı.

Bəzən ümidsizlik də olurdu.

Nigar hər səhər gün çıxmamış oyanırdı.

Dərsə gedir, sonra kitabxanada saatlarla çalışırdı.

Gecə evə qayıdanda yorğunluqdan gözləri bağlanırdı.

Amma yenə kitabını açırdı.

Bir gecə yata bilmədi.

Sabah imtahanı vardı.

Saatlarla çalışdı.

Pəncərədən süzülən ay işığında qeydlərini oxuyurdu.

Birdən anasının sözləri yadına düşdü:

"Elm də insan ruhuna rəhmət gətirir."

O gecə Nigar düşündü ki, bəlkə də Allahın rəhməti yalnız asanlıq deyil. Bəzən insanı yaxşılığa aparan güc də rəhmətdir.

Rəşadın həyatı da fərqli deyildi.

Bir yay mövsümündə o, kənd təsərrüfatı üzrə araşdırma aparırdı.

Günəşin altında saatlarla sahələrdə işləyirdi.
Bəzən dostları istirahət edərkən o, torpaq nümunələri toplayırdı.
Bir dəfə ona dedilər:
— Özünü niyə bu qədər yorursan?
Rəşad gülümsədi:
— Çünki bir gün bu biliklər yüzlərlə ailənin ruzisinə kömək edə bilər.
Aradan illər keçdi.
Nigar müəllimə oldu.
Rəşad isə aqronom.
Onlar yenidən doğma Samuxa qayıtdılar.
Nigar kənd məktəbində işləməyə başladı.
Onun sinfində çox kasıb ailələrin uşaqları oxuyurdu.
Bir gün bir şagird dərsə gəlmədi.
Nigar səbəbini öyrənmək üçün həmin uşağın evinə getdi.
Məlum oldu ki, ailənin vəziyyəti ağırdır.
Uşaq işləməyə məcbur olur.
Nigar həmin ailəyə kömək etmək üçün məktəbdə təşəbbüs başlatdı.
Qısa müddətdə kənd sakinləri birləşdi.
Uşaq yenidən məktəbə qayıtdı.
İllər sonra həmin şagird müəllim oldu.
Bir tədbirdə çıxış edərək dedi:
— Əgər müəlliməm vaxtında mənim qapımı döyməsəydi, bu gün burada olmazdım.
Nigar göz yaşlarını saxlaya bilmədi.
O an anladı ki, Allahın rəhməti bəzən insanın başqa bir insanın həyatında səbəbə çevrilməsidir.
Rəşad da öz sahəsində uğurlar qazanırdı.
Kəndlərdə məhsuldarlığın azalması ilə bağlı problemlər vardı.
O, yeni üsullar tətbiq etdi.
Fermerlərə pulsuz seminarlar keçdi.
Bir çox ailələrin gəliri artdı.
Bir gün yaşlı bir fermer onun yanına gəldi.
— Oğlum, əvvəlki illərdə məhsulumuz çox az olurdu.
— Sənin öyrətdiklərin sayəsində vəziyyətimiz dəyişdi.
Sonra əlavə etdi:
— Allah səni qorusun.
Rəşad həmin gün evə qayıdanda uzun müddət düşündü.
O başa düşdü ki, elm sadəcə məlumat toplamaq deyil.
Elm insanların həyatına rahatlıq və ümid gətirməkdir.
İllər keçdikcə onların nüfuzu artdı.
Lakin onlar özlərini böyük hesab etmirdilər.
Çünki hər yeni bilik onlara bilmədiklərinin daha çox olduğunu göstərirdi.
Bir gün kənddə böyük bir tədbir keçirildi.
Oraya yüzlərlə insan toplaşmışdı.

Nigar çıxış edərək dedi:

— Mən illər əvvəl düşünürdüm ki, Allahın rəhməti yalnız insanın aldığı nemətlərdir.

— Amma bu gün anlayıram ki, başqalarına faydalı olmaq imkanı da Allahın rəhmətidir.

Rəşad da söz aldı:

— Gecələr oxuduğumuz kitablar, gündüzlər çəkdiyimiz zəhmətlər bəzən ağır görünür.

— Amma sonradan başa düşürsən ki, həmin zəhmətlər Allahın sənə verdiyi ən böyük nemətlərdən biridir.

Meydanda sükut yarandı.

Çünki hər kəs onların həyatında bu sözlərin həqiqətə çevrildiyini görürdü.

Nigar yetişdirdiyi tələbələrdə yaşayırdı.

Rəşad isə öyrətdiyi insanlarda.

Onlar başa düşmüşdülər ki, İmam Baqirin (ə) kəlamı sadəcə bir cümlə deyil.

Bu, bir həyat qanunudur.

Kim gecə-gündüz elm axtarırsa, Allah onu yalnız biliklə deyil, hidayətlə, fayda ilə, insanların duası ilə və mənəvi rahatlıqla mükafatlandırır.

Bu isə Allahın rəhmətinin ən gözəl təzahürlərindən biridir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm axtarmaq insanı Allahın rəhmətinə yaxınlaşdırır.
- Gecə və gündüz edilən zəhmət gec-tez öz bəhrəsini verir.
- Qadın və kişi hər ikisi elm yolunda böyük uğurlar qazana bilər.
- Elm yalnız insanın özünə deyil, cəmiyyətə də fayda verməlidir.
- Həqiqi müəllim insanların həyatını dəyişə bilən insandır.
- Öyrənilən bilik insanların problemlərini həll etdikdə daha dəyərli olur.
- Allahın rəhməti yalnız maddi nemətlərdən ibarət deyil, faydalı olmaq imkanı da böyük rəhmətdir.
- Elm insanın qəlbini işıqlandırır və ona düzgün qərarlar verməyə kömək edir.
- Təvazökarlıq elm sahibinin ən gözəl xüsusiyyətlərindən biridir.
- İmam Baqirin (ə) “Hər kim gecə və ya gündüz elm tələb edərsə, mütləq Allahın rəhmətinə qərq olar” kəlamı bizə öyrədir ki, elm yolunda atılan hər addım insanı mənəvi yüksəlişə, faydalı həyata və Allahın rəhmətinə yaxınlaşdırır.

KƏLAM - 117

“ELM TƏLƏB EDƏN KİMSƏ ÜÇÜN DÜNYA İZZƏTİ VƏ AXİRƏT QURTULUŞU VARDIR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 306)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 117

“İKİ QAPININ AÇARI”

Şamaxının dağlarla əhatələnmiş, qədim tarix qoxuyan kəndlərindən

birində iki bacı-qardaş yaşayırdı. Bacının adı Lalə, qardaşın adı isə Murad idi. Onlar uşaqlıqdan zəhmətkeş ailədə böyümüşdülər.

Ataları kiçik təsərrüfatla məşğul olur, anaları isə kənd məktəbində texniki işçi işləyirdi. Ailə varlı deyildi. Bəzən elə günlər olurdu ki, evdə yalnız ən vacib ehtiyacları qarşılamağa imkan çatırdı.

Amma onların evində başqa bir zənginlik vardı.

Bu zənginlik kitablar idi.

Köhnə kitablar.

Saralmış səhifələr.

İllərin izini daşıyan dəftərlər.

Ataları hər dəfə maaş alanda özünə yeni paltar almaq əvəzinə uşaqlara kitab gətirərdi.

Bir gün Murad soruşdu:

— Ata, niyə bu qədər kitab alırsan?

Atası kitabı əlində tutub dedi:

— Oğlum, paltar köhnəlir. Ev dağılır. Mal azalır. Amma elm insanı həm bu dünyada ucaldır, həm də axirətdə.

O vaxt Murad bu sözlərin mənasını tam başa düşmədi.

Amma illər sonra həmin sözlər həyatının ən böyük həqiqətinə çevriləcəkdi.

Bir gün məktəbdə müəllim İmam Əlinin (ə) kəlamını oxudu:

— "Elm tələb edən kimsə üçün dünya izzəti və axirət qurtuluşu vardır."

Sinifdə sükut yarandı.

Lalə əlini qaldırdı.

— Müəllim, elm necə həm dünyada, həm də axirətdə insana fayda verir?

Müəllim pəncərədən görünən dağları göstərdi.

— O dağlara çıxmaq üçün iki ayaq lazımdır.

— İnsan da xoşbəxtliyə çatmaq üçün iki dayağa ehtiyac duyur: dünya həyatı və axirət həyatı.

— Elm hər ikisinin açarıdır.

Bu sözlər onların yaddaşına həkk olundu.

İllər keçdi.

Lalə həkim olmaq istəyirdi.

Murad isə hüquqşünas olmaq arzusunda idi.

Lakin ailənin maddi vəziyyəti zəif idi.

Universitetə hazırlaşmaq üçün əlavə dərslərə getmək imkanları yox idi.

Bəzən kəndin kitabxanasında köhnə kitablardan istifadə edirdilər.

Bəzən bir kitabı növbə ilə oxuyurdular.

Bir qış gecəsi elektrik kəsilmişdi.

Evin içində yalnız neft lampasının zəif işığı görünürdü.

Lalə kitab oxuyurdu.

Anası ona baxıb dedi:

— Yorulmamısan?

— Yox, ana.

— Niyə?

Lalə kitabı bağladı.

— Çünki mən bilirəm ki, bu gün çəkdiyim əziyyət sabah bir insanın həyatını xilas edə bilər.

Anası onun başını sığalladı.

— Allah zəhmətini hədər etməsin.

Murad da gecələr çalışırdı.

Bəzən dostları gəzintiyə gedəndə o kitab oxuyurdu.

Bəzən yorğunluqdan masanın üstündə yuxuya gedirdi.

Bir dəfə dostlarından biri ona dedi:

— Bu qədər zəhmət çəkməyə dəyərmi?

Murad cavab verdi:

— İnsan yalnız özü üçün yaşayırsa, bəlkə də dəyməz.

— Amma başqalarına fayda vermək üçün yaşayırsa, dəyər.

Nəhayət universitet illəri başladı.

Çətinliklər daha da artdı.

Kirayə haqqı.

Yol xərcləri.

Qida problemi.

Yorğunluq.

Lakin onlar geri çəkilmədilər.

Bir gün Lalə xəstəxanada təcrübə keçirdi.

Oraya yaşlı bir qadın gətirdilər.

Qadının vəziyyəti ağır idi.

Saatlarla davam edən müalicədən sonra vəziyyəti sabitləşdi.

Bir neçə gün sonra qadın sağaldı.

Gedərkən Lalənin əlindən tutdu.

— Qızım, Allah səni qorusun.

— Mənim övladlarım uzaqdadır. Amma sən mənə öz övladım kimi kömək etdin.

Lalənin gözləri doldu.

O an başa düşdü ki, elm yalnız məlumat deyil.

Elm mərhəmətin həyata keçmiş formasıdır.

Murad isə hüquq sahəsində çalışırdı.

Bir gün kasıb bir ailənin haqqını müdafiə etdi.

Onların torpağını haqsız yerə əllərindən almaq istəyirdilər.

Uzun mübarizədən sonra ailə haqqını geri qazandı.

Yaşlı ata onun əlini sıxaraq dedi:

— Oğlum, sən bizim üçün yalnız hüquqşünas olmadın.

— Ədaləti bizə qaytardın.

Murad həmin gün evə qayıdanda uzun müddət düşüncəyə getdi.

O başa düşdü ki, elm insanı hörmətli edən diplom deyil.

İnsanlara fayda verməkdir.

İllər keçdi.

Lalə tanınmış həkim oldu.
Murad isə nüfuzlu hüquqşünas.
Amma onları fərqləndirən vəzifələri yox idi.
Onları fərqləndirən insanların duası idi.
Bir gün Şamaxıda böyük bir tədbir keçirildi.
Tədbirə kənd sakinləri, müəllimlər, tələbələr və yaşlı insanlar gəlmişdi.
Orada çıxış edən qocaman bir müəllim dedi:
— Bəziləri izzəti var-dövlətdə axtarır.
— Bəziləri vəzifədə.
— Bəziləri şöhrətdə.
— Amma həqiqi izzət insanların həyatına fayda verməkdədir.
Sonra Lalə və Murada baxdı.
— Siz bunun canlı nümunəsisiniz.
Meydanda alqış səsləri yüksəldi.
Amma hər ikisinin qəlbində başqa bir hiss vardı.
Onlar bilirdilər ki, insanların hörməti gözəldir.
Lakin bundan da gözəli Allahın razılığıdır.
Həmin axşam evə qayıdanda atalarının köhnə kitablarını açdılar.
İllər əvvəl eşitdikləri kəlam yenidən gözlərinin önünə gəldi:
"Elm tələb edən kimsə üçün dünya izzəti və axirət qurtuluşu vardır."
Onlar artıq bu sözün mənasını yaşayaraq öyrənmişdilər.
Çünki elm onları kasıblıqdan zənginliyə aparmamışdı.
Elm onları insanlara faydalı insanlara çevirmişdi.
Məhz buna görə hörmət qazanmışdılar.
Məhz buna görə vicdanları rahat idi.
Və məhz buna görə ümid edirdilər ki, Allah onların bu zəhmətini axirətdə də mükafatsız qoymayacaq.
Beləcə onlar başa düşdülər ki, elm iki qapının açarıdır:
Birinci qapı insanların hörmətinə aparır.
İkinci qapı isə Allahın rəhmətinə.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanı həm dünyada hörmətli, həm də axirətdə ümidli edir.
- Həqiqi izzət var-dövlətdə deyil, insanlara fayda verməkdədir.
- Qadın və kişi hər ikisi elm yolu ilə cəmiyyətə böyük xidmət göstərə bilər.
- Elm yalnız bilik toplamaq deyil, öyrənilənləri insanların xeyrinə istifadə etməkdir.
- Çətinliklər elm yolunda olan insanı dayandırmamalıdır.
- Həkimlik, müəllimlik, hüquqşünaslıq və digər faydalı peşələr insan həyatını dəyişə bilir.
- İnsanların duasını qazanmaq böyük bir mənəvi sərvətdir.
- Dünya hörməti ilə axirət qurtuluşunu birləşdirən ən gözəl vasitələrdən biri elmdir.

- Elm insanın xarakterini, düşüncəsini və həyata baxışını gözəlləşdirir.
- İmam Əlinin (ə) "Elm tələb edən kimsə üçün dünya izzəti və axirət qurtuluşu vardır" kəlamı bizə öyrədir ki, elm yalnız bu dünya üçün deyil, insanın əbədi həyatı üçün də ən qiymətli sərmayədir.

KƏLAM - 118

"KİM ELM AXTARMAQ ÜÇÜN EVİNDƏN ÇIXARSA, GERİ QAYIDANA QƏDƏR ALLAH YOLUNDA ADDIMLAMIŞ SAYILIR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 306)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 118

"UZANAN YOLUN SİRRİ"

Şəkinin yaşıl dağlarla əhatələnmiş, bulaqların səsi ilə oyandığı kəndlərindən birində iki gənc yaşayırdı. Onlardan biri Aysel, digəri isə Kamal idi. Onlar qohum deyildilər, eyni məktəbdə də oxumurdular. Həyatları ayrı-ayrı istiqamətlərdə davam edirdi. Amma talelərində ortaq bir nöqtə vardı: hər ikisi elm axtarışına çıxmışdı.

Aysel kasıb bir ailənin qızı idi. Atası illər əvvəl dünyasını dəyişmişdi. Anası tikiş tikərək ailəni dolandırırdı. Aysel uşaqlıqdan çalışqan idi. Kənddə çoxları onun haqqında:

— Bu qız çox oxuyur, amma görəsən bunun ona nə faydası olacaq? — deyirdi.

Lakin Aysel heç vaxt bu sözlərə fikir vermirdi.

Bir gün məktəbdə müəllimi bir hədis oxudu:

— "Kim elm axtarmaq üçün evindən çıxarsa, geri qayıdana qədər Allah yolunda addımlamış sayılır."

Bu sözlər Ayselin qəlbində iz buraxdı.

Həmin gün evə qayıdanda anasına dedi:

— Ana, mən oxumaq istəyirəm.

— Oxu qızım.

— Çox uzaqlara getsəm?

Anası gözlərinə baxdı.

— Əgər Allah rizası üçün elm öyrənəcəksənsə, get. Mən sənin yolunu bağlamaram.

Aradan illər keçdi.

Aysel universitetə qəbul oldu.

Lakin universitet yaşadığı kənddən çox uzaqda idi.

Hər səhər gün çıxmamış yola düşür, avtobusla uzun yol gedirdi.

Qışın şaxtasında da.

Yayın istisində də.

Bəzən avtobus gecikirdi.

Bəzən yağış altında dayanmalı olurdu.

Bəzən isə cibində yalnız yolpulu qalırdı.

Bir gün güclü qar yağmışdı.

Hamı evdə qalmağa üstünlük verirdi.

Anası dedi:
— Bu gün getməsən olmaz?
Aysel pəncərədən çöldəki ağ örpəyə bürünmüş yolu göstərdi.
— Ana, mən yalnız universitetə getmirəm.
— Mən elm öyrənməyə gedirəm.
Anası susdu.
Çünki qızının gözlərində qəribə bir qətiyyət görürdü.
O biri tərəfdə isə Kamal yaşayırdı.
Kamalın ailəsi də imkanlı deyildi.
Atası sürücü işləyirdi.
Bir gün Kamal atasına dedi:
— Ata, mən müəllim olmaq istəyirəm.
Atası gülümsədi.
— Oğlum, müəllim olmaq üçün çox əziyyət çəkməlisən.
— Hazıram.
— Bəzən insanlar sənin zəhmətini görməyəcək.
— Yenə də hazıram.
— Bəzən yolun uzun olacaq.
— Yenə də gedəcəyəm.
Atası onun çiyninə toxundu.
— Onda Allah yolunu açsın.
Kamal da təhsil almağa başladı.
O, hər gün kənd kitabxanasına gedirdi.
Kitabxana evindən xeyli uzaqda idi.
Bəzən yorğun olurdu.
Bəzən dostları futbol oynayanda o kitab oxuyurdu.
Bəzən hamı əylənərkən o qeydlər hazırlayırdı.
Bir gün kitabxananın yaşlı işçisi ona dedi:
— Oğlum, sən niyə bu qədər çalışırsan?
Kamal cavab verdi:
— Çünki bir gün mənim öyrəndiklərim başqasının həyatını dəyişə bilər.
Yaşlı kişi gülümsədi.
— Bax, əsl elm budur.
İllər keçdi.
Aysel həkim oldu.
Kamal isə müəllim.
Onlar bir-birini tanımırdı.
Lakin hər ikisi eyni həqiqəti yaşayırdı.
Bir gün Aysel işlədiyi xəstəxanada ağır vəziyyətdə olan bir uşağı müalicə etdi.
Uşağın ailəsi ümidsiz idi.
Həkimlər gecə-gündüz çalışırdı.
Nəhayət, uşaq sağaldı.
Anası göz yaşları içində dedi:

— Qızım, sən bizim övladımızı həyata qaytardın.

Aysel həmin gecə evə gedərkən uzun yol boyu düşündü.

Bir vaxtlar qarda, yağışda, yorğun halda getdiyi yollar gözünün önünə gəldi.

O başa düşdü ki, həmin addımlar boşuna olmayıb.

Hər addım bir insanın həyatına çevrilmişdi.

Kamal isə Şəkidə müəllim işləyirdi.

Bir gün sinifində dərslərə maraq göstərməyən bir şagird vardı.

Hamı onu ümidsiz hesab edirdi.

Kamal isə əl çəkmədi.

Onunla ayrıca məşğul oldu.

Dərslər keçdi.

Kitablar verdi.

Söhbətlər etdi.

İllər sonra həmin şagird universitetə qəbul oldu.

Məzuniyyət günündə gəlib Kamalın əlini sıxdı.

— Müəllim, əgər siz məni ruhlandırmasaydınız, bu gün burada olmazdım.

Kamalın gözləri doldu.

O da keçdiyi yolları xatırladı.

Kitabxanaya getdiyi günləri.

Soyuq səhərləri.

Yorğun gecələri.

Və anladı ki, elm yolunda atılan heç bir addım itib getmir.

Bir yay günü Şəkidə böyük bir tədbir keçirildi.

Tədbirə müəllimlər, tələbələr, həkimlər və kənd sakinləri toplaşmışdı.

Orada çıxış edən ağsaqqal alim dedi:

— İnsanlar bəzən yalnız nəticəni görürlər.

— Amma Allah nəticədən əvvəl niyyəti görür.

— Bir insan elm öyrənmək üçün evindən çıxanda, Allah onun addımlarını savab kimi yazır.

— Çünki o, yalnız özü üçün deyil, gələcəkdə fayda verəcəyi insanlar üçün də çalışır.

Bu sözləri eşidən Aysel və Kamal bir-birindən xəbərsiz şəkildə eyni hissi yaşadılar.

Onlar başa düşdülər ki, elm yolunda çəkilən yorğunluqlar əslində ibadətin başqa bir formasıdır.

Evdən çıxarkən atılan addımlar.

Oxunan səhifələr.

Keçirilən imtahanlar.

Yorğun gecələr.

Hamısı Allahın gördüyü və qiymətləndirdiyi zəhmətlərdir.

O gündən sonra hər ikisi daha da həvəslə çalışdı.

Çünki artıq anlayırdılar ki, elm axtarmaq üçün çıxılan yol sadəcə bir

küçə, bir avtobus və ya bir universitet yolu deyil.

Bu yol insanı Allaha yaxınlaşdıran bir yoldur.

Və həmin yolda atılan hər addım insanın həm öz həyatını, həm də başqalarının həyatını işıqlandırır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm öyrənmək üçün atılan hər addım Allah qatında qiymətlidir.
- Təhsil almaq uğrunda çəkilən çətinliklər və yorğunluqlar boşa getmir.
- Qadın və kişi fərq etmədən hər kəs elm yolunda çalışmalıdır.
- Elm insanı yalnız özü üçün deyil, başqaları üçün də faydalı edir.
- Həkim, müəllim və digər faydalı peşələr cəmiyyətin həyatını dəyişdirə bilir.
- Səmimi niyyətlə çıxılan elm yolu ibadət dəyəri daşıyır.
- Böyük uğurlar kiçik və davamlı addımlarla əldə olunur.
- İnsanların həyatına toxunan elm ən dəyərli elmdir.
- Çətin hava şəraiti, yoxsulluq və maneələr elm yolundan döndərməməlidir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, elm axtarmaq üçün evindən çıxan insan geri qayıdana qədər Allah yolunda sayılır və bu yol insanın həm dünyasını, həm də axirətini nurlandırır.

KƏLAM - 119

“KİM ELM AXTARAR VƏ ONU ƏLDƏ EDƏRSƏ, ALLAH ONA SAVABDAN İKİ PAY VERƏR. KİM DƏ ELM AXTARAR, LAKİN ONU ƏLDƏ EDƏ BİLMƏZSƏ, ALLAH ONA SAVABDAN BİR PAY YAZAR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 306)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 119

“İKİ AXTARIŞIN BƏRƏKƏTİ”

Zərdabın sakit kəndlərindən birində iki gənc yaşayırdı. Onların biri Sevinc, digəri isə Elvin idi. Hər ikisi fərqli ailələrdə böyüsə də, ortaq bir xüsusiyyətləri vardı: öyrənməyi çox sevirdilər.

Sevinc uşaqlıqdan kitablara maraq göstərirdi. Kənd kitabxanasında olan bütün kitabları demək olar ki, oxumuşdu. Anası bəzən ona deyirdi:

— Qızım, bir az da dincəl.

Sevinc isə gülümsəyərək cavab verirdi:

— Ana, hər kitab mənə yeni bir dünya açır.

Elvin də çalışqan idi. O, texniki sahələrə maraq göstərirdi. Kənddə xarab olan radio, saat və digər əşyaları söküb yenidən yığmağa çalışırdı. Bəzən uğur qazanırdı, bəzən isə alınmırdı.

Bir gün məktəbdə müəllim bir hədis oxudu:

— “Kim elm axtarar və onu əldə edərsə, Allah ona savabdan iki pay verər. Kim də elm axtarar, lakin onu əldə edə bilməzsə, Allah ona savabdan bir pay yazar.”

Bu sözlər həm Sevincin, həm də Elvinin qəlbində dərin iz buraxdı.

Dərsdən sonra Sevinc müəllimdən soruşdu:

— Müəllim, elm əldə olunmasa belə niyə savab verilir?

Müəllim gülümsədi:

— Çünki Allah nəticədən əvvəl niyyətə və zəhmətə baxır.

Bu cavab onların yaddaşında qaldı.

İllər keçdi.

Sevinc universitetə qəbul olmaq üçün hazırlaşmağa başladı. Ailələrinin maddi vəziyyəti yaxşı deyildi. Evdə yalnız bir köhnə masa vardı. O da axşamlar qardaşı ilə növbə ilə istifadə edilirdi.

Bəzən gecələr işıq zəif olurdu.

Bəzən kitab almağa pul tapılmırdı.

Amma Sevinc dayanmadı.

Bir gün qonşu qadın ona dedi:

— Qızım, bu qədər oxuyursan. Əgər qəbul ola bilməsən necə?

Sevinc sakitcə cavab verdi:

— Mən çalışmaqdan məsuləm, nəticədən yox.

Qadın onun sözlərinə təəccüblə baxdı.

Sevinc aylarla hazırlaşdı.

Sınaqlarda iştirak etdi.

Gecələr dua etdi.

Lakin qəbul imtahanında topladığı bal istədiyi fakültəyə çatmadı.

Nəticələr açıqlanan gün hamı onun üzgün olacağını düşünürdü.

Amma o ağlamadı.

Anası soruşdu:

— Qızım, peşman deyilsən?

Sevinc başını yelladi.

— Xeyr.

— Niyə?

— Çünki mən bu müddətdə çox şey öyrəndim. Mən əvvəlki insan deyiləm.

Anası onu qucaqladı.

Həmin il Sevinc yenidən hazırlaşmağa qərar verdi.

O biri tərəfdə isə Elvin öz yolunu davam etdirirdi.

O, mühəndis olmaq istəyirdi.

Kənddəki köhnə texnikaları təmir etməklə təcrübə qazanırdı.

Bir dəfə rayon üzrə keçirilən layihə müsabiqəsinə qatıldı.

Aylarla çalışdı.

Maket hazırladı.

Gecələr yatmadı.

Amma müsabiqədə qalib gələ bilmədi.

Evə qayıdanda hamı onun məyus olacağını gözləyirdi.

Atası ona yaxınlaşıb dedi:

— Oğlum, çox çalışmışdın.

— Bəli, ata.

— Təəssüflənirsən?

Elvin bir müddət düşündü.

Sonra cavab verdi:

— Layihəm qalib olmadı.

— Amma mən öyrəndiklərimi heç kim məndən ala bilməz.

Atası gülümsədi.

— Deməli, sən əsl qazancı başa düşmüsən.

Bir il sonra Sevinc yenidən imtahan verdi.

Bu dəfə yüksək nəticə göstərərək universitetə qəbul oldu.

Hamı sevindi.

Kənddə insanlar onu təbrik etməyə başladılar.

Lakin Sevinc ən çox əvvəlki uğursuz ilini xatırlayırdı.

Çünki o il ona səbir, əzm və təvəkkül öyrətmişdi.

Elvin də illər sonra mühəndis oldu.

Onun hazırladığı layihələr kəndlərdə su və enerji problemlərinin həllinə kömək etməyə başladı.

Bir gün Zərdabda keçirilən tədbirdə həm Sevinc, həm də Elvin çıxış etdilər.

Tədbirdə çoxlu tələbə iştirak edirdi.

Sevinc dedi:

— Mən bir dəfə uğursuz olmuşdum.

— Amma sonradan anladım ki, Allah heç bir zəhməti itirmir.

Elvin isə əlavə etdi:

— Bəzən insan məqsədinə çatır.

— Bəzən çatmır.

— Amma səmimi şəkildə elm axtarırsa, hər iki halda qazanan odur.

Oradakı gənclər diqqətlə onları dinləyirdilər.

Tədbirin sonunda yaşlı bir müəllim ayağa qalxdı.

O dedi:

— Uşaqlar, unutmayın.

— Tarlaya toxum atan hər adam məhsul götürməyə bilər.

— Amma toxum atmayan adamın məhsul götürməsi mümkün deyil.

— Allah zəhməti sevir.

— Elm yolunda atılan hər addım dəyərlidir.

Həmin gün Sevinc və Elvin başa düşdülər ki, uğur yalnız nəticə deyil.

Əsl uğur düzgün niyyətlə çalışmaqdır.

Çünki insan bəzən məqsədinə çatır və iki qazanc əldə edir: həm elm, həm də savab.

Bəzən isə məqsədinə çata bilmir, amma çəkdiyi zəhmət və səmimiyyət yenə də Allah yanında dəyərsiz qalmır.

İllər sonra onların həyat hekayəsi Zərdabda bir çox gəncə nümunə oldu.

Bəziləri Sevincin əzmini örnək götürdü.

Bəziləri Elvinin səbir və təvazökarlığını.

Hamı bir həqiqəti öyrəndi:

Allah yolunda edilən heç bir səmimi səy boşa getmir.

Elm axtarışı özü belə bir ibadətdir.

Və insan bəzən əldə etdiyindən daha çox, həmin yolda çevrildiyi insanla qazanar.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Allah elm yolunda çəkilən zəhməti nəticədən asılı olmayaraq qiymətləndirir.
- Səmimi niyyətlə elm axtarmaq özü böyük bir ibadətdir.
- Uğursuzluq insanın dəyərsiz olduğunu göstərmir.
- Bəzən məqsədə çatmamaq belə insana mühüm həyat dərsləri qazandırır.
- Qadın və kişi fərq etmədən hər kəs elm öyrənməyə çalışmalıdır.
- Əsl uğur yalnız nəticə əldə etmək deyil, doğru istiqamətdə çalışmaqdır.
- Elm insanın xarakterini, səbrini və iradəsini gücləndirir.
- İnsan əldə etdiyi biliklərlə başqalarına fayda verdikdə cəmiyyət inkişaf edir.
- Allah heç bir səmimi zəhməti qarşılıqsız qoymur.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, elm axtarıb onu əldə edən ikiqat mükafat qazanır, əldə edə bilməyən isə səmimi səyi səbəbilə yenə də savabdan məhrum olmur.

KƏLAM - 120

“KİM ELM AXTARSA, ONUN GÜNDÜZÜ ORUC TUTMUŞ, GECƏSİ İBADƏTLƏ KEÇİRMİŞ İNSAN KİMİDİR. KİM ELMİN BİR HİSSƏSİNİ ÖYRƏNƏRSƏ, BU ONUN ÜÇÜN ƏBU QUBEYS DAĞI QƏDƏR QIZILA SAHİB OLUB ONU ALLAH YOLUNDA SƏDƏQƏ VERMƏSİNDƏN DAHA XEYİRLİDİR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 307)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 120

“BİR DAMLA NUR”

Ağstafanın geniş düzənlikləri boyunca uzanan kəndlərdən birində Nigar adlı bir qız yaşayırdı. O, uşaqlıqdan sual verməyi sevirdi. Göydəki ulduzlara baxar, yağışın necə yağdığını soruşar, insanların niyə yaxşı və ya pis davranışlar etdiyini düşünərdi.

Anası bəzən gülümsəyərək deyirdi:

— Qızım, sənin suallarının sonu yoxdur.

Nigar isə cavab verirdi:

— Ana, insan öyrəndikcə daha çox bilmək istəyir.

Ailələri varlı deyildi. Atası kiçik bir təsərrüfatla məşğul olurdu. Evdə hər şey ölçülü-biçili istifadə olunurdu. Amma Nigarın kitab sevgisi heç vaxt azalmırdı.

Bir gün məktəbdə müəllim Həzrəti Muhəmmədin (s) bir kəlamını oxudu:

— “Kim elm axtarsa, onun gündüzü oruc tutmuş, gecəsi ibadətlə keçirmiş insan kimidir. Kim elmin bir hissəsini öyrənərsə, bu onun üçün Əbu Qubeys dağı qədər qızıla sahib olub onu Allah yolunda sədəqə verməsindən

daha xeyirlidir.”

Sinif sakitləşdi.

Bu sözlər Nigarın qəlbinə toxundu.

Dərsdən sonra o, müəllimin yanına yaxınlaşdı.

— Müəllim, bir insan sadəcə öyrənməklə necə bu qədər savab qazana bilər?

Müəllim gülümsədi.

— Çünki elm insanı dəyişir, sonra isə insan vasitəsilə başqalarını dəyişir.

Bu cavab onun yaddaşına həkk olundu.

Eyni rayonun başqa bir kəndində Murad adlı bir oğlan yaşayırdı.

Murad sakit təbiətli idi. Futbol oynamağı sevirdi, amma ən böyük arzusu müəllim olmaq idi.

Bir gün dostları ona dedilər:

— Bu qədər kitab oxumağın nə faydası var?

Murad cavab verdi:

— Bəlkə bu gün heç bir faydasını görmürəm. Amma sabah bir insanın həyatını dəyişə bilər.

Onlar güldülər.

Murad isə yoluna davam etdi.

Aradan illər keçdi.

Nigar ali məktəbə hazırlaşmağa başladı.

Gecələr hamı yatandan sonra köhnə lampanın işığında dərs oxuyurdu.

Bir qış gecəsi elektrik kəsildi.

Çöldə qar yağırdı.

Anası dedi:

— Qızım, bu gün oxuma.

Nigar pəncərədən görünən ay işığına baxdı.

Sonra kitabını götürüb mətbəxə keçdi.

Şam yandırdı.

— Bir gün yorulanda məqsədimi xatırlayacağam, ana.

— Mən elm öyrənmək istəyirəm.

O gecə saatlarla çalışdı.

Anası onu izləyirdi.

Düşünürdü ki, bəzən insanın əlində sərvət olmur, amma ürəyində böyük bir xəzinə olur.

Murad da öz yolunda mübarizə aparırdı.

O, hər gün kilometrlərlə yol gedərək rayon kitabxanasına çatırdı.

Yayın istisində də.

Qışın şaxtasında da.

Bir gün güclü yağış başladı.

Hamı evə qaçdı.

Amma Murad kitabxanaya getməyə davam etdi.

Yaşlı kitabxanaçı bunu görüb soruşdu:

— Oğlum, bu qədər əziyyətə dəyərmi?

Murad islanmış kitablarını qorumağa çalışaraq dedi:

— Əgər bir damla su üçün torpaq bu qədər gözləyirsə, mən də bir damla elm üçün gözləyə bilərəm.

Yaşlı kişi onun sözlərini heç vaxt unutmadı.

Nigar universitetə qəbul oldu.

Murad isə müəllimlik fakültəsinə daxil oldu.

Onların yolları heç vaxt kəsişmədi.

Amma hər ikisi eyni həqiqəti yaşayırdı.

Elm insanın daxilində bir işıq yandırırdı.

İllər sonra Nigar həkim oldu.

Bir gün Ağstafada yaşayan yaşlı bir qadın ağır xəstəliklə xəstəxanaya gətirildi.

Qadının vəziyyəti ağır idi.

Bir çoxları ümidini itirmişdi.

Nigar saatlarla onun üzərində çalışdı.

Nəhayət qadın sağaldı.

Qadının qızı ağlayaraq dedi:

— Sən anamı bizə qaytardın.

Nigar həmin gün evə qayıdarkən tələbəlik illərini xatırladı.

Şam işığında keçən gecələri.

Yorğun günləri.

Qarlı səhərləri.

O an başa düşdü ki, öyrəndiyi hər bir məlumat hansısa bir insanın həyatına çevrilib.

Murad isə müəllim kimi fəaliyyət göstərirdi.

Onun sinfində Vüsal adlı bir şagird vardı.

Uşaq dərslərdə zəif idi.

Hamı onu ümidsiz hesab edirdi.

Murad isə əl çəkmədi.

Dərsdən sonra onunla ayrıca məşğul oldu.

Aylarla çalışdı.

Bir gün Vüsal məktəb müsabiqəsində birinci oldu.

Mükafat alarkən dedi:

— Müəllimim mənə inanmasaydı, bunu bacarmazdım.

Muradın gözləri doldu.

Çünki o an başa düşdü ki, bir vaxtlar öyrəndiyi kiçik biliklər indi başqa bir insanın gələcəyini qurur.

Bir yaz günü Ağstafada elm mövzusunda böyük bir tədbir keçirildi.

Tədbirə müəllimlər, tələbələr, həkimlər və kənd sakinləri qatılmışdı.

Orada çıxış edən ağsaqqal alim dedi:

— İnsanlar qızılı çox qiymətli hesab edir.

— Amma qızıl yalnız bir insanın ehtiyacını qarşılayır.

— Elm isə yüzlərlə insanın həyatını dəyişə bilər.

Sonra əlavə etdi:

— Bir insanın öyrəndiyi kiçik bir həqiqət bəzən bir ailəni, bir kəndi, hətta bir nəsli xilas edə bilər.

Hamı susdu.

Bu sözlər ürəklərə işləyirdi.

Nigar və Murad da həmin tədbirdə iştirak edirdilər.

Onlar bir-birini tanımırdı.

Amma hər ikisi eyni hissi yaşayırdı.

Onlar başa düşmüşdülər ki, elm axtarmaq sadəcə kitab oxumaq deyil.

Bu, insanlara faydalı olmaq üçün çıxılan müqəddəs bir yoldur.

Bu yolda keçən gündüzlər ibadət kimidir.

Bu yolda çəkilən əziyyətlər savabdır.

Bu yolda öyrənilən kiçik bir bilik isə bəzən dağlar qədər sərvətdən daha qiymətli olur.

Çünki sərvət tükənə bilər.

Amma elm bir ürəkdən başqa bir ürəyə keçərək yaşayır.

Və insanın həyatına nur saçır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm axtarmaq özü böyük bir ibadətdir.
- Elm yolunda çəkilən əziyyətlər Allah qatında qiymətlidir.
- Qadın və kişi fərq etmədən hər kəs elm öyrənməyə çalışmalıdır.
- Kiçik görünən bir bilik belə böyük dəyişikliklərə səbəb ola bilər.
- Maddi sərvət bitə bilər, amma elm paylaşdıqca artır.
- Həkim, müəllim və digər elm sahibləri cəmiyyətə böyük fayda verirlər.
- Səbir və əzm elm yolunun ən vacib xüsusiyyətlərindəndir.
- İnsan öyrəndiyi biliklərlə başqalarının həyatını yaxşılaşdıra bilər.
- Allah yolunda edilən səmimi elm axtarışı heç vaxt boşa getmir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, elmin kiçik bir hissəsini öyrənmək belə böyük sərvətləri sədəqə verməkdən daha xeyirli ola bilər, çünki elm insanlara uzun müddət fayda verir.

KƏLAM - 121

“HƏR KİM ALLAHIN DİNİNİ ANLAMAQ VƏ ÖYRƏNMƏK ÜÇÜN ÇALIŞARSA, ALLAH ONUN RUZİSİNİ VƏ EHTİYACLARINI HEÇ GÖZLƏMƏDİYİ YERDƏN VERƏR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 307)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 121

“SƏSSİZ GƏLƏN BƏRƏKƏT”

Ağsunun qədim küçələrində payızın ilk günləri idi. Səhər tezdən dağlardan enən sərin meh bağçalardakı nar ağaclarının yarpaqlarını yelləyirdi. Kənd camaatı hər zamankı kimi öz işinin başında idi. Kimisi bağa gedirdi, kimisi dükanını açırdı, kimisi isə məktəbə tələsirdi.

Həmin kənddə yaşayan iki gənc vardı: Züleyxa və Ramin.

Onlar nə qohum idilər, nə də eyni sinifdə oxumuşdular. Onları

yaxınlaşdıran yalnız bir xüsusiyyət vardı: hər ikisi öyrənməyi sevirdi. Dostluqları da məhz bu ortaq məqsəd üzərində qurulmuşdu. Hər görüşdə yeni kitablar haqqında danışar, bir-birlərinə faydalı məlumatlar verər, insanlara necə daha çox xeyir verə biləcəklərini düşünərdilər.

Züleyxa kənd məktəbində psixoloq işləyirdi. Ramin isə kiçik bir kompüter mərkəzində çalışırdı. Maaşları yüksək deyildi. Hər ikisinin ailə məsuliyyətləri vardı.

Bir gün dərsdən sonra məktəbin həyətində oturarkən Züleyxa dərindən ah çəkdi.

— Bilirsən, son vaxtlar bir məsələ məni çox düşündürür.

Ramin soruşdu:

— Nə olub?

— Mən Allahın dinini daha dərindən öyrənmək istəyirəm. Sadəcə kitab oxumaq yox, ayələrin mənasını, Peyğəmbərin (s) həyatını, əxlaqını, hikmətini öyrənmək istəyirəm. Amma hər dəfə deyirəm ki, əvvəl maddi vəziyyətim düzəlsin, sonra başlayaram.

Ramin gülümsədi.

— Maraqlıdır... İnsanlar həmişə elə düşünürlər ki, əvvəl ruzi gəlsin, sonra elm öyrənək.

— Bəs sən necə düşünürsən?

— Məncə, bəzən Allah əvvəl elmi seçən insana ruzinin yolunu açır.

Züleyxa bu sözləri eşitdi, amma cavab vermədi.

Bir neçə gün sonra kənd məscidində elan vuruldu.

"Hər cümə günü dini maarifləndirici dərslər keçiriləcək. İştirak ödənişsizdir."

Bu xəbəri oxuyan Züleyxa çox sevindi.

Amma dərslərin keçirildiyi saat onun iş vaxtı ilə üst-üstə düşürdü.

Ertəsi gün məktəbin direktoruna yaxınlaşdı.

— Müəllim, sizdən bir xahişim olacaq.

— Buyur, qızım.

— Cümə günləri keçirilən maarifləndirici dərslərə qatılmaq istəyirəm. Mümkündürsə, cədvəlimdə kiçik dəyişiklik edilsin.

Direktor bir qədər düşündü.

— Açığı, bu çətin məsələdir.

Züleyxa təşəkkür edib otaqdan çıxdı.

Ümidini itirmədi.

O gecə yenə dua etdi.

— İlahi, mən bu elmi Sənin razılığın üçün öyrənmək istəyirəm. Əgər xeyirlidirsə, mənə yol aç.

İki gün sonra direktor özü onu çağırdı.

— Sən gedəndən sonra rayon təhsil idarəsindən məktub gəldi.

— Nə məktub?

— Yeni iş bölgüsü hazırlanıb. Sənin dərs saatların dəyişdirildi.

Züleyxa heyrətlə soruşdu:

— Deməli, cümə günləri boş olacağam?
— Bəli.
O, otaqdan çıxarkən ürəyində yalnız bir cümlə vardı:
"Allah ilk maneəni aradan qaldırdı."
Dərslər başladı.
Müəllim ilk gün belə dedi:
— Mən sizə yalnız məlumat verməyə gəlməmişəm.
— Mən istəyirəm siz düşünməyi öyrənəsiniz.
Sonra masaya iki fənər qoydu.
Birinin batareyası dolu idi.
Digəri isə işləmirdi.
Otağın işıqlarını söndürdü.
İşlək fənəri yandırdı.
Otaq işıqlandı.
Sonra soruşdu:
— Hansı daha qiymətlidir?
Hamı işlək fənəri göstərdi.
Müəllim gülümsədi.
— İnsan da belədir.
— Elmi olan, amma onu həyatında tətbiq etməyən insan işləməyən fənərə bənzəyir.
— Allah yolunda öyrənilən elm isə insanı özü ilə bərabər başqalarına da işıq saçan fənərə çevirir.
Bu sadə nümunə Züleyxanın yaddaşından heç vaxt silinmədi.
Bir gün dərsdən çıxarkən güclü yağış başladı.
Hamı tələsik dağılışdı.
Yolun kənarında yaşlı bir kişi əlində ağır kisələrlə dayanmışdı.
Avtobuslar dolu idi.
Heç kim onu görmürdü.
Ramin motosikletini saxladı.
— Əmi, sizi aparım?
Qoca əvvəl razı olmadı.
Sonra razılaşdı.
Yolda söhbət etdilər.
Məlum oldu ki, həmin kişi illərlə kitab nəşriyyatı idarə edib.
İndi təqaüddə idi.
Evə çatanda dedi:
— Oğlum, sən mənə böyük yaxşılıq etdin.
Ramin gülümsədi.
— Mən sadəcə borcumu yerinə yetirdim.
Qoca cibindən vizit kartı çıxardı.
— Vaxtın olsa, gəl məni ziyarət et.
Bir həftə sonra Ramin həmin ünvana getdi.
Qoca onu böyük kitab otağına apardı.

Rəflərdə minlərlə kitab vardı.

Qoca dedi:

— Mən bu kitabların hamısını kənd kitabxanalarına bağışlamaq istəyirəm.

— Amma bunu idarə edəcək etibarlı biri lazımdır.

Bir neçə nəfər haqqında soruşdum.

Sənin adını eşitdim.

Ramin təəccübləndi.

— Mən?

— Bəli.

Beləcə Ramin həmin layihənin rəhbəri oldu.

Yeni işə qəbul edildi.

Əvvəlkindən daha yaxşı maaş aldı.

Amma onu ən çox sevindirən maaş deyildi.

Artıq yüzlərlə kənd uşağı yeni kitablara sahib olacaqdı.

Bu hadisədən sonra Züleyxa dedi:

— Maraqlıdır...

— Sən sadəcə bir yaşlı adama kömək etdin.

Amma Allah bunun əvəzində yüzlərlə uşağın elm qazanmasına səbəb olacaq bir qapı açdı.

Ramin cavab verdi:

— Məncə, Allah ruzini hesabladığımız yollarla vermir.

— O, qəlblərə baxır.

Aradan iki il keçdi.

Ağsuda böyük bir maarifləndirmə mərkəzi yaradıldı.

Züleyxa burada ailələr üçün əxlaq dərsləri keçirirdi.

Ramin isə gənclərə kitab oxumağın və dini öyrənməyin əhəmiyyətindən danışırdı.

Bir gün tədbirin sonunda kiçik bir oğlan ayağa qalxdı.

— Müəllim, mən bir şey soruşa bilərəm?

— Əlbəttə.

— Allah niyə bəzən insanın ruzisini gec verir?

Zalda hamı sakitləşdi.

Ramin bir an düşündü.

Sonra cibindən bir nar toxumu çıxardı.

Masanın üstünə qoydu.

— Bu nədir?

— Nar toxumu.

— Sabah bu toxum ağac olacaq?

— Yox.

— Bir aydan sonra?

— Yox.

— Bəs niyə?

Uşaq cavab verdi:

— Çünki böyüməsi üçün vaxt lazımdır.

Ramin gülümsədi.

— Allahın ruzisi də bəzən belədir.

— İnsan əvvəl niyyətini, zəhmətini, səbrini torpağa əkir.

— Sonra Allah elə meyvələr yetişdirir ki, insan onların haradan gəldiyini belə anlaya bilmir.

Züleyxa sözə qoşuldu.

— Həzrəti Muhəmməd (s) buyurur: "Hər kim Allahın dinini anlamaq və öyrənmək üçün çalışarsa, Allah onun ruzisini və ehtiyaclarını heç gözləmədiyi yerdən verər."

Sonra uşaqlara baxaraq dedi:

— Biz əvvəllər bu hədisi sadəcə oxuyurduq.

— İndi isə onun həyatımızda necə gerçəkləşdiyini gördük.

Tədbir bitəndə yaşlı bir qadın yaxınlaşıb dedi:

— Mən bu gün pul haqqında yox, bərəkət haqqında düşündüm.

Züleyxa gülümsədi.

— Bərəkət həmişə görünən şey deyil.

— Bəzən o, bir kitab olur.

— Bəzən bir müəllim.

— Bəzən bir dost.

— Bəzən də Allahın insanın qəlbinə verdiyi rahatlıq.

Həmin axşam Ağsunun üzərində günəş yavaş-yavaş batırdı.

Sanki təbiətin özü də bir həqiqəti pıçıldayırdı:

İnsan Allahın dinini öyrənmək üçün səmimi addım atanda, Allah onun qarşısına təkcə ruzi deyil, bərəkət, xeyirli insanlar, düzgün qərarlar və heç gözləmədiyi imkanlar çıxarır. Çünki Allahın vədi heç vaxt boşa çıxmaz.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Allahın dinini səmimi niyyətlə öyrənmək insanın həyatına mənəvi və maddi bərəkət gətirə bilər.
- Ruzi yalnız pul və mal deyil; faydalı elm, etibarlı dostlar, sağlamlıq, gözəl fürsətlər və daxili rahatlıq da Allahın ruzisidir.
- Səbir və səmimi dua insanın qarşısında gözlənilməz qapılar açа bilər.
- Həqiqi elm insanı təvazökar, mərhəmətli və faydalı etməlidir.
- Kiçik bir yaxşılıq Allahın izni ilə böyük xeyirlərə səbəb ola bilər.
- Dürüstlük və etibarlılıq insanın ən qiymətli sərvətlərindəndir.
- Faydalı bilik paylaşdıqca azalmaz, əksinə daha çox insana bərəkət gətirər.
- Allahın vədlərinə güvənən insan çətinlik qarşısında ümidini itirməz.
- Həqiqi dost insanı xeyirli məqsədlərə həvəsləndirən və yaxşılıq yolunda dəstəkləyən dostdur.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) bu mübarək kəlamı bizə öyrədir ki, Allahın dinini anlamaq və öyrənmək üçün çalışan insanın ruzisi və ehtiyacları Allah tərəfindən bəzən heç gözləmədiyi, ağlına belə gəlməyən yollarla qarşılanar.

KƏLAM - 122

“ELM TƏLƏB EDƏN KƏS ƏSLİNDƏ ALLAHIN MƏRHƏMƏTİNİ TƏLƏB EDƏN KƏSDİR. ELM TƏLƏB EDƏN İNSAN İSLAMIN DAYAQLARINDAN BİRİDİR VƏ ONUN SAVABI PEYĞƏMBƏRLƏRLƏ BİRLİKDƏ VERİLƏR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 307)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 122

“SƏSSİZ QURULAN KÖRPÜ”

Biləsuvarın geniş düzənlikləri boyunca uzanan kəndlərdən birində Zəhra və Tural adlı iki gənc yaşayırdı. Onlar eyni məktəbdə oxuyurdular. Uşaqlıqdan tanış olsalar da, onları bir-birinə bağlayan əsas səbəb eyni məhəllədə böyümələri deyildi. Onları yaxınlaşdıran şey elmə olan sevgiləri idi.

Məktəbdə bir çox şagird dərsləri yalnız qiymət almaq üçün oxuyurdu. Amma Zəhra ilə Turalın baxışı fərqli idi. Onlar öyrəndikləri hər məlumatın həyatlarını dəyişdirəcəyinə inanırdılar.

Bir gün məktəbdə keçirilən tədbirdə müəllim Həzrəti Muhəmmədin (s) belə buyurduğunu oxudu:

— “Elm tələb edən kəs əslində Allahın mərhəmətini tələb edən kəsdir. Elm tələb edən insan İslamın dayaqlarından biridir və onun savabı peyğəmbərlərlə birlikdə verilər.”

Bu sözlər sinifdə bir çox şagird üçün sadəcə bir hədis kimi səsləndi.

Amma Zəhra ilə Tural üçün həmin gün başqa cür oldu.

Dərsdən sonra məktəbin həyətində oturarkən Zəhra dedi:

— Maraqlıdır, elm axtarmaq necə Allahın mərhəmətini axtarmaq olur?

Tural bir müddət düşündü.

Sonra dedi:

— Bəlkə ona görə ki, elm insanı qaranlıqdan çıxarır. Allahın mərhəməti də insanı qaranlıqda qoymur.

Bu söhbət onların uzun illər davam edəcək düşüncə yolunun başlanğıcı oldu.

Zəhranın ailəsi kasıb idi.

Atası fermer işləyirdi.

Quraqlıq olan illərdə qazanc azalırdı.

Bəzən evdə yeni kitab almağa imkan olmurdu.

Amma Zəhra heç vaxt şikayət etmirdi.

Köhnə kitabları toplayır, istifadə edilmiş dəftərlərin boş səhifələrindən yeni qeyd dəftərləri hazırlayırdı.

Bir gün anası ona dedi:

— Qızım, bəzən sənin üçün narahat oluram.

— Niyə ana?

— Çox zəhmət çəkirsən.

Zəhra gülümsədi.

— Ana, əgər insan Allahın mərhəmətini axtarırsa, yorulmaqdan qorxmamalıdır.

Anası onun başını sığalladı.
Həmin gecə uzun müddət dua etdi.
Turalın ailəsində də vəziyyət asan deyildi.
Atası xəstə idi.
Ailə yükünün böyük hissəsi anasının üzərində idi.
Tural məktəbdən sonra bazarda işləyir, qazandığı pulla həm evə kömək edir, həm də kitab alırdı.
Bir gün yorğun halda kitab oxuyarkən gözləri yumuldu.
Anası kitabı onun əlindən götürmək istədi.
Amma Tural oyandı.
— Oxumağı sabaha saxla, oğlum.
— Yox ana.
— Niyə?
— Çünki hər gün öyrənmədiyim bir şey mənim üçün itirilmiş gündür.
Anası onun gözlərinə baxdı.
Orada qəribə bir əzm görürdü.
İllər keçdi.
Onlar universitetə hazırlaşmağa başladılar.
Biləsuvardan rayon mərkəzinə gedib-gəlmək çətin idi.
Yollar uzaq idi.
Bəzən yağış yağırdı.
Bəzən güclü külək əsirdi.
Bəzən isə avtobus saatlarla gecikirdi.
Amma nə Zəhra, nə də Tural geri dönürdü.
Bir dəfə güclü yağış altında avtobus gözləyirdilər.
Ətrafda heç kim qalmamışdı.
Zəhra dedi:
— İnsan bəzən düşünür ki, bu qədər əziyyət niyə çəkir.
Tural cavab verdi:
— Çünki böyük ağaclar kiçik toxumlardan yaranır.
— Elm də elədir.
— Bu gün çətin görünür, amma sabah meyvəsini verəcək.
Bu sözlər onların yaddaşında qaldı.
Universitet illəri başladı.
Zəhra müəllimlik fakültəsində oxuyurdu.
Tural isə tibb sahəsini seçmişdi.
Hər ikisi oxumaqla yanaşı işləyirdi.
Bəzən gecələr yalnız bir neçə saat yata bilirdilər.
Lakin maraqlıdır ki, onlar yorulduqca daha çox mənəvi rahatlıq hiss edirdilər.
Çünki artıq anlayırdılar:
Elm sadəcə peşə qazanmaq deyil.
İnsanlara xidmət etmək üçün hazırlıqdır.
Bir neçə il sonra Zəhra müəllim oldu.

Biləsuvara qayıdıb kənd məktəbində işləməyə başladı.
Onun sinfində oxumağa həvəsi olmayan uşaqlar vardı.
Bəziləri məktəbi yarımçıq qoymaq istəyirdi.
Zəhra hər birinə ayrıca vaxt ayırırdı.
Bir gün şagirdlərdən biri dedi:
— Müəllimə, siz niyə bu qədər əziyyət çəkirsiniz?
Zəhra gülümsədi.
— Çünki bir uşağın gələcəyi bəzən bir cümlədən başlayır.
Tural isə həkim oldu.
Bir gecə təcili yardım şöbəsinə ağır vəziyyətdə bir uşaq gətirildi.
Saatlarla davam edən mübarizədən sonra uşağın həyatı xilas edildi.
Uşağın atası ağlayaraq dedi:
— Allah sizi qorusun.
— Siz bizim ailəmizə ümid verdiniz.
Tural həmin gecə xəstəxananın pəncərəsindən çölə baxarkən tələbəlik illərini xatırladı.
Yağışlı yolları.
Soyuq səhərləri.
Yuxusuz gecələri.
O an başa düşdü ki, çəkdiyi bütün əziyyətlər bu bir insanın həyatına çevrilib.
Bir gün Biləsuvarda böyük bir tədbir təşkil edildi.
Tədbirdə müəllimlər, həkimlər, tələbələr və kənd sakinləri iştirak edirdi.
Orada çıxış edən yaşlı bir alim dedi:
— İnsanlar bəzən elmə sadəcə peşə kimi baxırlar.
— Amma elm bundan daha böyükdür.
— Elm Allahın mərhəmətinə açılan qapıdır.
— Elm insanı yalnız özü üçün deyil, başqaları üçün də faydalı edir.
Sonra əlavə etdi:
— Bir cəmiyyətin dayaqları daşdan və dəmirdən qurulmur.
— Onun həqiqi dayaqları elmli və vicdanlı insanlardır.
Bu sözlər zalda dərin sükut yaratdı.
Zəhra və Tural bir-birinə baxdılar.
Onlar illər əvvəl eşitdikləri hədisi xatırladılar.
İndi həmin sözlərin mənasını yaşayaraq başa düşürdülər.
Çünki elm onları yalnız savadlı etməmişdi.
Onları mərhəmətli etmişdi.
Faydalı etmişdi.
İnsanların dərdinə şərik etmişdi.
Və onlar anladılar ki, elm axtaran insan əslində Allahın mərhəmətini axtarır.
Çünki Allahın mərhəməti bəzən bir müəllimin sözündə görünür.
Bəzən bir həkimin əlində.
Bəzən isə insanın öyrənmək üçün atdığı kiçik bir addımda.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm axtarmaq yalnız bilik qazanmaq deyil, Allahın mərhəmətinə yaxınlaşmaqdır.
- Qadın və kişi birlikdə elmə dəyər verərək cəmiyyətə fayda verə bilər.
- Maddi çətinliklər elm yolunda maneə olmamalıdır.
- Elm insanın xarakterini və mərhəmət hissini inkişaf etdirir.
- Həqiqi dostluq insanı yaxşılığa və inkişafa aparan dostluqdur.
- Müəllim və həkim kimi peşələr insanların həyatını dəyişdirə bilir.
- Böyük uğurlar uzun müddətli səbir və zəhmət tələb edir.
- Cəmiyyətin həqiqi dayaqları elmli və vicdanlı insanlardır.
- Allah yolunda edilən səmimi elm axtarışı böyük savab və mənəvi dəyər daşıyır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, elm tələb edən insan İslamın dayaqlarından biridir və onun zəhməti Allah qatında çox böyük qiymətə malikdir.

KƏLAM - 123

“HƏR KƏS ÖZÜNÜ VƏ YA GƏLƏCƏK NƏSİLLƏRİ İSLAH ETMƏK ÜÇÜN ELMDƏN BİR BÖLMƏ ÖYRƏNMƏK İSTƏYƏRSƏ, ALLAH ONA ÇINQILLARDAKI DAŞLAR QƏDƏR MÜKAFAT VERƏR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 307)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 123

“ÇINQILLARIN SİRRİ”

Qubanın dağlara söykənən gözəl kəndlərindən birində Lalə və Murad adlı iki gənc yaşayırdı. Onlar eyni məktəbdə oxuyurdular. Uşaqlıqdan bir-birlərini tanıyırdılar. Aralarında yaranan dostluğun səbəbi nə qonşuluq idi, nə də eyni sinifdə oxumaqları. Onları bir-birinə bağlayan şey öyrənməyə olan böyük həvəs idi.

Lalə kitab oxumağı çox sevirdi. O, xüsusilə insanların həyatını dəyişdirən hekayələrə maraq göstərirdi. Murad isə tarix və elm mövzularını araşdırmağı sevirdi. Məktəbin kitabxanasında yeni kitab gələndə ilk xəbər tutanlar onlar olurdu.

Bir gün müəllim dərsdə Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamını oxudu:

— “Hər kəs özünü və ya gələcək nəsilləri islah etmək üçün elmdən bir bölüm öyrənmək istəyərsə, Allah ona çınqıllardakı daşlar qədər mükafat verər.”

Sinifdə hamı sakitləşdi.

Müəllim sözünə davam etdi:

— Uşaqlar, diqqət edin. Burada söhbət sadəcə çoxlu kitab oxumaqdan getmir. Burada məqsəd insanın öyrəndiyi elmlə özünü və başqalarını yaxşılaşdırmasıdır.

Bu sözlər Lalə ilə Muradın qəlbinə toxundu.

Dərsdən sonra məktəbin həyətində gəzərkən Lalə dedi:

— Maraqlıdır, niyə çınqıllardakı daşlar qədər mükafat?

Murad yerdən kiçik bir daş götürdü.

— Bax, bu daş çox kiçikdir.

Sonra ətrafdakı minlərlə çınqılı göstərdi.

— Amma onların sayı-hesabı yoxdur.

— Bəlkə Allah bizə demək istəyir ki, yaxşı niyyətlə öyrənilən elmin savabı insanın təsəvvür edə bilməyəcəyi qədər böyükdür.

Lalə başı ilə təsdiqlədi.

Bu söhbət onların həyatında dönüş nöqtəsinə çevrildi.

Aradan aylar keçdi.

Lalənin ailəsi sadə yaşayırdı.

Atası bağban işləyirdi.

Anası ev işləri ilə məşğul olurdu.

Evdə bəzən yeni kitab almağa imkan olmurdu.

Bir gün Lalə kitab mağazasının qarşısında dayanıb uzun müddət bir kitaba baxdı.

Pulunun çatmadığını bilirdi.

Satıcı bunu hiss etdi.

— Qızım, almaq istəyirsən?

Lalə utana-utana dedi:

— Hə.

— Amma pulum çatmır.

Satıcı gülümsədi.

— Apar oxu. Sonra qaytararsan.

Lalənin gözləri doldu.

O gecə kitabı oxuyarkən düşündü:

“Bir gün mən də başqalarının həyatına belə toxunmalıyam.”

Muradın da həyatı asan deyildi.

Atası sürücü işləyirdi.

Bəzən günlərlə evdən uzaqda olurdu.

Murad dərslərindən əlavə atasına kömək etmək üçün işləyirdi.

Bir gün yorğun halda evə qayıtdı.

Anası dedi:

— Oğlum, bir az dincəl.

Murad gülümsədi.

— Ana, yorğunam.

— Amma öyrənməli olduğum şeylər var.

— Çünki sabah mənim öyrəndiyim bir məlumat kiminsə həyatını dəyişə bilər.

Anası onun sözlərinə heyrətlə baxdı.

Bir müddət sonra məktəbdə sosial layihə elan olundu.

Layihənin məqsədi kənd uşaqlarına pulsuz dərs keçmək idi.

Çoxları maraq göstərmədi.

Lalə və Murad isə könüllü oldular.

Hər həftə sonu kəndin müxtəlif yerlərində uşaqlara dərs keçirdilər.

Əvvəlcə cəmi üç uşaq gəlirdi.

Sonra beş.

Sonra on.

Bir neçə ay sonra isə otağa sığmırdılar.

Bir gün kiçik bir qız Laləyə yaxınlaşıb dedi:

— Müəllimə olmaq istəyirəm.

— Niyə?

— Çünki siz mənə oxumağı sevdirdiniz.

Lalənin gözləri yaşardı.

Həmin gün o başa düşdü ki, öyrəndiyi bilik artıq başqasının həyatında meyvə verməyə başlayıb.

Murad da maraqlı bir hadisə yaşadı.

Dərs keçdiyi uşaqlardan biri məktəbi tərk etmək istəyirdi.

Ailəsi onun işləməsini istəyirdi.

Murad uzun müddət onunla söhbət etdi.

Ona təhsilin əhəmiyyətindən danışdı.

Aylar keçdi.

Həmin uşaq məktəbi bitirdi və universitetə qəbul olundu.

İllər sonra Muradı tapıb dedi:

— Əgər o gün mənimlə danışmasaydınız, həyatım tamam başqa cür olardı.

Murad həmin an müəllimin illər əvvəl dediyi sözü xatırladı:

“Elm insanı dəyişdirir, sonra isə insan başqalarını dəyişdirir.”

İllər keçdi.

Lalə pedaqoq oldu.

Murad isə sosial layihələr üzrə mütəxəssis kimi fəaliyyət göstərməyə başladı.

Onlar yenə də dost olaraq qalırdılar.

Bir gün Qubada böyük bir tədbir təşkil edildi.

Tədbirə müəllimlər, tələbələr, valideynlər və kənd sakinləri toplaşmışdı.

Tədbirdə yaşlı bir alim çıxış etdi.

O dedi:

— İnsanlar bəzən yalnız böyük işləri dəyərli hesab edirlər.

— Halbuki bir uşağa öyrədilən bir hərf, bir gəncə verilən bir doğru məsləhət, bir insana öyrədilən bir faydalı məlumat da böyük savabdır.

Sonra cibindən bir ovuc çınqıl çıxardı.

Hamı təəccüblə ona baxdı.

Alim dedi:

— Bu daşları saymaq mümkündürmü?

Hamı başını yellədi.

— Xeyr.

— Allah da yaxşı niyyətlə öyrənilən və öyrədilən elmin savabını belə təsvir edir.

Zalda sükut yarandı.

Lalə və Murad bir-birinə baxdılar.

Onlar artıq bu sözlərin mənasını yaşayaraq başa düşürdülər.

Çünki bir vaxtlar sadəcə öyrənmək istəyən iki gənc idilər.

İndi isə öyrəndikləri biliklər yüzlərlə insanın həyatına toxunmuşdu.

Onlar anladılar ki, insanın qazandığı ən böyük sərvət özündən sonra qoyduğu faydadır.

Pul tükənə bilər.

Əşyalar köhnələ bilər.

Amma insanın öyrətdiyi bir doğru məlumat bəzən nəsillərlə yaşayır.

Və Allah qatında çınqıllardakı daşlar qədər mükafata çevrilir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm öyrənməyin ən gözəl məqsədi insanın özünü və başqalarını islah etməsidir.
- Həqiqi bilik yalnız insanın özünə deyil, cəmiyyətə də fayda verməlidir.
- Qadın və kişi birlikdə elm yolunda çalışaraq böyük işlər görə bilərlər.
- Kiçik görünən yaxşılıqlar zamanla böyük nəticələr doğura bilər.
- Bir uşağın və ya gəncin həyatına müsbət təsir etmək çox böyük savabdır.
- Maddi imkanların azlığı elm öyrənməyə mane olmamalıdır.
- Həqiqi dostluq insanı inkişaf etdirən və yaxşılığa yönəldən dostluqdur.
- Elm paylaşdıqca artır və daha çox insana fayda verir.
- Gələcək nəsillərin tərbiyəsi və inkişafı üçün öyrənilən hər faydalı məlumat qiymətlidir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, özünü və gələcək nəsilləri islah etmək məqsədilə öyrənilən elm Allah yanında saysız-hesabsız mükafata səbəb olur.

ELM TƏLƏBƏSİ VƏ CƏNNƏT

KƏLAM - 124

“HƏR KƏS ELM ÖYRƏNMƏK ÜÇÜN BİR YOL QƏT EDƏRSƏ, ALLAH ONU CƏNNƏT YOLLARINDAN BİRİNƏ APARAR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 308)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 124

“İŞIĞA APARAN YOL”

İllər əvvəl Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindən olan insanlar bir təhsil proqramına qatılmaq üçün paytaxta gəlmişdilər. Onların arasında iki gənc də var idi: Nigar və Elvin.

Nigar sakit təbiətli, çox oxuyan və daim öyrənməyə çalışan bir qız idi. Elvin isə çalışqan, araşdırmağı sevən və insanların problemlərinə həll tapmaqdan zövq alan bir gənc idi.

Onlar ilk dəfə təlim mərkəzinin kitabxanasında tanış olmuşdular.

Bir gün Nigar qalın bir kitabı vərəqləyərkən kitab əlindən yerə düşdü. Elvin kitabı götürüb ona uzatdı.

— Buyur.

— Çox sağ ol.

Elvin kitabın adına baxdı.

— Maraqlıdır, bu kitabı da oxuyursan?

— Bəli. İnsanların həyatını dəyişən fikirlərlə maraqlanıram.

Elvin gülümsədi.

— Mən də.

Beləcə onların elmə olan ortaq sevgisi dostluğa çevrildi.

Bir gün dərsdə müəllim Həzrəti Muhəmmədin (s) məşhur kəlamını oxudu:

— “Hər kəs elm öyrənmək üçün bir yol qət edərsə, Allah onu cənnət yollarından birinə aparar.”

Müəllim sözünə davam etdi:

— Bu yol yalnız kilometrlərlə ölçülən yol deyil. Bəzən insanın yorğun gözləri ilə oxuduğu bir səhifə, bəzən qaranlıq gecədə yazdığı bir qeyd, bəzən də səhvini düzəltmək üçün göstərdiyi səy bu yolun bir hissəsidir.

Bu sözlər Nigarla Elvini dərindən düşündürdü.

Dərsdən sonra parkda oturarkən Nigar dedi:

— Maraqlıdır. Niyə elmə gedən yol cənnətə gedən yol adlandırılır?

Elvin bir müddət düşündü.

— Çünki elm insanı yaxşılaşdırır.

— Yaxşı insan isə başqalarına da yaxşılıq edir.

— Yaxşılıq edən insanın yolu da nəticədə cənnətə aparır.

Nigar başını təsdiqləyərək yellədi.

Bir neçə ay sonra proqram başa çatdı.

Hər kəs öz şəhərinə qayıtdı.

Nigar müəllimə oldu.

Elvin isə mühəndislik sahəsində təhsilini davam etdirdi.

Amma dostluqları davam edirdi.

Onlar tez-tez danışır, bir-birlərinə yeni kitablar tövsiyə edir, öyrəndikləri faydalı məlumatları paylaşırdılar.

Bir gün Nigarın təyin olunduğu məktəb ucqar bir kənddə yerləşirdi.

Oraya çatmaq üçün hər səhər uzun yol getməli olurdu.

Yağışlı günlərdə yollar palçıq olurdu.

Qarlı günlərdə isə bəzən avtobus belə işləmirdi.

Bir səhər qonşusu ona dedi:

— Bu qədər əziyyətə dəyərmi?

— Daha rahat yerdə işləyə bilərsən.

Nigar gülümsədi.

— Orada məni gözləyən uşaqlar var.

— Onlar öyrənməsə, gələcəkdə kim olacaq?

Qonşu cavab tapa bilmədi.

Məktəbdə oxuyan uşaqlardan biri, Rəvan adlı oğlan dərslərə maraq göstərmirdi.

Daim məktəbdən qaçırdı.

Bir gün Nigar onunla uzun söhbət etdi.

— Böyüyəndə nə olmaq istəyirsən?

— Bilmirəm.

— Bəs nəyi sevirsən?

— Elektrik cihazlarını söküb-yığmağı.

Nigar gülümsədi.

— Deməli, sən mühəndis ola bilərsən.

O gündən sonra Rəvan dəyişməyə başladı.

İllər keçdi.

Rəvan universitetə qəbul oldu.

Sonra mühəndis kimi fəaliyyət göstərməyə başladı.

Bir gün məktəbə qayıdaraq dedi:

— Müəllimə, əgər siz mənimlə o gün danışmasaydınız, bəlkə də həyatım tamam başqa olardı.

Nigarın gözləri yaşardı.

O an başa düşdü ki, hər səhər getdiyi yol sadəcə məktəbə aparmırmış.

Həmin yol əslində bir insanın gələcəyinə aparırmış.

Bu vaxt Elvin də öz sahəsində çalışırdı.

Bir gün o, iş üçün Qubadlı rayonuna getdi.

Müharibədən sonra yenidən qurulan ərazilərdə layihələr həyata keçirilirdi.

Elvin orada gördüklərindən çox təsirləndi.

Bir gün tikinti sahəsində işləyən gənclərlə söhbət etdi.

Onlardan biri dedi:

— Kaş vaxtında oxuyaydım.

— İndi çox şeyi başa düşməkdə çətinlik çəkirəm.

Elvin həmin gün qərar verdi.

Hər həftə işdən sonra könüllü şəkildə gənclərə dərs keçməyə başladı.

Onlara riyaziyyat, texnologiya və həyat bacarıqları öyrədirdi.

Əvvəlcə beş nəfər gəlirdi.

Sonra on nəfər.

Sonra iyirmi nəfər.

Bir il keçəndən sonra həmin gənclərdən bəziləri universitetə qəbul olundular.

Bəziləri isə peşəkar mütəxəssis oldular.

Bir gün yaşlı bir kişi Elvinə yaxınlaşıb dedi:

— Oğlum, sən sadəcə dərs keçmədin.

— Sən bu uşaqların taleyini dəyişdin.

Elvin başını aşağı saldı.

Çünki o bilirdi ki, bu dəyişikliklərin səbəbi yalnız öyrəndiyi elmi paylaşmaq idi.

İllər sonra Nigar və Elvin yenidən görüşdülər.

Onlar böyük bir təhsil forumunda çıxış etmək üçün dəvət olunmuşdular.

Zal tələbələrlə dolu idi.

Nigar çıxışında dedi:

— Mən uzun illər yol getmişəm.

— Bəzən yağışda, bəzən qarda.

— Amma indi anlayıram ki, həmin yolların heç biri boşuna deyilmiş.

Elvin də söz aldı.

— Mən də minlərlə kilometr yol getmişəm.

— Amma ən qiymətli yol kitabdan insana, insandan həyata gedən yoldur.

Sonra o əlavə etdi:

— Həzrəti Muhəmməd (s) buyurub ki, hər kəs elm öyrənmək üçün bir yol qət edərsə, Allah onu cənnət yollarından birinə aparar.

— Mən bu sözün həqiqətini öz gözlərimlə gördüm.

— Çünki elm insanı yalnız ağıllı etmir.

— Elm insanı mərhəmətli edir.

— Faydalı edir.

— İnsanlara xidmət etməyi öyrədir.

— Belə insanın yolu isə həqiqətən cənnətə aparır.

Zalda dərin bir sükut yarandı.

Bir çox tələbənin gözləri dolmuşdu.

Çünki onlar artıq başa düşmüşdülər:

Elmə gedən yol bəzən uzun, çətin və yorucu ola bilər.

Amma həmin yolun sonunda yalnız diplom yoxdur.

Orada insanın dəyişən həyatı, yaxşılaşan cəmiyyət və Allahın razılığı var.

Və məhz buna görə elmə atılan hər addım insanı cənnət yollarından birinə yaxınlaşdırır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm öyrənmək üçün çəkilən hər zəhmət Allah yanında dəyərlidir.

- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, elm yolunda atılan addımlar insanı cənnət yollarına yaxınlaşdırır.
- Həqiqi elm yalnız məlumat toplamaq deyil, insanlara fayda verməkdir.
- Bir müəllimin və ya bir alimin sözü bir insanın taleyini dəyişə bilər.
- Elmə aparan yol bəzən çətin olsa da, nəticəsi çox böyük olur.
- Öyrəndiyini başqaları ilə paylaşan insan cəmiyyətin inkişafına xidmət edir.
- Gənclərin düzgün istiqamət alması üçün elm və təhsil ən güclü vasitədir.
- Həqiqi dostluq insanları yaxşılığa, elmə və inkişaf etməyə təşviq edən dostluqdur.
- İnsan öz biliyi ilə başqalarının həyatına işıq saçdıqda ən böyük xeyirlərdən birinə nail olur.
- Elm yolunda keçirilən bir ömür həm dünyada izzət, həm də axirətdə mükafat qazandırır.

KƏLAM - 125

“HƏR ŞEYİN BİR YOLU VARDIR. CƏNNƏTİN YOLU İSƏ ELM VƏ BİLİYƏ APARIR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 309)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 125

“İKİ YOLUN AYRICINDA”

Payızın son günləri idi. Səhərin ilk işıqları dağların arxasından görünməyə başlayanda Aysel pəncərənin önündə dayanıb uzaqlara baxırdı. Qarşıdakı yollar ona həmişə maraqlı gəlirdi. Uşaqlıqdan düşünürdü ki, hər yol insanı bir yerə aparır. Bəzisi bazara, bəzisi məktəbə, bəzisi başqa şəhərə...

Amma bir sual onu həmişə düşündürürdü:

“İnsanı yaxşı insan edən yol hansıdır?”

Bu sualın cavabını hələ tapa bilməmişdi.

Aysel universitetdə təhsil alırdı. Tətil günlərində isə müxtəlif bölgələrə gedərək uşaqlara dərs keçirdi. O inanırdı ki, öyrəndiyini paylaşmaq insanın həyatına məna qatır.

Onun yaxın dostlarından biri Kamal idi. Kamal sakit təbiətli, düşünməyi sevən bir gənc idi. O da Aysel kimi elmə böyük maraq göstərirdi.

Bir gün onlar birlikdə Naxçıvan istiqamətində keçirilən bir təhsil layihəsinə qatıldılar. Layihə çərçivəsində müxtəlif kəndlərdə yaşayan uşaqlarla görüşməli idilər.

Yolları onları Sədərək bölgəsinə gətirib çıxardı.

Sədərəyin geniş düzənlikləri, uzaqlarda görünən dağları və sakitliyi Ayseli valeh etmişdi.

Kənd məktəbinə daxil olanda diqqətlərini ilk çəkən şey köhnə kitablarla dolu kiçik bir otaq oldu.

Orada yaşlı bir müəllim çalışırdı.

Onun adı Məmmədağa müəllim idi.
Saçları ağarmışdı.
Amma gözlərində qəribə bir nur vardı.
Sanki ömrünü insanlara yol göstərməklə keçirmişdi.
Məmmədağa müəllim onlara dedi:
— Uşaqlar, bu gün sizə kitab öyrətməkdən əvvəl bir söz danışacağam.
Sonra Həzrəti Muhəmmədin (s) kəlamını səsləndirdi:
— "Hər şeyin bir yolu vardır. Cənnətin yolu isə elm və biliyə aparır."
Sinifdə dərin sükut yarandı.
Məmmədağa müəllim davam etdi:
— İnsanlar düşünürlər ki, yol yalnız ayaqla gedilən şeydir. Halbuki ən böyük yollar qəlbdə başlanır.
Aysel və Kamal diqqətlə qulaq asırdılar.
Bir neçə gün sonra onlar kənddə uşaqlarla məşğul olmağa başladılar.
Həmin uşaqlar arasında Əli adlı bir oğlan vardı.
Dərslərə maraq göstərmirdi.
Daim deyirdi:
— Oxumağın nə faydası var?
— Onsuz da işləyəcəyəm.
Bir gün Kamal onunla uzun söhbət etdi.
— Böyüyəndə nə olmaq istəyirsən?
— Bilmirəm.
— Bəs nəyi sevirsən?
— İnsanlara kömək etməyi.
— Onda həkim ola bilərsən.
Əli güldü.
— Mən?
— Həkim?
— Mənim buna gücüm çatmaz.
Kamal sakit səslə dedi:
— Sən hələ öz gücünü tanımırsan.
Bu sözlər uşağın qəlbində iz qoydu.
Layihə başa çatanda Aysel və Kamal geri döndülər.
Lakin onlar həmin kəndlə əlaqələrini kəsmədilər.
Müntəzəm olaraq kitablar göndərir, onlayn dərslər keçir, uşaqlara dəstək olurdular.
Aradan illər keçdi.
Bir gün Aysel universitetdə çıxış edərkən qarşısında ağ xalatlı bir gənc gördü.
Tədbirdən sonra həmin gənc ona yaxınlaşdı.
— Məni tanıdınız?
Aysel diqqətlə baxdı.
— Yox...
Gənc gülümsədi.

— Mən Sədərəkdə tanış olduğunuz Əliyəm.
Ayselin gözləri böyüdü.
— Sən?
— Hə.
— İndi həkiməm.
— Bu gün kəndlərdə pulsuz tibbi xidmət göstərirəm.
Aysel bir anlıq danışa bilmədi.
Çünki illər əvvəl deyilən bir neçə sözün belə böyük nəticə verəcəyini təsəvvür etməmişdi.
Bir neçə ay sonra başqa bir hadisə baş verdi.
Kamal işlədiyi müəssisədə təcrübə proqramı təşkil etdi.
Proqrama maddi vəziyyəti zəif olan tələbələri cəlb etdi.
Onlardan biri Sevinc adlı bir qız idi.
Sevinc çox istedadlı idi.
Lakin imkanları az olduğuna görə təhsilini yarımçıq qoymaq istəyirdi.
Kamal ona dəstək oldu.
Təqaüd tapdı.
Kitablar aldı.
Onu müxtəlif kurslara yönləndirdi.
İllər sonra Sevinc tanınmış mühəndislərdən birinə çevrildi.
Bir gün müsahibəsində dedi:
— Həyatımın dəyişməsinə səbəb bir insanın mənə inanması oldu.
Kamal həmin müsahibəni izləyərkən kövrəldi.
Çünki bir daha başa düşdü:
Elm sadəcə insanın özünü yüksəltmir.
Elm başqalarının həyatını da dəyişir.
İllər keçirdi.
Bir gün Aysel və Kamal yenidən görüşdülər.
Onlar birlikdə vaxtilə getdikləri kəndləri ziyarət etməyə qərar verdilər.
Yenə yollar onları Sədərəyə gətirdi.
Məktəb artıq yenilənmişdi.
Kitabxana böyümüşdü.
Həyətdə yüzlərlə şagird oynayırdı.
Divarlarda elmə təşviq edən sözlər yazılmışdı.
Məmmədağa müəllim artıq dünyasını dəyişmişdi.
Amma onun yetişdirdiyi şagirdlər məktəbi yaşadırdı.
Aysel kitabxanaya daxil oldu.
Divardan asılmış bir lövhə diqqətini çəkdi.
Lövhədə yazılmışdı:
“Bir insanın öyrətdiyi elm, onun ömründən daha uzun yaşayır.”
Ayselin gözləri doldu.
Kamal pəncərədən həyətə baxdı.
Orada kitab oxuyan uşaqları gördü.
Sonra sakit səslə dedi:

— İndi başa düşürəm.
— Həqiqətən də hər şeyin bir yolu var.
— İnsanları şöhrətə aparan yol var.
— Sərvətə aparan yol var.
— Gücə aparan yol var.
— Amma insanların qəlbini işıqlandıran və onları yaxşılığa aparan yol elm yoludur.

Aysel gülümsədi.
— Elə buna görə Peyğəmbər buyurub ki, cənnətin yolu elmə aparır.
Çünki elm insanı mərhəmətli edir.
Elm insanı ədalətli edir.
Elm insanı faydalı edir.
Belə insan isə harada olsa, ətrafına nur saçır.
Həmin gün onlar məktəbin həyətindən çıxarkən günəş üfüqdə batırdı.
Amma hər ikisi bilirdi ki, elm yolunda yandırılan bir işıq heç vaxt sönmür.
Çünki o işıq bir insanın deyil, gələcək nəsillərin yolunu aydınlatdır.
Və insanları addım-addım cənnətə aparan yol da məhz budur.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Hər məqsədin bir yolu olduğu kimi, cənnətə aparan yol da elm və bilikdən keçir.
- Elm insanın yalnız öz həyatını deyil, başqalarının həyatını da dəyişdirə bilər.
- Bir müəllimin, dostun və ya alim insanın dediyi doğru söz illərlə yaşayır.
- Həqiqi bilik insanı mərhəmətli, ədalətli və faydalı bir şəxsə çevirir.
- Elm öyrənmək və öyrətmək gələcək nəsillərə qoyulan ən qiymətli mirasdır.
- İnsanlara kömək etmək üçün əvvəlcə bilik qazanmaq lazımdır.
- Qadın və kişi birlikdə elm yolunda çalışdıqda cəmiyyət daha sürətlə inkişaf edir.
- Bir uşağın qəlbində ümid oyatmaq bəzən onun bütün həyatını dəyişə bilər.
- Elm yolunda çəkilən zəhmət heç vaxt boşa getmir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, elm və bilik insanı Allahın razılığına və cənnət yollarına yaxınlaşdıran ən böyük vasitələrdəndir.

KƏLAM - 126

“HƏR KƏS ELM AXTARARSA, CƏNNƏT DƏ ONUN ARZUSUNDA OLDUĞU ŞEYDƏ OLAR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 309)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 126

“ARZULARIN ARDINCA”

Payızın sərin günlərindən biri idi. Dənizdən gələn meh ağacların

yarpaqlarını asta-asta yelləyirdi. Aynur əlindəki dəftəri bağlayıb pəncərədən çölə baxdı. Qarşıdakı küçədə insanlar tələsik öz işləri ilə məşğul idilər. Hər kəsin bir arzusu, bir məqsədi vardı.

Aynur son vaxtlar bir sual üzərində çox düşünürdü:

"İnsan hansı arzunun arxasınca getsə, həqiqətən xoşbəxt olar?"

Bu sualın cavabını tapa bilmirdi.

Onun yaxın dostlarından biri Orxan idi. Orxan da elmə maraq göstərən, kitab oxumağı sevən və daim yeni şeylər öyrənməyə çalışan bir gənc idi.

Bir gün onlar birlikdə keçirilən bir təlim proqramına qatıldılar. Təlim zamanı yaşlı bir alim çıxış edirdi.

Alim söhbət əsnasında Həzrəti Muhəmmədin (s) bir kəlamını səsləndirdi:

— "Hər kəs elm axtararsa, cənnət də onun arzusunda olduğu şeydə olar."

Zalda sakitlik yarandı.

Alim sözünə davam etdi:

— İnsanlar elə bilir ki, yalnız onlar bir şeyi arzulayırlar. Halbuki bəzən yaxşı niyyətlə elm axtaran insan elə bir məqama yüksəlir ki, cənnət özü onu gözləyir.

Bu sözlər Aynurun və Orxanın qəlbində dərin iz buraxdı.

Bir neçə ay sonra onlar müxtəlif sosial layihələrdə iştirak etməyə başladılar.

Bir gün ölkənin müxtəlif bölgələrində yaşayan şagirdlərlə görüş təşkil olundu.

Səfərlərinin bir hissəsi onları Siyəzən rayonuna gətirdi.

Siyəzənin dağlarla dənizin arasında yerləşən gözəl mənzərəsi onları valeh etdi.

Oradakı məktəblərdən birində seminar keçirdilər.

Şagirdlər arasında Nurlan adlı bir oğlan vardı.

O, dərslərdə zəif idi.

Özünə inamı yox idi.

Hətta bir neçə dəfə məktəbi buraxmaq istədiyini də demişdi.

Seminardan sonra Aynur onunla söhbət etdi.

— Nə üçün oxumaq istəmirsən?

Nurlan çiyinlərini çəkdi.

— Mənim bacarığım yoxdur.

— Hamı məndən yaxşıdır.

Aynur gülümsədi.

— Bilirsənmi, dünyanın ən böyük alimləri də bir vaxtlar heç nə bilmirdilər?

— Onları fərqləndirən şey istedad yox, öyrənmək istəyi idi.

Bu sözlər Nurlanın yaddaşına həkk olundu.

Orxan da həmin gün başqa bir qrupla söhbət edirdi.

Şagirdlərdən biri soruşdu:

— Müəllim, niyə bu qədər kitab oxuyursunuz?

Orxan cavab verdi:

— Çünki hər kitab məni başqa bir həyata aparır.

— Hər yeni məlumat isə məni daha yaxşı insan edir.

— İnsan nə qədər çox öyrənirsə, bir o qədər çox başa düşür ki, hələ öyrənəcəyi nə qədər şey var.

Uşaqlar maraqla ona baxırdılar.

Onlardan biri dedi:

— Mən də böyüyəndə alim olmaq istəyirəm.

Orxan gülümsədi.

— Onda bu gündən başla.

Aradan illər keçdi.

Aynur müəllimə oldu.

Orxan isə təhsil sahəsində fəaliyyət göstərməyə başladı.

Onlar dostluqlarını qoruyub saxlayırdılar.

Lakin ən çox sevindikləri şey öz uğurları deyil, başqalarının inkişafı idi.

Bir gün Aynur məktəbdə dərs keçərkən qapı döyüldü.

İçəri gənc bir oğlan daxil oldu.

Əlində bir buket çiçək vardı.

Aynur onu tanımadı.

Oğlan gülümsədi.

— Məni xatırlamadınız?

— Mən Siyəzəndə görüşdüyünüz Nurlanam.

Aynur heyrətlə ona baxdı.

— Nurlan?

— Bəli.

— İndi müəlliməm.

— Mən də sizin kimi uşaqlara dərs keçirəm.

Aynurun gözləri yaşardı.

Çünki illər əvvəl deyilən bir neçə cümlə bir insanın həyatını dəyişmişdi.

Bir müddət sonra Orxan da maraqlı bir hadisə yaşadı.

Universitetdə keçirilən tədbirdə çıxış etdikdən sonra bir gənc ona yaxınlaşdı.

— Sizi tanıyıram.

— İllər əvvəl Siyəzəndə dediyiniz sözləri eşitmişdim.

— O vaxtdan kitab oxumağa başladım.

— İndi tədqiqatçıyam.

Orxan bir anlıq susdu.

Sonra gülümsədi.

Çünki anlayırdı ki, elm yalnız insanın özünə aid olmur.

Elm dalğa kimidir.

Bir insandan başlayır və yüzlərlə insanın həyatına yayılır.

Bir gün Aynur və Orxan yenidən Siyəzənə getdilər.

İllər əvvəl olduqları məktəbi ziyarət etdilər.

Məktəbin həyətində çoxlu uşaqlar kitab oxuyurdu.

Kitabxana əvvəlkindən qat-qat böyük idi.

Divarlarda elm haqqında hikmətli sözlər yazılmışdı.
Onlar həyətin bir küncündə oturub uşaqları izləyirdilər.
Aynur sakit səslə dedi:
— Bilirsən, əvvəllər düşünürdüm ki, insan arzularının arxasınca qaçır.
— İndi isə başa düşürəm ki, yaxşı arzular insanı dəyişdirir.
Orxan başını tərpətdi.
— Bəli.
— Xüsusilə elm arzusu.
— Çünki elm axtaran insan yalnız özünü düşünmür.
— O, gələcəyi düşünür.
— Başqalarının xoşbəxtliyini düşünür.
— Allahın razılığını düşünür.
Bir qədər sonra onlar məktəbin qarşısından ayrıldılar.
Günəş batmağa yaxın idi.
Uşaqlar isə hələ də kitab oxuyurdular.
Aynur həmin mənzərəyə baxıb düşündü:
"Həqiqətən də elm axtaran insan təkcə cənnəti arzulamır. Elə yaşayır ki, sanki cənnət də onu gözləyir."
Və o an Həzrəti Muhəmmədin (s) kəlamının mənasını bütün qəlbi ilə hiss etdi.
Çünki elm insanı yalnız bilikli etmir.
Elm insanı faydalı, mərhəmətli, səbirli və xeyirxah edir.
Belə insanların arxasında isə həmişə xeyirli izlər qalır.
Bu izlər də insanı Allahın razılığına və cənnətə aparan yolların ən gözəllərindən olur.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm axtarmaq insanın ən gözəl və ən dəyərli arzularından biridir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, elm axtaran insan Allah yanında böyük məqama sahib olur.
- Bir insanın dediyi doğru söz başqa bir insanın həyatını tamamilə dəyişə bilər.
- Elm yalnız şəxsi uğur üçün deyil, başqalarına fayda vermək üçün öyrənilməlidir.
- Özünə inanmayan insan belə elm və zəhmət sayəsində böyük nailiyyətlər əldə edə bilər.
- Həqiqi dostluq insanları elmə, inkişaf etməyə və yaxşılığa təşviq edən dostluqdur.
- Elm öyrəndikcə insan təvazökar olur və hələ nə qədər öyrənməli olduğunu anlayır.
- Cəmiyyətin inkişafı elmə dəyər verən insanların sayının artması ilə mümkündür.
- Bir müəllimin və ya alimin təsiri bəzən illərlə yaşayır və nəsillərə ötürülür.
- Elm axtaran insan elə bir yolda olur ki, onun məqsədi yalnız dünya qazancı deyil, Allahın razılığı və əbədi xoşbəxtlik olur.

HƏR ŞEYİN ELM TƏLƏBƏSİ ÜÇÜN MƏĞFİRƏT DİLƏMƏSİ

KƏLAM - 127

“BÜTÜN HƏR ŞEY, HƏTTA DƏNİZDƏKİ BALIQLAR BELƏ, ELM AXTARAN İNSANLAR ÜÇÜN BAĞIŞLANMA DİLƏYİRLƏR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 309)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 127

“SƏSSİZ DUALAR”

Yaz fəsli idi. Səhərin ilk işıqları torpağın üzərinə yayılır, quşların səsi kəndin sakitliyini pozurdu. Günəş hələ tam yüksəlməmişdi. Kənd yollarında yalnız işə tələsən bir neçə insan görünürdü.

Aytac həmin səhər erkən oyanmışdı. Həmişəki kimi çantasını hazırlayıb evdən çıxdı. Qarşıda onu uzun bir yol gözləyirdi.

O, müəllim olmaq üçün təhsil alırdı və boş vaxtlarında müxtəlif kəndlərdə uşaqlara könüllü dərslər keçirdi.

Aytacın yaxın dostlarından biri Rəşad idi. Onlar universitet illərində tanış olmuşdular. Hər ikisini birləşdirən ən böyük xüsusiyyət elmə olan sevgiləri idi.

Bir gün universitetdə keçirilən tədbirdə yaşlı bir alim çıxış edirdi.

Alim söhbət əsnasında Həzrəti Muhəmmədin (s) belə buyurduğunu söylədi:

— “Bütün hər şey, hətta dənizdəki balıqlar belə, elm axtaran insanlar üçün bağışlanma diləyərlər.”

Bu sözlər auditoriyada əyləşən hər kəsi düşündürdü.

Tədbirdən sonra Aytac və Rəşad universitetin həyətində gəzirdilər.

Aytac soruşdu:

— Maraqlıdır, niyə hətta balıqlar belə elm axtaran insanlar üçün dua etsinlər?

Rəşad bir qədər düşündü.

— Bəlkə ona görə ki, elm insanı yalnız özü üçün deyil, bütün varlıqlar üçün faydalı edir.

— Elmli insan təbiəti qoruyur, insanlara kömək edir, heyvanlara zərər vermir, haqqı müdafiə edir.

— Belə insanın xeyri hər yerə çatır.

Aytac başını tərpətdi.

Bu cavab onun qəlbinə yatmışdı.

Bir neçə ay sonra onlar birlikdə sosial layihəyə qoşuldular.

Layihənin məqsədi müxtəlif bölgələrdə yaşayan uşaqlara pulsuz təhsil dəstəyi verməkidi.

Yolları onları Şəmkir rayonuna gətirdi.

Şəmkirin geniş bağları, yaşıl əkin sahələri və zəhmətkeş insanları onları heyran etdi.

Onlar kənd məktəblərindən birində dərs keçməyə başladılar.

Həmin məktəbdə oxuyan uşaqlar arasında Səid adlı bir oğlan vardı.
Səid çox ağıllı idi.
Lakin maddi çətinliklər səbəbindən təhsilini davam etdirmək istəmirdi.
Bir gün dərsdən sonra Aytac onunla söhbət etdi.
— Nə üçün dərslərə marağın azalıb?
Səid başını aşağı saldı.
— Çünki düşünürəm ki, oxumağın mənə faydası olmayacaq.
— Evimizdə vəziyyət ağırdır.
— İşləmək istəyirəm.
Aytac sakit səslə dedi:
— Bəzən insan bir ağac əkir və onun meyvəsini illər sonra görür.
— Elm də belədir.
— Bu gün çəkdiyin zəhmətin nəticəsini sabah görəcəksən.
Səid susdu.
Amma həmin sözlər onun qəlbində qaldı.
Rəşad da məktəbdə maraqlı hadisə ilə qarşılaşdı.
Kiçik şagirdlərdən biri ona yaxınlaşıb soruşdu:
— Müəllim, siz niyə bu qədər uzaqdan gəlib bizə dərs keçirsiniz?
Rəşad gülümsədi.
— Çünki mənə də vaxtilə kimsə öyrədib.
— İndi isə növbə mənimdir.
Uşaq yenə soruşdu:
— Siz bunun müqabilində nə qazanırsınız?
Rəşad göyə baxdı.
— İnsanların həyatına fayda verməkdən böyük qazanc tanımıram.
Aylar keçdi.
Layihə davam edirdi.
Aytac və Rəşad hər həftə sonu uzun yollar qət edirdilər.
Bəzən yağış yağırdı.
Bəzən yollar palçıq olurdu.
Bəzən yorğunluqdan danışmağa belə gücləri qalmırdı.
Lakin heç vaxt geri çəkilmirdilər.
Çünki onlar bilirdilər ki, haradasa bir uşaq onları gözləyir.
Bir gün Şəmkirdə güclü yağış yağdı.
Dərsə gəlmək istəyən uşaqların bir hissəsi gələ bilmədi.
Aytac məktəbin pəncərəsindən yağışa baxarkən düşündü:
“Görəsən, bu qədər zəhmətə dəyirmi?”
Həmin an məktəbin direktoru ona yaxınlaşdı.
Əlində bir məktub vardı.
— Bu sənə gəlib.
Aytac məktubu açdı.
Məktub keçmiş şagirdlərdən birinə aid idi.
Məktubda yazılmışdı:
“Əziz müəllimə.

Bir neçə il əvvəl mən dərslərimi yarımçıq qoymaq istəyirdim. Amma sizin sözləriniz mənə güc verdi. Bu gün universitet tələbəsiyəm. Mənim uğurumda sizin payınız böyükdür.

Allah sizdən razı olsun."

Aytac məktubu oxuyarkən gözləri doldu.

O an bütün yorğunluğu yox oldu.

İllər keçdi.

Səid universiteti bitirdi.

Sonra kəndinə qayıdıb müəllim oldu.

Bir gün məktəbin həyətində uşaqlara dərs keçərkən dedi:

— Mənə vaxtilə öyrədilən yaxşılıqları indi sizə ötürürəm.

Çünki elm paylaşıldıqca artır.

Bir yay günü Aytac və Rəşad yenidən Şəmkirə gəldilər.

Artıq əvvəlki kimi tələbə deyildilər.

Hər ikisi öz sahəsində tanınan mütəxəssis olmuşdu.

Məktəbin həyətində oturub uşaqları izləyirdilər.

Yaxınlıqdakı ağaclarda quşlar oxuyurdu.

Külək yarpaqları asta-asta yelləyirdi.

Uzaqda isə su arxının səsi eşidilirdi.

Aytac birdən dedi:

— Bilirsən, illər əvvəl o hədisi eşidəndə tam başa düşməmişdim.

— İndi isə anlayıram.

Rəşad gülümsədi.

— Mən də.

— Elm axtaran insan yalnız özü üçün yaşamır.

— O, insanlara, təbiətə, gələcəyə xidmət edir.

— Ona görə də bütün yaradılmışlar onun üçün xeyir diləyir.

Aytac göyə baxdı.

Ona elə gəldi ki, ətrafdakı hər şey — ağaclar, quşlar, torpaq, külək — sanki səssiz bir dua içindədir.

Çünki insanlara fayda vermək üçün elm öyrənənlər heç vaxt tək olmurlar.

Onların yolunda görünməyən dualar, görünməyən xeyirlər və görünməyən bərəkətlər olur.

Bəlkə də buna görə Həzrəti Muhəmməd (s) buyurmuşdu ki, hətta dənizdəki balıqlar belə elm axtaran insanlar üçün bağışlanma diləyirlər.

Çünki elm insanı yalnız bilikli etmir.

Elm insanı yaradılmışların xeyrinə çalışan bir varlığa çevirir.

Belə insan isə harada olsa, ardında nur, mərhəmət və fayda qoyur.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm axtarmaq Allah yanında çox dəyərli bir ibadətdir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, elm yolunda çalışan insanlar üçün bütün yaradılmışlar xeyir və bağışlanma diləyirlər.
- Həqiqi elm insanı yalnız özü üçün deyil, başqaları üçün də faydalı edir.
- Təhsil yolunda çəkilən əziyyət heç vaxt boşa getmir.

- Bir müəllimin dediyi doğru söz bir insanın həyatını dəyişə bilər.
- Elm paylaşdıqca artır və nəsildən-nəslə ötürülür.
- Qadın və kişi birlikdə elm və maarif yolunda çalışdıqda cəmiyyət inkişaf edir.
- İnsanların həyatına toxunan hər yaxşı əməl uzun illər yaşayır.
- Elm insanı təbiətə, insanlara və bütün yaradılmışlara qarşı daha məsuliyyətli edir.
- İnsanlara fayda vermək niyyəti ilə öyrənilən elm sahibini həm dünyada hörmətə, həm də axirətdə böyük mükafata yaxınlaşdırır.

KƏLAM - 128

“HƏR ŞEY, HƏTTA DƏNİZDƏKİ BALIQLAR, HƏŞƏRATLAR, YERDƏKİ BÖCƏKLƏR, SÜRÜNƏNLƏR, YIRTICI HEYVANLAR VƏ YAYLADA OTLAYAN HEYVANLAR BELƏ ELM AXTARANLAR ÜÇÜN BAĞIŞLANMA DİLƏYİRLƏR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 309)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 128

“GÖRÜNMƏYƏN DUALAR”

Qışın son günləri idi. Dağların zirvəsindəki qarlar hələ əriməmişdi. Səhərin ilk işıqları üfüqdə görünəndə Günel əlində kitablarla evdən çıxdı. Hava soyuq idi, amma onun qəlbində qəribə bir istilik vardı. Çünki bu gün yenə öyrənmək, yenə yeni biliklər əldə etmək üçün yola çıxırdı.

Günel universitetdə biologiya ixtisasında təhsil alırdı. Təbiəti, heyvanları və insanlara fayda verən elmləri çox sevirdi. Onun ən yaxın dostlarından biri isə Murad idi. Murad tarix və ilahiyyat sahələrinə maraq göstərirdi. Onları birləşdirən əsas xüsusiyyət öyrənməyə olan sonsuz həvəs idi.

Bir gün universitetdə keçirilən seminar zamanı yaşlı bir alim çıxış etdi. Söhbət əsnasında Həzrəti Muhəmmədin (s) belə buyurduğunu söylədi:

— “Hər şey, hətta dənizdəki balıqlar, həşəratlar, yerdəki böcəklər, sürünənlər, yırtıcı heyvanlar və yaylada otlayan heyvanlar belə elm axtaranlar üçün bağışlanma diləyirlər.”

Bu sözlər Günelin də, Muradın da diqqətini çəkdi.

Seminardan sonra onlar universitetin həyətində gəzirdilər.

Murad dedi:

— Maraqlıdır. Niyə bu qədər müxtəlif canlılar elm axtaran insan üçün dua etsin?

Günel bir qədər düşündü.

— Çünki həqiqi elm yalnız insana deyil, bütün yaradılışa fayda verir.

— Məsələn, bir alim xəstəliklərin dərmanını tapırsa, minlərlə insan xilas olur.

— Bir alim təbiəti qorumağın yollarını öyrənirsə, heyvanlar da bundan faydalanır.

Murad başını təsdiqləyərək dedi:

— Deməli, elmli insanın xeyri yalnız özünə aid olmur.

Bu fikir onların yaddaşında qaldı.

Bir neçə ay sonra onlar könüllü təhsil proqramına qoşuldular.

Layihənin məqsədi müxtəlif bölgələrdə yaşayan uşaqlara elm və təhsil sevgisi aşılamaq idi.

Səfərlərinin bir hissəsi onları Şərur rayonuna gətirdi.

Şərurun geniş düzləri, uzaqda görünən dağları və təmiz havası onları valeh etmişdi.

Oradakı kənd məktəblərindən birində seminar təşkil olundu.

Uşaqlar böyük maraqla onları dinləyirdilər.

Şagirdlər arasında Elçin adlı bir oğlan vardı.

O, ağıllı olsa da, dərslərə qarşı marağını itirmişdi.

Bir gün Murad onunla söhbət etdi.

— Nə üçün dərslərə həvəs göstərmirsən?

Elçin çiyinlərini çəkdi.

— Məncə oxumağın mənası yoxdur.

— Onsuz da kənddə yaşayacağam.

Murad gülümsədi.

— Bəs kənddə yaşayan insanların elmə ehtiyacı yoxdur?

— Ən yaxşı fermerlər, ən yaxşı baytarlar, ən yaxşı müəllimlər də elm öyrənirlər.

Elçin ilk dəfə bu barədə düşündü.

Bu zaman Günel məktəbdə başqa bir layihə həyata keçirirdi.

O, uşaqlara təbiətin qorunması haqqında dərslər keçirdi.

Bir gün onları yaxınlıqdakı çəmənliyə apardı.

Orada müxtəlif bitkiləri göstərdi.

Kiçik böcəkləri izah etdi.

Torpağın əhəmiyyətindən danışdı.

Sonra soruşdu:

— Əgər arılar yox olsa, nə baş verər?

Uşaqlar cavab tapa bilmədilər.

Günel izah etdi:

— Bir çox bitkilər məhv olar.

— Bitkilər məhv olsa, heyvanlar zərər görər.

— İnsanlar da bundan təsirlənər.

Uşaqlar ilk dəfə başa düşdülər ki, təbiətdə hər şey bir-birinə bağlıdır.

İllər keçdi.

Elçin universitetə qəbul oldu.

Kənd təsərrüfatı üzrə təhsil aldı.

Sonra yenidən Şərura qayıtdı.

Yeni üsullarla əkinçilik etməyə başladı.

Suya qənaət edən sistemlər qurdu.

Torpağı qorumağın yollarını öyrətdi.

Bir neçə ildən sonra kənddə məhsuldarlıq artdı.

İnsanların gəliri yüksəldi.

Torpaq əvvəlkindən daha sağlam qaldı.

Bir gün Elçin kənd məktəbində çıxış edərkən dedi:

— Mənim həyatım bir söhbətlə dəyişdi.

— Kimsə mənə elmin yalnız şəhərlərdə deyil, hər yerdə lazım olduğunu anlatdı.

Bu vaxt Günel də elm sahəsində uğurlar qazanmışdı.

O, ekoloq kimi fəaliyyət göstərirdi.

Müxtəlif layihələrlə meşələrin və heyvanların qorunmasına kömək edirdi.

Bir gün dəniz sahilində keçirilən tədbirdə çıxış etdi.

Çıxış zamanı uşaqlardan biri soruşdu:

— Müəllimə, siz niyə bu qədər çalışırsınız?

Günel gülümsədi.

— Çünki insan yalnız özü üçün yaşamamalıdır.

— Elm öyrənən insan başqalarının da həyatını yaxşılaşdırmalıdır.

Bir yay günü Günel və Murad illər sonra yenidən Şərurda görüşdülər.

Onlar kəndin yaxınlığındakı yaylağa getdilər.

Ətrafda qoyun sürüləri otlayırdı.

Uzaqda quşlar uçurdu.

Otların arasında saysız-hesabsız həşəratlar hərəkət edirdi.

Murad ətrafa baxaraq dedi:

— Bilirsən, illər əvvəl eşitdiyimiz hədisin mənasını indi daha yaxşı anlayıram.

Günel gülümsədi.

— Mən də.

Murad davam etdi:

— Əgər elm insanlara xeyir verirsə...

— Əgər elm heyvanları qoruyursa...

— Əgər elm torpağı, suyu və təbiəti yaşadırsa...

— Onda bütün bu canlıların elm axtaran insanlar üçün dua etməsi çox məntiqlidir.

Günel sakitcə başını tərpətdi.

Həmin an yaylaqda əsən küləyə qulaq asdı.

Qoyunların səsini eşitdi.

Otların arasında hərəkət edən kiçik canlıları gördü.

Sanki bütün təbiət öz dili ilə bir həqiqəti söyləyirdi:

İnsan yalnız özü üçün yaşamadıqda həqiqi dəyər qazanır.

Elm də insanı məhz buna aparır.

Çünki elm insanı mərhəmətli edir.

Elm insanı məsuliyyətli edir.

Elm insanı faydalı edir.

Belə insanın xeyri yalnız insanlara deyil, bütün yaradılışa çatır.

Və bəlkə də buna görə Allahın yaratdığı saysız-hesabsız canlılar onun üçün bağışlanma diləyirlər.

Çünki o insan öyrəndiyi biliklə həyatın gözəlləşməsinə xidmət edir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həqiqi elm yalnız insana deyil, bütün yaradılışa fayda verir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, elm axtaran insanlar Allah yanında böyük dəyərə malikdirlər.
- Təbiəti qorumaq və insanlara xidmət etmək də elmin mühüm məqsədlərindəndir.
- Bir insanın dediyi doğru söz başqa bir insanın taleyini dəyişə bilər.
- Elm kənddə də, şəhərdə də, hər yerdə insanın həyatını yaxşılaşdırır.
- Qadın və kişi birlikdə elm yolunda çalışdıqda cəmiyyət daha çox inkişaf edir.
- Təhsil insanın öz imkanlarını kəşf etməsinə kömək edir.
- Bütün canlılar bir-biri ilə əlaqəlidir və insan bu əlaqəni anlamalıdır.
- Elm insanı daha mərhəmətli, daha məsuliyyətli və daha faydalı edir.
- İnsanlara, təbiətə və canlılara fayda verən elm Allahın razılığına aparan ən gözəl yollardan biridir.

ÖYRƏTMƏK

KƏLAM - 129

“ƏGƏR BİR ŞƏXS BİR ELM ÖYRƏNİRSƏ VƏ ONU BAŞQALARINA ÖYRƏDİRSƏ, BU İŞ ONUN ÜÇÜN SƏDƏQƏDİR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 310)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 129

“PAYLAŞILAN İŞIQ”

Yay fəsli idi. Xəzərin sahillərində dalğalar sakitcə sahilə toxunur, uzaqlarda günəş dənizin üzərində qızılı bir yol açırdı. Astaranın gözəl təbiəti hər səhər olduğu kimi yenə insanlara sakitlik bəxş edirdi.

Ləman həmin səhər evinin eyvanında oturub kitab oxuyurdu. O, universitetdə təhsil alırdı və ən çox sevdiyi iş yeni şeylər öyrənmək idi. Lakin onu fərqləndirən başqa bir xüsusiyyət də vardı: öyrəndiyini təkcə özündə saxlamırdı.

Onun yaxın dostlarından biri Emil idi. Emil də elmə böyük maraq göstərirdi. Onlar tez-tez kitablar müzakirə edir, öyrəndikləri yeni məlumatları bir-birlərinə danışırdılar.

Bir gün universitetdə keçirilən tədbirdə yaşlı bir alim çıxış etdi.

O, söhbət əsnasında Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamını səsləndirdi:

— “Əgər bir şəxs bir elm öyrənirsə və onu başqalarına öyrədirsə, bu iş onun üçün sədəqədir.”

Bu sözlər Ləmanla Emilin diqqətini dərhal çəkdi.

Tədbirdən sonra onlar universitetin həyətində gəzişirdilər.

Ləman dedi:

— Maraqlıdır. İnsan pul vermədən necə sədəqə verə bilər?

Emil gülümsədi.

— Bəlkə də insanın öyrətdiyi faydalı məlumat puldan daha qiymətlidir.

— Çünki pul bir gün bitir.

— Amma elm illərlə yaşayır.

Bu fikir onların qəlbində dərin iz buraxdı.

Bir neçə ay sonra yay tətili başladı.

Ləman Astaraya qayıtdı.

Emil də könüllü layihələrdə iştirak etmək üçün bölgələrə səfər edirdi.

Bir gün Ləman kəndlərdən birində maraqlı bir hadisə ilə qarşılaşdı.

Orada yaşayan Sevinc adlı bir qız məktəbi buraxmaq üzrə idi.

Ailəsi maddi çətinlik yaşayırdı.

Qız düşünürdü ki, təhsil artıq onun üçün mümkün deyil.

Ləman onunla söhbət etdi.

— Nə üçün məktəbi buraxmaq istəyirsən?

Sevinc köks ötürdü.

— Mənim imkanım yoxdur.

— Oxusam da nə dəyişəcək?

Ləman sakit səslə dedi:

— Bir toxum torpağa düşəndə dərhal ağac olmur.
— Amma ona qulluq edilərsə, bir gün meyvə verir.
— Təhsil də belədir.
— Bu gün çəkdiyin zəhmətin nəticəsini gələcəkdə görəcəksən.
Sevinc həmin gün ilk dəfə ümidlə gülümsədi.
Bu vaxt Emil başqa bir layihə üzərində işləyirdi.
O, məktəblilər üçün pulsuz dərslər təşkil edirdi.
Bir gün dərs zamanı uşaqlardan biri soruşdu:
— Müəllim, siz niyə bizə pulsuz dərs keçirsiniz?
Emil cavab verdi:
— Çünki mənə də vaxtilə insanlar heç bir qarşılıq gözləmədən öyrədiblər.
— İndi isə növbə mənimdir.
— Elm paylaşıldıqca artır.
Uşaq təəccüblə soruşdu:
— Yəni siz bunun müqabilində heç nə almırsınız?
Emil gülümsədi.
— Alıram.
— İnsanların dəyişdiyini görmək mənim üçün ən böyük qazancdır.
Aylar keçdi.
Ləman və Emil birlikdə yeni bir layihəyə başladılar.
Onlar Astarada yaşayan uşaqlar üçün kiçik kitabxana yaratmaq qərarına gəldilər.
Əvvəlcə yalnız bir neçə kitab vardı.
Sonra dostlarından kitab topladılar.
Müəllimlər kömək etdi.
Valideynlər dəstək verdi.
Bir il keçməmiş həmin kitabxana yüzlərlə kitabla doldu.
Uşaqlar məktəbdən sonra ora gəlir, kitab oxuyur, yeni şeylər öyrənirdilər.
Bir gün kitabxanaya balaca bir oğlan gəldi.
Adı Tural idi.
O, çox utancaq idi.
Heç kimlə danışmırdı.
Ləman ona bir kitab verdi.
— Bunu oxu.
— Sonra mənə danışarsan.
Bir neçə həftə sonra Tural yenidən gəldi.
Bu dəfə əlində başqa kitab vardı.
Sonra bir başqası.
Sonra daha biri.
İllər keçdikcə o, kitabxananın ən fəal oxucularından birinə çevrildi.
Aradan uzun illər keçdi.
Ləman müəllim oldu.
Emil isə təhsil layihələrinin rəhbərlərindən birinə çevrildi.

Bir gün Astarada böyük bir tədbir keçirilirdi.

Tədbirə müxtəlif sahələrdə uğur qazanmış insanlar dəvət olunmuşdu.

Onların arasında gənc bir alim də vardı.

Səhnəyə çıxanda dedi:

— Mənim həyatım bir kitabxanada dəyişdi.

— Uşaqlıqda bir müəllimə mənə ilk kitabı verdi.

— Bir müəllim isə mənə ilk dəfə inanmağı öyrətdi.

— Əgər onlar öyrəndiklərini mənimlə paylaşmasaydılar, bu gün burada olmazdım.

Ləman və Emil onu diqqətlə dinləyirdilər.

Birdən başa düşdülər ki, bu adam vaxtilə kitabxanaya gələn həmin utancaq Tural idi.

Onların gözləri doldu.

Çünki illər əvvəl etdikləri kiçik bir yaxşılıq böyük nəticəyə çevrilmişdi.

Tədbirdən sonra onlar Astaranın sahilində gəzişirdilər.

Dəniz sakit idi.

Dalğalar asta-asta sahilə toxunurdu.

Günəş batmaq üzrə idi.

Ləman dedi:

— İndi həmin hədisin mənasını daha yaxşı anlayıram.

Emil başını tərpətdi.

— Mən də.

— Bir insana öyrədilən bir məlumat bəzən yüzlərlə insanın həyatını dəyişir.

— Bu isə ən böyük sədəqələrdən biridir.

Ləman dənizə baxaraq dedi:

— Çünki pul veriləndə bir dəfə fayda verir.

— Amma elm veriləndə nəsillərlə yaşayır.

Emil gülümsədi.

— Və insan dünyadan köçəndən sonra belə savabı davam edir.

Onlar bir müddət səssizcə üfüqə baxdılar.

Həmin an hər ikisi başa düşürdü ki, öyrənilən və başqalarına öyrədilən elm yalnız bilik deyil.

O, insanın qəlbindən çıxıb başqa qəlblərə gedən bir işıqdır.

Və bu işıq yayıldıqca insan üçün davam edən bir sədəqəyə çevrilir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, öyrənilən və başqalarına öyrədilən elm böyük bir sədəqədir.
- Elm paylaşdıqca azalmaz, əksinə daha da artar.
- Bir insana verilən faydalı məlumat onun bütün həyatını dəyişə bilər.
- Maddi kömək qədər mənəvi və elmi kömək də çox qiymətlidir.
- Həqiqi müəllim yalnız dərs keçən deyil, insanlara ümid verən şəxsdir.
- Qadın və kişi birlikdə elm və maarif yolunda çalışdıqda cəmiyyət inkişaf edir.

- Kiçik görünən yaxşılıqlar zamanla böyük nəticələr doğura bilər.
- Təhsil insanın öz potensialını kəşf etməsinə kömək edir.
- Elm gələcək nəsillərə ötürülən ən dəyərli miraslardan biridir.
- İnsan öyrəndiyini başqalarına öyrətdikdə həm cəmiyyətə fayda verir, həm də özü üçün davamlı savab qazanır.

KƏLAM - 130

"HƏR ŞEYİN BİR ZƏKATI VARDIR. ELMİN ZƏKATI İSƏ ONU LAYİQ OLANLARA ÖYRƏTMƏKDİR."

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 310)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 130

"SƏSSİZ XƏZİNƏ"

Qusarın dağlarına payız yavaş-yavaş ayaq basırdı. Uca zirvələrin başını ağ buludlar örtmüşdü. Səhərlər dağlardan enən sərin meh kəndlərin içindən keçərək həyətlərdəki ağacların yarpaqlarını titrədirdi.

Qusarın bir kəndində yaşayan Nigar universiteti bitirmiş, müəllimlik peşəsini seçmişdi. O, uşaqlıqdan oxumağı çox sevirdi. Kitablar onun üçün sadəcə kağız üzərində yazılmış sözlər deyildi; onlar yeni dünyalara açılan qapılar idi.

Onun yaxın dostlarından biri Kamal idi. Kamal da təhsilə böyük önəm verirdi. O, kənd təsərrüfatı üzrə təhsil almışdı və əldə etdiyi bilikləri insanlara öyrətməyi sevirdi.

Onlar tez-tez kəndin kitabxanasında görüşür, yeni kitablar haqqında danışır, müxtəlif mövzularda fikir mübadiləsi aparırdılar.

Bir gün kitabxanaya yaşlı bir alim gəldi. Kənd camaatı onun söhbətini dinləmək üçün toplaşmışdı.

Alim söhbət zamanı İmam Sadiqin (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Hər şeyin bir zəkatı vardır. Elmin zəkatı isə onu layiq olanlara öyrətməkdir."

Bu sözlər Nigarın da, Kamalın da qəlbinə toxundu.

Söhbətdən sonra onlar kitabxananın qarşısında dayanmışdılar.

Nigar fikrə getmişdi.

— Maraqlıdır, insanın malının zəkatı olduğunu bilirdim. Bəs elmin də zəkatı varmış...

Kamal başını tərpətdi.

— Düşünürəm ki, insan bildiyini paylaşmırsa, sanki xəzinəni torpağa basdırır.

— O xəzinə nə ona, nə də başqasına fayda verir.

Bu sözlər onların yaddaşına həkk olundu.

Bir neçə həftə sonra kənddə maraqlı bir hadisə baş verdi.

Kəndin yaxınlığında yaşayan bir çox ailənin bağları qurumağa başlamışdı.

İnsanlar müxtəlif səbəblər göstərirdilər.

Kimisi havanı günahlandırırdı.

Kimisi torpağı.

Kimisi isə sadəcə bəxtsizlik deyirdi.

Kamal isə universitetdə öyrəndiyi biliklərə əsasən problemin səbəbini başa düşürdü.

Torpaq düzgün suvarılmırdı.

Bir çox insanlar köhnə üsullardan istifadə edir, nəticədə ağacların kökləri zərər görürdü.

Kamal düşündü:

— Əgər mən bunu bilirəmsə və susuramsa, onda elmimin nə faydası var?

O, kənd sakinlərini topladı.

Bir neçə saat ərzində sadə dillə hər şeyi izah etdi.

Torpağın necə qorunmasını göstərdi.

Suvarma qaydalarını öyrətdi.

Hətta özü də insanların yanında işləyərək nümunə göstərdi.

Bir neçə ay sonra ağaclar yenidən canlandı.

Meyvə bağları əvvəlkindən daha məhsuldar oldu.

Yaşlı bir bağban gözləri dolaraq dedi:

— Oğlum, bu il bağım məhv olacaqdı.

— Sənin öyrətdiklərin ailəmi xilas etdi.

Kamal həmin gün başa düşdü ki, elm yalnız kitabda qalmaq üçün deyil.

Bu vaxt Nigar başqa bir problemlə qarşılaşmışdı.

Kənddə bir çox qız uşağı dərslərdə zəif oxuyurdu.

Bəziləri özlərinə inanmırdı.

Bəziləri isə düşünürdü ki, uğur qazanmaq onların taleyində yoxdur.

Nigar hər gün məktəbdən sonra könüllü dərslər keçməyə başladı.

O, sadəcə fənləri öyrətmirdi.

Uşaqlara özlərinə inanmağı da öyrədirdi.

Bir gün şagirdlərdən biri dedi:

— Müəllimə, mən heç vaxt yaxşı nəticə göstərə bilməyəcəyəm.

Nigar masanın üstündəki toxumu götürdü.

— Bu nədir?

— Toxum.

— Bu toxuma baxanda ağac görürsən?

— Yox.

— Amma onun içində böyük bir ağac gizlənib.

— İnsan da belədir.

— Özünə inanmasa, içindəki ağacı heç vaxt görə bilməz.

Bu sözlər uşağın həyatını dəyişdi.

İllər keçirdi.

Nigarın öyrətdiyi şagirdlərdən biri həkim oldu.

Başqası mühəndis.

Digəri müəllim.

Kamalın məsləhətlərindən faydalanan fermerlər isə bölgənin ən məhsuldar təsərrüfatlarını yaratdılar.

Bir gün Qusarda böyük bir tədbir təşkil olundu.
Orada müxtəlif sahələrdə uğur qazanan insanlar çıxış edirdi.
Səhnəyə əvvəlcə gənc bir qadın çıxdı.
O dedi:
— Mən bu gün həkiməmsə, bunun səbəbi illər əvvəl mənə inanan müəlliməmdir.
Sonra bir fermer çıxış etdi.
— Mən təsərrüfatımı qoruyub saxlamışamsa, bunun səbəbi vaxtında verilən bir elmdir.
Nigar və Kamal zalın arxasında oturmuşdular.
Onlar heç nə demirdilər.
Sadəcə dinləyirdilər.
Çünki artıq başa düşmüşdülər ki, elmin əsl dəyəri diplomlarda deyil.
Onun əsl dəyəri insanların həyatında yaratdığı dəyişiklikdədir.
Tədbirdən sonra onlar Qusarın dağ yolları ilə gəzirdilər.
Günəş dağların arxasında batırdı.
Səma qızılı rəngə boyanmışdı.
Nigar sakit səslə dedi:
— Mən əvvəllər elmi toplamaq istəyirdim.
— İndi isə onu paylaşmağın daha böyük nemət olduğunu anlayıram.
Kamal gülümsədi.
— Çünki paylaşılmayan elm qaranlıq otaqda saxlanılan çıraq kimidir.
— Yanır, amma heç kimə işıq vermir.
Nigar cavab verdi:
— Öyrədilən elm isə yüzlərlə çırağı yandırır.
Onlar yol boyu susaraq addımladılar.
Hər ikisi bilirdi ki, insanın malı azalanda yenidən qazanıla bilər.
Amma paylaşılmayan elm bəzən bir ömür boyu itirilmiş fürsətə çevrilir.
Elə buna görə də İmam Sadiqin (ə) buyurduğu kimi, elmin zəkatı onu layiq olanlara öyrətməkdir.
Çünki insanın bildiyi bir həqiqət başqasının həyatını dəyişirsə, həmin bilik artıq təkcə elm deyil.
O, bir xeyirxahlığa, bir işığa və bir ömür boyu davam edən savaba çevrilir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Hər nemətin bir zəkatı olduğu kimi, elmin də zəkatı onu başqalarına öyrətməkdir.
- Paylaşılmayan elm faydasız xəzinəyə bənzəyir.
- Öyrədilən bir məlumat bəzən insanların həyatını və gələcəyini dəyişə bilər.
- Elm yalnız kitab oxumaq deyil, onu cəmiyyətin xeyrinə istifadə etməkdir.
- Qadın və kişi birlikdə elm yolunda çalışdıqda cəmiyyət daha sürətlə inkişaf edir.

- İnsanlara ümid vermək də elmi paylaşmağın bir formasıdır.
- Kiçik bir bilik böyük problemlərin həllinə səbəb ola bilər.
- Həqiqi alim bildiyini gizlədən deyil, ehtiyacı olanlarla bölüşəndir.
- Elmin ən gözəl nəticəsi insanların həyatında müsbət dəyişiklik yaratmaqdır.
- Öyrədilən hər faydalı bilik insan üçün davamlı savab və mənəvi sərvətə çevrilir.

KƏLAM - 131

"İNSANLAR YAYILAN BİR ELMDƏN DAHA ÜSTÜN BİR SƏDƏQƏ VERMƏMİŞDİR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 310)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 131

"BİR FİKRİN SƏYAHƏTİ"

Qvatemalanın dağlıq bölgələrindən birində yerləşən kiçik bir şəhərdə insanlar sadə və zəhmətkeş həyat yaşayırdılar. Şəhərin ətrafını yaşıl meşələr, uzaqlarda isə buludlara toxunan vulkanlar əhatə edirdi. Yağış yağanda küçələrdən torpaq qoxusu yüksələr, insanlar evlərinin eyvanlarında oturub söhbət edərdilər.

Həmin şəhərdə yaşayan Aylin adlı gənc müəllimə vardı. O, uşaqlara dərs deməyi çox sevirdi. Onun ən böyük arzusu insanlara faydalı olmaq idi.

Aylinin yaxın dostlarından biri Murad idi. Murad kitabları sevən, daim yeni biliklər axtaran bir gənc idi. O, şəhərin kiçik kitabxanasında könüllü işləyirdi.

Onlar tez-tez görüşür, oxuduqları kitabları müzakirə edir, insanların həyatını yaxşılaşdıracaq yollar haqqında danışırdılar.

Bir gün kitabxanada keçirilən tədbirə yaşlı bir alim dəvət olundu.

Alim çıxışında Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamını oxudu:

— "İnsanlar yayılan bir elmdən daha üstün bir sədəqə verməmişdir."

Bu sözlər zalda olan hər kəsi düşündürdü.

Tədbirdən sonra Aylin və Murad kitabxananın həyətində dayanmışdılar.

Aylin dedi:

— İnsan bir çörək verər, bir adam doyur.

— Bir paltar verər, bir insan isinər.

— Amma alim niyə yayılmış elmi ən böyük sədəqə adlandırır?

Murad bir qədər düşündü.

Sonra qarşıdakı ağacı göstərdi.

— Bax, o ağacı görürsən?

— Bəli.

— Onun meyvəsini bir nəfər yeyə bilər.

— Amma toxumunu torpağa əksən, yüzlərlə ağac yetişər.

— Elm də elədir.

Bu sözlər Aylinin qəlbində dərin iz buraxdı.

Bir neçə ay sonra şəhərdə ciddi problem yarandı.

Yağışlı mövsümdə çirkli sulardan xəstəlik yayılmağa başladı.

Bir çox ailələr nə etməli olduqlarını bilmirdilər.

İnsanlar müxtəlif söz-söhbətlərə inanır, yanlış üsullardan istifadə edirdilər.

Murad universitetdə oxuduğu sağlamlıq kitablarında bunun həll yollarını öyrənmişdi.

Aylin də məktəbdə uşaqlara gigiyena haqqında dərslər keçmişdi.

Onlar düşündülər:

— Əgər bildiklərimizi yalnız özümüz üçün saxlasaq, bu elm nə işə yarayacaq?

Beləliklə işə başladılar.

Aylin məktəbdə xüsusi dərslər təşkil etdi.

Uşaqlara əllərin necə yuyulacağını öyrətdi.

Suyun necə təmiz saxlanacağını izah etdi.

Sadə nümunələr göstərdi.

Bir gün dərs zamanı bir uşaq soruşdu:

— Müəllimə, bu qədər sadə bir şey insanı xəstəlikdən qoruya bilər?

Aylin gülümsədi.

Masadan kiçik bir kibrit götürdü.

— Bu kibrit nə qədər balacadır?

— Çox balaca.

— Amma bir meşəni yandıra bilər.

— Eləcə də görünməyən bir mikrob insanı xəstələndirə bilər.

Uşaqlar həmin dərsi heç vaxt unutmadılar.

Murad isə kitabxanada valideynlərlə görüşlər keçirməyə başladı.

O, insanlara sadə dillə məlumat verirdi.

Çətin terminlər işlətmirdi.

Çünki bilirdi ki, elm insanın başa düşəcəyi dildə danışılmalıdır.

Bir gün yaşlı bir qadın ona yaxınlaşıb dedi:

— Oğlum, mən oxuyub-yaza bilmirəm.

— Amma bu gün səndən öyrəndiklərimi nəvələrimə danışacağam.

Muradın gözləri doldu.

Çünki başa düşdü ki, elm yalnız kitab səhifələrində deyil, insanların dillərində də yaşayır.

Aylar keçdi.

Şəhərdə xəstəlik halları xeyli azaldı.

İnsanlar daha diqqətli olmağa başladılar.

Lakin hadisənin ən maraqlı tərəfi sonradan ortaya çıxdı.

Aylinin dərs keçdiyi uşaqlar öyrəndiklərini evdə valideynlərinə danışırdılar.

Valideynlər qonşularına öyrədirdi.

Qonşular başqa insanlara.

Bir bilik dalğa-dalğa yayılırdı.

Sanki gölə atılan kiçik bir daşın yaratdığı halqalar kimi.

İllər keçdi.

Aylin və Murad yaşlandılar.

Lakin onların öyrətdiyi insanlar böyüdü.

Bir çoxu müəllim oldu.

Bəzisi həkim oldu.

Bəzisi mühəndis.

Bəzisi isə sadəcə yaxşı insan oldu.

Bir gün Qvatemalada böyük bir tədbir keçirildi.

Tədbirdə müxtəlif sahələrdə uğur qazanmış insanlar çıxış edirdi.

Səhnəyə çıxan ilk qadın dedi:

— Mən müəlliməmsə, bunun səbəbi illər əvvəl mənə elm sevgisi aşılayan bir müəllimədir.

Başqa biri dedi:

— Mən həkim olmağa qərar verdim, çünki bir kitabxanada öyrəndiyim məlumat həyatımı dəyişdi.

Sonra başqa biri ayağa qalxdı:

— Mən yüzlərlə uşağa dərs keçirəm.

— Çünki vaxtilə kimsə mənə bir həqiqəti öyrətmişdi.

Aylin və Murad arxa sırada oturmuşdular.

Onlar səhnəyə baxır, amma danışmırdılar.

Çünki artıq başa düşürdülər ki, yayılmış elm heç vaxt sahibinin əlindən çıxmır.

Əksinə, böyüyür.

Çoxalır.

Nəsildən-nəslə keçir.

Tədbirdən sonra onlar şəhərin kənarındakı təpəyə qalxdılar.

Günəş yavaş-yavaş batırdı.

Səma narıncı rəngə boyanmışdı.

Aylin sakit səslə dedi:

— İndi həmin hədisin mənasını anlayıram.

Murad gülümsədi.

— Hansını?

— “İnsanlar yayılan bir elmdən daha üstün bir sədəqə verməmişdir.”

Murad başını tərpətdi.

— Çünki bir çörək bir günə bəs edir.

— Bir paltar bir neçə ilə köhnəlir.

— Amma bir faydalı bilik bəzən yüz illərlə yaşayır.

Aylin uzaqlara baxaraq dedi:

— Deməli, insanın ən böyük sərvəti bildiyi yaxşı şeyləri paylaşmasıdır.

Murad cavab verdi:

— Və ən böyük sədəqə də insanların həyatını işıqlandıran elmdir.

Həmin an onlar başa düşdülər ki, yaxşılıq yalnız əl ilə verilən bir şey deyil.

Bəzən bir cümlədir.

Bəzən bir dərsdir.
Bəzən bir kitabdır.
Bəzən isə bir insanın qəlbində yandırılan işıqdır.

O işıq başqasına keçdikcə böyüyür və illər sonra belə insanların yolunu aydınlatmağa davam edir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, yayılan elm insanların verə biləcəyi ən böyük sədəqələrdən biridir.
- Maddi yardım bir müddət fayda verə bilər, amma faydalı elm uzun illər yaşayır.
- Öyrənilən bilik başqalarına çatdırıldıqda onun dəyəri qat-qat artır.
- Elm sadə və anlaşılan şəkildə öyrədildikdə daha çox insana fayda verir.
- Bir insanın öyrəndiyi həqiqət bütöv bir cəmiyyətin dəyişməsinə səbəb ola bilər.
- Qadın və kişi birlikdə elm və maarif yolunda çalışdıqda xeyir daha geniş yayılır.
- Faydalı bilik nəsildən-nəslə keçən mənəvi sərvətdir.
- Həqiqi savab yalnız verməkdə deyil, insanları inkişaf etdirməkdədir.
- Kiçik görünən bir dərs gələcəkdə böyük nəticələr doğura bilər.
- İnsan öldükdən sonra belə yaydığı faydalı elm onun yaxşı əməllərinin davam etməsinə səbəb olur.

KƏLAM - 132

İmam Rza (ə) buyurmuşdur: "Allahın rəhməti bizim işimizi dirçəldən bəndənin üzərinə olsun." Ravi dedi: "İşinizi necə dirçəldir?" İmam buyurdu: "Bizim elmlərimizi öyrənər və onları insanlara öyrədər. Çünki insanlar sözlərimizin gözəlliyini bilsələr, şübhəsiz bizə tabe olarlar."

(Bu kəlam İmam Rzaya (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 310)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 132

"UNUDULMAYAN SÖZLƏR"

Şuşanın dağları üzərində səhər dumanı yavaş-yavaş çəkilirdi. Qədim şəhərin daş küçələri günəş şüaları ilə işıqlanır, uzaqlardan gələn quş səsləri səhərin sakitliyinə xüsusi gözəllik qatırdı. İnsanlar öz işlərinə tələsir, uşaqlar məktəbə gedir, şəhər yeni günə oyanırdı.

Bu şəhərdə yaşayan iki gənc vardı: Leyla və Elvin.

Onlar uşaqlıqdan tanış idilər. Hər ikisi elmə və kitablara böyük maraq göstərirdi. Ancaq onların dostluğu adi dostluq deyildi. Onları birləşdirən əsas şey öyrənmək və öyrəndiklərini başqaları ilə paylaşmaq sevgisi idi.

Leyla müəllimə olmaq istəyirdi. Elvin isə tarix və mədəniyyət araşdırmaları ilə maraqlanırdı.

Bir gün onlar Şuşadakı mədəniyyət mərkəzində keçirilən bir tədbirə qatıldılar.

Tədbirdə yaşlı bir alim çıxış edirdi.

Söhbətin sonunda alim İmam Rzanın (ə) bu kəlamını oxudu:

— "Allahın rəhməti bizim işimizi dirçəldən bəndənin üzərinə olsun."

Sonra ravi ilə İmam arasındakı dialoqu danışdı:

— "Bizim işimizi necə dirçəldir?"

— "Bizim elmlərimizi öyrənər və onları insanlara öyrədər. Çünki insanlar sözlərimizin gözəlliyini bilsələr, şübhəsiz bizə tabe olarlar."

Bu sözlər Leyla ilə Elvini çox düşündürdü.

Tədbirdən çıxarkən Leyla soruşdu:

— Maraqlıdır, bir insan necə əsrlər əvvəl deyilmiş bir sözü bu gün dirildə bilər?

Elvin bir qədər fikirləşdi.

Sonra cavab verdi:

— Yəqin ki, onu yaşamaqla və başqalarına çatdırmaqla.

Leyla başını tərpətdi.

Amma o zaman hələ bu sözlərin həyatlarını necə dəyişəcəyindən xəbərsiz idi.

Bir neçə həftə sonra şəhərdə qəribə bir hadisə baş verdi.

Məktəblərdə oxuyan bəzi uşaqlar sosial şəbəkələrdə gördükləri yanlış məlumatlara inanmağa başlamışdılar.

Bir-birinə qarşı hörmətsizlik artırdı.

Bəzi uşaqlar düşünürdü ki, uğur qazanmaq üçün yalnız məşhur olmaq lazımdır.

Bəziləri isə yaxşı əxlaqın artıq köhnə bir anlayış olduğunu söyləyirdi.

Leyla bunu görəndə çox narahat oldu.

Bir gün məktəbdə uşaqlardan biri dedi:

— Müəllimə, yaxşı insan olmaqla heç nə əldə etmək olmur.

Sinifdə sakitlik yarandı.

Leyla dərhal cavab vermədi.

Masasının üstündə duran güzgünü götürdü.

Sonra uşağa uzatdı.

— Bu nədir?

— Güzgü.

— Güzgü sənə nəyi göstərir?

— Özümü.

— Əgər güzgü çirkli olsa, özünü necə görərsən?

— Pis görərəm.

— İnsan da belədir.

— Əxlaq onun qəlbinin güzgüsüdür.

— Güzgü çirkli olanda insan özünü də düzgün görə bilmir.

Sinifdə hamı susdu.

Həmin gün uşaqlar uzun müddət düşündülər.

Bu hadisədən sonra Leyla ilə Elvin qərar verdilər ki, sadəcə şikayət etməsinlər.

Faydalı iş görsünlər.
Onlar şəhərdə "Hikmət Axşamları" adlı kiçik görüşlər təşkil etdilər.
Həftədə bir dəfə uşaqlar, gənclər və valideynlər toplaşırdı.
Orada müxtəlif mövzular müzakirə edilirdi.
Ədalət.
Səbir.
Doğruluq.
Elm.
Valideynə hörmət.
İnsanlara mərhəmət.
Amma onlar uzun moizələr etmirdilər.
Əksinə, sadə hekayələr danışırdılar.
Real nümunələr göstərirdilər.
Bir gün görüşə gələn yeniyetmələrdən biri əsəbi şəkildə dedi:
— Mənə qarşı haqsızlıq ediblər.
— Mən də eyni ilə cavab verəcəyəm.
Elvin ona yaxınlaşdı.
Sonra stolun üzərinə iki toxum qoydu.
— Bunlardan biri alma toxumudur.
— Digəri isə alaq otunun toxumu.
— Hansını əkərsən, onu biçərsən.
Sonra əlavə etdi:
— Hirs də toxumdur.
— Ədalət də.
— Hansını əkəcəyinə sən qərar verirsən.
O oğlan uzun müddət susdu.
Sonra başını aşağı saldı.
İllər sonra həmin oğlan şəhərin ən hörmətli hüquqşünaslarından biri oldu.
Zaman keçdikcə bu görüşlər daha da böyüdü.
Şuşanın müxtəlif yerlərindən insanlar gəlməyə başladı.
Bir çox gənclər həyatlarını dəyişdiklərini deyirdilər.
Kimisi pis vərdişlərini tərk etmişdi.
Kimisi təhsilə qayıtmışdı.
Kimisi ailəsi ilə münasibətlərini düzəltmişdi.
Bir gün yaşlı bir qadın Leylanın yanına gəldi.
Gözləri yaşarmışdı.
Dedi:
— Mənim oğlum vaxtilə çox əsəbi idi.
— Hamı ilə dava edirdi.
— Amma sizin söhbətlərinizdən sonra dəyişdi.
— İndi isə başqalarına kömək edir.
Leyla həmin an İmam Rzanın sözlərini xatırladı.
"Bizi dirçəldənlər..."
O an başa düşdü ki, diriltmək yalnız bir insanı həyata qaytarmaq deyil.

Bəzən qəlbləri oyatmaqdır.
İllər keçdi.
Leyla və Elvin yaşlandılar.
Amma onların başladığı kiçik görüşlər davam etdi.
Onların yetişdirdiyi gənclər yeni görüşlər təşkil etdilər.
Yeni uşaqlara dərs keçdilər.
Yeni insanlara ümid verdilər.
Bir gün böyük bir tədbirdə müxtəlif insanlar çıxış edirdi.
Bir həkim dedi:
— Mən insanlara xidmət etməyi həmin görüşlərdə öyrəndim.
Bir müəllim dedi:
— Mən uşaqlara sevgi ilə yanaşmağı orada öyrəndim.
Bir mühəndis dedi:
— Mən dürüstlüyün dəyərini orada başa düşdüm.
Leyla ilə Elvin arxa sırada oturmuşdular.
Onlar danışmırdılar.
Sadəcə dinləyirdilər.
Çünki artıq anlayırdılar ki, gözəl sözlər yalnız kitab səhifələrində qalmamalıdır.
Onlar insan həyatına çevrilməlidir.
Tədbirdən sonra onlar Şuşanın məşhur qayalıqlarından birinin yaxınlığında dayanmışdılar.
Günəş batırdı.
Səma qızılı rəngə boyanmışdı.
Leyla sakit səslə dedi:
— İndi İmam Rzanın sözlərini daha yaxşı anlayıram.
Elvin gülümsədi.
— Mən də.
— İnsanlar gözəl sözləri tanıdıqca, onlara yaxınlaşırlar.
— Çünki həqiqət öz gözəlliyi ilə insanı cəlb edir.
Leyla başını tərpətdi.
— Deməli, elmi öyrənmək kifayət deyil.
— Onu yaşamaq və başqalarına çatdırmaq da lazımdır.
Elvin cavab verdi:
— Bəli.
— Çünki bir hikmətli söz yüzlərlə qəlbi dəyişə bilər.
Onlar üfüqə baxdılar.
Şuşanın dağları qarşılarında ucalırdı.
Həmin an hər ikisi başa düşürdü ki, insanın ən böyük miraslarından biri öyrəndiyi həqiqətləri başqalarına çatdırmaqdır.
Çünki gözəl sözlər yaşadıqca, qəlblər də dirçəlir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İmam Rzanın (ə) buyurduğu kimi, haqq elmi öyrənmək və onu insanlara çatdırmaq böyük bir ibadətdir.

- Gözəl və hikmətli sözlər insan həyatını dəyişə bilər.
- Elmi yalnız öyrənmək deyil, yaşamaq və başqalarına öyrətmək də vacibdir.
- İnsanlar həqiqətin gözəlliyini tanıdıqda ona daha çox yaxınlaşırlar.
- Kiçik görünən bir söhbət və ya nəsihət gələcəkdə böyük dəyişikliklər yarada bilər.
- Qadın və kişi birlikdə maarifçilik yolunda çalışdıqda cəmiyyət daha sağlam inkişaf edir.
- Əxlaq və elm birlikdə olduqda insanlara daha çox fayda verir.
- Bir qəlbi oyatmaq bəzən maddi köməkdən daha təsirli olur.
- Faydalı elm nəsildən-nəslə keçərək təsirini davam etdirir.
- İnsan öldükdən sonra belə öyrətdiyi yaxşılıqlar və faydalı biliklər onun adından savab qazandırmağa davam edir.

KƏLAM - 133

“PAK VƏ UCA ALLAH, CAHİLİ ELM ÖYRƏNMƏKLƏ MƏSUL ETMƏZDƏN ƏVVƏL, ALİMİ ÖYRƏTMƏKLƏ MƏSUL ETMİŞDİR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 310)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 133

“İŞIĞI GİZLƏTMƏYƏNLƏR”

Abşeron yarımadasında payızın ilk günləri idi. Xəzər dənizindən gələn meh küçələr boyunca əsir, insanların üzünə sərinlik gətirirdi. Günəş buludların arasından görünür, şəhərin həyətlərini və küçələrini işıqlandırırdı.

Bu bölgədə yaşayan Zəhra universitetdə biologiya müəlliməsi idi. O, uşaqlıqdan elmə böyük maraq göstərmişdi. Oxuduğu hər kitabı, öyrəndiyi hər məlumatı həyatının bir hissəsinə çevirməyə çalışırdı.

Onun yaxın dostlarından biri isə Orxan idi. Orxan mühəndis idi və texnologiya sahəsində çalışırdı. Lakin onu fərqləndirən xüsusiyyət yalnız peşəsi deyildi. O, daim öyrənməyə və bildiklərini başqalarına çatdırmağa çalışırdı.

Bir gün onlar Abşeronda keçirilən bir maarifləndirmə tədbirində iştirak etdilər.

Tədbirin sonunda çıxış edən alim İmam Əlinin (ə) bu kəlamını oxudu:

— “Pak və Uca Allah, cahili elm öyrənməklə məsul etməzdən əvvəl, alimi öyrətməklə məsul etmişdir.”

Bu sözlər Zəhranı da, Orxanı da dərindən düşündürdü.

Tədbirdən sonra onlar sahil boyunca addımlayırdılar.

Zəhra dedi:

— Maraqlıdır. Biz həmişə deyirik ki, insanlar elm öyrənməlidir.

— Amma burada əvvəlcə alimlərin məsuliyyətindən danışılır.

Orxan başını tərpətdi.

— Çünki öyrədən olmazsa, öyrənən necə tapılsın?

— Bir çıraq yanmasa, qaranlıq otaqdakı insanlar işığı necə görəcək?

Bu sözlər onların yaddaşında qaldı.

Bir neçə ay sonra Zəhra işlədiyi məktəbdə qəribə bir vəziyyətlə qarşılaşdı.

Sinifdə oxuyan şagirdlərdən biri — Aysu — dərslərdə çox zəif idi.

Əksəriyyət onun bacarıqsız olduğunu düşünürdü.

Bəzi müəllimlər isə artıq ümidlərini itirmişdilər.

Bir gün Zəhra dərsdən sonra Aysunu saxladı.

— Sən niyə suallara cavab vermirsən?

Qız başını aşağı saldı.

— Çünki səhv cavab verməkdən qorxuram.

— Hamı məni ələ salacaq.

Zəhra bir kağız götürdü.

Kağızın ortasına kiçik bir nöqtə qoydu.

— Burada nə görürsən?

— Nöqtə.

— Başqa nə görürsən?

— Heç nə.

Zəhra gülümsədi.

— Halbuki kağızın böyük hissəsi ağdır.

— İnsanlar da çox vaxt bir səhvə baxıb bütün qabiliyyətlərini unudurlar.

Bu söhbət Aysunun həyatında dönüş nöqtəsi oldu.

Orxan isə başqa bir problemlə qarşılaşmışdı.

Məhəllədə yaşayan bir çox gənc texnologiyadan yalnız oyun oynamaq üçün istifadə edirdi.

Onlar internetin imkanlarını bilmirdilər.

Bir gün Orxan düşündü:

— Mən illərlə bu sahəni öyrənmişəm.

— Əgər bildiklərimi paylaşmıramsa, onda bunun nə mənası var?

Beləliklə o, pulsuz təlimlər keçməyə başladı.

Hər həftə sonu gəncləri toplayırdı.

Onlara proqramlaşdırma öyrədirdi.

Araşdırma aparmağı göstərirdi.

Yeni biliklərə necə çatmağı izah edirdi.

İlk gün cəmi üç nəfər gəlmişdi.

İkinci həftə altı nəfər.

Bir neçə aydan sonra isə otaqda yer tapılmırdı.

Bir gün təlimlərə qatılan Murad adlı yeniyetmə dedi:

— Müəllim, mən əvvəllər düşünürdüm ki, uğur yalnız varlı insanlar üçündür.

— Amma indi anlayıram ki, elm hər kəs üçün açıq qapıdır.

Orxanın gözləri doldu.

Çünki o başa düşdü ki, bəzən bir insanın həyatını dəyişmək üçün böyük sərvət lazım deyil.

Bəzən sadəcə bir bilik kifayət edir.

İllər keçdi.
Aysu məktəbin ən yaxşı şagirdlərindən birinə çevrildi.
Sonra universitetə qəbul olundu.
Daha sonra özü müəllim oldu.
Orxanın təlimlərinə qatılan gənclərdən biri proqramçı, biri mühəndis, biri müəllim oldu.
Onların hamısı sonradan başqa insanlara bildiklərini öyrətməyə başladılar.
Beləcə bir insanın öyrətdiyi bilik onlarla, yüzlərlə insana yayıldı.
Bir gün Abşeronda böyük bir elm festivalı keçirildi.
Müxtəlif sahələrdə uğur qazanan insanlar çıxış edirdilər.
Səhnəyə ilk çıxanlardan biri Aysu oldu.
O dedi:
— Mən bir vaxtlar özümə inanmırdım.
— Amma bir müəllim məndə görmədiyim dəyəri mənə göstərdi.
Sonra başqa bir gənc çıxış etdi.
— Mənim həyatım bir təlim otağında dəyişdi.
— Kimsə bildiyini mənimlə bölüşdü.
— Bu gün mən də başqalarına öyrədirəm.
Zəhra ilə Orxan arxa sırada oturmuşdular.
Onlar səhnəyə baxırdılar.
Amma heç nə demirdilər.
Çünki artıq anlayırdılar ki, öyrədilən elm toxum kimidir.
Bu gün əkilir.
Sabah ağaca çevrilir.
Sonra yüzlərlə meyvə verir.
Festivaldan sonra onlar Abşeron sahilində oturdular.
Dəniz sakit idi.
Dalğalar asta-asta sahilə vururdu.
Günəş batırdı.
Səma qızılı rəngə boyanmışdı.
Zəhra sakit səslə dedi:
— İndi İmam Əlinin sözlərini daha yaxşı anlayıram.
— Allah əvvəlcə alimə məsuliyyət verir.
Orxan başını tərpətdi.
— Çünki öyrənmək üçün yol göstərən lazımdır.
— Əgər bilən insan susarsa, bilməyən insan qaranlıqda qalar.
Zəhra dənizə baxdı.
— Deməli, elm bir nemətdirsə, onu paylaşmaq da bir vəzifədir.
Orxan gülümsədi.
— Və paylaşılmayan elm, qapağı bağlanmış bulağa bənzəyir.
— Özü dolu olsa da, heç kimə su verə bilmir.
Həmin an hər ikisi başa düşdü ki, həqiqi alim yalnız çox bilən insan deyil.

Həqiqi alim bildiyini başqalarının həyatını işıqlandırmaq üçün istifadə edən insandır.

Çünki Allahın verdiyi elm yalnız sahibini deyil, başqalarını da aydınlatmaq üçündür.

Və bir insanın öyrətdiyi həqiqət bəzən yüzlərlə insanın taleyini dəyişə bilir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, alimlərin ilk vəzifələrindən biri bildiklərini başqalarına öyrətməkdir.
- Elm yalnız toplamaq üçün deyil, paylaşmaq üçün verilən bir nemətdir.
- Bir müəllimin və ya alim insanın sözü bir insanın həyatını dəyişə bilər.
- İnsanlara öz qabiliyyətlərini göstərmək də elm öyrətməyin bir hissəsidir.
- Bildiyini gizlədən insan cəmiyyətin inkişafına mane olur.
- Qadın və kişi birlikdə elm və maarif yolunda çalışdıqda daha çox insana fayda verə bilirlər.
- Kiçik görünən bir dərs və ya məsləhət gələcəkdə böyük nəticələr doğura bilər.
- Həqiqi alim yalnız bilən deyil, öyrədən insandır.
- Elm paylaşıldıqca artır və nəsildən-nəslə ötürülür.
- Bir insanın öyrətdiyi faydalı bilik uzun illər sonra belə başqalarının həyatında işıq saçmağa davam edir.

ELM ÖYRƏTMƏYİN SAVABI

KƏLAM - 134

“QİYAMƏT GÜNÜ BİR İNSANI BULUDLAR KİMİ SIX VƏ YA DAĞLAR KİMİ MÖHKƏM YAXŞI ƏMƏLLƏRLƏ GƏTİRƏRLƏR. O DEYƏR: “EY RƏBBİM! MƏN BUNLARI ETMƏMİŞƏM, BUNLAR HARADAN GƏLDİ?” ALLAH BUYURAR: “BUNLAR SƏNİN İNSANLARA ÖYRƏTDİYİN VƏ SƏNDƏN SONRA ƏMƏL EDİLƏN ELMDİR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 311)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 134

“GÖRÜNMƏYƏN MƏHSUL”

Ağcabədinin geniş düzənliklərinə bahar yenicə qədəm qoymuşdu. Yaşıl çəmənliklər üfüqə qədər uzanır, səhərlər günəşin ilk şüaları torpağın üzərinə qızılı rəng yayırdı. Kənd yolları boyunca insanlar öz işlərinə tələsir, uşaqlar məktəbə gedir, həyat adi axarında davam edirdi.

Bu bölgədə yaşayan iki gənc vardı: Səbinə və Rauf.

Səbinə məktəbdə müəllimə işləyirdi. O, uşaqları çox sevirdi və hər bir şagirdin içində gizlənən qabiliyyəti üzə çıxarmağa çalışırdı.

Rauf isə kənd təsərrüfatı üzrə mütəxəssis idi. O, insanların torpaqdan daha səmərəli istifadə etməsini öyrədirdi. Hər ikisinin ortaq bir xüsusiyyəti vardı: bildiklərini özlərində saxlamırdılar.

Bir gün Ağcabədidə keçirilən dini-maarifləndirici tədbirə qatıldılar.

Tədbirdə çıxış edən alim Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamını oxudu:

— “Qiyamət günü bir insanı buludlar kimi sıx və ya dağlar kimi möhkəm yaxşı əməllərlə gətirərlər. O deyər: ‘Ey Rəbbim! Mən bunları etməmişəm, bunlar haradan gəldi?’ Allah buyurar: ‘Bunlar sənin insanlara öyrətdiyin və səndən sonra əməl edilən elmdir.’”

Bu sözlər hər ikisini dərindən düşündürdü.

Tədbirdən sonra evə qayıdarkən Səbinə dedi:

— İnsan bir dəfə yaxşılıq edər, bir savab qazanar.

— Amma görünür, öyrədilən elm illərlə savab qazandırır.

Rauf başını tərpətdi.

— Çünki insanın etdiyi yaxşılıq bir nəfərə çatır.

— Amma öyrətdiyi elm bəzən yüzlərlə insanın həyatına toxunur.

Bir müddət sonra məktəbdə yeni bir şagird gəldi.

Onun adı Fidan idi.

Fidan çox ağıllı olsa da, özünə inanmırdı.

Dərslərdə danışmır, suallara cavab vermir, daim arxa sırada oturmağa çalışırdı.

Bir gün Səbinə dərsdən sonra onu saxladı.

— Nə üçün öz fikirlərini demirsən?

Qız asta səslə dedi:

— Mənim cavabım səhv olsa, hamı mənə gülər.

Səbinə pəncərənin qarşısındakı kiçik ağacı göstərdi.

— O ağacı görürsən?

— Bəli.

— O da vaxtilə balaca bir toxum idi.

— Əgər torpağın altında qalmaqdan qorxsaydı, heç vaxt ağac olmazdı.

Bu sözlər Fidanın yaddaşına həkk olundu.

Bu vaxt Rauf başqa bir işlə məşğul idi.

Kənddə bir çox fermer köhnə üsullarla işləyirdi.

Torpaq məhsuldarlığını itirirdi.

İnsanlar isə bunun səbəbini başa düşmürdülər.

Rauf düşündü:

— Mən bunları bilirəmsə və insanlara demirəmsə, bu bilik nə işə yarayacaq?

O, həftəsonları kənd sakinlərini bir yerə toplayırdı.

Onlara torpağın qorunması, suyun düzgün istifadəsi və məhsuldarlığın artırılması haqqında sadə dillə məlumat verirdi.

Bir çox insanlar əvvəlcə ona inanmırdı.

Lakin zaman keçdikcə nəticələr görünməyə başladı.

Daha çox məhsul əldə olundu.

Ailələrin gəliri artdı.

İnsanlar öyrəndiklərinin faydasını gördülər.

İllər keçdi.

Fidan məktəbi əla qiymətlərlə bitirdi.

Universitetə daxil oldu.

Sonra müəllimə oldu.

O da öz şagirdlərinə Səbinənin vaxtilə ona dediyi sözləri deyirdi:

— Toxum torpaqdan qorxsa, heç vaxt ağac olmaz.

Bir gün onun şagirdlərindən biri alim oldu.

Başqası həkim.

Digəri mühəndis.

Beləcə bir vaxtlar deyilmiş bir cümlə onlarla insanın həyatında yaşamağa davam etdi.

Raufun öyrətdiyi fermerlərdən biri isə sonradan böyük təsərrüfat qurdu.

O da öyrəndiklərini başqalarına öyrətməyə başladı.

Bir kənddə başlayan bilik başqa kəndlərə yayıldı.

Sonra başqa bölgələrə.

Rauf bir gün təsadüfən eşitdi ki, onun illər əvvəl verdiyi bir məsləhət hələ də insanlar arasında danışılır.

O zaman başa düşdü ki, elm insanın ömründən daha uzun yaşayır.

Aradan uzun illər keçdi.

Səbinə və Rauf artıq yaşlanmışdılar.

Bir gün Ağcabədidə böyük bir tədbir təşkil olundu.

Müxtəlif peşə sahibləri uğurlarından danışırdılar.

Səhnəyə çıxan bir qadın dedi:

— Mən müəlliməmsə, bunun səbəbi illər əvvəl mənə inanan bir müəllimədir.

Başqa bir kişi dedi:

— Mən təsərrüfatımı inkişaf etdirmişəmsə, bunun səbəbi mənə verilən doğru elmdir.

Sonra başqa bir gənc ayağa qalxdı.

— Mən bu gün yüzlərlə insana təlim keçirəm.

— Çünki vaxtilə kimsə bildiyini mənimlə paylaşmışdı.

Səbinə ilə Rauf sakitcə onları dinləyirdilər.

Onların gözləri dolmuşdu.

Çünki artıq anlayırdılar ki, insanın ən böyük mirası evlər, pullar və ya əşyalar deyil.

İnsanlara ötürdüyü faydalı bilikdir.

Tədbirdən sonra onlar Ağcabədinin düzənliklərində günəşin batışını seyr edirdilər.

Göy üzü qızılı rəngə boyanmışdı.

Uzaqda sürülər otlayırdı.

Səbinə sakit səslə dedi:

— İndi həmin hədisi daha yaxşı başa düşürəm.

Rauf soruşdu:

— Hansını?

— O hədisi ki, insan qiyamətdə görmədiyi qədər yaxşı əməllə qarşılaşacaq.

— Çünki insanlar onun öyrətdiyi elmlə əməl etməyə davam edəcəklər.

Rauf gülümsədi.

— Deməli, yaxşılıq etmək yalnız öz əlinlə etdiyin iş deyil.

— Başqasına öyrətdiyin yaxşılıq da sənin əməlinə çevrilir.

Səbinə başını tərpətdi.

— Elə buna görə də elm ən bərəkətli sərmayədir.

— Çünki sahibindən ayrıldıqca azalmaq əvəzinə çoxalır.

Onlar üfüqə baxdılar.

Həmin an hər ikisi başa düşdü ki, insanın ömrü bir gün bitə bilər.

Amma insanlara öyrətdiyi faydalı elm, doğru yol və gözəl sözlər onun adına yaxşı əməllər yazdırmağa davam edə bilər.

Və bəzən bir ömür boyu deyilən bir cümlə, yüz illərlə davam edən bir savabın başlanğıcı olur.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, insanlara öyrədilən və onların əməl etdiyi faydalı elm qiyamətə qədər savab qazandıra bilər.
- Elm paylaşdıqca azalmaz, əksinə daha çox insana fayda verər.
- Bir müəllimin və ya alim insanın dediyi söz gələcək nəsillərin həyatını dəyişə bilər.
- Kiçik görünən bir nəsihət böyük dəyişikliklərin başlanğıcı ola bilər.

- Qadın və kişi birlikdə elm yaydıqda cəmiyyət daha sürətlə inkişaf edir.
- İnsan özündən sonra qoyduğu faydalı biliklə yadda qalır.
- Ən dəyərli miras insanlara verilən doğru bilikdir.
- Bir insana öyrədilən faydalı məlumat yüzlərlə başqa insana da çata bilər.
- Həqiqi sərvət yalnız maddi nemətlər deyil, insanlara fayda verən elmdir.
- İnsan öldükdən sonra belə onun öyrətdiyi yaxşılıqlar savab qazandırmağa davam edə bilər.

KƏLAM - 135

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: "Kim başqasına yaxşı bir işi öyrədərsə, ona həmin işi yerinə yetirənin savabına bənzər savab verilər." Ravi deyir: "Əgər o elmi öyrənən şəxs onu başqasına da öyrətsə, yenə də onun üçün eyni savab varmı?" İmam buyurdu: "Əgər o elm bütün insanlara (bir-birinə ötürülərək) yayılsa, yenə də ona həmin savabın bənzəri verilər. O elmlə əməl edənlərin savabı ona tam şəkildə çatdırılar." Ravi soruşdu: "Hətta əgər o insan vəfat etmiş olsa belə?" İmam buyurdu: "Bəli, hətta vəfat etmiş olsa belə."

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 311)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 135

"BİR TOXUMUN MİN MEYVƏSİ"

Naxçıvanın Babək rayonunda yerləşən kiçik kəndlərdən birində iki gənc yaşayırdı. Onlardan biri Aylin adlı müəllimə, digəri isə Kamal adlı kitabxana işçisi idi. Onlar uşaqlıqdan bir-birlərini tanıyırdılar. Aralarında dostluq vardı, lakin bu dostluq oyun və əyləncə üzərində deyil, elm, öyrənmək və insanlara faydalı olmaq arzusu üzərində qurulmuşdu.

Aylin kənd məktəbində dərs deyirdi. O, hər gün şagirdlərinə yalnız kitabdakı məlumatları öyrətməklə kifayətlənmirdi. Çalışırdı ki, uşaqlara dürüstlük, zəhmət, mərhəmət və elm sevgisi də aşılansın.

Kamal isə kənd kitabxanasında işləyirdi. Kitabxana böyük deyildi. Köhnə rəflər, saralmış kitablar və sakit bir otaqdan ibarət idi. Lakin Kamal üçün orası xəzinə idi. O inanırdı ki, bir kitab bəzən bir insanın taleyini dəyişə bilər.

Bir gün Aylin məktəbdən çıxıb kitabxanaya gəldi.

— Kamal, — dedi, — bu gün sinifdə maraqlı bir hadisə oldu.

— Nə baş verdi?

— Bir şagirdim digər uşağa kömək etdi. Sonra həmin uşaq da başqa birinə kömək etdi. Bunu görəndə düşündüm ki, yaxşılıq da elm kimi yayılır.

Kamal gülümsədi.

— Elə buna görə İmam Sadiq (ə) buyurur ki, bir insana yaxşı iş öyrədən adam həmin işi edənlərin hamısının savabından pay alır.

Aylin başını təsdiqləyərək yellədi.

— Bəzən insanlar böyük işlər görmək istəyirlər. Halbuki bir doğru söz belə yüzlərlə insanın həyatını dəyişə bilər.

Bir neçə gün sonra məktəbdə yeni bir layihə başladı.

Aylin hər həftə bir şagirdə yaxşı bir davranış öyrətməyi qərara aldı.
Birinci həftə uşaqlara yaşlı insanlara hörmət etməyi öyrətdi.
Sinifdə oxuyan Murad adlı oğlan həmin gün evə qayıdarkən küçədə ağır yük daşıyan yaşlı bir kişiyə rast gəldi.
Dərsdə eşitdiyi sözlər yadına düşdü.
Dərhal yaxınlaşıb kömək etdi.
Yaşlı kişi ona dua etdi.
Murad sevindi.
Bir neçə gün sonra Murad məktəbdə bu hadisəni danışdı.
Onun dostları da bu hərəkətdən təsirləndilər.
Növbəti həftələrdə başqa uşaqlar da eyni cür davranmağa başladılar.
Aylin isə sadəcə bir dərs keçmişdi.
Bu arada Kamal kitabxanada başqa bir iş görürdü.
O, kənd uşaqları üçün həftəlik oxu saatları təşkil etməyə başladı.
İlk gün cəmi üç uşaq gəldi.
Bəziləri dedi:
— Bunun nə faydası olacaq?
Amma Kamal ruhdan düşmədi.
Hər həftə davam etdi.
Bir ay sonra on uşaq gəlirdi.
Altı ay sonra isə kitabxanada yer tapmaq çətinləşmişdi.
Oxumağı sevən uşaqlar artmışdı.
Onlardan biri Sevinc adlı qız idi.
Sevinc əvvəllər çox utancaq idi.
Kitab oxuduqca fikirləri dəyişdi.
Daha cəsarətli oldu.
Sonra müəllim olmaq qərarına gəldi.
İllər keçdi.
Sevinc universiteti bitirdi.
Müəllimə oldu.
O da öz şagirdlərinə oxumağın əhəmiyyətini öyrətdi.
Onun şagirdlərindən biri alim oldu.
Digəri mühəndis.
Başqası həkim.
Beləcə Kamalın bir vaxtlar başlatdığı kiçik oxu saatları yüzlərlə insanın həyatına toxundu.
Aradan iyirmi il keçdi.
Babək rayonunda təhsil sahəsində uğur qazanan insanların sayı xeyli artmışdı.
Bir gün böyük bir tədbir təşkil olundu.
Müxtəlif peşə sahibləri çıxış edirdilər.
Səhnəyə çıxan bir həkim dedi:
— Mənim elmə marağım kənd kitabxanasında başladı.
Sonra bir müəllim dedi:

— Mən ilk dəfə insanlara faydalı olmağın dəyərini məktəbdə öyrəndim.

Başqa biri dedi:

— Həyatımı dəyişən bir cümlə olmuşdu. Müəllimim demişdi ki, yaxşılıq da toxum kimidir.

Aylin və Kamal zalın arxa sırasında oturmuşdular.

Onlar heç nə demirdilər.

Sadəcə dinləyirdilər.

Çünki artıq anlayırdılar ki, bir insanın öyrətdiyi yaxşılıq bəzən öz ömründən qat-qat uzun yaşayır.

Bir neçə il sonra Kamal ağır xəstələndi.

Kənd əhli onu ziyarət etməyə gəlirdi.

Bir gün yanına əvvəllər kitabxanaya gələn uşaqlardan biri gəldi.

İndi o, universitet professoru idi.

O, Kamalın əlindən tutub dedi:

— Müəllim, siz mənə ilk kitabı verməsəydiniz, bəlkə də bu gün başqa bir insan olardım.

Ardınca başqa biri gəldi.

— Mən sizin təşkil etdiyiniz dərnəklərdə böyümüşəm.

Sonra bir başqası.

— Mən bu gün yüzlərlə tələbəyə dərs deyirəm. Bunun başlanğıcı siz olmusunuz.

Kamalın gözləri doldu.

O an İmam Sadiqin (ə) kəlamı sanki canlanmışdı.

Bir insana öyrədilən yaxşılıq ondan başqasına, sonra daha başqasına keçirdi.

Dalğa-dalğa yayılırdı.

Kamal vəfat etdikdən sonra da onun adı unudulmadı.

Kitabxana fəaliyyətini davam etdirdi.

Aylin də illərlə müəllimlik etdi.

Sonra təqaüdə çıxdı.

Bir gün kitabxananın qarşısında dayanıb içəridən çıxan uşaqlara baxırdı.

Onların əllərində kitablar vardı.

Gözlərində ümid vardı.

Ürəklərində elm sevgisi vardı.

O zaman düşündü:

"Bəlkə də insanın ən böyük sərvəti özündən sonra qoyduğu yaxşı əməllər deyil. Başqalarına öyrətdiyi yaxşılıqlardır."

Çünki yaxşılıq öyrədilən yerdə dayanmaz.

Bir ürəkdən digər ürəyə keçər.

Bir insandan başqa insana çatdırılar.

Nəsildən-nəslə ötürülər.

İnsan torpağa qayıtsa belə, öyrətdiyi gözəl işlər onun adına yazılmağa davam edər.

Babək rayonunda bir müəllimə ilə bir kitabxana işçisinin öyrətdiyi kiçik

yaxşılıqların necə böyük ağaca çevrildiyini görən hər kəs bunu anlayırdı.

Bir toxum torpağa düşmüşdü.

İllər sonra isə həmin toxum minlərlə meyvə vermişdi.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Bir insana öyrədilən yaxşı iş yalnız bir nəfərlə məhdudlaşmır, zamanla yüzlərlə və minlərlə insana yayıla bilər.
- Elm və yaxşılıq paylaşdıqca azalmaz, əksinə daha da böyüyər.
- Müəllimlik və insanlara faydalı bilik öyrətmək ən böyük xeyir əməllərdən biridir.
- Kiçik görünən bir nəsihət gələcəkdə böyük dəyişikliklərin başlanğıcı ola bilər.
- Bir insanın öyrətdiyi yaxşılıq, həmin yaxşılıq başqalarına ötürüldükcə onun savab dəftərinə yazılmağa davam edər.
- Faydalı elm insanın ölümündən sonra da yaşayır və ona savab qazandırır.
- Həqiqi sərvət pul və mal deyil, insanlara bəxş edilən faydalı bilik və gözəl əxlaqdır.
- Dostluğun ən gözəl formalarından biri insanların birlikdə öyrənməsi və başqalarına fayda verməsidir.
- Cəmiyyətin inkişafı elm öyrədən və öyrənən insanların zəhməti ilə mümkün olur.
- İmam Sadiqin (ə) buyurduğu kimi, yaxşı bir işi öyrədən insan, həmin işlə əməl edənlərin savabından pay alır və bu savab onun vəfatından sonra da davam edir.

KƏLAM - 136

“KİM BİR HİDAYƏT QAPISINI ÖYRƏDƏRSƏ, ONA HƏMİN YOLLA ƏMƏL EDƏN ŞƏXSİN SAVABININ BİR BƏNZƏRİ VERİLƏR. ONUNLA ƏMƏL EDƏNLƏRİN SAVABINDAN İSƏ HEÇ BİR ŞEY AZALDILMAZ.”

(Bu kəlam İmam Baqirə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 311)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 136

“İŞIĞIN YAYILMASI”

Balakənin dağlara söykənən gözəl kəndlərindən birində Nigar və Elvin yaşayırdı. Onlar eyni məktəbdə oxumuş, sonra da müəllimlərinin təşviqi ilə təhsillərini davam etdirmişdilər. Aralarında dostluq vardı. Bu dostluq nə var-dövlət, nə də mənfəət üzərində qurulmuşdu. Onları birləşdirən ən böyük dəyər insanlara faydalı olmaq arzusu idi.

Nigar kənd məktəbində müəllimə işləyirdi. Elvin isə kəndin mədəniyyət evində fəaliyyət göstərən kiçik maarifləndirmə mərkəzində çalışırdı. Hər ikisi yaxşı bilirdi ki, insanlara verilən ən böyük hədiyyə pul deyil, doğru yol göstərməkdir.

Bir gün kəndə yeni köçən bir ailənin övladı məktəbə gəldi. Onun adı Murad idi. Murad çox ağıllı olsa da, daim aqressiv davranırdı. Uşaqlarla dalaşır, müəllimlərin sözünə qulaq asmırdı.

Bir gün Nigar onu dərsdən sonra saxladı.

— Murad, səncə güclü insan kimdir?

Murad dərhal cavab verdi:

— Hamını məğlub edən insan.

Nigar gülümsədi.

— Bəs öz qəzəbini məğlub edən?

Murad susdu.

Bu sual onun beynində günlərlə qaldı.

Nigar həmin gün ona bir hekayə danışdı. Hekayədə bir insanın öz nəfsinə qalib gəlməsinin min nəfərə qalib gəlməkdən daha böyük uğur olduğu izah edilirdi.

Murad ilk dəfə idi ki, bu cür düşünürdü.

Bir neçə həftə sonra məktəbdə gözlənilməz hadisə baş verdi.

İki şagird arasında mübahisə düşdü.

Hamı Muradın yenə dava edəcəyini gözləyirdi.

Lakin o, sakitcə yaxınlaşıb dedi:

— Mübahisə etməyin. Gəlin danışaq.

Uşaqlar təəccübləndilər.

Müəllimlər də heyrətləndilər.

Nigar uzaqdan bunu izləyirdi.

Onun ürəyi sevincdən doldu.

Çünki bir vaxtlar dediyi bir söz artıq meyvə verməyə başlamışdı.

Bu vaxt Elvin başqa bir işlə məşğul idi.

O, Balakəndə gənclər üçün həftəlik söhbətlər təşkil edirdi.

Söhbətlərin mövzusu dürüstlük, mərhəmət, elm və məsuliyyət idi.

İlk vaxtlar az adam gəlirdi.

Bəziləri deyirdi:

— Bunların nə faydası olacaq?

Amma Elvin davam etdi.

Bir gün toplantıya gələn gənclərdən biri — Tural adlı oğlan — dedi:

— Mən əvvəllər hər şeyi öz xeyrim üçün edirdim. Amma burada öyrəndim ki, insan başqalarına faydalı olduqca böyüyür.

Bu fikir onun həyatını dəyişdi.

Sonralar Tural könüllü fəaliyyətlərə başladı.

Kasıb ailələrə kömək etdi.

Məktəblərdə kitab toplama kampaniyaları təşkil etdi.

Onun gördüyü işlərdən təsirlənən başqa gənclər də ona qoşuldular.

Beləcə bir insanın öyrəndiyi doğru fikir onlarla insanın həyatına yayıldı.

İllər keçirdi.

Murad universitetə daxil oldu.

Təhsilini bitirib müəllim oldu.

Bir gün dərsdə bir şagird aqressiv davranış göstərdi.

Murad uşağın qarşısında dayanıb dedi:

— Güclü insan kimdir, bilirsən?

Uşaq cavab verdi:

— Hamını məğlub edən.

Murad gülümsədi.

Bu cavabı illər əvvəl özü də vermişdi.

Sonra eyni sualı verdi:

— Bəs öz qəzəbini məğlub edən?

Uşaq susdu.

Murad başa düşdü ki, vaxtilə Nigarın ona öyrətdiyi bir cümlə indi başqa bir uşağın həyatına daxil olur.

Bu arada Turalın başladığı xeyriyyə layihələri artıq başqa rayonlara da yayılmışdı.

Bir kənddə kitabxana qurulmuşdu.

Başqa bir yerdə ehtiyacı olan uşaqlara dərs vəsaitləri verilirdi.

Bir çox insan bu işlərin necə başladığını bilmirdi.

Amma hər şey illər əvvəl Elvinin təşkil etdiyi kiçik bir söhbətdən başlamışdı.

Bir yay günü Balakəndə böyük bir tədbir keçirildi.

Tədbirə müxtəlif peşə sahibləri, müəllimlər, tələbələr və kənd sakinləri qatılmışdı.

Səhnəyə çıxan insanlar həyatlarında dönüş nöqtəsi olan hadisələri danışırdılar.

Bir müəllim dedi:

— Mən insanlara səbir öyrədirəmsə, bunun səbəbi vaxtilə bir müəllimin mənə doğru yolu göstərməsidir.

Başqa biri dedi:

— Mən bu gün yüzlərlə ailəyə yardım edirəmsə, bunun başlanğıcı bir söhbətdə eşitdiyim bir cümlə olub.

Daha sonra bir həkim çıxış etdi:

— Mən uşaqlara pulsuz tibbi yardım göstərirəm. Çünki gəncliyimdə mənə öyrədilmişdi ki, insanlara faydalı olmaq ən böyük xoşbəxtlikdir.

Nigar və Elvin arxa sırada oturmuşdular.

Onlar səhnəyə çıxmadılar.

Heç bir mükafat almadılar.

Amma hər çıxış onların gözlərini yaşardırdı.

Çünki anlayırdılar ki, insanın göstərdiyi doğru yol heç vaxt itib getmir.

Tədbirdən sonra günəş Balakənin dağları arxasında yavaş-yavaş batırdı.

Səma narıncı rəngə boyanmışdı.

Nigar sakitcə dedi:

— Bir insanın dediyi bir söz bu qədər insanın həyatını dəyişə bilərmiş.

Elvin başını tərpətdi.

— Elə buna görə İmam Baqir (ə) buyurub ki, kim bir hidayət qapısını öyrədərsə, onunla əməl edənlərin savabına bənzər savab qazanar.

Nigar uzaqlara baxdı.

— Maraqlıdır, bəlkə də insan dünyadan köçəndən sonra da yaxşılıqları

yaşamağa davam edir.

Elvin gülümsədi.

— Çünki doğru yol göstərən insan bir çıraq yandırır. O çıraq başqa çıraqları yandırır. Sonra onlar da başqalarını.

O gecə Balakənin səmasında saysız-hesabsız ulduzlar görünürdü.

Sanki hər ulduz bir yaxşı əməli xatırladırdı.

Bir insanın öyrətdiyi yaxşılıqdan doğan yüzlərlə, minlərlə yaxşılıq...

Və hər biri yenə də ilk öyrədən insanın əməl dəftərinə yazılırdı.

Çünki doğru yol göstərmək sadəcə bir söz demək deyil.

Bir ömrün bitməsindən sonra da davam edən bir işıq yandırmaqdır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsanlara doğru yol göstərmək ən böyük yaxşılıqlardan biridir.
- Bir nəfərə öyrədilən gözəl davranış zamanla yüzlərlə insana yayıla bilər.
- Hidayətə səbəb olan insan, həmin yaxşılıqla əməl edənlərin savabından pay alar.
- Başqalarının savabı azalmadan, öyrədən insan da eyni savabdan qazanar.
- Kiçik görünən bir nəsihət gələcəkdə böyük dəyişikliklər yarada bilər.
- Müəllimlərin, tərbiyəçilərin və maarifləndirən insanların təsiri illərlə davam edir.
- Həqiqi uğur yalnız özünü deyil, başqalarını da yaxşılığa yönəltməkdir.
- Elm və gözəl əxlaq paylaşdıqca cəmiyyət daha sağlam və güclü olur.
- İnsan dünyadan köçsə belə, öyrətdiyi yaxşılıqlar yaşamağa davam edə bilər.
- Bir hidayət qapısını açan insan bəzən fərqinə varmadan minlərlə qəlbdə işıq yandırmış olur.

ELMİ YAYMAĞIN TƏSİRLƏRİ

KƏLAM - 137

“ŞÜBHƏSİZ, ODDAN BİR ŞEY GÖTÜRMƏK ONU AZALTMAZ. LAKİN ODUN SÖNMƏSİ ODUNUN (YANACAQ) TAPILMAMASINA GÖRƏDİR. ELM DƏ BELƏDİR. BAŞQALARININ ELM ÖYRƏNMƏSİ O ELMİ AZALTMAZ, LAKİN ELMİ DAŞIYANLARIN XƏSİSLİYİ ELMİN YOX OLMASINA SƏBƏB OLUR.”

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 311)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 137

“SÖNMƏYƏN ÇIRAQ”

İllər əvvəl Cəbrayıl rayonunda müharibədən sonra yenidən qurulan kəndlərdən birində Aysel və Murad yaşayırdı. Onlar uşaqlıqdan bir-birlərini tanıyırdılar. Aralarında dostluq vardı. Bu dostluq nə maddi maraqlara, nə də şəxsi qazanca əsaslanırdı. Onları birləşdirən ən böyük dəyər öyrənmək və öyrəndiklərini başqalarına çatdırmaq arzusu idi.

Aysel müəllimə idi. O, kənd məktəbində dərs deyirdi. Murad isə aqronom idi. Uzun illər kənd təsərrüfatı sahəsində çalışmış, torpaq, su və məhsuldarlıq haqqında çox bilik toplamışdı.

Kənddə insanlar onları hörmətlə qarşılayırdı. Çünki hər ikisi bildiklərini insanlardan əsirgəmirdi.

Bir gün yay aylarının ən isti vaxtında kənddə ciddi su problemi yarandı. Əkin sahələrinin bir hissəsi qurumağa başlamışdı. İnsanlar narahat idi.

Kənd sakinləri Muradın yanına gəldilər.

— Murad müəllim, nə edək? Məhsullar məhv olur.

Murad sakit şəkildə dedi:

— Mən sizə bir üsul öyrədəcəyəm. Əgər birlikdə tətbiq etsək, su itkisini xeyli azalda bilərik.

O, günlərlə kəndlilərlə birlikdə çalışdı. Su kanallarının istiqamətini dəyişdi, yeni suvarma üsullarını göstərdi.

Bir neçə həftə sonra vəziyyət düzəlməyə başladı.

Məhsullar xilas oldu.

İnsanlar Murada təşəkkür edirdilər.

Amma Murad belə dedi:

— Mənim bildiklərim sizdə də olmalıdır. Əgər sabah mən burada olmasam, bu bilik də mənimlə yoxa çıxmamalıdır.

Bu sözlər Ayselin çox xoşuna gəldi.

Bir neçə gün sonra Aysel məktəbdə maraqlı bir dərs keçdi.

O, şagirdləri məktəbin həyətinə çıxardı.

Əlində bir şam vardı.

Şamı yandırdı.

Sonra bir şagirdə başqa şam verdi.

Birinci şamdan ikinci şamı yandırdı.

Sonra ikinci şamdan üçüncü şamı.

Beləcə bütün uşaqların əlində işıq saçan şamlar yarandı.

Aysel soruşdu:

— Birinci şamın işığı azaldımı?

Uşaqlar bir ağızdan cavab verdilər:

— Xeyr!

Aysel gülümsədi.

— Elm də belədir. Başqasına öyrətdikcə azalmaz.

Bu dərs uşaqların yaddaşında qaldı.

Kənddə yaşayan yaşlı bir kişi vardı. Adı Həsən idi.

O, çox şey bilirdi.

Uzun illər ustalıq etmişdi.

Amma heç kimə iş öyrətmirdi.

Deyirdi:

— Mən öyrətsəm, hamı mənim kimi olar. Onda mənim fərqim qalmaz.

Bir gün xəstələndi.

İşlərini davam etdirə bilmədi.

İnsanlar onun bildiyi bir çox işi öyrənmək istədilər.

Lakin artıq gec idi.

Çünki o, ömrü boyu bildiklərini paylaşmamışdı.

Bir neçə ildən sonra onun bildiyi üsullar unuduldu.

Kənddə heç kim onları tətbiq edə bilmədi.

Bu hadisə hamıya böyük dərs oldu.

Murad isə tam əksini edirdi.

O, hər bazar günü kənd gənclərini bir yerə toplayırdı.

Onlara torpaq becərməyi, ağac əkməyi, məhsulu qorumağı öyrədirdi.

Bir gün gənclərdən biri soruşdu:

— Murad müəllim, niyə bütün bunları bizə öyrədirsiniz?

Murad cavab verdi:

— Çünki elm paylaşılmadıqda ölür.

Sonra əlavə etdi:

— Ağacın meyvəsini yeməsəniz, o çürüyər. Elm də paylaşılmasa, faydasız olar.

Bu sözlər hər kəsin yaddaşında qaldı.

İllər keçdi.

Ayselin şagirdlərindən biri müəllim oldu.

Başqası mühəndis.

Digəri həkim.

Muradın yetişdirdiyi gənclər isə kənd təsərrüfatında böyük uğurlar qazandılar.

Onlar başqa rayonlara gedib seminarlar keçirirdilər.

Yeni insanlar yetişdirirdilər.

Bir gün Cəbrayıl rayonunda böyük bir tədbir təşkil edildi.

Orada kəndlərin inkişafına töhfə vermiş insanlar mükafatlandırılırdı.

Səhnəyə çıxan bir gənc dedi:

— Mənim həyatım Aysel müəllimənin bir dərsi ilə dəyişdi.

Başqa biri dedi:

— Murad müəllim mənə bildiklərini öyrətməsəydi, bu gün burada olmazdım.

Sonra daha biri ayağa qalxdı.

— Mən bu gün yüzlərlə fermerə təlim keçirəm. Amma hər şey bir insanın mənimlə paylaşdığı bilikdən başladı.

Aysel və Murad zalın arxasında oturmuşdular.

Onlar səhnəyə çıxmaq istəmirdilər.

Sadəcə dinləyirdilər.

Çünki artıq gördükləri mənzərə İmam Əlinin (ə) kəlamının canlı təcəssümü idi.

Elm paylaşdıqca azalmaq əvəzinə artırdı.

Bir çıraq min çıraq yandırırdı.

Bir neçə il sonra Murad ağır xəstələndi.

Xəstəxanada olarkən onu ziyarət etməyə gələnlərin sayı-hesabı yox idi.

Onun öyrətdiyi insanlar gəlirdi.

Onların öyrətdiyi insanlar gəlirdi.

Hətta Muradın heç tanımadığı adamlar belə gəlirdilər.

Bir gənc onun əlini tutaraq dedi:

— Sizi heç vaxt görməmişəm. Amma müəllimim sizin şagirdiniz olub. Mənim qazandığım bütün uğurlarda sizin payınız var.

Muradın gözləri doldu.

Aysel də yanında dayanmışdı.

O an hər ikisi başa düşdü ki, insanın paylaşdığı elm sadəcə söz deyil.

O, gələcəyə qoyulan bir əmanətdir.

Əgər paylaşılarsa, yaşayır.

Əgər gizlədilərsə, yox olur.

Elə od kimi...

Od başqa çıraqları yandıranda azalmır.

Amma ona odun verilməsə, sönür.

Elm də paylaşılanda böyüyür.

Xəsislik ediləndə isə zamanla yox olur.

Və həmin gün Cəbrayılın sakit axşamında bir həqiqət hər kəs üçün daha aydın oldu:

İnsan öz biliyini paylaşanda təkcə başqalarının həyatını işıqlandırmır. Özündən sonra da sönməyəcək bir işıq qoyub gedir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm paylaşdıqca azalmaz, əksinə daha çox insana fayda verərək böyüyər.
- Bildiyini gizlətmək elmin zamanla yox olmasına səbəb ola bilər.
- Həqiqi alim və bilikli insan öyrəndiklərini başqalarına çatdıran insandır.
- Bir insana öyrədilən bilik gələcəkdə yüzlərlə və minlərlə insana çata bilər.
- Elm od kimidir; başqa çıraqları yandırdıqca öz işığını itirməz.
- Xəsislik yalnız malda deyil, elmi paylaşmamaqda da ola bilər.

- İnsan özündən sonra ən qiymətli miras olaraq faydalı elm buraxa bilər.
- Cəmiyyətin inkişafı biliklərin nəsildən-nəslə ötürülməsi ilə mümkündür.
- Öyrətmək də öyrənmək qədər böyük bir məsuliyyətdir.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elmin yox olmasının səbəbi insanların onu öyrənməsi deyil, elmi daşıyanların onu paylaşmaqdan çəkinməsidir.

KƏLAM - 138

"ELMDƏN BAŞQA HƏR ŞEY XƏRCLƏNDİKCƏ AZALIR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 311)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 138

"BİTMƏYƏN XƏZİNƏ"

Cəlilabad rayonunun münbit torpaqları ilə məşhur olan kəndlərindən birində iki gənc yaşayırdı: Leyla və Orxan. Onlar uşaqlıqdan dost idilər. Hər ikisi fərqli sahələrdə çalışsa da, ortaq bir xüsusiyyətləri vardı: öyrənməyi və öyrəndiklərini başqaları ilə bölüşməyi sevirdilər.

Leyla kənd məktəbində müəllimə idi. Orxan isə kənddə fəaliyyət göstərən kiçik bir texniki təlim mərkəzində işləyirdi. Hər gün insanların problemlərini dinləyir, bildiyi qədər kömək etməyə çalışırdı.

Bir yay günü kənddə maraqlı bir hadisə baş verdi.

Kəndin ən varlı adamlarından biri olan Qədir kişi uzun illər topladığı sərvətini artırmaqla məşğul idi. Böyük bağları, iri təsərrüfatları, çoxlu texnikaları vardı.

Bir gün bazarda oturarkən qürurla dedi:

— İnsan üçün ən böyük güc puldur. Pulu olan hər şeyə sahib olar.

Bu sözləri eşidən yaşlı müəllim Ənvər kişi sakitcə gülümsədi.

— Bəs pulunu yüz nəfərə versən, nə baş verər?

— Azalar.

— Bəs min nəfərə versən?

— Daha da azalar.

Sonra müəllim üzünü ətrafdakılara tutdu.

— Amma bir elm öyrədin. Görün azalırmı?

Heç kim cavab verə bilmədi.

Leyla həmin söhbəti eşitdi və bu fikir uzun müddət onun beynindən çıxmadı.

Bir neçə həftə sonra məktəbdə yeni tədris ili başladı.

Leyla uşaqlara bir sual verdi:

— Əgər bir şamdan başqa bir şam yandırsanız, birinci şamın işığı azalacaqmı?

— Xeyr! — uşaqlar cavab verdilər.

— Bəs yüz şam yandırsanız?

— Yenə azalmaz.

Leyla dedi:

— Elm də belədir.

Uşaqlar maraqla ona baxırdılar.

— Pulu böləndə azalır. Yeməyi paylaşanda bitir. Amma elm öyrətdikcə artır.

Bu sözlər uşaqların çoxunun yaddaşında qaldı.

Bu arada Orxan başqa bir işlə məşğul idi.

Kənddə yaşayan bir çox gənc texnologiyadan istifadə etməyi bilmirdi.

Bəziləri iş tapa bilmirdi.

Bəziləri isə bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün yol axtarırdı.

Orxan qərara gəldi ki, həftədə iki dəfə pulsuz dərslər keçsin.

İlk gün cəmi üç nəfər gəldi.

İkinci həftə altı nəfər.

Bir neçə ay sonra isə otaqda yer çatmırdı.

O, kompüter biliklərini, müxtəlif proqramlardan istifadə qaydalarını, layihə hazırlamağı öyrədirdi.

Bir gün dostlarından biri ona dedi:

— Orxan, sən bütün bildiklərini öyrədirsən. Qorxmursan ki, hamı sənin səviyyənə çatsın?

Orxan gülümsədi.

— Mənim bildiklərimi öyrənmələri mənim biliyimi azaltmır ki.

Sonra əlavə etdi:

— Əksinə, hər dəfə dərs keçəndə özüm də yeni şeylər öyrənirəm.

İllər keçdi.

Leylanın şagirdlərindən biri müəllim oldu.

Başqası həkim.

Digəri mühəndis.

Onların hər biri öz bildiklərini başqa insanlara öyrətməyə başladı.

Orxanın yetişdirdiyi gənclərdən biri proqramçı oldu.

Başqası müəllim.

Digəri sahibkar.

Onlar da öyrəndiklərini başqalarına çatdırırdılar.

Bir gün Cəlilabadda böyük bir tədbir keçirildi.

Rayonun müxtəlif sahələrdə uğur qazanan insanları dəvət olunmuşdu.

Səhnəyə çıxan gənc bir qadın dedi:

— Mən ilk kompüter dərsimi Orxan müəllimdən almışam.

Sonra bir müəllim dedi:

— Mən uşaqlara elm sevgisini Leyla müəllimədən öyrənmişəm.

Daha sonra başqa biri dedi:

— Mən bu gün yüzlərlə tələbəyə dərs deyirəm. Çünki bir vaxtlar kimsə bildiyini məndən əsirgəməmişdi.

Leyla ilə Orxan zalın arxasında oturmuşdular.

Onlar bir-birinə baxıb gülümsədilər.

Çünki gördükləri mənzərə İmam Əlinin (ə) kəlamını təsdiqləyirdi.

Bir gün kənddə güclü fırtına oldu.

Qədir kişinin böyük bağlarının bir hissəsi məhv oldu.

İllərlə topladığı məhsulun böyük hissəsi zərər gördü.

O, çox məyus idi.

Bir axşam məktəbin həyətində Leyla ilə rastlaşdı.

— Mən ömrüm boyu sərvət topladım. Amma bir neçə günə böyük hissəsini itirdim.

Leyla sakitcə dedi:

— İnsan həyatında elə şeylər var ki, itirilmir.

— Məsələn?

— Öyrətdiyin elm.

Qədir kişi düşündü.

Sonra başını aşağı saldı.

— Mən heç vaxt bu cür düşünməmişdim.

Bir neçə ay sonra gözlənilməz hadisə baş verdi.

Qədir kişi məktəbə gəldi.

O, kənd uşaqları üçün kitablar almaq istədiyini bildirdi.

Daha sonra təqaüd proqramı yaratdı.

İmkansız uşaqların təhsilinə dəstək oldu.

Bir gün Leylaya dedi:

— İndi başa düşürəm ki, pul xərcləndikcə azalır.

— Amma elmə sərf edilən hər şey çoxalır.

Leyla gülümsədi.

Çünki artıq başqa bir insan da bu həqiqəti dərk etmişdi.

İllər sonra Leyla və Orxan yaşlandılar.

Bir gün onlar Cəlilabadın bağları arasında gəzirdilər.

Ətrafda yetişən ağaclara baxırdılar.

Orxan dedi:

— Maraqlıdır, bir ağacın meyvəsi qoparılanda azalır.

— Amma elm niyə belə deyil?

Leyla cavab verdi:

— Çünki elm maddi deyil.

— O, ürəklərdə yaşayır.

Sonra əlavə etdi:

— Bir insanın öyrəndiyi bilik min insana keçə bilər. Yenə də azalmaz.

Həmin an onlar uzaqda məktəbdən çıxan uşaqları gördülər.

Əllərində kitablar vardı.

Üzlərində ümid vardı.

O uşaqların bəziləri gələcəkdə müəllim, alim, həkim, mühəndis olacaqdı.

Bəziləri də öz növbəsində başqalarına elm öyrədəcəkdi.

Beləcə bir insanın paylaşdığı bilik nəsildən-nəslə keçəcəkdi.

Və İmam Əlinin (ə) buyurduğu həqiqət bir daha özünü göstərəcəkdi:

Dünyada elmdən başqa hər şey xərcləndikcə azalır.

Amma elm paylaşıldıqca artır, yayılır və insanların həyatını işıqlandırmağa davam edir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Pul, mal və digər maddi nemətlər xərcləndikcə azalır, elm isə paylaşıldıqca artır.
- Elm öyrətmək insanın öz biliyini azaltmır.
- Bildiyini başqaları ilə bölüşən insan cəmiyyətin inkişafına töhfə verir.
- Bir müəllimin və ya alim insanın təsiri nəsillər boyu davam edə bilər.
- Həqiqi sərvət yalnız maddi imkanlar deyil, faydalı bilikdir.
- Elm insanın ölümündən sonra da təsirini davam etdirə bilər.
- Başqalarının inkişafına kömək etmək ən dəyərli xidmətlərdən biridir.
- Təhsil və maarifçilik cəmiyyətin gələcəyini dəyişdirə bilər.
- Öyrənmək və öyrətmək insanın mənəvi dəyərini artırır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elmdən başqa hər şey xərcləndikcə azalır, elm isə paylaşdıqca çoxalır və yayılır.

KƏLAM - 139

"AĞLIN TƏRBİYƏSİ ÜÇÜN ƏN YAXŞI KÖMƏK ÖYRƏTMƏKDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 311)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 139

"GÜZGÜDƏ GÖRÜNƏN HƏQİQƏT"

Daşkəsənin dağlarla əhatələnmiş kəndlərindən birində Sevda və Tural yaşayırdı. Onlar uzun illər idi ki, dost idilər. Hər ikisi təhsili, öyrənməyi və insanlara faydalı olmağı sevirdi. Amma həyat onları fərqli yollarla sınağa çəkmişdi.

Sevda kənd məktəbində müəllimə işləyirdi. Tural isə mühəndis idi və rayonun müxtəlif kəndlərində layihələr üzərində çalışırdı. Onlar hər dəfə görüşəndə elm, həyat və insanların problemləri haqqında danışırdılar.

Bir gün payız axşamı idi. Daşkəsənin dağları duman içində görünürdü. Sevda məktəbdən çıxıb kəndin kiçik parkında Tural ilə görüşdü.

Tural yorğun görünürdü.

— Nə olub? — Sevda soruşdu.

— Son vaxtlar hiss edirəm ki, çox şey bilirəm, amma bəzi məsələlərdə öz səhvlərimi görmürəm.

Sevda bir az düşündü.

— Maraqlıdır. Mən də son günlər bunun haqqında düşünürəm.

— Nə haqqında?

— İmam Əlinin (ə) bir kəlamı haqqında.

— Hansı kəlam?

— "Ağlın tərbiyəsi üçün ən yaxşı kömək öyrətməkdir."

Tural təəccübləndi.

— İnsan öyrədərək öz ağlını necə tərbiyə edə bilər?

Sevda gülümsədi.

— Məncə bunun cavabını həyat özü verir.

Bir neçə gün sonra məktəbdə maraqlı hadisə baş verdi.

Sevda şagirdlərə dürüstlük haqqında dərs keçirdi.

Dərsin sonunda uşaqlardan biri əlini qaldırdı.

— Müəllimə, əgər insan həmişə həqiqəti deməlidirsə, bəzən niyə böyüklər yalan danışırlar?

Sinifdə sükut yarandı.

Sevda dərhal cavab vermədi.

Çünki uşağın sualı onu düşündürmüşdü.

Həmin gün evə gedəndə öz həyatını nəzərdən keçirməyə başladı.

Xatırladı ki, bir neçə dəfə kimisə incitməmək üçün həqiqəti tam deməmişdi.

Öz-özünə dedi:

— Mən uşaqlara dürüstlük öyrədirəmsə, əvvəlcə özüm daha dürüst olmalıyam.

O gecə uzun müddət fikirləşdi.

Birdən başa düşdü ki, uşaqlara dərs verərkən əslində özünü də tərbiyə edir.

Çünki öyrətdiyi hər fikir ilk növbədə onun öz vicdanına səslənirdi.

Bu vaxt Tural da başqa bir hadisə yaşayırdı.

O, kəndlərdən birində yeni su sistemi layihəsinə rəhbərlik edirdi.

Layihədə çalışan gənclərə daim məsuliyyətli olmağı öyrədirdi.

Bir gün işçilərdən biri səhv etdi.

Tural əsəbiləşdi.

Qışqırmaq istədi.

Amma birdən öz sözləri yadına düşdü:

— Məsuliyyətli insan əvvəlcə səbirli olmalıdır.

Bu sözləri neçə dəfə başqalarına demişdi.

İndi isə özü həmin sınaq qarşısında idi.

Dərindən nəfəs aldı.

Sakit şəkildə problemi izah etdi.

İşçi səhvini düzəltdi.

Axşam evə qayıdarkən düşündü:

— Əgər mən bu gənclərə səbir öyrədirəmsə, özüm də səbirli olmalıyam.

O da anlamağa başladı ki, öyrətmək yalnız başqalarını dəyişmir.

İnsanın özünü də dəyişir.

Bir neçə ay sonra Sevda və Tural birlikdə kənd uşaqları üçün inkişaf proqramı hazırladılar.

Hər həftə bir mövzu seçirdilər:

Dürüstlük.

Ədalət.

Zəhmət.

Səbir.

Elm sevgisi.

Uşaqlar böyük maraq göstərirdilər.

Amma qəribə bir şey baş verirdi.

Hər dəfə bir mövzunu izah etdikcə özləri də həmin mövzu üzərində daha çox düşünürdülər.

Bir dəfə Sevda dedi:

— Fikir vermisənmi?

— Nəyə?

— Mən uşaqlara səbir öyrətdikcə özüm daha səbirli oluram.

Tural güldü.

— Mən də məsuliyyət haqqında danışdıqca öz səhvlərimi daha çox görürəm.

Bir gün Daşkəsəndə güclü qar yağdı.

Kənd yolları bağlandı.

Bir çox yaşlı insan evdən çıxa bilmədi.

Sevda ilə Tural uşaqlara kömək etməyin əhəmiyyətindən danışmışdılar.

Onlar sadəcə danışdıqlarını düşünürdülər.

Amma ertəsi gün gözlənilməz mənzərə gördülər.

Onlarla uşaq yaşlı insanların evlərinə gedirdi.

Kimisi odun daşıyırdı.

Kimisi ərzaq aparırdı.

Kimisi həyəti təmizləyirdi.

Sevda göz yaşlarını saxlaya bilmədi.

— Bax, öyrətdiyimiz şeylər yaşayır.

Tural sakitcə dedi:

— Və bizi də dəyişdirir.

İllər keçdi.

Sevdanın şagirdləri müxtəlif sahələrdə uğur qazandılar.

Turalın yetişdirdiyi gənclər rayonun inkişafında mühüm rol oynadılar.

Bir gün Daşkəsəndə böyük tədbir keçirildi.

Keçmiş şagirdlər və gənclər bir araya gəldilər.

Onlardan biri dedi:

— Mən insanlara kömək etməyi Sevda müəllimədən öyrənmişəm.

Başqası dedi:

— Məsuliyyətli olmağı Tural müəllim öyrədib.

Daha sonra bir qadın ayağa qalxdı.

— Onların bizə öyrətdikləri həyatımızı dəyişdi.

Bu sözləri eşidəndə Sevda və Tural bir-birinə baxdılar.

Onlar artıq İmam Əlinin (ə) kəlamının hikmətini daha yaxşı anlayırdılar.

İnsan başqasına bir həqiqəti öyrədəndə həmin həqiqət dönüb öz qəlbinə də işıq salır.

Öyrətmək güzgü kimidir.

İnsan başqasına göstərdiyi doğru yolu eyni zamanda özü də görür.

Tədbirdən sonra onlar Daşkəsənin yüksək təpələrindən birinə qalxdılar.

Aşağıda işıqlar görünürdü.

Kəndlər sakit idi.

Tural səmaya baxıb dedi:

— Mən əvvəllər düşünürdüm ki, öyrətmək yalnız başqalarına fayda verməkdir.

Sevda gülümsədi.

— İndi necə düşünürsən?

— İndi başa düşürəm ki, öyrətmək insanın öz ağlını, xarakterini və vicdanını da tərbiyə edir.

Sevda başını təsdiqləyərək yelladi.

— Çünki insan başqasına dediyi sözə əvvəlcə özü əməl etməyə çalışır.

Onlar dağların üzərində doğan ay işığına baxırdılar.

Həmin an hər ikisi anlayırdı ki, insanın ağlını böyüdən yalnız öyrənmək deyil.

Öyrəndiyini başqalarına öyrətməkdir.

Çünki öyrədən insan hər gün özünü də yenidən tərbiyə edir.

Və məhz buna görə İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Ağlın tərbiyəsi üçün ən yaxşı kömək öyrətməkdir."

Hekayənin verdiyi dərslər

- İnsan başqasına öyrətdiyi dəyərlərlə ilk növbədə özünü tərbiyə edir.
- Öyrətmək insanın səhvlərini görməsinə və özünü inkişaf etdirməsinə kömək edir.
- Elm və hikmət paylaşdıqca həm cəmiyyət, həm də öyrədən insan inkişaf edir.
- Dürüstlük, səbir və məsuliyyət kimi xüsusiyyətlər öyrədildikcə insanın özündə də möhkəmlənir.
- Müəllimlik yalnız məlumat vermək deyil, insanın öz üzərində işləməsidir.
- Yaxşı söz və düzgün tərbiyə gələcək nəsillərin həyatını dəyişə bilər.
- İnsan başqasına yol göstərərkən öz yolunu da aydınlaşdırır.
- Öyrənmək ağlı zənginləşdirirsə, öyrətmək ağlı tərbiyə edir.
- Cəmiyyətin inkişafı öyrədən və öyrənən insanların birgə səyi ilə mümkündür.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, ağlın inkişafı və tərbiyəsi üçün ən təsirli vasitələrdən biri bildiyini başqalarına öyrətməkdir.

KƏLAM - 140

"ELMİNİ BAŞQALARINA ÖYRƏT, BAŞQALARININ ELMİNİ DƏ ÖYRƏN. ÇÜNKİ BU İŞLƏ HƏM ÖZ ELMİNİ MÖHKƏMLƏNDİRMİŞ OLARSAN, HƏM DƏ BİLMƏDİYİN ŞEYLƏRİ ÖYRƏNMİŞ OLARSAN."

(Bu kəlam İmam Həsənə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 312)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 140

"İKİ ÇAYIN QOVUŞDUĞU YER"

Füzuli rayonunda yeni həyat yenidən canlanmağa başlamışdı. Uzun illərdən sonra insanlar öz doğma yurdlarına qayıdır, evlər tikilir, məktəblər açılır, bağlar salınırdı. Hər kəs gələcək üçün bir ümid qururdu.

Bu rayonda yaşayan iki gənc vardı: Nərgiz və Kamran.

Nərgiz biologiya müəlliməsi idi. Təbiəti çox sevirdi. Bitkilər, torpaq və ətraf mühit haqqında geniş biliyə malik idi. Kamran isə kompüter texnologiyaları üzrə mütəxəssis idi. O, müxtəlif proqramlar hazırlayır, gənclərə rəqəmsal biliklər öyrədirdi.

Onlar uşaqlıq dostu deyildilər. Füzuliyə qayıtdıqdan sonra tanış olmuş, sonra dostlaşmışdılar. Hər ikisi öyrənməyi sevirdi. Amma hərəsinin öz sahəsi vardı.

Bir gün rayon mədəniyyət evində keçirilən tədbirdən sonra söhbət edirdilər.

Kamran dedi:

— Maraqlıdır, insan nə qədər çox öyrənsə də, yenə bilmədiyi şeylər qalır.

Nərgiz gülümsədi.

— Elə buna görə elm gözəldir.

— Mən kompüterləri yaxşı bilirəm, amma sənin bir ağaca baxıb onun xəstə olub-olmadığını necə anladığını heç başa düşmürəm.

— Mən də kompüterdə etdiyin işləri görəndə heyrətlənirəm.

Sonra Nərgiz əlavə etdi:

— Bəlkə bir gün sən mənə öz sahəni öyrədəsən, mən də sənə öz sahəmi?

Kamran güldü.

— Maraqlı fikir olar.

Onlar bunun sadə bir söhbət olduğunu düşünürdülər. Amma həmin söhbət sonradan yüzlərlə insanın həyatına təsir edəcək bir hadisənin başlanğıcı oldu.

Bir həftə sonra Nərgiz məktəbdə şagirdlərlə ağacəkmə aksiyası təşkil etdi.

Kamran da köməyə gəlmişdi.

Uşaqlar fidanları torpağa basdırırdılar.

Bir şagird soruşdu:

— Müəllimə, niyə bəzi ağaclar tez böyüyür, bəziləri isə yox?

Nərgiz torpağı göstərdi.

— Çünki hər ağacın ehtiyacı fərqlidir. Bəzisi daha çox su istəyir, bəzisi daha çox günəş.

Kamran diqqətlə qulaq asırdı.

Sonra dedi:

— Maraqlıdır, insanlar da ağaclara bənzəyir.

Hamı ona baxdı.

— Necə yəni?

— Bəzilərinin inkişaf etməsi üçün elm lazımdır, bəzilərinə dəstək lazımdır, bəzilərinə isə sadəcə bir insanın ona inanması kifayətdir.

Uşaqlar bu fikri çox bəyəndilər.

Nərgiz də heyrətlə Kamrana baxdı.

Həmin gün o anladı ki, hər insanın bildiyi başqa bir xəzinə var.

Bir neçə gün sonra Kamran gənclər üçün kompüter kursu keçirdi.

Nərgiz də iştirak edirdi.

Kurs zamanı Kamran məlumatların necə qorunduğunu izah edirdi.

Sonra dedi:

— Əgər vacib məlumatı yalnız bir yerdə saxlasan, onu itirə bilərsən.

Nərgiz dərhal gülümsədi.

— Bu da ağac toxumlarına bənzəyir.

— Necə?

— Təbiətdə bir ağac minlərlə toxum yayır. Çünki bilir ki, hamısı cücərməyəcək. Amma nə qədər çox yayılarsa, yaşamaq ehtimalı bir o qədər artar.

Kamran heyrətləndi.

— Doğrudan da belədir.

Həmin an başa düşdü ki, başqa sahənin biliyi onun öz düşüncələrini də zənginləşdirir.

Zaman keçdikcə onlar qəribə bir şey fərq etdilər.

Nərgiz Kamrandan texnologiya öyrəndikcə dərslərini daha maraqlı keçməyə başladı.

O, şagirdlər üçün təqdimatlar hazırlayır, bitkilərin inkişafını rəqəmsal şəkildə göstərirdi.

Kamran isə Nərgizdən təbiət haqqında öyrəndikcə layihələrində fərqli yanaşmalar tətbiq edirdi.

Bir dəfə kənd təsərrüfatı ilə bağlı proqram hazırlayarkən Nərgizin verdiyi məlumatlar ona çox kömək etdi.

Bir gün Kamran dedi:

— Maraqlıdır, mən sənə öyrədirəm, sən də mənə. Amma hiss edirəm ki, öz bildiklərimi də daha yaxşı başa düşürəm.

Nərgiz gülümsədi.

— Çünki öyrətmək insanın öz elmini möhkəmləndirir.

Bir il sonra onlar birlikdə böyük bir layihəyə başladılar.

Füzulidə uşaqlar üçün "Elm Klubu" yaratdılar.

Burada hər kəs bildiyini paylaşa bilərdi.

Bir uşaq riyaziyyatı yaxşı bilirdi.

Başqası rəsm çəkməyi.

Digəri robot hazırlamağı.

Başqası bitkilərə qulluq etməyi.

Qayda sadə idi:

"Həm öyrən, həm də öyrət."

İlk aylarda cəmi on nəfər gəlirdi.

Sonra iyirmi nəfər.

Sonra əlli nəfər.

Bir il keçməmiş yüzlərlə uşaq bu layihəyə qoşuldu.

Maraqlısı isə başqa şey idi.

Ən çox inkişaf edən uşaqlar ən çox öyrədənlər olurdu.

Çünki başqasına izah etmək üçün mövzunu daha dərindən başa düşməli

olurdular.

Bir gün klubun ilk iştirakçılarından biri olan Aytac çıxış etdi.

O dedi:

— Mən əvvəllər yalnız özüm öyrənirdim. Amma burada başa düşdüm ki, öyrətmək də öyrənməyin bir hissəsidir.

Sonra Murad adlı başqa bir gənc ayağa qalxdı.

— Mən robot hazırlamağı öyrədərkən öz səhvlərimi gördüm və daha çox inkişaf etdim.

Nərgiz və Kamran arxa sırada oturmuşdular.

Onlar bir-birinə baxıb gülümsədilər.

Çünki artıq İmam Həsənin (ə) kəlamının hikmətini öz gözləri ilə görürdülər.

İllər keçdi.

Füzulidə böyüyən həmin uşaqların bir qismi müəllim oldu.

Bəzisi mühəndis.

Bəzisi alim.

Bəzisi həkim.

Amma onların hamısında ortaq bir xüsusiyyət vardı:

Onlar bildiklərini başqalarına öyrətməkdən çəkinmirdilər.

Bir gün Nərgiz yaşlanmış halda məktəbin həyətində oturmuşdu.

Kamran da yanında idi.

Həyət uşaqlarla dolu idi.

Bir qrup uşaq digər uşaqlara dərs izah edirdi.

Başqa bir qrup ağaclara qulluq etməyi öyrədirdi.

Digərləri texnologiya haqqında danışırdı.

Kamran sakitcə dedi:

— Səncə bu qədər insanın inkişaf etməsinin sirri nədir?

Nərgiz gülümsədi.

— Çünki burada insanlar yalnız öyrənmədi.

— Həm də öyrətdi.

Sonra əlavə etdi:

— Elm iki çayın qovuşmasına bənzəyir. Bir çay yalnız öz suyu ilə axarsa, məhdud qalar. Amma başqa çaylarla birləşəndə daha böyük və güclü olar.

Kamran başını təsdiqləyərək yellədi.

O gün onlar başa düşdülər ki, insan bildiyini paylaşdıqca kasıblamır.

Əksinə, daha da zənginləşir.

Çünki elm paylaşıldıqca möhkəmlənir, öyrənildikcə genişlənir və insanlar arasında yayıldıqca həyatları dəyişdirir.

Məhz buna görə İmam Həsən (ə) buyurmuşdur:

“Elmini başqalarına öyrət, başqalarının elmini də öyrən. Çünki bu işlə həm öz elmini möhkəmləndirmiş olarsan, həm də bilmədiyin şeyləri öyrənmiş olarsan.”

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm yalnız öyrənməklə deyil, öyrətməklə də möhkəmlənir.

- Başqasına izah etdiyimiz bilik öz zehnimizdə daha da aydınlaşır.
- Hər insanın öyrədə biləcəyi və öyrənə biləcəyi bir şey vardır.
- Müxtəlif sahələrdən olan insanların bilik mübadiləsi inkişafı sürətləndirir.
- Bildiyini paylaşan insan elmindən heç nə itirmir, əksinə onu artırır.
- Başqalarının elmini öyrənmək insanın düşüncə dünyasını genişləndirir.
- Ən yaxşı cəmiyyət həm öyrənən, həm də öyrədən insanların olduğu cəmiyyətdir.
- Təvazökar insan hər kəsdən bir şey öyrənə biləcəyini qəbul edir.
- Elm paylaşılarkən həm fərdlər, həm də cəmiyyət inkişaf edir.
- İmam Həsənin (ə) buyurduğu kimi, öyrətmək insanın öz elmini möhkəmləndirir, öyrənmək isə ona yeni üfüqlər açır.

ELMİ GİZLƏTMƏKDƏN ÇƏKİNDİRMƏK

KƏLAM - 141

“ELMİ GİZLƏDƏN ŞƏXSƏ HƏR ŞEY - HƏTTA DƏNİZDƏKİ BALIQ VƏ GÖYDƏKİ QUŞ BELƏ LƏNƏT EDƏR.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 312)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 141

“SÖNƏN ÇIRAQ VƏ YANAN MİNLƏRLƏ İŞIQ”

Gədəbəy rayonunun dağlarla əhatə olunmuş kəndlərindən birində iki gənc yaşayırdı. Onlardan biri Sevinc, digəri isə Elvin idi. Onlar uşaqlıqdan bir-birini tanıyırdılar. Eyni məktəbdə oxumuş, eyni müəllimlərdən dərs almışdılar. Hər ikisi elmə maraqlı idi. Lakin zaman keçdikcə onların elmə münasibəti fərqli istiqamətdə inkişaf etməyə başladı.

Sevinc universitetdə kənd təsərrüfatı üzrə təhsil almışdı. Xüsusilə meyvə ağaclarının xəstəlikləri və məhsuldarlığın artırılması sahəsində çoxlu bilik toplamışdı. Təhsilini bitirdikdən sonra yenidən doğma Gədəbəyə qayıtmışdı.

Elvin isə texniki sahədə oxumuşdu. O da kəndə qayıtmışdı və müxtəlif layihələr üzərində işləyirdi.

Bir gün kənd sakinləri qəribə bir problemlə üzləşdilər. Bağlardakı alma ağaclarının yarpaqları saralmağa başlamışdı. İnsanlar səbəbini bilmirdilər. Bəzi ailələrin illik qazancı həmin bağlardan asılı idi.

Kənd camaatı narahat idi.

Bir axşam kənd klubunda toplantı keçirildi.

Hamı öz fikrini söyləyirdi.

Kimsə dedi:

— Yəqin torpaq zəifləyib.

Başqası dedi:

— Bəlkə havadandır.

Üçüncü biri:

— Məncə yeni xəstəlik yayılıb.

Sevinc isə səbəbi çoxdan anlamışdı. Universitetdə oxuyarkən bu xəstəlik barədə xüsusi dərs keçmişdilər.

Lakin o düşündü:

— Mən bunu desəm, hamı mənim nə qədər bilikli olduğumu görəcək. Bəlkə bir az gözləyim. Onsuz da sonra məndən məsləhət almağa məcbur olacaqlar.

O, bildiyini demədi.

Toplantı bitdi.

İnsanlar yenə də narahat halda evlərinə dağıldılar.

Həftələr keçdi.

Xəstəlik daha da yayıldı.

Bəzi bağlarda məhsulun yarısı məhv oldu.

Bir çox ailələr ziyana düşdü.

Kəndin yaşlı sakinlərindən biri ağlayaraq dedi:

— Bu il məhsulu sata bilməsək, övladlarımızın təhsil xərclərini necə ödəyəcəyik?

Sevinc bunu eşitdi.

Vicdanı narahat oldu.

Amma yenə susdu.

Düşündü ki, bir az da gözləsin.

Bu vaxt Elvin başqa bir işlə məşğul idi.

O internet vasitəsilə yeni texnologiyalar öyrənirdi.

Bir gün qonşu kənddə yaşayan bir fermer ona zəng etdi.

— Elvin, sən kompüterdən yaxşı baş çıxarırsan. Mən məhsullarımı necə reklam edə bilərəm?

Elvin heç tərəddüd etmədən bildiklərini izah etdi.

Sonra başqa biri zəng etdi.

Ona da kömək etdi.

Sonra bir başqası.

O da öyrəndiklərini paylaşdı.

Bir neçə ay sonra həmin fermerlər məhsullarını daha yaxşı qiymətə satmağa başladılar.

Onlar Elvinə təşəkkür edirdilər.

Elvin isə həmişə eyni cavabı verirdi:

— Elm gizlətmək üçün deyil.

Bir gün məktəbdə müəllimə uşaqlardan soruşdu:

— Bir şam başqa şamı yandırsa, öz işığını itirər?

Uşaqlar birlikdə cavab verdilər:

— Xeyr.

— Bəs niyə?

— Çünki işıq paylaşdıqca azalmaz.

Müəllimə gülümsədi.

— Elm də belədir.

Sevinc sinfin arxasında dayanmışdı.

Bu sözlər onun ürəyinə toxundu.

Çünki o bilirdi ki, kəndin bağlarını xilas edə biləcək məlumatı özündə saxlayır.

Həmin gecə yata bilmədi.

Pəncərədən çölə baxdı.

Göydə ulduzlar parıldayırdı.

Birdən universitet müəlliminin sözləri yadına düşdü:

— Elm insanlara fayda vermirsə, kitabın içində qalan xəzinəyə bənzəyir.

Sevinc fikirləşdi:

— Mən niyə susuram?

— İnsanlar zərər çəkir.

— Mən isə sadəcə özümü göstərmək üçün gözləyirəm.

Vicdanı onu rahat buraxmadı.

Səhəri gün bütün kənd sakinlərini yenidən topladı.

Hamı gəldi.
Kəndlilər təəccüblə ona baxırdılar.
Sevinc ayağa qalxdı.
— Mən sizdən üzr istəyirəm.
Hamı təəccübləndi.
— Nəyə görə?
— Çünki bu xəstəliyin səbəbini bilirdim.
Zalda sükut yarandı.
Sevinc başını aşağı saldı.
— Amma vaxtında demədim.
Bir neçə saniyə heç kim danışmadı.
Sonra yaşlı bir kişi dedi:
— Bəs indi nə etmək lazımdır?
Sevinc xəstəliyin səbəbini və müalicə yollarını izah etdi.
Torpağın vəziyyətindən danışdı.
Ağacların necə qorunacağını göstərdi.
Xəstə budaqların necə təmizlənəcəyini öyrətdi.
Bir neçə saat ərzində bildiyi hər şeyi paylaşdı.
Növbəti aylarda kəndlilər həmin tövsiyələri tətbiq etdilər.
Bağlar tədricən bərpa olunmağa başladı.
Ağaclar yenidən canlandı.
Məhsul artdı.
İnsanlar sevinc içində idi.
Bir gün həmin yaşlı kişi Sevincin yanına gəldi.
— Qızım, bilirsənmi, sən vaxtında danışsaydın, daha az zərər olardı.
Sevinc başını aşağı saldı.
— Bəli, bilirəm.
— Amma yenə də yaxşı ki, danışdın.
Sevinc həmin gün böyük bir dərs aldı.
Elm gizlədildikcə insanların həyatında qaranlıq yaradır.
Paylaşıldıqca isə işıq olur.
İllər keçdi.
Sevinc kənddə müxtəlif təlimlər keçməyə başladı.
Artıq bildiyi heç nəyi gizlətmirdi.
Məktəblərdə dərs deyirdi.
Fermerlərə kömək edirdi.
Gənclərə öyrədirdi.
Bir gün Elvin ona dedi:
— Bilirsən, əvvəllər səndə bir qorxu vardı.
— Hansı?
— Elmini paylaşsan, sanki nəyisə itirəcəyini düşünürdün.
Sevinc gülümsədi.
— İndi isə anlayıram ki, paylaşmadığım hər bilik əsl itki imiş.
Sonra əlavə etdi:

— Mən elə bilirdim elm xəzinədir və onu qorumaq lazımdır.

— İndi isə başa düşürəm ki, elm toxumdur. Torpağa səpilməsə, heç vaxt meyvə verməz.

Elvin başını təsdiqləyərək yellədi.

Həmin gün kənd məktəbinin həyətində onlarla uşaq yeni şeylər öyrənirdi.

Kimsə riyaziyyat izah edirdi.

Kimsə ağac əkməyi öyrədirdi.

Kimsə kompüter proqramlaşdırmasını göstərirdi.

Sevinc uzaqdan onlara baxdı.

O an Həzrəti Muhəmmədin (s) kəlamının mənasını ürəyində hiss etdi:

"Elmi gizlədən şəxsə hər şey – hətta dənizdəki balıq və göydəki quş belə lənət edər."

Çünki elm gizlədildikdə insanlar zərər görür.

Elm paylaşıldıqda isə insanlar, cəmiyyət və gələcək nəsillər qazanır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm insanlara fayda vermək üçün öyrənilməlidir, gizlədilmək üçün deyil.
- Bildiyi halda susmaq bəzən bilməməkdən daha çox zərərə səbəb ola bilər.
- Elm paylaşdıqca azalmaz, əksinə daha da güclənər.
- Bir insanın gizlətdiyi faydalı məlumat bütöv bir cəmiyyətə ziyan vura bilər.
- Öyrətmək elmin ən gözəl meyvəsidir.
- Həqiqi alim insanların ehtiyac duyduğu bilikləri onlardan əsirgəməz.
- Təkcə özünü düşünmək deyil, başqalarının faydasını düşünmək də böyük fəzilətdir.
- Elm şamın işığı kimidir; başqa şamları yandırdıqca özü sönmür.
- İnsan səhv etdiyini anlayanda onu düzəltməkdən çəkinməməlidir.
- Faydalı biliklər gələcək nəsillərə ötürüldükdə cəmiyyət inkişaf edir və xeyir uzun illər davam edir.

KƏLAM - 142

"KİM FAYDALI BİR ELMƏ SAHİB OLDUĞU HALDA ONU GİZLƏDİRSƏ, QİYAMƏT GÜNÜ ALLAH ONUN AĞZINA ODDAN BİR CİLOV VURACAQDIR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 313)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 142

"SUSQUNLUĞUN QİYMƏTİ"

Goranboy rayonunun geniş tarlalarla əhatə olunmuş kəndlərindən birində iki gənc yaşayırdı. Onlardan biri Nigar, digəri isə Murad idi. Onlar eyni məhəllədə böyümüş, uşaqlıqdan bir-birlərini tanımışdılar. Aralarında dostluq vardı, amma bu dostluq hörmətə, düzgünlüyə və bir-birinin inkişafına dəstək üzərində qurulmuşdu.

Nigar müəllimə olmaq arzusu ilə universitet bitirmişdi. Murad isə kənd təsərrüfatı sahəsində təhsil almışdı. Hər ikisi doğma kəndlərinə qayıtmış və

insanların faydasına çalışmaq istəyirdilər.

Kənddə yaşayanların əsas gəlir mənbəyi əkinçilik idi. İnsanlar ilin çox hissəsini zəhmətlə keçirir, məhsulun bol olacağı günü gözləyirdilər.

Bir il yaz fəslinin ortalarında qəribə hadisə baş verdi.

Tarlalarda yetişən məhsulların yarpaqları saralmağa başladı.

Əkinçilər narahat oldular.

Kəndin ağsaqqalları toplandı.

Hər kəs müxtəlif səbəblər söyləyirdi.

Biri dedi:

— Yəqin hava dəyişib.

Başqası dedi:

— Torpaq zəifləyib.

Digəri dedi:

— Bəlkə yeni xəstəlik yayılıb.

Murad isə səbəbi çox yaxşı bilirdi.

Universitetdə oxuyarkən bu problemlə bağlı xüsusi dərs keçmişdi.

Məsələnin səbəbi torpaqda yaranan müəyyən mineral çatışmazlığı idi və bunun həlli də çox sadə idi.

Lakin Murad düşündü:

— Mən bunu indi deməsəm, hamı sonra məcbur qalıb məndən kömək istəyəcək.

— Onda mənim dəyərimi daha yaxşı anlayacaqlar.

Beləcə susdu.

Bir həftə keçdi.

Sonra iki həftə.

Problemlər artmağa başladı.

Bəzi ailələrin məhsulu məhv oldu.

Bir neçə ailə borca düşdü.

Nigar hər gün insanların üzündəki narahatlığı görürdü.

Bir gün kənd məktəbində uşaqlardan biri ağlayırdı.

Nigar yaxınlaşdı.

— Nə olub?

Uşaq göz yaşlarını silərək dedi:

— Atam deyir ki, məhsul olmasa, məni hazırlıq kursuna göndərə bilməyəcək.

Bu söz Nigarı çox təsirləndirdi.

Axşam o, Muradla görüşdü.

— Murad, sən bu məsələdən baş çıxarırsan. Heç nə bilirsən?

Murad əvvəl susdu.

Sonra:

— Bəli, bilirəm.

Nigar təəccübləndi.

— Bilirsən?

— Hə.

— Bəs niyə demirsən?
Murad çiyinlərini çəkdi.
— Sonra deyəcəyəm.
Nigarın üzü dəyişdi.
— Sonra? İnsanlar zərər çəkirlər.
— Onsuz da bir neçə günə öyrənəcəklər.
Nigar sakit səslə dedi:
— Faydalı biliyi gizlətmək onu itirməkdən daha pisdir.
Murad isə bu sözlərə əhəmiyyət vermədi.
Bir neçə gün sonra vəziyyət daha da ağırlaşdı.
Kənddə yaşayan yaşlı bir qadın bazardan qayıdarkən dedi:
— Bu il məhsulumuz olmayacaq deyəsən.
Başqa biri əlavə etdi:
— Allah kömək olsun.
Murad onların söhbətini eşitdi.
Lakin yenə susdu.
Həmin gecə Murad qəribə yuxu gördü.
Yuxuda özünü qaranlıq bir çöldə gördü.
Ətrafında insanlar ona tərəf baxırdı.
Onların arasında tanıdığı kəndlilər də vardı.
Bir qadın dedi:
— Mənim bağım məhv oldu.
Bir kişi dedi:
— Mən borca düşdüm.
Bir uşaq dedi:
— Mən təhsilimi yarımçıq qoydum.
Hamısı eyni sözü təkrarlayırdı:
— Sən bilirdin.
— Amma danışmadın.
Murad qorxu içində geri çəkildi.
Birdən uzaqdan güclü bir işıq göründü.
İşığın içindən bir səs eşidildi:
— Faydalı biliyi gizlədən insan yalnız özünə deyil, başqalarına da zərər verir.
Murad yuxudan diksinərək oyandı.
Ürəyi sürətlə döyünürdü.
Səhər açılar-açılmaz Nigarı axtardı.
— Mən səhv etmişəm.
Nigar sakitcə soruşdu:
— Nəyi nəzərdə tutursan?
— Bildiyim şeyi gizlətmişəm.
— İndi nə etmək istəyirsən?
Murad qətiyyətlə dedi:
— Hamıya danışacağam.

Elə həmin gün kənd meydanında toplantı keçirildi.
Murad ayağa qalxdı.
Hamı ona baxırdı.
O dərin nəfəs aldı.
— Mən sizdən üzr istəyirəm.
Kənd sakinləri təəccübləndilər.
— Nəyə görə?
— Çünki bu problemin səbəbini bilirdim.
İnsanlar bir-birinə baxdılar.
Murad başını aşağı saldı.
— Amma vaxtında demədim.
Bir anlıq sükut oldu.
Sonra yaşlı bir kişi dedi:
— İndi heç olmasa danış.
Murad hər şeyi izah etdi.
Torpağın vəziyyətini açıqladı.
Nə etmək lazım olduğunu addım-addım göstərdi.
İnsanlar qeydlər apardılar.
Nigar da ona kömək etdi.
Növbəti aylarda kənd sakinləri tövsiyələrə əməl etdilər.
Tarlalar tədricən bərpa olundu.
Məhsul əvvəlki qədər olmasa da, vəziyyət düzəlməyə başladı.
Ən əsası isə insanlar gələcək illər üçün düzgün bilik qazandılar.
Bir gün kənd məktəbində tədbir keçirilirdi.
Murad və Nigar uşaqlara elm haqqında danışırdılar.
Murad dedi:
— Uşaqlar, insanın bildiyi faydalı məlumat bir su kimidir.
— Əgər onu saxlayıb başqalarına verməsən, bir gölməçə kimi durğunlaşar.
— Amma paylaşsan, çaya çevrilər və hər tərəfə həyat verər.
Uşaqlardan biri soruşdu:
— Bəs niyə bəzi insanlar bildiklərini gizlədirlər?
Murad bir an susdu.
Sonra cavab verdi:
— Çünki bəzən insan nəfsinə uduzur.
— Amma ən böyük insan bildiyini paylaşan insandır.
Nigar gülümsədi.
Çünki Murad artıq əvvəlki Murad deyildi.
O, öyrənmişdi ki, elmin həqiqi dəyəri onu başqalarının həyatına fayda vermək üçün istifadə etməkdədir.
İllər sonra kənddə bir çox gənc ali təhsil aldı.
Bir çox ailə daha məhsuldar işləməyə başladı.
İnsanlar yeni biliklər öyrəndi.
Və bütün bunların başlanğıcında bir etiraf dayanırdı:

Faydalı biliyi gizlətmək qaranlığı artırır, paylaşmaq isə işığı yayır.

Murad hər dəfə yeni bir şey öyrədəndə Həzrəti Məhəmmədin (s) bu xəbərdarlığını xatırlayırdı:

"Kim faydalı bir elmə sahib olduğu halda onu gizlədirsə, Qiyamət günü Allah onun ağzına oddan bir cilov vuracaqdır."

Çünki Allahın verdiyi faydalı bilik insanlara xidmət üçün bir əmanətdir.

Əmanət isə gizlədilmək üçün deyil, qorunub doğru şəkildə paylaşılmaq üçündür.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Faydalı biliyi gizlətmək insanların zərər görməsinə səbəb ola bilər.
- Elm yalnız öyrənmək üçün deyil, insanlara fayda vermək üçün öyrənilməlidir.
- Bildiyini paylaşan insan cəmiyyətin inkişafına töhfə verir.
- Nəfs və şöhrət arzusu bəzən insanı doğru addımdan uzaqlaşdıra bilər.
- Bir məlumatın vaxtında paylaşılması böyük problemlərin qarşısını ala bilər.
- Elm paylaşdıqca azalmaz, əksinə daha çox insana fayda verərək böyüyər.
- Səhvini qəbul edib düzəltmək böyük cəsarətdir.
- Həqiqi alim yalnız bilən deyil, bildiyini insanlara çatdıran şəxsdir.
- İnsanların həyatını asanlaşdıran hər bir faydalı bilik böyük savab mənbəyidir.
- Allahın verdiyi elm bir əmanətdir və bu əmanətin haqqı onu ehtiyacı olan insanlarla bölüşməkdir.

KƏLAM - 143

"KİM BİR ELMİ GİZLƏDƏRSƏ, CAHİL İNSAN KİMİDİR."

(Bu kəlam İmam Əliyə (ə) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 313)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 143

"BAĞLI SANDIQ"

Göyçay rayonunun alma bağları ilə məşhur olan kəndlərindən birində Aylin və Kamran yaşayırdı. Onlar eyni məktəbdə oxumuş, sonralar fərqli universitetlərdə təhsil almışdılar. Aylin aqronomluq, Kamran isə informasiya texnologiyaları üzrə təhsil almışdı. Hər ikisi təhsillərini başa vurduqdan sonra doğma kəndlərinə qayıtmışdılar.

Aylinlə Kamranın dostluğu hörmət və qarşılıqlı dəstək üzərində qurulmuşdu. Onlar tez-tez kəndin problemləri haqqında danışar, insanların həyatını yaxşılaşdırmaq üçün nə etmək lazım olduğunu müzakirə edərdilər.

Bir yay mövsümündə Göyçayda güclü istilər başladı. Bağlarda bəzi ağaclar qurumağa, məhsullar zəifləməyə başladı. Kənd sakinləri səbəbini anlaya bilmirdilər.

Bir gün kənddə yaşayan yaşlı bağbanlardan biri dedi:

— Mən qırx ildir bağ salıram, amma belə vəziyyət görməmişəm.

Hamı narahat idi.

Aylin isə universitetdə oxuduğu illərdə məhz bu problemlə bağlı araşdırma aparmışdı. O bilirdi ki, ağacların köklərinə verilən suyun vaxtı və üsulu dəyişdirilərsə, məhsulu xilas etmək mümkündür.

Lakin onun ürəyində qəribə bir hiss yaranmışdı.

Düşünürdü:

— Əgər hamı bu üsulu öyrənsə, mənim digərlərindən fərqim nə olacaq?

— Qoy gəlib məndən məsləhət alsınlar.

Beləcə bildiyi faydalı məlumatı heç kimə demədi.

Bir neçə həftə keçdi.

Kənddə vəziyyət ağırlaşdı.

Bəzi ailələrin alma bağları ciddi zərər gördü.

Məhsul azaldı.

İnsanların qazancı azaldı.

Bir gün Kamran bazarda yaşlı bir kişinin satılmamış almalarına baxdı.

Kişinin gözləri dolmuşdu.

— Bütün ümidim bu bağ idi, oğlum...

Bu sözlər Kamranın ürəyinə toxundu.

Həmin axşam o, Aylinlə görüşdü.

— Sən bu problemin səbəbini bilirsən?

Aylin susdu.

— Bəli.

— Həll yolunu da bilirsən?

— Bəli.

Kamran təəccüblə ona baxdı.

— Bəs niyə insanlara demirsən?

Aylin cavab verdi:

— Bilmirəm... Bəlkə də vaxtı deyil.

Kamran sakitcə dedi:

— Faydalı biliyi gizlətmək insanlara kömək etməməkdir.

Amma Aylin yenə də susdu.

Bir neçə gün sonra kənd məktəbində maraqlı bir hadisə baş verdi.

Müəllim uşaqlara bir sual verdi.

— Təsəvvür edin ki, bir insanın əlində böyük bir xəzinə var. Amma o, həmin xəzinəni heç kimə göstərmir, istifadə etmir və paylaşmır. Bu xəzinənin insanlara nə faydası var?

Uşaqlar bir-bir cavab verməyə başladılar.

— Heç bir faydası yoxdur.

— Elə bil yoxdur.

— İstifadə edilməyən xəzinə faydasızdır.

Müəllim gülümsədi.

— Elm də belədir.

Aylin həmin gün təsadüfən məktəbdə idi və bu sözləri eşitdi.

Bu sadə cümlə onun qəlbində dərin iz buraxdı.

Gecə yata bilmədi.

Pəncərədən çölə baxırdı.
Kənd sakit idi.
Uzaqda bağlar görünürdü.
Birdən uşaqlıqda nənəsinin dediyi bir söz yadına düşdü:
— Qızım, insanın bildiyi yaxşı şey başqasına fayda vermirsə, o bilik yarımçıqdır.
Aylin fikirləşdi:
— Mən həqiqətən aliməmmi?
— Əgər bilirəmsə, amma kömək etmirəmsə, bunun nə mənası var?
O gecə uzun müddət düşündü.
Səhər tezdən Kamranın qapısını döydü.
— Mən qərar verdim.
— Nəyə?
— Bildiklərimi hamıya öyrədəcəyəm.
Kamran sevindi.
— Elə etməlisən.
Həmin gün kənd mədəniyyət evində toplantı keçirildi.
Kənd sakinləri toplandılar.
Aylin ayağa qalxıb danışmağa başladı.
O, ağacların niyə zəiflədiyini izah etdi.
Suvarmanın düzgün üsullarını göstərdi.
Torpağın qorunması haqqında məlumat verdi.
İnsanlar diqqətlə qulaq asırdılar.
Kimsə qeydlər aparırdı.
Kimsə suallar verirdi.
Aylin isə bildiyi hər şeyi paylaşırdı.
Sonrakı aylarda kənddə vəziyyət dəyişməyə başladı.
Bağlar bərpa olundu.
Məhsullar artdı.
İnsanlar yeni üsullardan istifadə etməyə başladılar.
Bir gün yaşlı bağban Aylinin yanına gəldi.
Əlində iri və sağlam almalar vardı.
— Bunlar sənin öyrətdiklərinin bəhrəsidir.
Aylin utancaq şəkildə gülümsədi.
Kişi dedi:
— Əgər bu bilikləri əvvəldən paylaşsaydın, daha çox bağ xilas olardı.
Bu söz Aylinə dərs oldu.
İllər keçdi.
Aylin kənddə pulsuz təlimlər keçməyə başladı.
Kamran da texnologiya dərsləri təşkil edirdi.
Onlar birlikdə uşaqlara, fermerlərə və gənclərə bildiklərini öyrədirdilər.
Bir gün bir tələbə Aylindən soruşdu:
— Müəllimə, elmli insan kimdir?
Aylin bir qədər düşündü.

Sonra cavab verdi:

— Təkcə çox bilən insan deyil.

— Bəs necə insan?

— Bildiyini başqalarının xeyrinə istifadə edən insan.

Sonra əlavə etdi:

— Çünki gizlədilən elm, istifadə olunmayan su kimidir. Nə torpağı sulayar, nə də insanlara fayda verər.

Həmin gün Aylin İmam Əlinin (ə) kəlamının mənasını daha dərindən anlayırdı:

"Kim bir elmi gizlədərsə, cahil insan kimidir."

Çünki insan nə qədər bilsə də, əgər biliyini insanlardan əsirgəyirsə, onun biliyi cəmiyyət üçün yox kimidir.

Elm paylaşıldıqda nur olur.

Gizlədildikdə isə qaranlıqda qalan bir xəzinəyə çevrilir.

Və həmin gündən sonra Aylin hər öyrəndiyi faydalı məlumatı başqaları ilə bölüşməyi özünə borc bildi. Çünki o artıq anlamışdı ki, elmin dəyəri onu toplamaqda deyil, insanlara çatdırmaqdadır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Faydalı bilik paylaşılmadıqda cəmiyyət ondan yararlana bilmir.
- Elm yalnız sahibinə deyil, insanlara fayda verdikdə həqiqi dəyər qazanır.
- Bildiyini gizlətmək bəzən bilməmək qədər zərərli ola bilər.
- Həqiqi alim öyrəndiklərini insanlarla bölüşən insandır.
- Cəmiyyətin inkişafı elmin yayılması ilə mümkündür.
- Bir insanın paylaşdığı bilik yüzlərlə insanın həyatını dəyişə bilər.
- Elm xəzinəyə bənzəyir; istifadə olunmayan xəzinə fayda verməz.
- Öz səhvini qəbul edib düzəltmək insanın böyüklüyünü göstərir.
- Faydalı biliklərin yayılması insanların rifahını artırır.
- İmam Əlinin (ə) buyurduğu kimi, elmi gizlətmək insanı biliyin ruhundan uzaqlaşdırır; çünki elmin məqsədi insanlara yol göstərməkdir.

KƏLAM - 144

"SİZDƏN BİRİNİN BİR BİLGİSİ OLDUĞU HALDA İNSANLARIN QORXUSUNDAN ONU GİZLƏTDİYİNİ GÖRMƏYİM."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 313)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 144

"HƏQİQƏTİ DEMƏYƏ CƏSARƏT"

Hacıqabul rayonunun kənarında yerləşən sakit kəndlərdən birində Zəhra və Orxan yaşayırdı. Onlar uzun illərdir bir-birlərini tanıyırdılar. Məktəb illərindən başlayaraq hər ikisi oxumağa, araşdırmağa və yeni biliklər öyrənməyə həvəs göstərmişdi. Kənddə çoxları onları savadlı gənclər kimi tanıyırdı.

Zəhra müəllimə olmaq arzusu ilə universitet bitirmişdi. Orxan isə ekologiya və ətraf mühit sahəsində təhsil almışdı. Təhsillərini başa

vurduqdan sonra hər ikisi doğma Hacıqabula qayıtmışdı. Onların məqsədi yalnız özləri üçün yaşamaq deyil, insanlara fayda vermək idi.

Bir yay günü kəndin yaxınlığından keçən kiçik çayın suyu qəribə şəkildə bulanmağa başladı.

Əvvəllər şəffaf olan su artıq sarımtıl rəng almışdı.

İnsanlar əvvəl buna əhəmiyyət vermədilər.

Lakin günlər keçdikcə heyvanlar həmin sudan içmək istəmirdi.

Bağlarda suvarılan bəzi məhsullar da zəifləməyə başladı.

Kənd camaatı narahat idi.

Hamı səbəbi axtarırdı.

Bir gün Orxan çayın yuxarı hissəsinə getdi.

Orada gördüyü mənzərə onu sarsıtdı.

Yaxınlıqdakı bir müəssisənin tullantıları gizli şəkildə çaya axıdılırdı.

Orxan dərhal anladı ki, problem məhz budur.

Əgər vəziyyət davam etsəydi, həm torpaq, həm su, həm də insanların sağlamlığı təhlükə altına düşəcəkdi.

Lakin müəssisə kənddə nüfuzlu şəxslərə məxsus idi.

Bir çox insan onlardan çəkinirdi.

Orxan düşündü:

— Əgər bunu desəm, mənimlə problem yarada bilərlər.

— İnsanlar mənə qarşı çıxarlar.

— Bəlkə heç danışmayım.

Bu düşüncələr onun içində qorxu yaratdı.

Bir neçə gün sonra Zəhra onun narahat olduğunu hiss etdi.

— Nə olub?

Orxan əvvəl danışmaq istəmədi.

Lakin sonra hər şeyi izah etdi.

Zəhra diqqətlə qulaq asdı.

— Deməli, sən səbəbi bilirsən?

— Bəli.

— Bəs niyə susursan?

Orxan başını aşağı saldı.

— İnsanlardan qorxuram.

— Ya mənə problem yaratsalar?

— Ya heç kim inanmasa?

Zəhra bir müddət susdu.

Sonra sakit səslə dedi:

— İnsanların qorxusundan həqiqəti gizlətmək problemi həll etmir.

— Əksinə, böyüdür.

Orxan cavab vermədi.

Amma bu sözlər onun qəlbində iz buraxdı.

Həmin günlərdə kənddə vəziyyət daha da pisləşdi.

Bir neçə ailənin heyvanları xəstələndi.

Bəzi bağlarda məhsul azaldı.

İnsanlar səbəbi anlamadan müxtəlif ehtimallar irəli sürürdülər.
Bir axşam kənd məscidinin həyətində yaşlı bir kişi dedi:
— Ən təhlükəli şey problemi görüb susmaqdır.
Bu sözlər də Orxanın qulağında səsləndi.
Gecə yata bilmədi.
Pəncərədən çölə baxarkən uşaqlığını xatırladı.
Bir vaxtlar atası ona belə demişdi:
— Oğlum, həqiqəti demək çətin ola bilər.
— Amma susmaq bəzən daha ağır nəticələr doğurur.
Orxan həmin gecə vicdanı ilə uzun söhbət etdi.
Öz-özünə sual verdi:
— Mən bu elmi nə üçün öyrənmişəm?
— İnsanlara kömək etmək üçün, yoxsa qorxub susmaq üçün?
Səhərə yaxın qərarını verdi.
Ertəsi gün kənd toplantısı keçirildi.
Kənd sakinləri, müəllimlər, fermerlər və ağsaqqallar orada idi.
Orxan ayağa qalxdı.
Əlləri titrəyirdi.
Lakin danışmağa başladı.
— Mən problemin səbəbini bilirəm.
Hamı ona baxdı.
O gördüklərini izah etdi.
Araşdırmalarını göstərdi.
Çayın vəziyyətini açıqladı.
Əldə etdiyi məlumatları təqdim etdi.
Əvvəlcə bəziləri təəccübləndi.
Bəziləri inanmaq istəmədi.
Lakin sübutlar açıq idi.
Zəhra da onun yanında dayanmışdı.
O, insanlara məlumatları sadə dillə izah etməyə kömək edirdi.
Bir neçə gün sonra məsələ araşdırıldı.
Müvafiq tədbirlər görüldü.
Çaya axıdılan tullantılar dayandırıldı.
Su tədricən təmizlənməyə başladı.
Kənd təhlükədən xilas oldu.
İnsanlar rahat nəfəs aldılar.
Bir gün yaşlı bir qadın Orxanın yanına gəldi.
Gözləri dolmuşdu.
— Oğlum, əgər sən danışmasaydın, bəlkə də vəziyyət daha da ağırlaşacaqdı.
Orxan sakitcə gülümsədi.
— Mən sadəcə borcumu yerinə yetirdim.
Qadın dedi:
— Xeyr.

— Sən qorxunu məğlub etdin.

Bu daha böyük işdir.

İllər keçdi.

Orxan və Zəhra kənddə müxtəlif maarifləndirici tədbirlər təşkil etməyə başladılar.

Onlar insanlara yalnız elm öyrətmirdilər.

Həm də həqiqəti müdafiə etməyi öyrədirdilər.

Bir gün məktəbdə şagirdlərdən biri soruşdu:

— Müəllimə, insan bildiyi doğru şeyi deməkdən niyə qorxur?

Zəhra cavab verdi:

— Çünki bəzən insanlar tənqid olunmaqdan, tək qalmaqdan və ya problemlə üzləşməkdən çəkinirlər.

Sonra əlavə etdi:

— Amma unutmayın, doğru bildiyini qorxudan gizlədən insan həm özünə, həm də başqalarına zərər verə bilər.

Orxan isə dedi:

— Cəsarət qorxmamaq deyil.

— Qorxa-qorxa da olsa, doğru olanı etməkdir.

O gün şagirdlər uzun müddət bu sözlər üzərində düşündülər.

İllər sonra Hacıqabulda insanlar həmin hadisəni hələ də xatırlayırdılar.

Çünki bir insanın susmaması bütöv bir kəndi qorumuşdu.

Orxan da hər dəfə həmin günləri xatırlayanda Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamını düşünürdü:

“Sizdən birinin bir bilgisi olduğu halda insanların qorxusundan onu gizlətdiyini görməyim.”

O artıq anlamışdı ki, elm yalnız bilmək deyil.

Elm həm də doğru zamanda doğru sözü demək məsuliyyətidir.

Əgər insan bildiyi həqiqəti qorxudan gizlədirsə, həmin bilik cəmiyyətə fayda vermir.

Lakin cəsarətlə paylaşılan həqiqət bir kəndi, bir şəhəri, hətta bir nəsli belə xilas edə bilər.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Faydalı və doğru məlumatı qorxudan gizlətmək düzgün davranış deyil.
- Həqiqəti demək bəzən çətin olsa da, nəticəsi xeyirli ola bilər.
- Elm məsuliyyət tələb edir; bilən insan bildiyini lazım olan yerdə söyləməlidir.
- Cəmiyyətin problemlərinin həlli üçün cəsarətli və vicdanlı insanlar lazımdır.
- Qorxu insanı susdura bilər, amma vicdan həmişə həqiqəti xatırladır.
- Bir insanın cəsarəti çox sayda insanın həyatını dəyişə bilər.
- Doğru məlumat vaxtında paylaşılarsa, böyük zərərlərin qarşısını almaq mümkündür.
- Həqiqi dost insanı qorxuya deyil, doğruluğa yönəldən insandır.

- Elm yalnız öyrənmək deyil, öyrəndiyini faydalı şəkildə istifadə etməkdir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, insan qorxusuna görə faydalı biliyi gizlətməməli, haqqı və həqiqəti cəsarətlə çatdırmalıdır.

KƏLAM - 145

"ƏZİZ VƏ CƏLİL OLAN ALLAH ELM VERDİYİ HƏR BİR ALİMDƏN ONU HEÇ KƏSDƏN GİZLƏTMƏYƏCƏYİNƏ DAİR SÖZ ALMIŞDIR."

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: "Mizanul-Hikmət", c.8, səh: 313)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 145

"ƏMANƏTİN SAHİBİ"

Xaçmaz rayonunun yaşıllıqlarla örtülmüş kəndlərindən birində Lalə və Rauf yaşayırdı. Onlar uşaqlıqdan bir-birlərini tanıyırdılar. Hər ikisi elmə maraqlı idi, kitab oxumağı sevirdi və daim yeni şeylər öyrənməyə çalışırdı. Kənddə yaşayan insanlar da onları savadlı gənclər kimi tanıyırdı.

Lalə müəllimə idi. O, universitetdə təhsil aldıqdan sonra doğma kəndinə qayıtmış və uşaqların təhsili ilə məşğul olmağa başlamışdı.

Rauf isə kənd təsərrüfatı mühəndisi idi. O, müxtəlif layihələrdə iştirak etmiş, torpaq, su və məhsuldarlıq barədə geniş bilik qazanmışdı.

Bir gün Xaçmazda güclü quraqlıq başladı.

Aylarla yağış yağmadı.

Bağlar susuz qalmağa başladı.

İnsanlar narahat idi.

Əkinçilər hər gün göyə baxır, yağış gözləyirdilər.

Lakin yağış gəlmirdi.

Məhsulların bir hissəsi quruyurdu.

Kənd camaatı nə edəcəyini bilmirdi.

Rauf universitetdə oxuyarkən quraqlıq dövründə tətbiq olunan xüsusi su qənaəti üsullarını öyrənmişdi.

Bu üsulların sayəsində su daha səmərəli istifadə olunur və məhsulun böyük hissəsini xilas etmək mümkün olurdu.

Lakin kənddə həmin üsulları heç kim bilmirdi.

Bir gün bir neçə fermer onun yanına gəldi.

— Rauf, sən bu sahəni oxumusan.

— Bizə kömək et.

Rauf düşündü:

— Əgər hamı bu üsulları öyrənsə, mənim fərqim nə olacaq?

— Hamı məni axtarmağa davam etsin.

Beləcə o, bildiklərinin yalnız kiçik hissəsini danışdı.

Ən vacib məlumatları isə gizlətdi.

Günlər keçdi.

Vəziyyət daha da ağırlaşdı.

Bir çox ailənin məhsulu azaldı.

Bəzi insanlar borca düşdü.

Bəzi ailələr uşaqlarının məktəb xərclərini ödəməkdə çətinlik çəkdi.

Lalə hər gün şagirdlərin problemlərini eşidirdi.

Bir gün məktəbdə bir qız şagird dərsdən sonra onun yanına gəldi.

— Müəllimə, atam deyir ki, məhsul olmasa, gələn il məni hazırlığa göndərə bilməyəcək.

Lalənin ürəyi sıxıldı.

O axşam Raufla görüşdü.

— Sən həqiqətən bütün bildiklərini insanlara demisən?

Rauf cavab vermədi.

Lalə onun susmağından hər şeyi anladı.

— Deməli, gizlətdiyin məlumatlar var.

Rauf başını aşağı saldı.

— Bəli.

— Bəs niyə?

— Bilmirəm...

— Bəlkə də özümü daha vacib hiss etmək istəyirdim.

Lalə dərindən nəfəs aldı.

Sonra sakit səslə dedi:

— Allahın verdiyi elm insanın şəxsi mülkü deyil.

— O, bir əmanətdir.

Bu sözlər Raufun qəlbinə toxundu.

Həmin gecə kənd məscidinin həyətində yaşlı bir alim söhbət edirdi.

Rauf da təsadüfən oradan keçirdi.

Alim dedi:

— Bir insanın evində böyük bir su anbarı olduğunu təsəvvür edin.

— Kənd susuzdur.

— İnsanlar əziyyət çəkir.

— O isə suyu özündə saxlayır.

— Belə insan yaxşı insan sayıla bilərmi?

Hamı birlikdə dedi:

— Xeyr.

Alim davam etdi:

— Elm də su kimidir.

— İnsanlara çatmadıqca fayda verməz.

Bu sözlər Raufun vicdanını silkələdi.

O gecə yata bilmədi.

Uşaqlıq illərini xatırladı.

Atası ona həmişə deyərdi:

— Oğlum, Allah sənə bir nemət veribsə, onu başqaları ilə bölüş.

— Əks halda həmin nemətin haqqını verməmiş olarsan.

Rauf düşündü:

— Mən niyə oxudum?

— Niyə illərlə zəhmət çəkdim?

— İnsanlara kömək etmək üçün, yoxsa bildiklərimi gizlətmək üçün?

Səhərə yaxın qərarını verdi.

Ertəsi gün kənd mədəniyyət evində toplantı təşkil olundu.
Rauf bütün kənd sakinlərini çağırdı.
Hamı maraq içində idi.
Rauf ayağa qalxdı.
— Mən sizdən üzr istəyirəm.
Kənd sakinləri təəccübləndilər.
— Niyə?
— Çünki bildiyim hər şeyi sizə deməmişdim.
Zalda sükut yarandı.
Rauf davam etdi:
— Mən səhv etmişəm.
Sonra quraqlıq şəraitində tətbiq edilən bütün üsulları izah etdi.
Su qənaətinin yollarını göstərdi.
Torpağın qorunması barədə danışdı.
Məhsulu necə xilas etməyin mümkün olduğunu addım-addım öyrətdi.
İnsanlar diqqətlə dinləyirdi.
Qeydlər aparırdılar.
Suallar verirdilər.
Rauf isə artıq heç nəyi gizlətmirdi.
Növbəti aylarda kənd sakinləri həmin üsulları tətbiq etdilər.
Məhsulun böyük hissəsi xilas oldu.
Ailələrin vəziyyəti yaxşılaşdı.
İnsanlar rahat nəfəs aldı.
Bir gün yaşlı bir fermer Raufun yanına gəlib dedi:
— Oğlum, sən bizə təkcə məlumat vermədin.
— Ümid verdin.
Raufun gözləri doldu.
Çünki o artıq anlamışdı ki, gizlədilən elm faydasız bir xəzinədir.
Paylaşılan elm isə insanların həyatını dəyişən bir nemətdir.
İllər keçdi.
Lalə və Rauf birlikdə kənddə müxtəlif təlimlər təşkil etməyə başladılar.
Onlar uşaqlara, gənclərə və böyüklərə bildiklərini öyrədirdilər.
Bir gün bir şagird soruşdu:
— Müəllimə, alim olmaq nə deməkdir?
Lalə gülümsədi.
— Alim olmaq çox şey bilmək deyil.
— Bəs nədir?
— Bildiyini insanlardan əsirgəməməkdir.
Rauf da əlavə etdi:
— Allahın verdiyi elm bir əmanətdir.
— Əmanət isə gizlədilmək üçün deyil, qorunub paylaşılmaq üçündür.
Həmin gün kənddəki uşaqlar uzun müddət bu sözləri düşündülər.
Rauf isə Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamını xatırladı:
“Əziz və Cəlil olan Allah elm verdiyi hər bir alimdən onu heç kəsdən

gizlətməyəcəyinə dair söz almışdır.”

O artıq bilirdi ki, insanın həqiqi böyüklüyü bildiyini toplamaqda deyil, paylaşmaqda gizlidir.

Çünki elm paylaşdıqca artır, gizlədildikcə isə faydasını itirir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Allahın verdiyi elm bir əmanətdir və onu insanlardan gizlətmək doğru deyil.
- Həqiqi alim bildiklərini başqalarının xeyrinə istifadə edən insandır.
- Gizlədilən faydalı bilik insanların zərər görməsinə səbəb ola bilər.
- Elm paylaşıldıqca cəmiyyət inkişaf edir və problemlər azalır.
- Özünü vacib göstərmək üçün biliyi gizlətmək düzgün davranış deyil.
- İnsan səhv etdiyini anlayanda onu düzəltməkdən çəkinməməlidir.
- Faydalı məlumat bəzən insanların həyatını və gələcəyini dəyişə bilər.
- Elm su kimidir; axdıqca fayda verir, saxlanıldıqca faydasızlaşır.
- Uşaqların, ailələrin və cəmiyyətin inkişafında bilik paylaşımının böyük rolu vardır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, alim öz elmini insanlardan gizlətməməli, onu ehtiyacı olanlara çatdırmalıdır.

MÜƏLLİMİN DƏYƏRİ

KƏLAM - 146

“YER ÜZÜNDƏKİ VARLIQLAR, DƏNİZDƏKİ BALIQLAR VƏ ALLAHIN YER VƏ GÖYDƏ OLAN BÜTÜN KİÇİK VƏ BÖYÜK MƏXLUQLARI YAXŞILIQLARI ÖYRƏDƏN İNSAN ÜÇÜN BAĞIŞLANMA DİLƏYƏR.”

(Bu kəlam İmam Baqirə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 314)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 146

“BİR YAXŞILIĞIN SƏSİ”

İmişli rayonunun geniş düzənliklərindən birində yerləşən kəndlərin birində Nigar və Kamran yaşayırdı. Onlar uzun illərdir qonşu ailələrin övladları idilər. Uşaqlıqdan bir-birlərini tanıyır, bir-birlərinə hörmət edir, müxtəlif xeyirxah işlərdə birlikdə iştirak edirdilər. Onların dostluğu qarşılıqlı etimad, hörmət və yaxşılıq üzərində qurulmuşdu.

Nigar kənd kitabxanasında işləyirdi. O, kitabları çox sevirdi və düşünürdü ki, insanın həyatını dəyişdirən ən böyük xəzinə yaxşı düşüncə və faydalı bilikdir.

Kamran isə baytarlıq üzrə təhsil almışdı. O, kənddəki heyvanlara qulluq edir, insanlara məsləhətlər verir və ehtiyacı olanlara kömək etməyə çalışırdı.

Bir gün kənddə qəribə bir hadisə baş verdi.

Bir neçə ailənin heyvanları xəstələndi.

İnsanlar təşvişə düşdülər.

Kimisi dedi ki, bunun səbəbi havadır.

Kimisi dedi ki, yeni yemlərdə problem var.

Kimisi isə müxtəlif şayiələr yaymağa başladı.

Kənddə qorxu yaranmışdı.

Kamran vəziyyəti araşdırdı.

Bir neçə gün müşahidə apardı.

Nəhayət səbəbi tapdı.

Məlum oldu ki, bəzi insanlar heyvanların su qablarını düzgün təmizləmir, buna görə də xəstəlik yayılır.

Kamran problemi başa düşdü.

Lakin düşündü ki, yalnız öz müştərilərinə desə kifayət edər.

Bu zaman Nigar ona dedi:

— Kamran, bu məlumatı bütün kənd bilməlidir.

— Yoxsa xəstəlik daha da yayılacaq.

Kamran cavab verdi:

— Mən onsuz da öz müraciət edənlərimə deyirəm.

Nigar başını yellədi.

— Xeyr.

— Yaxşılıq yalnız onu istəyənə deyil, ehtiyacı olana da çatmalıdır.

Bu söz Kamranı düşündürdü.

Ertəsi gün Nigar kitabxananın həyətində uşaqlar üçün kiçik bir tədbir təşkil etdi.

Mövzu təmizlik və sağlamlıq idi.
Kamran da dəvət olunmuşdu.
Əvvəlcə bir neçə uşaq gəldi.
Sonra valideynlər toplandı.
Daha sonra yaşlılar da maraqlanmağa başladılar.
Kamran sadə dillə danışmağa başladı.
O, xəstəliklərin necə yayıldığını izah etdi.
Su qablarının necə təmizlənməli olduğunu göstərdi.
Heyvanların baxımı barədə nümunələr verdi.
İnsanlar diqqətlə qulaq asırdı.
Bəzi adamlar isə ilk dəfə idi ki, bu məlumatları eşidirdilər.
Bir neçə həftə keçdi.
Kənddə vəziyyət dəyişməyə başladı.
Xəstəlik azaldı.
Heyvanlar sağalmağa başladı.
Ailələrin zərəri dayandı.
İnsanlar Kamrana təşəkkür edirdilər.
Lakin maraqlı olan başqa bir şey idi.

Tədbirdə iştirak edən uşaqlar da öyrəndiklərini evdə valideynlərinə danışırdılar.

Bir qız uşağı anasına su qablarının necə təmizlənəcəyini öyrətdi.
Bir oğlan babasına heyvanların saxlanma qaydalarını izah etdi.
Bir başqa uşaq qonşularına bildiklərini çatdırdı.
Beləcə bir insanın öyrətdiyi yaxşılıq yüzlərlə evə yayıldı.
Bir gün Nigar kitabxananın qarşısında dayanmışdı.
Yaxınlıqda ağacların altında oynayan uşaqlara baxırdı.
Birdən yaşlı bir kişi yaxınlaşdı.
— Qızım, sənə bir söz deyim?
— Buyurun, əmi.
— Bilirsənmi, mən əvvəllər kitabxanaya gəlməzdim.
— Amma o gün burada keçirilən söhbətdən sonra nəvələrimi gətirməyə başladım.
— İndi onlar hər həftə kitab oxuyurlar.
Nigar sevindi.
Çünki yaxşılıq bəzən gözlənilməyən istiqamətlərdə böyüyürdü.
Bir müddət sonra İmişlidə güclü yağışlar başladı.
Çayların səviyyəsi artdı.
Bəzi ərazilərdə problemlər yarandı.
Kənd sakinləri birlikdə işləyərək təhlükənin qarşısını almağa çalışdılar.
Maraqlıdır ki, bu işdə ən fəal olanlar əvvəlki tədbirlərdə iştirak etmiş uşaqlar və ailələr idi.
Onlar bir-birinə kömək edir, məlumat paylaşır, insanları xəbərdar edirdilər.
Kamran bunu görəndə heyrətləndi.

O, Nigara dedi:

— Mən əvvəllər düşünürdüm ki, yaxşılıq yalnız etdiyim iş qədərdir.

— İndi anlayıram ki, yaxşılıq öyrədiləndə böyüyür.

Nigar gülümsədi.

— Bir toxum bir ağac olur.

— Ağac isə minlərlə toxum verir.

— Yaxşılıq da belədir.

Bir gün kənd məktəbində müəllim uşaqlardan soruşdu:

— Sizcə ən böyük yaxşılıq nədir?

Bəziləri dedi:

— Yemək vermək.

Digərləri dedi:

— Ehtiyacı olana kömək etmək.

Sonra balaca bir qız əlini qaldırdı.

— Məncə, yaxşılığı öyrətmək.

Müəllim soruşdu:

— Niyə?

Qız cavab verdi:

— Çünki bir dəfə kömək etsən, bir nəfərə fayda verərsən.

— Amma yaxşılığı öyrətsən, həmin insan da başqalarına kömək edər.

Sinif susdu.

Hamı bu sadə cavab üzərində düşündü.

İllər keçdi.

Nigar və Kamranın təşkil etdiyi kiçik tədbirlər böyük layihələrə çevrildi.

Kənddə maarifləndirmə proqramları keçirildi.

Uşaqlar böyüdü.

Bəziləri müəllim oldu.

Bəziləri həkim oldu.

Bəziləri mühəndis oldu.

Lakin onların çoxu bir şeyi unutmurdu:

Yaxşılıq öyrədilməlidir.

Bir insanın öyrətdiyi yaxşılıq yüzlərlə insanın həyatına işıq ola bilər.

Kamran bir gün kəndin kənarında dayanıb quşların uçuşunu izləyərkən dedi:

— İndi İmam Baqirin (ə) sözlərini daha yaxşı başa düşürəm.

Nigar maraqla baxdı.

Kamran davam etdi:

— İnsanlara yaxşılıq öyrədən şəxsə yalnız insanlar deyil, Allahın yaratdığı bütün məxluqlar dua edir.

— Çünki onun yaxşılığı yalnız insanlara yox, bütün həyata fayda verir.

O an yaxınlıqdakı ağaclarda quşlar cəh-cəh vururdu.

Uzaqda heyvanlar otlayırdı.

Külək əkin sahələrinin üzərindən keçirdi.

Sanki bütün təbiət insanlara xatırladırdı ki, yaxşılıq öyrədən insanın təsiri

yalnız bir evə, bir küçəyə və ya bir kəndə deyil, bütün həyata yayılır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Yaxşılıq öyrətmək ən böyük xeyir işlərdən biridir.
- Faydalı bilik paylaşılmadıqda təsiri məhdud qalır, paylaşıldıqda isə böyüyür.
- Bir insanın öyrətdiyi yaxşılıq yüzlərlə insanın həyatını dəyişə bilər.
- Uşaqlara verilən düzgün tərbiyə gələcək nəsillərə təsir göstərir.
- Cəmiyyətin inkişafı bilik və yaxşılığın paylaşılması ilə mümkündür.
- Həqiqi xeyirxahlıq yalnız kömək etmək deyil, başqalarına da kömək etməyi öyrətməkdir.
- Kiçik bir yaxşılıq zamanla böyük dəyişikliklərə səbəb ola bilər.
- İnsanlara faydalı məlumat vermək həm maddi, həm də mənəvi zərərlərin qarşısını ala bilər.
- Allahın yaratdığı məxluqlara fayda verən hər iş böyük dəyərə malikdir.
- İmam Baqirin (ə) buyurduğu kimi, yaxşılıqları öyrədən insan üçün yer və göydəki məxluqlar bağışlanma diləyər; çünki onun faydası təkcə özünə deyil, bütün cəmiyyətə çatır.

KƏLAM - 147

“BU ÜÇ KƏS BARƏSİNDƏ MÜNAFİQLƏRDƏN BAŞQA HEÇ KİM HÖRMƏTSİZLİK ETMƏZ: SAQQALINI İSLAM YOLUNDA AĞARDAN KİMSƏ, ƏDALƏTLİ İMAM VƏ YAXŞILIQLARI ÖYRƏDƏN KİMSƏ.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 315)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 147

“DƏYƏRLƏRİN SƏSSİZ KEŞİKÇİLƏRİ”

Kəlbəcərin uca dağları, sərin bulaqları və geniş yaylaqları arasında yerləşən kəndlərin birində Sevinc və Murad adlı iki gənc yaşayırdı. Onlar uşaqlıqdan bir-birlərini tanıyırdılar. Aralarında hörmətə əsaslanan gözəl bir dostluq vardı. Hər ikisi təhsili, dürüstlüyü və insanlara faydalı olmağı sevirdi.

Kənddə hamının hörmət etdiyi bir ağsaqqal yaşayırdı. Adı Əli dayı idi. Yaşı yetmişi keçmişdi. Saqqalı tamamilə ağarmışdı. Gəncliyindən ömrünü insanlara yaxşılıq öyrətməyə, uşaqları maarifləndirməyə, ailələri barışdırmağa sərf etmişdi.

O, nə böyük vəzifə sahibi idi, nə də varlı adam idi. Amma kənddə elə bir insan yox idi ki, onun qapısından bir dəfə də olsa xeyir görməsin.

Bir gün Sevinc kitab oxuyarkən Həzrəti Muhəmmədin (s) bu kəlamını gördü:

“Bu üç kəs barəsində münafiqlərdən başqa heç kim hörmətsizlik etməz: saqqalını İslam yolunda ağardan kimsə, ədalətli imam və yaxşılıqları öyrədən kimsə.”

Bu sözlər onu düşündürdü.

O, kitabı götürüb Muradın yanına getdi.

— Murad, səncə niyə Peyğəmbər (s) belə buyurub?

Murad bir qədər düşündü.

— Bəlkə ona görə ki, bu insanlar cəmiyyətin dayaqlarıdır.

Sevinc başını yelləndi.

— Mən də elə düşünürəm. Amma bunun həqiqətini anlamaq üçün insanın yaşaması lazımdır.

O zaman onların xəbəri yox idi ki, çox keçmədən bu kəlamın mənasını öz gözləri ilə görəcəklər.

Bir neçə həftə sonra kənddə qəribə hadisələr baş verməyə başladı.

Bəzi gənclər sosial şəbəkələrdə gördükləri yanlış məlumatları yayırdılar.

Kimisi yaşlı insanları geridə qalmış hesab edirdi.

Kimisi müəllimlərin sözünə əhəmiyyət vermirdi.

Kimisi isə yaxşılıq edən insanları lağa qoyurdu.

Ən çox da Əli dayı haqqında danışırdılar.

— O köhnə adamın dövrü keçib.

— İndi başqa zamandır.

— Onun dediklərini dinləməyə nə ehtiyac var?

Bu sözlər Sevinci narahat edirdi.

Murad da eyni hissləri yaşayırdı.

Çünki onlar Əli dayının həyatını görmüşdülər.

Bilirdilər ki, bu insan ömrünü başqalarının yaxşılığına sərf edib.

Bir gün kənddə ciddi bir problem yarandı.

İki ailə arasında böyük mübahisə düşdü.

Məsələ getdikcə böyüyürdü.

Hətta insanlar tərəflərə bölünməyə başlamışdı.

Kənddə gərginlik yaranmışdı.

Hamı danışırdı.

Hamı ittiham edirdi.

Amma heç kim həll yolu tapa bilmirdi.

Nəhayət kənd sakinləri Əli dayının yanına getdilər.

O sakitcə hər iki tərəfi dinlədi.

Heç kimin sözünü kəsmədi.

Heç kimin tərəfini saxlamadı.

Sonra bir sual verdi:

— Siz burada qalib gəlmək istəyirsiniz, yoxsa haqqı tapmaq?

Hamı susdu.

Çünki heç kim bu sualı gözləmirdi.

Sonra o, hər iki tərəfə səhvlərini göstərdi.

Amma bunu elə mehribanlıqla etdi ki, heç kim incimədi.

Bir neçə saat sonra illərlə davam edə biləcək mübahisə sona çatdı.

Ailələr barışdı.

İnsanlar rahat nəfəs aldı.

Murad həmin gün Sevincə dedi:

— Gördün?

— Hamı danışdı, amma bir ağsaqqalın hikməti problemi həll etdi.

Sevinc cavab verdi:
— İnsan yaşlandıqca yalnız saqqalı ağarmır.
— Əgər ömrünü haqq yolda keçiribsə, təcrübəsi də ağarır.
Bir neçə ay sonra kənd məktəbində başqa bir hadisə baş verdi.
Bir qrup şagird dərsləri boş verməyə başlamışdı.
Onlar düşünürdülər ki, təhsil lazım deyil.
Əsas pul qazanmaqdır.
Bu fikir sürətlə yayılırdı.
Məktəb rəhbərliyi narahat idi.
Əli dayını məktəbə dəvət etdilər.
O uşaqların qarşısında uzun çıxış etmədi.
Sadəcə bir hekayə danışdı.
Bir ağac haqqında.
Dedi:
— İki ağac vardı.
— Biri tez böyümək istəyirdi.
— O biri isə köklərini möhkəmləndirirdi.
— Güclü külək gələndə hansı ağac qaldı?
Uşaqlar cavab verdi:
— Kökləri möhkəm olan.
Əli dayı gülümsədi.
— Elm də insanın köküdür.
— Köksüz insan ilk küləkdə yıxılar.
Bu sadə sözlər bir çox uşağın fikrini dəyişdirdi.
Sevinc həmin gün anladı ki, yaxşılıq öyrədən insan yalnız məlumat vermir.
O, insanlara istiqamət verir.
İllər keçdi.
Əli dayının yaşı daha da artdı.
Artıq addımları yavaşlamışdı.
Lakin insanlar yenə də onun yanına gəlirdi.
Bir gün Murad soruşdu:
— Əli dayı, sən bu qədər insana kömək etmisən. Yorulmursan?
Əli dayı gülümsədi.
— Oğlum, insan özünə yaşasa tez yorular.
— Başqalarına yaşasa gec yorular.
— Allah üçün yaşasa heç yorulmaz.
Murad bu sözləri ömrü boyu unutmadı.
Bir qış səhəri kəndə ağır xəbər yayıldı.
Əli dayı vəfat etmişdi.
Kənd sanki susmuşdu.
Hamı onu son mənzilə yola salmağa gəlmişdi.
Yaşlılar ağlayırdı.
Orta yaşlı insanlar kədərlənirdi.

Uşaqlar isə nə baş verdiyini tam anlamasalar da, içlərində böyük boşluq hiss edirdilər.

Sevinc qəbiristanlıqdan qayıdarkən göz yaşlarını saxlaya bilmirdi.

Murad da dərin düşüncələr içində idi.

Birdən Sevinc dedi:

— İndi Peyğəmbərin (s) kəlamını daha yaxşı başa düşürəm.

Murad başını qaldırdı.

— Hansını?

— Yaxşılıqları öyrədən insana hörmət etməyən insan əslində öz gələcəyinə hörmət etmir.

Murad sakitcə başını təsdiqlədi.

Çünki Əli dayı yalnız bir insan deyildi.

O, yüzlərlə insanın həyatında işıq yandırmışdı.

Bir neçə il sonra kənddə yeni müəllimlər, yeni həkimlər, yeni mühəndislər yetişdi.

Onların çoxu vaxtilə Əli dayının söhbətlərini dinləmiş uşaqlar idi.

Sevinc kitabxana müdiri oldu.

Murad isə kənddə insanların xidmətində duran nüfuzlu bir mütəxəssisə çevrildi.

Bir gün onlar kənd məktəbinin həyətində dayanmışdılar.

Divardan asılmış bir lövhədə belə yazılmışdı:

“Yaxşılıq öyrədən insanın izi torpaqdan silinsə də, qəlblərdən silinməz.”

Sevinc lövhəyə baxıb dedi:

— İnsanlar elə bilirlər ki, böyük qəhrəmanlar yalnız döyüş meydanlarında olur.

Murad cavab verdi:

— Halbuki bəzi qəhrəmanlar insanlara yaxşılıq öyrədənlərdir.

O gün Kəlbəcərin dağlarından əsən külək sanki bir həqiqəti pıçıldayırdı:

İnsanlar yaşlılara, ədalətli rəhbərlərə və yaxşılıq öyrədənlərə hörmət etdikcə cəmiyyət güclənər. Onlara qarşı hörmətsizlik isə insanın öz dəyərlərinə qarşı hörmətsizliyidir.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Ömrünü haqq və yaxşılıq yolunda keçirən insanlar cəmiyyətin ən qiymətli sərvətləridir.
- Yaşlı və təcrübəli insanlara hörmət etmək onların yaşına deyil, qazandıqları hikmətə hörmət etməkdir.
- Yaxşılıq öyrədən insanlar gələcək nəsillərin formalaşmasında mühüm rol oynayırlar.
- Elm və təcrübə ilə danışan insanların sözləri cəmiyyətin problemlərini həll edə bilər.
- İnsanlara doğru yol göstərən şəxslər görünməyən qəhrəmanlardır.
- Hörmət yalnız vəzifəyə deyil, xidmətə görə göstərilməlidir.
- Yaxşı müəllim və tərbiyəçilərin təsiri onların həyatından sonra da davam edir.

- Gənclər öz köklərini və dəyərlərini unutduqda cəmiyyət zəifləyir.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, saqqalını İslam yolunda ağardanlara, ədalətli rəhbərlərə və yaxşılıq öyrədən insanlara hörmət etmək yüksək əxlaqın əlamətidir.
- Bir insanın öyrətdiyi yaxşılıq ondan sonra da yaşayır və yüzlərlə insanın həyatına işıq saçmağa davam edir.

ELM YOLU İLƏ DOLANAN KİMSƏNİ QINAMA

KƏLAM - 148

**“İLK KİTABDA BELƏ YER ALMIŞDIR: EY ADƏMOĞLU!
SƏNƏ HAVAYI ÖYRƏDİLDİYİ KİMİ, SƏN DƏ HAVAYI ÖYRƏT.”**

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 316)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 148

“YANDIRILAN ÇIRAQ”

Qax rayonunun dağlara söykənən gözəl kəndlərindən birində Aylin və Rauf yaşayırdılar. Onlar uşaqlıqdan bir-birlərini tanıyırdılar. Aralarında hörmətə, dürüstlüyə və yaxşı niyyətə əsaslanan gözəl bir dostluq vardı. Hər ikisi oxumağı sevirdi, lakin həyata baxışları fərqli idi.

Aylin inanırdı ki, insanın öyrəndiyi hər bir faydalı bilik başqaları ilə paylaşılmalıdır.

Rauf isə düşünürdü ki, insan öz zəhməti ilə öyrəndiyini hər kəsə verməməlidir. O deyirdi:

— İnsan hər şeyi başqasına öyrətsə, öz üstünlüyü qalmaz.

Aylin isə gülümsəyərək cavab verirdi:

— Çıraq başqa çırağı yandıranda işığı azalırmı?

Rauf bu suala heç vaxt cavab tapa bilmirdi.

Kənddə hamının hörmət etdiyi yaşlı bir müəllim vardı. Adı Həsən müəllim idi.

O, artıq təqaüdə çıxmışdı. Lakin evinin qapısı həmişə açıq olurdu. Kənddə kimin övladı dərsdə çətinlik çəkirdisə, Həsən müəllimin yanına gəlirdi.

O, heç kimdən pul almırdı.

Bir dəfə Aylin soruşdu:

— Müəllim, siz niyə bu qədər zəhmət çəkirsiniz?

Həsən müəllim sakitcə dedi:

— Mənə öyrədilənləri ötürürəm.

— Vaxtilə başqaları mənim üçün qapı açıb.

— İndi növbə mənimdir.

Bu sözlər Aylinin yaddaşına həkk olundu.

Bir yay günü kəndə yeni ailə köçdü.

Onların on üç yaşlı oğulları Elvin məktəbdən geri qalırdı.

Riyaziyyatı anlamırdı.

Oxumaqda çətinlik çəkirdi.

Sinif yoldaşları bəzən ona gülürdülər.

Elvin getdikcə özünə inamını itirirdi.

Bir gün Aylin onu kitabxananın qarşısında tək oturmuş halda gördü.

Yaxınlaşıb soruşdu:

— Niyə kədərlisən?

Elvin başını aşağı saldı.

— Mən heç nə bacarmıram.

— Hamı məndən yaxşıdır.
Aylin onun yanında oturdu.
— Mən də hər şeyi birdən öyrənməmişəm.
— İstəyirsənsə birlikdə çalışaq.
Beləcə hər gün dərsdən sonra Aylin ona kömək etməyə başladı.
Əvvəlcə hərflər.
Sonra mətnlər.
Sonra riyaziyyat.
Sonra müxtəlif kitablar.
Aylar keçdi.
Elvin dəyişməyə başladı.
Artıq sinifdə suallara cavab verirdi.
Müəllimlər onun inkişafına heyran qalırdılar.
Bu hadisəni Rauf da izləyirdi.
Bir gün soruşdu:
— Sən niyə bu qədər vaxt sərf edirsən?
— Bunun qarşılığında nə alırsan?
Aylin gülümsədi.
— Mənə də vaxtilə kimsə öyrədib.
— Mən sadəcə həmin yaxşılığı davam etdirirəm.
Rauf yenə susdu.
O, bunu tam anlaya bilmirdi.
Bir neçə il keçdi.
Elvin artıq məktəbin ən çalışqan şagirdlərindən birinə çevrilmişdi.
Bir gün rayon üzrə keçirilən olimpiadada birinci oldu.
Bütün kənd sevindi.
Tədbirdə çıxış edən Elvin dedi:
— Əgər Aylin mənə vaxt ayırmasaydı, mən bu gün burada olmazdım.
Aylinin gözləri doldu.
Lakin hekayə bununla bitmədi.
İllər sonra Elvin universitetə daxil oldu.
Təhsilini başa vurduqdan sonra kəndə qayıtdı.
Hamı onun şəhərdə qalacağını düşünürdü.
Amma o qayıtdı.
Çünki unutmamışdı.
Bir gün kənd məktəbində pulsuz hazırlıq dərsləri təşkil etdi.
İmkansız uşaqlara dərs keçməyə başladı.
Onlarla uşağın həyatını dəyişdirdi.
Bir gün Aylin bunu görəndə sevincdən ağladı.
Çünki vaxtilə bir uşağa öyrətdiyi bilik indi onlarla uşağa yayılırdı.
Bu vaxt Rauf da həyatında çətin bir dövr yaşayırdı.
O, kiçik bir biznes qurmuşdu.
İşləri yaxşı getmirdi.
Problemlər bir-birini əvəz edirdi.

Bir gün kömək üçün müxtəlif insanlara müraciət etdi.

Maraqlıdır ki, ona ən çox kömək edənlər vaxtilə Elvinin təhsil verdiyi gənclər oldu.

Biri hesab işlərində kömək etdi.

Biri texniki problemləri həll etdi.

Biri müştəri tapdı.

Rauf heyrət içində idi.

Bir axşam Aylinlə söhbət edərkən dedi:

— İndi başa düşürəm.

— Sən bir uşağa kömək etdin.

— O isə yüz nəfərə kömək etdi.

— Sonra həmin yüz nəfər başqalarına fayda verdi.

Aylin gülümsədi.

— Yaxşılıq belə böyüyür.

Bir gün Həsən müəllim vəfat etdi.

Bütün Qax yas içində idi.

Onun dəfninə yüzlərlə insan gəldi.

Həkimlər.

Müəllimlər.

Mühəndislər.

Fermerlər.

Tələbələr.

Hamısı bir söz deyirdi:

— Mənə ilk dəfə Həsən müəllim yol göstərmişdi.

Rauf həmin gün qəbiristanlıqda dayanıb düşünürdü.

Bir insanın ömrü bitmişdi.

Amma öyrətdikləri yaşayırdı.

Onun yetişdirdiyi insanlar yenə də başqalarına öyrədirdi.

Sanki bir çıraq minlərlə çırağı yandırmışdı.

Bir neçə ay sonra Aylin kitabxanada qədim bir kitab oxuyurdu.

Orada belə bir hikmətə rast gəldi:

“Ey Adəmoğlu! Sənə havayı öyrədildiyi kimi, sən də havayı öyrət.”

O kitabı bağladı.

Pəncərədən çölə baxdı.

Məktəbdən çıxan uşaqları gördü.

Onların arasında Elvinin dərs keçdiyi şagirdlər də vardı.

Bəziləri kiçik qardaşlarına nəsə izah edirdi.

Bəziləri dostlarına kömək edirdi.

Bəziləri kitab paylaşırdı.

Aylin həmin an bu hikmətin mənasını bütün qəlbi ilə anladı.

İnsan öyrəndiyini yalnız özü üçün saxlayanda bir nəfərə fayda verir.

Amma öyrətdiyini paylaşanda bir nəslin taleyini dəyişə bilir.

Çünki bilik çörək kimi bölündükcə azalmaz.

Çıraq kimi paylaşdıqca çoxalar.

Və bəzən bir insanın səmimi şəkildə öyrətdiyi kiçik bir məlumat illər sonra yüzlərlə insanın həyatına işıq salar.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Öyrəndiyimiz faydalı bilikləri başqaları ilə paylaşmaq mənəvi borcdur.
- Bilik paylaşıldıqca azalmaz, əksinə daha da böyüyər.
- Bir insana edilən təhsil yardımı gələcəkdə yüzlərlə insana fayda verə bilər.
- Müəllimlik və öyrətmək insanın arxasında qalan ən böyük miraslardan biridir.
- Kiçik bir yaxşılıq zamanla böyük dəyişikliklərə səbəb ola bilər.
- İnsan yalnız aldığı yaxşılığı deyil, aldığı biliyi də başqalarına ötürməlidir.
- Cəmiyyətin inkişafı bilik paylaşan insanların sayından asılıdır.
- Səmimi şəkildə öyrədilən bir məlumat illər sonra belə təsirini davam etdirə bilər.
- Həqiqi zənginlik sahib olduqlarını başqaları ilə paylaşmaqdır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, insana havayı öyrədilən faydalı bilikləri başqalarına öyrətmək böyük bir əxlaqi və mənəvi məsuliyyətdir.

KƏLAM - 149

“ÜMMƏTİMİN PİS ALİMLƏRİNİN HALINA VAY OLSUN. BU PİS ALİMLƏR ELMİ TİCARƏT VASİTƏSİNƏ ÇEVİRƏRLƏR. ONU ŞƏXSİ MƏNFƏƏTLƏRİ ÜÇÜN ÖZ DÖVRLƏRİNİN YÖNƏTİCİLƏRİNƏ SATARLAR. ALLAH ONLARIN TİCARƏTLƏRİNİ QAZANCLI ETMƏSİN.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 316)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 149

“VİCDANIN QİYMƏTİ”

Laçının dağlarla əhatə olunmuş gözəl bir kəndində iki gənc yaşayırdı: Zəhra və Orxan. Onlar uşaqlıqdan bir-birlərini tanıyırdılar. Aralarında hörmətə və etimada əsaslanan gözəl bir dostluq vardı. Hər ikisi təhsili sevirdi. Onlar inanırdılar ki, insanı ucaldan şey var-dövlət deyil, elm və əxlaqdır.

Kənddə hamının hörmət etdiyi bir müəllim vardı. Onun adı Fərhad idi. O, uzun illər məktəbdə dərs demiş, yüzlərlə şagird yetişdirmişdi. İnsanlar onu dürüstlüyün nümunəsi hesab edirdilər. Fərhad müəllim həmişə deyərdi:

— Elm insanı ucaldar. Amma elm vicdansız insanın əlində olarsa, o zaman zərərə çevrilər.

Bu sözləri eşidən şagirdlər bəzən təəccüblənirdilər.

— Müəllim, elm necə zərər verə bilər?

Fərhad müəllim cavab verərdi:

— Bıçaq çörək kəsmək üçün də istifadə olunur, insan yaralamaq üçün də. Elm də belədir. Əsas məsələ onu kimin və nə məqsədlə istifadə etməsidir.

Bir gün kəndə şəhərdən məşhur bir natiq gəldi. Adı Rəşad idi. Onun böyük auditoriyalarda çıxış etdiyi deyilirdi. Sosial şəbəkələrdə minlərlə izləyicisi vardı.

İnsanlar maraqla onun tədbirinə axışdılar.

Zəhra və Orxan da getdilər.

Əvvəlcə hər şey gözəl görünürdü.

Rəşad çox təsirli danışırdı.

Sözləri insanları heyran edirdi.

Lakin zaman keçdikcə qəribə şeylər baş verməyə başladı.

O, insanlara faydalı bilik vermək əvəzinə, daim özünü tərifləyirdi.

Hər söhbətin sonunda isə insanlardan müxtəlif yollarla pul tələb edirdi.

Kasıb ailələrin övladlarına belə deyirdi:

— Əgər uğur qazanmaq istəyirsinizsə, mənim xüsusi kurslarıma yazılmalısınız.

Bu kursların qiyməti isə çox baha idi.

Bir çox insanlar borca girərək həmin kurslara yazıldılar.

Lakin sonradan gördülər ki, öyrədilənlər adi kitabxanalarda pulsuz tapılan məlumatlardan fərqlənmir.

Bir gün Zəhra kənd kitabxanasında köhnə dini kitablar oxuyurdu.

Orada Həzrəti Muhəmmədin (s) bir kəlamına rast gəldi:

“Ümmətimin pis alimlərinin halına vay olsun. Bu pis alimlər elmi ticarət

vasitəsinə çevirərlər. Onu şəxsi mənfəətləri üçün öz dövrlərinin yönəticilərinə satarlar. Allah onların ticarətlərini qazanclı etməsin.”

Bu sözlər onu dərindən düşündürdü.

O kitabı götürüb Orxanın yanına getdi.

— Məncə, bu sözlər yalnız keçmişə aid deyil.

Orxan başını tərpətdi.

— Mən də son vaxtlar bunu hiss edirəm.

— Bəzən insanlar elm öyrətmək üçün yox, insanlardan istifadə etmək üçün danışırlar.

Bir neçə ay sonra kənddə ciddi problem yarandı.

Bəzi gənclər həqiqi bilik əldə etmək əvəzinə, yalnız tez varlanmağın yollarını axtarmağa başladılar.

Onlar düşünürdülər ki, zəhmət çəkmədən uğur qazanmaq mümkündür.

Bu fikirlər əsasən Rəşadın çıxışlarından yayılmışdı.

Bir çox gənc dərslərini yarımçıq qoydu.

Bəziləri ailələrinin pullarını boş vədlərə xərclədi.

Bəziləri isə aldandı.

Kənddə məyusluq yaranmağa başladı.

Bir gün Fərhad müəllim məktəbdə görüş təşkil etdi.

Zəhra və Orxan da orada idi.

Müəllim böyük bir qab gətirdi.

Qabın içində şəffaf su vardı.

Sonra həmin suya bir neçə damcı mürəkkəb tökdü.

Su dərhal qaraldı.

Müəllim uşaqlara baxdı.

— Görürsünüzmü?

Hamı başını tərpətdi.

— Bir neçə damcı bütün suyu dəyişdirdi.

Sonra əlavə etdi:

— Cəmiyyətdə də belədir.

— Həqiqi alimlər insanlara işıq verir.

— Amma pis niyyətli insanlar elmdən istifadə edərək insanların düşüncəsini zəhərləyə bilirlər.

Sinifdə sükut yarandı.

Bu sadə nümunə hamının yadında qaldı.

Vaxt keçdi.

Rəşadın fəaliyyəti haqqında müxtəlif həqiqətlər ortaya çıxmağa başladı.

Məlum oldu ki, o, insanlara verdiyi vədlərin çoxunu özü də yerinə yetirməyib.

Onun dedikləri ilə etdikləri arasında böyük fərq var idi.

Bir vaxtlar onu tərifləyən insanlar artıq ondan uzaqlaşmağa başladılar.

Çünki həqiqət gec də olsa üzə çıxmışdı.

Lakin Fərhad müəllimin hörməti daha da artdı.

Çünki o, heç vaxt elmindən qazanc üçün istifadə etməmişdi.

O, ehtiyacı olan uşaqlara pulsuz dərs keçirdi.

İmkansız ailələrə kömək edirdi.

Heç vaxt özünü tərifləmirdi.

İnsanlar onun sözlərinə yox, həyatına baxaraq ona inanırdılar.

Bir qış axşamı Zəhra və Orxan Laçının dağlarına baxaraq söhbət edirdilər.

Qar yavaş-yavaş yağırdı.

Orxan dedi:

— Maraqlıdır, niyə insanlar həqiqi alimlə saxta alimi ayırmaqda çətinlik çəkirlər?

Zəhra bir qədər düşündü.

Sonra cavab verdi:

— Çünki hər ikisi danışır.

— Amma biri insanlara xidmət etmək üçün danışır, digəri isə insanlardan istifadə etmək üçün.

Bu söz Orxanın çox xoşuna gəldi.

İllər keçdi.

Fərhad müəllim dünyasını dəyişdi.

Onun dəfninə yüzlərlə insan gəldi.

Müxtəlif şəhərlərdən yetişdirdiyi tələbələr gəlmişdilər.

Həkimlər.

Müəllimlər.

Mühəndislər.

Alimlər.

Onların hər biri deyirdi:

— Bu insan bizdən heç nə istəmədi.

— Sadəcə öyrətdi.

— Sadəcə yol göstərdi.

— Sadəcə insan olmağı öyrətdi.

Rəşad isə artıq insanların yaddaşından silinmişdi.

Bir vaxtlar böyük auditoriyalar toplayan adamın adı belə xatırlanmırdı.

Çünki şəxsi mənfəət üçün istifadə olunan elm uzunömürlü olmur.

Amma Allah rizası üçün öyrədilən elm nəsillər boyu yaşayır.

Dəfndən sonra Zəhra məktəbin həyətində dayanmışdı.

Külək ağacların yarpaqlarını yelləyirdi.

O sakitcə dedi:

— İndi bu kəlamı daha yaxşı başa düşürəm.

Orxan soruşdu:

— Hansını?

Zəhra cavab verdi:

— Elmi satmaq asandır.

— Amma elmi əmanət kimi qorumaq çətindir.

— Həqiqi alim qazancını cibində deyil, insanların həyatında axtarır.

O gün Laçının dağları üzərində günəş batarkən sanki bir həqiqət hər kəsə

xatırladılırdı:

Elm Allahın nemətidir. Onu şəxsi mənfəət üçün istifadə edən insan müvəqqəti qazanc əldə edə bilər. Amma onu insanlara xidmət üçün istifadə edən insan həm dünyada hörmət, həm də axirətdə savab qazanar.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Elm böyük bir nemətdir və onu vicdanla istifadə etmək lazımdır.
- Həqiqi alim insanlara xidmət etməyi öz mənfəətindən üstün tutur.
- Bilikdən şəxsi qazanc üçün sui-istifadə etmək cəmiyyətə zərər verir.
- İnsanların sözlərinə deyil, əməllərinə baxmaq lazımdır.
- Həqiqi müəllim öyrətdiklərini öz həyatı ilə təsdiqləyir.
- Saxta nüfuz və şöhrət müvəqqətidir, dürüstlük isə qalıcıdır.
- Elm insanları aldatmaq üçün deyil, doğru yola yönəltmək üçün verilib.
- Gənclər hər deyilən sözə deyil, mənbəyə və həqiqətə diqqət etməlidirlər.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) xəbərdarlıq etdiyi kimi, elmi mənfəət alətinə çevirən insanlar cəmiyyət üçün təhlükəlidir.
- Allah rizası üçün öyrədilən elm insan öldükdən sonra belə yaşamağa davam edən ən böyük miraslardan biridir.

KƏLAM - 150

“ALLAH RƏSULU (S) ÖZÜNƏ HALAL OLMAYAN BİR QADININ ÖVRƏT YERİNƏ BAXAN KİMSƏYƏ, DİNİ QARDAŞININ ZÖVCƏSİNƏ XƏYANƏT EDƏN KİMSƏYƏ VƏ İNSANLAR DİNİ ÖYRƏNMƏK ÜÇÜN ONA MÖHTAC OLDUQDA ONLARDAN ÜCRƏT TƏLƏB EDƏN KİMSƏYƏ LƏNƏT ETMİŞDİR.”

(Bu kəlam İmam Baqirə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 316)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 150

“ƏMANƏTİN DƏYƏRİ”

Masallının yaşıllıqlarla əhatə olunmuş kəndlərindən birində Nərgiz və Elvin yaşayırdı. Onlar uşaqlıqdan bir-birlərini tanıyırdılar. Aralarında qarşılıqlı hörmətə əsaslanan gözəl bir dostluq vardı. Hər ikisi elmə maraq göstərir, insanların problemlərinə kömək etməyi sevirdi.

Nərgiz kənd kitabxanasında könüllü fəaliyyət göstərirdi. Elvin isə universitetdə ilahiyyat və tarix üzrə təhsil alırdı. Hər həftə kəndə qayıdanda uşaqlara dərslərində kömək edir, yaşlı insanlarla söhbət edir, onların suallarını cavablandırırdı.

Kənddə hamının hörmət etdiyi bir kişi də vardı. Onun adı Məhəmməd əmi idi. Yaşı yetmişə yaxınlaşmışdı. İnsanlar arasında barışıq yaradar, gənclərə nəsihət verər, həmişə bir söz deyərdi:

— İnsan həyatda üç şeyi itirsə, çox çətin bərpa edər: etibarını, həyasını və vicdanını.

Bu sözlərin mənasını çoxları tam anlamırdı.

Bir yay günü kəndə yeni bir şəxs gəldi. Adı Vüqar idi. O, özünü çox bilikli göstərirdi. İnsanlara dini mövzularda söhbətlər edir, müxtəlif məclislərdə çıxış edirdi.

Əvvəlcə hamı ona hörmət göstərdi.

Çünki danışığı gözəl idi.

Lakin zaman keçdikcə bəzi qəribə hallar görünməyə başladı.

İnsanlar dini mövzuda sadə suallar verəndə belə o, əvvəl pul tələb edirdi.

Bir dəfə kasıb bir qadın ona yaxınlaşıb dedi:

— Oğlum, mənim bir dini məsələ barədə sualım var. Başa düşmək istəyirəm ki, düzgün hərəkət edim.

Vüqar cavab verdi:

— Əvvəl xidmət haqqını ödəyin, sonra danışarıq.

Qadın kədərləndi.

Çünki onun həmin pulu verməyə imkanı yox idi.

Bu hadisəni Nərgiz də gördü.

O, çox narahat oldu.

Bir neçə gün sonra Nərgiz bu barədə Elvinlə danışdı.

— Səncə, elm yalnız pulu olanlara aid olmalıdır?

Elvin başını yellədi.

— Xeyr. İnsan zəhmətinin qarşılığını ala bilər. Amma elə hallar var ki, insanlar dini öyrənməyə həqiqətən möhtacdırlar. O zaman məqsəd qazanc yox, xidmət olmalıdır.

Bu söhbət onların düşüncəsində uzun müddət qaldı.

Bir gün kənd məktəbində uşaqlar üçün maarifləndirici tədbir təşkil edildi.

Nərgiz və Elvin də iştirak edirdi.

Məktəbin direktoru uşaqlara dedi:

— Bu gün sizə dürüstlük haqqında danışacağıq.

Sonra bir nümunə göstərdi.

Bir şüşə qab gətirdi.

İçinə təmiz su doldurdu.

Dedi:

— Bu su insanın vicdanıdır.

Sonra suya bir damcı mürəkkəb tökdü.

Su bulanmağa başladı.

— Bu isə xəyanətdir.

Daha sonra ikinci damcı əlavə etdi.

— Bu isə insanların etibarından sui-istifadə etməkdir.

Üçüncü damcını da əlavə etdi.

— Bu isə biliyi yalnız mənfəət üçün istifadə etməkdir.

Bir neçə damcı bütün suyu dəyişdirmişdi.

Uşaqlar diqqətlə baxırdılar.

Elvin həmin gün anladı ki, bəzi həqiqətləri uzun çıxışlarla deyil, sadə nümunələrlə anlatmaq mümkündür.

Aradan aylar keçdi.

Kənddə güclü yağışlar başladı.

Bir neçə ailə çətin vəziyyətə düşdü.

İnsanlar bir-birinə kömək etməyə başladılar.

Nərgiz kitabxanada uşaqlara pulsuz dərslər keçirdi.
Elvin dini və mənəvi mövzularda insanların suallarını cavablandırırdı.
Heç kimdən heç nə tələb etmirdi.
Bir dəfə Nərgiz soruşdu:
— Yorulmursan?
Elvin gülümsədi.
— İnsan yalnız özü üçün işləyəndə yorulur.
— İnsanlara fayda vermək isə insana güc verir.
Bu vaxt Vüqarın nüfuzu getdikcə azalırdı.
Çünki insanlar onun məqsədini başa düşməyə başlamışdılar.
Onlar görürdülər ki, onun danışdıqları ilə əməlləri uyğun gəlmir.
Bir gün kəndin yaşlılarından biri dedi:
— Həqiqi alim insanları özünə bağlamaz.
— Onları həqiqətə bağlayar.
Bu söz qısa zamanda kənddə yayıldı.
Bir axşam Məhəmməd əmi Nərgiz və Elvini çay süfrəsinə dəvət etdi.
Söhbət əsnasında dedi:
— Bilirsinizmi, insanın ən böyük sərvəti nədir?
Nərgiz dedi:
— Elm.
Elvin dedi:
— İman.
Məhəmməd əmi gülümsədi.
— Bunlar çox qiymətlidir. Amma onların qoruyucusu etibardır.
— İnsan etibarını itirsə, elm də ona fayda verməz.
— İman da insanlara təsir etməz.
Sonra əlavə etdi:
— İnsanların sizə etibar etməsi üçün əvvəlcə siz onların etibarını qorumalısınız.
Bu sözlər onların yaddaşında dərin iz buraxdı.
İllər keçdi.
Nərgiz tanınmış müəllimə oldu.
Elvin isə insanların hörmət etdiyi bir alimə çevrildi.
Onlar hər zaman bir qaydanı unutmadılar:
Elm insanlara xidmət etmək üçündür.
İnsanların zəifliyindən istifadə etmək üçün deyil.
Etibarı qazanmaq üçündür.
Onu satmaq üçün deyil.
Bir gün Masallıda keçirilən böyük bir tədbirdə Elvin çıxış edərkən belə dedi:
— İnsanlar bilikli insanı deyil, etibarlı insanı axtarırlar.
— Bilik etibarla birləşəndə nur olur.
— Etibar olmadan isə sadəcə məlumat olaraq qalır.
Zalda sükut yarandı.

Çünki hər kəs bu sözlərin həqiqət olduğunu hiss etdi.

O gün Nərgiz pəncərədən çöldə oynayan uşaqlara baxarkən düşündü:

İnsan həyatda nə qədər bilik qazansa da, əgər həyasını, etibarını və vicdanını qoruya bilmirsə, qazandıqlarının böyük hissəsini itirmiş olur.

Amma bu üç neməti qoruyan insan həm insanların, həm də Allahın rəhmətinə yaxınlaşır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Həya və mənəvi təmizlik insanın ən qiymətli xüsusiyyətlərindəndir.
- İnsanların etibarını qazanmaq çətindir, itirmək isə çox asandır.
- Elm insanlara xidmət etmək üçün istifadə olunmalıdır.
- Dini və mənəvi biliklərdən şəxsi mənfəət üçün sui-istifadə etmək düzgün deyil.
- Həqiqi alim insanların ehtiyacını anlayan və onlara yardım edən insandır.
- Biliklə yanaşı vicdan və əxlaq da vacibdir.
- İnsanların zəifliyindən istifadə etmək böyük mənəvi səhvdir.
- Gözəl danışmaq kifayət deyil, insanın əməlləri də sözlərinə uyğun olmalıdır.
- Cəmiyyət etibarlı və dürüst insanların sayəsində güclənir.
- İmam Baqirin (ə) nəql etdiyi hikmət bizə öyrədir ki, həya, əmanətdarlıq və elmi düzgün məqsədlə istifadə etmək insanın ən böyük mənəvi sərvətlərindəndir.

KƏLAM - 151

“HƏR KİM XALQIN DİNİ ANLAMAQ ÜÇÜN ÖZÜNƏ MÖHTAC OLDUĞU HALDA ONLARDAN BİR ÜCRƏT TƏLƏB EDƏRSƏ, ALLAHU-TƏALANIN ONU CƏHƏNNƏM ODUNDA YANDIRMASINA LAYİQ OLAR.”

(Bu kəlam İmam Sadiqə (ə) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 316)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 151

“VİCDANA SATILMAYAN HƏQİQƏT”

Sabirabadın geniş çölləri, məhsuldar torpaqları və zəhmətkeş insanları ilə tanınan kəndlərindən birində Aysel və Murad yaşayırdılar. Onlar uşaqlıqdan bir-birlərini tanıyırdılar. Aralarında dostluq vardı, lakin bu dostluq boş söhbətlərə deyil, qarşılıqlı hörmətə, elmə və insanlara faydalı olmaq istəyinə əsaslanırdı.

Aysel kənd məktəbində müəllimə işləyirdi. Murad isə universitetdə təhsil almış, sonra kəndə qayıdaraq gənclərin maariflənməsi üçün müxtəlif tədbirlər təşkil etməyə başlamışdı.

Kənddə hamının hörmət etdiyi bir ağsaqqal da yaşayırdı. Onun adı Hidayət müəllim idi. İnsanlar dini, əxlaqi və ailə problemləri ilə bağlı tez-tez onun yanına gedirdilər. O isə heç vaxt insanlardan qarşılıq gözləməzdi.

Bir gün Aysel soruşdu:

— Müəllim, sizə hər gün onlarla insan gəlir. Heç olmasa müəyyən bir ödəniş alsanız, daha rahat yaşayarsınız.

Hidayət müəllim gülümsədi.

— Qızım, insanlara yol göstərmək bazarda mal satmaq deyil.

— Elə nemətlər var ki, onları pula çevirmək olmaz.

Bu sözlər Ayselin qəlbində dərin iz buraxdı.

Bir müddət sonra kəndə şəhərdən yeni bir vaiz gəldi.

Onun adı Rövşən idi.

Danışığı çox təsirli idi.

İnsanlar ilk günlər onu böyük maraqla dinləyirdilər.

O, dini mövzularda söhbətlər edir, insanlara nəsihətlər verirdi.

Lakin zaman keçdikcə qəribə hallar baş verməyə başladı.

Rövşən insanların ən sadə dini suallarını belə cavablandırmaq üçün pul tələb edirdi.

Bir qadın yaxınlaşıb soruşdu:

— Oğlum, oğlumun miras məsələsində dini hökmü öyrənmək istəyirəm.

Rövşən cavab verdi:

— Məsləhət haqqı ödəməlisiniz.

Başqa bir kişi soruşdu:

— Mən düzgün namaz qılmaq istəyirəm. Mənə izah edə bilərsiniz?

Rövşən yenə pul istədi.

İnsanlar əvvəlcə bunu normal qəbul etdilər.

Lakin zaman keçdikcə gördülər ki, kəndin kasıb insanları sual verməyə belə çəkinirlər.

Çünki onların ödəyəcək imkanları yox idi.

Bir gün kəndin kənarında yaşayan dul bir qadın vardı.

Adı Səbinə idi.

Onun iki övladı vardı.

Dini bir məsələ ilə bağlı çox narahat idi.

Uzun müddət cavab axtarırdı.

Nəhayət Rövşənin yanına getdi.

Lakin eşitdiyi ilk söz belə oldu:

— Əvvəl ödəniş edin.

Qadın gözləri dolaraq dedi:

— Mənim imkanım yoxdur.

— Sadəcə doğru olanı bilmək istəyirəm.

Rövşən isə cavab verdi:

— Qayda hamı üçün eynidir.

Qadın sakitcə geri döndü.

Bu hadisəni təsadüfən Murad gördü.

O qadının gözlərindəki məyusluğu heç vaxt unutmadı.

Həmin axşam Murad bu barədə Aysellə danışdı.

Aysel çox kədərləndi.

— İnsanlar dini öyrənmək üçün gəlirlər.

— Onlar bazarlıq etməyə gəlmirlər.

Murad başını aşağı saldı.

— Mən də bunu düşünürəm.
— Bəzən insanlar biliyi xidmət deyil, qazanc vasitəsinə çevirirlər.
Bir neçə gün sonra kənd məscidində böyük bir toplantı keçirildi.
Hidayət müəllim dəvət olunmuşdu.
Orada çoxlu gənc, yaşlı və ailələr iştirak edirdi.
Söhbət zamanı Hidayət müəllim bir hekayə danışdı.
— Təsəvvür edin ki, bir kənddə böyük yanğın başlayıb.
— Bir adamın əlində isə yeganə su quyusunun açarı var.
— İnsanlar susuzluqdan və alovdan əziyyət çəkirlər.
— O adam isə deyir ki, əvvəl pul verin, sonra su alarsınız.
Hamı sakitcə dinləyirdi.
Hidayət müəllim davam etdi:
— İnsanların həyatı üçün su nədirsə, bəzən doğru dini bilik də odur.
— Çünki yanlışlıq insanın həm dünyasını, həm axirətini yandıra bilər.
Məsciddə dərin sükut yarandı.
Bir çox insanlar nə demək istədiyini başa düşdü.
Aylar keçdi.
Kənddə qəribə bir dəyişiklik baş verdi.
İnsanlar artıq Hidayət müəllimin yanına daha çox gedirdilər.
Çünki onun qapısı hər kəsə açıq idi.
Varlıya da.
Kasıba da.
Yaşlıya da.
Gəncə də.
O, heç vaxt insanın cibinə baxmazdı.
Yalnız ehtiyacına baxardı.
Bir gün Aysel soruşdu:
— Müəllim, siz bu qədər insana kömək edirsiniz. Qarşılığında heç nə gözləmirsiniz?
Hidayət müəllim cavab verdi:
— Mənim qazancım insanların rahat yatmasıdır.
— Bir insan doğru yolu tapırsa, bu mənə kifayətdir.
İllər keçdi.
Rövşənin şöhrəti yavaş-yavaş yox oldu.
Çünki insanlar onun niyyətini anlamağa başlamışdılar.
Onlar görürdülər ki, sözləri gözəldir, amma məqsədi fərqlidir.
Hidayət müəllim isə yaşlandıqca daha da hörmət qazandı.
Çünki insanlar onun səmimiyyətini görürdülər.
Bir gün ağır xəstələndi.
Kəndin bütün sakinləri onu ziyarət etməyə gəldilər.
Kimisi dedi:
— O mənə ailəmi xilas etməyə kömək etdi.
Başqası dedi:
— O mənə düzgün yolu göstərdi.

Bir qadın göz yaşları içində dedi:

— Mənim heç nəyim yox idi.

— Amma o mənim sualıma cavab vermək üçün heç vaxt məndən bir qəpik istəmədi.

Hidayət müəllim bunları eşidəndə sakitcə gülümsədi.

Vəfat etdiyi gün Sabirabadın həmin kəndində qəribə bir hüzn vardı.

İnsanlar təkcə bir insanı deyil, vicdanlı bir müəllimi itirmişdilər.

Dəfndən sonra Murad və Aysel qəbiristanlıqdan qayıdırdılar.

Yol boyu heç nə danışmadılar.

Nəhayət Aysel dedi:

— İndi İmam Sadiqin (ə) bu kəlamını daha yaxşı anlayıram.

Murad soruşdu:

— Hansını?

Aysel cavab verdi:

— İnsanlar dini anlamaq üçün sənə möhtacdırsa, bunu qazanc vasitəsinə çevirmək böyük məsuliyyətdir.

— Çünki sən onların ehtiyacından istifadə etmiş olursan.

Murad başını tərpətdi.

— Hidayət müəllim isə əksinə etdi.

— O, biliyi satmadı.

— Onu paylaşdı.

Həmin gün günəş Sabirabad səmasında yavaş-yavaş batarkən sanki bir həqiqət hər kəsə xatırladılırdı:

Bəzi insanlar biliyi özlərinə sərvət etmək istəyirlər.

Bəzi insanlar isə biliyi insanların həyatını işıqlandırmaq üçün istifadə edirlər.

Birincilər unudulur.

İkincilər isə insanların qəlbində yaşayır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Dini və mənəvi bilik böyük bir əmanətdir.
- İnsanların ehtiyacından istifadə etmək əxlaqi baxımdan böyük səhvdir.
- Həqiqi alim insanlara xidmət etməyi qazancdan üstün tutur.
- Səmimiyyət insanların qəlbində puldan daha çox yer tutur.
- Kasıb və imkanlı insanlar qarşısında eyni davranmaq yüksək əxlaq nümunəsidir.
- Elm insanları doğru yola yönəltmək üçündür, onları asılı vəziyyətə salmaq üçün deyil.
- İnsanın niyyəti zamanla əməllərində görünür.
- Hörmət pul ilə deyil, xidmət və dürüstlüklə qazanılır.
- Həqiqi müəllim insanlara yalnız məlumat deyil, ümid və istiqamət verir.
- İmam Sadiqin (ə) buyurduğu kimi, insanların dini anlamaq üçün möhtac olduğu biliyi şəxsi qazanc vasitəsinə çevirmək ağır mənəvi məsuliyyətdir; biliyi Allah rizası üçün paylaşmaq isə insanın ən böyük xidmətlərindən biridir.

KƏLAM - 152

“QURANI ÖYRƏNİN, QURANI RUZİ ƏLDƏ ETMƏK VASİTƏSİNƏ ÇEVİRMƏYİN VƏ ONUNLA TƏKƏBBÜR GÖSTƏRMƏYİN.”

(Bu kəlam Həzrəti Muhəmmədə (s) aiddir. Mənbə: “Mizanul-Hikmət”, c.8, səh: 317)

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 152

“İŞIĞIN DƏYƏRİ”

Şuşada payızın son günləri idi. Dağların zirvələrini yüngül duman örtmüş, küçələrdə saralmış yarpaqlar səssizcə yerə düşürdü. Şəhərin qədim məhəllələrindən birində yaşayan Nigar müəllimə uzun illər idi ki, uşaqlara Quran oxumağı və onun mənalarını öyrədirdi.

Nigar müəllimə zəngin deyildi. Sadə bir evdə yaşayırdı. Lakin onu tanıyan hər kəs bilirdi ki, o, Quranı yalnız oxumağı deyil, yaşamağı da öyrədirdi.

Onun dərslərinə müxtəlif yaşlardan insanlar gəlirdi. Aralarında məktəbli uşaqlar da vardı, universitet tələbələri də, yaşlı insanlar da.

Onlardan biri də Kamran idi.

Kamran savadlı, çalışqan və ağıllı bir gənc idi. O, Quranı gözəl səslə oxuyurdu. İnsanlar onu dinləyəndə təsirlənirdilər.

Digəri isə Leyla idi.

Leyla müəllim olmaq istəyirdi. O, Quranı öyrənməklə yanaşı, onun mənalarını da araşdırırdı. Nigar müəllimənin ən fəal tələbələrindən biri idi.

Kamran və Leyla bir-birlərinə hörmətlə yanaşır, dərslərdə bir-birlərinə kömək edir, birlikdə kitablar oxuyurdular. Onların dostluğu elm və mənəviyyat üzərində qurulmuşdu.

Bir gün şəhərə tanınmış bir iş adamı gəldi.

O, böyük bir tədbir təşkil etmək istəyirdi.

Kamranın gözəl səsini eşidəndə ona yaxınlaşıb dedi:

— Mənim tədbirlərimdə Quran oxusan, sənə yaxşı pul verərəm.

Kamran əvvəlcə tərəddüd etdi.

— Quran oxumaq savab işdir. İnsanlar faydalanacaqsa, niyə yox?

İş adamı gülümsədi:

— Sən sadəcə oxu. Qalanını mən həll edərəm.

Bir neçə ay sonra Kamran müxtəlif tədbirlərdə Quran oxumağa başladı.

Əvvəlcə niyyəti yaxşı idi.

Lakin zaman keçdikcə dəyişməyə başladı.

İnsanların onu alqışlaması xoşuna gəlirdi.

Pul qazanmaq da.

Bir gün Leyla ona dedi:

— Kamran, son vaxtlar səni dərslərdə az görürəm.

Kamran cavab verdi:

— Vaxtım yoxdur.

— Tədbirlər çoxalıb.

— Həm də qazancım yaxşıdır.

Leyla sakitcə soruşdu:

— Bəs Quranı niyə öyrənirdin?

Kamran gülümsədi:

— İnsanlara çatdırmaq üçün.

Leyla cavab verdi:

— Yoxsa insanlar səni tanısın deyə?

Bu söz Kamranın xoşuna gəlmədi.

— Mən nə etdiyimi bilirəm.

Leyla daha heç nə demədi.

Aradan bir il keçdi.

Kamran artıq şəhərin müxtəlif yerlərində tanınırdı.

İnsanlar onun gözəl səsini tərifləyirdilər.

Amma qəribə bir şey baş verirdi.

O, Quranı əvvəlki kimi hiss etmirdi.

Ayələri oxuyurdu, lakin qəlbindəki təsir azalırdı.

Bir gecə evində tək oturmuşdu.

Köhnə dəftərlərinə baxarkən Nigar müəllimənin dərsdə dediyi bir cümlə yadına düşdü:

— Quran insanı Allaha yaxınlaşdırmaq üçün nazil olub. İnsan özünü Qurana yaxınlaşdırmalıdır, Quranı öz məqsədlərinə yaxınlaşdırmamalıdır.

Kamran uzun müddət bu söz haqqında düşündü.

Həmin günlərdə Şuşada güclü qar yağmışdı.

Şəhərin bir hissəsində yollar bağlanmışdı.

Nigar müəllimə xəstələnmişdi.

Leyla ona baş çəkməyə getdi.

Evə daxil olanda gördü ki, müəllimə yenə də uşaqlara dərs keçir.

Soyuq otaqda beş-altı uşaq əyləşmişdi.

Leyla təəccüblə soruşdu:

— Müəllimə, siz xəstəsiniz. Niyə istirahət etmirsiniz?

Nigar müəllimə gülümsədi.

— Qızım, bir şam başqa şamı yandıranda öz işığından heç nə itirmir.

— Elm də belədir.

— Quran da belədir.

Sonra əlavə etdi:

— Ən böyük təhlükə budur ki, insan Quranı Allah üçün deyil, özü üçün istifadə etsin.

Bir neçə gün sonra Nigar müəllimə vəfat etdi.

Bu xəbər bütün Şuşanı sarsıtdı.

Onun dəfninə yüzlərlə insan gəldi.

Hər kəs onun haqqında danışırdı.

Bir qadın dedi:

— Mən oxumağı onun yanında öyrəndim.

Bir kişi dedi:

— Ailəmi dağıdan mübahisəni onun nəsihəti ilə həll etmişəm.

Bir gənc dedi:

— Mənim həyatımı dəyişən ilk insan o olub.
Kamran da orada idi.
O, insanların göz yaşlarını görürdü.
Və birdən bir həqiqəti anladı.
Nigar müəllimənin nə böyük evi vardı, nə sərvəti.
Nə də məşhur olmaq arzusu.
Amma minlərlə insanın qəlbində yaşayırdı.
Çünki o, Quranı qazanc vasitəsinə çevirməmişdi.
Quranı insanlara xidmət vasitəsinə çevirmişdi.
Bir neçə ay sonra Kamran bütün fəaliyyətini yenidən gözdən keçirdi.
O, Quran dərsləri təşkil etməyə başladı.
İmkanı olmayan uşaqlardan heç bir ödəniş almadı.
Bəzi valideynlər pul təklif edəndə belə dedi:
— Mənə dua edin.
Bu kifayətdir.
Leyla da onunla birlikdə çalışırdı.
Onlar kəndlərə, məktəblərə, müxtəlif bölgələrə gedirdilər.
Bir gün Şuşanın yaxınlığındakı məktəblərdən birində çıxış etdilər.
Tədbirin sonunda bir uşaq ayağa qalxıb soruşdu:
— Müəllim, Quranı niyə öyrənməliyik?
Kamran bir anlıq susdu.
Sonra cavab verdi:
— Çünki Quran insanı böyütmək üçün gəlmişdir.
— Əgər Quranı öyrənib təvazökar olsan, qazanarsan.
— Əgər onu öyrənib insanlardan üstün olduğunu düşünməyə başlasan, itirərsən.
— Əgər onu öyrənib insanlara kömək etsən, qazanarsan.
— Əgər onu pul və şöhrət üçün istifadə etsən, özünə zərər verərsən.
Uşaq başını tərpətdi.
Leyla isə uzaqdan bu sözləri eşidərkən gülümsədi.
Çünki Kamran artıq Quranı yalnız dili ilə deyil, həyatı ilə də oxumağa başlamışdı.
İllər sonra insanlar Kamran və Leylanı xatırlayanda onların gözəl səslərini, çıxışlarını və ya tədbirlərini deyil, öyrətdikləri gözəl əxlaqı xatırlayırdılar.
Və hər dəfə onların adı çəkiləndə Şuşada bir həqiqət yada düşürdü:
Quran insanı ucaltsın deyə nazil olub.
Onunla təkəbbür etmək üçün yox.
Quran insanı Allaha yaxınlaşdırsın deyə nazil olub.
Onu qazanc və şöhrət alətinə çevirmək üçün yox.
Ən gözəl qazanc isə insanların qəlbində bir yaxşılıq işığı yandırmaqdır.

Hekayənin verdiyi dərslər

- Quranı öyrənməyin məqsədi Allahın razılığını qazanmaq və həyatı düzəltmək olmalıdır.

- Müqəddəs bilikləri şəxsi mənfəət vasitəsinə çevirmək insanı mənəvi dəyərlərdən uzaqlaşdıra bilər.
- Təkəbbür elmin ən təhlükəli düşmənlərindən biridir.
- Həqiqi müəllim qazancdan çox insanların hidayətini düşünür.
- Elm və Quran insanı daha təvazökar etməlidir.
- İnsanların qəlbində yaşamaq sərvət toplamaqdan daha böyük uğurdur.
- Səmimiyyətlə öyrədilən bilik uzun illər təsir göstərir.
- Quranı yalnız oxumaq deyil, onunla yaşamaq da vacibdir.
- Şöhrət keçicidir, lakin insanlara edilən yaxşılıq qalıcıdır.
- Həzrəti Muhəmmədin (s) buyurduğu kimi, Quran öyrənilməli, lakin ruzi qazanmaq və təkəbbür göstərmək vasitəsinə çevrilməməlidir. Quranın həqiqi məqsədi insanı Allaha yaxınlaşdırmaq və gözəl əxlaq sahibi etməkdir.

YEKUN

Əziz oxucu!

Bu kitabın son səhifəsinə çatmısınız. Amma əslində, bəlkə də bu, bir son deyil, yeni bir başlanğıcdır.

Bu səhifələr boyunca Həzrəti Muhəmmədin (s) və pak Əhli-beyt İmamlarının (ə) elm və elm öyrənmək haqqında buyurduqları hikmətli kəlamlarla tanış oldunuz. Bəzən bir kəlam sizi düşündürdü, bəzən bir hekayə qəlbinizə toxundu, bəzən isə illərdir fərqinə varmadığınız bir həqiqəti sizə yenidən xatırlatdı.

Bu kitabın məqsədi sizə yalnız yeni məlumat verməkdeyildi.

Məqsədimiz elmə olan baxışınızı dəyişmək idi.

Çünki elm sadəcə kitab səhifələrində yazılan sözlər deyil.

Elm insanın qəlbini nurlandıran işıqdır.

Elm vicdanı oyadan səsdir.

Elm insanı təkəbbürdən təvazökarlığa, cəhalətdən hikmətə, qorxudan cəsarətə, ümidsizlikdən ümidə aparan bir yoldur.

Bu kitabda dəfələrlə gördünüz ki, Peyğəmbər (s) və Əhli-beyt (ə) elmi yalnız öyrənməyi deyil, onu yaşamağı, paylaşmağı və insanlara fayda verməyi tövsiyə etmişlər. Çünki öyrənilən, lakin həyata tətbiq olunmayan elm meyvə verməyən ağaca bənzəyir. İnsanlara fayda verməyən bilik isə sahibini kamilləşdirmir.

Bəlkə də bu kitabı oxuduqdan sonra siz müəllim olacaqsınız.

Bəlkə valideyn.

Bəlkə alim.

Bəlkə də sadəcə bir insana doğru yolu göstərə biləcək xeyirxah bir insan.

Amma unutmayın ki, tarixdə böyük dəyişikliklər çox vaxt böyük ordularla deyil, bir insanın öyrəndiyi və başqalarına öyrətdiyi bir həqiqətlə başlamışdır.

Əgər bu kitab sizə bir yeni fikir qazandırdısa...

Əgər bir səhvinizi düzəltməyə səbəb oldusa...

Əgər sizi bir kitab oxumağa, bir müəllim tapmağa, bir sual verməyə və ya bir insana faydalı olmağa sövq etdisə...

Deməli, bu kitab öz vəzifəsini yerinə yetirmişdir.

Lakin burada dayanmayın.

Elm sonsuz bir dənizə bənzəyir.

Bu kitab isə həmin dənizin sahilinə atılmış ilk addımlardan biridir.

Oxumağa davam edin.

Araşdırmağa davam edin.

Sual verməyə davam edin.

Bildiklərinizi paylaşmağa davam edin.

Çünki insan öyrəndiyi qədər böyümür.

Anladığı, yaşadığı və başqalarına fayda verdiyi qədər böyüyür.

Sonda Uca Allaha dua edirəm ki, bu kitabı oxuyan hər bir insana elm sevgisi, doğru düşüncə, hikmətli qərarlar, gözəl əxlaq və faydalı ömür nəsib etsin. Oxuduğumuz hər bir faydalı bilik bizi Ona daha da yaxınlaşdırsın, qəlbimizi nurlandırsın və cəmiyyətimizə xeyir verən insanlardan etsin.

Əgər illər sonra bu kitabın bir səhifəsi, bir cümləsi və ya bir hekayəsi kiminsə həyatını dəyişərsə, bir gənci elm yoluna yönəldərsə, bir ailədə gözəl bir dəyişiklik yaradarsa və ya bir insanın qəlbində xeyir toxumu əkərsə, bu əsərin yazılmasının ən böyük mükafatı da elə bu olacaq.

Çünki kitablar bitər, amma onların oyatdığı düşüncələr və öyrətdiyi həqiqətlər insanın ömrü boyu yaşamağa davam edər.

Elm yolunuz daim açıq, qəlbiniz həqiqətə daim aydın olsun!

İÇİNDƏKİLƏR

ÖN SÖZ — 1
ELM ÖYRƏNMƏK — 3
KƏLAM - 1 — 3
KƏLAM - 2 — 6
KƏLAM - 3 — 9
KƏLAM - 4 — 12
KƏLAM - 5 — 15
DAVAMLI ŞƏKİLDƏ DƏRS ALMAĞA TƏŞVİQ — 19
KƏLAM - 6 — 19
KƏLAM - 7 — 22
KƏLAM - 8 — 25
KƏLAM - 9 — 28
ELMİN FƏZİLƏTİ — 32
KƏLAM - 10 — 32
KƏLAM - 11 — 35
KƏLAM - 12 — 38
KƏLAM - 13 — 41
KƏLAM - 14 — 45
KƏLAM - 15 — 49
KƏLAM - 16 — 53
KƏLAM - 17 — 57
KƏLAM - 18 — 60
KƏLAM - 19 — 62
KƏLAM - 20 — 65
KƏLAM - 21 — 69
KƏLAM - 22 — 72
KƏLAM - 23 — 75
KƏLAM - 24 — 78
KƏLAM - 25 — 81
KƏLAM - 26 — 83
KƏLAM - 27 — 86
KƏLAM - 28 — 89
KƏLAM - 29 — 92
KƏLAM - 30 — 95
KƏLAM - 31 — 98
KƏLAM - 32 — 101
KƏLAM - 33 — 105
KƏLAM - 34 — 108

İÇİNDƏKİLƏR

KƏLAM - 35 111
KƏLAM - 36 114
KƏLAM - 37 117
KƏLAM - 38 121
KƏLAM - 39 124
KƏLAM - 40 128
KƏLAM - 41 131
KƏLAM - 42 134
KƏLAM - 43 137
KƏLAM - 44 139
ELMDƏN MƏHRUM OLAN KİMSƏ 143
KƏLAM - 45 143
KƏLAM - 46 145
KƏLAM - 47 148
ELM HƏR XEYRİN KÖKÜDÜR 152
KƏLAM - 48 152
KƏLAM - 49 154
KƏLAM - 50 157
ELM VƏ HƏYAT 161
KƏLAM - 51 161
KƏLAM - 52 163
KƏLAM - 53 166
KƏLAM - 54 169
KƏLAM - 55 172
KƏLAM - 56 175
KƏLAM - 57 177
KƏLAM - 58 180
ELM VƏ ALLAHA İTAƏT 183
KƏLAM - 59 183
ELMİN VAR-DÖVLƏTƏ ÜSTÜNLÜYÜ 186
KƏLAM - 60 186
KƏLAM - 61 189
ELM VƏ İNSANIN DƏYƏRİ 193
KƏLAM - 62 193
KƏLAM - 63 196
KƏLAM - 64 199
KƏLAM - 65 202
KƏLAM - 66 205

İÇİNDƏKİLƏR

KƏLAM - 67 207
PEYĞƏMBƏRLİK MƏQAMINA ƏN YAXIN OLAN KİMSƏ 211
KƏLAM - 68 211
KƏLAM - 69 214
KƏLAM - 70 217
ALİMLƏR PEYĞƏMBƏRLƏRİN VARİSLƏRİDİR 221
KƏLAM - 71 221
KƏLAM - 72 224
KƏLAM - 73 227
ALİMLƏRİN MÜRƏKKƏBİ, ŞƏHİDLƏRİN QANINDAN ÜSTÜNDÜR 232
KƏLAM - 74 232
ALİM ÖLSƏ BELƏ, DİRİDİR 236
KƏLAM - 75 236
KƏLAM - 76 239
KƏLAM - 77 242
KƏLAM - 78 245
ELMİN İBADƏTDƏN ÜSTÜNLÜYÜ 250
KƏLAM - 79 250
KƏLAM - 80 253
KƏLAM - 81 257
KƏLAM - 82 260
KƏLAM - 83 263
KƏLAM - 84 266
KƏLAM - 85 270
KƏLAM - 86 273
KƏLAM - 87 277
ALİMİN ABİD İNSANA ÜSTÜNLÜYÜ 281
KƏLAM - 88 281
KƏLAM - 89 284
KƏLAM - 90 288
KƏLAM - 91 292
KƏLAM - 92 296
KƏLAM - 93 299
ALİMİN ABİDDƏN ÜSTÜN OLMASININ SƏBƏBİ 302
KƏLAM - 94 302
KƏLAM - 95 304
KƏLAM - 96 308
KƏLAM - 97 312

İÇİNDƏKİLƏR

ALİMİN VƏFATI — 317
KƏLAM - 98 — 317
KƏLAM - 99 — 320
KƏLAM - 100 — 324
ALİMİN ÜZÜNƏ BAXMAQ İBADƏTDİR — 329
KƏLAM - 101 — 329
ELM ÖYRƏNMƏYƏ TƏŞVİQ — 333
KƏLAM - 102 — 333
KƏLAM - 103 — 336
KƏLAM - 104 — 339
KƏLAM - 105 — 343
ELM ÖYRƏNMƏK FƏRZDİR — 347
KƏLAM - 106 — 347
KƏLAM - 107 — 350
KƏLAM - 108 — 353
KƏLAM - 109 — 357
DOYMAQ BİLMƏYƏN İKİ TAMAHKAR — 361
KƏLAM - 110 — 361
KƏLAM - 111 — 364
KƏLAM - 112 — 368
ELM TƏLƏBƏSİ — 373
KƏLAM - 113 — 373
KƏLAM - 114 — 376
KƏLAM - 115 — 380
KƏLAM - 116 — 384
KƏLAM - 117 — 388
KƏLAM - 118 — 391
KƏLAM - 119 — 395
KƏLAM - 120 — 399
KƏLAM - 121 — 403
KƏLAM - 122 — 406
KƏLAM - 123 — 410
ELM TƏLƏBƏSİ VƏ CƏNNƏT — 415
KƏLAM - 124 — 415
KƏLAM - 125 — 418
KƏLAM - 126 — 422
HƏR ŞEYİN ELM TƏLƏBƏSİ ÜÇÜN MƏĞFİRƏT DİLƏMƏSİ — 426
KƏLAM - 127 — 426

İÇİNDƏKİLƏR

KƏLAM - 128 — 429
ÖYRƏTMƏK — 433
KƏLAM - 129 — 433
KƏLAM - 130 — 435
KƏLAM - 131 — 438
KƏLAM - 132 — 442
KƏLAM - 133 — 446
ELM ÖYRƏTMƏYİN SAVABI — 450
KƏLAM - 134 — 450
KƏLAM - 135 — 453
KƏLAM - 136 — 456
ELMİ YAYMAĞIN TƏSİRLƏRİ — 459
KƏLAM - 137 — 459
KƏLAM - 138 — 462
KƏLAM - 139 — 465
KƏLAM - 140 — 467
ELMİ GİZLƏTMƏKDƏN ÇƏKİNDİRMƏK — 472
KƏLAM - 141 — 472
KƏLAM - 142 — 475
KƏLAM - 143 — 478
KƏLAM - 144 — 481
KƏLAM - 145 — 484
MÜƏLLİMİN DƏYƏRİ — 488
KƏLAM - 146 — 488
KƏLAM - 147 — 491
ELM YOLU İLƏ DOLANAN KİMSƏNİ QINAMA — 495
KƏLAM - 148 — 495
KƏLAM - 149 — 501
KƏLAM - 150 — 508
KƏLAM - 151 — 515
KƏLAM - 152 — 522
İBRƏTAMİZ HEKAYƏLƏR BÖLÜMÜ — 530
ELM ÖYRƏNMƏK — 530
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 1 : “SƏSSİZ İŞIQ” — 530
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 2: “KÖHNƏ ÇİNARIN ALTINDA” — 532
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 3: “QARANLIQDAN DOĞAN SEVİNC” — 535
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 4: “DAĞIN O TAYINDAKI İŞIQ” — 537
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 5: “DAĞILAN DİVARIN SİRRİ” — 540

İÇİNDƏKİLƏR

DAVAMLI ŞƏKİLDƏ DƏRS ALMAĞA TƏŞVİQ — 544
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 6: "SÖNMƏYƏN ÇIRAQ" — 544
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 7: "DAĞIN SİNƏSİNDƏ GİZLƏNƏN SƏS" — 546
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 8: "YARIMÇIQ QALAN DƏFTƏR" — 549
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 9: "SÜKUTLA DİNLƏYƏN ADAM" — 552
ELMİN FƏZİLƏTİ — 555
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 10: "KƏNDİN UNUDULAN UŞAĞI" — 555
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 11: "KÖLGƏDƏ QALAN ADAM" — 557
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 12: "SƏSSİZ MÜƏLLİMİN İŞIĞI" — 560
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 13: "KÜLƏKLƏ QALAN XƏZİNƏ" — 563
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 14: "CİLOVU BURAXILAN AT" — 566
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 15: "MEŞƏDƏ AZAN ADAM" — 569
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 16: "QAR ALTINDA YANAN İŞIQ" — 571
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 17: "SANDIQDA GİZLƏNƏN XƏZİNƏ" — 574
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 18: "SÖNƏN FƏNƏRİN ALTINDA" — 576
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 19: "YOLUNU TAPAN QADIN" — 579
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 20: "KÖHNƏ ÇANTADAKI XƏZİNƏ" — 581
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 21: "DAĞ KƏNDİNDƏ QALAN İZ" — 584
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 22: "KASIB EVİN İŞIĞI" — 586
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 23: "DALĞALARIN ÖYRƏTDİYİ SİRR" — 589
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 24: "ADINI ELM YAZDI" — 592
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 25: "ADI UNUDULMAYAN QADIN" — 594
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 26: "PALÇIQ YOLDAN ZİRVƏYƏ" — 597
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 27: "PALÇIQ İÇİNDƏ AÇAN ÇİÇƏK" — 600
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 28: "TOZLU KİTABIN SİRRİ" — 602
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 29: "SAKİT SÖZÜN GÜCÜ" — 605
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 30: "QIZIL SANDIQDAN DƏYƏRLİ" — 608
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 31: "BOŞ TƏRİFİN KÖLGƏSİ" — 611
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 32: "KÖHNƏ YAYLIĞIN ARXASINDAKI NUR" — 614
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 33: "DAĞ YOLUNDAKI HÖRMƏT" — 616
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 34: "SƏSSİZ HÖRMƏT" — 619
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 35: "SƏSSİZ OTAQDAKI DOST" — 622
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 36: "QARANLIQ OTAĞIN PƏNCƏRƏSİ" — 624
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 37: "TOZ BASMIŞ OTAQ" — 627
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 38: "KÖHNƏ KÜPÜN SİRRİ" — 630
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 39: "TÜKƏNMƏYƏN SƏRVƏT" — 632
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 40: "İŞIQLI YOL" — 635
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 41: "BOŞ KEÇƏN GÜN" — 638

İÇİNDƏKİLƏR

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 42: “QARANLIQDAN İŞIĞA” 640
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 43: “İKİ SƏHVİN AĞRISI” 643
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 44: “ÖYRƏNİLMƏYƏN DƏRSİN AĞRISI” 645
ELMDƏN MƏHRUM OLAN KİMSƏ 649
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 45: “İNSANI AYAQDA SAXLAYAN NUR” 649
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 46: “QÜRURUN SONU” 651
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 47: “SƏSSİZ UÇURUM” 654
ELMDƏN MƏHRUM OLAN KİMSƏ 657
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 48: “BİR SÖZÜN KÖLGƏSİ” 657
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 49: “YAĞIŞDAN SONRA AÇILAN YOL” 659
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 50: “PALÇIĞA DÜŞƏN KÖLGƏ” 662
ELM VƏ HƏYAT 666
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 51: “SÖNƏN İŞIĞIN YENİDƏN YANMASI” 666
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 52: “DAĞIN ARDINDAKI İŞIQ” 668
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 53: “SƏSSİZ DƏYİRMAN” 671
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 54: “SÖNƏN ÇIRAQ” 674
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 55: “İŞIĞA AÇILAN PƏNCƏRƏ” 678
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 56: “QARANLIQDAN NURADƏK” 682
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 57: “UNUDULMAYAN İŞIQ” 685
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 58: “İKİNCİ ÖMÜR” 689
ELM VƏ ALLAHA İTAƏT 694
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 59: “İKİ YOLUN QARŞISINDA” 694
ELMİN VAR-DÖVLƏTƏ ÜSTÜNLÜYÜ 698
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 60: “ƏSL SƏRVƏT” 698
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 61: “İKİ SANDIQ” 702
ELM VƏ İNSANIN DƏYƏRİ 707
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 62: “QƏLBLƏRDƏ QALAN İZ” 707
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 63: “GÖRÜNMƏYƏN GÜZGÜ” 710
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 64: “SƏSSİZ XƏZİNƏ” 715
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 65: “DƏYƏRİ ÖLÇÜLMƏYƏN XƏZİNƏ” 719
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 66: “DƏRİNLİYİN QİYMƏTİ” 723
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 67: “QƏLBİN EŞİTDİYİ SƏS” 726
PEYĞƏMBƏRLİK MƏQAMINA ƏN YAXIN OLAN KİMSƏ 731
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 68: “İŞIQ DAŞIYANLAR” 731
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 69: “SÜTUNUN GÜCÜ” 735
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 70: “SÖNMƏYƏN ÇIRAQ” 738
ALİMLƏR PEYĞƏMBƏRLƏRİN VARİSLƏRİDİR 743
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 71: “ƏN BÖYÜK MİRAS” 743

İÇİNDƏKİLƏR

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 72: "QARANLIQDA YANAN İŞIQ" 747
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 73: "GÖRÜNƏN SÖZÜN ARXASINDAKI HƏQİQƏT" 751
ALİMLƏRİN MÜRƏKKƏBİ, ŞƏHİDLƏRİN QANINDAN ÜSTÜNDÜR 756
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 74: "KAĞIZDA QALAN İZ" 756
ALİM ÖLSƏ BELƏ, DİRİDİR 760
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 75: "QƏLBLƏRDƏ QALAN AD" 760
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 76: "ZAMANIN SİLƏ BİLMƏDİYİ İZ" 764
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 77: "NƏFƏS ALAN AD" 767
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 78: "SƏSSİZ OTAQDAKI İŞIQ" 771
ELMİN İBADƏTDƏN ÜSTÜNLÜYÜ 775
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 79: "İŞIĞI GÖRƏN GÖZLƏR" 775
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 80: "BİR QAPININ AÇDIĞI MİN QAPI" 779
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 81: "BİR ADDIMIN DƏYƏRİ" 782
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 82: "BİR CÜMLƏNİN QURTARDIĞI HƏYATLAR" 786
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 83: "BİR DAMLA NUR" 789
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 84: "BİR SAATIN DƏYİŞDİRDİYİ TALE" 793
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 85: "OYANIQ QƏLBLƏR" 796
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 86: "TƏRƏZİNİN GÖZƏ GÖRÜNMƏYƏN GÖZÜ" 800
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 87: "ƏN BÖYÜK SƏRMAYƏ" 803
ALİMİN ABİD İNSANA ÜSTÜNLÜYÜ 808
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 88: "BİR ÇIRAĞIN İŞIĞI" 808
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 89: "GECƏNİN ORTASINDAKI AY" 811
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 90: "QƏLBİN GÖRDÜYÜ HƏQİQƏT" 814
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 91: "MİN ŞAMDAN DAHA PARLAQ" 818
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 92: "SÜKUT İÇİNDƏ DOĞAN İŞIQ" 821
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 93: "KÖRPÜ QURAN İNSAN" 824
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 94: "GÖRÜNMƏYƏN TƏLƏ" 829
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 95: "BİR İNSANLIQ MƏKTƏBİ" 832
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 96: "DUMANIN İÇİNDƏKİ YOL" 836
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 97: "YANAN ÇIRAQ" 839
ALİMİN VƏFATI 844
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 98: "SÖNƏN ÇIRAĞIN ARDINCA" 844
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 99: "SƏMADAKI SON İŞIQ" 847
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 100: "SƏSSİZ AZALMA" 851
ALİMİN ÜZÜNƏ BAXMAQ İBADƏTDİR 856
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 101: "GÖZLƏRDƏKİ İŞIQ" 856
ELM ÖYRƏNMƏYƏ TƏŞVİQ 860
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 102: "UZAQDAKI İŞIĞIN ARDINCA" 860

İÇİNDƏKİLƏR

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 103: "ÇƏTİN YOLUN SONUNDAKI XƏZİNƏ" 863
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 104: "QƏLBƏ APARAN YOL" 866
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 105: "İTİRİLƏN SAATLARIN PEŞMANLIĞI" 869
ELM ÖYRƏNMƏK FƏRZDİR 874
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 106: "İKİ QANAD" 874
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 107: "AXTARIŞ YOLUNDA" 877
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 108: "YOLUN SONUNA QƏDƏR" 880
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 109: "İŞIĞA APARAN BORC" 883
DOYMAQ BİLMƏYƏN İKİ TAMAHKAR 888
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 110: "İKİ AXTARIŞIN HEKAYƏSİ" 888
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 111: "İKİ SUSUZLUQ" 891
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 112: "BİTMƏYƏN AXTARIŞ" 894
ELM TƏLƏBƏSİ 898
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 113: "SƏHRADA AÇILAN BULAQ" 898
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 114: "UZAQLARA APARAN YOL" 901
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 115: "YARIMÇIQ QALMAYAN ARZU" 904
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 116: "NURUN ARDINCA" 907
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 117: "İKİ QAPININ AÇARI" 910
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 118: "UZANAN YOLUN SİRRİ" 914
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 119: "İKİ AXTARIŞIN BƏRƏKƏTİ" 917
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 120: "BİR DAMLA NUR" 920
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 121: "SƏSSİZ GƏLƏN BƏRƏKƏT" 923
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 122: "SƏSSİZ QURULAN KÖRPÜ" 928
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 123: "ÇINQILLARIN SİRRİ" 931
ELM TƏLƏBƏSİ VƏ CƏNNƏT 935
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 124: "İŞIĞA APARAN YOL" 935
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 125: "İKİ YOLUN AYRICINDA" 938
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 126: "ARZULARIN ARDINCA" 941
HƏR ŞEYİN ELM TƏLƏBƏSİ ÜÇÜN MƏĞFİRƏT DİLƏMƏSİ 945
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 127: "SƏSSİZ DUALAR" 945
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 128: "GÖRÜNMƏYƏN DUALAR" 948
ÖYRƏTMƏK 952
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 129: "PAYLAŞILAN İŞIQ" 952
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 130: "SƏSSİZ XƏZİNƏ" 955
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 131: "BİR FİKRİN SƏYAHƏTİ" 958
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 132: "UNUDULMAYAN SÖZLƏR" 961
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 133: "İŞIĞI GİZLƏTMƏYƏNLƏR" 965
ELM ÖYRƏTMƏYİN SAVABI 969

İÇİNDƏKİLƏR

İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 134: "GÖRÜNMƏYƏN MƏHSUL" 969
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 135: "BİR TOXUMUN MİN MEYVƏSİ" 972
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 136: "İŞIĞIN YAYILMASI" 975
ELMİ YAYMAĞIN TƏSİRLƏRİ 979
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 137: "SÖNMƏYƏN ÇIRAQ" 979
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 138: "BİTMƏYƏN XƏZİNƏ" 982
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 139: "GÜZGÜDƏ GÖRÜNƏN HƏQİQƏT" 985
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 140: "İKİ ÇAYIN QOVUŞDUĞU YER" 988
ELMİ GİZLƏTMƏKDƏN ÇƏKİNDİRMƏK 993
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 141: "SÖNƏN ÇIRAQ VƏ YANAN MİNLƏRLƏ İŞIQ" 993
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 142: "SUSQUNLUĞUN QİYMƏTİ" 996
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 143: "BAĞLI SANDIQ" 1000
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 144: "HƏQİQƏTİ DEMƏYƏ CƏSARƏT" 1003
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 145: "ƏMANƏTİN SAHİBİ" 1007
MÜƏLLİMİN DƏYƏRİ 1011
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 146: "BİR YAXŞILIĞIN SƏSİ" 1011
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 147: "DƏYƏRLƏRİN SƏSSİZ KEŞİKÇİLƏRİ" 1014
ELM YOLU İLƏ DOLANAN KİMSƏNİ QINAMA 1019
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 148: "YANDIRILAN ÇIRAQ" 1019
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 149: "VİCDANIN QİYMƏTİ" 1023
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 150: "ƏMANƏTİN DƏYƏRİ" 1026
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 151: "VİCDANA SATILMAYAN HƏQİQƏT" 1029
İBRƏTAMİZ HEKAYƏ - 152: "İŞIĞIN DƏYƏRİ" 1033
YEKUN 1037

Bir insanın taleyini nə dəyişə bilər?

Bəzən bir müəllim...

Bəzən bir kitab...

Bəzən isə cəmi bir hikmətli cümlə...

Əlinizdəki bu əsər Həzrəti Muhəmmədin (s) və pak Əhli-beyt İmamlarının (ə) elm və elm öyrənmək haqqında buyurduqları seçilmiş hikmətli kəlamlar əsasında hazırlanmışdır. Lakin bu kitab sadəcə kəlamlar toplusu deyil.

Burada hər bir kəlam həyatın müxtəlif yönlərindən izah edilir, düşündürücü nümunələr, praktik nəticələr və qəlbə toxunan ibrətamiz hekayələrlə oxucuya təqdim olunur. Bu hekayələr Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində cərəyan edən hadisələr üzərində qurulduğundan, oxucu hikmətlərin gündəlik həyatımızla necə sıx bağlı olduğunu daha yaxından hiss edir.

Bu kitab sizə sadəcə nəyi bilməli olduğunuzu deməyəcək.

O sizə niyə öyrənməli olduğunuzu düşündürəcək.

Bəlkə də oxuyacağınız bir kəlam uzun illərdir cavabını tapa bilmədiyiniz suala işıq salacaq.

Bəlkə bir hekayə həyatınıza yeni istiqamət verəcək.

Bəlkə də bu kitabı bağladığınız gün anlayacaqsınız ki, insanın ən böyük sərvəti sahib olduğu deyil, öyrəndiyi və başqalarına öyrətdiyi elmdir.

Çünki elm yalnız zehni zənginləşdirmir...

Elm insanı dəyişir.

Dəyişən insan isə dünyanı dəyişməyə başlayır.

Bəlkə də həyatınızı dəyişəcək ilk cümlə bu kitabın ilk səhifəsində sizi gözləyir...